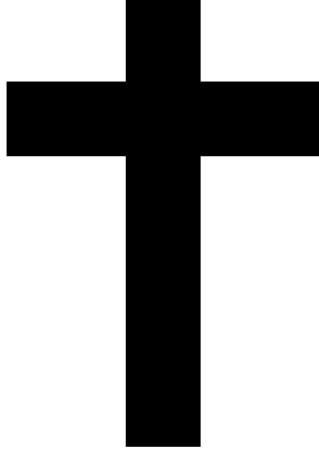

Marĩp̃aya Kerere

Wereri Turi

New Testament in Siriano

Marĩpaya Kerere Wereri Turi

New Testament in Siriano

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Siriano

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Siriano

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
1a0774e8-d152-5929-891b-95e0d2238786

Contents

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	68
SAN LUCAS	109
SAN JUAN	179
LOS HECHOS	229
ROMANOS	289
1 CORINTIOS	317
2 CORINTIOS	344
GÁLATAS	361
EFESIOS	372
FILIPENSES	382
COLOSENSES	388
1 TESALONICENSES	395
2 TESALONICENSES	401
1 TIMOTEO	404
2 TIMOTEO	412
TITO	418
FILEMÓN	422
HEBREOS	424
SANTIAGO	446
1 SAN PEDRO	454
2 SAN PEDRO	463
1 SAN JUAN	468
2 SAN JUAN	475
3 SAN JUAN	476
SAN JUDAS	477
EL APOCALIPSIS	480

SAN MATEO

Jesucristo ñekūsāmarā āārīturiāmūrīrīdea
(Lc 3.23-38)

¹ Jesucristo ñekūsāmarā iripoegue marā āsū āārīnerā āārīmá. Jesucristo, David parāmi āārīturiagu āārīdi āārīmí. David, Abraham parāmi āārīturiagu āārīdi āārīmí.

² Abraham Isaac pagu, Isaac Jacob pagu, Jacob Judásā pagu āārīdi āārīmí.

³ Judá pūrā Fares, Zara wāikurā āārīnerā āārīmá. Īgūsā pago Tamar wāikudeo āārímó.

Fares Esrom pagu, Esrom Aram pagu,

⁴ Aram Aminadab pagu, Aminadab Naasón pagu,

Naasón Salmón pagu, ⁵ Salmón Booz pagu āārīdi āārīmí. Īgū pago Rahab wāikudeo āārímó.

Booz, Obed pagu āārīdi āārīmí. Īgū pago Rut wāikudeo āārímó.

Obed Isai pagu āārīdi āārīmí.

⁶ Isai Israel bumarā opu David pagu āārīdi āārīmí.

David, Urías marāpo āārīdeo merā Salomón wāikugure pūrākudi āārīmí.

⁷ Salomón Roboam pagu, Roboam Abías pagu,

Abías Asa pagu, ⁸ Asa Josafat pagu,

Josafat Joram pagu, Joram Uzías pagu,

⁹ Uzías Jotam pagu, Jotam Acáz pagu,

Acáz Ezequías pagu, ¹⁰ Ezequías Manasés pagu,

Manasés Amón pagu, Amón Josías pagu,

¹¹ Josías, Jeconíasā pagu āārīdi āārīmí. Īgūsā āārīripoere Israel bumarārē Babilonia marā gapu ñeā, Īgūsāya nikūgue āārīnerā āārīmá.

¹² Irasirigu, Jeconías Babilonia nikūgue Salatiel wāikugure pūrākudi āārīmí.

Salatiel Zorobabel pagu, ¹³ Zorobabel Abiud pagu,

Abiud Eliaquim pagu, Eliaquim Azor pagu,

¹⁴ Azor Zadoc pagu, Zadoc Aquim pagu,

Aquim Eliud pagu, ¹⁵ Eliud Eleazar pagu,

Eleazar Matán pagu, Matán Jacob pagu,

¹⁶ Jacob, José pagu āārīdi āārīmí.

José, María marāpu āārīdi āārīmí. María, Jesús masakare taubu “Cristo” wāikugu pago āārīdeo āārímó.

¹⁷ Abraham merā keopurori, Daviguere marī keotūnumakū, āārīpererā Abraham parāmerā āārīturiarā catorce burigora masāporewāgānerā āārīmá. David merā Īgū parāmerā āārīturiarārē keomakū, Babiloniague Israel bumarārē Īgūsā āāburo dupuyuro keotūnumakū, catorce burigora masāporewāgānerā āārīmá. Dupaturi Babiloniague Īgūsā ejadero puru, Īgūsā parāmerā āārīturiarārē keopurorimakū, Cristo deyoadero puru keotūnumakū, catorce burigora masāporewāgānerā āārīmá doja.

Jesucristo deyoadea
(Lc 2.1-7)

¹⁸ Jesucristo deyoaburi āsū waayuro. Īgū pago María, José merā marāpukabo iriyupo. Īgūsā suro merā āārīrikaburo dupuyuro Ōāgū

deyomarīgū turari merā nijīpo āārīnugāsiayupo. ¹⁹ José igo merā mojōsiabu diayemarē irigū āārīyupū. Irasirigū, igo nijīpo āārīrīrē masīgū, masaka iūrōgue igore: “Nērō irideo āārīmó”, ārī weresādūabi, Īgūsā masībirimakūta igore béobu iriadiyupū. ²⁰ Irire Īgū gūñaripoe Marīpūre wereboegū, kērōgue Īgūrē deyoa, āsū ārīyupū:

—José, David parāmi āārīturiagu, Mariare nērō gūñabirikōāka! Igo, Ōāgū deyomarīgū turari merā nijīpo āārīnugāsiamo. Irasirigū gūiro marīrō igo merā mojōsiaka! ²¹ Igo majīgūrē pūrākugokumo. Īgū Īgūyarā masakare Īgūsā nērī iridea wajare taubu āārīgukumi. Irasirigū Īgūrē “Jesús”^{*} wāiyegukoa, ārīyupū Marīpūre wereboegū Josére.

²² I āārīpereri Marīpū Īgūya kerere weredupuyudire gojadorederosūta waayuro. Āsū ārī gojasūdero āārībú:

²³ Sugo nomeō ūmūa merā āārībirikerego, sugū majīgū pūrākugokumo. Īgū “Emanuel” wāikugukumi, ārī gojasūdero āārībú.^{*}

“Emanuel”, ārīrō: “Marīpū marī merāta āārīmī”, ārīdūaro yáa.

²⁴ José kāriadi yobeja, pūpū Marīpūre wereboegū Īgūrē doreaderosūta Marīa merā mojōsiayupū. ²⁵ Irasirikeregū, igo magūrē pūrākuburo dupuyuro igore marāpokubi irirosū āārīkōāyupū. Igo pūrākūadero pūpū, majīgūrē “Jesús” wāiyeyupū.

2

Masīrīmasā Jesúre Īārā waadea

¹ Herodes wāikugū, Judea nikū marā opū āārīripoe Jesús iri nikūma makā Belēgue deyoayupū. Īgū deyoadero pūpū, abe mūrīriro gapū marā neñukārē ōārō masīrīmasā Jerusalēgue ejañurā. ² Irogue eja, iri makā marārē sērēñañurā:

—Sugū majīgū deyoadi judío masaka opū āārību, ħnoógue āārīrī? Guaya nikūgue gua āārīmakū, abe mūrīriro gapū neñukāmū Īgū deyoarire Īmugū boyoparorimakū Īābú. Irasirirā Īgūrē bāremurā aarirā iriabū, ārīñurā.

³ Opū Herodes Īgūsā irasū ārādeare pébokagu, būro gūñarīkūyupū. Āārīpererā Jerusalén marāde gūñarīkūñurā. ⁴ Irasirigū Herodes āārīpererā paía oparārē, Moisés doredeare buerimasādere siiu neō, Īgūsārē sērēñayupū:

—Cristo, Marīpū iriubu, ħnoógue deyoabu āārāyuri? ārīyupū. ⁵ Īgū irasū ārīmakū, āsū ārī yujñurā:

—Judea nikūma makā Belēgue deyoagukumi. Iripoegue Marīpūya kerere weredupuyudi āsū ārī gojadi āārīmī:

⁶ Belén wāikuri makāgue sugū Opū deyoagukumi. Īgū Marīpūyarā Israel bumarārē korebu āārīgukumi.

Irasiriro Belén Judea nikū āārīrī makārī watope ubu āārīrī makā āārīkerero, gajī makārī nemorō āārīrokoa, ārī gojadi āārīmī, ārī wereñurā Herodere.^{*}

⁷ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Herodes masīrīmasārē siiu, masaka péberogue sērēñayupū:

—ħNaásū āārīmakū neñukāmū deyoari? ārīyupū. ⁸ “Irinūgue deyoami”, ārī yujmakū pégu, Īgūsārē Belēgue āsū ārī iriuyupū:

* 1:21 “Jesús”, ārīrō: “Marī Opū marīrē taumi”, ārīdūaro yáa. ✧ 1:23 Is 7.14 ✧ 2:6 Mi 5.2

—Iro marārē: “¿Noogue āārīrī, majīgū deyoadi?” ārī sērēñarā waaka! Īgūrē bokajarā, ōōta goedujarika, yare Īgū āārīrōrē weremurā! Yude Īgūrē buremugū waaduakoa, āriyupu Īgūsārē.

9-10 Īgū irasū ārīmakū pé, Belégue waakōāñurā. Maague waamakū, neñukāmu, abe marīriro gapu boyoadi Īgūsā dupuyuro waadupuyuyupu, Īgūsā waarī maarē ĩmugū. Īgūsā neñukāmūrē iārā, buro usuyañurā. Neñukāmu Īgūsā dupuyuro waa, majīgū Īgū āārīrī wii weka dujanugājayupu.

11 Irasirirā iri wiigüe ñajārā, majīgūrē, Īgū pago María merā āārīgūrē bokajañurā. Īgūrē iā, Īgū puro ñadukupuri merā ejamejā: “Ōātarimi”, ārī buremuñurā. Īgūsā āiadea kūmarīrē tūpā: oro, incienso, mirra wāikuri sūrōrī wajaparire Īgūrē sīñurā. 12 Puru Īgūsā kārīripoe Marīpu kērōgue weryupu:

—Musāya makāgue goedujāarā, Herodes puro waarī maarē dujāabirikōāka! Gaji maa gapu dujāaka! ārī weryupu. Irasirirā gaji maa gapu goedujāañurā.

José, María merā majīgūrē Egiptogue āiduriadea

13 Masīrīmasā goedujāadero puru, Marīpure wereboegu Josére kērōgue deyoa, āsū ārī weryupu:

—Yobeka! Majīgūrē, Īgū pago merā Egipto nikūgue āiduriwāgāka! Yu marē: “Dujarika!” ārī weremakūgue dujarika! Herodes majīgūrē āmabu yāmi Īgūrē wējēbu, ārī weryupu.

14 Īgū irasū ārīmakū pégu, José yobe, majīgūrē āi, pago merā ñamita Egiptogue waakōāyupu. 15 Herodes okaropā irogue āārīñurā. Irasiriro Marīpuya kerere weredupuyudi Marīpu magūrē Īgū ārīdeare gojaderosūta waayuro. Marīpu āsū ārīdi āārīmī: “Yu magūrē Egiptogue āārīgūrē siubū”.

Herodes ūma pūrārē wējēbéodoredea

16 Herodes, masīrīmasā Īgū puro goedujāabirimakū iāgū, guatariakōāyupu. Irasirigu Belén marārē, iri makā taro āārīrādere ūma pūrāgārē wējēpeokōādoreyupu. Masīrīmasā ārīdeare gūñagū: “Ōōpāta majīgū masākumi”, ārī gūñayupu. Irasirigu pe bojori oparārē, pe bojori doka oparārē wējēbéodoreyupu. 17 Īgū irasiriri Jeremías Marīpuya kerere weredupuyudi gojaderosūta waayuro. Āsū ārī gojadi āārīmī:

18 Ramā wāikurogue buro bujawereri merā dujaritua, orerākuma. Raquel parāmerā āārīturiarā Israel bumarā nome Īgūsā pūrārē buro orerākuma.

Īgūsā pūrārē wējēmakū iārā, bujawereduúbirimakū, gajerā Īgūsārē gūñaturamakū irimasībirikuma, ārī gojadi āārīmī.*

19 Herodes boadero puru, Marīpure wereboegu Josére Egiptogue āārīgūrē kērōgue deyoa, āsū āriyupu doja:

20 —Majīgūrē wējēduanerā boapreakōāma. Irasirigu majīgūrē, pago merā Israel bumarāya nikūgue āi dujāaka doja! āriyupu.

21 Īgū irasū ārīmakū pégu, José yobe, majīgūrē, pago merāta Israel bumarāya nikūgue āiākōāyupu. 22 José gapu Judea nikūgue ejagu, Herodes magū Arquelao wāikugu Īgū pagu dagure gorawayudi āārīmī, ārīrī kerere pégu, gūiyupu. Irasirigu, kērōgue Marīpu Īgūrē werederosūta Judea nikūrē taria, Galilea nikūgue waakōāyupu. 23 Iri nikūguere Nazaret wāikuri

* 2:18 Jer 31.15

makāgue eja, āārīyupū. Irasiriro Marīpūya kerere weredupuyunerā gojaderosūta waayuro. Āsū ārī gojanerā āārīmá: “ ‘Cristo, Marīpū iriudi Nazaretmūta āārīmi’, ārīrākuma masaka”, ārī gojanerā āārīmá.

3

Juan masakare wāiyerimasū buedea
(Mr 1.1-8; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

¹ Iripoere Juan masakare wāiyerimasū Judea nikū masaka marīrōgue ĭgū pūro ejarārē Marīpūyare buenūgāyupū. ² Āsū ārī werenayupū:

—Mūsā ñerō iririre bujawereka! Mūsā gūñarīrē gorawayuka! Mérō dūyáa, Marīpū ĭgūyarārē doreri ejaburo, ārī werenayupū.

³ Iripoeguemu Isaiás Marīpūya kerere weredupuyudi, Juan iriburire āsū ārī gojadi āārīmi:

Sugū, masaka marīrōgue buro gainírī merā: “Marī Opū aariburi dupuyuro ĭgū aariburi maarē diayema maa ōārī maa āmurā irirosū diayemarē irika!” ārī weregukumi, ārī gojadi āārīmi.*

⁴ Juāya surīro camellu poari merā suadea surīro āārīyuro. ĭgūya yūjūwēñarīdade waibu gasiro merā irideada āārīyuro. Poreroa, mume makānūū marāyare baarikuyupū. ⁵ Jerusalén marā, āārīperero Judea nikū marā, dia Jordán wāikūdiya turo marāde ĭgūrē pērā ejañurā. ⁶ ĭgūsā ñerō irideare bujawere, Marīpūre weretarimakū ĭāgū, ĭgūsārē deko merā wāiyeyupū dia Jordán wāikūdiyague.

⁷ Juan, wārā fariseo bumarā, saduceo bumarā ĭgūrē wāiyedorerā eja-makū ĭāgū, āsū ārīyupū:

—Mūsā āña irirosū ñerā āārā. ¿Noā mūsārē ōōguere aaridoreari? “Marīpū, gua ñerō iriri waja guare wajamoābirikōāburo”, ārīrā, ¿yure wāiyedorerā aarari? ⁸ Mūsā: “Gua ñerō irideare bujawere, gūñarīrē gorawayuabu”, ārīrā, mūsā ñerō irideare piri, ōārī gapure irika! Mūsā irasiri-makū, Marīpū mūsārē wajamoābirikumi. ⁹ Mūsā: “Gua Abraham parāmerā āārīturiarā āārīmakū, Marīpū guare wajamoābirikumi”, ārī gūñabirikōāka! Yū mūsārē āsū ārā: “Mūsā gūñarīrē gorawayubirimakū, mūsā Abraham parāmerā āārīturiari wajamāa. Marīpū i ūtāyeri merā Abraham parāmerā āārīturiarā waamakū irimasīmi”. ¹⁰ Mūsā ñerī iririre piribirimakū ĭāgū, Marīpū mūsārē béogukumi. Sugū yukū ñerī dukakūdire ĭā, kōme merā nugūrīgue merāta diti, peamegue soebéorosū mūsārē béogukumi. ¹¹ Mūsā ñerō irideare bujawere, mūsā gūñarīrē gorawayumakū ĭāgū, yū mūsārē deko merā wāiyegukoa. Yū pūru aarīgú, yū nemorō turagu āārīmi. Yū gapū ubu āārīgú, ĭgūrē neō sūropebirikoa. ĭgū mūsārē Ōāgū deyomarīgū merā, peame merā wāiyegukumi. Irasirigu Ōāgū deyomarīgūrē mūsā merā āārīnīmakū irigukumi, ñerīrē soebéorosū mūsārē ñerīrē béoburo, ārīgū. ¹² Trigo gasirire korobéogu irirosū āārīmi. Gasirire koro odo, iri yerire baari duripíri wiigue duripígū irirosū ōārō irirārē ĭgū pūroque āāgukumi. Gasiri gapure peamegue soebéogu irirosū ñerō irirārē peamegue béogukumi. Iri peame neō yaribirikoa, ārī werenayupū Juan masakare.

Juan Jesúre deko merā wāiyedea
(Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)

13 Juan masakare dia Jordán wāikudiyague deko merā wāiyeripoe Jesús Galileague āārādi ĩgūrē wāiyedoregū waayupū. 14 Iroque ejamakū, Juan ĩgūrē wāiyeduhabiradiyupū:

—¿Mū gapū yare wāiyerono irigū yare wāiyedoregū aariri? āriyupū.

15-16 Jesús gapū ĩgūrē yujuyupū:

—Yure wāiyeka! Marīrē āārīpereri Marīpū dorederosūta iriro gāāmea.

Īgū irasū ārīmakū pégu: “Jáu”, ārī, Jesúre wāiyeyupū. Wāiye odomakū, Jesús diague níadi majānugāmakūta, ũmugasi tūpākōāyuro. Ōāgū deyomarīgū buja irirosū deyogū dijari, ĩgū weka ejabejamakū ĩayupū.

17 Marīpū ũmugasigū āārīgū āsū āriyupū Jesúre:

—Ī yū magū, yū maīgū āārīmi. Īgū merā buro usuyáa, āriyupū.

4

Wātī Jesúre ārīmesādidēa

(Mr 1.12-13; Lc 4.1-13)

1 Pūru Ōāgū deyomarīgū Jesúre masaka marīrōgū āiayupū, wātī ĩgūrē ārīmesāburo, ārīgū.

2 Iroguere Jesús cuarenta nūrī, cuarenta ñamīrīgora baabiriyupū. Pūru uaboakōāyupū. 3 Īgū uaboamakū ĩāgū, wātī ĩgū pūro eja, āsū āriyupū:

—Diyeta Marīpū magū āārīgū, mū turaro merā i ũtāyerire pā duparu waamakū irika! āriyupū.

4 Jesús gapū ĩgūrē yujuyupū:

—Yupūya werenírī gojadea pūgue: “Baari dita masakare okamakū iribeā. Āārīpereri Marīpūya werenírī gapū ĩgūsārē okamakū yāa”, ārī gojasūdero āārībú, ārī wereyupū Jesús wātīrē.

5 Pūru wātī Marīpūya makā Jerusalēgū Jesúre āia, Marīpūya wii wekague āimurīa, 6 ĩgūrē āsū āriyupū:

—Diyeta Marīpū magū āārīgū, yebague parimadijaka! Īgūya werenírī gojadea pūgue:

Marīpū ĩgūrē wereboerārē murē koredoregukumi, neō ũtāyegū meébejabirikōāburo, ārīgū, ārī gojasūdero āārībú, ārī wereyupū wātī Jesúre.*

7 Jesús ĩgūrē yujuyupū:

—Yupūya werenírī gojadea pūgue: “Būremurī marīrō Marīpūre: ‘Mū turari merā yare gajino iri ĩmuka!’ ārībirikōāka!” ārī gojasūdero āārībú, ārī wereyupū Jesús wātīrē.

8 Pūru wātī Jesúre ũmarī buúru wekague āimurīayupū doja. Iroque āārīpereri i ũmūma makārīrē, masaka oparidere ĩmupeokōāyupū. 9 Irire ĩmupeo, Jesúre āsū āriyupū:

—Mū ñadukupuri merā ejamejāja, yare: “Mū, yū Opū āārā”, ārī būremumakū, i āārīpererire murē sígura, āriyupū.

10 Īgū irasū ārīmakū, Jesús āsū āriyupū:

—Satanás, yū pūrore wirika! Yupūya werenírī gojadea pūgue: “Marīpū direta būremuka! Īgū doreri direta irika!” ārī gojasūdero āārībú, ārī wereyupū Jesús wātīrē.

11 Īgū irasū ārīmakū pégu, wātī waakōāyupū. Īgū waadero pūru, Marīpūre wereboerā Jesúre iritamurā ejañurā.

* 4:6 Sal 91.11-12

Jesús Galilea nikūgue masakare buenugādea

(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)

¹² Juārē peresu iridea kerere pégu, Jesús Galilea nikūgue waakōayupu.
¹³ Iro āārīrī makā Nazarer tariwāgā, Capernaum wāikuri makāgue ejayupu. Galilea wāikuri ditaru turo āārībú Capernaum. Iri makā Zabulón bumarāya nikū, Neftalí bumarāya nikū āārīunadero āārībú. ¹⁴ Jesús irogue ejagu, iripoeguemu Marīpuya kerere weredupuyudi Isaiás gojaderosūta iriyupu. Āsū ārī gojadi āārīmí:

¹⁵ Zabulón bumarāya nikū, Neftalí bumarāya nikū āārīunadero, judío masaka āārīmerāya nikū āārā. Ditaru turo, dia Jordán wāikudiya abe űajārōgue Galilea wāikuri nikū āārā.

¹⁶ Iro marā, naītīārōgue āārīrā irirosū Marīpuyare masībema. Īgūsā masībiri waja peamegue waabonerā āārīma. Irasū āārīkererā, sīāgorire iārā irirosū Īgūsārē taubure iārākuma. Īgūta Īgūsārē Marīpure masīmakū irigu aarigukumi. Irasirirā boyorogue āārīrā irirosū āārīrākuma, ārī gojadi āārīmí.*

¹⁷ Jesús irogue āārīgú, masakare āsū ārī buenugāyupu:

—Musā űerī iririre bujawereka! Musā gūñarīrē gorawayuka! Méréo duyáa, Marīpu Īgūyarārē doreri ejaburo, āriyupu.

Jesús wapikurā waaí wējērīmasārē siiudea

(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)

¹⁸ Jesús Galilea wāikuri ditaru turogue ejagu, Simōrē, Īgū pagumu Andrére bokajayupu. Simōta “Pedro” wāikuyupu. Īgūsā waaí wējērīmasā āārīñurā. Ditarugue Īgūsāya buidire meéyorā iriñurā. ¹⁹ Jesús Īgūsārē:

—Náka, yu merā! Daporare musārē waaí wējērīmasā āārīrīrē piri, Marīpuya kerere wererimasā āārīmakū irigukoa, āriyupu.

²⁰ Īgū irasū ārīmakū pérā, mata Īgūsāya buiriyukure pikōā, Jesús merā waakōāñurā.

²¹ Puru Jesús yoaweyaro waa, Santiagore, Īgū pagumu Juārē bokajayupu. Īgūsā Zebedeo wāikugu pūrā āārīñurā. Īgūsāya doódirugue Īgūsā pagu merā Īgūsāya buiriyukure āmurā iriñurā. Jesús Īgūsārē: “Náka, yu merā!” ārī siiuyupu. ²² Īgū irasū ārīmakū pérā: “Jáu”, ārī, Īgūsāya doódirure, pagure pikōā, Jesús merā waakōāñurā.

Jesús wárā masakare buedea

(Lc 6.17-19)

²³ Jesús āārīperero Galilea nikūrē judío masaka nerērī wiirigue buegorenayupu. Ōārī kerere, Marīpu Īgūyarārē doregu āārīrīrē bueyupu. Irasū āārīmakū pūrīrikurārē āārīpereri Īgūsā pūrīrīrē tauyupu. ²⁴ Īgū irasiriri kerere āārīperero Siria nikū marā masīpereakōāñurā. Irasirirā gajerosūperi sīrīrī oparārē, pūrīrikurārē, wātēa űajāsūnerārē, űamasīrīrī oparārē, waamasīmerādere Jesús purogue āiñurā. Irasirigu āārīpererārē tauyupu Jesús.

²⁵ Īgū irasirimakū iārā, wárā Galilea nikū marā, Decápolis wāikuri nikūma makārī marā, Jerusalén marā, Judea nikū marā, dia Jordán wāikudiya abe murīro gapu marā Īgū merā waañurā.

5

Jesús buúrugue masakare buedea

¹ Jesús, masaka wárã ìgũ pũro ejamakũ ìãgũ, buúrugue murĩa, eja doayupũ. Ìgũ irogue doamakũ, ìgũ buerã ìgũ pũro nerẽnũgãjañurã. ² Ìgũsã nerẽnũgãjamakũ ìãgũ, Jesús ìgũsãrẽ ãsũ ãrĩ buerũroriyupũ:

“Ãsũ irirãno usuyama”, ãrĩ buedea

(Lc 6.20-23)

³ —“Marĩpũ iritamubirimakũ, ìgũ gããmerĩrẽ irimasĩña marĩbokoã”, ãrĩ gũñarãno, ãmũgasigue Marĩpũ ìgũyarãrẽ dorerogue waarãkuma. Iroguema ìgũsãya ããrã. Irasirirã usuyama.

⁴ ‘Bujawereri merã ããrĩrãrẽ Marĩpũ ìgũsãrẽ gũñaturamakũ irigukumi. Irasirirã usuyama.

⁵ “Gajerã nemorõ ããrã”, ãrĩ gũñamerã, Marĩpũ ìgũsãrẽ: “I nikũrẽ sĩgura”, ãrĩdeare oparãkuma. Irasirirã usuyama.

⁶ ‘Marĩpũ gããmerĩrẽ iriduarã, ãboarã baaduarã, ñemesiburã iiriduarã irirosũ ããrĩma. Marĩpũ ìgũsãrẽ iritamugukumi, ìgũ gããmerĩrẽ iriburo, ãrĩgũ. Ìgũsãrẽ iritamugũ, iirĩ, baayapianerã irirosũ ããrĩmakũ irigukumi. Irasirirã usuyama.

⁷ ‘Gajerãrẽ bopoñarĩ merã ìãrãrẽ Marĩpũ ìgũsãrẽ bopoñarĩ merã ìãgũkumi. Irasirirã usuyama.

⁸ ‘Ñerĩ opamerã Marĩpũre ìãrãkuma. Irasirirã usuyama.

⁹ ‘Gajerãrẽ õãrõ siuñajãrĩ merã ããrĩmakũ iriduarãrẽ Marĩpũ ìgũsãrẽ: “Yũ pũrã ããrĩma”, ãrĩgũkumi. Irasirirã usuyama.

¹⁰ ‘Marĩpũ gããmerĩrẽ iriri waja, gajerã ìgũsãrẽ ñerõ tarimakũ irisũrã ãmũgasigue Marĩpũ ìgũyarãrẽ dorerogue waarãkuma. Iroguema ìgũsãya ããrã. Irasirirã usuyama.

¹¹ ‘Yũre mũsã bũremurĩ waja gajerã mũsãrẽ ñerõ werenĩkerepũrũ, mũsãrẽ ñerõ irikerepũrũ, ããrĩpereri gajerosũperi ñerĩ kere ãrikerepũrũ, usuyaka! ¹² Marĩpũya kerere weredupuyunerãrẽ mũsã dupuyuro ããrĩnerãrẽ ãsũta ñerõ irinerã ããrĩmã. Irasirirã mũsãrẽ ñerõ irikerepũrũ, õãrõ usuyari merã ããrĩrikũka! Pũrũguere wãro õãrĩ oparãkoa ãmũgasiguere, ãrĩyupũ Jesús.

I ãmũguere Marĩpũyare irirã moã, sĩãgori irirosũ ããrĩma, ãrĩ buedea

(Mr 9.50; Lc 14.34-35)

¹³ Irasũ ãrĩ odo, Jesús ãsũ ãrĩ buenemoyupũ:

—Mũsã i ãmũguere Marĩpũyare irirã moã okari irirosũ ããrã. Moã okadea okabirimakũ, dupaturi okamakũ irimasĩbirikoa. Bẽokõãkoa. Bẽoadero pũrũ, masaka kurawasiribẽokõãkuma. Irasirirã mũsã moã okari irirosũ Marĩpũyare irinĩkõãka!

¹⁴ ‘Mũsã i ãmũ marãrẽ sĩãgori irirosũ ããrã. Irasirirã Marĩpũyare mũsã irimakũ ìãrã, ìgũrẽ masĩrãkuma. Buúru wekague ããrĩrĩ makãrẽ duúmasĩña maa. ¹⁵ Masaka sĩãgodirure sĩãgorã, dupa kũma dokague pĩbirikuma. Sĩãgo, wii dekogue siukuma, iri wii marã ããrĩpererã õãrõ boyorogue ããrĩburo, ãrĩrã. ¹⁶ I irirosũ mũsãde Marĩpũyare õãrõ iriri merã masakare mũsã ìgũyarã ããrĩrĩrẽ masĩmakũ irika, ìgũrẽ ãmũgasigue ããrĩgũrẽ: “Õãtarigu ããrĩmĩ”, ãrĩ bũremuburo, ãrĩrã!

Jesús Moisés doredeare buedea

17 'Musā yure āsū āri gūñabirikōāka: “Marīpu Moisére doreri pídeare, irasū āārīmakū Marīpuya kerere weredupuyunerā gojadeare béogu aarigú irikumi”, āri gūñabirikōāka! Irire béogu aarigú meta iribu. Iri āārīpererire keoro iriyuwarikugū aarigú iribu. 18 Diayeta musārē werea. Ūmugasi, i nikū āārīrōpāta Marīpu neō mérōgā su wāi ĩgū doreri pídeare béobirikumi. Āārīpereri ĩgū: “Āsū irigura”, ārīdeare keoro iriyuwarikugukumi. 19 Iri dorerire su wāirē tarinugārāno, gajerārē: “Gua irirosū irika!” āri buerā, ūmugasigue Marīpu ĩgūyarārē dorerogue ĩgū ĩāmakū ubu āārīrā āārīrākuma. Gajerā gapu iri dorerire ōārō irirā, gajerārē ĩgūsā irirosū iridorerā, ūmugasigue ĩgūyarārē dorerogue ĩgū ĩāmakū oparā irirosū āārīrākuma. 20 Ire musārē werea. Musā, Moisés doredeare buerimasā, fariseo bumarā nemorō Marīpu gāamerirē iribirikererā, Marīpu ĩgūyarārē doreroguerē neō waabirikoa.

Jesús masaka guarimarē buedea
(Lc 12.57-59)

21 'Marīpu musā ñekūsāmarārē doredeare musā pénerā āārībú. ĩgūsārē āsū ārīdi āārīmí: “Masakare wējēbirikōāka! Gajigure wējēdinorē wajamoāka, ĩgū wējēdea waja!” 22 Yu gapu musārē werea. Sugu ĩgūyagu merā guagu, wajamoāsūgukumi. ĩgūyagure: “Mu wajamá”, āri buridagunorē marī oparā wajamoārākuma. ĩgūyagure: “Waibu irirosū pémasīrī opabea mu”, ārīgūnorē peamegue waamagoegorāa.

23 'Irasirirā Marīpuya wiima soepeorogue ĩgūrē buremurā gajino pírá waamurā: “Yaagu yu merā guami”, āri gūñabokarā, 24 Marīpure siburire píkōā, musāyagu purogue waa: “Yu murē ñerō irideare kātika!” āri sērēka ĩgūrē! Musā gāme āmuadero puru, dupaturi Marīpuya wiigue musā sīduadeare ĩgūrē sīrá waaka!

25 'Sugu musārē weresāduagu, weresārīrē beyerimasū purogue musārē āiduamakū, mata maague ĩgū merā waarā, ĩgū musārē weresārīrē āmuka! ĩgū merā ōārō āmubirimakū, beyerimasūguere musārē weresāgukumi. ĩgū musārē weresāmakū pégu, beyerimasū musārē suraraguere wia, peresu iridoregukumi. 26 Diayeta musārē werea. Beyerimasū musārē wajari-doredeare wajaripeobirimakū, neō musārē wiubirikumi.

Jesús: “Gajigu marāpo merā ñerō iribirikōāka!” āri buedea

27 'Iripoegue marā weredeare musā pénerā āārībú. Āsū ārīnerā āārīmá: “Gajigu marāpo merā ñerō iribirikōāka!” 28 Yu gapu musārē werea. Sugu nomeōrē ñerō iriduari merā ĩāgū, ĩgū gūñarīgue igo merā ñerō irisiami.

29 'Irasirirā musāya koyeru diaye gapumarū merā ĩā, ñerō irirā, irirure goreweabéorosū iri ñerō iririre pirika! Musā koyerure béomakū, iriru dita dediria. Ñerō iririre pirimerā āārīpereri musāya dupu merā peamegue béosūrākoa. 30 Musāya diayema mojō merā ñerō irirā, iri mojōrē dítitá béorosū iri ñerō iririre pirika! Musāya mojōrē béomakū, iri mojō dita dediria. Ñerō iririre pirimerā āārīpereri musāya dupu merā peamegue béosūrākoa.

Jesús masakare: “Musā marāposā nomerē béobirikōāka!” āri buedea
(Mt 19.1-12; Mr 10.11-12; Lc 16.18)

31 'Iripoegue marā idere ārīnerā āārīma: “Sugu ĩgū marāpore béoduagu: ‘I waja merā murē béoa’, āri gojari pūrē sīrō gāāmea”, ārīnerā āārīmá. 32 Yu gapu musārē werea. Sugu, ĩgū marāpo gajigu merā ñerō iribirikererupu

igore béogu, igore gajigu merā marāpukumakū irigu, igore ñerō irimakū irikumī. Irasū āārīmakū, ĩgū béodeo merā marāpokugude ñerō irigu irikumī.

Jesús: “Āsū irigura”, ārīrīmarē buedea

³³ Iripoegue marārē weredeare musā pénerā āārībú. Āsū ārī werenerā āārīmá ĩgūsārē: “‘Marīpu wāi merā āsū irigura’, ārīderosūta marī Opu ĩūrō keoro irika!” ³⁴ Yū gapu musārē werea. Musā gajerārē: “Āsū irigura”, ārīrā, Marīpure wāi peobirikōāka! “Ūmugasima merā āsū irigura”, ārībirikōāka! Ūmugasī, Marīpu doaro ubu āārīrō meta āārā. ³⁵ I nikūma merādere wāi peobirikōāka! I nikū Marīpuya nikū āārā. Irasirio ĩgū kuraña doanīrō irirosū āārā. Jerusalén merādere wāi peobirikōāka! Jerusalén marī Opu turatariguya makā āārā. ³⁶ “Yaa dipuru merā āsū irigura”, ārī wāi peobirikōāka! Musā irasū ārīrī merā neō musāya dipuruma poarire ñīrīda, o borerida waamakū irimasībirikoa. ³⁷ “Āsū irigura”, o “Āsū iribirikoa”, ārīrā, wāi peoro marīrō su diayeta wereka! Wāi peori merā: “Āsū irigura”, ārīrā, wātī gāamerīrē irirā yaa.

Jesús masaka ñerō iri gāmīrīmarē buedea
(Lc 6.29-30)

³⁸ Iripoegue marā weredeare musā pénerā āārībú. Āsū ārīnerā āārīmá: “Murē gajigu muya koyerure pátīāderosūta mude ĩgūya koyerure pátīā gāmīka! Muya guikarure ĩgū pānuaderosūta mude ĩgūya guikarure pānu gāmīka!” ārīnerā āārīmá. ³⁹ Yū gapu musārē werea. Musārē ñerō iridire irasū ĩākōāka! ĩgūrē ñerō iri gāmībirikōāka! Sugu musāya wayupārā diaye gapure pámakū, kúgapuma wayupārādere pádoreka! ⁴⁰ Sugu murē weresārīrē beyerimasū puro āia: “ĩgūya surīrore sīdoreka, ĩgū yure ñerō iridea waja”, ārī weresāmakū, irīñerē sīka! Irasū āārīmakū, muya weka-mañedere sīnemoka ĩgūrē! ⁴¹ Sugu surara gajīnorē su kilómetro murē āīwāgādoremakū, gajī kilómetro āīwāgānemobosaka doja! ⁴² Sugu murē gajīnorē sērēmakū, sīka ĩgūrē! Gajīno murē wayumakū sīka ĩgūrē! “Wayu-birikoa”, ārībirikōāka!

Jesús: “Musārē ĩaturīrārē maīka!” ārī buedea
(Lc 6.27-28, 32-36)

⁴³ Gajī iripoegue marā weredeare musā pénerā āārībú. Āsū ārīnerā āārīmá: “Musā merāmarārē maīka! Musārē ĩaturīrā gapure ĩaturi doo, gāmīka!” ārīnerā āārīmá. ⁴⁴ Yū gapu musārē werea. Musārē ĩaturīrārē maīka! Musārē ñerō werenīrārē: “Ōārō āārīburo”, ārīka! Musārē ĩaturi doorārē ōārō irika! Musārē ñerō ārī burīdamakū, musārē ñerō irimakū, ĩgūsāya āārībūrire Marīpure sērēbosaka! ⁴⁵ Irasirīrā Marīpu ūmugasigue āārīgú pūrā āārīrāko. Marīpu ñerārē, ōārādere abe asimakū yāmi. ĩgū dorerire irirā puro, irimerā purōdere deko merēmakū yāmi. Irasirīrā musāde ĩgū irirosūta masakare surosū ōārō irika! ⁴⁶ Musārē maīrā direta maīrā, ¿ñeēnorē ūmugasigue wajatabokuri? Romano marā opure niyeru wajaseabosarimasāde ñerā āārīkererā, ĩgūsārē maīrārē maīma. ⁴⁷ Musāyarā direta ōārō bokatīrīñeārā, ¿ñeēno ōārīrē gajerā nemorō iribokuri? Marīpure masīmerāde ĩgūsāyarārē ōārō bokatīrīñeāma. ⁴⁸ Irasirīrā, Marīpu ūmugasigue āārīgú neō ñerī marīgū āārīrōsūta musāde neō ñerī marīrā āārīka! ārī wereyupu Jesús.

6

Jesús oārō iririkumarē buedea

¹ Jesús āsū āri werenemoyupu:

—“Oārīrē irirā āārā”, ārīrā, masaka iūrō musā iririre iri imubirikōāka! Musā irire irasirimakū, Marīpu umugasigue āārīgū musā irasiridea wajare sibirikumi. ² Irasirirā boporārē iritamurā, āārīpererārē werebirikōāka! Irigatorimasā irirosū iribirikōāka! Īgūsā boporārē iritamurā, marī nerērī wiirigue nerēanerā, makā dekogue āārīrā iūrō: “Oārā āārīma”, āriburo, ārīrā, iri imuma. Diayeta musārē werea. Masaka Īgūsārē oārō ārīrī merā wajatari opasiamā. ³ Musā gapu boporārē gajino sīrā, masaka iāberogue sīka! ⁴ Marīpu, musā irasirimakū iāgū, musārē oārō wajatamakū irigukumi.

Jesús Marīpure sērērērē buedea

(Lc 11.2-4)

⁵ Marīpure sērērā, irigatorimasā irirosū iribirikōāka! Īgūsā marī nerērī wiirigue, makā dekogue masaka iāburo, ārīrā, sērē imuma. Diayeta musārē werea. Masaka Īgūsārē iārī merā wajatari opasiamā. ⁶ Musā gapu Marīpure sērērā, musāya taribugue űajāa, disipuro bia, gajerā iāberogue Īgūrē sērēka! Īgū deyomarīgū āārīkeregū, musā merā āārīgukumi. Irasirīgū, gajerā iāberogue musā Īgūrē sērēmakū iāgū, musārē oārō wajatamakū irigukumi.

⁷ Marīpure sērērā, ubu āārīrī werenīrī merā dupaturi sērēdujabirikōāka! Marīpure masīmerā irasū yāma. “Wāri werenīrī merā gua sērēmakū, guare pégukumi”, āri gūñama. ⁸ Īgūsā irirosū iribirikōāka! Musā sērēburo dupuyuro Marīpu musā gāāmerīrē masīsiami. ⁹ Irasirirā āsū āri sērērō gāāmea Marīpure:

Gupū umugasigue āārīgū, āārīpererā marē goepeyari merā buremuburo.

¹⁰ Mū āārīpererārē doreri aariburo. űmugasigue marā mū gāāmerō irirosūta i nikū marāde iriburo.

¹¹ űmuriku guare baari sīka!

¹² Gajerā guare űerō irideare gua kātirosūta mude gua űerō irideare kātika!

¹³ Gua űerō iridūamakū kāmataka! űegū guare űerī ārīmesārīrē tau kāmataka! Mū sugūta guare doregū, turatarīgū, gua buremugū āārīnīgukoa, āri sērēka Marīpure!

¹⁴ Gajerā musārē űerō irideare musā kātimakū iāgū, Marīpu umugasigue āārīgū musā űerō irideare kātigukumi. ¹⁵ Gajerā musārē űerō irideare musā kātibirimakū, Marīpu musā űerō irideare kātibirikumi.

Jesús bererimarē buedea

¹⁶ Marīpure buremurā bererā, irigatorimasā irirosū iribirikōāka! Īgūsā bererā, Īgūsāya diapure bujawererā irirosū iri imuma, masaka Īgūsā bererire iāmasīburo, ārīrā. Diayeta musārē werea. Masaka Īgūsārē iārī merā wajatari opasiamā. ¹⁷ Musā gapu bererā, musā irinarōsūta irika! Musāya diapure waakoa, oārō wūapukōāka! ¹⁸ Musā irasirimakū, gajerā musā bererire masibirikuma. Marīpu gapu deyomarīgū āārīkeregū, musā merā āārīmi. Īgū dita musā gajerā iāberogue iririre iāgū, musārē oārō wajatamakū irigukumi.

Jesús marí ãmugasigue wajataburire buedea

(Lc 12.33-34)

¹⁹ 'Wári i nikúmarē sea neō duripíbirikōāka! I nikúma borewiji boakōārokoa. Boabirimakū, burua baadediukōārākuma. Baadediubirimakū, yajarimasā ñajāa, yajakōārākuma. ²⁰ Irasirirā mūsā ãmugasima opaburi gapure gūñaka! Ñmugasima neō borewiji boabirikoa. Iroguere burua mūsā opaburire neō baadediubirikuma. Yajarimasāde neō ñajāa, yajabirikuma. ²¹ Mūsā i ãmuma direta: "Opaduakoa", āri gūñarā, irire buru maĩrākoa. Ñmugasima gapure: "Opaduakoa", āri gūñarā, irire buru maĩrākoa.

Jesús masakaya koye sīãgodiru irirosū ãārĩrĩrē buedea

(Lc 11.34-36)

²² 'Mūsāya koye mūsāya gūñarĩguere sīãgodiru irirosū ãārā. Mūsā oārĩ koye oparā irirosū ãārĩmakū, mūsāya gūñarĩguere oārō sīãgoro irirosū ãārā. Irasirirā Marĩpuyare masīa. ²³ Mūsā ñerĩ koye oparā irirosū ãārĩmakū, mūsāya gūñarĩguere naĩtĩārō irirosū ãārā. Marĩpuyare masĩbea. I naĩtĩārĩ, ñetaria. Irire masĩbirimakū ñegorāa.

Jesús: "Ñiyerure maĩrā, Marĩpũre maĩbema", āri buedea

(Lc 16.13)

²⁴ 'Neō sugũ moãboerimasū pērā oparārē moãboemasĩbirikumi. Sugũ opũre maĩgũ, gajĩgu gapure maĩbirikumi, o sugũ opũre buremugũ, gajĩgu gapure yũjubirikumi. Niyerudere maĩtarĩgu, Marĩpu gapure maĩbemi.

Jesús, Marĩpu ĩgũ pũrārē korerimarē buedea

(Lc 12.22-31)

²⁵ 'Irasirĩgu mūsārē ire weregũra. Mūsā ãārĩrikurire gūñarā, "¿Ñeonorē baarākuri, ñeonorē iirĩrākuri, ñeonorē sãñarākuri?" āri gūñarikũbirikōāka! Marĩ okari gapũ, baari nemorō wajakua. Marĩya dupũ, surĩ nemorō wajakua. ²⁶ Mirārē ãmarōgue wúrārē ĩaka! ĩgūsā baaduarā, otebema. Otedea dukare seabema. Baari duripĩri wiiridere opabema. Marĩpu ãmugasigue ãārĩgũ gapũ ĩgūsārē baari sĩmi. Mūsā gapũ, mirā nemorō wajakũtarĩnũgāa. ²⁷ Mūsā buru gūñarikuri merā neō mērōgā masānemobirikoa. Mūsā irasũ gūñarikuri wajamāa.

²⁸ 'Irire masĩkererā, ¿nasirirā mūsā surĩ sãñaburire gūñarikuri? Makānũuma goori masārĩrē gūñaka! Iri moãbirikerero, suabirikerero oārĩ surĩ sãñarō irirosū deyoa. ²⁹ Mūsārē werea. Opũ Salomón surĩ oārĩ sãñadero nemorō iri goori gapũ oārĩ deyoa. ³⁰ Iri goorire Marĩpu oārĩ goori deyomakū irikererũ, mērōgā pũrũ ñaĩdija pereakōāa. Gajĩnũ gapũ peamegue soebókōāũa. Iri mata pereburi ãārĩkererũ, Marĩpu iri goorire oārĩ deyomakū yami. Iri goorire oārĩ ãārĩmakū irirosū nemorō mūsārē oārō irĩgũkumi. Surĩre sĩgũkumi. Mūsā gapũ ĩgũrē mērōgā buremurĩ opāa. ³¹ Irasirirā: "¿Ñeonorē baarākuri, ñeonorē iirĩrākuri, ñeonorē sãñarākuri?" āri gūñarikũbirikōāka! ³² Marĩpũre masĩmerā buru gūñarikuri merā irire ãmaníkōāma. Marĩpu ãmugasigue ãārĩgũ gapũ ãārĩpereri mūsā gāãmerĩrē masĩsiami. Irire mūsārē sĩgũkumi. ³³ Irasirirā, Marĩpu mūsā Opũ ãārĩrĩrē, ĩgũ gāãmerĩrē, ĩgũ dorerire, ãārĩpereri nemorō gāãmepũrorika! Mūsā irasirĩmakū, ãārĩpereri mūsā baa, iirĩburire, mūsā surĩ sãñaburidere sĩwekapeogũkumi. ³⁴ Irasirirā: "¿Naāsũ waarokuri ñamigārē?" āri gūñarikũbirikōāka! Gajĩnũmarē mūsā ñerō tariburire

gũñarikudupuyubirikõåka! Dapagåma direta gũñaka! Dapagårẽ muså ñerõ tariburi åårĩsĩåa, årĩ wereyupũ Jesũs.

7

Jesũs, gajerårẽ: “Ñerå åårĩma”, årĩ werewuabirikõåka! årĩ buedea (Lc 6.37-38, 41-42)

¹ Jesũs irire årĩ odo, årĩnemoyupũ doja:

—Gajerårẽ: “Ñerå åårĩma”, årĩ werewuabirikõåka! Muså werewuabirimakũ iågũ, Marĩpu musårẽ: “Ñerå åårĩma”, årĩ iåbirikumi.

² Gajerårẽ: “Õårõ iribema”, årĩ iårõsũta Marĩpu musårẽ iågukumi. Gajerårẽ: “Åsũ åårĩma”, årĩ iårõsũta Marĩpu musårẽ iågukumi. ³ Muså ñerõ iridea, koyerugue wåri turu oparosũ ñetariri åårĩrĩrẽ gũñabirikererå, musåyagu ñerõ iridea, koyerugue nikũyegå oparosũ åårĩrĩrẽ: “Ñegoråa”, årĩ gũñåa. ⁴ Irasirirå muså ñerõ iridea, koyerugue wåri turu oparosũ åårĩrå, musåyagure iågũya koyerugue åårĩrĩ nikũyegårẽ: “¿Åibĩosi?” årĩmasĩbea. ⁵ Muså ñerõ iririkurå, irigatorikurå åårå. Musåya koyerugue åårĩrĩ turu gapure åibĩopuroriro irirosũ muså ñerõ iririre piripurorika! Irasiri odo, musåyagure: “Mu ñerõ iririre pirikõåka!” årĩ masĩa.

⁶ Marĩpure ñerõ årĩ buridarårẽ iågũya kerere werebirikõåka! Iågũsårẽ wererå, diayearẽ õårĩrẽ sĩrå, o yeseare ñaguĩda wajaparidare sĩrå irirosũ iribokoa. Diayea guarå, õårĩ sikerepurũ, gåmenugå kũrikõåkuma. Yesea iridare noõ gååmerõ kurawasiribĩokuma. Iågũså irirosũ åårĩrårẽ, ubugorata Marĩpũya kerere werebirikõåka!

Jesũs: “Marĩpure sårĩrå, åsũ årĩ sårĩrå!” årĩdea (Lc 11.9-13; 6.31)

⁷ Marĩpure sårĩrå! Iågũrẽ sårĩmakũ, sĩgukumi. Oårĩrẽ åmarå, bokaråkoa. Wiigue ñajådwarå oemakũ, Marĩpu disĩpuro tũpå ñajådoregu irirosũ muså sårĩrĩrẽ pėgukumi. ⁸ Iågũrẽ sårĩrånorẽ sĩgukumi. Åmaråno, bokaråkuma. Wiigue ñajådwarå oerå irirosũ iågũrẽ sårĩmakũ iågũ, iågũsårẽ ñajådoregu irirosũ iågũså sårĩrĩrẽ õårõ pėgukumi.

⁹ Muså pũrå pårẽ sårĩmakũ, utåyere sĩbirikoa. ¹⁰ Waai sårĩmakũdere, åñarẽ sĩbirikoa. ¹¹ Ñerå åårĩkererå, muså pũrårẽ õårĩrẽ sĩmasĩa. Marĩpu umugasigue åårĩgũ gapũ, muså nemorõ õårĩrẽ sĩmasĩmi. Irasirigu iågũrẽ sårĩrårẽ irire sĩgukumi.

¹² Muså, gajerå musårẽ õårõ irimakũ gååmerõsũta musåde iågũsårẽ õårõ irika! Moisės gojadea pũgue, Marĩpũya kerere weredupuyunerå gojadea pũguedere irasũta iridoredero åårĩbũ.

Jesũs eyabiri disĩpurore ñajåri keori merå buedea (Lc 13.24)

¹³ Marĩpu purogue ñajådwarå iågũyare irika! Irogue ñajåmakũ diasagoråa. Eyabiri disĩpuro ñajårõ irirosũ åårå. Peamegue waarõ gapũ eyari disĩpuro ñajårõ, eyari maarẽ waarõ irirosũ åårå. Iri maarẽ waamakũ diasabea. Irasirirå wårå masaka irogue waarå yåma. ¹⁴ Marĩpu purõ gapure waamakũ diasagoråa. Irasirirå mårågata masaka, eyabiri disĩpuro ñajårõrẽ, irogue eyabiri maarẽ bokama. Irogue waarå, Marĩpu merå õårõ åårĩråkuma.

Jesũs yukũre dukũ merå iåmasĩsũa, årĩ buedea (Lc 6.43-44)

15 'Ōārō pémasīka! “Marīpuya kerere weredupuyurimasā āārā”, āriḡatorārē pébirikōāka! Īḡūsā oveja guamerā, ōārīrē irirā irirosū musā purogue ejarākuma. Irasirikererā, Īḡūsā ḡūñarīguere diayéa makānūu marā guarā irirosū, ñerā āārīma. 16 Īḡūsā ñerō irimakū musā Īḡūsārē: “Ñerā āārīma”, āri īāmasīrākoa. Poragu iguire dukakūbirikoa. Ōāagūde higo wāikurire dukakūbirikoa. 17 Ōādi yukū ōārīrē dukakūa. Ōādi ḡapū ñerīrē dukakūa. 18 Yukū ōādi ñerīrē dukakūbirikoa. Ōādi ñedide ōārīrē dukakūbirikoa. 19 Ōārī dukakūbiridire pábéo, peamegue soekōāma. 20 Irasirirā: “Marīpuya kerere weredupuyurimasā āārā”, āriḡatorārē Īḡūsā iriri merā: “Āriḡatorikurā āārīma”, āri īāmasīrākoa musā.

Jesús āārīpererā masaka Marīpū purogue waabirikuma, āri buedea
(Lc 13.25-27)

21 'Wārā yure: “Muta āārā ḡua Opū”, ārikererā, āārīpererā ūmugasigue Yūpū Īḡuyarārē dorerogue ñajābirikuma. Yūpū ūmugasigue āārīḡū ḡāāmerīrē irirā dita Īḡū āārīrōguere ñajārākuma. 22 Yūpū āārīpererā ñerārē wajamoārīnū ejamakū, wārā yure: “ḡua Opū, mūyare masakare buebū. Mū wāi merā wātēārē béowiu, wāri ōārīrē iri ĩmubū”, āriḡākuma. 23 Īḡūsā irasū ārikererā: “Mūsārē neō masībiribū. Ōārīrē irirā āārā musā. Irasirirā yū pūrore wirika!” āriḡūkua.

Jesús pe wii keori merā buedea
(Mr 1.22; Lc 6.47-49)

24 'Yū werenīrīrē péduripīḡuno, yū dorerire iriguno, ōārō pémasīḡū āārīmi. Sugū ūtāyegue ūkūārī goberi māñajāa, wii ōārō nūdi irirosū āārīmi. 25 Pūḡū deko merē, dia wāro yura, mirū būro wējēpukerepūḡū, iri wii ūkūārō nūdea wii āārīsiā, neō mirūabirikoa. 26 Yū werenīrīrē pékeregū, yū dorerire iribi ḡapū sugū ĩmparogue wii iridi irirosū āārīmi. 27 Pūḡū deko merē, dia wāro yura, mirū būro wējēpumakū, mata ōjēdija, kōmopereakōākoa, āri wereyupū Jesús.

28 Īḡū bue odomakū, masaka Īḡū buerire péḡukari merā: “Ōātariro buemi”, āri ḡūñañurā. 29 Moisés gojadeare buerimasā irirosū bueriyupū. Sugū doreḡū irirosū bueyupū Jesús.

8

Jesús kāmi boagūre taudea
(Mr 1.40-45; Lc 5.12-16)

1 Jesús buūrūgue āārādi dijarimakū ĩārā, wārā masaka Īḡūrē tūyañurā. 2 Sugū kāmi boagū Jesúre ĩāḡū, Īḡū pūro ñadukūpuri merā ejamejā, Īḡūrē sērēyupū:

—Yū Opū, mū yū pūrīkurire taudūḡū taumasīa, āriyupū.

3 Īḡū irasū āriḡamakū péḡū, Jesús Īḡūya mojō merā Īḡūrē moañayupū.

—Mūrē taugūra. Kāmi marīḡū dujaka! āriyupū.

Īḡū irasū āriḡamakūta, kāmi yariakōāyuro. 4 Irasirīḡū Jesús Īḡūrē āriyupū:

—Gajerā masakare mū tariadeare werebirikōāka! Paí pūrogue mūrē kāmi yariadeare Īḡūrē ĩmugū waaka, Īḡū mūrē: “Kāmi marīḡū āārīmi”, āriḡū, āriḡū. Īḡū irasū āriḡadero pūḡū, Moisés gojadea pūḡue sídoredeare sīka! Mū irire irimakū ĩārā, masaka mūrē kāmi yariadeare masīrākuma, āriyupū Jesús Īḡūrē.

*Jesús surara opure moãboegure taudea**(Lc 7.1-10)*

⁵ Pꝛꝛꝛꝛ Jesús Capernaugue ejamakã, romano marã surara opꝛ ꝑꝛꝛꝛꝛo ejanugã, ãgũrẽ iritamurĩ sêrẽyupꝛ:

⁶ —Gua Opꝛ, yare moãboegu bꝛo pũrĩrikugꝛ yaa wiigue oyami. Bꝛari merã bꝛo pũrĩsũgũ iriami, ãrĩyupꝛ.

⁷ Jesús ãgũrẽ ãrĩyupꝛ:

—Ïgũrẽ taugꝛ waagura.

⁸ Surara opꝛ ãgũrẽ yajꝛyupꝛ:

—Yꝛ Opꝛ, yaa wiire mꝛrẽ: “Ñajãrika!” ãrĩ masĩbirikoa. Yꝛ ubu ããrĩgũ ããrã. Irasirigꝛ mꝛ ðõgueta doreri merã yare moãboegu tarigukumi.

⁹ Gajerã oparã yare dorema. Yude gajerã surarare dorea. Yꝛ sugure: “Waaka!” ãrĩmakũ, waami. Gajigure: “Aarika!” ãrĩmakũ, aarĩmi. Yꝛ, yare moãboegure: “Ire irika!” ãrĩmakũ, irire yãmi, ãrĩyupꝛ.

¹⁰ Jesús surara opꝛ irasũ ãrĩrĩrẽ pégꝛ, pégukakõãyupꝛ. Ïgũrẽ tayarãrẽ ãsũ ãrĩyupꝛ:

—Diayeta mꝛsãrẽ werea. Ïrĩ surara opꝛ Israel bumꝛ ããrĩbirikeregꝛ, yare bꝛemumĩ. Ïrĩ irirosũ yare bꝛremugũ neõ sugꝛ Israel bumãrẽ bokajibiribꝛ.

¹¹ Mꝛsãrẽ werea. Wãrã masaka Ïrĩ irirosũ yare bꝛremurãkuma. Ïgũsã ããrĩperero marã judío masaka ããrĩmerã ããrĩkererã, ãmugasigie Marĩpꝛ Ïgũyarãrẽ dorerogue eja, marĩ ñekũsãmarã Abraham, Isaac, Jacob merã doa, baarãkuma.

¹² Gajerã judío masaka: “Gua Opꝛ ããrĩrõgue waamurã ããrã”, ãrĩkererupꝛ, Ïgũsã bꝛremubiri waja Marĩpꝛ Ïgũsãrẽ naĩtĩãrõgue beodediugukumi. Iroguere pũrĩsũrã bꝛo ore, bujawereri merã Ïgũsãya guikare kũrĩduũtũrãkuma, ãrĩyupꝛ Jesús.

¹³ Irasũ ãrĩ odo, surara opꝛre ãrĩyupꝛ:

—Dujãaka mꝛya wiigue! Mꝛ bꝛremurõsũta waarokoa mꝛrẽ moãboegure, ãrĩyupꝛ.

Ïgũ irasũ ãrĩripoeta, Ïgũrẽ moãboegure pũrĩrĩ tariakõãyuro.

*Jesús, Pedro mũñekõrẽ taudea**(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)*

¹⁴ Pꝛꝛꝛꝛ Jesús Pedroya wiigue waayupꝛ. Iri wiigue ñajãgũ, Pedro mũñekõrẽ peyarogue bꝛo nimakũrikũgo oyagore bokajayupꝛ.

¹⁵ Irasirigꝛ igoya mojõrẽ moãñayupꝛ. Ïgũ moãñamakũta, nimakũri tariakõãyuro. Iri tarimakũ wãgãnugã, Ïgũsãrẽ baari ejoyupo.

*Jesús wãrã pũrĩrikũrãrẽ taudea**(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)*

¹⁶ Naĩmejãripoe ããrĩmakũ, masaka wãrã wãtẽa ñajãsũnerãrẽ Jesús pꝛogore ãjãñurã. Ïgũ werenĩrĩ merã wãtẽa Ïgũsãguere ñajãnerãrẽ beowĩyupꝛ. Irasũ ããrĩmakũ, ããrĩpererã pũrĩrikũrãrẽ tauyupꝛ.

¹⁷ Irire irigꝛ, iripoeguemꝛ Marĩpꝛya kerere weredupuyudi Isaías gojaderosũta iriyupꝛ. ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmĩ: “Marĩ turabirire, marĩ sĩrĩrĩrẽ marĩrẽ taubosami”, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ.

*Gajerã Jesũre: “Mꝛrẽ tꝛyadũakoa”, ãrĩdea**(Lc 9.57-62)*

¹⁸ Jesús wãrã masaka Ïgũ pꝛo nerẽmakũ Ïãgũ, Ïgũ buerãrẽ:

—Nãka, ditaru sikoepꝛugue taribujarã! ãrĩyupꝛ. ¹⁹ Ïgũ irasũ ããrĩmakũ, sugꝛ Moisés gojadeare buerimasũ Jesús pꝛo eja, ãrĩyupꝛ:

—Buegu, mu noó waaró murē tuyagura, ārīyuru.

²⁰ Jesús ĩgūrē yujuyuru:

—Makānuu marā diayéa ĩgūsā kārīrī toreri opama. Mirāde ĩgūsā kārīrō opama. Yu āārīpererā tīgū gapu kārīrō opabea, ārīyuru.

²¹ Gajigu ĩgū buerire tuyagu ĩgūrē ārīyuru:

—Yu Opu, yuru boamakū ĩgūrē yāa odo, murē tuyagura, ārīyuru.

²² Jesús ĩgūrē yujuyuru:

—Yure tuyaduagu, daporata yu merā aarika! Yure buremumerā, boanerā irirosū āārīrāta boanerāre yāaburo, ārīyuru.

Jesús mirū, makūrīre toemakā iridea

(Mr 4.35-41; Lc 8.22-25)

²³ Irasū ārī odo, doódirugue ĩgū buerā merā murīñajāyuru. ²⁴ ĩgūsā murīñajāa, taribujaripoe ditarure mirū buro waayuro. Makūrī doódirure páñajāmiūkōādiyuro. Irasū waaripoere Jesús gapu kārīgū iriyuru.

²⁵ Irasirirā ĩgūrē yobeñurā:

—Guu Opu, guare tauka! Marī mirīmurā yāa, ārīñurā.

²⁶ ĩgūsā irasū ārīmakū, Jesús yujuyuru:

—¿Nasirirā buro güiri musā? Yure mérōgā buremurī opāa musā, ārīyuru.

Irasū ārīgūta wāgānugā: “Mirū, makūrī iropāta, toeaka!” ārīyuru. ĩgū irasū ārīmakū, mirū, makūrīde toedijaperekōāyuro. ²⁷ ĩgū irasirimakū ĩāguka, āsū ārī gāme werenīñurā:

—¿Ñeémuno masakū āārīrī ĩi? Mirū, makūrīde ĩgūrē tarinugābea, ārīñurā.

Jesús Gadara marārē wātēa ñajānerārē béowiudea

(Mr 5.1-20; Lc 8.26-39)

²⁸ Puru Jesús ditarure taribuja, Gadara marāya nikūgue ejayuru. Irogue ejamakū, pērā ūma masāgoberi watopegue āārānerā ĩgūrē bokatīrīñurā. ĩgūsā wātēa ñajāsūnerā goerā āārīñurā. Irasirirā iro waarī maarē masaka neō waabiriñurā. ²⁹ ĩgūrē bokatīrī, āsū ārī gainīñurā:

—Jesús, ūmugasigue marā Opu magū, ¿nasirigu aarigú yāri mu guu puruguere? ¿ĩgū āārīpererā ñerārē wajamoārīnu ejabirikerepuru, guare poyarikumakū irigu aariri mu? ārīñurā.

³⁰ ĩgūsā koregue wārā yesea āma baarā iriñurā. ³¹ Irasirirā wātēa Jesúre āsū ārī sērēñurā:

—Guare béowiguu, sīisā yeseaguere ñajādoreka! ārīñurā.

³² —Jáa, ĩgūsārēta ñajārā waaka! ārīyuru Jesús.

ĩgū irasū ārīmakū, ĩgūsā pērā ūmaguere āārānerā yeseaguere ñajāñurā. ĩgūsā ñajāmakūta, yesea dupaturugue ūma mirēbuāa, ditarugue meébia dijāa, mirī boaperekōāñurā.

³³ Irasū waamakū ĩārā, yeseare korerimasā gukari merā makāgue ūmadujāa, āārīpereri ĩgūsā ĩdeare, irasū āārīmakū wātēa ñajāsūnerārē waadeare wereñurā. ³⁴ Irire pērā, iri makā marā āārīpererā Jesús purogue waa, ĩgūrē ĩārā, turaro merā ĩgūsāya nikūrē wiridoreñurā.

9

Jesús dupu bhadire taudea

(Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)

1 Irasirigu Jesús doódirugue marĩñajãa, ditarure taribuja, ìgüya makãgue ejayupu. 2 Iroguere sugu dupu buadire ìgü peyaro merã Jesús puro ãijañurã. Jesús, ìgüsã ìgürë buremumakü ìãgü, dupu buadire ãsü ãrĩyupu: —Gũñaturaka! Yu, mu ñerõ irideare kãtia, ãrĩyupu.

3 Ìgü irasü ãrĩmakü përá, surãyeri Moisés gojadeare buerimasã ãsü ãrĩ gũñañurã: “Ìgü werenĩrĩ merã Marĩpüre ñerõ werenĩmi”. 4 Jesús gapu ìgüsã gũñarĩrë ìãmasĩ, ãsü ãrĩyupu:

—¿Nasirĩã yure ñerõ gũñarĩ mäsã? 5 ¿Naásü ãrĩrĩ gapu diasaberi ì buadire: “Yu, mu ñerõ irideare kãtia”, ãrĩrĩ, o “Wãgãñugã, waaka!” ãrĩrĩ gapu diasaberi? 6 Yu ããrĩpererã tĩgü i ãmugue ããrĩrãrë ìgüsã ñerõ irideare Marĩpu dorero merã kãtimasĩa. Irasirigu ì buadire taugara, mäsãrë irire masĩdoregu, ãrĩyupu. Irasü ãrĩ odo, buadire ãrĩyupu:

—Wãgãñugã, mu oyaderore ãi, muya wiigüe waaka! ãrĩyupu.

7 Ìgü irasü ãrĩmakü pëgu, buadi ããrãdi wãgãñugã, ìgüya wiigüe waakõãyupu. 8 Masaka, ìgü irasü waarire ìãrã, ìãgukakõãñurã. Marĩpüre: “Õãtaria, mu turari masakure sĩrĩ”, ãrĩ, usuyari sĩñurã.

Jesús Mateore siiudea

(Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)

9 Puru Jesús iro merã waa, yure ìãbokami. Yu Mateo*, romano marã opure niyeru wajaseabosagu ããrĩbú. Jesús, yu moãrĩ taribugue doagure ìã, yure: “Nãka, yu merã!” ãrĩmi. Ìgü irasü ãrĩmakü pëgu, wãgãñugã, ìgü merã waakõãbu.

10 Puru yaa wiigüe Jesús ìgü buerã merã baaripoe wãrã niyeru wajaseabosarimasã, gajerã ñerõ irirãde baarã ejama. 11 Ìgüsã merã ìgü baamakü ìãrã, fariseo bumarã gapu ìgü buerãrë sërëñama:

—¿Nasirigu mäsãrë buegu niyeru wajaseabosarimasã, ñerõ irirã merã baari? ãrĩma.

12 Ìgüsã irasü ãrĩmakü pëgu, Jesús ãrĩmi:

—Pürĩrĩ marĩã kúririmasürë ãmabema. Pürĩrikurã gapu ìgürë ãmama.

13 Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pügüe ìgüsã gojadeare buerã waaka! ãsü ãrĩ gojasüdero ããrĩbú iri pügüere: “Yure buremurã, waimurãrë wëjë soepeomakü gããmebea. Gajerãrë müsã bopoñarĩ merã ìãmakü gããmea”, ãrĩmi Marĩpu, ãrĩ gojasüdero ããrĩbú. “Õãrã ããrã”, ãrĩ gũñarãrë siiugu aaribiribu. “Ñerõ irirã ããrã”, ãrĩ gũñarã direta siiugu aarigü iribu, ìgüsã ñerõ irideare bujawere, gũñarĩrë gorawayuburo, ãrĩgü, ãrĩmi Jesús fariseo bumarãrë.

Jesúre bererimarë sërëñadea

(Mr 2.18-22; Lc 5.33-39)

14 Puru Juan masakare wãiyegu buerire tayarã Jesúre sërëñarã ejama:

—Gua Marĩpüre buremurã beea. Irasü ããrĩmakü fariseo bumarãde berema. ¿Nasirirã mu buerã gapu gua irirosü iriberi? ãrĩma.

15 Jesús ìgüsãrë yujumi:

—Sugu mojõsiadi bosenu irimakü, ìgü siiuanerã ìgü merã ããrĩã bujawerebirikuma. Puru ìgürë gajerã ãĩãmakü, bujawereri merã bererãkuma†.

* 9:9 Mateo pe wãi opayupu. Ìgüta Leví wãikuyupu. † 9:15 Jesús irire irasü ãrĩgü: “Yu sugu mojõsiadi bosenu irigu irirosü ããrã. Yu buerã, mojõsiadi siiuanerã irirosü ããrĩma. Irasirirã, purugue yu ìgüsã merã ããrĩbirimakü ìãrã, bujawereri merã bererãkuma”, ãrĩgü irimi.

16 'Masaka maama suríro gasiro merã buɣuñerẽ seretúbirikuma. Irasũ seretúmakũ, maama gasiro ãgũsã koeadero purũ, tũãneeõ, buɣuñerẽ wári gobe yeguenemomakũ irikoa. 17 Waimurã gasiri merã iridea ajuri buɣu ajurigue maama igui dekore diribirikumã. Irasũ dirimakũ, maama igui deko pãmu, buɣu ajuro sëraturabiri ooreakõãkoa. Irasiriro igui deko, ajurode kômokoa. Irasirirã maama igui dekore maama ajurogue diriro gããmea, ãrĩmi Jesús ãgũsãrẽ†.

Jesús Jairo magõrẽ, gajego nomeõ ãgũya surírore moãñagõrẽ taudea
(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)

18 Jesús ãgũsãrẽ wereripoe judío masaka nerẽrĩ wii opũ Jesús puro eja, ñadukũpuri merã ejamejã, ãgũrẽ ãrĩmi:

—Yũ magõ daporata kõmoakõãmo. Igore mũya mojõ merã ñapeogu aarika! Irasirimakũ, dupaturi okagokumo, ãrĩmi.

19 ãgũ irasũ ãrĩmakũ pé, Jesús wãgãnuɣã, ãgũ merã waami. Gũã ãgũ buerãde ãgũ merã waabu. 20 Gũã maague waaripoe sugo nomeõ Jesús purũpũ gapũ eja, ãgũya suríro yuware moãñayupo. Igo pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejari bojorigora dí wiriri merã pũrĩrikũgo ããrĩyupo. 21 Æsũ ãrĩ gũñayupo: “ãgũya surírore yũ moãñarĩ merã dita yũ pũrĩrikũri tarirokoa”, ãrĩ gũñayupo. 22 Igo moãñamakũ pẽña, Jesús gãmenũgã, igore ãã, ãrĩmi:

—Gũñaturaka! Mũ yũre buremurĩ opãa. Irasirigo mũ pũrĩrikũrire tausũa, ãrĩmi. ãgũ irasũ ãrĩmakũta, pũrĩrĩ marĩgõ dujamo.

23 Purũ Jesús Jairoya wiigue ejami. Irogue ñajãjagu, majĩgõ boadeore yãaburo dupuyuro bayapeorimasãrẽ, gajerã buro ore, gainĩrãrẽ bokaja, 24 ãgũsãrẽ Æsũ ãrĩmi:

—Wiriaka mũsã! Majĩgõ boabemo. Kãrĩgõ yãmo.

ãgũ irasũ ãrĩmakũ pẽrã, ãgũrẽ burima. 25 Jesús ãgũsãrẽ wiriadore, boadeo ããrĩrĩ taribugue ñajãa, igoya mojõrẽ ñeãyupũ. ãgũ ñeãmakũta masãbeja, wãgãnuɣãyupo. 26 Masaka ããrĩperero iro ããrĩrã Jesús iriadea kerere pẽpẽreakõãñurã.

Jesús pẽrã koye ããmerãrẽ taudea

27 Jesús iro ããrãdi wiriamakũ, pẽrã koye ããmerã ãgũrẽ gainĩ tũyama:

—David parãmi ããrĩturiagu, gũare bopoñaka! ãrĩma.

28 Irasirigo, wiigue ñajãmakũ, koye ããmerãde ñajãa, ãgũ purogue ejanũgãma. Irasirigu Jesús ãgũsãrẽ sërẽñami:

—¿Yũ mũsãrẽ koye ããmakũ irimasĩrĩrẽ buremurĩ? ãrĩmi.

—Gũã Opũ, buremua, ãrĩ yũjũma.

29 ãgũsã irasũ ãrĩmakũ pẽgu, ãgũsãya koyere ñapeomi:

—Mũsã buremurõsũta mũsãrẽ ããmakũ irigura, ãrĩmi.

30 ãgũ irasũ ãrĩmakũ, ãgũsã õãrõ ããkõãma. Irasirigu Jesús ãgũsãrẽ ãrĩmi:

—Yũ mũsãrẽ taurire gajerãrẽ werebirikõãka! ãrĩmi.

31 ãgũ irasũ ãrĩkerepurũ, ããrĩperero iro marãrẽ Jesús ãgũsãrẽ iriadeare werewasiripeokõãñurã.

Jesús werenĩbire werenĩmakũ iridea

32 Koye ããmerã ããrãnerã iri wiire wiriaripoeta, gajerã sugu werenĩbi wãtĩ ñajãsũdire Jesús puro ãñjama. 33 Jesús ãgũrẽ ãã, wãtĩ ãgũguere ñajãdire

† 9:17 Masaka, iripoeague iririkũdeama, maama bueri merã buemorẽduamakũ ããgũ, Jesús irasũ ãrĩmi.

béowiumi. Īgū wātīrē béowiumakūta, wereníbiradi werenínugāmi. Īgū irasirimakū ĩārā, āārīpererā ĩāguka:

—Marī ōō Israel nikūrē āsū iririnorē neō ĩābiribu, ārīma.

³⁴ Fariseo bumarā gapu Jesúre:

—Īi, wātēa opu turari merā wātēārē béowiumi, ārī werewuama.

Jesús masakare bopoñarī merā ĩādea

³⁵ Jesús āārīpereri makārīrē judío masaka nerērī wiirigue masakare buegorenagū waami. Ōārī kerere, Marīpu ĩgūyarārē doregu āārīrīmarē buenami. Irasū āārīmakū, pūrīrikurārē āārīpereri gajerosūperi sīrīrī oparārē taunami. ³⁶ Masakare ĩāgū, bopoñarī merā ĩgūsārē ĩāmi. “Īgūsā bujawererā, gūñaturamerā, oveja sugu ĩgūsārē korerimasū opamerā irirosū āārīma”, ārī gūñayupu. ³⁷ Irasirigu āsū ārīmi guare ĩgū buerārē:

—Marīpuayare neō pémerā, poogue oteri duka buribejadea irirosū wārā āārīma. ĩgūsārē ĩgūyare weremurā gapu iri pooere moārīmasā irirosū mérāgā āārīma. ³⁸ Irasirirā marī Opure iri pooe opu irirosū āārīgūrē: “Gajerā mūyare weremurārē iriuka!” ārī sērēka! ārīmi Jesús guare.

10

Jesús pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ĩgū buedoregu pímurārē beyede

(Mr 3.13-19; Lc 6.12-16)

¹ Puru Jesús guare pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ĩgū buerā āārīmurārē siu, guare ĩgū turarire sīmi, āārīpereri pūrīrīrē tau, wātēa masakare ñajānerādere béowiuburo, ārīgū.

² Āsū wāikurā āārībú gua Jesús beyenerā: Simón wāikugu āārīmī. ĩgūrēta “Pedro” wāiyemi Jesús. Simón pagumu Andrés wāikumi. Gajigu Santiago āārīmī. ĩgū pagumu Juan wāikumi. ĩgūsā Zebedeo pūrā āārīmā. ³ Gajerā Felipe, Bartolomé, Tomás āārīmā. Yu Mateo, romano marā opure niyeru wajaseabosarimasū āārīdi āārībú. Gajigu Santiago, Alfeo magū āārīmī. Gajigu Tadeo āārīmī. ĩgūta Lebeo wāikumi. ⁴ Gajigu Simón, celote wāikuri bumū āārīmī. Gajigu Judas Iscariote wāikugu āārīmī. ĩgūta Jesúre wējēduarāguere ĩgūrē ĩmubu āārīmī.

Jesús ĩgū buerārē buedoregu iriudea

(Mr 6.7-13; Lc 9.1-6)

⁵ Jesús guare ĩgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarārē turarire sī odo, āsū ārī were iriumi:

—Judío masaka āārīmerā pūroguere waabirikōāka! Irasū āārīmakū, Samaria nikūma makārīguedere waabirikōāka! ⁶ Israel bumarā Marīpuayare masīmerā, oveja dedirinerā irirosū āārīrā puro gapu waaka! ⁷ ĩgūsārē āsū ārī wererā waaka: “Mérō duyāa, Marīpu ĩgūyarārē doreri ejaburo”, ārīka! ⁸ Pūrīrikurārē tauka! Boanerārē masūka! Kāmi boarādere tauka! Wātēa masakare ñajānerārē béowiuka! Yu turarire mūsārē wajamarīrō sīa. Irasirirā, yu mūsārē wajamarīrō sīrōsūta wajamarīrō ĩgūsārē tauka!

⁹ Waarā, neō niyeru oro, plata, cobrere, ¹⁰ mūsāya aju āābirikōāka! Surí, sapatu mūsā sāñarī merā dita waaka! Tuariyukure āābirikōāka!

Moārīmasā ĩgūsā moārī waja merā wajata baama. Irasirirā musā masakare bueri waja baari musārē sīrākuma.

11 'Makārē ejarā, iri makā marā: "Īta oārō irigu āārīmi", ĩgūsā ārīgū puro dujaka! Musā iro āārīrōpā ĩgūya wiire āārīka! Waarāgue iri wiire wirika! 12 Iri wiire űajārā, wii marārē: "Marīpu musārē siuñajārī sīburo", ārī oādoreka! 13 Musārē oārō bokatīrīñeāmakū, ĩgūsārē: "Marīpu siuñajārī sīrī merā oārō āārīrikuka!" ārīka! Musārē gāamemerā, i siuñajārī merā āārībirikuma. 14 Musārē ĩgūsā ñeābirimakū, musā buerire péduabirimakū ĩārā, ĩgūsāya wiire, o ĩgūsāya makārē wiriarā, nikūwera musāya guburigue tuadeare mojébéoka, ĩgūsārē wajamoāburire ĩmurā! 15 Diayeta musārē werea. Marīpu āārīpererā ñerārē wajamoārīnu ejamakū Sodoma, Gomorra marārē wajamoārō nemorō musārē gāamemerārē wajamoāgukumi.

Jesúre buremurārē gajerā ñerō iriburire werede

16 'Yure oārō péka! Ovejare makānu marā diayéa guarā watopegue iriuosū ñerā masaka watopegue musārē iriua. Irasirirā oārō pémasīka! ĩgūsā watopegue ñerō iriro marīrō āārīrikuka! 17 Pémasīka! Masaka musārē ĩgūsā oparārē wiarākuma, musārē wajamoādororā. Judío masaka ĩgūsā nerērī wiiriguedere musārē tārārākuma. 18 Irasū āārīmakū, musā yure buremurī waja, ĩgūsāya makārī marā oparā purogue, ĩgūsāya nikū marā oparā purogue āārākuma musārē wajamoādooremurā. Irasirirā musārē irogue āīāmakū, oparārē, judío masaka āārīmerādere yaa kerere wererākoa musā. 19 Musārē oparā purogue āīāmakū: "¿Naásū ārīrākuri ĩgūsārē?" ārī gūñarikubirikōāka! Oparā musārē sērēñamakū, Marīpu gūñarī sīrī merā wererākoa. 20 Irasirirā musā gūñarī merā werebirīkoa. Marīpu, Ōāgū deyomarīgū merā musārē masīrī sīrī merā werenīrākoa.

21 'Iripoere masaka, ĩgūsāyarā yure buremumakū ĩārā, ĩgūsārē oparāguere wējēdororā wiarākuma. Pagusāmarā ĩgūsā pūrārē oparāguere wējēdororā wiarākuma. Gajerā, ĩgūsā pagusāmarārē ĩāturi, oparāguere wējēdororā wiarākuma. 22 Irasirirā masaka āārīperero i űnu marā yure musā buremurī waja musārē ĩāturi doorākuma. Marīpu gapu yure piriro marīrō buremugūrē taugukumi. 23 Su makā marā musārē ñerō irimakū, gaji makāgue duriwāgāka! Diayeta musārē werea. Āārīpereri Israel nikūma makārīrē musā buegorena odoburo dupuyuro, yu āārīpererā tīgū Marīpu iriudi i űmugue dupaturi aarīgukoa doja.

24 'Neō sugu buegu, ĩgūrē buegu nemorō āārībemi. Moāboerimasūde ĩgū opu nemorō āārībemi. 25 Sugu buegu ĩgūrē buedi irirosū dujaduamakū oāgorāa. Moāboerimasūde ĩgū opu irirosū dujaduamakū oāgorāa. Masaka yure musā Opure: "Ī Beelzebú, wātēa opu āārīmi", ārīrā, musā yaarādere ñerō ārī werenīrākuma.

Jesús: "¿Noārē güiri merā buremurō gāāmerī?" ārī werede
(Lc 12.2-7)

26 'Irasirirā musārē ñerō iriduārārē güibirikōāka! Āārīpereri gajerā ĩāberogue irideare, durirogue irideadere purugue masīsūrokoa. 27 Yu musārē masaka péberogue weredeare ĩgūsā pérogue wereka! Yu musārē gajerā ĩāberogue werenideare makā dekogue buro busuro merā wereka! 28 Musārē wējērā musāya dupu direta boamakū irirākuma. Musāya yuñupūrārī gapure boamakū irimasībirikuma. Irasirirā güibirikōāka!

Marĩpu gapure güika! İgũ gapu musāya dupu, musāya yujupūrārĩrē peamegue béomasĩmi. Irasirirā İgürē güiri merā b̄remuka!

²⁹ 'Masaka p̄rā mirā wajarirā, su niyeru tigā, m̄rōgā wajakuri tigārē s̄kuma. İgūsā m̄rōgā wajakukerepuru, Marĩpu gapu İgūsārē òārō koremi. İgūsārē: "Boaburo", ārĩbirikerepuru, neō sugugā yebague yuridija, boabemi. ³⁰ Marĩpu āārĩpereri musā āārĩkurre masĩgũ, musāya poarire: "İriku āārā", ārĩ masĩpeokōāmi. ³¹ Irasirirā güibirikōāka! Musā, mirā nemorō wajakua. Irasirigu Marĩpu mirārē korero nemorō musārē koregukumi.

*Jesús: "Masakare yure b̄remurĩrē wereka!" ārĩdea
(Lc 12.8-9)*

³² 'Sugu, masaka péuro: "Jesúyagu āārā", ārĩ weremakũ, yude Yuru umugasigue āārĩgũ péuro İgürē: "Yaagu āārĩmi ĩ", ārĩ weregura. ³³ Sugu yure masĩkeregu, masaka péuro: "İgürē masĩbea", ārĩ weremakũ, yude Yuru umugasigue āārĩgũ péuro: "Yude İgürē masĩbea", ārĩ weregura, ārĩmi Jesús.

*Jesús: "Masakare gāme dukawarirākuma", ārĩ weredeā
(Lc 12.51-53; 14.26-27)*

³⁴ Irasũ ārĩ odo, masakare āsũ werenemomi:

—Musā yure: "İgũ i umugure aarigũ, masakare siuñajārĩ merā āārĩmakũ irigu aarimĩ", ārĩ güñabirikōāka! Irasirigu aarigũ meta iribu. Yu ejarita, masakare İgūsā basi gāme dukawarimakũ yāa. Irasirirā surāyeri yure b̄remurākuma. Gajerā yure b̄remumerā gapu İgūsārē İaturirākuma. ³⁵ Sugu yure b̄remurĩ waja, İgũ magũ İgürē İaturigukumi. Sugo yure b̄remurĩ waja, igo magō igore İaturigokumo. Sugo mañekō yure b̄remurĩ waja, igo bepo igore İaturigokumo. ³⁶ Irasirirā su wii marā İgūsāyagu yure b̄remumakũ İārā, İgürē İaturirākuma.

³⁷ 'Sugu yure maĩrō nemorō İgũ pagusāmarā gapure maĩtarinugāgũ, yaagu āārĩmasĩbirikumi. Yure maĩrō nemorō İgũ p̄rā gapure maĩtarinugāgũde, yaagu āārĩmasĩbirikumi. ³⁸ Sugu yure t̄yaduari waja curusague pábiatũ w̄jēsũbu irirosũ āārĩkeregu, neō piriro marĩrō yure t̄yanĩkōāburo. Yure t̄yaduabi, yaagu āārĩmasĩbirikumi. ³⁹ Sugu i umugue İgũ okarire maĩgũ, peamegue béosũgukumi. Gajigu yure t̄yari waja gajerā İgürē w̄j̄ekerepuru, Marĩpu gapu İgürē taugukumi, İgũ p̄rogue İgũ merā āārĩburo, ārĩİgũ.

*Jesús marĩ umugasigue wajataburire weredeā
(Mr 9.41)*

⁴⁰ 'Sugu musārē yaarārē òārō bokatĩrĩñeāgũ, yudere bokatĩrĩñeāmi. Yure bokatĩrĩñeāgũ, yure iriudidere bokatĩrĩñeāgukumi. ⁴¹ Marĩpu İgũya kerere weregure òārĩ wajatamakũ irigukumi. Sugu Marĩpuya kerere weregu āārĩrĩrē İāmasĩ, İgürē òārō bokatĩrĩñeāgũ, İgũ irirosũ òārĩ wajatagukumi. Sugu gajigu İgũ òāgũ āārĩrĩrē İāmasĩ, İgürē òārō bokatĩrĩñeāgũ, İgũ irirosũ İgũde òārĩ wajatagukumi. ⁴² Sugu ubu āārĩgũ yure t̄yagure gajigu İgürē iritamudugũ deko yusari t̄āmakũ İāgũ, Marĩpu İgũdere òārō irigukumi, ārĩ weremi Jesús.

11

*Juan masakare wāiyerimasū ĩgū buerire tɔyarārē Jesús pɔro iriudea
(Lc 1.17; 7.18-35)*

¹ Jesús ɔware pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ĩgū buerārē irasū ārādero pɔru, Galilea nikūgue āārīrī makārī marārē buegorenagū waakōāmi.

² Juan masakare wāiyerimasū peresugue āārīyupu. Irogue āārīgú, Cristo iriri kerere pégu, ĩgū buerire tɔyarārē Jesúsre āsū ārī sērēñarā waaka:

³ —“¿Mɔta āārīrī, Cristo masakare taugu aaribu iriayupu, ĩgūsā ārīdi, o gajigure yúrākuri ɔa?” ārī sērēñarā waaka! ārī iriuyupu.

⁴ Irasirirā, Jesús pɔrogu ejarā, Juan sērēñadoredeare ĩgūrē sērēñama. Jesús ĩgūsārē yujami:

—Mɔsā pērere, mɔsā ĩārīrē Juārē wererā waaka! ⁵ Koye ĩābiranerā ōārō ĩāma. Waamasībiranerā waamasīakōāma. Kāmi boanerā yaripereakōāsūama. Gānipū pēbiranerā péakōāma. Boanerāde masākōāma. Boporā, Marīpu masakare tauri kerere weremakū péma. ⁶ “Yure bɔremurīrē piribi, ɔɔyari opagukumi”, ārī wererā waaka Juārē! ārīmi Jesús.

⁷ ĩgūsā waadero pɔru, Jesús Juāyamarē masakare āsū ārī werenugāmi:

—Mɔsā masaka marīrōgue Juārē ĩārā waarā, gūigure gūñaturabire ĩārā waarā meta irikuyo. ĩgū turabi, mirū taborere wējēpubéorosū āārībemi.

⁸ Irasū āārīmakū, mɔsā ĩgūrē irogue ĩārā waarā, ōārī surī sāñagūrē ĩārā waarā meta irikuyo. Ōārī surī sāñarāno oparāya wiirigue āārīkuma. Juan ĩgūsā irirosū āārībemi. ⁹ Mɔsā irogue ĩgūrē ĩārā waarā, Marīpuya kerere weredupuyurimasārē ĩārā waarā iriyo. Mɔsārē werea. Diayeta Juan Marīpuya kerere weredupuyunerā nemorō āārīmi. ¹⁰ Marīpuya werenírī gojadea pūgue gojasūdero āārībú Juan iriburire. Irasirigu Marīpu ĩgū magūrē āsū ārīdi āārīmi:

Mɔ waaburo dupuyuro yaa kerere weredupuyurimasārē iriugura mɔ waaburore āmuyudoregu, ārī gojasūdero āārībú.*

¹¹ Mɔsārē diayeta werea. Juan aariburi dupuyuro neō sugu ĩgū nemorō yaamarē masīgū marīdi āārīmi. Irasū āārīkerepɔru, sugu Marīpu ũmugasigue āārīgúyagu gapu Juan nemorō yaamarē masīgū āārīgukumi. Āārīpererā nemorō ubu āārīgú āārīkeregu, masīgū āārīgukumi.

¹² Juan masakare wāiyedi buenugādeapoegueta, daporaguedere masaka ũmugasigue Marīpu ĩgūyarārē dorerogue ñajāduarārē buro ñerō tarimakū yāma. ĩgūsā turari merā ĩgūsārē peremakū iriduarā iriadima.

¹³ Juan aariburo dupuyuro āārīpererā Marīpuya kerere weredupuyunerā ĩgūsā gojadea merā, Moisés gojadea merā Marīpu ĩgūyarārē doreri kerere werenerā āārīmá. ¹⁴ Iripoegue Marīpu ĩgūya gojadea pūgue: “Yaa kerere weredupuyurimasārē Elías irirosū āārībure iriugura”, ārīdi āārīmi. Juan irasū ārīsūdita āārīmi. Irire bɔremurō gāāmea. ¹⁵ Gānipūrī oparā, yu wererire ōārō péka!

¹⁶ Mɔsaka datora marā, ¿ñeémarāno irirosū āārīrī? Majīrā makā dekogue ĩgūsā merāmarā merā bira gainí doanírā irirosū āārīma. Āsū ārī gainíma: ¹⁷ “Gua tērēdiru purimakū, bayabirabu. Bɔjawereri merā ɔa bayamakū, orebirabu”, ārīma. ¹⁸ Juan masakare wāiyerimasū pā baabiri, igui deko pāmudeare iiribirimi. ĩgū irasirimakū ĩārā: “Wātī

* 11:10 Mal 3.1

ñajāsūdi āārīmi īī”, ārību mūsā īgūrē. ¹⁹ Pꝥꝥꝥ yꝥ āārīpererā tīgū baa, iirimakū iārā: “Baapagꝥ, iirīpagꝥ āārīmi”, ārību. “Romano marā opꝥꝥe niyeru wajaseabosarimasā merāmꝥ, ñerō irirā merāmꝥ āārīmi”, ārību mūsā yꝥre. Mūsā gꝥare* bꝥremubirikererā, gꝥa iririre iārā: “Marīpꝥ īgūsārē masīrī sīmi”, ārī masībokoa, ārīmi Jesús.

*Jesús makārī marārē īgūsā īgūrē bꝥremubirire weredea
(Lc 10.13-15)*

²⁰ Pꝥꝥꝥ Jesús iroma makārī marārē turimi. Īgūsā wāri īgū Marīpꝥ turari merā iririre iri īmumakū iākererā, īgūsā ñerō iririre bꝥjawerebiri, neō piribirima. Irasirīgꝥ īgūsārē āsū ārīmi:

²¹ —Mūsā Corazín marā, Betsaida marāde ñerō tarirākoa. Iripoegue marā Tiro, Sidón marā, mūsā iūrō Marīpꝥ īgū turari merā iri īmurōsū iri īmumakū iārā, īgūsā ñerō irideare piribonerā āārīmā. Īgūsā ñerō irideare bꝥro bꝥjawererire īmurā, bꝥjawererī suri sāña, nitīrē dipuru weka mawasiripeobonerā āārīmā. Mūsā gapꝥ Marīpꝥ turari merā yꝥ iri īmurīrē iākererā, mūsā ñerō iririre neō piribeaa. ²² Irasirīgꝥ mūsārē werea. Marīpꝥ āārīpererā ñerārē īgū wajamoārīnꝥ ejamakū, Tiro, Sidón marārē wajamoārō nemorō mūsārē wajamoāgꝥkumi. ²³ Mūsā Capernaum marāde: “Īmꝥgasigue mūrīārākoa”, ārī gūñadāa. Iroguere neō waabirīkoa. Boanerā āārīrōgue bēodijusūrākoa. Sodoma marārē yꝥ mūsārē Marīpꝥ īgū turari merā iri īmuderosūta iri īmumakū, iri makā daporadere āārībokoa dapa. ²⁴ Irasirīgꝥ mūsārē werea. Marīpꝥ āārīpererā ñerārē īgū wajamoārīnꝥ ejamakū, Sodoma marārē wajamoārō nemorō mūsā gapꝥre wajamoāgꝥkumi, mūsā ñerō iririre piribiri waja, ārīmi Jesús.

*Jesús: “Yꝥ pꝥrogue siuñajārā aarīka!” ārīdea
(Lc 10.21-22)*

²⁵ Iripoere Jesús īgū Pagꝥre āsū ārīmi:

—Aꝥ, yꝥ mꝥrē: “Ōātaria mꝥ”, ārī, ꝥꝥyari sīa. Mꝥ ĩmꝥgasi marā, i nikū marā Opꝥ āārā. Irasirīgꝥ: “Masītarinꝥgārā, āārīpererire pémasīa”, ārī gūñarārē mꝥyare masīmakū iribeaa. Majīrā irirosū mꝥrē bꝥremurā gapꝥre mꝥyare masīmakū yāa. ²⁶ Aꝥ, irasūta āārā. Mꝥ gāāmederosūta ꝥꝥyari merā irasū yāa, ārīmi Jesús īgū Pagꝥre.

²⁷ Pꝥꝥꝥ masakare āsū ārī werenemomi:

—Yꝥꝥꝥ yꝥre āārīpereri irimasīrīrē sīmi. Neō sugꝥ masakꝥ yꝥ āārīrikurire masībemi. Yꝥꝥꝥ dita yꝥre masīmi. Neō sugꝥ masakꝥ Yꝥꝥꝥ āārīrikurire masībemi. Yꝥ dita īgūrē masīa. Yꝥ īgūrē masīdorerāde īgūrē masīma. ²⁸ Mūsā Marīpꝥre tꝥyaduārā nukūrī ūūma ōērā irirosū āārīrā yꝥ pꝥro aarīka! Yꝥ mūsārē siuñajārī sīgꝥra. ²⁹ Mūsā yꝥ iridoreri gapꝥre irīka! Yꝥ irirīkurire masīka! Yꝥ mūsārē bopoñarī merā iā, iritamugū āārā. Irasirirā yꝥ iridorerire irirā, yꝥ merā ōārō siuñajārī bokarākoa. ³⁰ Yꝥ iritamurō merā yaare mūsā irimakū diasabeaa. Irasirirā yꝥ dorerire irirā, nukūbiri kārāwꝥririre ūūmarōsū āārīrākoa, ārīmi Jesús.

12

*Siuñajārīnꝥ āārīmakū, Jesús buerā trigo yerire tārīdea
(Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)*

* **11:19** Jesús: “gꝥare”, irasū ārīgꝥ: “īgū basi iririre, Juan irideare”, ārīgꝥ irimi.

1 Iripoere judío masaka siuñajārīnu āārīmakū, Jesús trigo otedero watope waamakū, gwa ĩgū buerā uaboasīā, trigo yerire tārī koro baabu*.
 2 Gwa irasirimakū ĩārā, fariseo bumarā Jesúre āsū ārīma:

—Īāka! ¿Nasirirā siuñajārīnuērē moādobirikerepuru, mu buerā irasū yári? ārīma.

3 Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—¿Iripoeguemu David, ĩgū merāmarā merā uaboagu, ĩgū irideare musā buebiriri? 4 ĩgū merāmarā merā Marīpuya wiigwe ñajāa, Marīpu ĩūrō peyari pā duparure baadi āārīmí. Marīpu paía āārīmerārē: “Iri pā duparure baabirikōāka!” ārīdi āārīmí. David gapu paí āārībirikeregu, irire baagu, Marīpu ĩūrō ĩgū dorerire tarinugāgū meta iridi āārīmí. 5 Paía Marīpuya wiigwe moārā, siuñajārīnuērē siuñajābema. Siuñajābirikererā, Marīpu dorerire tarinugābema. ¿Iri buebiriri musā, Marīpu Moisére doreri pídea pūguere? 6 Musārē werea. Marīpuya wiire buremurō nemorō yu gapure buremurō gāāmea. 7 Marīpu ĩgūya werenírí gojadea pūgue āsū ārīdi āārīmí: “Yure buremurā waimurārē wējē sopeomakū gāāmebea. Gajerārē musā bopoñarī merā ĩāmakū gāāmea”, ārīdi āārīmí. Musā irire pémasīrā yu buerā ñerō iribirikerepuru, ĩgūsārē: “Ñerō yāma”, ārībiribokoa. 8 Yu āārīpererā tīgū āārīsīā, siuñajārīnuērē masaka gajino ĩgūsā iriburire doremasīā, ārīmi Jesús.

Jesús mojō diíweredire taudea

(Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)

9 Irasū ārī odo, waa, judío masaka nerērī wiigwe ñajāmi. 10 Iro sugu masakū mojō diíweredi āārīmí. Irasirirā fariseo bumarā Jesúre: “Ñerō yāmi”, ārī weresāduarā, ĩgūrē sērēñama:

—¿Siuñajārīnu āārīmakū, sugu pūrīrikugure taudoreri āārīrī? ārīma.

11 Jesús yajumi ĩgūsārē:

—Siuñajārīnu āārīkerepuru, musāyagu oveja gobegue meēñajāmakū ĩārā, ĩgūrē āi wiukōākoa. 12 Marīpu sugu masakure, oveja nemorō maítarinugāmi. Irasirirā siuñajārīnuērē masakare oārō irirā, Moisés doredeare tarinugārā meta yāa, ārīmi.

13 Irasū ārī odo, mojō diíweredire ārīmi:

—Muya mojōrē soeoka!

Īgūya mojōrē soeomakūta, gaji mojō irirosū oārī mojō dujabu. 14 ĩgū irasirimakū ĩārā, fariseo bumarā gwa wiria: “¿Nasirisīā, marī Jesúre wējērākuri?” ārī gāme werenīñurā.

Iripoeguemu Marīpuya kerere weredupuyudi Jesús ĩgū iriburire gojadea

15 Jesús ĩgūsā ĩgūrē wējēduarire masī, waakōāmi. ĩgū waamakū, wārā masaka ĩgūrē tūyama. Irasirigu āārīpererā pūrīrikurārē taumi. 16 ĩgūsārē taugu: “Yaamarē gajerārē werebirikōāka!” ārīmi. 17 Jesús irasirigu, Marīpuya kerere weredupuyudi Isaías gojaderosūta irimi. Āsū ārī gojadi āārīmí:

18 Āsū ārīmi Marīpu: “Īi yure moāboegu, yu beyedi, yu maīgū āārīmi. ĩgū merā usuyāa. Ōāgū deyomarīgūrē ĩgūrē sīgura. Irasirigu yu turari merā āārīpererā masakare diayema iririre weregukumi.

* 12:1 Deuteronomio 23.25: Moisés gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Sugu masakū gajigūya poeague waagú, ĩgūya mojōrī merā trigo yerire tārī koro baaburo. Wiirimajī merā diti āābirikōāburo”, ārī gojasūdero āārībú.

19 Īgũ guaseo, gainĩbirikumi. Īgũ makã dekogue buro gainĩgorenamakũ neõ pėbirikuma.

20 Turamerãrė bopoñarĩ merã iã, iritamugukumi. Irasirigu, Īgũsã miũmerėñu biu peaboadiñu irirosũ ããrĩmakũ iãgũ, peabėogu irirosũ Īgũsãrė iribirikumi.

Bujawererãrė gũñaturamakũ irigukumi. Irasirigu, Īgũsã sĩãgodiru yauboadiru irirosũ ããrĩmakũ iãgũ, yaubėogu irirosũ Īgũsãrė iribirikumi. Īgũ Opũ ñajãburi dupuyuro Īgũsãrė irasirigukumi. Īgũ Opũ ñajãdero purũ, masakare diayema iririre irimakũ irigukumi.

21 Irasirirã ããrĩperero marã Īgũ doreburire usuyari merã yũrãkuma”, ãrĩmi, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ Isaiãas.*

Jesũre: “Wãtĩ turari opami”, ãrĩ werewũadea

(Mr 3.19-30; Lc 11.14-23; 12.10)

22 Purũ masaka wãtĩ ñajãũdire Jesũre taudorerã ãñjama. Īgũ wãtĩ ñajãũdi: werenĩbi, koye iãbi ããrĩmĩ. Īgũsã ãñjamakũ iã, Jesũs Īgũrė taumi. Īgũ irasirimakũ, õãrõ iã, werenĩmi. 23 ããrĩpererã masaka, Īgũ tarimakũ iãgũka, ãsũ ãrĩ gãme sėrėñama:

—¿ĩ David parãmi ããrĩturiagu masakare taubu meta ããrĩkuri? ãrĩma.

24 Īgũsã irasũ ãrĩmakũ pėrã, fariseo bumarã gapũ ãsũ ãrĩma:

—Ĩ wãtėa opũ Beelzebũ turari merã wãtėãrė bėowiumi, ãrĩma.

25 Jesũs Īgũsã gũñarĩrė masĩsĩã, Īgũsãrė ãsũ ãrĩmi:

—Su nikũ marã Īgũsã basi dukawari gãmekėãrã, pereakõãkuma. Su makã marã, o su wii marã Īgũsã basi dukawari gãmekėãrã, pereakõãkuma.

26 Irasũta wãtėa opũ Īgũyarã wãtėãrė bėowiuũ, Īgũ basita Īgũyarãrė dukawari pereakõãmakũ iribokumi. Irasirigu, ¿noãrė dorenemobokuri?

27 Musã yũre: “Wãtėa opũ Beelzebũ turari merã wãtėãrė bėowiumi”, ãrĩ werewũãã. Musã buerire tũyarã gapũ wãtėãrė bėowiuurã, ¿noã turari merã bėowiuukuri? Musã Īgũsãrė: “Marĩpũ turari merã wãtėãrė bėowiuma”, ãrã. Irasiriro musã yũre werewũari diaye ããrĩbea. 28 Yũ Õãgũ deyomarĩgũ turari merã wãtėãrė bėowiuã. Irasiriro Marĩpũ Īgũyarãrė doreri musã purugue ejasĩãã, ãrĩ masĩsũã.

29 Irire keori merã musãrė werenemogũra. Neõ sugũ masakũ, turagũya wiire Īgũrė siapũroribirikeregũ, Īgũ oparire ěmagũ ñajãmasĩbirikumi. Īgũrė siadero purugue merė Īgũyare ěmamasĩkumi, ãrĩmĩ†.

30 Irasũ ãrĩ odo, ãsũ ãrĩnemomi:

—Yũre gããmemerã, yũre iãturirã ããrĩma. Masakare yũre siiu neeõtamumerã, Īgũsãrė waawasirimakũ irirã ããrĩma.

31 Musãrė diayeta werea. Marĩpũ ããrĩpereri masaka ñerõ iririre, ñerõ ãrĩ werenĩrdere kãtimasĩmi. Õãgũ deyomarĩgũrė Īgũsã ñerõ ãrĩ werenĩmakũ tamerãrė neõ kãtibirikumi. 32 Yũ ããrĩpererã tĩgũrė Īgũsã ñerõ ãrĩ werenĩmakũ, Marĩpũ irire kãtimasĩmi. Õãgũ deyomarĩgũ gapure Īgũsã ñerõ ãrĩ werenĩmakũ, irire neõ kãtibirikumi. Dapora, i umũ peredero purũguedere Īgũsã irasũ ãrĩdeare neõ kãtibirikumi, ãrĩmi Jesũs.

Yukũre irigu duka merã iãmasĩsũã, ãrĩ weredeã

(Lc 6.43-45)

33 Irasũ ãrĩ odo, Jesũs gaji keori merã buenemomi:

* 12:21 Is 42.1-4 † 12:29 Jesũs: “Wãtĩ nemorõ turagũ ããrã”, ãrĩgũ, irasũ ãrĩmi.

—Ōadi yukũ òãrĩrẽ dukakũa. Ñedi yukũ ñerĩrẽ dukakũa. Yukũre irigu duka merã ããmasĩsũa†. ³⁴ Mũsã ãña irirosũ ñerã ããrã. Mũsã ñerã ããrĩsĩã, òãrĩrẽ werenĩmasĩbea. Marĩ gũñarõsũta marĩ werenĩrĩ wirikõãa. ³⁵ Ōãgũ òãrĩ gũñarĩ opami. Irasirigu òãrĩrẽ werenĩmi. Ñegũ ñerĩ gũñarĩ opami. Irasirigu ñerĩrẽ werenĩmi. ³⁶ Mũsãrẽ werea. Marĩpu ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnu ejamakũ, ããrĩpereri masaka noó gããmerõ werenĩmoãmadeare ãgũsãrẽ masĩmakũ irigukumi. ³⁷ Mũsã òãrõ werenĩdea waja Marĩpu mũsãrẽ: “Waja opabema”, ãrĩgukumi. Mũsã ñerõ werenĩdea waja mũsãrẽ: “Waja opama”, ãrĩgukumi, ãrĩmi Jesũs fariseo bumarãrẽ.

Masaka ñerã Jesũre Marĩpu turari merã iri ãmudoredea

(Mr 8.12; Lc 11.29-32)

³⁸ Pũrũ surãyeri fariseo bumarã, Moissĩs gojadeare buerimasã ãgũrẽ ãrĩma:

—Buegu, Marĩpu turari merã guare iri ãmuka! ãrĩma. “Ïgũ irire irimasĩbi, Marĩpu iriudi meta ããrĩmi”, ãrĩduarã irasũ ãrĩñurã.

³⁹ Jesũs yũjũmi:

—Mũsã dapura marã masaka ñerã, Marĩpure gããmemerã ããrã. Mũsã yũre Marĩpu turari merã gajino iri ãmudorea. Mũsã irasiridorekerepũrũ, Marĩpũya kerere weredupuyudi Jonás iridea direta weregũra. ⁴⁰ Jonás urenu, ure ñami waã wãgũya paru poekague ããrĩderosũta yude ããrĩpererã tĩgũ urenu, ure ñami yeba poekague ããrĩgũkoa. ⁴¹ Iripoegue Nĩnive marã Jonás Marĩpũya kerere weremakũ pãrã, ãgũsã ñerõ irideare bujawere, ãgũsã gũñarĩrẽ gorawayunerã ããrĩmã. Dapura yũ Jonás nemorõ masĩgũ òõgũe mũsã merã ããrã. Yũ Marĩpũya kerere werekerepũrũ, mũsã ñerõ iririkũrĩre bujawerebea. Irasirirã, Marĩpu ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnu ejamakũ, Nĩnive marã mũsã dapura marãrẽ: “Ñegorabu”, ãrĩrãkuma. ⁴² Marĩpu ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnu ejamakũ, sugo iripoeugemo Sabã nikũ marã opo mũsã dapura marãrẽ: “Ñegorabu”, ãrĩgokumo. Yoaromogũ ããrĩkeregũ, òõgũe i nikũgũe aarideo ããrĩmõ, marĩ ñekũsãmarã opu Salomõn wãri masĩrĩ merã wererire pãgo aarigõ. Dapura yũ Salomõn nemorõ masĩgũ òõgũe mũsã merã ããrã. Yũ mũsã merã ããrĩkerepũrũ, mũsã gapũ yũ wererire pãduabea, ãrĩmi Jesũs.

Jesũs, wãtĩ dupaturi masakũguere ñãjãrĩmarẽ weredea

(Lc 11.24-26)

⁴³ Irasũ ãrĩ odo, keori merã werenemomi doja:

—Wãtĩ masakũguere ããrãdi wiri, pũrũ deko marĩrõgũe ãgũ siuñãjãburũre ãmagorenagũ waakumi. ⁴⁴ Irore bokabi, ãsũ ãrĩ gũñakumi: “Yũ wiridi, yaa wii irirosũ ããrĩmĩ. Dupaturi yũ wiridiguereta goeñãjãgũra doja”, ãrĩ gũñakumi. Irasirigu ãgũguere dupaturi goeñãjãgũ, gajino marĩrĩ wii, òãrõ ãmu, ooaweadea wiire irirosũ bokajakumi. ⁴⁵ Irasirigu gajerã wãtẽa su mojóma pere gaji mojó peru pãrẽbejarã ãgũ nemorõ ñerãrẽ siiu, ãgũsã ããrĩpererã merã masakũguere ããrĩnĩkõãkumi. Irasirigu masakũ ãgũ dupuyuro ããrĩrikũdero nemorõ ñerõ ããrĩkumi. Dapura marã Marĩpure gããmemerã, yũre pãduamerã irasũta ñerõ waarãkuma, ãrĩmi Jesũs.

Jesũs pago ãgũ pagũpũrã merã ãgũrẽ ããgõ ejadea

(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)

† **12:33** Jesũs: “Yukũre irigu duka merã ããmasĩsũa”, ãrĩgũ: “Marĩ, gajerã werenĩrĩrẽ pãrã, ãgũsã ããrĩrikũrĩre masĩã”, ãrĩgũ irimi.

⁴⁶ Jesús masakare wereripoe ĩgũ pago, ĩgũ pagupũrã merã ĩgũ ããrĩrĩ wii disipuro ejayupo ĩgũ merã werenidũago. ⁴⁷ Sugũ igore iã, Jesũre weremi: —Mũpo, mũ pagupũrã disipuro nĩama, mũ merã werenidũarã, ãrĩmi.

⁴⁸ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgu, Jesús ĩgũrẽ ãrĩmi:

—¿Noã ããrĩrĩ yũpo, yũ pagupũrã? ãrĩmi.

⁴⁹ Irasũ ãrĩgũ, guare ĩgũ buerãrẽ soepu, ãsũ ãrĩmi:

—Ĩsã, yũpo, yũ pagupũrã irirosũ ããrĩma. ⁵⁰ Yũrũ ãmũgasigue ããrĩgũ gããmerĩrẽ irirãno, yũ pagũmũ, yũ pagũmo, yũpo irirosũ ããrĩma, ãrĩmi Jesús.

13

Jesús oterimasũ keori merã buedea

(Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Irinãta Jesús wiigũ ããrãdi ditarugue waa, iri ditaru tũro eja doami.

² Masaka wãrã ĩgũ pũro nerẽmakũ ĩãgũ, doódirugue mũrĩñajãa, eja doami. ããrĩpererã masaka ĩmparogue dujanũgãma ĩgũ buerire pẽmurã. ³ Irasirigũ wãri keori merã ĩgũsãrẽ ãsũ ãrĩ buemi:

—Sugũ oterimasũ ĩgũya oteri yerire meéwasirigũ waakumi. ⁴ ĩgũ meéwasiriwãgãmakũ, gaji yeri maague yurikoa. Iro yuriadea yerire mirã eja, baapeokõãkuma. ⁵ Gaji yeri ãtãyerikũrogue yurikoa. Iro sĩmerẽrõgã nikũ ããrĩmakũ, iro yuriadea yeri mata puriadikoa. ⁶ Iri nikũ sĩmerẽrõgã ããrĩmakũ, puriñajãdi, pũrũ abe asimakũ, nugũrĩ marĩsã, ñãĩ, boakõãkoa. ⁷ Gaji yeri pora watopegue yurikoa. Pora gapũ puritarimũria, oteri gapũre wẽjẽkõãkoa. ⁸ Gaji yeri õãrĩ nikũgue yurikoa. Iri yeri puri, õãrõ dukakũkoa. Suũu cien yeri, gajiũu sesenta yeri, gajiũu treinta yeri dukakũkoa. ⁹ Mũsã gãmpĩrũrĩ oparã, yũ wererire pẽduripĩka! ãrĩmi Jesús.

Jesús buerã ĩgũrẽ: “¿Nasirigũ keori merã bueri?” ãrĩ sërẽñadea

(Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)

¹⁰ Pũrũ gũa ĩgũ buerã ĩgũ pũro waa, ĩgũrẽ sërẽñabu:

—¿Nasirigũ masakare keori merã bueri? ãrĩbu.

¹¹ Jesús guare yũjumi:

—Marĩpũ ĩgũyarãrẽ doregũ ããrĩrĩrẽ, iripoegue masĩbirideare mũsãrẽ masĩmakũ yãmi. Gajerã ĩgũrẽ bũremumerã gapũre irasiribemi. ¹² ĩgũyare masĩrãnorẽ masĩnemomakũ irigũkumi. Irasirirã wãro masĩrĩ oparãkuma. Gajerã ĩgũrẽ bũremumerã ĩgũyare masĩmerãrẽ ĩgũsã mero masĩadideare pẽmasĩbirimakũ irigũkumi. ¹³ Irasirigũ yũ ĩgũsãrẽ keori merã buea. ĩgũsã Marĩpũ iririre ĩãkererã, ĩãmasĩbema. ĩgũyare pẽkererã, pẽduripĩbema. Neõ pẽmasĩbema. ¹⁴ Irasirirã Marĩpũya kerere weredupuyudi Isaiãs gojaderosũta yãma. ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmĩ:

ãsũ ãrĩmi Marĩpũ: “Yaare pẽkererã, mũsã neõ pẽmasĩbea. Yũ iririre ĩãkererã, mũsã neõ ĩãmasĩbea.

¹⁵ Yaa werenĩrĩrẽ pẽduabirisĩã, mũsã neõ pẽmasĩbea. Gãmpĩrũrĩ pẽmerã, koye ĩãmerã irirosũ ããrã. Mũsã irasũ ããrĩmerã, yaare ĩãmasĩ, õãrõ pẽmasĩbokoã. Yũ pẽmasĩrĩ sĩrĩrẽ oparã yũre bũremubokoã. Irasirigũ mũsãrẽ taubokoã”, ãrĩmi Marĩpũ, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ Isaiãs.*

¹⁶ Gũa gapũre ãrĩmi:

—Mũsã gapũ pẽmasĩã. Irasirirã mũsũyãa. Yũ iririre ĩãrã, yũ wererire pẽrã, yũre bũremua. ¹⁷ Diayeta mũsãrẽ werea. Wãrã iripoegue marã

* 13:15 Is 6.9-10

Marĩpuya kerere weredupuyunerā, gajerā Marĩpure buremunerā musā datora ĩārĩrē buro ĩaduunerā āārādima. Irire ĩaduakererā, irire ĩābirinerā āārĩmā. Musā datora pērire buro pēduakererā, pēbirinerā āārĩmā.

Jesús oterimasū keori merā ĩgū bueadeare: “Āsū ārĩduaro yāa”, ārĩ weredea

(Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)

¹⁸ Irasirirā ōārō péka! Yu oterimasū keori merā bueadeare musārē weregura. Iri āsū ārĩduaro yāa. Marĩpu ūmugasigue āārĩgū ĩgūyarārē doreri kere, oteri yeri irirosū āārā. ¹⁹ Surāyeri masaka iri kerere pékererā, pémasĩbema. Maa bāriri maa irirosū āārĩma. Iri kerere péadero puru, oteri yeri iri maague yuridea yerire mirā baapeoderosū, wātĩ aari, ĩgūsā péadideare ēmapeokōāmi. ²⁰⁻²¹ Gajerā masaka ūtāyerikuri yeba irirosū āārĩma. Iri kerere pérā, mata usuyari merā: “Ōāgorāa”, ārĩ gūñama. Irire pékererā, oteri yeri ūtāyerikurogue yuriadero puru, puri, nugūrĩ purĩñājābiriderosū waama. Mérōgā puru ĩgūsā Marĩpuyare péduari waja gajerā ĩgūsārē ñerō irimakū ĩārā, o ñerō tarisĩā, mata ĩgūyare pirikōāma. ²² Gajerā masaka porakuri yeba irirosū āārĩma. Iri kerere pékererā, oteri yeri porakurogue yuriadero puru, pora gapu puritarimurĩa wējēderosū, i ūmumarē buro gūñarikuma. Doebiridere buro gāāmenemoma. Irasirirā Marĩpuyare kātima. Otediñu duka marĩdiñu irirosū dujama. ²³ Gajerā masaka ōārĩ nikū irirosū āārĩma. Marĩpuya kerere pérā, ōārō pémasĩma. Irasirirā oteri yeri ōārĩ nikūgue yuriadero puru, puri ōārō dukakaderosū ōārĩrē yāma. Surāyeri cien yeri, gajerā sesenta yeri, gajerā treinta yeri dukakurosū irirā āārĩma, ārĩmi Jesús.

Jesús trigo otedea watopegue ñerĩ tá oteri keori merā buedea

²⁴ Jesús irasū ārĩ odo, gaji keori merā guare buemi:

—Marĩpu ūmugasigue āārĩgū ĩgūyarārē doreri i irirosū āārā. Sugu poee opu ĩgūya poegree ōārĩ yerire otekumi. ²⁵ Su ñami merā āārĩpererā kārĩripoe ĩgūrē ĩaturigu poegree eja, ĩgū trigo otedea watopegue ñerĩ táre otekumi. Ote odo, waakōākumi. ²⁶ Trigo yeri puriwiriadero puru, ñerĩ táde purikoa. Puru trigo dukakukoa. Iri dukakumakū ĩārā, iri poee opure moāboerimasā ñerĩ tá āārĩmakū ĩāmasĩkuma.

²⁷ Irasirirā iri poee opure wererā waakuma:

—Gua opu, ¿nasiro ōārĩ yeri direta muya poere otesũdero āārĩkerepuru, ñerĩ táde puriyuri? ārĩkuma. ²⁸ ĩgūsā irasū ārĩmakū pégu, āsū ārĩkumi:

—Yure ĩaturigu iri ñerĩ táre otekumi, ārĩkumi.

ĩgū irasū ārĩmakū pérā, ĩgūrē moāboerimasā sērēñakuma doja:

—¿Ñerĩ táre gua taáseabéorā waamakū gāāmekuri mu? ārĩkuma.

²⁹ —Taásebirikōāka! Ñerĩ táre taásearā trigodere duuabokoa. ³⁰ Iri, ñerĩ tá merāta puri masākōāburo. Trigo ñaĩmakū, gajerā duka seaboerimasārē āsū ārĩ iriugura: “Ñerĩ táre taáseapurori, dupa dotori siaka, irire soemurā! Puru trigore seaka, irire yu duripĩri wiigue duripĩmurā!” ārĩgura, ārĩkumi, ārĩmi Jesús.

Jesús mostaza wāikuri yegā puri masādea keori merā buedea

(Mr 4.30-32; Lc 13.18-19)

³¹ Irasū ārĩ odo, gaji keori merā buemi:

—Marĩpu ãmugasigue ããrĩgũ Ĩgũyarãrẽ doreri sugu masaku Ĩgũya poeague suye oteriye mostaza wãikuri yegãrẽ oterosũ ããrã. ³² Iri oteri yegã ããrĩpereri oteri yeri nemorõ méri yegã ããrĩkoa. Irasũ ããrĩkerero, otemakũ, puru yuku wãdi irirosũ puri masãkoa. Irasirirã wãrã irigu dupurigue Ĩgũsãya suri suakuma, ãrĩmi Jesús*.

Jesús pã wemasãrĩ morẽrĩ poga keori merã buedea

(Lc 13.20-21)

³³ Puru gaji keori merã buemi:

—Marĩpu ãmugasigue ããrĩgũ Ĩgũyarãrẽ doreri i irirosũ ããrã. Sugo nomeõ pã duparure iribo, mórõgã pã wemasãmakũ iriri poga merã trigo pogare morẽkumo. Irire wemasãseyaburo, ãrĩgõ, irasirikumo. Irasiriro Marĩpu Ĩgũyarãrẽ doreri iri pã wemasãrĩ morẽrĩ poga irirosũ ããrã, ãrĩmi†.

Jesús masakare keori merã buenadea

(Mr 4.33-34)

³⁴ Jesús masakare i ããrĩpereri buerire weregu, keori merã dita buenami. Keori marĩrõ Ĩgũsãrẽ buenabirimi. ³⁵ Irasirigu Marĩpuya kerere weredupuyudi gojaderosũta irimi. Æsũ ãrĩ gojadi ããrĩmĩ Jesús masakare wereburimarẽ:

Keori merã weregũkoa. Iri merã weregu, Marĩpu i ãmũrẽ iridero purugue marã neõ masĩbirideare dapora marãrẽ weregara, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ.*

Jesús ñerĩ tá, trigo otedea watopegue puri masãdeare buenemodea

³⁶ Puru Jesús masakare seretu odo, wiigue ñajãmi. Ĩgũ ñajãmakũ iã, gua Ĩgũ buerã Ĩgũ purogue ñajãa, Ĩgũrẽ sërẽñabu:

—Trigo otedea watopegue ñerĩ tá puri masãdea keorire werenemoka! ¿Naásũ ãrĩduaro iriari? ãrĩbu.

³⁷ Gua irasũ ãrĩmakũ pegu, Jesús yujumi:

—Yu ããrĩpererã tĩgũ, iri poee opu òãrĩ yeri otedi irirosũ ããrã. ³⁸ Poee gapu i ãmũ irirosũ ããrã. Marĩpu Ĩgũyarãrẽ dorerogue ããrĩmurã gapu òãrĩ yeri irirosũ ããrĩma. Wãtĩyarã ñerĩ tá irirosũ ããrĩma.

³⁹ Wãtĩ poee opure iãturigu irirosũ ããrĩmi. I ãmũ pererinu iri otedea dukare searinu irirosũ ããrã. Marĩpure wereboerã, poee opure duka seaboerimasã irirosũ ããrĩma.

⁴⁰ Iri ñerĩ táre Ĩgũsã taãseadeare peamegue soebéodosũta i ãmũ pererinu ejamakũ waarokoa. ⁴¹ Irasũ waaripoe yu ããrĩpererã tĩgũ, yure wereboerãrẽ iriugũkoa. Irasirirã Ĩgũsã masakare ñerĩ irimakũ irirãrẽ, Marĩpu dorerire tarinugãrãdere neeõrãkuma. ⁴² Neeõ odo, perebiri peamegue Ĩgũsãrẽ béorãkuma. Irogue buru pũrĩsũrã Ĩgũsãya guikare kũrĩduútũ orerãkuma. ⁴³ Marĩpu gããmerĩrẽ irirã gapu ãmugasigue Ĩgũyarãrẽ dorerogue ããrĩrã, abe ãmũmũ irirosũ gosewasirirãkuma. Musã gãmipũrĩ oparã, yu wererire pèduripĩka!

* **13:32** Jesús i kere merã buega: “Marĩpu ãmugasigue ããrĩgũrẽ buremurã mérégã ããrĩnugãkererũ, purugue gajerã Ĩgũsã merã Ĩgũrẽ buremunugãmakũ, wãrã ããrĩrãkuma; o sugu Marĩpure buremunugãgũ, mórõgã buremurĩ opami. Purugue, mostaza wãikuri yegãrẽ otedero puru yuku wãdi puri, masãrõsũ Marĩpu iritamurĩ merã wãro Ĩgũrẽ buremurĩ opagũkumi”, ãrĩ buegu irimi. † **13:33** Jesús i kere merã buega: “Marĩpure buremurã ããrĩperero i ãmũguere Ĩgũyarãrẽ doregu ããrĩrẽ masakare buerã waamakũ, ããrĩpereri buri marã watopegue wãrã irire pé, Ĩgũrẽ buremunugãrãkuma; o sugu Marĩpure buremunugãgũ Marĩpu Ĩgũyarãrẽ doregu ããrĩrẽ buenígũ, Marĩpu iritamurĩ merã Marĩpu doreri direta iridũagũkumi”, ãrĩ buegu irimi. ☆ **13:35** Sal 78.2

Jesús wáro niyeru yáapídea keori merā buedea

⁴⁴ 'Gaji musārē werea. Marīpu ūmugasigue āārīgú ĩgūyarārē doreri i irirosū āārā. Sugū masaku wáro niyeru gajiguya nikū poekague yáapídeare bokakumi. Irire bokagu, buro usuyakumi. Irasirigu ĩgū bokadeare buro gāāmesīā, dupaturi yáapíkōākumi doja. Irasirigu āārīpereri ĩgūyare gajerārē duakumi. ĩgū duadea waja merā iri nikūrē wajarikumi†.

Jesús perla wāikuriye keori merā buedea

⁴⁵ 'Gaji musārē werea doja. Marīpu ūmugasigue āārīgú ĩgūyarārē doreri i irirosū āārā. Sugū wajaririmasū wajapari yeri perla wāikuri yerire āma wajaridukumi. ⁴⁶ Iri yerire āmagú, wajapatariri yere bokakumi. Iri yere buro gāāmesīā, āārīpereri ĩgūyare duakumi. ĩgū duadea waja merā iri yere wajarikumi.

Jesús buidi keori merā buedea

⁴⁷ 'Gaji musārē werea doja. Marīpu ūmugasigue āārīgú ĩgūyarārē doreri, waaí wējērīmasā buidi meéyo, āārīpererā waaí āārīrākū ñeārō irirosū āārā. ⁴⁸ ĩgūsāya buidire waaí utarimakū ĩārā, waaí wējērīmasā ĩmparogue tūāmajā, waairé beyekuma. Ōārā waairé ĩgūsāya puuirigue seasākuma. Ñerārē béokōākuma. ⁴⁹ I ūmu pererīnū āārīmakū, masakare āsūta waarokoa. Marīpure wereboerā ōārārē, ñerārē beyerā aarirākuma. ⁵⁰ Beye odo, ñerārē perebiri peamegue béorākuma. Irogue buro pūrīsūrā ĩgūsāya guikare kūrīduútú orerākuma, ārīmi Jesús.

Jesús iripoeguema buerire, maama bueridere weredea

⁵¹ Puru guare sērēñami:

—¿I āārīpererire pémasīrī musā? ārīmi.

—Ēū, pémasīa, ārī yujubū.

⁵² Gha irasū ārīmakū, ārīmi:

—Sugū Moisés gojadeare buerimasū Marīpu ūmugasigue āārīgú ĩgūyarārē doregū āārīrīmarē masīgū, wii opu irirosū āārīgukumi. Irasirigu wii opu, iripoegue ĩgū opadeare, maama ĩgū oparidere āīwiugū irirosū, maama buerire, iripoeguema bueridere ōārō masīrī merā weregukumi, ārīmi Jesús guare.

Jesús Nazaregue goedujáadea

(Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)

⁵³ Jesús iri keori merā were odo, iro āārādi waa, ⁵⁴ ĩgū masādea makāgue ejami. Irogue eja, judío masaka nerērī wiigüe buemi. Masaka, ĩgū buemakū pérā, pégukakōāma. Āsū ārī gāme wereníma:

—¿Noogue bueyuri, ű iropā masību? ¿Nasirisīā, iri ĩmurīrē irimasīyuri?

⁵⁵ Ĩi taboa moādi magū āārīmi. ĩgū pago María wāikumo. Santiago, José, Simón, Judas ĩgū pagupūrā āārīma. ⁵⁶ ĩgū pagupūrā nomede i makā marāta āārīma. ĩgū marī irirosū āārīkeregū, ¿nasirisīā, i āārīpererire masīrī? ārīma.

⁵⁷ Irasirirā ĩgūrē bāremuduabirima. Jesús gapū ĩgūsārē ārīmi:

† **13:44** Jesús i kere merā buegu: “Masaku āārīpereri ĩgūyare gāāmerō nemorō Marīpayare gāāmegū āārīkumi”, ārī buegu irimi.

—Āārīpererogue sugu Marīpaya kerere weredupuyugare gajerā buremuma. Īgūya nikū marā, Īgūya wii marā gapu Īgūrē buremubema, ārīmi.

⁵⁸ Irasirigu Jesús, Īgūsā Īgūrē buremubirimakū ĩāgū, iri makārē wāri Marīpu turari merā iri ĩmubirimi.

14

Juan masakare wāiyerimasū boadea

(Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)

¹ Iripoere Herodes Galilea nikū marā opu, Jesús iriri kerere péyupu.

² Irire pégu, Īgūrē moāboerārē āsū āriyupu:

—Īgū irire irasū irigu, Juan masakare wāiyerimasūta boadigue masādi āārīkumi. Irasirigu wāri iri ĩmurīrē irikumi, āriyupu.

³ Juan boaburi dupuyuro Herodes Īgū pagumu Felipe marāpo Herodías wāikugore ēma, marāpokumakū ĩāgū, ⁴ āsū ārīdi āārīmi:

—Mu pagumu marāpore marāpokugu, Marīpu dorerire tarinugāgū yāa, ārīdi āārīmi. Irasirigu Herodes Īgūrē ñeā, peresu iridi āārīmi. ⁵ Īgū Juārē wējēduadi āārīmi. Judío masaka gapu: “Ī Juan Marīpaya kerere weredupuyurimasū āārīmi”, ārī gūñanerā āārīmā. Irasirigu Herodes: “Juārē yu wējēmakū yu merā guabokuma”, ārīgū, Īgūsārē gūidi āārīmi.

⁶ Puru Herodes Īgū deyoadea bosenu irigu iridi āārīmi. Īgū irasiririnurē Herodías magō Īgū siiuanerā ĩūrō baya ĩmudeo āārīmó. Igo baya ĩmumakū ĩāgū, Herodes buro usuyadi āārīmi. Irasirigu igore: ⁷ “Ārīgatoro marīrō, mu yare sērērīnorē sīgura”, ārīdi āārīmi. ⁸ Īgū irasū ārīmakū pégo, igo pagore: “ĪÑeēnorē sērēgokuri yu?” ārīdeo āārīmó. Irasirigo igo pago sērēdoreaderosūta Īgūrē sērēdeo āārīmó:

—Juan masakare wāiyerimasūya dipurure dititá, soropa wáripa merā Īgūya dipurure yare sika! ārīdeo āārīmó.

⁹ Igo irasū ārīmakū pégu, Herodes buro bujaweredi āārīmi. Īgū siiuanerā péuro: “Ārīgatoro marīrō, mu yare sērērīnorē sīgura”, ārādi āārīsīā, guyasīrīgū, igore: “Murē sībirikoa”, ārīmasībiridi āārīmi. Irasirigu, igo Īgūrē sērērōsūta iridi āārīmi. ¹⁰ Irasirigu, Īgūyagu surara Juan peresugue āārīgú puro waa, Īgūya dipurure dititádi āārīmi. ¹¹ Puru soropa merā Īgūya dipurure āiri, Herodías magōrē wiadi āārīmi. Īgū wiamakū ñeā, igo pagore āia sīdeo āārīmó.

¹² Juan boadero puru, Īgū buerire tūyanerā Īgūya dupure āiwāgā, yáarā waanerā āārīmā. Yāa odo, Juan boadeare Jesúsre wererā ejama.

Jesús cinco mil āmarē baari ejodea

(Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Juārē wējēadea kerere pégu, Jesús doódirugue murīñajāa, masaka marīrōgue gua Īgū buerā merā waakōāmi. Īgū iroque waarīre pérā, masaka Īgūsāya makārīrē wiri, Īgū dupuyuro maague waa, ejasianerā āārīmā. ¹⁴ Gua ditaru gaji koepugue taribujaja, Jesús doódirugue sāñadi majānugā, wārā masakare bokajami. Irasirigu Īgūsārē bopoñarī merā ĩā, pūrīrikurā Īgūsā āirianerārē taumi. ¹⁵ Naimejāwāgāripoe gua Jesús buerā Īgū puro waa, āsū ārībū Īgūrē:

—Naimejārōgue yāa. Ōō masaka marīrōgue āārā. Irasirigu masakare waadoreka! Makārīgue Īgūsā baaburire wajarirā waaburo, ārādibu.

16 Gwa irasũ ārimakũ pégu, Jesús ārimi:

—Waabirikōāburo. Musā ĩgūsārē baari sīka! ārimi.

17 Gwa ĩgūrē āribu:

—Su mojōma pã duparu, waaídere pērāta opáa, āribu.

18 —Irire yure ārika! ārimi Jesús.

19 Puru masakare tá weka doadoremi. Irasirigu su mojōma pã duparure, pērā waairé āi, umugasigue ĩamu, Marĩpuru: “Murē usuyari sĩa”, ārimi. Āri odo, iri pã duparure pea, gware ĩgũ buerārē sīmi masakare gueredoregu. Irasirirā gwa ĩgūsārē irire guerebu. 20 Irasirirā āārĩpererā baayapiakōāma. Puru ĩgūsā baaduáadeare pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari puuirigora seasā, utaudobobu. 21 Iro baanerā: nome, majĩrā keoña márĩrō ũma direta keomakũ cinco mil gora āārĩmá.

Jesús deko weka waadea

(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)

22 Puru Jesús gwa ĩgũ buerārē doódirugue marĩñajādore, ditarugue ĩgũ dupuyuro taribujadoremi. ĩgũ gapu irogue dujami dapa masakare seretubu. 23 Seretu odo, buuru wekague suguta waayuru Marĩpuru sērēgũ waagú. Nami ejaripoe suguta āārĩyuru iroguere. 24 Gwa gapu ditaru dekogue āārĩbá. Mirũ buru waabu. Irasiro makũrĩ doódirure pátúpaukōābu. Irasirirā taribujajabiribu dapa.

25 Puru āgābo wereripoe Jesús ditarugue buaja, gwa purugue deko weka aarimí. 26 ĩgũ deko weka aarimakũ, gwa ĩgūrē ĩāmasĩbirisĩā, ĩāgukakōābu. Gũiri merā: “Masaku boadi wātĩ āārĩmi”, ārĩ gainibu.

27 Gwa gũimakũ ĩāgũ, Jesús gware āsũ ārimi:

—Gũñaturaka! Yuta āārā. Gũimerāta! ārimi.

28 ĩgũ irasũ ārimakũ pégu, Pedro ārimi ĩgūrē:

—Mu, yu Opu āārĩgú, yure deko weka waa, mu purugue aaridoreka! ārimi.

29 —Jáa, aarika! ārimi Jesús.

Irasũ ārimakũ pégu, Pedro doódirugue sãñadi dujinagã, deko weka Jesús purugue waami.

30 ĩgũ irasũ waakeregu, mirũ buru wējēpumakũ ĩāgũ, gũigorami. Irasirigu mirĩdijagu:

—Yu Opu, yure tauka! ārĩ gainími.

31 ĩgũ irasũ ārimakũta, Jesús ĩgũya mojōrē ñeā: “Yure mérōgã buremurĩ opáa. ¿Nasirigu yure buremuturaberi?” ārimi.

32 Puru Jesús Pedro merā doódirugue aari, marĩñajāmakũ, mirũ waadea toeakōābu. 33 Irasũ waamakũ ĩārā, gwa doódirugue āārĩrā ñadukupuri merā Jesús puro eja doa, ĩgūrē:

—Mu diayeta Marĩpu magũ āārā, ārĩ buremubu.

Jesús Genesaret marārē pũrĩkurārē taudea

(Mr 6.53-56)

34 Puru taribujaja, Genesaret* wāikuri nikũgue ejabu. 35 Iro marā Jesúsre ĩāmasĩsĩā, āārĩpererā iro āārĩrārē ĩgũ ejari kerere wereñurā. Irasirirā āārĩpererā pũrĩkurārē taudorerā ĩgũ purugue āĩjama. ĩgūrē āsũ ārĩ sērēma:

* 14:34 Genesaret wāikuri nikũ, Galilea wāikuri ditaru taro āārĩyuro.

36 —Muya suríro yuwa direta ĩgūsārē moñnadoreka! ārīma. Irasirirā āārīpererā pūrīrikurā ĩgūya surírore moñanerā ĩgūsā sīrīrī opadeare tarisūma.

15

Masakare ñerā waamakū iririre buedea

(Mr 7.1-23)

1 Puru surāyeri fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jerusalēgue āārānerā Jesús puro eja, ĩgūrē sērēñama:

2 —¿Nasirirā mu buerā, marī ñekūsāmarā iriunaderosū iriberi? Marī ñekūsāmarā baaburi dupuyuro mojōkoederosū iribema, ārīma.

3 Jesús ĩgūsārē yujūmi:

—Yude musārē sērēñagura. ¿Nasirirā Marīpu doreri gapure irirono irirā, musā ñekūsāmarā iriunadeare yāri? 4 Marīpu āsū ārīdi āārīmī: “Mupure, mupore buremuka! Sugū ĩgū pagūsāmarārē ñerō werenígū wējedoresūgukumi”, ārīdi āārīmī. 5 ĩgū irasū ārīkererupu, musā gapu masakare ĩgūsā pagūsāmarāya āārīburire buerā, āsū ārā: “Sugū ĩgū pagure, o ĩgū pagore: ‘Yu musārē sīboadeare Marīpure sīpeokōābu. Irasirigu musārē iritamumasībirikoa’, ārīmakū oāgorāa”, ārī buea. 6 Irasū buerā, masakare ĩgūsā pagūsāmarārē iritamubirimakū, Marīpu dorerire ubu iābéomakū yāa, musā ñekūsāmarā iriunadeare irituyadorerā. 7 Masaka ĩūrō dita oārō yāa musā. ĩgūsā iāberogue ñerō irirīkurā āārā. Iripoegue Marīpuya kerere weredupuyudi Isaías diayeta gojadi āārīmī musā irigatorire gojagu. Āsū ārī gojadi āārīmī:

8 ĩsā masaka ĩgūsāya disi merā yure oārō werenikererā, ĩgūsāya yujupūrārīgue yure neō buremubema.

9 Irasiriro ĩgūsā yure buremurā nerērī wajamāa. ĩgūsā bueri, yu doreri meta āārā. Masaka doreri āārā, ārī gojadi āārīmī, ārī yujūmi Jesús fariseo bumarārē.*

10 Irasū ārī odo, masakare ĩgū puro siiu, āsū ārīmi:

—Yu wererire oārō pékūñú péka! 11 Sugū masakūya disigue baari ñajāri, ĩgūrē ñegū waamakū iribea. ĩgūya disigue wiriri gapu, ĩgūrē ñegū waamakū yāa, ārīmi.

12 ĩgū irasū ārādero puru, gha ĩgū buerā ĩgū puro waa, ĩgūrē ārību:

—¿Mu masīrī? Mu irasū ārādeare pérā, fariseo bumarā guakōāma, ārību.

13 Gha irasū ārīmakū, Jesús āsū ārī yujūmi:

—Yupu amugasigue āārīgū āārīpereri ĩgū otebirideare nugūrī merāta duua béogu irirosū ĩgūsārē béogukumi. 14 Irasirirā ĩgūsārē irasū iākōāka! ĩgūsā Marīpuyare masībirikererā, gajerā ĩgūyare masīmerārē buema. Irasirirā koye iāmerā gajerā koye iāmerārē tūādupuyurā irirosū āārīma. Sugū koye iābi gajigu koye iābire tūādupuyuwāgāgū, ĩgūsā pērāgueta gobegue meēñajākōārākuma, ārīmi Jesús.

15 ĩgū irasū ārīmakū pégu, Pedro gapu Jesúre ārīmi:

—Guare wereka! Masaku ĩgūya disi wiriri keori, ¿naásū ārīduaro yāri? ārīmi.

16 Jesús yujūmi:

—¿Musāde pémasīberi dapa? 17 Āārīpereri marī baari, marīya disigue ñajāa, parugue waa, puru tariwereakōāa. 18 Masaka werenīrī, ĩgūsāya disi

wiriri āārā. Īgūsā gūñarīgue ñerīrē oparā ñerō wereníma. Iri Īgūsārē ñerā waamakū yāa. ¹⁹ Īgūsā gūñarīgue ñerī oparā āsū āārīma. Ñerī gūñarā, masakare wējēbéorā, gajigū marāpo, gajego marāpu merā ñerō irirā, ūma nome merā, nome ūma merā ñerō gāmebirarā, yajarā, ārīgatorā, masakare ñerō kere wererā āārīma. ²⁰ Iri ñerī Īgūsā gūñarīgue opari, Īgūsārē ñerā waamakū yāa. Masaka Īgūsā ñekūsāmarā iriunaderosū baaburi dupuyuro mojōkoebirimakū, Īgūsārē ñerā waamakū iribeā, ārīmi Jesús.

Judío masako āārībeo Jesúre buremudea

(Mr 7.24-30)

²¹ PŪŪŪ Jesús Tiro, Sidón wāikuri makārī āārīrōgue waami. ²² Irogue ejamakū, sugo nomeō Canaán nikūmo irogue āārīgō Jesús pŪŪŪ gainíjamo: —YŪŪ OpŪ, David parāmi āārīturiagu yure bopoñaka! YŪŪ magō wātī ñajāsūdeo buro ñerō tarigo yāmo, ārīmo.

²³ Igo irasū ārīmakū pékeregū, Jesús igore yujubirimi. Irasirirā gua Īgū buerā Īgūrē ārībū:

—Waadoreka igore! Marīrē ñerō gainí tuyawāgārimo, ārībū.

²⁴ GŪŪ irasū ārīmakū pégu, Jesús igore ārīmi:

—YŪŪŪŪ yure, Israel bumarā oveja dedirinerā irirosū āārīrā direta iritamudoregū iriumi, ārīmi.

²⁵ Igo Israel bumo āārībirikerego, Jesús guburi pŪŪŪ ñadukapuri merā ejamejā, āsū ārīmo:

—YŪŪ OpŪ, yure iritamuka! ārīmo.

²⁶ Jesús igore yujumi:

—Wii opŪ Īgū pūrā baarire ēma, diayéare ejomakū ōābea, ārīmi.

²⁷ Īgū irasū ārīkerepŪŪŪ, igo gapŪ Īgūrē ārīmo doja:

—YŪŪ OpŪ, irasū āārīkerepŪŪŪ, diayéa gapŪ wii marā baawasiridijurire baaboema, ārīmo.

²⁸ Igo irasū ārīmakū, Jesús igore yujumi:

—MŪŪ yure buremurī opataria. MŪŪ sērērōsūta waarokoa, ārīmi.

Īgū irasū ārīripoeta, igo magōguere wātī ñajādi wiriakōāyupŪ. Irasirigo tariyupo.

Jesús wārā pūrīrikurārē taudea

²⁹ Jesús irogue āārādi waa, Galilea wāikuri ditaru turo tariwāgāmi. PŪŪŪ buúruga murīa, eja doami. ³⁰ Īgū iro doamakū, wārā masaka ejama. Waamasīmerārē, koye ĩāmerārē, werenímasīmerārē, poyarimasārē, wārā gajerā pūrīrikurārē Īgū pŪŪŪ āijapīma. Irasirigū Jesús Īgūsārē taumi. ³¹ Irasirimakū ĩārā, masaka ĩāgukakōāma. Werenímasībirinerā werenímakū ĩārā, poyarimasā āārīñerā tarimakū ĩārā, waamasībirinerā waamasīmakū ĩārā, koye ĩābirinerā ĩāmakū ĩārā, ĩāgukakōāma. Irasirirā Marīpure: “Marī Israel bumarā OpŪ, turatarigū āārīmi”, ārī, ūsuyari sīma.

Jesús cuatro mil ūmarē baari ejodea

(Mr 8.1-10)

³² PŪŪŪ Jesús guare Īgū buerārē siiu, ārīmi:

—Īsā masakare bopoñarī merā ĩāa. YŪŪ merā ūrenugora āārīsīama. Īgūsārē baari pereakōāa. Īgūsārē ūa merā Īgūsāya wiirigue goe-dujáamakū gāmebirikoa. Īgūsā baamerāta waarā, maa dekota turari perea kōmoakōābokuma, ārīmi.

³³ Īgū irasū ārīmakū, gua Īgū buerā Īgūrē ārībū:

—¿Nasirisĩã, marĩ õõ masaka marĩrõgue ãĩsã wárã masaka baaburire bokabokuri? ãrĩbũ.

³⁴ Jesús guare sêrêñami:

—¿Diĩku pã duparure opari musã? ãrĩmi.

—Su mojõma pere gaji mojõ peru pêrêbejari duparu, irasũ ããrĩmakũ waaĩ mérãgã opáa, ãrĩ yujubũ.

³⁵ Irasirigũ Jesús masakare yebague doadore, ³⁶ su mojõma pere gaji mojõ peru pêrêbejari pã duparure, waaigãdere ãĩ, Marĩpũre usuyari sĩmi. Odo, pã duparure, waaigãdere pea, guare sĩmi. Irasirirã gua irire masakare guerebũ. ³⁷ Irasirirã ããrĩpererã irire baayapiakõãma. Pũũ ĩgũsã baadũãadeare su mojõma pere gaji mojõ peru pêrêbejari puuirig-ora seasã, utũudobobũ. ³⁸ Iro baanerã: nome, majĩrã keoña marĩrõ ãma direta keomakũ, cuatro mil gora ããrĩmã. ³⁹ Pũũ Jesús masakare seretu odomakũ, doódirugue mũrĩñajãa, Magdala wãĩkũrogue ĩgũ merã waakõãbũ.

16

Fariseo bumarã, saduceo bumarã Jesúre Marĩpũ turari merã iri ĩmudoredea

(Mr 8.11-13; Lc 12.54-56)

¹ Jesús Magdala wãĩkũrogue ejadero pũũ, fariseo bumarã, saduceo bumarã ĩgũrẽ ĩãrã ejarã: “Marĩpũ turari merã iri ĩmurĩrẽ irika!” ãrĩma. “Īgũ irire irimasĩbi, diayeta Marĩpũ iriudi meta ããrĩmi”, ãrĩdũarã, irasũ ãrĩma. ² Jesús gapũ ĩgũsãrẽ yujami:

—Musã ñamika abe õãrõ diiañajãmakũ ĩãrã: “Õãrĩ ñami ããrĩrokoa”, ãrã.

³ Boyoripoe ñĩpimakũ ĩãrã: “Dekonũ ããrĩrokoa”, ãrã. Umarõmarẽ ĩãrã: “Ãsũ waarokoa”, ãrĩ masĩa. Irire õãrõ masĩkererã, inũ Marĩpũ turari merã yũ iri ĩmurĩ gapũre ĩãrã, neõ õãrõ pemasĩbea. ⁴ Dapora marã masaka ñerã, Marĩpũre gããmemerã ããrĩma. Yũre Marĩpũ turari merã gajino iri ĩmudorema. Īgũsã irasiridorekerepũũ, Marĩpũya kerere weredupuyudi Jonás iridea direta weregura, ãrĩmi.

Irasũ ãrĩ odo, ĩgũsãrẽ béowãgã, gajerogue waakõãmi.

Jesús fariseo bumarã, saduceo bumarã ñerĩ buerire weredea

(Mr 8.14-21)

⁵ Pũũ gua ditarugue taribujarã, pãrẽ kãtikõãnerã ããrĩbũ. ⁶ Irasirigũ Jesús guare ãrĩmi:

—Fariseo bumarã, saduceo bumarã ĩgũsã pã wemasãrĩ morẽrĩrẽ õãrõ pemasĩka! ãrĩmi.

⁷ Īgũ irasũ ãrĩrĩrẽ gua gapũ pemasĩbiribũ. Irasirirã gua basi gãme ãsũ ãrĩ werenĩbũ:

—Marĩ pãrẽ ãĩribiradeare ĩãgũ, irasũ ãrĩkumi, ãrĩbũ.

⁸ Gua irasũ ãrĩrĩrẽ masĩsĩã, guare sêrêñami:

—¿Nasirirã: “Pãrẽ ãĩribirabu”, ãrĩ gãme werenĩrĩ musã? Yũre mérõgã bũremurĩ opáa musã. ⁹ ¿Musã pemasĩberĩ dapa? ¿Yũ cinco mil ãmarẽ su mojõma pã duparure dukawa ejodeare gũñaberi musã? Īgũsã baayapi-adero pũũ, ¿diĩku puuirigora ĩgũsã baadũãadeare musã seasã utũudobori? ¹⁰ ¿Pũũ yũ su mojõma pere gaji mojõ peru pêrêbejari pã duparure dukawa, cuatro mil ãmarẽ ejodeadere gũñaberi musã? Īgũsã baayapiadero pũũ, ¿diĩku puuirigora ĩgũsã baadũãadeare musã seasã utũudobori? ¹¹ ¿Nasirirã

musa yu wererire pemasiberi? Yu: “Fariseo bumarā, saduceo bumarā pā wemasārī morērīrē ōārō pemasīka!” ārīgū, pārē ārīgū meta iriabū, ārīmi.

12 Īgū irasū ārīmakū pérā, gūa pemasībū. Pā wemasārī morērīrē ārīgū meta irimi. Fariseo bumarā, saduceo bumarā ārīgatorī merā buerī gapure: “Ōārō pemasīka!” ārīgū irimi.

Pedro Jesúre: “Mu Cristo aārā”, ārī weredeā
(Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)

13 Pūru Jesús Cesarea Filipo wāikuri makā pūroge waami. Iroge eja, guare Īgū buerārē sērēñami:

—Masaka yure aārīpererā tīgūrē, znaásū ārī gūñarī? ārīmi.

14 Gūa Īgūrē yujubū:

—Surāyeri murē: “Juan masakare wāiyerimasū aārīmi”, ārīma. Gajerā: “Eliás aārīmi”, gajerā: “Jeremías aārīmi, o gajigu Marīpuya kerere weredupuyurimasū aārīmi”, ārīma, ārībū.

15 Irasū ārīmakū, Jesús guare sērēñami:

—Musākoa yure, znaásū ārī gūñarī? ārīmi.

16 Īgū irasū ārīmakū pégu, Simón Pedro Īgūrē ārīmi:

—Mu, Marīpu iriudī, Cristo aārā. Marīpu okanīgū magū aārā mu, ārīmi.

17 Irasū ārīmakū, Jesús Īgūrē yujumi:

—Simón, Jonás magū, mu yure yujuri, masaka murē weredeā meta aārā.

Yuru ūmugasigue aārīgū irire murē masīmakū yāmi. Irasirigu mu usuyari opāa. 18 Murē werea. Mu “Pedro”^{*} wāikua. I ūtāye weka turari wiire iriboderosū yu mu merā yaarārē yure būremuturarā aārīmakū irigūkoa. Irasirigu wātī Īgū turari merā yure būremurārē neō tarinugābirikumi. 19 Yu murē Marīpu Īgūyarārē doreroguema sawire sīgūkoa, mu iroguemarē iridoreburire. Irasirigu mu Marīpu ūmugasigue aārīgū dorerosūta: “I ūmuguere āsū waabirikōāburo”, ārīmakū, irire waabirimakū irigukumi. Mu Īgū dorerosūta: “I ūmuguere āsū waaburo”, ārīmakū, irire waamakū irigukumi, ārīmi Jesús.

20 Jesús irasū ārādero pūru, guare ārīmi:

—Gajerā masakare yure: “Marīpu iriudi, Cristo aārīmi īī”, ārī werebirikōāka! ārīmi.

Jesús Īgū boaburire weredeā
(Mr 8.31–9.1; Lc 9.22-27)

21 Īgū irasū ārīrīnu merāta Jesús guare Īgū buerārē Īgū boaburire werenugāmi:

—Yure Jerusalēgue waaró aārā. Iroge marā: judío masaka murā, paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā yure būro ñerō tarimakū irirākuma. Yure wējērākuma. Īgūsā irasirikerepuru, urenū waaró merā Marīpu yure masūgukumi, ārīmi.

22 Īgū irasū ārīmakū pégu, Pedro Jesúre yoaweyarogue āia, Īgūrē āsū ārīmi:

—Yu Opū, irire ārībirikōāka! Marīpu, mu ārīrōsū murē waamakū kāmūtaburo. Mu ārīrōsū murē waabirikōāburo, ārīmi.

23 Īgū irasū ārīmakū pégu, Jesús gāmenugā, Īgūrē āsū ārīmi:

—Satanás, yu pūrore wirika! Mu, Marīpu yure dorerire iribirimakū iridūagu yāa. Marīpu gāāmerīrē gūñabea. Masaka gūñarōsū gūñāa mu, ārīmi.

* 16:18 “Pedro”, ārīrō: “ūtāye”, ārīdūaro yāa.

²⁴ Īgū irasū āri odo, guare ārimi:

—Sugu yure tɔyadɔagu Īgū iridɔarire piriburo. Irasirigu yure tɔyadɔari waja curusague pábíatú wējēsũbu irirosú āāríkeregũ, neō piriro marĩrō yure tɔyaníkōāburo. ²⁵ Sugu i ũmugue ĩgũya okari direta maĩgũ peamegue béosũgukumi. Gajigu gapũ yure tɔyari waja gajerã ĩgũrē wējēkererũ, Marĩpũ pũrogue ĩgũ merã usɔyari bokagukumi. ²⁶ Sugu masakũ i ũmumarē āārĩpereri opakeregũ, ĩgũ boari pũũ waaburi gapũre gũñabiri waja peamegue waagú, ōārĩrē neō wajatabirikumi. Irasirigu i ũmugue opari direta gũñagũ, ĩgũ boadero pũũ, peamegue béosũgukumi. Iroguere ĩgũ wiridɔagu i ũmugue opari merã neō wajarimasĩbirikumi. ²⁷ Yũ āārĩpererã tĩgũ, Yũpũ gosewasiriri merã, ĩgũrē wereboerã merã i ũmuguere dupaturi aarigú, āārĩpererã masakare ĩgũsã irideakũ keoro wajarigukoa. ²⁸ Diayeta werea yũ. Surãyeri musã ōōguere āārĩrã musã boaburo dupuyuro yũ āārĩpererã tĩgũ, Opũ ñajãmakũ ĩārãkoa, ārimi Jesús.

17

Jesús ĩgũ deyori gorawayudea

(Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)

¹ Su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejarinũrĩ pũũ, Jesús Pedroke, Santiagore, ĩgũ pagũũ Juārē ũmarĩ buúrũgue siiu mũrĩĩami. ² Iri buúru wekague ĩgũsã mũrĩjadero pũũ, ĩgũsã ĩũrō ĩgũ deyori gorawayuakōāyupũ. ĩgũ diapu abe ũmũũ irirosú gosewasiriyuro. ĩgũya surĩro goserĩne, ōārō borero waayuro. ³ Irasũ waaripoeta iripoegue marã Moisés, Elías Jesús merã weretamunĩmakũ ĩãñurã. ⁴ ĩgũsãrē ĩãgũ, Pedro Jesũre ārĩyupũ:

—Gũa Opũ, marĩ ōō āārĩmakũ ōātaridũáa. Mũ gãĩmemakũ, ōōguere ure wiigã irigũra. Mũya wii, Moiséya wii, Elíaya wii irigũra, ārĩyupũ.

⁵ ĩgũ irasũ ārĩ werenĩropoe, ōārō gosewasiriri mikãyebo ĩgũsãrē túbiakōāyuro. Iri yebo poekague Marĩpũ āsũ ārĩ werenĩmakũ péñurã:

—Ĩi yũ magũ, yũ maĩgũ āārĩmi. ĩgũ merã bũro usɔyáa. Ōārō péka ĩgũrē! ārĩyupũ.

⁶ Irasũ ārĩmakũ pérã, Jesús buerã bũro gũiri merã, ejamejã, ĩgũsãya diapũrũre yebague moomejãkōāñurã. ⁷ ĩgũsã irasirimakũ ĩãgũ, Jesús ĩgũsã pũro waa, ĩgũsãrē moãña:

—Wãgãñũgãka! Gũibirikōãka! ārĩyupũ.

⁸ ĩgũ irasũ ārĩmakũ ĩũrã, gajerãrē ĩãbirĩñurã. Jesús direta ĩãñurã.

⁹ Pũũ buúrũgue āārãnerã dijariñurã. Iroguere dijariũ Jesús ĩgũsãrē turaro merã ārĩyupũ:

—Dapora musã ĩãdeare gajerãrē werebirikōãka! Yũ āārĩpererã tĩgũ boa, masãdero pũũgue irire wereka! ārĩyupũ.

¹⁰ ĩgũ irasũ ārĩmakũ, ĩgũ buerã ĩgũrē sērēñañurã:

—¿Nasirĩrã Moisés gojadeare buerimasã: “Cristo, Marĩpũ iriubu aariburo dupuyuro Elías aarĩpũrorĩgukumi”, ārĩrĩ? ārĩ sērēñañurã.

¹¹ Jesús ĩgũsãrē yũjũyupũ:

—Musã ārĩrōsũta Elías aarĩpũrorĩgukumi āārĩpererire ũmuyubu. ¹² Yũ gapũ āsũ ārĩ weregũra musãrē. Elías ejasiami. ĩgũ ejakerepũũ, masaka ĩgũrē ĩãmasĩbirima. Irasirĩrã ĩgũsã gããmerō iridɔarire ĩgũrē ñerō irima. ĩgũrē iriderosũta yũ āārĩpererã tĩgũrē ñerō irirãkuma, ārĩyupũ.

¹³ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pérãgue, pémãñũrã. “ĩgũ: ‘Elías ejasiami’, ārĩgũ, Juan masakare wãĩyedire ārĩgũ yãmi”, ārĩ masĩñurã pama.

*Jesús ñamasĩrĩrĩ opagure taudea**(Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)*

14 Pũũ ĩgũsã buúrugue ããrãnerã wárã masaka pũro dijajama. ĩgũsã dijajamakũ ĩãgũ, sugũ masakũ aari, Jesús pũro ñadũkũpuri merã ejamejã, ĩgũrẽ ãrĩmi:

15 —Yũ Opũ, yũ magũrẽ bopoñaka! ĩgũ ñamasĩrĩrĩ opagũ ããrĩmi. Bũro ñerõ tarinami. Irasirigũ peamegũ meémejãma, diaguedere meébianokõãmi. 16 Irasirigũ ĩgũrẽ mũ buerã pũrogue ãĩjadabu. ĩgũsã ĩgũrẽ taumasĩbirama, ãrĩmi.

17 ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesús yũjũmi:

—Mũsã dapura marã, yũre bũremurĩ opamerã, diayemarẽ neõ pémásĩmerã ããrã. ¿Noópã yoaripoe mũsã merã ããrĩgũkuri? ¿Noópã yoaripoe mũsã yũre bũremubirire gũñaturagũkuri? Majĩgũrẽ õõ gapũ ãĩrika! ãrĩmi.

18 ĩgũrẽ ãĩjamakũ, Jesús wãtĩ majĩgũguere ããrĩgũrẽ: “Wirika ĩgũrẽ!” ãrĩmi. Jesús ĩgũrẽ béowiumakũta, majĩgũ tariakõãmi.

19 Pũũ gũa Jesús buerã gajerã péberogue ĩgũrẽ sërẽñabu:

—¿Nasirĩã gũa gapũ wãtĩrẽ béowiumasĩbirayuri? ãrĩbu.

20 Jesús yũjũmi:

—Mũsã Marĩpũre mérõgã bũremurĩ opasĩã, ĩgũrẽ béowiumasĩbirabu. Diayeta mũsãrẽ werea. Mũsã bũremurĩ opari mostaza wãĩkũri yegãpã irirosũ ããrĩkerepũũ, i buúru: “Sõõgue waaburo”, ãrĩ masĩboko. Mũsã irasũ ãrĩmakũ, i buúru mũsã dorerosũta waaboko. Marĩpũre bũremurĩ oparã ããrĩpererire irimasĩã. 21 ĩno wãtĩrẽ béowiuduarã, bereri merã Marĩpũre bũro sërẽrõ gããmea, ãrĩmi.

*Jesús ĩgũ boaburire werenemodea**(Mr 9.30-32; Lc 9.43-45)*

22 Pũũ Galilea nikũgue gũa waagorenabu. Irogue Jesús gũare ãrĩmi:

—Masaka yũre ããrĩpererã tĩgũrẽ ñeã, gajerãguere wiarãkuma. 23 ĩgũsã yũre wẽjẽrãkuma. Yũre wẽjẽadero pũũ, urenũ waaró merã Marĩpũ yũre masũgũkumi, ãrĩmi. “Yũre wẽjẽrãkuma”, ãrĩmakũ pérã, gũa bũro bujawerebũ.

Marĩpũya wiima ããrĩburire niyeru wajasearire sërẽñadea

24 Pũũ gũa Jesús merã Capernaugue waabu. Irogue ejadero pũũ, Marĩpũya wiima ããrĩburire niyeru wajaseabosarimasã Pedro pũro eja, ĩgũrẽ sërẽñama:

—¿Mũsãrẽ buegu Marĩpũya wiima ããrĩburire niyeru wajariri? ãrĩma.

25 Pedro ĩgũsãrẽ yũjũmi:

—Wajarimi, ãrĩmi.

Pũũ Pedro wiigũe ñajãa, Jesũre sërẽñaburipoeta Jesús gapũ ĩgũrẽ sërẽñapũrorimi:

—Simón, ¿naásũ gũñarĩ mũ? I mũma marã oparã masakare niyeru wajaseaduarã, ¿noã gapũre wajaseakuri? ¿ĩgũsãyarãrẽ, o gajero marã ĩgũsãya nikũgue ejanerã gapũre wajaseakuri? ãrĩmi.

26 —Gajero marã gapũre wajaseakuma, ãrĩ yũjũmi Pedro.

ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, Jesús ãrĩmi:

—Irasirigũ sugũ opũ ĩgũyarãrẽ wajaseabirikumi. 27 Marĩpũyarã marĩ ããrĩkererã, Marĩpũya wiima ããrĩburire niyeru wajaseabosarãrẽ marĩ merã guamakũ iribirikoa. Irasirĩã wajarĩrãkoa. Wejerida ãĩ, ditarugue

waaí wējēgū waaka! Baapurorigure túwea āika! Īgūya disigue niyeru tire bokagukoa. Puru iriti merā marī pērāyare Marīpuya wiima āārīburire wajarigu waaka! ārīmi.

18

Jesús sugū gajerā nemorō āārīgūyamarē weredea

(Mr 9.33-37; Lc 9.46-48)

¹ Iripoere gua Jesús buerā Īgū puro eja, sērēñabu: —Ĕmugasigue Marīpu Īgūyarārē doreroguere, ɔnoā gua watopere āārīpererā nemorō āārīgukuri? ārību.

² Gua irasū ārimakū, Jesús majīgūrē siiu, Īgūrē gua watopegue āinú, ārīmi:

³ —Diayeta musārē werea. “Majīgū irirosū āārā, gajerā nemorō āārībea”, ārī gūñaka! Musā: “Gajerā nemorō āārā”, ārī gūñarīrē gorawayumerā, umugasigue Marīpu Īgūyarārē doreroguere neō waabirikoa.

⁴ Sugū Īgū basi: “Yū ubu āārīgū, majīgū irirosū āārā”, ārī gūñagū, Marīpu umugasigue āārīgū iūrō gajerā nemorō āārīmi. ⁵ Sugū yaagure, ĩ majīgū irirosū āārīgūrē ōārō bokatīrīñeāgū yudere bokatīrīñeāmi.

Gajerārē ñerō irimakū iribirikōāka! ārī weredea

(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)

⁶ Sugū yure buremurārē ĩ majīgū irirosū āārīrārē ñerō irimakū iriguno, buro wajamoāsūgukumi. Irasiro Īgū gajerārē ñerō irimakū iriburi dupuyuro masaka Īgūrē wariye utāye merā wūnugūgue siasiu, wadiyague meéyomakū ōāboko. ⁷ I umuguere masakare ñerō irimakū iriri āārā. Irasirirā ñerō tarima. I Īgūsārē ñerō irimakū iriri āārīnīkōārokoa. Gajerārē ñerō irimakū iriguno gapu ñetariro tarigukumi.

⁸ Irasirirā musāya mojō, o gubu merā ñerō irirā, iri mojōrē, o iri gubure dititā béorosū iri ñerō iririre pirika! Su mojō, o su gubu opak-ererā, Marīpu purogue waamakū ōātarirokoa. Ñerō iririre pirimerā gapu perebiri peamegue béosūrākuma. Īgūsā pe mojō, o pe gubu opak-ererā, peamegue waamakū ñetarirokoa. ⁹ Musāya koyeru merā ĩā, ñerō irirā, irirure goreweabéorosū iri ñerō iririre pirika! Su koyeru opak-ererā, Marīpu purogue waamakū ōātarirokoa. Ñerō iririre pirimerā gapu perebiri peamegue béosūrākuma. Īgūsā pe koyeru opak-ererā, peamegue waamakū ñetarirokoa.

Jesús oveja dediridi keori merā buedea

(Lc 15.3-7)

¹⁰ Neō sugū ĩsā majīrārē ubu ĩābéobirikōāka! Musārē werea. Ĕmugasigue Yūpore wereboerā Īgūsārē korerā Īgū merā āārīnīkōāma, Īgūsārē Īgū iritamudorerire irimurā. ¹¹ Yū āārīpererā tīgū dediribonerārē taugu aarīgū iribu.

¹² Yū wererire, ɔnaāsū gūñarī? Ovejare korerimasū cien oveja opagu, sugū oveja dedirimakū ĩāgū, gajerā noventa y nueve ovejare makā turo Īgūsā baarogue duripīkōā, dediriadire āmagū waakumi. ¹³ Diayeta musārē werea. Īgūrē bokagu, gajerā noventa y nueve dediribiranerā nemorō Īgūrē usuyakumi. ¹⁴ Āsūta Marīpu umugasigue āārīgū ĩsā majīrā irirosū āārīrārē dedirimakū gāamebemi, ārīmi Jesús.

“Muyagu mūrē ñerō irimakū āsū irika!” ārīdea

(Lc 17.3)

15 Irasũ ārĩ odo, ăsũ ārĩ werenemomi:

—Muyagu murē űerō irimakũ, gajerā péberogue ĩgũ merā irire werenĩka! ĩgũ irire ōārō merā ămuduagu: “Murē űerō iribu! Kătika yu irideare!” ărĩmakũ, musā dupaturi usuyari merā găme wapikurăko. 16 ĩgũ irire ămuduabirimakũ, sugu o pērārē siiu, dupaturi ĩgũ purō waaka! ĩgũsā péurogue ĩgũ murē űerō irideare wereka! Irasiro Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue dorederosũta pērā o ărerā iri űerō irideare wererire pédero puru: “Diayeta irasũ waabu”, ărĩ masĩrăkuma. 17 Murē űerō iridi ĩgũsā péurogue ămuduabirimakũ, ăărĩpererā yure bűremurā merā nerē, ĩgũsārē ĩgũ űerō irideare wereka! ĩgũsā péuroguedere ămuduabirimakũ ĩārā, ĩgũrē: “Marĩpure bűremubi, o romano marā opure űegũ niyeru wajaseabosarimasũ irirosũ ăărĩmi”, ărĩ ĩăka!

18 ‘Diayeta musārē werea. Musā Marĩpu ămugasigue ăărĩgũ dorerosũta: “I ămuguere ăsũ waabirikōăburo”, ărĩmakũ, irire waabirimakũ irigukumi. Musā ĩgũ dorerosũta: “I ămuguere ăsũ waaburo”, ărĩmakũ, irire waamakũ irigukumi.

19 ‘Gajidere musārē werea. Musā pērā sűrosũ gũnarĩ merā: “Ăsũ Marĩpure sērēră!” ărĩmakũ, Yuru ămugasigue ăărĩgũ musā sērērōsũta irigukumi. 20 Pērā, o ărerā yure bűremurā nerēmakũ, yude ĩgũsā watopegue ăărā, ărĩmi Jesús.

21 Irasũ ărĩmakũ pégu, Pedro Jesús purō ejanugă, ăsũ ărĩ sērēűami ĩgũrē:

—Yu opu, ĳdikugora yaagu yure ĩgũ űerō irimakũ kătigukuri? ĳsu mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarigora ĩgũ yure űerō irimakũ kătigukuri? ărĩmi.

22 Jesús ĩgũrē yujumi:

—“Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarigora ĩgũ yure űerō irimakũ kătigukoa”, ărĩbirikōăka! ĩgũ űerō irinariku kătika! ărĩmi.

Jesús sugu moăboerimasũ ĩgũ merămu űerō irideare kătiduabi keori meră buede

23 Irasũ ărĩ odo, keori meră buemi guare Jesús:

—Irasiro Marĩpu ămugasigue ăărĩgũ ĩgũyarārē doreri ăsũ ăărā. Sugu opu ĩgũrē moăboerimasārē ĩgũsā ĩgũrē wajamorĩrē wajaridorekumi.

24 ĩgũsā ĩgũrē wajamorĩrē ămunugăripoe gajerā ĩgũyarā sugu wáro wajamogũrē ĩgũ purō ăiakuma. 25 ĩgũ wajamorĩrē wajarimasĩbirimakũ ĩăgũ, ĩgũ opu ĩgũyarārē: “ĩgũrē, ĩgũ marăpore, ĩgũ pűrārē ĩgũ opari ăărĩpereri meră gajerăguere duarā waaka!” ărĩkumi. “Irasirigu ĩgũsārē duari waja meră ĩgũ yure wajamorĩrē wajarigukumi”, ărĩkumi.

26 ‘Irasũ ărĩmakũ pégu, wáro wajamogũ gapu űadukupuri meră ejamejă, ĩgũ opure bűro sērēkumi: “Yu opu, guare gajerăguere duabirikōăka! Yűka dapa! Bopoűaka yure! Murē yu wajamorĩ ăărĩpererire waripeokōăgukoa”, ărĩkumi.

27 ‘Irasũ ărĩmakũ pégu, ĩgũrē bopoűarĩ meră ĩă, ĩgũrē wiukumi. “ĩgũ wajamodea pereakōăa”, ărĩ, irire kătipeokōăkumi. 28 ĩgũ irasiriadero puru, wáro wajamodi waa, gajigu ĩgũ merămu ĩgũ opure moăboerimasűrē bokajakumi. ĩgũ merămu gapu ĩgũrē méréogă wajamokumi. ĩgũrē bokajagu, mata ĩgũya wănugũrē bűro űeă: “Murĩgora, yure mu wajamorĩrē wajaripurumuka!” ărĩkumi.

29 'Īgū irasū ārimakū, Īgū merāmū gapu űadukupuri merā ejamejā, Īgūrē būro sērēkumi: "Yúka dapa! Bopoñaka yure! Murē yu wajamorī āārīpererire wajaripeokōāgukoa", ārikumi. 30 Īgū būro sērēmakū pékeregū, Īgūrē yujubirikumi. Irasirigu Īgūrē peresugue iridorekumi. "Yure Īgū wajamorīrē wajaripeomakūgue wiuka!" ārikumi.

31 'Wáro wajamodi Īgūrē mérōgā wajamogūrē irasirimakū ĩārā, gajerā moāboerimasā būro bujawereri merā Īgū iriadea āārīpererire Īgūsā opure wererā waakuma. 32 Irire pégu, Īgūsā opu wáro wajamodire siiu, āsū ārikumi: "Mu űetaria. Mu yure būro sērēmakū, mu yure wajamodeare kātipeokōābu. 33 Yu irasirikerepuru, mu gapu mu merāmūrē Īgū murē mérōgā wajamodeare kātibirayuro. Mu yure wajamodeare yu kātiderosūta Īgū murē wajamodeadere mu kātimakū ōātariboakuyo. ¿Nasirigu Īgūrē bopoñabirari mu?" ārikumi.

34 'Irasū ārī odo, Īgū merā būro guagu, Īgūrē peresu irikumi būro wajamoādoregu. Īgū wajamorīrē wajaripeobi neō wiribirikumi, ārī weremi Jesús.

35 Puru āsū ārīnemomi:

—Yuru űmugasigüe āārīgū musārē irasūta wajamoāgukumi, musāyarā Īgūsā musārē űerō irideare musā ōārō merā kātibirimakū, ārīmi.

19

Jesús masakare: "Musā marāposā nomerē béobirikōāka!" ārī buedea (Mr 10.1-12; Lc 16.18)

1 Jesús irire wereadero puru, Galilea nikūgue āārādi gua Īgū buerā merā Judea nikūgue waa, dia Jordán wāikūdiya gaji koepugue waami. 2 Irogue waamakū ĩārā, wārā masaka Īgūrē tūyama. Irasirigu irogue pūrīrikūrārē taumi.

3 Irasirimakū ĩārā, surāyeri fariseo bumarā Jesús puro eja, Īgūrē űerī Īgū werenimakū iriduārā, sērēñama:

—¿Sugu masakū Īgū gāāmerō Īgū marāpore béomakū, marī doreri āārīkuri? ārīma.

4 Jesús Īgūsārē yujūmi.

—¿Marīpuya werenīrī gojadea pūrē buebiriri musā? Āsū ārī gojasūdero āārībú: "Neōgoraguere Marīpu i űmurē irigu, űmúu, nomeō iridi āārīmī", ārī gojasūdero āārībú. 5 Āsū ārī gojanemosūdero āārībú doja: "Sugu űmúu Īgū pagusāmarārē wiri, Īgū marāpo merā āārīgukumi. Irasirirā Īgūsā pērā āārīkererā, Marīpu ĩūrō su duputa irirosū āārīrākuma", ārī gojasūdero āārībú. 6 Irasirirā pērā irirosū āārībema. Su duputa irirosū āārīma. Marīpu Īgūsārē su duputa irirosū āārīmakū iridero puru, gajigu Īgūsārē gāme béomakū iribirikōārō gāāmea, ārīmi Jesús.

7 Īgū irasū ārimakū pērā, fariseo bumarā sērēñama doja:

—Mu irasū ārikerepuru, Moisés gapu āsū ārī gojadi āārīmī: "Sugu Īgū marāpore béoduagu: 'Ī waja merā murē béoa', ārī gojari pūrē sīrō gāāmea", ārī gojadi āārīmī. ¿Nasirigu irasū ārī gojayuri? ārīma.

8 Jesús Īgūsārē yujūmi:

—Musā űekūsāmarā Marīpu dorerire iriduabirimakū ĩāgū: "Musā marāposā nomerē béomasā", ārī gojadi āārīmī Moisés. Īgū irasū ārī gojakererepuru, neōgoragueta Marīpu musā marāposā nomerē béomakū gāāmebiridi āārīmī. 9 Musārē werea. Sugo marāpukugo gajigu merā űerō iribirikerepuru, igo marāpu gapu igore béo, gajegore marāpokugū, igo

merā ñerō irigu yámi. Gajigu béodeore marāpokugude igo merā ñerō irigu yámi, ārīmi.

¹⁰ Īgū irasū ārīmakū pérā, gua Īgū buerā ārību:

—Īgūsā marāposā nomerē béo, gajego merā āārīmakū oābea. Irasirirā marāpo marīmakū oāboko, ārību.

¹¹ Jesús guare yujumi:

—Āārīpererā masaka marāpo, o marāpu marīrāta āārībokatīūbirikuma. Marīpu marāpokudorebirinerā, o marāpokudorebirinerā dita bokatiūmasīma. ¹² Surāyeri ūma marāpokumasībema. Īgūsā watopegue surāyeri ūma deyoarāgueta poyarimasā āārīnerā nomerē marāpokumasībema. Masaka gajerā ūmarē marāpokumasībirimakū yáma. Gajerā ūma, Marīpu ūmugasigue āārīgū Īgūyarārē doreguya direta iriduarā marāpokubema. Irasirirā marāpo, o marāpu marīrā āārībokatīūduarā, āsūta āārīníkōāburo, ārīmi Jesús.

Jesús majirāya āārīburire Marīpure sērēbosadea

(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)

¹³ Puru masaka majirārē Jesús puro āijama, Īgūsārē ñapeo, Marīpure Īgūsāya āārīburire sērēbosadorerā. Īgūsā āijamakū iārā, gua Īgū buerā Īgūsārē bokatīri: “Īgārē garibobirikōāka!” ārību. ¹⁴ Jesús gapu guare ārīmi:

—Majirā yu purogue aariburo. Kāmutabirikōāka Īgūsārē! Ūmugasigue Marīpu Īgūyarārē dorerogue āārīmurā, iisā majirā yare usuyari merā bokatīrīñeārā irirosū āārīma, ārīmi.

¹⁵ Irasirigu majirārē ñapeo, Marīpure Īgūsāya āārīburire sērēbosa odo, gajerogue waakōāmi doja.

Sugu maamu wari doebiri opagu Jesús merā werenidea

(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)

¹⁶ Puru sugu maamu Jesús purogue eja, Īgūrē sērēñami:

—Ōāgū buegu, yu ūmugasigue perebiri okari opadugau, ¿ñeéno oārīrē irigukuri? ārīmi.

¹⁷ Jesús Īgūrē ārīmi:

—¿Nasirigu yure: “Ōāgū āārā”, ārīrī? Marīpu suguta oāgū āārīmi. Mu ūmugasigue perebiri okari opadugau, Marīpu dorerire irika! ārīmi.

¹⁸ Īgū irasū ārīmakū pégu, maamu āsū ārī sērēñami doja:

—¿Dii gapure irigukuri? ārīmi.

Jesús Īgūrē yujumi:

—Masakare wējēbirikōāka! Gajigu marāpo merā ñerō iribirikōāka! Yajabirikōāka! Gajerāyamarē ārigatori merā werebirikōāka! ¹⁹ Mupu, mupore gopeyari merā buremuka! Mu basi maīrōsūta mu puro āārīrārē maika! ārīmi.

²⁰ Īgū irasū ārīmakū, maamu Jesúre ārīmi doja:

—Iri doreri āārīpererire majīgūgueta neō tarinugābiribu yu. ¿Ñeéno duyari, yure yu irinemoburi? ārīmi.

²¹ Jesús Īgūrē ārīmi:

—Mu, Marīpu iūrō Īgū dorerire iripeodugau, mu oparire duagu waaka! Mu duadea wajare boporārē sika! Irasirigu ūmugasiguere wari oārī opaguko. Irasiri odo, yu merā aarika! ārīmi.

²² Īgū irasū ārīmakū pégu, maamu Īgū wari oparire maīsīā, buro bujawereri merā waakōāmi.

²³ Īgū bujawereri merā waamakū ĩāgū, Jesús guare ĩgū buerārē ārīmi:

—Diayeta musārē werea. Wári doebiri oparārē Marīpu umugasigue āārīgū ĩgūyarārē doreroguerē waamakū diasagorāa. ²⁴ Musārē dupaturi werea. Camellu awiru gobegārē ñajātariweremasībirikumī. I nemorō wári doebiri opagure Marīpu ĩgūyarārē doreroguerē waamakū diasāa, ārīmi.

²⁵ Īgū irasū ārīmakū pérā, gua ĩgū buerā péguka, āsū ārī gāme sērēñabū:

—Iro merē, ¿noā gapu Marīpu tausūmurā ĩgū purogue waamurā āārībokuri? ārībū.

²⁶ Jesús guare ĩā, ārīmi:

—Masaka ĩgūsā basi ĩgūsā iriri merā Marīpu purogue waamasībema. Marīpu dita masakare ĩgū puro āārīmurā waamakū irimasīmi. Āārīpererire irimasīmi, ārīmi.

²⁷ Īgū irasū ārīmakū pégu, Pedro ĩgūrē ārīmi:

—Gua Opu, gua murē tuyarā, āārīpereri gua opadeare pípeokōābū. Irasirirā gua gapu, ¿ñeénorē oparākuri? ārīmi.

²⁸ Jesús guare āsū ārī yujūmi:

—Diayeta musārē werea. I umu peredero puru āārīpereri maama gorawayuripoe yu āārīpererā tīgū umugasigosewasirirogue Opu doarogue doagukoa. Yu iro doamakū, musāde yure tuyarā, pe mojóma pere su gubu peru pērēbejari oparā doarigue doarākoa. Irasirirā musā Israel bumarārē pe mojóma pere su gubu peru pērēbejari buri marārē dorerākoa. ²⁹ Yu merā waarā, ĩgūsāya wiirire, ĩgūsā pagupūrārē, pagusāmarārē, pūrārē, ĩgūsāya pooerire pípeorā, wári oārī wajatarākuma. ĩgūsā iro dupuyuro opaderosū cien nemorō opanemorākuma. Irasū āārīmakū Marīpu merā perebiri okari oparākuma. ³⁰ Wārā daporare oparā āārīrā, puruguerē ubu āārīrā dujarākuma. Wārā daporare ubu āārīrā gapu, puruguerē oparā āārīrākuma, ārī weremi Jesús guare ĩgū buerārē.

20

Jesús igui poee moārā keori merā buedea

¹ Irasirīgū dupaturi Jesús keori merā buemi doja:

—Marīpu umugasigue āārīgū ĩgūyarārē doreri āsū āārā. Sugū igui poee opu boyodujimejāripoe ĩgūya pooere moāmūrārē siiugū waakumi. Āsū ārīkumi: ² “Sunu moārī waja suti niyeru ti wajarigara”, ārīkumi ĩgūsārē. Puru ĩgūsārē ĩgūya poeegue moādoregū iriukumi. ³ Puru goeripoe dupuyuro nueve hora āārīmakū, makā dekogue waa, gajerā moārī opamerārē bokajakumi. ⁴ ĩgūsārē bokaja, ārīkumi: “Musāde yaa pooere moārā waaka! Keoro wajarigara”, ārīkumi. Irasirirā ĩgūya poeegue moārā waakuma. ⁵ Puru poee opu goeripoe āārīmakū, ñamika tres hora āārīmakūdere gajerārē moādorekumi doja. ⁶ Puru ñamikague cinco hora āārīmakū, makā dekogue waakumi doja. Irogue eja, gajerā moārī opamerārē bokaja, ĩgūsārē sērēñakumi: “¿Nasirirā dapagārē moābirikererā doaneākōārī musā?” ārīkumi. ⁷ “Neō sugū guare: ‘Moārā waaka!’ ārībīrami”, ārī yujūkuma. Irasirīgū poee opu ĩgūsārē: “Musāde yaa pooere moārā waaka! Keoro wajarigara”, ārīkumi. Irasirirā ĩgūsāde ĩgūya pooere moārā waakuma.

⁸ Abe ñajāripoegue āārīmakū, poee opu ĩgūya pooere siiu moāgūrē āsū ārīkumi: “Moārārē siiu, moārā ejatūnunerārē wajaripurori, ĩgūsā ejaburi dupuyuro ejanerārē wajari odo, ejapurorianerārē wajaritūnuka!”

ārīkumi. ⁹ Irasirigu, cinco hora āārīmakū moānugānerārē sunu moārī wajataropā suti niyeru ti wajarikumi. ¹⁰ Īgū irasū wajarimakū ĩārā, moāpuroorianerā: “Gua gapure ĩgūsā nemorō wajarigukumi”, ārī gūñadikuma. Īgūsādere surosūta wajarikōākumi. ¹¹ Irasū wajarimakū ĩārā, pooe opu merā gua, ĩgūrē ārīkuma: ¹² “Īisā gua purugue ejanerā gapu su horata moāama. Gua gapu sunu oārō moāneākōābū. Buro abe asiripoe moābū. Gua irasū moāneākerepuru, surosū wajarikōābū mu”, ārīkuma. ¹³ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, pooe opu gapu sugu ĩgūsā watope āārīgūrē ārīkumi: “Yu merāmū, yu mūrē ñerō irigu meta yāa. Yu mūrē: ‘Suti niyeru ti wajarigura’, ārīmakū pégu: ‘Jāu’, ārābū mu. Irasirigu yu ārāderosūta mūrē keoro wajariabū. ¹⁴ Irasirigu yu wajariadeare āi, waakōāka! Īrē mu purugue ejadidere mūrē wajariaderopāta wajarigura. ¹⁵ I yaa niyeru āārā. Irasirigu yu gāāmerō wajarimasā. Gajerārē yu oārō sīmakū ĩāgū, ¿yure ĩāturiri mu?” ārīkumi pooe opu.

¹⁶ I keori ārīrōsūta Marīpu ĩgūyarā āārīpuroorianerārē, ĩgūsā puru ĩgūyarā āārīrādere surosū oārīrē sīgukumi, ārī weremi Jesús guare.

Dupaturi Jesús ĩgū boaburire weredea
(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)

¹⁷ Jesús Jerusalén waarī maague waagú, guare pe mojōma pere su gubu peru pērebejarā ĩgū buerārē gajerā péberogue siuwāgā, ārīmi:

¹⁸ —Oārō péka! Marī Jerusalēgue waarā yāa. Irogue yu āārīpererā tīgū, paía oparāguere, irasū āārīmakū Moisés gojadea buerimasāguere wiasūgukoa. ĩgūsā yure: “Boaburo”, ārīrākuma. ¹⁹ Irasirirā judío masaka āārīmerāguere yure wiarākuma. ĩgūsā yure burida, tārā, curusague pábiatú wējērākuma. ĩgūsā yure wējēadero puru, urenu waaró merā masāgukoa, ārīmi Jesús.

Santiago, Juan pago Jesúre sērēdea
(Mr 10.35-45)

²⁰ Puru Zebedeo marāpo igo pūrā Santiago, Juan merā Jesús purugue eja, ĩgūrē sērēbo ñadukupuri merā ejamejāmo.

²¹ Igo irasirimakū, Jesús igore sērēñami:

—¿Ñeénorē gāāmerī mu? ārīmi.

Igo ĩgūrē yujūmo:

—Mu, Opu ñajāgū, ĩisā yu pūrā pērārē mu merā doremurā sóoka! Sugure mu diaye gapu, gajigure kúgapu doadoreka! ārīmo Jesúre.

²² Igo irasū ārīmakū pégu, Jesús igo pūrārē ārīmi:

—Musā yure sērēñrē pémasībea. Yu burō ñerō tarigukoa. ¿Yu ñerō tarirosū musāde ñerō tarirā, bokatīūrākuri? ārīmi.

Īgūsā yujūma:

—Bokatīūkōārākoā, ārīma.

²³ Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—Diayeta āārā. Yu irirosū musāde ñerō tarirākoā. Yu gapu musārē yu diaye, kúgapu doamurārē beyemasībea. Yuru āmusiadi āārīmi irire. Irasirirā ĩgū beyenerā dita yu diaye, kúgapu doarākuma, ārīmi.

²⁴ Gua pe mojōmarā ĩgū buerā gapu Santiago, Juan ĩgūsā Jesúre sērēñrē pērā, ĩgūsā merā guabū. ²⁵ Gua guamakū ĩāgū, Jesús āārīpererārē guare siiu neeō, āsū ārī weremi:

—I nikū marā oparā Marīpure burenumerā gapu ĩgūsāyarārē dorerā, turaro merā dorema. ĩgūsā doka marāde irasūta dorema. Irire masīa mūsā. ²⁶ Mūsā tamerā ĩgūsā irirosū iribirikoa. Mūsā watopeguere opu āārīduagu, mūsārē moāboegu irirosū āārīburo. ²⁷ Sugu mūsā watopegue āārīgú, gajerā nemorō āārīduagu, moāboegu irirosū āārīburo. ²⁸ Yude irasūta āārā. Yu āārīpererā tīgū masaka yure iritamuburo, ārīgū meta aaribú. Yu gapu ĩgūsārē iritamugū aaribú. Irasirigu wārā masakare yu boari merā ĩgūsā ñerō iridea wajare wajaribosagu aarigú iribu, ārīmi Jesús guare.

Jesús pērā koye ĩāmerārē taudea

(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)

²⁹ Puru Jericógue āārānerā gua wirimakū, wārā masaka Jesúre tuyama. ³⁰ Gua waarī maa turo, pērā koye ĩāmerā doama. Jesús iro tariwāgārīrē péñarā āsū ārī gainíma:

—Gua Opu, David parāmi āārīturiagu, guare bopoñaka! ārīma.

³¹ ĩgūsā irasū ārī gainímakū, masaka gapu ĩgūsārē: “Toeaka!” ārīma. ĩgūsā irasū ārīkerepuru, ĩgūsā gainíadero nemorō gainínemoma:

—Gua Opu, David parāmi āārīturiagu, guare bopoñaka! ārīma.

³² ĩgūsā irasū ārīmakū pé, Jesús dujanugāja, ĩgūsārē siu, āsū ārī sērēñami: —¿Ñeénorē yu mūsārē irimakū gāāmerī? ārīmi.

³³ —Gua Opu, guare koye ĩāmakū irika! ārī yujuma.

³⁴ ĩgūsā irasū ārīmakū, Jesús ĩgūsārē bopoña, ĩgūsāya koyere moāñami. ĩgū moāñamakūta, ĩākōāma. Irasirirā Jesúre tuyama.

21

Jesús Jerusalēgue ejadea

(Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Gua Jesús merā Jerusalēgue ejaburo dupuyuro Betfagé wāikuri makāgue ejapuroribu. Betfagé, buúru Olivos wāikuri buúru puro āārībú. Jesús irogue ejagu, gua merāmarā pērārē ² āsū ārī iriumi:

—Si makā marī bokatūūrō āārīrī makāgue waaka! Irogue ejarā, burra ĩgūsā sianúadeore majīgū merā bokajarākoa. ĩgūsārē bokajarā, ĩgūsā siadeadare kura, ārika! ³ Mūsārē: “¿Nasirimurā ĩgūsārē kurari?” ārīmakū pērā: “Marī Opu gāāmeami. Dapora wiagakumi doja”, ārika! ārī iriumi.

⁴ Ire irasū irigu, Marīpuya kerere weredupuyudi gojaderosūta irimi. Āsū ārī gojadi āārīmí:

⁵ Jerusalén marārē āsū ārī wereka: “Mūsā Sión* marā ĩāka! Mūsā Opu mūsā purogue mūsārē iritamugū aarími.

Ubu āārīgú irirosū burra majīgū weka peyawāgārīmi”, ārī gojadi āārīmí.*

⁶ Irasirirā Jesús iriuanerā iri makāgue waa, ĩgū iridoreaderosūta iriñurā. ⁷ Burrone, pago merā Jesús purogue āijamakū, guaya surí wekamarē túwea, ĩgūsā weka peobu. Gua irasiriadero puru, Jesús, majīgū wekague murībejami. ⁸ Murībeja, Jesús Jerusalēgue peyawāgāmakū ĩārā, masaka wārā ĩgūsāya weka sñarī suríre túwea āi, ĩgū waarī maarē sēōpídupuyuma ĩgūrē buremurā. Irasū āārīmakū, gajerā yuku dupuri

* **21:5** Zacarías 9.9: Iripoegue marā Jerusalén wāikuri makārēta “Sión” ārīnerā āārīmá. ☆ **21:5** Zac 9.9

pūrikurire diti āi, maarē pidupuyuma, ĩgū waarī maa ōārī maa āārīburo, āārīā. ⁹ Irasirirā ĩgū dupuyuro waarā, ĩgū puru tuyarā āsū ārī gainīma:

—Opu David parāmi āārīturiagure usuyari sīrā! Īi Marīpu marīrē taugu iriudi ōārō aariburo. Marīpure: “Ōātaria mu āārīpererā Opu umugasigue āārīgū”, ārī, usuyari sīrā! ārīma.

¹⁰ Jesús Jerusalēgue ejamakū, irogue āārīrā ĩāgukapereakōāma. Wārā ĩgūsā basi āsū ārī gāme sērēñama:

—¿Noā āārīrī Īi? ārīma.

¹¹ Gajerā masaka yujuma ĩgūsārē:

—Īi Marīpuya kerere weregu Jesús wāikugu āārīmi. Galilea nikūma makā Nazaretmu āārīmi, ārīma.

Jesús Marīpuya wiigue duarārē béowiudea

(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Puru Jesús Marīpuya wiigue ĩajāmi. ĩajāa, doebiri duarārē, ĩgūsā duarire wajarirādere bokajagu, ĩgūsārē béowiumi. Niyeru gorawayurimasāya niyeru sāñarī kūmarīrē yomeéwiunokōāmi. Bujare dua doanīrāya doaripērīdere irasūta irimi. ¹³ ĩgūsārē āsū ārīmi:

—Marīpu ĩgūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārīdi āārīmi: “Yaa wii, yure buremurā yure sērērī wii āārā”, ārīdi āārīmi. Musā gapu yajarimasāya wii irirosū āārīmakū yāa, ārīmi.

¹⁴ Jesús Marīpuya wiigue āārīripoe koye ĩāmerā, waamasīmerāde ĩgū pūrogue ejama. ĩgūsā ejamakū ĩāgū, ĩgūsārē taumi. ¹⁵ Paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā gapu ĩgū turari merā iri ĩmumakū ĩārā, iri wiigue majīrā ĩgūrē: “Opu David parāmi āārīturiagu ōātaria mu”, ārī gainīmakū pērā, ĩgū merā guama. ¹⁶ Irasirirā Jesúre āsū ārīma:

—¿Īisā majīrā ārīrīrē péri mu? ārīma.

Jesús yujumi:

—Péa. ¿Marīpuya werenīrī gojadea pūrē ire buebiriri musā? Āsū ārī gojasūdero āārībú:

Mu majīrārē, mirīrāgārē ōārō usuyari merā murē bayapeomakū iribu, ārī gojasūdero āārībú, ārīmi Jesús ĩgūsārē.*

¹⁷ Irasū ārī odo, ĩgūsārē béowāgā, Betania wāikuri makāgue waakōāmi. Irogue eja, kārīmi.

Jesús higueraḡure ñañugāmakū iridea

(Mr 11.12-14, 20-26)

¹⁸ Gajīnu boyoripoe Jesús Jerusalēgue goedujāagu, uaboakōāmi. ¹⁹ Irasū uaboagu, maa turo nídi higuera wāikudire ĩāgū, irigu dukare āmagú waadimi. Duka marību irigu gapu. Pūrī dita āārībú. Duka marīmakū ĩāgū, Jesús āsū ārīmi:

—Īgu yukū neō dupaturi dukakubirikoa, ārīmi.

Īgū irasū ārīrī merāta, irigu ñañugākōābu. ²⁰ Irigu irasū waamakū ĩārā, gua ĩgū buerā ĩāgukakōābu.

—¿Nasiro mata irigu ñañakōārī? ārī sērēñabu Jesúre.

²¹ Jesús guare yujumi:

—Diayeta musārē werea. Musā: “Marīpu āsū irimasībirikumi”, ārī gūñarō marīrō ĩgūrē buremurā, yu irigure ñañmakū iriaderosū musāde irimasīrākoa. Irigure yu iriadero nemorō diasarire irimasīrākoa. Irasirirā

* 21:16 Sal 8.2

Marĩpũre: “I buúrure dia wádiyague béoka!” áĩmakũ, mũsã áĩrĩõsũta waarokoa. ²² Mũsã Marĩpũre buremurĩ merã sērēmakũ, mũsã sērērõsũta Marĩpũ mũsãrē irigakumi, áĩmi Jesũs.

Judío masaka oparã Jesũre: “¿Noã mũrē doreri?” áĩ sērēñadea
(Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)

²³ Pũrũ Jesũs Marĩpũya wiigũe ñajãmi. Ígũ irogue bueripoe paia oparã, gajerã judío masaka mũrã ígũ pũrogue waa, ígũrē sērēñama:

—¿Noã mũrē doreri, mũ irire irasirimakũ? ¿Noã mũrē: “Ásũ irika!” áĩrĩ? áĩma.

²⁴ Jesũs ígũsãrē yũjũmi:

—Yũde mũsãrē sērēñagũra. Mũsã yũjũmakũ, yũde mũsãrē yũjũgũra. ²⁵ Juan masakare deko merã wãiyemakũ, ¿noã ígũrē wãiyedoregũ iriuri, Marĩpũ, o masaka? áĩmi.

Ígũ irasũ áĩmakũ pérã, ígũsã basi áũ áĩ gãme werenĩma:

—¿Naásũ áĩ yũjũrĩkuri marĩ? “Marĩpũ Juãrē doredi áãrĩmi”, marĩ áĩrimakũ, Jesũs marĩrē: “¿Nasirirã ígũ weredeare buremubiriri mũsã?” áĩbokumi. ²⁶ Áãrĩpererã masaka: “Juan Marĩpũya kerere weredupuyudi áãrĩmi”, áĩ gũñama. Marĩ: “Masaka Juãrē wãiyedorenerã áãrĩmã”, áĩrimakũ, masaka marĩ merã guabokuma, áĩma. ²⁷ Irasirirã Jesũre áũ áĩ yũjũma:

—Juãrē wãiyedoredire gũa masĩbea, áĩma.

Ígũsã irasũ áĩrimakũ, Jesũs ígũsãrē áĩmi:

—Mũsã yũre: “¿Noã mũrē irire iridoreri?” áĩ sērēñadeare yũde mũsãrē yũjũbea, áĩmi.

Jesũs sugũ pũrã pũrã keori merã buedea

²⁸ Jesũs irasũ áĩrĩ odo, ígũsãrē keori merã buemi:

—¿Naásũ áĩrĩ gũñarĩ, yũ áũ áĩrĩ weremakũ pérã? Sugũ pũrã pũrã opakumi. Sugũre áũ áĩrikumi: “Makũ, igui otedea poeegue moãgũ waaka!” áĩrikumi. ²⁹ “Waabea”, áĩrĩ yũjũkumi. Pũrũ: “Waagũra”, áĩrĩ gũña, poeegue moãgũ waakumi. ³⁰ Pũrũ ígũsã pagũ gajĩgũ ígũ magũ pũro waakumi. Ígũ áĩrãderosũta ígũdere: “Poeegue moãgũ waaka!” áĩrikumi. Ígũ: “Jáu”, áĩrĩkeregũ, waabirikumi. ³¹ ¿Nĩ gapũ pagũ dorerire iriyuri? áĩrĩ sērēñami Jesũs.

—Ígũ moãdorepũroriadi gapũ iriyupũ, áĩrĩ yũjũma.

Ígũsã irasũ áĩrimakũ, Jesũs áĩmi:

—Mũsãrē diayeta werea. Mũsã romano marã opũre niyeru wajaseabosarimasãrē, ũma merã gãmebira wajatarimasã nomerē: “Ñerã áãrĩma”, áĩrĩkerepũrũ, ígũsã gapũ mũsã nemorõ Marĩpũ ígũyarãrē doreroguerẽ waarãkuma. ³² Juan masakare wãiyedi mũsãrē: “Ásũ irika, Marĩpũ dorerire irirã!” áĩrĩ buegũ aarĩkerepũrũ, mũsã ígũ buerire neõ buremubiribũ. Íĩsã romano marã opũre niyeru wajaseabosarimasã, ũma merã gãmebira wajatarimasã nome gapũ ígũ buerire pérã, irire buremuma. Ígũsã irasirimakũ íãkererã, mũsã gapũ mũsã ñerõ iririre bujawere, mũsã gũñarĩrē neõ gorawayubiribũ. Ígũ buerire neõ buremubiribũ, áĩmi Jesũs.

Jesũs ñerã moãrã keori merã buedea

(Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)

³³ Jesũs dupaturi áũ áĩrĩ werenemomi:

—Gaji keori merā yu weremakū péka doja! Sugu masakū ĭgūya nikūrē poe opakumi. Iri poeere iguidarire otekumi. Ote odo, iri poeere turore sārīsākōākumi. Iro ūtāyegue igui karabipiri gobere irikumi. Wii ūmarī wiigārē irikumi, iri poeere korerā ōārō iā koreburo, ārigū. Irasiri odo, gajerārē iri poeere wayukumi. “Yaa oteri dukare deko merā sīrākoa, yu musārē iri poeere wayuri waja”, ārikumi. Irasū āri odo, gajerogue waakōākumi. ³⁴ Puru igui nīripoe ejamakū, ĭgūrē moāboerārē ĭgūya poeere moārā purogue ĭgūya oteri dukare deko merā sērēdoregu iriukumi. ³⁵ Iri poeere moārā gapu ĭgū iriuanerā irogue ejamakū iārā, ĭgūsārē nērō irikuma. Sugure burō pá, gajigure wējē, gajigure ūtāyeri merā deakuma. ³⁶ ĭgūsā irasiriadeare pégu, iri poeere opu gajerā ĭgūrē moāboerārē ĭgū iriupurorianerā nemorō iriukumi. ĭgūsā ejamakū iārā, iri poeere moārā ĭgūsādere irasūta nērō irikuma doja.

³⁷ ĭgūsā irasiriadero puru, poeere opu ĭgū magūrē iriukumi. “Yu magū gapure buremurākuma”, āri gūñadikumi. ³⁸ Iri poeere moārā gapu ĭgū magū ejamakū iārā, ĭgūsā basi āsū āri gāme wereníkuma: “Ī purugure i poeere opabu āārīmi. ĭgūrē wējēkōārā! Irasirirā marī basi i poeere oparākoa”, ārikuma. ³⁹ Irasirirā ĭgūrē nēā, poeere turogue āiwāgā, wējēbéokōākuma, ārīmi Jesús.

⁴⁰ Irasū āri odo, judío masaka oparārē sērēñami:

—Iri poeere moārā ĭgū magūrē wējēadero puru, poeere opu irogue ejagu, ĩnasirigukuri ĭgūsārē? ārīmi.

⁴¹ ĭgūrē yujuma:

—ĭgūsā nērārē bopoñarō marīrō wējēkōāgukumi. Puru gajerārē ĭgūya poeere wayugukumi. ĭgūsā gapu ĭgū igui oteri dukare deko merā ĭgūrē sīrākuma, ārīma.

⁴² ĭgūsā irasū ārīmakū, Jesús āsū ārīmi ĭgūsārē:

—ĩMusā Marīpuya werenīrī gojadea pūrē ire buebiriri? Āsū āri gojasūdero āārībú:
Suye ūtāye wii irimasā ĭgūsā béoadeaye merā gajigu gapu ōārō turari wii irigukumi.

Marīpu irasiridi āārīmī. Marī ĭgū irasirideare iārā: “Ōātaria”, āri gūñāa, āri gojasūdero āārībú.*

⁴³ Irasirigu musārē werea yu. Marīpu ĭgūyarārē dorerogue āārīmurārē ĭgū ōārī sīrīrē musārē sībirikumi. Musārē ĭgū sīboadeare gajerā ĭgū dorerire irirā gapure sīgukumi. ⁴⁴ Sugu i ūtāye weka meémejāgū, matākōāgukumi. I ūtāye gapu ĭgū weka meébejaro, ĭgūrē ōārī pogagāgue meémutūbéokōārokoa, ārīmi Jesús. ((Jesús i keori merā weregū: “Sugu yure gāāmebi wajamoāsūgukumi”, ārigū irimi.))

⁴⁵ Paía oparā, fariseo bumarā iri keori merā Jesús irasū āri weremakū pérā: “Marīrē ārigū irasū ārikumi”, ārīñurā. ⁴⁶ Irasirirā ĭgūrē nēādūadiñurā peresu irimurā. Irasū nēādūakererā, āsū āri gūñañurā: “Masaka Jesúre: ‘Marīpuya kerere weredupuyugu āārīmi’, ārīma”, ārīñurā. Irasirirā ĭgūsārē gūsīā, Jesúre nēāmasībiriñurā.

22

Jesús sugu mojosari bosenu iriri keori merā buedea

¹ Jesús dupaturi gaji keori merā ĭgūsārē buenemomi. Āsū ārīmi:

* 21:42 Sal 118.22-23

² —Marīpu ūmugasigwe āārīgū ĩgūyarārē doreri āsū āārā. Su nikū marā opu ĩgū magū mojōsiari bosenu irikumi. ³ Irasirigu opu ĩgūrē moāboerārē: “Yū magū mojōsiari bosenu ĩārā aarika!” ĩgū ārīnerārē siudoregu iriukumi. ĩgūsā siumakū ĩgūsā gapu: “Waabea”, ārīkōākuma. ⁴ Irasirigu opu gajerā ĩgūrē moāboerārē iriukumi doja. “Yū siunerārē āsū ārī wererā waaka: ‘Yure moāboerārē yaarā wekuare, gajerā yaarā ejorā ōārō dīkūrārē wējēdoresiabu. Āārīpereri yū magū mojōsiari bosenu baaburi āmu odosiabu. Irasirirā: Bosebaarā aarika!’ ārī wereka ĩgūsārē!” ārī iriukumi. ⁵ ĩgū siunerā gapu irire pékererā, bosenu ērē ĩārā waabirikuma. Sugū ĩgūya poogwe waakōā, gajigu ĩgū moārīrē ĩāgū waakōākumi. ⁶ Gajerā gapu opure moāboerārē ñeā, pá, wējēbéokōākuma. ⁷ ĩgūsā irasiririre pégu, opu buro guakumi. Irasirigu ĩgūyarā surarare iriukumi, ĩgūsārē wējēanerārē wajamoādoregu. Irasirirā ĩgūyarā surara ĩgūsārē wējēpeokōā, ĩgūsāya makārē soebéokōākuma. ⁸ Puru opu gajerā ĩgūrē moāboerārē āsū ārīkumi: “Yū magū mojōsiari bosenu marē āmusiabu. Yū siunerā gapu ñerā āārīsīā, aaribirikuma. ⁹ Irasirirā āārīpererā makā dekoma maarīgue āārīrārē musā bokajarārē siiurā waaka!” ārīkumi. ¹⁰ ĩgū irasū ārīmakū, ĩgūrē moāboerā waa, āārīpererā ĩgūsā bokajarārē: ñerārē, ōārārē siiu, opu ya wiigwe āiakuma. Irasirirā, ĩgū bosenu iriri taribure tūriakōākuma.

¹¹ Puru opu ĩgūsārē ĩāgū ñajāgū, sugure mojōsiari bosenu surīro sāñabire ĩākumi. ¹² Irasirigu ĩgūrē āsū ārī sērēñakumi: “Yū merāmu, ¿nasirigu mojōsiari bosenu surīro sāñabirikeregu, ñajāriari mu?” ārīkumi. ĩgū irasū ārī sērēñamakū pégu, ĩgū gapu yujubirikumi. ¹³ ĩgū yujubirimakū ĩāgū, opu ĩgūrē moāboerārē āsū ārīkumi: “Īrē ñeā, ĩgūya mojōrīrē, guburidere sia, āi wiria, naītīārōgue ĩgūrē béorā waaka! Irogue buro pūrīsūgū ĩgūya guikare kūrīduútú oregukumi”, ārīkumi, ārī weremi Jesús.

¹⁴ Irasū ārī odo, āsū ārīnemomi:

—Ī opu keori irirosū Marīpu wārā siukerepuru, ĩgū beyerā gapu mérāgā āārīma, ārīmi.

*Romano marā opu masakare niyeru wajasearire Jesúre sērēñadea
(Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)*

¹⁵ Jesús irasū ārādero puru, fariseo bumarā waakōāma. ĩgūrē weresāduarā: “Īgūrē diaye yujubirimakū irimurā ire sērēñarā!” ārī gāme werenīñurā. ¹⁶ Irasirirā surāyeri ĩgūsā buerire tūyarārē, Herodeya bumarā merā Jesús purogue iriñurā. ĩgūsā Jesús purogue ejarā, ĩgūrē ārīma:

—Buegu, gua mu iririkarire masīa. Mu ārīgatoro marīrō werenía. “¿Naāsū gūñarī masaka yure?” ārī gūñarō marīrō Marīpuyare diayeta ĩgūsārē buea. Oparārē, ubu āārīrāderē āārīpererārē surosūta ĩāa. ¹⁷ Irasirigu guare wereka! ¿Naāsū gūñarī mu? Romano marā opu marīrē niyeru wajasearire marī wajarimakū, ¿Ōāgorari, o ōāberi? ārīma Jesúre.

¹⁸ Jesús gapu ĩgūsā ĩgūrē ñerō iriduarire masīsīā, āsū ārīmi:

—Irigatorikurā āārā musā. ¿Nasirirā yure ñerō yujumakū iriduari musā?

¹⁹ Niyeru tire musā romano marā opure wajariburi tire ārīka! ārīmi.

Īgū irasū ārīmakū pérā, sunu moārī waja wajataropā wajakari tire āiāma. ²⁰ ĩgūsā iri tire ājimakū, ĩgūsārē sērēñami:

—I tiguere, ¿noāya diapu keori, noāya wāi tuuyari? ārīmi.

²¹ —Romano marā opu diapu keori, ĩgūya wāita tuuyāa, ārī yujuma.

Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús Īgūsārē āsū ārīmi:
—Iro merē romano marā opuya āārīrīrē Īgūrē sīka! Marīpuya gapure
Marīpure sīka! ārīmi.

²² Īgū irasū ārīmakū pérā, péguka, Īgūrē piriwāgākōāma.

Saduceo bumarā, Marīpu boanerārē masūburire Jesúre sērēñadea
(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)

²³ Irinārēta surāyeri saduceo bumarā Jesús pūroge ejama. Īgūsā:
“Masaka boanerāgue masābirikuma”, ārī būremurā āārīmā. Irasirirā
Jesúre āsū ārīma:

²⁴ —Buegu, Moisés āsū ārīdi āārīmī: “Sugu marāpokūdi pūrā marīkeregu
Īgū marāpore boaweomakū, Īgū pagumu Īgore dúunorēgukumi. Irasirirā,
igo merā Īgū pūrākūrā, Īgū tīgū dagu pūrā irirosūta āārīrākuma”, ārīdi
āārīmī. ²⁵ Iripoegue gua watopeguere sugu pūrā su mojōma pere gaji
mojō peru pērēbejarā āārīunanerā āārīmā. Īgūsā tīgū gapu marāpoku,
pūrā marīgūta boakōāyupu. Irasirigu Īgū dagu dokamūta Īgū marāpo
āārīdeore dúunorēyupu. ²⁶ Īgūde Īgū tīgū dagu irirosūta pūrā marīgūta
boakōāyupu. Īgūsā pérā dokamūde pūrā marīgūta boakōāyupu. Irasū
dita pūrā marīrāta boapereakōāñurā. ²⁷ Īgūsā puru Īgūsā marāpode
boakōāyupo pama. ²⁸ Īgūsā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā
ūma āārīpererā Īgore marāpokūñurā. Irasirirā boanerā masāmakū, ħnīno
marāpogora āārīgokuri? ārī sērēñama.

²⁹ Jesús Īgūsārē yujūmi:

—Musā diaye gūñabea. Marīpuya werenīrī gojadeare, Marīpu turarid-
ere masībea. ³⁰ Boanerā Īgūsā masādero puru, Īgūsā ūmugasigue Marīpure
wereboerā irirosū āārīrākuma. Iroguere marāpokūbirikuma. Īgūsā pūrā
nomedere nomesubirikuma. ³¹ ħMarīpuya werenīrī gojadea pūgue boan-
erā Īgūsā masāburire musā buebiriri? Āsū ārīdi āārīmī: ³² “Yu Abraham,
Isaac, Jacob Opū āārā”, ārīdi āārīmī. Irasirirā Īgūsā boanerā āārīkererā,
Marīpu merā okarā āārīma. Irasirigu Marīpu okarā Opū āārīmī. Boanerā
neō dupaturi masābirikōāmurā Opū āārībemi, ārīmi Jesús.

³³ Īgū irasū ārīmakū pérā, masaka: “Ōārō buemi”, ārī pégukakōāma.

“ħDiī gapu Marīpu doreri gaji doreri nemorō āārīrī?” ārī sērēñadea
(Mr 12.28-34)

³⁴ Jesús saduceo bumarārē Īgūsā Īgūrē sērēñanemomasābirimakū iririre
pērā, fariseo bumarā nerēma. ³⁵ Irasirigu sugu Īgūsā merāmu, Moisés go-
jadeare buerimasū Jesúre diaye yujūbirimakū iridwagu, āsū ārī sērēñami:

³⁶ —Buegu, ħdiī gapu Marīpu doreri gaji doreri nemorō āārīrī? ārīmi.

³⁷ Jesús Īgūrē yujūmi:

—Muya yujūpūrā merā, mu āārīrikuri merā, āārīpereri mu gūñarī merā
Marīpure mu Opure maika! ³⁸ I doreri, gaji nemorō āārītarinugārī āārā.
³⁹ I doreri puruma āsū ārā: “Mu basi maīrōsūta mu pūro āārīrārē maika!”
⁴⁰ Marī i pe dorerire irirā, āārīpereri Moisés doredeare, Marīpuya kerere
weredupuyunerā buedeare irirā yāa, ārīmi Jesús.

“ħNoā parāmi āārīturiagu āārīrī Cristo?” ārī sērēñadea
(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)

⁴¹ Fariseo bumarā iroge nerēanerā āārīripoe Jesús Īgūsārē sērēñami:

⁴² —ħNaāsū gūñarī musā Cristo, Marīpu iriudire? ħNoā magū āārīrī Īgū?
ārīmi.

—Cristo, David parāmi āārīturiagu āārīmi, āri yujuma.

⁴³ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús Īgūsārē ārīmi:

—David, Cristo ñekū āārīkeregu, ĩnasirigu Ōāgū deyomarīgū Īgūrē were-dorederosūta Cristore: “Y_u Op_u āārīmi”, ārīyuri? David āsū āri gojadi āārīmi:

⁴⁴ Marīp_u y_u Op_ure āsū ārīmi: “Ōō, y_u diaye gap_u doaka, y_u merā dorebu! Irasiriripoe murē ĩaturirārē m_u dorerire tarinugānemobirimakū irig_ura”, ārīmi.[✱]

⁴⁵ David, Cristo ñekū āārīkeregu, Īgūrē: “Y_u Op_u āārīmi”, ārīdi āārīmi. ĩNasirigu, Cristo, David parāmi āārīturiagu āārīkerep_u, David Īgūrē irasū ārīyuri? ārīmi Jesús.

⁴⁶ Īgū irasū ārīrīrē pérā, neō Īgūrē yujumasībirima. Irasirirā güirā, Īgūrē dupaturi sērēñanemobirima.

23

Jesús fariseo bumarārē, Moisés gojadeare buerimasārē Īgūsā ñerō iririre weredea

(Mr 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47)

¹ P_u Jesús masakare, g_uā Īgū buerādere ārīmi:

² —Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā, Marīp_u Moisére doreri pídeare: “Āsū ārīduaro yāa”, āri wererā āārīma. ³ Irasirirā Īgūsā wererire ōārō iritayaka m_usā! Īgūsā iririkuri gap_ure ĩākūbirikōāka! Īgūsā wererosūta iribema. ⁴ Masakare dorerā: “Āsū irika!” ārīrā, Īgūsārē gajino b_uro n_uk_urī kōātārīrā irirosū āārīmakū yāma. Masaka Īgūsā dorerire bokatīūbirikerep_u, Īgūsārē neō iritamubema, Īgūsā dorerire iriburo, ārīrā.

⁵ Masaka ĩamakū dita ōārīrē iri ĩmuma. Marīp_uya werenīrī Īgūsā gojadesa pūrī sārī kūmarīgā gajerāya nemorō eyari kūmarīgārē Īgūsāya diapuserorire, Īgūsāya dukaridere siatūma, masaka Īgūsārē: “Marīp_uyare ōārō masīma”, ārīdorerā. Irasū āārīmakū, Īgūsāya dipuru peyari gasirore gajerāya nemorō yoari yuradari opari gasirire peyama, masaka Īgūsārē: “Marīp_ure buremutarima”, ārīdorerā. ⁶ Bosenurī āārīmakū, oparā doarigue dita doad_uama. Marī nerērī wiiriguedere ñajārā, ōārī doaripērīgue dita doad_uama. ⁷ Makā dekoguere masakare ōārō buremurī merā Īgūsārē bokatīrī ōādoemakū gāāmema. Gajerārē Īgūsārē: “G_uare buerā āārīma”, ārīmakū gāāmema.

⁸ Īgūsā irasū ārīkerep_u, m_usā gap_u masakare: “M_usā g_uare buerā āārā”, ārīdorebirikōāka! M_usā sug_u pūrāta āārā. Y_u m_usārē buegu sug_uta āārā. ⁹ I ũm_uguere neō sug_u masakare: “G_uap_u āārīmi”, ārībirikōāka! ũm_ugasigue āārīgú dita Marīp_u āārīmi^{*}. ¹⁰ Neō sug_u m_usā watopegue āārīgūrē: “Marī op_u āārīmi”, ārībirikōāburo. Y_u, Marīp_u iriudi Cristo, sug_uta m_usā Op_u āārā. ¹¹ M_usā watopegue āārīgú gajerā nemorō āārīgú, m_usārē moāboerimasū irirosū m_usārē iritamugū āārīg_ukumi. ¹² Sug_u Īgū basi: “Gajerā nemorō āārā”, āri gūñagūnorē Marīp_u Īgūrē ubu āārīgú dujamakū irig_ukumi. Gajigu: “Gajerā nemorō āārībea”, āri gūñagū gap_ure Marīp_u Īgūsā op_u āārīmakū irig_ukumi.

✱ 22:44 Sal 110.1 * 23:9 Jesús irire ārīgú: “I ũm_uguere neō sug_u masak_u Marīp_u āārīnīgú irirosū mámi”, ārīgū irimi.

13 'Mūsā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Mūsā bueri merā masakare ūmugasigue Marīpu īgūyarārē dorerogue waabonerārē kāmutarā yāa. Mūsāde iroguere waabirikoā. Gajerā iroguere waaduarādere kāmūtāa. Irasirirā ñerō tarirākoa.

14 'Mūsā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Wapiweyarā nome wajamomakū īā, īgūsāya wiirire ēmanokōāa. īgūsārē bopoñabirikererā, yoaripoe Marīpure sērē īmugatoa, masaka mūsārē: “Marīpure ōārō būremuma”, āriburo, ārīrā. Irasirirā ñerō tarirākoa. Marīpu mūsārē gajerā nemorō wajamoōgukumi.

15 'Mūsā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Dia wādiyague taribuja, yoaroma makārīgue mūsā buerire tūyabure āmarā waāa. īgūrē boka, mūsā bueri merā īgūrē mūsā nemorō perebiri peamegue waabu āārīmakū yāa. Irasirirā ñerō tarirākoa.

16 'Mūsā koye īāmerā gajerārē tūādupuyuwāgāmasīmerā irirosū masakare Marīpuyare keoro buebea. Irasirirā ñerō tarirākoa. īgūsārē āsū ārī buea: “Sugu: ‘Marīpuya wii merā āsū irigura’, ārī wāīpeodeare iribirimakū, waja opabemi”, ārā. Idere āsū ārī buea: “Gajigu: ‘Marīpuya wiima oro merā āsū irigura’, ārī wāīpeodeare iribirimakū, waja opami”, ārā. 17 Koye īāmerā irirosū Marīpuyare diaye gūñamerā, pémasīmerā āārā mūsā. Marīpu īgūya wiire, iri wiima oro nemorō ōārī āārītarinugāmakū yāmi. Irasirigu marīrē, ħdīī gapure būremurī merā gūñamakū gāāmerī, orore, o īgūya wii gapure? 18 Mūsā idere āsū ārī buea: “Sugu: ‘Marīpuya wiima soepeoro merā āsū irigura’, ārī wāīpeodeare iribirimakū, waja opabemi”, ārā. Idere āsū ārī buea: “Gajigu: ‘Iri soepeoro weka peodea merā āsū irigura’, ārī wāīpeodeare iribirimakū, waja opami”, ārā. 19 Koye īāmerā irirosū Marīpuyare diaye gūñamerā, pémasīmerā āārā mūsā. Marīpu īgūya wiima soepeorore, marī iro weka peodea nemorō ōārī āārītarinugāmakū yāmi. Irasirigu marīrē, ħdīī gapure būremurī merā gūñamakū gāāmerī, soepeorore, o iro weka peodea gapure? 20 Irasirigu sugu: “Marīpuya wiima soepeoro merā āsū irigura”, ārī wāīpeogu, āārīpereri iri soepeoro weka peyari merādere wāīpeogu irikumi. 21 Sugu: “Marīpuya wii merā āsū irigura”, ārī wāīpeogu, Marīpu iri wiigie āārīgū merādere wāīpeogu irikumi. 22 Sugu: “Ūmugasima merā āsū irigura”, ārī wāīpeogude, Marīpu iroguere Opū doarogue doagu merādere wāīpeogu irikumi.

23 'Mūsā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Irasirirā ñerō tarirākoa. Mūsā oteri matārīgā: menta, anís, comino wāīkari baari morēīnorē sea neeō, dukawa, pe mojōma diruri irikoa. Sudiru Marīpuya wiigie āīakoa, īgū dorerire irimurā. Irasirikererā, iri nemorō ōārī gapure iribea. Diayema iririre, gajerārē bopoñarī merā īārīrē, Marīpure būremurīrē neō iribea. Irasirirā mūsā oterire Marīpure sīduūro marīrō diayemadere irika! Gajerārē bopoñaka! Marīpure būremuka! 24 Koye īāmerā gajerārē tūādupuyuwāgāmasīmerā irirosū masakare Marīpuyare keoro buebea. āārīpereri mūsā doreri gapure irikererā, iri nemorō doreri gapure neō iribea.

25 'Mūsā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Irasirirā ñerō tarirākoa. Mūsā masaka īūrōgue dita ōārō irirā, soropa weka gapū dita ōārō koeadeapa irirosū āārā. Irasirirā mūsā basi wāri opaduarā gajerāyare yajarā, iripa poekague koeña marīrīpa gurari utarīrīpa irirosū āārā. 26 Mūsā fariseo bumarā, koye īāmerā

irirosū, Marīpuyare pémāsīmerā āārā. Irasirirā mūsā gūñarīrē gorawayupurorika, soropa poeka gapure oārō koeadeapa irirosū āārīmurā. Irasirirā, soropa weka gapudere oārō koeadeapa irirosū āārīrākoa.

²⁷ 'Mūsā Moisés gojeadere buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Irasirirā ñerō tarirākoa. Mūsā masāgoberi irirosū āārā. Masaka, iri masāgoberire utā majīrī boreri merā oārō wākādea majīrī merā biamakū iārā: "Oārō deyoa", ārī iāma. Iri oārō deyokerepuru, poekague boanerāya gōārī, āārīpereri ñerī boadea sñākoa. ²⁸ Mūsāde i irirosūta āārā. Masaka mūsārē iāmakū, oārā irirosū āārā. Irasū āārīkererā, poekague mūsā gūñarīguere ñerīrē opataria. Irasirirā irigatorikurā, ñerō iririkurā āārā.

²⁹ 'Mūsā Moisés gojeadere buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Irasirirā ñerō tarirākoa. Mūsā, iripoegue marā Marīpuya kerere weredupuyunerāya masāgoberire oārō āmua. Gajerā oārō irinerāya masāgoberi weka weanūdeade oārō āmua. ³⁰ Āmu odo, āsū ārī werenía: "Marī ñekūsāmarā darā Marīpuya kerere weredupuyunerārē wējēnerā āārīmā. Gua ĩgūsā āārīdeapoegue āārīnerā tamerā ĩgūsārē wējētamubiribokuyo", ārā. ³¹ Mūsā irire irasū ārīrā, mūsā basita: "Gua Marīpuya kerere weredupuyunerārē wējēnerā parāmerā āārīturiarā āārā", ārīrā yāa. ³² Irasirirā mūsā ñekūsāmarā ñerō iripuroriwāgāriderosūta iriyuwarikukōāka mūsāde!

³³ 'Mūsā ñerō iririkurā āña irirosū āārā. Mūsā ñerō iriri waja Marīpu mūsārē peamegue beoburire neō duribirikoa. ³⁴ Irasirigū yū mūsā purogue Marīpuya kerere weredupuyurārē, ĩgūyare masīrārē, mūsārē buerimasādere iriugura. Yū irasū iriukerepuru, mūsā gapu surāyerire wējērākoa. Gajerārē curusague pábiatú wējērākoa. Gajerārē mūsā nerērī wiirigue tārā, noó ĩgūsā waarī makārī waamakū tuyagorenarākoa ĩgūsārē ñerō iriduarā. ³⁵ Irasirirā āārīpererā masaka oārārē wējēdea waja, mūsā waja opāa. Mūsā ñekūsāmarā Abel diayemarē iridire wējēpuroriwāgārirā, Zacarías Berequías magūguere wējētūnunerā āārīmā. ĩgūrē Marīpuya wiima soepeoro Marīpu āārīrī taribu watopegue wējēnerā āārīmā. ³⁶ Diayeta mūsārē werea. Āārīpererārē ĩgūsā wējēdea waja dapora marā wajakarākuma.

*Jesús Jerusalén marārē bujawereri merā weredea
(Lc 13.34-35)*

³⁷ 'Mūsā Jerusalén marā, Marīpuya kerere weredupuyurārē wējēkōāa. Marīpu iriunerārē utāyeri merā dea wējēa. Wári yū mūsārē āgābo igo pūrārē igoya kēdupuri merā neeōnūrōsū neeōnú koredhadibu. Mūsā gapu yū irasū irimakū neō gāāmebiribu. ³⁸ Irasiriro mūsā āārīrī makā, béodea makā dujarokoa. ³⁹ Diayeta mūsārē werea. Dapora merāta mūsā yure iānemobirikoa. Purague mūsā: "Marīpu iriudi oātariḡu āārīmi, oārō aariburo", ārīrāḡue, yure dupaturi iārākoa doja, ārīmi Jesús.

24

*Jesús: "Marīpuya wii béosūrokoa", ārī weredea
(Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)*

¹ Jesús Marīpuya wiigüe āārādi wiriadero puru, gua ĩgū buerā ĩgū puro waa, āsū ārību:

—Īka i wiire! Oārī wii, wári wii āārā, ārību.

² Jesús gapu yujumi:

—Musā i wiire daporare iādāa. Diayeta musārē werea. I wiima āārīpereri musā iādea, i ūtāyeride mutādijapereakōārokoa. Neō suye ūtāye gajije weka weamūriadeade dujabirikoa, āārimi.

Jesús: “I ūmū pereburi dupuyuro āsū waarokoa”, āāri weredeā
(Mr 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³ Pūru Olivos wāikuri buúrugue eja, irogue doami Jesús. Iro ĩgū doamakū, gūa ĩgū buerā ĩgū pūrogue eja, gajerā péberogue sērēñabu:

—Gūare wereka! ĩNaāsū āārīmakū, mū ārāderosū waarokuri? ĩÑeéno iri ĩmugukuri, mū dupaturi aarigú? ĩNaāsū waarokuri, i ūmū pereburi dupuyuro? āāribu.

⁴ Jesús yujūmi:

—Ōārō pémasīka! Gajerā musārē āārigatorire pébirikōāka! ⁵ Wārā āārigatorimasā aarirākuma. “Marīpu iriudi, Cristo āārā yu”, āāriākuma. ĩgūsā āārigatomakū pérā, wārā masaka ĩgūsārē būremurākuma. ⁶ Masaka musā puro gāmewējērīrē pérā, yoarogue marā gāmewējērī kerere pérā, gūkabirikōāka! Irasūta waarokoa. Irasū waakerepūru, i ūmū pereburo dūyarokoa dapa. ⁷ Su bumarā gaji bumarā merā gāmekēārākuma. Su nikū marā gaji nikū marā merā gāmewējērākuma. Masaka wārā uaboari merā boarākuma. Gajerā pūrīriku ñerō tarirākuma. Wāri makārīguere nikū ñomerokoa. ⁸ I āārīpereri merā masaka ñerō taripūroriwāgāirākuma.

⁹ Irasirirā gajerā musārē ñeā, āāia, oparāguere ñerō iridorerā wiarākuma. Musārē wējērākuma. Yure būremurī waja āārīpererā i ūmū marā musārē iāturi doorākuma. ¹⁰ Irasū waaripoe wārā yure būremuadinerā būremuduūrākuma. Irasirirā gāme iāturi doo, ĩgūsā merāmarā āārādinerārē ĩgūsārē iāturirāguere wiarākuma. ¹¹ Wārā: “Marīpūya kerere weredupuyurimasā āārā”, āārigatorākuma. Irasirirā wārā masaka ĩgūsārē būremurākuma. ¹² Masaka iro dupuyuro ñerō iridero nemorō ñerō irirākuma. Irasirirā wārā ĩgūsā gāme maīrīrē pirirākuma. ¹³ ĩgūsā musārē ñerō irikerepūru, musā yure neō būremuduūbirimakū, Marīpu musārē taugukumi, ĩgū puro āārīnikōāburo, āārigū. ¹⁴ Marīpūyare wererā āārīpererā i ūmū marārē ĩgūyarārē doregu āārīrī kerere wererākuma, āārīpereri bumarā irire masīburo, āāirā. ĩgūsā āārīpererā iri kerere péperedero pūru, i ūmū pererokoa.

¹⁵ Iripoegue Marīpūya kerere weredupuyudi Daniel i ūmū pereburo dupuyuro waaburire āsū āāri gojadi āārīmi: “Ñegū Marīpūre iāturigu Marīpūya wii ñerī marīrī wiigūe ñajāgukumi”, āāri gojadi āārīmi. ((Irasirirā iri wiigūe ĩgū āārīmakū iārā, i pūrē buerāno: “I ūmū pereburo yāa”, āāri masīrākuma.)) ¹⁶ Ñegū irogue āārīmakū iārā, Judea nikū marā buurīgue ūmaduriburo. ¹⁷ Sugū ĩgūya wii wekague āārīgú, wii poekague ĩgūyare āīgū ñajābita ūmaduriburo. ¹⁸ Sugū ĩgūya poeegue āārīgúde, ĩgūya surīre wiigūe āīgū dujābita ūmaduriburo. ¹⁹ Irasū waarīnūrīrē nijīpagosā nome, ĩgūsā pūrā mirīrāgā oparā nomede ñerō tarirākuma. ²⁰ Irasirirā Marīpūre āsū āāri sērēka: “Puibure, siuñajārīnu* āārīmakū, gūare i irasū waabirikōāburo”, āārīka ĩgūrē! ²¹ Irasū waarīnūrīrē masaka būro ñerō tarirākuma. Marīpu i ūmūrē iripūroridero pūrure masaka ñerō taridero nemorō ñerō tarirākuma. I ĩgūsārē ñerō waaburi neō dupaturi irasū waanemobirikoa. ²² Irasirigu Marīpu masakare i ñerō waarīre: “Yoaripoe

* 24:20 Judío masaka siuñajārīnu, sábadō āārā.

waabirikōāburo”, āriḡukumi. Īḡū irasiribirimakū, neō sugu masaku taribiribokumi. Irasirigu Īḡū beyenerārē bopoñasīā, Īḡūsārē ñerō waarire: “Iropāta waaburo”, āriḡukumi.

²³ Gajerā musārē: “Īāka! Ōōta Cristo āārīmi”, ārīmakū pérā, o gajerā musārē: “Cristo sōōgue āārāmi”, ārīmakū pérā, b̄remubirikōāka! ²⁴ Wārā āriḡatorimasā aarirākuma. Surāyeri: “Yū Cristo āārā”, ārīrākuma. Gajerā: “Marīḡu kerere weredupuyurimasū āārā”, ārīrākuma. Musārē Īḡūsā āriḡatorire b̄remudorerā, wāri gajino iri Īmurākuma. Irasirikererā, Marīḡu beyenerārē Īḡūrē b̄remuduūmakū irimasībirikuma. ²⁵ Iri waaburi dupuyuro yū musārē weresiāa, irire masīburo, āriḡū. ²⁶ Irasirirā gajerā masaka musārē: “Cristo sōō masaka marīrōgue āārāmi”, ārīmakū pérā, Īārā waabirikōāka! Gajerā musārē: “Īāka! I wiima taribugue āārīmi”, ārīmakū pérā, Īḡūsārē b̄remubirikōāka! ²⁷ Yū āārīpererā tīḡū ḡūñaña marīrō i ūmugue dupaturi aarigūkoa. Ūmarōgue, abe marīriro ḡapū, Īḡū ñajārō ḡapū bupu miārō irirosū aarigūkoa. ²⁸ Mimua nerēmakū Īārā, masaka sugū waibū boadi āārīrōrē masīkuma. I irirosū yū aarimakū Īārā, Īḡūsā wajamoāsūburire masīrākuma, āri weremi Jesús.

Jesús āārīpererā tīḡū: “Āsū aarigūkoa”, āri weredea
(Mr 13.24-37; Lc 21.25-33; 17.26-30, 34-36)

²⁹ Irasū āri odo, ḡuare āsū ārīnemomi:

—Masaka ñerō tarirināri p̄rūta abe ūmūmū naītīākōāḡukumi. Abe ñamimū boyonemobirikumi. Neñukā ūmugasigue āārīrā yuridijarirākuma. Ūmarōgue marā turarāde naradari merā beosūrākuma. ³⁰ Irasū waaripoere masaka yū āārīpererā tīḡū ūmugasigue merā aarimakū Īārākuma. Irasirirā āārīpereri i ūmūma makārī marā yū wāri Marīḡu turari merā, Īḡū gosewasiriri merā mikāyebori weka aarimakū Īārā, ḡuirā orerākuma. ³¹ Yū aarigū, yūre wereboerārē āārīperero i ūmugure iriugūkoa. Puridiru b̄ro b̄sumakū, Īḡūsā yū beyenerārē āārīpererogue āārīrārē needrākuma.

³² 'Ire musā masīburo, āriḡū, hīgueragū keori merā weregura. Irigū pū maamamakū Īārā: “Bojori waaburo mērōḡā d̄uyāa”, āri masīa. ³³ Irigū waarósūta i āārīpereri yū ārīrī irasū waamakū Īārā: “Cristo dupaturi aariburo mērōḡā d̄uyāa”, āri masīrākoa. ³⁴ Diayeta musārē werea. I āārīpereri yū ārīrī, d̄apora marā pereburo dupuyuro irasū waarokoa. ³⁵ Ūmugasi, i nikūde p̄reakōārokoa. Yū werenīrī ḡapū neō perebirikoa. Āārīpereri yū ārīrōsūta waayuwarikurokoa.

³⁶ 'Yū dupaturi aariburinurē, iri horare neō sugū masībirikumi. Marīḡure wereboerā ūmugasigue āārīrāde masībema. Yū Marīḡu magūde masībea. Yūpū suguta masīmi.

³⁷ 'Noé āārīdeapoe marārē waaderosūta yū āārīpererā tīḡū aariburo dupuyuroḡārē waarokoa. ³⁸ Iripoere i nikū Marīḡu miūburo dupuyuro masaka oārō baa, iirī, mojōsia, Īḡūsā pūrā nomerē nomesu āārīrikunerā āārīmā. Noésā doódirugue ñajārīnuguedere irasūta irinikōānerā āārīmā. ³⁹ ḡūñaña marīrō merā wāro deko merē, i nikū mirīp̄reakōādero āārībū. Īḡūsāde mirīp̄reakōānerā āārīmā. Irasūta yū āārīpererā tīḡūde ḡūñaña marīrō merā i ūmugure dupaturi aarigūkoa. ⁴⁰ Irasū waaripoere p̄rā poeugue moārā āārīrākuma. Sugū yūre b̄remugū āiāsūḡukumi. Gajigū yūre b̄remubi irogueta béowāḡāsūḡukumi. ⁴¹ Nomedē p̄rā nome

ojoduka biurã ääriräkuma. Sugo yure buremugõ äiäsügokumo. Gajego yure buremubeo irogueta béowägäsügokumo.

⁴² 'Öärõ pémasika! Yu müsã Opu dupaturi aariburi horare neõ masibea müsã. ⁴³ Ire öärõ masika! Wii opu Igüya wiire sugu yajarimasü ñami merã ejaburi horare masigü, kärirõ marirõ korekumi, Igüya wiire ñajäburire kämutabu. ⁴⁴ Yu ääripererã tígü güñaña marirõ aariguko. Irasirirã, wii opu irirosü müsãde yu aariburire öärõ yúro gããmea, ärimi Jesús.

Jesús pëã moãboerimasã keori merã buedea

(Lc 12.41-48)

⁴⁵ Puru Jesús gaji keori merã guare buenemomi:

—Sugu moãboegu Igü opure buremugü, pémasigü äsü irikumi. Igü opu gajerogue waagü, Igürë Igüya wiire gajerärë Igürë moãboerärë koredoregu pikumi. Irasirigu Igürë Igüsärë baarire keoro siiu baadoregu pikumi. ⁴⁶ Irasirigu Igü opu Igüya wii goedujajamakü iägü, Igürë moãboegu Igü dorederosüta iridi äärisiã, usuyakumi. ⁴⁷ Diayeta müsärë werea. Igü píderosüta Igü keoro irideare iägü, Igü opu Igürë ääripereri Igüyare koredoregu pigukumi. ⁴⁸⁻⁴⁹ Igürë moãboegu ñegü gapu äsü irikumi. “Yu opu mata goebirikumi”, äri güñagü, gajerã Igü opure moãboerärë ñerõ pábira, mejärikurã merã iiri baagorenakumi. ⁵⁰ Igü irasirigorenarínurë güñaña marirõ Igü opu goejakumi. Igürë moãboegu gapu: “Igü iri hora goegakumi”, äri masibirikumi. ⁵¹ Igü opu goejagu Igürë moãboegu ñerõ irideare pégu, Igürë büro wajamoägukumi. Irasirigu irigatorikurärë béorogue Igürë béogukumi. Iroguere Igü büro pürisügü Igüya guikare küriduútu oregakumi, ärimi Jesús.

25

Jesús pe mojõmarã maamarã nome keori merã buedea

¹ Puru Jesús dupaturi keori merã guare äsü äri buemi doja:

—Maripu amugasigue äärigü Igüyarärë doreri äsü äärã. Pe mojõmarã nóome ääríkuma. Su ñami Igüsãya siãgori duparu merã mojõsiadire bokatírã waakuma. ² Su mojõmarã nome siãgori duparu Igüsã äiäburire öärõ amuyubirikuma. Gajerã su mojõmarã nome gapu Igüsã äiäburire öärõ amuyukuma. ³ Amuyunerã nome Igüsãya siãgori duparure äiakererã, Igüsã gorawayuburire uye äiäburikuma. ⁴ Amuyurã nome gapu Igüsãya siãgori duparure äi, gaji uye Igüsã gorawayuburire äiakuma. ⁵ Irasirirã, mojõsiadi mata ejabirimakü, Igüsärë wuja ejamakü käräkõäkuma. ⁶ Puru ñami deko äärímakü, gajerã masaka: “Mojõsiadi aarisiami. Igürë bokatírã aarika!” äri gainímakü pékuma. ⁷ Igüsã gainímakü pérã, yobe, Igüsãya siãgori duparure amukuma. ⁸ Uye gorawayuburire äiäbiranerã nome gapu, gajerã gaji uye äiänerã nomerë äsü ärikuma: “Guaya siãgori duparu yariro yáa. Irasirirã mérõgã müsãya uye guadere síka!” äri sérëadikuma. ⁹ Amuyuanerã nome gapu äsü äri yujukuma: “Guaya uye müsärë símakü, müsärë, guadere ejabiribokoa. Irasirirã uye duarã puru müsã basi wajarirã waaka!” ärikuma. ¹⁰ Irasirirã amuyubiranerã nome uye wajarirã waakõäkuma. Igüsã waadero puru, mojõsiadi ejakumi. Igü ejamakü iärã, amuyuanerã nome gapu Igürë bokatírã. Irasirirã Igü merã bosenu iriri wiigüe iärã ñajäkõäkuma. Igüsã ñajäperemakü, iri wii marã disipurore biakõäkuma. ¹¹ Purugue amuyubiranerã nome gapu ejakuma. “Gua Opu,

guadere tūpāsóoka!” ārkuma. ¹² Īgūsā irasū ārīmakū pégu, mojósiadi āsū ārī yajukumi: “Diayeta yu musārē masībea”, ārkumi Īgūsā nomerē, ārī weremi Jesús.

¹³ Irasū ārī odo, guare ārīmi:

—Yu āārīpererā tīgū dupaturi aariburinārē, iri horadere neō masībea musā. Irasirirā āmuyunerā nome mojósiadire bokatīrīrā waamura Īgūsāya sīāgori duparure āmuyuderōsū musāde yu aariburire ōārō āmuyuka! ārīmi Jesús.

Jesús sugu opu ĩgūrē moāboerārē niyeru sīrī keori merā buedea

¹⁴ Irasū ārī odo, gaji keori merā guare ĩgū buerārē buenemomi doja:

—Marīpu ĩgūyarārē doregu, sugu wii opu irirosū āārīmi. Wii opu gaji nikūgue waabu, ĩgūrē moāboerārē siiu, ĩgūya niyerure koredoregu píkumi.

¹⁵ ‘Irasirigu, ĩgūsārē: “Ōōpā merā wajatanemorākuma”, ārī ĩāmasīsā, ĩgūya niyeru wajapari tirire dukawakumi. Sugure su mojóma tiri, gajigure pe ti, gajigure su ti sīkumi. ĩgūsārē sī odo, waakōākumi. ¹⁶ Irasirigu su mojóma tiri opagu, mata iri tiri merā gajino wajari, dua, gaji su mojóma tiri wajatanemokumi. Irasirigu pe mojóma tiri opakumi. ¹⁷ Pe ti opagude irasūta gaji pe ti wajatanemokumi. Irasirigu wapikuri tiri opakumi. ¹⁸ Su ti opagu gapu yebague gobe má, iri gobegue ĩgū opu sīadea tire yáapikōākumi.

¹⁹ Yoadero puru, wii opu goekumi. Goeja, ĩgūya niyeru tiri merā ĩgūsā wajatanemodeare āmubu, ĩgūrē moāboerārē siukumi. ²⁰ Irasirigu su mojóma tiri sīsūdi ĩgū opu purogue eja, pe mojóma tiri ĩgūrē wiakumi. “Yu opu, su mojóma tiri yare sību mu”, ārkumi. “Īāka! Iri tiri merā gaji su mojóma tiri wajatanemobu”, ārkumi ĩgū opu. ²¹ ĩgū irasū ārīmakū pégu, ĩgū opu ārkumi: “Ōāgorāa. Mu yare moāboegu ōāgū āārā. Yu dorederosūta yu mérōgā murē pídea merā ōārō iriyo. Irasirigu wári yaare koredoregu pígu. Yu merā āārīgū, usuyari merā āārīka!” ārkumi ĩgū opu ĩgūrē. ²² Puru pe ti sīsūdide ĩgū opu purogue eja, ĩgūrē āsū ārkumi: “Yu opu, pe ti yare sību mu. Īāka! Iri tiri merā gaji pe ti wajatanemobu”, ārkumi. ²³ ĩgū irasū ārīmakū pégu, ĩgū opu ārkumi: “Ōāgorāa. Mu yare moāboegu ōāgū āārā. Yu dorederosūta yu mérōgā murē pídea merā ōārō iriyo. Irasirigu wári yaare koredoregu pígu. Yu merā āārīgū, usuyari merā āārīka!” ārkumi ĩgū opu ĩgūrē.

²⁴ Puru su ti sīsūdi gapu, ĩgū opu purogue eja, ĩgūrē āsū ārkumi: “Yu opu, murē moāboerārē buro turarō merā moādoregu āārā. Mu basi moābirikeregu, ĩgūsārē oterire otedore, ĩgūsārē oteri dukare seadore, irire mu basita opāa. Murē moāboerāya moārī merā wajatarire mu basita opāa. Irire masīa yu. ²⁵ Irasirigu murē güigu, yebague gobe má, iri gobegue mūya niyeru tire yáapikōābu. Īāka! I ti āārā mūya niyeru ti”, ārkumi ĩgū opu.

²⁶ ĩgū irasū ārīmakū pégu, ĩgū opu ārkumi: “Mu yare moāboegu ñegū āārā. Térīkugu āārā. Mu yare āsū ārā: ‘Mu basi moābirikeregu, murē moāboerārē oterire otedore, ĩgūsārē oteri dukare seadore, irire mu basita opāa. Murē moāboerāya moārī merā wajatarire mu basita opāa. Irire masīa yu’, ārā mu yare. ²⁷ Mu irasū ārīgū, ĩnasirigu, yu murē sīdea tire niyeru duripíri wiigue duripíbiriri? Irogue duripímakū, i wii moārā iri ti merā wáro wajatanemobosabokuma murē. Irasirigu, yu goejamakū,

ma yure ìgüsã iriri merã wajatanemobosadeare wiaboakuyo”, ãrĩkumi ìgũ opa ìgũrê. ²⁸ Irasũ ãrĩ odo, gajerãrê irogue ããrĩrãrê ãrĩkumi: “Ìgũrê niyeru tire êma, pe mojõma tiri opagu gapure sika! ²⁹ Sugũ wãri opagu sìnemosũgukumi. Irasirigũ ìgũ wãri opadero nemorõ opagukumi. Gajigu opabi ìgũ mérigã opadideare êmapeokõãsũgukumi. ³⁰ Ìi yure moãboegu keoro iribire naĩtĩãrõgue bêokõãka! Iroguere burõ pũrĩsũgũ ìgũya guikare kũrĩduútũ oregukumi”, ãrĩkumi ìgüsã opa, ãrĩ weremi Jesũs.

Jesũs i ãmũ marãrê wajamoãburire weredea

³¹ Irasũ ãrĩ odo, guare ãrĩnemomi:

—Yũ ããrĩpererã tĩgũ, ããrĩpererã yure wereboerã merã i ãmũ marãrê doregu aarigũ, gosewasiriri merã Opu doarogue doagukoa. ³² Yũ irogue doamakũ, yure wereboerã ããrĩpereri buri marã masakare yũ diaye neeõrãkuma. Ìgüsãrê neeõ odomakũ, sugũ ejorã koregu ovejare, cabrare boje dukawanũrõsũ yũ ìgüsãrê dukawanũgukoa. ³³ Yure burẽmurãrê oveja irirosũ ããrĩrãrê yũ diaye gapũ nũgukoa. Yure burẽnumerãrê cebra irirosũ ããrĩrãrê yũ kũgapũ nũgukoa. ³⁴ Yũ irasiriadero purũ, yũ ããrĩpererã Opu, yũ diaye gapũ nĩrãrê ãsũ ãrĩ weregukoa: “Yurũ musãrê õãrõ irisiami. I ãmurê irigũgueta musãya ããrĩburire ìgũyarãrê doreroguerẽ ãmuyusiami. Irasirirã ìgũ merã ããrĩrã aarika! ³⁵ Yũ uaboamakũ ìãrã, musã yure baari ejobũ. Yũ ñemesibumakũ, musã yure iirĩri tĩãbũ. Yũ musã purõ gãmeñajãgũ ejamakũ, yure kãrĩrõ wayubũ. ³⁶ Surĩ marĩgũ yũ ããrĩmakũ ìãrã, musã yure surire sãbũ. Pũrĩrikumakũ, musã yure ìãrã ejabũ. Peresugue yũ ããrĩmakũdere yure ìãrã ejabũ”, ãrĩgukoa. ³⁷ Yũ irasũ ãrĩmakũ pãrã, yũ diaye gapũ nĩrã Yurũ: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ìãnerã yure sãrẽñarãkuma: “Gua Opu, ¿naásũ ããrĩmakũ, mũ uaboamakũ gua murẽ baari ejori? ¿Naásũ ããrĩmakũ, mũ ñemesibumakũ murẽ iirĩri tĩãrĩ? ³⁸ ¿Naásũ ããrĩmakũ, mũ gua purõ gãmeñajãgũ ejamakũ, kãrĩrõ wayuri? ¿Naásũ ããrĩmakũ, mũ surĩ marĩgũ ããrĩmakũ gua murẽ surĩ sãrĩ? ³⁹ ¿Naásũ ããrĩmakũ, mũ pũrĩrikumakũ, o peresugue mũ ããrĩmakũdere gua murẽ ìãrã ejari?” ãrĩrãkuma yure. ⁴⁰ Ìgüsã irasũ ãrĩmakũ pãgu, yũ ããrĩpererã Opu, ìgüsãrê ãsũ ãrĩ yũjugukoa: “Diyeta musãrê werea. Musã sugũ yaarã watopegue ããrĩpererã nemorõ ubu ããrĩgũrê õãrõ irirã, yureta õãrõ irirã iribu”, ãrĩgukoa ìgüsãrê.

⁴¹ Ìgüsãrê irasũ ãrĩ odo, yũ kũgapũ nĩrãrê ãsũ ãrĩ weregukoa: “Yurũ wajamoãsumurã ããrã musã. Yũ purõre wirika! Perekiri peamegue waaka! Yurũ iri peamerẽ wãtã opa, ìgũyarã merã ããrĩburõre ãmuyusiami. ⁴² Yũ uaboamakũ ìãrã, musã yure baari ejobiribu. Yũ ñemesibumakũ, musã yure iirĩri tĩãbiribu. ⁴³ Yũ musã purõ gãmeñajãgũ ejamakũ, yure kãrĩrõ wayubiribu. Surĩ marĩgũ yũ ããrĩmakũ, musã yure surĩ sãbiribu. Yũ pũrĩrikumakũ, peresugue yũ ããrĩmakũdere musã yure ìãrã ejabiribu”, ãrĩgukoa ìgüsãrê. ⁴⁴ Yũ irasũ ãrĩmakũ pãrã, ìgüsã yure sãrẽñarãkuma: “Gua Opu, ¿naásũ ããrĩmakũ, mũ uaboamakũ, ñemesibumakũ, gua purõ gãmeñajãgũ ejamakũ, surĩ opabirimakũ, pũrĩrikumakũ, peresugue mũ ããrĩmakũ gua murẽ iritamubiriri?” ãrĩrãkuma yure. ⁴⁵ Ìgüsã irasũ ãrĩmakũ, yũ ããrĩpererã Opu ìgüsãrê ãsũ ãrĩ weregukoa: “Diyeta musãrê werea. Musã sugũ yaarã watopegue ããrĩpererã nemorõ ubu ããrĩgũrê iritamumerã, yureta iritamumerã iribu”, ãrĩgukoa ìgüsãrê. ⁴⁶ Purũ ìgüsã perekiri peamegue wajamoãsurãkuma. Yurũ: “Õãrã, waja opamerã

ãārĩma”, ārĩ ãānerā gapu ãgũ pũrogue perebiri okarire oparākuma, ārĩ weremi Jesús.

26

Oparā Jesúre ñeāburire āmudea

(Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Jesús iri ãārĩpererire bue odo, guare ãgũ buerārē ārĩmi:

² —Penũ dũyáa, pascua bosenu ejaburo. Irire musā masā. Iri bosenu ãārĩmakũ, yũ ãārĩpererā ãgũrē ñeā, oparāguere wiarākuma, curusague pábiatú wējẽdoremurā, ārĩmi.

³ Iripoere paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka murāde Caifás paía opũya wii disipũroma yebague nerẽñurā. ⁴ Irogue nerērā, ãgũsā Jesúre ārĩgatori merā ñeā, wējẽburire āmuñurā.

⁵ Irire āmurā:

—Bosenu ãārĩmakũ, ãgũrē ñeābirikõārā! Masaka marĩ merā guarā, marĩrē gainĩ turibokuma, ārĩñurā.

Sugo nomeõ Jesúre sārõrĩ piupeodea

(Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶ ãgũsā ãgũrē wējẽburire āmuripoere Jesús Betania wāĩkari makāgue Simón kāmĩ boadiya wiigüe ãārĩmĩ. ⁷ Irogue ãgũ ãārĩmakũ, sugo nomeõ suru sārõdiru opago, Jesús pũro ejamo. Igo opadiru “alabastro” wāĩkari ãtāye merā iridiru, sārõrĩ wajapari opadiru ãārĩbú. Jesús baa doanĩripoe ãgũya dipurure iri sārõrĩrē piupeomo. ⁸ Igo irasũ piupeomakũ ãārā, gũa Jesús buerā guarā āsũ ārĩbũ:

—¿Nasirigo iri iri irasiriwasiribéokõārĩ? ⁹ Iri sārõrĩrē duago, wáro niyerure wajataboakumo. Iri niyeru merā boporārē iritamuboakumo, ārĩbũ.

¹⁰ Jesús, gũa irasũ ãrĩmakũ pégu, guare ārĩmi:

—¿Nasirĩrā ãgore garibori musā? Ire yũre irasirigo, õārĩrē irigo yámo. ¹¹ Boporā musā watopeguere ãārĩnĩkõārākuma. Yũ tamerārē musā merā ãārĩnĩmakũ ãābirikoa. ¹² Igo i sārõrĩ yũre piupeogo, yaa dupũre ãgũsā yũre yáaburo dupuyuro āmuyugo irirosũ irigo yámo. ¹³ Diayeta musārē werea. Marĩpũ masakare tauri kerere wererā ãārĩperero i ãmuague waagorenarā, ãgore yũre irideadere gajerārē wererākuma, ãgore gũñaburo, ārĩrā, ārĩmi Jesús guare.

Judas Iscariote Jesúre wējẽdũarāguere ãgũrē ãmuburire āmudea

(Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)

¹⁴ Jesús irasũ ãrādero pũrũ, sugũ gũa Jesús buerā pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarā watopemũ Judas Iscariote wāĩkũgu paía oparā merā werenĩgũ waayupũ. ¹⁵ ãgũsārē ārĩyupũ:

—Yũ Jesúre musārē wiamakũ, ¿noópā niyeru wajarirākuri yũre? ārĩyupũ.

ãgũ irasũ ãrĩmakũ pérā, ãgũrē treinta niyeru tiri plata merā iridea tirire wajariñurā. ¹⁶ ãgũsā wajarimakũ, Judas: “¿Naásũ ãārĩmakũ ãgũsārē yũ Jesúre wiamakũ õākuri?” ārĩ gũñayupũ.

Jesús ãgũ buerā merā baatũnudea

(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

¹⁷ Pũrũ pā wemasārĩ morẽña marĩrĩ baari bosenu pũrorirĩnũ ãārĩmakũ, gũa Jesús buerā ãgũ pũrogue waa, ãgũrē sērẽñabũ:

—¿Noógue mu pascua bosenu baaburire amumakū gāāmekuri? āriḅu.

18 Īgū guare āriḅi:

—Jerusalēgue waaka! Iro musā bokajagure āsū āriḅa: “Guare buegu murē āsū āri weredoreami: ‘Yu űerō tariburo mērōgā duyāa. Pascua bosenu āārimakū, yu buerā merā mūya wiigie baagukoa’, ārāmi”, āriḅa! āriḅi Jesús.

19 Irasirirā, pascua bosenu āārimakū, Jesús doreaderosūta gua baaburire amunerā āārimā.

20 Naimejāripoe Jesús gua ĩgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā merā baa doanīmi. 21 Gua baaripoe guare āriḅi:

—Diyeta musārē werea. Sugu musā watope āāriḅū yure wējēduarāguere yure ĩmugukumi, āriḅi.

22 Īgū irasū ārimakū pērā, gua buro bujawereri merā suguno dita ĩḅūrē sērēñayoba:

—Gua Opu, ¿yu āāriḅi murē ĩmubu? āriḅu.

23 Gua irasū āri sērēñamakū, guare yujūmi:

—Yu merā i pare pā yosa baaguta āāriḅi yure wējēduarāguere yure ĩmubu. 24 Marīḅuya werenīri gojadea pūgue gojaderosūta yu āāripererā tīgūrē waarō yāa. Yure ĩmubu gapure űetariro waarokoa. Īgū deyoabirimakū oāboyo, āriḅi Jesús.

25 Īgū irasū ārimakū, Judas Jesūre wējēduarāguere ĩḅūrē ĩmubu sērēñami:

—Guare buegu, ¿yu murē ĩmubu āāriḅi? āriḅi.

Jesús ĩḅūrē yujūmi:

—Ūū, muta āārā, āriḅi.

26 Irasū āri odo, gua baaripoe Jesús pārē āi, Marīḅure: “Murē usuyari sīa”, āri, pārē pea, guare ĩgū buerārē āsū āri gueremi:

—Ire baaka! Yaa dupu āārā, āriḅi.

27 Puru iiriripare āi, Marīḅure: “Murē usuyari sīa”, āri, guare iripare sīu, āsū āriḅi:

—Musā āāripererā ire iirīka! 28 I yaa dí āārā. Yu boagu, dí béori merā wārā masaka űerō iridea wajare wajaribosagukoa. Irasirigu yaa dí béori merā Yuru ĩḅūsārē: “Ōārō irigura”, ārideare iriyuwarikugukumi. Irasirigu ĩḅāsā űerō irideare kātigukumi. 29 Musārē werea. Igui dekore marī dapora iirīrosū yu dupaturi neō iirīnemobirikoa. Puru Yuru ĩḅuyarārē dorerogue musā merā maama igui dekore iirīgukoa, āriḅi Jesús guare.

Jesús Pedrore: “Yure masikeregu: ‘Masībea’, āriḅukoa”, āri weredea (Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

30 Puru Marīḅure bayapeo odo, gua iri wiigie āārānerā wiria, Olivos wāikuri buurugue waabu. 31 Irogue ejagu, Jesús guare āriḅi:

—Dapagā űami musā āāripererā gūñaturaro marīō yure béowāḅapereakōārākoa. Musā irasiriburire Marīḅuya werenīri gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āāriḅū: “Yu oveja koregure wējēmakū irigukoa. Irasirimakū, ĩḅuyarā oveja űawasiriakōārākuma”, āri gojasūdero āāriḅū. 32 Yu boadigue masādero puru, musā dupuyuro Galileague waadupuyugukoa, āriḅi guare.

33 Īgū irasū ārimakū pēgu, Pedro āsū āri yujūmi:

—Gajerā āāripererā murē béowāḅakerepuru, yu gapu murē neō béowāḅabirikoa, āriḅi.

34 Jesús Pedrore āriḅi:

—Diayeta mure werea. Dapaga ñami agabo wereburo dupuyuro mu yure masikeregu, urea gajerare: “Masibe”, arigatogukoa, arimi.

³⁵ Pedro igure arimi:

—Yu mu merã boabu aarikeregu: “Masibe”, arigatobirikoa, arimi. Aariperera gua igu buera, Pedro igu arirosuta aribu Jesure.

Jesús Getsemanique Maripure serede
(Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)

³⁶ Puro Jesus gua igu buera merã waa, Getsemani waiurogue eja, guare arimi:

—Oota doaka musã dapa! Sõogue Maripure seregu waagu yaa, arimi.

³⁷ Irasu arã odo, Pedore, Zebedeo pura peragereta siiuwagami. Igu buro gunariku, bujawereyupu. ³⁸ Irasu bujaweregu, Igu siiuwaganerare ariyupu:

—Buro bujowereri merã komoma goero penakoa. Oota dujaka! Musade yu kariberosuta karimerata yure yuka! ariyupu.

³⁹ Irasu arã odo, yoaweyaro waanemo, yebague iguya diapure moomeja, Maripure asu arã seriyupu:

—Au, yu ñero tariburire taudagu taumasia. Yu irasu arikerepugu, yu gaamerosu iribirikoka! Mu gaamerosu gapu yure waaburo, ariyupu.

⁴⁰ Irasu arã serẽ odo, urera igu buera purogue ejagu, Iguãã karirare bokaja, Pedore ariyupu:

—¿Nasirã su horanogãgora musã yure karimerata yumasiberi?
⁴¹ Karimerata! Maripure serẽka, wati arimesarirẽ iribokoa, arirã! Musã gunarã merã oarirẽ iriduadaa. Irire iridakerera, bokatũbea, ariyupu.

⁴² Irasu arã odo, dupaturi waa, Maripure seriyupu doja:

—Au, i yu ñero tariburire taudabi, mu gaamerosu irika! ariyupu.

⁴³ Puro Igu buera urera puro dupaturi ejagu, karirareta bokajayupu doja. Iguãsarẽ wuja puritariyuro. ⁴⁴ Iguãsarẽ iãkõã, dupaturi Maripure seregu waayupu doja. Igu seraderosuta seriyupu. ⁴⁵ Puro Iguãã puro eja, ariyupu:

—¿Musã siunajã, karirã yari dapa? Yure aariperera tigure ñeraguere Iguãã wiari hora ejasiãã. ⁴⁶ Wagãnugãka! Nãka, warã! Yure wẽjeduaraguere yure imubu aarisiami, ariyupu Jesus.

Jesure ñeãwãgãdea

(Mr 14.43-50; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Igu irasu arã wereripoe Judas, gua Jesus buera pe mojõma pere su gubu peru perẽbejarã watopemu aarãdi ejami. Warã masaka sareri majiri, yuku dukari oparã igu merã ejama. Iguãã paia oparã, judio masaka mura Iguãã iriuanerã aarimã. ⁴⁸ Iguãã ejaburi dupuyuro Judas Iguãsarẽ Jesure imubu asu arã weredi aarimi: “Yu iguya wayuparã mimigãta aarigukumi. Iguãã ñeãka!” arãdi aarimi. ⁴⁹ Irasirigu Jesus puro ejagu, igurẽ arimi:

—Guare buegu, ¿aariri mu? arã, iguya wayuparã mimimi.

⁵⁰ Igu irasirimakũ iãgũ, Jesus igurẽ arimi:

—Yu merãmu, ¿nasirigu aarigũ iriari? Mu irigura, arãdeare irika! arimi. Irasirirã masaka Jesus puro eja, igurẽ ñeãwãgãkõãma.

⁵¹ Iguãã igurẽ ñeãwãgaripoe sugu Iguãã buegu iguya sareri majirẽ tũãwea ai, paia opure moãboeguya gãmipurẽ ditiã dijukõãmi. ⁵² Igu irasirimakũ iãgũ, Jesus gapu igurẽ arimi:

—Muya sareri majirē duripikōāka! Sareri maji merā gajerā merā gāmewējērāno, sareri maji merāta wējēsūrākuma. ⁵³ ¿Musā masīberi? Yūpure ya sērēmakū, daporata ĩgūrē wereboerārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari burigora yare iritamumurārē iriubokumi. ⁵⁴ Yū sērēmakū, Marīpuya wereniri gojadea pūgue gojaderosū waabiribokoa, ārimi Jesús.

⁵⁵ Irasū āri odo, masakare ārimi:

—¿Nasirirā sareri majiri merā, yuku dukari merā sugu yajarimasārē ñeārā aarirā irirosū yare ñeārā aariri? Ɛmuriku Marīpuya wiigwe yu musārē bue doanimakū, musā yare neō ñeābiribu. ⁵⁶ Daporare i āārīpereri musā yare irasirirā, Marīpuya kerere weredupuyunerā gojaderosūta irirā yāa, ārimi Jesús.

Īgūrē ñeāmakū ĩārā, gha ĩgū buerā ĩgūrē sugureta ūmaweonúwāgākōābu.

Jesúre oparā pūroque āideia

(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

⁵⁷ Irasirirā Jesúre ñeānerā paía opu Caifáya wiigwe āiāñurā. Iri wiiguere Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka murāde nerēsiañurā. ⁵⁸ Pedro gapu yoaweyaro Jesúre tuyañajāa, Caifáya wii disipuro ñajārōma yebague eja, Marīpuya wiire korerā surara merā doayupu. “¿Naásū iriyuwarikurākuri?” āriḡū, iroque ĩā doaniyupu.

⁵⁹ Paía oparā, judío masaka murā, āārīpererā oparā iroque nerēanerā Jesúre āriḡatori merā weresāmurārē āmarā iriñurā ĩgūrē wējēmura. ⁶⁰ Īgūsā pūroque wārā masaka āriḡatori merā ĩgūrē weresārā ejakererā: “Īgū i ñerō iridea waja boaburo”, āri weresārīrē neō bokabiriñurā. Puru gajerā pērā ĩgūrē āriḡatori merā weresārā ejañurā.

⁶¹ Āsū āriñurā:

—Īi āsū ārimi: “Marīpuya wiire béomasīa. Ɛrenu waaró merāta iri wiire dupaturi iri odomasīa”, ārimi, āriñurā.

⁶² Īgūsā irasū ārimakū pégu, paía opu wāgānugā, Jesúre āriyupu:

—¿Īgūsārē yujuberi mu? ¿Nasirirā murē irasū āri weresārī? āriyupu.

⁶³ Jesús gapu yujubiriyupu. Īgū yujubirimakū ĩāḡū, paía opu ĩgūrē āriyupu:

—Marīpu okanigū péuro diaye wereka! ¿Muta āārīri, Cristo Marīpu magū? āriyupu.

⁶⁴ Jesús ĩgūrē āriyupu:

—Īgūta āārā mu ārirosūta. Idere musārē werea. Puru yu āārīpererā tīgūrē Yupu turagu diaye gapu doamakū ĩārākoa. Ɛmugasima mikāyebori weka yu aarimakūdere ĩārākoa, āriyupu.

⁶⁵ Īgū irasū ārimakū pégu, paía opu ĩgū guarire ĩmugū, ĩgūya surírore tūāyegue, āsū āriyupu:

—Īi irasū āri werenigū, Marīpure ñerō āriḡū yāmi. ¿Nasirimurā gajerā ĩgūrē weresārīrē neō pēnemobokuri marī? Musā, ĩgū basita Marīpure ñerō āriḡūrē pésiāa. ⁶⁶ ¿Naásū gūñari? āriyupu.

—Marīpure ĩgū ñerō āriḡū waja boaburo, āri yujūñurā.

⁶⁷ Irasū āri odo, ĩgū diapure síku eotú, ĩgūrē doteñurā. Gajerā ĩgūya diapure pá, ⁶⁸ āsū āriñurā:

—Mu Cristo āārīḡū, āribokaka: “¿Noā murē pári?” āriñurā.

Pedro Jesúre masikeregu: “Masībea”, ārideia

(Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Iri wii poekague ĩgūsā irasiripoere Pedro disipuro ñajārōma yebague doanĩyupũ. ĩgũ irogue doamakũ, sugo paía opũre moãboego ĩgũ puro eja, ĩgũrē ārĩyupo:

—Mũde Jesús Galileamũ merã āārĩdita āārã, ārĩyupo.

⁷⁰ Igo irasũ ārĩmakũ pégũ, Pedro āārĩpererã iro āārĩrã péurogue ārĩgatori merã:

—Mũ irasũ ārĩrĩrē pémasĩbirikoa yũ, ārĩyupo.

⁷¹ Pũrũ iri wii tũroma sārĩrō disipurogue waayupũ. Irogue gajego ĩgūsārē moãboego ĩgũrē ĩāgō, iro āārĩrãrē ārĩyupo:

—Jesús Nazaretmũ merã āārĩdita āārĩmi ĩĩ, ārĩyupo.

⁷² Pedro ārĩgatori merã dupaturi yũjũyupũ:

—Marĩpũ péuro diayeta werea. Yũ ĩgũrē masĩbea, ārĩyupo.

⁷³ Mérōgã pũrũta masaka irogue āārĩrã Pedro pũrogue waa, ĩgũrē ārĩñurã:

—Mũ diayeta Jesús buerã merãmũta āārã. Pémasĩrōta ĩgūsã irirosũ werenía, ārĩñurã.

⁷⁴ ĩgūsã irasũ ārĩmakũ, Pedro yũjũyupũ:

—Marĩpũ péuro diayeta werea. Yũ mũsãrē diaye werebirimakũ, Marĩpũ yure wajamoãburo. ĩgũrē neō masĩbea yũ, ārĩyupo.

Ĩgũ irasũ ārĩripoeta āgãbo wereyupũ. ⁷⁵ Pedro, āgãbo weremakũ pégũ, Jesús ĩgũrē: “Āgãbo wereburo dupuyuro mũ yũre masĩkeregũ, mrea: ‘Masĩbea’, ārĩgatogukoa”, ārãdeare gũñabokayupũ. Irire gũñaboka, wiria, bujawereri merã bũro oreyupũ.

27

Jesúre Pilato puro āĩjãdea

(Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)

¹ Boyodujimejãripoe āārĩpererã paía oparã, judío masaka mũrã merã nerē: “Āsũ iri, Jesúre wējērã”, ārĩ āmuñurã. ² Irasũ ārĩ āmu odo, Jesúre sia, āiwãgã, Poncio Pilato wãikũgure Judea nikũ marã opũre wiañurã.

Judas Iscariote boadea

³ ĩgūsã Jesúre wējērãkuma, ārĩrĩrē pégũ, Judas gapũ bũro bujawereri merã ĩgũ Jesúre ĩmuadeare gũñayupũ. Irasirigu treinta niyeru tiri plata merã iridea tiri ĩgūsã ĩgũrē wajaridea tirire paía oparãrē, judío masaka mũrãrē wiagu waayupũ. Irogue eja, ĩgūsārē ārĩyupo:

⁴—Yũ ñetariro iriakubũ. Yũ ñerĩ iribire oparãguere wiadire: “Boaburo”, ārãñurã, ārĩyupo.

Ĩgũ irasũ ārĩmakũ, ĩgũrē yũjũñurã:

—Mũ irasiriadea gũaya meta āārã. Mũya āārã, ārĩñurã.

⁵ ĩgūsã irasũ ārĩmakũ pégũ, Judas Marĩpũya wiigue niyeru tirire meéwasiribéo, waakōãyupũ. Waa, pũgubudare siasiu, ĩgũ basi ĩgũya wãnũgũrē túsãnú, parimadija, boakōãyupũ.

⁶ Paía oparã niyeru tirire sea neeōrã, āsũ ārĩñurã:

—I niyeru ĩgūsã masakere wējēburi waja wajariadea āārã. Irasirirã i niyerure Marĩpũya wiima duripĩri kũmague pímasĩbirikoa. Marĩrē doreri irasiridorebea, ārĩñurã.

⁷ Pũrũ āsũ ārĩñurã: “I niyeru merã diari sorori weagũya nikũrē wajariamakũ oãrokoa. Irasirirã gajero marã oōgue boamakũ, iri nikũ ĩgūsārē yãaburi nikũ āārĩrokoa”, ārĩñurã. ⁸ Irasirirã masaka iri nikũrē: “Dĩ béodea

nikũ äärã”, äri wäiyema. Daporaguedere irasũta wäikukõãa. ⁹ Ìgũsã irasir-
imakũ, Jeremías Marĩpũya kerere weredupuyudi gojaderosũta waabũ.
Äsũ äri gojadi äärĩmi: “Israel bumarã treinta niyeru tiri plata merã
iridea tirire ìgũrẽ wajarideare äima. ¹⁰ Irasirirã iri tiri merã diiari sorori
weagũya nikũrẽ wajarima. Irasirirã, Marĩpũ yũre: ‘Äsũ irirãkuma’, äri
gojadorederosũta yãma”, äri gojadi äärĩmi.

Pilato Jesũre sërẽñadea

(Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ Pilato, Jesũre ìgũ pũrogue ìgũsã äijamakũ, ìgũrẽ sërẽñayupũ:

—¿Mũta äärĩrĩ judío masaka Opũ? äriyupũ.

—Mũ äriõsũta ìgũta äärã, äri yujũyupũ Jesũs.

¹² Paía oparã, judío masaka mũrã ìgũrẽ weresãrĩ gapũre yujubiriyupũ.

¹³ Irasirigũ Pilato ìgũrẽ äriyupũ:

—¿Äärĩpereri ìgũsã mũrẽ weresãrĩrẽ péberi mũ? äriyupũ.

¹⁴ Jesũs gapũ neõ yujubiriyupũ. Ìgũ yujubirimakũ ìägũ, Pilato
ìägũkakõayupũ.

Jesũre wějẽdoredea

(Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38–19.16)

¹⁵ Bojorikũ pascua bosenu äärĩmakũ, Pilato sugũ peresugue äärĩgũrẽ
masaka wiudoregũre wiunayupũ. ¹⁶ Iripoere sugũ Barrabás wäikũgũ
peresugue ääriyupũ. Masaka ìgũ ñerõ irideare masĩñurã. ¹⁷ Irasirigũ ìgũsã
nerẽmakũ ìägũ, Pilato ìgũsãrẽ sërẽñayupũ:

—¿Nĩ gapũre yũ wiumakũ gããmerĩ mũsã? ¿Barrabãre, o Jesũs: “Cristo”
ìgũsã äriğũ gapũre? äriyupũ.

¹⁸ Wãrã masaka Jesũre bũremumakũ ìãrã, oparã ìgũrẽ ìãturisĩã, Pi-
lato pũrogue äiãnerã äärĩmã. Pilato gapũ ìgũsã ìãturirire masĩkõayupũ.
Irasirigũ Jesũre wiuduadiyupũ.

¹⁹ Pũrũ Pilato masaka weresãrĩrẽ beyerimasũ doarogue doaripoe,
ìgũ marãpo ìgũrẽ kere iriuyupo: “Ìgũ diayema irigũre gajerosũ neõ
iribirikõãka! Dapagã ñami ìgũrẽ waaburire bũro goero kããkubũ”, äri kere
iriuyupo.

²⁰ Paía oparã, judío masaka mũrã gapũ masakare äsũ äriõdoreñurã:
“Barrabãre wiuka, Jesũs gapũre wějẽka!” ärika!” äriõdoreñurã. ²¹ Pũrũ
Pilato masakare dupaturi sërẽñayupũ doja:

—¿Ìgũsã pẽrãrẽ nĩ gapũre yũ wiumakũ gããmerĩ mũsã? äriyupũ.

—Barrabás gapũre wiuka! äri yujũñurã.

²² Ìgũsã irasũ äriimakũ pégũ, Pilato sërẽñayupũ:

—¿Nasirigukuri yũ, ñĩ Jesũs: “Cristo” ìgũsã äriğũ gapũre? äriyupũ.

Äärĩpererã:

—Curusague pábiatũ wějẽka ìgũrẽ! äri yujũñurã.

²³ Irasirigũ Pilato äsũ äriyupũ:

—¿Ñeéno ñerĩrẽ iriari ñĩ, mũsã irasũ äriimakũ? äriyupũ.

Masaka gapũ dupaturi gainínemoñurã:

—Curusague pábiatũ wějẽka ìgũrẽ! äriñurã.

²⁴ Ìgũsã ìgũrẽ péduabirimakũ, ìgũsã guari merã gainĩmakũ pégũ, Pilato
dekore äiwãgãridoreyupũ. Iri merã masaka ìũrõ mojõkoe, äsũ äriyupũ:

—Ñrẽ waja opabire wějẽdoreri, yũ doreri meta äärã. Mũsã doreri äärã,
äriyupũ.

25 Īgū irasū ārīmakū pérā, āārīpererā masaka āsū ārīñurā:

—Gua murē ĩrē wējēdoreri waja, gua, gua pūrā āārīpererā merā waja oparākoa, ārīñurā.

26 Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Pilato Barrabáre peresugue āārīgūrē wiyuyupū. Puru surarare Jesúre tārādore, Īgūrē Īgūsārē wiyuyupū, Īgūrē curusague pábiatú wējēdoregu.

27 Irasirirā surara Jesúre Pilatoya wiima yebague āijañurā. Irogue āārīpererā surarare Jesús puro neeōñurā. 28 Puru Īgūya surírore túwea āi, opūya suríro irirosū deyoríne diariñerē Īgūrē sāñurā. 29 Pora merā iriadea berore Īgūya dipurare peoñurā. Irasiri odo, yukure diaye gapu moāsua, Īgū puro ñadukupuri merā ejamejā, Īgūrē āsū ārī buridañurā:

—Buremurā aarika judío masaka Opure! ārīñurā.

30 Īgūrē siku eotú, Īgūsā moāsuadire tūāwea āi, irigu merāta Īgūya dipurare pánañurā. 31 Īgūrē burida odo, Īgūsā sādea surírore túwea, Īgūya suríro gapure sāñurā doja. Sā odo, curusague pábiatú wējēmura Īgūrē āi wiriakōññurā.

Jesúre curusague pábiatúdea

(Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

32 Īgūsā Īgūrē āiwāgārā, sugū masakure Simón wāikugū Cirenemurē bokatírīma. Īgūrē Jesús kōādea curusare kōādorema.

33 Īgūrē irasū āiwāgārā, Gólgota wāikurogue āijama. “Gólgota”, ārīrō: “Masaka dipuru boaweadea pero”, ārīduaro yāa. 34 Irogue eja, igui deko sāirī merā morēdeare Jesúre tiādima. Jesús irire irirīña, puru iriribirimi.

35 Īgūrē curusague pábiatú āiwāgūnú odo, surara Īgū surí sāñadeare: “Ubu ārīboka birarā: ‘¿Noārē dujarokuri?’ ” ārīma, irire Īgūsā basi gāme dukawamurā. Īgūsā irasirirā, Marīpūya kerere weredupuyudi gojaderosūta irima. Āsū ārī gojadi āārīmí: “Yaa suríre Īgūsā basi ārīboka bira dukawarākuma”, ārī gojadi āārīmí. 36 Irasiriadero puru, surara curusa puro eja doama, Jesúre korerā. 37 “Ī āsū iridea waja boami”, ārīrā: “Īta judío masaka Opū āārīmí”, ārī gojadea majirē curusague Jesúya dipuru weka pábiatúma.

38 Pérā yajarimasādere curusarigue pábiatú āiwāgūnúma. Sugure Īgū diaye gapu, gajigure Īgū kúgapu pábiatú āiwāgūnúma. 39 Masaka Jesús puro tariwāgānarā, ñerō ārī burida, Īgūsāya dipure yure, ārīma:

40 —Mū āsū ārī werenību: “Marīpūya wiire béo, puru urenu waaró merāta iri wiire dupaturi iri odogukoa”, ārību. Irasirigu mū basi tauka! Mū diayeta Marīpū magū āārīgú, curusague merā dijarika! ārīma.

41 Irasūta paia oparā, Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā, judío masaka murāde ārī buridama. Āsū ārī gāme wereníma:

42 —Gajerā gapure taumi. Īgū basi gapu taumasībemi. “Israel bumarā Opū āārā”, ārīmi. Irasirirā, curusague merā Īgū dijarimakū ĩārā, marī Īgūrē buremurākoa. 43 Īgū: “Marīpure buremua, Īgū magū āārā”, ārīmi. Irasirigu Īgū ārīderosūta Marīpū Īgūrē maīgū, iritamuburo, ārī buridama.

44 Yajarimasā Jesús puro curusarigue pábiatú āiwāgūnúñanerāde irasūta Īgūrē ñerō ārī buridama.

Jesús boadea

(Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

45 Goeripoe ããrĩmakũ, i nikũ ããrĩpererogue naĩtĩãkõãbũ. Ûre hora gora naĩtĩãbũ. 46 Ûre hora ejamakũta Jesũs bũro gainĩmi:

—Elĩ, Elĩ, ¿lama sabactani? ãrĩmi. Irasũ ãrĩgũ: “Yũ Opũ, yũ Opũ, ¿nasirigu yũre bẽori mu?” ãrĩgũ irimi.

47 Surãyeri irogue ããrĩrã, ĩgũ irasũ ãrĩ gainĩmakũ pãrã:

—Marĩpũya kerere weredupuyudire Elĩare siiugũ yãmi, ãrĩma.

48 Mata sugũ ĩgũsã merãmu ũmawãgã, igui deko piari yosadea yũsure yukũ yuwague siatũ, ãwãgã, Jesũre iirĩburo, ãrĩgũ, soemuũmi. 49 ĩgũ irasirimakũ ĩãrã, gajerã gapũ ãsũ ãrĩma:

—Iropãta irika! Elĩas ĩgũrẽ taugũ aarimakũ ĩãñarã dapa marĩ, ãrĩma.

50 Jesũs dupaturi bũro gainĩnemo, kõmoakõãmi. 51 ĩgũ kõmomakũta, Marĩpũya wii poekama taribu disipũro kãmutari gasiro ũmarõ gapũ merã yegue dijari, deko merã yeguesiajayuro. Nikũ bũro ñomebũ. Ûtãyeri pagayeride waariakõãbũ. 52 Masãgoberi tũpãkõãyuro. Wãrã Marĩpũre bũremurã boanerã masãñurã. 53 Jesũs masãdero pũrũ, ĩgũsã masãgoberigue ããrĩnerã wiria, Marĩpũya makãgue Jerusalẽgue waañurã. ĩgũsã irogue ejamakũ, masaka wãrã ĩgũsãrẽ ĩãñurã.

54 Romano marã surara opũ ĩgũyarã surara merã Jesũre koreanerã, nikũ ñomemakũ, ããrĩpereri irasũ waarĩre ĩãrã, bũro gũka, gũiri merã ãsũ ãrĩma:

—Ĩ diayeta Marĩpũ magũ ããrãdañumi, ãrĩma.

55 Wãrã nome yoaweyarogue Jesũre ĩũnĩma. ĩgũsã Galileague Jesũre iritamugorenanerã nome ããrĩmã. 56 ĩgũsã nome watopeguere Marĩa Magdalena wãikũgo, gajego Marĩa wãikũgo Santiago, Josẽ pago, gajego Zebedeo marãpo ããrĩmã.

Jesũya dupũre masãgobegue pĩdea

(Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

57 Pũrũ naĩmejãripoe ããrĩmakũ, Josẽ wãri opagũ, Arimatea wãikũri makãmu irogue ejami. ĩgũ Jesũs buerire tũyagu ããrĩmi. 58 Irasirigu Pilato pũrogue waa, Jesũya dupũre yãabu sãrẽyupũ. ĩgũ ãrĩ sãrẽmakũ pãgu, Pilato surarare Jesũya dupũre sĩdoreyupũ ĩgũrẽ. 59 Irasirigu Josẽ waa, Jesũya dupũre ãĩdiju, õãrĩ surĩro gasiro gũrari marĩrĩ gasiro merã ĩgũya dupũre õmayupũ. 60 Őma odo, ĩgũrẽ yãabodea masãgobegue pĩyupũ. Iri gobe, maama gobe ãtãyegue mãdea gobe ããrĩyuro. Irogue Jesũya dupũre pĩ odo, wãri majĩ ãtã majĩ merã iro ñãjãrõrẽ õãrõ biakõã, waakõãyupũ. 61 ĩgũ irasiriripoe Marĩa Magdalena, gajego Marĩa merã iri gobe bokatĩũrõ ĩũdoanĩñurã.

Surara Jesũya dupũre pĩdea gobere koredea

62 Gajinũ gapũ judĩo masaka siuñãjãrĩnũ* ããrĩmakũ, paĩa oparã, fariseo bumarã Pilato pũrogue waañurã. 63 ãsũ ãrĩñurã Pilatore:

—Gũa opũ, sõõ ããrĩdi okagugue ãrĩgatorikũgu ãrĩdeare gũa gũñãa. ãsũ ãrĩmi: “Yũ boa, ãrenũ pũrũ masãgũkoa”, ãrĩmi. 64 Irasirigu mũyarã surarare ãrenũgora ĩgũya dupũre pĩaderogue koredoregu iriuka, ĩgũ buerã ñami merã ĩgũya dupũre yajabirikõãburo, ãrĩgũ! ĩgũsã yajadero pũrũ masakare: “Jesũs boadigue masãkõãmi”, ãrĩbokuma. Irasiriro ĩgũ ãrĩgatodea nemorõ ĩgũsã ãrĩgatori gapũ ñetarirokoa, ãrĩñurã.

* 27:62 Judĩo masaka siuñãjãrĩnũ, sãbado ããrã.

⁶⁵ Īgūsā irasū ārimakū, Pilato yujuyupu:

—Jáu, ĩisā yaarā surara õõgue āāřma. Īgūsārē āāka, iri masāgobe gajerosū waari, āřřrā! Irasirirā mūsā bokatĩurõ Īgūsārē koredoreka! āřřyupu.

⁶⁶ Īgū irasū ārimakū, ĩgūsā waa, iri gobe biadea ũtā majřrē õārõ wĩtābiatoñurā, masaka ĩgūsā ñajādeare ĩāmasĩrāra, āřřrā. Irasū āāřmakū, surarare iri gobere õārõ koredoreñurā.

28

Jesús masādea

(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Judío masaka siuñajārĩnu puru, gajinu boyodujimejāripoe gaji semana ñajārĩnu āāřmakū, María Magdalena, gajego María merā Jesúre pídea gobere ĩārā waañurā. ² Gũñaña marĩrõ nikū burõ ñomeyuro. Irasū waaripoe marĩ Opure wereboegu ũmugasigue merā dijari, masāgobere ĩgūsā biadea ũtā majřrē tũpā, iri majĩ weka doayupu. ³ Īgū bupu miārõsũ õārõ gosewasirigu āāřřyupu. Īgūya surĩro õārõ borero āāřřyuro. ⁴ Surara iri gobere koreanerā ĩgūrē ĩārā, burõ gũiri merā narada, kõmorā irirosũ waañurā. ⁵ Puru Marĩpure wereboegu irogue ĩārā waanerā nomerē āřřyupu:

—Gũibirikõāka! Yũ masā, mūsā Jesús ĩgūsā curusague pábiatú wějēadire āmarā yāa. ⁶ Īgū õõrē mámi. Īgū āřřderosũta masāsiami. Īgūya dupure ĩgūsā píaderore ĩārā aarika! ⁷ Puru mumurõ merā ĩgū buerārē: “Īgū boadi āāřřkeregũ, masāmi. Mūsā dupuyuro Galileague waagakumi. Irogue ĩgūrē ĩārākoa”, āřř wererā waaka! Irire mūsārē weregu aarigú iriabũ, āřřyupu Marĩpure wereboegu.

⁸ Īgū irasū āřřmakū pérā, masāgobere ĩārā waanerā nome gũikererā, mumurõ merā usuyari merā Jesús buerārē wererā ũmadujáañurā. ⁹ ĩgūsā ũmadujáarā nomerē Jesús ĩgūsārē bokatĩřĩ, õāðoreyupu. ĩgūrē ĩārā, ĩgū puro ñadukupuri merā ejamejā, ĩgūya guburire ñeā, ĩgūrē buremuñurā.

¹⁰ Jesús ĩgūsārē āsũ āřřyupu:

—Gũibirikõāka! Yaarā yũ buerārē: “Galileague waaka!” āřř wererā waaka! Irogue yure ĩārākuma, āřřyupu.

Surara ĩgūsā ĩādeare weredea

¹¹ ĩgūsā nome Jesús buerārē wererā waaripoe surāyeri surara masāgobere koreanerā Jerusalēgue waañurā. Irogue eja, paía oparārē āāřřpereri masāgobegue waadeare werepeokõañurā. ¹² ĩgūsā irasū āřř weremakū pérā, paía oparā, judío masaka murā merā nerēñurā. Irasirirā ĩgūsā: “¿Nasirirākuri?” āřř āmu odo, surarare wáro niyerure sĩ, ¹³ āsũ āřřñurā:

—Masakare āsũ āřřka: “Ñami merā gua kãřřripoe Jesús buerā masāgobegue eja, ĩgūya dupure yajakõānerā āāřřma”, āřřka! ¹⁴ Pilato mūsā irasū āřř kerere pémakū, gua ĩgū merā werenĩrākoa, mūsārē wajamoābirikõāburo, āřřrā, āřřñurā.

¹⁵ ĩgūsā irasū āřřmakū pérā, surara niyerure ñeā, waakõañurā. Puru paía oparā ĩgūsārē weredoreaderosũta gajerārē wereñurā. Irasirirā, ĩgūsā irasū āřřřĩ kerere wārā judío masaka pénerā āāřřmā. Daporaguedere ĩgūsā āřřgatodeare buremukõāma dapa.

Jesús ìgũ buerãrẽ ìgũyare buedoregũ pídea

(Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁶ Pũrũ gũa Jesús buerã pe mojõma pere su gubu suru pẽrẽbejarã Galileague waa, buúrugue ìgũ gũare waadoredede buúrugue waabũ. ¹⁷ Irogue eja, Jesúre ìãrã, ìgũrẽ bũremubũ. Surãyeri gũa merã waanerã gapũ: “¿Ìgũta ããrĩkuriye ñ?” ãrĩ gũñama. ¹⁸ Irasirigu Jesús gũa pũro aari ejanũgã, ãsũ ãrĩmi:

—Yũpũ yare ããrĩpererogue i nikũ, ãmũgasiguedere dorebure sóosiãmi. ¹⁹ Irasirirã ããrĩpereri buri marã masakare yaa kerere buerã waaka, ìgũsãde mũsã irirosũta yaa buerire tũyaburo, ãrĩrã! Yũpũ wãĩ merã, yũ wãĩ merã, Õãgũ deyomarìgũ wãĩ merã ìgũsãrẽ deko merã wãiyeka! ²⁰ ããrĩpereri yũ mũsãrẽ doredeare ìgũsãrẽ bueka, irire iriburo, ãrĩrã! Ire masĩka mũsã! Yũ mũsã merã ããrĩnĩkõãgũkoa. I ãmũ pereaero pũrũguedere mũsã merã ããrĩnĩkõãgũkoa, ãrĩ weremi gũare Jesús.

Iropãta ããrã.

SAN MARCOS

Juan masakare wāiyerimasū buedea

(Mt 3.1-12; Lc 1.80; 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

¹ Marīpu magū Jesucristoya kere wereri, āsū nūgādero āārībú:

² Iripoegue Isaías Marīpuya kerere weredupuyudi, Marīpu Īgū magūrē ārideare gojadi āārīmí. Marīpu Īgū magūrē āsū ārīdi āārīmí:

Mu waaburo dupuyuro yaa kerere weredupuyubure iriugukoa, mu waaburore āmuyudoregu.✠

³ Īgū masaka marīrōgue buro gainírī merā āsū ārī weregukumi:

“Marī Opu aariburi dupuyuro Īgū aariburi maarē diayema maa ōārī maa āmurā irirosū diayemarē irika!” ārī gainīgukumi, ārī gojadi āārīmí.✠

⁴ Irasirīgu Juan masaka marīrōgue masakare wāiyepuroriwāgārīgu, āsū ārī werenayupu Īgūsārē:

—Musā nērō irideare bujawereka! Musā gūñarīrē gorawayuka! Deko merā wāiyesūanerā dujaka! Irasirirā musā nērō irideare kātisūrākoa.

⁵ Āārīpererā Judea nikū marā, Jerusalén marāde Īgū wererire pérā ejañurā. Īgūsā nērō irideare Marīpure weretaripeomakū ĩāgū, Juan Īgūsārē dia Jordán wāikūdiyague wāiyeyupu.

⁶ Juāya surí camellua poari merā suadea āārīyuro. Īgūya yajuwēñarīda waibu gasiro merā irideada āārīyuro. Poreroa, mume makānū marāyare baarikuyupu. ⁷ Masakare āsū ārī werenayupu:

—Gajīgu yu puru aaribu, yu nemorō turagu āārīmí. Yu gapu ubu āārīgá, ĩgūrē neō sūropebirikoa. ⁸ Yu musārē deko merā wāiyea. Īgū gapu Ōāgū deyomarīgū merā wāiyegukumi. Irasirīgu Ōāgū deyomarīgū musā merā āārīnikōāgukumi musārē iritamubu, ārīyupu.

Juan Jesúre deko merā wāiyedea

(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹ Iripoere Jesús Galilea nikūma makā, Nazaret wāikuri makāgue āārādi, Juan purogue ejayupu. Īgū ejamakū, Juan ĩgūrē dia Jordán wāikūdiyague wāiyeyupu. ¹⁰ Īgū wāiye odomakū, Jesús diague āārādi majānūgāgūta ūmugasi tūpāmakū ĩāyupu. Ōāgū deyomarīgū buja irirosū deyogu ĩgū weka dijariyupu. ¹¹ Irasū waaripoe Marīpu ūmugasigue merā Jesúre āsū ārī wereníyupu:

—Mu yu magū, yu maīgū āārā. Mu merā buro usuyáa, ārīyupu.

Wātī Jesúre ārīmesādidea

(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹² Jesúre Juan wāiyeri purugāta Ōāgū deyomarīgū masaka marīrōgue āīayupu. ¹³ Irasirīgu Jesús iroque waa, cuarenta nurīgora makānū marā waimurā guarā watopegue āārīyupu. Īgū iroque āārīmakū, wātēa opu Satanás wāikūgu ĩgūrē ārīmesādiyupu. Marīpure wereboerā ĩgūrē iritamurā ejañurā.

Jesús Galilea nikūque masakare buenūgādea

(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

14 Herodes Juārē peresugue sóodobodero p̄r̄u, Jesús Galilea nikūgue masakare Marīp̄uya kerere wereregorenagū wāgāyup̄u. 15 Āsū ārī were-nayup̄u:

—Marīp̄u iripoegue: “Āsū waarokoa”, ārīdea ejasiáa. Daporare mérōgā d̄uyáa, ĩgūyarārē doreri ejaburo. Irasirirā musā ñerō iririre bujawereka! Musā gūñarīrē gorawayuka! ĩgū masakare tauri kere gap̄re b̄remuka! ārīyup̄u Jesús.

Jesús wapik̄rā waaí wējērīmasārē siiudea
(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

16 P̄r̄u Jesús Galilea wāik̄uri ditaru turo waagú, Simōrē, ĩgū paḡum̄u Andrére bokajayup̄u. ĩgūsā waaí wējērīmasā āārīsā, ditarugue ĩgūsāya buidire meeyorā iriñurā. 17 Jesús ĩgūsārē āsū ārīyup̄u:

—Náka, yu merā! Daporare musārē waaí wējērīmasā āārīrīrē piri, masakare Marīp̄uya kerere wererimasā āārīmakū irigukoa.

18 ĩgū irasū ārīmakū pérā, mata ĩgūsāya buiriyukure irota píkōā, ĩgū merā waakōāñurā.

19 P̄r̄u Jesús yoaweyaro waa, Zebedeo pūrā Santiagore, ĩgū paḡum̄u Juārē doódirugue ĩgūsāya buiriyukure āmu s̄añanīmakū ĩāyup̄u. 20 Jesús ĩgūsārē siiuyup̄u. ĩgū siimakū pérā: “Jáu”, ārī, ĩgūsāya doódirugue ĩgūsā paḡu Zebedeore, ĩgūrē iritamurā merā pí, Jesús merā waakōāñurā.

Wātī ñajāsūdi Jesúre bokatīrīdea
(Lc 4.31-37)

21 ĩgū merā waa, Capernaum wāik̄uri makāgue ejañurā. Iroque judío masaka siuñajārīnu* āārīmakū, Jesús ĩgūsā nerērī wiigüe† ñajāa, masakare buenugāyup̄u. 22 Moisés gojadeare buerimasā irirosū buebiriyup̄u. Ōārō doreri opagu irirosūta bueyup̄u. ĩgū irasū buemakū pérā, péguakakōāñurā.

23 Iri wiiguere ĩgūsā merā sugu wātī ñajāsūdi āārīyup̄u. Āsū ārī gainiyup̄u:

24—Jesús Nazaretmu, ¿nasiribu gua p̄uro aaríri? ¿Guare peamegue béogu aarigú yári? Yu m̄arē ĩamasíkōāa. Mu, M̄up̄u iriudi, ōatarigu āārā, ārīyup̄u.

25 Jesús wātīrē:

—Wereníbita! Wirika ĩgūrē! ārīyup̄u.

26 ĩgū irasū ārīmakū pégu, wātī masakare meemejā, naradamakū iri, b̄uro gainí, wiriakōāyup̄u. 27 Jesús wātīrē béowiumakū ĩārā, āārīpererā masaka ĩāguka, ĩgūsā basi āsū ārī gāme s̄ērēñañurā:

—¿Ñeéno āārīrī, ñeéno maama bueri āārīrī i? ĩi wātēārē ĩgū turaro merā wiridoremakū, neō ĩgūrē tarinugābema, ārīñurā.

28 Mérōgā p̄ur̄ta āārīperero Galilea nikū marā Jesús iriadea kerere péseyakōāñurā.

Jesús, Simón Pedro máñekōrē taudea
(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

29 Jesús nerērī wiigüe āārādi Santiago, Juan merā wiria, Simón, Andréya wiigüe waayup̄u. 30 Simón máñekō b̄uro nimakurikugo peyarogue oyayupo. Irasirirā Jesúre: “Sírīgō yámo”, ārī wereñurā. 31 Irasū ārīmakū pégu, Jesús igo p̄uro ejanugā, igoya mojōrē ñeā tūāwāgūnūmakūta nimakuri tariakōāyuro. Iri tarimakū, ĩgūsārē baari ejoyupo.

* 1:21 Judío masaka siuñajārīnu, sábado āārā. † 1:21 Judío masaka nerērī wii, sinagoga wāik̄uri wii āārā. Iroque ĩgūsā siuñajārīnu āārīmakū nerē, Marīp̄uya werenírī gojadesa p̄gue gojadesare buenama.

*Jesús wárã pũrĩrikũrãrẽ taudea**(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)*

³² Abe ñajãdero pũũ naĩmejãriporoe iri makã marã ããrĩpererã pũrĩrikũrãrẽ, wãtẽa ñajãsũnerãdere Jesús pũrogue ãjãñurã. ³³ Irasirirã ããrĩpererã iri makã marã ĩgũ ããrĩrĩ wii disipũrogue nerẽñurã. ³⁴ Jesús wárã pũrĩrikũrãrẽ tauyupũ. Wárã wãtẽa masakare ñajãnerãdere béowiyupũ. Wãtẽa, Jesús Marĩpũ magũ ããrĩrĩrẽ masĩñurã. Irasirigu Jesús: “Werenĩmerãta!” ãrĩyupũ.

*Jesús Galilea nikũgue masakare buedea**(Lc 4.42-44)*

³⁵ Jesús gajinũ gapũ naĩtĩãweyaripogãta yobe, iri makã tũro masaka marĩrõgue Marĩpũre sërẽgũ waayupũ. ³⁶ Simón, ĩgũ merãmarã merã Jesús marĩmakũ ĩãgũ, ĩgũrẽ ãmagũ waayupũ. ³⁷ ĩgũrẽ bokagu:

—Ããrĩpererã masaka mũrẽ ãmarã iriama, ãrĩyupũ.

³⁸ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, Jesús ãsũ ãrĩyupũ:

—Nãka, gaji makãrĩ õõ pũro weya ããrĩrĩ makãrĩ marãdere buegu waadũakoa. Ire iributa i ãmũguere aaribũ.

³⁹ Irasirigu ããrĩperero Galilea nikũgue judío masaka nerẽrĩ wiirigue buegorenagũ, wãtẽa masakare ñajãnerãrẽ béowiunayupũ.

*Jesús kãmi boagũre taudea**(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)*

⁴⁰ Jesús irasiriripoe sugũ kãmi boagũ ĩgũ pũro eja, ñadũkupuri merã ejamejãja, ĩgũrẽ sërẽyupũ:

—Mũ, yũ pũrĩrikũrĩre taudũagũ taumasĩa, ãrĩyupũ.

⁴¹ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pégũ, Jesús bũro bopoñarĩ merã ĩgũrẽ ĩã, ĩgũya mojõ merã moãña, ãsũ ãrĩyupũ:

—Mũrẽ taugũra. Kãmi marĩgũ dujaka!

⁴² ĩgũ irasũ ãrĩrĩ merãta kãmi yaripereakõãyuro. Irasirigu kãmi marĩgũ dujayupũ. ⁴³⁻⁴⁴ Jesús ĩgũrẽ turaro merã ãsũ ãrĩyupũ:

—Gajerã masakare mũ tariadeare werebirikõãka! Paĩ pũrogue mũya kãmi yariadeare ĩgũrẽ ĩmugũ waaka, ĩgũ mũrẽ: “Õãa, kãmi marĩgũ ããrã”, ãrĩburo, ãrĩgũ! ĩgũ irasũ ããdero pũũ, Moisés gojadea pũgue sĩdoredeare sĩka! Mũ irire irimakũ ĩãrã, masakade mũya kãmi yariadeare masĩrãkuma.

⁴⁵ Jesús ĩgũrẽ: “Gajerãrẽ yũ mũrẽ tauadeare werebirikõãka!” ãrĩkerepũũ, kãmi boadi gapũ irire masaka ããrĩperero marãrẽ werepũroriyupũ. Irasirigu Jesús masaka ĩũrõ makãrĩguere ñajãmasĩbiriyupũ. Makã tũrogue dita waanayupũ. Irogue ĩgũ ããrĩkerepũũ, masaka ããrĩperero marã ĩgũ pũrogue ĩãrã ejanañurã.

2*Jesús dupũ bũadire taudea**(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)*

¹ Měrõgã pũũ Jesús dupaturi Capernaugue goedujãayupũ. ĩgũ goejadero pũũ, iro marã masaka ĩgũ wiigũ ããrĩrĩrẽ masĩñurã. ² Irasirirã mata wárã masaka iri wiire nerẽ, disipũrogueta utũriwirinũgãjakõãñurã. Jesús ĩgũsãrẽ Marĩpũya kerere weregũ iriyupũ. ³ ĩgũ wereripoe wapikũrã ãma dupũ bũadire Jesús pũrogue ãjãñurã. ⁴ Masaka wárã ããrĩmakũ, ĩgũrẽ ãĩñajãmasĩbiriñurã. Irasirirã iri wii wekague mũrĩa, Jesús weka su gobe

ãíwea, ìgũ oyaro merãta ìgũrê dijuñurã. ⁵ Jesús, ìgũsã ìgũrê b̄remumakũ ìãgũ, buadire àsũ àrĩyupũ:

—Yũ, mũ ñerõ irideare kãtia.

⁶ Ìgũ irasũ àrĩmakũ p̄erã, surãyeri Moisés gojadeare buerimasã iri wiigue doarã Jesúre àsũ àrĩ gũñañurã: ⁷ “¿Nasirigu ñi ìgũ werenĩrĩ merã Marĩp̄ure ñerõ àrĩrĩ? Masaka ñerõ irideare neõ sugũ masakũ kãtimasĩbrikumi. Marĩp̄u sugũta masĩkumi”, àrĩ gũñañurã. ⁸ Jesús ìgũsã gũñañr̄r̄e ìãmasĩ, àsũ àrĩyupũ:

—¿Nasirirã irasũ gũñañĩ musã? ⁹ ¿Naásũ àrĩrĩ gapũ diasaberi ñi buadire: “Yũ, mũ ñerõ irideare kãtia”, àrĩrĩ, o “Wãgãñugã, mũ oyarore àikõã waaka!” àrĩrĩ gapũ diasaberi? ¹⁰ Yũ àãrĩpererã tĩgũ i ùmugue àãrĩrãr̄e ìgũsã ñerõ irideare Marĩp̄u dorero merã kãtimasã. Irasirigu ñi buadire taugura, mũsãr̄e irire masĩdoregũ, àrĩyupũ. Irasũ àrĩ odo, buadire àrĩyupũ:

¹¹ —Yũ mũr̄e àsũ àrã: Wãgãñugã, mũ oyaderore àikõã, mũya wiigue waaka!

¹² Ìgũ irasũ àrĩrĩ merãta àãrĩpererã masaka ñũrõ wãgãñugã, ìgũ oyaderore ài, waakõãyupũ. Irasiririre ìãrã, ìãguka, Marĩp̄ure: “Õãtaria mũ, neõ àsũ iririnor̄e ìãñaamerã àãrĩbũ”, àrĩ, usuyari sĩñurã.

Jesús Levíre siuudea

(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

¹³ Pũrũ Jesús dupaturi ditaru tũrogue waayupũ. Irogue wãrã masaka ìgũ puro ner̄emakũ ìãgũ, ìgũsãr̄e bueyupũ. ¹⁴ Pũrũ iro àãrãdi waa, Alfeo magũr̄e Levĩ* wãikugure ìgũ moãrĩ taribugue doagure ìãyupũ. Ìgũ romano marã op̄ure niyeru wajaseabosagu àãrĩyupũ. Jesús ìgũr̄e ìã:

—Nãka, yũ merã! àrĩyupũ.

Ìgũ irasũ àrĩmakũ p̄egu, Levĩ wãgãñugã, ìgũ merã waakõãyupũ.

¹⁵ Jesús Levĩya wiigue waamakũ ìãrã, wãrã niyeru wajaseabosarimasã, gajerã ñerõ irirãde ìgũr̄e tuyañurã. Levĩya wiigue eja, Jesús ìgũsã merã ìgũ buerã merã baa doanĩyupũ. ¹⁶ Jesús ìgũsã merã baa doanĩmakũ ìãrã, fariseo bumarã, Moisés gojadeare buerimasãde Jesús buerãr̄e àsũ àrĩñurã:

—¿Nasirigu mũsãr̄e buegu niyeru wajaseabosarimasã, ñerõ irirã merã irĩ, baari?

¹⁷ Ìgũsã irasũ àrĩmakũ p̄egu, Jesús àrĩyupũ:

—Pũrĩrĩ marĩrã kũririmasũr̄e àmabema. Pũrĩrikurã gapũ ìgũr̄e àmama. Yũ: “Õãrã àãrã”, àrĩ gũñañr̄e siugũ aaribiribu. “Ñerõ irirã àãrã”, àrĩ gũñañã gapure siugũ aaribũ, àrĩyupũ.

Jesúre bererimar̄e s̄er̄eñadea

(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

¹⁸ Juan buerã, fariseo bumarãde bererã iriñurã. Irasirirã gajerã masaka Jesús puro eja, ìgũr̄e s̄er̄eñañurã:

—Juan buerã, fariseo bumarã buerire tũyarãde Marĩp̄ure b̄remurã berenama. ¿Nasirirã mũ buerã gapũ ìgũsã irirosũ iriberi?

¹⁹ Jesús ìgũsãr̄e yũjuyupũ:

—Sugũ mojõsiadi bosenũ irimakũ, ìgũ siuanerã ìgũ merã àãrĩrã, berebirikuma. ²⁰ Pũrũ ìgũr̄e gajerã àiãmakũ, bũro bũjawereri merã bererãkuma.

* 2:14 Levĩ pe wãĩ opayupũ. ìgũta Mateo wãikuyupũ.

21 'Masaka maama suríro gasiro merã buçuñerẽ seretúbirikuma. Irasũ seretúmakũ, maama gasiro ìgũsã koeadero puru, tũãneeõ, buçuñerẽ wári gobe yeguenemomakũ irikoa. 22 Waimurã gasiri merã iridea ajuri buçu ajurigue maama igui dekore diribirikuma. Irasũ dirimakũ, maama igui deko pãmu, buçu ajuro sëraturabiri, ooreakõãkoa. Irasiriro igui deko, ajurode kõmoko. Irasirirã maama igui dekore maama ajurogue diriro gããmea, ãrĩyupu†.

Siuñajãrĩnu ããrĩmakũ, Jesús buerã trigo yerire tãrĩdea
(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

23 Sunu, judío masaka siuñajãrĩnu ããrĩmakũ, Jesús trigo otedero watope waamakũ, ìgũ buerã trigo yerire tãrĩ, koro, baawãgãñurã†. 24 Fariseo bumarã, Jesús buerã irasirimakũ ìãrã, Jesúre ãrĩñurã:

—Ìãka! ¿Nasirirã siuñajãrĩnurẽ moãdorebirikerepuru, mu buerã irasũ yári?

25 Jesús ìgũsãrẽ yuñyupu:

—¿Iripoegue opu David ìgũ merãmarã merã uaboagu, ìgũ irideare buebiriri? 26 Ìgũ merãmarã merã Marĩpuya wiigue ñajãa, Marĩpu iũrõ peyari pã duparure baadi ããrĩmĩ. Abiatar paía opu ããrĩripoe irasiridi ããrĩmĩ. Marĩpu paía ããrĩmerãrẽ: “Iri pã duparure baabirikõãka!” ãrĩdi ããrĩmĩ. David gapu paí ããrĩbirikeregu, irire baagu, Marĩpu iũrõ ìgũ dorerire tarinugãgũ meta iridi ããrĩmĩ, ãrĩyupu.

27 Irasũ ãrĩ odo, ãsũ ãrĩyupu doja:

—Iripoegue Marĩpu masakaya ããrĩburire siuñajãrĩnurẽ ìgũsãrẽ pídi ããrĩmĩ. Masaka gapu inunorẽ ìgũsã iriburire doremasĩbema. 28 Yu ããrĩpererã tĩgũ ããrĩsĩã, siuñajãrĩnurẽ masakare gajino ìgũsã iriburire doremasĩa, ãrĩyupu Jesús.

3

Jesús mojõ dííweredire taudea
(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

1 Gajinu Jesús judío masaka nererĩ wiigue ñajãyupu doja. Iri wiigue sugu masakũ diayema mojõ gapu dííweredi ããrĩyupu. 2 Fariseo bumarã, Moisés gojadeare buerimasã Jesúre ìaduripítuya: “Siuñajãrĩnu ããrã, irasirirã ñi mojõ dííweredire ìgũ taumakũ ìgũrẽ weresãrã!” ãrĩ güñãñurã. 3 Jesús mojõ dííweredire:

—Wãgãñgã, masaka iũrõgue ejanugãgũ aarika! ãrĩyupu. 4 Irasũ ãrĩ odo, gajerã iri wii ããrĩrãrẽ ãsũ ãrĩ sërẽñayupu:

—¿Siuñajãrĩnurẽ Marĩpu marĩrẽ ñeénorẽ iridoreyuri, õãrĩrẽ, o ñerĩrẽ, masakare taurire, o wějërĩrẽ?

Ìgũsã gapu ìgũrẽ yuñbiriñurã. 5 Irasirigu Jesús ìgũsãrẽ guari merã ìãyupu. Ìgũsã pémasĩduabirimakũ ìãgũ, bujawereyupu. Irasirigu mojõ dííweredire:

—Muya mojõrẽ soeoka! ãrĩyupu.

† 2:22 Fariseo bumarã, Moisés gojadeare buerimasã iripoegue marã iriunadeama bueri, maama bueri merã buemorẽduamakũ ìãgũ, irasũ ãrĩyupu Jesús. † 2:23 Deuteronomio 23.25: Moisés gojadesa pũge ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Sugu masakũ gajiguya poeegue waagũ, ìgũya mojõrĩ merãta trigo yerire tãrĩ, koro, baaburo. Wiirimajĩ merã diti ããbirikõãburo”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

Īgū irasū āřĩmakū pégu, soeoyupu. Īgū soeomakū, Īgūya mojō ōākōāyuro. ⁶ Irire ĩārā, fariseo bumarā iri wiigue āārānerā wiria, Herodes merāmarā merā nerē: “¿Nasirisĩā, marĩ ĩgūrē wējērākuri?” āřĩ gāme werenĩñurā.

Jesús ditaru turogue wārā masakare buedea

⁷ Jesús gapu ĩgū buerā merā ditaru turogue waakōāyupu. Gajerā masaka Galilea nikū marā wārā ĩgūrē tuyañurā. ⁸ Judea nikū marā, Jerusalén marā, Idumea nikū marā, dia Jordán wāikūdiya gaji koepu marā, gajerā Tiro, Sidón wāikuri makārĩ turo marāde Jesús iriri kerere pérā, ĩgūrē ĩārā ejañurā. ⁹⁻¹⁰ Jesús wārā pūrĩrikurārē taugu iriyupu. Īgū irasū taumakū ĩārā, āārĩpererā pūrĩrikurā ĩgū purogue ejanugāñurā ĩgūrē moñamurā. Irasirigu, ĩgūsā wārāgora āārĩmakū ĩāgū, Jesús ĩgū buerārē suru doódirure āmudoreyupu, masaka ĩgūrē kūñarōgāgora ejanugābirikōāburo, āřĩgū. ¹¹ Wātēa ĩgūrē ĩā, ĩgū ĩūrō ñadukupuri merā ejamejā:

—Mu ũmugasigue marā Opu magū āārā, āřĩ gainĩñurā.

¹² ĩgūsā irasū āřĩmakū, Jesús wātēārē turaro merā:

—Yaamarē werenĩmerāta! āřĩyupu.

Jesús pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ĩgū buedoregu pĩmurārē beyedea

(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

¹³ Gajinu Jesús buúru wekague murĩa, ĩgū gāāmerārē siiuyupu. Īgū siiumakū pé, ĩgū puro nerēñurā. ¹⁴ Irasirigu Jesús pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ĩgū merā āārĩmurārē, Marĩpuya kerere ĩgū buedoremurārē beyeyupu. ¹⁵ ĩgūsārē ĩgū turarire sĩyupu, pūrĩrikurārē tau, wātēa masakare ñajānerādere béowiuburo, āřĩgū.

¹⁶ Āsū wāikurā āārĩñurā: Simón wāikugu āārĩyupu. ĩgūrēta “Pedro” wāiyeyupu Jesús. ¹⁷ Gajigu Santiago, ĩgū pagumu Juan ĩgūsā Zebedeo wāikugu pūrā āārĩñurā. Jesús ĩgūsārē “Boanerges” wāiyeyupu. “Boanerges”, āřĩrō: “Bupua masā”, āřĩduaro yāa. ¹⁸ Gajerā: Andrés, Felipe, Bartolomé*, Mateo, Tomás, Santiago āārĩñurā. Santiago, Alfeo magū āārĩyupu. Gajerā: Tadeo, Simón āārĩñurā. Simón, celote wāikuri bumu āārĩyupu. ¹⁹ Gajigu Judas Iscariote wāikugu āārĩyupu. ĩgūta Jesúre wējēduarāguere ĩgūrē ĩmubu āārĩyupu.

Jesúre: “Wātĩ turari opami”, āřĩ werewuadea

(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)

Puru Jesús ĩgū buerā merā su wiigue ñajāyupu. ²⁰ Dupaturi wārā masaka ĩgū puro nerēñurā doja. Irasirigu Jesús, ĩgū buerā merā baamasĩbiriyupu. ²¹ Jesúya wererā irasū waarĩre pérā: “Niārōtārĩakōākumi”, āřĩñurā. Irasirirā gajerogue ĩgūrē āiaduarā ejadiñurā.

²² Gajerā Moisés gojadeare buerimasā Jerusalēgue merā aaranerā āsū āřĩñurā:

—Ī, wātēa opu Beelzebú ñajāsūdi āārĩmi. Irasirigu Beelzebú turari merā wātēārē béowiumi, āřĩñurā.

²³ ĩgūsā irasū āřĩmakū pégu, Jesús masakare siiu, su keori merā āsū āřĩ wereyupu:

* **3:18** “Bartolomé”, āřĩrō: “Tolomé magū”, āřĩduaro yāa. ĩgūta Natanael wāikugu āārĩdi āārĩmi. San Juan 1.43-51: Jesús Natanaere siiudea kere āārā.

—¿Nasirigu Satanás ìgũ basita béowiubokuri? ²⁴ Su nikũ marã ìgũsã basi dukawari gãmekêārã, pereakõākuma. ²⁵ Su wii marã ìgũsã basi dukawari gãmekêārã, pereakõākuma. ²⁶ Satanás ìgũyarã merã dukawari gãmekêāgũ, ìgũ basita yuwarikõdijakõākumi.

²⁷ 'Neõ sugũ masaku, turagũya wiire ìgũrẽ siapũroribirikeregũ, ìgũ oparire ãmagũ ñajãmasĩbirikumi. Ìgũrẽ siadero pũrũgue merẽ ìgũyare ãmamasĩkumi, ãrĩyupũ. Jesũs wãtĩ nemorõ turagũ ãārã, ãrĩgũ, irasũ ãrĩyupũ.

²⁸ Pũrũ ãsũ ãrĩnemoyupũ:

—Musãrẽ diayeta werea. Marĩpũ ããrĩpereri masaka ñerõ iririre, ìgũsã ñerõ ãrĩ werenĩrĩdere kãtimasĩmi. ²⁹ Õãgũ deyomarĩgũrẽ ìgũsã ñerõ ãrĩ werenĩmakũ tamerãrẽ neõ kãtibirikumi. Irasũ waja opanĩkõãrãkuma, ãrĩyupũ.

³⁰ Ìgũsã ìgũrẽ: “Wãtĩ ñajãsũdi ããrĩmi ìĩ”, ãrĩ werewũari waja irasũ ãrĩyupũ Jesũs.

Jesũs pago ìgũ pagupũrã merã ìgũrẽ ìãgõ ejadea
(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

³¹ Ìgũ iro ããrĩripoe Jesũs pago, ìgũ pagupũrã merã ejayupo. Ìgũ ããrĩrĩ wii disipũrogueta ejanũgãja, iro ããrĩrãrẽ Jesũre siiudoreñurã. ³² Irasirirã Jesũs pũro doarã ìgũrẽ ãrĩñurã:

—Mũpo, mũ pagupũrã disipũroguẽ mũrẽ ãmarã ejañurã.

³³ Jesũs gapũ ãsũ ãrĩyupũ:

—¿Noã ããrĩrĩ yũpo, yũ pagupũrã?

³⁴ Irire ãrĩ odo, ìgũ pũro doarãrẽ ìã, ãsũ ãrĩyupũ:

—Ïsã, yũpo, yũ pagupũrã irirosũ ããrĩma. ³⁵ Marĩpũ gããmerĩrẽ irirãno, yũ pagũmũ, yũ pagũmo, yũpo irirosũ ããrĩma, ãrĩyupũ.

4

Jesũs oterimasũ keori merã buedea
(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Gajiũ Jesũs ditaru tũrogue buenũgãyupũ doja. Masaka wãrã ìgũ pũro nerẽñurã. Ìgũsã wãrã nerẽmakũ ìã, Jesũs doódirugue mũrĩñajãa, eja doayupũ. Masaka ìmparogue dujanũgãñurã ìgũ buerire pémurã.

² Irasirigũ wãri keori merã ìgũsãrẽ ãsũ ãrĩ bueyupũ:

³ —Õãrõ péka! Sugũ oterimasũ ìgũ oterire otegũ waakumi. ⁴ Ìgũ irire meéwasiriwãgãmakũ, gaji yeri maague yurikoa. Iro yuriadea yerire mirã eja, baapeokõākuma. ⁵ Gaji yeri ãtãyerikũrogue yurikoa. Iro nikũ sĩmerẽrõgã ããrĩmakũ, iri yeri mata puriadikoa. ⁶ Puriñajãdi, pũrũ abe asimakũ nugũrĩ marĩsã, ñãĩ, boakõākoo. ⁷ Gaji yeri pora watopegue yurikoa. Pora gapũ puritarimũrĩa, iro yuridea yerire wẽjẽkõākoo. Irasiro duka marĩrĩta boakõākoo. ⁸ Gaji yeri õãrĩ nikũgue yurikoa. Iri yeri puri, masã, õãrõ dukakũkoa. Suñũ treinta yeri, gajiũ sesenta yeri, gajiũ cien yeri dukakũkoa, ãrĩyupũ.

⁹ Irire were odo:

—Gãmpũrĩ oparã, yũ wererire pẽduripĩka! ãrĩyupũ Jesũs.

Jesũs buerã ìgũrẽ: “¿Nasirigũ keori merã bueri?” ãrĩ sërẽñãdea
(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

¹⁰ Masaka waadero pũrũ, Jesũs suguta ããrĩmakũ ìãrã, ìgũ buerã pe mojmã pere su gubo peru pẽrẽbejarã, gajerã ìgũ merã ããrĩrãde iri keori merã bueadeare:

—¿Naásũ ãrĩduaro iriari, guare mu bueadea? ãrĩñurã. ¹¹ Irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesús ìgüsãrê ãrĩyupu:

—Marĩpu ìgüyarãrê doregu ããrĩrê iripoeque masĩbirideare musãrê masĩmakũ yãmi. Yu gajerãrê ìgürê buremumerã gapure keori merã dita buea. ¹² Irasirirã Marĩpu iririre ìãkererã, ìãmasibema. Ìgüyare pékererã, òãrõ pémasibema. Marĩpu, ìgüsã ñerõ iriri gapure pirimakũ ìãgũ, kãtibokumi, ãrĩyupu.

Jesús oterimasã keori merã ìgũ bueadeare: “Ãsũ ãrĩduaro yãa”, ãrĩ weredea

(Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

¹³ Jesús gaji ìgüsãrê ãrĩnemoyupu doja:

—¿Musã, iri keori merã yu bueadeare pémasĩberi? Iriri pémasĩmerã, çnasiri gaji gapure pémasĩbokuri? ¹⁴ Marĩpuya kerere weregu, oteri yerire otegu irirosũ ããrĩmi. ¹⁵ Surãyeri masaka buriri maa irirosũ ããrĩma. Marĩpuya kerere péadero puru, oteri yeri iri maague yuridea yerire mirã baapeoderosũ, wãtã opa Satanás aari, ìgüsã péadideare emapeokõãmi. ¹⁶⁻¹⁷ Gajerã masaka ãtãyerikuri yeba irirosũ ããrĩma. Ìgüsã Marĩpuya kerere usuyari merã péma. Iriri pékererã, oteri yeri ãtãyerikurogue yuriadero puru, puri nugũrĩ puriñãjãbiriderosũ waama. Irasirirã mérõgã puru ìgüsã Marĩpuyare péduari waja gajerã ìgüsãrê ñerõ irimakũ ìãrã, o ñerõ tarirã, ìgüsã péadeare pirikõãma. ¹⁸ Gajerã masaka porakuri yeba irirosũ ããrĩma. Marĩpuya kerere péma. Iriri pékererã, oteri yeri porakurogue yuriadero puru, pora gapu puritarimurã wẽjẽderosũ, ¹⁹ i umuma gapure burõ gũñarikuma. “Wãri oparã òãrõ ããrĩrãkoa”, ãrĩ gũñarĩ, gajinorê burõ gããmenemorĩ Marĩpuya kerere péadideare kãtimakũ yãa. Otediñu ðuka marĩdiñu irirosũ ðujama. Irasirirã Marĩpuyare iribema. ²⁰ Gajerã masaka òãrĩ nikũ irirosũ ããrĩma. Marĩpuya kerere òãrõ péduripĩma. “Òãgorãa”, ãrĩ, Marĩpuyare òãrõ yãma. Irasirirã otediñu wãri ðakakurosũ ããrĩma. Surãyeri treinta yeri, gajerã sesenta yeri, gajerã cien yeri ðakakurosũ ããrĩma, ãrĩyupu Jesús.

Jesús siãgodiru keori merã buedea

(Mt 5.15-16; Lc 8.16-18)

²¹ Gaji Jesús ãrĩnemoyupu doja:

—Masaka siãgodirure ãã, dupa kũma dokague, o kãrĩrõ dokaguedere píbirikuma. Ubu gapu umarõgue siukuma, òãrõ siãgoburo, ãrĩrã. ²² Masaka ìãberogue duripideare siãgorogue ìãmasirõ irirosũ ããrĩpereri masaka masĩbirideare masĩsũrokoa. Irasiriro yayedea irirosũ neõ ããrĩbirikoa. ²³ Gãnipũrĩ oparã, yu wererire òãrõ péduripĩka!

²⁴ Irasũ ãrĩ odo, ãsũ ãrĩnemoyupu doja:

—Musã périre òãrõ pémasĩka! Mérõgã pémasĩduarã, mérõgã pémasĩrãkoa. Wãro pémasĩduarã, wãro pémasĩrãkoa. Marĩpu ìgũya kerere musã pémasĩduaropã pémasĩrêrê sīgukumi. Irasũ ããrĩmakũ, wãro pémasĩduarãrê sīnemogukumi. ²⁵ Irasirigũ ìgũya kerere òãrõ pémasĩrãrê wãri pémasĩrĩ sīnemogukumi. Gajerã pémasĩmerã gapure ìgüsã pémasĩladideare emasũrãkuma. Irasirirã neõ pémasĩmerã ããrĩrãkuma, ãrĩyupu.

Oteri masãrĩ keori merã buedea

²⁶ Irasũ ãrĩ odo, gaji keori merã bueyupu doja:

—Marĩpu ìgüyarãrê doreri ãsũ ããrã. Sugũ masakũ ìgũya poeque oteri yerire meéwasirigũ irirosũ ããrã. ²⁷ Ìgũ irasũ meéwasiriadero puru,

ñami merã kãrĩkumi. Pũũ boyoripoe yobekumi. Ɔmũrĩ, ñamirĩ tarikoa. Ĩgũ oteadea yeri puri masãkoa. Ĩgũ gapũ irire: “Irasũ waakoa”, ãrĩ masĩbirikumi. ²⁸ Iri yeri yeba poekague ããrĩsĩã, puri, pũrĩ wiripũrori, pũũ dupañerĩgã wiri, ðuka yeri deyoakoa. Pũrugue pama ðãrõ ðuka buribejakoa. ²⁹ Iri buribeja odomakũ ãã, ĩgũrẽ moãboerãrẽ irire sea duripĩmurãrẽ iriukumi, ãrĩyũpũ Jesús.

Jesús mostaza wãikũri yegã puri masãdea keori merã buedea
(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

³⁰ Irasũ ãrĩ odo, gaji ãrĩnemoyũpũ doja:

—Marĩpũ ĩgũyarãrẽ doreri, ¿ñeéno irirosũ ããrĩkuri? ¿Ñeéno keori merã weregukuri? ³¹ I irirosũ ããrã. Suye oteriye mostaza wãikũri yegãrẽ oterosũ ããrã. Iri oteri yegã ããrĩpereri oteri yeri nemorõ mérĩ yegã ããrã. ³² Irasũ ããrĩkerero, otemakũ, pũũ yukũ wãdi ðũpũri padi masãkoa. Irasirirã mirã irigũ ðũpũrigue, yũsũrogue ĩgũsãya surĩ suakuma, ãrĩyũpũ Jesús ĩgũ buerãrẽ, ĩgũsã merã ããrĩrãdere.

Jesús masakare keori merã buenadea
(Mt 13.34-35)

³³ Jesús masakare ãsũ buenayũpũ. Marĩpũya kerere weregũ, wãri keori merã masaka pémasĩrõgueta buenayũpũ. ³⁴ ĩgũsãrẽ buegũ, keori merã dita buenayũpũ. ĩgũ buerã merã dita ããrĩgũ gapũ: “Ãsũ ãrĩðũaro yãa iri”, ãrĩ werenayũpũ ĩgũsãrẽ.

Jesús mirũ, makũrĩrẽ toemakũ iridea
(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵ Jesús masakare oteri keori merã bueadeanũ naĩmejãripoe ĩgũ buerãrẽ ãsũ ãrĩyũpũ:

—Nãka, ditaru sikoepũgue taribujarã!

³⁶ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pé, masakare seretu, ĩgũ sãñadea doódirugue mũrĩñajãa, ĩgũrẽ ãĩ taribujakõãñurã. Gajerã gaji doóriduparu merã wapikũwãgãñurã. ³⁷ ĩgũsã taribujaripoe mirũ bũro waa, makũrĩ ĩgũsãya doódirure páñajãmiũakõãdiyuro. Bũro goero waayuro ĩgũsãrẽ.

³⁸ Jesús gapũ wejaturoma doaripẽrõgue peyari gasiro merã ðõtũ kãrĩbejakõãyũpũ. Irasirirã ĩgũ buerã ĩgũrẽ ãsũ ãrĩ yobeñurã:

—¿Gũare buegũ, mũ ããberĩ? Marĩ mirĩmurã yãa, ãrĩñurã. ³⁹ ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ pégũ, Jesús wãgãñugã, mirũrẽ, makũrĩdere toedoreyũpũ:

—Iropãta, toeaka! ãrĩyũpũ. ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, mirũ, makũrĩ bũro waadea toedijapereakõãyuro.

⁴⁰ Pũũ Jesús ĩgũ buerãrẽ ãrĩyũpũ:

—¿Nasirirã gũiri mũsã? ¿Yũre bũremurĩ opaberi dapa mũsã iropã gũirã?

⁴¹ ĩgũsã gapũ bũro gũka, ãsũ ãrĩ gãme werenĩñurã:

—¿Ñeémũno masakũ ããrĩrĩ ãĩ? Mirũ, makũrĩgueta ĩgũrẽ tarinũgãbea, ãrĩñurã.

5

Jesús Gerasamũrẽ wãtẽa ñajãnerãrẽ béowiudea
(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

1 Jesús ĩgũ buerã merã ditarure taribuja, Gerasa* marãya nikũgue ejayupu. 2 Jesús doódirugue ããrãdi majãnuġãripoe sugu masakũ wãtĩ ñajãsũdi, masãgoberi watopegue ããrãdi Jesũre bokatĩrĩyupu. 3 ĩgũ masãgoberi watopegue ããrĩġũ ããrĩyupu. Neõ sugu ĩġũrẽ pũguburi merã, kũmedari merãdere siapĩmasĩbiriñurã. 4 Wãri ĩġũya guburire, mojõrĩdere kũmedari merã siapĩnadiñurã. ĩġũsã siapĩriku, ĩġũsã siadeadarire tũãtawasiri beonokõãyupu. Neõ sugu ĩġũrẽ tarinũġãmasĩbiriñurã. 5 Ĩmariku, ñamiriku buurĩgue, masãgoberi watopegue gainĩgorenayupu. ĩġũ basita ùtãyeri merã ĩġũya dupure pá kãmitũnayupu. 6 Jesũre yoarogueta ĩãġũ, ùmawãġãri, ĩġũ ĩũrõ ñadukũpuri merã ejamejãyupu. 7-8 Jesús ãrĩyupu:

—Wãtĩ, mũ ñajãdire wirika!

Irasũ ãrĩmakũ pégu, buro gainĩrĩ merã ãsũ ãrĩyupu:

—Jesús, ùmũgasĩgue ããrĩpererã nemorõ turagu magũ, ¿nasiribu yãri mũ yure? Mũpu ùmũgasĩgue ããrĩġũ péuro murẽ sërẽa. Yure poyarikũmakũ iribirikõãka!

9 Jesús ĩġũrẽ sërẽñayupu:

—¿Naásũ wãĩkũri mũ?

—Wãrã ããrã ġua. Irasirigu Legiõn wãĩkũa yũ, ãrĩyupu.

10 Irasũ ãrĩ odo, Jesũre buro sërẽyupu doja:

—ġuare i nikũrẽ beõwiubirikõãka! ãrĩyupu. 11 Iro buũru puero wãrã yesea ãma baarã iriñurã. 12 ĩġũsãrẽ ĩãrã, wãtẽa Jesũre sërẽñurã:

—ġuare yeseaguere ñajãdoreġu iriuka!

13 —Jãu, ĩġũsãrẽta ñajãrã waaka! ãrĩyupu Jesús wãtẽãrẽ. ĩġũ irasũ ãrĩmakũ, masakũguere ããrãnerã wiria, yesea dos mil ããrĩrãrẽ ñajãñurã. ĩġũsã ñajãmakũ, yesea ùma mirẽbuãa, ditarugue meébia dijãa, mirĩ boapereakõãñurã.

14 Irasũ waamakũ ĩãrã, yeseare korerimasã ġukari merã ùmadujãa, ĩġũsãya makã marãrẽ, iri makã turo marãdere wererã waañurã. ĩġũsã weremakũ pérã, masaka ããrĩpererã: “¿Naásũ waãayuri?” ãrĩ, ĩãrã ejañurã.

15 Jesús puero ejarã, wãtẽa ñajãsũdi ããrãdire iro doagure ĩãñurã. Surĩro sãñadi, õãrõ pémasĩrĩ merã ããrĩyupu. Masaka ĩġũrẽ ĩãrã, buro ġũñurã.

16 Jesús masakũre wãtẽãrẽ beõwiuadeare ĩãnerã yeseare waadeadere wereñurã. 17 Irire pérã, Gerasa marã Jesũre: “Waaka ġuaya nikũrẽ!” ãrĩñurã.

18 ĩġũsã irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesús doódirugue murĩñajãyupu. ĩġũ murĩñajãmakũ, wãtẽa ñajãsũdi ããrãdi Jesũre: “Yude mũ merã waaduakoa”, ãrĩ sërẽadiyupu. 19 ĩġũ irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesús ĩġũrẽ ãsũ ãrĩyupu:

—Yũ merã waabirikõãka! Mũya wiigue goedujãaka! Murẽ mũ Opũ õãrõ iriadeare, ĩġũ bopoñarĩ merã ĩãdeare mũya wii marãrẽ weregu waaka! ãrĩyupu.

20 ĩġũ irasũ ãrĩmakũ pégu, Decãpolis† wãĩkũrogue waa, iroma makãrĩ marãrẽ ããrĩpereri Jesús ĩġũrẽ irideare werenũġãyupu. ããrĩpererã ĩġũ wererire pérã, péġakakõãñurã.

Jesús Jairo magõrẽ, ġajego nomeõ ĩġũya surĩrore moãñagõrẽ taudea (Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

* 5:1 Gerasa, Gadara wãĩkũri makãrĩ Decãpolis wãĩkũri nikũgue ããrĩyuro.

† 5:20 Gerasa,

Gadara wãĩkũri makãrĩ Decãpolis wãĩkũri nikũgue ããrĩyuro.

21 Jesús Gerasa marāya nikūgue āārādi doódirugue murīñajāa, gajj koepugue taribujakōāyupū. Īgū irogue ejamakū ĩā, ditaru t̄rogue wārā masaka ĩgū puro nerēñurā. 22 Īgū irogue āārīripoe sugū judío masaka nerēñi wii oparā merāmu Jairo wāikugū ejayupū. Jesúre ĩāgū, ĩgūya guburi puro ñadukupuri merā ejamejāja, ĩgūrē buro sērēyupū:

23 —Yū magō kōmobogue iriamo. Mūya mojōrī merā ñapeo, igore taugu aarika! Mū irasirimakū, okagokumo, ārīyupū. 24 Īgū irasū ārīmakū pégu, Jesús ĩgū merā waayupū. Īgū waamakū, wārā masaka ĩgūrē kūñarōgā tuuyañurā. 25 Īgūsā watopegue sugo nomeō pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari bojorigora dí wiriri merā pūrīrikūgo āārīyupū. 26 Wārā kūrirmasā igore kūrīkerepūru, neō taribiriyuro. Igo niyeru opa-dideare āārīpereri ĩgūsārē wajarīpeokerepūru, sōō gapū buro waayuro. 27-28 Igo, Jesús pūrīrikūrārē tauirire péyupū. Irasirigo masaka watopegue waa: “Īgūya surírore yū moañamakū, pūrīrī yare tarirokoa”, ārī gūñarī merā, Jesús pūrupū gapū ejanugā, ĩgūya surírore moañayupū. 29 Mata igo dí wiriadea tariakōāyuro. “Yure pūrīrī tarikoa”, ārī péñayupū. 30 Igo moañamakūta, Jesús ĩgū turaro merā sugo pūrīrikūgore tauadeare masīkōāyupū. Irasirigu masakare gāmenugā ĩā:

—¿Noā yaa surírore moañarī? ārīyupū.

31 Īgū irasū ārīmakū pérā, ĩgū buerā ĩgūrē ārīñurā:

—¿Mū ĩāberi? Wārā masaka murē kūñarōgā tuuyama. ¿Nasirigu ĩgūsārē: “¿Noā yare moañarī?” ārī sērēñarī?

32 Jesús gapū masaka āārīpererārē ĩāyupū, ĩgūrē moañadeore ĩābokabu.

33 Jesús igo pūrīrikūri tariadeare masīmakū ĩā, gūi naradari merā ĩgūya guburi puro ñadukupuri merā ejamejā, āārīpererire diaye ārīrī merā werepeokōāyupū.

34 Jesús igore ārīyupū:

—Mū yare b̄remurī opāa. Irasirigo mū pūrīrikūrīre tausūa. Ūsayari merā waaka! Mū pūrīrikūadea tariakōāa, ārīyupū.

35 Jesús irasū ārīripoe Jairoya wiigūe āārānerā ejañurā:

—Mū magō kōmoakōāmo. Iropāta marīrē buegure garibonemoka! ārīñurā.

36 Īgūsā irasū ārīkerepūru, Jesús Jairore āsū ārīyupū:

—Gūibirikōāka! B̄remurī opaka yare!

37 Irasirigu Jesús masakare: “Aaribirikōāka!” ārī, Pedro, Santiago, ĩgū pagumū Juārē siiu, Jairoya wiigūe ĩgūsā merā waayupū. 38 Iri wiigūe ejaḡū, wārā masaka buro busuro orerārē bokajayupū. 39 Jesús, wiigūe ñajāa, ĩgūsārē āsū ārīyupū:

—¿Nasirirā m̄sā iropā busuro oreri? Igo majīgō boabemo. Kārīgō yāmo.

40 Īgū irasū ārīmakū pérā, ĩgūrē b̄rīñurā. Irasirigu Jesús āārīpererārē wiriadoreyupū. Īgūsā wiriadero p̄ru, majīgō pagūsamarārē, ĩgū merāmarārē igo peyarogue siiu ñajāyupū. 41 Ñajāja, igoya mojōrē ñeā, igore:

—Talita, cumi, ārīyupū. “Talita, cumi”, ārīrō: “ ‘Majīgō, wāḡānugāka!’ ārā”, ārīduaro yāa.

42 Īgū irasū ārīmakūta, majīgō wāḡānugā, waamasīyupū. Igo pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari bojori opago āārīyupū. Masaka, igo masāmakū ĩārā, ĩāḡukatariakōāñurā. 43 Jesús gapū ĩgūsārē turaro merā:

—Igo masādeare gajerārē werebirikōāka! āriyupũ. Irasū āri odo, igo pagusāmarārē: “Igre baari ejoka!” āriyupũ.

6

Jesús Nazaregue goedujáadea
(Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

¹ Pũrũ Jesús iro āārādi ĩgũya nikũgue goedujáyupũ. ĩgũ buerāde ĩgũ merā waañurā. ² Judío masaka siuñjārĩnũ āārĩmakũ, Jesús ĩgũsā nerērĩ wiigue ñajāa, masakare buenugāyupũ. Wārā masaka iro āārĩrā ĩgũ buemakũ pérā, pégukakōāñurā:

—¿Noógue bueyuri ñi iropā masĩbu? ¿Noā ĩgũrē iropā masĩrĩrē sĩyuri, ĩgũ turari merā iri ĩmuburire? ³ ĩi taboa merā gajino irigũ āārĩmi. María magũ, Santiago, José, Simón, Judasā tĩgũ āārĩmi. ĩgũ pagupũrā nomede oō mariya makāta āārĩma, āri gāme werenĩñurā ĩgũsā basi. Irasirirā ĩgũrē bũremudũabirĩñurā.

⁴ Jesús gapũ ĩgũsārē āriyupũ:

—Āārĩpererogue sugũ Marĩpũya kerere weredupuyugũre gajerā bũremuma. ĩgũya nikũ marā, ĩgũya wererā, ĩgũya wii marā gapũ ĩgũrē bũremubema, āriyupũ.

⁵ Irasirigũ iro āārĩgũ, wāri Marĩpũ turari merā iri ĩmubiriyupũ. Surāyerita pũrĩrikurārē ĩgũya mojōrĩ merā ñapeo tauyupũ. ⁶ Iro marā ĩgũrē bũremubirimakũ ĩāgũ, gukatariakōāyupũ. Pũrũ iri makā tũroma makārĩ marārē buegũ waayupũ.

Jesús ĩgũ buerārē buedoregũ iriudea
(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

⁷ Irasirigũ Jesús ĩgũ buerā pe mojōma pere su gubu peru pērebejarārē siiu neeō: “Yũ turari merā wātēa masakare ñajānerārē béowiurā waaka!” āri, ĩgũsā āārĩpererārē pērā dita dukawa iriuyupũ. ⁸ ĩgũsārē iriugũ, gajino baari, aju, niyeru āiadorebiriyupũ. ĩgũsā tuari yuku direta āiadoreyupũ. ⁹ ĩgũsā sāñarĩ merā dita waadoreyupũ. Gaji ĩgũsā surĩ sāñaburi āiadorebiriyupũ. ¹⁰ Āsũ āriyupũ:

—Sugũ musārē oārō bokatĩrĩñeāmakũ, ĩgũya wiita dujaka! Iri makārē wiri waarāgue iri wiire wirika! ¹¹ Su makā marā musārē gāamebirimakũ ĩārā, musā werenĩrĩrē péduabirimakũ ĩārā, iri makārē tariwāgā, iri makāma nikũwera musāya guburigue tuadeare mojēbēokōāka! ĩgũsā musārē gāamebiri waja irasirika, ĩgũsārē Marĩpũ wajamoāburire pémasĩburo, ārĩrā! Yũ musārē diayeta werea. Marĩpũ āārĩpererā ñerārē wajamoārĩnũ ejamakũ, Sodoma, Gomorra marārē wajamoārō nemorō ĩgũsārē wajamoāgukumi, āriyupũ.

¹² ĩgũ irasũ ārādero pũrũ, waakōāñurā. Waa, masakare: “Musā ñerō irideare bujawereka! Musā gũñarĩrē gorawayuka!” ārĩñurā. ¹³ Irasũ āārĩmakũ, wārā wātēa masakare ñajānerārē béowiñurā. Wārā pũrĩrikurārē uye merā wākā, tauñurā.

Juan masakare wāiyerimasũ boadea
(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴ Āārĩperero marā masaka Jesús ĩgũ iriri kerere péseyakōāñurā. Herodes, Galilea nikũ marā opũde péyupũ. Irire pégũ, āsũ āriyupũ:

—Juan masakare wāiyerimasū boadigue masādi āārīkumi. Irasirigu turari merā wāri iri īmurīrē irikumi, āriyupū.

¹⁵ Gajerā gapū āriñurā:

—Īgū, Elías iripoegue Marīpaya kerere weredupuyudi āārīkumi.

Gajerā āriñurā:

—Īgū, sugū iripoeguemū, Marīpaya kerere weredupuyudi irirosū āārīgū āārīkumi, āriñurā.

¹⁶ Herodes irire pé, āsū āriyupū:

—Īgū, Juan āārīkumi. Yū ĩgūrēta ĩgūya dipurure dititādorebū. Daporare dupaturi masākumi doja, āriyupū.

¹⁷⁻¹⁸ Juan boaburi dupuyuro Herodes ĩgū pagūmū Felipe marāpore ēma, igore marāpokūdi āārīmī. Igo Herodías wāikūdeo āārīmó. ĩgū irasirimakū iā, Juan Herodere:

—Mū pagūmū marāpore marāpokūgū, Marīpū dorerire tarinūgāgū yāa, ārīdi āārīmī. ĩgū irasū ārīrī waja Herodes ĩgūyarā ūmarē Juārē peresu iridoredi āārīmī.

¹⁹⁻²⁰ Herodías gapū Juārē pūrīsūgū iādeo āārīmó. Irasirigo ĩgūrē wējēduadeo āārādimo. Herodes gapū Juārē: “Ōārīrē irigu, ōāgū āārīmī”, ārī gūña, būremurī merā ĩgūrē gūidi āārīmī. Juan weremakū pégu, būro gūñarikūdi āārīmī. Irasū gūñarikukeregū, ūsuyari merā ĩgū wererire pédi āārīmī. Irasirigu ĩgūrē wējēdorebiridi āārīmī. Irasirigo Herodías ĩgūrē wējēduakerego, wējēdoremasībirideo āārīmó. ²¹ Pūmū Herodías ĩgūrē wējēduadeo āārīsīā, ōārō bokadeo āārīmó. Herodes ĩgū deyoadeanu āārīmakū, ĩgūya nikū marā oparārē, ĩgūyarā surara oparārē, gajerā Galilea marā oparādere siu, ĩgūsā merā bosebaadi āārīmī. ²² ĩgū siuanerā merā baari taribugue baaripoe Herodías magō ñajāa, ĩgūsā iūrō baya ĩmudeo āārīmó. Igo baya ĩmumakū iārā, Herodes, ĩgū siuanerāde ūsuyanerā āārīmā. Irasirigu Herodes igore ārīdi āārīmī:

—Mū gāāmerīnorē sērēka yare! Mū sērērīrē mūrē sīgura, ārīdi āārīmī.

²³ Irasirigu iro āārīrā péuro: “Ārīgatoro marīrō mū sērērōsūta mūrē sīgukoa. Yū opari, yaa nikū āārīrī deko ejatuaropā mūrē sīgukoa”, ārīdi āārīmī. ²⁴ ĩgū irasū ārīmakū pégo, igo pago puro waa, sērēñadeo āārīmó:

—¿Ñeéonorē sērēgokuri yū?

—Juan masakare wāiyerimasūya dipurure sērēka! ārī yūjūdeo āārīmó.

²⁵ Igo pago irasū ārīmakū pégo, mata opu Herodes pūrogoe waa, ĩgūrē ārīdeo āārīmó:

—Daporata Juan masakare wāiyerimasūya dipurure dititā, soropa wāriipa merā sīmakū gāāmekoa.

²⁶ Igo irasū ārīmakū, opu Herodes būro būjaweredi āārīmī. ĩgū siuanerā péuro: “Mū sērērīrē mūrē sīgura”, ārādi āārīsīā, guyasīrīgū, igore: “Mū sērērīrē sībirikoa”, ārīmasībiridi āārīmī. ²⁷ Irasirigu mata ĩgūyagu surarare peresu iriri wiigū Juāya dipurure dititā āiwāgāridoregū iriudi āārīmī. ²⁸ Irasirigu surara irogue waa, Juāya dipurure dititā, soropa merā āiadi āārīmī. Āija, Herodías magōrē wiadi āārīmī. ĩgū igore iripare wiamakū, ñeā, igo pagore āia sīdeo āārīmó.

²⁹ Juan buerā ĩgūrē waadea kerere pérā, irogue waa, ĩgūya dupure āiwāgā, yāañurā.

Jesús cinco mil ámarē baari ejodea

(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Jesús ĩgũyare buedoregũ iriuanerā ĩgũ pũro goedujajarā, ĩgũsā iri-adeare ĩgũsā masakare bueadeare werepeokōañurā.

³¹ ĩgũsā goedujajadero pũrũ, wārā masaka ĩgũsā pũro gāmeñajārā ejañurā. Irasirirā Jesús buerā baamasĩbiriñurā. Irasirigũ Jesús ĩgũsārē:

—Náka, marĩ dita masaka marĩrõgue siuñajārā! āriyupũ. ³² Irasirigũ Jesús ĩgũ buerā merā doódirugue mũriñajāa, ĩgũsā dita masaka marĩrõgue waakōañurā. ³³ ĩgũsā waamakũ ĩārā, wārā masaka Jesũre ĩāmasĩñurā.

Irasirirā āārĩpereri makārĩ marā maague waa, Jesús ejaburogue ũmajasiañurā. ³⁴ Jesús doódirugue sãñadi majānũgāja, wārā masakare ĩāyupũ. ĩgũsārē ĩāgũ: “ĩĩsā oveja sugũ ĩgũsārē koregũ opamerā irirosũ āārĩma”, ārĩ gũñayupũ. Irasirigũ ĩgũsārē bopoñarĩ merā ĩā, wārĩ buenũgāyupũ. ³⁵ Nãmika āārĩmakũ, Jesús buerā ĩgũ pũro waa, ĩgũrē ārĩñurā:

—Oõ masaka marĩrõgue āārā. Nãmikague āārĩsĩāa. ³⁶ Irasirigũ masakare waadoreka! Makārĩgue, makārĩ tũroma wiirigue baari wajarirā waaburo. Marĩ õõguere baari opabea, ārĩñurā.

³⁷ Jesús gapũ:

—Mũsā ĩgũsārē baari sĩka! āriyupũ.

ĩgũ irasũ ārĩmakũ pērā:

—¿Gũa ĩgũsā baaburire wajarirā waamakũ gāāmekuri? ĩgũsā baaburi doscientos nũrĩ moā wajataropā wajakũrokoa, ārĩñurā.

³⁸ Jesús ĩgũsārē āriyupũ:

—¿Dĩkũ pã duparu opari mũsā? ĩārā waaka!

—Jāu, ārĩ, baarire ĩārā waa:

—Su mojõma pã duparu āārā, waaĩ pērāta āārĩma, ārĩñurā.

³⁹ Irasirigũ Jesús ĩgũsārē āriyupũ:

—Masakare tá weka boje yebori dita doayodoreka! ⁴⁰ Irasirirā su yebore cien, gajĩ yebore cincuenta doajañurā. Āārĩpererā irasũ dita doajañurā. ⁴¹ ĩgũsā eja doaperemakũ, Jesús su mojõma pã duparu, pērā waairē āĩ, ũmũgasigue ĩāmu, Marĩpũre: “Mũrē usũyari sĩa”, āriyupũ. Ārĩ odo, iri pã duparure pea, ĩgũ buerārē sũyupũ, masakare gueredoregu. Waaĩdere irasũta iriyupũ, āārĩpererārē gueredoregu. ⁴² Irasirirā āārĩpererā õārõ baayapiakōañurā. ⁴³ Pũrũ ĩgũsā baaduáadeare Jesús buerā seasārā, pe mojõma pere su gubu peru pērēbejari puuirigora utaudoboñurā. ⁴⁴ Pã duparure baanerā: nome, majĩrā keoña marĩrõ ũma direta keomakũ, cinco mil gora āārĩñurā.

Jesús deko weka waadea

(Mt 14.22-27; Jn 6.16-21)

⁴⁵ Pũrũ Jesús ĩgũ buerārē doódirugue mũriñajāadore, Betsaida wāĩkuri makāgue ĩgũ dupuyuro taribujadoreyupũ. ĩgũsā taribujaripoe Jesús masakare: “Õārõ waaka!” ārĩ seretuyupũ. ⁴⁶ Seretu odo, buũrugue Marĩpũre sērēgũ mũrĩayupũ. ⁴⁷ Naĩwāgāriripoe Jesús suguta buũru wek-ague āārĩyupũ. ĩgũ buerā gapũ ditaru dekogora āārĩñurā. ⁴⁸ Mirũ ĩgũsārē taribujamasĩña marĩrõ ĩgũsā diaye wējēpumakũ ĩāyupũ Jesús. Pũrũ boyo mũrĩriripoe ditarugue buaja, deko weka ĩgũsā pũro aarĩ, ejanũgā, ĩgũsārē tariwāgābu irirosũ iriyupũ. ⁴⁹ ĩgũ irasũ deko weka ejanũgāmakũ ĩārā: “Masakũ boadi wātĩ āārĩmi”, ārĩ gũña, bũro gũkari merā gainĩñurā.

50 Āārīpererā Īgūrē ĩārā, buro gukañurā. Īgūsā gukamakū ĩāgū, mata Jesús ĩgūsārē ārīyupũ:

—Gũñaturaka! Yuta āārā. Güimerāta!

51 Īgū irasū āradero pũũ, ĩgūsā sãñadiru doódirugue mũrĩñajāyupũ. Īgū mũrĩñajāmakūta, mirũ toekōāyuro. Irasū waamakū ĩārā, ĩāgukatariakōāñurā. 52 Īgū pã duparure Marĩpũ turari merā iri ĩmuadeare pemasĩbiriñurā. Īgūyamarē ōārō pemasĩturabiriñurā.

Jesús Genesaret marārē pũrĩrikurārē taudea
(Mt 14.34-36)

53 Jesús doódirugue mũrĩñajāmakū, ĩgū merā taribuja, Genesaret* wāĩkuri nikũgue eja, doódirure siatũpau majākōāñurā. 54 Īgūsā majāmakū, mata masaka Jesũre ĩamasĩñurā. 55 Irasirirā ĩgūsāya nikũ āārīpererogue ũmawāgā, pũrĩrikurārē ĩgūsā peyari merāta ĩgū āārĩrōgue āĩjañurā. 56 Āārīperero ĩgū waaró ĩgū ejaburi dupuyuro paga makārĩ marā, mũtā makārĩgā marā, makārĩ turo marāde pũrĩrikurārē wiiri disiparorigue āĩwiupiñurā. Īgūsā pũro ĩgū ejamakū ĩā, ĩgūrē:

—Mũya suriro yuwa direta ĩgūsārē moāñadoreka! ārĩ sērēñurā. Irasirirā āārīpererā ĩgūya surĩrore moāñarā ĩgūsā pũrĩrikuadeare tarisũñurā.

7

Masakare ñerā waamakū iririre buedea
(Mt 15.1-20)

1 Pũũ fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jerusalēgue āārānerā eja, Jesús pũro nerēñurā. 2 Irasū nerērā, ĩgūsā: “Baaburi dupuyuro mojōkoeka!” ārĩdeare surāyeri Jesús buerā mojōkoero marĩrō baamakū ĩārā, ĩgūsārē werewaañurā. 3 Fariseo bumarā, āārīpererā judío masaka ĩgūsā ñekūsāmarā iriunaderosū ĩgūsāya mojōrĩrē mojōkoepũrori baanañurā. 4 Īgūsā baari duarogue ejanerāde mojōkoepũrorisĩā, baanañurā. Wári gaji ĩgūsā ñekūsāmarā iriunadeare iritayañurā. Irasirirā ĩgūsā ñekūsāmarā: “Āsũ dita irika!” ārĩdeare irirā, ĩgūsā iirĩriduparure, ĩgūsā iirĩburi duripĩriduparure, ĩgūsāya kōmesororire, ĩgūsā doaripērĩrē koenañurā. 5 Irasirirā fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jesũre āsũ ārĩ sērēñāñurā:

—¿Nasirirā mũ buerā marĩ ñekūsāmarā iriunaderosū baaburi dupuyuro mojōkoeberi? ārĩñurā.

6 Jesús ĩgūsārē ārīyupũ:

—Mũsā masaka ĩāberogue ñerō iririkurā, irigatorikurā āārā. Iripoegue Marĩpũya kerere weredupuyudi Isaías mũsā dapora irigatorire gojagu, diayeta āsũ ārĩ gojadi āārĩmĩ:

Masaka ĩgūsāya disi merā yure ōārō werenĩkererā, ĩgūsāya gũñarĩgue yure neō bũremubema.

7 Irasiro ĩgūsā yure bũremurā nerērĩ wajamāa. Īgūsā bueri, yũ doreri meta āārā. Masaka doreri āārā, ārĩ gojadi āārĩmĩ.*

8 Irasirirā mũsā ñekūsāmarā iriunaderosū irimurā Marĩpũ dorerire pirikōāa, ārīyupũ Jesús.

9 Āsũ ārĩnemoyupũ doja:

* 6:53 Genesaret wāĩkuri nikũ, Galilea wāĩkuri ditaru turo āārīyuro. ✧ 7:7 Is 29.13

—Musā ñekūsāmarā doredeare irituyarā, Marīpu doreri gapure béokōāa. ¹⁰ Iripoegue Moisés āsū ārī gojadi āārīmī: “Mupure, mupore buremuka! Sugu ĩgū pagusāmarārē ñerō werenīgū wējēdoresūgukumi”, ārī gojadi āārīmī. ¹¹ Musā gapu masakare āsū ārī buea: “Sugu ĩgū pagure, o ĩgū pagore: ‘Yū musārē siboadeare Marīpure sipeokōābu. Irasirigū musārē iritamumasībirikoa’, ārīmakū ōāgorāa”, ārī buea. ¹² Musā masakare irasū ārī buerā, masakare ĩgūsā pagusāmarārē iritamubirimakū yāa. ¹³ Irasirirā musā ñekūsāmarā pīdeare gajerārē irire irituyadorerā, ĩgūsārē Marīpu doreri gapure ubu ĩāmakū yāa. Gaji wāri irinorē yāa, ārīyupu Jesús fariseo bumarārē.

¹⁴ Irasū ārī odo, Jesús masakare siiu, āsū ārīyupu:

—Yū wererire āārīpererā ōārō pékūīnū, péka! ¹⁵ Masakaya disigue ñajāri ĩgūsārē ñerā waamakū iribeā. ĩgūsāya disi wiriri gapu, ĩgūsārē ñerā waamakū yāa. ¹⁶ Gānipūrī oparā, yū wererire péduripīka! ārīyupu. ¹⁷ Puru Jesús masaka merā āārādi, wiigüe ñajākōāyupu. Irogue ĩgū buerā ĩgū keori merā wereadeare sērēñañurā. ¹⁸ ĩgūsā sērēñamakū pégu, ārīyupu:

—¿Musāde pémasīberi dapa? Āārīpereri baari masakaya disigue ñajāri, ĩgūsārē ñerā waamakū irimasībea. ¿Irire pémasīberi musā? ¹⁹ ĩgūsā baadea ĩgūsā gūñarīgüe ñajābea. ĩgūsāya paru gapu ñajāa, puru tariwiria, ārīyupu. Irire ārīgū: “Āārīpereri baari ōārī āārā”, ārīgū iriyupu. ²⁰ Gaji ārīnemoyupu doja:

—Masaka ĩgūsā gūñarīguere opari gapu, ĩgūsārē ñerā waamakū yāa. ²¹ ĩgūsā gūñarīgüe ñerī oparā, āsū āārīma. Ñerī gūñarā, gajerā marāposā nomerē gāmebirarā, nome merā ñerī iririkurā, masakare wējēbéorā, ²² gajerāyare yajarā, gajigū oparinorē baro haribejarā, gajerārē ñerō irirā, ārīgatorā, ñerā, gajino oparārē ĩaturirā, gajerārē ñerō kere wererā, “Gajerā nemorō āārā yū”, ārī gūñakererā pémasīrī marīrō irirā āārīma. ²³ Iri āārīpereri ñerī masaka gūñarīgüe opari ĩgūsārē ñerā waamakū yāa, ārīyupu Jesús ĩgū buerārē.

*Judío masako āārībeo Jesúre buremudea
(Mt 15.21-28)*

²⁴ Puru Jesús iro āārādi waa, Tiro, Sidón wāikuri makārī turogue ejayupu. Irogue eja, su wiigüe ñajāyupu masaka ĩgū āārīrōrē masībirikōāburo, ārīgū. Irasirikeregu, masīkōāsūyupu. ²⁵ Sugo nomeō wātī ñajāsūdeo pago ĩgū ejadeare pégo, mata ĩgū puro waa, ĩgūya guburi puro ñadukupuri merā ejamejāyupu. ²⁶ Igo judío masako āārībeo āārīyupu. Igo deyoadea makā Sirofenicia wāikuri makā āārīyuro. Jesús puro ñadukupuri merā ejamejāja, ĩgūrē sērēyupu:

—Wātīrē béowiuka yū magōrē! ārīyupu. ²⁷ Jesús igore ārīyupu:

—Wii opu pūrā baarire ēma, diayéare ejomakū ōābea.

²⁸ Igo ĩgūrē yujuyupu:

—Irasūta āārā yū Opn. Irasū āārīkererupu, diayéagueta baari peyaro doka majīrā baawasiridijurire baaboema, ārīyupu.

²⁹ Jesús igore ārīyupu:

—Mū ōārō yujūna. Irasirigo mūya wiigüe goedujāaka! Wātī mū magōrē ñajādi wirisiami, ārīyupu.

³⁰ ĩgū irasū āārādero puru, igoya wiigüe goedujāa, igo magōrē peyarogue oyagore bokajayupu. Wātī igore ñajādi wiriasayupu. Irasirigo tariyupu.

Jesús sugũ werenírĩ kukugũre gãmipũ pébire taudea

³¹ Jesús Tiro wáikuri makã turogue aãrãdi dupaturi wiri, Sidón wáikuri makãrẽ tariwãgã, Decápolis wáikuri nikũrẽ tariwere, Galilea wáikuri ditarugue ejayupũ doja. ³² Irogue ejamakũ ãã, iro marã sugũ gãmipũ pébire werenírĩ kukugũre Jesús puro ããa:

—Mũya mojõrĩ merã ñapeoka ãgũrẽ! ãrĩ sërẽñurã. ³³ Irasirigũ Jesús masaka ããbero gapũ ãgũrẽ ããa, mojõsũrĩ merã pébiya gãmipũrĩrẽ soesóo, síku eoepo, ãgũya nedirure moãñayupũ. ³⁴ Puru ãmugasigue ããmu, siuñajãñugãja, ãsũ ãrĩyupũ:

—Efata! ãrĩyupũ. “Efata”, ãrĩrõ: “Toyoka!” ãrĩduaro yáa.

³⁵ ãgũ irasũ ãrĩmakũta, pébiya gãmipũrĩ toyoakõãyuro. Mata ãgũya nediru turadea niirõãmakũ, õãrõ werenímasĩyupũ. ³⁶ Jesús gapũ ãgũrẽ taumakũ ããnerãrẽ: “Gajerãrẽ werebirikõãka!” ãrĩyupũ. ãgũ: “Werebirigorakõãka!” ãrĩkerepuru, ãgũsã gapũ gajerãrẽ werepeokõãñurã. ³⁷ Buro ããguka, usuyari merã ãsũ ãrĩñurã:

—Ããrĩpererire õãrõ yámi. Gãmipũ pémerãrẽ õãrõ pémakũ yámi. Werenímasĩmerãdere õãrõ werenímasĩmakũ yámi, ãrĩñurã.

8

Jesús cuatro mil ãmarẽ baari ejodea

(Mt 15.32-39)

¹ Puru dupaturi wãã masaka Jesús purogue nerẽanerãrẽ baari pere-makũ ããgũ, ãgũ buerãrẽ siiu, ãrĩyupũ:

² —Urenugora waáa, ããsã masaka yũ merã ããrĩrõ. ãgũsãrẽ baari pereakõãã. Irasirigũ ãgũsãrẽ bopoñarĩ merã ããa. ³ Surãyeri yoarogue aarinerã ããrĩmã. ãgũsã baamerãrẽta ãgũsãya wiirigüe goedujáadoremakũ, maa dekota turabiriakõãbokuma, ãrĩyupũ.

⁴ ãgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, ãgũ buerã yũjuñurã:

—¿Nasirisãã, õõ masaka marĩrõguere baari boka ejobokuri marĩ ãgũsãrẽ?

⁵ Jesús ãgũsãrẽ sërẽñayupũ:

—¿Diĩkũ pã duparu opari mũsã?

—Su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejari duparu opãa, ãrĩ yũjuñurã.

⁶ Irasirigũ Jesús masakare yebague doadore, iri pã duparure ãã, Marĩpũre: “Mũrẽ usuyari sãã”, ãrĩyupũ. Irasiri odo, pã duparure pea, ãgũ buerãrẽ sĩyupũ, masakare gueredoregũ. ⁷ Waaigãdere mérãgã opañurã. Jesús ãgũsãgãrẽ ãã, Marĩpũre: “Mũrẽ usuyari sãã”, ãrĩ, iridere ãgũ buerãrẽ masakare gueredoreyupũ. ⁸ Ããrĩpererã irire baayapiakõãñurã. Puru ãgũsã baadũãadeare Jesús buerã su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejari puuiri seasã utũdoboñurã. ⁹ Iro baanerã: nome, majirã keoña marĩrõ ãma direta keomakũ, cuatro mil gora ããrĩñurã. ¹⁰ Puru Jesús ãgũsãrẽ seretu, ãgũ buerã merã doódirugue mũrĩñajãã, Dalmanuta wáikuri makã turogue waayupũ.

Fariseo bumarã Jesũre Marĩpũ turari merã iri ãmudoredea

(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)

¹¹ Puru fariseo bumarã Jesús merã werenírã ejañurã. Irasũ ejarã: “Marĩpũ turari merã iri ãmũrĩrẽ irika!” ãrĩñurã. “ãgũ irire irimasĩbi, Marĩpũ iriudi meta ããrĩmi”, ãrĩduarã, irasũ ãrĩñurã. ¹² ãgũsã irasiridore-makũ pégu, Jesús bure bũjawererĩ merã siuñajãñugãja, ãrĩyupũ:

—Musā datora marā masaka, ¿nasirimurā Marīpu turari merā iri ĩmurīrē ĩāduari? Diayeta musārē werea. Marīpu turari merā iri ĩmurīrē musā ĩūrō neō iribirikoa, āriyupu.

¹³ ĩgūsārē irasū āri odo, ĩgūsā iro nūrōta, doódirugue murīñajāa, ditaru sikoepugue taribujakōāyupu ĩgū buerā merā.

Jesús Fariseo bumarā, Herodeya bumarā ñerī buerire weredea
(Mt 16.5-12)

¹⁴ Iroque taribujarā, ĩgūsā baaburire kātikōāñurā. Doódirugue suruta pā opañurā. ¹⁵ Irasirigu Jesús ĩgūsārē gopeyari merā wereyupu:

—Fariseo bumarā, Herodeyarāya pā wemasārī morērīrē oārō pémasīka! āriyupu.

¹⁶ ĩgū buerā gapu ĩgū irasū āriīrē pémasīmerā, ĩgūsā basi āsū āri gāme werenīñurā:

—Marī pā opabirimakū ĩāgū, irasū āri kumi, āriñurā.

¹⁷ Jesús, ĩgūsā irasū āriīrē masīkōāyupu. Irasirigu ĩgūsārē āriyupu:

—¿Nasirīrā: “Pā opabea”, āri gāme werenīrī? ¿Masīberi? ¿Pémasīberi musā dapa? ¹⁸ ¿Koye opakrerā, ĩāberi? ¿Gāmipūrī opakrerā, péberi? ¿Yu irideare gūñaberi musā? ¹⁹ ¿Yu cinco mil masaka ũmarē pe mojōma pā duparure yu dukawa sīdeare gūñaberi? ĩgūsā baayapiadero puru, ¿dīku puuiri ĩgūsā baadūáadeare seasā utudobori? āriyupu Jesús.

—Pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari puuiri, āri yajūñurā.

²⁰ ĩgūsā irasū āri makū pégu:

—Puru su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari pā duparure cuatro mil masakare yu sīdero puru, ¿dīku puuiri ĩgūsā baadūáadeare seasā utudobori?

—Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari puuiri, āri yajūñurā.

²¹ ĩgūsā irasū āri yajumakū, ĩgūsārē:

—¿Musā irire gūñakererā, pémasīberi dapa? āriyupu Jesús.

Jesús Betsaidamurē koye ĩābire taudea

²² Ditarure taribuja, puru Betsaida wāikuri makārē ejañurā. ĩgūsā iroque ejamakū ĩārā, iro marā sugu koye ĩābire Jesús puro āia:

—Muya mojō merā moañaka, ĩgūrē taridoregu! āri, burō sērēñurā.

²³ ĩgūsā irasū āri makū pégu, Jesús koye ĩābiya mojōrē ñeā, iri makā turogue ĩgūrē tūāwāgā, sīku merā ĩgūya koyere eopeoyupu. Irasiri odo, ĩgūya mojōrī merā ĩgūrē ñapeo:

—¿Murē gajino deyori? āri sērēñayupu Jesús. ²⁴ ĩgū ĩāpā, ĩādiyupu. Irasirigu Jesúre:

—Masakare ĩādāa. ĩgūsā yuku irirosū deyorā waanamakū ĩāa, āriyupu.

²⁵ ĩgū irasū āri makū, Jesús dupaturi ĩgūya mojōrī merā ĩgūya koyere ñapeoyupu doja. Iropāgueta āārīpereri oārō deyoyuro ĩgū ĩāmakū.

²⁶ Irasirigu Jesús ĩgūrē:

—Muya wiigue diayeta goedujáakōāka! Makāguere waabirikōāka! I murē yu iriadeare gajerā masakare iro āārīrārē werebirikōāka! āriyupu.

Pedro Jesúre: “Mu Cristo āārā”, āri weredea
(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

²⁷ Puru Jesús ĩgū buerā merā Cesarea Filipino wāikuri makā turo āārīrī makārīgue waañurā. Maa waagú, ĩgū buerārē āsū āri sērēñayupu:

—Masaka yare, ¿naásū āri gūñarī? āriyupu.

28 Īgũ buerã ĩgũrẽ yũũñurã:

—Surãyeri mũrẽ: “Juan, masakare wãiyerimasũ ããrĩmi”, ãrĩma. Gajerã: “Elías ããrĩmi”, gajerã: “Marĩpũya kerere weredupuyurimasã merãmu ããrĩmi”, ãrĩma, ãrĩñurã.

29 —Mũsãkoa yũre, ¿naásũ gũñarĩ? ãrĩ sërẽñayurũ.

Pedro ĩgũrẽ yũjũyurũ:

—Mũ, Marĩpũ iriudi, Cristo ããrã, ãrĩyurũ.

30 Īgũ irasũ ãrĩmakũ, Jesũs ĩgũsãrẽ:

—Yũ ããrĩrikũrĩre gajerãrẽ werebirikõãka! ãrĩyurũ.

Jesũs ĩgũ boaburire weredea

(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

31 Pũrũ ĩgũsãrẽ ãsũ ãrĩ buenũgãyurũ:

—Yũ ããrĩpererã tĩgũ bũro ñerõ tarigũkoa. Judio masaka mũrã, paia oparã, Moisés gojadeare buerimasã yũre gããmemerã yũre wẽjẽrãkuma. Yũre wẽjẽkerepũrũ, urenũ waarõ merã masãgũkoa doja, ãrĩyurũ Jesũs.

32 Īgũsãrẽ pẽmasĩma õãrõ wereyurũ. Īgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgũ, Pedro gapũ Jesũre gajero gapũ ãjjanũgã, ĩgũrẽ turaro merã: “Irire ãrĩbirikõãka!” ãrĩyurũ. 33 Jesũs gapũ gãmegoronũgã, ĩgũ buerãrẽ ĩã, Pedrore ãrĩyurũ:

—Satanás, yũ pũrore wirika! Mũ, Marĩpũ yũre dorerire kãmutadũagu yãa. Mũ gũñarĩ, Marĩpũ gũñarĩ ããrĩbea. Masaka gũñarõsũ gũñãa mũ, ãrĩyurũ.

34 Irasũ ãrĩ odo, masakare, ĩgũ buerãrẽ siiu, ãrĩyurũ:

—Sugũ yũre tũyadũagu ĩgũ iridũarĩre piriburo. Irasirigũ yũre tũyari waja curusague pábiatũ wẽjẽsũbu irirosũ ããrĩkeregũ, neõ piriro marĩrõ yũre tũyanĩkõãburo. 35 Sugũ i ãmũgue ĩgũya okari direta maĩgũ, peamegue waagũkumi. Gajigũ yũre bũremugũ, Marĩpũ masakare tauri kerere ĩgũ wereri waja gajerã ĩgũrẽ wẽjẽkerepũrũ, ĩgũ gapũ tarigũkumi. 36 Sugũ masakũ i ãmũmarẽ ããrĩpereri opakeregũ, ĩgũ boari pũrũ waaburi gapũre gũñabiri waja peamegue waagũ, õãrĩrẽ neõ wajatabirikumi. 37 Irasirigũ peameguere wiridũagu, i ãmũ opari merã neõ wajarimasĩbirikumi. 38 Dapora marã ñerã Marĩpũre gããmemerã ããrĩma. Noó yũre, yũ werenĩrĩrẽ masĩkererã, gũyasĩrĩrĩ merã yũre: “Masĩbea”, ãrĩmakũ, yũde gũyasĩrĩrĩ merã ĩgũsãrẽ: “Masĩbea”, ãrĩgũkoa. Yũ ããrĩpererã tĩgũ, Yũpũ gosewasiriri merã, ĩgũrẽ wereboerã õãrã merã i ãmũguere dupaturi aarigũ, yũre gũyasĩrĩnerãrẽ yũde gũyasĩrĩgũkoa, ãrĩ wereyurũ Jesũs ĩgũsãrẽ.

9

1 Jesũs ãrĩnemoyurũ doja:

—Diyeta mũsãrẽ werea. Surãyeri mũsã õõguere ããrĩrã, mũsã boaburo dupuyuro, Marĩpũ ĩgũ turaro merã ĩgũyarãrẽ doreri aarimakũ ĩãrãkoa, ãrĩyurũ.

Jesũs ĩgũ deyori gorawayudea

(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

2 Jesũs, su mojomã pere gaji mojõ suru pẽrẽbejarinurĩ pũrũ Pedrore, Santiagore, Juãrẽ ãmarĩ buũrugue ĩgũsã direta siiu mũrĩayurũ. Iroque ĩgũsã ĩũrõ ĩgũ deyori gorawayuakõãyurũ. 3 ĩgũya surĩro goserĩñe, õãrõ borero waayuro. Neõ sugo nomeõ surĩ koeo irasũ boreri waamakũ irimasĩgõ mámo. 4 Irasũ waaripoeta iripoegue marã Moisés, Elías deyoanũgã, Jesũs

merã weretamunímakū ìãñurã. ⁵⁻⁶ Irasirirã buru güññurã. Pedro naásũ arímasĩbirisĩã, Jesúre:

—Guare buegu, marĩ òò ããrímakū òãtariduaã. Irasirirã ure wiigã irirãra. Muya wii, Moiséya wii, Elíaya wii irirãra, arĩyupu. ⁷ Igũ irasũ arĩripoe su yebo mikãyebo dijari igũsãrẽ túbiakõâyuro. Iri yebo poekague Marĩpu ãsũ arĩ werenímakū péñurã:

—Ĩi yu magũ, yu maĩgũ ããrĩmi. Igũrẽ òãrõ péka!

⁸ Irasũ arímakū, Pedrosã gãmenugã ìũrã, Moisére, Elíare ìãbiriñurã. Jesús direta nímakū ìãñurã.

⁹ Puru Jesús buuru wekague igũrẽ waamakū ìãdeare: “Gajerãrẽ werebirikõãka!” arĩ dijariyupu.

—Yu ããrĩpererã tĩgũ boa, masãdero purugue irire gajerãrẽ wereka! arĩyupu. ¹⁰ Irasirirã Igũ doreaderosũta gajerãrẽ werebirikererã, igũsã basi gãme ãsũ arĩ sërẽñañurã:

—“Yu boa, masãdero puru”, arĩgũ, ¿nasirigu irasũ arãyuri? arĩñurã. ¹¹ Irasirirã Jesúre ãsũ arĩ sërẽñañurã:

—¿Nasirirã Moisés gojadeare buerimasã: “Cristo, Marĩpu iriubu aariburi dupuyuro Elías aaripurorigukumi”, arĩrĩ? arĩ sërẽñañurã.

¹² Jesús igũsãrẽ yujuyupu:

—Musã arĩrõsũta Elíata aaripurorigukumi, ããrĩpererire amuyubu. Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue yare ããrĩpererã tĩgũrẽ waaburire ãsũ arĩ gojasũdero ããrĩbũ:

Ígũta buru ñerõ tarigukumi. Masaka igũrẽ gããmebirikuma, arĩ gojasũdero ããrĩbũ.*

¹³ Yu gapu musãrẽ: “Elías ejasiami”, arã. Igũ irasũ ejamakū, masaka igũsã gããmerõ iriduarire igũrẽ ñerõ irima. Igũrẽ waaburire iripoegue Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue gojaderosũta igũrẽ irisiana, arĩyupu Jesús Pedrosãrẽ.

*Jesús sugu majĩgũrẽ wãtĩ ñajãsũdire taudea
(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)*

¹⁴ Jesús Pedrosã merã buúrugue ããrãdi dijajagu, gajerã igũ buerã puru wãrã masaka nerẽanerãrẽ bokajayupu. Moisés gojadeare buerimasãde ããrĩñurã. Igũ buerã merã gãme guaseorã iriñurã. ¹⁵ Puru Jesúre ìãrã, ããrĩpererã ìãguka, Igũ puru umawãgã, igũrẽ òãdoreñurã.

¹⁶ Jesús igũ buerãrẽ:

—¿Ñeénorẽ gãme guaseoari, musã igũsã merã? arĩ sërẽñayupu.

¹⁷ Igũ sërẽñamakū pégu, sugu igũsã watope ããrĩgũ Jesúre arĩyupu:

—Buegu, murẽ yu magũrẽ wãtĩ ñajãsũdire ãiriabu. Wãtĩ igũrẽ werenĩbirimakū irinami. ¹⁸ Noó igũ waaró wãtĩ igũrẽ yebague ñeã meépiunokõãmi. Igũ irasirimakū igũya disigue sũmu wiri, igũya guikare kũrĩduútúa, buanokõãmi. Yu mu buerãrẽ: “Majĩgũrẽ wãtĩrẽ beowiubosaka!” arãdabu. Neõ bokatũbirama, arĩyupu.

¹⁹ Jesús igũsãrẽ arĩyupu:

—Musã yare buremurĩ opabirigorakõã. ¿Noópã yoaripoe musã merã ããrĩgukuri? ¿Noópã yoaripoe musã yare buremubirire güñaturagakuri? Majĩgũrẽ òò gapu ãrĩrika! arĩyupu.

* 9:12 Is 53.2-3

²⁰ Irasirirā majīgūrē Jesús puro āīāñurā. Īgū puro āījamakū, wātī Jesúre ĩāgū, majīgūrē narada, yebague tūrūjamejā, sūmutumakū iriyupu. ²¹ Irasū waamakū ĩāgū, Jesús Īgū pagure sērēñayupu:

—¿Díípoegue āsū waanugārī Īgū? āriyupu.

Īgū pagu yujuyupu:

—Majīgūgāgueta irasū āārīmī. ²² Wātī Īgūrē wējēduagu peamegue meémejā, diaguedere meébiamakū irinami. Irasirigu mu guare iritamumasīgū, bopoñarī merā ĩā, guare iritamuka! āriyupu Jesúre.

²³ Jesús āriyupu Īgūrē:

—Marīpu, mu yure buremumakū ĩāgū, muya āārīburire irigu, āārīpererire irimasīmi, āriyupu.

²⁴ Īgū irasū ārimakū pégu, majīgū pagu āsū āri gainiyupu:

—Murē buremua. Nemorō buremumakū irika yure! āriyupu.

²⁵ Jesús, wārā masaka Īgūsā puro ūma nerēmakū ĩāgū, wātīrē wiri-doreyupu:

—Īi majīgūrē werenībirimakū, pébirimakū iridi Īgūrē wirika! Dupaturi Īgūrē ñajābīta pama! āriyupu.

²⁶ Īgū irasū ārimakū pégu, wātī gainī, majīgūrē buro naradari merā yebague tūrūjamejāmakū, kōmoadi irirosū waamakū irisīā, Īgūrē wiriyupu. Irasū waamakū ĩārā, āārīpererā masaka: “Kōmoakōāmi”, āriñurā. ²⁷ Jesús Īgūya mojōrē ñeā, Īgūrē tūāwāgūnūmakū, wāgānugāyupu.

²⁸ Puru Jesús, wiigue ñajājamakū, Īgū buerā masaka péberogue Īgūrē sērēñañurā:

—¿Nasirirā gua gapu wātīrē béowiumasībirayuri?

²⁹ Jesús Īgūsārē yujuyupu:

—Īino wātīrē béowiuduarā, bereri merā Marīpure buro sērērō gāamea, āriyupu.

Jesús Īgū boaburire werenemodea

(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

³⁰⁻³¹ Puru Jesús irogue āārādi Īgū buerā merā waa, Galilea nikūgue tariwerewāgāyupu. Īgū waaróre gajerā masīmakū gāāmebiradiyupu. Īgū buerārē buegu irasiriyupu. Āsū āri bueyupu Īgūsārē:

—Masaka yure āārīpererā tīgūrē ñeā, gajerāguere wējēdorera wiarākuma. Īgūsā yure wējēadero puru, urenu waaró merā masāgukoa doja, āriyupu. ³² Īgū irasū ārīrīrē Īgūsā gapu pémasībiriñurā. Pémasībirikererā, Īgūrē guirā: “¿Naásū ārīduagu iriari, irasū āriĪgū?” āri sērēñabiriñurā.

Jesús sugu gajerā nemorō āārīgūyamarē weredeā

(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

³³ Jesús Capernaugue eja, puru wiigue ñajāja, Īgū buerārē sērēñayupu:

—Musā maa aarirā, ¿ñeēnorē gāme werenī guaseowāgārīrā iriari? āriyupu.

³⁴ Īgū irasū ārimakū pérā, yujubiriñurā. Maa aarirā, Īgūsā basi: “¿Noā marī watopere āārīpererā nemorō āārīgukuri?” āri werenī guaseowāgārīrā iriñurā. Irasirirā Jesúre yujubiriñurā. ³⁵ Īgūsā yujubirimakū ĩāgū, Jesús eja doaja, Īgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarārē siu, āsū āriyupu:

—Sugu āārīpererārē doregu āārīduagu āārīpererārē moāboegu irirosū āārīpererārē iritamurō gāāmea, ārīyupu.

³⁶ Irasū ārī, majīgūrē ĩgūsā dekogue āinū, ĩgūrē kōā, ĩgūya gosowekague āīpeo, ārīyupu:

³⁷ —Sugu yaagure ĩ majīgū irirosū āārīgūrē ōārō bokatīrīñeāgū yudere bokatīrīñeāmi. Yure bokatīrīñeāgū yu direta bokatīrīñeāgū meta yāmi. Yupu yure iriudidere bokatīrīñeāmi, ārīyupu Jesús.

*Jesús: “Marīrē ĩaturibi, marī merāmū āārīmi”, ārī weredea
(Mt 10.42; Lc 9.49-50)*

³⁸ Pūru Juan Jesúre ārīyupu:

—Gūare buegu, sugu masakū mū wāi merā wātēārē: “Wirika mūsā ñājādire!” ārī béowiumakū ĩābu. ĩgū, marī merā āārībirimakū ĩārā, ĩgūrē: “Īrīre neō irinemobirikōāka!” ārābu, ārīyupu.

³⁹ Jesús gapu ārīyupu:

—Kāmutabirikōāka ĩgūrē! Neō sugu yu wāi merā gajino iri ĩmugū, pūru yure ñerō werenibirikumi. ⁴⁰ Marīrē ĩaturibi, marī merāmūta āārīmi. ⁴¹ Diayeta mūsārē werea. Mūsārē: “Cristoyarā āārīma”, ārī, mūsārē deko tīārānorē diayeta Marīpu ĩgūsārē wajatari opamakū irigukumi.

*Gajerārē ñerō irimakū iribirikōāka! ārī weredea
(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)*

⁴² ‘Sugu yure būremurārē ĩ majīgū irirosū āārīrārē ñerō irimakū irigūno, būro wajamoāsūgukumi. Irasiriro, ĩgū gajerārē ñerō irimakū iriburi dupuyuro masaka ĩgūrē wāriye ūtāye merā wānugūgue siasiu, wādiyague meéyomakū ōābokoa. ⁴³ Irasirirā mūsāya mojō merā ñerō irirā, iri mojōrē dititā béorosū ñerō iririre pirika! Su mojō merāta Marīpu pūroque waamakū ōātarirokoa. Ñerō iririre pirimerā gapu pērebiri peamegue béosūrākuma. ĩgūsā pe mojō opakērerā, iroque waamakū ñetarirokoa. Iroguere peame neō yaribirikoa. ⁴⁴ Beka iroque waarārē baanīkōārākuma. Neō boabirikuma. Peame neō yaribirikoa.

⁴⁵ ‘Mūsāya gubu merā ñerō irirā, iri gubure dititā béorosū ñerō iririre pirika! Su gubu merāta, Marīpu pūroque waamakū ōātarirokoa. Ñerō iririre pirimerā gapu pērebiri peamegue béosūrākuma. ĩgūsā pe gubu opakērerā, iroque waamakū ñetarirokoa. Iroguere peame neō yaribirikoa. ⁴⁶ Beka iroque waarārē baanīkōārākuma. Neō boabirikuma. Peame neō yaribirikoa.

⁴⁷ ‘Mūsāya koyeru merā ĩā, ñerō irirā, iririre gorewea, béorosū ñerō iririre pirika! Su koyeruta opakērerā, Marīpu ĩgūyarārē dorerogue waamakū ōātarirokoa. Ñerō iririre pirimerā gapu pērebiri peamegue béosūrākuma. ĩgūsā pe koyegueta opakērerā, iroque waamakū ñetarirokoa. ⁴⁸ Beka iroque waarārē baanīkōārākuma. Neō boabirikuma. Peame neō yaribirikoa.

⁴⁹ ‘Īmūguere āārīpererā Marīpūre būremurā moā okari irirosū āārīrā, peamegue ūjū pūrīsūrōsū ñerō tariri merā ōārō āārīrākuma. ⁵⁰ Moā okamakū ōāgorāa. Irasirirā gajerā merā ōārō āārīrā moā okari irirosū āārā. Moā okadea okabirimakū, dupaturi okamakū irimasībirikoa. Irasirirā moā okari irirosū āārīka! Gajerā merā ōārō āārīnīkōāka! ārī wereyupu Jesús ĩgūsārē.

10

Jesús masakare: “Mũsā marāposā nomerē béobirikōāka!” āri buedea (Mt 19.1-12; Lc 16.18)

¹ Jesús Capernaugue āārīdi waa, Judea nikūgue eja, dia Jordán wāikūdiya gaji koepugue ejayupu doja. Irogue wārā masaka ĩgū puro nerēmakū ĩāgū, ĩgū irinarōsūta dupaturi ĩgūsārē bueyupu. ² ĩgū bueripoe fariseo bumarā Jesúre ñerī werenimakū iriduarā, āsū āri sērēñarā ejañurā: —Sugu masakū ĩgū marāpore béomakū, ¿marī doreri āārīkuri? ārīñurā.

³ Jesús ĩgūsārē yujuyupu:

—¿Naásū doreyuri Moisés mũsārē?

⁴ ĩgū irasū ārīmakū, ĩgūrē āsū ārīñurā:

—“Sugu masakū ĩgū marāpore béodugū: ‘I waja mūrē béoa’, āri gojari pūrē sīrō gāāmea”, āri gojadi āārīmī, ārīñurā.

⁵ ĩgūsā irasū ārīmakū, āsū ārīyupu Jesús:

—Mũsā ñekūsamarā Marīpu dorerire iridwabirimakū ĩāgū: “ĩgūsā marāposā nomerē béoduarā, béokōāburo”, āri gojadi āārīmī Moisés. ⁶ ĩgū irasū āri gojakerepuru, neōgoragueta Marīpu i ũmarē irigu, ũmúu, nomeō iridi āārīmī. ⁷ Sugu ũmúu ĩgū pagūsamarārē wiri, ĩgū marāpo merā āārīgukumi. ⁸ Irasirirā ĩgūsā pērā āārīkererā, Marīpu ĩūrō su duputa irirosū āārīrākuma. Irasirirā pērā āārībema. Su duputa irirosū āārīma. ⁹ Marīpu ĩgūsārē su duputa irirosū āārīmakū iridero puru, gajigu ĩgūsārē gāme béomakū iribirikōārō gāāmea, ārīyupu.

¹⁰ Jesús irasū āri odo, ĩgū buerā merā wiigüe ñajākōāyupu. Irogue ĩgū buerā irire sērēñanemoñurā doja. ¹¹ Jesús ĩgūsārē yujuyupu:

—Sugu masakū ĩgū marāpore béodi gajego merā marāpokugu, igo merā ñerō irigu yāmi. ¹² Nomeōde igo marāpore béogo, gajigu merā marāpokugo, ĩgū merā ñerō irigo yāmo, ārīyupu.

Jesús majīrāya āārīburire Marīpure sērēbosadea (Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

¹³ Puru masaka majīrārē Jesúre moañadorerā ĩgū puro āijañurā. ĩgūsā āijamakū ĩārā, ĩgū buerā gapu ĩgūsārē bokatīrī: “ĩgūrē garibobirikōāka!” ārīñurā. ¹⁴ ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús ĩgūsā merā gua, āsū ārīyupu:

—Majīrā yu pūrogue aariburo. Kāmutabirikōāka ĩgūsārē! Marīpu ĩgūyarārē dorerogue āārīmurā ĩsā majīrā yure usayari merā bokatīrīñeārā irirosū āārīma. ¹⁵ Diayeta mũsārē werea. ĩsā majīrā Marīpure ĩgūsā Opure gāāmerā irirosū āārīmerāno, ĩgūyarārē doreroguerē waabirikuma, ārīyupu.

¹⁶ Irasū āri odo, majīrārē āi, kōā, ĩgūsārē ñapeo, Marīpure ĩgūsāya āārīburire sērēbosayupu.

Sugu maamu wāri doebiri opagu Jesús merā werenídea (Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

¹⁷ Jesús irogue āārādi waaripoe sugu maamu ũmaja, ĩgū ñadukupuri merā Jesúya guburi puro ejamejāja, sērēñayupu:

—Ōāgū buegu, yu ũmugasigüe perebiri okarire wajatadugū, ¿ñeénorē irigakuri? ārīyupu.

¹⁸ Jesús ĩgūrē yujuyupu:

—¿Nasirigu yure: “Ōāgū”, ārīrī? Marīpu suguta ōāgū āārīmī. ¹⁹ Mũ, ĩgū doreri pídeare masía: “Masakare wējēbirikōāka! Gajigu marāpo

merā ñerō iribirikōāka! Yajabirikōāka! Gajerā irideare ārīgatori merā werebirikōāka! Gajerāyare ārīgatori merā āibirikōāka! M̄ pagusāmarārē goepayari merā buremuka!” ārī wereyup̄ Jesús ĩgūrē.

²⁰ Maam̄ Jesúre yujyup̄:

—Bueḡ, iri doreri āārīpererire majīgūgueta tarinugābiribu ȳ, ārīyup̄.

²¹ Jesús ĩgūrē maĩrī merā ĩā, āsū ārīyup̄:

—M̄rē su wāi ðayāa. M̄ oparire duaḡ waaka! M̄ duadea wajare boporārē s̄ika! Irasiriḡ ũmugasiguere wári ðārī opagukoa. Irasiri odo, ȳ merā aarika! ārīyup̄.

²² ĩgū irasū ārīmakū pégu, ĩgū wári oparire maĩsā, b̄ro b̄jowereri merā waakōāyup̄.

²³ ĩgū b̄jowereri merā waamakū ĩāgū, Jesús ĩgū buerārē ĩā, ārīyup̄:

—Wári doebiri oparārē Marīp̄ ĩgūyarārē doreroguere ĩgūsā waad̄amakū diasagorāa, ārīyup̄.

²⁴ ĩgū irasū ārīmakū, ĩgūsā gap̄ péguka, pémasĩbiriñurā. Jesús dupaturi werenemoyup̄ doja ĩgūsārē:

—Ȳ buerā, m̄sārē werea. Masaka: “Wári opari merā ðārō waarokoa ȳre”, ārī gūñarārē Marīp̄ ĩgūyarārē doreroguere ĩgūsā waamakū diasagorāa. ²⁵ Camellu awiru gobegāgue ñajātariweremasĩbirikumi. I nemorō, wári doebiri opagure Marīp̄ ĩgūyarārē doreroguere waamakū diasāa, ārīyup̄.

²⁶ ĩgū irasū ārīmakū pérā, nemorō péguka, ĩgūsā basi gāme s̄erēñanurā:

—Iro merē, ¿noā gap̄ Marīp̄ tausūmurā ĩgū p̄rogue waamurā āārībokuri? ārīñurā.

²⁷ Jesús ĩgūsārē ĩā, ārīyup̄:

—Masaka ĩgūsā basi ĩgūsā iriri merā Marīp̄ p̄rogue waamasĩbema. Marīp̄ dita ĩgūsārē ĩgū p̄ro āārīmurā waamakū irimasĩmi. ĩgū dita āārīpererire irimasĩmi, ārīyup̄.

²⁸ ĩgū irasū ārīmakū pégu, Pedro ĩgūrē ārīyup̄:

—Ḡa Op̄, ḡa m̄rē t̄yarā, āārīpereri ḡa opadeare pípeokōāb̄, ārīyup̄.

²⁹ Jesús yujyup̄:

—Diayeta m̄sārē werea. Ȳ merā Marīp̄ȳa kerere wererā waarā, ĩgūsāȳa wiirire, ĩgūsā pagup̄rārē, pagusāmarārē, p̄rārē, ĩgūsāȳa pooerire pípeorā, wári ðārī wajatarākuma. ³⁰ ĩgūsā iro dupuyuro opaderosū i ũm̄guere cien nemorō ĩgūsāȳa wiiri, ĩgūsā pagup̄rā, pagosā nome, p̄rā, ĩgūsāȳa pooeri oparākuma. ĩgūsā, yaarā āārīmakū ĩārā, gajerā ĩgūsārē ñerō tarimakū irikerep̄ḡ, wári ðārī wajatarākuma. I ũm̄ peremakū, ũm̄gasiguere perebiri okari oparākuma. ³¹ Wárā daporare wári oparā, p̄r̄guere neō gajino opamerā dujarākuma. Opamerā gap̄, p̄r̄guere wári oparā dujarākuma, ārīyup̄ Jesús.

Dupaturi Jesús ĩgū boaburire weredea

(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

³² P̄r̄ Jesús Jerusalēgue waarí maague ĩgū buerā dupuyuro majāyup̄. ĩgū dupuyumakū ĩārā, ĩāgukakōāñurā. “¿Marīrē irogue naásū waarokuri?” ārī gūña, gūiri merā ĩgū p̄r̄ t̄yañurā. Irasiriḡ Jesús ĩgū buerā pe mojōma pere su gubu peru p̄rēbejarārē siiu, ĩgūrē waaburire werenugāyup̄ doja:

33 —Ōārō péka! Marī Jerusalégue waarā yáa. Irogue yu āārīpererā tīgū, paía oparāguere, Moisés gojadeare buerimasāguere wiasūgukoa. Īgūsā yure: “Boaburo”, ārīrākuma. Irasirirā judío masaka āārīmerāguere wiarākuma. 34 Īgūsā yure burida, síku eotúbira, buro tārārākuma. Irasiri odo, yure wējērākuma. Īgūsā yure wējēadero puru, urenu waaró merā masāgukoa, ārīyupu Jesús.

Santiago, Juan merā Jesúre sērēdea
(Mt 20.20-28)

35 Puru Zebedeo pūrā Santiago, Juan Jesús puro waa ejanugā, Īgūrē āsū ārī sērēñurā:

—Guare buegu, gu sērērōsūta guare irika! ārīñurā.

36 Jesús Īgūsārē sērēñayupu:

—¿Ñeonorē yu irimakū gāāmerī musā?

37 Īgūrē yujuñurā:

—Mu Opu ñajāgū, guadere mu merā doremurā sóoka! Sugure mu diaye gapu, gajigure kúgapu doadoreka! ārīñurā.

38 Jesús Īgūsārē ārīyupu:

—Musā yure sērērīrē pémasībea. Yu buro ñerō tarigukoa. ¿Yu ñerō tarirosū musāde ñerō tarirā, bokatūrākuri? ¿Yure Īgūsā wējērōsū musādere Īgūsā wējēmakū, bokatūrākuri? ārīyupu.

39 —Bokatūkōārākoa, ārī yujuñurā.

Jesús Īgūsārē ārīyupu:

—Yu irirosū musāde ñerō tari, boarākoa. 40 Yu gapu musārē yu diaye, kúgapu doamurārē beyemasībea. Yupu āmusiadi āārīmí irire. Irasirirā Īgū beyenerā dita yu diaye, kúgapu doarākuma, ārīyupu.

41 Gajerā Jesús buerā pe mojōmarā gapu Santiago, Juan Īgūsā Jesúre sērērīrē pérā, Īgūsā merā guañurā. 42 Īgūsā guamakū ĩāgū, Jesús Īgūsārē Īgū puro siiu needō, ārīyupu:

—I nikū marā oparā Marīpüre buremumerā Īgūsāyarārē turaro merā dorema, Īgūsā dorerire iridorerā. Irire masīa musā. 43 Musā tamerā Īgūsā irirosū iribirikoa. Musā watopeguere opu āārīduagu, musārē moāboegu irirosū āārīrō gāāmea. 44 Sugū musā watopegue āārīgū gajerā nemorō āārīduagu, āārīpererārē moāboegu irirosū āārīburo. 45 Yude irasūta āārā. Yu āārīpererā tīgū masaka yure iritamuburo, ārīgū meta aaribú. Yu gapu Īgūsārē iritamugū aaribú. Irasirigu wārā masakare yu boari merā Īgūsā ñerō iridea wajare wajaribosagu aarigū iribu, ārīyupu Jesús.

Jesús Bartimeo wāikugure koye ĩābire taudea
(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

46 Puru Jesús Īgū buerā merā Jericógue ejayupu. Iri makārē tariwāgāmakū, wārā masaka Īgūsā merā waañurā. Īgūsā waarí maa turo sugū koye ĩābi doayupu. Īgū Bartimeo wāikugu, Timeo magū āārīyupu. Ūmariku iri maa turo masakare niyeru sērē doanīayupu. 47 Masaka: “Jesús Nazaretmu aarímí”, ārīmakū pégu, āsū ārī gainīnugāyupu:

—Jesús, David parāmi āārīturiagu, yure bopoñarī merā ĩāka! ārīyupu.

48 Īgū irasū ārī gainīmakū pérā, wārā masaka: “Toeaka!” ārādiñurā. Īgūsā irasū ārīkerepuru, Īgū gapu Īgū gainíadero nemorō:

—David parāmi āārīturiagu, yure bopoñarī merā ĩāka! ārī gainīyupu.

49 Īgū irasū ārīmakū pé, Jesús dujanugāja, masakare:

—Siiurika ĩgūrē! āriyupu.

Īgū irasū ārimakū pérā, gajerā ĩgūrē siiu: “Usuyaka! Wāgānugāka! Murē siiumi”, āriñurā.

⁵⁰ Īgūsā irasū ārimakū pé, ĩgūya suriro wekamañerē túweapí, pari wāgānugā, Jesús puro ejanugājayupu. ⁵¹ Jesús ĩgūrē sērēñayupu:

—¿Neénorē ya murē irimakū gāamerí? āriyupu.

Bartimeo yujuyupu:

—Buegu, yare koye ĩmakū irika! āriyupu.

⁵² Jesús ĩgūrē āriyupu:

—Ma yare buremurí opáa. Irasirigu tausūa, āriyupu.

Īgū irasū ārimakūta, koye ĩābiradi ōārō ĩāmasiākōāyupu. Pugu maague Jesúre tuyawāgāyupu.

11

Jesús Jerusalégue ejadea

(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Pugu Jesús ĩgū buerā merā Jerusalégue ejaburo dupuyuro, Betfagé, Betania wāikuri makārī puro ejanuroriyupu. Iri makārī Olivos wāikuri buúru āārīdujimejārō āārīyuro. Irogue eja, Jesús pērā ĩgū buerārē āsū āri iriuyupu:

² —Si makā marī bokatīūrō āārīrī makāgue waaka! Irogue ejarā, sugū burrore ĩgūsā sianúadire neō suñarō peyasūña marīgūrē bokajarākoa. ĩgūrē kura, ārika! ³ Sugū masārē: “¿Nasirimurā yári?” ārimakū: “Marī Opū gāameami. Dapora wiagukumi doja”, ārika! āri iriuyupu.

⁴ ĩgū irasū ārimakū, pērā waa, maa turo āārīrī wii disipuro burrore ĩgūsā sianúadire bokaja, ĩgūrē kurañurā. ⁵ ĩgūsā irasirimakū ĩārā, iro āārīrā sērēñañurā:

—¿Nasirirā yári? ¿Nasirimurā burrore kurari? āriñurā.

⁶ ĩgūsā irasū ārimakū pérā, Jesús ārāderosūta wereñurā. ĩgūsā irasū āri weremakū pérā: “Āiaka!” āri yujañurā. ⁷ Pugu burrore Jesús purogue āiñurā. Āija, ĩgūsāya wekama surire túwea, burro weka peoñurā. Jesús ĩgū wekague muribeja waayupu. ⁸ Masaka wárā ĩgūsāya wekama surire túwea āi, ĩgū waaburi maarē sēōpidupuyuñurā ĩgūrē buremurā. Gajerā yuku dūpuri pūrikurire diti, maarē pidupuyuñurā, ĩgū waarī maa ōārī maa āārīburo, ārīrā.

⁹ Irasirirā ĩgū dupuyuro waarā, ĩgū puru tuyarāde āsū āri gainiñurā:

Marī Opure usuyari sīrā! Īi Marīpu marīrē taugu iriudi ōārō aariburo.

¹⁰ Marī Opū ñajāburi ōārō aariburo. Marī ñekū David opu āārīderosūta ōārō āārīburo.

Marīpūre: “Ōātaria mu āārīpererā Opū ūmugasigue āārīgú”, āri, usuyari sīrā! āriñurā.*

¹¹ Irasirigu Jesús Jerusalégue eja, Marīpūya wiigue ñajāa, āārīpereri iri wiimague āārīrīrē ĩāpeokōāyupu. Īā odo, Betaniague ĩgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā merā waayupu. ĩgūsā irogue waaripoere ñamikague āārīsiayuro.

Jesús higueraḡu dukā marīdire ñāimākū iridea

(Mt 21.18-19)

¹² Gajina gapu Betaniague aarānerā Jerusalēgue goedujāañurā doja. Jesús irogue goedujāagu, uaboakōāyupu. ¹³ Yoarogue merā higuera wāikudire oārō pūrikudire iā: “Dukakukoa”, ārigū iāgū waadiyupu. Irigu gapu duka marīyuro. Dukakaripoe āarībiriyuro. Irasirigu pūrī direta bokajayupu. ¹⁴ Irigu duka marīmakū iāgū, Jesús āsū āriyupu:

—Igu dukare masaka neō dupaturi baabirikuma. Neō dukakabirikoa, āriyupu.

Īgū irasū ārīmakū, Īgū buerā péñurā.

Jesús Marīpuya wiigie duarārē béowiudea
(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵ Puru Jerusalēgue eja, Jesús Marīpuya wiigie ñajāyupu. Irogue doebiri duarārē, wajarirādere béowiuyupu. Niyeru gorawayurimasāya niyeru sāñarī kūmarīrē yomeéwiunokōāyupu. Bujare dua doanírāya doaripērīdere irasūta iriyupu. ¹⁶ “Neō duari āi ñajābirikōāka, Marīpuya wiiguere!” āriyupu Jesús masakare. ¹⁷ Āsū āri bueyupu Īgūsārē:

—Marīpu Īgūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārīdi āārīmī: “Yaa wii, yure buremurā yure sērērī wii wāikurokoa. Irasirirā āārīpereri nikū marā i wiigie yure sērērā aarirākuma”, ārīdi āārīmī. Musā gapu, Īgū irasū ārīkerepuru, yajarimasāya wii irirosū āārīmakū yāa, āriyupu Jesús.

¹⁸ Īgū irasū ārīmakū, āārīpererā masaka pégukakōāñurā. Irasirirā paia oparā, Moisés gojadeare buerimasāde Īgūrē gūiñurā. “¿Nasiri ĩrē wējērākuri?” āri gūñamañurā. ¹⁹ Puru naimejāripoe Jesús Īgū buerā merā iri makārē wiriwāgākōāyupu doja.

Jesús buerā higuera gu boanugādire iādea
(Mt 21.20-22)

²⁰ Gajina boyoripoe maague waarā, higuera gu nugūrīgue merāta ñañugādire iāñurā. ²¹ Pedro irigure Jesús ārādeare gūña, Īgūrē āriyupu:

—Buegu, iāka! Igu higuera gu mu boadoredi boakōāsiayo, āriyupu.

²² Jesús yujuyupu:

—Marīpue buremuka! ²³ Diayeta musārē werea. Sugu Marīpue buremugū, Īgūrē: “Ibuūrure dia wādiyague béoka!” ārīmakū, Īgū ārāderosūta waarokoa. Musā: “Marīpu āsū irimasībirikumi”, āri gūñarō marīrō: “Īgūrē yu sērēaderosūta waarokoa”, āri buremumakū, Marīpu diayeta irasirigukumi. ²⁴ Irasirigu musārē irire weregura doja. Marīpue sērērā: “Yu sērērōsūta waarokoa yure”, āri buremumakū, musā sērērōsūta irigukumi. ²⁵ Irasirirā Marīpue musā sērēburo dupuyuro gajerā musārē ñerō iridea waja Īgūsā merā guarire pirika! Īgūsā ñerō irideare kātika! Irasirimakū iāgū, Musāpu umugasigie āārīgū musā ñerō irideare kātigukumi. ²⁶ Gajerā musārē ñerō irideare musā kātibirimakū iāgū, Īgūde musā ñerō irideare kātibirikumi, āriyupu Jesús.

Judío masaka oparā Jesúre: “¿Noā murē doreri?” āri sērēñādea
(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

²⁷ Īgū irasū ārādero puru, dupaturi Jerusalēgue waañurā doja. Irogue eja, Jesús Marīpuya wiigie waanamakū iārā, paia oparā, Moisés gojadeare buerimasāde, judío masaka murā merā Īgū purogue waa ejanugā, ²⁸ Īgūrē sērēñañurā:

—¿Noā murē doreri mu irasirimakū? ¿Noā murē: “Āsū irika!” ārīrī? āriñurā.

29 Jesús ĩgūsārē yujuyupũ:

—Yude musārē sērēñagura. Musã yujumakũ, yude musārē yujugura.
30 ¿Noã Juārē masakare deko merã wãiyedoregu iriuyuri, Marĩpu, o masaka? Yujuka! ãrĩyupũ Jesús.

31 ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pērã, ĩgūsã basi ãsũ ãrĩ gãme werenĩñurã:

—“Marĩpu Juārē doredi ããrĩmĩ”, marĩ ãrĩmakũ, Jesús marĩrē: “¿Nasirĩã ĩgũ weredeare buremubiriri musã?” ãrĩbokumi. 32 ããrĩpererã masaka: “Diayeta Juan Marĩpuya kerere weredupuyudi ããrĩmĩ”, ãrĩ gũñama. Marĩ: “Masaka Juārē wãiyedorenerã ããrĩmã”, ãrĩmakũ, masaka marĩ merã guabokuma, ãrĩñurã. Masakare gũisã, irire irasũ ãrĩñurã. 33 Irasirirã: “Masĩbirikoa”, ãrĩ yujũñurã Jesũre.

Irasirigũ Jesús ĩgūsārē ãrĩyupũ:

—Musã yure: “¿Noã murē irire doreri?” ãrĩ sērēñadeare yude musārē yujubea, ãrĩyupũ.

12

Jesús ñerã moãrã keori merã buedea
(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

1 Purũ Jesús paia oparãrē, Moisés gojadeare buerimasãrē, judio masaka oparãrē keori merã ãsũ ãrĩ wereyupũ:

—Sugũ masakũ ĩgũya poeegue iguidarire otekumi. Ote odo, iri poee turo ãtãyeri merã sãrĩsãkumi. ãtãyegue igui karabipiri gobere irikumi. Wii ãmarĩ wiigãrē irikumi, iri poeere korerã ðãrõ ãã koreburo, ãrĩgũ. Irasiri odo, gajerãrē iri poeere wayu: “Yaa oteri dukare yure deko merã sĩrãkoa, yu musārē iri poeere wayuri waja”, ãrĩkumi. Irasũ ãrĩ odo, gajerogue waakõakumi. 2 Purũ igui ñiripoe ejamakũ, ĩgũrē moãboegure ĩgũya poeere moãrã purogue iriukumi, ĩgũya poeema oteri dukare deko merã sērēdoregu. 3 Iri poeere moãrã gapũ ĩgũ irogue ejamakũ ããrã, ĩgũrē ñeã, pákuma. Neõ gajino sĩrõ marĩrõ ĩgũrē iridujukuma. 4 Purũ iri poee opu gajigũ ĩgũrē moãboegure iriukumi doja. ĩgũrē dipurure pá, kãmitúkuma. ĩgũrē burida, iridujukuma. 5 Iri poee opu gajigũre iriukumi doja. ĩgũrē wējẽkõakuma. Purũ wãrã iriukumi doja. Surãyerire pá, gajerãrē wējẽkõakuma.

6 7 Irasirigũ iri poee opu magũ, ĩgũ burõ maĩgũ dita ðuyakumi. “Yu magũrē buremurãkuma”, ãrĩ gũñarĩ merã ĩgũrē iriutũnuadikumi. 7 Iri poeere moãrã gapũ ĩgũ magũ ejamakũ ããrã, ĩgūsã basi ãsũ ãrĩ gãme werenĩkuma: “Itã purũguere i poeere opabu ããrĩmĩ. ĩgũrē wējẽkõãrã! Irasirirã marĩ basi i poeere oparãkoa”, ãrĩkuma. 8 Irasirirã ĩgũrē ñeã, wējẽ, poee turogue ĩgũya dupure ãiwãgã bẽokõakuma, ãrĩyupũ Jesús.

9 Irasũ ãrĩ odo, ĩgūsãrē sērēñayupũ:

—Iro merē poee opu, ¿nasirigũkuri ĩgũya poeere moãrãrē? ãsũ irigũkumi. Irogue waa, ĩgūsãrē wējẽ, ĩgũya poeere gajerã gapure sĩgũkumi.

10 ¿Musã Marĩpuya werenĩrĩ gojadea purē ire buebiriri? ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ:

Suye ãtãye wii iririmasã ĩgūsã bẽoadeaye merã gajigũ gapũ ðãrõ turari wii irigũkumi.

11 Marĩpu irasiridi ããrĩmĩ. Marĩ ĩgũ irasirideare ĩãrã: “Õãtaria”, ãrĩ gũñãa, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ, ãrĩ wereyupu Jesús ĩgũsãrẽ.*

12 Judĩo masaka oparã ĩgũ i keori merã irasũ ãrĩ weremakũ pãrã: “Marĩrẽ: ‘ĩgũsã irirosũ ñerã ããrã’, ãrĩgũ irikumi”, ãrĩ pãmasĩ, ĩgũrẽ ñeã, peresu iridũadiñurã. Irasiridũakererã: “Masaka ĩgũrẽ marĩ irasirimakũ ĩãrã, marĩ merã guabokuma”, ãrĩ gũñãñurã. Irasirirã ĩgũsãrẽ gũi, Jesũre pirikõã, gajerogue waakõãñurã.

Romano marã opu masakare niyeru wajasearire Jesũre sãrẽñãdea
(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

13 Pũru Jesũre weresãdũarã, surãyeri fariseo bumarãrẽ, Herodeya bumarãdere Jesús pũroge ĩgũrẽ wãri sãrẽña, diaye yũjubirimakũ iridorerã iriũñurã. 14 ĩgũsã iriuanerã Jesús pũroge ejarã, ãsũ ãrĩñurã:

—Buegu, mũ iririkãre masĩa. Mũ ãrĩgatoro marĩrõ werenĩa. Marĩpũyare diayeta buea. “¿Naásũ gũñãrĩ masaka yãre?” ãrĩ gũñãrõ marĩrõ diayeta ĩgũsãrẽ werea. Oparãrẽ, ubu ããrĩrãdere ããrĩpererãrẽ sũrosũta ĩãa. Irasirigu guare wereka! Romano marã opu marĩrẽ niyeru wajasearire marĩ wajarimakũ, ¿õãgorari, o õãberi? ¿Wajariro gããmerĩ, o wajaribirikõãrõ gããmerĩ? ãrĩñurã.

15 Jesús gapũ ĩgũsã irigatorĩ merã ĩgũrẽ ñerõ iridũarire masĩsĩã, ãsũ ãrĩyupu:

—¿Nasirirã yũ ñerõ yũjumakũ iridũari mũsã? Niyeru tire yãre ãrĩka! Iri tire ĩãmurã! ãrĩyupu.

16 ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pãrã, suti ãĩãñurã. Jesús ĩgũsãrẽ sãrẽñayupu:

—I tiguere, ¿noãya diapu keori, noãya wãĩ tuuyari? ãrĩyupu.

—Romano marã opuã diapu keori, ĩgũ wãita tuuyãa, ãrĩ yũjuñurã.

17 Irasirigu Jesús ĩgũsãrẽ ãrĩyupu:

—Iro merẽ romano marã opuã ããrĩrĩrẽ ĩgũrẽ sĩka! Marĩpũya gapũre Marĩpũre sĩka! ãrĩyupu.

ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pãgũkakõãñurã.

Saduceo bumarã, Marĩpu boanerãrẽ masũrĩrẽ Jesũre sãrẽñãdea
(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

18 Pũru surãyeri saduceo bumarã Jesús pũroge ejañurã. ĩgũsã: “Masaka boanerãge masãbirikuma”, ãrĩ bũremurã ããrĩñurã. Irasirirã Jesũre ãsũ ãrĩñurã:

19 —Buegu, Moisés marĩrẽ ãsũ ãrĩ gojapĩdi ããrĩmĩ: “Sugu marãpokũdi pũrã marĩkeregu ĩgore boaweomakũ, ĩgũ pagũmũ ĩgore dũunorẽgukumi. Irasirirã, ĩgũ igo merã pũrãkũrã ĩgũ tĩgũ dagũ pũrã irirosũta ããrĩrãkuma”, ãrĩdi ããrĩmĩ. 20 Iripoeguere sugũ pũrã su mojóma pere gaji mojó peru pãrẽbejarã ããrĩuanerã ããrĩmã. ĩgũsã tĩgũ gapũ marãpokũ, pũrã marĩgũta boakõãyupu. 21 Irasirigu ĩgũ dagũ dokamũta ĩgũ marãpo ããrĩdeore dũunorẽyupu. ĩgũde, ĩgũ tĩgũ dagũ irirosũta pũrã marĩgũta boakõãyupu. ĩgũsã pãrã dokamũde pũrã marĩgũta boakõãyupu. 22 Irasũ dita pũrã marĩrãta boapereakõãñurã. ĩgũsã pũru ĩgũsã marãpode boakõãyupo pama. 23 ĩgũsã su mojóma pere gaji mojó peru pãrẽbejarã ãma ĩgore marãpokũadiñurã. Irasirirã boanerã masãmakũ, ¿niĩno marãpogora ããrĩgokuri? ãrĩñurã.

24 Jesús ĩgũsãrẽ yũjũyupu:

—Musa diaye gũnabea. Marĩpuya werenĩri gojadeare, ĩgũ turaridere musa neõ masıbea. ²⁵ Boanerã ĩgũsã masãdero puru, ĩgũsã umugasigue Marĩpure wereboerã irirosũ aãrĩrakuma. Iroguere marãpokubirikuma. ĩgũsã pũrã nomedere nomesubirikuma. ²⁶ ¿Moısés gojadea pũguere boanerã ĩgũsã masãburire buebiriri? Iripoeguere yukugãgue ujũrõgue Marĩpu Moısere asũ arĩdi aãrĩmi: “Yu Abraham, Isaac, Jacob Oputa aãrã”, arĩdi aãrĩmi. ²⁷ Irasirirã ĩgũsã boanerã aãrĩkererã, Marĩpu merã okarã aãrĩma. Irasirigu Marĩpu boanerã dupaturi masãbirimurã Opu aãrĩbemi. Okarã, boanerãgue dupaturi masãmurã Opu aãrĩmi. Irasirirã musã: “Boanerã masãbirikumã”, arĩ gũnarã, diaye gũnabea, arĩyupu Jesús.

“¿Dĩ gapu Marĩpu doreri gaji doreri nemorõ aãrĩrĩ?” arĩ sërẽñadea (Mt 22.34-40)

²⁸ ĩgũsã Jesús merã werenĩripoe sugu Moısés gojadeare buerimasũ ĩgũsã puro ejayupu. Jesús ĩgũ õãrõ yujurire pé, asũ arĩ sërẽñayupu ĩgũrẽ:

—¿Dĩ gapu Marĩpu doreri gaji doreri nemorõ aãrĩrĩ?

²⁹ Jesús ĩgũrẽ yujuyupu:

—Gaji doreri nemorõ aãrĩrĩ i aãrã: “Israel bumarã õãrõ péka! Marĩpu suguta musã Opu aãrĩmi. ³⁰ Irasirirã musãya yujupũrãrĩ merã, musã aãrĩrikuri merã, aãrĩpereri musã gũnarĩ merã, musã turari merã Marĩpure musã Opure maĩka!” ³¹ I doreri puruma asũ arã: “Mu basi maĩrõsũta mu puro aãrĩrãrẽ maĩka!” I pe dorerita gaji aãrĩpereri doreri nemorõ aãrã, arĩyupu Jesús.

³² ĩgũ irasũ arĩmakũ, Moısés gojadeare buerimasũ asũ arĩ yujuyupu:

—Buegu, irasũta aãrã. Mu arĩrĩ diayeta aãrã. Marĩpu suguta aãrĩmi. Gajigu ĩgũ irirosũ aãrĩgũ mámi. ³³ Marĩrẽ marĩya yujupũrãrĩ merã, marĩ gũnarĩ merã, aãrĩpereri marĩ turari merã Marĩpure maĩrõ gãamea. Marĩ basi maĩrõsũta gajerãrẽ maĩrõ gãamea. Marĩpure buremurã ĩgũ iũrõ waimurã wẽjẽ soepeomakũ õãgorãa. I nemorõ Marĩpure, masakadere marĩ maĩmakũ õãtaria, arĩyupu.

³⁴ ĩgũ pémasĩrĩ merã õãrõ yujumakũ iã, Jesús ĩgũrẽ arĩyupu:

—Mérõ duyãa, Marĩpu mu Opu aãrĩrĩrẽ mu pémasĩburo, arĩyupu.

Jesús irire irasũ arãdero puru, neõ sugu ĩgũrẽ sërẽñanemobiriñurã.

“¿Noã parãmi aãrĩturiagu aãrĩrĩ Cristo?” arĩ sërẽñadea (Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵ Jesús Marĩpuya wiigue buegu, asũ arĩ sërẽñayupu:

—¿Nasirirã Moısés gojadeare buerimasã: “Cristo, David parãmi aãrĩturiagu aãrĩmi”, arĩrĩ? ³⁶ David, Cristo ñekũ aãrĩkeregu, Oãgũ deyomarĩgũ ĩgũrẽ weredorederosũta asũ arĩ gojadi aãrĩmi:

Marĩpu yu Opure asũ arĩmi: “Oõ, yu diaye gapu doaka, yu merã dorebu! Irasiriripoe murẽ iaturirãrẽ mu dorerire tarinugãnemobirimakũ irigura”, arĩmi, arĩ gojadi aãrĩmi David.*

³⁷ David, Cristo ñekũ aãrĩkeregu, ĩgũrẽ: “Yu Opu aãrĩmi”, arĩdi aãrĩmi. ¿Nasirigu, Cristo, David parãmi aãrĩturiagu aãrĩkerepuru, David ĩgũrẽ irasũ arĩyuri? arĩyupu Jesús.

Wãrã masaka iri wiigue aãrĩrã ĩgũ wererire usuyari merã péñurã.

Jesús Moısés gojadeare buerimasãyamarẽ weredea (Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Jesús ášũ ářĩ buenemoyupũ:

—Moisés gojadeare buerimasã ñerõ iririre õãrõ pémasĩka! Oparã irirosũ surĩ yoari sãña, masaka iũrõgue waagorenama. Makã dekogueure masakare õãrõ buremurĩ merã ĩgũsãrẽ bokatĩrĩ õãdoremakũ gããmema. ³⁹ Marĩ nerẽrĩ wiiriguere ñajãrã, õãrĩ doaripẽrĩgue dita doadũama. Bosenarĩ ããřĩmakũdere oparã doarĩgue dita doadũama. ⁴⁰ Wapiweyarã nome wajamomakũ ĩã, ĩgũsãya wiirire ĩmanokõãma. ĩgũsãrẽ bopoñarĩ merã ĩãbirikererã, yoaripoe Marĩpure sẽrẽ ĩmugatoma, masaka ĩgũsãrẽ: “Marĩpure õãrõ buremuma”, ãřĩburo, ãřĩrã. ĩgũsã irasiriri waja, Marĩpu ĩgũsãrẽ gajerãrẽ wajamoãrõ nemorõ wajamoãgũkumi, ãřĩyupũ Jesús.

Wapiweyo bopogo Marĩpũya wiigũe igo niyeru tiri sãdea
(Lc 21.1-4)

⁴¹ Pũru Jesús Marĩpũya wiima ĩgũsã ãmuburi niyeru neeõrĩ kũma pũro masaka ĩgũsã niyeru sãmakũ ĩã doanĩyupũ. Wãri doebiri oparã iri kũmaguere wãro niyeru sãñurã. ⁴² Sugo wapiweyo iri kũma pũro ejanugã, pe tigã mérõgã wajakuri tirigãrẽ sãyupo. ⁴³ Iri tirire igo sãmakũ ĩãgũ, Jesús ĩgũ buerãrẽ siiu, ãřĩyupũ:

—Diayeta mũsãrẽ werea. Igo wapiweyo bopogo niyeru sĩgõ, Marĩpu iũrõ gajerã ããřĩpererã sãadero nemorõ sãmoo. ⁴⁴ Gajerã wãri doebiri oparã wãro sũkerepũru, ĩgũsãya wãro dũyãa. Igo gapũ bopogo ããřĩkerego, igo baari wajariboadeare ããřĩpereri sĩpeokõãmo Marĩpure buremugõ, ãřĩyupũ Jesús.

13

Jesús: “Marĩpũya wii béosũrokoa”, ãřĩ weredea
(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

¹ Jesús Marĩpũya wiigũe ããřĩadi wiriaripoe sugũ ĩgũ buegũ ášũ ãřĩyupũ:
—Gũare buegũ, ĩãka i wiire pagari ãtãyeri merã iridea wii miẽrẽ, ãřĩyupũ.

² Jesús ĩgũrẽ yũjũyupũ:

—Mũsã i wiire wãri wiire daporare ĩãdáa. Pũrugue neõ suye ãtãye gajiyẽ weka weamũřĩadeade dujabirikoa. ããřĩpereri mutãdijaperekõãrokoa, ãřĩyupũ Jesús.

Jesús: “I ãmũ pereburi dupuyuro ášũ waarokoa”, ãřĩ weredea
(Mt 24.3-38; Lc 21.7-36)

³ Pũru Jesús ĩgũ buerã merã Olivos wãĩkuri buũru Marĩpũya wii bokatiũrõ ããřĩrĩ buũrugue waayupũ. Jesús irogue eja doamakũ, Pedro, Santiago, Juan, Andrés ĩgũrẽ ĩgũsã seyaro sẽrẽñañurã:

⁴ —Gũare wereka! ¿Naásũ ããřĩmakũ, mũ ãrãderosũ waarokuri? ¿Ñeéno iri ĩmugũkuri, iri ããřĩpereri irasũ waaburi dupuyuro? ãřĩñurã.

⁵ Jesús ĩgũsãrẽ yũjũyupũ:

—Õãrõ pémasĩka! Gajerã mũsãrẽ ãřĩgatorire pébirikõãka! ⁶ Wãrã ãřĩgatorimasã aarĩrãkuma. “Yũ Marĩpu iriudi Cristo ããřã”, ãřĩrãkuma. ĩgũsã irasũ ãřĩgatomakũ pérã, wãrã masaka ĩgũsãrẽ buremurãkuma.

⁷ Masaka mũsã pũro gãmewẽjẽrĩrẽ pérã, yoarogue marã gãmewẽjẽrĩ kerere pérã, gũkabirikõãka! Irasũta waarokoa. Irasũ waakerepũru, i ãmũ pereburo dũyarokoa dapa. ⁸ Su bumarã, gajĩ bumarã merã gãmewẽjẽrãkuma. Su nikũ marã, gajĩ nikũ marã merã gãmewẽjẽrãkuma. Wãri makãřĩguere nikũ ñomerokoa. Masaka wãrã ãboari merã boarãkuma. I ããřĩpereri merã masaka ñerõ taripũroriwãgãřĩrãkuma.

⁹ 'Gajerā mūsārē ñeā, āia, oparāguere ñerō iridorerā wiarākuma. Mūsā judío masaka nerēi wiirigue āārīmakū, mūsārē párākuma. Mūsā yure b̄remurī waja makārī marā oparā p̄rogue, iri nikū marā oparā p̄rogue āiāsūrākoa. Irasirīmakū, mūsā Marīp̄nya oārī kerere wererākoa ĩgūsārē. Irasirirā mūsā basi oārō pémasīka! ¹⁰ I ūm̄ p̄reburo dupuyuro Marīp̄yare wererā āārīpereri buri marārē ĩgūya kerere wererākuma. ¹¹ Masaka mūsārē oparā p̄rogue āiāmakū: “ĪNaāsū ārīrākuri ĩgūsārē?” ārī gūñarikumerāta waaka! Oparā mūsārē sērēñamakū, Marīp̄ gūñarī sīrī merā wererākoa. Irasirirā mūsā basi werenībirīkoa. Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā, ĩgū werenīrī sīrī merā wererākoa.

¹² 'I ūm̄ p̄reburo dupuyuro masaka ĩgūsā pagupūrārē, ĩgūsā tīrārē oparāguere wējedorerā wiarākuma. Pagusāmarā ĩgūsā pūrārē, pūrā ĩgūsā pagusāmarārē oparāguere wējedorerā wiarākuma. ¹³ Yure mūsā b̄remurī waja āārīperero marā masaka mūsārē ĩāturi doorākuma. Mūsārē ĩgūsā ñerō irikerer̄ny, yure b̄remurirē piribirīmakū, Marīp̄ mūsārē taugukumi.

¹⁴ 'I ūm̄ p̄reburo dupuyuro ñegūrē Marīp̄re ĩāturigure ĩārākoa. Marīp̄nya wiigūe ĩgūrē āārīdorebirīdea wiigūe nīmakū ĩārākoa. Iripoegue Marīp̄nya kerere weredupuyudi Daniel ĩgūrē gojadi āārīmī. ĩgū gojadeare buegūno, pémasīburo. Āsū ārī gojadi āārīmī: “Iro ĩgū nīmakū ĩārā, Judea nikūgue āārīrā buurīgue ūmadurīburo”. ¹⁵ Irasū waaripoere masakare ñerō waarokoa. Sugu ĩgūya wii wekague āārīgū wii poekague ĩgūyare āīgū ñajābirikōāburo. ¹⁶ Sugu ĩgūya pooerīgue āārīgūde ĩgūya surīre wiigūe āīgū dujāabirikōāburo. ¹⁷ Irasū waarīnūrīrē nijīpagosā nome, gajerā ĩgūsā pūrā mirīrāgā oparā nomede b̄ro ñerō tarirākuma. ¹⁸ Irasirirā Marīp̄re āsū ārī sērēka: “Puib̄ āārīmakū, irasū waabirikōāburo”, ārī sērēka!

¹⁹ 'Irasū waarīnūrīrē masaka ñerō tarirākuma. Marīp̄ i ūm̄rē irip̄roridero p̄r̄re masaka ñerō taridero nemorō ñerō tarirākuma. I ĩgūsārē ñerō waaburi neō dupaturi irasū waanemobirikoa. ²⁰ Irasirīgū Marīp̄ masakare i ñerō waarīre: “Yoaripoe waabirikōāburo”, ārīgukumi. ĩgū irasiribirīmakū, neō sugu masakū taribiribokumi. Irasirīgū ĩgū beyenerārē bopoñasīā, ĩgūsārē ñerō waarīre: “Iropāta waaburo”, ārīgukumi.

²¹ 'Irasū ñerō waaripoere gajerā mūsārē: “Īāka! Ōōta Cristo āārīmī”, o “Sōō āārāmi Cristo”, ārīmakū pérā, b̄remubirikōāka! ²² Wārā ārīgatorikurā aarirākuma. Surāyeri: “Yū Marīp̄ iriudi Cristo āārā”, o “Marīp̄nya kerere weredupuyurimasā āārā”, ārīrākuma. Irasirirā masakare ĩgūsā ārīgatorire b̄remudorerā, wári gajino iri ĩmurākuma. Irasirikererā, Marīp̄ beyenerārē ĩgūrē b̄remuduūmakū irimasībirikuma. ²³ Iri irasū waaburi dupuyuro mūsārē i āārīpererire weresiāa. Irasirirā oārō pémasīka! ārī wereyup̄ Jesús ĩgū buerārē.

Jesús i ūm̄gue ĩgū dupaturi aariburire weredea
(Mt 24.29-35, 42-44; Lc 21.25-36)

²⁴ Jesús āsū ārī werenemoyup̄ ĩgūsārē:

—Irasū ñerō waarīnūrī p̄r̄ny, abe ūm̄m̄ naītīākōāgukumi. Ñamimude boyonemobirikumi. ²⁵ Neñukā ūm̄gasigūe āārīrā yuridijarirākuma. Ūmarōgue marā turarāde naradari merā beosūrākoa. ²⁶ Irasū waaripoere masaka yū āārīpererā tīgū, b̄ro turari merā, gosewasiriri merā

mikāyebogue i nikūguere dupaturi aarimakū iārākuma. ²⁷ Yure wereboerārē āārīperero i nikūguere iriugura. Irasirirā yaarārē Marīpu beyenerārē āārīpererogue āārīrārē yu puroge neeōrākuma.

²⁸ 'Ire musā masīburo, ārīgū, higuera yu keori merā weregura. Irigū pū maamamakū iārā: “Bojori waaburo mērogā dūyāa”, āri masīa. ²⁹ Irigū waarósūta i āārīpereri yu ārīrī irasū waamakū iārā: “Marīpu iriudi dupaturi aariburo mērogā dūyāa”, āri masīrākoa. ³⁰ Diayeta musārē werea. I āārīpereri yu ārīrī, datora marā īgūsā boapereburo dupuyuro irasū waarokoa. ³¹ Ūmugasi, i nikūde pereakōārokoo. Yu werenīrī gapu neō perebirikoo. Āārīpereri yu musārē ārīrōsūta waayuwarikurokoo.

³² 'Yu dupaturi aariburinurē, iri horare neō sugu masībemi. Marīpure wereboerā ūmugasigue āārīrāde masībema. Yu Marīpu magūde masībea. Yūpu suguta masīmi.

³³ 'Musāde yu aariburinurē masībea. Irasirirā oārō pēmasīrī merā yūka! “Gūare iritamuka!” āri sērēka Marīpure! ³⁴ I keori merā musārē weregura. Wii opu yoarogue gāmeñajāgū waaburi dupuyuro īgūrē moāboerārē īgūya wiire koredorekumi. Surāyerire īgū moārīrē pīkumi. Gajigure wii disipuro koredorekumi, īgū dujariburire oārō yūdoregu. ³⁵ Irasiri odo, waakōākumi. Īgūrē moāboerā gapu īgū dujariburinurē neō masībirikuma. Ņamika, o űami deko, āgābo wereripoe, o boyoripoe aaribokumi. Īgūsā oārō yūbirimakū, īgū gūñaña marīrō aarīgū, īgūsārē kārīrārē bokajagukumi. Wii opure moāboerā īgū dujariburinurē īgūsā masībiriderosūta musāde yu dupaturi aariburinurē masībea. ³⁶ Gūñaña marīrō yu aariburire masīrā, yure oārō pēmasīrī merā yūka! Sugu kārīgū irirosū āārīgū yure oārō yūbirikumi. Īgū irirosū āārībirikōāka! ³⁷ Yu musārē ārīrīrē āārīpererārē ārīgura. Oārō pēmasīrī merā yūka! āri wereyupu Jesús īgū buerārē.

14

Oparā Jesúre ñeāburire āmudea
(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Penu pascua bosenu, judío masaka pā wemasārī morēña marīrī baari bosenu dūyaripoe paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā nerēñurā. Jesúre ārīgatori merā īgūsā īgūrē ñeā, wējēburire āmuñurā. ² Irire āmurā, āsū ārīñurā:

—I bosenu āārīmakū īgūrē ñeābirikōārā! Masaka marī merā guarā, marīrē gainī turibokuma, ārīñurā.

Sugo nomeō Jesúre sūrōrī piupeodea
(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³ Jesús Betania wāikuri makāgue, Simón kāmi boadiya wiigie āārīyupu. Īgū iri wiigie āārīrā merā baa doanīripoe sugo nomeō suru sūrōdiru opago Jesús puro ejanugāyupo. Igo opadiru “alabastro” wāikuri ūtāye merā iridiru, sūrōrī “nardo” wāikuri wajapari opadiru āārīyuro. Irirure tūpā, Jesúya dipurure piupeoyupo.

⁴ Gajerā iri wiigie āārīrā igo irasirimakū iārā, gua, āsū āri gāme werenīñurā:

—¿Nasirigo iri sūrōrīrē irasiriwasiribéokōārī? ⁵ Igo irire duamakū, trescientos niyeru tiri su bojori moā wajataropā wiriboakuyo. Iri waja merā boporārē iritamuboakumo, ārīñurā. Igo irasiririre suyubiriñurā.

6 Jesús gapu ĩgūsārē āriyupu:

—Iгоре garibobirikōāka! ¿Nasirirā igore garibori? Igo yure ōārīrē yāmo. 7 Boporā mūsā watopeguere āārīnikōārākuma. Irasirirā ĩgūsārē iritamuduarā iritamumasīa. Yu tamerārē mūsā merā āārīnimakū ĩābirikoa. 8 Igo ōārō iriduarō bokatiūrō yure ōārō iriamo. Yaa dupure masāgobegue ĩgūsā pīburi dupuyuro āmuyugo, yure sūrōrī piupeosiamo. 9 Diayeta mūsārē werea. Marīpu masakare tauri kerere wererā āārīperero i ūmugue waagorenarā, igo yure irideadere gajerārē wererākuma, igore gūñaburo, ārīrā, āriyupu Jesús.

Judas Iscariote Jesúre wējēduarāguere ĩgūrē ĩmuburire āmudea
(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

10 Pupu Judas Iscariote wāikugu sugu Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopemu paia oparā pūrogoe waa, ĩgū Jesúre ĩgūsāguere ĩgūrē ĩmuburire wereniyupu.

11 ĩgū irasū ārīmakū pérā, usuyari merā: “ĩgūrē mu guare ĩmumakū, niyeru murē wajarirākoa”, ārīñurā.

Irasirigu Judas: “¿Naásū āārīmakū ĩgūsārē yu Jesúre wiamakū ōākuri?” ārī gūñayupu.

Jesús ĩgū buerā merā baatūnudea
(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

12 Pupu judío masaka pā wemasārī morēña marīrī baari bosenu puroririnu āārīmakū, Marīpu ĩūrō oveja majīrārē wējē baañurā. Irinuta Jesús buerā ĩgūrē āsū ārī sērēñañurā:

—¿Noogue mu pascua bosenu baaburire āmumakū gāāmekuri? ārīñurā.

13 ĩgūsā irasū ārīmakū pé, Jesús ĩgū buerā pērārē āsū ārī iriyupu:

—Jerusalēgue waaka! Irogoe sugu dekosoro kōāwāgāgū mūsārē bokatīrīgukumi. ĩgūrē tuyaka! 14 ĩgū, wiigüe ñajāmakū, iri wii opure: “Guare buegu, āsū ārī sērēñadoreami: ‘¿Dii taribugue yu buerā merā i pascua bosenuē baagukuri?’ ārāmi”, ārīka! 15 Mūsā irasū ārīmakū pé, wāri taribu ūmarōgue āmudea taribugue ĩmugukumi. Irogoe marī baaburire āmuka! āriyupu Jesús.

16 Irasirirā iri makāgue waa, irogoe eja, Jesús wereaderosūta bokaja, pascua bosenu baaburire āmuñurā.

17 Pupu naimejāripoe Jesús ĩgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā merā iri taribugue baagu ejayupu. 18 ĩgūsā baa doanīripoe Jesús ĩgūsārē āriyupu:

—Diayeta mūsārē werea. Sugu mūsā watopemu yu merā baa doanīgūta yure wējēduarāguere yure ĩmugukumi, āriyupu.

19 ĩgū irasū ārīmakū pérā, buro bujawereri merā sugano dita ĩgūrē sērēñayofñurā:

—¿Yu āārīrī murē ĩmubu? ārīñurā. Gajerāde irasū dita āārīñurā.

20 Jesús ĩgūsārē yuñayupu:

—Sugu mūsā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopemu yu merā baaguta āārīmi. 21 Marīpuya werenīrī gojadea pūgue gojaderosūta yure āārīpererā tīgūrē waaró yāa. Yure ĩmubu gapure ñetariro waarokoa. ĩgū deyoabirimakū ōāboyo, āriyupu.

22 Jesús, ĩgūsā baaripoe pārē āi, Marīpue: “Murē usuyari sīa”, ārī, pea, ĩgūsārē āsū ārī guereyupu:

—Ire baaka! Yaa dupu āārā, āriyupu.

²³ Pꝛꝛꝛu iiriripare āi, Marĩpure: “Murē usuyari sĩa”, āri, ĩgūsārē iripare sĩyupꝛ. Irasirirā āārĩpererā iirĩñurā.

²⁴ ĩgūsārē āsũ āriyupꝛ:

—Iyaa dí āārā. Yꝛ masakare boabosagꝛ yaa dí béori merā wárārē Yꝛꝛꝛ: “ĩgūsārē õārõ irigúra”, ārĩdeare iriyuwarikugukoa. ²⁵ Diayeta musārē werea. Igui dekore marĩ dapora iirĩrosũ yꝛ dupaturi neõ iirĩnemobirikoa. Pꝛꝛꝛ Yꝛꝛꝛ ĩgũyarārē dorerogue musā merā maama igui dekore iirigukoa, āriyupꝛ Jesús ĩgũ buerārē.

Jesús Pedrose: “Yꝛre masĩkeregu: ‘Masĩbea’, āriḡukoa”, āri weredea
(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁶ Pꝛꝛꝛ Marĩpure bayapeo odo, Olivos wāikari buúrue waakõāñurā doja. ²⁷ Iroque Jesús ĩgūsārē āriyupꝛ:

—Musā āārĩpererā gũñaturaro marĩrõ yꝛre béowāḡāperekõārākoa. Musā irasiriburire Marĩpꝛaya werenĩrĩ gojadea pũgue āsũ ārĩ gojasũdero āārĩbũ: Yꝛ oveja koregure wējēmakũ irigukoa. Irasirimakũ, ĩgũyarā oveja ũmawasiriakõārākuma, ārĩ gojasũdero āārĩbũ.*

²⁸ Yꝛ boadigue masādero pꝛꝛꝛ, musā dupuyuro Galileague waadupuyugukoa, āriyupꝛ.

²⁹ Pedro gapꝛ Jesúre āriyupꝛ:

—ĩgūsā āārĩpererā murē béowāḡākerepꝛꝛ, yꝛ gapꝛ murē neõ béowāḡābirikoa, āriyupꝛ.

³⁰ Jesús ĩgūrē yꝛjꝛyupꝛ:

—Murē diayeta werea. Dapagā ñami āḡābo pea wereburi dupuyuro mu yꝛre masĩkeregu ũrea gajerārē: “Masĩbea”, āriḡatogukoa, āriyupꝛ.

³¹ Pedro ĩgūrē āriyupꝛ:

—Yꝛ mu merā boabu āārĩkeregu: “Masĩbea”, āriḡatobirikoa, āriyupꝛ. Āārĩpererā ĩgũ buerā Pedro ārĩrõsũ dita ārĩñurā.

Jesús Getsemanĩque Marĩpure sērēdea
(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

³² Pꝛꝛꝛ Getsemanĩ wāikarogue ejañurā. Iroque Jesús ĩgũ buerārē:

—Õõta doaka musā dapa! Marĩpure sērēḡũ waagũ yáa, āriyupꝛ.

³³ Irasũ ārĩ odo, Pedro, Santiago, Juārē siiuwāḡāyupꝛ. ĩgũ burõ gũñariku, bujawereyupꝛ. ³⁴ ĩgūsārē āriyupꝛ:

—Burõ bujawereri merā kõmoma goero péñakoa. Kārĩmerāta õõ doa yúka! āriyupꝛ.

³⁵⁻³⁶ Irasũ ārĩ odo, yoaweyaro waanemo, yebague moomejāja, Marĩpure āsũ ārĩ sērēyupꝛ:

—Au, āārĩpererire irimasĩa mu. I yꝛ ñerõ tariburire tauduagũ tauka! Yꝛ irasũ ārĩkerepꝛꝛ, yꝛ gāāmerõsũ iribirikõāka! Mu gāāmerõsũ gapꝛ yꝛre waaburo, āriyupꝛ.

³⁷ Pꝛꝛꝛ ĩgūsā pꝛogogue ejagũ, ĩgūsā kārĩrārē bokajayupꝛ. Pedrose āriyupꝛ:

—Simón, ¿kārĩḡũ yári? ¿Nasirigũ su horanogora yꝛre kārĩbita yúmasĩberi?

³⁸ Kārĩmerāta! Marĩpure sērēka, wātĩ ārĩmesārĩrē iribokoa, ārĩrā! Musā gũñarĩ merā õārĩrē iridwadáa. Irire iridwakererā, bokatũubea, āriyupꝛ.

* 14:27 Zac 13.7

39 Irasũ arĩ odo, Marĩpure ĩgũ sērēaderosũta dupaturi sērēgũ waayupu doja. 40 Dupaturi ĩgũsã puro ejagu, kãrĩrãrẽta bokajayupu doja. ĩgũsãrẽ wuja pũritariyuro. Irasirirã, naasũ arĩ yujumasĩbiriñurã.

41 Ñreagora kãrĩrãrẽ bokajagu, Jesũs ĩgũsãrẽ arĩyupu:

—Siuñajã, kãrika pama! Iropãta ejãa. Yure aãrĩpererã tĩgũrẽ ñerãguere wiari hora ejasiãa. 42 Wãgãñugãka! Nãka, waarã! Yure wējẽduarãguere yure ĩmubu aarisiami, arĩyupu Jesũs.

Jesũre ñeãwãgãdea

(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

43 ĩgũ irasũ arĩ wereripoe Judas, Jesũs buerã pe mojõma pere su gubu peru pērẽbejarã watopemu aãrãdi ejayupu. Wãrã masaka sareri majĩrĩ, yuku dukari opanerã Jesũs purore ĩgũ merã ejañurã. ĩgũsã paia oparã, Moisés gojadeare buerimasã, judío masaka murã iriuanerã aãrĩñurã.

44 ĩgũsã Jesũs puro ejaburi dupuyuro Judas ĩgũsãrẽ asũ arĩ weredi aãrĩmĩ: “Yu ĩgũya wayupãrãrẽ mimigũta aãrĩgukumi. ĩgũrẽ ñeã, õãrõ sia, aĩaka!” arĩdi aãrĩmĩ.

45 Judas, Jesũs puro ejaguta: “Gũare buegu”, arĩ, ĩgũya wayupãrãrẽ mimiyupu.

46 ĩgũ mimimakũ ĩãrã, Judas merã aaranerã Jesũre turaro merã ñeãwãgãñurã.

47 Sugũ Jesũs buegu gapũ paia opure moãboegure sareri majĩ merã ĩgũya gãmipũrẽ ditiã dijukõãyupu. 48 Jesũs gapũ ĩgũsãrẽ arĩyupu:

—¿Nasirirã sareri majĩrĩ merã, yuku dukari merã sugũ yajarimasãrẽ ñeãrã aarirã irirosũ yure ñeãrã aariri? 49 Ñmuriku Marĩpũya wiigũe musã watopegue buebu. Iroguere musã yure neõ ñeãbiribu. Musã irasiriri Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue gojaderosũta waarõ yãa yure, arĩyupu Jesũs.

50 Jesũre ñeãmakũ ĩãrã, aãrĩpererã ĩgũ buerã sugureta ũmaweonũwãgãkõãñurã.

51 Sugũ maamu ĩgũ õmasiarĩne merã dita Jesũre tũyayupu. ĩgũdere ñeãkõãñurã. 52 ĩgũsã ĩgũrẽ ñeãmakũ, ĩgũ õmasiarĩnerẽ meepĩ, surĩ marĩgũ ũmadurĩwãgãkõãyupu.

Jesũre oparã pũrogue aĩãdea

(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

53 Pũru Jesũre paia opu pũrogue aĩjañurã. Iroguere paia oparã, Moisés gojadeare buerimasã, judío masaka murã aãrĩpererã nerẽñurã. 54 Pedro gapũ yoawayaro Jesũre tũyañajãa, paia opũya wii disipũro ñajãrõma yebague eja, Marĩpũya wiire korerã surara merã peame tũro sũma doaniyupu.

55 Paia oparã, judío masaka murã, aãrĩpererã iroguere nerẽanerã Jesũre arĩgatori merã weresãmurãrẽ amarã iriñurã ĩgũrẽ wējẽmurã. Irasirikererã, bokabiriñurã. 56 Wãrã gajerã arĩgatori merã Jesũre weresãkerepũru, keoro ejabiriyuro. 57 Gajerãde wãgãñugãja, arĩgatori merã asũ arĩ weresãñurã:

58 —Gũa, ĩgũ asũ arĩmakũ pẽbu: “Marĩpũya wii masaka iridea wiire bẽokõãgũra. Pũru ñrenũ waarõ merã gaji wii, masaka iribiri wiire irigura”, arĩmi, arĩñurã.

59 ĩgũsã irasũ arĩrĩde keoro ejabiriyuro.

60 Irasirigu paia opu ĩgũsã watopegue wãgãñugãja, Jesũre sērẽñayupu:

—¿Īgūsārē yujuberi mu? ¿Nasirirā murē irasū āri weresārī? āriyupu.

⁶¹ Jesús gapu yujubiriyupu. Īgū yujubirimakū ĩā, paia opu dupaturi sērēñayupu doja:

—¿Mu Marīpu oātarigu magū Cristota āārīrī?

⁶² Jesús ĩgūrē āriyupu:

—Yu ĩgūta āārā. Yu āārīpererā tīgūrē Yupu turagu diaye gapu doamakū ĩārākoa. Ūmugasima mikāyebori weka yu aarimakūdere ĩārākoa, āriyupu Jesús.

⁶³ Īgū irasū ārimakū pégu, paia opu ĩgū guarire ĩmugū, ĩgūya surírore tūāyegue, āsū āriyupu:

—¿Nasirimurā gajerā ĩgūrē weresārīrē pémemobokuri marī? ⁶⁴ Musā, ĩgū basita Marīpure ñerō ārīrīrē pésiáa. ¿Naásū gūñarī? āriyupu.

Īgū irasū ārimakū pérā, āārīpererā āsū ārīñurā:

—Marīpure ĩgū ñerō ārīrī waja boaburo, ārīñurā.

⁶⁵ Irasirirā surāyeri Jesúre síku eotú, suríro gasiro merā ĩgūya koyere siabiato, ĩgūrē pá:

—“¿Noā murē pári?” ārībokaka! ārīñurā. Marīpuya wiire korerā Jesúre āia, ĩgūya diapure buro pánañurā.

*Pedro Jesúre masíkeregu: “Masíbea”, ārīdea
(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-29)*

⁶⁶ Pedro gapu paia opu wii disipuro ñajārōma yebague doaníyupu. Iro ĩgū doaripoe sugo nomeō paia opure moāboego ejayupo. ⁶⁷ Īgū peame turo sūma doanímakū ĩāgō, ĩgūrē āsū āriyupo:

—Mude Jesús Nazaretmu merā āārīdita āārā, āriyupu.

⁶⁸ Pedro ārīgatori merā āsū āri yujuyupu igore:

—Īgūrē masíbea. Mu irasū ārīrīrē pémasíbirikoa yu, āriyupu.

Irasū ārī, iri wii turoma sārīrō disipurogue wiriaripoeta āgābo wereyupu.

⁶⁹ Moāboego Pedrore dupaturi ĩā, iro āārīrārē āriyupo doja:

—Īi, Jesús merāmūta āārīmi, āriyupo.

⁷⁰ Pedro dupaturi igore ārīgatooyupu doja:

—Āārībea yu, āriyupu.

Mérōgā purūta iro āārīrā Pedrore ārīñurā doja:

—Mu diayeta Jesús buerā merāmūta āārā. Mu Galileamūta āārā. Pémasīrōta ĩgūsā irirosū werenía, ārīñurā.

⁷¹ Īgūsā irasū ārimakū, Pedro āriyupu:

—Marīpu péuro diayeta werea. Yu musārē diaye werebirimakū, Marīpu yure wajamoāburo. Yu musā werenígūrē masíbea, āriyupu.

⁷² Īgū irasū ārīripoeta dupaturi āgābo wereyupu. Pedro, āgābo weremakū pégu, Jesús ĩgūrē: “Āgābo pea wereburo dupuyuro mu yure masíkeregu, urea: ‘Masíbea’, ārīgatogukoa”, ārādeare gūñaboka, buro oreyupu.

15

*Jesúre Pilato puro āijadea
(Mt 27.1-2, 11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)*

¹ Boyodujimejāripoe āārīpererā judío masaka oparā, paia oparā, mūrā, Moisés gojadeare buerimasā nerē: “¿Nasirīrākuri marī Jesúre?” āri

wereníñurã. Werení odo, ìgürê sia, ãiwãgã, Pilatore wiañurã. ² Pilato Jesúre sêrêñayupu:

—¿Muta ããrĩrĩ judío masaka Opu? ãrĩyupu.

—Mu ãrĩrõsũta ìgũta ããrã, ãrĩ yujuyupu Jesús.

³ Paía oparã Jesúre: “Ìĩ ñerõ iridi ããrĩmi”, ãrĩ, wári weresãñurã.

⁴ Ìgũsã irasũ ãrĩmakũ pégu, Pilato dupaturi Jesúre ãsũ ãrĩ sêrêñayupu:

—¿Neõ yujuberi? Péka! Ìgũsã murê wári weresãrã yáma, ãrĩyupu.

⁵ Jesús gapu neõ yujubiriyupu. Irasirigu Pilato ìãgukakõãyupu.

Jesúre wêjêdoredea

(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

⁶ Bojoriku pascua bosenu ããrĩmakũ, Pilato sugu peresugue ããrìgürê masaka wiudoregure wiunayupu. ⁷ Iripoere Barrabás wãikugu gajerã romano marã oparãrê béoduarã masakare wêjênerã merã peresugue ããrĩyupu. ⁸ Iri bosenu ããrĩmakũ, Pilato pãroque wãrã masaka nerê:

—Mu bojoriku irinarõsũta irika doja! ãrĩ sêrêñurã.

⁹ Pilato ìgũsãrê yujuyupu:

—¿Musã judío masaka Opure yu wiumakũ gããmerĩ? ãrĩyupu. ¹⁰ Pilato, paía oparã Jesúre ìãturiã, ìgũsã ìgürê wiamakũ masìgũ, irasũ ãrĩyupu.

¹¹ Paía oparã gapu masakare: “Barrabãre wiuka!” ãrĩ gainídoreñurã.

¹² Ìgũsã irasũ ãrĩmakũ pé, Pilato ìgũsãrê sêrêñayupu:

—Musã judío masaka Opu, ãrìgũ merã gapure, ¿nasirimakũ gããmekuri?

¹³ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ, bũro gainírĩ merã:

—Curusague pábiatú wêjêka ìgürê! ãrĩñurã.

¹⁴ Pilato ìgũsãrê ãrĩyupu:

—¿Ñeéno ñerĩrê iriari ìgũ, musã irasũ ãrĩmakũ?

Ìgũsã gapu dupaturi:

—Curusague pábiatú wêjêka ìgürê! ãrĩ gainíñurã.

¹⁵ Irasirigu Pilato ìgũsã ìgũ merã õãrõ dujamakũ iriduagu, ìgũsã gããmerõsũta Barrabãre wiuyupu. Jesús gapure tãrãdore, pũru surarare wiyayupu, ìgürê curusague pábiatúdoregu.

¹⁶ Irasirirã surara Jesúre Pilatoya wii disipũroma yebague ãijañurã. Iroque ããrĩpererã surarare Jesús pũro neeõñurã. ¹⁷ Pũru suriro bũro diariñerê ìgürê sãñurã. Ìgũya dipurure pora bero ìgũsã iriadea berore peoñurã. ¹⁸ Pũru: “Bũremurã aarika judío masaka Opure!” ãrĩ gainíñurã.

¹⁹ Ìgũya dipurure yukũ dukã merã pá, ìgürê síku eotúbiranañurã. Ìgürê bũridarã ñãdukũpuri merã ejamejãjanañurã. ²⁰ Pũru irasiri bũrida odo, suriro diariñerê túwea, ìgũya surírore sãñurã doja. Irasiri odo, ìgürê curusague pábiatú wêjêmurã ãiãkõãñurã.

Jesúre curusague pábiatúdea

(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

²¹ Ìgürê ãiãrã, sugu Cirenemu Simón wãikugure poeque ããrãdi dujarigure bokatĩrĩñurã. Ìgũ Alejandro, Rufo wãikurã pagu ããrĩyupu. Ìgürê bokatĩrĩ, Jesús kõãdea curusare kõãdoreñurã.

²² Gólgota wãikuroque Jesúre ãijañurã. “Gólgota”, ãrĩrõ: “Masaku dipuru boaweadea pero”, ãrĩduaro yáa. ²³ Iroque eja, Jesúre igui deko mirra wãikuri merã morêadeare tĩadiñurã. Jesús gapu irĩbiriyupu. ²⁴⁻²⁵ Pũru iroque ñamigãgã nueve hora ããrĩmakũ Jesúre curusague pábiatú

ãiwågãnúkõãñurã pama. Odo, ìgũya suríre: “¿Noarẽ dujarokuri?” ãrĩboka birañurã, irire ìgũsã basi gãme dukawamurã.

²⁶ “Ìi ãsũ iridea waja boami”, ãrĩrã: “Ìita judío masaka Opũ ããrĩmi”, ãrĩ gojadea majĩrẽ curusague ìgũ weka pábiatũñurã. ²⁷ Jesús merã pêrã yajarikurãrẽ gajĩ curusarigue pábiatũ ãiwågũñurã. Sugure ìgũ diaye gapũ, gajĩgure kúgapũ pábiatũ ãiwågũñurã. ²⁸ Jesúre ìgũsã irasirimakũ, Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue gojaderosũta waayuro: “Ìgũ ñerĩ irigu irirosũ ñerã merã wějēsũgũkumi”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

²⁹ Masaka irogue ããrĩrã Jesús pũro ejanũgãja, bũridari merã ìgũrẽ ìgũsãya dipure sagui, ñerõ werenĩñurã.

—Jũũ, mũ Marĩpũya wiire béo, pũrũ ãrenũ waaró merãta iri wiire dupaturĩ iri odogũkoã, ãrĩ werenĩbũ. ³⁰ Irasirigũ mũ basi tauka! Curusague merã dijarka! ãrĩñurã. ³¹ Paia oparã, Moisés gojadeare buerimasãde ìgũrẽ ãsũ ãrĩ bũridañurã:

—Gajerã gapũre taumi. Ìgũ basi gapũ taumasĩbemi. ³² Diayeta Cristo, Israel bumarã Opũ ããrĩgũ, curusague merã ìgũ dijarimakũ ìãrã, marĩ ìgũrẽ bũremurãkoã, ãrĩ bũridañurã. Ìgũ merã pábiatũ ãiwågũñusũanerãde irasũta ãrĩ bũridañurã.

Jesús boadea

(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

³³ Goeripoe ããrĩmakũ, i nikũ ããrĩpererogue naĩtĩãkõãyuro. Ure hora gora naĩtĩayuro. ³⁴ Ure hora ejamakũta Jesús bũro gainĩyupũ:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? ãrĩyupũ. Irasũ ãrĩgũ: “Yũ Opũ, yũ Opũ ¿nasirigũ yure béori mũ?” ãrĩgũ iriyupũ. ³⁵ Surãyeri iro ããrĩrã, ìgũ irasũ ãrĩ gainĩmakũ pêrã:

—Péka! Marĩpũya kerere weredupuyudire Elíare siiugũ yámi, ãrĩñurã. ³⁶ Sugũ ìgũsã merãmũ ùmawãgã, ìgui deko piari yosadea yũsũre yukũ yuwague siatũ, Jesúre iirĩburo, ãrĩgũ soemuũyupũ. Irasũ soemuũgũ, ãsũ ãrĩyupũ:

—Ìãñarã marĩ, ìgũ curusague ããrĩgũrẽ Elías ãidijugũ aarimakũ, ãrĩyupũ.

³⁷ Jesús bũro gainĩ, kõmoakõãyupũ. ³⁸ Ìgũ kõmomakũta Marĩpũya wii poekama taribu disĩpũro kãmutari gasiro ùmarõ gapũ merã yegue dijari, deko merã yeguesiajayuro.

³⁹ Jesús boamakũ ìãgũ, romano surara opũ:

—Ìi diayeta Marĩpũ magũ ããrãdañumi, ãrĩyupũ.

⁴⁰ Nomedede yoaweyarogue Jesúre ìũniñurã. Ìgũsã nome watopeguere Maríã Magdalena ããrĩyupũ. Gajego Maríã Santiago, ìgũ tĩgũ José pago ããrĩyupũ. Gajego Salomẽ ããrĩyupũ. ⁴¹ Jesús Galileague ããrĩmakũ, ìgũrẽ iritamunerã nome ããrĩñurã. Gajerã nome wãrã ããrĩñurã, Jerusalẽgue ìgũ merã waanerã nome.

Jesúya dupũre masãgobegue pídea

(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴²⁻⁴³ Naĩmejãripoe ããrĩmakũ, judío masaka siuñajãrĩnũ ñajãburo dupuyuro José, Arimatea wãikũri makãmũ Pilato pũroguẽ ejayupũ. Judío masaka oparã watopemũ ããrĩyupũ. Ìgũ Marĩpũ ìgũyarãrẽ doreburire yũgũ iriyupũ. Irasirigũ gũiro marĩrõ Pilato pũro eja, Jesúya dupũre yãabu sãrẽyupũ.

44 Īgū irasū āri sērēmakū, Pilato pégukakōāyupū. Irasirigū surara opure siiu:

—¿Jesús āārīrōta boakōāri? āri sērēñayupū.

45 Surara opū Īgūrē: “Boakōāmi”, āri yujumakū pégū, Pilato Josére Jesúya dupure āidijodoreyupū.

46 Irasirigū José oārī suríro gasiro wajari, Jesúya dupure āidiju, iri gasiro merā ōmayupū. Pūru su gobe masāgobe ūtāyegue mádea gobegue píyupū. Irasiri odo, iri gobere ūtā majī merā biayupū. 47 Īgū Jesúya dupure yáamakū, María Magdalena, gajego María José pago ĩāñurā.

16

Jesús masādea

(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

1 Judío masaka siuñajārīnu* tariadero pūru, María Magdalena, gajego María, Santiago pago, gajego Salomé, sūrōri wajariñurā Jesúya dupure piupeomurā. 2 Semana āārīpūroririnu† Īgūsā nome ñamigāgā, abe marīripoe Jesúya dupure yáadea masāgobegue waañurā. 3 Irogue waarā:

—¿Noā marīrē iri masāgobe biadea ūtā majīrē tūpābosarākuri? āri wereniwāgāñurā.

4 Irogue ejarā, iri gobere biadea ūtā majī miērē gajerogue oyamakū ĩāñurā. 5 Irasirirā iri gobegue ñajāa, sugū maamu diayemapārē gapū suríro yoaro oārō borero sāñadi doamakū ĩāñurā. Īgūrē ĩārā, ĩagukakōāñurā.

6 Īgū gapū Īgūsāno merē āriyupū:

—Gukabirikōāka! Musā Jesús Nazaretmūrē, Īgūsā curusague pábiatú wējēadire amarā yāa. Masāsiami. Ōōrē mámi. ĩāka, Īgūsā Īgūrē piaderore!

7 Īgū buerārē, irasū āārīmakū Pedrorē wererā waaka! Īgū musā dupuyuro Galileague waasiami. Irogue musā Īgūrē ĩārākoa Īgū āriderosūta, āriyupū.

8 Īgū irasū ārīmakū pé, buro gūka naradari merā waakōāñurā. Buro gūisiā, gajerārē Īgūsā ĩādeare werebiriñurā.

Jesús María Magdalenarē deyoadea

(Jn 20.11-18)

9 Jesús semana āārīpūroririnu boyoripoe, Īgū masādero pūru María Magdalenarē deyoapūroriyupū. Igo su mojōma pere gaji mojō peru pērebejarā wātēārē Īgū béowiusūdeo āārīyupo. 10 Jesús igore deyoadero pūru, Īgū buerārē igo ĩādeare werego waayupo. Īgūsā buro bujawereri merā orerā iriñurā. 11 Igo Īgūsārē: “Jesús okami, Īgūrē ĩābu”, āri wererire pérā, buremubiriñurā.

Jesús Īgū buerire tūyarā pērārē deyoadea

(Lc 24.13-35)

12 Pūru Jesús gajerā pērārē makā tūrogue waarārē deyoayupū. Īgū deyoapūrorigū, deyoderosū deyobiriyupū. Irasirirā Īgūrē ĩāmasībiriñurā.

13 Īgūrē ĩāmasī, pūru Īgū buerā āārīrōgue waa, Jesús Īgūsārē deyoadeare wereñurā. Īgūsādere buremudūabiriñurā.

Jesús Īgū buerārē Īgūyare buedoregū pídea

(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

* 16:1 Judío masaka siuñajārīnu, sábado āārā. † 16:2 Semana āārīpūrorinuno, domingo āārā.

¹⁴ Jesús ĩgũ boa, masãdero pũũ, ĩgũ buerã pe mojóma pere su gubu suru pẽrẽbejarãrẽ ĩgũsã baa doanĩrõgue deyoa, ãrĩyupũ:

—¿Nasirirã, yũ masãdea kerere pẽkererã, bũremuberi, ĩgũsã mũsãrẽ werekerepũũ? Bũremurĩ opabea mũsã, ãrĩyupũ.

¹⁵ Pũũ ĩgũsãrẽ ãsũ ãrĩyupũ doja:

—Ããrĩpererogue marãrẽ Marĩpũ masakare tauri kerere wererã waaka!
¹⁶ Yũre bũremurã, deko merã wãiyesũrã tausũrãkuma. Yũre bũremumerã gapũ peamegue béosũrãkuma. ¹⁷ Yũre bũremurã yũ wãĩ merã, yũ turaro merã wãtẽãrẽ masakaguere ñajãnerãrẽ béowiurãkuma. Gaji masã ya ĩgũsã dupuyuro werenĩmasĩbirideare werenĩrãkuma. ¹⁸ ãñarẽ ñeãmakũ, ĩgũsãrẽ ñerõ waabirikoa. Nima iirĩmakũdere pũrĩbirikoa. Pũrĩrikũrãrẽ ĩgũsãya mojórĩ merã ñapeomakũ, ĩgũsãrẽ pũrĩrĩ tarirokoa, ãrĩyupũ Jesús ĩgũ buerãrẽ.

Jesús ãmũgasigue murĩadea

(Lc 24.50-53)

¹⁹ Marĩ Opũ Jesús irasũ ãrĩ were odoadero pũũ, Marĩpũ ĩgũrẽ ãmũgasigue ãĩmũrĩayupũ. Irasirigũ irogue ejagũ, Marĩpũ diaye gapũ eja doayupũ. ²⁰ ĩgũ buerã ĩgũ masakare tauri kerere ããrĩpererogue wererã waañurã. ĩgũsã irasũ weregorenamakũ, marĩ Opũ Jesús ĩgũsãrẽ iritamunikõãyupũ. Irasirigũ ĩgũ turari merã ĩgũsãrẽ iri ĩmurĩrẽ irimakũ irinayupũ, masakare ĩgũsã wererire: “Diyeta ããrã”, ãrĩ bũremudoregũ. Iropãta ããrã.

SAN LUCAS

Lucas, opu Teófilo wāikugure gojadea

1-2 Opu Teófilo, yu mure òãdorea. Gu watopere Jesús irinugādeare iānerā guare ĩgūya kerere buema. Wārā gajirā, ĩgūsā guare buederosūta keoro gojanugāsianerā āārīmá. 3-4 Yude āārīpereri Jesús irinugādeare masīpeodugū, òārō buebu. Irasirigū mure gajirā buedeare: “Diayeta āārā”, ārī masīburo, ārīgū, irire keoro gojāa.

Marīpure wereboegu Juan masakare wāiyerimasū deyoaburire weredea

5 Herodes, Judea nikū marā opu āārīripoe sugū paī Zacarías wāikugū āārīyupu. ĩgū, paī Abías wāikugūya bumū āārīyupu. ĩgū marāpo Isabel wāikugo, paī Aarón wāikugū parāmeō āārīturiagogue āārīyupo. 6 ĩgūsā pērāgueta Marīpu ĩūrōrē diayemarē irirā, Moisére doreri pídeadere tarinugābirīñurā. Irasirirā gajirā ĩgūsārē: “Nerī irirā āārīma”, ārīmasībiriñurā. 7 Isabel pūrā marīgōno āārīyupo. Irasirirā pūrā marīrāta, muñuakōāñurā.

8 Sunū Zacaríaya bumarārē Marīpūya wiigūe Marīpu ĩūrō moārī āārīyuro. Irasirirā, ĩgū paīare iridorederosūta irirā irogue waañurā. 9 Irogue ejadero puṛū, ĩgūsā paīa irinarōsū Zacaríare sūrōrī soemubure beyebokañurā. Irasirigū Zacarías Marīpūya wiima taribugue soemugū ñajāyupu. 10 ĩgū irire soemuripoe iri taribu wirinugārōgue wārā masaka Marīpure sērērā iriñurā. 11 ĩgū soemuripoe sugū Marīpure wereboegu sūrōrī soemurō diaye gapū Zacaríare deyoayupu. 12 Zacarías ĩgūrē ĩāgū, ĩāguka, nasirimasībiriypupu. Buro güiyupu. 13 ĩgū güimakū ĩāgū, Marīpure wereboegu gapū āsū ārīyupu:

—Zacarías, güibirikōāka! Marīpu mu sērērīrē pémi. Mu marāpo Isabel sugū majīgū pūrākugokumo. ĩgūrē “Juan” wāiyeka! 14 ĩgū merā buro usuyagukoa. Wārā gajirā ĩgū deyoamakū, usuyarākuma. 15 ĩgū Marīpu ĩūrōrē ubu āārīgū meta āārīgukumi. Igui deko pāmurīrē, siburidere neō iiribirikumi. ĩgū deyoaburi dupiyurogueta Ōāgū deyomarīgūrē opatarisiagukumi. 16 Wārā Israel bumarārē Marīpure güñaduñerārē dupaturi güñamakū irigukumi doja. 17 Marī Opu aariburi dupiyuro Elías Marīpūya kerere weredupiyudi werederosūta Ōāgū deyomarīgū turari merā masakare weregukumi. Pagūsamarā ĩgūsā pūrā òārō āārīburo, ārīgū; tarinugārīmasādere oparā dorerire òārō yujuburo, ārīgū, Marīpūyare weregukumi. Irasirigū masaka marī Opu òārō usuyari merā bokatīrīñeāburo, ārīgū, irire weregukumi, ārīyupu Marīpure wereboegu Zacaríare.

18 ĩgū irasū ārīmakū pégu, Zacarías sērēñayupu:

—¿Nasirigū yu ire: “Diayeta āārā”, ārīmasībukuri? Yu buṛogora āārā. Yu marāpode buro āārīmo, ārīyupu.

19 ĩgū irasū ārīmakū pégu, āsū ārī yujuyupu:

—Yu Marīpure wereboegu, Gabriel wāikugū, Marīpu puṛo āārīgū āārā. ĩgūta yure iriuami, mure i òārī kerere weredoregu. 20 Dapagore yu wererire mu buremubiri waja, wereníbi dujagukoa. Mu magū deyoadero

puru, werenígukoa doja. Marĩpu: “Irasũ waaburo”, ãrĩmakũ, yu murẽ ãrãderosũta waarokoa, ãrĩyupu Gabriel Zacariare.

²¹ Ìgũ irasũ ãrĩ wereripoere masaka, iri taribu wirinugãrõgue ããrĩã Zacariare yũrã iriñurã. “¿Naásũ waayuri, Ìgũ iropa yoaripoe deyomarĩgũ?” ãrĩ gũñañurã. ²² Zacariás iri taribugue ããrãdi wirijagu, Ìgũsãrẽ wereduagu, neõ werenímasĩbiriyupu. Irasirigu Ìgũya mojóri merã irikeoyupu. Masaka, Ìgũ irasirimakũ ããrã: “Iri taribugue Marĩpu Ìmuadeare ããgukakõãkumi”, ãrĩ gũñañurã.

²³ Zacariás Marĩpuya wiigue Marĩpu Ìũrõ moãrĩrẽ iripeo, Ìgũya wiigue goedujãakõãyupu. ²⁴ Puru Ìgũ marãpo Isabel nijĩpo ããrĩnugãyupu. Su mojómarã abe neõ wiriro marĩrõ igoya wiigue ããrĩkõãyupu. ²⁵ ãsũ ãrĩ gũñayupo: “Marĩpu, yu pũrã marĩgõ ããrĩdeore iritamugũ irasũ yámi, masaka yure ããbéobirikõãburo, ãrĩgũ”.

Marĩpure wereboegu Mariare Jesús deyoaburire weredeã

²⁶ Isabel nijĩpo ããrĩnugãdero puru, su mojóma pere gaji mojó suru pẽrẽbejari abe waarõ merã Marĩpu Ìgũrẽ wereboegu Gabriere Galilea nikũma makã Nazaret wãikuri makãgue, ²⁷ sugo nomeõ María wãikugo, neõ sugu ãmũu merã ããrĩbeo purogue iriuyupu. Igo, José wãikugu opu David parãmi ããrĩturiagu merã marãpukũbo iriyupu. ²⁸ Gabriel, igo ããrĩrõgue ñajãa, igore:

—Murẽ õãdorea. Marĩpu murẽ õãrõ irigu ããrĩmi. Ìgũ marĩ Opu mu merã ããrĩmi. ããrĩpererã nome nemorõ murẽ õãrõ iritarinugãgukumi, ãrĩ õãdoreyupu.

²⁹ María, Ìgũrẽ ããgõ, Ìgũ irasũ ãrĩrĩrẽ pégo, pégukakõãyupu. “¿Naásũ ãrĩduaro irikuri Ìgũ yure õãdoreri?” ãrĩ, burõ gũñayupo. ³⁰ Igo gũkamakũ ããgũ, Marĩpure wereboegu ãrĩyupu:

—María, gũbirikõãka! Marĩpu Ìũrõrẽ mu õãrĩ bokabu. Mu merã usuyami. ³¹ Irasirigo mu dapagorare nijĩpo ããrĩnugãgokoa. Sugũ majĩgũ pũrãkugokoa. Ìgũrẽ “Jesús” wãiyegokoa. ³²⁻³³ Ìgũ ubu ããrĩgũ meta ããrĩgukumi. Marĩpu ããrĩpererã nemorõ turagu, Ìgũrẽ: “Yu magũ ããrã mu”, ãrĩgukumi. David, mu magũ ñekũ, Israel bumarã opu ããrĩdi ããrĩmi. Marĩpu Davire opu píderosũta mu magũdere Opu pígukumi Israel bumarãrẽ dorenĩbure. Ìgũ doreri neõ perebirikoa, ãrĩyupu.

³⁴ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pégo, María Ìgũrẽ sërẽñayupo:

—¿Nasiriro yure irasũ waabukuri, yu neõ sugũ ãmũu merã ããrĩbirikeremakũ? ãrĩyupo.

³⁵ Igo irasũ ãrĩmakũ pégu, ãsũ ãrĩyupu:

—Õãgũ deyomarĩgũ muguere dijarigukumi. Marĩpu ããrĩpererã Opu turari, su ñimikãyebo túbiaro irirosũ ejarokoa murẽ. Irasirigu mu magũ deyoabu, Marĩpuyagu õãgũ ããrĩgukumi. Masaka Ìgũrẽ: “Marĩpu magũ ããrĩmi”, ãrĩrãkuma. ³⁶ Mu basudeo Isabede, búro ããrĩkerego, sugũ majĩgũ pũrãkugokumo. Masaka igore: “Pũrã marĩgõ ããrĩmo”, ãrĩkeremakũ, su mojóma pere gaji mojó suru pẽrẽbejari abegora opasiamo. ³⁷ Marĩpure Ìgũ iridũari, neõ diasabea, ãrĩyupu.

³⁸ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pégo, María ãrĩyupo:

—Yu marĩ Opure moãboego ããrã. Marĩpu, mu ãrĩrõsũta iriburo yure, ãrĩyupo.

Igo irasũ ããdero puru, Marĩpure wereboegu waakõãyupu.

María Isabere ããgõ waadea

³⁹ Irinãrĩta María mumurõ merã Judea nikũ ütãyuku watopegue ããrĩrĩ makãgue waayupo. ⁴⁰ Irogue eja, Zacariaya wiigüe ñajãa, Isabere õãdoreyupo. ⁴¹ Igo õãdorerire pémakũ, Isabel magũ igoya patoregue ããrĩgũ burõ gãmeñayupu. Igo, Õãgũ deyomarĩgãrẽ opatariyupo. ⁴² Irasirigo turaro merã ãsũ ãrĩyupo:

—Marĩpu ããrĩpererã nome nemorõ mure õãrõ iritarinãgãmi. Mu magũdere õãrõ yãmi. ⁴³ Mu, yu Opu pago yure ããgõ ejamakũ õãtaria. ⁴⁴ Mu õãdorerire yu pémakũta, yu magũ yaa patoregue ããrĩgũ burõ usuyari merã gãmeñami. ⁴⁵ Marĩpũre wereboegu mure wereadeare: “Keoro waarokoa”, ãrĩ burẽmusĩã, õãrõ usuyari merã ããrã, ãrĩyupo Isabel Marĩare. ⁴⁶ Irasirigo María ãsũ ãrĩyupo:

Yaa yujupũrãgue yu Opure: “Õãtaria mu”, ãrĩ, usuyari sĩa.

⁴⁷ Marĩpu yure taugu merã burõ usuyãa.

⁴⁸ Yu ubu ããrĩgõ ããrĩkeremakũ, Marĩpu yure ããgũrẽ moãboegore gũñami. Irasirirã dapagora merã masaka yure: “Marĩpu igore õãrõ iridea merã burõ usuyadeo ããrĩmó”, ãrĩnikõãrãkuma.

⁴⁹ Marĩpu turatarigu yure wãri õãrĩrẽ yãmi. ããgũ õãtarigu, neõ ñerĩ opabi ããrĩmi.

⁵⁰ ããrĩpererã gopeyari merã ããgũrẽ buremurãrẽ bopoñanikõãgukumi.

⁵¹ ããgũ turari merã wãri õãrĩrẽ iri ãmumi. “Gua gajirã nemorõ ããrã”, ãrĩ gũñarãnorẽ ubu ããrĩrã dujamakũ yãmi.

⁵² Oparãrẽ ubu ããrĩrã dujamakũ yãmi. Ubu ããrĩrã: “Gajirã nemorõ ããrĩbea”, ãrĩ gũñarã gapure oparã dujamakũ yãmi.

⁵³ Uboarimasãrẽ wãri õãrĩ sĩmi. Wãri oparã gapure neõ gajino opamerã dujamakũ yãmi.

⁵⁴⁻⁵⁵ Marĩ ñekũsãmarãrẽ: “Iritamugura”, ãrĩderosũta Abrahãrẽ, ããgũ parãmerã ããrĩturarãdere iritamunikõãmi. Irasirigu marĩ Israel bumarãrẽ, ããgũrẽ moãboerãrẽ ããgũ ãrĩdeare neõ kãtiro marĩrõ bopoñarĩ merã iritamunikõãmi, ãrĩyupo María.*

⁵⁶ María, Isabel merã urerã abegora ããrĩyupo. Pũru igoya wiigüe goedujãakõãyupo.

Juan masakare wãiyerimasã deyoadea

⁵⁷ Pũru Isabel majĩgũ deyoarinopoe nijiwãgũdero pũru, igõ magũ deyoayupu. ⁵⁸ Irasirirã igõ pũro ããrĩrã, igoyarã, Marĩpu igore õãrõ iridea kerere pãrã, igore usuyatamurã waañurã. ⁵⁹ Igo magũ deyoaderõ pũru, su mojõma pere gajĩ mojõ ureru pãrẽbejarinarĩ waarõ merã majĩgũrẽ ããgũya dupũma gasirogãrẽ* wiirirã waañurã. ããgũrẽ ããgũ pagu “Zacariãas” wãrĩrẽ wãiyedũadiñurã. ⁶⁰ Isabel gapu ããgũsãrẽ:

—ããrĩbea. ããgũ: “Juan” wãikugukumi, ãrĩyupo.

⁶¹ Igo irasũ ããrĩmakũ pãrã, igore:

—¿Nasirigu irasũ wãikubukuri? Neõ mayerã irasũ wãikurã máma, ããrĩñurã.

* **1:54-55** 1 S 2.1-10; Sal 113.5-9; Gn 17.7 * **1:59** Gn 17.1-14: Iripoegue Marĩpu Abrahãrẽ ããgũ pũrã ãmarẽ: “Yaarã ããrĩburo”, ããrĩgũ, ããgũsãya dupũma gasirogãrẽ wiiridoredi ããrĩmi. Pũru iri dorerire Moisẽre pidi ããrĩmi. Irasirirã judio masaka Abraham parãmerã ããrĩturarã iri dorerire irirã, ããgũsã pũrã ãmarẽ su mojõma pere gajĩ mojõ ureru pãrẽbejarinarĩ waarõ merã ããgũsã deyoaderõ pũru irasũ yãma.

62 Irasirirã Zacariare: “¿Mu naásũ wãiyedukuri?” ãrĩrã, mojóri merã irikeo, sêrêñañurã. 63 Irasirigu Zacarías su taboa majĩ sêrê, iri majĩgue:

—“Juan wãikugukumi”, ãrĩ gojayupu. Ígũ gojarire iãrã, gukakõãñurã. 64 Irire gojaguta Zacarías wereníbi ããrãdi wereniakõãyupu doja. Irasirigu Marĩpure: “Óãtaria mu”, ãrĩ, usuyari sĩyupu. 65 ããrĩpererã Zacarías puro ããrĩrã, ígũ werenímakũ pérã, gukakõãñurã. ããrĩpererogue Judea nikũ marã ütãyuku watopegue ããrĩrãrê Juan deyoadeare wereñurã. 66 Ígũ deyoadea kerere pérã, ããrĩpererã gũña, ãsũ ãrĩ gãme sêrêñañurã:

—Íĩ majĩgũ buguro waagú, ¿naásũ ããrĩrikugukuri Marĩpu turari merã deyoadi? ãrĩñurã.

Zacarías Marĩpure bayapeodea

67 Zacarías, Óãgũ deyomarĩgũrê opatarigu Marĩpu ígũrê weredorerire ãsũ ãrĩ wereyupu:

68 Marĩpure Israel bumarã Opure usuyari sĩrã! Marĩ ígũyarã pũrogu marĩrê taugu aarĩmi.

69 Irasirigu marĩrê taubure turatarigũre iriugukumi. Ígũ, David Marĩpure moãboerimasũ ããrĩdi parãmi ããrĩturiagũgue ããrĩmi.

70 Iripoegue Marĩpu, ígũya kerere weredupiyurimasã ñerĩ marĩrã merã marĩrê tauburire ãsũ ãrĩ weredi ããrĩmi:

71 “ããrĩpererã musãrê iãturirãrê, wajarãkũrãrê, musãrê tariweremakũ irigura”, ãrĩ weredi ããrĩmi.

72 Irasirigu marĩ ñekũsãmarãrê: “‘Musãrê bopoñarĩ merã iãgũ, òãrõ irigura’, ãrĩdeare neõ kãtibirikoa”, ãrĩ weredi ããrĩmi.

73 Irire Marĩpu marĩ ñekũ Abrahãrê weredi ããrĩmi.

74 Irasirigu marĩrê iãturirãrê wíjatagukumi, gũiri marĩrõ ígũ dorerire iritũyaburo, ãrĩgũ.

75 ããrĩperero marĩ okaro bokatĩurõ marĩrê ígũyarã, diayemarê irirã ããrĩmakũ irigukumi, ãrĩyupu Zacarías.

Irasũ ãrĩ odo, ígũ magũgãrê ãrĩyupu:

76 Makũ, masaka mũrê: “Marĩpu ããrĩpererã nemorõ turagũya kerere weredupiyurimasũ ããrĩmi”, ãrĩrãkuma. Mu, marĩ Opũ aariburi dupiyuro ígũ aariburi maarê diayema maa ãmugú irirosũ ígũyare weregu waagũkoa.

77 Marĩpũyarãrê ãsũ ãrĩ weregũkoa: “Marĩpure: ‘Gũa ñerõ irideare kãtika!’ ãrĩ sêrêmakũ, musãrê kãtigukumi. Irasirigu musãrê perebiri peamegue waabonerãrê taugukumi”, ãrĩgũkoa.

78 Marĩpu marĩrê bopoñarĩ merã maĩsĩã, ãmu, maamanũ boyoro irirosũ waamakũ irigukumi, ãmũgasigue merã marĩrê taubure iriugu.

79 Naĩtĩãrõgue ããrĩrãrê boyori sĩgukumi perebiri peamegue waabonerãrê ígũrê masĩburo, ãrĩgũ. Irasirigu marĩrê ígũ merã òãrõ siñajãrĩ bokamakũ irigukumi, ãrĩ wereyupu Zacarías.*

80 Majĩgũ òãrĩ gũñarĩ merã, Marĩpu turari merã masãyupu. Masaka marĩrõgue yoaripoe ããrĩyupu. Irogu ããrĩgũta Israel bumarãrê buenũgãyupu.

* 1:79 Mal 3.1; Is 9.2

2

Jesús deyoadea
(Mt 1.18-25)

¹ Marĩpu magũ deyoaburi dupiyuro romano marã opu Augusto wãikũgu ĩgũya nikũ marãrẽ aãrĩpererãrẽ keoñabu, ĩgũsã wãirẽ gojatũdoreyupu. ²⁻³ Irasirirã aãrĩpererã masaka ĩgũsã ñekũsãmarã deyoadea makãrĩgue ĩgũsã wãirẽ gojatũrã waañurã. Siria nikũ marã opu Cirenio wãikũgu aãrĩripoe gojatũnũgãñurã.

⁴ Irasirigu Josede, Galilea nikũma makã Nazaretgue aãrãdi, Judea nikũma makã Belẽgue waayupu. Belén, David deyoadea makã aãrĩyuro. ĩgũ, David parãmi aãrĩturiagu aãrĩsã, irogue waayupu. ⁵ ĩgũ marãpo aãrĩbo María merã ĩgũ wãirẽ gojatũgu waayupu. María gapu nijĩpo aãrĩyupo. ⁶ Irasirigo irogue aãrĩgõ, nijĩwãgũyupo. ⁷ Kãrĩrĩ wii uturimakũ iã, José, María merã wekua wiigue kãrĩrã waañurã. Iri wiigue María neõ pũrãkũbeo aãrĩdeo, majĩgũ pũrãkũnũgãyupo. ĩgũ deyoamakũ, surĩ gasiri merã õma, wekua baari korogue ĩgũrẽ sãyupo.

Marĩpure wereboerã oveja korerimasãrẽ deyoadea

⁸ Belén tãrogue ovejare korerimasã aãrĩñurã. Ñamiriku irogue dita ĩgũsãyarã ovejare koreboyoanañurã. ⁹ Irogue ĩgũsãrẽ gũñaña marĩõ sugu Marĩpure wereboegu deyoayupu. ĩgũ deyoamakũ, Marĩpu goesiriri ĩgũsãrẽ boyoyuro. Irasũ waamakũ iãgũka, bũro gũñurã. ¹⁰ Marĩpure wereboegu ãsũ ãrĩyupu ĩgũsãrẽ:

—Gũibirikõãka! Musãrẽ õãrĩ kerere ãrĩgu yãa, aãrĩpererã masaka usuyaburire. ¹¹ Dapagã ñami, David deyoadea makãguere musãrẽ taubu deyoami. ĩgũ Marĩpu iriudi, Cristo musã Opu aãrĩmi. ¹² Musã majĩgũrẽ iãrã waarã, surĩ gasiri merã õmadire, wekua baari korogue sãñagũrẽ bokajarãkoa. Irasirirã ĩgũrẽ iãrã: “Diayeta aãrãñumi”, ãrĩrãkoa, ãrĩyupu.

¹³ ĩgũ irire ãrĩripoeta gajirã wãrã Marĩpure wereboerã deyoa, Marĩpure bũremurã ãsũ ãrĩ bayañurã:

¹⁴ Marĩpu ãmũgasigue aãrĩgũrẽ: “Õãtaria mu”, ãrĩ, usuyari sãrã! I ãmũgue ĩgũ merã õãrõ aãrĩrã siñajãrĩ opaburo, ãrĩ bayañurã.

¹⁵ Marĩpure wereboerã ãmũgasigue mũrĩadero puru, ovejare korerimasã ĩgũsã basi gãme werenĩñurã:

—Nãka, dapagorata Belẽgue! Marĩpure wereboegu marĩrẽ wereaderosũta iãrã waarã! ãrĩñurã.

¹⁶ Irasirirã mumurõ merã iãrã waañurã. Irogue eja, Josere, Marĩare bokajañurã. Majĩgũ gapure wekua baari korogue sãñagũrẽ iãñurã. ¹⁷ ĩgũrẽ iãrã, iro aãrĩrãrẽ Marĩpure wereboegu majĩgũyamarẽ wereadeare wereñurã. ¹⁸ ĩgũsã irire weremakũ pãrã, aãrĩpererã pãgũkakõãñurã. ¹⁹ María gapu aãrĩpereri ĩgũsã wererire pãgo, igoya yũjũpũrãgueta gũñaduripiyupo. ²⁰ Ovejare korerimasã Marĩpure wereboegu wereaderosũta aãrĩpereri ĩgũsã pãdeadea, iãdea keoro waamakũ iãrã, Marĩpure: “Õãtaria mu”, ãrĩ, usuyari merã goedujãakõãñurã.

Jesũre Marĩpũya wiigue ãideadea

²¹ Puru su mojõma pere gaji mojõ ureru pãrẽbejarinurĩ waarõ merã majĩgũrẽ ĩgũya dupũma gasirogãrẽ wiirĩñurã. Wiirĩ odo, Marĩpure wereboegu Marĩare, igo nijĩpo aãrĩburo dupiyuro ãrĩderosũta ĩgũrẽ “Jesũs” wãiyẽñurã.

22 Puru Moisés: “Ásū irika umúurē pūrākuaadero puru!” ārīdeare iripeo, José, María merā Jesúre Jerusalégue āiāñurā, Marĩpuya wiigue Marĩpue: “Muyagu āārĩmi”, āri ĩmurā waarā. 23 Irire irirā, Marĩpu dorederosūta iriñurā. Ásū āri gojasūdero āārĩbú Marĩpu doreri gojadesa pūgue: “Āārĩpererā ũma deyoapuroirā Marĩpuyarā āārĩburo”, āri gojasūdero āārĩbú. 24 Irasirirā José, María merā Jerusalégue Marĩpu dorederosūta irirā waañurā. Ásū āri gojasūdero āārĩbú doja: “Pērā buja, o ĩgūsā marĩmakū buja irirosū deyorāgā pērā sika, Marĩpu ĩurō wējē soepeoburo, āirā”.

25 Iripoere Jerusalégue sugū buguero Simeón wāikugu āārĩyupu. Īgū ōāgū, Marĩpue buremugū āārĩyupu. Israel bumarārē taugu aaribure yūgu iriyupu. Ōāgū deyomarĩgū ĩgū merā āārĩnikōāyupu. 26 Iripoegue Ōāgū deyomarĩgū ĩgūrē ásū āri weredi āārĩmi: “Cristo, Marĩpu iriubure ĩābita boabiriko ma”, ārĩdi āārĩmi. 27-28 Jesúre ĩgū pagusāmarā Jerusalégue ājarinurē Ōāgū deyomarĩgū Simeōrē Marĩpuya wiigue waadoreyupu. Marĩpu dorederosūta Jesúre iri wiigue āijamakū ĩā, Simeón ĩgūrē kōā, Marĩpue usuyari sī, ásū ārĩyupu:

29 Yu Oru, mu iripoegue ārĩderosūta keoro yāa. Irasirigu dapagorare yu murē moāboegu usuyari merā boamasāa.

30 Ī majĩgūrē masakare taubure yaa koye merā ĩāa.

31 Īgūrē masĩdoregu, āārĩpererā masaka ĩurōgue iriubu.

32 Īgūta judío masaka āārĩmerārē murē masĩmakū irigu, sĩāgori sīgū irirosū irigukumi.

Āārĩpererā masaka: “Marĩpu ĩgūyarā Israel bumarārē ōārō iritamumi”, ārĩrākuma, ārĩyupu Simeón.*

33 Simeón majĩgūyamarē irasū ārĩmakū pērā, ĩgū pagusāmarā pégakakōāñurā. 34 Simeón ĩgūsārē: “Marĩpu musārē ōārō iriburo”, āri odo, Jesús pagore ásū ārĩyupu:

—Ī majĩgū Marĩpu beyedi āārĩmi. Wārā Israel bumarā ĩgūrē buremumerā peregiri peamegue béodijusūrākuma. Īgūrē buremurā gapu ũmugasigue āimurĩāsūrākuma. Marĩpu turari merā ĩgū iri ĩmumakū ĩārā, wārā masaka ñerō werenĩrākuma ĩgūrē. 35 Irasiriri merā āārĩpererā masaka ĩgūsāya yujupūrārigue gūñarĩrē masĩsũrokoa. Mu gapu i merā muya yujupūrārē sareri majĩ merā saremakū pũrĩsũrōsū buro bujaweregokoa, ārĩyupu Simeón Marĩare.

36 Gajigo Marĩpuya wiiguere Marĩpuya kerere weredupiyugode āārĩyupo. Igo Ana wāikugo, Fanuel magō, Aser bumō, bāro āārĩyupo. Maamogora marāpukadeo āārādimō. Puru, su mojōma pere gajĩ mojō peru pērēbejari bojori waarō merā igo marāpu boakōāyupu. 37 Irasirigo wapiweyo dujayupo. Īgūsā Jesúre Marĩpuya wiigue ājaripoere ochenta y cuatro bojorigora opayupo. Iri wiiguere ũmuriku, ñamiriku bereri merā Marĩpue sērēnayupo. 38 Jesúre āijamakū ĩāgō, ĩgū puro aari ejanugā, Marĩpue usuyari sīyupo. Puru āārĩpererā Jerusalén marārē taubure yūrārē Jesús deyoadeare wereyupo.

Nazaretgue goedujáadea

* 2:32 Is 42.6; 49.6; 52.10

39 José, María Jerusalégue ããrãnerã, Marĩpu dorederosũta ããrĩpereri iripeo, Galilea nikũ ĩgũsãya makã Nazaretgue goedujáakõãñurã. 40 Irogue majĩgũ turagu õãrõ masĩgũ masãyupu. Marĩpu ĩgũrẽ õãrõ iritamuyupu.

Jesús Marĩpuya wiigue waadea

41 Bojoriku Jesús pagusãmarã pascua bosenurĩ ããrĩmakũ, Jerusalégue waanañurã. 42 Jesús pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejari bojori oparipoe ĩgũsã irinarõsũ ĩgũ merã iri bosenurẽ irogue taurã waañurã. 43 Iri bosenũ tariadero purũ, ĩgũsãya makãgue Nazaretgue goedujáakõãñurã. Jesús gapũ Jerusalégue dajakõãyupu. ĩgũ pagusãmarã ĩgũ irogue dujarire masĩbiriñurã. 44 “Gajirã marĩ merãmarã merã aarikumi”, ãrĩ gũñadiñurã. Purũ Jerusalẽrẽ ĩgũsã wiriadeanu ñamika ããrĩmakũ, ĩgũsã merãmarã watopegue ĩgũrẽ ãmadiñurã. 45 ãma, ĩgũrẽ bokabiri, maa deko merãta gãme dujáakõãñurã doja Jerusalégue ãmarã waarã.

46 Urenũ purũ Marĩpuya wiigue Moisés gojadeare buerimasã watopegue doagure bokañurã. ĩgũsã werenĩrĩrẽ pé, ĩgũsarẽ sẽrẽñanayupu. 47 ĩgũ masĩrĩ merã wererire, ĩgũ õãrõ yujurire pérã, ããrĩpererã pégukakõãñurã. 48 ĩgũ irogue doamakũ iãrã, ĩgũ pagusãmarã iãgukakõãñurã. Pago ĩgũrẽ ãrĩyupo:

—Makũ, ¿nasirigu guare irasiriari mũ? Yũ, mũpu merã buro gũñarikari merã mũrẽ ãmaabu, ãrĩyupo.

49 Jesús pagore ãsũ ãrĩ yujuyupu:

—¿Nasirã yũre ãmaarĩ? Yũpũyare yũre iriro gããmea ĩgũya wiiguere. ¿Irire masĩberi mũsã? ãrĩyupu.

50 ĩgũ irasũ ãrĩrĩrẽ ĩgũ pagusãmarã gapũ pémasĩbiriñurã.

51 Purũ Jesús ĩgũsã merã Nazaretgue goedujáakõãyupu. ĩgũ irinĩrõsũta ĩgũsã dorerire tarinugãrõ marĩrõ yujunayupu. ĩgũ pago gapũ ããrĩpereri ĩgũ Jerusalégue iriadeare igoya yujupũrãgue gũñaduripiyupo. 52 Jesús wãri masĩrĩ merã masãyupu. Marĩpu ĩgũrẽ: “Õãgũ ããrĩmi”, ãrĩ iãyupu. Masakade ããrĩpererã irasũta ãrĩ iãñurã.

3

Juan masakare wãiyerimasũ buedea

(Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28; 8.31-47)

1 Pe mojõma pere su gubu pẽrẽbejari bojori Tiberio wãikũgu romano marã opu ããrĩrĩ ñajãdero purũ, gajirã ĩgũ dokamarã ñsãkũ ããrĩñurã: Poncio Pilato, Judea nikũ marã opu ããrĩyupu. Herodes, Galilea nikũ marã opu ããrĩyupu. ĩgũ pagũmũ Felipe: Iturea, Traconite, pe nikũ marã opu ããrĩyupu. Gajigũ Lisania, Abilinia nikũ marã opu ããrĩyupu. 2 Gajirã pẽrã: Anás, Caifãs wãikũrã paia oparã ããrĩñurã. ĩgũsã oparã ããrĩripoere Zacarías magũ Juãrẽ masaka marĩrõgue ããrĩgũrẽ Marĩpu ĩgũyare weredoreyupu.

3 Irasirigu Juan ããrĩperero dia Jordán wãikũdiya tũrogue masaka irogue ejarãrẽ:

—Mũsã ñerõ irideare bujawereka! Mũsã gũñarĩrẽ gorawayu, wãiyedoreka! Irasirimakũ, mũsarẽ Marĩpu mũsã ñerõ irideare kãtigukumi, ãrĩ werenayupu. 4 Juan irire irigu, iripoegue Marĩpuya kerere weredupiyudi Isaiás gojaderosũta iriyupu. ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmi:

Masaka marĩrõgue sugu buro gaguinĩrĩ merã weregukumi: “Marĩ Opu aariburi dupiyuro ĩgũ aariburi maarẽ diayema maa õãrĩ maa âmurã irirosũ diayemare ĩrika!

⁵ Dupa turũri aãrãdeare yasurope piusũrokoa. Uũyũyũ aãrãdeade keoro dujarokoa. Maarĩ dupaberori aãrãdeade diayema maarĩ dujarokoa. Goberikuri maarĩde su báparogueta dujarokoa.

⁶ Marĩpu marĩrẽ taubure iriumakũ, aãrĩpererã masaka ĩãrãkuma”, ãrĩ gojadi aãrĩmĩ.*

⁷ Wãrã masaka Juan purogue wãiyedorerã ejañurã. Juan ĩgũsãrẽ ãrĩyupu: —Musã ãña irirosũ ñerã aãrã. ¿Noã musãrẽ õõguere aaridoreari? Marĩpu, gũa ñerõ iriri waja wajamoãbirikõãburo, ãrĩrã, ¿musã yure wãiyedorerã aarari? ⁸ Musã: “Gũa ñerõ irideare bujawere, gũñarĩrẽ gorawayuabu”, ãrĩrã, musã ñerõ irideare piri, õãrĩ gapure ĩrika! Musã: “Gũa Abraham parãmerã aãrĩturiarã aãrĩmakũ, Marĩpu guare wajamoãbirikumi”, ãrĩ gũñabirikõãka! Yu musãrẽ ãsũ ãrã: “Musã gũñarĩrẽ gorawayubirimakũ, musã Abraham parãmerã aãrĩturiari wajamãa. Marĩpu i uũyeyeri merã Abraham parãmerã aãrĩturiarã waamakũ irimasĩmi”. ⁹ Musã ñerĩ iririre piribirimakũ ĩãgũ, Marĩpu musãrẽ béogukumi. Sugũ yukũ ñerĩ dukakũdire ĩã, kõme merã nugũrĩgue merãta diti, peamegue soebéorosũ musãrẽ béogukumi, ãrĩyupu Juan.

¹⁰ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, Juãrẽ sërẽñañurã:

—¿Gũare nasiriro gããmerĩ?

¹¹ Juan ĩgũsãrẽ yũyũyupu:

—Sugũ peñe suriro opagu, opabire suñe sĩburo. Baari opagu, baari opabire dukawaburo, ãrĩyupu.

¹² Gajirã romano marã oparãrẽ niyeru wajaseabosarã, Juan puro wãiyedorerã ejañurã. ĩgũsãde Juãrẽ sërẽñañurã:

—Gũare buegu, ¿gũare nasiriro gããmerĩ?

¹³ ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ, Juan ãrĩyupu:

—Musã oparã musãrẽ wajaseadoreaderopata wajaseaka! ĩgũsã doreadero nemorõ wajaseabirikõãka! ãrĩyupu.

¹⁴ Gajirã surara Juãrẽ sërẽñañurã:

—¿Gũakoare nasiriro gããmerĩ? ãrĩñurã.

ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ, ãsũ ãrĩ yũyũyupu:

—Gajirã oparire emabirikõãka! ĩgũsãrẽ niyeru emaduarã ãrĩkatori merã ĩgũsã iribirideaguereta weresãbirikõãka! Musã moã wajatari merã usũyaka! ãrĩyupu.

¹⁵ Masaka: “¿Naásũ aãrĩmakũ Marĩpu iriubu aarigukuri?” ãrĩ gũñarã iriñurã. Irasirãrã, Juan wererire pérã: “¿ĩrĩ Juan, Cristo aãrĩkuri?” ãrĩ gũñañurã. ¹⁶ Juan aãrĩpererã masakare ãsũ ãrĩyupu:

—Yu musãrẽ deko merã wãiyeya. Gajigu yũ purũ aarigũ, yũ nemorõ turagu aãrĩmi. Yu gapũ ubu aãrĩgũ, ĩgũrẽ neõ sũropebirikoa. ĩgũ aarigũ, musãrẽ Õãgũ deyomarĩgũ merã, peame merã wãiyegukumi. Irasirĩgũ musãrẽ Õãgũ deyomarĩgũ musã merã aãrĩnĩmakũ irigukumi, ñerĩrẽ soebéorosũ musãrẽ ñerĩrẽ béoburo, ãrĩgũ. ¹⁷ Trigo gasirire korobéogu irirosũ aãrĩmi. Gasirire koro odo, iri yerire baari duripĩri wiigue duripĩgukumi. Iri gasiri gapure peamegue soebéokõãgukumi. Iri peame neõ yaribirikoa, ãrĩyupu. ¹⁸ Juan gaji wãri irasũ wereri merã masakare:

“Āsū irika!” āri werenayupũ. Irasirigu iri merā Marīpaya õārĩ kerere werenayupũ.

¹⁹ Iripoere opũ Herodes ĩgũ pagũũ Felipe marāpore Herodías wāikagore ěma, marāpokayupũ. Iri waja, gaji wári ñerõ iridea waja, Juan ĩgũrē: “Mũ irasirimakũ ñetaria”, āri wereyupũ. ²⁰ Herodes, Juan wererire pérono irigu, ñerõ irinemo, ĩgũrē peresu iriri wiigüe sóodoreyupũ.

Juan Jesúre deko merā wāiyedeá
(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)

²¹ Juan peresu iriri wiigüe sóosūburi dupiyuro āārĩpererā masaka ĩgũ pũro wāiyedorerā ejarārē wāiyeyupũ. Jesúde ĩgũ pũroguē wāiyedoregu ejayupũ. Juan ĩgũrē wāiye odomakũ, Jesús Marīpũre sērēripoe ũmugasĩ tũpākõāyuro. ²² Ōāgũ deyomarĩgũ, buja irirosũ deyogu dijari, Jesús weka ejabejayupũ. Marīpũ ũmugasigüe āārĩgũ āsū ārĩyupũ Jesúre:

—Mũ yũ magũ, yũ maĩgũ āārā. Mũ merā bũro usuyáa, ārĩyupũ.

Jesucristo ñekūsāmarā āārĩturiadeá
(Mt 1.1-17)

²³ Jesús treinta bojori opagu masakare buenugāyupũ. Masaka Jesúre:

“José magũ āārĩmi ĩĩ”, āri gũñadiñurā.

José, Elí magũ āārĩyupũ. ²⁴ Elí Matat magũ,

Matat Leví magũ, Leví Melqui magũ,

Melqui Jana magũ, Jana José magũ,

José Matatías magũ, ²⁵ Matatías Amós magũ,

Amós Nahum magũ, Nahum Esli magũ,

Esli Nagai magũ, Nagai Maat magũ,

²⁶ Maat Matatías magũ, Matatías Semeí magũ,

Semeí José magũ, José Judá magũ,

²⁷ Judá Joana magũ, Joana Resa magũ,

Resa Zorobabel magũ, Zorobabel Salatiel magũ,

Salatiel Neri magũ, Neri Melqui magũ,

²⁸ Melqui Adi magũ, Adi Cosam magũ,

Cosam Elmodam magũ, Elmodam Er magũ,

Er Josué magũ, ²⁹ Josué Eliezer magũ,

Eliezer Jorim magũ, Jorim Matat magũ,

Matat Leví magũ, ³⁰ Leví Simeón magũ,

Simeón Judá magũ, Judá José magũ,

José Jonán magũ, Jonán Eliaquim magũ,

Eliaquim Melea magũ, ³¹ Melea Mainán magũ,

Mainán Matata magũ, Matata Natán magũ,

Natán opũ David magũ āārĩdi āārĩmĩ.

³² David Isaí magũ, Isaí Obed magũ,

Obed Booz magũ, Booz Salmón magũ,

Salmón Naasón magũ, ³³ Naasón Aminadab magũ,

Aminadab Aram magũ, Aram Esrom magũ,

Esrom Fares magũ, Fares Judá magũ,

Judá Jacob magũ āārĩdi āārĩmĩ.

³⁴ Jacob Isaac magũ, Isaac Abraham magũ āārĩdi āārĩmĩ.

Abraham Taré magũ, Taré Nacor magũ,

Nacor Serug magũ, ³⁵ Serug Ragau magũ,

Ragau Peleg magũ, Peleg Heber magũ,

Heber Sala magũ, ³⁶ Sala Cainán magũ,
 Cainán Arfaxad magũ, Arfaxad Sem magũ,
 Sem Noé magũ aãrĩdi aãrĩmĩ.
 Noé Lamec magũ, Lamec Matusalén magũ,
³⁷ Matusalén Enoc magũ, Enoc Jared magũ,
 Jared Mahalaleel magũ, Mahalaleel Cainán magũ,
 Cainán Enós magũ, Enós Set magũ,
 Set Adán magũ aãrĩdi aãrĩmĩ.
³⁸ Adán neõgorague Marĩpu iridi, ĩgũ magũ aãrĩdi aãrĩmĩ.

4

Wãtĩ Jesúre ãrĩmesãdidea
 (Mt 4.1-11; Mr 1.12-13)

¹ Jesús Oãgũ deyomarĩgũrẽ opatariakõãyupu. Irasirigu Oãgũ deyomarĩgũ ĩgũ dia Jordán wãikũdiyague aãrãdire masaka marĩrõgue ãiyupu. ² Irogue Jesús cuarenta nurĩgora aãrĩyupu. Irogue aãrĩripoe wãtĩ ĩgũrẽ ãrĩmesãgũ ejayupu. Iri cuarenta nurĩrẽ Jesús neõ baabiriyupu. Irasirigu uaboakõãyupu. ³ ĩgũ uaboamakũ ĩãgũ, wãtĩ Jesúre ãsũ ãrĩyupu:
 —Diayeta Marĩpu magũ aãrĩgũ, mũ turaro merã i ãtãyere pã waamakũ irika! ãrĩyupu.

⁴ Jesús ĩgũrẽ yujuyupu:

—Yũpuya werenĩrĩ gojadea pũgue: “Baari dita masakare okamakũ iribea. Aãrĩpereri Marĩpuya werenĩrĩ gapũ ĩgũsãrẽ okamakũ yãa”, ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ, ãrĩ wereyupu Jesús wãtĩrẽ.

⁵ Pũru wãtĩ Jesúre ãtãũ wekague ãimurĩayupu. Irogue suñarõta aãrĩpereri i ãmũma makãrĩrẽ ĩmupeokõãyupu. ⁶ Irire ĩmupeo odo, ãsũ ãrĩyupu:

—I yũre sĩdea aãrã. Irasirigu yũ sĩduagure sĩgũkoa, ĩgũ i aãrĩpereri opu aãrĩburo, ãrĩgũ. ⁷ Mũ yũre ñadukũpuri merã ejamejãja, bũremumakũ, i aãrĩpereri murẽ sĩgũra, ãrĩ wereyupu wãtĩ Jesúre. ⁸ Jesús ĩgũrẽ yujuyupu:

—Satanás, yũ pũrore wirika! Yũpuya werenĩrĩ gojadea pũgue: “Marĩpu ditare bũremuka! ĩgũ doreri ditare irika!” ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ, ãrĩ wereyupu Jesús wãtĩrẽ.

⁹ Pũru wãtĩ Jesúre Jerusalẽgue ãia, Marĩpuya wii wekague ãimurĩa, ĩgũrẽ ãsũ ãrĩyupu doja:

—Diayeta Marĩpu magũ aãrĩgũ, õõgue merã yebague parimadijaka! ¹⁰⁻¹¹ Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ:
 Marĩpu ĩgũrẽ wereboerãrẽ murẽ koredoregũkumi, neõ ãtãyegue meẽbejabirikõãburo, ãrĩgũ, ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ, ãrĩ wereyupu wãtĩ Jesúre.*

¹² Jesús ĩgũrẽ ãrĩyupu:

—Yũpuya werenĩrĩ gojadea pũgue: “Bũremurĩ marĩrõ Marĩpũre: ‘Mũ turari merã yũre gajino iri ĩmuka!’ ãrĩbirikõãka!” ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ, ãrĩ wereyupu Jesús wãtĩrẽ.

¹³ Irasirigu wãtĩ Jesúre gaji ãrĩmesãrĩ bokabiri, waakõãyupu dapa.

Jesús Galilea nikũgue masakare buenũgãdea
 (Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

¹⁴ Pũru Jesús masaka marĩrõgue aãrãdi Galilea nikũgue goedujãayupu. Oãgũ deyomarĩgũ turarire opatariyupu. Aãrĩperero Galilea nikũ marã ĩgũ

* 4:10-11 Sal 91.11-12

iridea kerere masipereakōāñurā. ¹⁵ Jesús irogue ejagu, makārīku judío masaka nerērī wiirigue* buenayupu. Īgū buemakū pérā, āārīpererā: “Ōārō buemi”, ārī buremuñurā.

*Jesús Nazaretgue goedujáadea
(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6; Jn 4.44)*

¹⁶ PŪŪ Jesús Nazaretgue Īgū masādea makāgue goedujáyupu. Īgū irinarōsūta judío masaka siñajārīnu† āārīmakū, Īgūsā nerērī wiigüe waa, ñajāyupu. Iri wiigüe Marīpuya werenírī gojadea pūrē bue ĩmubu wāgānugāyupu. ¹⁷ Irasirigu iri wii koregu Jesúsre Marīpuya kerere weredupiyudi Isaiás gojadea pūrē siyupu. Īgū simakū, Jesús iri pūgue āsū ārī gojadeare boka, bue ĩmuyupu:

¹⁸ YŪ OpŪ, Ōāgū deyomarīgū yŪ merā āārīmakū yāmi, Īgū dorerire iriburo, ārīgū. Īgūyare iridoregu yare beyepídi āārīmí.

Irasirigu boporārē Īgūya kerere weredoregu, buro bujawererārē usayamakū iridoregu, peresugue āārīrārē taudoregu, koye ĩāmerārē ĩāmakū iridoregu, ñerō irisūrārē taudoregu yare iriudi āārīmí.

¹⁹ Marī OpŪ Īgūyarārē taugu aariburire weredoredi āārīmí, ārī gojadi āārīmí Isaiás, ārī bue ĩmuyupu Jesús.*

²⁰ Bue ĩmu odo, Īgū bueadea pūrē tūrā, iri wii koregure wia, eja doayupu. Āārīpererā iri wiigüe āārīrā Īgūrē ĩāduúbiriñurā. ²¹ Jesús āsū ārī werenugāyupu Īgūsārē:

—Dapagā merā yŪ musārē bue ĩmumakū, Isaiás gojaderosūta waāa.

²² Jesús irasū ārīmakū pérā, āārīpererā pégukakōāñurā. “Ōārī werenírī merā weremi”, ārī gūñañurā. Irasū gūñakererā, Īgūsā basi gāme sērēñañurā:

—Ĵī José magū meta āārīrī? ārīñurā.

²³ Jesús, Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Īgūsārē āsū ārīyupu:

—Masaka Īgūsā ārīnarōsū musā yare: “MŪ ōārō kúrigŪ āārīrīrē ĩmugū, mŪ basita kúrika!” ārīkoa. Gajidere ārīkoa: “GŪa, mŪ Capernaugue iri ĩmudea kerere pébu. Irasirigu iroguerere mŪ iriderosūta i makā, mŪ masādea makādere iri ĩmuka!” ārīkoa, ārīyupu.

²⁴ Irasū ārī odo, āsū ārīnemoyupu:

—Diayeta musārē werea. Neō sugŪ Marīpuya kerere weredupiyuri-masārē Īgūya nikū marā ōārō bokatīrīñeābema. ²⁵ Irasirigu musārē ire ōārō masīmakū gāāmea. Iripoegue Elías Marīpuya kerere weredupiyudi āārīdeapoere masaka Marīpūre buremubiri waja, ure bojori gajī bojori dekogora neō deko merēbiridero āārībú. Āārīpereroguerere haaride marīdero āārībú. Marīya nikūrē wārā wapiweyarā nome āārīnerā āārīmá.

²⁶ Īgūsā wārā āārīkeremakū, Marīpu Elíare Īgūsārē iritamudoregu neō iriubiridi āārīmí. Gajī nikūmo Sarepta wāikuri makāmo Sidón puro āārīgō gapure iritamudoregu Elíare iriudi āārīmí. ²⁷ Eliseo Marīpuya kerere weredupiyudi āārīdeapoedere wārā kāmi boarā marīya nikūrē āārīunanerā āārīmá. Īgūsā wārā āārīkeremakū, Marīpu Eliseore Īgūsārē taudoregu neō iriubiridi āārīmí. Siria nikūmu Naamán wāikugŪ gapure taudoregu Eliseore iriudi āārīmí, ārī wereyupu Jesús.

* **4:15** Judío masaka nerērī wii, sinagoga wāikuri wii āārā. Irogue Īgūsā siñajārīnu āārīmakū nerē, Marīpuya werenírī gojadea pūgue gojadeare buenama. † **4:16** Judío masaka siñajārīnu, sábado āārā. * **4:19** Is 61.1-2

²⁸ Jesús irasū ārimakū pérā, āārīpererā iri wiigue āārīrā Īgū merā buro guañurā. ²⁹ Irasirirā wāgānugā, Īgūrē ñeā, āārkōāñurā. Iri makā ūtāū weka iridea makā āārīyuro. Irasirirā iri makā turogue Īgūrē āia, túmeédijuduarā iriadiñurā. ³⁰ Jesús gapu Īgūsā watopeta tariwerewāgākōāyupu.

Wātī ñajāsūdi Jesúre bokatīrīdea

(Mr 1.21-28)

³¹ Puru Jesús Capernaugue waayupu. Iri makā Galilea nikūgue āārīyuro. Irogue eja, judío masaka siñajārīnu āārimakū, Īgūsā nerērī wiigue Īgūsārē bueyupu. ³² Sugu doregu irirosū ōārō masīrī merā Īgū buemakū pérā, pégakakōāñurā.

³³ Iri wiiguere Īgūsā merā sugu wātī ñajāsūdi āārīyupu. Āsū ārī gaguiniyupu:

³⁴—Jesús Nazaretmu, ¿nasiribu gna puro aariri? ¿Guare peamegue béogu aarigú yári? Yu murē ĩamasīkōāa. Mu, Marīpu iriudi, ōatarigu āārā, ārīyupu.

³⁵ Jesús wātīrē:

—Werenibita! Wirika Īgūrē! ārīyupu.

Īgū irasū ārimakū, wātī masaka ĩūrō Īgū ñajādire yebague túmeépi, ñerō iriro marīrō wiriakōāyupu. ³⁶ Jesús wātīrē béowiumakū ĩārā, āārīpererā masaka ĩāguka, Īgūsā basi āsū ārī gāme wereniñurā:

—¿Ñeéno werenirī āārīrī i? Īgū turaro merā wātēārē wiriadoremakū, mata wirianokōāma, ārīñurā.

³⁷ Puru Jesús iriadeare āārīperero iri makā turo marārē weresiriñurā.

Jesús, Simón Pedro máñekōrē taudea

(Mt 8.14-15; Mr 1.29-31)

³⁸ Jesús, nerērī wiigue āārādi wiria, Simōya wiigue waayupu. Simón máñekō buro nimakurikugo iriyupo. Jesús ejamakū ĩārā, igore taudorerā Īgūrē sērēñurā. ³⁹ Īgūsā irasū sērēmakū pégu, Jesús igo puro waa ejanugā: “Pūrīrī tarika igore!” ārīyupu. Īgū irasū ārīrī merāta igore nimakuri āārādea tariakōāyuro. Irasirigo wāgānugā, Īgūsārē baari ejoyupo.

Jesús wārā pūrīrikurārē taudea

(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

⁴⁰ Namika, abe ñajādero puru, iri makā marā āārīpererā gajirosūperi pūrīrikurārē Jesús purogue āijañurā. Jesús pūrīrikurārē, Īgūya mojōrī merā ñapeo, tauyupu. ⁴¹ Wārā wātēa masakare ñajānerādere béowiyupu. Wātēa wirirā, Jesúre āsū ārī gaguiniñurā:

—Mu, Marīpu magū āārā, ārīñurā. Īgūsā Jesúre, Īgū Cristo, Marīpu iriudi āārīrīrē masiñurā. Irasirigu Jesús wātēārē werenidorebiryupu.

Jesús Galilea nikūgue masakare buedea

(Mr 1.35-39)

⁴² Gajinu boyoripoe Jesús makā turo masaka marīrōgue waayupu. Īgū waadero puru, masaka Īgūrē āma, Īgū purogue ejañurā. Īgūrē: “Gna merā dujaka dapa!” ārādiñurā.

⁴³ Jesús gapu Īgūsārē ārīyupu:

—Marīpu Īgūyarā Opu āārīrīrē yure weredoregu iriudi āārīmí. Irasirigu gaji makārī marādere ire weregu waagura, ārīyupu.

⁴⁴ Irasirigu āārīperero Galilea nikū marārē judío masaka nerērī wiirigue buegorenayupu.

5

Jesús ĩgũ buerãrẽ wárã waai wějẽmakũ iridea
(Mt 4.18-22; Mr 1.16-20; Jn 21.3, 6)

¹ Gajĩnu Jesús Genesaret* wãĩkũri ditaru turogue ããrĩmakũ, wárã masaka ĩgũ purore uturĩnũgãjañurã Marĩpũya kerere pẽduarã. ² Jesús iri ditaru turo waai wějẽrĩmasãya doóriduparu peru masaka marĩrĩ payamakũ ĩãyũ. Waai wějẽrĩmasã gapũ ĩgũsãya buiriyukure koerã iriñurã. ³ Jesús Simõyarugue mũrĩñajãa, ĩgũrẽ soewijudoreyũ. Soewijupau odomakũ ĩã, Jesús irirugue eja doa, masakare buenũgãyũ. ⁴ Bue odo, Simõrẽ ãsũ ãrĩyũ:

—Doódiru merã ditaru deko ãkũãrõgue wija, mũsãya buiriyukure meéyoka waai ñeãmurã, ãrĩyũ.

⁵ Simón ĩgũrẽ yũyũyũ:

—Gũare buegũ, dapagã ñamirẽ wějẽboyoakõãdabũ. Neõ wějẽbirakubũ. Mũ dorerosũta buidire meéyoñagura doja, ãrĩyũ.

⁶ ĩgũsã meéyomakũ, waai wárã ñajãa, buidire ooreakõãdiñurã. ⁷ Wárã ñajãmakũ ĩã, ĩgũsã merãmarã gajiru doódirugue ããrĩrãrẽ buadeañurã, ĩgũsãrẽ ñeãtamudorerã. Irasirirã ĩgũsã eja, waairẽ seasãmakũ, perugueta mirĩboyakõãyuro.

⁸ Irasũ waamakũ ĩãgũ, Simón Pedro Jesús puro ñadũkupuri merã ejamejãja, ĩgũrẽ ãrĩyũ:

—Yũ Opũ, mũ õãtarĩgũ ããrã. Yũ gapũ ñegũ ããrã. Irasirĩgũ yũ purore ããrĩbirikõãka! ãrĩyũ. ⁹ Simón, wárã waai ñajãmakũ ĩãgũkagũ, irasũ ãrĩyũ. ĩgũ merã ããrĩrãde ĩãgũkakõãñurã. ¹⁰ Gajiru doódiru ããrĩrã ĩgũ merãmarã Zebedeo pũrã Santiago, Juan ããrĩñurã. ĩgũsãde ĩãgũkakõãñurã. Jesús gapũ Simõrẽ ãrĩyũ:

—Gũibirikõãka! Dapagorare mũ waai wějẽrĩmasũ ããrĩrĩrẽ piri, Marĩpũya kerere masakare wererimasũ ããrĩgũkoa, ãrĩyũ.

¹¹ Irasirirã ĩgũsãya doóriduparure ditaru turo tũãmajũpíkõã, ããrĩpereri ĩgũsãyare píkõã, Jesús merã waakõãñurã.

Jesús kãmi boagũre taudea
(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

¹² Pũrũ Jesús su makãgue ããrĩripoe sugũ kãmi boagũ ejayũ. Jesũre ĩãgũ, ĩgũ puro ñadũkupuri merã ejamejã, ĩgũya diapure yebague moomejãja, ĩgũrẽ sërẽyũ:

—Yũ Opũ, mũ yũ pũrĩrikũrĩre taudũagũ taumasĩa, ãrĩyũ.

¹³ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgũ, Jesús ĩgũya mojõ merã ĩgũrẽ moãña, ãsũ ãrĩyũ:

—Mũrẽ taugũra. Kãmi marĩgũ dujaka! ãrĩyũ. ĩgũ irasũ ãrĩrĩ merãta kãmi yaripereakõãyuro. ¹⁴ Irasirĩgũ turaro merã Jesús ĩgũrẽ ãrĩyũ:

—Gajirã masakare mũ tariadeare werebirikõãka! Paĩre mũrẽ kãmi yariadeare ĩmugũ waaka! ĩgũ mũrẽ ĩãgũ: “Kãmi marĩgũ ããrã”, ãrĩgũkumi. Pũrũ Moisés gojadea pũgue sĩdoredeare sĩa! Mũ irire irimakũ ĩãrã, ããrĩpererã masaka mũrẽ kãmi yariadeare masĩrãkuma, ãrĩyũ.

¹⁵ Jesús ĩgũrẽ: “Gajirãrẽ mũ tariadeare werebirikõãka!” ãrĩkeremakũ, ããrĩpererogue marã masaka Jesús ĩgũrẽ iriadeare pẽpereakõãñurã. Irasirirã wárã masaka ĩgũ purogue ĩgũ buerire pẽrã, ĩgũsã pũrĩrikũridere

* **5:1** Genesaret wãĩkũri nikũ, Galilea wãĩkũri ditaru turo ããrĩyuro. Irasiriro Galilea ditaruta Genesaret wãĩkũyuro.

taudorerā, ejañurā. ¹⁶ Jesús gapu masaka marirōgue Maripure sērēgū waanayupu.

Jesús dupu buadire taudea

(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

¹⁷ Sunu Jesús buemakū, surāyeri fariseo bumarā gajirā Moisés gojadeare buerimasāde irogue doañurā. Īgūsā āārīperero Galilea nikūma makārī marā, Judea nikūma makārī marā, Jerusalén marā āārīñurā. Jesús pūrīrikurārē taubu, Maripu turarire opayupu. ¹⁸ Īgū bueripoe gajirā iro marā sugu dupu buadire Īgū oyaro merāta āijañurā. Īgūrē wiigue āiñajāa, Jesús purogue pídharā iriadiñurā. ¹⁹ Masaka wārā āārīmakū, āiñajāmasībiri, iri wii wekague murīa, su gobe āiwea, Īgūrē masaka watopegue Īgū oyaro merāta Jesús puro dijuñurā. ²⁰ Jesús, Īgūsā Īgūrē buremumakū Īāgū, buadire āriyupu:

—Yu, mu ñerō irideare kātia.

²¹ Īgū irasū ārīmakū pérā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā āsū ārī gūñañurā: “¿Ñeémuno masakū āārīrī ñi? Īgū werenirī merā Maripure ñerō ārīmi. Masaka ñerō irideare neō sugu masakū kātimasībirikumi. Maripu sugata masīkumi”, ārīñurā.

²² Jesús Īgūsā gūñarirē Īāmasī, āsū āriyupu:

—¿Nasirirā irasū gūñarī musā? ²³ ¿Naāsū ārīrī gapu diasaberi ñi buadire: “Yu, mu ñerō irideare kātia”, ārīrī, o “Wāgānugā, waaka!” ārīrī gapu diasaberi? ²⁴ Yu āārīpererā tīgū i umugue āārīrārē Īgūsā ñerō irideare Maripu dorero merā kātimasā. Irasirigu ñi buadire taugura, musārē irire masīdoregu, āriyupu. Irasū ārī odo, buadire āriyupu:

—Yu murē āsū ārā. Wāgānugā, mu oyaderore āi, muya wiigue waaka! āriyupu.

²⁵ Īgū irasū ārīrī merāta Īgūsā ĩūrō wāgānugā, Īgū oyaderore āi, Īgūya wiigue waagū, Maripure: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari siyupu. ²⁶ Masaka, Jesús irasiririre Īāguka, Īgūsāde Maripure: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari siñurā. Buro güiri merā āsū ārīñurā:

—Dapagārē neō marī ĩābirideare ĩāa, ārīñurā.

Jesús Levire siudea

(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

²⁷ Puru Jesús iro merā waa, Levī† wāikugure bokajayupu. Levī romano marā opure niyeru wajaseabosagu āārīyupu. Īgū moārī taribugue doamakū Īāgū, Jesús Īgūrē āriyupu:

—Nāka, yu merā!

²⁸ Īgū irasū ārīmakū pégu, Levī wāgānugā, Īgū moādea āārīpererire pípeo, Jesús merā waakōāyupu. ²⁹ Puru Levī Īgūya wiigue eja, Jesúre bosenu iripeoyupu. Wārā niyeru wajaseabosarimasā, gajirā masaka Īgūsā merā baa doaniñurā. ³⁰ Jesús Īgūsā merā doamakū ĩārā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā Jesús buerārē āsū ārī werewuñurā:

—¿Nasirirā niyeru wajaseabosarimasā, ñerō irirā merā iirī, baari musā? ārīñurā.

³¹ Jesús Īgūsārē yujuyupu:

—Pūrīrī marīrā kūririmasūrē āmabema. Pūrīrikurā gapu Īgūrē āmama. ³² Yu: “Ōārā āārā”, ārī gūñarārē siugū aaribiribu. “Ñerō irirā āārā”, ārī

† 5:27 Levī pe wāi opayupu. Īgūta Mateo wāikuyupu.

gũñarã ditare siiugu aarigú iribũ, Ìgũsã ñerõ irideare bujawere, gũñarĩrẽ gorawayuburo, ãrĩgũ, ãrĩyupu.

Jesúre bererimarẽ sêrẽñadea

(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)

³³ Jesús irasũ ãrĩmakũ pérã, Ìgũrẽ sêrẽñañurã:

—Juan buerã, fariseo bumarã buerire tayarãde Marĩpure bũremurã bere, Ìgũrẽ sêrẽnama. ¿Nasirirã mu buerã gapu òãrõ iiri, baari? ãrĩñurã.

³⁴ Jesús Ìgũsãrẽ yũyũyupu:

—¿Sugu mojósuadi bosenũ irimakũ, musã Ìgũ siiuanerãrẽ Ìgũ merã ããrĩrãrẽ bujowereri merã beremakũ irimasĩbukuri? ³⁵ Pupu Ìgũrẽ gajirã ãĩãmakũ, bujowereri merã bererãkuma, ãrĩyupu.

³⁶ Irire ãrĩ odo, keori merã Ìgũsãrẽ ãsũ ãrĩ wereyupu doja:

—Masaka neõ surĩro maamañerẽ tábirikuma bugunerẽ seretúmurã. Irasũ seretúrã, maamañerẽ poyanorẽrã irikuma. Maama gasiro merã bugunerẽ seretúadero òãrõ deyobirikoa. ³⁷ Waimurã gasiri merã iridea ajuri bugu ajurigue maama igui dekore diribirikuma. Irasũ dirimakũ, maama igui deko pãmu, bugu ajuri sêrãturabiri, ooreakõãkoa. Irasiro igui deko, ajuride kõmoko. ³⁸ Irasirirã maama igui dekore maama ajurigue diriro gããmea. ³⁹ Masaka igui deko pãmurĩrẽ iirirã, maama igui dekore gããmebirikuma, maama buerire péduaberosũ. “Igui deko pãmudea gapu, maama igui deko nemorõ òãa”, ãrĩrãkuma, ãrĩyupu Jesús Ìgũsãrẽ.

6

Siñajãrĩnũ ããrĩmakũ, Jesús buerã trigo yerire tãrĩdea

(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)

¹ Gajinu, judío masaka siñajãrĩnũ ããrĩmakũ, Jesús trigo otedero watope waamakũ, Ìgũ buerã trigo yerire tãrĩ koro baawãgãñurã*. ² Ìgũsã irasiri-makũ ìãrã, surãyeri fariseo bumarã Ìgũsãrẽ sêrẽñañurã:

—¿Nasirirã siñajãrĩnurẽ moãdorebirikeremakũ, irasũ yãri musã? ãrĩñurã.

³ Jesús Ìgũsãrẽ yũyũyupu:

—¿Musã iripoeguemu David Ìgũ merãmarã merã haboagu, Ìgũ irideare buebiriri? ⁴ Ìgũ merãmarã merã Marĩpũya wiigue ñajãa, Marĩpu ìũrõ peyari pã duparure baadi ããrĩmĩ. Marĩpu paia ããrĩmerãrẽ: “Iri pã duparure baabirikõãka!” ãrĩdi ããrĩmĩ. David gapu paí ããrĩbirikeregu, irire baagu, Marĩpu ìũrõ Ìgũ dorerire tarinũgãgũ meta iridi ããrĩmĩ, ãrĩyupu.

⁵ Irasũ ãrĩ odo, ãsũ ãrĩyupu doja:

—Yu ããrĩpererã tĩgũ ããrĩsã, siñajãrĩnurẽ masaka gajino Ìgũsã iriburire doremasã, ãrĩyupu Jesús.

Jesús mojó diíweredire taudea

(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)

⁶ Gajinu siñajãrĩnũ ããrĩmakũ, Jesús judío masaka nerẽrĩ wiigue ñajãa, Ìgũsãrẽ bueyupu. Iri wiigue sugu masakũ diayema mojó gapu diíweredi ããrĩyupu. ⁷ Fariseo bumarã, Moisés gojadeare buerimasã Jesúre bũro ìãduripĩtũya: “Siñajãrĩnũ ããrã, irasirirã ìi mojó diíweredire Ìgũ taumakũ, Ìgũrẽ weresãrãra”, ãrĩ gũñañurã. ⁸ Jesús Ìgũsã gũñarĩrẽ ìãmasĩ, mojó diíweredire:

* 6:1 Deuteronomio 23.25: Moisés gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Sugu masakũ gajigũya poeague waagũ, Ìgũya mojórĩ merã trigo yerire tãrĩ koro baaburo. Wiirimajĩ merã diti ããbirikõãburo”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

—Wāgānugā, masaka ĩūrōgue ejanugāgū aarika! āriyupu. Īgū irasū ārimakū pégu, mojō diiweredi wāgānugā, Jesús puro ejanugāyupu. ⁹ Īgū ejanugāmakū, Jesús gajirā iroque āārīrārē āsū āriyupu:

—Musārē sērēñaduakoa. ¿Siñajārīnurē Marīpu marirē ñeonorē iridoreyuri, ōārīrē, o ñerirē, masakare taurire, o wējērērē? āriyupu.

¹⁰ Sērēña odo, masaka āārīperērē ĩā, mojō diiweredire āriyupu:

—Māya mojōrē soeuka!

Īgū irasū ārimakū pégu, soeuyupu. Īgū soemakū, ĩgūya mojō ōākōāyuro. ¹¹ Īgū irasirimakū ĩārā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā buro guañurā: “¿Nasirirākuri marī ĩrērē?” āri gāme wereniñurā.

Jesús pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ĩgū buedoregu pímurārē beyede

(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)

¹² Irinurirē Jesús ūtāugue Marīpure sērēgū waayupu. Iroque iri ñamirē Marīpure sērēboyoakōāyupu. ¹³ Boyoripoe ĩgū buerire tayarārē siiu needō, ĩgūsā watopegue āārīrārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ūmarē beyeyupu: “Musārē yaa kerere buegorenaturārē beyepía”, āriyupu.

¹⁴ ĩsāku āārīñurā: Simón wāikugu āārīyupu. Īgūrēta “Pedro” wāiyeyupu Jesús. Simón pagumu Andrés; gajirā: Santiago, Juan, Felipe, Bartolomé†, ¹⁵ Mateo, Tomás, Santiago āārīñurā. Santiago, Alfeo magū āārīyupu. Gajigu Simón āārīyupu. Īgū celote wāikuri bumu āārīyupu. ¹⁶ Gajigu Judas āārīyupu. Īgū Santiago magū āārīyupu. Gajigu Judas Iscariote wāikugu āārīyupu. Īgūta Jesúre wējēduarāguere ĩgūrē ĩmubu āārīyupu.

Jesús wārā masakare buede

(Mt 4.23-25)

¹⁷ Jesús iri ūtāugue āārādi ĩgūsā merā dijija, iri ūtāū āārīdijimejārōgue āārīyupu. Īgū beyeenerā, gajirā wārā ĩgū buerire tayarā merā āārīyupu. Gajirā wārā āārīperero Judea nikū marā, Jerusalén marā, wādiya turo marā Tiro, Sidón marā āārīñurā. ĩgūsā Jesús puro ĩgū buerire pērā, ĩgūsā pūrīrikurire taudorerā ejanerā āārīñurā. ¹⁸ Jesús wātēa ñajāsūnerādere tauyupu. ¹⁹ ĩgū āārīperērē Marīpu turaro merā taumakū ĩārā, āārīpererā masaka ĩgūrē moññaduañurā.

Jesús usuyari, bujaweridere buede

(Mt 5.1-12)

²⁰ Puru Jesús ĩgū buerārē ĩā, āsū āriyupu:

—Marīpu musā Opu āārīmi. Irasirirā boporā āārīkererā, usuyaka!

²¹ ‘Dapagorare musā uaboari merā āārīrā, puruguere yapirākoa. Irasirirā usuyaka!

‘Dapagorare buro bujawereri merā oerā, puruguere usuyari merā burirākoa. Irasirirā usuyaka!

²² ‘Musā yure āārīpererā tīgūrē buremumakū ĩārā, gajirā musārē ĩāturi doorākuma. Musārē: “Gua merā āārīmerāta!” āri béorākuma. Musārē ñerō werenirākuma. “Ñerā āārīma”, āri werewuarākuma. ĩgūsā irasū āārīkemakū, usuyari merā āārīrikuka! ²³ Iripoegue marī ñekūsāmarā Marīpuya kerere weredupiyunerārē irasūta iriunanerā āārīmā. Irasirirā dapagora marā musārē murārōta ñerō irimakū ĩārā, buro usuyaka! Buro

† 6:14 “Bartolomé”, āri: “Tolomé magū”, āri: “duro yaa. ĩgūta Natanael wāikugu āārīdi āārīmi. San Juan 1.43-51: Jesús Natanaere siudea kere āārā.

usuyari merā āārīrikuka! Musā ūmugasigwe waamakū, Marīpu ōārī wáro wajatari sīgukumi musārē.

²⁴ Musā i ūmamarē wári oparā gapu usuyari bokasiáa. Purugwe usuyari neō bokabirikoa. Irasiriro musārē ñegoráa.

²⁵ Musā dapagorare yapirā, purugwe buru uaboarākoa. Usuyari neō bokabirikoa. Irasiriro musārē ñegoráa.

²⁶ Dapagorare Marīpuware buridarā, purugwe buru bujawereri merā orerākoa. Usuyari neō bokabirikoa. Irasiriro musārē ñegoráa.

²⁶ Masaka āārīpererā musārē: “Ōārā āārīma”, ārīkeremakū, usuyari neō bokabirikoa. Iripoegwe musā ñekūsamarā Marīpuware ārīkatori merā wererimasārē: “Ōārā āārīma”, ārīunanerā āārīmá.

*Jesús: “Musārē iaturirārē maika!” ārī buedea
(Mt 5.38-48; 7.12)*

²⁷ Yu werenírīrē ōārō peduripírānorē āsū ārī weregura. Musārē iaturirārē maika! Musārē doorārē ōārō irika! ²⁸ Musārē: “Ñerō waaburo”, ārīrārēta ōādoreka! Musārē ñerō ārī buridarārēta Marīpuwe ĩgūsā ōārō āārīburire sērēbosaka! ²⁹ Sugu masakū musāya wayupārārē pámakū, gajipārē gapudere pádoreka! Musāya suriro wekamañerē emamakū, musāya camisadere sika! ³⁰ Āārīpererā musārē gajino sērērānorē sika! Sugu masakū musā oparire āīāmakū, ĩgūrē: “Wiaka!” ārībirikōāka! ³¹ Gajirā musārē ōārō irimakū gāāmerōsūta musāde ĩgūsārē ōārō irika!

³² Musārē maírā ditare maīmakū ōābea. Musā irasū maírī wajamáa. Gajirā, ñerā āārīkererā, ĩgūsārē maírārē maīkuma. ³³ Musārē ōārō irirā ditare ōārō irimakū ōābea. Musā irasiriri wajamáa. Ñerāde ĩgūsārē ōārō irirārē ōārō irikuma. ³⁴ Gajirārē wayurā ĩgūsārē: “Gua wayuadeare keoro wiaka doja!” ārīmakū ōābea. Musā irasiriri wajamáa. Ñerō irirāde gajirā ñerārē wayukuma. ĩgūsā wayuadeare: “Āārīpereri wiarākuma doja”, ārī gūñakuma. ³⁵ Irasirirā ñerā irirosū iribirikōāka! Musārē iaturirādere maika! ĩgūsārē ōārō irika! ĩgūsārē wayurā, musā wayuadeare: “Wiaka doja!” ārībirikōāka! Irasirirā wári ōārī wajatari bokarākoa. Marīpu āārīpererā nemorō turagu pūrā āārīrākoa. Masaka Marīpuwe usuyari sībirikeremakū, ĩgūsārē bopoñarī merā iāmi dapa. Ñerā āārīkeremakū, ĩgūsārē irasū iāmi dapa. ³⁶ Irasirirā musāde Musāpu ūmugasigwe āārīgū masakare bopoñarī merā iārōsūta gajirārē bopoñarī merā iāka!

*Jesús: “Gajirārē: ‘Ñerā āārīma’, ārī werewuabirikōāka!” ārī buedea
(Mt 7.1-5; Jn 13.16; 15.20)*

³⁷ Gajirārē: “Ñerā āārīma”, ārī werewuabirikōāka! Musā werewuabirimakū iāgū, Marīpu musārē: “Ñerā āārīma”, ārī iābirikumi. Gajirā musārē ñerō irimakū iārā: “Marīpu ĩgūsārē wajamoāburo”, ārībirikōāka! Musā irasū ārībirimakū, Marīpu musārē: “Wajamoāgura”, ārībirikumi. Gajirā musārē ñerō irideare kātika! Musā kātimakū, Marīpuwe musā ñerō irideare kātigukumi. ³⁸ Gajirārē sika! Musā sīmakū, Marīpu musārē wári ōārī sīgukumi. Ajuro wári ajuro gajino utariri ajuro ōārō ñadiuadea ajuro irirosū sīgukumi. Musā gajirārē sīderopata Marīpu musārē sīgukumi, ārīyupu Jesús.

³⁹ Irasū ārī odo, keori merā wereyupu doja:

—Sugu masaku koye iābi gajigu koye iābire tūdupiyuwāgāmasībirikumi. Īgūsā pērāgueta maarē iāmerā gobegue meēñajākōākuma. ⁴⁰ Sugu buerimasū ĩgū buerā nemorō masīkumi. Īgū buerāde ĩgū buederosū buepeosīā, ĩgūsārē buedi masīderosūta ĩgūsāde masīrākuma.

⁴¹ 'Mūsā ñerō iridea, koyerugue wāri turu oparosū ñetariri āārīrīrē gūñabirikererā, mūsāyagu ñerō iridea, koyerugue nikūyegā oparosū āārīrīrē: “Ñegorāa”, āri gūñāa. ⁴² Irasirirā mūsā ñerō iridea, koyerugue wāri turu oparosū āārīrā, mūsāyagure ĩgūya koyerugue āārīrī nikūyegārē: “¿Āibéosi?” ārimasībea. Mūsā ñerō iririkurā, irikatorikurā āārā. Mūsāya koyerugue āārīrī turu gapure āibéoparoriro irirosū mūsā ñerō iririre piriparorika! Irasiri odo, mūsāyagure: “Mū ñerō iririre pirikōāka!” āri masīa, āriyupu Jesús.

Jesús yukure duka merā iāmasīsūa, āri buedea
(Mt 7.17-20; 12.34-35)

⁴³ Irasū āri odo, gaji keori merā wereyupu doja:

—Yuku ōadi ñerī dukakubirikoa. Yuku ñedide ōārī dukakubirikoa. ⁴⁴ Āārīpereri yukure duka merā iāmasīsūa. Poragu higo wāikurire dukakubirikoa. Ńaagūde iguire dukakubirikoa. ⁴⁵ Irasirigu sugu masaku ōāgū, yuku ōārī dukakudi irirosū āārīmi. Īgū gūñarīgue ōārī gūñarī opasīā, ōārīrē yāmi. Gajigu ñegū, ĩgū gūñarīgue ñerī gūñasīā, ñerīrē yāmi. Marī gūñarīgue gūñarōsūta werenīrākōa. Irasirirā masaka ñerī gūñarī oparā, ñerī werenīrākuma. Ōārī gūñarī oparā gapu ōārī werenīrākuma.

Jesús pe wii keori merā buedea
(Mt 7.24-27)

⁴⁶ ¿Nasirirā mūsā yure: “Yū Opū āārā mū”, ārikererā, yū dorerire neō iriberi? ⁴⁷ Sugu yū puro eja, yū werenīrīrē pēduripi, puru yū dorerire irigu, āsūpero irigu irirosū āārīmi. ⁴⁸ Sugu ūtāyegue ūkūārī goberi máñajāa, wii ōārō nugūdi irirosū āārīmi. Puru dia wāro yura, ĩgūya wiiguere deko ūma meétukeremakū, neō mirūabirikoa. ⁴⁹ Yū werenīrīrē pékeregū, yū dorerire iribi gapu sugu ĩmparogue wii iridi irirosū āārīmi. Dia wāro yuraro, ĩgūya wiire ūmabéokōākoa. Irasiriro āārīpereri kōmoperekōākoa, āri wereyupu Jesús masakare.

7

Jesús surara opure moāboegure taudea
(Mt 8.5-13)

¹ Jesús masakare irire were odo, Capernaugue waakōāyupu. ² Iroguere romano marā surara opu āārīyupu. Īgūrē moāboegū sīrīgū kōmorī purogāgue āārīyupu. Surara opu ĩgūrē burō maīyupu. ³ Irasirigu, Jesús iridea kerere pégu, judío masaka murārē Jesús purogue iriuyupu, ĩgūrē moāboegure taugu aaridoregu. ⁴ Īgūsā Jesús purogue ejarā, ĩgūrē turaro merā āsū āri sērēñurā:

—Surara opu guare mū puro iriuidi, ōāgū āārīmi. Irasirigu ĩgūrē iritamuka! ⁵ Īgū judío masaku āārībirikeregū, marīya nikū marārē burō māimi. Īgūta ĩgūya niyeru merā gua nerērī wiire moādoremi. Irasirigu ĩgūrē iritamuka! ārīñurā.

⁶ Irire pégu, Jesús ĩgūsā merā waayupu. Surara opu, ĩgūya wii puro ĩgūsā ejawāgārimakū iāgū, ĩgū merāmarārē Jesúsre āsū āri weredoregu iriuyupu:

—Y_u Op_u, mure garibonemod_uabirikoa. Y_u ubu aarig_u aaris_u, yaa wiire m_u najarimak_u, buro guyasir_ukoa. ⁷ Irasirigu yude m_u p_urogue waabea. M_u werenir_u turari mer_u yare moaboegure: “Siri_u tarika igure!” arimak_u tarigukumi. ⁸ Gajira opara yare dorema. Yude gajira surarare dorea. Y_u sugure: “Waaka!” arimak_u, waami. Gajigure: “Aarika!” arimak_u, aarimi. Y_u, yare moaboegure: “Ire irika!” arimak_u, irire yami, arika Jesure! ar_u iriuyup_u.

⁹ Ig_u weredoreadeare Igusa weremak_u pegu, Jesus gukakoaayup_u. Igure tayarare gamenuga ia, asu ariyup_u:

—Musare werea. Si surara op_u Israel bum_u aaribirikeregu, yare buremumi. Israel bumar_u watopeguere si irirosu yare buremugure ne bokajabirib_u, ariyup_u Jesus.

¹⁰ Ig_u irasu aradero pu_u, surara op_u iriuaner_u iguya wiigue goe-dujaañur_u. Irogue goeujajar_u, sirigu aaridire tariadiguere bokajañur_u.

Jesus wapiweyo magure masudea

¹¹ Pu_u Jesus Capernaugue aaradi Naín wai_ukuri makague waayup_u. Ig_u buera, gajira masaka war_u ig_u mer_u waañur_u. ¹² Iri makare ejaripoe iri mak_u mar_u, sug_u masak_u boadire kowagariñur_u igure yara waara. Ig_u wapiweyo mag_u, sug_u aarig_u aaradiyup_u. Ig_u pago igure yaamur_u mer_u waamak_u, war_u masaka wapik_uwagariñur_u. ¹³ Igore iagu, mar_u Op_u Jesus buro boponar_u mer_u ia, asu ariyup_u:

—Orebirikoa!

¹⁴ Irasirigu Jesus masapore pu_u ejanuga, moañayup_u. Ig_u moañamak_u iar_u, iri porere kora dujanugañur_u. Jesus boadire asu ariyup_u:

—Y_u mure ara: “Waganuga!”

¹⁵ Ig_u irasu arimak_u, boadi wagadoa, wereninugayup_u. Irasirigu Jesus igure pagore wiayup_u. ¹⁶ Irire iar_u, aariperer_u masaka iagukakoañur_u. Maripure: “Oataria m_u”, ar_u, usuyari siñur_u. Igusa basi asu ar_u game wereninur_u:

—I Maripaya kerere wererimas_u, turatarigu, mar_u watopeguere ejami.

Idere arinur_u:

—Maripu ire iriuñumi iguyarare iritamudoregu, arinur_u.

¹⁷ Irasirira aaripererogue Judea nik_u mar_u, iri nik_u turo marade Jesus igure masudea kerere pepereakoañur_u.

Juan masakare wayerimasu igu buerire tayarare Jesus p_urogue iriudea (Mt 11.2-19)

¹⁸ Juan masakare wayerimas_u peresugue aariripoe igu buerire tayar_u aaripereri Jesus irideare igure werer_u waañur_u. Juan irire pegu, igusa meramar_u perare siu:

¹⁹ —Jesure asu ar_u serenara waaka! “¿Muta aariri Cristo guare taugu aaribu iriayup_u, Igusa aridi, o gajigure yurakuri gua?” ar_u serenara waaka! ar_u iriuyup_u. ²⁰ Irasirira, Jesus pu_u ejar_u, igure arinur_u:

—Juan masakare wayerimas_u guare mure asu ar_u serenadoreami: “¿Muta aariri Cristo guare taugu aaribu iriayup_u, Igusa aridi, o gajigure yurakuri gua?”

²¹ Igusa ejaripoere Jesus war_u puririkurare, wate_u najasunerare, koye iameradere taugu iriyup_u. ²² Irasirigu Jesus asu ar_u uyuyup_u Juan iriuanerare:

—Musā ĩārĩrē, musā pėrĩre, Juārē wererā waaka! Koye ĩābiranerā ōārō ĩāma. Waamasĩbiranerā waamasĩakōāma. Kāmi boanerā yarĩperekōāsũama. Gāmpũ pėbiranerā pėakōāma. Boanerāde masākōāma. Boporā, Marĩpu masakare tauri kerere weremakũ pėma. ²³ “Yure buremurĩrē piribi, usuyari opagakumi”, ārĩ wererā waaka Juārē! ārĩyupu Jesũs.

²⁴ ĩgũsā waadero puɾu, Jesũs Juāyamarē masakare āsũ ārĩ werenugāyupu:

—Musā masaka marĩrōgue Juārē ĩārā waarā, gũigũre gũnaturabire ĩārā waarā meta irikuyo. ĩgũ turabi, mirũ taborere wējāpubėorosũ āārĩbemi. ²⁵ Irasũ āārĩmakũ, musā ĩgũrē irogue ĩārā waarā, ōārĩ surĩ sāñagũrē ĩārā waarā meta irikuyo. Ōārĩ surĩ sāñarāno oparāya wiirigue āārĩkuma. Juan ĩgũsā irirosũ āārĩbemi. ²⁶ Musā irogue ĩgũrē ĩārā waarā, Marĩpuya kerere weredupiyurimasũrē ĩārā waarā iriyo. Musārē werea. Juan diayeta Marĩpuya kerere weredupiyunerā nemorō āārĩmi. ²⁷ Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue gojasũdero āārĩbũ Juan iriburire. Irasirigu Marĩpu ĩgũ magũrē āsũ ārĩdi āārĩmi:

Mũ waaburo dupiyuro yaa kerere weredupiyubure iriugura, mũ waaburore āmuyudoregu, ārĩ gojasũdero āārĩbũ.*

²⁸ ‘Musārē werea. Juan aarĩburi dupiyuro neō sugũ ĩgũ nemorō yaamarē masĩgũ marĩdi āārĩmi. Irasũ āārĩkerepuɾu, sugũ Marĩpu ũmugasigũ āārĩgũyagu gapũ Juan nemorō yaamarē masĩgũ āārĩgũkumi. Āārĩpererā nemorō ubu āārĩgũ āārĩkeregu, masĩgũ āārĩgũkumi, ārĩyupu Jesũs.

²⁹ ĩgũ irasũ ārĩrĩrē pėrā, āārĩpererā masaka, romano marā opũre niyeru wajaseabosarimasāde Juan wāiyesũnerā āārĩsĩā: “Marĩpu diayeta irigu āārĩmi”, ārĩ masĩñurā. ³⁰ Fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā gapũ Juārē wāiyedorebirinerā āārĩsĩā, Marĩpu ĩgũsārē iriduarire gāamebirĩñurā. ³¹ Irasirigu marĩ Opũ Jesũs āsũ ārĩnemoyupu:

—Masaka dapagora marā, ĩñeēmarāno irirosũ āārĩrĩ? ³² Majĩrā makā dekogue ĩgũsā merāmarā merā bira gaguĩnĩ doanĩrā irirosũ āārĩma. Āsũ ārĩ gaguĩnĩma: “Gua tērėdiru purimakũ, bayabirabu. Bujawereri merā gua bayamakũ, orebirabu”, ārĩma. ³³ Juan masakare wāiyerimasũ pā baabirimakũ, igui deko pāmudeare ĩrĩbirimakũ ĩārā, ĩgũrē: “Wātĩ ñajāsũdi āārĩmi ĩĩ”, ārĩbu musā. ³⁴ Puɾu yu āārĩpererā tĩgũ baa, ĩrĩmakũ ĩārā: “Baapagu, ĩrĩpagũ āārĩmi”, ārĩbu. “Romano marā opũre niyeru wajaseabosarimasā merāmu, ñerō irirā merāmu āārĩmi”, ārĩbu musā yure. ³⁵ Musā yaamarē, Juāyamarē masĩbirikeremakũ, guare masĩrā gapũ: “Diayeta Marĩpu iriunerā āārĩma”, ārĩ masĩma, ārĩyupu Jesũs.

Jesũs, fariseo bumu Simón wāĩkũgũya wiigũe ejadea

³⁶ ĩgũ irasũ ārādero puɾu, sugũ fariseo bumu Jesũre ĩgũya wiigũe baadoregu siiuayupu. Irasirigu Jesũs ĩgũya wiigũe waa, eja, baari peoro puɾo eja, doayupu. ³⁷ Sugo nomeō iri makāmo, ñerō iririmasō, Jesũs fariseoya wiigũe baagu ejadea kerere pė, irogue waayupo. Suru borewarĩru “alabastro” wāĩkũri ũtāye merā iridirure ōārō sũrōrĩ opadirure āĩayupo. ³⁸ Āĩa, Jesũs puɾupu gapũ ejanugāja, igo ñerō irideare buro bujawereri merā gũña, ore, Jesũs puɾo meėdoaja, ĩgũya guburi wekare igoya kōdeko meėbejamakũ ĩā, igoya poañapu merā tũkoe bojoyupo. Tũkoe bojo, buremurĩ merā ĩgũya guburire mimi, igo sũrōrĩ āĩadea merā

* 7:27 Mal 3.1

Īgūya guburire pípeoyupo. ³⁹ Igo irasirimakū ĭāgū, fariseo bumū Jesúre baadoregū siuadi ĭgū basi gūñayupū: “Igo ĭgūya guburire moañagō ñerō iririmasō āārīmo. Īī diayeta Marīpuya kerere weregū āārīgú, irire masīsiabukumi”, ārī gūñayupū. ⁴⁰ Jesús ĭgū gūñarīrē ĭāmasī, ĭgūrē ārīyupū:

—Simón, yū murē gajino weredukoa, ārīyupū.

—Buegū, wereka yūre! ārīyupū Simón.

⁴¹ ĭgū irasū ārīmakū pégū, Jesús i keori merā wereyupū ĭgūrē:

—Sugū masakare niyeru wayurimasū āārīkumi. Pērā āma wajamokuma ĭgūrē. Sugū wári niyeru koeri quinientos moārīnūrī wajataropa wajamokumi. Gajigū mērī koerīgā cincuenta moārīnūrī wajataropa wajamokumi. ⁴² ĭgūsā pērā, ĭgūsā wajamorīrē wajariri opabirimakū ĭāgū, niyeru wayudi ĭgūsārē pērāguereta: “Iropata, mūsā wajamorī pereburo. Irire kātīgukoa”, ārīkumi. Irasirimakū, ĭnī gapū niyeru wayudire burō maīkuri? wáro wajamodi, o mērōgā wajamodi gapū, ārīyupū Jesús.

⁴³ Simón yūjuyupū:

—Wáro wajamodi gapū burō maībukumi, ārīyupū.

—Diayeta yūjua mū, ārīyupū Jesús ĭgūrē.

⁴⁴ Irasū ārī odo, Jesús nomeōrē ĭā, Simōrē ārīyupū:

—ĭ!go yūre iriadeare ĭārī mū? Mūya wiigue yū ñajājamakū, mū yūre yaa guburi koeburire deko sībirabū. Igo gapū yaa guburire igoya kódeko merā koe, igoya poañapu merā túkoe bojoamo. ⁴⁵ Yū oādozemakū, mū yūre bokatīrī pábua, mimibirabū. Igo gapū yū ñajājadero purugue yaa guburire mimiadeo neō mimiduwbemo. ⁴⁶ Mū gapū yaa dipurure ũye oārī sūrōrī merā pípeobirabū. Igo gapū yaa guburire sūrōrī pípeoamo. ⁴⁷ Irasirigū Simón, yū murē werea. Igo ñerō iridea wári āārīkeremakū, yū irire kātia. Yū irasirimakū, yūre burō maīmo. Gajigū gapū, yū ĭgū ñerō irideare kātimakū: “Yū mērōgāta ñerō irideare opāa”, ārī gūñasīā, yūre sūrūta maīmi, ārīyupū Jesús.

⁴⁸ ĭgūrē irasū ārī odo, nomeōrē āsū ārīyupū:

—Mū ñerō irideare kātia yū, ārīyupū.

⁴⁹ ĭgū irasū ārīmakū pērā, gajirā masaka iri wiigue ĭgū merā baadoregū siiuanerā āsū ārī gāme werenīñurā:

—ĭÑeémūno masakū āārīrī ĭī, irasū ñerō irideare kātigu? ārīñurā.

⁵⁰ Jesús gapū nomeōrē ārīyupū doja:

—Yūre burēmūsīā, perebiri peamegue waabodeo tausūsīāa. Irasirigo oārō siñajārī merā waaka! ārīyupū.

8

Nome Jesúre iritamudea

¹ Purū Jesús paga makārī marārē, mutā makārīgā marādere Marīpu ĭgūyarārē doreri kerere weregorenagū waayupū. ĭgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ĭgū merā waañurā. ² Nomedē ĭgū merā waañurā. Pūrīrikurā āārīnerā Jesús taunerā nome āārīñurā. Gajirā nome, wātēa ñajānerārē Jesús béowiusūnerā āārīñurā. Sugo María Magdalena wāikugo āārīyupū. Igo su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejarā wātēārē Jesús béowiusūdeo āārīyupū. ³ Gajigo Juana wāikugo, Cuza wāikugū marāpo āārīyupū. Cuza Herodeya wiigue moāboerimasā opu āārīyupū. Gajigo Susana wāikugo āārīyupū. Gajirā nomede wārā Jesús merā waañurā ĭgū

buerire péduarã. Īgūsã nome, Īgūsã opari merã Jesúre, Īgũ buerãdere iritamũñurã.

Jesús oterimasũ keori merã buedea

(Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

⁴ Wárã masaka wári makãrĩ marã Jesús pũro Īgũrẽ ĩãduarã nerẽñurã. Īgūsã wárã nerẽmakũ, Jesús i keori merã ãsũ ãrĩ bueyupũ Īgũsãrẽ:

⁵ —Sugũ oterimasũ Īgũya oteri yerire meésirigu waakumi. Īgũ meésiriwãgãmakũ, gaji yeri maague yurikoa. Masaka iri maague waarã, iro yuriadea yerire kũramutũkõãkuma. Mirãde iri yerire boka, baapeokõãkuma. ⁶ Gaji yeri ãtãyerikũrogue yurikoa. Iri yeri puriadikoa. Puriadi, deko marĩmakũ ñãĩ, boakõãkoa. ⁷ Gaji yeri pora watopegue yurikoa. Pora gapũ puritarimarĩã, oteri gapũre wẽjẽkõãkoa. ⁸ Gaji yeri õãrĩ nikũgue yurikoa. Iri yeri õãrõ puri, wári dukakũkoa. Su dupañu cien yerigora dukakũkoa, ãrĩyupũ.

Iri keori merã were odo, Īgũsãrẽ turaro merã ãsũ ãrĩyupũ doja:

—Musã gãmipũrĩ oparã, yũ wererire péduripika! ãrĩyupũ Jesús masakare.

Jesús buerã Īgũrẽ: “¿Nasirigu keori merã bueri?” ãrĩ sērẽñãdea

(Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

⁹ Pũrũ Īgũ buerã Īgũrẽ sērẽñãñurã:

—¿Naásũ ãrĩduaro iriari, gũare mũ wereadea? ãrĩñurã. ¹⁰ Jesús Īgũsãrẽ yũjũyupũ:

—Marĩpũ Īgũyarãrẽ doregũ ããrĩrĩrẽ iripoegue masĩbirideare dapagorare mũsãrẽ masĩmakũ yãmi. Gajirã gapũre keori merã dita buea. Irasirirã Īgūsã Marĩpũ iririre ĩãkererã, ĩãmasĩbirikuma. Īgũyare pékererã, pémasĩbirikuma.

Jesús oterimasũ keori merã Īgũ bueadeare: “Ãsũ ãrĩduaro yãã”, ãrĩ weredea

(Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

¹¹ Yũ iri keori merã bueadea ãsũ ãrĩduaro yãã. Iri oteri yeri Marĩpũya werenĩrĩ irirosũ ããrã. ¹² Surãyeri masaka Marĩpũya werenĩrĩrẽ pékererã, pémasĩbema. Maa bũriri maa irirosũ ããrĩma. Īgũya werenĩrĩrẽ péadero pũrũ, oteri yeri iri maague yuridea yerire mirã baapeoderosũ, wãtĩ Īgūsã gũñarĩgue eja, Īgūsã péadideare ĩmapeokõãmi. Īgūsã Marĩpũre bũremubiri, tausũbirikõãburo, ãrĩgũ, irasũ yãmi. ¹³ Gajirã masaka ãtãyerikũri yeba irirosũ ããrĩma. Īgūsã Marĩpũya werenĩrĩrẽ usũyari merã pékeremakũ, oteri yeri ãtãyerikũrogue yuriadero pũrũ, nugũrĩ marĩderosũ Īgũsãrẽ waãã. Irasirirã yoaweyaripoe bũremuadima. Pũrũ Marĩpũyare iridũari waja gajirã Īgũsãrẽ ñerõ irĩmakũ ĩãrã, mata Īgũyare pirikõãma. ¹⁴ Gajirã masaka porakũri yeba irirosũ ããrĩma. Marĩpũya werenĩrĩrẽ pékererã, oteri yeri porakũrogue yuriadero pũrũ, pora gapũ puritarimarĩã, wẽjẽderosũ, i ãmũmarẽ bũro gũñarikũma. Irasirirã wári oparire gũñataria, Īgūsã gããmerõ iridũasĩã, Marĩpũya werenĩrĩrẽ kãtima. ¹⁵ Gajirã masaka õãrĩ nikũ irikeremakũ, Īgũyare piribema. Wári õãrĩ dukakũdiñu irirosũ ããrĩma, ãrĩyupũ.

Jesús siãgodiru keori merã buedea

(Mt 5.15-16; Mr 4.21-25)

¹⁶ Pɔɔɔ gaji keori merã bueyupɔ doja:

—Masaka siãgodirure siãgorã, kômesoro merã muúpibirikuma. Kãrĩrõ dokaguedere dobobirikuma. Ɛmarõ, wii dekogue siukuma. Irasirirã gajirã iri wiire ñajãrã, siãgodiru ɛjũgorore õãrõ iã, ñajãkuma. ¹⁷ ããrĩpereri masaka iripoegue masibirideare masisũrokoa. Masaka iãberogue duripideare siãgoro ããrĩrõgue iãmasĩrõ irirosũ masisũrokoa. Yayedea irirosũ neõ ããrĩbirikoa.

¹⁸ Irasirirã Marĩpɔya werenĩrĩrẽ pãrã, õãrõ pãmasĩka! Irire õãrõ pãduripigunorẽ Marĩpɔ wãri pãmasĩrĩ sinemogukumi. Gajigɔ õãrõ pãbirikeregɔ: “Masĩa yɔ”, ãrĩ gũñami. Ìgũ irasũ ãrĩ gũñakeregɔ, õãrõ pãmasĩbemi. Ìgũ pãmasĩadideare ẽmasũgukumi. Irasirigɔ neõ pãmasĩbi dujagukumi pama, ãrĩyupɔ Jesús.

Jesús pago, Ìgũ pagupũrã merã Ìgũrẽ Ìãgõ ejadea

(Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

¹⁹ Pɔɔɔ Jesús pago, Ìgũ pagupũrã merã Ìgũrẽ Ìãgõ ejayupo. Masaka wãrã Ìgũ pɔrogue ããrĩmakũ, ejamasĩbiriyupo. ²⁰ Irasirigɔ sugɔ irogue ããrĩgũ Jesúre wereyupɔ:

—Mɔpɔ, mɔ pagupũrã merã murẽ Ìãduarã, masaka pɔɔpɔgue níama, ãrĩyupɔ.

²¹ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pãgɔ, Jesús ãsũ ãrĩ yujuyupɔ:

—Marĩpɔya werenĩrĩrẽ õãrõ pãduripirã, Ìgũyare õãrõ iritɔyarã, yɔpɔ, yɔ pagupũrã irirosũ ããrĩma, ãrĩyupɔ.

Jesús mirũ, makũrĩrẽ toemakũ iridea

(Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)

²² Sunɔ Jesús ditaru tɔrogue ããrĩgũ, Ìgũ buerã merã doódirugue marĩñajãa, Ìgũsãrẽ:

—Nãka, ditaru sipãrẽgue taribujarã! ãrĩyupɔ.

—Jãu, ãrĩ, waakõãñurã. ²³ Iro taribujagu, Jesús kãrĩñajãkõãyupɔ. Pɔɔɔ ditaruguere buro mirũ waayuro. Doódiruguere makũrĩ pãñajãa, miũkõãdiyuro. Buro goero waayuro Ìgũsãrẽ. ²⁴ Irasũ waamakũ Ìãrã, Jesúre yobeñurã:

—Gũare buegɔ, marĩ mirĩmurã yãa, ãrĩ gaguinĩñurã.

Ìgũsã irasũ ãrĩmakũ pãgɔ, Jesús yobe, mirũ, makũrĩrẽ toedoreyupɔ. Ìgũ toedoremakũ, mirũ, makũrĩ buro waadea toedijapereakõãyuro. ²⁵ Pɔɔɔ Ìgũ buerãrẽ ãrĩyupɔ:

—¿Mũsã yɔre bɔremurĩ opaberi?

Ìgũsã gapɔ gũkanerã ããrĩsiã, Ìãgũka, Ìgũsã basi gãme sãrẽñañurã:

—¿Ñeémũno masakũ ããrĩrĩ ñi? Ìgũ mirũrẽ, makũrĩrẽ toedoremakũ toedijakõãa, neõ tarinugãbea Ìgũrẽ, ãrĩñurã.

Jesús Gadaramũrẽ wãtãa ñajãnerãrẽ béowiudea

(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)

²⁶ Pɔɔɔ Galilea nikũ bokatĩũrõ, Gadara wãkurogue taribujajañurã. ²⁷ Jesús doódirugue ããrãdi majãnugãmakũ, sugɔ masakũ iri makãmũ Ìgũ pɔro ejanugãyupɔ. Ìgũ wãtãa ñajãsũdero pɔɔɔ yoakõãyuro. Neõ suri sãñabi, wiiguere ããrĩbi, masãgoberi watopegue dita ããrĩgũ ããrĩyupɔ.

28-29 Wātī masakure wári ñeã meémeñayupu. Irasirirã masaka ĩgūrē ñeã, ĩgūya mojóřrē, guburidere kōmedari merã suanadiñurã ĩgūrē biadobomurã. ĩgū gapu ĩgūsã suariku, tūãtanokōãyupu. Irasirigu wātī ĩgūrē masaka marĩrogue waamakū irinayupu.

Jesús wātĩrē: “Wirika mu ñajãdire!” arĩyupu. Masaku Jesúre ĩãgū, ĩgū puero ñadukupuri merã ejamejã, buro gaguiniyupu:

—Jesús, umugasigue marã Opu ããřpererã nemorõ turagu magū, ĩnasiribu yári mu yure? “Yure poyarikumakū iribirikōãka!” arĩ, buro sērēa, arĩyupu.

³⁰ Jesús ĩgūrē sērēñayupu:

—ĩÑéemu wãikuri mu? arĩyupu.

—“Legión” wãikua yu, arĩ yuyuyupu. “Legión”, arĩrõ: “wárã”, arĩduaro yáa. Wárã wātēa ñajasũdi ããřĩsã, irasũ wãikuyupu. ³¹ Wātēa masakugere ñajãnerã Jesúre:

—Guare buro ukũarĩ gobegue waadorebirikōãka! arĩ sērēñurã.

³² Iro utãugue wárã yesea ãma baarã iriñurã. ĩgūsãrē ĩãrã, wātēa Jesúre sērēñurã:

—Yeseaguere guare ñajãdoreka!

—Jáu, ĩgūsãguereta ñajãrã waaka! arĩyupu. ³³ ĩgū irasũ arĩmakū, wātēa masakugere ããrãnerã wirirã, yeseaguere ñajãñurã. ĩgūsã ñajãmakū, yesea ũma mirēbuáa, ditarugue meébia dijáa, mirĩ boapereakōãñurã.

³⁴ Irasũ waamakū ĩãrã, yeseare korerimasã gukari merã ũmadujáa, ĩgūsãya makã marãrē, iri makã turo marãdere wererã waañurã. ³⁵ Irire pérã: “ĩNaásũ waáyuri?” arĩ, Jesús puero ĩãrã waañurã. Irogue eja, wātēa béowiusũadire bokajañurã. Jesús puero, surĩro sãñadi, õãrõ pémasĩrĩ merã doayupu. Masaka ĩgūrē ĩãrã, buro güiri merã ĩãñurã. ³⁶ Wātēãrē béowiumakū ĩãnerã irogue ejarãrē irire wereñurã.

³⁷ Irire pérã, ããřpererã Gadara nikũ marã buro güisĩã, Jesúre: “Waaka õõrē!” arĩñurã. ĩgūsã waadoremakū pégu, Jesús doódirugue marĩñajáyupu.

³⁸ ĩgū marĩñajãmakū ĩãgū, wātēa béowiusũadi Jesúre:

—Yude mu merã waaduakoa, arĩ sērēadiyupu.

Jesús gapu ĩgūrē arĩyupu:

—Yu merã waabirikōãka! ³⁹ Muya wiigue goedujáaka! ããřpereri Marĩpu marē õãrĩ iriadeare weregu waaka! arĩyupu.

ĩgū irasũ arĩmakū pégu, ĩgūya makãgue waakōãyupu. Irogue eja, Jesús ĩgūrē õãrĩ iriadeare ããřpererã ĩgūya makã marãrē wereyupu.

*Jesús Jairo magõrē, gajigo nomeõ ĩgūya surĩro moãñagõrē taudea
(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)*

⁴⁰ Jesús Gadara nikũgue ããřřipoe wárã masaka Galilea nikũgue ĩgūrē yurã iriñurã. Irasirirã, ĩgū taribujajamakū ĩãrã, buro usuyari merã bokatĩrĩñurã. ⁴¹ Iripoere sugu judío masaka nerēřĩ wii opu Jairo wãikugu Jesús puogue ejayupu. Eja, Jesúya guburi puero ñadukupuri merã ejamejãja, ĩgūrē: “Yaa wiigue waaka!” arĩ, buro sērēyupu. ⁴² ĩgū magõ buro sřřĩgõ kōmorĩ purogãgue ããřřyupu. Igo sugota ããřřyupu. Pe mojóma pere su gubu peru pērēbejari bojori opayupo. Jesús Jairoya wiigue waamakū, wárã masaka ĩgūrē kũñarõgã tuuyañurã.

⁴³ ĩgūsã watopegue sugo nomeõ pe mojóma pere su gubu peru pērēbejari bojorigora dí wiriri merã pũřřirikugo ããřřyupu. Irasirigo

igo opadea niyerure kúririmasârê wajari peremejākōâyupo. Ígūsã kúrikeremakûta, igo pûrîrikuri neõ taribiriyuro. ⁴⁴ Jesús iro waamakû ãgõ, ìgû pûrûpû gapû waa ejanugã, ìgûya suriro yuware moãñayupo. Igo moãñamakûta, igo dí wiriadea tariakõâyuro.

⁴⁵ Irasirigû Jesús sêrêñayupû:

—¿Noã yure moãñarî? ãrîyupû.

Ããrîpererã: “Gûa neõ moãñabea”, ãrîñurã.

Pedro, ìgû merãmarã merã:

—Gûare buegû, ¿nasirigû irasû ãrî sêrêñarî? Masaka wárã kûñarõgã tuuyama murê, ãrîñurã.

⁴⁶ Jesús gapû ìgûsârê ãrîyupû:

—Sugo nomeõ moãñañumo yure. Igo moãñamakû, yû turari merã igo pûrîrikurire tauayo. Irire masîa yû, ãrîyupû.

⁴⁷ Ígû irasû ãrîmakû pégo: “Yû iriadeare masîmi”, ãrî gûña, bûro güi naradari merã ìgû guburi pûro ñadukupuri merã ejamejãja, ããrîpererã péuro Jesús: “Yû mûya surîrore moãñamakûta yû pûrîrikûadea tariakõãbû”, ãrî wereyupo. ⁴⁸ Jesús igore ãrîyupû:

—Mû yure bûremurî opáa. Irasirigo mû pûrîrikurire tausûa. Úsuyari merã waaka! ãrîyupû.

⁴⁹ Jesús irasû ãrîripoe sugû masakû Jairoya wii ããrãdi ejayupû, Jairore weregû ejagu:

—Mû magõ kõmoakõãmo. Marîrê buegure garibonemobirikõãka! ãrîyupû.

⁵⁰ Ígû irasû ãrîmakû pégu, Jesús Jairore ãsû ãrîyupû:

—Gûibirikõãka! Bûremurî opaka yure! Mû magõ tarigokumo, ãrîyupû.

⁵¹ Irasirigû Jairoya wiigue eja, gajirãrê ñajãdorebiriyupû. Pedrore, Juãrê, ìgû tîgû Santiagore, boadeo pagûsãmarã ditare siuu ñajãyupû. ⁵² Ígúsã ñajãjaripoere ããrîpererã iri wiigue ããrîrã bûro orerã iriñurã. Jesús ãrîyupû ìgûsârê:

—Orebirikõãka! Majîgõ boabemo. Kãrîgõ yãmo.

⁵³ Ígû irasû ãrîmakû pérã, oreanerã gapû ìgûrê bûriñurã. “Igo boadeare masîa gûa”, ãrî gûñañurã. ⁵⁴ Jesús gapû boadeo pûro ejanugã, igoya mojõrê ñeã, turaro merã igore ãsû ãrîyupû:

—Majîgõ, wãgãnugãka!

⁵⁵ Ígû irasû ãrîmakû, igoya yujupûrã goeyuro. Irasirigo mata wãgãdoakõâyupo. Jesús igo pagûsãmarãrê: “Baari ejoka igore!” ãrîyupû.

⁵⁶ Igo okamakû ìãrã, igo pagûsãmarã gûkatariakõãñurã. Jesús igore ìgû masûadeare gajirãrê weredorebiriyupû.

9

Jesús ìgû buerãrê buedoregû iriudea

(Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)

¹ Pûrû Jesús ìgû buerãrê pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarãrê siuu neõ, ìgû turarire sîyupû: “Iri turari merã ããrîpererã wãtẽãrê béowumasîrãkoa. Pûrîrdere taumasîrãkoa”, ãrîyupû. ² Irasirigû ìgûsârê Marîpû ìgûyarãrê doreri kerere weredoregû, pûrîrikurãdere taudoregû ãsû ãrî iriuyupû:

³ —Waarã, gajinorê neõ ãiibirikõãka! Mûsã tuadire, ajuro, baari, niyeru, gajî surî mûsã gorawayuburidere ãiibirikõãka! ⁴ Makã

ejarā, musā ejadea wiita āārīkōāka! Iri makārē waarāgue iri wiire wirika! ⁵ Gaji makā marā masaka musārē gāāmebirimakū, iri makārē diayeta tariakōāka! Irasū tariarā, nikūwera musāya guburigue tuadeare mojēbēokōāka! Īgūsā musārē gāāmebiri waja Marīpu Īgūsārē wajamoāburire masīburo, ārīrā, irasirika! ārīyupu Jesús.

⁶ Īgū irasū ārī odoadero puru, waakōāñurā. Irasirirā āārīpereri makārīgue Marīpu masakare tauri kerere weregorenarā, pūrīrikurādere taugorenarā waañurā.

Juan masakare wāiyerimasū boadea

(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)

⁷ Iripoere Galilea nikū marā opu Herodes āārīpereri Jesús iriri kerere péyupu. Gajirā Jesúre masīmerā: “Īgū, Juan masakare wāiyerimasūta boadigue masādi āārīkumi”, ārīñurā. Herodes gapu irire pégu: “¿Nasiriro irasū waāari?” ārī, buru gūñarikuyupu. ⁸ Gajirā: “Elías iripoegue āārīunadi deyoakumi”, ārīñurā. Gajirā: “Sugu Marīpuya kerere weredupiyudi iripoegue āārīunadi masākumi”, ārīñurā. ⁹ Herodes gapu āsū ārīyupu: “Yūta Juārē Īgūya dipurure ditiādorebu. ¿Níno gapu āārībukuri iropa wāri werenísūgū?” ārīyupu. Irasirigu Jesúre buru ĩādudiyupu.

Jesús cinco mil āamarē baari ejodea

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Jesús Īgū buerā buedoregu iriunerā goedujajarā, Īgūsā irideare werepeokōāñurā Īgūrē. Puru Jesús Īgūsārē masaka marīrōgue Betsaida wāikuri makā turogue siuayupu. ¹¹ Īgūsā irogue waarī kerere pérā, wārā masaka Jesúre tuyañurā. Jesús Īgūsārē oādore, Marīpu Īgūyarārē doreri kerere wereyupu. Pūrīrikurā Īgūrē taudorerārē tauyupu.

¹² Nāmika āārīmakū, Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā Īgū puro eja, Īgūrē ārīñurā:

—Masakare waadoreka! Ōo puro āārīrī makārīma wiirigue Īgūsā kārīrī, baari āmarā waaburo. Ōo marī āārīrōguere neō gajino máa, ārīñurā.

¹³ Jesús gapu ārīyupu:

—Musā Īgūsārē baari sīka!

Īgūsā yujuñurā:

—Gua pā duparu su mojōma duparuta, waaídere pērāta opāa. Mérōgā baari āārā. Masaka gapu wārāgora āārīma. Irasirirā gua gaji baari wajarirā waamerā Īgūsārē ejobirikoa, ārīñurā.

¹⁴ Wārā masaka āārīñurā Īgūsā merā. Ūma ditare keomakū, cinco mil āārīñurā. Irasirigu Jesús Īgū buerārē ārīyupu:

—Masaka āārīpererārē boje yebori cincuenta dita dukawa, Īgūsārē doadoreka! ārīyupu. ¹⁵ Irasirirā Īgū buerā Īgū ārīrōsūta āārīpererā masakare doadoreñurā. ¹⁶ Masaka doaperemakū, Jesús su mojōma pā duparure, pérā waairé āi, ūmugasigue ĩāmu, Marīpure usuyari sī, irire peayupu. Pea, Īgū buerārē masakare gueredoregu sīyupu. ¹⁷ Irasirirā āārīpererā masaka irire baayapiakōāñurā. Puru Īgūsā baadudāadeare Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari puuirigora seasā utudoboñurā.

Pedro Jesúre: “Mh Cristo āārā”, ārī weredea

(Mt 16.13-19; Mr 8.27-29; Jn 6.68-69; 12.24-25)

18 Gajina Jesús ĩgũ suguta Marĩpure sērēgũ iriyupu. ĩgũ buerã ĩgũ merã ããrĩñurã. Irasirigu Jesús ĩgũsãrē ãsũ ãrĩ sērēñayupu:

—Masaka yure, ¿naásũ ãrĩ gũñarĩ? ãrĩyupu.

19 ĩgũsã yujũñurã:

—Surãyeri murē: “Juan, masakare wãĩyerimasũ ããrĩmi”, ãrĩma. Gajirã: “Elías iripoegue ããrĩunadi ããrĩmi”, gajirã: “Sugũ Marĩpũya kerere weredupiyudi iripoegue ããrĩunadi, masãdi ããrĩmi”, ãrĩma, ãrĩñurã.

20 Irasũ ãrĩmakũ, Jesús ĩgũsãrē sērēñayupu:

—Musãkoa yure, ¿naásũ ãrĩ gũñarĩ? ãrĩyupu.

Pedro ãrĩyupu ĩgũrē:

—Mu, Marĩpu iriudi, Cristo ããrã, ãrĩyupu.

Jesús ĩgũ boaburire weredeã

(Mt 16.20-28; Mr 8.30-9.1; Jn 12.24-25)

21 Pedro irasũ ãrĩrĩrē pégu, Jesús ĩgũ buerãrē buro turaro merã: “Gajirãrē ire werebiriikõãka!” ãrĩyupu. 22 Irasũ ãrĩ odo, ãsũ ãrĩyupu doja:

—Yure ããrĩpererã tĩgũrē buro ñerõ tariro ããrã. Judio masaka murã, paia oparã, Moisés gojãdeare buerimasã yure gããmebirisã, gajirãrē yure wējẽdorerãkuma. ĩgũsã yure wējẽadero purũ, urenũ waarõ merã Marĩpu yure masũgukumi, ãrĩyupu.

23 Purũ ããrĩpererã masakare ãrĩyupu:

—Yure tuyaduarãno ĩgũsã iriduarire piriburo. Irasirirã yure tuyari waja curusague pábiatũ, wējẽsumurã irirosũ ããrĩkererã, piriro marĩrõ yure tayanikõãburo. 24 I ãmugue ĩgũsãya okari ditare maĩrãno perebiri peamegue beosũrãkuma. Gajirã gapũ yure tuyari waja, masaka ĩgũsãrē wējẽkeremakũ, Marĩpu purogue waarãkuma, ĩgũ merã õãrõ ããrĩnimurã.

25 Sugũ masakũ i ãmumarē ããrĩpereri opakeregu, ĩgũ boari purũ waaburi gapure gũñabiri waja peamegue waagũ, õãrĩrē neõ wajatabirikumi.

26 Masaka yure, yaa kerere gũyasĩrĩmakũ, yude ĩgũsãrē gũyasĩrĩgũkoa. Yu ããrĩpererã tĩgũ yu goesisiriri merã, Yuru, ĩgũrē wereboerã õãrã gos-esiriri merã dupaturi aarigũkoa. Irasũ aarigũ, yure gũyasĩrĩnerãrē gũyasĩrĩgũkoa. 27 Diayeta musãrē wereã. Surãyeri musã õõgue ããrĩrã, musã boaburi dupiyuro Marĩpu ĩgũyarãrē doregu ããrĩrĩrē ããrãkoa, ãrĩyupu Jesús.

Jesús ĩgũ deyori gorawayudeã

(Mt 17.1-8; Mr 9.2-8)

28 ĩgũ irasũ ããrãdero purũ su mojõma pere gaji mojõ ureru pērēbejarinarĩ waadero purũ, Jesús ãtãũ wekague Marĩpure sērēgũ waagũ, Pedro, Santiago, Juãrē siiu murĩayupu. 29 Irogue Marĩpure sērēripoe ĩgũya diapu deyori gorawayuakõãyuro. ĩgũya surĩro buro borero kũmijũrĩñe waayuro.

30 Irasũ waaripoe ĩgũ purõ ãma pērã deyoa, ĩgũ merã weretamunĩñurã. ĩgũsã iripoegue marã Moisés, Elías ããrĩñurã. 31 ĩgũsãde goesisiriri merã deyoañurã. Iripoegue: “ĩgũrē ãsũ waarokoa”, ãrĩderosũta Jerusalėgue ĩgũ boaburire Jesús merã werenĩñurã.

32 Pedrosã buro wujakukererã, kãrĩrõ marĩrõ Jesús goesisiriri, ĩgũ merã ããrĩrãrē ããrĩñurã. 33 Moisés, Elías Jesús purõ ããrãnerã waaripoe Pedro ãrĩyupu:

—Gũare buegu, marĩ õõgue ããrĩmakũ õãtaridũãã. Irasirirã ure wiigã irirãra. Mũya wii, Moiséya wii, Elíaya wii irirãra, ãrĩyupu.

Īgū irasū ārkereguta, Īgū ārīrīrē neō pēmasībiriypu. ³⁴ Īgū irasū ārīripoe su yebo ĩmikāyebo tūbiayuro Īgūsārē. Iri Īgūsārē tūbiamakū, buro gūiñurā. ³⁵ Marīpu ĩmikāyebo poekague āsū ārī werenīmakū pēñurā:

—Īi yu magū, yu beyedi āārīmi. Īgūrē oārō péka! ārīyupu.

³⁶ Marīpu wereniadero puṛu, Jesús ditare ĩañurā. Pedrosā gapu Jesús i nikūgue āārīrīñurā neō sugu masakure Īgūsā ĩadeare werebiriñurā.

Jesús sugu majīgūrē wātī ñajāsūdire taudea
(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)

³⁷ Gajinu gapu Īgūsā ũtāūgue āārānerā dijjadero puṛu, wārā masaka Jesúre bokatīrīñurā. ³⁸ Sugu masakū Īgūsā watopegue āārīgú turaro merā ārīyupu:

—Guare buegu, yu murē buro sērēa. Yu magū suguta āārīgūrē bopoñarī merā ĩāka! ³⁹ Wātī Īgūrē ñeā, gūñaña marīrō gaguinī, naradamakū irinami. Irasirigu majīgū Īgūya disigue sūmu wirisūnami. Wātī Īgūrē buro ñerō tarimakū irinami. Īgūrē neō piriduabemi. ⁴⁰ Mu buerārē wātīrē buro bēowiudoreadabu. Īgūsā neō bokatīūbirama, ārīyupu.

⁴¹ Jesús yajuyupu:

—Musā dapagora marā, yure buremurī opamerā, diayemarē neō pēmasīmerā āārā. ¿Noopa yoaripoe musā merā āārīgukuri? ¿Noopa yoaripoe musā yure buremubirire gūñaturagakuri? ārīyupu. Irasū ārī odo, wātī ñajāsūdi pagure:

—Mu magūrē āirika! ārīyupu.

⁴² Majīgū Jesús puṛo waa ejanugāmakū, wātī Īgūrē yebague túmeépikōāyupu. Īgūrē dupaturi buro naradamakū iriyupu. Jesús gapu wātīrē: “Majīgūrē wirika!” ārī, tauyupu. Irasiri odo, Īgūrē pagure wiayupu. ⁴³ Masaka āārīpererā Marīpu wāri turari merā iririre ĩārā, ĩāgukakōāñurā.

Jesús dupaturi ĩgū boaburire weredeia
(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)

Īgūsā āārīpererā Jesús iriadeare: “Ōātaria”, ārī gūñaripoeta Jesús ĩgū buerārē ārīyupu:

⁴⁴ —Yu musārē wererire oārō péduripika! Kātibirikōāka! Masaka yure āārīpererā tīgūrē ñeā, gajirāguere wiarākuma, ārīyupu.

⁴⁵ Īgūsā gapu Īgū irasū ārīrīrē oārō pēmasībiriñurā. Marīpu Īgūsārē irire pēmasīmakū iribiriypu dapa. Irasirirā Jesúre gūirā: “¿Naásū ārīduagu iriari, mu irasū ārīgū?” ārī sērēñabiriñurā.

Jesús sugu gajirā nemorō āārīgūyamarē weredeia
(Mt 18.1-5; Mr 9.33-37; Jn 13.20)

⁴⁶ Puṛu Īgū buerā āsū ārī guaseonugāñurā: “Marī watopere, ¿noā marī āārīpererā nemorō āārīrī?” ārīñurā. ⁴⁷ Jesús Īgūsā gūñarīrē ĩamasīkōāyupu. Irasirigu sugu majīgūrē Īgū puṛo āinú, ārīyupu:

⁴⁸ —Sugu yaagure, ĩi majīgū irirosū āārīgūrē oārō bokatīrīñeāgū, yudere bokatīrīñeāmi. Yure oārō bokatīrīñeāgū, yure iriudidere bokatīrīñeāmi. Sugu musā watopemu: “Gajirā nemorō āārībea”, ārī gūñagū, gajirā nemorō āārīmi, ārīyupu.

Jesús: “Marīrē ĩaturibi, marī merāmu āārīmi”, ārī weredeia
(Mr 9.38-40)

49 Pɥɥ Juan Jesúre ǎriyupɥ:

—Gɥare bueɥ, sugɥ masakɥ mɥ wǎi merǎ wǎtǎǎrǎ: “Wirika musǎ ñajǎdire!” ǎri bǎowiumakɥ iǎbɥ. Ĩgɥ, marĩ merǎmɥ ǎǎribirimakɥ iǎrǎ, ĩgɥrǎ: “Irire neō irinemobirikōǎka!” ǎrǎbɥ, ǎriyupɥ.

50 Jesús gapɥ ǎriyupɥ:

—Kǎmutabirikōǎka ĩgɥrǎ! Sugɥ marĩrǎ iǎturibi, marĩ merǎmɥta ǎǎrimi, ǎriyupɥ.

Jesús Santiago, Juǎrǎ weredeǎ

51 Pɥɥ Jesús ǎmɥgasigue mɥriaburi dupiyuro ejawǎgǎriripoe: “Jerusalǎgue waagɥra”, ǎriyupɥ. 52 Ĩgɥ waaburi dupiyuro gajirǎrǎ Samaria nikũgue ǎǎriĩrĩ makǎgue ĩgɥ kǎriĩburore ǎmayudoreɥ iriuyupɥ.

53 Samaria marǎ gapɥ judío masaka merǎ gǎmesuribirisǎ, Jesús Jerusalǎgue waaburire pérǎ, ĩgɥrǎ bokatĩrĩñǎǎdɥabiriĩnurǎ. 54 Jesús buerǎ Santiago, Juan Samaria marǎ ĩgɥrǎ bokatĩrĩñǎǎdɥabirimakɥ iǎrǎ, ǎsũ ǎriĩnurǎ:

—Gɥa Opɥ, ȳiripoeɥ Elías Marĩpɥya kerere weredupiyudi iriderosũ, ǎmɥgasima peamerǎ diju, ĩgɥsǎrǎ wǎjǎdoremakɥ gǎǎmekuri? ǎriĩnurǎ.

55 ĩgɥsǎ irasũ ǎrimakɥ pé, Jesús ĩgɥsǎrǎ gǎmenugǎ, iǎ, ǎriyupɥ:

—Irasũ ǎribiririkōǎka! Mɥsǎrǎ irasũ werenimakɥ irigure masĩbea. Mɥsǎ werenĩrĩ Ōǎgɥ deyomarĩgɥ wereri ǎǎribea. 56 Yɥ ǎǎripererǎ tĩgɥ masakare bǎogɥ aaribiribɥ. ĩgɥsǎrǎ taugɥ aarigũ iribɥ, ǎriyupɥ. Irasũ ǎri odo, gaji makǎgue waakōǎyupɥ doja.

Gajirǎ Jesúre: “Mɥrǎ tɥyadɥakoa”, ǎriǎdea

(Mt 8.19-22)

57 ĩgɥsǎ maague waamakɥ, sugɥ masakɥ ĩgɥsǎ pɥro eja, Jesúre ǎriyupɥ:

—Yɥ Opɥ, mɥ noó waaró mɥrǎ tɥyagɥra, ǎriyupɥ.

58 Jesús ĩgɥrǎ yɥjuyupɥ:

—Makǎnɥ marǎ diayǎa ĩgɥsǎ kǎriĩrĩ toreri opama. Mirǎde ĩgɥsǎ kǎriĩrĩ opama. Yɥ ǎǎripererǎ tĩgɥ gapɥ kǎriĩrĩ opabea, ǎriyupɥ.

59 Pɥɥ Jesús gajigure ǎriyupɥ:

—Nǎka, yɥ merǎ!

Ĩgɥ gapɥ yɥjuyupɥ:

—Yɥ Opɥ, yɥrɥ boamakɥ ĩgɥrǎ yǎa odo, mɥrǎ tɥyagɥra, ǎriyupɥ.

60 Jesús ĩgɥrǎ yɥjuyupɥ:

—Yɥre bɥremumerǎ, boanerǎ irirosũ ǎǎriĩrǎta boanerǎrǎ yǎaburo. Mɥ gapɥ Marĩpɥ ĩgɥyarǎrǎ doreri kerere wereɥ aarika! ǎriyupɥ.

61 Gajigɥ Jesúre ǎriyupɥ:

—Yɥ Opɥ, mɥrǎ tɥyagɥra. Yɥ mɥrǎ tɥyaburi dupiyuro yaa wii marǎrǎ seretugɥ waadɥakoa dapa, ǎriyupɥ.

62 Jesús ĩgɥrǎ ǎriyupɥ:

—Sugɥ masakɥ moǎnugǎgɥ waadi, moǎdɥabi gǎmenugǎdujǎagu, moǎbirikumi. Marĩpɥ dorerire iritɥyanugǎgɥ, ĩgɥ gǎǎmerĩrǎ piribi, gǎmenugǎdujǎagu irirosũ ǎǎrikumi. Irasirigɥ Marĩpɥyare ōǎrĩ iritɥyabirikumi, ǎriyupɥ.

10

Jesús setenta y dos ĩgɥ buerǎrǎ iriudeǎ

¹ Puru marĩ Opu Jesús gajirã setenta y dos ùmarẽ beye, pẽrã dita dukawa, ĩgũsãrẽ ããrĩpereri ĩgũ waaburi makãrĩguere ² ãsũ ãrĩ iriuyupu:

—Wãrã masaka Marĩpuyare neõ pémerã, poeegue oteri duka buribejadea irirosũ ããrĩma. ĩgũsãrẽ Marĩpuyare weremurã gapu, iri pooere moãrĩmasã irirosũ mérãgã ããrĩma. Irasirirã marĩ Opure: “Gajirã muyare weremurãrẽ iriuka!” ãrĩ sërẽka! ³ Mũsãde Marĩpuyare wererã waaka! Oveja majĩrãrẽ makãnúu marã diayéa watopegue iriurosũ yu mũsãrẽ ñerã ããrĩrõguere iriua, Marĩpuyare weredoregu. ⁴ Mũsãya ajuri, niyeru ãĩbirikõãka! Gubu surĩ, mũsã sãñarĩ merã dita waaka! Maague masakare bokajarã, õãdore yoaripoe weretamunĩbirikõãka!

⁵ ‘Su wiino ñajãrã, iri wii marãrẽ: “Marĩpu mũsãrẽ siñajãrĩ sĩburo”, ãrĩ õãdorepurorika! ⁶ Iri wii marã Marĩpu siñajãrĩ sĩrĩrẽ opaduarã mũsãrẽ õãrõ bokatĩrĩñeãrã, Marĩpu siñajãrĩ sĩrĩ merã õãrõ ããrĩrikurãkuma. Mũsãrẽ gããmemerã, i siñajãrĩ merã ããrĩbirikuma. ⁷ Mũsã ejadea wiita dujaka! Iri wii marã mũsãrẽ ejorire baa, iirĩka! Sugũ moãrĩmasũ ĩgũ moãrĩ waja keoro wajatakumi. Mũsã Marĩpuyare buerã, moãrĩmasã irirosũ ããrã. Mũsãrẽ iri wii marã ejori, mũsã ĩgũsãrẽ Marĩpuyare bueri waja ããrã. Irasirirã gaji wiirigue ããrĩgorenabirikõãka! ⁸ Mũsã su makãgue ejarã, iro marã mũsãrẽ õãrõ bokatĩrĩñeã, ĩgũsã baari ejomakũ, õãrõ baaka! ⁹ Iri makã marã pũrĩrikurãrẽ tauka! ãsũ ãrĩ wereka: “Mérõ duyãa, Marĩpu doreri mũsã purogue aariburo”, ãrĩka!

¹⁰ ‘Gaji makãgue mũsã ejamakũ, iro marã mũsãrẽ bokatĩrĩñeãbirimakũ, wiriwãgãrã, ãsũ ãrĩka ĩgũsãrẽ: ¹¹ “Mũsãya makãma nikũwera guaya guburire tuadere mojëbéoa. Mũsã guare gããmebiri waja Marĩpu mũsãrẽ wajamoãburire masĩmakũ irirã, irasũ yãa. Ire õãrõ pémasĩka! Mũsã guare gããmebirikeremakũ, mérõ duyãa, Marĩpu doreri aariburo”, ãrĩka ĩgũsãrẽ! ¹² Mũsãrẽ werea. Marĩpu ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnu ejamakũ, mũsãrẽ gããmebirinerãrẽ Sodoma marãrẽ wajamoãrõ nemorõ wajamoãgukumi, ãrĩyupu Jesús.

Jesús makãrĩ marãrẽ ĩgũsã ĩgũrẽ buremubirire weredeã
(Mt 11.20-24)

¹³ Puru Jesús gaji makãrĩ marãrẽ ãsũ ãrĩyupu:

—Mũsã Corazín marã, Betsaida marãde ñerõ tarirãkoa. Iripoegue marã Tiro, Sidón marã, mũsã ĩũrõ Marĩpu ĩgũ turari merã iri ĩmurõsũ iri ĩmumakũ ĩãrã, ĩgũsã ñerõ irideare piribonerã ããrĩmã. ĩgũsã ñerõ irideare burõ bujawererire ĩmurã, bujawereri surĩ sãña, nitĩkurogue doabonerã ããrĩmã. ĩgũsã ñerõ irideare piri, õãrĩ gapure iribonerã ããrĩmã. Mũsã gapu Marĩpu turari merã iri ĩmurĩrẽ ĩãkererã, mũsã ñerõ iririre neõ piribea. ¹⁴ Irasirigu mũsãrẽ werea. Marĩpu ĩgũ ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnu ejamakũ, Tiro, Sidón marãrẽ wajamoãrõ nemorõ mũsãrẽ wajamoãgukumi. ¹⁵ Mũsã Capernaum marã: “Mũgasigue mũrĩãrãkoa”, ãrĩ gũñadãa. Iroguere neõ waabirikoã. Boanerã ããrĩrõguere béodijusũrãkoa, ãrĩyupu.

¹⁶ Irasũ ãrĩ odo, ĩgũ buerãrẽ ãrĩyupu:

—Mũsã wererire péduripírãno yu wereridere péduripĩma. Mũsãrẽ gããmemerãno yũdere gããmebema. Yũre gããmemerãno yũre iriudidere gããmebema, ãrĩyupu.

Jesús setenta y dos iriunerã goeadeã

¹⁷ Puru Jesús setenta y dos iriunerã burõ usuyari merã goejañurã:

—Gua Opu, wātēārē mu dorero merā, mu wāi merā gua béowiumakū, ōārō yujuama, ārīñurā.

¹⁸ Jesús ārīyupu ĩgūsārē:

—Bupu miārō irirosū wātēa opu Satanás ūmugasigue āārādi, yurimadjarimakū ĩābu. ¹⁹ Ōārō péka! Yu musārē turari sību, āñarē, kobabare kurapeo, āārīpereri wātī turaridere neō ñerō irisūrō marīrō tarinugāburo, ārīgū. ²⁰ Musā wātēārē wiridoremakū ĩgūsā ōārō yujudeare usuyabirikōāka! Musā Marīpuyarā āārīmakū, ūmugasigue musā wāi gojatúsūdero āārībú. Iri gapure usuyaka! ārīyupu.

Jesús ĩgū Pagure usuyari sīdea
(Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹ ĩgū irasū ārīripoe Ōāgū deyomarīgū Jesúre buro usuyamakū iriyupu. Irasirigu Jesús ĩgū Pagure āsū ārīyupu:

—Au, yu mūrē: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīa. Mu ūmugasi marā, i nikū marā Opu āārā. Irasirigu: “Masītarinugārā, āārīpererire pémasīa”, ārī gūñarārē mūyare masīmakū iribea. Majīrā irirosū mūrē buremurā gapure mūyare masīmakū yāa. Au, irasūta āārā. Mu gāāmederosūta usuyari merā irasū yāa, ārīyupu.

²² Puru masakare ārīyupu:

—Yupu yure āārīpereri irimasīrīrē sīmi. Neō sugu masakū yu āārīrikurire masībemi. Yupu dita masīmi. Neō sugu masakū Yupu āārīrikurire masībemi. Yu dita masīa. Yu ĩgūrē masīdorerāde ĩgūrē masīma, ārīyupu.

²³ Irasū ārī odo, ĩgū buerārē ĩā, ĩgūsā ditare āsū ārīyupu:

—Musāya koye merā yure ĩāa. Irasirirā usuyāa. ²⁴ Musārē werea. Wārā iripoegue marā Marīpuya kerere weredupiyunerā, irasū āārīmakū oparā iripoegue āārīnerā musā dapagora ĩārīrē ĩāduanerā āārādima. Irire ĩāduakererā, ĩābirinerā āārīmá. Musā dapagora périre péduakererā, pébirinerā āārīmá, ārīyupu.

Jesús ōāgū Samariamū keori merā weredea

²⁵ Puru sugu Moisés gojadeare buerimasū Jesúre diaye yujubirimakū iriduagu wāgānugā, ĩgūrē āsū ārī sērēñayupu:

—Buegu, ¿ñeēnorē yure iriro gāāmerī, ūmugasigue perebiri okari opabu? ārīyupu.

²⁶ Jesús ĩgūrē yujuyupu:

—¿Naásū ārī gojasūyuri, Moisés gojadea pūgue? Mu irire buegu, ¿naásū péñarī? ārīyupu.

²⁷ Moisés gojadeare buerimasū ĩgūrē yujuyupu:

—Āsū ārī gojasūdero āārībú: “Marīpu mu Opu buro maīka! Muya yujupūrā merā, mu āārīrikuri merā, mu turari, āārīpereri muya gūnarī merā ĩgūrē maīka! Mu basi maīrōsūta mu puro āārīrādere maīka!” ārī gojasūdero āārībú, ārīyupu.

²⁸ Irire pégu, Jesús ĩgūrē ārīyupu:

—Diayeta yujua mu. Irire irigu, ūmugasigue perebiri okarire opagukoa, ārīyupu.

²⁹ Moisés gojadeare buerimasū gapu masaka ĩgūrē: “Ōāgū āārīmi”, ārī gūñamakū gāāmegū, Jesúre sērēñayupu doja:

—¿Noā āārīrī, yu puro āārīrā? ārīyupu.

³⁰ ĩgū irasū ārīmakū pégu, Jesús keori merā wereyupu ĩgūrē:

—Sugu masaku Jerusalégue aãrãdi Jericó waarí maague buáakumi. Ígũ irogue buáamakũ, yajarimasã ígũrê bokatĩrĩ, ñeã, ígũ opadea aãrĩpererire êmapeo, ígũya surídere túwea, aĩ, ígũrê buró pá, kãmitú, waakõákuma. ³¹ Ígũsã irasũ iriadero puru, sugu paí iri maarê waakumi. Ígũrê iãkeregũ, yoarogue iãtariakõákumi. ³² Ígũ puru, gajigu Levíya bumũ iri maarê waakumi. Ígũde ígũrê iãkeregũ, yoarogue iãtariakõákumi. ³³ Puru sugu Samariamũ iri maarê waakumi. Ígũrê iãboka, buró bopoñarĩ merã ígũrê iãkumi. ³⁴ Irasirigu ígũ puro waa ejanugã, ígũya kãmire ãye, igui deko pãmudea merã pípeo, surí gasiri merã òmakumi. Òma odo, ígũyagu burro wekague aĩpeo, ígũrê aĩãkõákumi. Aĩa, su wii naarĩmasã kãrĩrĩ wiigüe eja, irogue ígũrê korekumi dapa. ³⁵ Gajinũ garũ ígũya niyeru penũ moã wajataropa iri wii opure sĩkumi. “Òãrõ koreka ñrê!” ãrĩkumi. “Dupaturi aarigũ, murê wajarinemogura ñrê koreri waja”, ãrĩkumi, ãrĩyuru Jesús. ³⁶ Irire were odo, Moisés gojadeare buerimasũrê sêrêñayuru:

—¿Naásũ gũñarĩ mũ irire pégu? ¿Niño garũ ñisã urerã watopemũ yajarimasã pádire ígũ puro aãrĩgũrê irirosũ òãrõ iriyuri? ãrĩyuru.

³⁷ Moisés gojadeare buerimasũ yũyũyuru:

—Ígũrê bopoñarĩ merã iã iritamudi garũ, ãrĩyuru.

Ígũ irasũ ãrĩmakũ, Jesús ígũrê ãrĩyuru:

—Mũde ñi bopoñarĩ merã iãdi iriderosũta gajirãrê irigu waaka! ãrĩyuru.

Jesús Marta, Maríaya wiigüe ejadea

³⁸ Puru Jesús ígũ buerã merã waa, su makãgue ejayuru. Iri makãguere sugo Marta wãikũgo ígũrê bokatĩrĩñeã, igoya wiigüe ñajãdoreyuro. ³⁹ Jesús iri wiigüe ñajãjamakũ, Marta pagũmo María wãikũgo ígũya guburi puro eja doayuro ígũ werenĩrĩrê péduago. ⁴⁰ Marta garũ aãrĩpereri igo moãrĩrê buró gũñarĩkayuro. Irasirigo igo pagũmo Jesúya guburi puro doamakũ iãgõ, ígũ puro waa, ígũrê ãrĩyuro:

—Gua Opũ, yũ sugota aãrĩpererire moãgõ irikõãdáa. ¿Mũ iãberi, yũ pagũmo yũre neõ iritamubirimakũ? Igore iritamudoreka yũre! ãrĩyuro.

⁴¹ Igo irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesús yũyũyuru:

—Marta, mũ wãri gajino moãrĩrê gũñarĩkua. ⁴² Su wãirêta iriro gããmea marĩrê. María i òãrĩrê beyemo. Irasirirã, yũ werenĩrĩrê igo péduamakũ, gajirã neõ igore irire pirimakũ iribirikuma, ãrĩyuru.

11

Jesús Marĩpure sêrêrĩrê buedea

(Mt 6.9-15; 7.7-11)

¹ Sunũ Jesús gajirogue Marĩpure sêrêgũ iriyuru. Ígũ sêrê odomakũ, sugu ígũ buegu ãrĩyuru ígũrê:

—Gua Opũ, Juan masakare wãiyerimasũ ígũ buerãrê Marĩpure sêrêrĩrê buederosũ gũadere bueka! ãrĩyuru.

² Jesús ígũsãrê ãrĩyuru:

—Marĩpure sêrêrã, ãsũ ãrĩka:

“Guaaru ãmugasigue aãrĩgũ, aãrĩpererã murê goepeyari merã buremuburo. Mũ aãrĩpererãrê doreri aariburo. Ëmugasigue marã mũ gããmerõ irirosũta i nikũ marãde iriburo.

³ Ëmurĩka gũare baari sĩka!

4 Gajirā guare ñerō irideare gua kätirosūta mude gua ñerō irideare kätikal! Gua ñerō iriduamakū kāmataka!
Ñegū guare ñerī ārīmesārīrē tau kāmataka!” ārika Marīpūre sērērā! āriyupū
Jesús.

5 Irasū āri odo, keori merā wereyupū ĩgūsārē:

—Yū ire weremakū pérā, ĩnaásū gūñarī mūsā? Ñami deko āārīmakū, sugū masakū ĩgū merāmuya wiigūe waa, ĩgūrē āsū āri sērēkumi: “Yū merāmu, ureru pā duparu sīka yure! 6 Gajigū yū merāmu yaa wiigūe naagū ejāami. Yū ĩgūrē gajino mérō ejorino neō opabirakubū. Irasirigū murē sērēgū aarabū”, ārikumi. 7 ĩgū irasū ārīmakū pékeregū, wii poekagūe āārīgū gapū āsū āri yujukumi: “Yure garibobirikōāka! Makāpurore oārō biakōāsiabū. Yū pūrā yū merā kārīrāgūe yāma. Wāgānugā, murē sīgū waa-subirikoā”, ārikumi ĩgūrē. 8 Ire mūsārē werea. ĩgū merāmu āārīkeremakū, ĩgūrē sibirikumi. Sibirikeregū, ĩgūrē piriro marīrō sērēmakū iā, ĩgūrē: “Garibonemobirikōāburo”, ārīgū, āārīpereri ĩgū gāāmerīrē sīkōākumi pama. 9 Irasirigū mūsārē werea. Marīpūre sērēka! Mūsā sērēmakū, sīgukumi. Oārīrē amarā, bokarākoā. Wiigūe ñajāduarā oemakū, Marīpū makāpuro tūpā ñajādoregū irirosū mūsā sērērīrē pégukumi. 10 ĩgūrē sērērānorē sīgukumi. Amarāno bokarākuma. Wiigūe ñajāduarā oerā irirosū ĩgūrē sērēmakū iāgū, ĩgūsārē ñajādoregū irirosū ĩgūsā sērērīrē oārō pégukumi. 11 Mūsā pūrā pārē sērēmakū, utāyere sibirikoā. Waaī sērēmakūdere āñarē sibirikoā. 12 Āgābo diu sērēmakū, korebabare sibirikoā. 13 Ñērā āārīkererā, mūsā pūrārē oārīrē sīmasīa. Marīpū ūmugasigūe āārīgū gapū mūsā nemorō oārīrē sīmasīmi. Irasirigū Oāgū deyomarīgūrē sīgukumi ĩgūrē sērērārē, āriyupū Jesús.

*Jesúre: “Wātī turari opami”, āri werewuadea
(Mt 12.22-30; Mr 3.20-27)*

14 Pūru Jesús wātī masakūre werenīmasībirimakū irigūe béowiugū iriyupū. Wātīrē béowiumakū, werenībiradi werenīakōāyupū. Masaka, ĩgū irasirimakū iārā, iāgukakōāñurā. 15 Gajirā gapū Jesúre āsū āri werewuāñurā:

—Ī wātēa opū Beelzebū turaro merā wātēārē béowiumi, āriñurā.

16 Gajirāde ĩgūrē:

—Mū diayeta turari opagū, iri turari merā gajino ūmugasimarē iri ĩmuka! āriñurā. 17 Jesús gapū ĩgūsā gūñarīrē masīsiā, āsū āriyupū:

—Su nikū marā ĩgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma. Su wii marā ĩgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma. 18 Mūsā yure: “Wātēa opū Beelzebū turari merā wātēārē béowiumi”, āri werewuāa. Yure ĩgū turari merā wātēārē béowiudoregū, ĩgū basi ĩguyarārē béobukumi. Irasirirā ĩgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōābukuma. 19 Iri irasū āārīmakū, mūsā buerire tayarā gapū wātēārē béowiarā, ĩnoā turari merā béowiukuri? Mūsā ĩgūsārē: “Marīpū turari merā wātēārē béowiuma”, ārā. Irasiriro mūsā yure werewuari diaye āārībea. 20 Yū gapū Marīpū turari merā wātēārē béowiumakū, Marīpū doreri mūsā pūroguere ejasiāa, āri masīsūa.

21 Sugū wii opū turagū āārīpereri mojōkugū, ĩgūya wiimarē oārō kore-masīkumi. Gajirā ĩgū oparire ēmamasībirikuma. 22 “I mojōkusīa, yaa wiire oārō koremasīa”, āri gūñakeremakū, gajigū ĩgū nemorō turagū gapū ĩgūrē tarinugā, āārīpereri ĩgū mojōkurire ēmagukumi. Irasirigū ĩgū oparire āipeo,

Īgū merāmarārē gueregukumi. ²³ Yure gāāmemerā, yure ĩāturirā āārīma. Masakare yure siiu neeōtamumerā, ĩgūsārē waasirimakū irirā āārīma, ārīyupū.

Jesús, wātī dupaturi masakugure nājārīmarē weredeā
(Mt 12.43-45)

²⁴ Irasū ārī odo, gajī keorī merā ĩgūsārē wereyupū doja:

—Wātī masakugure āārādi wirī, pūpū deko marīrōgue ĩgū siñajāburore āmagorenagū waakumi. Irore bokabi, āsū ārī gūñakumi: “Yū wiridi, yaa wii irirosū āārīmī. Dupaturi yū wiridiguereta goeñajāgura doja”, ārī gūñakumi. ²⁵ Irasirigū ĩgūguere dupaturi goeñajāgū, gajino marīrī wii, ōārō āmu, oaweadea wiire irirosū bokajakumi. ²⁶ Irasirigū gajirā wātēa su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejarā ĩgū nemorō ñerārē siiu, ĩgūsā āārīpererā merā masakugure āārīnikōākumi. Irasirigū masakū ĩgū dupiyuro āārīrikūdero nemorō ñerō āārīkumi, ārīyupū Jesús.

Jesús diayema usuyarīmarē weredeā

²⁷ Jesús irire wereripoe sugo nomeō masaka watopegue āārīgō gaguinīyupo:

—Mūrē pūrākū masūdeo usuyatarikumo, ārīyupo Jesúre.

²⁸ Jesús gapū igore ārīyupū:

—Marīpūya werenírīrē pérā, ĩgū dorerire irirā gapū ōārō usuyarākuma, ārīyupū.

Masaka ñerā Jesúre Marīpū turarī merā iri ĩmudoredeā
(Mt 12.38-42; Mr 8.12)

²⁹ Pūpū Jesús ĩgū pūro masaka wārā nerēwāgāriripoe āsū ārī wereyupū ĩgūsārē:

—Dapagora marā masaka ñetarirā āārīma. Yure Marīpū turarī merā gajino iri ĩmudorekeremakū, Marīpūya kerere weredupiyudi Jonás irideā ditare weregura. ³⁰ Iripoegue Marīpū Jonārē Nínive wāikuri makā marārē weredorederosū yure āārīpererā tīgūrē dapagora marā masakare weredoremi. ³¹ Marīpū āārīpererā ñerārē wajamoārīnū ejamakū, sugo iripoeguemo Sabá nikū marā opo musā dapagora marārē: “Ñegorabū”, ārīgokumo. Yoaromogue āārīkerego, ōōgue i nikūgue aarideo āārīmó, marī ñekūsāmarā opū Salomón wārī masírī merā wererire pégo aarigó. Dapagora yū Salomón nemorō masīgū ōōgue musā merā āārīkeremakū, musā gapū yū wererire péduabea. ³² Iripoegue Nínive marā Jonás Marīpūya kerere weremakū pérā, ĩgūsā ñerō irideare bujawere, ĩgūsā gūñarīrē gorawayunerā āārīmá. Dapagora yū Jonás nemorō masīgū ōōgue musā merā āārā. Yū Marīpūya kerere werekeremakū, musā ñerō iririkurire bujawerebea. Irasirirā, Marīpū āārīpererā ñerārē wajamoārīnū ejamakū, Nínive marā musā dapagora marārē: “Ñegorabū”, ārīrākuma, ārīyupū.

Jesús masakaya koye sīāgodiru irirosū āārīrīrē buedeā
(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ Irasū ārī odo, gajī keorī merā wereyupū:

—Masaka sīāgodirure sīāgorā, deyomarīrōgue duúbirikuma. Dupa kūma dokaguedere píbirikuma. Sīāgo, wii dekogue siukuma, gajirā iri wiire ñajārā iri sīāgodiru boyorore ōārō ĩā ñajāburo, ārīrā. ³⁴ Musāya koye musāya gūñarīguere sīāgodiru irirosū āārā. Musā ōārī koye oparā irirosū āārīmakū, musāya gūñarīguere ōārō sīāgoro irirosū āārā. Irasirirā Marīpūyare masīa.

Musā ñerī koye oparā irirosū āārīmakū, musā gūñarīguere naītīārō irirosū āārā. Marīpuyare masībea. ³⁵ Irasirirā pémasīka, musāya gūñarīgue sīāgori, naītīārī waabirikōāburo, āārīrā! ³⁶ Musāya gūñarīgue sīāgori, naītīārō marīrō irirosū āārīmakū, āārīpereri Marīpuyare pémasīrākoa. Irasirirā sīāgori boyorogue iārōsū ōārō pémasīrī merā ĩgūyare irituyarākoa, ārīyupū Jesús.

Jesús fariseo bumarārē, Moisés gojadeare buerimasārē ĩgūsā ñerō iririre weredeā

(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)

³⁷ Jesús irasū ārī odoadero puru, sugu fariseo buma ĩgūya wiigue baadoregu siuayupu ĩgūrē. Irasirigu Jesús ĩgū merā waa, ĩgūya wiigue ñajāa, eja doayupu ĩgū merā baabu. ³⁸ Fariseo buma gapu judío masaka irinīrōsū Jesús baaburi dupiyuro ĩgū mojōkoebirimakū ĩāgū, ĩāgukakōāyupu. ³⁹ ĩgū ĩāgukamakū ĩāgū, marī Opū Jesús ĩgūrē ārīyupu:

—Musā fariseo bumarā masaka ĩūrōgue dita ōārō irirā, soropa weka gapu dita ōārō koeadeapa irirosū āārā. Irasirirā gajirāyare yajaduarā, ñerī ditare iriduarā āārīsīā, iripa poekague gurari utariro irirosū āārā. ⁴⁰ Irasirirā neō pémasībea. Marīpu, marīya dupure irigu, marī gūñarīdere iridi āārīmī. ĩrīre pémasīberi musā? ⁴¹ Musā oparire gajirārē sīrā, ōārō gūñarī merā sīka! Irasirirā soropa poeka gapudere koeadeapa irirosū āārīrākoa.

⁴² Musā fariseo bumarā buro ñerō tarirākoa. Musā oterī matārīgā: menta, ruda wāikuri baari morērīnorē, āārīpereri oteridari dukakurīnogādere sea neeō, keoro dukawa, pe mojōma diruri irikoa. Sudiru Marīpuya wiigue āia: “ĩgūrē yu sīrī āārā”, ārī, irogue pīkoa, ĩgū dorerire irimurā. Irasirikererā, gajirārē diayema iririre iribeā. Marīpure maībea. Irasirirā musā oterire ĩgūrē sīduuro marīrō diayemadere irika! Marīpure maīrī merā buremuka!

⁴³ Musā fariseo bumarā buro ñerō tarirākoa. Musā nerērī wiiriguere nerērā, ōārī doarigue dita doaduaā. Makā dekoquere masakare musārē gopeyari merā bokatīrī ōādoremakū gāāmea.

⁴⁴ Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarāde buro ñerō tarirākoa. Musā masāgoberi irirosū āārā. Irasirirā masaka iri goberi āārīrō weka tāpitarīarā, iri goberi poekague āārīrīrē masīberosū musā ñerō oparire masībema, ārīyupu Jesús.

⁴⁵ ĩgū irasū ārīmakū pégu, sugu Moisés gojadeare buerimasū ārīyupu ĩgūrē:

—Buegu, mu fariseo bumarārē irasū ārīgū, guadere ārī turigu yāa, ārīyupu.

⁴⁶ Jesús gapu ĩgūrē āsū ārīyupu:

—Musāde, Moisés gojadeare buerimasā buro ñerō tarirākoa. Musā gajirārē: “Āsū irika!” ārī, dorerā, ĩgūsārē gajino buro nukūrī kōātārīrā irirosū āārīmakū yāa. Irasirirā iri dorerire bokatīubema. ĩgūsā musā dorerire bokatīubirikeremakū, ĩgūsārē neō iritamubea iri dorerire iriburo, ārīrā.

⁴⁷ Irasirirā musā buro ñerō tarirākoa. Iripoegue marā Marīpuya kerere weredupiyunerā masāgoberi weka weanúdeare musā āmua. ĩgūsārēta musā ñekūsāmarā wējēnerā āārīmā. ⁴⁸ ĩgūsā irasū wējēdero purugue, dapagora musā ĩgūsā iripoegue irideare iriwekabejakōāa, ĩgūsā wējēnerāya masāgoberi weka weanúdeare āmurā. Irasirirā musā ĩgūsā

wējēdeare: “Ñegorabu”, āri gũñabea. Musā ñekūsamarā Marīpuya kerere weredupiyunerārē gāamebiriderosū musāde yare gāamebea.

⁴⁹ Irasirigu iripoegue Marīpu ĩgũ masĩri merā āsũ ārĩdi āārĩmĩ: “Yaa kerere weredupiyurimasārē, yaare buerimasādere iriugura. Irire buemakũ ĩā, surāyerire masaka wējērākuma. Gajirārē ñerō iriduarā, noó ĩgūsā waaró tuyagorenarākuma”, ārĩdi āārĩmĩ Marīpu. ⁵⁰⁻⁵¹ Marīpu i umurē iriadero puru, Abere ĩgũ tĩgũ wējēdi āārĩmĩ. Puru Marīpuya kerere weredupiyunerārē wējēnerā āārĩmā. Puru Zacariadere Marīpuya wiima soepeoro Marīpu āārĩri taribu watopegue wējēnerā āārĩmā. Irasirigu Marīpu āārĩpererārē ĩgūsā wējēdea waja dapagora marārē wajamoāgukumi.

⁵² Musā Moisés gojadeare buerimasā burō ñerō tarirākoa. Musā Marīpuyare masĩkererā, musā basi irire iriduarabea. Irasirirā gajirārē irire masĩduarārē masĩbirimakũ yāa, ārĩyupu Jesús.

⁵³ ĩgũ irasũ ārādero puru, Moisés gojadeare buerimasā, fariseo buumarāde ĩgũ merā guatariakōāñurā. Irasirirā burō ĩgũrē werewua, wāri ĩgũrē sērēñanugāñurā. ⁵⁴ ĩgũ diaye yujubirimakũ pērā, ĩgũrē weresāduarā, irasiriñurā.

12

Jesús fariseo bumarā irikatorire weredea

¹ ĩgūsā irasiripoe Jesús puro masaka wārā nerēñurā. ĩgūsā wārā āārĩsĩā, gāme kuratĩānokōāñurā. Jesús ĩgũ buerārē āsũ āri werenugāyupu:

—Fariseo bumarā irikatorire oārō pemasĩka! ĩgūsā irikatorĩ pā wemasārĩ morērĩ irirosũ āārā. ² Āārĩpererĩ gajirā ĩāberogue irideare, durirogue irideadere purugue masĩsũrokoa. ³ Musā naĩtĩārōgue irirosũ gajirā péberogue werenĩdeare boyorogue irirosũ Marīpu ĩgūsārē pémakũ irigukumi. Musā wii poekague yayero werenĩdeadere makā dekgue gaguinĩrōsũ gajirārē oārō pémakũ irigukumi.

Jesús: “¿Noārē gũiri merā burēmurō gāāmerĩ?” āri weredea

(Mt 10.26-31)

⁴ Musārē yu merāmarārē werea. Musārē wējērā, musāya dupu ditare boamakũ irirākuma. Purugue musārē neō ñerō irinemobirikuma. Irasirirā musārē wējēduarārē gũbirikōāka! ⁵ Yu musā gopeyari merā gũibure weregura. Marīpu gapure gũiri merā burēmuka! Masakare ĩgūsā okarire emamasĩmi. ĩgũ emadero puru, ĩgūsārē perebiri peamegue béomasĩmi. Irasirirā ĩgũ gapure gũiri merā burēmuka!

⁶ Masaka su mojōmarā mirā wajarirā, pe niyeru koegā, mérōgā wajakuri koerigārē sĩkuma. ĩgūsā mérōgā wajakukeremakũ, Marīpu gapu ĩgūsārē oārō koremi. Neō sugure kātibemi. ⁷ Marīpu āārĩpererĩ musā āārĩrikurire masĩgũ, musāya poarire: “Iriku āārā”, āri masĩpeokōāmi. Irasirirā gũbirikōāka! Musā, mirā nemorō wajakua. Irasirigu Marīpu mirārē korero nemorō musārē koregukumi.

Jesús: “Masakare yure burēmurĩrē wereka!” ārĩdea

(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ Musārē werea. Sugu, masaka péuro: “Jesúyagu āārā”, āri weremakũ, yu āārĩpererā tĩgũde Marīpure wereboerā péuro: “Yaagu āārĩmi ĩĩ”, āri weregukoa. ⁹ Sugu yure masĩkeregu, masaka péuro: “ĩgũrē masĩbea”, āri

wereماكū, yu āārīpererā tīgūde Marīpure wereboerā péuro: “Yude ĩgūrē masībea”, ārī weregukoa.

¹⁰ Sugū yure āārīpererā tīgūrē ñerō ārī werenímakū, Marīpu kātimasīmi. Ōāgū deyomarīgū gapure ñerō ārī werenímakū, neō kātibirikumi.

¹¹ Masaka musārē ĩgūsā nerērī wiiri oparā purogue, weresārīrē beyerimasā purogue, o makārī marārē dorerā purogue musārē ĩgūsā weresāmurā āimakū: “¿Naásū yujurākuri, o naásū ārīrākuri ĩgūsārē?” ārī, buro gūñarikubirikōāka! ¹² ĩgūsā musārē sērēñamakūta, Ōāgū deyomarīgū masīrī sīrī merā ĩgūsārē wererākōa, ārīyupu Jesús.

Jesús: “Wári doebiri oparārē goegorāa”, ārī weredea

¹³ Puru sugū masaka watopegue āārīgū Jesúre ārīyupu:

—Buegū, guapu boagu ĩgū opadeare guare pími. Irasirigū yu tīgūrē irire keoro dukawa, yudere sídoreka! ārīyupu.

¹⁴ Jesús gapu ĩgūrē yujuyupu:

—Musāpu pídeare musārē dukawabu āārībea yu, ārīyupu.

¹⁵ Irasū ārī odo, āārīpererārē ārīyupu:

—Pémasīka musā! Doebirire, gajinodere wáro gāāmebirikōāka! Masaka wári oparā, ōārī okari gapure opabema, wári opari ditare gūñarā, ārīyupu.

¹⁶ Irasū ārī odo, keori merā wereyupu ĩgūsārē:

—Sugū masakū wári doebiri opakumi. ĩgū otedeade wárigora dukakukoa. ¹⁷ Irasirigū ĩgū basi gūñakumi: “¿Nasirigukuri? Yaa oteri duka sea duripíhuri wii máa”, ārīkumi. ¹⁸ Puru gūñakumi doja: “Āsū irigura. Yu gajino duripiri wii āārīpuroridea wiire béo, nemorō wári wii irigura. Iri odo, iri wiigüe yaa oteri dukare āārīpereri, yaa doebiridere duripígura. ¹⁹ Puru yu basi āsū ārīgura: ‘Wári doebiri opáa. Wári bojorima baaburidere opáa. Irasirigū siñajā, baa, iirí, usuyagura’”, ārīkumi. ²⁰ Marīpu gapu ĩgūrē ārīkumi: “Mu neō pémasībi āārā. Dapagā ñamita boagukoa. Mu boamakū, ¿noā oparākuri mu duripíadeare?” ārīkumi. ²¹ Irasūta waarākuma, masaka ĩgūsāya doebiri ditare gūñarā. ĩgūsāya āārīburi ditare gūña, wári doebirire duripirākuma. Irasirikererā, Marīpure gūñamerā, ĩgū iūrōrē boporā irirosū āārīrākuma, ārīyupu Jesús.

Jesús, Marīpu ĩgū pūrārē korerimarē buedea

(Mt 6.25-34)

²² Puru Jesús ĩgū buerārē āsū ārīyupu doja:

—Irasirigū musārē ire weregura. Musā āārīrikurire gūñarā: “¿Ñeéonorē baarākuri, ñeéonorē iirīrākuri, ñeéonorē sāñarākuri?” ārī, buro gūñarikubirikōāka! ²³ Marī okari gapu, baari nemorō wajakua. Mariya dupu, surí nemorō wajakua. Irasiro musā āārīrikuri, musā opari nemorō wajakua. ²⁴ Mirārē gūñaka! ĩgūsā baaduarā, otebema. Otedea dukare seabema. Baari duripiri wiiridere opabema. Marīpu gapu ĩgūsārē baari sīmi. Musā gapu, mirā nemorō wajakutarinugāa. ²⁵ Musā buro gūñarikuri merā neō mérōgā masānemobirikoa. ²⁶ Musā irasū gūñarikuri wajamarīkeremakū, ¿nasirirā gajinorē buro gūñarikuri? Musā gūñarikuri merā āārīpererire neō irimasībirikoa.

²⁷ Makānúuma goori masārīrē gūñaka! Iri moābirikerero, suabirikerero, ōārī surí sāñarō irirosū deyoa. Musārē werea. Opu Salomón surí ōārī sāñadero nemorō iri goori gapu ōārī deyoa. ²⁸ Iri goori makānúugue

mata puridea goori āārīkeremakū, Marīpu ōārī goori deyomakū irikeremakū, mérōgā puru ñāidija pereakōāa. Gajinu gapu peamegue soebéokōāsūa. Iri mata pereburi āārīkeremakū, Marīpu iri goorire ōārī deyomakū yāmi. Iri goorire ōārī āārīmakū irirosū nemorō musārē ōārō irigukumi. Musā ĩgūrē mérōgā buremukeremakū, musārē surī sīgukumi. ²⁹ Irasirirā ūmarikū musā baaburire, musā iiriburire burō gūñarikuri merā āmabirikōāka! ³⁰ I ūmu marā Marīpure buremumerā burō gūñarikuri merā irire āmaníkōāma. ĩgūsā irasū āārīkeremakū, Marīpu musā gāāmerīrē masīsiami. Irire musārē sīgukumi. ³¹ Irasirirā musā Marīpure masīrā, ĩgū musā Opū āārīrīrē gāāmeperorika! Musā irasirimakū, musā baa, iiriburire, musā surī sāñaburidere sīwekapeogukumi.

Jesús marī ūmugasigue wajataburire buedea
(Mt 6.19-21)

³² 'Musā yaarā, mérāgā, oveja su yebo marā irirosū āārā. Irasū āārīkererā, gūibirikōāka! Musāpu ūmugasigue āārīgū ĩgūyarārē dorerogue musā ĩgū merā āārīmakū gāāmemi, ĩgū merā doreburo, ārīgū. ³³ Irasirirā musā oparire duaka! Iri duadea wajare niyerure boporārē sīka! Ūmugasiguemarē gūñaka! Irasirirā irogue perebiri wajatarire, ajurogue doebiri neō perebirire oparosū oparākoa. Irogue wajatarire yajarimasā ñajāa, āīmasībirikuma. Buruade baadedeubirikuma. ³⁴ Musā i ūmuma ditare: "Opadūakoa", ārī gūñarā, irire burō maīrākoa. Ūmugasima gapure: "Opadūakoa", ārī gūñarā, irire burō maīrākoa.

Jesús i ūmugue dupaturi aariburi dupiyuro ōārō āmuyudoredea

³⁵ 'Yū i ūmugue dupaturi aariburi dupiyuro ōārō āmuyuanerāgue āārīka! Sīāgodirure sīāgoanerā irirosū yare yūka! ³⁶ Sugū masakū, mojōshadi perogue mojōshari bosenu waamakū, ĩgūrē moāboerā ĩgū dujariburire yūkuma. ĩgūsā opū ĩgūya wiigie goedujaja, ñajāduagu makāpurore ĩgū dotemakū pérā, ĩgūrē moāboerā mata tūpākuma. ĩgūsā yúrosūta musāde yū dujariburire yūka! ³⁷ ĩgūsā opū goemakū, ĩgū doreaderosūta irirā, usuyarākuma. ĩgūsā irasirimakū ĩāgū, ĩgūsā opū ĩgūsārē moāboegu irirosū ĩgūsārē: "Baari peoro puro doarā aarika!" ārīgukumi ĩgūsārē baari ejobu. ³⁸ ĩgūrē moāboerā ĩgū ñami deko āārīmakū, o boyoripoe āārīmakū, ĩgū goeburire ōārō yūanerā āārīsīā, usuyarākuma. ³⁹ Ire masīka! Sugū wii opū ĩgūya wiigie yajarimasū ejaburi horare masīgū, ĩgūrē yūkumi ĩgūya wiigie ñajāburire kāmutabu. ⁴⁰ Irasirirā musāde ōārō yūka! Yū āārīpererā tīgū gūñāna marīrō aarigukoa. Irasirirā yaare iririre neō piriro marīrō yare yūka musā! ārīyupu Jesús.

Jesús pērā moāboerimasā keori merā buedea
(Mt 24.45-51)

⁴¹ ĩgū irasū ārīmakū, Pedro gapu sērēñayupu:
—Gua Opū, i keori merā weregū, ¿gua ditare weregū yāri, o āārīpererārē wereri? ārīyupu.

⁴² ĩgū irasū ārīmakū, Jesús gaji keori merā āsū ārī weryupu ĩgūsārē doja:
—Sugū moāboerimasū ĩgū opure buremugū ōārō pémasīgū āsū irikumi. ĩgū opū gajirogue waagū, ĩgūrē: "Yaa wii marārē ōārō koreka!" ārī pikumi. Irasirigu baaripoe āārīmakū, gajirā moāboerimasārē baarire keoro ejokumi. ⁴³ Irasirigu, ĩgū opū ĩgūya wii goedujajamakū ĩāgū, ĩgū opū doreaderosūta iriadi āārīsīā, ōārō usuyakumi. ⁴⁴ Diaye musārē

werea. Īgū irasirimakū ĩāgū, ĩgū opu āārīpereri ĩgūyare ĩgūrē kore-doregū pīgukumi. ⁴⁵ Gajigū moāboerimasū ñegū gapu āsū irikumi. “Yū opu yoaripoe deyobemi”, āri gūñagū, gajirā ĩgū opure moāboerārē ūmarē, nomedere ñerō pábira, baa, iiri, mejākumi. ⁴⁶ ĩgū irasiriripoe gūñaña marīrō ĩgū opu goejakumi. ĩgūrē moāboegū gapu: “ĩgū iri hora goegukumi”, ārimasībirikumi. Irasirigū ĩgū opu goejagu, ĩgū ñerō irideare pégu, ĩgūrē buro wajamoāgukumi. Marīpūre bāremumerārē béorogue ĩgūrē béogukumi.

⁴⁷ Irasirigū sugū moāboerimasū ĩgū opu iridorerire masīkeregū, ōārō āmubiri, irire neō iribirimakū ĩāgū, ĩgū opu ĩgūrē wajamoā, buro tārāgukumi. ⁴⁸ Gajigū moāboerimasū gapu ĩgū opu iridorerire masībi, irire iribirimakū ĩāgū, ĩgū opu ĩgūrē sīrūweyata tārāgukumi. Marīpu masakare ĩgū iridorerire masīmakū yāmi. Irasirigū ōārō masīgūrē ĩgū iridorerire ōārō iridoremi. Pūru ĩgūrē masīnemomakū irigū, ĩgū iridea nemorō ōārīrē iridoremi, āriyupu Jesús.

*Jesús: “Masakare gāme dukawarirākuma”, āri weredea
(Mt 10.34-36)*

⁴⁹ Pūru Jesús ĩgūsārē āriyupu doja:

—Béoadere peame merā soebéorosū i ūmu marā ñerō iririre béogu aarigú iribu. Dapagoragāta iri ñerī āārīpererire soebéomakū ĩāduasiadāa. ⁵⁰ Yū ñerō tarigukoa. Yū ñerō tariburire gūñagū, buro bājawereri merā āārīrikua. Irasirigū irire tariwerepeogugue buro usuyagukoa. ⁵¹ Mūsā yure: “ĩgū i nikūguere aarigú, masakare siñajārī merā gāme āārīrikumakū irigū aarimī”, ¿ārī gūñarī? Irasū āārībea. Mūsārē werea. Masakare ĩgūsā basi gāme dukawarimakū irigū aaribú. Irasirirā surāyeri yure bāremurākuma. Gajirā yure bāremubirikuma. ⁵² Dapagā merā su wii marā su mojō marā yaa kerere péadero pūru, ĩgūsā basi gāme dukawarirākuma. Ūrerā, pērā merā, pērā, ūrerā merā gāme ĩāturirākuma. ⁵³ Surāyeri masaka yure bāremunugādero pūru, gajirā yure bāremubiridero pūru, āsū waarākuma. Sugū ĩgū magūrē ĩāturigukumi yure bāremumakū ĩāgū. Gajigū ĩgū pagure ĩāturigukumi. Gajigo igo magōrē ĩāturigokumo. Gajigo igo pagore ĩāturigokumo. Sugo máñekō igo bepore ĩāturigokumo. Sugo bepo igo máñekōrē ĩāturigokumo yure bāremumakū ĩāgō, āriyupu Jesús.

*Masaka Jesús iririre ĩāmasībiridea
(Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)*

⁵⁴ Pūru Jesús masakare āsū āri wereyupu doja:

—Mūsā abe ñajārō gapu ĩimikāyeborire ĩārā: “Deko merēburo yāa”, ārā. Mūsā ārāderosūta waāa. ⁵⁵ Sur gapu merā mirū aarimakū: “Asirinu āārīrokoa”, ārā. Mūsā ārāderosūta asirinu āārā. ⁵⁶ Mūsā irikatorikurā, i nikūmarē, ūmarōmarē ĩārā: “Ōārīnu, o ñerīnu waarokoa”, āri masīa. Irire ōārō masīkererā, ¿nasirirā inurīrē Marīpu turari merā yu iri ĩmuri gapure ĩārā, neō ōārō pémasīberi? āriyupu.

*Marīrē ĩāturigūre ōārō merā gāme āmudoredea
(Mt 5.25-26)*

⁵⁷ Irasū āri odo, āsū ārīnemoyupu doja:

—¿Mūsā diayema iririre ĩā beyemasīberi dapa? ⁵⁸ Sugū mūsārē weresādnamakū, ĩgū merā oparā pūroque waarā, ĩgūrē: “Dupaturi irasū

iribirikoa”, āri gāme āmuka! Mūsā Īgūrē āmubirimakū, weresārīrē beyerimasūguere mūsārē weresāgukumi. PŪRŪ beyerimasū mūsārē peresu iridoregŭ, suraraguere wiagŭkumi. ⁵⁹ MŪSĀRĒ werea. Beyerimasū mūsārē wajaridorerire mūsā wajaripeobirimakū, neō mūsārē wiubirikumi, āriyupŭ.

13

Jesús masakare: “Mūsā gūñarīrē gorawayuka!” ārīdea

¹ Jesús irasū āriripoe gajirā Īgūrē āsū āri wereñurā:

—Galilea marā Marīpŭ ĩūrō waibure wējē, soepeo bŭremuripoe Pilato gapŭ Īgūsārē wējēyupŭ. Īgū irasū wējēmakū, waibŭ dí merā masaka dí morēākōāyuro, āriñurā. ² Īgūsā irasū ārimakū pégu, Jesús āriyupŭ:

—Pilato wējēnerārē, ¿naásū gūñarī? ¿Īgūsā irasū wējēsūrā, gajirā Galilea marā nemorō ñerā āārīdea waja boayuri? ³ Āārībea. Mūsārē werea. Mūsāde ñerī iririre bŭjoweremerā, mūsā gūñarīrē gorawayumerā, boarā, perebiri peamegue waarākoa. ⁴ Irinugue gajirā dieciocho masakare Siloé wāikuri wii ūmarī wii Īgūsā weka turidija, tāū wējēyuro. ¿Naásū gūñarī mūsā Īgūsārē waadeare? ¿Īgūsā irasū boarā, gajirā Jerusalén marā nemorō ñerā āārīdea waja boayuri? ⁵ Āārībea. Mūsārē werea. Mūsāde ñerīrē bŭjoweremerā, mūsā gūñarīrē gorawayumerā, boarā, perebiri peamegue waarākoa, āriyupŭ Jesús.

Jesús higeragŭ dukŭ marīdi keori merā weredea

⁶ Jesús Īgūsārē irasū āri odo, keori merā wereyupŭ:

—Pooe opŭ Īgūya poeque Īgū otedi higeragŭ wāikudire opakumi. Sunŭ: “Dukakukoa”, āri, ĩāgŭ waakumi. Neō bokabirikumi. Dukŭ marīkoa. ⁷ Bokabirisīā, iri poe moāgūrē werekumi: “Īāka! Ūre bojorigora igŭ dukare āmadāa. Dukŭ mĀa. Irasirigŭ irigure pábéokōāka! Dukŭ marīkerero, gajino oteboaderore kāmutanía”, ārikumi. ⁸ Īgū irasū ārimakū pégu, Īgūrē moāboegŭ āsū ārikumi: “Yŭ opŭ, i bojorigora tamerārē níñaburo dapa. Yŭ irigŭ pŭrore nikūrē sea odo, waibŭ gŭra merā ūjātŭñagŭra. ⁹ Yŭ irasū iriadero pŭrŭ, gajipoe iriro dukakŭbukoa. Dukŭ marīmakū ĩāgŭ, pábéodoreka!” ārikumi, āri wereyupŭ Jesús.

Siñajārīnŭ āārīmakū, Jesús dupamutīrō nígōrē taudea

¹⁰ Sunŭ judío masaka siñajārīnŭ āārīmakū, Jesús Īgūsā nerērī wiigue buegŭ iriyupŭ. ¹¹ Iro sugo nomeō dieciocho bojorigora pŭrīrikŭgo āārīyupo. Wātī igore dupamutīrō nímakū iriyupŭ. Irasirigo diaye nímasībiriyo. ¹² Igo irasū āārīmakū ĩāgŭ, Jesús igore: “Aarika!” āri siiyupŭ:

—Nomeō, mŭ pŭrīrikuri tausŭsiáa, āriyupŭ.

¹³ Irasū āriīgŭta, igore Īgūya mojōrī merā ñapeoyupŭ. Īgū ñapeomakūta, diaye níyupo. Pŭrŭ Marīpŭre: “Ōātaria mŭ”, āri, usŭyari sīnugāyupo. ¹⁴ Jesús siñajārīnŭ igore taumakū ĩāgŭ, iri nerērī wii opŭ gapŭ Īgū merā guayupŭ. Irasirigŭ, masakare āsū āriyupŭ:

—Semanarīkŭ, marī moārīnurī, su mojōma pere gajī mojō suru pērēbejarīnurī āārā. Irasirirā mūsā pŭrīrikurā taudoredŭarā, irinārīrē taudorerā aarika! Dapagāno marī siñajārīnurē irinorē iribirīkōārō gāamea, āriyupŭ.

¹⁵ Īgū irasū ārimakū pégu, marī Opŭ Jesús āsū āriyupŭ:

—Musā irikatorikurā āārā. Musā wekure, o burrore oparā siñajārīnu āārīkeremakū, ĩgūsārē suadeadarire kura, ĩgūsārē deko iirídererā āibuáa. ¹⁶ Igoe Abraham parámeō āārīturiagore wātēa opu Satanás dieciocho bojorigora pūrīrikumakū irimi. Iro merē siñajārīnu āārīmakū, ĩgore taubirikōārō gāameadayi? āryupu Jesús. ¹⁷ ĩgū irasū ārīmakū pérā, Jesúre ĩaturirā āārīpererā gūyasīrīpereakōāñurā. Gajirā gapu āārīpereri Jesús ōārī iririre ĩārā, usuyañurā.

Jesús mostaza wāikuri yegā puri masādea keori merā weredea
(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)

¹⁸ Puru āryupu doja:

—Marīpu ĩgūyarārē doreri, ĩñeéno irirosū āārīkuri? ĩñeéno keori merā weregukuri? ¹⁹ I irirosū āārā. Suye oteriye mostaza wāikuri yegārē oterosū āārā. Iri yegārē sugu masakū ĩgūya poeegue otekumi. ĩgū oteadero puru, yuku wādi irirosū puri, masākoa. ĩrasirirā mirā wārā irigu dupurigue ĩgūsāya surí suakuma, āryupu.

Jesús pā wemasārī morērī poga keori merā weredea
(Mt 13.33)

²⁰ Dupaturi keori merā werenemoyupu:

—Marīpu ĩgūyarārē dorerire, ĩñeéno keori merā werenemogukuri? ²¹ I irirosū āārā. Pā wemasārī morērī poga irirosū āārā. Sugo nomeō pā irigo, mérōgā pā wemasāmakū iriri poga merā trigo pogare morēkumo. Igo irasū morēadero puru, iri poga mérōgā āārīkerero, wemasāseyakōākoa, āryupu.

Jesús eyabiri makāpurore ñajāri keori merā weredea
(Mt 7.13-14, 21-23)

²² Puru Jesús Jerusalēgue waagú, paga makārīrē, mutā makārīgādere buetariwāgāyupu. ²³ Iroque sugu masakū ĩgūrē āsū ārī sērēñayupu:

—Yu Opu, ĩMarīpu perebiri peamegue waabonerārē taumurā mérāgā āārīkuri? āryupu.

ĩgū irasū ārīmakū pégu, Jesús i keori merā wereyupu:

²⁴ —Marīpu purogue ñajāduarā, ĩgūyare irika! Musārē werea. Wārā ĩgū purogue ñajāduakererā, ñajāmasībirikuma. Iroque ñajāduamakū di-asagorāa. Eyabiri makāpuro ñajārō irirosū āārā. ²⁵ Marīpu, sugu wii opu irirosū āārīmi. Wii opu wāgānugā, makāpurore biadero puru, musā gapu makāpurogue āārīrā ĩgūya wiire ñajāduarā, āsū ārīrākoa ĩgūrē: “Gua opu, guare tūpāsóogu aarika!” ārīrākoa. ĩrasū ārīkeremakū, wii opu gapu: “Musārē masībea. Noó marā āārīrā āārīkoa”, ārīgukumi. ²⁶ ĩgū irasū ārīmakū, musā gapu āsū ārīrākoa: “Gua mu merāta baa, iirí iribu. Guaya makāguedere buegorenabu”, ārīrākoa. ²⁷ Musā irasū ārīmakū, āsū yūjugukumi: “Musārē masībea. Noó marā āārīrā āārīkoa’ ārīsíaa. Musā ñerō irirā āārā. ĩrasirirā āārīpererā waaka! Yu purore wirika!” ārīgukumi wii opu musārē. ²⁸ ĩrasirirā, Abraham, Isaac, Jacob, āārīpererā Marīpuya kerere weredupiyunerā merā Marīpu ĩgūyarārē dorerogue āārīmakū ĩārā, musā gapu makāpurogue béosūnerā āārīsīā, pūrīsūrā musāya guikare kūrīduútú oerākoa. ²⁹ ĩrasū waaripoere norte marā, sur marā, abe marīriro marā, abe ñajārō marā Marīpu ĩgūyarārē dorerogue eja, usuyari merā baa doanírākuma. ³⁰ ĩrasirirā dapagore ubu āārīrā, purugure

oparā dujarākuma. Dapagorare: “Oparāgora āārā”, āārīrā gapu pūruugere ubu āārīrā dujarākuma, āārīyupu Jesús.

Jesús Jerusalén marārē iāgū oredea

(Mt 23.37-39)

³¹ Jesús irasū āārīpoe surāyeri fariseo bumarā ĩgū pūroge eja, āsū āārīnūrā:

—Herodes mūrē wējēdhami. Irasirigu gajiroge waaka! āārīnūrā.

³² Jesús gapu ĩgūsārē yujnyupu:

—Āsū ārī wererā waaka, ĩgū ārīkatorikugere: “Dapagārē, űamigādere āsūta irigura. Wātēārē béowigukoa. Pūrīrikurārē taugukoa. Irasirigu űamigā sinu gapu odogukoa”, āārāmi, ārī wereka ĩgūrē! ³³ Dapagā, űamigā, űamigā sinu gapudere Jerusalēgue waagura. Iro marā Marīpūya kerere weredupiyunerārē wējēnerā āārīmā. Irasirigu yure Marīpūya kerere weredupiyugere ĩgūsā wējēbure iri makāgue āārīrō gāamea.

³⁴ Mūsā Jerusalén marā Marīpūya kerere weredupiyurimasārē wējēkōāa. ĩgū iriunerārē űtāyeri merā dea wējēa. Wāri yu mūsārē, āgābo igo pūrārē, igoya kēdūpuri merā neeōnūrōsū neeōnūdudibū. Mūsā gapu yu irasū irimakū neō gāāmebiribū. ³⁵ Irasiriro mūsā āārīrī makā, béodea makā dujarokoa. Mūsārē diayeta werea. Mūsā yure dupaturi ĩābirikoa. Pūrugue mūsā: “Marīpu iriudi űātarigu űārō ariburō”, āārīrā, yure dupaturi ĩārākoa doja, āārīyupu Jesús.

14

Jesús sugu bijiri pūrīrikugere taudea

¹ Sunu Jesús, judío masaka siñajārīnu āārīmakū, sugu fariseo bumarā opuya wiigue baagu waayupu. Iroge āārīrā gajirā fariseo bumarā ĩgūrē ĩānūrīkōānūrā. ² ĩgūsā baaro pūroge sugu masaku bijiri pūrīrikugu Jesús diaye āārīyupu. ³ Irasirigu Jesús, Moisés gojadeare buerimasārē, fariseo bumarādere āsū ārī sērēñayupu:

—Siñajārīnu āārīmakū, űsugu pūrīrikugere taudoreri, o taudoreberi? āārīyupu.

⁴ ĩgū irasū āārīmakū pérā, neō yujubirīnūrā. ĩgūsā yujubirimakū ĩāgū, Jesús bijiri pūrīrikugere tauyupu. Odo, ĩgūrē: “űārō waaka!” āārīyupu.

⁵ Puru ĩgūsārē sērēñayupu doja:

—Siñajārīnu āārīkeremakū, mūsāyagu burro, o mūsāyagu weku gobegue meēñajādire ĩārā, űmata āi wiubiribukuri? āārīyupu.

⁶ ĩgūsā gapu, ĩgū irasū ārī sērēñarīrē yujumasībiriñūrā.

Mojōsuari bosenu siiusūnerāya keori merā weredeā

⁷ Jesús fariseo bumarā opuya wiigue āārīgū, iri wiimu siuanerā eja-makū ĩāyupu. ĩgūsā űārī doaripērīrē beyeñūrā, oparā irirosū doamurā. ĩgūsā irasirimakū ĩāgū, Jesús i keori merā wereyupu ĩgūsā āārīpererārē:

⁸⁻⁹ —Sugu wii opu mojōsuari bosenu irigu mūsārē siuadero puru, mūsā ĩgūya wiigue ejarā, oparā doarire beye doabirikōāka! Iri wii opu gajirā ĩgū siuanerārē mūsā nemorō goepeyarā ejamakū ĩāgū, mūsārē āsū ārīgukumi: “ĩisā gapure mūsā doarire sika! Mūsā gapu sōdōgue doarā waaka!” ārīgukumi. ĩgū irasū āārīmakū pérā, mūsā gūyasirīrī merā ubu āārīrā doarīge doarā waarākoa. ¹⁰ Irasirirā, wii opu mūsārē siiumakū, ubu āārīrā doarīge doaka! Mūsā irasirimakū ĩāgū, iri wii opu mūsārē:

“Oparā doarigue doarā aarika!” āriḡukumi. Īḡū irasirimakū ĩārā, gajirā Īḡū siuanerā m̄sārē b̄remurī merā ĩārākuma. ¹¹ Sugū Īḡū basi: “Gajirā nemorō āārā”, āri ḡūñagūnorē Marīpu Īḡūrē ubu āārīḡū dujamakū iriḡukumi. Gajigu: “Gajirā nemorō āārībea”, āri ḡūñagū gapure Marīpu Īḡūrē gajirā nemorō āārīmakū iriḡukumi, āriyupu.

¹² Irasū āri odo, Īḡūrē siuadire āsū āriyupu:

—M̄u bosenu irigu, m̄u merāmarārē, m̄u pagupūrārē, m̄uyarārē, doe-biri oparārē siubirikōāka! M̄u Īḡūsārē siuumakū, m̄urē Īḡūsāde siu gāmibukuma. Īḡūsā irasiriri merā Īḡūsā baadeare m̄urē ejo gāmibukuma. ¹³ M̄u bosenu irigu, boporārē, poyarimasārē, guburi buanerārē, koye ĩāmerārē siuka! ¹⁴ M̄u irasirimakū, Marīpu m̄urē oārō iriḡukumi. Īḡūsārē m̄u siudea waja, Īḡūsā m̄urē siu gāmibirikuma. Irasirigu Marīpu di-ayemarē irirā boanerārē masūrīnu āārīmakū, m̄urē oārīrē wajarigukumi, āriyupu Jesús.

Jesús bosebaarinu keori merā buedea

¹⁵ Īḡū irasū ārīmakū pégu, sugū irogue baa doanīḡū Īḡūrē āriyupu:

—Marīpu Īḡūyarārē dorerogue Īḡū puo baa doanīrā buo m̄uyarākuma, āriyupu.

¹⁶ Īḡū irasū ārīmakū, Jesús keori merā weryupu Īḡūrē:

—Sugū wāri bosebaarinu irigu wārā masaka siuukumi. ¹⁷ Īḡū siuadero puu, bosenu āārīrīnurē Īḡūrē moāboegure Īḡū siuanerārē weredoregu iriukumi. “Aarika! Āārīpereri bosenu marē āmusiami”, āri weredorekumi. ¹⁸ Īḡū irire weremakū pérā, āārīpererā: “Masīña máa, waabirikoa”, ārikuma. Īḡū siupurorisūadi moāboegure āsū ārikumi: “Dapagorata nikū wajari odoa. Ireore ĩāḡū waabu yāa. Irasirigu m̄u opure: ‘Masīña máa, waabirikoa’, ārāmi, āri wereka!” ārikumi. ¹⁹ Gajigu āsū ārikumi: “Wekua pe mojōmarā wajariabu. Īḡūsārē keoñagū waabu yāa. Irasirigu m̄u opure: ‘Masīña máa, waabirikoa’, ārāmi, āri wereka!” ārikumi. ²⁰ Gajigu āsū ārikumi: “Yu dapagorata mojōsua odoa. Irasirigu iri bosenu ē waabirikoa”, ārikumi. ²¹ Īḡū irasū ārīmakū, moāboegu gapu goedujāa, Īḡū opure Īḡūsā ārādeare werekumi. Īḡū weremakū pégu, opu buo gua, āsū ārikumi Īḡūrē moāboegure: “Murīgorāa. Makā dekoma maarīgue āārīrārē āmagū waaka! Irasirigu boporārē, poyarimasārē, koye ĩāmerārē, gubu buanerārē mumurō merā yaa wiigū ārika!” ārikumi. ²² Puu moāboegu Īḡū opure werekumi: “Yu opu, m̄u doreaderosūta masakare siuabu. Wii gapure utaribema dapa”, ārikumi. ²³ Īḡū irasū ārīmakū pégu, Īḡū opu Īḡūrē dorekumi doja: “Maarīgue waaka! Paga maarīgue, mutā maarīgāgue m̄u bokajarārē turaro merā siuwāḡārika! Irasirimakū, yaa wiire utarīrākuma. ²⁴ Diayeta m̄urē werea. Neō sugū yu siupuroriadinērā baaboadeare mérōḡā baabirikuma”, ārikumi opu Īḡūrē moāboegure, āri weryupu Jesús.

Jesús: “Sugū yure t̄uyad̄uamakū diasagorāa”, āri weredea

(Mt 10.37-38)

²⁵ Wārā masaka Jesúre t̄uyañurā. Irasirigu Īḡūsārē gāmenugā ĩā, āsū āriyupu:

²⁶ —Sugū yaa buerire buet̄uyad̄uagu, Īḡū pagure, pagore, marāpore, pūrārē, pagupūrārē, pagupūrā nomerē, Īḡū basi maīrō nemorō yu gapure maīrō gāāmea. ²⁷ Sugū yure t̄uyad̄uari waja curusague pábiatú wējēsūbu

irirosū āārīkeregu, yure neō piriuro marīrō yure tayanīkōāburo. Yure tūyaduabi, yu buegu āārīmasībrikumi. ²⁸ Sugu, musā watopegue āārīgū, ūmarī wiire iriburo dupiyuro: “ĶŊeeno merā iripeogakuri?” āārī gūñagū, iri wiire iriburi wajakūburire keoparorikumī. ²⁹ Wajakūburire keoparoribi, iri wiire iripeobirikumi. Īgū iripeobirimakū ĩārā, gajirā ĩgūrē buridakuma. ³⁰ “Īāka! Īi wiire iriadiñumi. Iripeomasībiriñumi”, āārī buridakuma ĩgūrē. ³¹ Su nikū marā opu, gajigu opu merā gāmewējēburo dupiyuro ĩgūyarā surarare keoparorikumī. “ĶYu diez mil surara merā, gajigu veinte mil surara opagu merā gāmewējēgū waagū bokatiñbukuri?” āārī gūñakumi. ³² Keoña: “Bokatiñbirikoa”, āārīkumi. Irasirigu, gajigu opu ĩgūyarā surara merā gāmewējēgū aarimakū, yoarogue ĩgū āārīmakūta: “Gāmewējēbirikōārā”, āārī kere iriukumi ĩgūyagure. ³³ I irirosūta yu buerā āārīduarā musā iriburire oārō gūñadupiyuro gāāmea. Āsū āārā. Musā gāāmerīrē piridūamerā yu buerā āārīmasībea.

Moā oārō okari irirosū āārīrō gāāmea, āārī weredea

(Mt 5.13; Mr 9.50)

³⁴ ‘Moā oārō okari āārīmakū oāgorāa. Moā okadea okabirimakū, dupaturi okamakū irimasīña máa. ³⁵ Moā okabirimakū oābea. Béokōārō gāāmea. Irasirirā musā moā okabirimakū béosūburi irirosū neō āārībirikōāka! Gāmipūrī oparā, ire oārō péka! āārī wereyupu Jesús.

15

Jesús oveja dederidi keori merā buedea

(Mt 18.10-14)

¹ Gajinu wārā romano marā opare niyeru wajaseabosarimasā, ñerō iririmasāde Jesús puro ĩgū buerire pérā ejañurā. ² Īgūsā irasū ejamakū ĩārā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jesúre āsū āārī werewuñurā:

—Īi ñerārē bokatiññeā, ĩgūsā merā baami, āārīñurā.

³ Īgūsā irasū āārīmakū pégu, Jesús i keori merā wereyupu ĩgūsārē:

⁴ —Oveja korerimasū cien oveja opagu, sugu oveja dederimakū ĩāgū, noventa y nueve ovejare makā turo ĩgūsā baarogue duripikōā, dederiadire āmagū waakumi. Īgūrē bokagugue āmuduúkumi. ⁵ Īgūrē bokagu, usuyari merā ĩgūrē āikōā, ⁶ ĩgūya wiigue āi dujāakōākumi. Āi dujaja, ĩgū puro āārīrārē, ĩgūyarārē siiu neeōkumi. “Yaagu oveja dederiadire bokāabu. Irasirirā yu merā usuyaka!” āārīkumi.

⁷ ‘Musārē werea. Sugu ñerō irigu, oveja dederiadi irirosū āārīmi. Irasirigu ĩgū ñerō iririre bujawere, ĩgū gūñarīrē gorawayumakū, Marīpu puro āārīrā buro usuyama. Gajirā wārā masaka ĩgūsā noventa y nueve oveja, makā turogue duripinerā irirosū āārīrā, āsū āārī gūñadima: “Ñerō iribeaa gūa gapu. Irasirirā gūa ñerō iririre bujowereri opabea”, āārī gūñama. Īgūsā irasū āārī gūñamakū, Marīpu puro āārīrā usuyabema.

Jesús niyeru koe dederidea keori merā buedea

⁸ ‘Sugo nomeō pe mojōma niyeru koeri wajapari koeri opakumo. Su koe dederimakū ĩāgō, sīāgodirure sīāgo, wiire ooa, oārō āmapeokumo. Iri koere bokagogue āmaduúkumo. ⁹ Iri koere bokago, igo puro āārīrārē, igoyarārē siiu neeōkumo. “Yaa niyeru koe, dederiadea koere bokāabu. Irasirirā yu merā usuyaka!” āārīkumo. ¹⁰ Musārē werea. Sugu ñerīrē

irigu ĩgũ ñerĩ iririre bujawere, ĩgũ gũñarĩrẽ gorawayumakũ, Marĩpũre wereboerã buro usuyarãkuma. ĩgũ dederiboadi dederibirimakũ ĩãrã, buro usuyarãkuma, arĩyupũ Jesũs.

Jesũs sugũ pẽrã pũrãkũdi keori merã buedea

¹¹ Irasũ arĩ odo, Jesũs gaji keori merã bueyupũ doja:

—Sugũ masakũ pẽrã ũma pũrãkũkumi. ¹² Sunũ pagũmũ gapũ pagũre ãsũ arĩkumi: “Au, mũ boagũ, yũre sĩburire dapagorata yũre sĩweoka!” arĩkumi. ĩgũ irasũ arĩmakũ pẽgũ, ĩgũ pũrã pẽrãguereta ĩgũ oparire dukawa, sĩkumi. ¹³ Mẽrõgã purũta, pagũmũ gapũ ĩgũ pagũ siadeare ãarĩpereri duapeokõãkumi. Pũrũ ĩgũ duadea waja niyeru merã yoarogue gaji nikũgue waakõãkumi. Irogue eja, ĩgũya niyerure ñerõ iriri merã irisiripeokõãkumi. ¹⁴ ĩgũya niyeru irisiribẽoadero pũrũ, iri nikũguere baari perekõãkoa. Irasirigu buro ñaboapũrorinũgãkumi. ¹⁵ Irasirigu, sugũ iri nikũmũ pũro, moarĩ ãmagũ waakumi. ĩgũ gapũ ĩgũrẽ ĩgũya moarĩ ãarĩrõgue yeseare koredoregũ iriukumi. ¹⁶ Yapidũagu, yeasea baarireta baadũadikumi. Neõ gajirã ĩgũrẽ baari ejobirikuma. ¹⁷ Irasirigu ãsũ arĩ gũñanũgãkumi: “Yũpũya wiire wãrã ĩgũrẽ moãboerã ãarĩkeremakũ, baari wãro dũyanabũ. Yũ gapũ õõguere buro ñaboari merã kõmogũgue irikoa. ¹⁸ Irasirigu yũrũ pũrogue goedujãagũra doja. ãsũ arĩgũra ĩgũrẽ: ‘Au, yũ Marĩpũ ĩũrõrẽ ñerõ irikubũ. Mũdere irasũta irikubũ’, arĩgũra. ¹⁹ Ñegũ ããrã. Yũre: “Yũ magũ ããrã”, arĩbirikõãka! Irasirigu yũre sugũ mũrẽ moãboegũ irirosũ opaka!’ arĩgũra yũpũre”, arĩ gũñakumi. ²⁰ Irasũ arĩ gũña, maague waa, ĩgũ pagũya wiigue goedujãakõãkumi.

’ĩgũ yoarogue aarimakũta, ĩgũ pagũ ĩgũrẽ ĩã, buro bopoñakumi. Pũrũ ũmawãgã, ĩgũrẽ bokatĩrĩ, pãbũa, mimi irikumi. ²¹ Irasirigu ĩgũ pagũre arĩkumi: “Au, yũ Marĩpũ ĩũrõrẽ ñerõ irikubũ. Mũdere irasũta irikubũ. Ñegũ ããrã. Yũre: ‘Yũ magũ ããrã’, arĩbirikõãka! Irasirigu yũre sugũ mũrẽ moãboegũ irirosũ opaka!” arĩkumi ĩgũ pagũre. ²² ĩgũ irasũ arĩkeremakũ, ĩgũ pagũ gapũ ĩgũrẽ moãboerãrẽ arĩkumi: “Murĩgorãa. Surĩ õarĩrẽ ãĩrã waa, sãka! Mojõsũrũ tũsarĩ berodere sãka! Gubu surĩdere sãka! ²³ Wekũ majĩgũ õãrõ diĩkũgũre ãĩrã waa, wẽjẽka, ĩgũrẽ baa, yũ magũ goejari bosenu irimurã. ²⁴ ĩĩ yũ magũ boakõãkumi, ãrãdi goejami. Okami. Dederidire marĩ bokãa”, arĩkumi. Pũrũ bosenu irinũgãkuma.

²⁵ ĩgũsã bosenu iriripoe, masã tĩgũ gapũ poeegue ãarĩkumi. Irogue ããrãdi goedujarigu, wii pũro ejagu, ĩgũsã bayarire pẽkumi. ²⁶ ĩgũsã bayamakũ pẽgũ, sugũ ĩgũ pagũre moãboegũre siiu, sẽrẽñakumi: “¿Naásũ waãari wiiguere?” arĩkumi. ²⁷ “Mũ pagũmũ pũrĩrĩ marĩgũ, õãgũ goejami. Irasirigu mũpũ usuyari merã wekũ majĩgũ diĩkũgũre wẽjẽdoreami”, arĩ yujukumi moãboegũ ĩgũrẽ. ²⁸ ĩgũ irasũ arĩ weremakũ pẽgũ, masã tĩgũ gapũ buro guakumi. Wiigue ñajãbirikumi. ĩgũ ñajãbirimakũ ĩãgũ, ĩgũ pagũ wiria, ĩgũrẽ: “Ñajãrika!” arãdikumi. ²⁹ “Au, pẽka! Yũ wãri bojori mũ dorerire neõ suñarõ tarinũgãrõ marĩrõ mũrẽ moãbosabũ. Yũ irasirikeremakũ, neõ sugũ waĩbu sĩbiribũ, yũ merãmarã merã bosenu iriburo, arĩgũ. ³⁰ ĩĩ mũ magũ gapũ ñerã nome merã mũyare irisiribẽodi ãarĩmĩ. Irire irisiribẽo odo, ĩgũ goejamakũ, wekũ diĩkũgũre ĩgũrẽ wẽjẽ, ejoa”, arĩkumi ĩgũ pagũre. ³¹ “Makũ, mũ yũ merã ãarĩnikõãa. Irasiro ãarĩpereri yũ opari mũya dita ããrã. ³² ĩĩ mũ pagũmũ boakõãkumi, ãrãdi goejami. Okami. Dederidire marĩ bokãa.

Irasirirā ĩgũ goejamakũ, marĩ bosenu iri usuyamakũ ðãgoráa”, āřĩkumi ĩgũ magũrē, āřĩ wereyupu Jesũs.

16

Jesũs, wári doebiri opagũyare koreboegu keori merā weredea

¹ Jesũs irasũ āřĩ odo, ĩgũ buerārē i keori merā wereyupu:

—Sugu masakũ wári doebiri opagu āāřĩkumi. Irasirigu, ĩgũyare koregure opakumi. Gajirā gapũ ĩgũ ðārō korebirimakũ ĩārā, ĩgũ opuġuere: “Mũya niyerure irisirigu iriami”, āřĩ weresākuma. ² ĩgũsā weresāmakũ pėgu, ĩgũyare koregure siiu: “Gajirā yaa niyeru mũ irisirire weresāma. Yaare mũ moārĩrē gojatũri pũrē yure ĩmuka! Irasirigu yaare korenemobirikōāka pama!” āřĩkumi ĩgũ opu ĩgũrē. ³ ĩgũ irasũ āřĩmakũ, niyeru koregu āsũ āřĩ gũñakumi: “Yũ opu yure bėowibu yāmi. Yũ turabea. Irasirigu turaro moārĩrē bokatĩũbirikoa. Gajirārē niyeru sērē doanĩgũ, gũyasĩĩgorakoa. ĩNasirigukuri yũ?” āřĩ gũñakumi. ⁴ Pũru gũñanemokumi doja: “Dapagorare yũ iriburire masĩsĩāa. Yure moārĩ marĩmakũ, yũ āsũ irimakũ ĩārā, yure gajirā ĩgũsāya wiirigue ñajādorērākuma”, āřĩ gũñakumi. ⁵ Irasirigu, ĩgũ opu yure wajamorārē sugũno ditare siiu, sērēñakumi ejapũrorĩgure: “ĩYũ opu yure noopa wajamorĩ mũ?” āřĩ sērēñakumi. ⁶ Wajamogũ ĩgũrē yũjukumi: “Cien dukari olivo wāĩkũdi uyere wajamokoa”, āřĩkumi. ĩgũ irasũ āřĩ weremakũ, āsũ āřĩkumi ĩgũrē: “Doaka, murĩgorāa! Mũ wajamorĩrē gojatũdea pũ, i pũ āārā. Iri pũrē āĩ, gaji pũguere cincuenta dukarita gojatũka!” āřĩkumi. ⁷ Pũru gajigũre sērēñakumi: “ĩMũkoa, noopa wajamorĩ?” āřĩkumi. Wajamogũ ĩgũrē yũjukumi: “Cien trigo ajuri wajamokoa”, āřĩkumi. ĩgũ irasũ āřĩmakũ, āsũ āřĩkumi ĩgũrē: “Mũ wajamorĩrē gojatũdea pũ, i pũ āārā. Iri pũrē āĩ, gaji pũguere ochenta ajurita gojatũka!” āřĩkumi. ⁸ ĩgũ opu, ĩgũ irasũ ðārō irikatomerēmakũ ĩāgũ: “Mũ ñegũ āārĩkeregu, mũ masĩrĩ merā ðārō niyerure moāmasĩa”, āřĩkumi. I ũmũgue marā Marĩpũre masĩbirikererā, Marĩpũyarā ĩgũsāya niyerure moāmasĩrō nemorō moāmasĩma, āřĩ wereyupu Jesũs.

⁹ Irasũ āřĩ odo, āsũ āřĩ werenemoyupu:

—Mũsā i ũmũma oparire boporārē sĩka, mũsārē maĩburo, āřĩrā! Mũsā irasũ sĩmakũ, mũsā opadea pereadero pũru ũmũgasigue mũsā ejamakũ, irogue āārĩrā mũsārē usuyari merā bokatĩrĩñeārākuma.

¹⁰ Sugu mėrĩgā opari merā ðārō irigu, wári opari merādere ðārō irigukumi. Gajigu mėrĩgā opari merā ðārō iribi, wári opari merādere ðārō iribirikumi. ¹¹ Mũsā i ũmũma merā ðārō iribirimakũ, ĩnoā Marĩpũyare diaye ðārĩ oparire sĩbukuri mũsārē? ¹² Gajigũyare mũsā ðārō iribirimakũ, ĩnoā mũsā ðārō āārĩburire sĩbukuri mũsārē?

¹³ Neō sugũ moārĩmasũ pėrā oparārē moāboemasĩbirikumi. Sugu opu yure maĩgũ, gajigu gapũre maĩbirikumi, o sugũ opu yure byremugũ, gajigu gapũre yũjubirikumi. ĩgũsā irirosũta niyerure maĩtarigu, Marĩpũ gapũre maĩbemi, āřĩyupu Jesũs.

¹⁴ ĩgũ irasũ āřĩmakũ pėrā, fariseo bumarā gapũ niyerure maĩrā āārĩsĩā, ĩgũrē buridañurā. ¹⁵ ĩgũsā irasũ buridamakũ pėgu, Jesũs ĩgũsārē wereyupu:

—Mũsā, masaka ĩũrōrē ðārō iriadāa. ĩgũsā, mũsā iririre ĩārā: “Ōārā diayemarē irirā āārĩma”, āřĩrĩrē burō pėduāa. Marĩpũ gapũ mũsā gũñarĩrē

masīmi. Masaka ĩgūsā basi iririre: “Ōātaria”, āri gũñadima. Marĩpu gapu ĩgūsā iririre: “Ñetaria”, āri ĩāmi.

Jesús, Marĩpu dorerire, ĩgũ marĩ Opũ āārĩrĩrē weredeā

¹⁶ Juan masakare wāĩyedi ejaburo dupiyuro Marĩpu ĩgũ Moisére doreri pídea merā, ĩgũya kerere weredupiyunerā buedeā merā marĩrē doredi āārĩmĩ. Dapagora gapure Juan ejadero purũ, Marĩpũya ōārĩ kerere, ĩgũyarārē dorerire yũ werea. Yũ irire weremakũ pērā, masaka ĩgūsā turari merā ĩgũyarārē doreroguerē burō ñajādũama.

¹⁷ Ŭmũgasi, i nikũde pererokoa. Iri perekeremakũ, Marĩpu Moisére doreri pídeare neŵ bėobirikumi. Iri doreri merā āārĩpereri ĩgũ: “Āsũ irigura”, ārĩdeare iriyuwarikũgukumi ĩgũ ārĩdersũta, ārĩyupũ Jesús.

Jesús masakare: “Mũsā marāposā nomerē bėobirikŵāka!” ārĩ buedeā (Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)

¹⁸ Irasũ ārĩ odo, āsũ ārĩnemoyupũ:

—Sugũ ĩgũ marāpore bėo, gajigo merā marāpokũgũ, igo merā ñerŵ irigũ yāmi. Gajigũ bėodeore marāpokũgũde igo merā ñerŵ irigũ yāmi, ārĩyupũ.

Jesús doebiri wāri opagũya, gajigũ Lázaro wāikũgũya keori merā buedeā

¹⁹ Purũ Jesús gaji keori merā wereyupũ doja:

—Sugũ wāri doebiri opagũ āārĩdi āārĩmĩ. Surĩ wajaparire sãñadi āārĩmĩ. Irasirigũ wāri opagũ āārĩsĩā, ũmarikũ bosenu irigũ irirosũ ōārĩ ditare baarikũdi āārĩmĩ. ²⁰ Gajigũ bopogu Lázaro wāikũgũ, ĩgũya dupũ āārĩperero kāmikũgũ wāri doebiri opagũya wii makāpuro doanadi āārĩmĩ. ²¹ Wāri doebiri opagũ baamakũ, bopogu gapũ ĩgũ baasiridijuri pogare baayapidũgũ, sea, baadi āārĩmĩ. ĩgũ iro doaripoe diayéa ĩgũ puro eja, ĩgũya kāmĩrē neerēnerā āārĩmā.

²² Purũ bopogu boakŵādi āārĩmĩ. ĩgũ boamakũ, Marĩpure wereboerā paraiso wāikurogue Abraham āārĩrŵogue ĩgũrē āĩmurĩānerā āārĩmā. Mérŵgā purũ wāri doebiri opagũde boakŵādi āārĩmĩ. ĩgũ boamakũ, ĩgũrē yānerā āārĩmā. ²³ Irasirigũ doebiri opagũ āārādi boanerā āārĩrŵogue ejagũ, burō poyari merā āārĩdi āārĩmĩ. ĩgũ irogue āārĩgũ, ũmũgasigue ĩāmu, Abrahārē yoarogue āārĩmakũ ĩādi āārĩmĩ. Lázarodere ĩgũ merā āārĩmakũ ĩādi āārĩmĩ. ²⁴ Irasirigũ burō gaguinĩdi āārĩmĩ: “Yũ ñekũ Abraham, bopoñarĩ merā ĩāka yũre! Lázarore iriuka! ĩgũ yũre ĩgũya mojŵsũrũ merā dekore yosa, yaa nedirure yũsañajāmakũ irigũ aariburo. Yũ i peameguere burō poyagũ irikoa”, ārĩdi āārĩmĩ. ²⁵ ĩgũ irasũ ārĩkeremakũ, Abraham gapũ ĩgũrē āsũ ārĩdi āārĩmĩ: “Makũ, okagũ āārĩgũgue āārĩpererire ōārĩrē opabũ mũ. Lázaro gapure ũmarikũ ñerŵ waabu. Dapagorare mũ ñerŵ tariripoere ĩgũ gapũ ōŵguere usũyari merā āārĩkŵāgũ yāmi.

²⁶ Gaji āsũ āārā. Ŭkũārĩ gobe miē āārā. Irasirirā ōŵguere āārĩrā mũ purŵoguerē waamasĩbema. Mũ purŵogue āārĩrā ōŵgue aaridũakererā, aarimasĩbema”, ārĩdi āārĩmĩ Abraham. ²⁷ ĩgũ irasũ ārĩmakũ, doebiri opadi āsũ ārĩdi āārĩmĩ: “Yũ ñekũ Abraham, mũrē burō sērēa. Lázarore yũpũya wiigue iriuka! ²⁸ Yũ su mojŵma pererā pagupũrākũ. Lázarore weredoregũ iriuka, ĩgũsārē ōŵguere ñerŵ waarŵoguerē aaribirikŵāburō, ārĩgũ”, ārĩdi āārĩmĩ. ²⁹ ĩgũ irasũ ārĩmakũ, Abraham gapũ yũjudi āārĩmĩ: “Marĩpu ĩgũ dorerire Moisére pídeare, Marĩpũya kerere weredupiyunerā gojadedere opama mũ pagupũrā. Irasirirā irire bue, bũremuburo”, ārĩdi

ãārĩmĩ. ³⁰ Īgũ irasũ ãrĩmakũ, doebiri opadi gapũ yujũdi ãārĩmĩ: “Yũ ñekũ Abraham, ĩgũsã irire opakereã, õãrõ bũremubirikuma. Lázaro boadigue masã, ĩgũsã purõ waa, ĩgũsãrẽ weremakũ, ĩgũsã ñerõ iririre bujawere, ĩgũsã gũñarĩrẽ gorawayurakuma. Irasirirã õãrĩ gapũre irirãkuma pama yũ pagupũrã”, ãrĩdi ãārĩmĩ. ³¹ Īgũ irasũ ãrĩmakũ, Abraham gapũ ĩgũrẽ ãsũ ãrĩ weredi ãārĩmĩ: “Mũ pagupũrã Marĩpũ ĩgũ dorerire Moisére pídeare, ĩgũya kerere weredupiyunerã gojadedere bũremumerã, Lázaro boadigue masã, ĩgũsãrẽ weremakũdere Marĩpũre bũremubirikuma”, ãrĩdi ãārĩmĩ Abraham, ãrĩ wereyupũ Jesús.

17

Gajirãrẽ ñerõ irimakũ iribirikõãka! ãrĩ weredea
(Mt 18.6-7, 21-22; Mr 9.42)

¹ Jesús ĩgũ buerãrẽ ãsũ ãrĩ wereyupũ:

—Masakare ñerõ irimakũ iriri, ããrĩnĩkõãrokoa. Gajirãrẽ ñerõ irimakũ irigũno gapũ ñetariro tarigũkumi. ² Sugũ yũre bũremugũrẽ majĩgũ irirosũ ããrĩgũrẽ ñerõ irimakũ irigũ, bũro wajamoãsũgũkumi. Irasiriro, ĩgũ gajigũre ñerõ irimakũ iriburi dupiyuro masaka ĩgũrẽ wãriye ãtãye merã wũnugũgue sũasiu, wãdiyague meéyomakũ õãbukoa. ³ Irasirirã õãrõ pémasĩka mũsã! Mũyagũ mũrẽ ñerõ irimakũ ĩãgũ: “Irinorẽ iribirikõãka!” ãrĩka ĩgũrẽ! Irasirigũ ĩgũ ñerõ iriadeare bujawere, ĩgũ gũñarĩrẽ gorawayumakũ ĩãgũ, ĩgũ ñerõ iriadeare kãtika! ⁴ Irasirigũ sunũrẽ su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejarigora mũrẽ ñerõ irimakũ ĩãgũ, irikũta mũrẽ kãtiri sãrẽgũ ejamakũ, kãtika! ãrĩyupũ.

Marĩpũre bũremurĩrẽ weredea
(Mt 13.31-32)

⁵ Jesús irasũ ãrĩmakũ pérã, ĩgũ buerã ãsũ ãrĩñurã:

—Gũare Marĩpũre bũremunemomakũ irika!

⁶ ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ, marĩ Opũ Jesús ãrĩyupũ:

—Marĩpũre mũsã bũremurĩ opari, mostazayegã irirosũ mérõgã ããrĩkeremakũ, igũ sicómoro wãĩkũdire: “Tũãduuawãgã, wãdiyague ejanugãrõ waaka!” ãrĩbukoa. Mũsã bũremurĩ merã doremakũ, mũsã ãrĩrõsũta waakoa, ãrĩyupũ.

Sugũ moãboerimasũ iririre weredea

⁷ Irasũ ãrĩ odo, ãsũ ãrĩnemoyupũ doja:

—Mũsã watopegue ããrĩgũ sugũ moãboegure opakumi. ĩgũ poeegue moãkumi, o wekũare korekumi. ĩgũ moã odo, wiigue dujajamakũ ĩãrã, ĩgũrẽ: “Murĩgora, baagũ aarika!” ãrĩbukuri? ⁸ Ārĩbirikoa. Āsũ gapũ ãrĩkoa: “Yũ baaburire ãmuka! Pũrũ yũ baa, iirĩ iriripoere yũre baari sĩnemobu yũka! Yũ baa odoadero pũrũ, mũde baagũkoa pama”, ãrĩkoa mũsãrẽ moãboegure. ⁹ ĩgũ mũsã moãdorerire õãrõ irimakũ ĩãrã, ĩgũrẽ: “Õãa, mũ merã usũyãa”, ãrĩbukuri? Ārĩbirikoa. ¹⁰ Mũsãde ĩgũ irirosũta ããrĩpereri Marĩpũ dorerire iri odo, ãsũ ãrĩka! “Gũã ĩgũrẽ moãboerã, ubu ããrĩã ããrã. ĩgũ doreri gũare pídea ditare iriabu”, ãrĩka! ãrĩyupũ.

Jesús pe mojõmarã kãmi boarãrẽ taudea

¹¹ Gajinũ Jesús Jerusalẽgue waagũ, Samaria nikũ, Galilea nikũ watope tariwãgãyupũ. ¹² Iro ããrĩrĩ makãgue ĩgũ ejaripoe pe mojõmarã ãma kãmi

boarã ĩgũrẽ bokatĩrĩrã aariñurã. Kãmi boarã ããrĩsĩã, yoaweyarogue dujanugã, suro merã gaguiniñurã:

13 —Jesús, buegu, guare bopoñarĩ merã ĩãka! ãrĩñurã.

14 Jesús ĩgũsãrẽ ĩãgũ, ãsũ ãrĩyupu:

—Paĩare musãya dupure ĩmurã waaka! ãrĩyupu.

ĩgũsã maague waaripoe ĩgũsãya kãmi yaripereakõayuro. Kãmi marĩrã dujanurã. 15 Irasirigu sugu ĩgũsã watopemu ĩgũya kãmi yarimakũ ĩãgũ, Jesús purogue gãmedujarigu, busuro merã Marĩpũre: “Õãtaria mu”, ãrĩ, usuyari sĩyupu. 16 Jesús puro ejagu, ĩgũya guburi puro ñadukupuri merã ejamejãja, ĩgũya diapure yebague moomejãja, Jesũre: “Õãã”, ãrĩ, usuyari sĩyupu. ĩgũ Samariamũ ããrĩyupu. 17 Jesús, ĩgũ suguta irasirimakũ ĩãgũ, ãsũ ãrĩyupu:

—Pe mojõmarã ããrãma kãmi tausũanerã. ¿Gajirã su mojõma pere gaji mojõ wapikũdiru pẽrẽbejarã gapu noõgue ããrĩkuri? 18 ĩ guaya nikũmu ããrĩbi dita Marĩpũre usuyari sĩgũ gãmedujariañumi. ¿Nasirĩrã gajirã ĩgũ merã ããrãnerã gapu aaribirayuri? ãrĩyupu.

19 Irasũ ãrĩ odo, ĩgũrẽ ãsũ ãrĩyupu:

—Wãgãnugã, waaka! Mu Marĩpũre buremurĩ opasĩã, kãmi marĩgũ dujabu, ãrĩyupu.

Jesús, Marĩpu doreri ejaburire weredea
(Mt 24.23-28, 36-41)

20 Iro ããrĩrã fariseo bumarã Jesũre ãsũ ãrĩ sërẽñañurã:

—¿Naásũ ããrĩmakũ, Marĩpu ĩgũyarãrẽ doreri ejarokuri? ãrĩñurã. ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ pẽgu, yujuyupu:

—Marĩpu ĩgũyarãrẽ doreri ejamakũ, musã ĩãmasĩbea. 21 “Marĩpu ĩgũyarãrẽ doreri õõgue ããrãbu, o sõõgue ããrã”, ãrĩmasĩña máa. ĩgũyarãrẽ doreri musã watopegue ããrĩsĩã, ãrĩyupu.

22 Irasũ ãrĩ odo, ĩgũ buerãrẽ ãsũ ãrĩyupu:

—Purugue yu ããrĩpererã tĩgũ i umugue dupaturi aariburire buro ĩãduarãkoa. Yu aariburi dupiyuro sunu yure ĩãduakererã, neõ sunu ĩãbirikoa. 23 Gajirã musãrẽ ãsũ ãrĩrãkuma. “ĩãka! Cristo õõta ããrĩmi”, o gajirã: “Cristo sõõgue ããrãmi”, ãrĩrãkuma. ĩgũsã irasũ ãrĩkeremakũ, ĩgũsãrẽ neõ tuyabirikõãka! 24 Yu ããrĩpererã tĩgũ i umugue dupaturi aarigũ, bupu ããrĩperero umarõrẽ gũñaña marĩrõ miãrõsũ, gũñaña marĩrõ aarigũkoa. 25 Yu dupaturi aariburo dupiyuro yure buro ñerõ tariro ããrã. Dapagora marã yure gããmebirikuma. 26 Noé ããrĩdeapoe marãrẽ waaderosũta yu ããrĩpererã tĩgũ aariburo dupiyurogãrẽ waarokoa. 27 Noé ããrĩdeapoere masaka baa, iirĩ, mojõsuaunanerã ããrĩmã. ĩgũsã purã nomerẽ nomesunanerã ããrĩmã. Noé doódiru wãdirugue ñajãrĩnuguedere irasũta irinikõãunanerã ããrĩmã. Puru Marĩpu ĩgũsã ããrĩpererãrẽ miũbeopeokõãdi ããrĩmĩ. Irasũta waarokoa yu dupaturi aarimakũdere. 28 Lot ããrĩdeapoedere murãrõta iriunanerã ããrĩmã. Baa, iirĩ, wajari, dua, ote, wiirire iriunanerã ããrĩmã. 29 ĩgũsã irasũ iriripoe ĩgũsãya makã Sodoma wãikuri makãrẽ Lot wirideanurẽ deko mererõsũ, umugasima peame, azufre wãikuri poga ujũdjari, ĩgũsãrẽ wẽjẽpeokõãdero ããrĩbũ. 30 Yu ããrĩpererã tĩgũ gũñaña marĩrõ i umugue dupaturi aarirĩnurẽ masakare irasũta waarokoa.

³¹ 'Irasū waaripoere sugu ĩgūya wii wekague āārīgú, wii poekague ĩgūyare āīgū dijabirikōāburo. Mārārōta gajigu ĩgūya poeegue āārīgú, ĩgūya wiigue dujáabirikōāburo. ³² Lot marāpo igoya makārē ĩāgāmedujugo, moā turu irirosū poyanugādeare gūñaka! ³³ Sugu ĩgūya āārĩburi ditare gūñagū perebiri peamegue waadederigakumi. Gajigu yaare gūñagū tarigakumi. Marĩpu purogue waagukumi ĩgū merā ōārō āārĩnĩbu.

³⁴ 'Musārē werea. Irasū waaburi ñamirē, pērā peyarogue kārĩrākuma. Sugu yaare buremugū āĩsūgukumi. Gajigu yaare buremubi dujagukumi. ³⁵ Nomedē pērā ojoduka biurā āārĩrākuma. Sugo yaare buremugō āĩsūgokumo. Gajigo yaare buremubeo dujagokumo. ³⁶ Pērā poeeguere moārā āārĩrākuma. Sugu āĩsūgukumi. Gajigu dujagukumi, āĩyupu.

³⁷ ĩgū irasū ārĩmakū pērā, ĩgū buerā sērēñāñurā:

—Gua Opu, ¿noogue irasū waarokuri? ārĩñurā.

Jesús yuyupu:

—Mimua nerēmakū ĩārā, masaka sugu waibu boadi āārĩrōrē masĩkuma. I irirosū ya aarimakū ĩārā, ĩgūsā wajamoāsūburire masĩrākuma, ārĩ wereyupu Jesús.

18

Jesús sugo wapiweyo, weresārĩrē beyerimasā keori merā buedea

¹ Pāru Jesús ĩgū buerārē buegu, āsū ārĩyupu: “Musā Marĩpāre sērērā, piriro marĩrō gūñaturari merā sērēka!” ārĩyupu. Irasirigu i keori merā wereyupu. ² Āsū ārĩyupu:

—Su makārē sugu weresārĩrē beyerimasā āārĩkumi. ĩgū Marĩpāre, masakadere buremubirikumi. ³ Iri makārēta sugo wapiweyo āārĩkumo. Igo ĩgū purogue ĩgūrē iritamurĩ sērēgō waanakumo: “Yaare ĩaturigure wajamoāadoreka!” ārĩnakumo. ⁴ Igo irasū ārĩriku, igore: “Iribirikoā”, ārĩnakumi. ĩgū irasū ārĩkeremakū, wāri ĩgūrē sērē, garibokumo. Igo gariborire piribirimakū ĩāgū, āsū ārĩ gūñakumi ĩgū basi: “Ya Marĩpāre, masakadere buremubi āārĩkeremakū, ⁵ igo yaare garibotarimo. Yaare irasū garibogo yaare gariboreamakū yāmo. Irasirigu igore ĩaturigure igo weresārĩrē pé, ĩgūrē wajamoādogukoa pama”, ārĩkumi, ārĩ wereyupu Jesús.

⁶ Irasū ārĩ odo, marĩ Opu werenemoyupu:

—Ĩi weresārĩrē beyerimasū ñegū āārĩkeregu, igo sērēnĩrĩrē pékumi. ĩgū irasirideare ōārō pémasĩka musā! ⁷ ĩgū nemorō Marĩpu gapu ĩgū beyenerārē ūmurĩ, ñamirĩ ĩgūrē buro sērēnĩrārē iritamugukumi. “Iritamubirikoā”, ārĩbirikumi ĩgūsārē. ⁸ Musārē werea. Marĩpu gajirā ĩgūsārē ñerō irimakū ĩāgū, ĩgūsā sērērĩrē pé, yooboro marĩrō ĩgūsārē iritamugukumi. ĩgū irasū ōārō pégu āārĩkeremakū, ya āārĩpererā tĩgū i ūmugue dupaturi aarigú, Marĩpāre buremurārē ĩgūrē sērērārē bokagukuri? ārĩyupu.

Jesús fariseo bumu, gajigu romano marā opure niyeru wajaseabosari-masā keori merā buedea

⁹ Jesús irasū ārĩ odo, gajĩ keori merā bueyupu. “Gua gapu ōārā āārā. Gajirā gapu ñerō irirā āārĩma”, ārĩ gūñārārē i keori merā āsū ārĩ wereyupu:

¹⁰ —Pērā ūma Marĩpūya wiigue ĩgūrē sērērā waakuma. Sugu fariseo bumu, gajigu romano marā opure niyeru wajaseabosarimasū āārĩkuma.

¹¹ Fariseo bumu gapu ejanugā, ĩāmu, āsū ārĩ werenĩkumi: “Gua pu, ya

murē usuyari sīa. Yu, gajirā yajarimasā, ñerī iririmasā, nome merā ñerō iririmasā irirosū āārībea. Irasū āārīmakū, neō īi romano marā opure niyeru wajaseabosarimasū irirosū āārībea. Irasirigu murē usuyari sīa. ¹² Semanarikhū penū berea murē baremugū. Pe mojóma niyeru koerī wajatagū, su koe murē sīa. Āārīpereri yū wajatarire murē irasū dita sīa”, ārīkumi. ¹³ Niyeru wajaseabosarimasū gapū neō ñajārōgue dujanugā, muúsiunugāja, ĩgū ñerī oparire gūña, bujawere, umugasigue neō ĩamurō marīrō ĩgūya koretibire pá, āsū ārīkumi Marīpūre: “Yu ñegū āārā, irasirigu yūre bopoñarī merā ĩāka!” ārīkumi. ¹⁴ Musārē werea. Īi niyeru wajaseabosarimasū, Marīpū ĩūrō ōāgūgue ĩgūya wiigue dujáakumi. Fariseo bumū gapū, Marīpū ĩūrō waja opaguta ĩgūya wiigue dujáakōākumi. Āsū āārā. Sugū ĩgū basi: “Gajirā nemorō ōāgū āārā”, ārī gūñagūnorē Marīpū ĩgūrē ubu āārīgū āārīmakū irigukumi. Gajigu Marīpūre: “Ñerō iriabū, irasirigu yūre bopoñarī merā ĩāka!” ārīgū gapūre Marīpū ĩgū ĩūrō ōāgū āārīmakū irigukumi, ārī wereyupū Jesús.

Jesús majīrāya āārīburire Marīpūre sērēbosadea
(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)

¹⁵ Pūru masaka majīrāgārē Jesúre moññadorerā ĩgū puro āijañurā. ĩgūsā āijamakū ĩārā, Jesús buerā ĩgūsārē bokatīrī: “ĩgūrē garibobirikōāka!” ārīñurā. ¹⁶ Jesús gapū majīrāgārē ĩgū puro siiu, ĩgū buerārē ārīyupū:

—Majīrā yū pūroque aariburo. Kāmutabirikōāka ĩgūsārē! Marīpū ĩgūyarārē dorerogue āārīmurā, ĩsā majīrā yūre usuyari merā bokatīrīñeārā irirosū āārīma. ¹⁷ Diayeta musārē werea. ĩsā majīrā Marīpūre ĩgūsā Opure gāāmerā irirosū āārīmerāno, ĩgūyarārē doreroguere waabirikuma, ārīyupū.

Sugū maamū wári doebiri opagū Jesús merā werenídea
(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)

¹⁸ Pūru sugū judío masaka oparā merāmū Jesúre sērēñayupū:

—Ōāgū buegū, yū umugasigue perebiri okarire wajatadugū, ¿ñeéonorē irigukuri? ārīyupū.

¹⁹ Jesús ĩgūrē ārīyupū:

—¿Nasirigu yūre: “Ōāgū”, ārīrī? Marīpū suguta ōāgū āārīmi. ²⁰ Mū, ĩgū doreri pídeare masīa: Gajigu marāpo merā ñerō iribirikōāka! Masakare wējēbirikōāka! Yajabirikōāka! Gajirāyamarē ārīkatori merā werebirikōāka! Mū pagūsāmarārē gopeyari merā baremuka! ārīyupū.

²¹ ĩgū irasū āārīmakū pégu, Jesúre yūjuyupū:

—Iri doreri āārīpererire majīgūgāgueta iripeosiabū yū, ārīyupū.

²² ĩgū irasū āārīmakū pégu, Jesús ĩgūrē āsū ārīyupū:

—Murē su wāi duyāa. Āārīpereri mū oparire duagū waaka! Mū duadea wajare boporārē guereka! Irasirigu umugasiguere wári ōārī opagūkoa. Odo, yū merā aarika! ārīyupū.

²³ ĩgū irasū āārīmakū pégu, ĩgū gapū ĩgū wári oparire maīsīā, būro bujawereri merā āārīñugāyupū. ²⁴ ĩgū bujaweremakū ĩāgū, Jesús āsū ārīyupū:

—Wári doebiri oparārē Marīpū ĩgūyarārē dorerogue ĩgūsā waadūamakū diasatariakōāa. ²⁵ Camellu awiru gobegāgue ñajātariweremasībirikumi. I nemorō wári doebiri opagure Marīpū ĩgūyarārē dorerogue waamakū diasāa, ārīyupū.

26 Īgū irasū ārīmakū pérā, masaka āsū ārīñurā:

—Iro merē, ¿noā gapu Marīpu tausūmurā Īgū purogue waamurā āārībukuri? ārīñurā.

27 Jesús ĩgūsārē ārīyupu:

—Masaka ĩgūsā basi ĩgūsā iriri merā Marīpu purogue waamasībema. Marīpu dita ĩgūsārē ĩgū puro āārīmurā waamakū irimasīmi, ārīyupu.

28 Īgū irasū ārīmakū pégu, Pedro ĩgūrē ārīyupu:

—Gua Opu, gua murē tuyarā, āārīpereri gua opadeare pípeokōābū, ārīyupu.

29 ĩgūrē Jesús āsū ārī yujuyupu:

—Diayeta mūsārē werea. Marīpu ĩgūyarārē doreri kerere wererā waarā, ĩgūsāya wiirire, marāposā nomerē, ĩgūsā pagupūrārē, pagusāmarārē, pūrārē pípeorā, wári ōārī wajatarākuma. 30 ĩgūsā iro dupiyuro opaderosū i ũmugwere nemorō wári ōārī wajatarākuma. Puru i ũmu peremakū, ũmugasigue perebiri okari oparākuma Marīpu merā āārīñimurā, ārīyupu.

Dupaturi Jesús ĩgū boaburire weredeā

(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)

31 Puru Jesús ĩgū buerārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ditare siiuwāgā, ārīyupu:

—Ōārō péka! Marī Jerusalēgue waarā yāa. Irogue āārīpereri Marīpuya kerere weredupiyunerā yare āārīpererā tīgūrē gojaderosūta yare waarokoa. 32 Irasirirā yare ñeā, judío masaka āārīmerāguere wiarākuma. ĩgūsā yare burida, ñerō werení, síku eotúbirarākuma. 33 Yure buro tārārākuma. Irasiri odo, wējērākuma. ĩgūsā yure wējēadero puru, urenu waaró merā masāgukoā, ārīyupu.

34 ĩgū buerā ĩgū irasū ārī wererire āārīpererire neō pémasībiriñurā. Marīpu irire ĩgūsārē pémasīmakū iribiriyupu dapa.

Jesús Jericómurē koye ĩābire taudea

(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)

35 Puru Jesús Jericó wāikuri makā turogue ejaripoe ĩgū waarí maa turo sugu koye ĩābi niyeru sērē doanīyupu. 36 Irasirigu masaka wárā ĩgū puro tariwāgānamakū pégu, iro āārīrārē sērēñayupu: “¿Nasirirā masaka wárā tariwāgānarí?” ārīyupu.

37 —Jesús Nazaretmu aarigú yámi, ārīñurā.

38 ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, āsū ārī gaguinīyupu:

—Jesús, David parāmi āārīturiagu, yare bopoñarí merā ĩāka! ārīyupu.

39 ĩgū irasū ārī gaguinīmakū, masaka ĩgū dupiyuro āārīrā gapu ĩgūrē: “Toeaka!” ārīñurā. ĩgūsā irasū ārīkeremakū, ĩgū gaguiníadero nemorō gaguinīnemoyupu:

—David parāmi āārīturiagu, yare bopoñarí merā ĩāka! ārīyupu.

40 ĩgū irasū ārīmakū pé, Jesús dujanugāja, masakare: “Āirika ĩgūrē!” ārīyupu. ĩgū irasū ārīmakū pérā, gajirā ĩgūrē āiwāgāñurā. ĩgū purogue āijamakū, Jesús ĩgūrē sērēñayupu:

41 —¿Neenorē yu murē irīmakū gāāmerí? ārīyupu.

—Yu Opu, yure koye ĩāmakū irika! ārī yujuyupu.

42 —Jāu, ĩāka pama! Mu yure buremurí opāa. Irasirigu tausūa, ārīyupu Jesús ĩgūrē.

43 Īgū irasū āřĩmakūta, ōārō ĩāmasĩlakōāyupũ. Irasirigũ Jesũre tuyawāgā, Marĩpure: “Ōātaria mu”, āřĩ, usuyari sĩyupũ. Āārĩpererā Īgũrē irasū waa-makū ĩārāde, Marĩpure usuyari sĩĩurā.

19

Jesús Zaqueore ĩābokadea

1 Pũru Jesũs Jericógue eja, iri makārē tariwāgāgũ iriyupũ. 2 Ireore sugũ masakũ Zaqueo wāĩkũgũ wāri doebiri opagũ, romano marā opũre niyeru wajaseaboerimasā opũ āārĩyupũ. 3 Īgũ Jesũre ĩāduadiyupũ. Masaka wārā watopeguere ũmabi āārĩsĩā, Jesũre neō ĩābokabiriyupũ. 4 Irasirigũ ũmadupiyuwāgā, Jesũs tariwāgāburo pũromũ yukũ sicómoro wāĩkũdigue mũřĩayupũ ĩgũrē: “Īāgũra”, āřĩgũ. 5 Jesũs irigũ pũro tariagũ, ũmarōgue peyagũre ĩāboka, ĩgũrē āsũ āřĩyupũ:

—Zaqueo, murĩgora, dijirika! Yũ dapagārē mũya wiita dujagũkoa, āřĩyupũ.

6 Īgũ irasū āřĩmakū pé, Zaqueo mumurō merā dijiri, Jesũre bũro usuyari merā bokatĩřĩgũ waayupũ. 7 Īgũ irasirimakū ĩārā, āārĩpererā masaka werewũñaĩurā: “¿Nasirigũ Jesũs ñegũya wiigũe dujagũ waáari?” āřĩĩurā. 8 Irasirigũ Zaqueo ĩgũya wiigũe ejadero pũru, wāgāñũgā, marĩ Opũ Jesũre āřĩyupũ:

—Yũ Opũ, péka! Gajino boporārē yũ oparire deko merā dukawagũra. Yũ gajirārē āřĩkatori merā yajadeare wapĩkuri āārĩnemorō ĩgũsārē wiagũra, āřĩyupũ.

9 Jesũs irire pégu, iri wii āārĩrārē āsũ āřĩyupũ:

—Dapagā merā ĩgũ, ĩgũya wii marā, ĩgũsā ñerō iridea wajare tausũma. Īgũde Abraham parāmi āārĩturiagũ, yũre bũremugũ āārĩmi. 10 Yũ āārĩpererā tĩgũ perebiri peamegue waadederibonerārē āma, taugũ aarigũ iribu, āřĩyupũ.

Jesús pe mojõma niyeru koeri keori merā buedea

11 Jesũs Zaqueo merā werenĩmakū masaka péĩurā. Īgũ Jerusalén tũrogue āārĩmakū ĩārā, āsũ gũñaĩurā: “Gũñaña marĩrō Marĩpũ ĩgũyarārē dorero ejaburo yāa”, āřĩ gũñaĩurā. Irasirigũ Jesũs keori merā ĩgũsārē 12 āsũ āřĩ wereyupũ:

—Sugũ masakũ, opũ ñajāburo dupiyuro yoarogue gaji nikũgue waakōākumi. Īgũrē opũ sóoadero pũru, ĩgũya nikũrē goekumi. 13 Īgũ waaburo dupiyuro ĩgũrē moāboerā pe mojõmarārē siukumi. Siiu, ĩgũsāka su koe wajapari niyeru koe sĩ, ĩgũsārē āsũ āřĩkumi: “Yũ irogue āārĩřĩpoe i niyeru koe merā gajino wajari, duaka, gaji niyeru koeri wajatanemomurā!” āřĩkumi. 14 Irasū āřĩ odo, opũ ñajābu waakōākumi pama. Īgũya nikũ marā gapũ ĩgũrē gāāmebirikuma. Irasirirā, ĩgũ waadero pũru, gajirārē ĩgũrē weredorerā iriukuma. Irasirirā ĩgũrē: “Mũ, gũa opũ āārĩmakū gāāmebea”, āřĩkuma. 15 Īgũsā ĩgũrē gāāmebirikeremakū, ĩgũsā opũ ñajākumi. Opũ ñajāa odo, ĩgũya nikũgue goedujaakumi. Irasũ goedujaagũ, ĩgũrē moāboerārē ĩgũsā niyeru koe merā wajatanemoadere masĩbu, ĩgũsārē siukumi. 16 Īgũ pũro ejapũrorigũ āsũ āřĩkumi: “Yũ opũ, mũ niyeru koe yũre sĩdea koe merā gaji pe mojõma koeri wajatanemobũ”, āřĩkumi. 17 Īgũ irasū āřĩmakū pégu, ĩgũ opũ āřĩkumi: “Ōāgorāa. Mũ yũre moāboegũ ōāgũ āārā. Yũ dorederosũta yũ mérōgā mũrē pídea merā ōārō iriyo.

Irasirigu pe mojōma makārīrē doregu āārīgukoa”, āārikumi ĩgū opu ĩgūrē. ¹⁸ Puru gajigu āsū āārikumi: “Yu opu, mu niyeru koe yure sīdea koe merā gaji su mojōma koeri wajatanemobu yude”, āārikumi. ¹⁹ ĩgū irasū āārimakū pégu, ĩgū opu āārikumi: “Su mojōma makārīrē doregu āārīgukoa”, āārikumi.

²⁰ Puru gajigu āsū āārikumi: “Yu opu, muya niyeru koe oō āārā. Iri koere suriro gasiro merā ōma, duripibu. ²¹ Mu gajirārē buro turaro merā moādoregu āārā. Mu basi moābirikeregu, otebi āārikeregu, murē moāboerārē oterire otedore, ĩgūsārē oteri dukare seadore, irire mu basita opāa. Irasirigu murē güiabu”, āārikumi ĩgū opure. ²² ĩgū irasū āārimakū pégu, ĩgū opu āārikumi: “Mu yure moāboegu ñegū āārā. Irasirigu murē wajamoōgura. Mu yure wereri merāta murē weregura. Mu yure āsū āārā: ‘Mu gajirārē buro turaro merā moādoregu āārā. Mu basi moābirikeregu, otebi āārikeregu, murē moāboerārē oterire otedore, ĩgūsārē oteri dukare seadore, irire mu basita opāa’, āār mu yure. ²³ Mu irasū āārigū, ĩnasirigu yu murē sīdea koere niyeru duripiri wiigie duripibiriri? Irogue duripimākū, i wii moārā iri koe merā wāro wajatanemobosabukuma murē. Irasirigu, yu goejagu, mu yure ĩgūsā iriri merā wajatanemobosadeare ñeāboakuyo”, āārikumi ĩgū opu ĩgūrē. ²⁴ Irasū āārī odo, gajirārē ĩgū puro āārīrārē āārikumi: “ĩgūrē niyeru koere ēma, pe mojōma koeri opagu gapure sīka!” āārikumi. ²⁵ ĩgū irasū āārimakū, ĩgūsā āsū āārikuma ĩgūrē: “Gua opu, pe mojōma koeri opagu opasiami”, āārikuma. ²⁶ ĩgūsā irasū āārimakū, opu āsū āārī yujukumi: “Musārē werea. Āārīpererā ĩgūsā opari merā ōārō irirā ōārīrē sīnemosūrākuma. Gajirā ōārō irimerā ĩgūsā mérōgā opadideare ēmapeokōāsūrākuma. ²⁷ Dapagorata yure ĩaturirārē yure opu ñājāmakū gāāmemerārē yu purogue āārika! Yu ĩūrō wējēka ĩgūsārē!” āārikumi opu ĩgūrē moāboerārē, āār wereyupu Jesús.

Jesús Jerusalēgue ejadea

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)

²⁸ Irasū āārī odo, gajirā dupiyuro Jerusalēgue waayupu doja. ²⁹ Irogue waa, Betfagé, Betania wāikuri makārī puro ejaपुरoriyupu. Iri makārī, Olivos wāikudi ūtāū āārīdujimejārōgue āārīyuro. Irogue ejagu, ĩgū buerā pērārē āsū āārī iriuyupu:

³⁰ —Si makā marī bokatīūrō āārīrī makāgue waaka! Iro ejarā, sugu burrore ĩgūsā suanúadire neō suñarō peyasūña marīgūrē bokajarākoa. ĩgūrē kura, ōōgue āārika! ³¹ Sugu musārē: “ĩNasirimurā ĩgūrē kurari?” āārimakū: “Marī Opu gāāmeami”, āārika! āārī iriuyupu.

³² ĩgū irasū āārimakū, ĩgū buerā pērā makāgue waañurā. Irogue Jesús ĩgū ārāderosūta waayuro. ³³ Irasirirā burrore ĩgūsā kuramakū ĩārā, ĩgū oparā ĩgūsārē sérēñañurā:

—ĩNasirimurā burrore kurari? āārīñurā.

³⁴ ĩgūsā irasū āārimakū pērā, āsū āārī yujūñurā:

—Marī Opu ĩgūrē gāāmeami, āārīñurā.

³⁵ Puru burrore Jesús purogue āārīñurā. Āāja, ĩgūsāya wekama surire túwea, burro weka peo, Jesúre ĩgū wekague marībejamakū iriñurā. ³⁶ Jesús peyawāgārimakū, masaka ĩgūsāya wekama surire túwea āi, ĩgū waaburi maarē sēōpídupiyuñurā ĩgūrē buremurā. ³⁷ Irasirirā Jerusalén purogue eja, Olivos wāikudi ūtāū dijarirā, āārīpererā Jesúre buremurā ĩgūrē irogue tayanerā āārīpereri ĩgū Marīpu turaro merā iri ĩmumakū ĩādeare

gũñarā, usuyari merā Marĩpure: “Ōātaria mu”, āri, buro gaguiniñurā ĩgārē buremurā. ³⁸ Āsū āriñurā:

Marĩ Opure usuyari sĩrā! Ī Marĩpu marĩrē taugu iriudi ōārō aariburo. Ɛmugasigue āārĩrā siñajāburo.

Īgūsāde Marĩpure: “Ōātaria mu āārĩpererā Opu āārĩgũ”, āri, usuyari sĩburo, āriñurā.✱

³⁹ Īgūsā irasū āriimakū pérā, surāyeri fariseo humarā irogue āārĩrā Jesúre āriñurā:

—Buegu, mu buerārē wereka! Toedoreka ĩgūsārē! āriñurā.

⁴⁰ Īgūsā irasū āriimakū, Jesús ĩgūsārē yujuyupu:

—Musārē werea. Īgūsā usuyari merā werenĩbirimakū, Marĩpu i ütāyerire gaguiniimakū iribukumi, āriyupu. ⁴¹ Puru Jesús Jerusalén turo eja, iri makārē ĩā, oreyupu. ⁴² Āsū āriyupu:

—Jerusalén marā, dapagā Marĩpu musārē ōārō siñajārĩ sĩduarire pemasĩmakū ōātariiboakuyo. Marĩpu irasū sĩduakeremakū, musā irire neō pemasĩduabea. Irasirigu Marĩpu musārē irire pemasĩdorebemi. ⁴³ Irasiro musārē ñerō waarĩnu ejarokoa. Musārē ĩaturirā musāya makā turore wea kāmutamējājarākuma. Musā wiriboadeare āārĩpererogue biapeokōārākuma musārē ñeāmurā. ⁴⁴ Irasirirā musārē yebague wējēmeepĩrākuma. Musārē iri makā marā āārĩpererārē wējēpeokōārākuma. Ɛtāyeri weadeade neō gajiyē weka dujabirikoa. Musārē Marĩpu ĩgũ tauduarĩnu ejakeremakū, musā ĩgārē ĩamasĩbiridea waja, ĩgārē beodea waja irasū waarokoa, āri wereyupu Jesús.

Jesús Marĩpuya wiigue duarārē béowiudea

(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵ Puru Jerusalégue eja, Jesús Marĩpuya wiigue ñajāyupu. Irogue ñajāa, doebiri duarārē, ĩgūsā duarire wajarirādere bokaja, ĩgūsārē béowiuyupu. ⁴⁶ Īgūsārē āsū āriyupu:

—Marĩpu ĩgũya werenĩri gojadea pũgue āsū āriđi āārĩmĩ: “Yaa wii, yure buremurā yure sērēri wii āārā”, āriđi āārĩmĩ. Musā gapu yajarimasāya wii irirosū āārĩmakū yāa, āriyupu Jesús.

⁴⁷ Ɛmuriku Jesús Marĩpuya wiigue masakare buegu waanayupu. ĩgũ irasū buegu ejamakū ĩā, Moisés gojadeare buerimasā, paía oparā, gajirā judío masaka oparāde: “¿Nasiri ĩgūrē wējērākuri?” āri gũñamañurā. ⁴⁸ Īgūsā ĩgūrē wējēduakeremakū, masaka āārĩpererā ĩgũ werenĩrĩrē ōārō pėnurāñurā. Irasirirā Jesúre wējēduarā: “Āsū irirā, ĩgūrē wējēmurā”, āri, āmumasĩbirĩñurā.

20

Judío masaka oparā Jesúre: “¿Noā murē doreri?” āri sērēñadea

(Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)

¹ Gajinu Jesús Marĩpuya wiigue āārĩrārē Marĩpu masakare tauri kerere buegu iriyupu. ĩgũ irasū buemakū, paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka murā merā ĩgũ purogue eja, ² ĩgūrē sērēñañurā:

—Wereka guare! ¿Noā murē doreri, mu irasirimakū? ¿Noā murē: “Āsū irika!” āriđi? āriñurā.

³ Jesús ĩgūsārē yujuyupu:

—Yude musārē sērēñagura. Yujuka yudere! ⁴ Juan masakare deko merā wāiyemakū, ¿noā ĩgūrē wāiyedoregu iriuyuri, Marīpu, o masaka? āriyupu.

⁵ ĩgū irasū ārimakū pérā, ĩgūsā basi āsū āri gāme werenīñurā:

—¿Naásū āri yujurākuri marī? “Marīpu Juārē doredi āārīmī”, marī ārimakū, Jesús marīrē: “¿Nasirirā ĩgū weredeare b̄remubiriri musā?” āribukumi. ⁶ Āārīpererā masaka: “Diayeta Juan Marīpuyare weredupiyudi āārīmī”, āri gūñama. Marī: “Masaka Juārē wāiyedorenerā āārīmā”, ārimakū, masaka marīrē ütāyeri merā dearākuma, āriñurā. ⁷ Irasirirā Jesūre āsū āri yujūñurā:

—Juārē wāiyedoredire gua masībea, āriñurā.

⁸ ĩgūsā irasū ārimakū, Jesús ĩgūsārē āriyupu:

—Iro merē musā yure: “¿Noā murē irire doreri?” āri sērēñadeare yude musārē yujubea, āriyupu.

Jesús ñerā moārā keori merā buedea

(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)

⁹ Puru Jesús i keori merā masakare āsū āri buenugāyupu:

—Sugu masakū ĩgūya pooegue iguidarire otekumi. Ote odo, gajirārē iri pooere wayu: “Yu otedea dukare deko merā sīrākoa, yu musārē iri pooere wayuri waja”, ārikumi. Irasū āri odo, gajirogue waakōākumi. Yoaripoe deyomarīkumi. ¹⁰ Puru ĩgui ñiripoe āārīmakū, ĩgūrē moāboegure ĩgūya pooema oteri dukare deko merā sērēdoregu iriukumi. Pooere moārā gapu ĩgū iriudadire irogue ejamakū ĩārā, ĩgūrē pákuma. Neō sutō ĩguitō sīrō marīrō ĩgūrē iridujukuma. ¹¹ Puru pooe opu gajigu ĩgūrē moāboegure iriudadikumi doja. Pooere moārā gapu ĩgūdere pá, ñerō irikuma. Neō gajino sīrō marīrō ĩgūdere iridujukuma. ¹² Puru pooe opu gajigu ĩgūrē moāboegure iriudadikumi doja. Pooere moārā gapu ĩgūrē kāmítú, iri pooe tarogue béokōākuma.

¹³ ĩgūsā irasiriadero puru, pooe opu āsū āri gūñakumi: “¿Nasirigakuri yu?” ārikumi. “Āsū irigura. Yu magū yu maĩgūrē iriugura. ĩgūrē iriumakū, ĩgūrē b̄remurākuma”, āri gūñadikumi. ¹⁴ Irasirigu ĩgū magūrē iriukumi. ĩgū irogue ejamakū ĩārā, pooe moārā gapu ĩgūsā basi āsū āri gāme werenīkuma: “Īta purugueri i pooere opabu āārīmi. ĩgūrē wējēkōārā! Irasirirā marī basi i pooere oparākoa”, ārikuma. ¹⁵ Irasirirā ĩgūrē ñeā, pooe tarogue āiwāgā, wējēbéokōākuma, āriyupu Jesús.

Irasū āri odo, ĩgūsārē sērēñayupu:

—Musā péñamakū, ĩgū magūrē wējēadero puru, ¿nasirigakuri pooe opu ĩgūya pooere moārārē? Āsū irigukumi. ¹⁶ Irogue waa, ĩgūsārē wējē, iri pooere gajirā gapure sīgukumi, āriyupu Jesús.

ĩgū irasū ārimakū pérā, masaka gapu āsū āriñurā:

—Neō marīrē irasū waabirikōāburo, āriñurā.

¹⁷ Jesús gapu ĩgūsārē ĩā, āsū āri sērēñayupu:

—Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū āri gojasūdea, ¿naásū āriñuaro yāri? Āsū āri gojasūdero āārībú:
Suye ütāyere wii iririmasā béoadeaye merā gajigu gapu oārō turari wii irigukumi.✱

¹⁸ Sugu i ütāye weka meémejāgū, mutākōāgukumi. I ütāye gapu ĩgū weka meébejaro ĩgūrē oārī pogagāgue meémutūbéokōārokoa, āriyupu Jesús.

Romano marā opu masakare niyeru wajasearire Jesúre sērēñadea
(Mt 21.45-46; 22.15-22; Mr 12.12-17)

¹⁹ Paía oparā, Moisés gojadeare buerimasāde ĩgū i keori merā irasū āri weremakū pérā: “Marĩrē: ‘Pooe moārā irirosū ñerā āārā’, āriĭgū irikumi”, āri pérā, ĩgūrē peresu irimurā burō ñeāduadiñurā. Irasū ñeāduakererāta: “Masaka, ĩgūrē marĩ irasirimakū ĩārā, marĩ merā guarākuma”, āriñurā. Irasirirā ĩgūsārē gūisīā, ñeāmasĩbiriñurā. ²⁰ Irasirirā: “Gajinu ĩgūrē ñeārāra”, āri, ĩānurūtuyañurā. ĩgū ñerō yujumakū weresāmurā péduarā iriadiñurā. Irasirirā gajirārē irikatorārē ĩgū puro iriuñurā ĩgū werenírīrē pédorerā. “ĩgūrē sērēñarā waarā, masaka ĩūrōrē diaye irirā irirosū āārīka!” āri, ĩgūsārē iriuñurā. “Jesús ñerō werenímakū pérā, iri nikū marā opu purogue peresu iridorerā āiwāgārāra”, āri, ĩgūsārē iriadiñurā. ²¹ ĩgūsā Jesús purogue ejarā, āsū āriñurā:

—Buegu, mu iririkurire masīa. Mu āriktororo marĩrō werenía. Marĩpuyare diayeta buea. “¿Naāsū gūñarĩ masaka yare?” āri gūñarō marĩrō diayeta ĩgūsārē werea. Oparārē, ubu āārĩrādere āārĩpererārē surosūta ĩāa. ²² Irasirigu guare wereka! Romano marā opu marĩrē niyeru wajasearire marĩ wajarimakū, ¿ōāgorari, o ōāberi? āriñurā Jesúre.

²³ Jesús gapu ĩgūsā ñerō iriduarire masīsīā, ĩgūsārē āriyupu:

²⁴ —Niyeru koere āarīka! I koeguere, ¿noāya diapu keori, noāya wāi tuuyari? āriyupu.

—Romano marā opuya diapu keori, ĩgū wāita tuuyāa, āri yujñurā.

²⁵ ĩgūsā irasū ārimakū pégu, Jesús ĩgūsārē āsū āriyupu:

—Iro merē romano marā opuya āārĩrīrē ĩgūrē sīka! Marĩpuya gapure Marĩpure sīka! āriyupu.

²⁶ Irasirirā masaka péuro neō ĩgūrē ñerō āri werenímakū irimasĩbiriñurā. Ubu gapu ĩgū yujurire pérā péguka, toekōañurā.

Saduceo bumarā, Marĩpu boanerārē masūburire Jesúre sērēñadea
(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)

²⁷ Puru surāyeri saduceo bumarā Jesús purogue ejañurā. ĩgūsā: “Masaka boanerāgue masābirikuma”, āri burēmurā āārĩñurā. Irasirirā Jesúre āsū āriñurā:

²⁸ —Buegu, Moisés marĩrē āsū āri gojapídi āārĩmí: “Sugu marāpokudi pūrā marĩkegu ĩgore boaweomakū, ĩgū pagumu ĩgore dúunorēgukumi. Irasirirā, ĩgū igo merā pūrākurā ĩgū tīgū dagu pūrā irirosūta āārĩrākuma”, āri gojapídi āārĩmí.

²⁹ Iripoeguere sugu pūrā, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā āārĩunanerā āārĩmā. ĩgūsā tīgū gapu marāpoku, pūrā marĩgūta boakōāyupu.

³⁰ Irasirigu ĩgū dagu dokamuta ĩgū marāpo āārĩdeore dúunorēyupu. ĩgūde, ĩgū tīgū dagu irirosūta pūrā marĩgūta boakōāyupu. ³¹ ĩgūsā pērā dokamude pūrā marĩgūta boakōāyupu. Irasū dita pūrā marĩrāta boapereakōañurā.

³² ĩgūsā puru ĩgūsā marāpode boakōāyupo pama. ³³ ĩgūsā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā ũma ĩgore marāpokudiñurā. Irasirirā boanerā masāmakū, ¿niño marāpogora āārĩgokuri? āriñurā.

³⁴ Jesús ĩgūsārē yujuyupu:

—I ũmague āārĩrā, ũma, nome merā marāpokuma. ĩgūsā pūrā nomedere nomesuma. ³⁵ ĩgūsā irasirikeremakū, ũmugasigue āārĩmurā gapu irasū āārĩbirikuma. Marĩpu: “Ōārā āārĩma”, āri ĩārā, boanerāgue

masā, p̄r̄u ĩgũ p̄rogue m̄r̄ĩārākuma. Iroguere marāpokubirikuma. Īgūsā pūrā nomedere nomesubirikuma. ³⁶ Marĩp̄re wereboerā irirosū neō dupaturi boabirimurā āārĩsĩā, irasiribirikuma. Īgūsā Marĩp̄ masūnerā, ĩgũ pūrā āārĩrākuma. ³⁷ Iripoeguere Moisés ĩgũ yukugāgue ũjūrōgue waadeare gojadi āārĩmĩ. ĩgũ irogue āārĩmakū, Marĩp̄ āsū ārĩdi āārĩmĩ ĩgūrē: “Ȳu Abraham, Isaac, Jacob Op̄ta āārā”, ārĩdi āārĩmĩ. I merā boanerā masāburire marĩ masā. ³⁸ Abraham, Isaac, Jacob boanerā āārĩkererā, Marĩp̄ merā okarā āārĩma. Irasirigũ Marĩp̄ boanerā dupaturi masābirimurā Op̄ āārĩbemi. Okarā Op̄ āārĩmĩ. Āārĩpererā masaka boakererā, Marĩp̄ ĩūrō okarā āārĩma, ārĩyup̄ Jesús.

³⁹ ĩgũ irasū ārĩmakū pérā, surāyeri Moisés gojadeare buerimasā āsū ārĩñurā:

—Buegũ, m̄ ōārō yujua, ārĩñurā. ⁴⁰ Irasirirā neō dupaturi gaji ĩgūrē sērēñaduabiriñurā.

*“¿Noā parāmi āārĩturiagu āārĩrĩ Cristo?” ārĩ sērēñadea
(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)*

⁴¹ Jesús gap̄ āsū ārĩyup̄:

—¿Nasirirā Moisés gojadeare buerimasā: “Cristo, David parāmi āārĩturiagu āārĩmĩ”, ārĩrĩ? ⁴² David, Salmos wāikuri gojadea pūgue āsū ārĩ gojadi āārĩmĩ:

Marĩp̄, ȳ Op̄re āsū ārĩmĩ: “Ōō, ȳ diaye gap̄ doaka ȳ merā dorebu!

⁴³ Irasiriripoe m̄r̄ē ĩāturirārē m̄ dorerire tarinugānemobirimakū irigura”, ārĩmĩ, ārĩ gojadi āārĩmĩ David.✧

⁴⁴ David, Cristo ñekū āārĩkeregũ, ĩgūrē: “Ȳu Op̄ āārĩmĩ”, ārĩdi āārĩmĩ. ¿Nasirigũ, Cristo, David parāmi āārĩturiagu āārĩkeremakū, David ĩgūrē irasū ārĩyuri? ārĩyup̄ Jesús.

*Jesús, Moisés gojadeare buerimasārē: “Ñerō yáa”, ārĩ weresādea
(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)*

⁴⁵ Āārĩpererā masaka péurogue Jesús ĩgũ buerārē āsū ārĩyup̄:

⁴⁶ —Moisés gojadeare buerimasā ñerō iririre ōārō pémasĩka! Oparā irirosū surĩ yoari sãña, masaka ĩūrōgue waagorenama. Makā dekoguere masakare ōārō buremurĩ merā bokatĩrĩ ōādoremakū gāāmema. Nerērĩ wiriguere ñajārā, ōārĩ doarip̄erĩgue dita doadũama. Bosenarĩ āārĩmakũdere oparā doarigue dita doadũama. ⁴⁷ Wapiweyarā nome wajamomakū ĩā, ĩgūsāya wiirire ēmanokōāma. ĩgūsārē bopoñarĩ merā ĩābirikererā, yoaripoe Marĩp̄re sērē ĩmukatoma, masaka ĩgūsārē: “Marĩp̄re ōārō buremuma”, ārĩburo, ārĩrā. ĩgūsā irasiriri waja Marĩp̄ ĩgūsārē gajirā nemorō waja moāgũkumi, ārĩyup̄ Jesús.

21

*Wapiweyo bopogo Marĩp̄ya wiigue niyeru koeri sãdea
(Mr 12.41-44)*

¹ Jesús Marĩp̄ya wiigue āārĩgũ, iri wiima ĩgūsā āmuburi niyeru neērĩ kũmague wārĩ doebiri oparā ĩgūsā niyeru sãmakū ĩāyup̄. ² Sugo wapiweyo bopogode iri kũmague pe koegā, m̄érōgā wajakurĩ koerigārē sãmakū ĩāyup̄. ³ Iri koerire igo sãmakū ĩāgũ, āsū ārĩyup̄:

—Diayeta musārē werea. Igo wapiweyo bopogo i kūmague niyeru sãgõ, Marĩpu iũrõ gajirã ããrĩpererã ĩgũsã sĩadero nemorõ sãamo. ⁴ Gajirã wãri doebiri oparã wãro sĩkeremakũ, ĩgũsãya wãro duyãa. Igo gapu bopogo ããrikerego, igo baari wajariboadeare sĩpeokõãmo Marĩpũre bũremugõ, ãrĩyupu.

Jesús Marĩpũya wiire béoburimarē werede
(Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)

⁵ Surãyeri ĩgũ buerã Marĩpũya wiimarē ĩãrã, ãsũ ãrĩñurã:

—Õãrĩ ãtãyeripa merã iridea wii ããrã. Masaka iri wiire ĩgũsã sĩdeade õãrĩ ããrã, ãrĩñurã.

ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesús ĩgũsãrē ãrĩyupu:

⁶ —Musã i wiimarē dapagorare ĩãdãa. Sunu i wiima ããrĩpereri marĩ ĩãdea, i ãtãyeride mutãdijaperekõãrokoa. Neõ suye ãtãye gajiyewe weamũriadeade dujabirikoã, ãrĩyupu.

Jesús: “I ãmũ pereburi dupiyuro ãsũ waarokoa”, ãrĩ werede
(Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)

⁷ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, ĩgũrē sērēñañurã:

—Gũare buegu, ĩnaásũ ããrĩmakũ mũ ãrãderosũ waarokuri? ¿Ñeeno iri ĩmugukuri, iri irasũ waaburi dupiyuro? ãrĩñurã.

⁸ Jesús yũyũyupu:

—Õãrõ pémasĩka! Gajirã wãrã ãrĩkatorimasã aarirãkuma. “Yũ Marĩpu iriudi, Cristo ããrã”, ãrĩrãkuma. “Dapagorare i ãmũ pereburo aarisiãa”, ãrĩrãkuma. ĩgũsã ãrĩkatorire pébirikõãka! ⁹ Masaka musã pũro gãmewějērĩrē pérã, gajirogue marã ĩgũsã oparãrē béori kerere pérã, gukabirikõãka! I ãmũ pereburi dupiyuro irasũ waapũrorirokoa. Irasũ waakeremakũ, i ãmũ pereburo duyãrokoa dapa, ãrĩyupu.

¹⁰ Irasũ ãrĩ odo, ĩgũsãrē ãsũ ãrĩnemoyupu doja:

—Su bumarã, gaji bumarã merã gãmewějērãkuma. Su nikũ marã, gaji nikũ marã merã gãmewějērãkuma. ¹¹ Wãri makãrĩguere nikũ bũro ñomerokoa. Masaka wãrã wãboari merã boarãkuma. Pũrĩrikuri merã ñerõ tarirãkuma. Ñmũgasiguere bũro goeri, wãri gajino deyoarire ĩãrã, masaka bũro gũirãkuma.

¹² I ããrĩpereri irasũ waaburo dupiyuro musã yũre bũremurĩ waja gajirã musārē ñeã, ñerõ irirãkuma. Irasirirã marĩ judío masaka nererĩ wiirigue musārē weresã, peresu irirãkuma. Makãrĩ marã oparã pũroque ãĩãnarãkuma musārē wajamoãdorerã. ¹³ ĩgũsã iroque musārē ãĩjamakũ, musã gapu Marĩpũya õãrĩ kerere wererãkoa ĩgũsãrē. ¹⁴ ĩgũsã musārē oparã pũroque ãiwãgãmakũ ĩãrã, oparãrē yũjuburire gũñarikubirikõãka! “¿Naásũ ãrĩrãkuri ĩgũsãrē?” ãrĩ gũñarikubirikererãta ããrĩka! ¹⁵ Musã werenĩmakũ iritamugũra. Musārē irasũ iritamugũ, masĩrĩ merã õãrĩ werenĩrĩ merã weremakũ irigara. Musã irasũ weremakũ pérã, musārē ĩãturĩrã gapu musã werenĩrĩrē bokatĩũbirikuma. “Iri diaye ããrĩbea”, ãrĩmasĩbirikuma. ¹⁶ Surãyeri musã pagusãmarã, musã pagupũrã, musãya makã marã, musã merãmarãde musārē oparãguere wějẽdorerã wiarãkuma. Irasirirã musārē surãyerire wějẽrãkuma. ¹⁷ Yũre musã bũremurĩ waja ããrĩpereri marã masaka musārē ĩãturi doorãkuma. ¹⁸ ĩgũsã irasirikere-makũ, sudagã musãya poadagã neõ dederibirikoã. ¹⁹ Irasirirã musārē ñerõ irikeremakũ, yũre bũremurĩrē pirimerã, Marĩpu pũroque perebirĩ okari oparãkoa.

²⁰ 'Irasirirā wárā surara Jerusalén turo gāmegorobiatumakū ĩārā, iri makārē ĩgūsā béoburo mérōgā duyáa, āri masirākoa. ²¹ Irasū waamakū ĩārā, Judea nikūgue āārīrā ũtāyukugue ũmaduriburo. Jerusalēgue āārīrāde iri makārē wiriburo. Iri makā turo āārīrā Jerusalēguere dupaturi goedujāabirikōāburo. ²² Irasū waarínurī Marīpu ñerārē wajamoāñinurī āārīrokoa. Irasiriro āārīpereri ĩgūya werenírī gojadea pūgue gojaderosūta waarokoa. ²³ I nikū marā buro pūrīrō peñarākuma. Marīpu ĩgūsārē buro wajamoāgukumi. Irasū waamakū, nijīpagosā nome, ĩgūsā pūrā mirīrāgā oparā nomede buro ñerō tarirākuma. ²⁴ Surāyeri i makā marā gāmewējērōgue boarākuma. Boamerā gapure āārīpereri nikūgue āiwāgā, peresu irirākuma. Judío masaka āārīmerā Jerusalērē ñerō irirākuma. Irasirirā iri makā marārē tarinugārākuma. Marīpu, judío masaka āārīmerārē: “Iri makā marārē neō opabirikōāka pama!” ārīmakūgue opaduūrākuma.

Jesús i ũmugue ĩgū dupaturi aariburire weredea
(Mt 24.29-35, 42-44; Mr 13.24-37)

²⁵ 'I ũmū pereburi dupiyuro abe ũmumū, abe ñamimū, neñukāde deyori gorawayuakōārākuma. Wádiya turaro busuri, makūrī nikūguere buro ejarokoa. Irasirirā i ũmū marā āārīpererā buro gukarī merā diaye gūñamasībirikuma. ²⁶ ũmarōgue marā turarā naradari merā béosūrākuma. Irasū waamakū ĩārā, masaka i ũmū pereburire: “¿Aarisiakuri?” āri gūñarā, buro güiri merā kōmorā irirosū neō gūñajabirikuma. ²⁷ Irasū waaripoere masaka yu āārīpererā tīgū, wáro Marīpu turari merā, ĩgū gosesiriri merā ĩimikāyebogue i nikūguere yu dupaturi aarimakū ĩārākuma. ²⁸ Yu ārīderosūta iri goerire waapurorimakū ĩārā, musā yaarā āārīrā güibirikōāka! Güñaturari merā ũmugasigue ĩāmuka! Mérōgā duyáa, Marīpu musārē perebiri peamegue waabonerārē tauri ejaburo, āriyupu Jesús.

²⁹ Irasū āri odo, i keori merā ĩgūsārē werenemoyupu:

—Higueragu, o gajigu yuku noó gāāmedire ĩāka! ³⁰ Irigu pū maamamakū ĩārā: “Bojori waaburo mérōgā duyáa”, āri masīa. ³¹ Irigu waarósūta i āārīpereri yu ārīrī irasū waamakū ĩārā: “Marīpu ĩgūyarārē doreri aariburo mérōgā duyáa”, āri masirākoa. ³² Diayeta musārē werea. I ũmū marā boapereburo dupiyuro i āārīpereri yu ārīrī irasū waarokoa. ³³ ũmugasi, i nikūde pereakōārokoa. Yu werenírī gapu neō perebirikoa. Āārīpereri yu ārīrōsūta waayuwarikarokoa.

³⁴⁻³⁵ 'Yu dupaturi aariburinurē neō masībea musā. Irasirirā oārō pémasīka! Bosenurīrē irirā, ñerīrē iribirikōāka! Mejābirikōāka! I ũmumarē buro gūñarikūbirikōāka! Musā ire irasirimerā, gūñaña marīrō i ũmugue yu aarimakū ĩārā, gukabirikoa. Waibu gūñaña marīrō weadeadague ĩgū meésiajarosūta gūñaña marīrō yu aarínū masakare āārīpereri nikū marārē waarokoa. ³⁶ Irasirirā oārō pémasīrī merā yūka! Marīpure āsū āri sērēnikōāka! “I ũmū peremakū, guare iritamuka! Turarire sīka, guare oārō tariburo, āriġū! Irasirirā gna āārīpererā tīgūrē güiro marīrō bokatīrīrākoa”, āri sērēka ĩgūrē! āriyupu Jesús.

³⁷ Jesús ũmuriku Marīpuya wiigue buenayupu. Ñamiriku bue odogu, Olivos wāikudi ũtāūgue waa, iroque āārīboyoanayupu. ³⁸ Boyoripoe āārīmakū, āārīpererā masaka Marīpuya wiigue ĩgū buerire pérā waanañurā.

22

Judas Iscariote Jesúre wējēduarāguere ĩgūrē ĩmuburire āmudea
(Mt 26.1-5, 14-16; Mr 14.1-2, 10-11; Jn 11.45-53)

¹ Iripoere judío masaka pã wemasãrĩ morēña marĩrĩ baari bosenu, mērōgã duayayuro. Iri bosenu pascua wãikuyuro. ² Paía oparã, Moisés gojadeare buerimasã Jesúre wējēduarã: “¿Nasiri ĩgūrē wējērākuri marĩ?” ārĩñurã. ĩgūsã Jesúre wējēduakererã, masakare gũñurã.

³ Iripoere wãtĩ, Judas Iscariote wãikuguguere ñajãyuru ñerō iridoregu. Judas, Jesús buerã pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarã watopemu āārãdiyuru. ⁴ Wãtĩ ñajãdero puru, Judas paía oparã, Marĩpuya wiire korerã surara oparã puru waayuru. Irogue eja, ĩgũ Jesúre ĩmuburire ĩgūsã merã wereniyuru. ⁵ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pérã, usuyari merã: “Ĩgūrē mu guare ĩmumakũ, murē niyeru wajarirãkoa”, ārĩñurã. ⁶ Judas: “Jáu”, ārĩ, puru: “¿Naásũ āārĩmakũ, masaka ĩāberogue oparāguere yu Jesúre wiamakũ ōārokuri?” ārĩ gũñayuru.

Jesús ĩgũ buerã merã baatũnudea
(Mt 26.17-29; Mr 14.12-25; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

⁷ Puru pã wemasãrĩ morēña marĩrĩ baari bosenu āārĩnugārĩnu āārĩyuro. Irinu pascua bosenu iririnu āārĩmakũ, Marĩpu ĩũrō oveja majĩgūrē ĩgūsã wējērĩnu āārĩyuro. ⁸ Irinuta Jesús Pedrore, Juārē āsũ ārĩ iriuyuru:

—Marĩ pascua bosenu baaburire āmurã waaka!

⁹ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pérã, āsũ ārĩ sērēñañurã:

—¿Noogue marĩ pascua bosenu baaburire āmumakũ gāāmekuri? ārĩñurã.

¹⁰⁻¹¹ Jesús ĩgūsārē yujuyuru:

—Jerusalēgue waaka! Irogue sugu dekosoro kōāwāgāgūrē bokajarãkoa. ĩgūrē tuyaka! ĩgũ ñajãri wiigue ejarã, iri wii opure: “Guare buegu, āsũ ārĩ sērēñadoreami: ‘¿Dĩ taribugue yu buerã merã i pascua bosenure baagukuri?’ ārãmi”, ārĩka! ¹² Musã irasũ ārĩmakũ pé, wari taribu, āmarōgue ĩgūsã āmu odoadea taribure ĩmugukumi. Irogue marĩ baaburire āmuka! ārĩyuru Jesús.

¹³ Irasirirã iri makāgue waa, irogue eja, Jesús wereaderosũta bokaja, pascua bosenu baaburire āmuñurã.

¹⁴ ĩgūsã baaripoe ejamakũ, Jesús ĩgũ buerã pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarã merã baa doanĩyuru. ¹⁵ Irogue baa doanĩgũ, ĩgūsārē ārĩyuru:

—Yu boaburo dupiyuro i pascua bosenu baarire musã merã buru baadũaa. ¹⁶ Musārē werea. I bosenure marĩ dapagora irirosũ yu dupaturi neō irinembirikoa. Puru Yuru ĩgũyarārē dorerogue dupaturi iriyuwarikugukoa, ārĩyuru.

¹⁷ Irasũ ārĩ odo, iirĩripare āi, Marĩpura: “Murē usuyari sĩa”, ārĩ, ĩgūsārē āsũ ārĩyuru:

—Ire āi, dukawa iirĩka! ¹⁸ Musārē werea. I igui dekore marĩ dapagora iirirosũ yu dupaturi neō iirĩnembirikoa. Yuru ĩgũyarārē doreri ejadero purugue dupaturi iirĩgukoa doja, ārĩyuru.

¹⁹ Puru pãrē āi, Marĩpura: “Murē usuyari sĩa”, ārĩ, pãrē pea, ĩgūsārē āsũ ārĩ guereyuru:

—I yaa duru āārã. Yu musã ñerō iridea waja boagukoa. Irasirirã musã dapagora iriaderosũ nerē, pãrē baariku, yu musārē boabosarire gũñaka! ārĩyuru.

²⁰ Īgūsā baa odoadero p̄uṛu, p̄ārē āñaderosūta iiríripadere āī, Īgūsārē āsū āñiyup̄u:

—Yṛu m̄usārē boabosagu, yaa dí béori merā Yṛup̄u m̄usārē: “Ōārō irigura”, āñideare iriyuwarikugakoa.

²¹ ’Dapagorare yṛe wējēduarāguere yṛe ĩmubu ōō yṛu merā baa doaními. ²² Marīp̄u āñiderosūta yṛe āārīpererā tīgūrē waaró yáa. Yṛe ĩmubu gapure ñetariro waarokoa, āñiyup̄u.

²³ Īgū irasū āñimakū p̄erā, Īgūsā basi āsū āñī gāme sērēñañurā:

—¿Noā marī watopeguere irasiribukuri? āññurā.

Jesús buerā: “Marī watopere, ¿noā āārīpererā nemorō āārīgukuri?” āñī guaseodea

²⁴ P̄uṛu Jesús buerā āsū āñī gāme guaseoñurā:

—Marī watopere, ¿noā āārīpererā nemorō āārīgukuri? āññurā.

²⁵ Jesús gapu Īgūsārē āñiyup̄u:

—I nikū marā oparā Marīp̄ure b̄uremumerā gapu Īgūsāyarārē dorerā, turaro merā dorema. Irasirirā Īgūsā oparārē: “Masakare ōārō iritamurā āārīma”, āñīma. ²⁶ M̄usā tamerā i nikū marā oparā irirosū iribirikōāka! Āsū gapu irika! M̄usā watopeguere sugu gajirā nemorō āārīduagu, m̄usā nemorō ubu āārīgū maamu irirosū āārīburo. M̄usārē doreduagu, moāboegu irirosū m̄usārē iritamugū āārīburo. ²⁷ M̄usā gūñamakū, ¿niño gapu gajigu nemorō āārīgū āārīrī? ¿Baa doanīgū gapu, o Īgūrē baari ejogu gapu āārīrī? Āsū āārā. Baa doanīgū gajigu nemorō āārīmi. Yṛu gapu m̄usā watopegue āārīgū, m̄usārē moāboegu irirosūta m̄usārē iritamugū aaribú.

²⁸ ’Masaka yṛe ñerō irikeremakū, m̄usā yṛu merā āārīnīkōābu. ²⁹ Irasirigu, Yṛup̄u yṛe Īgūyarā Op̄u píderosū, yṛu m̄usādere oparā sóogura. ³⁰ Irasirirā, yṛu Īgūyarā Op̄u āārīrōgue m̄usāde, yṛu merā iirí, baa doanírākoa. Irogue m̄usā pe mojōma pere su gubu peru p̄erēbejari oparā doarire doarākoa. Irasirirā Israel bumarārē pe mojōma pere su gubu peru p̄erēbejari buri marārē dorerākoa, āñiyup̄u.

Jesús Pedrore: “Yṛe masīkeregu: ‘Masībea’, āñīgukoa”, āñī weredea (Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹ Irasū āñī odo, marī Op̄u Jesús Pedrore āsū āñiyup̄u:

—Simón, yṛe péka! Wātēa op̄u Satanás Yṛup̄ure sērēadami, trigo gasirire koro, yṛasiribéoro irirosū m̄usārē yṛe b̄uremurirē pirimakū irīduagu.

³² Īgū irasū irīduakeremakū, yṛu gapu m̄uya āārībure Yṛup̄ure sērēbosabu, m̄u yṛe b̄uremurirē piribirikōāburo, āñīgū. Irasirigu yṛe dupaturi ōārō gūñaturadero p̄uṛu, m̄uyarā yṛe b̄uremurārē gūñaturamakū irika! āñiyup̄u.

³³ Īgū irasū āñimakū pégu, Pedro āñiyup̄u:

—Yṛu Op̄u, m̄urē peresu irirā, yṛdere m̄u merāta peresu iriburo. M̄urē wējērā, yṛdere m̄u merāta wējēburo, āñiyup̄u.

³⁴ Jesús Īgūrē āñiyup̄u:

—Pedro, m̄urē werea. Dapagā ñami āgābo wereburo dupiyuro yṛe masīkeregu urea gajirārē: “Masībea”, āñīkatogakoa, āñiyup̄u.

Jesúsre Īgūsā ñeāburo dupiyuro waadea

³⁵ Irasū āñī odo, Jesús Īgū buerārē āsū āñī sērēñayup̄u doja:

—¿Sōō āārīdeapoere m̄usā niyeru, surí āñārí ajurí, gubu surí opamerā m̄usārē yṛu iriudeapoere ñeénorē gāāmenemorí?

—Neō gajino gāāmenemobiribu, āñī yṛjuñurā.

36 Īgūsā irasū ārimakū, āriyupū doja:

—Dapagora gapure suri, niyeru āiārī ajuri oparā, irire āiaka! Musārē sareri majīri marīmakū iārā, musāya suri wekamarē dua, su majī wajarika! 37 Ire musārē werea. Marīpūya werenīri gojadea pūgue gojaderosūta yure waarō yāa. Āsū āri gojasūdero āārībū: “ Īgūde ñegū irirosū ñerā watopeguere āārīdi āārīmi”, āri gojasūdero āārībū, āriyupū. Īgū irasū ārimakū pērā, Īgū buerā Īgūrē āriñurā:

38 —Gua Opū, pe majī sareri majīri opāa, āriñurā.

—Ōsiáa, āri yujuyupū Jesús.

Jesús Getsemanígue Marīpure sērēdea

(Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)

39 Purū Jesús Īgū irinarōsū Olivos wāikudi utāūgue waakōāyupū. Īgū buerāde Īgū merā waañurā. 40 Irogue ejagu, Jesús Īgūsārē āriyupū:

—Marīpure sērēka, wātī ārimēsārīrē iribukoa, āriā, āriyupū.

41 Irasū āri odo, Īgū suguta yoaweyaro waa, ñadukupuri merā ejamejāja, Marīpure āsū āri sērēyupū:

42 —Au, yū ñerō tariburire tauduagu, tauka! Yū irasū ārikeremakū, yū gāāmerōsū iribirikōāka! Mū gāāmerōsū gapū yure waaburo, āriyupū.

43 Īgū irasū ārimakū, Marīpure wereboegu amugasigüe āārādi Jesúre deyoayupū Īgūrē gūñaturamakū irigu. 44 Jesús buro pūrīsīgū Marīpure sērēadero nemorō Īgūrē sērēnemoyupū doja. Īgū ñajāsūririta dí yeri pagayeri wiri, yebague yuriyuro.

45 Marīpure irasū āri sērē odo, wāgānugā, Īgū buerā purogue ejagu, buro bujawereri merā kāriārē bokajayupū. 46 Irasirigu Īgūsārē āriyupū:

—¿Nasirirā kāriiri? Yobeka! Marīpure sērēka, wātī ārimēsārīrē iribukoa, āriā, āriyupū.

Jesúre ñeñwāgādea

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)

47 Īgū irasū āri wereripoe masaka wārā ejañurā. Judas pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā buerā watopemū āārādi masakare dupiyuyupū. Jesús puro eja, Īgūrē bokatīri, Īgūya wayupārārē mimiyupū. 48 Īgū irasū mimimakū iāgū, Jesús gapū Īgūrē āriyupū:

—Judas, ¿yure āārīpererā tīgūrē yure iātūrirāguere wiagu, yaa wayupārārē mimiri mū? āriyupū.

49 Īgū irasū ārimakū, Jesús buerā Īgūrē masaka ñeāburire masīrā: “Gua Opū, ¿gua sareri majīri merā Īgūsā merā gāmekēāsi?” āriñurā.

50 Irasū āri, sugū Jesús buegu Īgūya sareri majī merā paía opure moāboagure diaye gapūma gānipūrē dītítā dijukōāyupū. 51 Īgū irasiri-makū iāgū, Jesús āriyupū:

—Iropata irika! Inorē irinemobita! āriyupū.

Āri odo, gānipū āārāderore moāñayupū. Īgū moāñamakū, Īgūya gānipū ōākōāyuro doja. 52 Irasiri odo, Īgūrē ñeāmurārē: paía oparārē, Marīpūya wiire korerā surara oparārē, judío masaka murādere āriyupū:

—¿Nasirirā sareri majīri merā, yukū dukari merā sugū yajarimasūrē ñeārā aarirā irirosū yure ñeārā aariri? 53 Ūmurikū Marīpūya wiigüe musā merā yū āārīmakū, yure neō ñeābiribū. Irasū āārīkeremakū, dapagora musā yure ñerō iriripoe ejasiáa. Wātī nañtīārōgue āārīgú musārē dorerire irirā yāa musā, āriyupū.

Pedro Jesúre masíkeregu: “Masíbea”, áriídea

(Mt 26.57-58, 69-75; Mr 14.53-54, 66-72; Jn 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Pɛɽɽu Jesúre ñeã, paía opɽya wiigue áĩãñurã. Ígüsã Ígürẽ áĩãmakũ, Pedro Ígüsãrẽ yoaweyarogue tɽyayupɽ. ⁵⁵ Irogue ejarã, makãpɽro ñajãrõma yeba dekogue peame diiũñurã. Irasirirã irime tɽro sũma doaníñurã. Pedro Ígüsã pɽro eja, Ígüsã watopegue doayupɽ. ⁵⁶ Sugo moãboerimasõ, Ígũ peame tɽro doamakũ íãgõ, Ígürẽ õãrõ íã, gajirãrẽ àsũ ári wereyupo:

—Íide Ígũ merã áãrĩdita áãrãmi, áriyupo.

⁵⁷ Igo irasũ áriĩmakũ pégu, Pedro áriĩkatori merã:

—Yɽ Ígürẽ neõ masíbea, ári yɽjɽyupɽ. ⁵⁸ Mérõgã pɽɽu gajigu Ígürẽ íã, àsũ áriyupɽ:

—Mude Jesús buerã merãmɽta áãrã, áriyupɽ.

—Neõ áãrĩbea yɽ, áriyupɽ Pedro.

⁵⁹ Su hora pɽɽu gajigu gajirãrẽ àsũ ári wereyupo:

—Íi diayeta Ígũ merã áãrĩdita áãrĩmi. Galileamɽta áãrĩmi, áriyupɽ.

⁶⁰ Ígũ irasũ áriĩmakũ, Pedro yɽjɽyupɽ:

—Yɽ, mɽ werenígürẽ masíbea, pémasĩbirikoa, áriyupɽ.

Ígũ irasũ áriĩripoeta ágãbo wereyupɽ. ⁶¹ Ígũ weremakũ, marĩ Opu Jesús yoaweyarogue áãrĩgũ Pedrorẽ íã gãmeuyupɽ. Ígũ irasũ íãmakũ, Pedro, Jesús Ígürẽ: “Dapagã ñami ágãbo Ígũ wereburo dupiyuro mɽ yɽre masíkeregu, ɽrea: ‘Masíbea’, áriĩkatogukoa”, áriĩdeare gũñabokayupɽ. ⁶² Irire gũñaboka, wiria, bujawereri merã bɽro oreyupɽ.

Jesúre ñerõ iri buridadea

(Mt 26.67-68; Mr 14.65)

⁶³ Jesúre korerã surara Ígürẽ burida, páñurã. ⁶⁴ Irasũ Ígürẽ párã, suríro gasiro merã Ígũya koyere sɽabiato:

—¿Noã mɽrẽ pári? Áriĩbokaka! áriĩñurã.

⁶⁵ Wári gaji ñerõ ári buridañurã.

Jesúre oparã pɽrogue áĩadea

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶ Gajinɽ gapɽ boyodujimejãripoẽ judío masaka mɽrã, paía oparã, Moisés gojadeare buerimasãde nerẽñurã. Pɽɽu Ígüsã nerẽrõgue Jesúre áija, àsũ ári sãrẽñañurã:

⁶⁷ —Wereka gɽare! ¿Mɽ, Marĩpɽ iriudi Cristota áãrĩrĩ? áriĩñurã.

Jesús Ígüsãrẽ yɽjɽyupɽ:

—Musãrẽ: “Yɽ Ígũta áãrã”, áriĩmakũ, yɽre bɽremubirikoa.

⁶⁸ Musãrẽ gajinorẽ yɽ sãrẽñamakũ, yɽre yɽjubirikoa. ⁶⁹ Musã yɽre bɽremubirikeremakũ, mérõgã pɽɽu Yɽpɽ turatarigu yɽre áãripererã tígürẽ Ígũ diaye gapɽ doamakũ irigukumi, áriyupɽ.

⁷⁰ Ígũ irasũ áriĩmakũ pérã, áãripererã Ígürẽ sãrẽñañurã:

—¿Irasũ áriĩgũ, Marĩpɽ magũta áãrĩrĩ mɽ? áriĩñurã.

—Ígũta áãrã musã áriĩrõsũta, ári yɽjɽyupɽ Jesús.

⁷¹ Ígũ irasũ áriĩmakũ, àsũ áriĩñurã:

—Nasirimurã gajirã Ígürẽ weresãrĩrẽ pénemobirikoa marĩ! Ígũ werenírĩrẽ marĩ basita pésiãa, áriĩñurã.

23

Jesúre Pilato puro ãijadea

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Irasũ arĩ odo, ããrĩpererã wãgãñgã, Jesúre opu Pilato wãikũgu purogue ãĩãñurã. ² Jesúre irogue ãijarã, ãsũ arĩ weresãñgãñurã:

—Ĩi marĩya nikũ marãrẽ ñerõ iridoremakũ péabu. Romano marã opu niyeru wajasearire: “Wajaribirikõãka!” arĩrĩrẽ péabu. Gajidere: “Yũ judío masaka Opu, Cristo ããrã”, ãrãmi, ãrĩñurã.

³ Īgũsã irasũ arĩmakũ pégu, Pilato Jesúre sërẽñayupu:

—¿Mũta ããrĩrĩ, judío masaka Opu?

—Mu arĩrõsũta Īgũta ããrã, arĩ yujũyupu Jesús.

⁴ Īgũ irasũ arĩmakũ, Pilato paía oparãrẽ, masaka irogue ããrĩrãrẽ arĩyupu:

—Ĩrẽ neõ ñerĩ iridea máa, yũ ĩãmakũ, arĩyupu.

⁵ Īgũ irasũ arĩkeremakũ, Īgũsã gapu buro weresãñemoñurã:

—Īgũ bueri merã masaka oparãrẽ tarinũgãmakũ iriami. Galilea nikũgue irire irinũgãmi. Dapagorare i makãguedere irasũta irigu ejãami, ãrĩñurã.

Jesúre Herodes puro ãijadea

⁶ Īgũsã irasũ arĩmakũ pégu, Pilato gapu sërẽñayupu:

—¿Ĩi Galileamũta ããrĩrĩ? arĩyupu.

⁷ “Iromũta ããrĩmi”, arĩ, Īgũsã yujũmakũ pégu, Pilato surarare: “Jesúre Galilea nikũ marã opu Herodes puro ãiaka!” arĩyupu. Iripoere Herodes Jerusalégue ããrĩyupu. ⁸ Iro dupiyuro Herodes Jesús iridea kerere pédi ããrĩmĩ. Irasirigu yoaripoe Īgũrẽ buro ĩãduagu iriadiyupu. Jesús Īgũ turari merã iri ĩmumakũ ĩãduagu iriadiyupu. Irasirigu Īgũ puro Īgũsã Jesúre ãijamakũ ĩãgũ, buro usũyayupu. ⁹ Wári Jesúre sërẽñadiyupu. Īgũ sërẽñakeremakũ, Jesús gapu Īgũrẽ neõ yujũbiriyupu. ¹⁰ Paía oparã, Moisés gojadeare buerimasãde Herodes puro ejanerã, Jesúre turaro merã weresãñurã. ¹¹ Puru Herodes Īgũya surara merã Jesúre burida, ñerõ iriñurã. Īgũrẽ buridarã, õãrĩ surĩrore opũyañerẽ sãñurã. Irasiri odo, Herodes: “Īgũrẽ Pilato purogue ãiaka doja!” arĩyupu. ¹² Herodes, Pilato merã iro dupiyuroguere gãme ĩãduabirinerã ããrĩkererã, irinũ merã gãmesarĩñurã.

Jesúre wějẽdoredea

(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39–19.16)

¹³ Puru Pilato paía oparãrẽ, judío masaka oparãrẽ, masakadere siiu neõ, ¹⁴ ãsũ arĩyupu:

—Musã ĩrẽ yũ puro ãijarã: “Ĩi masakare ñerõ iridoremi”, ãrãbu musã yũre. Musã ĩrõ, yũ ĩrẽ sërẽñapeoabu. Musã ĩrẽ weresãkeremakũ, ĩĩ ñerõ iridea máa, yũ ĩãmakũ. ¹⁵ Herodede: “Ĩrẽ neõ ñerĩ iridea máa”, ãrãyupu. Dupaturi ĩrẽ yũ puro iriuañumi doja. Irasiriro ĩrẽ wějẽdoreri máa. Musãde ire masĩa. ¹⁶ Irasirigu yũ Īgũrẽ tãrãdoregukoa. Puru Īgũrẽ wiugura, ãrãdiyupu Pilato.

¹⁷ Pilato, bojoriku pascua bosenu ããrĩmakũ, sugu peresugue ããrãdire Īgũsã wiudoregure wiunayupu. ¹⁸ Irasirirã, Pilato: “Jesúre wiugura”, Īgũ arĩmakũ pérã, ããrĩpererã masaka suro merã ãsũ arĩ gaguinĩñgãñurã:

—Jesúre wějẽkõãka! Barrabás gapure wiuka! arĩñurã.

¹⁹ Īi Barrabáre iro dupiyuro Jerusalégué oparārē Īgū béoduadea waja, gajirārē Īgū wējēdea waja, peresu irinerā āārīmá. ²⁰ Pilato Jesús gapure wiuduadiyupu. Irasirigu masakare Īgūrē wiuburire dupaturi sērēñayupu doja. ²¹ Īgū Jesúre wiudakeremakū, Īgūsā gaguiníadero nemorō gaguinínurā doja:

—Curusague pábiatú wējēka Īgūrē! Wējēkōāka Īgūrē! ārīñurā.

²² Īgūsā irasū ārīmakū, Pilato urea waaró merā Īgūsārē āsū ārādiyupu doja:

—¿Ñeéno ñerīrē iriari Īi, musā irasū ārī gaguinímakū? Yu Īāmakū, neō Īgūrē ñerī iridea máa. Irasiro Īrē wējēdoreri máa. Irasirigu Īgūrē tārādore, wiugura, ārādiyupu.

²³ Īgū irasū ārīmakū, masaka, paía oparāde buro gaguinínemo: “Curusague pábiatú wējēka Īgūrē!” ārīñurā. Pilato, Īgūsā irasū ārī gaguinímakū neō bokatūbiri: “Musā gāāmerō irika!” ārīyupu. ²⁴ Irasirigu, Īgūsā ārīrōsūta Jesúre curusague pábiatú wējēdoreyupu. ²⁵ Puru Īgūsā sērērōsūta Barrabáre peresugue āārīgūrē, oparārē béoduadire, masakare wējēdi gapure wiuyupu. Irasiri odo, Pilato: “Musā gāāmerōsū irika Jesúre!” ārīyupu.

Jesúre curusague pábiatúdea

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶ Jesúre curusague wējēmurā Īgūsā āiwāgāripoe sugu Simón wāikugu Cirene wāikuri makāmu Jerusalén turogue āārādi goedujariyupu. Irasirirā Īgūrē bokatīrī, ñeā, Jesús kōādea curusare kōātayadorenurā.

²⁷ Wārā masaka Jesúre waaburire Īārā Īgūrē tuyañurā. Īgūsā watopegue nome Īgūrē Īārā, gaguiní bujawereri merā oretuyañurā. ²⁸ Īgūsā oremakū pēgu, Jesús Īgūsārē Īāgāmeu, āsū ārīyupu:

—Jerusalén marā nome yure orebirikōāka! Musā basi, musā pūrāya āārīburire oreka! ²⁹ Purgue masaka ñetariro tarirākuma. Āsū ārīrākuma: “Neō pūrākumerā, miññamerā nome āārīmakū ōataribuyo”, ārīrākuma. ³⁰ Ītāyukure āsū ārīrākuma: “Guare tāu wējē, dedeukōāburo”, ārīrākuma. ³¹ Masaka yure waja opabire ñerō irimakū, waja oparā gapu ñetariro tarirākuma, ārīyupu.

³² Jesúre āiwāgārā, pērā ñerō iririmasādere Īgū merā wējēsūmurārē āiwāgāñurā. ³³ Īgūsārē āiwāgārā, masaku dipuru boaweadea pero wāikurogue eja, Jesúre curusague pábiatú āiwāgūnúñurā. Ñerō iririmasādere curusarigue pábiatú āiwāgūnúñurā. Sugure Īgū diaye gapu, gajigure Īgū kúgapu pábiatú āiwāgūnúñurā. ³⁴ Īgūsā Jesúre curusague pábiatú āiwāgūnúmakū, Jesús ārīyupu:

—Añ, Īgūsā ñerō iririre kātika! Īgūsā yure irasiririre pémasībema, ārīyupu.

Surara Īgū surí sāñadeare: “Ubu ārīboka birarā: ‘¿Noārē dujarokuri?’ ” ārīñurā irire Īgūsā basi gāme dukawamurā. ³⁵ Masaka iroque āārīrā Īāñínurā. Oparāgueta Jesúre āsū ārī buridañurā:

—Gajirā gapure taumi. Irasirigu diayeta Cristo, Marīpu beyedi āārīgú Īgū basi tauburo, ārīñurā.

³⁶ Surarade Īgūrē buridañurā. Īgū puro waa ejanugārā, igui deko sūrīrē Īgūrē iirídoreadiñurā. ³⁷ Irire irirā, Īgūrē āsū ārīñurā:

—Mu diayeta judío masaka Opu āārīgú, mu basi tauka! ārīñurā.

38 “Īi āsū iridea waja boami”, āriṛā: “Īita judío masaka Opᵤ āārīmi”, āri gojadea majirē curusague ĩgū weka pábiatúñurā. Griego ya merā, latín ya merā, hebreo ya merā gojasūyuro.

39 Sugu ñerō iridi, Jesús merā ĩgūsā pábiatú āiwāgūnūdi Jesúre ñerō āri turiyupᵤ:

—Mᵤ diayeta Cristo āārīgú, mᵤ baside tau, guadere tauka! āriyupᵤ.

40 ĩgū irasū ārīmakū pégu, gajigu gapᵤ ĩgūrē āsū āriyupᵤ:

—Irasū āribirikōāka! ¿Marīpᵤre güiberi irasū ārīgū? Marīrē suro merā wajamoāma. 41 Marī gapᵤre marī ñerī iridea waja diayeta wajamoāma. Īi gapᵤ ñerīrē neō iribi āārīmi, āriyupᵤ.

42 Irasū āri odo, Jesúre āsū āriyupᵤ:

—Jesús, mᵤyarā Opᵤ ñajāgū, yudere gūñaka! āriyupᵤ.

43 —Diayeta murē werea. Dapagāta yᵤ merā paraíso wāikurogue āārīgukoa, āriyupᵤ Jesús ĩgūrē.

Jesús boadea

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30)

44 Pᵤrᵤ goeripoe āārīmakū, i nikū āārīpererogue naītīākōāyuro. Ure hora gora naītīāyuro. 45 Abede deyomarīyupᵤ irasū waaripoere. Marīpᵤya wii poekama taribu makāpᵤro kāmutari gasiro deko merā yeguesia-jakōāyuro. 46 Irasirigu Jesús turaro merā āsū āri gaguinīyupᵤ:

—Aᵤ, yaa yᵤjupūrārē murē wiáa, āriyupᵤ.

Irasū ārīgūta, kōmoakōāyupᵤ.

47 Romano marā surara opᵤ irasū waamakū ĩāgū, Marīpᵤre usuyari sīyupᵤ. Āsū āriyupᵤ:

—Diayeta ĩi ñerō iribi āārādañumi, āriyupᵤ.

48 Āārīpererā masaka iro Jesúre waarīre ĩārā ejanerā ĩgū boamakū ĩārā, burō bujawereri merā ĩgūsāya koretibirire páwāgā, ĩgūsāya wiirigue dujáakōāñurā. 49 Āārīpererā Jesús merāmarā, Galileague ĩgūrē tᵤyanerā nomede yoarogue Jesúre irasū waarīre ĩānīñurā.

Jesúya dupᵤre masāgobegue pídea

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

50-51 Irogue sugu José wāikugu Judea nikūmu, Arimatea wāikari makāmᵤ āārīyupᵤ. ĩgū ōāgū, diayemarē irigu, Marīpᵤ ĩgūyarārē doreri ejaburire yúgu āārīyupᵤ. ĩgū judío masaka oparā watopemᵤ āārīkeregu, Jesúre ĩgūsā: “Wējēka!” ārīmakū pégu: “Jáᵤ”, āribiridi āārīmi. 52 Irasirigu Pilato pᵤrogue waa, Jesúya dupᵤre yáabu sērēyupᵤ. 53 Sērē odo, Jesúya dupᵤre curusague āārīrī dupᵤre āidiju, ōārī suri gasiro merā ōmayupᵤ. Ōma odo, ūtāyegue mádea gobegue píyupᵤ. Iri gobe neō sugu boadire yásūñi marīrī gobe āārīyuro. 54 José Jesúre yáarinᵤ judío masaka siñajārīnᵤma āārīburire ĩgūsā āmuyurinᵤ āārīyuro. I siñajārīnᵤ ñajāburo mérōgā dᵤyayuro.

55 Galileague Jesúre tᵤyanerā nome masāgobegue José waamakū ĩārā, waañurā. Iri gobegue Jesúya dupᵤre ĩgū pímakū ĩāñurā. 56 ĩgūsā irasū ĩādero pᵤrᵤ, ĩgūsā āārīrī wiigue dujáakōāñurā. Dujaja, sūrōrērē ĩgūya dupᵤre pípeoburire āmuñurā. Āmu odo, siñajārīnᵤ āārīmakū, Moisés dorederosūta siñajāñurā.

24

*Jesús masādea**(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)*

¹ Semana āārīpuroiririnu* āārīmakū, boyodujimejāripoe ĩgūsā nome dupaturi Jesúya dupure yáadea masāgobegue waañurā. ĩgūsā sūrōrī āmuadeare āiñurā. Gajirā nomede ĩgūsā merā wapikawāgāñurā. ² Irogue ejarā, iri gobe biadea utā majirē gajirogue oyamakū iñurā. ³ Irire iārā, diayeta ñajākōñurā. Irogue ñajājarā, neō marī Opu Jesúya dupure bokabiriñurā. ⁴ Irasirirā buro gūka, naásū irimasībiriñurā. “¿Naásū waáyuri?” āri gūñaripoeta gūñaña marīrō pērā ūma surī gosesiriri sāñarā ĩgūsā puro nīmakū iñurā. ⁵ ĩgūsārē iārā, buro güiri merā muúsiañurā. ĩgūsā irasiri-makū iārā, ūma ĩgūsārē āriñurā:

—¿Nasirimurā boanerārē yáarogue okagure āmarī? ⁶ Ōōrē mámi. Masāsiami. Gūñaka, ĩgū musā merā Galileague āārīgú musārē ārideare! ⁷ Āsū ārimi: “Yu āārīpererā tīgū āārīgú masaka ñerāguere wiasūgūka. ĩgūsā yure curusague pábiatú wējēmakū, ūrenu waaró merā Marīpu yure masūgukumi”, ārimi, āriñurā.

⁸ ĩgūsā irasū ārīmakū pērā, Jesús ārideare gūñabokañurā. ⁹ Irasirirā masāgobegue āārānerā goedujajarā, āārīpereri ĩgūsā iādeare Jesús buerā pe mojóma pere su gubu suru pērēbejarārē wereñurā. Irasū āārīmakū, gajirārē Jesúre buremurā āārīpererārē irire wereñurā. ¹⁰ Jesús buerārē iri kerere wererā ejanerā nome iisāku āārīñurā: María Magdalena, Juana, gajigo María Jacob pago, irasū āārīmakū gajirā nome āārīñurā. ¹¹ ĩgūsā iādeare werekeremakū, Jesús buerā gapu buremubiriñurā. “Irasū ārikōārā yāma iisā nome”, āri gūñañurā.

¹² Pedro gapu masāgobegue iāgū ūmawāgāyupu. Iri gobegue iāgū ejagu, Jesúya dupure ōmadea gasiro gajiro gapu túpeoadea gasiro ditare iāyupu. Irire iāgūka: “¿Naásū waáyuri?” āri gūña, ĩgū āārīrī wiigüe dujúakōāyupu.

*Emaús wāikuri makā waarí maague Jesús pērārē deyoadea**(Mr 16.12-13)*

¹³ Jesús masādeanurēta pērā ĩgū buerire tuyarā Emaús wāikuri makā waarí maague waarā iriñurā. Emaúge waaró, Jerusalén merā wiriwāgāmakū pe mojóma pere su gubu suru pērēbejari kilómetro yoaro āārīyuro. ¹⁴ Maa waarā, āārīpereri Jesúre waadeare wereniñurā. ¹⁵ Irire wereniripoe Jesús ĩgūsā puro aari, ĩgūsā merā waayupu. ¹⁶ ĩgū, ĩgūsā merā waamakū iākeremakū, gajino ĩgūsārē ĩgūrē iāmasībirimakū iriyuro.

¹⁷ Jesús ĩgūsārē sērēñayupu:

—¿Ñeénorē werenirā yári, musā maa waarā? ārīyupu.

ĩgū irasū ārīmakū pērā, buro bujawereri merā maa deko dujanugāñurā.

¹⁸ Cleofas wāikugu Jesúre āsū āri yujuyupu:

—Āārīpererā inurī Jerusalēgue waadeare masīma. ¿Mu sugata irogue āārādi irasū waadeare masīberī? ārīyupu.

¹⁹ ĩgū irasū ārīmakū, Jesús ĩgūsārē:

—¿Naásū waáari? ārīyupu.

ĩgūrē āriñurā:

* 24:1 Semana āārīpuroiririnu, domingo āārā.

—Jesús Nazaretmurē ĩgūsā iriadeare werenírā iriabu. ĩgū Marĩpuya kerere weregu āārādimi. Āārĩpererā masaka ĩūrō, Marĩpu ĩūrōguedere ĩgū turari sĩrĩ merā irigu, ĩgūyare weregu āārādimi. ²⁰ Paía oparā, gajirā marĩ oparā merā ĩgūrē wējēdorerā, romano marā oparārē wiáama. ĩgūsā irasū wiamakū, curusague pábiatú wējēama. ²¹ “ĩgū marĩrē taubu, marĩ Israel bumarā Opu āārĩbu, marĩ yúdi āārĩmi”, ārĩ gūñadibu gua ĩgūrē. Irasiriro dapagā merā urenu waáa, ĩgūrē wējēadero puru. ²² Surāyeri gua merāmarā nome, ĩgūsā wereri merā guare gukamakū iriama. Dapagā ñamigāgora ĩgūrē yáaderogue ejañurā. ²³ Irogue eja, ĩgūya dũpũre bokamerāta, gua pũrogue goedujajama. “Irogue guare kērō irirosū waamakū, Marĩpũre wereboerārē ĩābu”, ārāma. Marĩpũre wereboerā ĩgūsārē: “Jesús okami”, ārādeadere wereama guare ĩgūsā nome. ²⁴ Puru gajirā gua merāmarā ĩgūrē yáaderogue eja, ĩgūsā nome ārāderosũta ĩāñurā. ĩgūsāde Jesúre ĩābirañurā, ārĩ wereñurā Cleofasā Jesúre.

²⁵ ĩgūsā irasū ārĩmakū pégu, Jesús ĩgūsārē ārĩyupu:

—Musā pémasĩmerā āārā. ¿Noópa yoaripoe Marĩpuya kerere weredupiyunerā gojadeare oārō pémasĩrĩ merā bũremubirikōārĩ musā? ²⁶ Marĩpu iriudi Cristo ĩgū ãmugasigue murĩaburo dupiyuro, ĩgūyarā Opu ñajāburo dupiyuro ĩgūrē ñerō tarigakumi, ārĩ gojanerā āārĩmá. ¿Ire masĩberi musā? ārĩyupu.

²⁷ Jesús irasū ārĩ odo, Marĩpuya kerere weredupiyunerā gojadea pũgue āārĩpereri ĩgūsā ĩgūrē gojayudeare: “Āsū ārĩduaro yáa”, ārĩ wereyupu ĩgūsārē. Moisés gojadeare werenugāyupu. Puru āārĩpererā Marĩpuya kerere weredupiyunerā gojadeare wereyupu.

²⁸ Puru ĩgūsā waaró Emaúgue ejamakū, Jesús iri makārē tariwāgāgũ irirosū iriyupu. ²⁹ ĩgū irasū tariwāgāmakū ĩārā, ĩgūrē āsū ārĩñurā:

—Gua merā dujaka! Ñamikague āārā. Naĩmejārōgue yáa, ārĩñurā.

Irasirigu Jesús ĩgūsā merā waa, ĩgūsāya wiigue ñajākōāyupu ĩgūsā merā dujagu. ³⁰ Puru ĩgūsā merā baa doanígũ, pārē āi, Marĩpũre: “Murē usuyari sĩa”, ārĩ, pārē pea, ĩgūsārē guereyupu. ³¹ ĩgū irasirimakū ĩārāgueta: “Jesúta āārĩmi”, ārĩ ĩāmasĩñurā. ĩgūsā ĩāmasĩmakūta, dederiakōāyupu ĩgūsārē. ³² ĩgū irasū dederiadero puru, ĩgūsā basi āsū ārĩ gāme werenĩñurā:

—Maague ĩgū marĩrē: “Marĩpuya werenĩrĩ gojadeare: ‘Āsū ārĩduaro yáa’”, ārĩ weremakū pérā, bũro usuyari merā: “Ōātaria”, ārĩ péñabu, ārĩñurā.

³³ Irasirirā mata Jerusalēgue gāme dujáakōāñurā. Irogue eja, Jesús buerā, pe mojóma pere su gubu suru pērēbejarā nerēanerārē, gajirā ĩgūsā merāmarādere bokajañurā. ³⁴ ĩgūsā ejamakū ĩārā, iro nerēanerā āsū ārĩñurā:

—Diyeta marĩ Opu masāñumi. Simōrē deyoayupu, ārĩñurā.

³⁵ ĩgūsā irasū ārĩmakū pérā, Emaúgue waanerāde ĩgūsārē maague waadeare wereñurā. Jesús pārē pea, ĩgūsārē ĩgū simakū, ĩgūrē ĩāmasĩadeare wereñurā iro nerēanerārē.

Jesús ĩgū buerārē deyoadea

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23)

³⁶ ĩgūsā irire irasū ārĩ werenĩripoe Jesús ĩgūsārē deyoa, āsū ārĩ ōādoreyupu:

—¿Āārĩrĩ musā? Siñajārĩ merā āārĩrikuka! ārĩyupu.

37 Īgū deyoamakū, ĩāgukakōāñurā. “Boadi yuɣupūrā deyoamakū ĩārā irikoa marī”, āri gūñañurā. Irasirirā buro guññurā. 38 Īgūsā guimakū ĩāgū, Jesús ĩgūsārē āriyupu:

—¿Nasirirā ĩāgukari mūsā? ¿Nasirirā yure ĩārā: “Īgū boadi dupaturi okabiribukumi”, āri gūñarī mūsā? Irire gūñabirikōāka! 39 ĩāka, yaa mojōrīrē, yaa guburidere! Yuta āārā. Yure moāñaka! Irasirirā masīrākoa yu āārīrīrē. Sugu boadi ĩgū yuɣupūrā merā deyoagu duɣu opabemi. Dií, gōārī opabi āārīkumi. Yu gaɣu diire, gōārīrē opāa, āriyupu Jesús. 40 Irasū āārīgūta, ĩgūya mojōrīrē soeu, ĩgūya guburidere ĩmuyupu ĩgūsārē.

41 Īgūsā gaɣu mérōgā buremurī opakererā, buro usuyari merā: “¿Diayeta ĩgūta āārīkuri?” āri gūñañurā.

Īgūsā irasū mérōgā buremurī opamakū, Jesús masīkōāyupu. Irasirigu ĩgūsārē sērēñayupu:

—¿Mūsā baari opari oōrē? āriyupu. 42 Īgū irasū ārīmākū pé, waaí mupūadea dukare sīñurā. Mume dekodere ĩgūrē sīñurā baaburo, ārīrā. 43 Irire sīmakū, ĩgūsā ĩūrō āi baayupu. 44 Baa odo, Jesús ĩgūsārē wereyupu doja:

—Sōō āārīdeapoe mūsā merā āārīgū, yu mūsārē werederosūta dapagore yure waabu. Moisés yaamarē gojaderosūta yure waabu. Marīɣuya kerere weredupiyunerā gojaderosūta, Salmos wāikuri pūrē gojanerāde ĩgūsā yure gojaderosūta waabu. Āārīpereri Marīɣu ĩgūsārē irasū gojadorederosūta yure waabu, āriyupu Jesús. 45 Irasū āri odo, Marīɣuya werenīrī gojadeare ĩgūsārē pémasīmakū iriyupu. 46 Āsū āriyupu:

—Iripoegue Marīɣuya kerere weredupiyunerā gojadea pūgue āsū gojasūdero āārībú: “Cristo, Marīɣu iriudi boakōāgukumi. Īgū boagu, urenū waaró merā masāgukumi doja. 47 Īgū masādero puɣu, ĩgūrē buremurā ĩgūya wāi, ĩgū turaro merā āārīpereri nikū marāguere ĩgūya kerere weregorenarākuma. Jerusalén marārē werepuroriwāgārākuma. Āsū āri wererākuma: ‘Mūsā ñerī iririre bujawereka! Mūsā gūñarīrē gorawayuka! Irasirigu Marīɣu mūsā ñerī irideare kātīgukumi’”, ārīrākuma, āri gojasūdero āārībú. 48 Mūsā i āārīpereri yure waadeare ĩānerā āārā. Irasirirā irire gajirārē wererākoa. 49 Yuɣu iripoegue ārīderosūta yu mūsārē Ōāgū deyomarīgūrē iriugura, ĩgū mūsāguere āārīnikōāburo, ārīgū. Irasirirā oō Jerusalēta dujaka dapa, ĩgū mūsārē umugasima turarire sīgū aarimakū, āriyupu Jesús.

Jesús umugasigue mārīadea

(Mr 16.19-20)

50 Puɣu Jesús ĩgūsārē Betania wāikuri makā turogue āiayupu. Irogue eja, Jesús ĩgūya mojōrī soemu: “Yuɣu mūsārē oārō iritamuburo”, āriyupu. 51 Irasū ārīgūta ĩgūsārē pikōā, umugasigue āimurīākōāsūyupu. 52 Īgūsā, ĩgū mārīāmākū ĩārā: “Ōātarigu āārīmi”, āri buremuñurā. Puɣu buro usuyari merā Jerusalēgue goedujāakōāñurā. 53 Ūmuriku Marīɣuya wiigüe ĩgūrē: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sīñañurā.

Āsū āārā. Irasūta āārīburo.

Lucas

SAN JUAN

Jesucristo Marĩpũya werenĩrĩrẽ weregũ marĩ irirosũ dupũkũgũ ããrĩnũgãrĩmarẽ gojadea

¹ Neõgoragueta i ãmũ ããrĩburi dupiyuro Jesucristo Marĩpũya werenĩrĩrẽ weregũ ããrĩsiadi ããrĩmĩ. Marĩpũ merã ããrĩgũ, Marĩputa ããrĩmĩ. ² Neõgoragueta ãgũ Marĩpũ merã ããrĩsiadi ããrĩmĩ. ³ Irasirigũ Marĩpũ ãgũ merã i ãmũma ããrĩburi ããrĩpererire iridi ããrĩmĩ. Irasiriro i ãmũma ããrĩpereri Marĩpũ ãgũ merã iridea ããrã. ⁴ Jesucristo, Marĩpũ merã perebiri okarire sãgũ ããrĩmĩ. I okari merã masakare sãgõri sãgũ ããrĩmĩ. Irasirigũ ãgũsãrẽ Marĩpũre masĩmakũ yãmi. ⁵ Marĩpũre masĩmerã naĩtĩãrõgue ããrĩã irirosũ ããrĩma. Jesucristo sãgõri sãgũ ããrĩgũ ãgũsãrẽ Marĩpũre masĩmakũ yãmi. Naĩtĩãrĩ sãgõrĩre neõ yaumasĩbea.

⁶ Jesucristo i ãmũgue aariburi dupiyuro Marĩpũ Juan* wãikũgũre iriudi ããrĩmĩ. ⁷ Juan, Jesús masakare sãgõri sãgũ ããrĩgũ ãgũ i ãmũgue aariburire weremi, ããrĩpererã irire pãrã ãgũrẽ bũremuburo, ãrĩgũ. ⁸ Juan masakare sãgõri sãgũ ããrĩgũ meta ããrĩmĩ. ãgũsãrẽ Jesucristo aariburi gapũre weredupiyudi ããrĩmĩ. ⁹ Jesucristo diayeta ããrĩpererã masakare sãgõri sãgũ ããrĩgũ i ãmũgue ããrĩrãrẽ Marĩpũre masĩmakũ irigũ aaridi ããrĩmĩ.

¹⁰ Jesucristo i ãmũguere ããrĩdi ããrĩmĩ. Marĩpũ ãgũ merã i ãmũrẽ irikeremakũ, i ãmũ marã gapũ ãgũrẽ neõ masĩbirinerã ããrĩmã. ¹¹ ãgũya nikũgue aarikeremakũ, ãgũya nikũ marã gapũ ãgũrẽ bokatĩrĩñeãbirinerã ããrĩmã. ¹² ãgũrẽ bokatĩrĩñeã, bũremurã gapũre Marĩpũ pũrã ããrĩmakũ yãmi. ¹³ ãgũsã pagũsãmarã ãgũsãrẽ pũrãkũrã, Marĩpũ pũrã ããrĩmakũ iribema. Irasũ ããrĩmakũ, ãgũsã pagũ ãgũ gããmerõ iriri merã ãgũsãrẽ Marĩpũ pũrã ããrĩmakũ iribemi. Marĩpũ gapũ ãgũsãrẽ ãgũ pũrã ããrĩmakũ yãmi.

¹⁴ Jesucristo, Marĩpũya werenĩrĩrẽ weregũ marĩ irirosũ dupũkũgũ ããrĩnũgãdero pũrũ, i ãmũgue gũa merã ããrĩgũ, masakare bũro maĩrĩ merã, diaye werenĩgũ ããrĩmĩ. Gũa ãgũ goesiririre ããbũ. ãgũ Marĩpũ magũ sugũ ããrĩgũ, ãgũ irirosũta turagũ, õãgũ ããrĩmĩ. ¹⁵ Juan masakare wãiyedi Jesucristore ããgũ, gũare ãsũ ãrĩ weremi:

— ããrĩmĩ yũ musãrẽ weredi. Musãrẽ ãsũ ãrĩ werebũ: “ãgũ yũ pũrũ aarikeregũ, yũ deyoaburo dupiyuro ããrĩsiadi ããrĩmĩ. Irasirigũ yũ nemorõ ããrĩmĩ”.

¹⁶ Jesucristo marĩrẽ maĩtarigũ ããrĩsãã, marĩ ããrĩpererãrẽ õãrõ iritamunĩkõãmi. ¹⁷ Marĩpũ ãgũ dorerire Moisés merã marĩrẽ pídi ããrĩmĩ. Jesucristo merã gapũre Marĩpũ ãgũ marĩrẽ maĩrĩrẽ, ãgũ werenĩrĩ diaye ããrĩrĩrẽ ãmumi. ¹⁸ Neõ sugũ masakũ Marĩpũre ããdi mãmi. Jesucristo ãgũ magũ sugũ ããrĩgũ gapũ ãgũ Pagũ merã ããrĩsãã, marĩrẽ ãgũrẽ masĩmakũ yãmi.

Juan masakare wãiyerimasũ Jesucristoyare weredea
(Mt 3.11-12; Mr 1.7-8; Lc 3.15-17)

* **1:6** Jesucristo i ãmũgue aariburi dupiyuro Marĩpũ iriudi, Juan wãikũgũ masakare wãiyedi ããrĩmĩ.

19 Judío masaka oparā Jerusalén āārīrā paíare, Levíya bumarādere Juan p̄rogue ĩgūrē: “¿Noā āārīrī mu?” ārī sērēñadorerā iriũnurā. 20 ĩgūsā irasũ ārī sērēñarā ejamakū, Juan ĩgūsārē pemasīma oārō āsũ ārī yujumi:

—Yũ, Cristo Marĩpu masakare taudoregu iriudi āārībea, ārīmi.

21 Irasirirā ĩgūrē dupaturi sērēñama doja:

—Iro merē, ¿niño gapu āārīrī? ¿Iripoeguemu Marĩpuya kerere weredupiyudi Elías āārīrī? ārīma.

Juan ĩgūsārē yujumi:

—Āārībea, ārīmi.

Īgũ irasũ yujumakū pérā, dupaturi ĩgūrē sērēñama doja:

—¿Mu, sōō āārīdeapoe masaka Marĩpuya kerere weredupiyugu aaribu āārāyupu, ĩgūsā ārīdi āārīrī? ārīma.

Juan yujumi:

—Āārībea.

22 Irasirirā ĩgūrē āsũ ārīma:

—¿Niño gapu āārīrī? Guare iriuanerā ĩgūsā p̄rogue mu yujurire gua āĩamakū gāāmema. Irasirigu wereka guare! Mu basi, ¿naāsũ ārī gũñarī? ārīma.

23 Irasirigu Juan iripoeguemu Isaiás Marĩpuya kerere weredupiyudi gojadea merā ĩgūsārē āsũ ārī yujumi:

—Masaka marĩrōgue sugu buro busuro merā were gaguinígorenagũ āsũ ārī werea: “Marĩ Opũ aariburi dupiyuro ĩgũ aariburi maarē diayema maa oārī maa āmurā irirosũ diayemarē irika!” ārī werea, ārīmi Juan.

24-25 Īgũ irasũ ārī yujumakū pérā, fariseo bumarā iriuanerā ĩgūrē sērēñama doja:

—Mu, Cristo Marĩpu iriudi, o Elías, o sōō āārīdeapoe Marĩpuya kerere weredupiyudi āārā, ārībi, ¿nasirigu masakare wāiyeri?

26 Juan ĩgūsārē ārīmi:

—Yũ masakare deko merā wāīyea. Sugu musā watopeguere musā masībi āārīmi. 27 Īgũ, yũ p̄ru aarikeregu, yũ nemorō āārīmi. Yũ ubu āārīgũ, ĩgūrē neō saropebirikoa, ārīmi.

28 Juan ĩgũ masakare wāīyenarōgue Betania wāĩkuro, dia Jordán wāĩkudiya abe murĩriro gapu i āārīpererire ĩgūsārē weremi.

Marĩpu Jesúre oveja majīgũ irirosũ āārīgūrē iriudi āārīrīmarē Juan were-dea

29 Gajinu gapu Juan, Jesús ĩgũ p̄ro aarimakū ĩāgũ, guare āsũ ārīmi:

—Īāka! Īi Marĩpu iriudi, oveja majīgũ† irirosũ āārīmi. Īgũ boari merā i ũmũ marārē ĩgūsā ñerō iridea wajare peremakū irigukumi. 30 Īita āārīmi yũ musārē iro dupiyuro āsũ āārīmi, ārī weredi. “Īgũ yũ p̄ru aarikeregu, yũ deyoaburo dupiyuro āārīsiadi āārīmi. Irasirigu yũ nemorō āārīmi”, ārī werebũ. 31 Yũde ĩgūrē: “Marĩpu iriudi āārīmi”, ārīmasībiribu. Īgūrē masībirikeregu, Israel bumarā masakare deko merā wāīyegu aarigũ iribu, ĩgūsā ĩgūrē masīburo, ārīgũ, ārīmi.

32 Irasũ ārī odo, Juan āsũ ārī werenemomi doja:

† 1:29 Exodo 29.38-43; Números 28.1-4,9, 16-19; 29.7-8: Iripoegue Marĩpu Moisére ĩgũ dorerire āsũ ārī p̄di āārīmi: “Israel bumarārē āsũ ārīka: ‘Musā yũ dorerosũta yare b̄remurā, oveja majīgūrē oāgūrē yũ ĩūrō wējē soepeoka! Musā irasirimakū ĩāgũ: ‘Musā ñerō iridea wajare opamerā āārā, musārē wajamoābirikoa’, ārī ĩāgukumi’, ārīka!” ārīdi āārīmi.

—Ōāgū deyomarīgū ūmugasigue merā buja irirosū deyogu dijari, Cristo weka ejamakū iābū. ³³ Marīpu yure masakare deko merā wāiyedoredi dupiyurogue āsū ārīmi: “Mū Ōāgū deyomarīgū dijari, sugū masakū weka ejamakū iāgukoa. Īgūta masakare Ōāgū deyomarīgū merā wāiyegukumi, Īgū Īgūsā merā āārīnikōāburo, ārīgū”, ārīmi Marīpu yure. ³⁴ Irasū waamakū iāgū: “Īgūta Marīpu magū āārīmi”, ārī masībū. Irasirigu musārē irire werea, ārīmi Juan.

Jesús buerā Īgū merā āārīpuroridea

³⁵ Gajinū gapū irogueta Juan dupaturi āārīmī doja. Gūa pērā Īgū buerā Īgū merā āārībū. ³⁶ Jesús gūa pūro tariamakū iāgū, Juan āsū ārīmi:

—Īāka! Īi oveja majīgū irirosū Marīpu iriudi āārīmi.

³⁷ Īgū irasū ārīmakū pērā, gūa pērā Juan buerā Jesúre tūyabū. ³⁸ Irasirigu, gūa Īgūrē tūyamakū gāmenugā iā:

—¿Neénorē gāāmerī? ārīmi.

Gūa Īgūrē ārībū:

—¿Buegū, noógue āārārī mū?

³⁹ Īgū guare ārīmi:

—Īārā aarika!

Irasirirā gūa Īgū merā waa, Īgū kārīrōgue űnamika cuatro hora āārīmakū ejabū. Irogue eja, iri űnamirē Īgū merā āārībū. ⁴⁰ Gūa pērā: yū, Andrés merā Juan weredeare pénerā āārīsīā, Jesúre tūyabū. Andrés, Simón Pedro pagūmū āārīmī.

⁴¹ Gajinū gapū, Andrés Īgū tīgū Simón Pedrone āmapurumugū waami. Īgū pūrogue eja, Īgūrē ārīyupū:

—Marīpu iriudi Mesīare bokajabū, ārīyupū. “Mesías”, ārīrō: “Cristo”, ārīduaro yāa.

⁴² Irasirigu Andrés Simōrē Jesús pūrogue āījami. Jesús Īgūrē iāgū, āsū ārīmi:

—Mū, Simón wāikugū Jonás magū āārā. Pūru mū “Cefas” wāikugukoa, ārīmi. “Cefas”, ārīrō: “Pedro”, ārīduaro yāa.

Jesús Felipere, Natanaere siiudea

⁴³ Gajinū gapū Jesús: “Galilea nikūgue waagūra”, ārī, Felipere bokaja:

—Nāka, yū merā! ārīmi.

⁴⁴ Felipe Betsaida wāikuri makāmū āārīmī. Pedro, Andrésāde iri makā marāta āārīmā. ⁴⁵ Jesús Īgūrē: “Nāka!” ārīmakū pégu, Felipe Natanaere siiugū waami. Īgū pūrogue eja, Īgūrē ārīyupū:

—Moisés Īgūya doreri gojadea pūgue Īgū gojadire bokajabū. Marīpūya kerere weredupiyunerāde Īgūrēta gojanerā āārīmā. Īgūsā gojadi Jesús Nazaretmū, José magū āārāmi, ārīyupū Felipe.

⁴⁶ Īgū irasū ārīmakū pégu, Natanael gapū Īgūrē ārīyupū:

—Neō sugū Nazaretmū ōārō irigu māmī, ārīyupū.

Felipe gapū Īgūrē ārīyupū:

—Nāka, Īmusi.

⁴⁷ Jesús, Natanael Īgū pūro ejarimakū iāgū, āsū ārīmi:

—Īi ōāgū, diayeta Israel bumugora, ārīkatori marīgū āārīmi.

⁴⁸ Īgū irasū ārīmakū pégu, Natanael Īgūrē sērēñami:

—¿Naásūpero merā yure masīrī mū?

Jesús ārīmi:

—Felipe, mure siuburi dupiyuro higueragu doka mu aarimaku iabu, arimi.

⁴⁹ Igu irasu arimaku pegu, Natanael igure arimi:

—Buegu, mu Maripu magu, Israel bumaru Opu aara, arimi.

⁵⁰ Jesus igure arimi:

—Yu mure: “Higueragu doka mu aarimaku iabu”, arini ditare pesia, yure burenua. Purguere i nemoro Maripu turari mera yu iri imurire iagukoa, arimi.

⁵¹ Asu arinemomi doja:

—Diayeta musare werea. Purguere umugasi tupa maku iara koo. Irasu tupa maku, Maripure wereboera yu aariperera tigu purore mariana, dijaringa irimaku iara koo, arimi Jesus.

2

Jesus Cana wakuri makague mojosuadiya bosenure tagu waadea

¹ Jesus Felipe, Natanael siudero puru, unu waaro mera, Galilea nikugere Cana wakuri makare sugu mojosuadiya bosenu aaribu. Jesus pagode iri bosenure tago waamo. ² Guu Jesus bueradere, igu mera iri bosenure iadorera siuma. ³ Puru iri bosenuma igui deko peremaku tago, Jesus pago igure arimo:

—Igui deko pereakobu igusare.

⁴ Igo irasu arimaku pegu, Jesus arimi:

—¿Nasirigo irire yure wereri mu? Masaka yure masiburo duyakooa dapa, arimi.

⁵ Igo gapu, Igu irasu arikeremaku, tiboerare arimo:

—Yu magu musare dorerosuta irika!

⁶ Iri wiigere su mojoma pere gaji mojo suru perebejari sorori utayeri mera iridea sorori aaribu. Judio masaka Maripu dorederosu irira igusa gurari koeburi deko duripiri sorori aaribu. Sororiku waro deko cincuenta o setenta litros ejari sorori aaribu.

⁷ Jesus tiboerare arimi:

—I sororire deko piusa utudoboepokooa! arimi.

Igu irasu arimaku pera, iri sororire piusa, utudoboepokooa. ⁸ Iguasa odomaku, Jesus arimi:

—Mero asia, bosenu siu irigere tira waaka! arimi.

“Jau” ari, aima.

⁹ Iri bosenu siu irigu Jesus dekoreta igui deko iriadeare masibirimi. Tiboera dita irire masima. Irasirigu iri bosenu siu irigu irire iirina gu, mojosuadire siu, asu arimi:

¹⁰ —Gajira igui deko oarire tadorepurorikuma. Puru igusa siuanera waro iiradero puru, igui deko ubu aarire tadorekuma pama. Mu gapu igui deko oarire duripiyayo guare titunubu, arimi.

¹¹ Jesus Galilea nikuma maka Cana wakuri makague irire irigu, Maripu turaro mera iri imupororimi. Igu irasirimaku iara, guu Igu buera: “Diayeta Maripu iriudi aarimi”, ari burenuba.

¹² Puru Jesus Capernaum wakuri makague waakooa. Igu pago, igu pagupura, guu Igu buera Igu merata waabu. Iri makague eja, yoaweyaripoe aaribu.

Jesús Marĩpuya wiigue duarimasārē béowiudea

(Mt 21.12-13; Mr 11.15-18; Lc 19.45-46)

¹³ Pascua bosenu mérō dɥaripoe Jesús Jerusalén wāikuri makāgue waami. ¹⁴ Irogue ejagu, Marĩpuya wiigue ñajāa, wekua, oveja, buja duarimasārē bokajami. Irasū āārĩmakū, niyeru gorawayurimasā ĩgūsāya kūmarĩ puro doarārē bokajami. ¹⁵ ĩgūsā irasirimakū ĩāgū, pūgubu merā tārāridari iri, ĩgūsārē, ĩgūsāyarā ovejare, wekware makāgue tārānurāwiumi. Niyeru gorawayurimasārē ĩgūsāya niyeru kūmarĩrē túmeépísirimi. ¹⁶ Irasiri odo, buja duarimasārē āsū ārĩmi:

—Īsārē āiwiriaka! Yurpuya wiire doebiri duari wii iribirikōāka! ārĩmi Jesús.

¹⁷ ĩgū irasū ārĩmakū pérā, gua ĩgū buerā Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pūgue āsū ārĩ gojadeare gūñabokabu:

Yu Opu, muya wiire burō maia. ĩgūsā iri wiire ñerō irimakū ĩāgū, burō bujawereri merā āārā, ārĩ gojasūdero āārĩbú.*

¹⁸ Judío masaka oparā Jesús irasirimakū ĩārā, ĩgūrē sērēñama:

—¿Nasirigu ĩgūsārē béowiuari? Marĩpu irire murē iridoremakū, ĩgū turari merā iri ĩmuka, gua masĩma oārō! ārĩma.

¹⁹ Jesús ĩgūsārē ārĩmi:

—I wiire masā béomakū, urenu merāta yu dupaturi odonúgukoa doja, ārĩmi.

²⁰ ĩgū irasū ārĩmakū pérā, ārĩma:

—I wiire irirā, cuarenta y seis bojorigora irima. ¿Nasiribu mu gapu urenu merāta odobukuri?

²¹ Jesús iri wiire weregu, ĩgūya dupu gapure weregu irimi. ²² Jesús boa, masādero puru, gua ĩgū buerā ĩgū irasū ārĩdeare gūña, pémasĩbu. Irasirirā Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pūgue ĩgūrē gojadeare, ĩgū weredeaderē: “I diayeta āārĩyo”, ārĩ buremubu.

Jesús āārĩpererā masaka gūñarĩrē ĩāmasĩdea

²³ Pascua bosenu āārĩmakū, Jesús Jerusalēgue āārĩmĩ. Masaka ĩgū Marĩpu turari merā iri ĩmumakū ĩārā, wārā: “Marĩpu iriudi āārĩmĩ”, ārĩ buremuma. ²⁴ ĩgūsā irasū buremukeremakū, Jesús gapu āārĩpererā ĩgūsā gūñarĩrē ĩāmasĩkōāmi. Irasirigu ĩgūsārē: “Yure gūñaturari merā buremunikōārākuma”, ārĩ ĩābirimi. ²⁵ Masaka gūñarĩrē oārō ĩāmasĩgū āārĩsā: “¿Naásū gūñarĩ ĩgūsā?” ārĩ sērēñabirikeregu, ĩāmasĩmi.

3

Nicodemo Jesús merā werenĩdea

¹ Sugū judío masaka oparā merā fariseo bumū Nicodemo wāikugū āārĩmĩ. ² Su ñami Jesúre ĩāgū ejayupu. ĩgū purogue eja, ĩgūrē ārĩyupu:

—Buegu, Marĩpu mu merā āārĩmĩ. Irasirigu ĩgū turari merā mu iri ĩmumasā. Mu iri ĩmurĩrē ĩārā, gua masā. Marĩpu murē iriudi āārĩmĩ guare buedoregu, ārĩyupu.

³ ĩgū irasū ārĩmakū pégu, Jesús ĩgūrē ārĩyupu:

—Diayeta murē werea. Sugū masakū dupaturi deyoagu irirosū āārĩgú dita Marĩpu ĩgūyarārē dorerogue waamasĩmi, ārĩyupu.

⁴ ĩgū irasū ārĩmakū pégu, Nicodemo Jesúre sērēñayupu:

—¿Nasiri irasū waabukuri? Sugu masaku burogue dupaturi deyoabu, igū pagoya patoreguere ñajāmasībirikumi, āriyupu.

⁵ Jesús igūrē yujuyupu:

—Diayeta mūrē werea. Sugu masaku deko merā, Ōāgū deyomarīgū merā deyoagu dita Marīpu igūyarārē dorerogue waamasīmi. ⁶ Masaka pūrākumakū, igūsā pūrā masakata āārīma. Ōāgū deyomarīgū igū merā deyoarā gapure Marīpu pūrā āārīmakū yāmi. ⁷ Irasirigu mu: “Āārīpererā dupaturi deyoarā irirosū āārīrō gāāmea”, āārīrē pégu, pégakabirikōāka! ⁸ Mirū noō gāāmerō wējāpuwāgāa. Iri busurire péa. Irire pékererā, sōō merā aara, iro waarō yāa, āri masīña máa. Irasūta āārā, Ōāgū deyomarīgū igū merā deyoarārē Marīpu pūrā āārīmakū iriri āsū waarō yāa, āri masīña máa, āriyupu Jesús.

⁹ Igū irasū āārīmakū pégu, Nicodemo āsū āri sērēñayupu Jesúre doja:

—¿Nasiro irasū āārībukuri? āriyupu.

¹⁰ Jesús igūrē yujuyupu:

—¿Mu Israel bumarārē Marīpu yare buegu āārīkeregu, ire masīberi? ¹¹ Diayeta mūrē werea. Gu masīrīrē, gu iādeare musārē werea. Musā gapu irire buremubea. ¹² Yu i ūmuma ubu āārīrīrē weremakū mañurē buremubea. ¿Nasirimurā ūmugasimarē yu wereri gapure buremubukuri?

¹³ Neō sugu masakū ūmugasiguere mūrā, puru dijaridi mámi. Yu suguta āārīpererā tīgū ūmugasigue āārīdi ōō i ūmugue dijaribu.

¹⁴ Iripoegue masaka marīrōgue Moisés kōme merā āña keori irideare yukugue āisiu, āiwāgūnūdi āārīmī. I āña keorire yukugue āisiu, āiwāgūnūderosū masaka yure āārīpererā tīgūrē curusague pábiatú, āiwāgūnūrākuma. ¹⁵ Irasirirā āārīpererā yure buremurāno perebiri peamegue waabirikuma. Ūmugasigue perebiri okari gapure oparākuma.

Jesús Nicodemorē: “Marīpu i ūmu marārē buro māimi”, āri werede

¹⁶ Marīpu i ūmu marārē buro māisīā, igū magū sugu āārīgūrē iriudi āārīmī. Igūrē buremurāno perebiri peamegue waabirikuma. Ūmugasigue Marīpu merā perebiri okari gapure oparākuma. ¹⁷ Marīpu igū magūrē masakare peamegue waabonerārē taudoregu i ūmugue igūrē iriudi āārīmī. Masakare wajamoādogue meta i ūmugue igūrē iriudi āārīmī.

¹⁸ Marīpu igū magūrē buremurārē neō wajamoābirikumi. Igūrē burenumerā gapure: “Wajamoāgura”, āri weresiami. Igū magūrē suguta āārīgūrē buremubiridea waja igūsārē wajamoāgukumi. ¹⁹ Marīpu magū i ūmugue aarimī, masakare Marīpu masīmakū iribu. Irasirigu igūsārē sīāgori sīgū āārīmī. Igūrē burenumerā gapu igūrē gāāmebema. Igūsā ñerī iriri gapure buro gāāmema. Irasirirā boyorogue āārīmerā, nañīārōgue āārīduarā irirosū āārīma. Irasirigu Marīpu igūsārē wajamoāgukumi. ²⁰ Āārīpererā ñerō irirā Marīpu magūrē gāāmebema. Boyorogue āārīduamerā irirosū āārīma, gajirā igūsā ñerō iririre masībirikōāburo, ārīrā. ²¹ Marīpu yare keoro irirā gapu igū magūrē gāāmema. Boyorogue āārīduarā irirosū āārīma, gajirā igūsā ōārīrē irimakū iārā: “Marīpu igūsārē iritamumi”, āri masīburo, ārīrā, āri wereyupu Jesús.

Juan masakare wāyerimasū Jesúyare werede

²² Puru Jesús guare igū buerārē Judea nikugue siuwāgāmi. Irogue eja, iro marā merā yoawayaripoe āārī, igūsārē wāyerā iribu. ²³ Juāde

masakare Enón wāikuri makāgue wāiyeyupu. Enón, Salim wāikuri makā puo āārībú. Irogue dia wádiya āārībú. Irasirirā masaka ĩgū puoguge wāiyedorerā waanañurā. ²⁴ Gajirā ĩgūrē peresu iriburi dupiyuro āārīyuro.

²⁵ Iripoere surāyeri Juan buerā sugu judío masaku merā ĩgūsā korerikuri merā guaseopuororiñurā. ²⁶ Pupu Juan puoguge waa, ĩgūrē āsū āri wereñurā:

—Buegu, dia Jordán wāikudiya gaji koepugue mu merā āārīdi, guare mu weredi, dapagorare masakare wāiyegu iriami. Āārīpererā ĩgū puoguge waarā iriama, āriñurā.

²⁷ ĩgūsā irasū ārimakū pégu, Juan āriyupu:

—Sugu masaku Marīpu turari merā ōārīrē iriri, Marīpu ĩgūrē pídea āārā. ²⁸ Musā yu weredeare pébu. “Marīpu iriudi Cristo āārībea yu”, āribu. Yu Cristo āārībirikeremakū, Marīpu gapu Cristo aariburi dupiyuro yure ĩgūyare weredupiyudoregu iriumi. ²⁹ Āsū āārā. Sugu mojšuamakū, nomeō ĩgū merā āārīgō waakumo. ĩgū merāmu, mojšuamakū ĩāgū, ĩgū werenimakū pégu, buro usuyakumi. Irasirigu mojšuadi merāmu usuyaderosūta masaka Cristo merā waamakū ĩāgū, yude usuyari opataria. ³⁰ Masaka Cristore tuyaro gāamea. Yu gapure tuyaduúkōārō gāamea, āriyupu Juan.

Jesucristo umugasigue merā dijaridi āārīmi, āri werede

³¹ Irasū āri odo, Juan āsū ārinemoyupu doja:

—Umugasigue merā dijaridi āārīpererā nemorō masīgū āārīmi. Sugu masaku i umumu, i umumarē werenikumi. Umugasigue merā dijaridi gapu āārīpererā nemorō masīgū āārīmi. ³² ĩgū ĩādeare, ĩgū pédeare weremi. ĩgū irire werekeremakū, neō sugu ĩgū wererire buremubemi. ³³ ĩgū wererire buremurā gapu: “Marīpu diaye āārīmarē ārikatori marīrō āriḡū āārīmi”, āri imuma. ³⁴ Marīpu Cristore ĩgū iriudire Ōāgū deyomarīgūrē opatarimakū iridi āārīmi. Irasirigu Cristo Marīpuya werenirē weremi. ³⁵ Marīpu ĩgū magū Cristore buro maīmi. Irasirigu ĩgūrē āārīpereri, āārīpererārē doregu āārīmakū iridi āārīmi. ³⁶ Marīpu magūrē buremurā umugasigue ĩgū merā perebiri okarire opama. ĩgū magūrē buremudhamerā gapu iri okarire neō opabirikuma. Marīpu ĩgūsārē buro wajamoāgukumi, āriyupu Juan.

4

Jesús Samaria nikūmo merā werenidea

¹ Jesús buerā, Juan buerā nemorō wārā āārīri kerere, Jesús, Juan nemorō masakare wāiyeri kerere, fariseo bumarā péñurā. ² ĩgūsā iri kerere pékeremakū, Jesús gapu ĩgū basi masakare wāiyebirimi. Gua ĩgū buerā gapu ĩgūsārē wāiyebu. ³ Fariseo bumarā iri kerere pédeare masīgū, Jesús Judea nikūgue āārādi, Galilea nikū gapu guare siiu, goedujāmi.

⁴ Galileague goedujāagu, Samaria nikūgue tariwāgāmi. ⁵ Iro tariwāgāgū, iri nikūma makā Sicar wāikuri makāgue ejami. Iri makā, Jacob iripoeguemu ĩgū magū Josére sídea nikū puo āārībú. ⁶ Iroguere deko gobe Jacob iridea gobe āārībú. Jesús yoaro aaradi, garibore, iri gobe puo siñajā eja doami. Goeripoe ejaburi dupiyuro āārībú. ⁷⁻⁸ ĩgū irogue doaripoeta gua ĩgū buerā makāgue baari wajarirā waabu. Gua waadero puu, iri gobeguere sugu nomeō Samariamo deko wāgo ejayupo.

Igo irogue ejamakū ĩāgū, Jesús igore āriyupu:

—Yure deko tīāka!

⁹ Ĩgū irasū ārimakū pégo, Ĩgūrē āriyupo:

—¿Nasirigu mu judío masakū āārīkeregū, yure Samariamorē: “Deko tīāka!” āri sērērī? āriyupo. Iripoere judío masaka Samaria marā merā neō gāmesuribirima. Irasirigo irasū āriyupo Ĩgūrē.

¹⁰ Igo irasū ārimakū, Jesús āriyupu:

—Mu Marīpu masakare sīrīrē masīgō, yudere masīgō, yure: “Okari sīrī dekore sīka*!” āri sērēboakuyo. Mu sērēmakū, yu iri dekore sīboakuyo, āriyupu.

¹¹ Ĩgū irasū ārimakū, Ĩgūrē āriyupo doja:

—Mu deko āiburi sorore opabea, i gobe ūkūāgorāa. ¿Noogue mu i okari sīrī deko bokagukuri? ¹² Iripoegue marī űekū Jacob i gobema dekore iirīdi āārīmī. Ĩgū pūrā, Ĩgūyarā eforāde iirīnerā āārīmā. Ĩgū marīrē i gobere pīdi āārīmī. ¿Mu gapu Ĩgū nemorō masīgū āārīrī? āriyupo.

¹³ Jesús igore yujuyupu:

—Āārīpererā i gobema deko iirīrā, dupaturi űemesiburi oparākuma.

¹⁴ Yu sīburi gapure iirīrā, neō űemesiburi opabirikuma. Ĩgūsārē Ĩgūsāya yujupūrārīguere deko ūmayoro irirosū āārīrokoa. Irasirirā i merā perebiri okari oparākuma, āriyupu.

¹⁵ Ĩgū irasū ārimakū pégo, Ĩgūrē āriyupo:

—Iri dekore sīka yure! Mu yure sīmakū, yu neō dupaturi űemesiburi opabirīkoa. Irasū āārīmakū, i gobeguere neō dupaturi deko wāgo aaribirīkoa pama, āriyupo.

¹⁶ Jesús igore āriyupu:

—Mu marāpūre siuugo waaka! Ĩgūrē siuu, oōgue Ĩgū merā dupaturi aarika! āriyupu.

¹⁷ Igo Ĩgūrē yujuyupu:

—Yu, marāpu marīgō āārā.

Jesús igore āriyupu:

—Mu yure: “Marāpu marīgō āārā”, ārīgō, diayeta yujua. ¹⁸ Mu su mojomarā ūma merā marāpukusiadibū. Dapagora mu merā āārīgū mu marāpu diaye āārībemi, mu Ĩgūrē neō mojosuabiribū. Irasiriro mu yujuri diayeta āārā.

¹⁹ Ĩgū irasū ārimakū pégo, āriyupo:

—“Mu Marīpūya kerere weredupiyurimasū āārīkoa”, āri gūñāa yu.

²⁰ Gūa űekūsāmarā Samaria marā sigū ūtāūgue Marīpūre būremunerā āārīmā. Musā judío masaka gapu guare: “Jerusalēgue Marīpūre būremurō āārā. Irogue Marīpūre būremurā waaka!” ārā guare musā, āriyupo.

²¹ Igo irasū ārimakū pégu, Jesús āsū āriyupu:

—Yu werenīrīrē péka! Pūrugue musā i ūtāūguere, Jerusalēguedere Marīpūre būremurā waabirikoa. Musā irasiriburo mérōgā dūyāa.

²² Musā Samaria marā musā būremugūrē masībea. Gūa judío masaka gapu gūa būremugūrē oārō masīa. Ĩgū masakare taubu judío

* **4:10** Jn 11.25: Jesús ārīmi: —Yu boanerārē masāmakū irigu, Ĩgūsārē okari sigū āārā. Yure būremugū boadīgue āārīkeregū, okagukumi. Jn 14.6: Jesús ārīmi: —Yu dita Yūpu pūrogue waarī maa irirosū āārā. Yu diayema āārīrīrē masakare masīmakū irigu, Ĩgūsārē okamakū irigu āārā. Yu merāta Yūpu pūrogue waarākuma.

masaku āārīmi. ²³ Marīpure diayeta buremurā ĩgūsāya yujupūrārīgue buremurākuma. Marīpu ĩgūrē buremurārē āsūta buremurō gāāmemi. ĩgūrē āsū buremuripoe ejaro, dapagorare ejasiāa. ²⁴ Marīpu deyomarīgū āārīmi. Irasirīgū ĩgūrē buremurāya yujupūrārīgue āārīmi. Irasirirā ĩgūsāya yujupūrārīgue diayeta ĩgūrē buremurō gāāmea ĩgūsārē, āriyupu.

²⁵ ĩgū irasū āārimakū, ĩgūrē āriyupo:

—Yu masīa. Mesías, Marīpu iriudi Cristo aarigukumi. ĩgū aarigú, marīrē āārīpererire weregukumi, āriyupo.

²⁶ Igo irasū āārimakū pégu, āsū āri deyoromuyupu:

—Yu mu merā werenīgū Marīpu iriudita āārā, āriyupu Jesús.

²⁷ ĩgūsā irasū weretamuripoe gua baari wajarirā ejanerā Jesús purogue goedujababu. ĩgū sugo nomeō Samariamo merā werenimakū ĩārā, ĩagukakōābu. ĩgūrē neō: “¿Ñeéonorē gāāmeari? o ¿ñeéonomarē igo merā wereniari?” āri sērēñabiribu Jesúre.

²⁸ Pugu nomeō igo deko wārisorore irota béodobokōā, makāgue waakōāmo. Iroque ejago, masakare wereyupo:

²⁹ —Nāka, musāde ĩārā aarika! Sōō sugu ūmūu āārāmi. ĩgū āārīpereri yu irideare masīpeokōāmi, irire werepeokōāmi yare. ¿ĩgū Cristo, Marīpu iriudi āārīkuri? āriyupo igoya makā marārē.

³⁰ Igo irasū āārimakū pérā, Jesús purogue ĩgūrē ĩārā waañurā. ³¹ ĩgūsā ĩgū puro aariburi dupiyuro gua ĩgūrē āribu:

—Buegu, gua murē āāriadea baarire baaka! āri sīadibu.

³² Jesús gapu guare āārīmi:

—Yu baari opāa, irire musā masībea.

³³ ĩgū irasū āārimakū pérā, gua basi āsū āri gāme sērēñapuroribu:

—¿Gajipoe irirā gajirā ĩgūrē baari ejoyuri? āribu.

³⁴ Jesús gapu guare āārīmi:

—Yure iriudi gāāmerirē irigu, ĩgū yure moādoredeare iriyuwarikugu, baayapigu irirosū āārā. ³⁵ Musā āsū ārā: “Wapikarā abe duyāa, ĩgūsā otedea dukā sīburo”. Yu gapu musārē āsū ārā: “ĩgūsā otederore ĩāka! Dukā borerire searipoe ejasiāa”. ³⁶ Sugu otedea dukare searimasū ĩgū moādea wajare wajatami. Marīpuya werenirirē weregu ĩgū irirosū āārīmi. ĩgū wererire pérā, yure buremuma. Irasirirā ūmugasigue perebiri okarire oparākuma. ĩgūsā, ĩgū otedea dukā seari irirosū āārīma. Irasirirā oterimasū, ĩgū otedea dukare searimasū irirosū āārīrā, usuyama, masaka yure buremumakū ĩārā. ³⁷ Masaka āsū āri werewakuma: “Sugu masakū otekumi. Pugu gajigu i otedea dukare seakumi”, ārikuma. ĩgūsā irasū āri werewadea diayeta āārā. ³⁸ Iripoegue Marīpuya werenirirē weredupiyunerā oterimasā irirosū āārīnerā āārīmá. Dapagora yu musārē iriua. Musā ĩgūsā iripoegue otedea dukare searimasā irirosū āārā. Irasirirā ĩgūsā moādea wajare musā wjatarā irirosū āārā. ĩgūsā moāderogere moāwekabejarā irirosū irirā yāa, āārīmi Jesús.

³⁹ Samariamo makāgue ejadero pugu: “Sōō āārādi āārīpereri yu irideare masīpeokōāmi”, āārimakū pérā, wārā iri makā marā Jesúre buremuñurā.

⁴⁰ Irasirirā Jesús puro aarirā, ĩgūrē: “Gua merā dujaka!” āri sērēma. ĩgūsā irasū āārimakū pégu, Jesús ĩgūsā merā penu dujami. ⁴¹ ĩgū wererire pérā, gajirāde wārā ĩgūrē buremuma. ⁴² Irasirirā nomeōrē āārīma:

—Gua mu wereadea ditare pérã, Jesúre buremuadabu. Dapagora tamerãre gua basi igũ wererire pésiã, igũre buremua. Gua masiã. Igũ di-ayeta Maripu iriudi, i umu marãre peamegue waabonerãre taugu aãrĩmi, aãrĩma.

Jesús Galilea nikũ marã opu dokamu magũre taudea

⁴³ Jesús penu Samariague aãrãdi, Galilea nikũgue waami. ⁴⁴ Iro dupiyuro Jesús asũ arĩdi aãrĩmi: “Maripuya kerere weredupiyugure igũya nikũ marã igũre buremubema”, arĩdi aãrĩmi. ⁴⁵ Galileague ejamakũ, iro marã igũre òarõ bokatĩrĩneãma. Iro dupiyuro igũsãde Jerusalẽgue pascua bosenu iãrã ejanerã aãrĩmã. Irasirirã aãrĩpereri Jesús iroque irideare iãnerã aãrĩmã.

⁴⁶ Jesús Galileague ejadero puru, Canã wãikuri makãgue igũ dekoreta igui deko iridea makãgue goemi. Iri makãguere sugu Galilea marã opu dokamu aãrĩmi. Igũ magũ Capernaum wãikuri makãgue aãrĩgũ, pũrĩrikugu iriyuru. ⁴⁷ Irasirigu opu dokamu, Jesús Judeague aãrãdi igũ Galileague ejari kerere pẽgu, Jesús puro aarimi. Asũ arĩ sereĩmi igũre:

—Yu magũ boabu iriami. Igũre taubosagu aarika! arĩmi.

⁴⁸ Igũ irasũ arĩmakũ pẽgu, Jesús arĩmi:

—Maripu turari merã yu iri imurĩre iãbirikererã, neõ yure buremubea musã, arĩmi.

⁴⁹ Opu dokamu gapu Jesúre arĩmi:

—Gua Opu, yu magũ boaburo dupiyuro aarika!

⁵⁰ Jesús igũre arĩmi:

—Muya wiigie dujãaka! Mu magũ okagukumi, arĩmi.

Opu dokamu, igũ irasũ arĩrĩre pẽgu, buremurĩ merã igũya wiigie dujãakõãmi. ⁵¹ Igũya wiigie ejawãgãrĩripoe igũre moãboerã bokatĩrĩ wereñurã:

—Mu magũ okami, arĩñurã.

⁵² Igũsã irire arĩmakũ pẽgu: “¿Naãsũ aãrĩmakũ òarĩ?” arĩ sereñayuru. Igũsã igũre arĩñurã:

—Ñamika goeripoe purugãta nimakuri tariabu igũre, arĩñurã.

⁵³ Irasũ arĩmakũ pẽgu, igũ pagu arĩyuru: “Jesús yure: ‘Mu magũ okagukumi’, arĩ wereripoeta nimakuri tariakuyo”, arĩyuru. Irasirigu, aãrĩpererã igũya wii marã merã Jesúre buremuyuru.

⁵⁴ Jesús Judea aãrãdi dupaturi Galileague ejadero puru, opu dokamu magũre igũ tauadea merã Canã wãikuri makãgue pea Maripu turari merã iri imumi.

5

Jesús dupu bñadire taudea

¹ Puru Jesús Jerusalẽgue judío masaka bosenu iãgũ waami. ² Iri makã turo sãrĩrõgue su makãpuro “Oveja” wãikuri makãpuro puro wãri gobe deko gobe igũsã iridea gobe aãrĩbũ. Iri gobe hebreo ya merã “Betzata” wãikubu. Iri gobe tãroguere su mojõma taridupabu tiiãna marĩrĩ aãrĩbũ. ³⁻⁴ Iri taridupabugue wãrã masaka pũrĩrikurã oyama. Koye iãmerã, waamasimerã, guburi bñasunerã aãrĩmã. Gajipoere Maripure were-boegu iri gobegue dijajayuru. Iroque dijajagu, dekore gãmeñamakũ irinayuru. Igũ irasiriadero puru, iri gobegue bñañajãpurooriguno igũ sĩrĩrĩre tarisũayuru. Irasirirã deko gãmeñaburire yurã iroque oyama.

⁵ Irogue sugu dupu buadi oyami. Igũ treinta y ocho bojorigora pũrĩrikũgu ããriyupu. ⁶ Jesús iri gobe turo tariwãgãgũ, ñi buadi oyagure ñãmi. “Yoaripoe pũrĩrikũgu ããrĩmi”, ãrĩ masikõãmi. Irasirigu igũrẽ ãsũ ãrĩ sërẽñãmi:

—¿Mũ pũrĩrikũre taumakũ gããmerĩ? ãrĩmi.

⁷ Igũ Jesúre yujumi:

—Yũ Opũ, sugu yũre iritamugũ neõ mámi. Deko gãmeñamakũ, yũ iri gobe ñajãduamakũ, gajirã yũ dupiyuro ñajãpũroginama, ãrĩmi.

⁸ Jesús igũrẽ ãrĩmi:

—Wãgãnuãgãka! Mũ oyarore ããaka! ãrĩmi.

⁹ Irasũ ãrĩmakũta, igũ pũrĩrikũri taribu. Irasirigu wãgãnuãgã, igũ oyarore tuútũrã, ããkõãmi. Jesús igũrẽ tauadeanu judío masaka siñajãrĩnu* ããrĩbũ.

¹⁰ Irasirirã judío masaka oparã Jesús tausũadi igũ oyarore ããmakũ ñãrã, igũrẽ ãrĩñũrã:

—Dapagã marĩ siñajãrĩnu ããrã. Mũ oyarore kõãgũ, marĩ dorerire tarinũgãgũ yãa, ãrĩñũrã.

¹¹ Igũ Igũsãrẽ yujuyupu:

—Yũre tauadi: “Mũ oyarore ããaka!” ãrãmi.

¹² Igũ irasũ ãrĩmakũ pérã, igũrẽ ãsũ ãrĩ sërẽñãñũrã:

—Irire mũrẽ irasũ ãrãdi, ¿noãno ããrãrĩ?

¹³ Jesús buadire tauadero pũru, iro ããrĩrã masaka wãrã watopegue waakõãmi. Irasirigu buadi ããrãdi igũrẽ tauadire: “Igũta ããrĩmi”, ãrĩ masĩbiriypũ. ¹⁴ Pũru Jesús Marĩpũya wiigue igũrẽ bokajagu, ãrĩmi:

—Pemasĩka! Dapagorare mũ pũrĩrikũri marĩgũ ããrã. Irasirigu ñerĩrẽ irinemobirikõãka! Dupaturi ñerĩrẽ irigu, mũ pũrĩrikũdero nemorõ ñerõ tarigukoa, ãrĩmi.

¹⁵ Igũ irasũ ãrãdero pũru, buadi ããrãdi judío masaka oparã pũrogue waa, igũsãrẽ wereyupu:

—Yũre tauadi Jesús wãikũgu ããrĩmi, ãrĩyupu.

¹⁶ Irire pérã, judío masaka oparã Igũsã siñajãrĩnu ããrĩmakũ Jesús buadire tauadea waja igũrẽ ñerõ iripũrori, wẽjẽduadiñũrã.

¹⁷ Igũsã igũrẽ ñerõ iridũamakũ ñãgũ, Jesús igũsãrẽ ãrĩmi:

—Yũpu piriro marĩrõ moãgũ yãmi. Yũde moãa, ãrĩmi.

¹⁸ Igũ irire ãrĩmakũ pérã, judío masaka oparã dupiyuro igũrẽ wẽjẽduadero nemorõ wẽjẽduadiñũrã. Igũsã siñajãrĩnu ããrĩmakũ buadire igũ tauadea waja, igũ Marĩpũre: “Yũpu”, ãrĩrĩ waja igũrẽ irasũ wẽjẽduadiñũrã. “Igũ: ‘Yũpu’, ãrĩgũ, igũ basi: ‘Yũ Marĩpũ suro merã ããrã’, ãrĩgũ yãmi”, ãrĩ gũñãñũrã.

Jesús igũ Pagũ igũrẽ dorerosũta igũ iririre weredea

¹⁹ Irasirigu Jesús igũsãrẽ ãsũ ãrĩ weremi:

—Diyeta mũsãrẽ werea. Yũ Marĩpũ magũ yũ gããmerõ neõ iribea. Yũpu iririre ñãgũ, iri ditare yãa. ²⁰ Yũpu yũre igũ magũrẽ maĩmi. Irasirigu ããrĩpereri igũ iririre yũre ñmumi. I dapagorare igũ turari merã yũ iridea nemorõ gajire yũre iridoregũkumi. Igũ turari merã irire yũ iri ñmumakũ ñãrã, ñãgũkarãkoa mũsã. ²¹ Yũpu boanerãrẽ masũ, okari sĩrõsũta yũde yũ okari sũduarãrẽ sigukoa. ²² Yũpu masaka ñerõ iridea waja igũsãrẽ wajamoãbemi. Yũ gapũre ããrĩpereri igũ turarire pími, igũsãrẽ wajamoãbure.

* 5:9 Judío masaka siñajãrĩnu, sábado ããrã.

²³ Āārīpererā Īgūrē būremurōsūta yudere būremuburo, ārīgū, yure irasiridoremi. Yure Īgū magūrē būremumerā Yūpudere būremubema. Īgū yure iriudi āārīmi.

²⁴ 'Diayeta mūsārē werea. Yū werenírīrē pérā, yure iriudire būremurā, ūmugasigue Yūpū merā perebiri okari opama. Wajamoāsūbirikuma. Īgūsā perebiri peamegue waabonerā tarisiana. ²⁵ Diayeta mūsārē werea. Peamegue waabonerā yū Marīpū magū werenímakū péripoe dapagorare ejasiáa. Yū wererire pérā, yure būremurā Marīpū merā okarākuma. ²⁶ Yūpū masakare okari sīgū āārīmi. Irasirigu yū Īgū magūrē Īgū irirosūta Īgūsārē okari sīmakū yámi. ²⁷ Yū āārīpererā tīgū āārā. Irasirigu Yūpū yure masaka űerō iridea waja Īgūsārē wajamoāadoremi. ²⁸ Mūsā ire pérā, pégukabirikōāka! Sunū boanerā āārīpererā yū werenímakū pérākuma. ²⁹ Īgūsā, yū werenímakū pérā, masāgoberigue āārīnerā masā, wiripereakōārākuma. Ōārīrē irinerā masārākuma, ūmugasigue perebiri okari opamurā. űerī irinerā gapū masārākuma, perebiri peamegue wajamoāsūmurā.

Jesús Īgūyamarē werenemodea

³⁰ 'Yū gāāmerō neō irimasībea. Yūpū yure iriudi gāāmerīrē, Īgū yure masakare wajamoādorerosūta yáa. Irasirigu Īgūsārē wajamoāgū diayeta yáa. ³¹ Yū basi: "Yū Marīpū magū Īgū iriudi āārā", ārī weremakū: "Mū werenírī neō diaye āārībea", ārībukoa mūsā. ³² Gajigu āārīmi yaamarē weregu. Īgū Yūpū āārīmi. Īgū yaamarē wereri diayeta āārā. Irire yū ōārō masā. ³³ Mūsā gajirārē Juārē masakare wāyerimasūrē yaamarē sērēñadorerā iriubū. Īgūde yaamarē diayeta weremi. ³⁴ Yū gapū sugu masakare yure: "Marīpū iriudi āārīmī", ārī werebure neō āmabea. Irasū āmabirikeregu, Juan yaamarē weredeare: "Diayeta āārā", ārī werea, mūsā yure būremu, peamegue waabirikōāburo, ārīgū. ³⁵ Juan mūsārē sīāgodiru irirosū āārīmī. Īgū wereri sīāgodiru ājūgoro irirosū āārībū. Īgū wererire pérā, yoaweyaripoe mūsā ūsuyadibū. ³⁶ Juan weredeane morō yū iriri merā yū āārīrikurire masīsūa. Yūpū turarī merā Īgū yure iriyuwarikūdoredeare irigu yáa. I merā yure Īgū iriudi āārīrīrē masīsūa. ³⁷ Yūpū yure iriudi, yaamarē ōārō weremi. Īgū irasū werekeremakū, Īgū werenírīrē mūsā neō pébea. Īgū deyorire neō iābea. ³⁸ Yure Yūpū iriudire mūsā neō būremubea. Irasirirā Īgūya kerere neō péduripíbea. ³⁹ Yūpūya werenírī gojadea pūrē mūsā ōārō bueníkōāa. "Gūa i pūrē buerā, Marīpū merā perebiri okarire bokarākoa", ārī gūñāa mūsā. Iri pūguere yaamarēta gojasūdero āārībū. ⁴⁰ Iri pūguere yaamarē irasū gojasūkeremakū, mūsā gapū yure gāāmebea. Irasirirā i okari yū sīrīrē opabiriko.

⁴¹ 'Masakare yaamarē ōārō werenímurārē āmabea. ⁴² Yū mūsā masaka āārīrikurire masīa. Mūsā Marīpūre maīrā meta āārā. ⁴³ Yūpū gāāmerōsūta yū aarikeremakū, mūsā yure gāāmebea. Gajigu gapū Īgū basi Īgū gāāmerō aarimakū, mūsā Īgūrē gāāmerākoa. ⁴⁴ ¿Nasirirā yure būremubukuri mūsā? Mūsā basi: "Ōārō yáa", ārī gāme werenírīrē gāāmea. Marīpū sugu āārīgū mūsārē: "Ōārō yáa", ārī werenírī gapūre gāāmebea. ⁴⁵ Mūsā yure gāāmebiri waja: "Īgū Paguguere guare weresāgukumi", ārī gūñabirikōāka! "Moisés dorerire irirā, Marīpū merā ōārō āārīrākoa", ārī gūñakeremakū, Moisés gapū mūsārē weresāgukumi. ⁴⁶ Moisés Īgū gojadea pūgue yaamarē gojadi āārīmī. Irasirirā Īgū gojadeare būremurā, yudere būremuboayo

musā. ⁴⁷ Moisés gojadeare musā burenumerā, ¿nasirirā ya wereri gapure buremubukuri? ārīmi Jesús.

6

Jesús cinco mil āmarē baari ejodea

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lc 9.10-17)

¹ Jesús Jerusalēgue dapa buadire taudero puru, gna ĩgū buerā ĩgū merā Galilea wāikuri ditaru gaji koepugue taribujabu. Iri ditaruta “Tiberias” wāikubu. ² Masaka Jesús ĩgū turari merā pūrīkurārē taumakū ĩāsīā, wārā ĩgarē tuyaama. ³ Ditaru gaji koepugue ĩgū ejadero puru, gna merā ūtāugue mūrīa, doami. ⁴ Irinu judío masaka bosenu, pascuā bosenu ejaburo mēroḡgā duyabu. ⁵ Jesús wārā masaka ĩgū puro aarimakū ĩāgū, Felipe seērēñami:

—¿Noogue marī ĩsā masaka āārīpererā baaburire wajarirākuri? ārīmi.

⁶ Jesús ĩgū basi ĩgū iriburire masīkeregu: “Felipe yare, ¿naāsū yujugukuri?” ārīgā, irasū ārīmi. ⁷ Felipe ĩgūrē yujumi:

—Marī dosciento nurī moādea waja wajataropa pā duparu wajari, masakare marī gueremakū, neō ejabirikoā, ārīmi.

⁸ ĩgū irasū ārīmakū pégu, gna merām Andrés, Simón Pedro pagumu Jesúre ārīmi:

⁹ —Ōō ĩi majīgū su mojōma pā duparu, pērā waaí opami. Masaka gapu wārāgora āārīma. Irasiriro ĩgūsārē baari neō ejabirikoā.

¹⁰ ĩgū irasū ārīmakū pégu, Jesús guare ĩgū buerārē ārīmi:

—Masakare āārīpererārē doadoreka! ārīmi.

Iro oārō tākuro āārībú. Irasirirā iri weka doama. Ūma ditare keomakū, cinco mil gora āārīmá. ¹¹ ĩgūsā eja doaperemakū ĩāgū, Jesús pā duparure āi, Marīpura: “Ōāa”, āri, usuyari sīmi. Irasiri odo, guare āārīpererā iro doarārē irire gueredoremi. Waaídere gueredoremi. Irasirirā āārīpererārē ĩgūsā baaduaropa guereyobu. ¹² ĩgūsā yapimakū ĩāgū, Jesús guare ĩgū buerārē ārīmi:

—ĩgūsā baaduáarire seaka! Ubugorata kōmobukoā, ārīmi.

¹³ Su mojōma pā duparure masaka baaduáadeare seasārā, pe mojōma pere su gubu peru pērebejari puuirigora ūtūdobobu. ¹⁴ Masaka Jesús Marīpu turari merā ĩgūsārē baari sīmakū ĩārā, āsū ārīma:

—Diayeta āārā. “Īi Marīpura kerere weredupiyurimasū i ūmugue aaribu āārāyupu”, ĩgūsā ārīdita āārīmi.

¹⁵ Irasirirā Jesúre turaro merā āia, ĩgūsā Opu āārībure sóoduarā iri-adima. ĩgū gapu irire masīkōāmi. Irasirigu dupaturi suguta ūtāugue mūrīākōāmi.

Jesús deko weka waadea

(Mt 14.22-27; Mr 6.45-52)

¹⁶ Naītīāwāgāriripoe āārīmakū, gna ĩgū buerā ditarugue buabu. ¹⁷ Buaja, doódirugue űajāa, Capernaugue taribujapuroribu. Naītīārōgue iribu. Jesús gna purogue ejabirimi dapa. ¹⁸ Gna taribujamakū, mirū buro wējāpuwāgāribu. Pagari makūrī wāgābu. ¹⁹ Su mojōma kilómetro gna waadero puru, guayaru puro Jesús deko wekague aarimakū ĩābu. ĩgū irasū aarimakū ĩārā, buro güibu. ²⁰ Jesús gapu guare ārīmi:

—Yuta āārā. Güimerāta!

²¹ Īgū irasū ārimakū pérā, gua ĩgūrē ōārō bokatīrī űajādorebu. Īgū űajādero puru, mata gua waaderogueere ejabu.

Masaka Jesúre āmadea

²² Gajinu gapu masaka ditaru gaji koepugue dujanerā iri űamirē guayaru suru dujadiru merā gua taribujamakū, Jesús gua merā waabiri-deadere masīñurā. ²³ Irogue ĩgūsā āārīpoere gaji doóriduparu Tiberias wāikuri makāgue āārādea duparu, Jesús Marīpue: “Ōāa”, ārī, usayari sī, masakare baari gueredero puroweyague ejayuro. ²⁴ Irasirirā Jesús, gua ĩgū buerā marīmakū ĩārā, iri doóriduparugue űajāa, Capernaugue taribujañurā Jesúre āmarā waarā.

Jesús pā irirosū ĩgū āārīmarē weredea

²⁵ Ditarure taribuja, Jesúre bokajarā, ĩgūrē sērēñama:

—Buegu, ĩnaásū āārīmakū ōōguere aarari mu? ārīma.

²⁶ Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—Diayeta musārē werea. Yu Marīpu turari merā iri ĩmurīrē ĩākererā, ĩgū iriudi yu āārīrīrē buremubea. Irasirirā, yu musārē ejodeare baayapinerā dita āārīsīā, yure āmāa. ²⁷ Musā baari pereburi gapu ditare wajatamurā, moābirikōāka! Gaji baari yu āārīpererā tīgū sīburi gapure āmaka! Iri baarire āmarā, Marīpu merā perebiri okari oparākoa. Yupu yure irire musārē sídoregu āārīmi. ĩgū iriudi yu āārīrīrē musārē ĩmusiami, ārīmi.

²⁸ ĩgū irasū ārimakū pérā, ĩgūrē sērēñama:

—ĩNasirirākuri Marīpu iridorerire ōārō iriyuwarikumurā?

²⁹ Jesús ĩgūsārē yujumi:

—Marīpu musārē iridoreri āsū āārā. Yure ĩgū iriudire buremudoremi, ārīmi.

³⁰ ĩgū irasū ārimakū pérā, ĩgūrē ārīma:

—Guare murē buremudoregu, ĩñeénorē mu turari merā iri ĩmugukuri? ĩNaásūperire iri ĩmugukuri? ³¹ Masaka marīrōgue marī ñekūsāmarā manā wāikurire baanerā āārīmā. Marīpuya werenīrī gojadea pūgue ārīderosūta ũmugasima baarire ĩgūsārē sídi āārīmí, ārīma Jesúre.

³² ĩgūsā irasū ārimakū pégu, Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—Diayeta musārē werea. Moisés ũmugasima baarire musārē sībiriidi āārīmí. Yupu baari ũmugasima, diayemarē musārē sīgū āārīmi. ³³ Yu ũmugasigue āārīdi Marīpu iriudi, ĩgū baari irirosū āārīgú, i ũmu marārē okari sīgū āārā, ārīmi.

³⁴ ĩgū irasū ārimakū pérā, ĩgūrē ārīma:

—Gua Opu, iri baarire guare sīnīkōāka!

³⁵ Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—Yu okarire sīgū, baari irirosū āārīgú āārā. Yure tūyagu, neō ũaboabi irirosū āārīgukumi. Yure buremugū, neō ñemesibubi irirosū āārīgukumi.

³⁶ Dupiyuro yu musārē ārīderosūta, musā gapu yure ĩākererā, buremubea dapa. ³⁷ Āārīpererā Yupu yure sīnerā yure tūyarākuma. ĩgūsārē yu neō béobirikoa. ³⁸ ũmugasigue āārīdi yu gāāmerīrē irigu aarīgú meta iribu. Yure iriudi gāāmerī gapure irigu aaribú. ³⁹ Yure iriudi āsū gāāmemi. ĩgū yure sīnerārē neō sugure yu dedeubirimakū gāāmemi. I ũmu pere-makū, yu ĩgūsārē masūmakū gāāmemi. ⁴⁰ Yupu yure iriudi āārīpererā yure ĩgū magūrē ĩārā, yure buremurā ĩgū merā perebiri okarire opamakū gāāmemi. Irasirigu i ũmu peremakū, ĩgūsārē masūgukoa, ārīmi Jesús.

41 Jesús: “Yú ùmugasigue merā dijaridea baari irirosū āārīgú āārā”, āārīrē pérā, judío masaka oparā ĩgūrē werewuama. 42 Āsū ārīma:

—¿Ī Jesús, José magū āārīberi? Marī ĩgū pagu, ĩgū pagore masīa. ¿Nasirigu ĩgū: “Ĕmugasigue āārīdi dijaribu”, āārī?

43 ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús āsū ārī yujumi:

—Musā yure werewuarire pirika! 44 Neō sugū ĩgū gāamerō yure tuyabirikumi. Yuru gapu yure iriudi masaka yure buremumakū irigu āārīmi. I ùmu peremakū, yure buremurārē masūgukoa. 45 Marīpuya kerere weredupiyunerā āsū ārī gojanerā āārīmā: “Marīpu āārīpererārē buegukumi”. Irasirirā āārīpererā Yuruya buerire pé buremurā, ĩgūyare masīrā yure tuyarākuma.

46 Neō sugū masakū Yurure ĩāgū mámi. Yú suguta ĩgū merā āārīdi ĩgūrē masīa. 47 Diayeta musārē werea. Yure buremugū Yuru merā perebiri okari opami. 48 Yú baari irirosū āārīgú okari sīgū āārā. 49 Musā ñekūsāmarā masaka marīrōgue manārē baanerā āārīmā. Irire baakererā, boanerā āārīmā. 50 Yú ùmugasigue merā dijaridea baari gapure werea. Irire baagu, neō boabirikumi. 51 Yú ùmugasigue merā dijaridea baari okari sīrī irirosū āārīgú yuta āārā. I baarire baagu, Yuru merā okanīgukumi. I baari yú sīrī, yaa dupu āārā. I ùmu marā Yuru merā okaníkōāburo, ārīgū, yaa dupure sīgukoa, ārīmi Jesús.

52 ĩgū irasū ārīmakū pérā, judío masaka oparā ĩgūsā basi gāme guaseo, āsū ārīma:

—¿Nasirigu marīrē ĩgūya dupure baadoregu sībukuri?

53 ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús ārīmi:

—Diayeta musārē werea. Yú āārīpererā tīgū āārā. Musā yaa dupure baamerā, yaa díre iirimerā okari opabea. 54 Yaa dupure baagu, yaa díre iirigu, Yuru merā perebiri okari opami. I ùmu peremakū, ĩgūrē masūgukoa. 55 Yaa dupu diayema baari āārā. Yaa dí diayema iiríri āārā. 56 Yaa dupure baagu, yaa díre iirigu yú merā òārō āārīmi. Yude ĩgū merā òārō āārā. 57 Yuru yure iriudi okanīgū āārīmi. ĩgū okanīgū āārīsīā, yudere okanímakū yámi. Irasirigu yure baagure yú irirosū okanímakū irigukoa. 58 Yú irire ārīgū, ùmugasigue merā dijaridea baarire werea. I baari, maná musā ñekūsāmarā baadea irirosū āārībea. ĩgūsā irire baakererā, boanerā āārīmā. Ĕmugasigue merā dijaridea baari gapure baaguno, okaníkōāgukumi, ārīmi Jesús.

59 Jesús Capernaugue judío masaka nerērī wiigue buegu, irire weremi.

Jesús werenírē pérā perebiri okari opaburire weredeā

60 ĩgū irasū ārī buemakū pérā, wārā Jesúre tuyarā āsū ārī gāme wereníma ĩgūsā basi:

—ĩgū wereri marī pémakū, diasagorāa. ¿Noā ire bokatīubukuri? ārīma.

61 ĩgūsā werenírē Jesús pékōāmi. Irasirigu ĩgūsārē sērēñami:

—¿Yú wererire péduabirikuri? 62 Yú āārīpererā tīgū yú āārīderogue mūrīāmakū ĩārā, ¿naāsū gūñabukuri musā? 63 Ōāgū deyomarīgū masakare okarire sīmi. ĩgūsāya dupu gapu ĩgūsārē okamakū irimasīña máa. Yú wererire pérā Ōāgū deyomarīgū okari sīrīrē opama. 64 Irasū āārīkeremakū, gajirā musā merāmarā gapu yure buremubema dapa, ārīmi Jesús.

Neōgoraguere ĩgūrē buremumerā āārīmurārē, irasū āārīmakū ĩgūrē wējēduarāguere ĩgūrē ĩmubure masīsiayupu. 65 Āsū ārīmi:

—Āsū ārī wereabu musārē. Neō sugu ĩgū gāamerō yure tɔyabirikumi. Yuru, yure buremumakū irigu āārīmi. ĩgū irasiribirimakū, neō sugano yure buremubiribukumi, ārīmi Jesús.

⁶⁶ ĩgū irasū ārīrīrē pérā, wárā Jesúre tɔyanerā neō tɔyanemobirima.

⁶⁷ ĩgūsā irasirimakū ĩāgū, Jesús guare pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ĩgū buerārē sērēñami:

—¿Musāde yure tɔyaduúrā yári? ārīmi.

⁶⁸ ĩgū irasū ārīmakū pégu, Simón Pedro ĩgūrē yujami:

—Gua Opu, ¿noārē gua tɔyabukuri? Mu wereri, guare Marīpu merā peregiri okari opamakū yáa. ⁶⁹ Gua mūrē buremusiáa. Gua ire masisiáa. Mu ōāgū, Marīpu iriudi āārā, ārīmi.

⁷⁰ ĩgū irasū ārīmakū pégu, Jesús guare ārīmi:

—Yu musārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarārē beyebu. Yu irasirikeremakū, sugu musā merā āārīgú wātīyagu āārīmi.

⁷¹ Jesús irasū ārīgū, Judare Simón Iscariote magūrē ārīgū iriyupu. Judas pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā gua merā āārīkeregu, Jesúre wējēduarāguere ĩgūrē ĩmubu āārīmí.

7

Jesús pagupūrā ĩgūrē buremudɔabiridea

¹ Jesús masakare irire buedero puru, Galilea nikūgue naagū waami. Judío masaka oparā ĩgūrē wējēduarire masīgū, Judea nikūguere āārīduabirimi. ² Iripoere judío masaka ñekūsāmarā masaka marīrōgue āārīrā, wiirigā irideare gūñarī bosenu ejaburo dupiyuro āārībú.

³ Irasirirā Jesús pagupūrā ĩgūrē ārīma:

—Ōōrē dujabita, Judeague bosenuērē ĩāgū waaka! Irasirirā iroque mu buerā mu turari merā iri ĩmurīrē ĩārākuma. ⁴ Masaka mūrē masīmakū gāāmegū, mu turari merā iri ĩmurīrē āārīpererā ĩūrō iri ĩmugū waaka! ĩgūsā ĩāberogue iribirikōāka! ārīma.

⁵ ĩgū pagupūrā āārīkererā, Jesúre buremubirima. ⁶ Irasirigu Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—Masaka ĩgūsā yure masīburo dɔyakōāa dapa. Musārē iri bosenuērē ĩārā waadɔamakū ōāgoráa. ⁷ I ũmu marā musārē ĩāturibema. Yu gapure ĩgūsā ñerō irideare yu weremakū ĩāturima. ⁸ Musā bosenuērē ĩārā waaka! Yure yu waaburo dɔyakoāa dapa. Irasirigu iri bosenuērē ĩāgū waabea dapa, ārīmi Jesús.

⁹ ĩgū irire ārādero puru, Galileague dujami.

Jesús ĩgūsā wiirigā iriri bosenuērē ĩāgū waadea

¹⁰ ĩgū pagupūrā bosenuērē ĩārā waadero puru, Jesúde masaka ĩmurō marīrō waami, ĩgūsā ĩgū waarire masībirikōāaburo, ārīgū. ¹¹ Iri bosenuērē judío masaka oparā ĩgūrē āmarā iriñurā. Āsū ārī sērēñañurā:

—¿Noogue āārīkuri ĩgū? ārīñurā.

¹² Wárā masaka Jesúyamarē werenírā iriñurā. Gajirā: “Ōāgū āārīmi”, ārīñurā. Gajirā gapu: “Ōāgū meta, masakare ārīkatorikugu āārīmi”, ārīñurā.

¹³ Judío masaka oparārē gūrā, āārīpererā péurogue: “Jesús āsū āārīmi”, ārī werebiriñurā.

14 Jesús irogue eja, iri bosenu dekokuaripoe Marĩpuya wiigue ñajãa, masakare buemi. 15 Īgũ buemakũ pãrã, judío masaka oparã pãgũka, ãsũ ãrĩma:

—Ĩ buebiridi ããrĩkeregu, ¿nasirigu õãrõ masĩrĩ?

16 Īgũsã irasũ ãrĩmakũ pãgu, Jesús Īgũsãrẽ ãrĩmi:

—Yũ bueri, yaa meta ããrã. Yũre iriudiya bueri gapũ ããrã. 17 Marĩpũ gããmerĩrẽ iridũarã yũ buerire pãrã: “Marĩpũ Īgũrẽ buedorerosũta buemi. Īgũ gããmerõ werebemi”, ãrĩrãkuma. 18 Sugũ Īgũ gããmerõ weregu, gajirãrẽ: “Īgũ õãrõ weremi”, ãrĩ bũremumakũ iridũagu ããrĩmi. Gajigu Marĩpũ Īgũrẽ iriudi gããmerĩrẽ weregu gapũ masakare: “Marĩpũ õãtarimi”, ãrĩ bũremumakũ yãmi. Īgũ ãrĩkatori marĩrõ diayeta weregu ããrĩmi.

19 Moisés Marĩpũ doreri gojãdea pũrẽ mũsãrẽ pĩdi ããrĩmĩ. Mũsã gapũ neõ sugũ iri dorerire iribeã. ¿Nasirirã mũsã yũre wẽjẽduari? ãrĩmi.

20 Masaka Īgũrẽ ãrĩma:

—Mũ wãtĩ ñajãsũdi ããrã. ¿Noã mũrẽ wẽjẽduari?

21 Jesús Īgũsãrẽ ãrĩmi:

—Suñarõ siñajãrĩnu ããrĩmakũ yũ sugũ pũrĩrikũgũre taumakũ ããrã, mũsã ããrĩpererã ãgũkakõãbu. 22 Iripoegue Moisés mũsã pũrã ãmarẽ Īgũsãya dũpũma gasirogãrẽ* wiiridoredi ããrĩmĩ. Īgũ irire doreburo dupiyuro mũsã ñekũsãmarã irasirisianerã ããrĩmã. Irasirirã mũsã majĩrãgãrẽ su mojóma pere gajĩ mojó ureru pãrẽbejarinũrĩ waaró merã Īgũsã deyoaderero pũrũ siñajãrĩnu ããrĩkeremakũ, Īgũsãrẽ irasirinãa. 23 Irasirirã Moisés dorederosũta irirã, siñajãrĩnu ããrĩkeremakũ mũsã majĩrãgã ãmarẽ Īgũsãya dũpũma gasirogãrẽ wiiria. Siñajãrĩnu ããrĩmakũ yũ sugũrẽ ããrĩpereri Īgũya dũpũmarẽ õãmakũ iribu. ¿Nasirimurã yũ merã guari mũsã? 24 Mũsã yũ irideare ããdero pũrũ: “Ñerõ irimi”, ãrĩ werewũbirikõãka! Yũ irideare õãrõ keoro pãmasĩ odorãgue werenĩka! ãrĩmi Jesús.

Jesús ãmũgasigue merã aaribũ, ãrĩ weredeã

25 Īgũ irasũ ãrĩripoere gajirã Jerusalén marã ãsũ ãrĩ werenĩma:

—¿Ĩĩ marĩ oparã wẽjẽduagu meta ããrĩrĩ? 26 Īgũ ããrĩpererã ãũrõgue buegu yãmi. Sugũno gapũta Īgũrẽ gajino neõ ãrĩbema. Gajipoe irirã marĩ oparã: “Ĩĩ diayeta Cristo, Marĩpũ iriudi ããrĩmi”, ¿ãrĩ gũñabukuri? 27 Marĩ ñĩ aariderore masĩa. Cristo, Marĩpũ iriugu gapũre aarimãkũ, Īgũ ããrĩderoguere masĩbirikoa. Irasirigu Cristo ããrĩbirikumi ñĩ, ãrĩma.

28 Jesús Marĩpuya wiigue bueripoe Īgũsã irasũ ãrĩ werenĩmakũ pãgu, buro busuro merã ãsũ ãrĩ weremi:

—Mũsã yũre masĩa, ãrã. Īgũ aariderodere masĩa, ãrã. Yũ gããmerõ aaribiribu. Yũre iriudi keoro irigu ããrĩmi. Mũsã Īgũrẽ masĩbeã. 29 Yũ Īgũ pũrogue ããrĩdi ããrĩsĩã, Īgũrẽ masĩa. Īgũta yũre iriumi, ãrĩmi Jesús.

30 Īgũ irasũ ãrĩmakũ pãrã, Īgũrẽ peresu iridũakererã, ñeãbirima. Īgũ ñerõ tariburinũ dũyãbũ dapa. Irasirirã Īgũrẽ ñeãbirima. 31 Gajirã wãrã masaka Īgũrẽ bũremuma. ãsũ ãrĩma:

—Neõ sugũ, ñĩ nemorõ Marĩpũ turari merã iri ĩmugũ mãmĩ. Irasirigu ñĩ Cristo, Marĩpũ iriudi ããrĩmi.

* 7:22 Gn 17.1-14: Iripoegue Marĩpũ Abrahãrẽ Īgũ pũrã ãmarẽ: “Yaarã ããrĩburo”, ãrĩgũ, Īgũsãya dũpũma gasirogãrẽ wiiridoredi ããrĩmĩ. Pũrũ iri dorerire Moisére pĩdi ããrĩmĩ. Irasirirã judío masaka Abraham parãmerã ããrĩturarã iri dorerire irirã, Īgũsã pũrã ãmarẽ su mojóma pere gajĩ mojó ureru pãrẽbejarinũrĩ waaró merã Īgũsã deyoaderero pũrũ irasũ yãma.

Fariseo bumarã Jesúre peresu iridoredea

³² Fariseo bumarã, masaka Jesúre: “Íi Marĩpũ iriudi ããrĩmi”, ãrĩrĩrẽ péñurã. Irasirirã ãgũsã paía oparã merã Marĩpũya wiire korerã surarare ãgũrẽ ñeã, peresu iridorerã iriuidiñurã.

³³ Irasirigũ Jesús masakare ãsũ ãrĩmi:

—Yoaweyaripoe musã merã ããrĩgũkoa. Pũru yũre iriudi pũrogue waagũkoa. ³⁴ Yũ ããrĩburore musã waamasĩbirikoa. Irasirirã yũre ãmakererã, neõ bokabirikoa.

³⁵ ãgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, judío masaka oparã ãgũsã basi ãsũ ãrĩ gãme sêrẽñnama:

—ãgũ marĩrẽ: “Yũre musã neõ bokabirikoa”, ãrĩgũ, ¿noógue waagũkuri? ¿ãgũ judío masaka griego ããrĩrõgue makãrĩ waanerã pũrogue griego masakare buegũ waabukuri? ³⁶ ãgũ marĩrẽ: “Yũ ããrĩburore musã waamasĩbirikoa. Irasirirã yũre ãmakererã, neõ bokabirikoa”, ãrĩrĩ, ¿naásũ ãrĩduaro iriayuri? ãrĩma.

Jesús okari sĩrĩ dekomarẽ weredeã

³⁷ ãgũsã bosenu iritũnurĩnu dupanũgora ããrĩmakũ, Jesús wãgãnuãgã, buro busũro merã masakare ãsũ ãrĩ weremi:

—Nemesiburã yũ pũrogue iirirã aarika! ³⁸ Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Yũre buremurãya yũjũpũrãrĩguere okari sĩrĩ deko ãmayoro irirosũ ããrĩnĩkõãrokoa”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ, ãrĩmi.

³⁹ Jesús irire ãrĩgũ: “Yũre buremurã Õãgũ deyomarĩgũrẽ oparãkuma”, ãrĩgũ irimi. Jesús ãmũgasigue marĩaburo dupiyuro Õãgũ deyomarĩgũ ejabirimi dapa.

Masaka dukawarideã

⁴⁰ Jesús ãrĩrĩrẽ pérã, gajirã ãsũ ãrĩma:

—Íi diayeta Marĩpũya kerere weredupiyurimasũ: “Marĩ pũro aaribu ããrãyũpũ”, ãgũsã ãrĩdi ããrĩmi.

⁴¹ Gajirã ãsũ ãrĩma:

—Íi, Cristo Marĩpũ iriudi ããrĩmi.

Gajirã gapũ:

—Cristo, ¿nasiribu Galileamũ ããrĩbukuri? ãrĩma. ⁴² Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ gojasũdero ããrĩbũ: “Cristo Marĩpũ iriubu, opu David parãmi ããrĩturiagu ããrĩgũkumi. David deyoadea makã Belén wãikuri makãgue deyoagũkumi”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

⁴³ Irasirirã Jesúre surosũ gũñabirisĩã, gãme dukawariakõãma. ⁴⁴ Surãyeri Jesúre ñeã, peresu iridũakererã, iribirima.

Judío masaka oparã Jesúre buremubirideã

⁴⁵ Irasirirã Marĩpũya wiire korerã surara Jesúre ñeãdorerã iriunerã, paía oparã, fariseo bumarã pũrogue goedujáañurã. ãgũsã goedujajamakũ ããrã, ãgũsãrẽ sêrẽññañurã:

—¿Nasirirã Jesúre ñeã, ãrĩbirari?

⁴⁶ Surara ãgũsãrẽ yũjũñurã:

—Neõ sugũ ãgũ irirosũ werenĩgũ mámi.

⁴⁷ ãgũsã irasũ ãrĩmakũ pérã, fariseo bumarã ãgũsãrẽ ãrĩñurã:

—¿Musãde ãgũ ãrĩkatori merã weremakũ: “Diayeta weremi”, ãrĩ buremurĩ? ⁴⁸ Neõ sugũ marĩ oparã, neõ sugũ gũa fariseo bumarã ãgũrẽ

buremugū mámi. ⁴⁹ Sīisā masaka gapu ĩgū wererire buremurā, Marĩpu Moisére doreri pídeare masĩbema. Wajamoāsũmurā āārĩma.

⁵⁰ Nicodemo fariseo bumu iro dupiyuro ñami merā Jesúre ĩāgū ejadi, ĩgūsā merā āārĩyupu. ĩgūsā irasũ ārĩmakū pégu, ĩgūsārē ārĩyupu:

⁵¹ —Marĩrē doreri āsũ ārā. Sugu masakũ ĩgū irideare weremakū marĩ péburo dupiyuro ĩgūrē: “Ñerō iribu”, ārĩ wajamoāmasĩbea, ārĩyupu.

⁵² ĩgū irasũ ārĩmakū pérā, āsũ ārĩ yujũñurā:

—¿Mude ĩgū irirosũ Galileamu āārĩrĩ? Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pūrē bueka! Iri pūrē buegu: “Neō sugu Galileamu Marĩpuya kerere weredupiyurimasũ mámi”, ārĩ masĩgukoa.

Ɛmũ merā ñerō irigore weresādea

⁵³ ĩgūsā irasũ ārādero puru, ĩgūsāya wiirigue dujáakōāñurā.

8

¹ Jesús gapu ũtāũ Olivos wāĩkudigue waami. ² Gajinu gapu boyoripoe āārĩmakū, Marĩpuya wiigüe waami doja. ĩgū ejamakū ĩārā, masaka āārĩpererā ĩgū puro nerēma. Irasirigu eja doa, ĩgūsārē buenugāmi. ³ Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā sugo nomeōrē gajigu igo marāpu āārĩbi merā igo ñerō irigore bokajañurā. Irasirirā Jesús bueripoe iri wiigüe āārĩpererā masaka ĩūrō igore āĩñajānú, Jesúre ārĩma:

⁴ —Buegu, igo marāpukugo āārĩkerego, gajigu merā ñerō irigore bokajabu. ⁵ Moisés Marĩpu doreri gojadea pũgüe igo nomeō irirosũ irigonorē ũtāyeri merā dea wējēdoredi āārĩmĩ. Mukoa, ¿naásũ ārĩrĩ?

⁶ “¿Naásũ yujugukuri?” ārĩrā, ĩgūrē irasũ ārĩ sērēñadima. “ĩgū keoro yujubirimakū, marĩ oparāguere weresārākoa”, ārĩ gũñañurā. ĩgūsā irasũ sērēñamakū pégu, Jesús gapu muúbia doaja, nikũgüe ĩgūya mojōsũrũ merā gojami. ⁷ ĩgūsā ĩgūrē sērēñaduúbirimakū pégu, Jesús wāgānugā, āsũ ārĩmi:

—Musā merāmu ñerō iribino igore ũtāye merā deapuroriburo.

⁸ Irasũ ārĩ odo, dupaturi muúbia doaja, nikũgüe gojami doja. ⁹ ĩgū irasũ ārĩmakū pérā, ĩgūsā ñerĩ irideare pémasĩ, guyasĩrĩrĩ merā, murā sugu puru, gajigu puru wiriapurorima. Irasirirā Jesúre suguta nomeō iro dujago merā pikōā, waakōāma. ¹⁰ Jesús wāgānugā, igore ārĩmi:

—¿Noogue āārĩrĩ murē weresānerā? ¿Neō sugu murē wajamoādoregu marĩ?

¹¹ —Mámi, yu Opu, ārĩ yujumo.

Igo irasũ ārĩmakū, Jesús igore ārĩmi:

—Yude murē wajamoādorebea. Irasirigo waaka! Dupaturi ñerĩrē neō irinemobirikōāka!

Jesús i ũmu marārē sīāgori sīgũ āārĩrĩmarē werede

¹² Jesús dupaturi masakare āsũ ārĩ weremi:

—Yu i ũmu marārē sīāgori sīgũ āārā. Yure tuyarā naĩĩārōgue āārĩrā irirosũ āārĩbema. Boyorogue āārĩrā irirosũ āārĩma. Irasirirā yu okari sĩrĩrē oparākuma.

¹³ ĩgū irasũ ārĩmakū pérā, fariseo bumarā ārĩma:

—Mu basi mu āārĩrikurire werea. Irasiriro mu werenĩrĩ neō wajamáa.

¹⁴ Jesús ĩgūsārē āsũ ārĩ yujumi:

—Yu aariderore, yu waaburodere yu masĩa. Musā gapu irire neō masĩbea. Irasirigu yu basi yu āārĩrikurire werekeremakū, yu werenĩrĩ diayeta āārā. ¹⁵ Musā i ũmu marā irirosũ yure werewuáa. Yu gapu neō

sugure musā irirosū werewuabea. ¹⁶Y_u masaka āārīrikurire: “I gapu ōāa, i gapu ōābea”, āāīgū, keoro ārā. Y_u suguta y_u gāāmerō irire ārībea. Y_upu y_ure iriudi merā irire irasū yāa. ¹⁷M_usārē doreri gojadea pūgue āsū ārā: “Pērā masaka īgūsā īādeare surosū weremakū: ‘Diyeta āārā’, ārī b_uremurō gāāmea”, ārī gojasūdero āārībū. ¹⁸Y_u basi y_u āārīrikurire werea. Y_upu y_ure iriudide y_u āārīrikurire weremi, ārīmi.

¹⁹Īgū irasū ārīmakū pérā, īgūrē sērēñama:

—¿Noógue āārīrī m_upu?

Jesús īgūsārē y_ujūmi:

—M_usā y_ure, Y_upudere masībea. Y_ure masīrā, Y_upudere masīboayo.

²⁰Jesús irasū ārī weregu, Marīpuya wiigue āārīmī. Masaka niyeru sīrā, īgūsā sārī kūmarī puro āārīmī. Īgū ñerō tariburin_u ejabirib_u dapa. Irasirirā neō sug_u īgūrē ñeā, peresu iribirima.

Jesús: “Y_u waaburore musā waamasībirikoa”, ārī weredea

²¹Jesús dupaturi judío masaka oparārē weremi:

—Y_u āārīderogue waagukoa. Y_u waadero pur_u, musā y_ure āmarākoa. M_usā ñerī iridea waja, waja oparā boarākoa. Y_u waaburoguere musā waamasībirikoa.

²²Īgū irasū ārīmakū pérā, gāme sērēñama:

—¿Nasirigu: “Y_u waaburoguere musā waamasībirikoa”, ārīrī? ¿Īgū basi wējē boagukuri irasū ārīgū?

²³Jesús īgūsārē ārīmi:

—M_usā gapu i ūmugue āārīrā, i ūm_u marā āārā. Y_u gapu ūmugasigue āārīdi, i ūm_u meta āārā. ²⁴Irasirigu musārē: “M_usā ñerī iridea waja, waja oparā boarākoa”, ārāb_u. M_usā: “Y_u īgū āārā^{*}”, ārī wereadeare b_uremubirisīā, musā ñerī iridea waja, waja oparā boarākoa.

²⁵Irasū ārīgū pérā īgūrē sērēñama:

—¿Noāno āārīrī m_u?

Jesús īgūsārē y_ujūmi:

—Buenugāgūgueta musārē: “Y_u īgū āārā”, ārī weresiab_u. ²⁶Y_u musāyamarē, musā ñerō iridea waja musārē wajamoāburire wereduari, wārī āārā. Y_ure iriudi gapu diaye weremi. Irasirigu īgū weremakū y_u pēdea ditare musā i ūm_u marārē werea, ārīmi.

²⁷Jesús: “Y_ure iriudi”, ārīgū, īgū Pagureta werenīgū irimi. Īgūsā gapu irire pémasībirima. ²⁸Irasirigu Jesús īgūsārē ārīmi:

—Y_ure āārīpererā tīgūrē musā curusague pábiatū āiwāgūnūrākoa. M_usā irasū irirā: “Y_u īgū āārā”, ārī wereadeare: “Diyeta āārā”, ārī masīrākoa. Y_u gāāmerō neō iribi, irasū āārīmakū Y_upu y_ure buedea ditare y_u weregu āārīrīrē masīrākoa. ²⁹Y_ure iriudi y_u merā āārīmi. Īgū gāāmerī ditare irinīa. Irasirigu īgū y_ure neō béobemi.

³⁰Jesús irasū ārīmakū pérā, wārā masaka īgūrē b_uremuma.

Jesús Marīpu pūrāyamarē, ñerō iririmasāyamarē weredea

³¹Jesús, judío masaka: “Marīpu iriudi āārīmi”, ārī b_uremurārē āsū ārīmi:

* **8:24** Exodo 3.13-15: Iripoegue Moisés Marīp_ure sērēñadi āārīmī: “Israel bumarā y_ure: ‘M_u iriudi wāi, ¿naásū āārīrī?’ ārī sērēñamakū, ¿naásū ārī weregukuri?’” Marīpu īgūrē āsū ārīdi āārīmī: “Y_u wāi ‘YO SOY EL QUE SOY’ āārā. Irasirigu Israel bumarārē āsū ārī wereka: ‘YO SOY y_ure musāguere weredoregu iriumi’, ārīka!” ārīdi āārīmī. “YO SOY EL QUE SOY”, ārīrō: “Y_u āārīnīgūta āārā, o īgūta āārā y_u”, ārīdaaro yāa.

—Yu werenírîrê buremuduúmerã, diayeta yu buerã ããrã. ³² Irasirirã diayema ããrîrê masîrãkoa. Irire masîrã, ñerô iririre pirirãkoa. Moãboeanerã musã opure wirianerã irirosû ããrîrãkoa.

³³ Îgû irasû ãrîmakû pérã, Îgûrê ãrîma:

—Gua Abraham parãmerã ããrîturiarãgue ããrã. Irasirirã neô gajirãyarã Îgûsãrê moãboerã ããrîbea. Irasirigu: “Moãboeanerã musã opure wirianerã irirosû ããrîrãkoa”, ãrîgû, çnaasû ãrîduagu irasû ãrîrî mu?

³⁴ Jesús Îgûsãrê ãrîmi:

—Diayeta musãrê werea. ããrîpererã ñerîrê irirã, ñerîrê iridoreguyarã Îgû dokamarã irirosû ããrîma. ³⁵ Sugu moãboegu wii opu magû irirosû neô ããrîbemi. Wii opu magû gapu Îgû paguya wiimu ããrînkôakumi. ³⁶ Yu, ãmugasigue ããrîgû magû ããrã. Irasirigu musãrê ñerîrê iridoreguyarã irirosû ããrîbirimakû irigu, diayeta moãboeanerã musã opure wirianerã irirosû ããrîmakû irigukoa. ³⁷ Yu musã Abraham parãmerã ããrîturiarire masîa. Irasû ããrîkererã, musã yu wererire péduabea. Irasirirã yure wêjêduáa. ³⁸ Yupu yure masîmakû irideare musãrê werea. Musã gapu musãpu dorerire yáa.

³⁹ Îgûsã Îgûrê ãrîma:

—Abraham gua ñekû ããrîdi ããrîmí.

Jesús gapu Îgûsãrê ãrîmi:

—Musã diayeta Abraham parãmerã ããrîturiarã ããrîrã Îgû iriunaderosûta iririkuboayo. ⁴⁰ Yupu yure diaye wererire musãrê yu wereremakû, yure wêjêduáa. Abraham gapu musã irirosû neô irasiribiridi ããrîmí. ⁴¹ Musã musãpu irirosûta yáa.

Îgû irasû ãrîmakû pérã, ãrîma:

—Gua, pagu marîrã irirosû ããrîbea. Marîpu sugata gapu ããrîmi.

⁴² Jesús Îgûsãrê ãrîmi:

—Yupu diayeta musãpu ããrîmakû, musã yure maîboayo. Yu Îgû merã ããrîdita ôô musã pûroge aaribú. Yu gããmerô aaribiribu. Yupu yure iriumi. ⁴³ ¿Nasirirã yu wererire pémasîberi musã? Musã yu wererire péduabirisîã, pémasîbea. ⁴⁴ Musãpu wâtî ããrîmi. Musã Îgûyarã ããrã. Irasirirã Îgû gããmerîrê iriduáa. Neôgoragueta masakare wêjêbéodi ããrîgû yámi. Îgûguere diayema neô máa. Irasirigu Îgû neô diayemarê werebemi. Neôgoraguere masakare ãrîkatorûroridi ããrîmí. Irasirigu Îgû irasû ãrîkatorikugû ããrîsîã, ãrîkatori ditare weremi. ⁴⁵ Yu gapu diayemarê werea. Irasirirã yu wererire pérã, musã irire buremubea. ⁴⁶ ¿Noã yure: “Mu ãsû irigu, ñerô iriabu”, ãrî masîbukuri? Yu musãrê diayemarê werekeremakû, çnasirirã yu wererire buremuberi? ⁴⁷ Yupu pûrã Îgû werenírîrê péma. Musã gapu Îgû pûrã ããrîbirisîã, irire péduabea, ãrîmi Jesús.

Cristo Abraham dupiyuro ããrîdeamarê weredea

⁴⁸ Jesús irasû ãrîmakû pérã, judío masaka Îgûrê ãrîma:

—Gua: “Mu Samariamû, wâtî ñajãsûdi ããrã”, ãrîrã, diayeta ãrîrã yáa.

⁴⁹ Jesús Îgûsãrê ãrîmi:

—Yu wâtî ñajãsûdi ããrîbea. Yu iriri merã masaka Yupure: “Ôãtaria mu”, ãrîmakû yáa. Musã gapu yu iririre îãkererã: “Ñerîrê irigu ããrîmi”, ãrã. ⁵⁰ Yure: “Ôãrô yáa”, ãrî buremurãrê ãmabea yu. Yupu gapu masakare

yure buremumakū gāāmemi. Īgūta yu iririre ĩāgū, yure: “Ōārō yáa”, ārīmi.
⁵¹ Diayeta musārē werea. Yu wererire irigu neō boabirikumi.

⁵² Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgūrē ārīma:

—Dapagora guā ire masīa. Mū wātī űajāsūdi āārā. Abraham iripoegue boakōādi āārīmí. Marīpūya kerere weredupiyunerāde boakōānerā āārímá. Mū gapu: “Yu wererire irigu neō boabirikumi”, āārā. ⁵³ ¿Guā űekū Abraham nemorō āārīrī mū? Īgū, Marīpūya kerere weredupiyunerāde boakōānerā āārímá. ¿Noā āārīrī mū irasū ārī weregu?

⁵⁴ Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—Yu, yu basi ōārō werenírī wajamáa. Yūpū gapu musā: “Guapū āārīmi”, ārīgū gapu yure ōārō weremi. ⁵⁵ Musā gapu Yūpūre neō masībea. Yu ĩgūrē masīa. Yu: “Īgūrē masībea”, ārīgū, musā irirosū ārīkatorikūgu āārībukoa. Yu gapu ĩgūrē ōārō masīa. Irasū āārīmakū, ĩgū wererire yáa. ⁵⁶ Musā űekū Abraham yu i űmūgue aariburire masīdi āārīmí. Irasirigu yu aarimakū ĩāgū, buro usūyari merā āārīdi āārīmí.

⁵⁷ Īgūsā Jesúre ārīma:

—Mū cincuenta bojori opabirikeregu, ¿nasirigu Abrahārē ĩādi āārībukuri?

⁵⁸ Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—Diayeta musārē werea. Abraham dupiyuro āārīdi yuta āārā.

⁵⁹ Īgū irasū ārīmakū pérā, ĩgūsā űtāyeri āi, ĩgūrē dea wējēduamakū, Marīpūya wiigüe āārādi ĩgūsā watope duriwiriakōāmi.

9

Deyoagūgueta koye ĩāmasībire Jesús taudea

¹ Gajinu Jesús maague waagú, deyoagūgueta koye ĩāmasībire bokajami.

² Guā ĩgūrē ĩārā, Jesúre sērēñābu:

—Buegu, ¿noā űerō iridea waja ĩgū koye ĩāmasībire deyoayuri? ¿Īgū pagusāmarā űerō iridea waja, o ĩgū basi ĩgū űerō iridea waja ĩgūrē irasū waayuri? ārību.

³ Jesús guare ārīmi:

—Īgū űerō iridea, ĩgū pagusāmarā űerō iridea ĩgū deyoagūgueta koye ĩāmasībire āārīmakū iribirību. Marīpū ĩgū turari merā ĩgūrē ōārī iririre masakare ĩmugukumi. Irasirigu ĩgū koye ĩāmasībire deyoami. ⁴ űmū merā masaka moāmasīrā irirosū dapagora Marīpū yure iriugu pídeare marīrē iriro gāāmea. űami merā moāmasīmerā irirosū pūmūgue ĩgū pídeare irimasībirikoa pama. ⁵ Yu i űmūguere āārīgú, masakare sīāgori sīgū āārā. Irasirigu ĩgūsārē Marīpūre masīmakū yáa, ārīmi.

⁶ Irasū ārī odo, níkūgue síkure eomeépí, iri merā morē, koye ĩāmasībire koyeguere túwākāmi. ⁷ Irasiri odo, ĩgūrē ārīmi:

—Siloé wāikuri deko gobegue ĩgūsā iridea gobegue mūya koyere koegu waaka! ārīmi. “Siloé”, ārīrō: “Iriugu”, ārīduaro yáa.

Īgū irasū ārīmakū pégu, koye ĩāmasībire irogue ĩgūya koyere koegu waakōāmi. Koe odo, koye ĩāmasīgūgue dujariyupū. ⁸ ĩgūya wiigüe dujajamakū, ĩgūya wii pūro āārīrā, iro dupiyuro ĩgū niyeru sērēdi āārīmakū ĩānerā, sērēñāñurā:

—¿Ī dupiyuro niyeru sērē doanídita āārīrī?

⁹ Gajirā ārīñurā:

—Īgūta āārīmi.

Gajirã gapu arĩñurã:

—Īgũ aãrĩbemi. Īgũ irirosũ deyogu aãrĩmi.

Īgũsã irasũ arĩmakũ pẽgu, koye iãmasĩbi aãrĩdi gapu asũ arĩyupu:

—Īgũta aãrã yu.

¹⁰ Īgũ irasũ arĩmakũ, masaka Īgũrẽ sërẽñañurã:

—Mu iãmasĩbiradi aãrĩgũ, ¿nasirigu dapagorare irasũ iãmasĩrĩ?

¹¹ Īgũsãrẽ yujuyupu:

—Jesús wãikugu Īgũya siku nikũ merã moãmorẽ, yu koyere túwãkãmi. Túwãkã odo, yure: “Siloé wãikuri deko gobegue Īgũsã iridea gobegue m̃ya koyere koegu waaka!” arãmi. Yu irogue waa, koyere koe odo, iãmasĩpuroriabu.

¹² Īgũ irasũ arĩmakũ, Īgũrẽ sërẽñañurã doja:

—Murẽ irasiriadi, ¿noógue aãrãrĩ?

—Masĩbirikoa. Noó aãrĩgũ aãrĩkumi, arĩyupu.

Fariseo bumarã koye iãmasĩbi aãrĩdire sërẽñadea

¹³ Puru Īgũsã koye iãmasĩbiridire fariseo bumarã purogue aãñurã. ¹⁴ Jesús Īgũya siku nikũ merã moãmorẽ, koye iãmasĩbire taudeanu judío masaka siñajãrĩnu aãrĩbũ. ¹⁵ Irasirirã fariseo bumarã koye iãmasĩbiridire sërẽñañurã:

—¿Nasirigu dapagorare oãrõ iãrĩ?

Īgũsãrẽ yujuyupu:

—Sugu Īgũya siku nikũ merã moãmorẽ, yaa koyere túwãkãmi. Irasirigu yaa koyere koadero puru, iãmasĩpuroribu.

¹⁶ Īgũ irasũ arĩmakũ, surãyeri fariseo bumarã merãmarã arĩñurã:

—Īgũrẽ irasiridi, marĩ siñajãrĩnũrĩma dorerire iribi aãrĩmi. Irasirigu Marĩpu iriudi aãrĩbemi.

Gajirã gapu arĩñurã:

—Īgũ ñerõ iriguno aãrĩgũ, i iri imurĩrẽ irimasĩbiriboayupu. Irasirirã Īgũsã surosũ gũñabirisĩã, dukawariñurã. ¹⁷ Irasirirã dupaturi koye iãmasĩbiridire sërẽñañurã doja:

—Mukoa, ¿naásũ arĩrĩ murẽ koye iãmasĩmakũ iridire?

Īgũ yujuyupu:

—Īgũ Marĩpu kerere weredupiyugu aãrĩmi, arã yu, arĩyupu.

¹⁸⁻¹⁹ Judío masaka oparã gapu: “Īi koye iãmasĩgũ, dupiyuro koye iãmasĩbi aãrĩdi aãrĩbemi”, arĩ gũñadiñurã. Irasirirã Īgũ pagusãmarãrẽ siuu, sërẽñañurã:

—“¿Īi m̃ magũ neõ deyoagugueta koye iãmasĩbi aãrĩdi aãrĩmi”, arĩrĩ? Īgũ diayeta koye iãmasĩbiridi aãrĩgũ, ¿nasiri dapagorare oãrõ iãmasĩrĩ?

²⁰ Īgũ pagusãmarã yujũñurã:

—Ire gna masĩa. Īi gna magũta aãrĩmi. Īgũ deyoagugueta koye iãmasĩbiridita aãrĩmi. ²¹ Īgũ dapagora koye iãmasĩrĩ gapure, Īgũrẽ iãmakũ irididire masĩbea. Īgũrẽ sërẽñaka! Buguro aãrĩmi. Īgũ basi musãrẽ yujumasĩmi.

²² Judío masaka oparã dupiyurogue asũ arĩñurã:

—Jesúre: “Marĩpu iriudi Cristo aãrĩmi”, arĩgãnorẽ marĩ nerẽrĩ wiirigüe neõ ñajãdorebirikõãrã! arĩñurã. Irasirirã, Īgũsã arĩdeare penerã aãrisĩã,

koye iãmasĩbiridi pagusãmarã ĩgũsãrẽ güigorañurã. ²³ Irasirirã ĩgũsãrẽ: “Bũguro aãrĩmi. ĩgũrẽ sërẽñaka!” aĩrĩñurã.

²⁴ Judío masaka oparã irire pérã, dupaturi koye iãmasĩbiridire siiu, ĩgũrẽ aĩrĩñurã doja:

—Marĩpu mu wererire pémi. Irasirigu ĩgũ péuroge guare diaye wereka! Gua ire masĩa. Jesús ñerõ irigu aãrĩmi.

²⁵ ĩgũsã irasũ aĩmakũ pégu, ĩgũsãrẽ aũũ aĩrĩ yũjuyupu:

—Jesúre ĩgũ ñegũ, o õãgũ aãrĩrĩrẽ masĩbirikoa yũ. I ditare masĩa. Yũ dupiyuroguere koye iãmasĩbi aãrĩbũ. Dapagorare iãa, aĩryupu.

²⁶ ĩgũ irasũ aĩmakũ pérã, dupaturi ĩgũrẽ sërẽñañurã doja:

—¿Nasiriri ĩgũ murẽ? ¿Nasirigu ĩgũ murẽ koye iãmasĩmakũ iriri?

²⁷ ĩgũ yũjuyupu ĩgũsãrẽ:

—Irireta musãrẽ weresiabu. Yũ irasũ aĩrĩ werekeremakũ, musã gapu yũ wererire péduabirabu. ¿Nasirirã dupaturi yũ irire weremakũ péduari? ¿Musãde ĩgũ buerã aãrĩduakuri?

²⁸ ĩgũ irasũ aĩmakũ pérã, ĩgũrẽ turiñurã:

—Mu ĩgũ buegu aãrã. Gua gapu Moisés gojadeare buerã aãrã. ²⁹ Ire gua masĩa. Marĩpu Moisére weredi aãrĩmĩ. Jesúre iriudi gapure gua masĩbea.

³⁰ ĩgũsã irasũ aĩmakũ, ĩgũsãrẽ aũũ aĩrĩ yũjuyupu:

—Musã irasũ aĩmakũ, pégukakõãkoa. ĩgũ yure koye iãmasĩmakũ irikere-makũ, musã ĩgũrẽ iriudire masĩbea, ãrã. ³¹ Marĩ ire õãrõ masĩa. Marĩpu ñerõ irirã ĩgũrẽ sërẽmakũ pébemi. ĩgũrẽ buremugũ, ĩgũ dorerire irigure ĩgũ sërẽrĩ ditare pémi. ³² Marĩ neõ sugu deyoaguguetã koye iãmasĩbire iãmakũ irigu aãrĩrĩrẽ pébea. ³³ Marĩpu Jesúre iriubirimakũ, yure koye iãmasĩmakũ iribiriboañumi, aĩryupu.

³⁴ ĩgũ irasũ aĩmakũ pérã, aĩrĩñurã:

—Mu deyoaguguetã ñerĩ merã deyoadi aãrĩkeregu, ¿irire wereduari guare buebu? aĩrĩñurã.

Irasirirã judío masaka nerẽrĩ wiigüe ĩgũrẽ ñajãdorebiriñurã.

Jesús ĩgũyare pémerã koye iãmasĩmerã irirosũ aãrĩma, aĩrĩ weredeã

³⁵ Jesús koye iãmasĩbiridire ĩgũsã béowiuadeare pémi. Irasirigu ĩgũrẽ bokajagu, sërẽñami:

—¿Marĩpu magũ aãrĩpererã tĩgũrẽ buremurĩ mu?

³⁶ ĩgũ Jesúre aĩrĩmi:

—Yũ Opũ, ¿noã aãrĩrĩ ĩgũ? Wereka yure! ĩgũrẽ masĩgũ, buremugura.

³⁷ Jesús ĩgũrẽ aĩrĩmi:

—Mu ĩgũrẽ iãsiãa. Yũ mu merã werenígũ, ĩgũta aãrã.

³⁸ Irire aĩmakũ pégu, Jesús puuro ñadukupuri merã ejamejã, ĩgũrẽ:

—Yũ Opũ, murẽ buremua, aĩrĩmi.

³⁹ Puuru Jesús aũũ aĩrĩmi:

—Yũ masaka irideare: “I gapu õãa, i gapu õãbea”, aĩrĩgũ, i aũmũguere aaribũ. Yũpu gããmerĩrẽ masĩmerã, koye iãmasĩmerã irirosũ aãrĩma. Irasirigu koye iãmasĩmerã irirosũ aãrĩrãrẽ ĩgũ gããmerĩrẽ masĩburo, aĩrĩgũ, “Gua õãrõ masĩa”, aĩrĩ güñarã gapure koye iãmasĩmerã irirosũ waaburo, aĩrĩgũ aaribũ.

⁴⁰ ĩgũ irasũ aĩmakũ pérã, surãyeri fariseo bumarã ĩgũrẽ aĩrĩma:

—¿Mu irire aĩrĩgũ, guadere: “Koye iãmasĩmerã irirosũ aãrã”, aĩrĩgũ yári?

⁴¹ Jesús ĩgũsãrẽ aĩrĩmi:

—Musā koye iāmasīmerā irirosū Yurū gāāmerīrē masīmerā āārīrā, musā ñerī iridea wajare opabiribukoa. “Gua oārō masīa”, āārīrā āārīsīā, musā ñerō iridea wajare opāa dapa, āārīmi.

10

Jesús oveja korerimasā iririkuri keori merā weredea

¹ Jesús irire ārī odoadero purū, keori merā āsū ārī weremi:

—Diayeta musārē werea. Oveja korerimasū īgūsārē duripiri sārīrō makāpurōre ñajāgū irirosū iribino, yajarimasū āārīkumi. Makāpurō marīrōgue ñajākumi. ² Makāpurō ñajāgū gapū oveja korerimasū āārīkumi. ³ Makāpurōre koregū tūpākumi, oveja korerimasūrē ñajāridoregū. Oveja korerimasū ñajāmakū, oveja īgū werenīmakū pékuma. Īgūyarārē īgūsā wāi merā oekumi. Irasū oegu, īgūsārē siiu wiukumi. ⁴ Īgūyarā āārīpererārē oe, siiu wiu odo, īgūsārē dupiyuwāgākumi. Oveja īgū werenīrīrē masīrā āārīsīā, īgūrē tūyakuma. ⁵ Gajigūre īgūsā iāmasībire tūyabirikuma. Īgū werenīrīrē masīmerā āārīsīā, īgūrē gūi ūmaduriwāgākōākuma.

⁶ Jesús iri keori merā īgūsārē weremakū pérā gapū pémasībirima. “Āsū ārīduaro irikoa i”, āārīmasībirima.

Jesús ovejare oārō koregū irirosū āārīrīmarē weredea

⁷ Irasirigū Jesús īgūsārē werenemomi doja:

—Diayeta musārē werea. Yū ovejare duripiri sārīrō makāpurō irirosū āārā. ⁸ Āārīpererā ñerā yū dupiyuro aarinerā, yajarimasā irirosū āārīma. Yaarā oveja irirosū āārīrā gapū īgūsārē pébema. ⁹ Yū makāpurō irirosū āārā. Yūre būremurā iri makāpurōre ñajārā irirosū āārīma. Īgūsārē peamegue waabonerārē taugukoa. Oveja gūiro marīrō īgūsārē duripiri sārīrō makāpurōre ñajārā, wirirā īgūsā baaburi bokarā irirosū āārīrākuma.

¹⁰ Yajarimasā ovejare yajamurā, wējēmurā, poyanorēmurā aarīma. Yū gapū īgūsārē okarire opamakū irigū aaribú. Āārīpereri oārīrē opaburo, ārīgū, aaribú. ¹¹ Yū ovejare oārō koregū irirosū āārā. Ovejare oārō koregū wējēsūbu āārīkoregū, īgūsārē béobirikumi. Īgūsā oārō āārīburire boabosagukumi. ¹² Gajigū moārīmasū gapū īgū moāwajatari ditare gūñami. Ovejare oārō koregū irirosū āārībemi. Oveja īgūyarā āārībema. Irasirigū makānūmū diayée ovejare ñeā wējēgū aarimakū iāgū, ovejare béo, gūi ūmaduriwāgākōāmi. Īgūsārē béowāgādero purū, makānūmū diayée ovejare ñeāmakū iārā, gajirā oveja ūmasiriwāgākōāma. ¹³ Moārīmasū īgū moāwajatari ditare gāāmemi. Irasirigū ovejare īgūsā oārō āārīburire gūñabemi.

¹⁴⁻¹⁵ Yū ovejare oārō koregū irirosū āārā. Yurū yūre masīmi. Yūde Yurūre masīa. I irirosū yaarā ovejare yū masīa. Yaarāde yūre masīma. Irasirigū yū okarire maībea. Īgūsā oārō āārīburire boabosagukoa. ¹⁶ Gajirā oveja gajī duripiri sārīrō marā irirosū āārīma. Īgūsāde yaarā āārīma. Īgūsādere āīgukoa. Yū werenīrīrē pérākuma. Irasirirā yaarā āārīpererā su buta āārīrākuma. Yū suguta īgūsārē koregukoa.

¹⁷ Yaarā oārō āārīburire boabosagukoa. Yū okarire maībi āārīsīā, irasirigukoa masā, dupaturi okabu. Yū irasiribu āārīmakū, Yurū yūre maīmi. ¹⁸ Yū gāāmebirimakū, neō sugū yūre boamakū irimasībiribukumi. Yū gāāmerō merā boagukoa. Yū turaro merā yū gāāmerīrē irimasīgū āārīsīā,

yū gāāmerō merā boa, puru masāgukoa. Yuru yure irireta iridoremi, ārimi Jesús.

¹⁹ Īgū irasū ārimakū pérā, judío masaka dupaturi surosū Īgūrē gūñabirisīā, dukawarima.

²⁰ Gajirā wārā Īgūsā merāmarārē Īgūyamarē ārima:

—Īgū wātī ñajāsūdi, niāsūgū yāmi. ¿Nasirirā Īgūrē pēri musā?

²¹ Gajirā gapu ārima:

—Wātī ñajāsūdi, Īgū irirosū ōārō werenībiribukumi. Koye ĩāmasībidere ĩāmakū irimasībiribukumi, ārima.

Judío masaka Jesúre gāāmebiridea

²² Puiḅu āārimakū, Jerusalēgue judío masaka bosenu irima. Iripoegue marā Marīpuya wiire iripeodeare gūñarī bosenu āārībú. ²³ Iri bosenuḅē Jesús, Pórtico de Salomón wāikuri taribu Marīpuya wii turo biaña marīī taribugue waagorenami. ²⁴ Irogue Īgū āārimakū ĩārā, judío masaka oparā Īgū puro nerē, Īgūrē sērēñama:

—¿Naásū āārimakū guare ōārō diaye weregukuri? ¿Mu Cristo, Marīpu iriudita āārīī?

²⁵ Jesús Īgūsārē yujumi:

—Musārē weresiabu. Musā gapu yu wererire ḅuremubea. Yu, Yuru yure dorerosūta Īgū turari merā iri ĩmurīrē irinagū yāa. I merā yu āārīkuriire masīsūa. ²⁶ Yu Īgū turari merā iri ĩmurīrē ĩākererā, musā gapu yure ḅuremubea. Musā yaarā āārībirisīā, yure ḅuremubea. Yu dupiyuro werederosūta musā gajiguyarā oveja irirosū āārā. ²⁷ Yaarā oveja yu werenīrē masīma. Yu Īgūsārē masīa. Irasirirā yure tuyama. ²⁸ Yu Īgūsārē ũmugasigue perebiri okari opamakū yāa. Irasirirā perebiri peamegue neō waabirikuma. Yu Īgūsārē korea. Gajirā Īgūsārē neō yure ēmamasībema. ²⁹ Yuru Īgūsārē yure sīdi āārīmī. Īgū āārīpererā nemorō turagu āārīmi. Īgūde Īgūsārē koremi. Gajirā Īgūsārē neō Īgūdere ēmamasībema. ³⁰ Yu, Yuru merā suguta āārā, ārimi Jesús.

³¹ Īgū irasū ārimakū pérā, dupaturi judío masaka ũtāyeri āima, Īgūrē dea wējēduarā. ³² Īgūsā irasiridḅamakū ĩāgū, Jesús Īgūsārē ārimi:

—Yu, Yuru yure dorederosūta wāri Īgū turari merā iri ĩmurīrē iriḅu. Musā irire ĩāḅu. ¿Ñeéno yu iridea waja musā yure ũtāyeri merā dea wējēduari?

³³ Īgūsā Īgūrē ārima:

—Mu ōārō iriri waja gua mūrē ũtāyeri merā dea wējēduabea. Mu Marīpure ñerō werenīī waja mūrē ũtāyeri merā dea wējēduāa. Mu masaku āārīkeregu: “Marīpu āārā yu”, āri werenīa.

³⁴ Īgūsā irasū ārimakū pégu, Jesús Īgūsārē ārimi:

—Marīpu āsū ārīdi āārīmī Īgū musārē doreri gojadea pūgue: “Musā yu irirosū āārā”, ārīdi āārīmī. ³⁵ Marī ire masīa. Marīpu Īgūya werenīī gojadea pūgue ārīī diayeta āārā. Marīrē neō irire: “Diaye āārībea”, āri masīña máa. Irasiriro iri pūguere Īgūya kerere pérārē: “Yu irirosū āārīma”, ārīī diayeta āārā. ³⁶ Marīpu yure beyesīā, i ũmuguere iriumi. Irasū āārīkeremakū: “Yu Marīpu magū āārā”, ārīdea waja musā gapu yure: “Marīpure ñerō werenīmi”, ārā. ¿Nasirirā yure irasū ārīī musā? ³⁷ Yuru yure dorerosūta Īgū turari merā yu iri ĩmubirimakū ĩārā, yu wereri gapure ḅuremubirikōāka! ³⁸ Yuru yure dorerosūta yu iri ĩmumakū ĩārā, yu wererire ḅuremubirikererā, yu iriri gapure: “Marīpu turari merā

iriri aārā”, āri b̄remuka! M̄sā irire āri b̄remurā, Ȳp̄u ȳguere ōārō āārīrīrē, irasū āārīmakū ȳ ĩgū merā suguta āārīrīrē masīrākoa.

³⁹ ĩgū irasū āārīmakū, ĩgūrē peresu iriduarā ñeāduarā iriadima doja. ĩgū gapu ĩgūsārē duriwiriakōāmi.

⁴⁰ Wiria, Juan masakare wāiyep̄uroriderogue dia Jordán wāikudiya gaji koep̄ugue dupaturi waa, iroque dujami. ⁴¹ Masaka wārā ĩgūrē ĩārā ejama. Āsū ārīma:

—Juan masakare wāiyedi Marīp̄u turari merā iririre iri ĩmubirikeregu, āārīpereri Jesúyamarē weredeā diayeta aārā, ārīma.

⁴² Irasirirā wārā iroguere Jesúre b̄remuma.

11

Lázaro boadea (Lc 10.38-42)

¹⁻² Iripoere Betania wāikuri makāmu Lázaro wāikugu pūrīrikugu iriyupu. Iri makā, ĩgū tīrā nome María, Marta wāikurāya makā āārībū. María marī Op̄u Jesúya gubure sūrōrī merā piupeo, igo poari merā túkoebo āārīmó.

³ Lázaro pūrīrikumakū ĩārā, ĩgū tīrā nome gajirā merā Jesúre kere iriuñurā:
—Gua Op̄u, mu maĩgū pūrīrikugu yāmi, āri kere iriuñurā.

⁴ Jesús iri kerere pégu, ārīmi:

—Iri pūrīrī ĩgūrē boamakū iriburi āārībea. Iri merā Marīp̄u masakare ĩgū turarire ĩmugukumi. ĩgū irire ĩmugū, ȳ ĩgū magū āārīrīrē, ĩgū turari opagu āārīrīdere ĩmugukumi.

⁵⁻⁶ Irasirigu Jesús Martare, igo pagumorē, Lázarore b̄uro maĩsīā, Lázaro pūrīrikuri kere péadero p̄ru, penu ĩgū āārīrōguere dujanemomi. ⁷ Penu p̄ru guare ĩgū buerārē ārīmi:

—Nāka, dupaturi Judea nikūgue waarā doja!

⁸ Gua ĩgūrē ārībū:

—Buegu, irinugue marī iroque āārīmakū, judío masaka m̄rē ūtāyeri merā dea wējēduama. ¿Nasirigu mu iroque dupaturi waaduari?

⁹ Gua irasū āārīmakū, Jesús keori merā guare āsū āri weremi:

—Sunrē pe mojōma pere su gubu peru p̄rēbejari horagora āārā. Irasirirā, i ĩm̄guere sīāgori āārīyumakū, iri boyori merā masaka noó waarō waarā, gubutuabirikuma. ¹⁰ Nami merā sīāgori marīrō waarā gapu gubutuama.

¹¹ ĩgū irire āri odo, guare ārīmi:

—Marī merāmu Lázaro kārīakōāmi. Ȳ ĩgūrē yobegu waagukoa.

¹² Gua ĩgūrē ārībū:

—Gua Op̄u, Lázaro kārīmakū, ĩgū sīrīrī tarirokoa, ārībū.

¹³ Jesús: “Kārīakōāmi”, ārīgū, ĩgū kōmoadeare weregu iridi āārīmí. Gua gapu: “ĩgū kārīrīrē weremi”, āri gūñadibū. ¹⁴ Irasirigu Jesús pémasīma ōārō guare weremi:

—Lázaro boakōāmi. ¹⁵ Ȳ ūsuyāa, ȳ marīrō boami. ĩgū boari merā m̄sā ȳre b̄remunemorākoa. Nāka, marī ĩgūrē ĩārā! ārīmi.

¹⁶ Jesús irire ārīmakū pégu, Tomás “Suduadi” ĩgūsā ārīgū guare ārīmi:

—Marī Jesús merā waarā! ĩgū iroque boamakū, marīde ĩgū merāta boakōārā!

Jesús boanerārē masāmakū irigu, okari sīgū āārīrīmarē weredeā

¹⁷ Jesús Betaniague ejamakū, iro marā ĩgūrē werema:

—Wapikurinu taria, Lázaro dagure ĩgūsā yáadero puru, ārĩma.

¹⁸ Betania, Jerusalén purogā, pe kilómetro gaji kilómetro deko yoaro āārĩbú. ¹⁹ Irasirirā judío masaka wārā Lázaro boadea kerere pérā, Marta, Mariare ĩārā waañurā, ĩgūsārē ĩā gũñaturaburo, ārĩrā. ²⁰ Jesús ĩgūsā puro ejaburi kerere pégo, Marta ĩgūrē bokatĩrĩgō aarimó. María gapu wiigueta dujakōādeo āārĩmó. ²¹ Marta Jesús puro ejago, ĩgūrē ārĩmo:

—Yu Opu, mu òogue āārĩmakū, yu pagumu boabiriboadi āārāmi. ²² Yu masĩa. Mu Marĩpure sērēmakū, āārĩpereri mu sērērōsũta irigukumi.

²³ Jesús igore ārĩmi:

—Mu pagumu dupaturi okagukumi.

²⁴ Igo ĩgūrē ārĩmo:

—Yu masĩa. I ũmu peremakū āārĩpererā boanerā masāmakū, ĩgũde dupaturi okagukumi.

²⁵ Igo irasũ ārĩmakū, Jesús āsũ ārĩmi:

—Yu boanerārē masāmakū irigu, ĩgūsārē okari sĩgũ āārā. Yure buremugũ boadigue āārĩkereru, okagukumi. ²⁶ Irasirirā okarā yure buremurāno neō boabirikuma*. ¿Mu ire buremurĩ?

²⁷ Igo ĩgūrē ārĩmo:

—Yu Opu, murē buremua. Mu, Cristo Marĩpu magũ, i ũmugue aarigukumi, ĩgūsā ārĩdi āārā.

Jesús Lázaro ya dupure yáadea masāgobe puro oredea

²⁸ Marta irasũ ārĩ odo, igo pagamo Mariare siiugo waamo. Gajirā péberogā igore āsũ ārĩyupo:

—Marĩrē buegu ejasiami. Murē siiuami.

²⁹ Igo irasũ ārĩmakū pégo, mata María ĩgũ purogue mumurō merā aarimó. ³⁰ Jesús makāgue ejabirimi dapa. Marta ĩgūrē bokatĩrĩaderogueta āārĩmĩ. ³¹ Judío masaka wiigueta Mariare ĩā gũñaturaburo, ārĩrā, igo merā āārānerā, igo mumurō merā waamakū ĩārā, igore tuyawāgāñurā. “Igo pagumu yāa masāgobegue orego waagó irikumó”, ārĩ gũñāñurā.

³² María Jesús purogue ejago, ĩgūrē ĩā, ĩgũ guburi puro ñadukupuri merā ejamejā:

—Yu Opu, mu òogue āārĩmakū, yu pagumu boabiriboadi āārāmi, ārĩmo.

³³⁻³⁴ Igo, igore tuyanerā merā oremakū ĩāgũ, Jesús buro bopoña, bujawereri merā ĩgūsārē ĩā:

—¿Noogue ĩgūrē yāari musā? ārĩ sērēñami.

Ĩgūsā ĩgūrē ārĩma:

—Gua Opu, ĩāgũ aarika!

³⁵ Jesús oremi.

³⁶ ĩgũ oremakū ĩārā, judío masaka ārĩma:

—Īāka! Noópagora ĩgūrē mañayuriye!

³⁷ Gajirā ĩgūsā merāmarā gapu ārĩma:

—Koye ĩāmasĩbire ĩāmakū iridi āārĩmi. ¿Lázaro boaburi dupiyuro ĩgūrē ĩāgũ taukōāboayuri?

Jesús Lázaro masũdea

³⁸ Jesús buro bujawereri merā masāgobe puro waami. Iri gobe ũtātore āārĩbú. Iri gobe ñajārōrē wári majĩ ũtā majĩ merā biasũba.

* **11:26** Jesús: “Okarā yure buremurāno neō boabirikuma”, ārĩgũ, ĩgūsā ũmugasigue perebiri okaburire, perebiri peamegue neō waabiriburire werenĩgũ irimi.

39 Jesús ārīmi:

—Ētā majīrē āi weanúka!

Īgū irasū ārīmakū pégo, Marta boadi tīgō ārīmo:

—Yu Opu, Īgūya dupu daro ūrīasiakuyo. Wapikurinu tarisiáa, Īgū boadero puru.

40 Jesús gapu igore ārīmi:

—Murē wereabu: “Yure buremugō Marīpu turarire ĩāgokoa”, ārābu.

41 Īgū irasū ārī odomakū, Īgūsā ūtā majīrē āi weanúma. Jesús ūmugasigue ĩāmu, Marīpure āsū ārīmi:

—Au, yu sērērīrē mu pésiabu. Irasirigu murē: “Ōāa”, ārī, usuyari sīa. 42 Yu masīa. Yu murē sērērīrē irasū pénikōāa. Yu irire masīkeregu, ōō nīrā yu mu iriudi āārīrīrē masīburo, ārīgū, Īgūsā péurogue murē: “Yu sērērīrē mu pésiabu”, ārī werea.

43 Irasū ārī odo, Jesús buru busuro merā ārīmi:

—Lázaro, irore wirika!

44 Īgū irasū ārīmakūta, masāgobegue wiririmi. Īgūya mojōrī, guburire surī gasiri merā durasūdi, Īgūya diapure surīro gasiro merā ōmasūdi āārīmī. Irasirigu Jesús Īgūsārē:

—Kuranoka Īgū waamakū! ārīmi.

Judío masaka oparā Jesúre ñeāduadea

(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lc 22.1-2)

45 Wárā judío masaka María merā masāgobegue wapikunerā Jesús iriadeare ĩārā, Īgūrē buremuma. 46 Gajirā Īgūsā merāmarā gapu fariseo bumarā purogue waa, Jesús iriadeare Īgūsārē wereñurā. 47 Irasirirā fariseo bumarā, irasū āārīmakū paía oparā gajirā judío masaka oparā merā nerē, āsū ārī wereniñurā:

—¿Nasirirākuri marī? Jesús wári turari merā iri ĩmugū yámi.

48 Marī Īgūrē: “Iropata irika!” ārībirimakū, āārīpererā masaka Īgūrē buremurākuma. Irasirirā romano marā oparā aarirākuma, Marīpuya wiire béo, marīrē marīya nikūrē ěmamurā, ārīñurā.

49 Sugū Īgūsā merāmu, Caifás wāikugu iri bojorire paía opu āārīmī. Īgūsā irire irasū ārīmakū pégu, Īgūsārē ārīyupu:

—Musā irima āārīpererire neō masībea. 50 Ire pémasībea. Suguta marī judío masakaya āārīburire boabosamakū ōārokoa. Īgū boabirimakū, marī āārīpererā judío masaka gapu pereakōābukoa.

51 Īgū Jesús judío masakaya āārīburire boabosaburire weregu, Īgū basi gūñarī merā irasū ārībiriyupu. Iri bojorire Īgū paía opu āārīmakū, Marīpu Īgūrē irire ārīmakū iriyupu. 52 Jesús boagu, judío masakaya āārīburire, irasū āārīmakū āārīpererā Marīpu pūrā āārīperero āārīrādere Īgūsāya āārīburidere boami, su buta āārīburo, ārīgū. 53 Caifás Īgūsārē irasū ārādero puru: “¿Nasiri Jesúre wējērākuri marī?” ārī werenirā iriñurā.

54 Jesús, Īgūsā Īgūrē wējēduarire masīkōāmi. Irasirigu judío masaka oparā ĩūrōgue neō waagorenabirimi. Judea nikūma makā, masaka marīrō puro āārīrī makā Efraín wāikuri makāgue waakōāmi. Iroque gua Īgū buerā merā dujami.

55 Īripoere pascua bosenu gua judío masaka bosenu āārīburo mérōgā duyabu. Irasirirā bosenu dupiyuro masaka wárā gaji makārī marāde Jerusalēgue iri bosenu marē baaburo dupiyuro Marīpu dorederosūta koerā waama Īgū Īgūsārē: “Ñerī opamerā, ōārā āārīma”, ārī ĩāburo, ārīrā.

56 Īgūsā irogue ejarā, Jesúre āmagoreñañurā. Marīpuya wiigüe āārīrā, āsū ārī gāme wereniñurā:

—¿Naásū gūñarī? ¿Bosenurē ĩāgū aarigukuri, o aaribirikuri?

57 Paía oparā, fariseo bumarā masakare doreñurā. Āsū ārīñurā:

—Jesús āārīrōrē masīrā, guare wereka! Īgūrē ñeā, peresu iriduarā irasū ārīñurā.

12

María Jesúya guburire sārōrī piupeodea

(Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

¹ Su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejarinñarī pascua bosenu waaburi dupiyuro Jesús Betaniague waami. Iri makā, Lázaro boadiguere Jesús masūdiya makā āārībú. ² Irogue Jesúre bosenu iripeoma. Marta baarire gueremo. Lázaro ĩgū merā baa doami. Guade ĩgūsā merā baabu. ³ Guā ĩgūsā merā baaripoe María suru sārōdiru wádiru su litro deko opadirure Jesús puro āija, ĩgūya guburire piupeomo. Iri sārōrī “nardo” wāikuri sārōrī, gajino merā morēña marīrī, wajapari sārōrī āārīyuro. Irire piupeo odo, igoya poañapu merā ĩgūya guburire túkoemo. Iri wii āārīperero sārōseyakōābu. ⁴ Igo irasirimakū ĩāgū, guā Jesús buerā watopemu Jesúre wējēduarāguere ĩgūrē ĩmubu Judas Iscariote āsū ārīmi:

⁵ —¿Nasirigo i sārōrīrē duabirari? Irire duago, trescientos ñarī moādea wajare wajataropa wajataboakuyo. Irasirigo iri niyerure boporārē sīboakuyo, ārīmi.

⁶ Yajarikusīā, irasū ārīmi. Boporārē iritamudugū meta āārīmí. Īgū guaya niyeru ajurore koregū āārīmí. Iri ajurogue guā niyeru duripirire yajanokōāmi.

⁷ Jesús ĩgūrē ārīmi:

—Iropata ārīka! Igo iri sārōrī duripíadeare yure piupeogo, ĩgūsā yure yáaburi dupiyuro iriburire irasū yámo.

⁸ Boporā musā merā āārīnkōārākuma. Yu gapū musā puro āārīñibirikoa.

Judío masaka oparā Lázarore wējēduadea

⁹ Jesús Betaniague āārīrī kerere pérā, judío masaka wárā irogue ĩgūrē ĩārā aarirā, ĩgū ditare ĩārā aaribirima. Lázaro boadiguere Jesús masūdidere ĩārā aarimá. ¹⁰⁻¹¹ Jesús ĩgūrē masūmakū ĩādero purū, wárā judío masaka paía oparā bueri gapure tayanemobiri, Jesúre buremupuroriñurā. Irasirirā paía oparā Jesúre wējēduarosūta Lázarodere wējēduañurā.

Jesús Jerusalégue ejadea

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lc 19.28-40)

¹² Gajinū gapū wárā masaka Jerusalégue pascua bosenu ē ĩārā ejanerā, Jesús irogue waaburi kerere pēñurā. ¹³ Irasirirā beje pū diti āiwāgā, ĩgūrē āsū ārī gaguini bokatīrīrā aarimá:

—Marī Opure usuyari sīrā! Ī Marīpū marīrē taugū iriudi oārō aariburo. Īgū marī Israel bumarā Opata āārīmí, ārīma.

¹⁴ Jesús burrore bokaja, ĩgū weka mārībejami. Irasirigū Marīpuya werenirī gojadea pūgue ārīderosūta irimi. Āsū ārī gojasūdero āārībú:

¹⁵ Jerusalén marā gübirikōāka!

Īāka! Mūsā Opū burro weka peyawāgārimi, ārī gojasūdero āārībú.☆

16 Gwa ĩgũ buerã iri gojadeare pémasĩbiribu. “Dapagora Jesús iri gojaderosũta irigũ yámi”, ãrĩ gũñabiribu. Ɛmũgasigue ĩgũ mũrĩadero purũ, iri gojadeare gũñaboka, pémasĩbu. “Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãrĩderosũta Jesure waabu”, ãrĩ gũñabu.

17 Jesús Lázarore ĩgũsã yáadea gobere wiridore, ĩgũrẽ masũmakũ ĩãnerã gajirãrẽ ĩgũsã ĩãdeare wererã irima. 18 Irasirirã wárã masaka Lázarore Jesús masũdea kerere pénerã ããrĩsĩã, Jesure bokatĩrĩrã aarimã. 19 ĩgũsã irasirimakũ ĩãrã, fariseo humarã ĩgũsã basi ãsũ gãme ãrĩ werenĩũrã:

—Īaka! ããrĩpererã ĩgũ merã dita waarã yáma. Marĩ neõ ĩgũsã iririre kãmutamasĩbea.

Surãyeri griego masaka Jesure ĩãduadea

20 Jerusalẽgue pascua bosenu ããrĩmakũ, Marĩpũre buremurã ejanerã watopere surãyeri griego masaka ããrĩmã. 21 ĩgũsã Jesure ĩãduarã, Felipe wererã aarimã. Felipe Betsaida wãĩkuri makãmu ããrĩmĩ. Betsaida, Galilea nikũgue ããrĩrĩ makã ããrĩbũ. ãsũ ãrĩma ĩgũrẽ:

—Jesure ĩãduakoa gwa.

22 ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ pégu, Felipe Andrére weregũ waami. Irasirirã ĩgũsã pẽrãgueta Jesure wererã waama. 23 Jesús, griego masaka ĩgũrẽ ĩãduarire pégu, guare ãrĩmi:

—Mérõgã duyáa yũ ããrĩpererã tĩgũ boa, masã, mũmũgasigue mũrĩaburo. 24 Diayeta masãrẽ werea. Oteri yere otebirimakũ, suyeta dujarokoa. Iri yere otedero purũ, yeba poekague boa, purũ puri wiri, wári dukã síkoa. 25 Sugu ĩgũ i mũmũgue okarire maĩgũno, perebiri peamegue waagakumi. ĩgũ i mũmũgue okarire maĩbi gapũ mũmũgasigue perebiri okari opagakumi. 26 Yũ dorerire iriduagu, yure tuyaburo. Yure tuyagu, yũ ããrĩburoguere yũ merã ããrĩgakumi. Yũpũ yũ dorerire irigure: “Oãrõ irigũ yámi”, ãrĩ, ĩgũrẽ õãrõ irigũkumi.

Jesús ĩgũ boaburire weredeã

27 “Dapagorare yũ buro bujawererĩ merã ããrã. ¿Naásũ ãrĩgũkuri? “Aũ, yũ ñerõ tariburore tauka!” ¿ãrĩgũkuri? Irire ãrĩbea. Ñerõ taributa i mũmũguere aaribũ, ãrĩmi. 28 Irasũ ãrĩ odo, ĩgũ Pagure: “Aũ, mũ turagu ããrĩrĩrẽ masakare ĩmuka!” ãrĩmi.

Īgũ irasũ ãrĩmakũ, Marĩpũ mũmũgasigue ããrĩgũ werenĩrĩrẽ pébu. ãsũ ãrĩmi:

—Yũ turagu ããrĩrĩrẽ masakare ĩmusiabu. Irire dupaturi ĩmugũra doja.

29 Masaka irogue ããrĩrã ĩgũ werenĩrĩrẽ pérã, ãrĩma:

—Bupu busakumi.

Gajirã ãrĩma:

—Marĩpũre wereboegu Jesure werenĩami.

30 Jesús gapũ ãsũ ãrĩmi:

—Yũpũ irire werenĩgũ, yure pédoregu meta werenĩami. Mũsã gapũre pédoregu werenĩami. 31 Dapagorare waarĩ merã, i mũmũ marã ĩgũsã ñerĩ irideã waja wajamoãsurãkuma. Irasũ ããrĩmakũ, ñegũ i mũmũ marãrẽ doregu béosũgakumi. 32 Curusague ĩgũsã yure pábiatũ, ãiwãgũnũmakũ, ããrĩpererã masakare siugũkoa, yũ merã ããrĩburo, ãrĩgũ.

33 Irasũ ãrĩgũ, ĩgũ curusague boaburire weregũ irimi. 34 Īgũ ãrĩrĩrẽ pérã, masaka ĩgũrẽ ãrĩma:

—Marĩpuya werenĩĩ gojadea pũgue ĩgũsã bue ĩmumakũ pébu. “Marĩpu iriudi Cristo okanĩkõãgukumi”, ãrĩ bue ĩmuma. ¿Nasirigu mu gapu: “Ããrĩpererã tĩgũrẽ curusague pábiatú, ãiwãgũnũrãkuma”, ãrĩrĩ? ¿Noã ããrĩrĩ ããrĩpererã tĩgũ?

³⁵ ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ, Jesũs ãrĩmi:

—Yu masakare siãgori siãgũ ããrã. Yoawayaripoe mũsã pũrogue ããrĩgũkoa dapa, Marĩpure masĩburo, ãrĩgũ. Irasirirã siãgori merã õãrõ waamasĩrã irirosũ ããrĩka! Naĩtĩãrõgue waagorenagũno, ĩgũ waaburore neõ masĩbirikumi. ³⁶ Yu mũsãrẽ siãgori siãgũ ããrĩgũ mũsã merã ããrã, Marĩpure masĩburo, ãrĩgũ. Irasirirã, mũsã merã yu ããrĩtũnuburo dupiyuro yure bũremuka! Yure bũremurã, boyorogue ããrĩrã irirosũ, yaarã ããrĩrãkoa.

Irasũ ãrĩ odo, ĩgũsãrẽ duriwãgãkõãmi.

Judío masaka Jesũre bũremubiridea

³⁷ Jesũs wãrĩ Marĩpu turari merã iri ĩmumakũ ĩãkererã, ĩgũrẽ bũremubirima. ³⁸ Marĩpuya werenĩĩ gojadea pũgue Isaías gojaderosũta irima. ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmĩ Isaías:

Gua Opũ, masaka gua mũya kere wererire pékererã, bũremubema. Mu turari merã mu iri ĩmurĩrẽ ĩãkererã: “Gua Opũ iriri ããrã i”, ãrĩbema, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ.*

³⁹ ĩgũsã Marĩpure bũremumasĩbirideadere Isaías gajirogue Marĩpuya werenĩĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmĩ:

⁴⁰⁻⁴¹ Marĩpu ĩgũsãrẽ koye ĩãmasĩmerã irirosũ ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. ĩgũyare pémasĩbirimakũ iridi ããrĩmĩ.

Irasirirã ĩgũ turari merã iri ĩmurĩrẽ ĩãkererã, irire neõ ĩãmasĩbema. ĩgũyare pékererã, irire neõ pémasĩbema. ĩgũrẽ neõ bũremudũabema.

Ĩgũrẽ bũremumakũ, ĩgũsãrẽ taubukumi, ãrĩ, Isaías Jesũs turarire, ĩgũ gosesiririre ĩãdi ããrĩsĩã, irasũ ãrĩ gojadi ããrĩmĩ.*

⁴² Gajirã Jesũre bũremubirikeremakũ, wãrã judío masaka, ĩgũsã oparãgueta ĩgũrẽ bũremuñurã. Irasũ bũremukererã, fariseo bumarãrẽ gũisĩã, gajirãrẽ Jesũre ĩgũsã bũremurĩrẽ werebirĩñurã. Fariseo bumarã ĩgũsãrẽ: “Neõ marĩ judío masaka nererĩ wiigũe ñajãnemobirikõãka!” ãrĩbukuma, ãrĩrã, irasirĩñurã. ⁴³ Irasirirã Jesũre bũremukererã, gajirã masaka, Marĩpu nemorõ ĩgũsãrẽ: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩmakũ gããmeñurã.

Masaka Jesũs wererire péduabiri waja wajamoãsurãkuma, ãrĩ gojadea

⁴⁴ Jesũs masaka péburo, ãrĩgũ, bũro bũsũro merã ãsũ ãrĩ weremi:

—Yure bũremugũ yu ditare bũremubemi. Yũpu yure iriuididere bũremumi. ⁴⁵ Yure ĩãgũ, yure iriuididere ĩãmi. ⁴⁶ Yu siãgori siãgũ ããrĩgũ i ãmũguere yure bũremurã yure iriuidire masĩmerã irirosũ ããrĩbirikõãburo, ãrĩgũ aaribũ. Irasirirã naĩtĩãrõgue ããrĩrã irirosũ ããrĩbirikuma. ⁴⁷ Yu wererire pékererã, irire irimerãrẽ yu wajamoãbirikoa. Yu i ãmũguere masakare wajamoãgũ aaribiribu. Ubu gapu taugu aaribũ, ĩgũsã perebiri peamegue waabirikõãburo, ãrĩgũ. ⁴⁸ Yure gããmemerã, yu wererire péduamerã wajamoãsurãkuma. ĩgũsãrẽ wajamoãbu, Yũpu ããrĩmi. I ãmu peremakũ, yu ĩgũya werenĩĩ wererire pébirideia waja ĩgũsãrẽ wajamoãgukumi. ⁴⁹ Yu gããmerõ werebea. Yũpu yure iriudi ĩgũ were-dorerosũta werea. ĩgũ yure buedorerosũta buea. ⁵⁰ Yũpu dorerosũta

irigano, ãmugasigue p rebiri okarire opagukumi. Irasirigu Yuru yare weredorerosuta musare werea, arimi Jesus.

13

Jesus igu bueraya guburire koede

¹ Pascua bosenu waaburo meroga dayabu. Jesus i umare wiri, igu Pagu puro waaburo meroga dayarire masisiami. Iguyara i umague aarirare neo maiduubirimi. Igasare buro marirere imuburo meroga dayabu.

²⁻⁴ Wati Judare Simon Iscariote magare Iguya gunarigue Jesure wejeduaraguere igure imudoresiadi aarimi. Jesus igu Pagu puro merã aarideare, puru igu irogue waaburire masimi. Maripu igu Pagu aariperare dorebure pideadere masimi. Irasirigu gua igu buera merã baa doaniadi, waganuga, Iguya suriro wekamañerẽ túwea, túkoeri gasiro merã Iguya yujurure suami. ⁵ Sua odo, soropa merã deko piusa, guare igu buerare guaya guburire koenugãmi. Suguya guburire koe odo, igu suadea gasiro merã túkoemi. Gajiraya guburidere irasu dita irimi.

⁶ Igu Simon Pedroya guburire koebu irimakã iãgũ, Pedro igure arimi:

—Yu Opu, ¿yaa guburire koeri mu?

⁷ Jesus igure arimi:

—Dapagora yu iririre mu pemasibe. Purugue pemasigukoa.

⁸ Pedro igure arimi:

—Yaa guburire mu neo koebirikoa.

Jesus igure arimi:

—Mure yu koebirimakã, yaagu aaribirikoa.

⁹ Igu irasu arimakã pegu, Simon Pedro igure arimi:

—Yu Opu, yaa guburi ditare koebirikõaka! Yaa guburire koegu, yaa mojõri, yaa dipurudere koeka!

¹⁰ Igu irasu arimakã, Jesus asu arimi:

—Sugu masakũ õarõ guuadigue dupaturi guuabirikumi. Naagorena odoadero puru, Iguya guburi ditare koekumi. Aariperare musã gurari marira irirosu aara. Irasu aarikeremakũ, sugu musã meramu ñegũ, gurarikugu irirosu aarimi.

¹¹ Jesus, Judas igure wejeduaraguere igure imuburire masisiami. Irire masisiã: “Sugu musã meramu ñegũ, gurarikugu irirosu aarimi”, arigũ irimi.

¹² Guaya guburire koe odo, Iguya wekamañerẽ saña, igu doaderogue dupaturi eja doaja, guare asu arimi:

—¿Yu musare dapagora iririre pemasiri musã? ¹³ Musã yare: “Guare buegu, gua Opu aara”, arira, keoro werea. Diayeta yu musare buegu, musã Opu aara. ¹⁴ Yu musare buegu, musã Opu aarikeregu, musãya guburire koeabu. Irasirira musadere musãya guburire game koero gaamea. ¹⁵ Musã game iritamumakũ gaamegũ, musare irasiri imuabu, yu musare iriaderosuta iriburo, arigũ. ¹⁶ Diayeta musare werea. Neõ sugu moãboerimasũ, igu opu nemorõ aaribirikumi. Sugu iriusudi, igure iriudi nemorõ aaribirikumi. ¹⁷ Musã ire pemasira, ire irira, usuyari merã aarirãkoa.

¹⁸ Yu irire arigũ, musã aariperare aribe. Yu beyenerare masia. Maripaya wereniri gojadea pugue ariderosuta keoro waarokoa. Asu

āri gojasūdero āārībú: “Y_u merā baaguta y_ure iāturigu dujami”, āri gojasūdero āārībú. ¹⁹ I waaburi dupiyuro y_u m_usārē werea. Irasirirā y_u weredea keoro waadero p_uru: “Īgū āārā y_u*”, āri deare b_uremurākoa. ²⁰ Diayeta m_usārē werea. Y_u iriunerārē ōārō merā bokatīrīñeāgano, y_udere bokatīrīñeāmi. Y_ure ōārō merā bokatīrīñeāgū, y_ure iriuidere bokatīrīñeāmi, ārimi Jesús.

Judas Jesúre wējēduarāguere Īgūrē ĩmuburire weredea

(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lc 22.21-23)

²¹ Irasū āri odo, Jesús b_uro bujawereri merā āārīmí. Guare pémasĭma ōārō āsū āri weremi:

—Diayeta m_usārē werea. Sug_u m_usā merāmu y_ure wējēduarāguere y_ure ĩmugukumi.

²² Īgū irasū ārimakū pérā, gua: “¿Noārē irasū ārīrī?” ārīrā, gāme iā oya doanību. ²³ Y_u Juan, Jesús buegu Īgū maĭsūgū, Īgū p_urogā doabu.

²⁴ Simón Pedro Īgūya mojō merā y_ure soepumi, Jesúre Īgū irasū ārīrīrē sērēñadoregu. ²⁵ Irasirigu y_u Jesús p_urogā gāme doaweya, Īgūrē sērēñabu:

—Y_u Op_u, ¿noā āārīrī Īgū?

²⁶ Jesús y_ure ārimi:

—Y_u pārrūrē moāwa, yosa, Īgūrē sīgukoa. Īgūta āārīmi y_ure ĩmubu.

Irasū āri odo, pārrūrē moāwa, yosa, Judare Simón Iscariote magūrē sĭmi.

²⁷ Judas ire ñeāmakū, mata wātī Īgūguere ñajādi āārīmí. Irasirigu Jesús Judare ārimi:

—M_u iriburire iripurumuka!

²⁸ Jesús Īgūrē irasū ārīrīrē pékererā, gua irogue baa doanírā irire pémasĭbirību. ²⁹ Surāyeri gua āsū āri gūñabu: “Judas gua niyerure koregu āārīmi. Irasirigu Jesús Īgūrē gua bosenu baaburire wajaridoregu iriuami, o boporārē niyerure sĭdoregu iriuami”, āribu. ³⁰ Judas iri pārrūrē moāwa, yosadeare ñeā odoguta gua p_urogue āārīdi wiriakōāmi. Īgū wiriaripoe ñamigue āārībú.

Jesús maama dorerire weredea

³¹ Judas waadero p_uru, Jesús guare ārimi:

—Dapagora Marĭpu y_u āārĭpererā tĭgū y_u turagu āārĭrĭrē masakare ĩmugukumi. Irasū āārĭmakū, y_u merā Īgū turagu āārĭrĭdere ĩmugukumi.

³² Y_u merā Īgū turagu āārĭrĭrē ĩmugū, y_u turagu āārĭrĭdere ĩmugukumi. Dapagorata iripurumugukumi. ³³ Yaará, y_ure péka! Yoaweyaripoeta m_usā merā āārĭgukoa. M_usā y_ure āmarākoa. Irasirigu y_u judío masakare dupiyurogue ārĭderosūta dapagora m_usādere: “Y_u waaburore m_usā waa-masĭbea”, āri werea. ³⁴ Maama dorerire m_usārē pígu_u. Āsū ārā. Gāme maĭka! Y_u m_usārē maĭrōsūta gāme maĭka! ³⁵ M_usā gāme maĭmakū iārā, āārĭpererā masaka m_usārē y_u buerā āārĭrĭrē masĭrākuma, ārimi Jesús.

Jesús Pedrorre: “Y_ure masĭkeregu: ‘Masĭbea’, ārĭgukoa”, āri weredea

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lc 22.31-34)

³⁶ Simón Pedro Jesúre sērēñami:

—Y_u Op_u, ¿noogue waagukuri m_u? ārimi.

* **13:19** Exodo 3.13-15: Iripoegue Moĭsés Marĭp_ure sērēñadi āārīmí: “Israel bumarā y_ure: ‘¿M_u iriudi wāi naásū āārĭrĭ?’ ārĭ sērēñamakū, ¿naásū ārĭ weregukuri?’ Marĭpu Īgūrē āsū ārĭdi āārīmí: “Y_u wāi ‘YO SOY EL QUE SOY’ āārā. Irasirigu Israel bumarārē āsū ārĭ wereka: ‘YO SOY y_ure m_usāguere weredoregu iriumĭ’, ārĭka!” ārĭdi āārīmí. “YO SOY EL QUE SOY”, ārĭrō: “Y_u āārĭnĭgūta āārā, o Īgū āārā y_u”, ārĭdaaro yāa.

Jesús ĩgūrē ārīmi:

—Y_u dapagora waaburoguere m_u y_u merā waamasībea. P_ur_u y_u p_urogue waagukoa.

³⁷ ĩgū irasū ārīmakū pégu, Pedro ĩgūrē ārīmi:

—Y_u Op_u, ¿nasiribu dapagorata y_u m_u merā waamasībirikuri? ĩgūsā y_ure wējēduakeremakū, y_u m_urē béobirikoa. M_uya āārīburire boabosagukoa.

³⁸ Jesús ĩgūrē ārīmi:

—“M_uya āārīburire boabosagukoa”, ārā m_u. ¿Āārīrōta y_ure iri-bosagukuri? Diayeta m_urē werea. Āgābo wereburo dupiyuro m_u y_ure urea gajirārē: “ĩgūrē masībea”, ārīgukoa, ārīmi.

14

Jesúsre b_uremurā Marīp_u p_uro waaburire weredea

¹ Jesús guare āsū ārīmi:

—B_uro gūñarik_ubirikōāka! Marīp_ure b_uremuka! Y_udere b_uremuka! ² Y_up_u p_uroguere su wii wári taridupabu opari wii irirosū āārā. Irogue m_usā āārīburire āmuyugu waagukoa. Iri diaye āārībirimakū, m_usārē irire werebiriboayo. ³ M_usā āārīburire āmu odo, dupaturi aarigukoa m_usārē āiabu. Irasirirā m_usāde y_u p_urogue y_u merā āārīrākoa. ⁴ M_usā y_u waaburore, y_u irogue waaburi maarē masīa, ārīmi Jesús.

⁵ Tomás ĩgūrē ārīmi:

—G_ua Op_u, m_u waaburore masībea. ¿Nasiri m_u waaburi maarē g_ua masīrākuri?

⁶ Jesús ĩgūrē ārīmi:

—Y_u dita Y_up_u p_urogue waarí maa irirosū āārā. Y_u diayema āārīrīrē masakare masīmakū irigu, ĩgūsārē okamakū irigu āārā. Y_u merāta Y_up_u p_urogue waarākuma. ⁷ M_usā y_ure masīrā, Y_up_udere masīboayo. Dapagora merā ĩgūrē masīsiāa. ĩgūrē iāsiāa.

⁸ ĩgū irasū ārīmakū, Felipe ĩgūrē ārīmi:

—G_ua Op_u, Marīp_ure ĩmuka guare! Iropata gāāmea g_ua.

⁹ Jesús ĩgūrē ārīmi:

—Felipe, y_u yoaripoe m_usā merā āārīkeremakū, ¿y_ure masīberi? Sug_u y_ure iāgūno, Y_up_udere iāmi. ¿Nasirigu m_u y_ure: “Marīp_ure ĩmuka guare!” ārīrī? ¹⁰ ¿Y_up_u y_uguere āārīrīrē, irasū āārīmakū y_u ĩgū merā āārīrīrē b_uremuberi? Y_u m_usārē weregu, y_u gāāmerō werebea. Y_up_u y_uguere āārīgú y_u merā iri ĩmugū yámi. ¹¹ Y_u m_usārē: “Y_up_u y_uguere āārīmi, irasū āārīmakū y_u ĩgū merā āārā”, ārī wererire: “Diayeta āārā”, ārī b_uremuka! M_usā y_u wererire pédero p_ur_u b_uremumerā, Y_up_u turari merā y_u iri ĩmurī gap_ure gūñaka! Irire gūñarā, y_u wereridere b_uremuka! ¹² Diayeta m_usārē werea. Y_ure b_uremugū, y_u iriderosūta irigukumi. Y_u, Y_up_u p_urogue waabu yáa. Y_u waamakū, y_ure b_uremugū y_u nemorō wári Y_up_u turari merā iri ĩmurīrē irigukumi. ¹³ M_usā y_ure b_uremumakū, āārīpereri m_usā y_u wāi merā y_ure sērērīrē pégukoa. Irasirigu m_usā y_ure sērērōsūta irigukoa. Y_u irasiriri merā m_usārē Y_up_u turagu āārīrīrē masīmakū irigukoa. ¹⁴ M_usā y_u wāi merā y_ure sērērōsūta irigukoa.

Jesús: “Ōāgū deyomarīgūrē m_usārē iriug_ura”, ārī weredea

15 'Musā yure maĩrā, yu dorerire irirākoa. 16 Yurure musāya āārĩburire sērēbosagukoa. Irasirimakū, Yurpu gajigure iriugukumi, musārē iritamuburo, ārīgū. Īgū iriubu musā merā āārĩnikōāgukumi. 17 Īgū Ōāgū deyomarīgū musārē diayemerē masĩmakū irigu āārĩmi. I ūmu marā yure buremumerā gapu ĩgūrē masĩbema. Irasirirā ĩgūrē bokatĩrĩneāmasĩbema. Īgū musā merā āārĩmi. Irasū āārĩmakū, musāguere āārĩnikōāgukumi. Irasirirā ĩgūrē masĩa. 18 Yu musārē béowāgābirikoa. Musā merāta āārĩgū aarigukoa doja. 19 Mērōgā duyāa yu waaburo. Yu waadero puru, i ūmu marā yure buremumerā neō ĩābirikuma. Musā gapu yure ĩārākoa. Yu okāa. Irasirirā musāde okarākoa. 20 Yu aariburinurē yu, Yurpu merā sugūta āārĩrĩrē masĩrākoa. Irasū āārĩmakū, musā yu merā āārĩrĩrē, yu musāguere āārĩrĩrē masĩrākoa. 21 Yu dorerire masĩgū irire irigu yure maĩgūta āārĩmi. Yurpu yure maĩgūrē maĩgukumi. Yude ĩgūrē maĩgukoa. Īgūrē yaamarē dōrō masĩmakū irigukoa, ārĩmi Jesús.

22 Īgū irasū ārĩmakū, gajigu Judas wāĩkugu Jesúre sērēñami. Judas Iscariote meta āārĩmi.

—Gua Opu, ĩnasirigu gua ditare mu āārĩkũrĩre masĩmakū irigukuri? ĩNasirigu i ūmu marā gapure irire masĩmakū iribirikuri?

23 Jesús ĩgūrē ārĩmi:

—Yure maĩgū yu dorerire irigukumi. Yurpu ĩgūrē maĩgukumi. Yurpu, irasū āārĩmakū yu ĩgū merā āārĩrā aarirākoa. 24 Yure maĩbi gapu yu dorerire iribemi. Yu musārē wereri, yaa werenĩrĩ āārĩbea. Yurpu yure iriudiya gapu werenĩrĩ āārā.

25 'Yu musā merā āārĩgū, i āārĩpererire musārē werea. 26 Yu sērēmakū, Yurpu Ōāgū deyomarīgūrē musāguere iriugukumi. Irasirigu Ōāgū deyomarīgū musārē iritamubu āārĩsĩā, āārĩpererire buegukumi. Āārĩpereri yu musārē weredeare gūñamakū irigukumi.

27 'Yu musārē siñajārĩ merā āārĩmakū irigukoa. Yu siñajārĩ merā āārĩgū irirosū musādere siñajārĩ merā āārĩmakū irigukoa. Yu musārē siñajārĩ merā āārĩmakū iriri, i ūmuma irirosū āārĩbea. Buro gūñariku, gūbirikōāka!

28 Yu musārē: “Waa, dupaturi musā merāta āārĩgū aarigukoa doja”, ārĩ weremakū pébu musā. Yurpu yu nemorō āārĩmi. Irasirirā ĩgū purogue yu waaburire pédero puru, musā yure diaye maĩrā, usuyari merā āārĩboayo. 29 Yu musārē ire weryugu iriabu. Irasirirā ire keoro waamakū, yu musārē weredeare: “Diayeta guare weremi”, ārĩ buremurākoa.

30 'I ūmu marārē doregu ñegū āārĩmi. Īgū aaribu yámi. Irasirigu yu musārē mērōgā werenĩnemogura. Īgū yure neō doremasĩbemi. 31 Yu, Yurpu gapure maĩa. Irasirigu ĩgū yure doreri gapure yáa, yu ĩgūrē maĩrĩrē i ūmu marārē masĩburo, ārīgū. Wāgānuḡāka! Nāka waarā! ārĩmi Jesús.

15

Jesús iguida keori merā weredeā

¹ Jesús keori merā guare āsū ārĩ weremi:

—Yu diayeta iguida irirosū āārā. Yurpu iridare koregu irirosū āārĩmi. 2 Yaarā iridama dũpũrĩ irirosū āārĩma. Yurpu iguidare koregu dukā marĩrĩ dũpũrĩre ditibéogu irirosū yámi. Gaji dukakũrĩ dũpũrĩ gapure ditiwea āmugū irirosū yámi dukakũnemoburo, ārīgū. 3 Musā yu weredeare buremurā āārā. Irasirigu Yurpu musārē ñerĩ opamerā āārĩmakū

irisiامي. ⁴ Y_H merā ōārō āārīka! Irasirigu musāguere ōārō āārīnkōāgukoa. Su iguidama d_{pu} iridaguere marīrō iri d_{pu} seyaro dukakubirikoa. I irirosūta y_H merā ōārō āārīmerā neō ōārī duka sībiri d_{pu}ri irirosū āārīma.

⁵ Y_H iguida irirosū āārā. Musā yaarā iridama d_{pu}ri irirosū āārā. Y_H merā ōārō āārīnīrāno, yude īgūsāguere ōārō āārīnīmakū, īgūsā ōārō dukakuri d_{pu}ri irirosū āārīma. Musā y_H merā ōārō āārīmerā, ōārīrē neō irimasībea. ⁶ Y_H merā ōārō āārīmerā ditibéodea d_{pu}ri bojegue ñaī oyanīrī d_{pu}rire sea, peamegue soebéoro irirosū āārīrākuma.

⁷ Musā y_H merā ōārō āārīnīrā, y_H buerire kātīmerā, musā gāāmerīnorē Y_{pu}re: “Sīka!” ārī sērēmakū, sīgukumi. ⁸ Musā wāri ōārī dukakuri d_{pu}ri irirosū āārīmakū īārā, gajirā masaka Y_{pu}re: “Ōātarigu āārīmi”, ārī masīrākuma. Irasirirā musā wāri ōārī irirā, diayeta y_H buerā āārīrīrē gajirārē masīmakū yāa. ⁹ Y_{pu}re maīrōsūta yude musārē maīa. Irasirirā y_H musārē maīgū merā āārīnīka, y_H maīrīrē masīmurā! ¹⁰ Y_H, Y_{pu}re y_{pu}re maīgū dorerire irigu, īgū merā ōārō āārīnkōāa. Irasūta musāde y_H dorerire irirā, y_H musārē maīgū merā ōārō āārīnkōāa.

¹¹ Ire musārē werea musā y_H merā usuyaburo, ārīgū. Irasirirā usuyari opatarirākoa. ¹² Y_H doreri āsū ārā. Y_H musārē maīrōsūta gāme maīka! ¹³ Sugu masakū īgū merāmarārē boabosagu, gajirā nemorō īgūsārē maīmi. ¹⁴ Musā y_H dorerire irirā y_H merāmarā āārā. ¹⁵ Dapagorare y_H musārē: “Y_{pu}re moāboerā āārā”, ārībirikoa. Moāboerā īgūsā opu iririre masībirikuma. Y_H gapu Y_{pu}re y_{pu}re weredeare musārē werepeobu. Irasirigu musārē: “Y_H merāmarā”, ārā. ¹⁶ Musā y_{pu}re beyebiribu. Y_H gapu musārē beyebu wāri ōārīrē irirā waaburo, ārīgū. Musā ōārī iriri, ōārī duka neō boabiri irirosū āārā. Irasirirā musā y_{pu}re buremumakū, Y_{pu}re musā y_H wāi merā īgūrē sērērōsūta musārē sīgukumi. ¹⁷ Y_H musārē dorea. Musā basi gāme maīka!

I ūm_H marā Jesúre, īgūyarārē īāturiburire werede

¹⁸ I ūm_H marā musārē īāturimakū īārā, y_{pu}re īāturipurorideare masīka! ¹⁹ Musā diayeta i ūm_H marā āārīmakū, īgūsā merāmarārē maīrōsūta musādere maībukuma. Y_H musārē i ūm_H marā watopegue āārīrārē beyebu. Irasirirā i ūm_H marāgora āārībea. Musā īgūsā irirosū āārībirimakū īārā, i ūm_H marā musārē īāturima. ²⁰ Y_H musārē ārīdeare gūñaka! “Neō sugu moāboerimasū, īgū opu nemorō āārībirikumi”, ārību. īgūsā y_{pu}re ñerō irirā, musādere ñerō irirākuma. Y_H buerire pérā, musā bueridere pérākuma. ²¹ I ūm_H marā y_{pu}re iriudire masībema. Irasirirā musā y_{pu}re buremumakū īārā, musārē āārīpereri ñerī irirākuma.

²² Y_H īgūsārē weregu aaribirimakū, neō ñerī iridea wajare opabiribukuma. Dapagorare y_H īgūsārē weredero p_{pu}re: “Ñerī iridea wajare opabea guā”, ārīmasībema. ²³ Y_{pu}re īāturigu Y_{pu}rederē īāturimi. ²⁴ Y_H, Y_{pu}re turari merā iri īmugū, gajirā neō iribirideare iribu. Y_H īgū turari merā iri īmubirimakū, neō waja opabiribukuma. īgūsā y_H iri īmurīrē īāma. Irire īādero p_{pu}re, y_{pu}re, Y_{pu}rederē īāturima. ²⁵ I īāturiri, Marīpuya werenīrī gojadea pūgue gojaderosūta keoro waaró yāa. Āsū ārī gojasūdero āārībú: “īgūsā y_{pu}re: ‘Ñerō yāmi’, ārīmasībirikererā, īāturima”, ārī gojasūdero āārībú.

²⁶ Ōāgū deyomarīgū, musārē iritamugū aarigukumi. īgū musārē diayema āārīrīrē masīmakū irigukumi. Y_H īgūrē Y_{pu}re merā āārīgūrē musārē iriugukoa. īgū yaamarē weregukumi musārē. ²⁷ Y_H musārē

buep̄urorimakūgueta yu merā āārībá. Irasirirā musāde yaamarē wererākoa, āārimi Jesús.

16

¹ Jesús guare āsū ārīnemomi doja:

—Yu musārē irire wereabu, yure piribirikōāburo, ārīgū. ² Judío masaka ĩgūsā nerērī wiirigue musā āārānerārē béowiurākuma. Gajipoe gajirā musārē wējērā: “Marīpu gāāmerīrē yāa”, ārī gūñarākuma. ³ Yure, Yupudere masīmerā āārīsīā, irasirirākuma. ⁴ Yu irire werea musā, ĩgūsā irasirimakū ĩārā: “Jesús guare irireta weremi”, ārī gūñaburo, ārīgū.

Jesús, Ōāgū deyomarīgū iririmarē weredeā

⁵ Yu neōgorague musā merā āārīsīā, ire werebiribu. Dapagorare yure iriudi p̄rogue waagukoa. Yu musārē ire werekeremakū, neō sugu yure: “¿Noogue waagukuri?” ārī sērēñabea. ⁶ Irasirirā yu waaburire weremakū pērā, yu waaburo gap̄ure sērēñabirisīā, b̄uro bujawereri merā āārā. ⁷ Diayeta musārē werea. Yu waadero p̄ru, ōārokoa musārē. Yu waabirimakū, Ōāgū deyomarīgū musārē iritamubu aaribiribukumi. Yu irogue waagū, ĩgūrē musārē iriugukoa, musā merā āārīnīkōāburo, ārīgū. ⁸ ĩgū aarigū, i ūmu marārē ĩgūsā ñerō irirā āārīrīrē, yu diayema irigu āārīrīrē, ĩgūsā ñerō iridea waja Marīpu ĩgūsārē wajamoāburire masīmakū irigukumi. ⁹ ĩgūsā yure b̄uremubirisīā, ñerā āārīma. ¹⁰ Yu, Yupu p̄rogue waamakū, musā yure ĩānemobirikoa. Yu irogue waamakū, Ōāgū deyomarīgū aarigukumi, i ūmu marārē yu diayema irigu āārīrīrē masīmakū iribu. ¹¹ I ūmu marārē doregu ñegū ĩgūsārē ñerī iridoreri waja, Yupu ĩgūrē wajamoādoresiami. Irasirigu Ōāgū deyomarīgū aarigū, ĩgūsārē Yupu ĩgūrē wajamoādoredeare masīmakū irigukumi.

¹² Wāri āārā musārē yu wereburi. Dapagorare yu ire weremakū, musā pémasībiribukoa. ¹³ Ōāgū deyomarīgū gap̄u aarigukumi. ĩgū musārē diayema āārīrīrē masīmakū irigukumi. Irasirigu musārē i āārīpererire buegukumi. ĩgū gāāmerō werebirikumi. Yupu ĩgūrē weredorerire, p̄rugue waaburidere musārē weregukumi. ¹⁴ Yu ĩgūrē wererire pédeare musārē masīmakū irigu, yu ōārō āārīrīrē masīmakū irigukumi. ¹⁵ Āārīpereri Yupu opari, yaa āārā. Irasirigu yu musārē: “Ōāgū deyomarīgū musārē yaamarē masīmakū irigukumi”, ārābu.

Bujawerenerā, usuyari merā āārībure weredeā

¹⁶ Mērōgā p̄ru musā yure ĩānemobirikoa. Yoaweyaripoe p̄ru yure ĩārākoa doja. I Yupu p̄rogue waadero p̄ru, irasū waarokoa, ārīmi.

¹⁷ ĩgū irasū ārīmakū pērā, gua surāyeri āsū ārī gāme werenību:

—¿Naásū ārīduaro irikuri ĩgū irasū ārīrī? ĩgū marīrē: “Mērōgā p̄ru musā yure ĩānemobirikoa. Yoaweyaripoe p̄ru yure ĩārākoa doja”. Ire ārī odo: “I Yupu p̄rogue waadero p̄ru, irasū waarokoa”, ārīmi. ¹⁸ ĩgū marīrē: “Mērōgā p̄ru”, ārīmakū, ¿naásū ārīduaro irikuri? ĩgū irasū ārīrīrē marī pémasībea, ārību.

¹⁹ Jesús ĩgūrē gua sērēñaduarire masīkōāmi. Irasirigu guare ārīmi:

—Yu musārē: “Mērōgā p̄ru musā yure ĩānemobirikoa. Yoaweyaripoe p̄ru yure ĩārākoa doja”, ¿ārī wererire gāme sērēñarā yāri? ²⁰ Diayeta musārē werea. Yu boamakū ĩārā, b̄uro bujawereri merā orerākoa. I ūmu marā yure b̄urenumerā gap̄u usuyari merā āārīrākuma. Musā

bujawererā, pɔɔ ɯsɯyarākoa. ²¹ Āsū āārā. Nomeō majīgū kōāburo dupiyurogā, igore pūrīrē bujawereri merā gūñakumo. Majīgūgā deyoadore iāgō, ɯsɯyakumo. Iгоре pūrīadeare gūñanemobirikumo. ²² Mɯsāde irasūta dapagorare bujawereri merā āārā. Pɔɔ yɯ mɯsārē dupaturi iāgū aarigūkoa. Yɯ irasirimakū iārā, mɯsā ɯsɯyari opatarirākoa. Mɯsā irasū ɯsɯyari merā āārīmakū, gajirā mɯsārē bujaweremakū irimasībirikuma.

²³ Irinurē yure neō sērēñabirikoa. Diayeta mɯsārē werea. Mɯsā yure buremumakū iāgū, Yɔɔ āārīpereri mɯsā yɯ wāi merā iğurē sērērīrē pégɯ, mɯsā sērērōsūta sīgukumi. ²⁴ Iro dupiyurogue mɯsā yɯ wāi merā Yɔɔ neō sērēbiribɯ. Dapagorare yɯ wāi merā iğurē sērēka! Mɯsā irasū sērēmakū, mɯsā sērērōsūta sīgukumi. Irasirirā ɯsɯyari opatarirākoa.

Jesús i ɯmɯ marā ñerārē tarinugādeare weredea

²⁵ Yɯ keori merā mɯsārē wereabu. Pɔɔ keori merā werebirikoa. Irasirirā, Yɔɔyamarē yɯ wererire ōārō pémasīrākoa. ²⁶ Mɯsā Yɔɔyamarē ōārō pémasīrinurē yɯ wāi merā iğurē sērērākoa. Irasū ārīgū: “Mɯsāya āārīburire yɯ iğurē sērēbosagūkoa”, ārīgū meta yāa. ²⁷ Yɔɔ mɯsārē maīmi. Irasirirā mɯsā yɯ wāi merā mɯsā basi iğurē sērērākoa. Mɯsā yure maīa. Irasū āārīmakū mɯsā yure: “Marīpɯ pɔɔrogue āārīdi, iğū iriudi āārā”, ārī buremua. ²⁸ Yɯ, Yɔɔ pɔɔrogue āārīdi, i ɯmɯguere aaribú. Dapagorare i ɯmɯgue āārādi, Yɔɔ pɔɔrogue waagūkoa doja, ārīmi Jesús.

²⁹ Iğū irasū ārīmakū pérā, gua iğū buerā iğurē ārību:

—Dapagorare keori merā mɯ guare werebea. Irasirirā mɯ wererire pémasīa. ³⁰ Dapagorare gua masīa. Mɯ āārīpererire masīpeokōāa. Gajirā mɯrē sērēñabirikeremakū, iğūsā gūñarīgue sērēñaduare mɯ masīa. Irasirirā: “Marīpɯ pɔɔrogue āārīdi, iğū iriudi āārā”, ārī buremua, ārību.

³¹ Jesús guare ārīmi:

—¿Dapagorare buremurī? ³² Mérōgā dɯyāa, mɯsā yure béowāgāburo. Mɯsāya wīirīgue waasiri, yure sugūta dujamakū irirākoa. Mɯsā irasirikeremakū, Yɔɔ gapɯ yɯ merā āārīmi. Irasirigɯ yɯ sugūta āārībea. ³³ Mɯsā yɯ merā ōārō siñajārī opaburo, ārīgū, mɯsārē i āārīpererire wereabu. Mɯsā i ɯmɯgue āārīripoe i ɯmɯ marā mɯsārē ñerō tarimakū irirākuma. Iğūsā irasirikeremakū, yɯ merā gūñaturaka! Yɯ i ɯmɯ marā ñerārē tarinugādigue āārā. Irasirirā yɯ merā gūñatura ɯsɯyaka! ārīmi Jesús.

17

Jesús iğū buerāya āārīburire Marīpɯre sērēbosadea

¹ Jesús irasū ārī odo, ɯmɯgasīgue iāmu, iğū Pagure āsū ārīmi:

—Aɯ, dapagorare mɯ ārīderosūta yure waaburi ejasiāa. Irasirigɯ masakare yɯ mɯ magū, mɯ iriudi āārīrē imuka! Mɯ irasirimakū, yɯ mɯ turagɯ, mɯ ōāgū āārīrē iğūsārē imugūkoa. ² Mɯ yure masaka āārīpererārē doregɯ píbɯ, mɯ yure sīnerārē ɯmɯgasīgue perebiri okari opamakū iridoregɯ. ³ Masaka mɯ diayeta Marīpɯ sugɯ āārīgū āārīrē, irasū āārīmakū yɯ Jesucristo mɯ iriudi āārīrē masīrā, ɯmɯgasīgue perebiri okari opamurā āārīma.

⁴ I ɯmɯguere mɯ yure iridoredeare yɯ iriyuwarikɯbɯ. Irasirigɯ i ɯmɯ marārē mɯ turagɯ, ōāgū āārīrē imubɯ. ⁵ Aɯ, mɯ i ɯmɯrē iriburo dupiyuro yɯ mɯ merā ōārō āārībú. Mɯ āārīkɯrere opabɯ. Irasirigɯ dapagorare mɯ āārīrōgue yɯ mɯ merā ōārō āārīmakū mɯrārōta irika!

⁶ M̄u yure s̄inerārē i ūmu marā watope āārīrārē beyenerārē mu āārīrikurire masīmakū iribu. Mu yure s̄inerā m̄uyarā āārīma. Mu dorerire irima. ⁷ Dapagorare masīma. Āārīpereri yu opari, mu yure s̄idea āārā. ⁸ Mu yure weredoredeare īgūsārē werebu. Yu wererire pérā, b̄uremuma. Yu diayeta mu p̄uro āārīdi āārīrārē masīma. Yu mu iriudi āārīrārē: “Diayeta āārā”, ārī b̄uremuma.

⁹ Yu īgūsāya āārīburire s̄ērēbosāa. Gajirā i ūmu marā yure b̄uremumerāya āārīburi gap̄ure s̄ērēbosabea. Yure b̄uremurā mu yure s̄inerā m̄uyarā āārīma. Irasirigu īgūsāya āārīburire s̄ērēbosāa. ¹⁰ Āārīpererā yaarā, m̄uyarā āārīma. Irasirirā m̄uyarāde, yaarā āārīma. Īgūsā yaarā āārīsīā, yu ōārō āārīrikurire masakare masīmakū yāma.

¹¹ Yu i ūm̄uguere dujabirikoa. Mu yure s̄inerā gap̄u i ūm̄uguere dujarākuma. Au, mu ōāgū āārā. Mu wāi merā mu turari merā īgūsārē koreka, marī suḡu āārīnīrōsūta īgūsāde suro merā āārīnīkōāburo, ārīgū. ¹² Yu i ūm̄uguere mu yure s̄inerā merā āārīgū, mu turari merā īgūsārē ōārō korebu. Neō suḡu dederibirima. Suḡuta peamegue waadederibu āārīmi. M̄uya werenīrī gojadea p̄ugue ārīderosūta iri irasū waabu.

¹³ Dapagorare yu mu p̄urogue waabu yāa. Yu waaburi dupiyuro i ūm̄ugue āārīgū i āārīpererire yure b̄uremurārē werea, īgūsāde yu irirosūta us̄uyari opatariburo, ārīgū. ¹⁴ M̄uya kerere īgūsārē werebu. Yu i ūm̄umu āārībea. Irasirirā yure b̄uremurāde i ūmu marā irirosū āārībema. Irasirirā i ūmu marā yure iāturirosūta yure b̄uremurādere iāturima. ¹⁵ Yu m̄urē: “Yure b̄uremurārē i ūm̄urē āīaka!” ārī s̄ērēbea. Āsū gap̄u ārī s̄ērēa. Īgūsārē ōārō koreka, wātī n̄erī iridorerire p̄ebirikōāburo, ārīgū! ¹⁶ Yu i ūm̄umu āārībea. Irasirirā yure b̄uremurāde i ūmu marā irirosū āārībema. ¹⁷ M̄uya kere diayema āārā. Irasirigu iri merā īgūsārē mu dorerire irirā āārīmakū irika! ¹⁸ Mu yure m̄uya kerere i ūmu marārē weredoreḡu iriuderosūta yure b̄uremurārē m̄uya kerere i ūmu marārē weredoreḡu iriua. ¹⁹ Īgūsāya āārīburire mu dorerire irigu yāa, īgūsāde diayeta mu dorerire iriburo, ārīgū.

²⁰ Yu īgūsāya āārīburi ditare s̄ērēbosabea. Īgūsā m̄uya kere wererire pérā, gajirāde yure b̄uremurākuma. Irasirigu yu īgūsāya āārīburidere s̄ērēbosāa. ²¹ Yu irire s̄ērēbosāa, yure b̄uremurā āārīpererā suro merā āārīburo, ārīgū. Au, mu yuḡuere ōārō āārā. Yu mu merā āārā. Irasirirā marī āārīrōsūta īgūsā marī merā ōārō āārīburo. Īgūsārē suro merā āārīmakū irika, i ūmu marā yu mu iriudi āārīrārē b̄uremuburo, ārīgū! ²² Mu āārīrikurire yure s̄ibu. Irasirigu īgūsārē yu irirosū āārīrikumakū iribu, yu mu merā suḡu āārīrōsūta īgūsāde suro merā āārīburo, ārīgū. ²³ Yu īgūsāguere āārā. Mu yuḡuere āārā. Marī īgūsā merā āārā, īgūsā diayeta suro merā āārīburo, ārīrā. Īgūsā suro merā āārīmakū iārā, i ūmu marā yu mu iriudi āārīrārē, mu yure maīrōsūta yure b̄uremurārē maīrārē masīrākuma.

²⁴ Au, mu i ūm̄urē iriburo dupiyuro yure maību. Irasirigu mu āārīrikurire yure s̄ibu. Yure mu s̄inerārē yu āārīburogue yu merā āārīmakū gāāmea mu yure āārīrikurī s̄ideare masīburo, ārīgū. ²⁵ Au, mu keoro irigu āārā. I ūmu marā yure b̄uremumerā m̄urē masībema. Yu gap̄u m̄urē masīa. Yure b̄uremurā yu mu iriudi āārīrārē masīma. ²⁶ Mu āārīrikurire īgūsārē masīmakū iribu. Yu īgūsāguere āārīgū m̄urē irasū masīmakū irinīkōāgukoa, mu yure maīrōsūta īgūsāde gāme maīburo, ārīgū, ārīmi Jesús.

18

Jesúre peresu ñeãwãgãdea

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lc 22.47-53)

¹ Jesús ìgũ Pagure sêrê odoadero pũru, gũa ìgũ buerã merã Jerusalêrê wiri, Cedrón wãĩkũri ùmayuridijari márê taribuja, olivos wãĩkũri yuku otederogue waami. ² Iro dupiyuro wári Jesús irogue guare siiuwãgãnami. Irasirigũ Judas Jesúre ìaturirãguere ìgũrê ìmubu irore masĩmi. ³ Jesús gũa merã irogue ejadero pũru, Judas subu surara merã aarimí. Gajirã surara Marĩpũya wiire korerãde ìgũ merã aarimá. Ìgũsã paia oparã, fariseo bumarã iriunerã surara ããrĩmá. Ìgũsã mojkũri merã, sããgoriduparu, sããgori tururi merã aarimá. ⁴ Jesús ìgũrê waaburire masĩsiami. Irasirigũ, ìgũsã ìgũ pũro ejarimakũ, bokatĩri sêrêñami:

—¿Noãrê ãmarĩ musã?

⁵ Ìgũrê yũjuma:

—Jesús Nazaretmũrê ãmáa.

Jesús ìgũsãrê ãrĩmi:

—Ìgũta ããrã yũ*.

Judas Jesúre wêjêduarãguere ìgũrê ìmubu surara merã ããrĩmí. ⁶ Jesús: “Ìgũta ããrã yũ”, ãrĩmakũ pérã, duusirimawãgã, yebague meémejãkõãma. ⁷ Jesús ìgũsãrê dupaturi sêrêñami doja:

—¿Noãrê ãmarĩ musã?

Ìgũrê yũjuma:

—Jesús Nazaretmũrê ãmáa.

⁸ Jesús ìgũsãrê ãrĩmi:

—Yũ musãrê: “Yũ ìgũta ããrã”, ãrĩ weresiabu. Yũre ãmarã, ìĩsã yũ merãmarãrê waadoreka!

⁹ Ìgũ: “Yũpũ yũre sĩnerãrê neõ sugure dedeubiribu”, ãrĩdeare keoro waaburo, ãrĩgũ, irire irasũ ãrĩmi. ¹⁰ Ìgũsã Jesúre ñeãmurã irimakũ ìãgũ, Simón Pedro sareri majĩrê opagu tũãwea ãĩ, paia opũre moãboegure Malco wãĩkũgure diaye gapũma gãmipũrê ditiã dijukõãmi. ¹¹ Jesús gapũ Pedrorê ãrĩmi:

—Mũya sareri majĩrê duripĩka! Yũpũ yũre ñerõ taridorederosũta ñerõ tarigura, ãrĩmi.

Jesúre paia opu pũrogue ãiãdea

(Mt 26.57-58; Mr 14.53-54; Lc 22.54; Jn 11.49-50)

¹² Ìgũ irasũ ãrĩmakũ, surara, ìgũsã opu, Marĩpũya wiire korerã surara Jesúre ñeã, suama. ¹³ Sũa odo, ìgũrê Anás wãĩkũgũya wiigũe ãiwãgãpũrorima. Anás, Caifás wãĩkũgũ mũñekũ ããrĩmí. Caifás iri bojorire paia opu ããrĩmí. ¹⁴ Ìgũta iro dupiyuro judío masaka oparãrê: “Sugata masakũ marĩ judío masakaya ããrĩburire boabosamakũ õãrokoa”, ãrĩdi ããrĩmí.

Pedro Jesúre masĩkeregũ: “Masĩbea”, ãrĩdea

(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lc 22.55-57)

* **18:5** Exodo 3.13-15: Iripoegue Moisés Marĩpũre sêrêñadi ããrĩmí: “Israel bumarã yũre: ‘¿Mũ iriudi wãĩnaásũ ããrĩrĩ?’ ãrĩsêrêñamakũ, ¿naásũ ãrĩ weregũkuri?” Marĩpũ ìgũrê ãsũ ãrĩdi ããrĩmí: “Yũ wãĩ ‘YO SOY EL QUE SOY’ ããrã. Irasirigũ Israel bumarãrê ãsũ ãrĩ wereka: ‘YO SOY yũre musãguere weredoregu iriumi’, ãrĩka!” ãrĩdi ããrĩmí. “YO SOY EL QUE SOY”, ãrĩrõ: “Yũ ããrĩnĩgũta ããrã, o ìgũta ããrã yũ”, ãrĩduaro yãa.

¹⁵ Īgūsā Jesúre āĩmakū, yu, Simón Pedro merā Jesúre yoaweyarogue ĩātuyabu. Paía opu yure masĩmi. Irasirigu yu Jesúre ĩātuyawāgā, paía opu yu wii makāpuro yebague ñajābu. ¹⁶ Pedro gapu iri wii turo ñajāri makāpurogure dujanugāmi. Īgū iro dujanugāmakū ĩāgū, yu iri makāpuro korego merā werení, Pedroke siiu ñajābu. ¹⁷ Īgū ñajāmakū, makāpuro korego Pedroke sērēñamo:

—¿Mu sī buerā merāmu āārĩberi?

Pedro igore āĩmi:

—Āārĩbea yu.

¹⁸ Yusagorabu. Irasirirā iri wii moāboerimasā, surara merā Īgūsā peame diudeame turo sūma níma. Pedroke Īgūsā purota sūma ními.

Paía opu Jesúre sērēñadea

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Lc 22.66-71)

¹⁹ Paía opu Anás Jesúre sērēñayupu:

—¿Noā āārĩri mu buerā? ¿Ñeénoř Īgūsārē bueri? āriyupu. ²⁰ Jesús Īgūrē yujuyupu:

—Yu āārĩpererā péurogue buebu. Marĩ judío masaka nererĩ w-irigüe, irasū āārĩmakū Marĩpuya wiiguedere masaka nererōgüe buebu. Gajirogue durisīā, neō buebiribu. ²¹ ¿Nasirigu yure sērēñarĩ? Yu buerire sērēñaduagu, yure pénerārē sērēñaka! Īgūsā yu weredeare masĩma, āriyupu.

²² Īgū irasū āĩmakū pégu, Marĩpuya wii koregu surara Īgū mojō merā Jesúya diapure pá, Īgūrē āriyupu:

—¿Nasirigu irasū yujuri paía opure? Irasū āribita Īgūrē!

²³ Jesús Īgūrē yujuyupu:

—Yu ñerō werenimakū: “Ñeéno werenía”, ārika yure! Yu diayema gapure keoro weremakū, ¿nasirigu yure pári?

²⁴ Jesús irasū ārādero puru, Anás Īgūrē Īgūsā suadire paía opu Caifás purogue iriuyupu.

Pedro Jesúre masĩkeregü, dupaturi: “Masĩbea”, ārĩdea

(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lc 22.58-62)

²⁵ Irasiripoe Simón Pedro peame turota sūma níkōāmakū ĩārā, iro āārĩrā Īgūrē sērēñama:

—¿Mu sī buerā merāmu meta āārĩrĩ?

Pedro Īgūsārē āĩmi:

—Āārĩbea yu.

²⁶ Īgū irasū ārādero puru, sugu paía opure moāboegu Pedro Īgūya gāmpĩ ditiťadiyagu Pedroke āĩmi:

—Yu olivos otederogue mu Īgū merā āārĩmakū ĩābu.

²⁷ Pedro dupaturi: “Āārĩbea, Īgū merā āārĩbirabu”, āĩmi. Irire ārĩripoeta, āgābo weremi.

Pilato Jesúre sērēñadea

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Lc 23.1-5)

²⁸ Puru Jesúre Caifāya wii āārādire Pilato purogue āĩama. Boyoripoe āārĩbú. Pilato romanomu judío masakare doregu āārĩmĩ. Jesúre Īgū purogue āārā, Īgūya wiiguere ñajābirima. “Marĩ judío masaka, Īgū judío masakū āārĩbiya wiiguere ñajārā, marĩ dorerire tarinugābukoa.

Irasirirā pascua bosenu baaburire baabiribukoa”, āri gūñama. ²⁹ Īgūsā ñajābirimakū ĩāgū, Pilato Īgūsā merā werenígū wiririmi. Īgūsārē sērēñami: —¿Neéonorē iriari ĩi, müsā yure wajamoādorera aarimakū?

³⁰ Īgūsā Pilatore ārīma:

—Īi ñerī iribirimakū, mārē wiarā aaribiriboakuyo.

³¹ Īgūsā irasū ārīmakū, Pilato ārīmi:

—Āiaka! Musārē doreri ārīrōsūta müsā basi ĩgūrē wajamoāka!

Īgūsā ĩgūrē ārīma:

—Gua judío masaka sugure mu guare: “Wějēka!” ārīrō marīrō wējēmasībea.

³² Īgūsā irire irasū ārīrā, Jesúre ĩgū curusague boaburire iro dupiyuro weredea keoro waamakū irima†. ³³ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Pilato wiigüe gāmenugā ñajāa, Jesúre siiu, sērēñayupu:

—¿Muta judío masaka Opu āārīrī?

³⁴ Jesús ĩgūrē ārīyupu:

—¿Mu basi gūñarō merā yure irasū sērēñarī, o gajirā mārē yaamarē wereari?

³⁵ Pilato ĩgūrē ārīyupu:

—Yu judío masaka meta āārā. Muya nikū marā judío masaka, irasū āārīmakū paia oparā mārē oō yu purogue āijama. ¿Ñeéonorē iriari mu?

³⁶ Jesús ārīyupu:

—Yu Opu āārīrī, i umuma āārībea. I umuma āārīmakū, yaarā gāmekēābukuma, judío masaka yure ñeā, peresu iribirikōāburo, ārīrā. Yu Opu āārīrī, gajiroguema āārā.

³⁷ ĩgū irasū ārīmakū pégu, Pilato ĩgūrē ārīyupu:

—¿Mu irasū ārīgū: “Opu āārā”, ārīrī?

Jesús ĩgūrē ārīyupu:

—Mu ārīrōsūta Opu āārā. Yu deyoabu i umu marāguere diayemarē werebu. Āārīpererā diayema āārīrīrē péduarā, yu wererire péma.

³⁸ ĩgū irasū ārīmakū, Pilato ĩgūrē ārīyupu:

—¿Ñeéno āārīrī diayema?

Judío masaka Pilatore: “Jesúre wějēka!” āri doredea

(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lc 23.13-25)

Irasū ārī odo, Pilato judío masaka oparā merā werenígū wiriri, ĩgūsārē ārīmi doja:

—Īrē neō ñerī iridea máa yu ĩāmakū. ³⁹ Bojoriku pascua bosenu āārīmakū, müsā irinarōsūta sugu peresu āārīgūrē yure wiudorea. ¿Müsā judío masaka Opure müsārē wiumakū gāāmekuri?

⁴⁰ ĩgū irasū ārīmakū pérā, ĩgūsā gaguiníma:

—Īgūrē wiubirikōāka! Barrabás gapure guare wiuka! ārīma. Barrabás yajarimasū āārīmí.

19

¹ ĩgūsā irasū ārī gaguinímakū pégu, Pilato ĩgūyarā surarare Jesúre tārādoreyupu. ² Jesúre tārā odo, pora bero iri, ĩgūya dipurure peoñurā. Peo

† 18:32 Judío masaka sugu ñerō irigure útayeri merā dea wējēnerā āārīmá ĩgūrē wajamoārā. Romano masaka gapu ĩgūrē wajamoārā, curusague pábiatú wējēnerā āārímá.

odo, opɔya suríro irirosũ deyoríne díiañiweyariñerê Ìgūrê sãñurã. ³ Sã odo, Ìgũ pɔro ejanugã, àsũ ãrĩ buridañurã:

—Ōãrõ ããrĩburo judío masaka Opɔ! ãrĩñurã, Irasũ ãrĩrãta, Ìgũsãya mojórĩ merã Ìgũya diapure páñurã.

⁴ Pilato dupaturi masakare wereru wiriri, àsũ ãrĩmi:

—Ìgūrê neõ ñerĩ iridea máa yu Ìãmakũ. Irasirigu musãrê masĩburo, ãrĩgũ, Ìgūrê siiu wiugura musãrê Ìãdoregu.

⁵ Irasũ ãrĩ odo, Jesúre siiu wiumi. Irasirigu, Jesús pora berore peyadi, opɔya surírore sãñadi Ìgũ wiririmakũ, Pilato masakare ãrĩmi:

—Ìãka! Ìita ããrĩmi Ìgũ.

⁶ Paía oparã, Marĩpɔya wii korerã surara Jesúre Ìãrã, gaguinínugãma:

—Ìgūrê curusague pábiatú wějeka! Curusague pábiatú wějeka! ãrĩ gaguiníma.

Pilato Ìgũsãrê ãrĩmi:

—Yu Ìãmakũ, Ìgūrê neõ ñerĩ iridea máa. Irasirirã musã Ìgūrê ãiaka! Musã basita Ìgūrê curusague pábiatú wějêrã waaka!

⁷ Judío masaka oparã Ìgūrê ãrĩma:

—Ìgũ: “Yu Marĩpɔ magũ ããrã”, ãrĩmi. Guare doreri irasũ ãrĩgũnorê wějêdorea.

⁸ Ìgũsã: “Ìgũ: ‘Yu Marĩpɔ magũ ããrã’, ãrĩmi”, ãrĩmakũ pégu, Pilato Ìgũ dupiyuro güiadero nemorõ güimi. ⁹ Irasirigu Jesúre dupaturi siiu ñajãa, sêrêñayupɔ doja:

—¿Noómũ ããrĩrĩ mɔ? ãrĩyupɔ.

Jesús gapɔ Ìgūrê neõ yajubiriyupɔ.

¹⁰ Ìgũ yajubirimakũ Ìãgũ, Pilato Ìgūrê ãrĩyupɔ:

—¿Nasirigu yure yajuberi? Yu yaarã surarare mure peresu ããrĩgūrê wiudoremakũ, mure wiurákuma, o Ìgũsãrê mure curusague pábiatú wějêdoremakũ, mure pábiatú wějêrákuma. ¿Irire masĩberi mɔ?

¹¹ Jesús Ìgūrê yajuyupɔ:

—Mɔ yure irasũ iridoreri, Yupɔ ãmugasigue ããrĩgũ mure pídea ããrã. Irasirigu yure manguere wiadi, mɔ nemorõ waja opami, ãrĩyupɔ.

¹² Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, Pilato Jesúre: “¿Nasiri wiugukuri yu Ìgūrê?” ãrĩ pémaadiyupɔ. Ìgūrê irasũ wiudɔamakũ Ìãrã, judío masaka gapɔ gaguiníma:

—Mɔ Ìgūrê wiugu, romano marã opɔ merãmu ããrĩbirikoa. Sugu: “Yu judío masaka opɔ ããrã”, ãrĩgũno romano marã opɔre marĩrê doregure béodugɔ, Ìgūrê Ìaturigu yámi, ãrĩma.

¹³ Ìgũsã irasũ ãrĩmakũ pégu, Pilato Jesúre wiigue ããrĩgūrê útã majĩrĩ merã Ìgũsã iridea yebague wiriridoremi. Ìgũ, masaka weresãrĩrê beyerimasũ doarogue eja doami. Iri útã majĩrĩ merã Ìgũsã iridea yeba, hebreo ya merã Gabata wãikubɔ. ¹⁴ Irasũ waarínɔ, gɔa pascua bosenuɔa baaburi ãmurínɔ ããrĩbũ. Goeripoe dupiyuro ããrĩbũ. Pilato Ìgũ doarogue eja doa, judío masakare àsũ ãrĩ weremi:

—Ìita ããrĩmi musã Opɔ.

¹⁵ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, judío masaka gaguiníma:

—Boaburo Ìgũ. Boaburo. Curusague pábiatú wějeka Ìgūrê! ãrĩma.

Pilato Ìgũsãrê ãrĩmi:

—¿Y_u yaará surarare musā Op_{are} curusague pábiatú wējēdoremakū gāāmerī musā?

Paía opará ĩgūrē y_ujuma:

—G_{ua} op_u, romano marā op_u āārīmi. Gajig_u g_{ua} op_u mámi.

¹⁶ ĩgūsā irasū ārīmakū pég_u, Pilato Jesúre ĩgūsārē wiami, curusague pábiatú wējēdoreg_u. Irasirirá ĩgūrē āiākōama.

Jesúre curusague pábiatú wējēdea

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lc 23.26-43)

¹⁷ Irasirig_u Jesús curusare kōā, “Masak_u dipuru boaweadea pero” wāikurogue waami. Hebreo ya merā Gólgota wāikub_u. ¹⁸ Irogue eja, Jesúre curusague pábiatúma. Gajirá pērārē pábiatúma. Sugure ĩgū diaye gap_u, gajig_ure ĩgū kúgap_u curusague pábiatú āiwāgūnúma. Jesúre ĩgūsā deko āiwāgūnúma. ¹⁹ Pilato taboa majīrē ĩgū gojadea majīrē curusague Jesús dipuru weka pábiatúdoreyup_u. Āsū ārī gojasūdero āārībú: “Ī Jesús Nazaretm_u, judío masaka Op_u āārīmi”. ²⁰ Hebreo ya merā, latín ya merā, griego ya merā gojadea āārībú. Jesúre curusague ĩgūsā pábiatú āiwāgūnúdero, makā p_urogā āārībú. Irasirirá wárā judío masaka irogue aari, iri gojadeare ĩā buema. ²¹ Paía opará judío masaka āārīsīā, Pilato gojadeare gāāmebiriñurā. Irasirirá ĩgūrē wererā waañurā. Āsū ārīñurā:

—M_u: “Ī judío masaka Op_u āārīmi”, ārī gojadeare gorawayuka! Āsū gap_u gojaka: “Ī: ‘Judío masaka op_u āārā’, ārīmi”, ārī gojaka! ārīñurā.

²² Pilato gap_u ĩgūsārē ārīyup_u:

—Y_u gojadeare gorawayubirikoa, ārīyup_u.

²³ Jesúre curusague pábiatú āiwāgūnúaderó p_ur_u, wapikurā surara ĩgūya surí āārādeare sea, ĩgūsāk_u suñeno dita gāme dukawama. Suñe suríro su gasirota suadea suríro, eañeña marīrō merā iridea gasiro āārībú. ²⁴ Iri suríro irasū āārīmakū ĩārā, gāme ārī wereníma:

—Īñe surírore yeguebirikōārā! Ubu ārīboka birarā! “¿Noārē dujarokuri?” ārīma.

ĩgūsā irasirimakū, Marīp_uya werenírī gojadea pūgue gojaderosūta keoro waabu. Āsū ārī gojasūdero āārībú: “Yaa suríre: ‘¿Noārē dujarokuri?’ ārīboka birarākuma, irire gāme ĩgūsā basi dukawamurā”, ārī gojasūdero āārībú. Iri pūgue gojaderosūta surara irasirima.

²⁵ Jesúya curusa p_uro ĩgū pago, igo tīgō, María Cleofas marāpo, María Magdalena níma. ²⁶ Jesús, ĩgū pagore, irasū āārīmakū y_u ĩgū maīsūgū igo p_uro nímakū ĩāgū, igore ārīmi:

—Meō, ĩ m_u magū āārīmi.

²⁷ Irasū ārī odo, y_ure:

—Igo, m_upo āārīmo, ārīmi.

Irasirig_u Jesús pagore yaa wiigue āiā opab_u.

Jesús boadea

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lc 23.44-49)

²⁸ Jesús irasū ārī odo: “Āārīpereri Y_up_u y_ure iridoreg_u pídeare iripeo odosiáa”, ārī masīmi. Irasirig_u āsū ārīmi:

—Nemesibukoa y_ure. Irire ārīgū, Marīp_uya werenírī gojadea pūgue gojadeare iriyuwarikami.

²⁹ Irogue suru borewaririu igui deko sūrī deko ut_udiru āārībú. Irasirirá iro āārīrā Jesús irasū ārīmakū pērā, iri igui deko sūrī merā

yurayusü merä yosa, hisopo wāikudima dupu yuwague suatú, Jesúya disire soemuúma. ³⁰ Jesús iri yurayusü igui deko sãiri yosadeare mimimi. Mimi odo, asü arími:

—Aãirpereri iripeo odosiáa, arími. Ire arĩgáta, igüya dipurure mumusi-udija, igüya yujupürärë Marĩpüre wia, boakõami.

Surara Jesúre curusague boadire saredea

³¹ Jesús boarinu gua pascua bosenuma baaburire amurĩnu aãrĩbú. Gajinu gapu gua judío masaka siñajarĩnu, irasú aãrĩmakú pascua bosenu gua irirĩnu, ubu aãrĩrĩnu meta aãrĩbú. Irinurë boanerã curusarigue aãrĩmakú judío masaka oparã gãamebirima. Irasirirã Pilato purogue igürë sërërã waañurã: “Muyarã surarare curusarigue pábiatúsünerärë mata boaburo, arĩrã, igüsãya ñigã gõarĩrë pánuadoreka! Puru igüsãya dupurire aĩdiju, gajirogue píadoreka!” arĩñurã. ³² Irasirirã surara Jesús merã curusarigue pábiatúsünerãya ñigã gõarĩrë pánuama. Sugure irasú iripurori, gajigudere irasúta irima. ³³ Jesús puro waa ejanugãrã, boadiguere iãma. Irasirirã igüya ñigã gõarĩrë pánuabirima.

³⁴ Sugu surara igüya sareri merã Jesúre igüya arupãma doka saremi. Igü saremakú, mata igüya dí, deko merã wiribu. ³⁵ Yu, i waamakú iãbu. Irasirigu yu i pürë gojagu, diayema aãrĩrĩrë musãrë werea. Yu ire masía. Yu iãdea diayeta waabu. Yu wereri diayeta aãrã. Irasirigu musãrë irire werea, musãde Jesúre buremuburo, arĩgü. ³⁶ Surara Jesúya ñigã gõarĩrë pánuabirimakú, Marĩpüya werenĩri gojadea pügu arĩderosúta waabu. Iri pügu asü arĩ gojasüdero aãrĩbú: “Igüya gõarĩrë, neõ su gõarë pánuabirima”, arĩ gojasüdero aãrĩbú. ³⁷ Gajirogue Marĩpüya werenĩri gojadea pügu asü arĩ gojasüdero aãrĩbú: “Igüsã saredire iãrãkuma”, arĩ gojasüdero aãrĩbú.

José Jesúya dupure masãgobegue aĩwãgã yáadea

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lc 23.50-56)

³⁸ Jesús boadero puru, José Arimatea wāikuri makãmu Pilatore Jesúya dupure sërëgü waayupu. José judío masaka oparärë gũisã, Jesúre buremugü aãrĩrĩrë gajirärë werebiridi aãrĩmí. Pilato igürë: “Jáa, igüya dupure aĩaka!” arĩmakú, José curusa puro waa, Jesúya dupure aĩdijumi. ³⁹ Nicodemode wari sürörĩrë treinta kilo nukarĩrë aĩjami, Jesúya dupure õãrõ amubu. Igü iri dupiyuro ñami merã Jesúre werenígü ejadi aãrĩmí. Igü aĩdea: mirra wāikuri sürörĩ, áloes wāikuri sürörĩ merã morëdea aãriyuro. ⁴⁰ Irasirirã igüsã pëã Jesúya dupure iri sürörĩ merã piupeo, õãrĩ surí gasiri merã õmama. Judío masaka igüsã boanerãya dupure yáaburi dupiyuro amunaderosúta irima. ⁴¹ Jesúre curusague pábiatú wëjëdero puro pooe aãrĩbú. Iri poeugere masãgobe ütãyegue mádea gobe aãrĩbú. Iri gobere neõ sugu boadire yáabirima dapa. ⁴² Gua judío masaka siñajarĩnu ejaburo iribu. Irasirirã iri gobe curusa aĩwãgünúadero purogã aãrĩmakú, Jesúya dupure iroge yáama.

20

Jesús masãdea

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Lc 24.1-12)

¹ Judío masaka siñajarĩnu* waadero puru, boyoburo dupiyurogã María Magdalena igüsã Jesúya dupure yáaderogue iãgõ waayupo. Iroge ejago,

* 20:1 Judío masaka siñajarĩnu, sábado aãrã.

iri gobere biadea ãtã majirẽ bojegue ããrimakũ ãyũpo. ² Irasirigo, gũa pẽrã Simón Pedro, irasũ ããrimakũ yũ Jesús maĩsũgũ pũrogue ãmawãgãrimo. Igo gũa pũrogue ejago, gũare ãrimo:

—Marĩ Opũya dũpũre ãikõãnerã ããrãma. Ìgũrẽ Ìgũsã píaderore marĩ masĩbea, ãrimo.

³ Igo irasũ ãrimakũ pẽrã, yũ, Pedro merã Ìgũsã Jesũya dũpũre yãaderogue Ìãrã waabu. ⁴ Irogue waarã, gũa pẽrãgueta ãmawãgãbu. Yũ gapũ Pedroro ãmatariwãgã, masãgobegue ejapũroribu. ⁵ Irogue ejagu, iri gobere muúbia Ìã sóobu. Irasũ Ìã sóogu, Jesũya dũpũre òmadea surĩ gasiri ditare Ìãbu. Iri gobegue ñajãbiribu. ⁶ Mẽrõgã pũru Simón Pedro ejami. Irogue eja, iri gobegue ñajãa, Ìgũde Jesũya dũpũre òmadea surĩ gasiri ditare Ìãmi. ⁷ Ìgũya dipurure Ìgũsã òmadea surĩro gasirodere Ìãmi. Iri gasiro túpeasũbu. Gaji surĩ gasiri merã peyabiribu. ⁸ Pedro irasũ ñajãmakũ Ìãgũ, yũde iri gobegue ejapũroridi ñajãa, iri ditare Ìãgũ, bũremubu. ⁹ Gũa, Jesũya dũpũre masãgobegue marĩmakũ Ìãkererã, Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue Jesús boadigue masãgũkumi, ãrĩdeare pẽmasĩbiribu. Keoro waarokoa, ãrĩ gũñabiribu. ¹⁰ Irire Ìã odorã, gũaya wiigue goedujãkõãbu.

Jesús María Magdalenarẽ deyoadea

(Mr 16.9-11)

¹¹ María gapũ masãgobegueta dujãa, bũro oreypũpo. Oregota, iri gobegue muúbia Ìã sóoyũpo. ¹² Irasũ Ìã sóogo, pẽrã Marĩpũre wereboerãrẽ boreri surĩ sãñarãrẽ Jesũya dũpũ peyaderogue Ìgũsã doamakũ Ìãyũpo. Sugũ, Ìgũya dipuru ããrĩdero gapũ, gajigu, Ìgũya guburi ããrĩdero gapũ doañurã. ¹³ Ìgũsã igore sẽrẽñañurã:

—¿Nasirigo orego yãri?

Igo Ìgũsãrẽ ãrĩyũpo:

—Yũ Opũya dũpũre ãikõãnerã ããrãma. Ìgũrẽ Ìgũsã píderore yũ masĩbea, ãrĩyũpo.

¹⁴ Irire ãrĩ odo, gãmenugã Ìãgõ, Jesũre iro nĩmakũ Ìãyũpo. Ìgũrẽ Ìãkeregore: “Jesũta ããrĩmi”, ãrĩ Ìãmasĩbiriyũpo.

¹⁵ Jesús igore ãrĩyũpu:

—¿Nasirigo orego yãri? ¿Noãrẽ ãmarĩ?

Igo gapũ: “Ìĩ, i pooere koregũ ããrĩkumi”, ãrĩ gũñagõ, Ìgũrẽ ãrĩyũpo:

—Mũ Ìgũya dũpũre gajirogue ãĩadi, yãre wereka! ¿Noógue píari? Mũ weremakũ, Ìgũya dũpũre ãigõ waagorãa.

¹⁶ Igo irasũ ãrimakũ, Jesús igore ãrĩyũpu:

—María.

Ìgũ irasũ ãrimakũ pẽgo, gãmenugã, hebreo ya merã Ìgũrẽ:

—Rabuni, ãrĩyũpo. “Rabuni”, ãrĩrõ, hebreo ya merã: “Buegũ”, ãrĩdũaro yãa.

¹⁷ Jesús igore ãrĩyũpu:

—Yũre pirika! Yũpũ pũrogue mũrĩabea dapa. Gajirã yaarã pũrogue waaka! Ìgũsãrẽ ãsũ ãrĩ wereka: “Jesús ãrãmi: ‘Yũpũ pũrogue waabu yãa. Ìgũ mũsãdere mũsãpũta ããrĩmi. Ìgũ yũ Opũ, irasũ ããrimakũ mũsãdere mũsã Opũta ããrĩmi’, ãrãmi”, ãrĩka Ìgũsãrẽ!

¹⁸ Ìgũ irasũ ãrimakũ pẽgo, María Magdalena gũa Jesús buerã pũrogue aari, gũare igo marĩ Opũre Ìãdeare, Ìgũ igore weredoreadeare weremo.

*Jesús ĩgũ buerãrẽ deyoadea**(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lc 24.36-49)*

¹⁹ Irĩnu semana ããrĩpũrorĩnũta† ñamĩgue gũa Jesũs buerã gũaya wiigũe nerẽrã, judĩo masaka oparãrẽ gũirã, makãpũrorĩre õãrõ biabũ. Gũa iroge ããrĩripoe Jesũs gũa dekogũe deyoa, gũare õãdoregũ, ãsũ ãrĩmi:

—Mũsã õãrõ siñajãrĩ merã ããrĩrikũka!

²⁰ Irasũ ãrĩ odo, ĩgũya mojørĩrẽ, ĩgũrẽ arupãma doka sarederore gũare ĩmumi. Gũa ĩgũrẽ marĩ Opũre ĩãrã, bũro usũyabũ. ²¹ Dupaturi Jesũs gũare ãrĩmi doja:

—Õãrõ siñajãrĩ merã ããrĩrikũka mũsã! Yũpũ yũre iriuderosũta yũde mũsãrẽ iriua, ãrĩmi.

²² Irasũ ãrĩ odo, gũare puripeo, ãsũ ãrĩmi:

—Õãgũ deyomarĩgũrẽ bokatĩrĩñeãka, mũsãrẽ iritamubure! ²³ Mũsã masakare ĩgũsã ñerõ irideare kãtimakũ, ĩgũsã ñerõ irideare kãtisũrãkuma. Mũsã gajĩrãrẽ ĩgũsã ñerõ irideare kãtibirimakũ, ĩgũsã ñerõ irideare kãtisũbirikuma, ãrĩmi Jesũs.

Tomás Jesũre masãdire ĩãdea

²⁴ Jesũs gũare deyoamakũ, Tomás Jesũs buegũ “Sũdũadi” ĩgũsã ãrĩdi gũa merã ããrĩbirimi. ²⁵ Pũru ĩgũ gũa merã ããrĩmakũ, ĩgũrẽ ãrĩbũ:

—Gũa marĩ Opũre ĩãbũ.

Tomás gapũ gũare ãrĩmi:

—ĩgũya mojørĩgũe ĩgũsã pábiadea goberire ĩãbi, iri goberire yaa mojørũrũ merã puuñabi, irasũ ããrĩmakũ ĩgũ arupãma dokare ĩgũsã saredea gobere yaa mojør merã soesóoñabi, ĩgũ masãdea kerere neõ bũremubirikoa.

²⁶ Su semana Jesũs gũare deyoadero pũru, gũa ĩgũ buerã dupaturi wiigũe nerẽbũ. Iripoere Tomás gũa merã ããrĩmĩ. Iri wii biadea wii ããrĩkeremakũ, Jesũs ñajãa, gũa dekogũe deyoa, gũare õãdoregũ, ãsũ ãrĩmi:

—Mũsã siñajãrĩ merã õãrõ ããrĩrikũka!

²⁷ Irasũ ãrĩ odo, Tomãrẽ ãrĩmi:

—ĩãka yaa mojørĩrẽ! Mũ mojørũrũ merã yaa mojørĩgũe ĩgũsã pábiadea goberire puuñaka! Mũ mojør merã yũ arupãma doka ĩgũsã saredea gobere soesóoñaka! Yũ masãdeare: “Diaye ããrĩbea”, ãrĩbirikõãka! “Diaye ããrã”, ãrĩ bũremuka!

²⁸ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, Tomás ãsũ ãrĩmi:

—Mũ, yũ Opũ, yũ bũremugũ ããrã.

²⁹ Jesũs ĩgũrẽ ãrĩmi:

—Mũ yũre ĩãsiã: “Diayeta boadigue masãdi ããrã”, ãrĩ bũremua. Gajĩrã gapũ yũre ĩãbirikererã, yũ boadigue masãdeare bũremurãkuma. Irasĩrĩrã ĩgũsã bũro usũyari merã ããrĩrãkuma, ãrĩmi.

I pũgue ããrĩrẽ nasiriburo, ãrĩ gojadea

³⁰ Jesũs gũa merã ããrĩgũ, wãri gajĩ Marĩpũ turari merã iri ĩmurĩrẽ irimi. Iri ããrĩpereri ĩgũ irideare i pũguere gojapeobiribũ. ³¹ Irire gojapeobirikeregũ, surãyeri Jesũs irideare gojãa, ĩgũ Marĩpũ iriudi Cristo ããrĩrẽ, ĩgũ diayeta Marĩpũ magũ ããrĩrĩrẽ bũremuburo, ãrĩgũ. Irasũ ããrĩmakũ mũsã ĩgũrẽ bũremurĩ merã okari opaburo, ãrĩgũ, irasũ ãrĩ gojãa.

† 20:19 Semana ããrĩpũrorĩnũno, domingo ããrã.

21

Jesús dupaturi ĩgũ buerãrẽ deyoadea

¹ Pũũ Jesús Tiberias wãĩkũri ditaru tũro dupaturi gũare ĩgũ buerãrẽ deyoami. Gũare deyoagu ãsũ irimi. ² Gũa irogue ããrĩrã ĩĩsãkũ ããrĩbũ: Simón Pedro, Tomás “Sũdũadi” ĩgũsã ãrĩdi, Natanael Galilea nikũma Caná wãĩkũri makãmũ, gũa pẽrã Zebedeo pũrã, irasũ ããrĩmakũ gajirã pẽrã ããrĩbũ.

³ Gũa irogue ããrĩripoe Simón Pedro ãrĩmi:

—Waaĩ wẽjẽgũ waagũ yãa.

—Gũade mũ merã waarãra, ãrĩbũ.

Irasũ ãrĩ, buáa, doódiru merã waabu. Iri ñamirẽ waaĩ wẽjẽboyotamuakõadibũ. ⁴ Boyowãgãrĩripoe Jesús ditaru tũro nĩmakũ ĩãbũ. ĩgũrẽ ĩãkererã, ĩãmasĩbirikubũ. ⁵ Irasirigu gũare ãrĩmi:

—¿Waaĩ wẽjẽãrĩ?

—Neõ wẽjẽbirakubũ, ãrĩ yujubũ.

⁶ Gũa irasũ ãrĩmakũ pẽgu, Jesús ãrĩmi:

—Doódiru diaye gapũ buidire meéyoka! Iro gapũ waaĩ wẽjẽrãkoa. ĩgũ ãrĩrõsũta meéyomakũ, wárã waaĩ ñajãma. Wárã waaĩ ñajãmakũ, buidire doódirugue neõ ãĩsãturabiribũ. ⁷ Irasũ waamakũ ĩãgũ, yũ Jesús maĩsũgũ Pedore ãrĩbũ:

—ĩgũta marĩ Opũ ããrĩmi.

Yũ irasũ ãrĩmakũ pẽgu, Simón Pedro ĩgũya wekama surĩrore túweadi, sãña, ditarugue meébia báwãgãmi. ⁸ Gũa ĩgũ merãmarã ditaru tũrore cien metros yoaro payarã, buidire waaĩ wárã ñajãdire guayaru merã tũãnumuabu. ⁹ Majãnũgãrã, peame nitĩ dita gose oyanĩrĩme weka waairé Jesús mupũnũgũnerãrẽ, pãdere ĩãbũ.

¹⁰ Jesús gũare ãrĩmi:

—Gajirã waaĩ, mérã musã wẽjẽrãrẽ ãrĩrika!

¹¹ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, Simón Pedro doódirugue ñajãa, buidire ĩmparogue tũãmajãmi. Pagarã waaĩ ñajãnerã ciento cincuenta y tres ããrĩmã. Wárã waaĩ ñajãnerã ããrĩkererã, buidire neõ yeguebirima.

¹² Jesús gũare ãrĩmi:

—Baa yoberã aarika!

Gũa neõ sugũno ĩgũrẽ: “¿Noãno ããrĩrĩ mũ?” ãrĩ sërẽñabiribũ. “ĩgũ marĩ Opũta ããrĩmi”, ãrĩ masĩbũ. ¹³ Jesús peame pũro waa, pã, waairé ãĩ, gũare gueremi.

¹⁴ Jesús boadigue masãdero pũrũ, pea gũare deyoasiami. Irasirigu ditaru tũroque deyoagu, urea gũare ĩgũ buerãrẽ deyoagu irimi.

Jesús Pedro merã werenĩdea

¹⁵ Gũa baadero pũrũ, Jesús Simón Pedore sërẽñami:

—Simón, Jonás magũ, ¿mũ ĩĩsã nemorõ yũre maĩrĩ?

Pedro ĩgũrẽ ãrĩmi:

—Yũ Opũ, mũrẽ maĩa. Mũ irire masĩa.

Jesús ãrĩmi:

—Irasirigu ovejare koregu oveja majĩrãrẽ õãrõ korerosũta yũre bũremurãrẽ majĩrã irirosũ ããrĩrãrẽ õãrõ koreka!

¹⁶ Irasũ ãrĩ odo, dupaturi Simón Pedore sërẽñami doja:

—Simón, Jonás magũ, ¿yũre maĩrĩ mũ?

—Yũ Opũ, mũrẽ maĩa. Mũ irire masĩa, ãrĩmi.

Jesús ārīmi doja:

—Ovejare koregũ ovejare ðārō korerosũta yũre bũremurārē ðārō koreka! ārīmi.

¹⁷ Irasũ ārī odo, dupaturi Simón Pedrore sērēñami:

—Simón, Jonás magũ, ¿diayeta yũre maĩrĩ mu?

Èrea ĩgũrē irasũ sērēñamakũ pégu, Simón Pedro bũro bujawereri merā āārĩmĩ. ĩgũrē ārĩmi:

—Yũ Opũ, mu āārĩpereri masĩa. Mũrē yũ maĩrĩrē masĩa.

Irasirigũ Jesús ĩgũrē ārĩmi:

—Ovejare koregũ ovejare ðārō kererosũta yũre bũremurārē ðārō koreka! ¹⁸ Diayeta mũrē werea. Mũ maamu āārĩgũ surĩre sãña, mũ gāamerō noó waadũaro waaunabu. Pũru bũgũro āārĩgũ, mũya mojōrĩrē soemugũkoa. Gajigũ mũrē surĩre sãgũkumi. Mũ waadũaberogue mũrē āĩwãgãgũkumi.

¹⁹ Jesús, Simón Pedro ĩgũ boaburi merā masakare Marĩpu turagũ, ðãgũ āārĩrĩrē masĩmakũ iriburire irasũ ārĩ weremi. Irire were odo, Jesús ĩgũrē ārĩmi:

—Yũre tuyaka!

Jesús Juārē ĩgũ maĩgũrē werede

²⁰ Pedro gāmenugã, yũ ĩgũsārē tuyawãgãmakũ ĩãmi. Yũ, Jesús maĩgũ, iro dupiyuro Jesús pũro baa doanĩgũ ĩgũrē: “Yũ Opũ, ¿noã mũrē wējēdũarãguere mũrē ĩmubu āārĩkuri?” ārĩ sērēñadi āārĩbũ. ²¹ Pedro yũre ĩãgũ, Jesũre sērēñami:

—Yũ Opũ, ¿naásũ waarokuri ĩgũrē?

²² Jesús ĩgũrē ārĩmi:

—Yũ i ãmũguere dupaturi aariripoeta ĩgũ okamakũ yũ iridũarire, o iridũabirire mũya meta āārã. Irire gũñarikubirikõãka! Yũre tuyaka!

²³ Jesús irasũ ārĩrĩ kerere pérã, gajirã ĩgũrē bũremurã: “Juan boabirikumi”, ārĩ gãme weresirima. Jesús: “Juan boabirikumi”, ārĩdi meta āārĩmĩ. “Yũ i ãmũguere dupaturi aariripoeta ĩgũ okamakũ yũ iridũarire, o iridũabirire mũya meta āārã”, ārĩdi āārĩmĩ.

²⁴ Yũ Jesús buegũ, yũ ĩãdeare i pũrē gojáa. Irasirirã mũsã yũ gojarire: “Diayeta āārã”, ārĩ masĩa.

²⁵ Jesús wári gaji irimi. Iri āārĩpererire yũ gojapeomakũ, wári pũrĩ āārĩbukoa. Yũ péñamakũ, masaka iri pũrĩrē i ãmũguere duripidũamakũ, utũriakõãbukoa.

Iropata āārã.

Juan

LOS HECHOS

Jesús ìgũ buedoregũ beyenerãrê: “Õãgũ deyomarĩgũ aarigũkumi”, ãrĩ weredeadea

(Lc 1.1-4)

¹ Opũ Teófilo, yũ mũrê gojadupiyudea pũguere Jesús neõgorague irinũgãdeare, ìgũ buedea ããrĩpererire gojabũ. ² Ìgũ ãmũgasigue mũrĩaburo dupiyuro Õãgũ deyomarĩgũ turaro merã ìgũ buedoregũ beyenerãrê: “Ãsũ irirãkoa”, ãrĩ weredeadeare gojabũ. ³ Jesús ìgũ boa, masãdero pũrũ, ìgũsãrê cuarenta nũrĩgora deyoayupũ. Irasirigũ ìgũ dupaturi okarire ìgũsãrê õãrõ masĩmakũ iriyupũ. Marĩpũ ìgũyarãrê doreri kerere ìgũsãrê wereyupũ.

⁴ Jesús ìgũsã merã ããrĩgũ, ìgũsãrê ãsũ ãrĩyupũ:

—Jerusalêta dujaka dapa! Iripoegue Yũpũ: “Õãgũ deyomarĩgũrê mũsãrê iriugũra”, ãrĩdeare yũka! Irire weresiabu. ⁵ Juan mũsãrê deko merã wãiyedi ããrĩmĩ. Yũ gapũ mérõgã pũrũ mũsãrê Õãgũ deyomarĩgũ merã wãiyegũkoa, ìgũ mũsã merã ããrĩnĩkõãburo, ãrĩgũ, ãrĩyupũ.

Jesús ãmũgasigue mũrĩadea

⁶ Pũrũ ãtãũ Olivos wãikũdigue Jesús merã nerê, ìgũrê sêrêñañurã:

—Gũa Opũ, ¿dapagorare gajigũ guaya nikũmurê gũare dorebure, opũ pĩgũkuri? ãrĩñurã.

⁷ Jesús ìgũsãrê yũjuyupũ:

—Yũpũ sugũta masĩmi. Ìgũ irasũta waaburo, ãrĩmakũ irasũta waarokoa. Mũsãya meta ããrã i. ⁸ Mérõgã pũrũ Yũpũ Õãgũ deyomarĩgũrê iriugũ, mũsãrê ìgũ turarire opamakũ irigũkumi. Ìgũ irasirimakũ, mũsã gũiro marĩrõ gũñaturari merã masakare yaa kerere wererã waarãkoa. Jerusalén marãrê, Judea nikũ marãrê, Samaria nikũ marãrê, ããrĩperero i nikũgue ããrĩrãrê wererã waarãkoa, ãrĩyupũ Jesús ìgũ buedoregũ beyenerãrê.

⁹ Ìgũ irasũ ãrĩ wereadero pũrũ, Marĩpũ ãmũgasigue ìgũrê ãimũrĩãkõãyupũ. Ìgũsã ìgũrê ãmutũyamakũ, su yebo ãmĩkãyebo tũbiakõãyuro. Irasirirã ìgũrê neõ ãnemobiriñurã. ¹⁰ Ìgũsã ãmutũyaripoe gũñaña marĩrõ pêrã ãma surĩ boreri sãñanerã ìgũsã pũro deyoa, ¹¹ ãsũ ãrĩñurã:

—Galilea marã, ¿nasirirã ãmũgasire ãmunĩrĩ? Jesús ãmũgasigue mũrĩagũta dupaturi i ãmũguere aarigũkumi doja. Mũsã ìgũrê mũrĩãmakũ ãrõsũta aarimakũ ãrãrãkoa, ãrĩñurã.

Judare gorawayurã, Matías wãikũgure beyedeã

¹² Irasiri, pũrũ Jesús buedoregũ beyenerã Olivos wãikũdi ãtãũgue ããrãnerã dijãa, Jerusalẽgue dujãakõãñurã doja. Iri makã pũrogã ããrĩyuro iri ãtãũ. ¹³ Dujaja, ìgũsã kãrĩrĩ taribu ãmarõma taribugue ñajãkõãñurã. Ìsãkũ ããrĩñurã: Pedro, Santiago, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Simón celote wãikũrĩ bumũ, Santiago Alfeo magũ, Judas Santiago magũ ããrĩñurã. ¹⁴ Gajirãde ìgũsã merã nerẽñurã: Jesús pagũpũrã, Jesús pago María, gajirã nome ããrĩñurã. Ëmũrikũ iri taribugue Marĩpũre sêremũrã nerẽñañurã.

¹⁵ Sunũ ìgũsã merã gajirã Jesũre bũremũrã ciento veinte gora nerẽñurã. Irasirigũ Pedro ìgũsã watopegue wãgãñũgã, ìgũsãrê ãsũ ãrĩyupũ:

16-17 —Yaarā, gwa Judas merā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarāgora āārādibu. Jesús gware beyederosūta ĩgūdere beyeadimi, gwa merā ĩgūya kerere weredoregu. Judas gapu Jesúre peresugue ñeāwāgāmūrārē ĩgūrē ĩmumi. Ōāgū deyomarīgū Judas waaburire Davire iripoegue gojadorederosūta diayeta waabu. ¹⁸ ĩgū Jesúre oparāguere ĩmudea wajare ĩgūsārē wia, makā ojarogue waa, dipuru gapu merā meémejā, ĩgūya paru meé ooreakōā, garamisī wirisiri kōmoakōāyupu. Irasirirā oparā ĩri niyeru merā ĩgū meémejādea nikūrē wajariñurā. ¹⁹ Judas irasū waadeare āārīpererā Jerusalén marā péperekōāñurā. Irasirirā, ĩgū irasū waaderore: “Acéldama” wāiyēñurā. “Acéldama”, ārīrō, ĩgūsā ya merā: “Dí béodero”, ārīdwaro irikoa. ²⁰ Iripoegue Salmos wāikuri pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú Judare:

ĩgūya wii āārīdero masaka marīrō dujaburo. Neō sugu ĩgū āārīderore dupaturi āārībirikōāburo, ārī gojasūdero āārībú.*

Āsū ārī gojasūdero āārībú doja:

Gajigu ĩgūya moādeare gorawayuburo, ārī gojasūdero āārībú.*

²¹⁻²² Irasirirā marīrē sugu Judas gorawayugure beyero gāāmea. Sugu, gwa merā āārīdire, Juan marī Opu Jesúre deko merā wāiyemakū ĩādire, āārīpereri Jesús irideare ĩādire, Marīpu ĩgūrē ũmugasigue āimurīāmakū ĩādire beyero gāāmea. Irasirigu, Jesús boadigue masādeare gwa merā weregu waagukumi, ārīyupu Pedro.

²³ ĩgū irasū ārīmakū pé, pērārē beyēñurā. Sugu José wāikuyupu. Gajirā ĩgūrēta “Justo”, gajirā “Barsabás” wāiyenerā āārīmá. Gajigu Matías wāikuyupu. ²⁴⁻²⁵ Beye odo, āsū ārī sērēñurā Marīpure:

—Gwa Opu, mu āārīpererā masaka gūñarīrē ōārō masā. Judas ĩgū dapagora āārīrōgue waagú, mūya kere weredoredeare pirikōāmi. Sugu ĩgū gorawayubure beyesiabu mu. Irasirigu mu beyeadire ĩmuka gware! ārīñurā.

²⁶ Irasū ārī odo, peye ũtāyegāgue Matías, José wāirē goja, puuigāgue sā, suye āi ĩāñurā. Matías wāi gojatúadeayere āi bokañurā. Irasirirā Matiare: “Gwa pe mojōma pere su gubu suru pērēbejarā āārānerā merā Jesúya kerere weregu waagukoa”, ārīñurā ĩgūrē.

2

Ōāgū deyomarīgū Jesúre bñremurārē ejadea

¹ Pentecostés* wāikuri bosenu āārīmakū, āārīpererā Jesúre bñremurā ĩgūsā nerēdea wiigueta nerēñurā. ² Puru gūñaña marīrō ũmugasigue mirū buro aarirósū, ĩgūsā āārīrōguere buro busu dijiriyuro. ³ Irasū waaripoe peame ũjūrī pūrā dijari, nediru irirosū deyori masakakure dipu weka deyoayuro. ⁴ Āārīpererā Ōāgū deyomarīgūrē opatari, ĩgū iritamurī merā gaji masā ya ĩgūsā dupiyuro werenībirideare werenīnūgāñurā.

⁵ Iripoere wārā judío masaka āārīpereri nikū marā Jerusalēgue ejanerā āārīmá. ĩgūsā bñremurīrē ōārō tuyarimasā āārīñurā. ⁶ Irasū busurire pérā, Jesúre bñremurā purogue nerēwāgāñurā. Irogue masakaku ĩgūsāya werenīrī merā Jesúre bñremurā werenīmakū péñurā. Irasū waarire pémasībiriñurā. ⁷⁻⁸ Irasirirā ĩāguka, āsū ārī gāme werenīñurā:

* 1:20 Sal 69.25   ✧ 1:20 Sal 109.8   * 2:1 Pascua bosenu waadero puru, cincuenta narī puru, Pentecostés wāikuri bosenu waayuro.

—¿Nasirirā ĩgūsā Galilea marā āārīkererā, marī yare ōārō werenirī? Marī deyoadea nikū marā irirosū wereníma. ⁹ Marī gajiro marā āārā. Partia marā, Media marā, Elam marā, Mesopotamia marā, Judea marā, Capadocia marā, Ponto marā, Asia marā, ¹⁰ Frigia marā, Panfilia marā, Egipto marā, Libia Cirene wāikuri nikū turo marā āārā. Marī Roma marāde ōōguere naarīmasā āārā. ¹¹ Surāyeri judío masaka, gajirā judío masaka āārībirikererā, judío masaka irirosū buremurā ōōguere āārā. Creta marā, Arabia marāde marī merā āārīma. Irasirirā marī āārīpererā gajiro marā āārīkererā, marī ya merā ĩsā ōārō werenímakū péa. ĩgūsā Marīpu ōārō iridea kerere werenirā yāma, ārīñurā.

¹² Irasirirā āārīpererā pégukakōāñurā.

—¿Nasiro irasū waari? ārī gāme wereníñurā.

¹³ Gajirā gapu:

—Mejārā yāma, ārī buridañurā.

Pedro masakare weredea

¹⁴ ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, Pedro gajirā pe mojōma pere su gubu suru pērebejarā Jesús buedoregu beyenerā merā wāgānugā, buru buru wereníyupu:

—Musā āārīpererā judío masaka ōōgue Jerusalégue āārīrā ōārō péka yu wererire! ¹⁵ Musā guare: “Mejārā yāma”, ārī guñarā, diaye guñabea. Goeripoe dupiyuro āārā dapa. Irasirirā gua mejārā meta yāa. ¹⁶ Gua irasū werenirīrē Joel Marīpuya kerere weredupiyudi āsū ārī gojadi āārīmi:

¹⁷⁻¹⁸ Marīpu āsū ārīmi: “I ūmu p reburo dupiyuro Ōāgū deyomarīgūrē iriugura, masaka āārīpereri buri marārē. Irasirirā musā pūrā ūma, nomede yaa kerere wererākuma. Maamarā kērō irirosū, murā kērōgue yu ĩmurīrē ĩārākuma. Yu dorerire irirārē ūmarē, nomedere Ōāgū deyomarīgūrē iriugura. Irasirirā, yaa kerere wererākuma.

¹⁹ Yu ūmugasi guere gajirosūperi deyoamakū irigura. I nikūdere dí, peame, ĩimikā deyoamakū irigura.

²⁰ Abe ūmumu naĩtīgukumi. Abe ñamimu dí irirosū deyogu waagukumi. Musā Opu i ūmugere dupaturi aariburo dupiyuro irasū waarokoa. ĩgū aarirīnu goerīnu āārīrokoa. Ubu āārīrīnu āārībirikoa.

²¹ ‘Yu Opu, tauka yure!’ ārīgūnorē taugura”, ārīmi Marīpu, ārī gojadi āārīmi Joel.*

²² ‘Musā Israel bumarā yu wererire ōārō péka! Marīpu Jesúre Nazaretmurē iriudi āārīmi. Jesús musā pūrogu āārīgū, Marīpu turari merā pūrīkurārē tau, wātēa masakare ñajānerārē béowiu, boanerārē masūdi āārīmi. Irasirigu Jesús, Marīpu iriudi āārīsīā, ĩgū turari merā irire iri ĩmudi āārīmi. Irire musā ōārō masīa. ²³ Musā ñerārē ĩgūrē curusague pábiatú wējédoremakū, Marīpu iripoegue Jesúre irasū waarokoa, ārīderosūta waabu. ²⁴ Irasū waakeremakū, Marīpu gapu ĩgū boadiguere masūkōādi āārīmi. Boanerā āārīrōrē ĩgūrē wiudi āārīmi. Irasirimakū, boari Jesúre tarīnugāmasībiridero āārībá. ²⁵ Iripoegue David āsū ārī gojadi āārīmi, Jesús Marīpure wereniburire:

Yu Opu, murē ĩānīkōāa. Mu yu diaye gapu, yu merā āārīnīkōāa. Irasirigu yu neō güibeá.

²⁶⁻²⁷ Yaa yujupūrāgue buru usuyari merā āārā. Irasirigu usuyari merā werenía. Yu boamakū, boanerā āārīrōgue béobirikoa. Yu

* 2:21 J1.2.28-32

masāgobegue āārīmakū, yaa dɔpɔ neō boabirikoa. Yare dupaturi okamakū irigukoa doja. Irasirigu yɔ gūiro marīrō āārīgukoa.

²⁸ Mɔ, yɔ dupaturi okaburire yare oārō masīmakū yāa. Irasirigu yɔ merā mɔ āārīmakū, bɔro ɔsɔyari merā āārā, ārī gojadi āārīmī David.*

²⁹ Yaarā, yɔ mɔsārē diayeta weregɔra. Marī ñekū David boadi āārīmī. Marī ñekūsāmarā ĩgūrē yāanerā āārīmā. ĩgūya masāgobe i makāguere āārā dapa. ³⁰⁻³¹ Iripoegue Marīpɔ Davire āsū ārī weredi āārīmī:

Yɔ mɔrē diayeta werea: “Pɔrɔguere mɔ parāmi i nikū marā Opu āārīgukumi. Yɔ mɔrē pīderosūta pīgukoa ĩgūdere”, ārīdi āārīmī.

David Marīpɔya kerere weredupiyugu āārīdi āārīmī. Irasirigu Jesure Marīpɔ pīburire masīsā, āsū ārī weredi āārīmī ĩgū masāburire:

ĩgū boadero pɔrɔ, boanerā āārīrōgue neō beosūbirikumi. ĩgūya dɔpɔ masāgobegue neō boabirikoa, ārī gojadi āārīmī.*

³² Marīpɔ Jesure boadiguere masūdi āārīmī. ĩgūrē masūadero pɔrɔ, gua āārīpererā ĩgūrē ĩābɔ. “Dupaturi okamī”, ārī masīa. ³³ ĩgū Pagu ĩgūrē masū, ũmɔgasigue āīmɔrīa, ĩgū diaye gapɔ dobodi āārīmī. ĩgū ārīderosūta Jesure Ōāgū deyomarīgūrē iriudi āārīmī. Irasirigu Jesús guare Ōāgū deyomarīgūrē iriumi. Irasirirā mɔsā, ĩgū guaguere ejamakū ĩāa. ĩgū iritamurī merā gua werenīmakū péa. ³⁴⁻³⁵ David† gapɔ ĩgū boadero pɔrɔ, Jesús mɔrīaderosū mɔrīabiridi āārīmī. ĩgū boaburo dupiyuro āsū ārī gojadi āārīmī, Marīpɔ Jesure ārīdeare gojagu:

Marīpɔ yɔ Opɔre āsū ārīmi: “Ōō yɔ diaye gapɔ doaka, yɔ merā dorebu! Irasiriripoe mɔrē ĩaturirārē mɔ dorerire tarinɔgānemobirimakū irigɔra”, ārīmi, ārī gojadi āārīmī.*

³⁶ Irasirirā mɔsā Israel bumarā āārīpererā oārō pémasīka! Marīpɔ Jesure, mɔsā curusague pábiatú wējēdire marī Opɔ āārīmakū iridi āārīmī. Marīpɔ ĩgūrē iriudi āārīmī, marīrē tauburo, ārīgū, ārī wereyupɔ Pedro masākare.

³⁷ ĩgū irasū ārīmakū pérā, ĩgūsāya yɔjɔpūrārīgūe bɔro bɔjawereri merā gūñarikɔ, Pedroro, gajirā Jesús buedoregɔ beyenerārē āsū ārī sērēñañurā: —Guayará, ɔnasirirākuri gua?

³⁸ Pedro ĩgūsārē yɔjɔyupɔ: —Mɔsā ñerō irideare bɔjawere, mɔsā gūñarīrē gorawayuka! Irasirirā mɔsā āārīpererā Jesucristore bɔremua, ārī, guare deko merā wāiyedoreka! Mɔsā irasirimakū, Marīpɔ mɔsā ñerō irideare kātigukumi. Ōāgū deyomarīgūrē iriugukumi, mɔsā merā āārīnikōāburo, ārīgū. ³⁹ Marīpɔ ārīderosūta mɔsārē, mɔsā pūrā āārīturiarārē, gajiro marādere āārīpererā ĩgū beyenerārē Ōāgū deyomarīgūrē iriugukumi, ārīyupɔ.

⁴⁰ Irire ārī odo, gajī wārī werenemoyupɔ Pedro ĩgūsārē: —Ōārō pémasīka mɔsā! I nikū marā Jesure wējēnerā ñerā āārīma. ĩgūsā ñerō iridea waja Marīpɔ ĩgūsārē wajamoāgukumi. ĩgūsā ñerā irirosū neō irinemobirikōāka pama! Irasiribirimakū, Marīpɔ ĩgūsārē wajamoāgū, mɔsā gapɔre wajamoābirikumi, ārīyupɔ.

⁴¹ Wārā ĩgū wererire oārō péñurā. Irasirirā deko merā wāiyesūñurā Jesure bɔremurīrē ĩmurā. Irasirirā Jesure bɔremupɔrorinerā merā āārīnɔgāñurā. Pedro ĩgūsārē wereadeanu merāta wārā tres mil gora

⁴⁰ Irire ārī odo, gajī wārī werenemoyupɔ Pedro ĩgūsārē: —Ōārō pémasīka mɔsā! I nikū marā Jesure wējēnerā ñerā āārīma. ĩgūsā ñerō iridea waja Marīpɔ ĩgūsārē wajamoāgukumi. ĩgūsā ñerā irirosū neō irinemobirikōāka pama! Irasiribirimakū, Marīpɔ ĩgūsārē wajamoāgū, mɔsā gapɔre wajamoābirikumi, ārīyupɔ.

⁴¹ Wārā ĩgū wererire oārō péñurā. Irasirirā deko merā wāiyesūñurā Jesure bɔremurīrē ĩmurā. Irasirirā Jesure bɔremupɔrorinerā merā āārīnɔgāñurā. Pedro ĩgūsārē wereadeanu merāta wārā tres mil gora

⁴⁰ Irire ārī odo, gajī wārī werenemoyupɔ Pedro ĩgūsārē: —Ōārō pémasīka mɔsā! I nikū marā Jesure wējēnerā ñerā āārīma. ĩgūsā ñerō iridea waja Marīpɔ ĩgūsārē wajamoāgukumi. ĩgūsā ñerā irirosū neō irinemobirikōāka pama! Irasiribirimakū, Marīpɔ ĩgūsārē wajamoāgū, mɔsā gapɔre wajamoābirikumi, ārīyupɔ.

⁴¹ Wārā ĩgū wererire oārō péñurā. Irasirirā deko merā wāiyesūñurā Jesure bɔremurīrē ĩmurā. Irasirirā Jesure bɔremupɔrorinerā merā āārīnɔgāñurā. Pedro ĩgūsārē wereadeanu merāta wārā tres mil gora

⁴⁰ Irire ārī odo, gajī wārī werenemoyupɔ Pedro ĩgūsārē: —Ōārō pémasīka mɔsā! I nikū marā Jesure wējēnerā ñerā āārīma. ĩgūsā ñerō iridea waja Marīpɔ ĩgūsārē wajamoāgukumi. ĩgūsā ñerā irirosū neō irinemobirikōāka pama! Irasiribirimakū, Marīpɔ ĩgūsārē wajamoāgū, mɔsā gapɔre wajamoābirikumi, ārīyupɔ.

⁴¹ Wārā ĩgū wererire oārō péñurā. Irasirirā deko merā wāiyesūñurā Jesure bɔremurīrē ĩmurā. Irasirirā Jesure bɔremupɔrorinerā merā āārīnɔgāñurā. Pedro ĩgūsārē wereadeanu merāta wārā tres mil gora

⁴⁰ Irire ārī odo, gajī wārī werenemoyupɔ Pedro ĩgūsārē: —Ōārō pémasīka mɔsā! I nikū marā Jesure wējēnerā ñerā āārīma. ĩgūsā ñerō iridea waja Marīpɔ ĩgūsārē wajamoāgukumi. ĩgūsā ñerā irirosū neō irinemobirikōāka pama! Irasiribirimakū, Marīpɔ ĩgūsārē wajamoāgū, mɔsā gapɔre wajamoābirikumi, ārīyupɔ.

⁴¹ Wārā ĩgū wererire oārō péñurā. Irasirirā deko merā wāiyesūñurā Jesure bɔremurīrē ĩmurā. Irasirirā Jesure bɔremupɔrorinerā merā āārīnɔgāñurā. Pedro ĩgūsārē wereadeanu merāta wārā tres mil gora

⁴⁰ Irire ārī odo, gajī wārī werenemoyupɔ Pedro ĩgūsārē: —Ōārō pémasīka mɔsā! I nikū marā Jesure wējēnerā ñerā āārīma. ĩgūsā ñerō iridea waja Marīpɔ ĩgūsārē wajamoāgukumi. ĩgūsā ñerā irirosū neō irinemobirikōāka pama! Irasiribirimakū, Marīpɔ ĩgūsārē wajamoāgū, mɔsā gapɔre wajamoābirikumi, ārīyupɔ.

⁴¹ Wārā ĩgū wererire oārō péñurā. Irasirirā deko merā wāiyesūñurā Jesure bɔremurīrē ĩmurā. Irasirirā Jesure bɔremupɔrorinerā merā āārīnɔgāñurā. Pedro ĩgūsārē wereadeanu merāta wārā tres mil gora

* 2:28 Sal 16.8-11   * 2:30-31 Sal 132.11   † 2:34-35 David ĩgū boadero pɔrɔ, ĩgū dɔpɔ merā ũmɔgasigue mɔrīabiridi āārīmī. Irasirigu Jesús mɔrīaderosū mɔrīabiridi āārīmī.   * 2:34-35 Sal 110.1

masaka buremunugañurā. ⁴² Irasirirā ūmarikū Jesúre buremupurorinerā merā nerēnañurā, ĩgū buedoregū beyenerā buerire pémurā. Irasū nerēnarā, Marĩpũre sērē, pãrē dukawa, siiu baanañurā.

Jesúre buremupurorinerā iridea

⁴³ Jesús buedoregū beyenerā ĩgū iriderosũta wári Marĩpũ turari merā iri ĩmunañurā. Irasirirā pũrĩrikurārē tau, wātēa masakare ñajānerārē béowiu, boanerārē masũnañurā. ĩgūsā irasirimakū ĩārā, masaka āārĩpererā ĩāgukanañurā. ⁴⁴ Āārĩpererā Jesúre buremurā su bumarā irirosũ òārō āārĩrikũñurā. Irasirirā ĩgūsā oparire gāme sīnañurā. ⁴⁵ Gajinorē oparā, irire dua, iri waja merā gajino opamerārē sīnañurā. ⁴⁶ Ūmarikū āārĩpererā surosũ gũñarĩ oparā Marĩpũya wiigwe nerēnañurā. ĩgūsāya wiirigue pãrē dukawa, òārō usuyari merā siiu baanañurā. ⁴⁷ Marĩpũre: “Òātaria mũ”, ārĩ, usuyari sīnañurā. Gajirā masaka ĩgūsārē: “Òārā āārĩma”, ārĩ ĩāñurā. Ūmarikū marĩ Opũ Jesús gajirārē ĩgūrē buremumakū iriyupũ. Irasirirā ĩgūrē buremurā wárā āārĩñurā.

3

Sugũ waamasĩbire waamasĩmakū iridea

¹ Sunũ, ñamika tres āārĩmakū Pedro, Juan merā Marĩpũya wiigwe waañurā. Iri horata masaka Marĩpũre sērēnañurā. ² Iri wiima makãpũrore sugũ masakũ deyoagũgueta waamasĩbi āārĩdi doayupũ. Iri makãpũro: “Òārĩ makãpũro” wãikũyuro. Ūmarikū ĩgū merāmarā ĩgūrē āiwāgã, iri makãpũroge dobonañurā, iri wii ñajārārē niyeru sērē doanídorerā. ³ Pedrosā iri wii ñajāmura iriripoe ĩgūsārē ĩā, niyeru sērēyupũ. ⁴ ĩgūsā pērāgueta ĩgūrē ĩā, Pedro gapũ ĩgūrē ārĩyupũ:

—Guare ĩāka!

⁵ ĩgū irasū ārĩmakū: “Yure niyeru sĩmurā irikumā”, ārĩ gũñarĩ merā bũro ĩāyupũ. ⁶ Pedro gapũ ĩgūrē ārĩyupũ:

—Niyerure opabea. Irire opabirikeregũ, yũ opari merā mũrē iritamugũra. Jesucristo Nazaretmũ wãĩ merā, ĩgū turaro merā wāgãñugã waaka! ārĩyupũ.

⁷ Pedro ĩgūrē irasū ārĩgũta, diayema mojõrē ñeã, tũāwāgũnũyupũ. Irasirimakũta, ĩgũya guburi, ĩgũya añagubuyeri turanugājayuro. ⁸ Irasirigũ pari wāgãñugāja, waapũrori, purũ ĩgūsā merā Marĩpũya wiigwe Marĩpũre: “Òātaria mũ”, ārĩ gaguinĩ, pariñajāyupũ. ⁹⁻¹⁰ ĩgū usuyari merā Marĩpũre: “Òātaria mũ”, ārĩ, pariñajāmakū ĩārā, iri wiigwe āārĩrā āārĩpererā ĩgūrē ĩamasĩ:

—Ī, i wii òārĩ makãpũroge niyeru sērē doanĩadita āārĩmi, ārĩñurā. Irasirirā ĩgū waamasĩmakū ĩārā, “¿Naásũ waari?” ārĩ ĩāgukakõañurā.

Pedro masakare Marĩpũya wiigwe weredea

¹¹ Waamasĩbiradi Pedrosārē duúbirimakū, āārĩpererā masaka iri wii āārĩrā ĩāgukari merā, ĩgūsā pũroge “Pórtico de Salomón” wãikũroge ũmanerēñurā. ¹² ĩgūsā irasū ũmanerēmakū ĩāgũ, Pedro ĩgūsārē ārĩyupũ:

—Mũsā, Israel bumarā, ¿nasirirā iropa gũkari? ¿Nasirirā guare bũro ĩārĩ? “ĩgūsā Marĩpũre buremurĩ merā, ĩgūsā turaro merā ĩrē waamasĩmakū iriama”, ārĩ gũñabirikõāka! ¹³ Jesús ĩgū turaro merā ĩgūrē waamasĩmakū iriami. Marĩ ñekũsāmarā Abraham, Isaac, Jacob Marĩpũre ũmugasigwe āārĩgūrē buremunerā āārĩmá. Marĩpũ ĩgū magũ Jesúre, ĩgū doreri òārō

iridire: “Ōatarigu āārīmi”, āāri di āārīmi. Musā gapu ĩgūrēta oparāguere wiabu. Pilato ĩgūrē wiudakeremakū, musā gapu gāāmebiribu. ¹⁴ Jesús ōāgū, űerīrē neō iribi āārīkeremakū, ĩgūrē neō wiudorebiribu. Sugu űegū masakare wējēdi gapure wiudorebu musā. ¹⁵ Irasirirā, Jesús marīrē okari sīgū gapure wējēdorebu. ĩgū boadero puru, Marīpu gapu ĩgūrē masūdi āārīmi. Gwa ĩgūrē Marīpu masūdire ĩābu, āri masīa. ¹⁶ Jesūta ĩgū turaro merā ĩi waamasībiradire musā ĩāmasīgūrē waamasīmakū iriami. Gwa Jesús taumasīrīrē būremumakū ĩāgū, ĩgūrē tauami. Musā āārīpererā ĩgū tauadire ĩgū waamasīmakū ĩāa.

¹⁷ Yaarā, musā, musā oparāde Jesūre: “Marīpu magūta āārīmi”, āri pēmasībirisīā, ĩgūrē wējēdorebu. ¹⁸ Iripoegue Marīpu ĩgūya kerere weredupiyunerā āārīpererārē: “Cristo yu iriubu űerō tarīgakumi”, ārīderosūta Jesūre waabu. ¹⁹ Irasirirā musā űerō irideare būjawere, musā gūñarīrē gorawayuka! Marīpu dorerire irika! Irasirimakū, Marīpu musārē musā űerō irideare kāti, siñajārī merā āārīrikumakū irīgakumi. ²⁰ Irasirigu musārē Cristore dupaturi iriugakumi. Cristo, Marīpu beyedi musārē taugu, Jesūta āārīmi. ²¹ Jesucristo űmugasigue mārīadi, irogueta āārīmi dapa. Marīpu iripoegue ĩgū iriburire ĩgūya kerere weredupiyunerārē weredorederosūta āārīpererire ōārō āmu, puru Jesūre iriugakumi. ²² Iripoegue Moisés irimarē marī űekūsāmarārē āsū ārīdi āārīmi:

Purugue Marīpu marī Opu sugu ĩgūya kerere werebure iriugakumi. Yure iriuderōsūta ĩgūdere iriugakumi. ĩgūde marīyaguta āārīgakumi. Āārīpereri ĩgū wererire péka! ĩgū dorerire ōārō irituyaka!

²³ ĩgū dorerire irituyamerā gapu béosūrākuma. Irasirirā Marīpuyarā merā neō āārīnemobirikuma pama, ārīdi āārīmi Moisés.*

²⁴ Āārīpererā iripoegue marā Marīpuya kerere weredupiyunerākū, Samuel puru marāde dapagora waarīre irasūta āri gojanerā āārīmā. ²⁵ Iripoegue Marīpu marī űekū Abrahārē: “Yu, mu parāmi āārīturiagu merā i űmu marā āārīpererārē ōārō irīgura”, ārīdi āārīmi. ĩgūya kerere weredupiyunerārē ĩgū Abrahārē ārīdeare weredoredi āārīmi marī űekūsāmarārē. Irasirigu Marīpu ĩgūsārē ārīderosūta musārē iridi āārīmi. ²⁶ Irasirigu ĩgū magū Jesús boadiguere masū, marīrē judío masakare iriupuroridi āārīmi, marīrē ōārī gapure iri, marī űerō iririre piriburo, ārīgū, āri wereyupu Pedro ĩgūsārē.

4

Pedrore, Juārē oparā purogue āiadea

¹⁻² Pedro, Juan merā masakare werenīropo paía, Marīpuya wii korērā surara opu, gajirā saduceo bumarā ejañurā. Pedrosā masakare: “Jesús boadero puru masādi āārīmi. Irasirirā marīde boadero puru āārīpererā masārākoa”, āri buenañurā. ĩgūsā irasū āri buemakū pérā, saduceo bumarā, masaka boanerā masārīrē būremubirisīā, ĩgūsā merā būro guañurā. ³ Irasirirā abe űajāripoe āārīmakū, Pedrosārē űeā, iri űamirē peresu iriñurā. ⁴ Irasirikeremakū, gajirā wārā Jesūya kerere pénerā, ĩgūrē būremunūgārā āārīñurā. Irasirirā dupiyurogue Jesūre būremupurorinerā merā wārā āārīñurā. Ūma ditare keomakū, cinco mil āārīñurā.

* 3:23 Dt 18.15-19; 34.10

⁵ Pedrosārē peresu iriadero p̄ur̄u, gajin̄u gap̄u Jerusalēgue judío masaka oparā, gajirā m̄urā, gajirā Moisés gojadeare buerimasā nerēñurā. ⁶ Gajirāde, paía op̄u Anás, Caifás, Juan, Alejandro, gajirā paía op̄uyarā ĩgūsā merā āārīñurā. ⁷ Irogue nerē, Pedrosārē ĩgūsā p̄uro āaridore, ĩgūsā ejamakū:

—¿Noā musārē doreri, noā musārē inorē irasiridoreri? ārī sērēñañurā.

⁸⁻⁹ Pedro Ōāgū deyomarīgūrē opatarisīā, āsū ārī yujuyup̄u ĩgūsārē:

—¿M̄usā judío masaka oparā, m̄urāde guare ĩi waamasībiradire ōārō iriadeare, ĩgūrē tauadeare sērēñarā yāri? ¹⁰ Musārē ire weregura, āārīpererā Israel bumarā ōārō pémasīburo, ārīgū. Jesucristo Nazaretm̄u turaro merā, ĩgū wāi merā ĩi waamasībiradi waamasīami. M̄usā ĩgūrēta curusague pábiatú wējēdorebu. ĩgū boadero p̄uru, Marīp̄u gap̄u ĩgūrē masū, dupaturi okamakū iridi āārīmī. ¹¹ Iripoegue Marīp̄uya kerere weredupiyudi āsū ārī gojadi āārīmī: “Suye ūtāye wii iririmasā ĩgūsā bēoadeaye merā gajiḡu gap̄u ōārō turari wii irigukumi”, ārī gojadi āārīmī. Jesús iri ūtāye ĩgūsā bēoadeaye irirosū āārīmī. Marīp̄u ĩgūrē beyedi āārīmī marīrē taubure. ¹² I nikūguere Jesús suḡta marīrē tauḡu āārīmī. Gajiḡu marīrē tauḡu neō māmī. Marīp̄u ĩgūrēta iriudi āārīmī marīrē taubure, ārī wereyup̄u Pedro ĩgūsārē.

¹³ Judío masaka oparā Pedro, Juan buebirinerā āārīkererā, ōārō gūñaturari merā, pémasīrī merā weremakū pérā, pégukakōāñurā. ĩgūsārē: “Diayeta Jesús merāmarāta āārīma”, ārī ĩāmasīñurā. ¹⁴ Waamasībiradi Pedrosā p̄uro nímakū ĩārā, ĩgūsārē: “Ñerō irirā iriab̄u”, ārī werewuamasībirīñurā.

¹⁵ Irasirirā, ĩgūsārē ĩgūsā nerērī taribugue āārīrārē wiriadoreñurā, ĩgūsā basi gāme werenímurā:

¹⁶ Āsū ārīñurā:

—¿Nasirirākuri ĩgūsārē? ĩi waamasībiradire ĩgūsā waamasīmakū iriadeare Jerusalén marā pépereakōāñurā. Irasirirā: “Iribirama”, ārīmasībirikoa marī. ¹⁷ Gajirārē irire neō pénemomakū iribirikōārō gāāmea marīrē. Irasirirā: “Jesúyamarē gajirāguere neō werenemobirikōāka pama!” ārīrā ĩgūsārē, ārī wereníñurā.

¹⁸ Irasū ārī werení odo, Pedrosārē siiu, āsū ārīñurā:

—Gajirāguere neō Jesúyamarē werenemobirikōāka! Neō ĩgūya kerere buenemobirikōāka! ārīñurā.

¹⁹ ĩgūsā irasū ārīkeremakū, Pedro, Juan gap̄u āsū ārī yujūñurā ĩgūsārē:

—¿Marīp̄u musā guare dorerire irimakū gāāmerī, o ĩgū doreri gap̄ure gua irimakū gāāmerī? ¿Naāsū gūñarī musā irire? ²⁰ Gua ĩgū dorerire irit̄uyarā āārā. Irasirirā gua ĩādeare, gua pédeare neō wereduúmasīña máa, ārīñurā.

²¹⁻²² ĩgūsā irasū ārīmakū pérā, judío masaka oparā gap̄u dupaturi ārīñurā:

—Jesúyamarē neō werenemomerāta pama! Irire pirimerā, wajamoāsūrākoa, ārīñurā. Gajirā gap̄u us̄yari merā Marīp̄ure: “M̄u ĩi waamasībiradire tauadea ōātariabu”, ārīñurā. ĩgū cuarenta bojori nemorō opaḡu āārīyup̄u. Irasirirā oparā gap̄u Pedrosārē: “Ñerō irirā iriama”, ārīmasībiri, wajamoāmerāta ĩgūsārē wiukōāñurā.

Jesúre b̄uremurā Marīp̄ure iritamurī sērēdea

²³ Pedrosā irogue āārānerā wiria, ĩgūsā merāmarā p̄urogue waakōāñurā. Irogue eja, paía oparā, judío masaka m̄urā ĩgūsārē ārādeare

Īgūsā merāmarārē wereñurā. ²⁴ Īgūsā weremakū pérā, āārīpererā iro āārīrā Marīpure sērēñurā:

—Gua Opu, mu diayeta umugasi, i nikū, dia wádiya, i umuma āārīpererire iridi āārā. ²⁵ Iripoegue gua ñekū Davire murē moāboegure Ōāgū deyomarīgū merā āsū ārī weredoredi āārībú:

Judío masaka āārīmerā Marīpu merā buro guama. Israel bumarāde Marīpuayare: “Gāāmebea”, ārī gūñadima.

²⁶ I nikū marā oparā Marīpu merā gāmekēāduarā nerērākuma. Īgū beyedi merādere irasūta gāmekēārākuma, ārī weredoredi āārībú.✠

²⁷ Mu weredorederosūta diayeta waabu. I makāguere opu Herodes, Poncio Pilato, gajirā Israel bumarā, gajirā judío masaka āārīmerā nerēma Jesús mu magūrē wējēmurā. Īgū ōāgū, mu beyedi āārīmi. ²⁸ Irasirirā, iripoegue mu turaro merā mu beyedire: “Irasū waarokoa Īgūrē”, ārīderosūta irima. ²⁹ Gua Opu, dapagora paia oparā muya kerere: “Werebirikōāka! Musā irire wererā, wajamoāsūrākoa”, ārāma guare. Īgūsā irasū ārādeare gūñaka mu! Gua murē moāboerā āārā. Irasirigū guare muyare gajirārē güiro marīrō weremakū irika! ³⁰ Guare mu turaro merā pūrīrikurārē taumakū irika! Irasirigū guare mu turaro merā Jesús mu magū, ōāgū wāi merā iri ĩmurīrē irimakū irika! ārī sērēñurā Marīpure.

³¹ Īgūsā irasū ārī sērēadero puru, Īgūsā āārīrī wii gāmeñayuro. Āārīpererā Ōāgū deyomarīgūrē opatarīñurā. Irasirirā, Īgū iritamurī merā güiro marīrō Marīpuya kerere wererā waañurā.

Jesúre buremurā Īgūsā oparire gāme dukawadea

³²⁻³³ Irasirirā Jesús buedoregu beyenerā Marīpu turaro merā masakare: “Marī Opu Jesús boadero puru masādi āārīmí. Īgū dupaturi okadero puru, gua Īgūrē iābu”, ārī wereñurā. Āārīpererā Jesúre buremurā surosū gūñañurā. Irasirirā Īgūsā oparire: “Yaa āārā”, ārīrō marīrō gāme dukawañurā. Marīpu Īgūsārē āārīpererārē ōārō iritamuyupu. ³⁴⁻³⁵ Irasirirā wiiri oparā, nikū oparā, gajirārē irire duañurā. Īgūsā duadea wajare Jesús buedoregu beyenerārē sīnañurā. Jesús buedoregu beyenerā irire Īgūsā watope āārīrārē gajino opamerārē dukawañurā. Irasirirā Īgūsā watopegue boporā marīñurā pama. ³⁶ Iripoere sugu Jesúre buremugū José wāikugu āārīyupu. Īgū Chipre wāikuri nugūrōmu, Levíya bumu āārīyupu. Jesús buedoregu beyenerā Īgūrē “Bernabé” wāiyeñurā. “Bernabé”, ārīrō, griego ya merā: “Masakare ōārō yujupūrākumakū irigu”, ārīduaro irikoa. ³⁷ Īgū nikū opagu āārīsīā, su poe ejatuario gajirārē duayupu. Īgū duadea wajare Jesús buedoregu beyenerārē sīpeokōāyupu.

5

Ananías, Safira merā ārīkatodea

¹ Gajigu Ananías wāikugu Īgū marāpo Safira merā su poe ejatuario nikūrē duayupu. ² Īgū duadea wajare Īgū basi deko merā duripikōāyupu. Irasirigū āārīpereri niyerure Jesús buedoregu beyenerārē sīpeobirikeregu: “Iropata wajariama”, ārīkatoyupu. Īgū marāpo āārīpereri Īgū irasiriadeare masīyupo. ³ Pedro āsū ārīyupu Īgūrē:

—Ananías, ¿nasirigu wātīrē muya gūñarīguere ñajādoreari? Īgū ñajāmakūta, muya nikū duadea wajare guare sīpeobirikeregu, mu Ōāgū

✠ 4:26 Sal 2.1-2

deyomarīgūrē ārikatoa. ⁴ Iri nikū m̄ duaburo dupiyuro m̄aya nikū āārībú. M̄ duadea waja m̄aya niyeruta āārā. Noó m̄ s̄iduaropa s̄iboakuyo. ¿Nasiribu irasū ārikatori? Gua ditare ārikatogu meta yáa. Marīpudere ārikatoa m̄, āriyup̄.

⁵ Īgū irasū ārimakū pégu, mata Ananías meémejā kōmoakōāyup̄. Īgū irasū waadea kerere pérā, āārīpererā buro güiñurā. ⁶ Īgū kōmoadero p̄gu, gajirā maamarā ñajāja, Īgūya d̄up̄are surīro gasiro merā ōma, āiwiriakōāñurā Īgūrē yáarā waarā.

⁷ Ure hora p̄gu, Ananías marāpo āārādeo ñajājayupo. Īgū boadeare neō masībiryupo. ⁸ Igo ñajāmakū Īgū, Pedro igore s̄erēñayupo:

—Wereka yure! ¿Musāya pooere duarā, iropata niyeru wajatari musā? āriyup̄. Igo Īgūrē yujyupo:

—Iropata wajatabu, āriyupo.

⁹ Pedro āriyup̄ igore:

—¿Nasirirā musā, marī Op̄ Ōāgū deyomarīgūrē ārikatoari? “Gua irasirimakū masībirikumi”, ¿ārī gūñadari musā? Īāka! M̄ marāp̄are yáarā ejanerā s̄īsā dujarima. M̄ya d̄up̄udere āiwiriārākuma, m̄ marāp̄uya d̄up̄are āiwiriaderosūta, āriyup̄. ¹⁰ Īgū irasū ārimakūta, igode Pedroya guburi p̄ro meémejā kōmoakōāyupo. Irasirirā maamarā igo kōmoadeoguere bokaja, igoya d̄up̄are āiwiria, igo marāpu dagure Īgūsā yáadero p̄rogueta igodere yáañurā. ¹¹ Irasirirā āārīpererā Jesúre b̄uremurā, gajirāde Ananías, Safirare waadea kerere pérā, buro güiñurā.

Jesús buedoregu beyenerā Marīpu turaro merā iri ĩmudea

¹² Iripoere masaka watopegue Jesús buedoregu beyenerārē Marīpu Īgū turari merā wári iri ĩmurirē irimakū iriyup̄. Āārīpererā Jesúre b̄uremurā Marīpuya wii t̄uro biaña marīrī taribu “Pórtico de Salomón” wāikuri taribugue nerēnañurā. ¹³ Masaka Īgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārikeremakū, gajirā gap̄ Īgūsārē güiñurā. Īgūsā merā neō nerēduabiriñurā. ¹⁴ Gajirā gap̄ marī Op̄ Jesúre wárā ūma, nomede b̄uremuñurā. ¹⁵ Irasirirā p̄r̄ir̄ikurārē Īgūsā peyari gasiri merā Pedro waaburi maa t̄uro piñurā. “Pedro Īgūsārē ñapeobirikeremakū, Īgū wātī meép̄ro Īgūsā weka ejamakū, Īgūsārē p̄r̄ir̄i tarirokoa”, āri gūñarā, irasiriñurā. ¹⁶ Wárā Jerusalén t̄uro marāde p̄r̄ir̄ikurārē, wātēa ñajāsūnerārē irogue āiñañurā. Irasirirā Jesús buedoregu beyenerā Īgūsā āārīpererārē taunañurā.

Oparā Jesús buedoregu beyenerārē ĩaturidea

¹⁷ Irasirirā paía op̄, gajirā Īgū merāmarā saduceo bumarāde Jesús buedoregu beyenerārē buro ĩaturi, ¹⁸ Īgūsā merā buro gua, Īgūsārē ñeā, peresu iriñurā. ¹⁹ Irasirikeremakū, suḡ Marīp̄are wereboegu iri ñamita peresu wii makāp̄rorire t̄up̄ā, Īgūsā āārīrī taribugue ñajāja, Īgūsārē āsū āri āiwiriayupo:

²⁰—Marīp̄uya wiigue waaka! Irogue eja, Marīpu Jesúre b̄uremurārē Īgū merā ōārō āārīmakū iriburi kerere wereka masakare! āriyup̄ Marīp̄are wereboegu Īgūsārē.

²¹ Īgū irasū ārimakū pérā, Īgūsā peresu āārānerā wiriakōāñurā. Gajin̄ gap̄ boyoripoe āārīmakū, Marīp̄uya wiigue ñajāa, masakare buenugāñurā, Marīp̄are wereboegu Īgūsārē weredoreaderosūta.

Īgūsā irogue bueripoe paía op̄ gap̄, Īgū merāmarāde, Pedrosā peresu āārānerā wiriadeare masībiriñurā dapa. Irasirirā Īgūsā Israel bumarā

oparārē āārīpererārē neeōñurā. Īgūsā nerēperemakū ĩārā, surarare peresu iriri wiigue Jesúe buedoregū beyenerārē ĩgūsā biadoboanerārē āiridoreñurā. ²² Irasirirā surara ĩgūsārē āirā waadiñurā. Irogue eja, Pedrosārē neō bokabiriñurā. ĩgūsārē bokabirisĩā, oparāguere wererā dujākōāñurā doja. ²³ Dujaja, oparārē:

—Peresu iriri wii makāpurori oārō biadea makāpurori āārādabū. Irogue biadoboanerārē korerāde iri makāpurorikū niadama. Irasū āārīkeremakū, gua ĩgūsā āārādea taribure makāpuro tūpāmakū neō marāma, ārññurā.

²⁴ ĩgūsā irasū ārñmakū pérā, paía opū, Marĩpuya wii marā surara opū, paía oparāde: “¿Naásū waayuri ĩgūsārē?” ārñ gūñarikñurā. ²⁵ ĩgūsā irasū gūñarikuripoe sugū masakū ĩgūsā puro eja:

—Musā peresu irianerā Marĩpuya wiigue āārāma. Masakare buerā iriama, ārñyupū.

²⁶ ĩgū irasū ārñmakū pérā, Marĩpuya wii marā surara opū, ĩgūyarā surara merā ĩgūsārē ñeārā waañurā. Irogue eja, ĩgūsārē ñeā, paía oparā puro āññurā doja. Masakare gūisĩā, ĩgūsārē tārābiriñurā. “Gua ĩgūsārē tārāmakū ĩārā, masaka guare ũtāyeri merā deabukuma”, ārñ gūññurā. ²⁷ ĩgūsārē judío masaka oparā puro āñjamakū, paía opū ĩgūsārē turiyupū:

²⁸ —Gua musārē: “Jesúyare neō buenemobirikōāka!” ārādibū. Gua irasū ārñkeremakū, musā āārīperero Jerusalén marārē buegorenāa. Jesús boadea waja guare waja opamakū iriduarā yāa musā, ārñyupū.

²⁹ ĩgū irasū ārñmakū, Pedro gajirā Jesús buedoregū beyenerā merā ĩgūrē āsū ārñ yujayupū:

—Masaka doreri nemorō Marĩpuya gapure iriro gāāmea. Gua musā dorerire irirā, Marĩpu doreri gapure iribiribukoa. ³⁰ Musā Jesúre curusague pábiatū wējēdoredire Marĩpu, marĩ ñekūsāmarā Opū gapū ĩgūrē masūdi āārñmí. ³¹ ĩgūrē masū odo, ũmugasigue āimurñagu, ĩgū diaye gapū dobodi āārñmí. Marĩrē taubure, marĩ Opū āārñbure irasiridi āārñmí. Irasirigū marĩ judío masaka marĩ ñerō irideare bujawere, gūñarĩrē gorawayumakū kātigukumi. ³² Gua āārīpereri Jesús irideare ĩānerā āārā. Irasirirā irire werea. Ōāgū deyomarĩgūde guare irire pémasĩmakū yámi. Irasirirā ĩgū iritamurĩ merā werea. Marĩpu dorerire pérānodere Ōāgū deyomarĩgūrē iriugukumi, ārñ wereyupū Pedro paía opure.

³³ ĩgū irasū ārñmakū pérā, oparā gapū guataria, Pedrosārē wējēduadiñurā. ³⁴ Sugū fariseo bumū Gamaliel wāikugū gapū wāgānugāyupū ĩgūsārē werebu. ĩgū judío masaka oparā merāmu Moisés gojadeare buerimasū āārñyupū. Masaka ĩgūrē: “Ōāgū āārñmí”, ārñ buremuñurā. ĩgū wāgānugā, surarare: “ĩsārē āñwiriaka dapa!” ārñyupū.

³⁵ ĩgūsārē āñwiriadero purū, oparārē āsū ārñyupū:

—Musā Israel bumarā, musā ĩgūsārē iriduarire oārō gūñaka! ³⁶ Teudas wāikugū waadeare gūñaka! Irinuguerē ĩgū masakare: “Masĩtarinugāgū āārā yu”, ārñdi āārādimi. Irasirirā wārā cuatrocientos ũma ĩgū merāmarā āārñnerā āārādima ĩgū buerire péduarā. Purū gajirā ĩgūrē wējēkōānerā āārñmá. ĩgūrē wējēadero purū, ĩgū merāmarā āārādinerā waasiriakōānerā āārñmá. Irasū waadero purū, ĩgū buedea pereakōādero āārñbú. ³⁷ Purū i nikū marārē ĩgūsā keoripoe gajigū Judas wāikugū Galileamū āārñdi āārādimi. Wārā ĩgū merāmarā āārñnerā āārādima. Purū gajirā ĩgūdere

wējēkōānerā āārīmá. Īgūrē wējēadero p̄uṛu, Īgū merāmarā āārādinerā waasiripereakōānerā āārīmá. ³⁸ Irasirigū m̄usārē werea. Sīisārē, marī peresugue biadoboanerārē wiuka! M̄usā Īgūsārē iriduarire iribirikōāka! Īgūsā bueri, Marīp̄uya bueri āārībero, pereakōārokoa Teudas, Judas buedea perederosūta. ³⁹ Īgūsā bueri, Marīp̄uya bueri āārīrō, neō perebirikoa. Īgūsārē irire pirimakū iribirikoa. Irasirirā irire oārō p̄emasīka! Īgūsā bueri, diayeta Marīp̄uya bueri āārīmakū, m̄usā Īgūsārē wējēduarā, Marīp̄u merā gāmekēāduarā irirosū iribukoa, ārīyupū Gamaliel.

⁴⁰ Īgū irasū ārīmakū pérā: “Jáu, marīrē diayeta weremi īī”, ārī péñurā. Irasirirā Jesús buedoregū beyenerārē siu, surarare tārādoreñurā. “Jesúyare neō werenemobirikōāka!” ārīñurā. Irasū ārī odo: “Waaka!” ārī, wiuñurā Īgūsārē pama. ⁴¹ Irasirirā Jesús buedoregū beyenerā judío masaka oparā p̄uro āārānerā waakōāñurā. “Marī Jesúyare bueri waja marīrē tārādoreama ḡuyasīrīburo, ārīrā”, ārīñurā. “Marīp̄u gapū marīrē: ‘Irire bokatūkōāma’, ārī masīmi”, ārīñurā. Irasirirā oparā Īgūsārē ñerō irikeremakū, b̄uro ḡs̄uyañurā. ⁴² Irasirirā ūm̄urikū Marīp̄uya wiiḡue, wiiriguedere masakare: “Jesúta Marīp̄u iriudi, Cristo āārīmi”, ārī buenañurā.

6

Jesús buedoregū beyenerā Īgūsārē iritamumurārē beyede

¹ Irasirirā irinurīrē wárā judío masaka Jesúre b̄uremunugāñurā. Surāyeri hebreo ya merā wereníñurā. Gajirā griego ya merā wereníñurā. Īgūsā wapiweyarā nomerē ūm̄urikū Īgūsā baarire keoro guerebirimakū iārā, hebreo ya merā werenírā gap̄ure turiñurā. ² Irasirirā Jesús buedoregū beyenerā Jesúre b̄uremurārē āārīpererārē Īgūsā p̄urogue siu neō, āsū ārī wereñurā:

—Gua baarire guererā, Marīp̄uya kere gap̄ure wereduúmakū oābiribukoa. ³ Irasirirā m̄usā ḡuayarā, Jesúre b̄uremurā m̄usā watope āārīrārē su mojōma pere gaji mojō peru p̄ērēbejarāgora beyeka! “Oārō masīrā, Oāgū deyomarīgū turarire opatarirā āārīma”, m̄usā ārī iārārē beyeka! M̄usā beye odomakū, gua Īgūsārē baari gueremurārē sóorākoa. ⁴ Irasirirā gua ūm̄urikū Marīp̄ure s̄ērē, Īgūyare buerākoa, ārīñurā.

⁵ Īgūsā irasū ārīmakū pérā, āārīpererā: “Jáu, irasūta irirāra”, ārī, Esteban wāikuḡure beyeñurā. Īgū Jesúre oārō b̄uremugū, Oāgū deyomarīgūrē opatarigū āārīyupū. Gajirā Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, Nicolás wāikurārē beyeñurā. Nicolás Antioquíamū judío masakū āārībirikeregū, judío masaka irirosū b̄uremugū āārīyupū. ⁶ Īgūsārē beye odo, Jesús buedoregū beyenerā p̄uro ārīñurā. Īgūsā āijamakū iārā, Marīp̄ure: “Oārō iritamuka Īgūsārē!” ārī s̄ērēbosa, Īgūsāya dipu weka mojōrī merā ñapeoñurā.

⁷ Irasirirā Marīp̄uya kerere weregorenamakū, wárā masaka irire péñurā. Wárā Jerusalén marā masaka, paíade Jesúre b̄uremunugāñurā.

Estebārē peresu iridoredea

⁸ Esteban Marīp̄u iritamurī merā Īgū turaro merā p̄ūrīrikurārē tau, gaji oārī iri ĩmurīrē iriyupū masaka wárā watopere. ⁹ Īgū irasirimakū iārā, surāyeri judío masaka “Esclavos Libertado” wāikurī bumarā Īgū merā guaseop̄uroriñurā. Īgūsā: Cirene marā, Alejandría marā, Cilicia marā,

Asia marā su wii judío masaka ĩgūsā nerērī wiigue nerēnarā āārīñurā. ¹⁰ Esteban, Ōāgū deyomarīgū ĩgūrē ōārī masīrī sīrī merā werenímakū pérā, ĩgūrē neō werení bokatūbiriñurā. ¹¹ Irasirirā masaka ĩāberogue gajirārē niyeru wajari: “Āsū ārīkatoka masakare!” ārīñurā:

—“Esteban Moisére, Marīpure ñerō werenímakū péabu gwa”, ārīka! ārīñurā. ¹² Irasirirā ĩgūsā ārīkatadoresūanerā irire weremakū pérā, iri makā marā, mūrā, Moisés gojadeare buerimasāde Esteban merā buro gua, ĩgūrē ñeā, oparā puro āiñurā. ¹³ ĩgūrē iroque āija, gajirārē āsū ārīkatonemodoreñurā doja:

—Ī ũmuriķa Marīpuya wiire, Moisés gojadedere ñerō werenígorenami. ¹⁴ Masakare: “Jesús Nazaretmu, Marīpuya wiire béogukumi. Moisés marīrē pídeadere gorawayugukumi”, ārīmakū péabu gwa, ārīkatoñurā oparārē.

¹⁵ ĩgūsā irasū ārīmakū pérā, oparā āārīpererā iroque doarā Estebārē buro ĩñurā. ĩgūsā ĩāmakū, ĩgūya diapu Marīpure wereboeguya diapu irirosū deyoyuro.

7

Esteban oparārē weredea

¹ ĩgūsā Estebārē ĩāripoe paía opu ĩgūrē sērēñayupu:

—¿Diyeta ārīrī, ĩgūsā murē weresārā? ārīyupu.

² Esteban yujuyupu ĩgūrē:

—Yaarā, yure ōārō péka! Marī ñekū Abraham, Harán wāiķari makāgue waaburo dupiyuro Mesopotamiague āārīdi āārīmí Caldea masaka āārīrōgue. ĩgū iroque āārīripoe Marīpu ōārō gosesiriri merā ĩgūrē deyoa, ³ āsū ārīdi āārīmí: “I nikūrē, mūyarārē béowāgāka! Mu waamakū, yu gaji nikū mu āārīburi nikūrē ĩmugakoa”, ārīdi āārīmí Marīpu Abrahārē. ⁴ Marīpu irasū ārīmakū pégu, Abraham Caldea nikū āārādi Harāgue waadi āārīmí. Iroque ejadero puru, ĩgū pagu boadi āārīmí. ĩgū boadero puru, Marīpu Abrahārē wiridoredi āārīmí doja. Irasirigu Abraham ōō, marī āārīrī nikūrē ejadi āārīmí pama. ⁵ ĩgū ōōgue ejamakū, Marīpu ĩgūrē neō nikūrē sibiridi āārīmí dapa. Sibirikeregu, ĩgūrē: “Purugue mūya, mu parāmerā āārīturiarāya nikū āārīrokoa”, ārīdi āārīmí. ĩgū irasū āārīpoere Abraham neō pūrā marīdi āārīmí dapa. ⁶ Gaji Marīpu ĩgūrē ārīnemodi āārīmí doja: “Mu parāmerā āārīturiarā gaji nikūgue waarākuma dapa. Cuatrocientos bojorigora iri nikū marārē moāboerākuma. ĩgūsārē moādore, pábirarākuma. ⁷ Yu gapu iri nikū marārē wajamoāgu ĩgūsā irasiriri waja. Yu ĩgūsārē wajamoā odoadero puru, mu parāmerā āārīturiarā iri nikūrē wirirākuma. Wiri, yu ĩgūsārē sīburi nikūgue eja, yure buremurā yu dorerire irirākuma”, ārīdi āārīmí Marīpu Abrahārē. ⁸ ĩgū irasū ārādero puru, āsū iridoredi āārīmí doja: “Āārīpererā ũmarē ĩgūsāya dūpuma gasirogārē* wiirika! Irasirirā mūsā yu werenírī buremurīrē yure ĩmurākōa”, ārīdi āārīmí. Irasirigu Abraham ĩgū magū Isaare su semana ĩgū deyoadero puru, ĩgūrē wiiridi āārīmí. Mūrārōta Isaade ĩgū magū Jacore

* 7:8 Gn 17.1-14: Iripoegue Marīpu Abrahārē ĩgū pūrā ũmarē: “Yaarā āārīburo”, ārīgū, ĩgūsāya dūpuma gasirogārē wiiridoredi āārīmí. Puru iri dorerire Moisére pídi āārīmí. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā āārīturiarā iri dorerire irirā, ĩgūsā pūrā ũmarē su mojōma pere gaji mojō ũgeru pērēbejarinurī waarō merā ĩgūsā deyoadero puru irasū yāma.

iridi aārīmí. Jacode marārōta ĩgũ pūrārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri aārīmurārē iridi aārīmí.

⁹⁻¹⁰ 'Purũ marĩ ñekũsamarā ĩgũsā pagumũrē Joséré ĩaturisā, Egiptogue waarērē duanerā aārīmá, iro marārē moãboegu aārĩburo, ārĩrā. Marĩpu gapũ ĩgũ merā aārĩnkōadi aārīmí ĩgũrē iritamugũ. ĩgũ ñerō tarikeremakũ, aārĩpereri ĩgũ ñerō taririre taudi aārīmí. Wári masĩrĩ sidi aārīmí. Irasirigu faraón† Egiptomũ i nikũ marā opu Joséré beyedi aārīmí, ĩgũ dokamũ opu aārĩburo, ārĩgũ. ĩgũya wiimadere moãdoregu sóodi aārīmí.

¹¹ 'Purũ aārĩperero Egiptogure, Canaán nikũguedere baari pereakōãdero aārĩbũ. Irasirirā masaka burō ñerō tarinerā aārīmá. Marĩ ñekũsamarā uaboanerā aārīmá. ¹² Irasirigu Egiptogue trigo aārĩrĩ kerere pégu, Jacob ĩgũ pūrārē marĩ ñekũsamarārē: “Wajarirā waaka!” ārĩ iriudi aārīmí. ĩgũ irasũ ārĩmakũ pérā, neō waarā irinerā aārīmá iroguere. Irogue eja, baari wajari odo, gãme dujarikōãnerā aārīmá doja. ¹³ ĩgũsā baari wajariadeare baapeo, dupaturi wajarirā waanerā aārīmá doja. Iripoeta pama José ĩgũsārē: “Musā pagumũta aārā yu”, ārĩ weredi aārīmí. Irasirigu Egipto marā opu José tĩrārē masĩdi aārīmí. ¹⁴ Purũ José ĩgũ tĩrā merā kerere iriudi aārīmí ĩgũ pagure. “Yuru, ĩgũyarā merā aariburo”, ārĩ iriudi aārīmí. Jacoyarā setenta y cinco gora aārĩnerā aārīmá. ¹⁵ José kere iriuadeare pégu, Jacob ĩgũ pūrā merā Egiptogue waadi aārīmí. Jacob irogue boadi aārīmí. ĩgũ pūrā, marĩ ñekũsamarāde boanerā aārīmá. ¹⁶ Purugue ĩgũsā parāmerā aārĩturiarā ĩgũsāya gōārĩrē Siquem wãikuri makãgue Abraham, Hamor pūrārē ĩgũ ütãgobe wajaridea gobegue pĩmurā aĩãnerā aārīmá.

¹⁷ 'Marĩpu Abrahārē: “Mu parāmerā aārĩturiarārē i nikũrē sigura”, ārĩdero ejawãgãripoe Abraham parāmerā aārĩturiarā Egiptogue aārĩrā wárā masãporenerā aārīmá. ¹⁸ ĩgũsā irogue aārĩmakũ, José boadero purũ yoadero purũ, gajigu iri nikũ marā opu ñajadi aārīmí doja. ĩgũ, José òãrō irideare òãrō masĩbiridi aārīmí. ¹⁹ Irasirigu marĩ ñekũsamarā wárā masãporemakũ ĩãgũ, ĩgũsārē tarinugãduagu, ñerō iridi aārīmí. Őma pūrā deyoarārē boaburo, ārĩgũ, bédoredi aārīmí. ²⁰ Iripoeta Moisés deyoadi aārīmí. ĩgũ Marĩpu ĩũrōrē òãgũ aārĩdi aārīmí. Irasirirā ĩgũ deyoadero purũ, ĩgũ pagusãmarā ĩgũsāya wiigue urerā abegora duri merā ĩgũrē masũnerā aārīmá. ²¹ ĩgũrē duũnemomasĩmerā, diague puui merā paubéonerā aārīmá. Purũ Egipto marā opu magō ĩgũrē boka, igoya wiigue aĩmajā, igo magũ diaye irirosũ masũdeo aārĩmó. ²² Moisés iri wiigue masā, aārĩpereri Egipto marā buerire buepeodi aārīmí. Irasirigu ĩgũ masĩrĩ merā werení, aārĩpereri òãrō iridi aārīmí.

²³ 'Purũ cuarenta bojori opagu ĩgũyarārē Israel bumarārē ĩãduagu, ĩgũsā purogue waadi aārīmí. ²⁴ Irogue ejagu, sugũ Egiptomũ ĩgũyagure ñerō irimakũ ĩãdi aārīmí. Irasirigu ĩgũrē gãmibosagu Egiptomũrē wẽjẽkōadi aārīmí. ²⁵ ĩgũ basi: “Marĩpu yaarārē wijatadoregu iriuami, ĩgũsā irire òãrō pémasĩkuma”, ārĩ gũñadi aārīmí. ĩgũsā gapũ ĩgũ gũñarõũ gũñabirinerā aārīmá. ²⁶ Gajinu gapũ Moisés ĩgũsā purogue waadi aārīmí doja. Irogue ejagu, gajirā ĩgũyarā pērā ĩgũsā basi gãmekẽãmakũ ĩãdi aārīmí. “Iropata gãmekẽãka! ¿Nasirimurā su bumarā aārĩkererā, iropa gãmekẽãkõãrĩ?” ārĩdi aārīmí Moisés ĩgũsārē. ²⁷ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pégu, burō pádi gapũ, Moisére túmeénũ: “¿Noã murē gua opu, guare dorebu aārĩburo’, ārĩ

† 7:9-10 “Faraón”, ārĩrō, Egipto marā ya merā: “opu”, ārĩduaro yãa.

sóari? ²⁸ ¿Ñamika Egiptomurē ma wējēaderosū yudere wējēduagu yári?” āri di āārīmī Moisére. ²⁹ Īgū irasū ārīmakū péguka, Moisés Egiptore wiri, gaji nikū Media wāikuri nikūgue waadi āārīmī. Irogue Īgūsā watopegue āārīgū, iromorē marāpoku, pērā ūma pūrākudi āārīmī.

³⁰ Moisés cuarenta bojorigora iri nikūguere āārī di āārīmī. Iriku bojori puru Sinai wāikudi ūtāu puro, masaka marīōgue waadi āārīmī. Irogue sugu yukugā dūpuri watopegue peame ūjūmakū īadi āārīmī. Marīpure wereboegu iri peame ūjūrī pūrā dekogue deyoadi āārīmī Īgūrē. ³¹ Moisés iri peame ūjūmakū Īgū, Īgūkakōadi āārīmī. “¿Naásū waari?” āri, iri yukugā purōgāgue Īgū waagū, marī Opū āsū āri werenīmakū pédi āārīmī: ³² “Yu, ma ñekūsāmarā: Abraham, Isaac, Jacob Opū āārā”, āri di āārīmī. Īgū irasū ārīmakū pégū, buro güi narada, neō Īānemoduabiridi āārīmī. ³³ Marīpu Īgūrē: “Yu purota nía ma. Irasirigu maya gubu surīre túweaka, yure buremurīrē ĩmubu. ³⁴ Yaarā Egiptogue āārīrārē buro poyamakū Īā. Īgūsā buro bujawereri merā gaguinīmakū péa. Irasirigu Īgūsārē taubu dijijabu. Irasirigu murē Egiptogueta iriugura Īgūsārē iritamudoregu”, āri weredi āārīmī Marīpu Moisére.

³⁵ Īi Moiséreta marī ñekūsāmarā Īgūrē gāāmemerā: “¿Noā murē gu opū, guare dorebu āārīburo’, āri sóari?” ārīnerā āārīmā. Marīpu gapu Īgūrē: “Īgūsā opu pīgura murē”, āri, Īgūrē iriudi āārīmī Īgūsārē taudoregu. Marīpu Īgūrē wereboegu yukugā dūpuri watopegue peame ūjūderogue deyoadi merā Īgūrē iriudi āārīmī. ³⁶ Irasirigu Moisés Egiptogue eja, Marīpu turaro merā wári iri ĩmurīrē iridi āārīmī. Puru marī ñekūsāmarārē Egiptogue āārānerārē siuwāgā, wādiya deko diadiyague eja, Marīpu turaro merā irasūta iridi āārīmī doja. Puru cuarenta bojorigora masaka marīōgue Īgūsā waagorenamakūdere, irasūta iridi āārīmī doja. ³⁷ Moiséta marī ñekūsāmarā Israel bumarārē āsū āri weredi āārīmī: “Puruge marīyagure Marīpu iriugakumi Īgūya kerere werebure. Yure Īgū iriuderosūta Īgūdere iriugakumi. Īgū wererire oārō péduripīka!” āri weredi āārīmī. ³⁸ Marī ñekūsāmarā masaka marīōgue nerēmakū, Moisés Īgūsā merā āārī di āārīmī. Irogue Sinai wāikudi ūtāūgue Marīpure wereboegu Īgūrē weredi āārīmī. Īgū irasū weremakū péadeare Moisés marī ñekūsāmarārē weretaudi āārīmī. Marī irire pémakū, Marīpu marīrē Īgū merā oārō āārīmakū yámi. Iri neō perebirikoa.

³⁹ Moisés irire werekeremakū, marī ñekūsāmarā gapu neō buremubirinerā āārīmā. Īgūdere buremubiri: “Egiptogue dujáakōārā”, āri güñanerā āārīmā. ⁴⁰ Irasirirā Moisés ūtāūgue āārīripoe Īgū tīgū Aarōrē: “Marīrē Egiptogue āārīrārē āiridi, ¿naásū waayuri? Marī neō masībea”, ārīnerā āārīmā. Irasirirā Aarōrē: “Keori weabosaka guare! I keori weadea merā kōādūpiyurākoa, marī waaburi maarē ĩmuburo, ārīrā”, ārīnerā āārīmā. ⁴¹ Irasū āri odo, sugu weku majīgū keori oro merā weanerā āārīmā. Puru Īgūsāyarā waimurā ejorārē wējē, soeponerā āārīmā iri weadeare buremurā. Puru irire usuyari merā Īārā, bosenu irinugānerā āārīmā. ⁴² Īgūsā weadeare buremumakū Īgū, Marīpu Īgūsārē béodi āārīmī, Īgūsā gāāmerō iriburo, ārīgū. Irasirirā neñukārē, abeare buremunugānerā āārīmā. Marīpuya kerere weredupiyunerā āsū āri gojanerā āārīmā Marīpu ārīdeare gojarā: Musā, Israel bumarā masaka marīōgue cuarenta bojori āārīrā, yu gapure musāyarārē waimurā ejorārē wējē soepeo buremubiribu.

⁴³ Irasirirā mūsā Moloc wāikugu keorire buremurā, ĩgūrē buremurī wiire, mūsā suri gasiri merā iridea wiire kōāgorenabu.

Gajigu Refán wāikugu neñukamu keori mūsā weadeadere buremubu. Mūsā iri keorire weabu buremuduarā. Irasirigu, mūsā yue buremubiridea waja mūsārē Babilonia wāikuro koregue béogura, ārī gojanerā āārīmá.*

⁴⁴ Irasū ārī odo, Esteban oparārē Marīpuya wiima gapure wereyupu doja:

—Marī ñekūsamarā masaka marīrōgue āārīrā, Marīpure buremurī wii, waimurā gasiri merā ĩgūsā iridea wiire opanerā āārīmá. Iri wiiguere Marīpu pe mojōma doreri gojadea majī ūtā majī āārīdero āārībú. ĩgūsā iri wiire iriburo dupiyuro Marīpu Moisére iri wii keorire: “Āsūpero irika!” ārīdi āārīmí. Irasirirā marī ñekūsamarā iri wiire Marīpu dorederosūta keoro irinerā āārīmá. ⁴⁵ ĩgūsā boadero puru, ĩgūsā puru marā iri wiire opaturianerā āārīmá. Puru Josué ĩgūsārē siuwāgāmākū, iri wiire ĩgūsā noó waaró āīñanerā āārīmá. ĩgūsā ōogue ejamakū, Marīpu i nikū marārē judío masaka āārībirinerārē béokōādi āārīmí. Yoaripoe marī ñekūsamarā Marīpure iri wiigüe buremunerā āārīmá. David opu ñajādero puruguedere opanerā āārīmá. ⁴⁶ Marīpu Davire ĩgū iūrō ōārō iridire usuyari merā iādi āārīmí. Irasirigu David Marīpure āsū ārīdi āārīmí: “Gua ñekū Jacob buremudi āārā mu. Irasirigu yu murē wári wii mu āārīburi wiire iribosasi”, ārīdi āārīmí. ĩgū irasiriduakeregu, iri wiire iribiridi āārīmí. ⁴⁷ ĩgū magū Salomón gapu iri wiire iridi āārīmí pama. ⁴⁸ Irasirikeremakū, Marīpu gapu āārīpererārē doregu āārīsīā, masaka iridea wiirigüe dita āārībemi. Iripoegue ĩgūya kerere weredupiyudi āsū ārī gojadi āārīmí Marīpu ārīdeare gojagu:

⁴⁹ Yu, āārīpererā Opu āārā. Ūmugasi yu doaro irirosū āārā. I nikū yaa guburi kuraña doanírō irirosū āārā. Irasirirā, yu āārīburi wiire irimasībea mūsā.

⁵⁰ Yuta āārīpererire iribu, ārīmi Marīpu, ārī gojasūdero āārībú.*

⁵¹ Esteban irasū ārī odo, āsū ārī werenemoyupu doja:

—Mūsā Marīpu dorerire tarinugāa. ĩgūrē masīmerā irirosū ĩgū wererire neō péduabea. Ōāgū deyomarīgū dorerire neō iriduabea. Marī ñekūsamarā iriderosūta iririkukōāa. ⁵² ĩgūsā āārīpererā Marīpuya kerere weredupiyunerārē ñerō waamakū irinerā āārīmá. Gajirārē: “Jesús marīrē taubu, Marīpu doreri iribu aarigukumi”, ārī wererārē wējēnerā āārīmá. ĩgūrēta ĩgū ejadero puru, mūsā gapu ñeā, gajirārē wia wējēdorebu. ⁵³ Marīpu ĩgūrē wereboerā merā ĩgū dorerire marī ñekūsamarārē pikeremakū, mūsā irire buro tarinugāa, ārī wereyupu Esteban oparārē.

Estebārē wējēdea

⁵⁴ ĩgū irasū ārīmakū pérā, buro guari merā ĩgūsāya guikare kūrīduútúnurā. ⁵⁵ Esteban gapu Ōāgū deyomarīgūrē opatariyupu. Ūmugasigue iāmu, Marīpu gosesiririre iāyupu. Marīpu diaye gapu Jesús nīmakū iāyupu. ⁵⁶ Esteban ĩgūrē iāgū: “Īāka!” ārīyupu. “Ūmugasi tūpāmākū iāa. Jesús āārīpererā tīgū Marīpu diaye gapu nīmakū iāa yu”, ārīyupu oparārē.

57-58 Īgū irasū ārimakū péduamerā, buro gaguiní, Īgūsāya gāmpūrírē biañurā. Suro merā ūmawāgā, Īgūrē ñeā, iri makā turogue āiññurā. Īgūsāya surí wekamarē túwea pí, sugu maamu Saulo wāikugure irire koredeñurā. Odo, Estebārē ūtāyeri merā dea wējñurā.

59 Īgūsā irasirimakū, Esteban āsū āri sērēyupu:

—Jesús yu Opu, yu kōmomakū, yaa yujupūrārē ñeāka! āriyupu. 60 Pugu Īgūya ñadukupuri merā ejamejāja, buro gaguinírí merā:

—Yu Opu, kātika, ĩsārē yare Īgūsā irasiririre, āriyupu. Irasū āri, kōmoakōāyupu pama.

8

Saulo Jesúre buremurārē ñerō iridea

1 Saulo Īgūsā Estebārē dea wējñmakū ĩgū: “Ōārō irirā irasū yama”, āri gūñayupu. Irinuta Jesúre buremumerā Īgūrē buremurārē Jerusalégue āñrírārē ñerō irinugāñurā. Irasirimakū ĩā, Jesúre buremurā gapu āñrīpererā Judea nikūgue, Samaria nikūgue waasiriakōāñurā. Jesús buedoregu beyenerā dita Jerusalégue dujañurā. Gajirogue waabiriñurā. 2 Gajirā ūma Marīpure buremurā Estebāya dupure yāarā, buro ore bujawereñurā. 3 Saulo gapu neō sugu Jesúre buremugū marīkōāburo, āriġū, Jesúre buremurāya wiirigue ñajāa, ūmarē, nomedere ñeā, peresu iribu āiñayupu.

Felipe Samaria marārē buedea

4 Īgū irasirimakū, Jesúre buremurā Jerusalērē wirirā, noó Īgūsā waaró Marīpu masakare tauri kerere werenañurā. 5 Felipe wāikugu Samaria nikū āñrírí makāgue waa, iroque eja, iro marārē Jesucristoya kerere werenayupu. 6 Īgū iri kerere weremakū pérā, Īgū Marīpu turaro merā iri ĩmumakū ĩārā, Īgū puro nerēnañurā Īgū wererire ōārō pémurā. 7 Wārā wātēa ñajāsūnerārē tauyupu. Wātēa gapu Īgūsāguere āñrīnerā buro gaguinírí merā wiriñurā. Wārā dupu buarārē, waamasīmerādere tauyupu. 8 Irasirimakū ĩārā, iri makā marā buro usyañurā.

9 Iri makārē sugu Simón wāikugu yé āñriyupu. Īgū yoaripoe yéa iririkurire irigorenamakū ĩārā, Samaria marā ĩagukanokōāñurā. “Yu masītarinugāgū āñrā”, āri werenayupu Īgūsārē. 10 Irasirirā āñrīpererā iri makā marā oparā, oparā āñrīmerāde Īgūrē: “Ī ūmugasigue marā Opu irirosū turari opagu āñrīkumi”, āri gūñadiñurā.

11 Īgū sōo gapu merā wári yéa iririkurire irimakū ĩārā, wārā masaka Īgūrē buremuñurā. 12 Felipe gapu Samaria marārē: “Marīpu āñrīpererā Opu āñrīmi. Īgū magū Jesucristo marīrē taugu āñrīmi”, āri wereyupu. Ūma, nome, Īgū wererire pé buremumakū ĩāgū, Īgūsārē deko merā wāiyeyupu. 13 Simōde Jesúre: “Buremua yu”, ārimakū pégu, Felipe Īgūdere wāiyeyupu. Pugu Felipe merā waagorenyayupu. Felipe Marīpu turaro merā iri ĩmumakū ĩāgū, ĩagukanokōāyupu.

14 Jesús buedoregu beyenerā Jerusalégue āñrírā: “Samaria marā Marīpyare ōārō buremunugāñurā”, āñrírí kerere pérā, Pedro, Juārē ĩādorerā iriñurā. 15 Iroque ejarā, Jesúre buremurārē Marīpure sērēbosañurā, Ōāgū deyomarīgūrē bokatirīñeāburo, āñrírā. 16 Īgūsā marī Opu Jesúre buremunugādero pugu, Īgū wāi merā dita wāiyesūñurā. Ōāgū deyomarīgū Īgūsārē ejabiriyupu dapa. 17 Irasirirā Pedrosā Īgūsāya mojóri

merā Jesúre buremunugānerāya dipu weka ñapeoñurā. Īgūsā ñapeomakū, Ōāgū deyomarīgū Īgūsāguere ejayupũ.

18 Pedrosā ñapeomakū, Ōāgū deyomarīgū ejamakū ĩāgū, Simón gapu ĩgūsā turarire gāāmegū, niyeru merā wajaridũadiyupũ. Āsū āriyupũ:

19—Iri turarire sika yũdere! Yu ñapeorāguere Ōāgū deyomarīgū ejamakū iridũakoa, āriyupũ.

20 Īgū irasū ārimakū, Pedro ĩgūrē yũjuyupũ:

—Mu Marĩpu turari sĩrĩrē: “Niyeru merā wajarigukoa” āri gũñarĩ waja, m̄ya niyeru, m̄ merāta béosũrokoa. 21 Marĩpu ĩũrõrē m̄ gũñarĩ diaye āārĩbea. Irasirigu gua irirosū irimasĩbirikoa. 22-23 Mu ñerõ iririre iripautariadi āārā. Irasirigu m̄ ñerõ iririre bujawere, m̄ gũñarĩrē gorawayuka! Marĩpure sērēka, m̄ ñerõ gũñarĩrē kātiburo, ārigū. Gajipoe irigu irire kātibukumi m̄ ĩgūrē sērēmakū, āriyupũ.

24 Irasū ārimakū pégu, Simón ĩgūsārē āriyupũ:

—Musā Marĩpure sērēbosaka, yũre musā ārādea waabirikõāburo, ārĩrā, āriyupũ.

25 Pedrosā, Jesús irimakū ĩādeare, ĩgū buemakū pédeare iri makā marārē were odo, Jerusalēgue goedujáañurā. Goedujárā, wárā masakare Samaria nikū āārĩrĩ makārĩ marādere Jesúya kerere werewāgāñurā.

Felipe Etiopíamurē weredea

26 Pũru sugu Marĩpure wereboegu Felipere āsū āriyupũ:

—Jerusalén merā āārĩnugāwāgārĩ maa, Gaza wāikuri makā buari maague waaka! Iri maa masaka marĩrõgue āārĩwāgāa, āriyupũ.

27 Īgū irasū ārimakū pé, Felipe iri maague buagu, sugu Etiopíamurē bokajayupũ. Īgū iri nikū marā opo dokamu, āārĩpereri igoya niyerure korerimasū āārĩyupũ. Īgū Jerusalēgue Marĩpure buremugū ejadi āārĩyupũ.

28 Irogue ejadi ĩgūya nikūgue goedujáagu, ĩgūya tũrũdiru caballua tũādiru wekague doagu, Isaías Marĩpũya kerere weredupiyudi gojadea pũrē buegu iriyupũ. 29 Īgū bueripoe Ōāgū deyomarīgū Felipere:

—Iriru pũroweya waaka! āriyupũ.

30 Īgū irasū ārimakū pé, Felipe iriru pũro ũmawāgā, Etiopíamu Isaías gojadea pũrē buemakū péyupũ. Īgū irire buemakū pégu:

—¿Mu buerire pémasĩrĩ? ārĩ sērēñayupũ.

31 Īgū gapu yũjuyupũ:

—¿Nasiri pémasĩbukuri, yũ gajigu yũre i irasū ārĩdũaro yáa, ārĩgū marĩkeremakū? Mũrĩñajāka, irire yũre buebu, āriyupũ Felipere.

32 Īgū bueri āsū āriyuro:

Ovejare ñeā wējēderosũta ĩgũdere ñeā wējērākuma. Oveja majĩgūrē ĩgūya poarire ĩgūsā peramakū, ĩgū gaguinĩbiriderosũta ĩĩ masakude gaguinĩbirikumi.

33 Masaka ĩgūrē buridarākuma. Īgū ñerõ iribirikeremakū, neõ sugu ĩgūrē: “Waja opabemi”, ārĩbirikuma.

Irasirirā, ĩgū i nikūgue āārĩripoe ĩgūya nikū marā ĩgūrē ñerõ iri, wējērākuma. Īgūsā ñerõ irideare neõ sugu werepeomasĩbirikumi, ārĩ gojadea āārĩyuro.*

34 Irire bue odo, Felipere sērēñayupũ:

—Wereka yure! ¿Noārē gojagu iriyuri Isaías, ĩgū basi, o gajiguguerē?

* 8:33 Is 53.7-8

³⁵ Felipe āsū ārī yujuyupu ĩgūrē:

—Iri Jesúre ārī gojadea āārā, ārīyupu. Irasirigu Jesúyare ĩgū ōārō iridea kerere wereyupu ĩgūrē. ³⁶ Irasū wereníwāgārā, ditarugue ejañurā. Iri ditarure ĩāgū, Etiopíamū Felipere:

—Īaka! Deko āārā. ¿Mū yure wāiyemakū ōāgorabukuri? ārīyupu.

³⁷ Felipe gapū ĩgūrē:

—Mū Jesucristore ōārō būremumakū, mūrē deko merā wāiyegura, ārīyupu. Etiopíamū ĩgūrē ārīyupu doja:

—Jesucristore būremua yu. Īgūta Marīpu magū āārīmi, ārīyupu.

³⁸ Irasirigu Etiopíamū ĩgūya tūrūdiru wejatugue dujupídore, ĩgūsā pērā dijingā, ditarugue ñumuwija, Felipe ĩgūrē deko merā wāiyeyupu. ³⁹ ĩgūrē wāiye odo, ñumuwāgāripoe gūñaña marīrō merā Ōāgū deyomarīgū Felipere gajirogue āīākōāyupu. Etiopíamū ĩgūrē dupaturi ĩānemobirikeregu, ĩgūrē waadeare gūña, būro usuyari merā ĩgūya makāgue dujáakōāyupu. ⁴⁰ Felipe gapū Ōāgū deyomarīgū ĩgūrē āīadero puru, Azote wāikuri makāgue ejayupu. Irogue eja, makārīku Jesúya kerere weregorenagū, Cesarea wāikuri makāgue weretūnujayupu.

9

Saulo Jesúre būremunūgādea

(Hch 22.6-16; 26.12-18)

¹ Felipe buegorenaripoe Saulo gapū Jesúre būremurārē ĩāturigu: “Wējēpeokōāgura”, ārīrīrē piribirisīā, paía opu purogue waa, āsū ārīyupu:

² —Yure papera pū āmubosaka, Damascogue waaburire. Iri pūrē marī nerērī wiiri marā oparārē wiabu yáa. Iri makā marā Jesúre būremurārē ūma, nomerē, noó yu bokajarārē ñeā āirigura Jerusalēgue peresu iribu, ārī sērēyupu Saulo paía opure. ³ Iri pūrē síadero puru, Saulo gajirā merā Damascogue waakōāyupu. ĩgū iri makā ejabu iriripoe gūñaña marīrō ūmūgasigue merā būro kūmijūrō ĩgū purore gosesiridijuyuro. ⁴ Irasū waamakū, Saulo yebague meémejāgū, āsū ārī werenímakū péyupu:

—Saulo, ¿nasirigu yure ñerō yári mū?

⁵ ĩgū irasū ārīmakū pégu: “¿Noā āārīrī mū?” ārīyupu.

—Yu Jesús, mū ñerō iriguta āārā. Mū yure ñerō irigu, mū basita ñerō yáa, ārīyupu.

⁶ ĩgū irasū ārīmakū, Saulo būro güi naradari merā:

—Yu Opu, ¿naásūpero gapū yu irimakū gāāmerī? ārīyupu.

ĩgū irasū ārīmakū, ĩgūrē:

—Wāgānūgā, makāgue waaka! Irogue sugū yu mūrē iridoreburire weregukumi, ārīyupu Jesús Saulore.

⁷ Saulo merā waanerāde Jesús werenírīrē pērā gūka, werenímasībirīñurā. Irire pékererā, Jesús gapure neō ĩābirīñurā. ⁸ Saulo yebague oyadi wāgānūgāja, ĩāpāgū, neō ĩābirīyupu. Irasirirā ĩgū merāmarā ĩgūrē tūāwāgāñurā Damascogue waarā. ⁹ Irogue eja, ūrenūgora koye ĩābiri, neō baabiri, iirībiri iriyupu.

¹⁰ Damascoguere sugū Jesúre būremugū Ananías wāikugu āārīyupu. Kērō irirosūgue Jesús ĩgūrē wereníyupu:

—¿Ananías, āārīrī mū?

—Yu Opu, ōōta āārā, ārī yujuyupu.

¹¹ ĩgū irasū ārīmakū, Jesús ĩgūrē:

—Wāgānugāka! “Diayema maa” wāikuri maague waaka! Iri maague waagú, Judaya wiigüe ñajāa, sugu Tarsomurē Saulo wāikugure sērēñaka! Dapagorare ĩgū yare sērēgū yāmi. ¹² ĩgūdere neāgue kērō irirosū āārīrī merā ĩmuabu. Mū ĩgū pūro ñajāa, ĩgūya dipurure ñapeori merā dupaturi ĩgūya koye ĩaburire ĩmuabu. Mū wāidere ĩmuabu ĩgūrē, āriyupū Jesús Ananiare.

¹³ ĩgū irasū ārīmakū pégu, āsū āriyupū:

—Yū Opū, ĩgū murē buremurārē Jerusalēgue āārīrārē ñerō iriadeare wārā masaka yare wereama. ¹⁴ I makā marādere murē buremurārē āārīpererā mū wāi merā Marīpūre sērērārē peresu iribu, paía oparā: “Āsū irika!” āri iriuadea pū merā ejāayupū, āri wereyupū.

¹⁵ ĩgū irasū ārīkeremakū, Jesús gapū:

—ĩgū pūroque waaka! ĩgū yū beyesūdi āārīmi. Irasirigū yaa kerere gaji nikū marārē, ĩgūsā oparārē, Israel bumarādere weregukumi. ¹⁶ Irire weregorenagū, būro ñerō tarigukumi. Yū basi ĩgūrē weregura, āriyupū.

¹⁷ ĩgū irasū ārīmakū pé, Ananías Judaya wiigüe waa, iri wiigüe ñajāa, Saulore bokaja, ĩgūya dipurure ñapeo, āsū āriyupū:

—Yaagu Saulo, péka yare! Marī Opū Jesúta murē maague deyoadi yare iriuami, murē dupaturi koye ĩaburo, ārīgū. Ōāgū deyomarīgūdere opatariburo, ārīgū, iriuami, āriyupū.

¹⁸ ĩgū irasū ārīripoeta Sauloya koyeguere waaí nūtūrī irirosū deyori tuuyadea yurisiridijakōāyuro. Ōārō ĩākōāyupū doja. Irasirigū wāgānugā, deko merā wāiyesūadi dujayupū. ¹⁹ Pūru baa, turakōāyupū. Iri makāguere yoaweyaripoe Jesúre buremurā merā dujayupū dapa.

Saulo Damasco marārē Jesúyare buenugādea

²⁰ Iro āārīgū, judío masaka nerērī wiirigüe waa, iroque āārīrārē: “Jesús, Marīpū magū āārīmi”, āri werenayupū. ²¹ ĩgū weremakū pérā, āārīpererā péguka, ĩgūsā basi āsū āri gāme wereníñurā:

—Ī Jerusalēgue Jesúre buremurārē ĩgū wāi merā Marīpūre sērērārē wējēdoredita āārīmi. Dapagorare i makāguedere ōō marārē Jesúre buremurārē ñeāgū aarigú iriañumi Jerusalēgue āia, paía oparāguere wiabu, ārīñurā.

²² ĩgūsā irasū ārīkeremakū, Saulo gapū ūmariku judío masakare, Damascogue āārīrārē güiro marīrō ōārō merā: “Jesús diayeta Marīpū iriudi, Cristo āārīmi”, āri werenayupū. ĩgū irasū āri weremakū pérā, ĩgūrē: “Ārīkatogu yāmi ĩ”, ārīmasībiriñurā.

Saulo judío masakare duriwāgādea

²³ Yoadero pūru, surāyeri judío masaka Saulore ĩgūsā wējēburire werenímurā nerēñurā. ²⁴ Irasirirā ūmariku, ñamiriku makā taro ĩgūsā ūtā koeri merā weadea sārīrō makāpūrore koreñañurā ĩgūrē wējēduarā. Saulo gapū ĩgūsā ĩgūrē wējēduarire masīkōāyupū. ²⁵ Irasirirā su ñami Jesúre buremurā wāri puui merā ĩgūrē iri sārīrōma gobegüe yótaudijuñurā. Āsū irisā, Saulo iri makārē wiriyupū.

Saulo Jerusalēgue goedujāadea

²⁶ Pūru Jerusalēgue goedujayupū doja. Iroque ejaqu, Jesúre buremurā merā āārīduadiyupū. ĩgūsā gapū ĩgūrē güigorañurā. “Jesúre buremugū āārībemi ĩ”, ārīñurā. ²⁷ ĩgūsā irasirimakū ĩāgū, Bernabé gapū Saulore

Jesús buedoregũ beyenerã pũro ãĩayupũ. Irogue eja, ĩgũsãrẽ Saulo maague waagũ ĩgũ Jesũre ĩãdeare, Jesús ĩgũ merã werenĩadeare, ĩgũ Damascogue Jesũya kerere gũiro marĩrõ merã wereadeadere ĩgũsãrẽ wereyupũ. 28-29 ĩgũ irasũ ãrĩ wereadero pũrũ, Saulo ĩgũsã merã ããrĩnugãyupũ. Irasirigũ ĩgũsã merã Jerusalẽgue gũiro marĩrõ marĩ Opũ Jesũya kerere weregorenayupũ. Iri kerere weregorenagũ, surãyeri judio masaka, griego ya merã werenĩrãrẽ were, ĩgũsã merã gãme werenĩyupũ. ĩgũsã gapũ ĩgũ wererire pẽduabirisĩã, ĩgũrẽ wẽjẽduadiñurã. 30 Irasirirã ĩgũsã wẽjẽduamakũ ĩãrã, Jesũre bũremurã gapũ ĩgũrẽ Cesarea wãĩkũri makãgue ãã, irogue eja, ĩgũya makã Tarsogue iriukõãñurã pama.

31 ĩgũ irogue waadero pũrũ, ããrĩpererã Jesũre bũremurã Judea marã, Galilea marã, Samaria marã siñajãrĩ merã dujañurã. Õãgũ deyomarĩgũ iritamurõ merã bũremunemoñurã. Jesũyare gopeyari merã iritũyañurã. Gajirã wãrã ĩgũrẽ bũremunugãñurã.

Pedro Eneare taudea

32 Pedro ããrĩpereri makãrĩ marãrẽ Jesũre bũremurãrẽ ĩãgorenagũ waagũ, Lida wãĩkũri makãguedere ejayupũ. 33 Irogue eja, sugũ Eneas wãĩkũgure bokajayupũ. Su moĩõma pere gajĩ moĩõ ureru pẽrẽbejari bojorigora ĩgũya wiiguere dũpũ buadi peyayupũ. 34 Pedro ĩgũrẽ ãrĩyupũ:

—Eneas, Jesucristo mũrẽ taugũkumi. Wãgãnugã, mũ peyaderore ãmu duripĩka!

Ĩgũ irasũ ãrĩmakũta, Eneas wãgãnugãkõãyupũ. 35 ããrĩpererã Lida marã, Sarõn marãde ĩgũrẽ ĩãrã, iripoegue ĩgũsã bũremunadeare piri, Jesũs gapũre bũremunugãñurã.

Pedro Dorcare masũdea

36 Gajĩ makã Jope wãĩkũri makãgue sugo nomeõ Jesũre bũremugõ “Tabita” wãĩkũgo ããrĩyupo. Griego ya merã “Dorcas” wãĩkũyupo. Igo õãrĩrẽ irigo, boporãrẽ õãrõ iritamugõ ããrĩyupo. 37 Iripoere Pedro Lidague ããrĩripoe igo pũrĩrikũ kõmoakõãyupo. Igo kõmoadero pũrũ, ĩgũsã irinaderosũta igo merãmarã igoya dũpũ darore koeñurã. Koe odo, ãmarõma taribugue pĩñurã. 38 Jope, Lida pũrogã ããrĩyuro. Irasirirã Jope marã Jesũre bũremurã Pedro Lidague ããrĩmakũ pãrã, ãma pẽrãrẽ ĩgũ pũrogue iriũñurã. Irogue ejarã, ĩgũrẽ:

—Mumurõ merã Jopegue waaka! ãrĩñurã.

39 ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ pẽgũ, mata Pedro ĩgũsã merã Jopegue waayupũ. Irogue ejarã, ĩgũrẽ Dorcas boadeo peyari taribugue siiu mũrĩñurã. ĩgũ iri taribugue ejamakũ, wapiweyarã nome Pedro pũro nerẽnugãjañurã. Orerãta, igo ĩgũsãrẽ surĩ eabosadeare ĩmuñurã ĩgũrẽ. 40 Pedro iri taribugue ããrĩrãrẽ ããrĩpererãrẽ wiriadoreyupũ. ĩgũsã wiriadero pũrũ, ñadũkũpuri merã ejamejãja, Marĩpũre sãrẽyupũ. Sãrẽ odo, boadeore gãmenugã ĩã:

—Tabita, wãgãnugãka! ãrĩyupũ.

Ĩgũ irasũ ãrĩmakũta, koye ĩãpã, Pedrorẽ ĩãgõta wãgãdoayupo. 41 Pedro igoya moĩõgue ñeã, tũãwãgũnũ, pũrũ wapiweyarã nomerẽ gajirã Jesũre bũremurãdere siiumu, ĩgũsãrẽ wiayupũ igore. 42 ããrĩpererã Jope marã igore ĩgũ masũdea kerere pẽperekõãñurã. Irasirirã wãrã Jesũre bũremunugãñurã. 43 Pedro yoaripoe Jopegue sugũ Simõn wãĩkũgũ, waimurã gasirire ãmurĩmasũya wiiguere ããrĩyupũ.

10

Cornelio Pedrose siudoredea

¹ Cesareaguere Cornelio wāikugu wārā surara, “Italiano” wāikuri bu-marā opu āārīyupu. ² Cornelio, āārīpererā ĩgūya wii marā merā Marīpure gopeyari merā buremuñurā. Irasirigu judío masaka boporārē iritamugū wāri niyeru sīnayupu. Ūmariku Marīpure sērēnayupu. ³ Sunu ñamika tres āārīmakū, kērō irirosūgue sugu Marīpure wereboegu deyoa, ĩgū puro ñajāmakū ĩāyupu. Ñajāa, ĩgūrē:

—Cornelio, āārīyupu.

⁴ Cornelio buro güiri merā ĩgū ditare ĩā:

—Yu Opu, ¿ñeénorē gāāmerī? āārīyupu.

ĩgū irasū āārīmakū, Marīpure wereboegu ĩgūrē āārīyupu:

—Marīpu mu sērērīrē pémi. Mu boporārē niyeru sīrīdere ĩāmi. ⁵ Irasirigu Simón Pedro wāikugure siudoregu, Jopegue iriuka mūyarā ūmarē! ⁶ ĩgū gajigu Simón wāikugu waimurā gasirire āmurīmasūya wiigüe āārīmi. Iri wii wādiya turo āārā, āārīyupu.

⁷ Marīpure wereboegu irasū āārī odo, waadero puru, Cornelio ĩgūrē moāboerā pērārē, gajigu surara ĩgūrē iritamugūrē Marīpure gopeyari merā buremugūrē siuyupu. ⁸ ĩgūsārē siiu, āārīpereri Marīpure wereboegu ĩgūrē wereadeare wereyupu. Were odo, ĩgūsārē Jopegue iriukōāyupu.

⁹ ĩgūsā waadeanu gajinu gapu goeripoe āārīmakū, Jopegue ejamurā iriripoe Pedro ĩgū āārīrī wii wekague Marīpure sērēgū murīayupu. ¹⁰ ĩgū irogue āārīgū buro uaboa, baadūadiyupu. Iri wii marā ĩgūsā baari āmuripoe kērō irirosū waasū, ūmugasi tūpāmakū ĩāyupu. ¹¹ Irasū tūpāmakū, suñe surīro irirosū deyori gasiro wapikuri turori suadea gasiro miē, yebague dijarimakū ĩāyupu. ¹² Iri gasiro poekaguere āārīpererā waimurā: paārā, yebague sīgūwāgārā, wūrā sāñañurā. ¹³ Marīpu ĩgūrē:

—Pedro, wāgānugā, ĩsārē wējē baaka! āārīyupu.

¹⁴ ĩgū irasū āārīmakū:

—Yu Opu, yu ĩgūsānorē neō baañabea. Ñerārē, mu guare baadore-birinerārē neō baabea, āārīyupu.

¹⁵ Marīpu ĩgūrē dupaturi ārīnemoyupu doja:

—Yu: “Ōārā āārīma”, ārīrārē, ĩgūsārē: “Ñerā, baaya marīrā āārīma”, ārībirikōāka! ¹⁶ Ūrea ĩgūrē irire ĩmuadero puru, iri gasirore ūmugasigüe āimurīākōāyupu doja. ¹⁷ Pedro: “¿Naásū ārīduaro irikuri iri yare ĩmuadea?” ārī gūñarikuripoe Cornelio iriuanerā ĩgū āārīrī wii makāpuro: “¿Simōya wii noogue āārīrī?” ārī sērēñarā ejañurā. ¹⁸ Irogue eja, iri wii marārē: “¿Ōōta āārīrī, Simón Pedro wāikugu?” ārī oeñurā. ¹⁹ Pedro ĩgū ĩādeare gūñagū iriyupu dapa. ĩgū irire gūñaripoe Ōāgū deyomarīgū ĩgūrē:

—Īāka! Ūma urerā āmarā yāma murē. ²⁰ Murīgora dijapurumuka! “¿Naásū waarokuri yure?” ārī, neō gūñarikuro marīrō ĩgūsā merā waaka! Yu ĩgūsārē iriubu murē, āārīyupu Pedrose.

²¹ ĩgū irasū āārīmakū pégu, Pedro dija, ĩgūsārē:

—Yuta āārā musā āmagú. ¿Nasirirā aarari? āārīyupu.

²² ĩgūsā ĩgūrē ārīñurā:

—Surara opu Cornelio wāikugu guare iriuami. ĩgū dārīrē irigu, Marīpure gopeyari merā buremugū āārīmi. Āārīpererā judío masaka

Īgūrē: “Ōāgū āārīmi”, āri ĩāma. Sugu Marīpure wereboegu mūrē Īgūya wiigue waadoregu siudoreayupu. Mu Īgū puro waamakū, mu wererire pēgukumi. Irasirirā mūrē siurā aarirā iriabu, āriñurā.

²³ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Pedro: “Ñajārika! Ōō kārika dapagā ñamirē!” āriyupu. Gajinu gapu Īgūsā merā waakōayupu. Gajirāde Jope marā Jesure buremurā Īgūsā merā wapikawāgāñurā.

²⁴ Gajinu gapu Cesareaguere ejañurā. Cornelio gapu, Īgūyarārē, Īgū merāmarādere Īgūya wiigue siu neeō, Pedrore yuyupu. ²⁵ Pedro Īgūya wii ejamakū, Cornelio makāpurogue bokatīrīgū wiria, ñadukapuri merā ejamejāyupu Īgūrē buremugū. ²⁶ Īgū irasirimakū ĩā, Pedro gapu Īgūrē tūāwāgūnū:

—Wāgānugāka! Yude mu irirosūta masaku āārā, āriyupu.

²⁷ Īgūya wiigue weretamu ñajārā, Pedro wārā masaka irogue nerēanerārē bokajayupu. ²⁸ Irasū bokajagu, Īgūsārē āriyupu:

—Gua judío masaka āārīrā, judío masaka āārīmerāya wiiriguere ñajārā, Moisés guare pīdeare tarinugābukoa. Musā irire oārō masā. Marīpu gapu gajī bumarārē: “Ñerā āārīma”, ārīdorebirami yure. ²⁹ Irasirigu mu iriuanerā yure siurimakū, “Waabea”, ārīrō marīrō mata aarabu. Dapagora yu oōgue ejasīā, musārē: “¿Nasiribu yure siuari?” āri sērēñadukoa, āriyupu.

³⁰ Cornelio Īgūrē āriyupu:

—Wapikurinu taria i horanota tres āārīmakū, i wii yu bere, Marīpure sērēripoe gūñaña marīrō sugu ūmu surīro buro goseriñe sāñagū deyoa: ³¹ “Cornelio, Marīpu mu sērērīrē pémi. Mu boporārē iritamurīdere ĩāmi”, ārīmi yure. ³² “Muyarā ūmarē iriuka, Jopegue Simón Pedro wāikugure siudoregu. Īgū gajigu Simón wāikugu waimurā gasirire āmugūya wiigue wādiya turo āārīrī wiigue āārīmi. Īgū mu puro ejagu, mūrē weregukumi”, āri weremi yure. ³³ Irasirigu mata yaarā ūmarē mūrē siudoregu iriuaabu. Irasirigu mu gua puro oārō aarayo. Marī āārīpererā oōrē Marīpu ĩūrō āārā. Irasirirā āārīpereri mūrē Marīpu weredorerire mu guare weremakū pédukoa, āriyupu Cornelio Pedrore.

Pedro Cornelioya wii āārīrārē weredea

³⁴ Īgū irasū ārīmakū pégu, Pedro āsū āri werenugāyupu Īgūsārē:

—Yu dapagoragueta pémasā. Diayeta āārā. Marīpu marī āārīpererārē surosū ĩāmi. ³⁵ Irasirigu āārīpereri bumarā Īgūrē buremu, oārīrē irirānorē ĩābéobirikumi. ³⁶ Marīpu Īgūya kerere judío masakare pīdi āārīmī. “Jesus Cristo merā siñajārī bokarākuma”, ārīdi āārīmī. Īgūta āārīpererā Opu āārīmī. ³⁷ Āārīpereri gua judío masaka āārīrī nikūgue waadeare oārō masīkoa musā. Juan masakare bue, Īgūsārē deko merā wāiyemi. Īgū irasiriadero puro, Jesús Galileague buenugāmi. ³⁸ Idere masīkoa musā. ĩi Jesús Nazaretmūrē Marīpu Ōāgū deyomarīgū merā Īgūrē turarire sīdi āārīmī. Marīpu Īgū merā āārīnikōādi āārīmī. Irasirigu Jesús masakare oārīrē irigorenami. Noō Īgū waarō āārīpererā wātī doreri irirārē taumi. ³⁹ Gua judío masaka āārīrī nikūgue Jerusalēguedere āārīpereri Īgū irideare ĩābu. Irogue Īgūrē curusague pábiatú wējēma. ⁴⁰ Īgūsā wējēkeremakū, ureny waarō merā Marīpu gapu Īgūrē masūkōādi āārīmī. Īgūrē masū, puro guare deyoamakū irimi, Īgū dupaturi okarire masīburo, ārīgū. ⁴¹ Jesús āārīpererā masakare deyoabiridi āārīmī. Gua ditare deyoami. Īgū deyoamakū, gua Īgū merā baa, irību. Iripoegueta Marīpu guare beyedi āārīmī,

Jesúre ĩgũ masũadire ĩãmurãrẽ. ⁴² Marĩpu Jesúreta masaka ããrĩpererã okarãrẽ, boanerãdere: “Õãrãrẽ taugũkoa, ñerã gapure wajamoãgũkoa!” ãrĩ beyebure pídi ããrĩmĩ. Irire masakare weredoremi guare Jesús. ⁴³ ããrĩpererã Jesúre buremurãrẽ Marĩpu ĩgũsã ñerõ irideare kãtigukumi, ãrĩrĩrẽ gojanerã ããrĩmã ããrĩpererã Marĩpuya kerere weredupiyunerã, ãrĩ wereyupu Pedro Cornelioya wii nerẽanerãrẽ.

Judío masaka ããrĩmerãde Õãgũ deyomarĩgũrẽ opanũgãdea

⁴⁴ Pedro werenĩrĩrẽ pérãguere Õãgũ deyomarĩgũ dijijayupu. ⁴⁵⁻⁴⁶ ĩgũ ejadero puru, ĩgũsã gajirã ya merã werenĩmasĩbirideare werenĩnũgã, usũyari merã Marĩpũre: “Õãtarĩgu ããrã mu”, ãrĩ buremuñurã. ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ pérã, Pedro merã irogue ejanerã judío masaka Jesúre buremurã pégũkakõãñurã. “Marĩpu Õãgũ deyomarĩgũrẽ iriumi judío masaka ããrĩmerãdere”, ãrĩñurã. ⁴⁷ Irasirĩgu Pedro ĩgũ merãmarãrẽ ãrĩyupu:

—Marĩpu Õãgũ deyomarĩgũrẽ marĩ judío masakare iriuderosũta ĩsãdere iriumi. Irasirirã ĩgũsã Õãgũ deyomarĩgũrẽ opamakũ ĩãrã, marĩ ĩgũsãrẽ deko merã wãiyebirikõãrã, ãrĩmasĩña máa. ⁴⁸ Irasirirã: “Musã Jesucristore buremurã ĩgũyarã ããrã”, ãrĩ wãiyeka ĩgũsãrẽ! ãrĩ wereyupu Pedro ĩgũ merãmarãrẽ.

ĩgũsãrẽ wãiyeadero puru, Pedrosãrẽ: “Yoaweyaripoe dujaka gua merã dapa!” ãrĩñurã.

11

Pedro Jerusalén marãrẽ Jesúre buremurãrẽ weredea

¹ Jesús buedoregu beyenerã, gajirã ĩgũrẽ buremurã Judeague ããrĩrã: “Judío masaka ããrĩmerãde Marĩpũyare buremuma”, ãrĩrĩ kerere péñurã. ² Pedro Cesareague ããrãdi Jerusalẽgue dujajamakũ ĩãrã, iro marã judío masaka Jesúre buremurã ĩgũrẽ ãsũ ãrĩ werewua, sërẽñañurã:

³ —¿Nasirĩgu judío masakũ ããrĩkereregu, judío masaka ããrĩmerãya wiigue ñajãa, ĩgũsã merã baáari?

⁴ ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ, Pedro ããrĩpereri ĩgũrẽ irogue waadeare ãsũ ãrĩ werẽyupu:

⁵ —Yũ Jopegue ããrĩgũ, Marĩpũre sërẽripoe kërõ irirosũ waabu yure. Õmũgasigue suñe surĩro irirosũ deyori gasiro wapikuri turori suãdea gasiro miẽ, yũ purõ dijariamakũ ĩãbu. ⁶ Yũ iri gasiro poekaguere: “¿Ñeẽno ããrĩrĩ?” ãrĩ, õãrõ ĩãgũ, ããrĩpererã waimurã: paárã, makãnúu marã, yebague sũgũwãgãrã, wúrã sãñamakũ ĩãbu. ⁷ Yũ ĩgũsãrẽ ĩãnrĩpoe Marĩpu yure: “Pedro, wãgãnũgãka! ĩgũsãrẽ wẽjẽ baaka!” ãrĩmakũ pébu. ⁸ Yũ gapu ĩgũrẽ yũjubu: “Baabea yũ Opu. Gajirã waimurã gua judío masaka baaya marĩrã ããrĩma. Neõ suñarõ ĩgũsãnorẽ baañabi ããrĩkubu”, ãrĩbu ĩgũrẽ. ⁹ Yũ irasũ ãrĩmakũ, Marĩpu ãmũgasigue ããrĩgũ dupaturi ãrĩmi doja: “Yũ baadorerãrẽ: ‘Baaya marĩrã ããrĩma’”, ãrĩbirikõaka! ãrĩmi yure. ¹⁰ Õrea ĩgũ irire ĩnuadero puru, iri gasirore ããrĩpererã merã ãmũgasigue ãĩmurĩãkõãmi doja. ¹¹ Irasirĩpoeta urerã ãma Cesarea marã yure siudorerã iriuanerã yũ ããrĩrĩ wiiguere ejama. ¹² Õãgũ deyomarĩgũ yure: “‘ĩgũsã judío masaka ããrĩmerã merã waabea’, ãrĩ gũñabita waaka!” ãrĩmi. Irasirĩgu yũ Jope marã Jesúre buremurã su mojõma pere gajĩ mojõ suru pẽrẽbejarã merã waa, Cesareaguere eja, gua ããrĩpererã Cornelioya wiigue ñajãbu. ¹³ Gua iro ñajãjamakũ,

Cornelio guare: “Sugu Marĩpũre wereboegu yaa wii ñajãjamakũ ããbũ. Ìgũ yũre: ‘Jopegue ãma mũyarãrẽ iriuka, Simón Pedro wãikũgũre siudoregu!’ ãrĩmi”, ãrĩ weremi. ¹⁴ “Ìgũ mũrẽ Marĩpũyare weremakũ buremugũ, mũ, mũyarã ããrĩpererã õãrõ tarirãkoa. Ëmũgasiguere Marĩpu merã õãrõ usũyari bokarãkoa’, ãrĩ weremi yũre Marĩpũre wereboegu”, ãrĩmi Cornelio. ¹⁵ Irasirigu yũ Ìgũsãrẽ werenũgãripoe Õãgũ deyomarĩgũ marĩrẽ neõgora Ìgũ dijijaderosũta Ìgũsãguere dijijami. ¹⁶ Irasirimakũ ããgũ, Jesús ãrĩdeare gũñabokabu. Æsũta ãrĩmi: “Juan mũsãrẽ deko merã wãiyedi ããrĩmĩ. Yũ gapũ mũsãrẽ Õãgũ deyomarĩgũ merã wãiyegukoa, Ìgũ mũsã merã ããrĩnikõãburo, ãrĩgũ”. ¹⁷ Marĩpu marĩrẽ iriuderosũta Õãgũ deyomarĩgũrẽ iriumi, judío masaka ããrĩmerãdere, marĩ Opũ Jesucristore Ìgũsã buremumakũ. Ìgũ irasirimakũ ããgũ, Marĩpũre: “Irasiribirikõãka Ìgũsãrẽ!” ãrĩmasĩbiribu yũ, ãrĩ wereyupu Pedro iro ããrĩãrẽ.

¹⁸ Ìgũ wereadero purũ, toeperea:

—Marĩpu judío masaka ããrĩmerãdere Ìgũsã ñerõ irideare bujawere, piridoremi, Ìgũsãde ãmũgasigũe Ìgũ merã õãrõ usũyari bokaburo, ãrĩgũ, ãrĩ, usũyari siñurã Marĩpũre.

Antioquia marã Jesũre buremudea

¹⁹ Estebãrẽ wẽjẽadero purũ, Jesũre buremurãrẽ ñerõ iriñurã. Irasirirã surãyeri Feniciague, gajirã Chipre nũgũrõgue, gajirã Antioquiague duriwãgãñurã. Ìgũsã irogue ejarã, Jesũya kerere wereñurã judío masaka ditare. ²⁰ Surãyeri Jesũre buremurã Chipre marã, Cirene marã ããrĩñurã. Ìgũsã Antioquiague eja, judío masaka ããrĩmerãrẽ Jesũya kerere wereñurã. “Jesũ, marĩrẽ taugũ, ããrĩpererã Opũ ããrĩmi”, ãrĩ wereñurã Ìgũsãrẽ. ²¹ Marĩpu irasũ ãrĩ wererãrẽ õãrõ iritamuyupu. Irasirirã Ìgũsã weremakũ pãrã, iro marã wãrã Jesũre buremunũgãñurã. Ìgũsã dupiyuro buremudeare pirikõãñurã.

²² “Ìgũsãde Jesũre buremuma”, ãrĩrĩ kerere pãrã, Jerusalén marã Jesũre buremurã Bernabẽre Antioquiague iriũñurã: “‘¿Naãsũ waãari?’ ãrĩ ããgũ waaka!” ãrĩrã. ²³ Irasirigu irogue eja, Marĩpu Ìgũsãrẽ Ìgũ iritamuadeare ãã, bure usũyari merã:

—Marĩ Opũ Jesũre õãrõ buremunika! Ìgũrẽ buremurĩrẽ neõ piribirikõãka! ãrĩ wereyupu Ìgũsãrẽ. ²⁴ Bernabẽ Õãgũ deyomarĩgũrẽ opatarigu, õãgũ, Jesũre õãrõ buremugũ ããrĩyupu. Irasirirã Ìgũ weremakũ pãrã, wãrã masaka Jesũre buremuñurã.

²⁵ Purũ Bernabẽ Antioquiague ããrãdi Saulore Tarsogue ããrĩgũrẽ ãmagũ waayupu. ²⁶ Ìgũrẽ bokaja, Ìgũsã pãrãgueta Antioquiague goedujaja, Jesũre buremurã merã su bojorigora iri makãguere ããrĩñurã. Irogue wãrã masakare Jesũyare bueñurã. Iripoe merãta iro marãrẽ Jesũre buremurãrẽ: “Cristoyarã, Cristiano ããrĩma”, ãrĩ wãiyepuroriñurã.

²⁷ Bernabẽ, Saulo merã Antioquiague ããrĩripoe gajirã Jerusalén marã Marĩpũya kerere weredupiyurã irogue waañurã. ²⁸ Sugu Ìgũsã merã, Agabo wãikũgũ ããrĩyupu. Ìgũ irogue eja, Õãgũ deyomarĩgũ masĩrĩ sĩrĩ merã iro marãrẽ:

—Ããrĩpererogũe masaka ñaboarãkuma, ãrĩ wereyupu Ìgũsãrẽ. Claudio wãikũgũ romano marã opũ ñajãdero purũ Agabo Ìgũ ãrĩdea waayuro. ²⁹ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pãrã, Antioquia marã Jesũre buremurã ãsũ ãrĩñurã:

—Marī Judeague āārīrārē Jesúre b̄remurārē marī niyeru oparire, marī s̄rō bokatīūrō iriurā! āārīñurā. ³⁰ Irasirirā niyeru neeō, Bernabē, Saulo merā: “Jesús buedoreḡu beyenerārē iritamurārē wiaka!” āārī iriñurā.

12

Santiago wējēdea, Pedroke peresu iridea

¹ Iripoere Herodes wāikuḡu Judea marā op̄u, surāyeri Jesúre b̄remurā Jerusalēgue āārīrārē ñerō irinuḡayup̄u. ² Irasiriḡu ĩḡuyarā surarare Santiago Juan t̄ḡurē sareri majī merā wējēdoreyup̄u. ³ ĩḡurē wējēmakū ĩārā, judío masaka us̄yayñurā. Herodes ĩḡusā us̄yamakū ĩāḡu, Pedroke ñeādore, peresu iriyup̄u. Irasiriripoe p̄ā wemasārī morēña marīrī baari bosenu pascua bosenu āārīyuro. ⁴ ĩḡurē peresu iriadero p̄uḡu, wapik̄ari bu surarare gorawayu koredoreyup̄u. Iri burik̄u wapik̄urā dita āārīñurā. “Pascua bosenu p̄uḡu, āiwiuḡura masaka ĩūrōgue ĩḡurē wējēdorebu”, āārī ḡuñadiyup̄u Herodes. ⁵ Irasirirā Pedroke surara ōārō koreníkōāñurā. ĩḡu iroque āārīripoe Jesúre b̄remurā gap̄u Marīp̄ure b̄ro s̄erēbosaníkōāñurā.

Marīp̄u Pedroke peresugue āārīḡurē taudea

⁶ Herodes Pedroke masaka ĩūrōgue ĩḡurē āiwiuburi ñamirē p̄ērā surara watopegue peda kōmeda merā s̄uasūadi kārīyup̄u. Gajirā surara p̄ērā mak̄ap̄uro wiriarore koreñurā. ⁷ Āārīpererā kārīripoe ḡuñaña marīrō suḡu Marīp̄ure wereboeḡu Pedro āārīrī taribugue deyoayup̄u. Irasiriro iri taribu poekague ōārō boyosiriakōāyuro. Marīp̄ure wereboeḡu Pedroya dukare t̄ukare, ĩḡurē yobeyup̄u.

—Murīgora wāḡanuḡaka! āārīyup̄u. ĩḡu irasū āārīmakūta, Pedroya mojōrīrē ĩḡusā kōmedari s̄adea kuradijakōāyuro. ⁸ Marīp̄ure wereboeḡu ĩḡurē:

—Yujut̄uka! M̄yaga gubu surīre s̄añaka! āārīyup̄u.

ĩḡu irasū āārīmakū p̄éḡu, yujut̄ú, ĩḡuya gubu surīre s̄añayup̄u. ĩḡu s̄aña odomakū, āārīyup̄u doja:

—Wekamañe surīrore s̄añaka! Náka, yu merā! āārīyup̄u.

⁹ ĩḡu irasū āārīmakū p̄éḡu, Pedro ĩḡurē t̄yawiriayup̄u. “¿Diyeta Marīp̄ure wereboeḡu ȳare āiwiiriagu irikuri? Gajipoe irigu kēḡu iribukoa”, āārī ḡuñayup̄u. ¹⁰ Marīp̄ure wereboeḡu, Pedro merā surara korerā āārīp̄urorirārē tari, p̄uḡu gajirārē tari, iri wii ñajāp̄uroriri kōme mak̄ap̄urogue ejañurā. Iro ĩḡusā ejamakū, iri mak̄ap̄uro basi t̄p̄ākōāyuro. Iri mak̄ap̄urore tariwiria, yoaweyaro waa, Marīp̄ure wereboeḡu dederiakōāyup̄u. Pedro suḡuta dujayup̄u pama. ¹¹ Marīp̄ure wereboeḡu dederiadero p̄uḡu, Pedro ĩḡurē waadeare ōārō p̄emasī:

—Diyeta Marīp̄u ȳare wijatadoreḡu, ĩḡurē wereboeḡure iriuañumi Herodes ȳare ñerō iribirikōāburo, āārīḡu, gaji āārīpereri judío masaka ȳare ñerō iriduarire k̄amutadoreḡu, āārī ḡuñayup̄u.

¹² Irire ḡuñawāḡā, Maríaya wiiḡue ejayup̄u. Igo, Juan Marcos wāikuḡu pago āārīyupo. Iri wiiḡuere masaka wārā nerē, Marīp̄ure s̄erēbosarā iriñurā ĩḡurē. ¹³ Iroque ejagu, Pedro iri wii t̄uro ñajārī mak̄ap̄urore doteyup̄u. ĩḡu dotemakū p̄égo, sugo Rode wāik̄ugo iri wii marārē moāboego: “¿Noā āārīrī?” āārī ĩāḡō waayupo. ¹⁴ ĩḡu werenírīrē p̄emasī, mak̄ap̄urore t̄p̄ābeota us̄yari merā ūmañajāa, iro nerēanerārē: “Pedro

makāpuro āārīgú kárinami”, āri wereyupo. ¹⁵ Igo irasū ārīmakū pérā, igore: “Mū irasū ārīmoōmakōāgō yáa”, āri, igo wererire buremubiriñurā.

Igo gapu ĩgūsārē: “Diayeta ārā yu”, āriyupo.

“Iro merē Pedroya yujupūrā āārīkoa”, āriñurā.

¹⁶ Pedro gapu makāpurore dotegu iriyupu dapa. Irasirimakū waa, iri makāpurore tūpā, ĩgū iro nímakū ĩārā, gūkakōāñurā. ¹⁷ ĩgū gapu ĩgūya mojó merā irikeo, ĩgūsārē toedoreyupu. Puru wiigue ñajāja, ĩgū peresu āārīgūrē Marīpu ĩgūrē āiwiriadeare wereyupu ĩgūsārē:

—Irire wereka, Santiago, gajirā Jesúre buremurārē! āri were odo, gajirogue waakōāyupu.

¹⁸ Puru boyoripoe peresu korerā Pedro marīmakū ĩārā: “¿Naásū waáyuri?” āri gāme gaguiniñurā ĩgūsā basi. ¹⁹ Irasirigu Herodes ĩgūyarā surarare Pedrore āmadoreyupu. ĩgūsā bokabirimakū ĩāgū, Pedrore koreadinerārē buro sērēña, ĩgūsā yujubirimakū, ĩgūsārē wējēdoreyupu. Puru Judeare wiri, Cesareague āārīgú waayupu Herodes.

Herodes boadea

²⁰ Iripoere Herodes Tiro, Sidón wāikuri makārī marā merā buro guayupu. Iri makārī marā baari, Herodeya nikū marā duadea āārīyuro. Irasirirā, ĩgū guamakū ĩārā: “Guare baari duabiribukumi”, āri, ĩgū purogue irire āmurā waañurā. Irogue eja, Herodeya wii koregu Blasto wāikugure: “Iritamuka guare!” āriñurā. ĩgū: “Jáu”, ārīmakū pérā: “Herodere wereníbosaka, ĩgū gua merā guanemobirikōāburo, ārīgū!” āriñurā ĩgūrē. ²¹ Irasirigu Herodes ĩgūsā merā wereníduarinu eja-makū, opu sñarī suríre sñña, masaka ĩūrō opu doarogue doa, ĩgūsārē wereniyupu. ²² ĩgū irasū werenímakū pérā, masaka gaguiniñurā:

—Ī ōō werenígū masakū āārībemi. Ūmugasigue marā Opu āārīmi, āriñurā.

²³ ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, Herodes ĩgūsārē: “Masakūta āārā yu”, āribiriyupu. Irasirigu Marīpore buremubiri waja, mata Marīpore wereboegu Herodere pūrīrikamakū iriyupu. Irasirigu Herodes beka baaweasū boakōāyupu. ²⁴ Iri irasū waadero puru, Jesúre buremurā Marīpuya kerere āārīpereroguerē weregoreñañurā. Wārā masaka irire péñurā. ²⁵ Bernabé, Saulo merā Jerusalēgue gajirā Jesúre buremurārē iritamu odo, Antioquíague gāme dujáañurā. Juan Marcos wāikugude ĩgūsā merā waayupu.

13

Bernabé, Saulo merā Jesúya kerere buenagādea

¹ Antioquíaguere Jesúre buremurā watopegue surāyeri Marīpuya kerere weredupiyurā, gajirā masakare buerimasā āārīñurā. Bernabé ĩgūsā merāmu āārīyupu. Gajigu Simón wāikugu āārīyupu. ĩgūrēta masaka: “Ñígū” āri wāiyēñurā. Gajigu Lucio wāikugu Cirenemu āārīyupu. Gajigu Manaén wāikugu, Herodes Galilea marā opu dagu merā suro merā masādi āārīyupu. Gajigu Saulo āārīyupu. ² Sunu ĩgūsā bere, Marīpore sērēripoe Ōgū deyomarīgū ĩgūsārē wereyupu:

—Bernabé, Saulore beyepíka! ĩgūsā yure moāboemurā, yu beyesūnerā āārīma, āriyupu.

³ ĩgū irasū ārīmakū pérā, ĩgūsā bere, Marīpore sērē odo, ĩgūsāya dipure ñapeo, seretu iriñurā.

Bernabé, Saulo merã Chipre marãrẽ buedea

⁴ Puru Bernabé, Saulo merã Ôãgũ deyomarĩgũ ĩgũsãrẽ iriuderosũta Seleucia wãĩkũri makãgue waa, irogue eja, doódiru merã Chipre wãĩkũri nũgũrõgue waañurã. ⁵ Iri nũgũrõma makã Salamina wãĩkũri makãrẽ eja, judío masaka nerẽĩ wiirigue Marĩpũya kerere wereñurã. Juan Marcote ĩgũsãrẽ iritamugorenayupu. ⁶ Puru iri nũgũrõrẽ tariwerewãgã, Pafos wãĩkũri makãgue ejañurã. Irogue ejarã, sugũ judío masakare yé ããrĩgũrẽ bokajañurã. ĩgũ Barjesús wãĩkũgũ ããrĩyupu. Griego ya merã Elimas wãĩkũyupu. Iri makã marãrẽ: “Eñmugasigue marã Opũya kerere weredupiyurimasũ ããrã yũ”, ãrĩkatogorenayupu. ⁷ Sergio Paulo wãĩkũgũ merãmu ããrĩyupu. Sergio Paulo iri nũgũrõ marã opu, wãri masĩgũ ããrĩyupu. ĩgũ Marĩpũya kerere péduagu, Bernabé, Saulore siudoreyupu. ⁸ Irasirirã ĩgũsã ĩgũ pũrogue wererã waañurã. Elimas, yé ããrĩgũ gapũ Sergio Paulo Jesúre buremumakũ gããmebiriyupu. Irasirigu ĩgũsã wererire kãmutaduadiyupu. ⁹ Irasirimakũ, Saulo Ôãgũ deyomarĩgũrẽ opatarigu, ĩgũrẽ bũro ĩayupu. Saulota, “Pablo” wãĩkũyupu. ¹⁰ Āsũ ãrĩyupu:

—Mu ãrĩkatorikũgũ, ñegũ, ããrĩpereri õãrõ iririre kãmutaduagu, wãtĩ irirosũ ããrã. Marĩ Opũya diayemarẽ gorawayuduagu ããrã. ¹¹ Mu irasiriri waja marĩ Opũ mũrẽ wajamoãgukumi. Irasirigu mu koye ĩãbi dujagukoa. Marĩ Opũ mũrẽ wajamoãrõpa abe goesiririre ĩãbirikoa, ãrĩyupu Pablo ĩgũrẽ. ĩgũ irasũ ãrĩrĩ merãta ĩgũrẽ naĩtĩãkõãyuro. Neõ koye ĩãbi dujayupu. Irasirigu ĩgũrẽ tããwãgãbure ãmayupu. ¹² ĩgũ irasũ waamakũ ĩãgũ, Sergio Paulo marĩ Opũ Jesúya buerire pégukakõãyupu. Irasirigu Jesúre buremuyupu.

Pablo, Bernabé merã Pisidia nikũma makã Antioquia wãĩkũri makãgue ejadea

¹³ Puru Pablo ĩgũ merãmarã merã Pafogue ããrãnerã wiri taribuja, Perge wãĩkũri makãgue ejañurã. Iri makã Panfilia wãĩkũri nikũgue ããrĩyuro. ĩgũsã Pergegue ejamakũ, Juan Marcos gapũ ĩgũsãrẽ iro pí, Jerusalẽgue gãme dujãakõãyupu doja. ¹⁴ Puru Pergegue ããrãnerã gaji makã Antioquia wãĩkũri makãgue waañurã. Iri makã Pisidia wãĩkũri nikũgue ããrĩyuro. Irogue eja, judío masaka siñajãrĩnu* ããrĩmakũ ĩgũsã nerẽrĩ wiigue† ñajãa, doañurã. ¹⁵ Iri wii marã oparã Moisés gojadeare, Marĩpũya kerere weredupiyunerã gojadeare bueadero purũ, Pedrosãrẽ siiu:

—Guayarã, masakare wereduarã, wereka, ĩgũsãrẽ õãrõ ããrĩrikũburo, ãrĩrã! ãrĩñurã.

¹⁶ ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ pégu, Pablo wãgãñugã, ĩgũya mojõ merã irikeo, ĩgũsãrẽ wereyupu:

—Musã Israel bumarã, gajirã ĩgũsã irirosũ Marĩpure buremurã, õõ ããrĩrã, yũ wererire õãrõ péka! ¹⁷ Marĩpũ, gũ judío masaka Israel bumarã buremugũ, gũ ñekũsãmarãrẽ beyedi ããrĩmi. Irasirigu iripoegue ĩgũsã Egiptogue ããrĩrãrẽ wãrã masãporemakũ iridi ããrĩmi. Puru iri nikũgue ããrĩrãrẽ ĩgũ turaro merã ãiwiridi ããrĩmi. ¹⁸ ĩgũsã Egiptore wiridero purũ, cuarenta bojorigora masaka marĩrõgue waagorenanerã ããrĩmã. Irogue ĩgũsã ĩgũ dorerire tarinũgãkeremakũ, Marĩpũ ĩgũsãrẽ õãrõ koredi ããrĩmi. ¹⁹ Puru ĩgũsã Canaán nikũgue ejamakũ, iri nikũ marãrẽ su mojõma pere

* **13:14** Judío masaka siñajãrĩnu, sãbado ããrã. † **13:14** Judío masaka nerẽrĩ wii, sinagoga wãĩkũri wii ããrã. Irogue ĩgũsã siñajãrĩnu ããrĩmakũ nerẽ, Marĩpũya werenĩrĩ gojadea purẽ buenama.

gaji mojō peru pērēbejari buri marārē Marīpu béosiā, gua ñekūsāmarārē pidi āārīmí iro āārīdoregu. ²⁰ Marīpu ĩgūsārē iri nikūgue pídero puru, cuatrocientos cincuenta bojorigora āārīnerā āārímá. ĩgūsā iroque āārīmakū, Marīpu ĩgūsārē doremurārē pidi āārīmí. ĩgūsā Samuel wāikugu Marīpuya kerere weredupiyudi ĩgū āārīnugāripoegue doretūnunerā āārímá. ²¹ Gua ñekūsāmarā Samuere: “Sugu gua opu gāamekoa”, ārī sērēmakū pégu, Marīpu ĩgūsā opu āārībure Saúre pidi āārīmí. Saúl, Cis wāikugu magū, Benjamīya bumu āārīdi āārīmí. ĩgū cuarenta bojorigora ĩgūsā opu āārīdi āārīmí. ²² Puru Marīpu Saúre Israel bumarā opu āārīrīrē béo, David wāikugure ĩgūsā opu āārībure pidi āārīmí. Āsū ārīdi āārīmí ĩgūrē: “Davire Isái magūrē bokabu. Buro usuyáa ĩgū merā. Āārīpereri yu gāamerīrē irigukumi”, ārīdi āārīmí. ²³ “Sugu David parāmi āārīturiagu, musārē Israel bumarārē taugu aarigukumi”, ārī weredi āārīmí Marīpu gua ñekūsāmarārē. Irasirigu ĩgū ārīderosūta Jesúre iriudi āārīmí. ²⁴ Jesús masakare buenugāburi dupiyuro Juan āārīpererā Israel bumarārē: “Musā ñerō irideare bujawere, musā gūñarīrē gorawayuka! Musā irasirimakū ĩāgū, musārē deko merā wāiyegukoa”, ārī buedi āārīmí. ²⁵ ĩgū buetūnuburi dupiyuro ĩgūsārē ārīdi āārīmí: “Musā yare: ‘Guare taugu āārīmí’, ārī gūñadāa. Āārībea yu. Yu puru gajigu aarigukumi. Yu gapu ubu āārīgú, ĩgūrē neō suropebirikoa”, ārīdi āārīmí.

²⁶ Yaará, Abraham parāmerā āārīturiarā, gajirā ĩgūsā irirosū Marīpuru buremurā ōō āārīrāde ōārō péka! Marīpu marīrē: “Taugura”, ārī kere iriudi āārīmí. ²⁷ Jerusalén marā, ĩgūsā oparāde Jesús marīrē taugure ĩāmasībirinerā āārímá. Siñajārīnuriku Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadeare buekererā, neō pémasībirinerā āārímá. Pémasībirisīā, Jesúre wējēdorerā, Marīpuya werenīrī gojadea pūgue ārīderosūta irinerā āārímá. ²⁸ Jesús ĩgū ñerō irideare bokabirikererā, Pilatore: “Wējēka ĩgūrē!” ārī sērēñurā. ²⁹ Irasirirā iripoegue Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadea pūgue ārīderosūta Jesúre āārīpererire iri odo, ĩgūrē curusague boadire āidiju, masāgobe ūtāyegue mádea gobegue pīnerā āārímá. ³⁰ ĩgūrē wējēkeremakū, Marīpu gapu boadiguere masūdi āārīmí. ³¹ ĩgū masādero puru, wárinurī deyoadi āārīmí ĩgū merāmarārē. Dupiyurogue ĩgūsā ĩgū merā Galileague wiri, Jerusalēgue wapikugorenarā waanerā āārímá. Dapagorare ĩsāta ĩgū masādire ĩānerā, ĩgūyare werema guayarārē.

³²⁻³³ Irasirirā yu, yu merāmu Bernabé musārē Jesúya kerere wererā aaribú. Iripoegue Marīpu ĩgū Jesús merā ōārō iriburire weredi āārīmí gua ñekūsāmarārē. ĩgū ārīderosūta guare ĩgūsā parāmerā āārīturiarārē irasirīdi āārīmí Jesúre boadiguere masūgū. Salmos wāikuri gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Yu magū āārā mu. Dapagā murē masāmakū yáa”, ārīdi āārīmí Marīpu. ³⁴ Gaji pūgue Marīpu āsū ārīdi āārīmí, Jesúre boadiguere masūburire, ĩgū dupu boabiriburire: “Iripoegue yu Davire: ‘Ōārō irigura’, ārīderosūta murē irigukoa”, ārīdi āārīmí. ³⁵ Gaji Salmos pū David ĩgū gojadea pūgue āsū ārī gojadi āārīmí: “Mu dorerire ōārō iridiya dupure neō boadorebirikoa”, ārī gojadi āārīmí. ³⁶ Diayeta werea. David okagu, Marīpu gāāmederosūta ĩgū āārīdeapoe marārē iritamunīkōadi āārīmí. ĩgū boadero puru, ĩgū ñekūsāmarā darārē yáaderogueta gajirā ĩgūrē yāanerā āārímá. ĩgūrē yáadero puru, ĩgūya dupu boakōayuro. ³⁷ Jesús Marīpu masūdiya dupu gapu neō boabiridero āārībú. ³⁸⁻³⁹ Musā āārīpererā Jesúya

kerere yu weremakū, òārō péka! Īgū merā marī ñerō irideare kātiri bokarākoa. Īgūrē buremurānorē Īgūsā ñerō irideare Marīpu kātigukumi. Moisés doreri iriri merā neō kātiri bokabirikoa. ⁴⁰ Irasirirā musā dapgora marā òārō pémasika! Musā òārō pémasibirimakū, iripogue marā Marīpuya kerere weredupiyunerā gojaderosūta musādere waarokoa. ⁴¹ Āsū āri gojanerā āārīmā Marīpuya wereniri gojadea pūgue:

Òārō péka, yure buridarimasā! Musā okarinurirē musārē gajino buro goerire ĩmugura. Gajirā musārē irire weremakū pékererā, buremubirikoa. Irasirirā musā buremubiridea waja béosūrākoa, āri gojanerā āārīmā,[☆]

āri wereyupu Pablo Antioquía marārē. ⁴² Pablosā irire were odo, wiriamakū, judío masaka āārīmerā iri wiigue nerēanerā Īgūsārē:

—Gaji siñajārīnu āārīmakū, guare irireta werenemoka doja! āri sērēñurā. ⁴³ Irasirirā iri wii nerēanerā wiriamakū, wārā judío masaka, judío masaka irirosū buremurāde Pablosā wererire buremusiā, Īgūsārē tayañurā. Irasirirā Pablosā Īgūsārē: “Marīpu musārē buro mañirī merā ĩāgūrē buremurirē neō piribirikōāka!” āriñurā.

⁴⁴ Gaji semana siñajārīnu āārīmakū, wārā iri makā marā Marīpuya kerere pémurā iri wiigue nerēñurā doja. ⁴⁵ Īgūsā wārā nerēmakū ĩārā, judío masaka Pablore buro ĩaturīñurā. Irasirirā ñerō wereniri merā Pablo wererire: “Diaye āārībea”, āriñurā. ⁴⁶ Īgūsā irasū ārīmakū pérā, Pablo, Bernabé güiro marirō merā Īgūsārē āriñurā:

—Marīpu dorederosūta gua musārē judío masakare ĩgūya kerere werepuroriadabu. Musā gapu irire neō gāāmebea. Marīpu purō perebiri okari opaburidere gāāmebea. Irasirirā gua judío masaka āārīmerā gapure iri kerere wererākoa. ⁴⁷ Āsūta doredi āārīmī Marīpu ĩgūya wereniri gojadea pūguere:

Musārē judío masaka āārīmerārē yaa kerere weredoregu pígukoa. Irasirigu ĩgūsārē āārīpererā i nikū marā musā irire weremakū pérānorē taugukoa perebiri peamegue waabonerārē, āri di āārīmī Marīpu, āri wereñurā.[☆]

⁴⁸ Īgūsā irasū ārīmakū pérā, judío masaka āārīmerā buro usuyari merā: “Marīpuya kere gapu òārī āārā”, āriñurā. Irasirirā Marīpu beyesūnerā, ĩgū purogue perebiri okari ĩgū sīsūmurā, Jesúre buremuñurā. ⁴⁹ Irasirirā Marīpuyare āārīpererogue iri nikū marārē weregorenāñurā. ⁵⁰ Irasirimakū ĩārā, surāyeri judío masaka Pablosārē ñerō wereniñurā. Īgūsā wererire pérā, gajirā wáro niyeru oparā judío masaka iririkurire buremurā nome Pablosā merā guañurā. Iri makā marā oparāde ĩgūsā merā guañurā. Irasirirā ĩgūsārē ñerō irinugā, ĩgūsāya nikūrē béowiukōāñurā. ⁵¹ Irasirirā Pablo, Bernabé ĩgūsāya gubu surire tuadea nikūwerare mojébeoñurā, iri makā marā ĩgūsā ñerī iriri waja ĩmurā. Irasiri odo, Iconiogue waakōāñurā. ⁵² Īgūsā waakeremakū, Jesúre buremurā gapu irogue āārīrā Ōāgū deyomarīgūrē opatari, buro usuyari merā dujañurā.

14

Pablo, Bernabé merā Iconiogue ejadea

1 Pablo, Bernabé merã Iconiogue eja, judío masaka nerērĩ wiigue ñajãa, Jesúya kerere wereñurã. Īgūsã weremakũ pérã, judío masaka, gajirã judío masaka ããrĩmerãde wãrã Jesúre b̄remunugãñurã. 2 Judío masaka Jesúyare péduamerã gapu, Jesúre b̄remurãrē ñerō wereníñurã. Judío masaka ããrĩmerãrē, Jesúre b̄remurã merã guamakũ iriñurã. Irasirirã judío masaka ããrĩmerã Jesúre b̄remurãrē ñerō gũñañurã. 3 Īgūsã irasũ gũñamakũ iãrã, Pablosã gapu yoaripoe irore duja, gũiro marĩrō merã: “Marĩpu masakare buro marĩ merã iãmi”, ãrĩ bueñurã. Īgūsã buemakũ, Marĩpu Īgũyare: “Diayeta buema”, ãrĩgũ, Īgũ turaro merã iri ĩmurĩrē Īgūsã irimakũ iritamuyupu. 4 Irasirirã iri makã marã dukawariñurã. Surãyeri judío masaka buerire gããmerã, gajirã Pablosã buerire gããmerã dujañurã. 5 Jesúya kerere gããmemerã: judío masaka, judío masaka ããrĩmerãde, oparã merã nerē, Pablosãrē ñerō ãrĩ, ütãyeri merã dea wējẽduañurã. 6-7 Īgūsã irasũ wējẽduarire pérã, Pablo, Bernabé merã Licaonia nikũgue duriwãgãñurã. Irogue eja, iro marãrē Jesúya kerere buegoreñañurã. Īgūsã irasũ buegorenarã, iri nikũ ããrĩrĩ makãrĩ Litra, Derbe wãĩkuri makãrĩgue ejañurã.

Listrague Pablora ütãyeri merã deadea

8 Listrague eja, sugũ neõ deyoaguguetã waamasĩbiridire iro doagure bokajañurã. 9 Irasirigũ irogue doagu, Pablo buemakũ péyupu. Īgũ pémakũ, Pablo su diayeta iãyupu Īgũrē. “Īi Jesúre b̄remumi. Īgũ yare taumasĩmi”, ãrĩ gũñakumi”, ãrĩ gũñayupu Pablo Īgũrē iãgũ. 10 Irasirigũ turaro merã: —Wãgãñugãkal ãrĩyupu Īgũrē.

Īgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, pariwãgãñugã waayupu. 11 Pablo Īgũrē irasirimakũ iãrã, Licaonia marã Īgūsã ya merã ãsũ ãrĩ gaguiniñurã:

—Marĩ b̄remurã ãmarõgue ããrãnerã ãma irirosũ deyorã marĩ puogue dijajama, ãrĩ gaguiniñurã.

12 Irasirirã Bernabére: “Marĩ b̄remurã opu Zeus wãĩkugu ããrĩmi”, ãrĩ wãiyenurã. Pablo gapure Īgūsãrē werepuoridĩ ããrĩmakũ: “Marĩ b̄remugũ Hermes wãĩkugu ããrĩmi”, ãrĩ wãiyenurã. 13 Iri makã ñajãrõ turo Zeure b̄remurĩ wii ããrĩyuro. Sugũ paĩ iri wiire koregu wekware, goori Īgũ ãmuadeare ãiwãgãyupu. Īgũ, iro marã merã wekware wējẽ soepeodũadiyupu Pablosãrē b̄remudũagu. 14 Īgūsã irasũ iridũamakũ iãrã, Pablosã Īgūsãya surire yegue, iro ããrĩrã watopegue ãmawãgã, ãsũ ãrĩ gaguiniñurã:

15 —Mũsã guare, ħnasirimurã irasũ yãri? Guade mũsã irirosũta masaka ããrã. Gua mũsãrē Marĩpuya kerere ãsũ ãrĩ wererã aaribú. Keori wead-eare béokõãka! Marĩpu okagu gapure b̄remuka! Īgũta ãmugasi, i nikũ, dia, ããrĩpererã i ãmugue ããrĩrãrē iridĩ ããrĩmi. 16 Iripoegue ããrĩpereri buri marãrē Īgūsã gããmerõ irimakũ kãmutabiridĩ ããrĩmi. 17 Masaka Īgũrē b̄remubirikeremakũ, marĩrē õãrõ irigu, Īgũ õãrõ ããrĩrikurire ĩmumi ããrĩpererãrē. Irasirigũ deko merẽmakũ yãmi. Marĩ oterire dukakũmakũ yãmi marĩ baaburire sigũ. Irasirigũ usũyari merã ããrĩmakũ yãmi marĩrē, ãrĩñurã Pablosã Īgūsãrē.

18 Īgūsã irasũ ãrĩmakũ pékererã, Pablosãrē b̄remudũarã, wekware wējẽ soepeodũadiñurã dapa. Pablosã gapu Īgūsãrē: “Iropata irika! Iririre pirikõãka!” ãrĩmakũ pérã, irire pirikõãñurã pama.

19 Puru gajirā judío masaka, Antioquía marā, Iconio marāde Listrague ejañurā. Irogue ejarā, Pablöre ñerō wereniñurā. Īgūsā irasū ārimakū pérā, iro marāde Īgū merā gua, Īgūrē ūtāyeri merā deañurā. Dea odo: “Īi kōmoakōāmi”, āri, iri makā turogue tūāwāgā meepíbéokōāñurā. 20 Īgūsā irasirikeremakū, Jesúre buremurā gapu Īgū puro nerējañurā. Īgūsā nerējamakū, wāgānugā, Īgūsā merā makāgue dujáakōāyupu doja. Gajinu gapu Bernabé merā Derbegue waayupu.

21 Irogue eja, Jesúya kerere wereñurā. Īgūsā weremakū pérā, wārā iro marā Jesúre buremuñurā. Irire were odo, Listrague goedujáañurā. Iro eja, Iconiogue waañurā. Puru Pisidiana makā Antioquíague ejañurā. 22 Iri makārĭgue weregorenarā, Jesúre buremurārē oārō āārĭrikamakū iriñurā. “Jesúre buremurĭrē neō piribirikōāka! Marĭpu Īgūyarārē doreroguerē waaduarā, oōguere wári poyari merā āārĭrākoa”, āri bueñurā Īgūsārē.

23 Puru iri makārĭku marārē Jesúre buremurārē iritamumurārē beyeñurā. Beye odo, bere, āsū āri sērēñurā Marĭpüre Īgūsā buremugārē:
—Gua Opu, ĩsā mūyarārē iritamuka! āriñurā.

Pablo, Bernabé merā Siria nikūma makā Antioquíague dujáadea

24 Īgūsā Pisidia nikūgue weregorenadero puru, Panfilia nikūgue ejañurā. 25 Iri nikūma makā Pergere Marĭpuya kerere were odoadero puru, Atalia wāikuri makāgue waañurā. 26 Iri makā āārānerā Antioquíague dujāarā, doodiru merā waañurā. Iripogue iri makā marā Jesúre buremurā Pablosārē iriupurorirā, Marĭpüre Īgūsāya āārĭburire āsū āri sērēbosanerā āārĭmā: “Guapu, mū maĭri merā ĩsārē mūyare buegorenamakū, oārō koreka!” āri sērēnerā āārĭmā. Irasirirā Pablo, Bernabé merā Īgūsā buedoreadeare buepeo, iri makārē goeñurā doja. 27 Irasirirā iri makārē goejarā, gajirā Jesúre buremurā merā nerē, āārĭpereri Īgūsā Marĭpu turari merā iriadeare, Marĭpu judío masaka āārĭmerādere Jesúre buremumakū iriadeare wereñurā Īgūsārē. 28 Yoaripoe iroguere Jesúre buremurā merā āārĭñurā.

15

Jerusalēgue Jesúre buremurā nerēdea

1 Pablo, Bernabé Antioquíague āārĭripoe gajirā Judea nikū marā irogue eja, Jesúre buremurārē āsū āri buenugāñurā.

—Moisés dorederosūta āārĭpererā musāya dupuma gasirogārē wiiribirimakū, Marĭpu musārē taubirikumi, āriñurā. 2 Īgūsā irire ārimakū pérā, Pablosā Īgūsā merā buro gāme guaseoñurā. Irasirirā Antioquía marā Jesúre buremurā Pablöre, Bernabé, gajirā iro marādere Jerusalēgue waamurārē beyeñurā. Āsū āriñurā: “Jerusalēgue waaka! Jesús buedoregu beyenerārē, Īgūsārē iritamurādere: ‘¿Judea marā buerire diayeta āārĭri?’ āri sērēñarā waaka!” āri iriñurā.

3 Irasirirā Jesúre buremurā Īgūsārē iriudero puru, Pablo, Bernabé merā Fenicia nikū waa, puru Samaria nikūrē tariwāgā, judío masaka āārĭmerā Īgūsā ñekūsāmarā buremunadeare piri, Marĭpuya gapure buremunugārĭ kerere wererā iriñurā Jesúre buremurārē. Irire pérā, āārĭpererā buro usuyañurā.

4 Pablosā Jerusalēgue ejamakū ĩārā, Jesúre buremurā, Jesús buedoregu beyenerā, Īgūsārē iritamurāde oārō usuyari merā bokatĭriñurā.

Irasirirā Pablo, Bernabé merā āārīpereri ĩgūsā Marīpu turari merā irideare wereñurā. ⁵ Iroguere surāyeri fariseo bumarā Jesúre bñremurā āārīñurā. Pablosā weremakū pékererā, ĩgūsā gapu wāgānugā, āsū ārīñurā:

—Judío masaka āārīmerā Jesúre bñremurā, ĩgūsāya dupuma gasirogārē wiiriburo. “Moisēs doredeare irika musāde!” ārīrō gāāmea ĩgūsārē, ārīñurā.

⁶ ĩgūsā irasū ārīmakū pé, Jesús buedoregu beyenerā, gajirā ĩgūsārē iritamurā nerē, irire āmuduarā wereniñurā. ⁷ ĩgūsā yoaripoe wereniadero puru, Pedro wāgānugā, wereyupu ĩgūsārē:

—Yaarā, oārō péka yure! Iripoegue, yu musā merā āārīgūrē Marīpu beyedi āārīmí, yure ĩgūya kerere judío masaka āārīmerārē weredoregu. Irasirigu ĩgū masakare tauri kerere werea, Jesúre bñremuburo, ārīgā.

⁸ Marīpu āārīpererā gūñarīrē masīgū, judío masaka āārīmerārē Jesúre bñremurārē: “Yaarā āārīma”, ārī ĩmubu, ĩgūsādere Ōāgū deyomarīgārē iriumi marīrē iriuderosūta. ⁹ Irasirigu marīrē ĩgūsā merā surosū ĩāmi. ĩgūsā Jesúre bñremumakū, ĩgūsādere ĩgūsā gūñarīgue oārō āārīrikumakū yāmi.

¹⁰ Marīpu Moisére doreri pídeare marī ñekūsāmarā bokatīūbirinerā āārīmá. Marīde ĩgūsā irirosū bokatīūbirikererā, ¿nasirimurā Jesúre bñremurārē judío masaka āārīmerārē irire iridorebukuri? ¿Nasirimurā Marīpu judío masaka āārīmerārē ĩgūyarā āārīmakū iririre: “Iro āārībea”, ārī gūñabukuri?

¹¹ Āsū gapu gūñarō gāāmea. Marī Opu Jesús marīrē maĩrī merā, Marīpu marīrē taumi. Irasirigu marīrē taurosūta judío masaka āārīmerādere taumi, ārīyupu Pedro ĩgūsārē.

¹² ĩgū irasū ārīmakū pérā, āārīpererā toepereakōāñurā. Irasirirā Pablo, Bernabé merā judío masaka āārīmerā watopegue Marīpu turari merā ĩgūsā iri ĩmudeare weremakū oārō péñurā. ¹³ ĩgūsā irire were oodadero puru, Santiagode wereyupu:

—Yaarā, péka yure! ¹⁴ Marīpu judío masaka āārīmerārē ĩgūyarā āārīñugāmakū neō irideare weresiami Simón Pedro musārē. ¹⁵ Marīpuya kerere weredupiyunerā werederosūta waabu judío masaka āārīmerārē. Marīpuya werenĩrī gojadea pūgue āsū ārī gojanerā āārīmá ĩgū ārīdeare gojarā:

¹⁶ Puru Daviya bumarā ĩgūsā oparā āārīdea pereadero purugue dupaturi ĩgū parāmi āārīturiagure ĩgūsā Opu sóogura doja. Irasirigu ĩgūyarārē ĩgūsā oārō āārīrikumakū irigukoa.

¹⁷⁻¹⁸ Irasirirā āārīpererā judío masaka āārīmerā yu beyenerā, yure ĩgūsā Opure bñremurākuma, ārīmi Marīpu masakare irire masidoregu, ārī gojanerā āārīmá.✠

¹⁹ Irasirigu āsū gūñāa yu. Judío masaka āārīmerārē Jesúre bñremunugārārē wári: “Āsū irika!” ārī garibobirikōārō gāāmea marīrē.

²⁰ Irasirirā marī ĩgūsārē āsū ārī gojarā: “Keori weadea puro baari pídeare baabirikōāka! Nome merā ñerō iribirikōāka! Nomedē āma merā ñerō iribirikōāka! Waimurā wānugū biu wējēanerāya díkuri díire baabirikōāka! Díre iiribirikōāka!” ārī gojarā! ²¹ Iripoegueta marī nerērī wiirigue siñajārīñuriku Marīpu Moisére doreri pídeare masaka buema. Irasirirā āārīpereri makārī marā iri dorerire masíkuma. Irasirirā yu ārādea ditare gojarā! ārīyupu Santiago ĩgūsārē.

Judío masaka āārīmerārē gojadea

22 Irasirirā Jesús buedoregu beyenerā, ĩgūsārē iritamurā, gajirā āārīpererā Jesúre buremurā merā Santiago ārādeare: “Irasūta irirā!” ārī, ĩgūsā merāmarā pērārē beyeñurā Antioquíague Pablo, Bernabé merā waamurārē. Irasirirā Judare, Silare beyeñurā. Judata, “Barsabás” wāikayupu. ĩgūsā Jesúre buremurā watopegue āārīrā oparā irirosū āārīrā āārīñurā. 23 Puru ĩgūsā gojadea pūrē ĩgūsā merā iriñurā. Āsū ārī gojañurā:

Gua, Jesús buedoregu beyenerā, guare iritamurā, gajirā Jesúre buremurā òogue āārīrā òadorea musārē.

Āārīpererā judío masaka āārīmerā Antioquíague, Siriague, Ciliciague āārīrārē Jesúre buremurārē òadorea.

24 Gajirā gua merāmarā musā purogue ejarā, musārē garibogorenañurā. Musāya dupuma gasirogārē wiiridore: “Āārīpereri Moisés doredeare irika!” ārīgorenañurā. Gua gapu ĩgūsārē irire: “Buerā waaka!” ārībiradibu. 25 Irasirirā gua āārīpererā nerē, gua merāmarā Judas, Silas wāikurārē beyeabu musā purogue iriumurā. ĩgūsā marī maīrā Pablo, Bernabé merā waarākuma. 26 Masaka Pablosārēta Jesucristo marī Opuya kerere güiro marīrō merā buemakū wējēboyaunanerā āārīmā. Mérōgā tarinerā āārīmā. 27 Judasā musā purogue ejarā, gua gojadeare wererākuma. 28 Ōāgū deyomarīgū guare güñarī sīrōsūta: “Gaji dorerire pībirikoa musārē”, ārī güñāa. Irasirirā i doreri ditare pīrākoa: 29 “Keori weadea puro baari pīdeare baabirikōāka! Díre iirībirikōāka! Waimurā wānugū biu wējēanerāya dīkuri díre baabirikōāka! Nome merā ñerō iribirikōāka! Nomede āma merā ñerō iribirikōāka!” I gua dorerire irirā, òārīrē irirākoa musā. Iropata āārā musārē gua wereduari, ārī gojañurā Jesúre buremurā Jerusalēgue āārīrā.

30 Iri pūrē goja odo, Pablosārē: “Ōārō waaka!” ārī seretuñurā. Puru Pablosā Antioquíague waañurā. Irogue eja, Jesúre buremurārē siiu needō, iri pūrē wiañurā. 31 Iri pūrē bue odo, òārī ĩgūsā were gojadeare ĩārā, buro usuyañurā. 32 Judas, Silas merā Marīpuya kerere weredupiyurā āārīñurā. Irasirirā Jesúre buremurārē Marīpu ĩgūsārē weredoredeare wereñurā. ĩgūsā weremakū pérā, Jesúre buremurā gapu usuya, òārō güñaturari merā dujañurā. 33 Judas iroguere yoawayaripoe āārī: “Dujáagu yáa”, ārī seretuyupu iro marārē. Irasū ārīmakū pé: “Ōārō waaka! Buro siñajārī merā dujáaka Jerusalēgue. Ōāburo iro marā, musārē iriuanerā”, ārī dujuñurā. ĩgūsā irasū ārādero puru, Judas, gajirā merā Jerusalēgue dujáakōāyupu doja. 34 Silas gapu: “Ōogue dujagura”, ārī güñasīā, Antioquíague dujakōāyupu dapa. 35 Pablo, Bernabé merā yoawayaripoe iroguere dujañurā. Irasirirā wárā gajirā merā iro marārē bue, marī Opu Jesúya kerere weregorenañurā.

Dupaturi Pablo Jesúya kerere buegorenagū waadea

36 Mérōgā puru Pablo Bernabére wereyupu:

—Nāka, āārīpereri makārī marī Opu Jesúya kerere marī buegorenadea makārī marārē: “¿Naásū āārīrikuri?” ārī, ĩāgorenarā! ārīyupu.

37 ĩgū irasū ārīmakū pégu, Bernabé gapu Juan Marcove āiāduadiyupu. 38 Dupiyurogue Juan Marcos ĩgūsā merā Panfiliague āārīgū, ĩgūsā moārīrē bokatūbiridea waja Pablo dupaturi ĩgūrē āiāduabiriyupu. Irasirigū Bernabére: “ĩgūrē āiābirimakūdere òārokoa”, ārīyupu. 39 Irasirirā ĩgūsā basi irire buro gāme guaseo, dukawariakōañurā. Irasirigū Bernabé gapu Juan

Marcosre ãiayupũ, doódiru merã Chipre nuḡũrõḡue waagũ. ⁴⁰ Pablode Silare beyeyupũ ĩḡũ merã waabure. ĩḡũsã buerã waaburi dupiyuro Jesũre buremurã ĩḡũsãrẽ: “Marĩ Opũ mũsãrẽ maĩḡũ õãrõ koreburo”, ãrĩ sãrẽbosa, iriũñurã. ⁴¹ Irasirirã Siria nikũ, Cilicia nikũdere tariwãḡã, Jesũre buremurãrẽ ĩḡũyare bue, õãrõ ḡũñaturamakũ iriñurã ĩḡũsãrẽ.

16

Timoteo, Pablo, Silasãrẽ wapikũwãḡãdea

¹ Pũrũ Pablo, Silas merã Derbegue, Listrague ejañurã. Irogue ejarã, Timoteore Jesũre buremugũrẽ bokajañurã. ĩḡũ pagode Jesũre buremugõ, judío masako ããriyupo. Pagũ gapũ griego masakũ ããriyupo. ² Jesũre buremurã Listra marã, Iconio marãde Timoteore: “Õãḡũ ããrĩmi”, ãrĩ ĩãñurã. ³ Irasirigũ Pablo Timoteore ĩḡũrẽ wapikũbure ãĩaduayupũ. Judío masaka iri nikũ marã gapũ Timoteo pagũ griego masakũ ããrĩrĩrẽ masĩñurã. Irasirigũ Pablo ĩḡũsã merã guamakũ iridũabi, Timoteoya dũpũma gasiroḡãrẽ wiiriyupũ judío masaka irinarõsũ irigũ. ⁴ Pũrũ Pablo, Timoteo merã waa, ĩḡũsã gojãdea pũmarẽ Jesũre buremurãrẽ ĩḡũsã ejari makãrĩ marãrẽ wereñurã. Iri pũ Jerusalẽḡue Jesús buedoreḡũ beyenerã, ĩḡũsãrẽ iritamurã: “Ãsũ irika!” ãrĩ gojãdea pũ ããriyuro. ⁵ ĩḡũsã irire weremakũ pãrã, Jesũre buremurã: “Jãũ”, ãrĩ, ḡũñaturari merã Jesũre buremunemoñurã. Gajirãde ãmũrikũ Jesũre buremubirinerã, buremunemowãḡãñurã.

Pablo kãrõḡue irirosũ Macedoniamũrẽ ĩãdea

⁶⁻⁷ Pũrũ Pablosã Asia nikũḡue Jesũya kerere buerã waadũarãrẽ Õãḡũ deyomarĩḡũ waadorebiriyupũ. Irasirirã ĩḡũsã Frigia nikũrẽ taria, Galacia nikũdere taria, Misia nikũ tũrogue eja, Bitinia nikũḡue waadũadiñurã. Õãḡũ deyomarĩḡũ gapũ iroguedere waadorebiriyupũ. ⁸ Irasirirã Misia nikũ tũrore tariwãḡã, Troas wãĩkũri makãḡue buajañurã. ⁹ Irogue iri ñamirẽ Pablo kãrõḡue irirosũ sugũ Macedonia nikũmũ ĩḡũ pũro nĩmakũ ĩãyupũ. “ḡũare Macedonia marãrẽ iritamugũ aarika!” ãrĩ siiuyupũ. ¹⁰ Pablo kãrõ irirosũ waadeare ḡũare weremakũ pãrã: “Marĩpũ iri nikũ marãrẽ ĩḡũya kerere weredoreḡũ iriugũ irikumĩ marĩrẽ”, ãrĩ ḡũña, ḡũayare ãmu, Macedoniague waakõãbũ. ((Yũ Lucas i pũrẽ gojabude ĩḡũsã merã waabũ.))

Pablo, Silas merã Filipogue waadea

¹¹ Irasirirã Troague ããrãnerã doódiru merã Samotracia wãĩkũri nuḡũrõḡue taribuja, gajinũ gapũ Neãpoligue waabũ. ¹² Iri makãrẽ taria, Filipino romano marãya makãḡue ejabũ. Iri makãta Macedonia nikũma makãrĩrẽ doreri makã ããrĩbũ. Iroguere yoaweyaripoe ããrĩbũ. ¹³ Judío masaka siñajãrĩnũ ããrĩmakũ, ĩḡũsã Marĩpure sãrẽrã nerẽnarõrẽ ãmarã waarã, iri makã tũro, dia wekague waabũ. Irogue eja, iro nerẽanerã nomerẽ Jesũya kerere were doanĩbũ. ¹⁴ Iroguere sugo Tiatira wãĩkũri makãmo, Lidia wãĩkũgo õãrĩ surĩ diari surĩre duarimasõ ããrĩmõ. Marĩpure buremugõ ããrĩmõ. Irasirigũ Marĩpũ igore Pablo wererire õãrõ pãmasĩrĩ merã pé buremumakũ irimi. ¹⁵ Irasirigũ Pablo igore, igoya wii marã ããrĩpererãrẽ deko merã wãiyemi. ĩḡũ wãĩyeadero pũrũ, ãsũ ãrĩmo: —Mũsã yũre: “Diyeta Jesũre buremugõ ããrĩmo”, ãrĩ ḡũñarã, yaa wiigũ dujaka! ãrĩmo ḡũare.

Igo irasũ ārĩmakũ pérã, igoya wiigüe dujabũ.

¹⁶ Sunũ iro marã Marĩpure sērērã nerēnarōgue dupaturi waarã, wãtĩ ñajãsũdeore bokajabũ. Igo gajirãrē moãboego ãārĩmó. Irasirigo wãtĩ masĩrĩ sĩrĩ merã masakare: “Ãsũ waarokoa musãrē”, ārĩboka, wáro niyeru wajatabosamo igo oparãrē. ¹⁷ Igo gua noó waaró gua merã waagó, ãsũ ārĩ gaguinĩmo:

—Īgũsã Marĩpu ãārĩpererãrē doregure moãboerimasã ãārĩma. Marĩpu marĩrē tauri kerere werema musãrē, ārĩ gaguinĩmo.

¹⁸ Wárinurĩ guare garibomakũ, Pablo gãmenugã, wãtĩ igoguere ãārĩgũrē ãsũ ārĩmi:

—Jesucristo wãĩ merã, Īgũ turari merã murē: “Igore iropata wirika!” ārĩmi.

Īgũ irasũ ārĩmakũta, wãtĩ igore wiriakõãmi.

¹⁹ Wãtĩ igore wiriadero purũ, masakare: “Ãsũ waarokoa”, ārĩ were-masĩbiri, igo oparãrē niyeru wajatanemobosabirimo pama. Irasirirã, igo oparã gapũ Pablo, Silare ñeã, iri makã marã oparã purogue ãĩãma. ²⁰ Purũ weresãrĩrē beyerimasã purogue Īgũsãrē ãija, ãsũ ārĩma:

—Īsã judío masaka ãārĩma. Marĩya makã marãrē gariborã yãma. ²¹ Īgũsã marĩrē buerã, marĩ romano marã iririkurire iridorebema. Irasirirã Īgũsã buerire gããmebea. Īgũsã doreridere irimasĩbea, ārĩma.

²² Īgũsã irasũ ārĩmakũ pérã, masaka wãrã irogue ãārĩrã Pablosã merã guama. Weresãrĩrē beyerimasã gapũ Pablosãya surire túweadore, yuku merã tãrãdorema. ²³ Īgũsãrē buró tãrã odo, peresu irima. Īgũsãrē korebure õãrõ ĩaduripídorema. ²⁴ Irasirigũ Īgũsãrē koregũ gapũ iri wii dekoma taribugue Īgũsãrē Īgũsãya guburire taboa majĩrĩma goberigüe suadobo, õãrõ biadobokõãyupũ.

²⁵ Purũ ñami deko ãārĩmakũ, Pablosã Marĩpure sērē, bayapeoñurã. Īgũsã irasũ bayamakũ, gajirã peresugue ãārĩrã péñurã. ²⁶ Īgũsã bayaripoe gũñaña marĩrõ nikũ buró ñomeyuro. Irasiriro iri wiide buró gãmeña, suro merã ãārĩpereri iri wiima makãpurori tũpãpereakõãyuro. Peresugue ãārĩrãrē Īgũsã kõmedari merã suadeadaride kurakõãyuro. ²⁷ Irasũ waamakũ, Īgũsãrē koregũ yobe, iri wiima makãpurori toyomakũ ĩãgũ: “Peresu ããrãnerã duriwiriapereakõãñuma”, ārĩ gũñayupũ. Irasirigũ Īgũya sareri majĩrē ãĩ, Īgũ basi sareboadũagu iriadiyupũ. ²⁸ Īgũ irasirimakũ ĩãgũ, Pablo ĩgũrē gaguinĩyupũ:

—Mu basi ñerõ neõ iribirikõãka! ãārĩperekõãa gua, ārĩyupũ.

²⁹ Īgũ irasũ ārĩmakũ pégu, sĩãgodore, Pablosã puró ãmawãgã, Īgũsãya guburi puró naradari merã ejamejãyupũ. ³⁰ Purũ Īgũsãrē ãĩwĩu, ãsũ ārĩ sērēñayupũ:

—¿Nasirigukuri, yũ Marĩpu yure taumakũ gããmegũ? ³¹ Pablosã yũjuñurã:

—Marĩ Opũ Jesucristore buremuka! Mũya wii marãde ĩgũrē buremuburo. Musã ĩgũrē buremumakũ ĩãgũ, Marĩpu musãrē taugakumi, ārĩñurã.

³² Irasũ ārĩ odo, Īgũya wii marãdere Jesũya kerere wereñurã. ³³ Ñami deko purũ Īgũsãrē koreadi Īgũsãya kãmirē koeyupũ. Īgũ koe odoadero purũ, Pablosã ĩgũrē, ĩgũya wii marãdere deko merã wãiyenurã. ³⁴ Īgũsãrē wãiyeadero purũ, Pablosãrē ĩgũya wiigüe ãĩa, baari ejoyupũ. Īgũ, ĩgũya wii marã merã Marĩpure buremusĩã, buró usyãñurã.

³⁵ Boyoripoe oparā surarare iriñurā, peresu wii koregure Pablosārē wiudorerā. ³⁶ Iri wii koregu irire pégu, Pablosārē ārīyupu:

—Oparā musārē wiridoreañurā. Irasirirā güiro marĩo usuyari merā wirika! ārīyupu.

³⁷ Īgū irasū ārīmakū pégu, Pablo gapu ārīyupu surarare:

—Oparā gua ñerō irideare bokabirikererā, masaka wárā ĩūrō guare tārādoreama. Īgūsā, gua romano marā āārīkeremakū, tārādoreama. Puru peresu iriama. ¿Dapague guare masaka ĩābero wiuduari? Āārībea. Īgūsā basita wiurā aariburo guare, ārīyupu Pablo.

³⁸ Īgū irasū ārīmakū pérā, surara Pablo ārādeare oparārē wererā waañurā. Pablo, Silas romano marā āārīma, ārīĩ kerere pérā, oparā güigorañurā. ³⁹ Irasirirā Pablosā puro ejarā, āsū ārīñurā:

—Kātika, gua musārē peresu iriadeare! Irasū ārīodo, Īgūsārē peresugue āārānerārē wiu: “Guaya makārē wirika!” ārīñurā. ⁴⁰ Irasirirā Pablosā peresugue āārānerā wiria, Lidia ya wiigue waañurā. Irogue eja, Jesúre buremurā nerēanerārē bokajarā, òārō güñaturanemomakū iriñurā. Puru waakōñurā.

17

Tesalónica marā Pablo, Silas merā guadea

¹ Pablo, Silas merā waarā, Anfípore, Apoloniare taria, Tesalónicague ejañurā. Iri makāguere judío masaka nerēĩ wii āārīyuro. ² Irogue eja, Pablo iri wiigue waayupu Īgū gaji makārīrē irinaderosūta. Ħre semana judío masaka siñajārīñurī āārīmakū, iro marārē Marīpuyare werenayupu.

³ Āsū ārī bueyupu:

—Marīpu iriudi, Cristo āārīmi. Marī ñerō iridea waja ñerō taridi āārīmí. Īgū boadero puru, Marīpu gapu Īgūrē masūdi āārīmí marī òārō āārīburire. Ĩĩ Jesús yu āsū ārī weregu, Īgūta Cristo āārīmi marīrē taugu. Āsūta ārī werea, Marīpuya kerere Īgūsā gojadea pūguere, ārī wereyupu.

⁴ Īgū irasū ārīmakū pérā, surāyeri judío masaka Īgū wererire: “Diyeta āārā”, ārī buremuñurā. Irasirirā Pablosā merā waañurā. Gajirā wárā griego masaka Marīpure buremurīmasā, oparā nomede, Pablo wererire pérā, buremuñurā. Irasirirā Īgūsāde Īgūsā merā waañurā. ⁵ Gajirā judío masaka irasirimakū ĩārā, Pablosārē ĩāturi, wárā ñerā moāmerārē siu needō: “Pablo Īgū merāmarā merā ñerō irigu yámi”, ārī gaguinírā waaka i makā marārē, ārī iriñurā. Irasū ārī gaguinírā, āārīpererā iri makā marārē Pablosā merā guamakū iriñurā. Irasirirā Jesúre buremugū Jasón wāĩkuguya wiima makāpurore turaro merā tūākoro, ñajāa, Pablosārē āmadiñurā masakaguere wiaduārā. ⁶ Īgūsārē bokabirisīā, Jasōrē, gajirā Jesúre buremurādere ñeā tūāwāgā, iri makā marā oparā purogue āia, irogue eja, gaguiníñurā:

—Pablosā āārīpererogue masakare gariborā iriama. Dapagorare marīya makārē ejasiana. ⁷ Ĩĩ Jasón Īgūsārē Īgūya wiigue ñajādoreami. Ĩīsā āārīpereri marī romano marā opu dorerire tarinugāma. “Gajigu musā Opu, Jesús wāĩkugu āārīmi”, ārī buema masakare, ārī gaguiníñurā oparārē.

⁸ Īgūsā irasū ārī gaguinimakū pérā, āārīpererā iri makā marā, Īgūsā oparāde Pablosā merā guañurā. “¿Naásū waáari?” ārī gaguinísirikōñurā.

⁹ Irasirirā oparā Jasōrē, Īgū merāmarādere peresu waadoremerā: “Dupaturī Pablosārē iritamubirikōāka!” āri, niyeru wajaridore, wiukōāñurā.

Pablo, Silas merā Bereague ejadea

¹⁰ Puru iri ñamita Jesúre buremurā Pablosārē Bereague iriukōāñurā. Irogue eja, judío masaka nerērī wiigüe waañurā. ¹¹ Judío masaka Berea marā gapu Tesalónica marā nemorō Jesúya kerere oārō péduañurā. Irasirirā irire: “¿Diayeta āārīrī?” āri masīduarā, umariku Marīpuya werenīrī gojadea pūmarē bueníkōāñurā. ¹² Irasirirā wārā Jesúre buremuñurā. Gajirā griego masakade, iri makā marā oparā nomede buremuñurā. ¹³ Pablo, Berea marārē Marīpuyare wereri kerere pérā, Tesalónica marā judío masaka ejañurā. Irore eja, Berea marārē kere āri, Pablosā merā guamakū iriñurā. ¹⁴ Īgūsā irasirimakū ĩārā, Jesúre buremurā Pablöre mumurō merā dia wādiya turogue iriñurā. Īgū merāmarā gapu Silas, Timoteo merā Bereague dujañurā. ¹⁵ Pablöre āiwāgānerā Atenas wāikuri makāgue eja, Īgūrē irogue pí, Bereague gāme dujáakōāñurā doja. Irogue dujajarā, Pablo Īgū: “Murīgora Silas, Timoteode oōgue aariburo”, āri kere iriuadeare wereñurā Īgūsārē.

Pablo Atenague āārīdea

¹⁶ Pablo Atenague Silas, Timoteore yūgu, iri makā marā keori weadeare wāri opamakū ĩāgū, buro bujawereyupu. ¹⁷ Irasirigū judío masaka nerērī wiigüe Īgūsā merā werenīgū waayupu. Iroguere gajirā judío masaka āārīmerā Marīpuye buremurā āārīñurā. Īgūsā merādere wereniyupu. Umariku iri makā marā Īgū bokajarā merā wereniyupu. ¹⁸ Gajirā umade Epicúreos wāikuri bumarāyare buerimasā, gajirā Estoicos wāikuri bumarāyare buerimasā Pablo merā wereniñurā. Īgū weremakū pérā, āsū āri gāme sērēñañurā:

—¿Naásū āri wereduagu yāri, ĩi iropa werenīgū? āriñurā.

Pablo Jesúyare, Īgū masā murīadeare weremakū pérā, gajirā āsū āriñurā:

—Gajiro marā Īgūsā buremurāyare weregu irikumi, āriñurā. ¹⁹ Irasirirā Īgūsā nerērō Areópago wāikurogue Pablöre āiñurā. Irogue āija, Īgūrē āriñurā:

—Gua maama bueri mu wererire masīduakoa. ²⁰ Mu bueri gajirosū āārā. Irasirirā gua: “¿Naásū āriñuaro yāri iri?” āri masīduakoa, āriñurā Pablöre.

²¹ Āārīpererā Atenas marā, gajiro marā iri makā ejanerāde maama bueri ditare wereniduañurā.

²² Irasirigū Pablo Areópagogue Īgūrē āijadero puru, wāgānugā, āsū āri wereyupu Īgūsārē:

—Keori weadeare musā āārīpererā oārō buremua. Irire masīa yu. ²³ I makā musāya makārē naagorenagū, musā buremurōrē ĩābu. Sugū musā buremugūrē sīdea soepeorogue gojatúdeadere ĩābu. “Umugasigüe marā Opū marī masīña marīgūrē buremurō āārā”, āri gojatúdeare ĩābu. Musā Īgūrē masībirikeremakū, Īgūrēta werea yu musārē, āriyupu Pablo. Irasū āri odo, ārinemoyupu doja:

²⁴ —Marīpu i umarē āārīpereri iridi āārīmī. Umugasī, i nikū Opū āārīmī. Masaka irīdea wiirire āārībemi. ²⁵ Marī iritamurīrē gāānebemi. Īgū gapu marīrē iritamumi. Marī āārīrikurire, āārīpereri gajinodere sīmi. Okari opamakū yāmi. Yujūāimakū yāmi marīrē.

²⁶ 'Marĩpu sugu ũmũũ merãta ããrĩpereri buri marã ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ, ĩgũsãrẽ i nikũ ããrĩpererogue ããrĩburo, ãrĩgũ. “Ōõpa yoaripoe okarãkuma ĩgũsã ããrĩrõguere”, ãrĩ pídi ããrĩmĩ. ²⁷ Marĩpu: “Yũre ãmarã bokaburo”, ãrĩgũ, irasiridi ããrĩmĩ. ĩgũrẽ marĩ bokaburo, ãrĩgũ, yoarogue ããrĩbemi. Marĩ merãta ããrĩmĩ. ²⁸ Marĩpu marĩrẽ ããrĩmakũ yãmi. ĩgũ marĩmakũ marĩbukuyo. Marĩ okari, marĩ irimasĩrĩ, marĩ ããrĩrikurire sigũ ããrĩmĩ. Musã bayarire gojarimasãde ãsũ ãrĩ gojanerã ããrĩmã: “Marĩde ũmũgasigwe marã Opũ pũrã ããrã”, ãrĩ gojanerã ããrĩmã. ²⁹ Irasirirã marĩ ĩgũ pũrã ããrĩrã, keori masaka weadeare ĩgũsã gũñarõ merã irideare: “Marĩpu irirosũ ããrĩmĩ”, ãrĩ gũñabirikõãrã! Marĩpu, masaka oro, plata, ũtãyeri merã keori weadea irirosũ ããrĩbemi. ³⁰ Marĩpu iripogue marã ĩgũrẽ masĩmerã ĩgũrẽ buremubirimakũ irasũ ããrĩmĩ. Irasirigũ, dapaguere pama marĩrẽ ããrĩpererã i nikũgue ããrĩrãrẽ: “Musã ñerõ irideare bujawereka! Musã gũñarĩrẽ gorawayuka!” ãrĩmĩ. ³¹ Pũru Marĩpu ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnũ ejamakũ, ĩgũ beyedi Jesús merã ããrĩpererã i nikũgue ããrĩrãrẽ diayeta irigũkumi õãrãrẽ beye, ñerã gapũre béobu. Jesús boadero pũru, Marĩpu ĩgũrẽ masũgũ, ĩgũ beyedi ããrĩrĩrẽ ĩmudi ããrĩmĩ ããrĩpererãrẽ, ãrĩ wereyupũ Pablo Atenas marãrẽ.

³² ĩgũ Jesús boadigue masãdeare weremakũ pérã, gajirã ĩgũrẽ ubu burikõãñurã. Gajirã gapũ:

—Dupaturi ire mũ weremakũ péduakoa doja, ãrĩñurã.

³³ Pablo ĩgũsãrẽ piri waakõãyupũ. ³⁴ Gajirã, ĩgũ wererire pénemoduarã ĩgũ merã waañurã. Irasirirã Jesũre buremunũgãñurã. ĩgũsã merã sugu Dionisio wãikũgu Areópagogue oparã merã nerẽrĩmasũ ããrĩyupũ. Gajigo Dámaris wãikũgode gajirã merã Jesũre buremunũgãyupũ.

18

Pablo Corintogue ejadea

¹ Pũru Pablo Atenague ããrãdi waa, Corinto wãikũri makãgue ejayupũ. ² Irogue judío masakũ Aquila wãikũgũre Ponto nikũmũrẽ bokajayupũ. Aquila, ĩgũ marãpo Priscila merã Italia nikũgue ããrĩnerã ããrãdima. ĩgũsã irogue ããrĩripoe romano marã opũ Claudio wãikũgu ããrĩpererã judío masakare Romarẽ wiridoremakũ, Aquila ĩgũ marãpo merã Corintogue ejanerã ããrĩmã. ĩgũsã irogue ããrĩmakũ, Pablo ĩgũsãrẽ ããrĩgũ waayupũ. ³ ĩgũde ĩgũsã moãrikurĩnorẽta moãgũ ããrĩyupũ. Irasirigũ dujakõãyupũ ĩgũsã merã moãbu. ĩgũsã surĩ gasiri merã wiiri irirã ããrĩñurã. ⁴ Pablo, judío masaka siñajãrĩnũrikũ ĩgũsã nerẽrĩ wiigue waa, judío masakare, judío masaka ããrĩmerãdere Jesũya kerere werenayupũ, ĩgũsã iri kerere: “Diayeta ããrã”, ãrĩ gũñaburo, ãrĩgũ.

⁵ Timoteo, Silas merã Macedoniague ããrãnerã Pablo pũrogue ĩgũsã ejadero pũru, Pablo surĩ gasiri merã wiiri moãrĩrẽ piri, ũmũrikũ judío masakare Jesũya kerere diaye ãrĩrĩ merã bueyupũ:

—Jesũs ããrĩmĩ marĩ yoaripoe yũdi. ĩgũta Marĩpu iriudi, Cristo ããrĩmĩ, ãrĩyupũ.

⁶ ĩgũ irasũ ãrĩ buekeremakũ, judío masaka gapũ ĩgũrẽ péduabirĩñurã. Irasirigũ ĩgũsã ñerõ werenĩrĩ merã ĩgũrẽ werewũamakũ pégu, Pablo ĩgũsãrẽ: “Buenemobirĩkoa”, ãrĩ ĩmũgũ ĩgũya surĩre iroma nikũ tuadeare pásiri, ãsũ ãrĩyupũ:

—Marĩpu dorederosũta musãrẽ bueabu. Musã gapu yure péduabea. Irasirirã musã péduabiri waja perebiri peamegue waarãkoa. Irasirigu yu musãrẽ bueadeare pirigukoa. Dapagorare judío masaka ããrĩmerãrẽ buegu waagura, ãrĩyupu.

⁷ Irasũ ãrĩ, iri wiigüe ããrãdi wiria, Ticio Justo wãikũya wiigüe waayupu. Ìgũya wii judío masaka nerẽrĩ wii taro ããrĩyuro. Ìgũ Marĩpure buremugũ ããrĩyupu. ⁸ Nerẽrĩ wii opu Crispo wãikũgu, ããrĩpererã Ìgũya wii marãde Jesure buremuñurã. Gajirã Corinto marãde wãrã Jesũya kerere pérã, Ìgũrẽ buremunugãñurã. Irasirirã deko merã wãiyesũñurã, Ìgũsã Jesure buremurĩrẽ Ìmurã. ⁹ Su ñami Pablöre kërögüe irirosũ marĩ Opu Ìgũrẽ ãsũ ãrĩ wereyupu:

—Güibirikõãka! Neõ piriro marĩrõ yaa kerere buenikõãka i makã marãrẽ! ¹⁰ Yu, mu merã ããrã. Irasirirã masaka murẽ ñerõ irimasĩbema. I makãrẽ wãrã yaarã ããrĩma, ãrĩyupu.

¹¹ Irasirigu Pablo iro marã merã su bojori gaji bojori deko ããrĩyupu Marĩpuya kerere buegu.

¹² Iripoere romanomu Galiõn wãikũgu Acaya nikũ marã opu ããrĩripoe judío masaka suro merã nerẽ, Pablöre ñeã, Galiõn purogue ãija, ¹³ ãsũ ãrĩñurã:

—Ïi masakare: “Ãsũ gapu irika, Marĩpure buremurã!” ãrĩ buegu, i nikũma doreri gapure béodoremi, ãrĩñurã Galiõrẽ.

¹⁴ Ìgũsã irasũ ãrĩmakũ, Pablo Ìgũsãrẽ werebu iriripoeta Galiõn gapu judío masakare ãrĩyupu:

—Ìgũ ñerõ iriadero puru tamerãrẽ yu péboakuyo musã judío masaka weresãrĩrẽ. ¹⁵ Musã dorerire tarinugãmakũ, musã basi ãmuka! Ire masĩbea yu. Irasirigu irire: “Irasũta irika!” ãrĩmasĩbirikoa, ãrĩyupu.

¹⁶ Irasũ ãrĩgũta Ìgũyarã surarare Pablöre weresãrãrẽ béowiudoreyupu. ¹⁷ Irasirimakũ Ìãrã, ããrĩpererã iri wii ããrĩrã Sóstenẽrẽ judío masaka nerẽrĩ wii opure ñeã, Galiõn Ìurõ páñurã. Ìgũsã pámakũ Ìãgũ, Galiõn gapu: “Ìgũsã gããmerõ iriburo”, ãrĩ Ìãkõãyupu.

Pablo Antioquíague goedujáa, dupaturi buegorenadea

¹⁸ Pablo Corintogue yoaripoe ããrĩyupu dapa. Puru Jesure buremurãrẽ: “Waagú yáa”, ãrĩ odo, doódiru merã Priscila, Aquila merã Siriama makãgue waakõãñurã. Ìgũ doódiru merã waaburi dupiyuro Cencreague ããrĩgũ, Marĩpure: “Ãsũ irigura murẽ buremugũ”, ãrĩderosũta Ìgũya poaire wũnaapeokõãdoreyupu. ¹⁹ Puru Ìgũsã merã waa, Efeso wãikũri makãgue eja, Priscila, Aquilare pikõã, judío masaka nerẽrĩ wiigüe waayupu. Iri wiigüe eja, judío masaka iro nerẽanerã merã Marĩpuyare wereyupu. ²⁰ Ìgũ irasũ weremakũ pérã, Ìgũrẽ: “Yoaripoe dujaka gu merã!” ãrãdiñurã. Ìgũ gapu: “Dujabea musã merã”, ²¹ ãrĩgũta Ìgũsãrẽ seretuyupu:

—Jerusalégüe bosenu Ìãgũ waagú yáa. Marĩpu gããmemakũ dupaturi Ìãgũ dujaribukoa musãrẽ, ãrĩyupu.

Irasũ ãrĩ odo, Efesogue ããrãdi doódiru merã waakõãyupu. ²² Irasirigu Cesareare tariwãgã, Jerusalégüe eja, iro marã Jesure buremurãrẽ õãdoregu ejayupu. Puru Antioquíague waayupu doja. ²³ Irore yoaweyaripoe ããrĩ, puru Galaciama makãrĩgue Frigiama makãrĩrẽ dupaturi eja, iri makãrĩ marãrẽ Jesure buremurãrẽ bue, Ìgũsãrẽ õãrõ usuyari merã ããrĩrikumakũ iriyupu.

Apolos Efesogue buedea

²⁴ Iripoeere judío masaká Apolos wáikugú, Alejandría wáikuri makámu Efesogue ejayupú. Ígü òãrò weregú, Marĩpuya werenĩĩ gojadeare masĩgü äãriyupú. ²⁵ Gajirã ígürè marĩ Opú Jesúya kerere weresianerã äãrimã. Irasirigú usuyari merã Jesús irideare diaye äriĩĩ merã wereyupú. Irasirikeregú, Juan masakare deko merã wáiyedeá ditare masiyupú. ²⁶ Güiro marĩrò judío masaká nererĩ wiigue äãrĩrãrè buenugáyupú. Ígü buerire péanerã Priscila, Aquila ígüsãya wiigue ígürè äia, irogue òãrò diaye äriĩĩ merã wereñurã ígü Marĩpuyare masĩbirire. ²⁷ Púgú Apolos Acayague waadumakü, Jesúre bñremurã ígürè su pü gojabosañurã. Irasirirã Jesúre bñremurãrè Acayague äãrĩrãrè: “Apolore òãrò bokatĩrĩñeãka!” äriĩĩ pürè ígü merã iriuñurã. Irasirigú Apolos irogue ejamakü, Marĩpú ígüsãrè maĩgü, ígü merã òãrò iritamuyupú. ²⁸ Irasirigú Apolos äãrĩpererã iürò judío masakare òãrò turari merã:

—Marĩpú iriudi, müsã yoaripoe yúdi, Cristo äãrĩmi. Ígüta Jesús äãrĩmi, äriiyupú. Irasirirã Marĩpuya werenĩĩ gojadea pürè keoro weremakü pérã, judío masaka: “Diaye äãrĩbea”, äriimasĩbirĩñurã.

19

Pablo Efesogue buedea

¹ Apolos Corintogue äãrĩripoe Pablo gapú ütáyuku watopegue taria, Efesogue eja, wárã Jesúre bñremurãrè bokajayupú. ² Bokaja, ígüsãrè sērēñayupú:

—¿Müsã Jesúre bñremurã, Òãgü deyomarĩgürè bokatĩrĩñeãrĩ? äriiyupú. Ígürè yujñurã:

—“Òãgü deyomarĩgü äãrĩmi”, ärimakü, neò pébiribú gua.

³ Pablo ígüsãrè sērēñayupú doja:

—¿Noãya buerire pédero púgú, deko merã wáiyeri müsãrè? äriiyupú. Ígüsã gapú yujñurã:

—Juãya buerire gua pédero púgú, gnare wáiyema, äriñurã.

⁴ Pablo äsü äriiyupú doja:

—Juan masakare ígüsã ñerĩ irideare bujawere, güñarĩrè gorawayurãrè wáiyedi äãrĩmĩ. Irasü wáiyekeregú: “Yú púgú aaribure bñremuka!” äriĩ buedi äãrĩmĩ. Irasü äriĩgü: “Jesúre Marĩpú iriudire bñremuka müsã!” äriĩgü iridi äãrĩmĩ, äriiyupú Pablo.

⁵ Ígü irasü ärimakü pérã, marĩ Opú Jesús wãĩ merã wáiyesüñurã ígürè bñremurĩrè ìmurã. ⁶ Púgú Pablo ígüsãya dipu weka ígüya mojörĩ merã ñapeomakü, Òãgü deyomarĩgü dijijayupú ígüsãrè. Ígü dijijamakü, gajĩ masã ya werenĩĩ merã ígüsã werenimasĩbirideare werenĩñurã. Marĩpú ígüsãrè weredorerire wereñurã. ⁷ Ígüsã äãrĩpererã pe mojõma pere su gubu peru pērēbejarãgora äãrĩñurã.

⁸ Pablo iri makãguere urerã abe äãrĩgü, judío masaka nererĩ wiigue ñajãa, güiro marĩrò Marĩpú marĩ Opú äãrĩrĩ kerere masakare werenayupú. Irire güñaturari merã weremakü pérã: “I diayeta äãrã”, äriñurã.

⁹ Gajirã gapú Marĩpuyare péñamerã, ígü wererire bñremubirĩñurã. Irasirirã masaka péurogue marĩ Opúya bueri: “Ñegorãa”, äriĩ wereñurã. Ígüsã irasü ärimakü pégú, Pablo gapú Jesúre bñremurãrè siiu wiria, Tiranno wáikuguya buerĩ wiigue waayupú. Irogue ümüríkú masakare

buenayupũ. ¹⁰ Pe bojorigora bueyupũ ĩgũsārē iri wiiguere. ĩgũ irasũ buemakũ, āārĩpererā Asia nikũ marā judío masaka, judío masaka āārĩmerāde marĩ Opũyare pēpereakōāñurā.

¹¹ Pablo iri makāgue āārĩmakũ, Marĩpũ ĩgũ turari merā ĩgũrē wári iri ĩmurĩrē irimakũ iriyupũ. ¹² Irasirimakũ ĩārā, masaka surĩ gasiri, Pabloya dũpũ pēreadea gasirire pũrĩrikũrā pũro āĩānañurā. ĩgũsā āĩāmakũ, pũrĩrikũrā iri gasirire moāña, tarinañurā. Wātēa ñajāsũnerāde irire moāña, wirisũnañurā.

¹³⁻¹⁴ Iripoere gajirā judío masaka wātēārē béowiugorenarā iriñurā. ĩgũsā Esceva wāikũgũ pũrā su mojōma pere gaji mojō peru pērebejārāgora āārĩñurā. Esceva paía opũ āārĩyupũ. ĩgũ pũrā Pablo irirosũta marĩ Opũ Jesús wāĩ merā wātēārē béowiuduwarā, āsũ ārĩñurā:

—Jesús, Pablo weredi wāĩ merā dorea musārē. Wirika musā ñajādire! ārĩ béowiuadiñurā. ¹⁵ ĩgũsā irasũ ārĩkeremakũ, wātĩ masakũguere ñajādi āsũ ārĩyupũ:

—Jesúre, Pablоре masĩa. Musā gapũre masĩbea. ¿Niísāno āārĩrĩ musā? ārĩyupũ.

¹⁶ ĩgũ irasũ ārĩmakũta, wātĩ ñajāsũdi gapũ pari meébeja, bũro turaro merā ĩgũsā āārĩpererārē ñeā, tarinũgāyupũ. ĩgũsārē pá, kāmítũ, ĩgũsāya surĩre yeguepeokōāyupũ. Irasirirā surĩ marĩrā, kāmikũrāgue ũmawiriañurā. ¹⁷ ĩgũsā irasũ waadea kerere pērā, āārĩpererā Efeso marā, judío masaka, judío masaka āārĩmerāde pégũka, bũro gũĩñurā. Irasirirā marĩ Opũ Jesús wāĩrē ōārō goepeyari merā bũremuñurā pama.

¹⁸ Irasirirā wārā dupiyuro Jesúre bũremunũgānerā gapũ ĩgũsā ñerō irideare masaka péurogue weretarirā ejañurā. ¹⁹ ĩgũsā merā wārā yéa āārĩrā āārĩñurā. Irasirirā ĩgũsā bayirima gojadea papera turirire irogue āĩa, masaka ĩũrō irire soebéokōāñurā. Āārĩpereri iri wajakũdeare ĩgũsā keoñamakũ, cincuenta mil niyeru koeri wajakũadiyuro. ²⁰ ĩgũsā irasirimakũ ĩādero pũrũ, ũmurikũ wārā masaka Marĩpũya kerere pērā, ĩgũ turari merā Jesúre bũremunũgāñurā.

²¹ Irasũ waadero pũrũ, Pablo āsũ ārĩ gũñayupũ: “Macedonia nikũ waapũrori, iri nikũrē taria, Acaya nikũdere taria, Jerusalēgue waagũra. Iro merāta Romarē ĩāgũ waagũra”, ārĩ gũñayupũ. ²² Irasirigũ ĩgũ waaburi dupiyuro pērā ĩgũrē iritamurārē Erasto, Timoteore iriyupũ Macedoniague. Pablo gapũ sugũta dujayupũ dapa Asiaguere.

Efeso marā Pablo merā gua, gaguĩnĩdea

²³ Pablo Efesogue āārĩripoe gajirā iro marā bũro werenĩrĩ merā ĩgũrē ĩāturiñurā, masaka wārā Jesúre bũremumakũ ĩārā. ²⁴ Sugũ plata wāikũri kōme merā moārĩmasũ Demetrio wāikũgũ Pablоре ĩāturiwāgũyupũ. ĩgũ plata merā iro marā bũremugō Artemisa wāikũgo bũremurĩ keori wiirigārē weanayupũ. ĩgũ, gajirā moārā merā ĩgũsā weadeare masakare duarā, wáro wajatanañurā. ²⁵ Irasirigũ Demetrio ĩgũ merā moārārē, gajirā ĩgũ irirosũ plata moārārē siiu needō, āsũ ārĩyupũ:

—Yũ merāmarā, ōārō péka! Irire masĩa musā. Marĩ weadeare duari merā wáro wajata, ōārō āārĩkōāa. ²⁶ Pablo buedeaderē masĩa. Āsũ ārĩ buegorenami: “Masaka bũremurā keori weadea, turari oparā irirosũ āārĩbea. Ũmũgasigue marā Opũ irirosũ neō āārĩbea, keori weadea āārā”, ārĩ buemi. Irire pērā, wārā masaka ōō marā, āārĩperero Asia

marāde ĩgũ buedeare: “Diayeta āārā”, āri gũñama. ²⁷ I marĩrē bũro goea. Marĩya moārĩ wajamariākōāburo yāa. Marĩ bũremugō Artemisaya wiide ubu āārĩrĩ wii dujakōārokoa. Dapaguetā āārĩperero Asia marā bũremuadima igore. Masaka Pablo wererire bũremurā sōo gapũ merā igore bũremunemobirikuma pama, āriyupũ Demetrio ĩgũsārē.

²⁸ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pērā, bũro guari merā:

—Artemisa, Efeso marā bũremugō turago āārĩmo, āri gaguinĩpũroriñurā.

²⁹ ĩgũsā gaguinĩmakũ, gajirā wārā Efeso marā: “¿Naasũ waari?” āri pēmasĩbirikererā, ĩgũsāde gaguinĩperekōāñurā. Irasũ gaguinĩrāta Gayore, Aristarcore ñeā, iri makā marā nerērōgue ĩgũsārē tuāwāgāñurā. Gayo, Aristarco Macedonia marā, Pablora wapikũwāgānerā āārĩñurā. ³⁰ ĩgũsārē ñeāmakũ ĩāgũ, Pablo gapũ masaka wārā watopegue ĩgũsārē weregu waaduadiyupũ. Jesũre bũremurā gapũ waadobiriniñurā. ³¹ Gajirā iri nikũ marā oparāde, Pablo merāmarā ĩgũrē: “Gua murē dorea: ‘ĩgũsā nerērōgue waabirikōāka!’ ” āri kere iriñurā.

³² Iroque nerēanerā bũro gaguinĩrā iriñurā dapa. “¿Nasirirā marĩ òogue nerērĩ?” ārĩmasĩmerā ĩgũsā gāāmerō gaguinĩmirēkōāñurā. ³³ Irasirirā judío masaka ĩgũsāyagure Alejandro wāikugure gaguinĩrā ĩūrōgue túmeénúñurā ĩgũsārē weredorerā. Irasirigu ĩgũ gapũ ĩgũya mojō merā irikeo: “Iropata gaguinĩka, toeaka!” ārĩduadiyupũ. “Gua judío masaka ñerō iribea”, āri wereduadiyupũ. ³⁴ ĩgũ judío masakũ āārĩrĩrē ĩāmasĩrā, āārĩpererā suro merā pe hora gaguinĩñurā:

—Artemisa, Efeso marā bũremugō turago āārĩmo, āri gaguinĩñurā.

³⁵ ĩgũsā bũro gaguinĩmakũ ĩāgũ, sugũ iri makā marā oparārē iritamugũ masakare toedore, āsũ āriyupũ:

—Musā, Efeso marā òārō péka! Artemisa, marĩ bũremugō turago āārĩmo. Iгоре bũremurĩ wiire, igo keori umugasigue dijarideadere korerā āārā marĩ. Irire āārĩperero marā òārō masĩma. ³⁶ “I diaye āārĩbea”, ārĩmasĩbema. Irasirirā iropata gaguinĩka, toeaka! Gaguinĩnemobirikōāka pama! Diaye gũñaka musāde! Noó gāāmerō pēmasĩrĩ marĩrō gajinorē iribirikōāka! ³⁷ ĩisā musā ñeānerā marĩ bũremurĩ wiirimarē neó yajabirama. Marĩ bũremugōrē ñerō neó āri werenĩbirama. ĩgũsā ñerō iribirikeremakũ, ĩgũsārē ñeā, òogue āriayo. ³⁸ Demetrio, ĩgũ merā moārā ĩgũsārē weresāduarā, weresārĩrē beyerimasā pũroque waaburo. Iroque i nikũ marā oparā ĩūrōgue ĩgũsārē weresādeare āmumasĩma. ³⁹ Oparā i makā marārē siu neeōmakũ ĩārā, gajino sērēduarā, werenĩrā aarika! ⁴⁰ Dapagā musā guari merā gaguinĩadea kerere marĩ oparā pērā: “Marĩrē tarinũgāduarā yāma”, āri weresābukuma. Irasirirā marĩ bũro gaguinĩadea waja marĩrē weresāmakũ neó yujumasĩbiribukoa, āriyupũ oparārē iritamugũ ĩgũsārē. ⁴¹ Irire were odo: “Iropata āārā. Waaka musāya wiirigue!” āriyupũ.

20

Pablo Macedoniague, Greciague ejadea

¹ ĩgũsā irasũ āri gaguinĩmirēdero pũrũ, Pablo gapũ Jesũre bũremurārē siu neō, ĩgũsārē òārō āārĩrikudoregũ, wereyupũ. Were odo, mojō ñeā, ĩgũsārē seretu, Macedoniague waakōāyupũ. ² Iroque eja, iroma makārĩ marārē Jesũre bũremurārē ĩgũ werenĩrĩ merā òārō gũñaturamakũ iriyupũ.

Puru Greciague waayuru. ³ Irore urerā abegora āārīyuru. Puru Siria nikūgue doódiru merā taribujabu iriripoe judío masaka: “Murē ñerō iriduarā iriama”, āārī kerere péyuru. Irasirigu: “Maa merā Macedoniague taridūaga doja”, āārī gūñayuru. ⁴⁻⁵ Gna, ĩgū merā waaburi dupiyuro gajirā ĩgū merāmarā Troas wāikuri makāgue waa, gware yūñurā. ĩsākū āārīmá: Sópater wāikugu Bereamu, Pirro wāikugu magū āārīmí. Gajirā Tesalónica marā pērā Aristarco, Segundo wāikurā āārīmá. Gajigu Derbem Gayo wāikugu, gajigu Timoteo, gajirā Asia marā Tíquico, Trófimo āārīmá. ⁶ ĩgūsā yuripoe gna gapu pā wemasārī morēña marīñ baari bosenu puru, Filipogue āārānerā doódiru merā su mojóma narī taribuja, Troague ejabu. Iroque ĩgūsārē bokaja, ĩgūsā merā su semana dujabu.

Troague Pablo naadea

⁷ Siñajarīnu āārīmakū, gajirā Jesúre buremurā merā pārē dukawa baamurā nerēbu. Pablo gajinu gapu waabu āārīsīā, yoaripoe buemi ĩgūsārē. Ńami deko āārīmakū bue odobirimi dapa. ⁸⁻⁹ Gna nerērī taribu, ure kaya wekama taribu, sīāgori wári opari taribu āārībú. Pablöre iro āārīrā péripoe sugu maamu Eutico wāikugu ventanague doami. Pablo ĩgūsārē yoaripoe buemakū, ĩgūrē waja ejayuro. Irasirigu kārītari, yebague yuridijakōāmi. ĩgū yuridijamakū ĩārā, ĩgū puro waa, kōmoadiguere āiwāgū doboma. ¹⁰ ĩgūsā irasū irimakū ĩāgū, Pablo dijari, maamurē pábua āiwāgūnú, ĩgūsārē weremi:

—Gukabirikōāka! Okami dapa, ārīmi.

¹¹ ĩgū irasū ārīmakū, maamu kōmoadigue āārīkeregu, masākōāmi. ĩgū masāmakū ĩāgū, Pablo dupaturi marīa, pārē dukawa, ĩgūsā merā baami. ĩgū irasiriadero puru, yoaripoe buenemomi doja. Boyoburo dupiyurogā ĩgūsārē bue odo, wiriakōāmi. ¹² ĩgū wiriadero puru, iroque nerēanerā Eutico kōmoadigue masādire usuyari merā ĩgūya wiigue āiāma.

Pablosā Troas āārānerā Miletogue waadea

¹³ Pablo gware ārīderosūta doódiru merā ĩgū dupiyuro Asogue waabu. ĩgū gapu ĩgū waadwaderosūta maague waami. ¹⁴ Asogue gware bokaja, gna merā doódirugue ñajāa, Mitilenegue waami. ¹⁵⁻¹⁶ Gajinu iro merā waarā, Quío wāikuri nugūrō bokatūrōgue ejabu. Gajinu waarā, Samogue ejabu doja. Iro merā waa, Trogilio wāikurogue kārību. Pablo, Pentecostés bosenu dupiyuro Jerusalēguere ejadwagu, gware: “Asiare yoaripoe āārīduabirikoa yu”, ārīmi. “Irasirirā Efesore diayeta taria, Miletogue waapurumurā!” ārīmi. Irasirirā gajinu gapu waa, Miletogue ejabu.

Pablo Efeso marā Jesúre buremurā oparārē werede

¹⁷ Pablo Miletogue āārīgú, Efeso marā Jesúre buremurā oparārē kere iriumi ĩgū puro aaridoregu. ¹⁸ ĩgūsā ĩgū puro ejamakū, ĩgūsārē ārīmi:

—Asiague ejaqu, musā merā neōgora yu irideare oārō masīa musā.

¹⁹ Musā merā āārīgú, marī Opuyare iribu. Irasirigu musārē neō tarinugābiribu. Masaka Jesúre buremubirimakū ĩāgū, orebu. Judío masaka yure wējēduakeremakū, musārē buebu. ²⁰ Musā nerērōgue, musāya wiiriguedere āārīpereri musā oārō āārīrikuburire buebu. ²¹ Judío masakare, judío masaka āārīmerādere irireta buebu. “Oārō péka! Musā ñerō iririre piri, Marīpuya gapure oārō irinugāka! Marī Opu Jesúre buremuka!” ārī buebu. ²² Irasirigu dapagorare Ōāgū deyomarīgū

dorederosüta Jerusalégue waagú yáa. Irogue yure ásü waarokoa, ārīmasībirikoa dapa. ²³ Y_H ejadea makārīk_H Ōāgū deyomarīgū ásü ārīmi yure: “M_H irogue waamakū, masaka mūrē peresu iri, ñerō tarimakū irirākuma”, ārīmi. Iri ditare masīa. ²⁴ Irire masikeregu, güibeá. Yaa okaridere maībea. Marīp_H masaka āārīpererārē maīrī merā īāmi, ārīrī kerere marī Op_H Jesús weredoremi yure. I ditare īgū yure moārī pīdeare iripeodúáa.

²⁵ Y_H m_Hsā merā āārīgú, Marīp_H īgūyarārē doreri kerere weregorenab_H. Dapagorare m_Hsā neō dupaturi yure īānemobirikoa. Irire masīa y_H. ²⁶⁻²⁷ Irasirig_H dapagārē irire werea m_Hsārē. Āārīpereri Marīp_Hyare īgū yure weredoredeare wereb_H m_Hsārē. Irasirirā m_Hsā āārīpererā irire: “Neō pébea y_H”, ārīmasībirikoa. Perebiri peamegue waamakū, īgūsā péduabirideá waja āārīrokoa. Yaa waja āārībirikoa. ²⁸ Irasirirā Marīp_Hyare ōārō péduripíka! M_Hsā Jesúre b_Hremurārē, Ōāgū deyomarīgū m_Hsārē koredorerādere: “Ōārō péka m_Hsāde!” ārī wereka! Īgū magū boagu dí béodea merā Marīp_H īgūsārē īgūyarā āārīmakū iridi āārīmí. Irasirirā īgūsārē ōārō koreka, oveja korerā īgūsāyarā ovejare ōārō korederosüta! ²⁹ Y_H waadero p_Hr_H, gajirā ārīkatorimasā, makān_Hu marā diayéa ovejare wējēduarā irirosū m_Hsā p_Hro ejarākuma. Īgūsā bueri merā m_Hsārē dukawarimakū iriduarākuma. ³⁰ P_Hr_Hguere gajirā m_Hsā merāmarāta m_Hsārē Jesúre b_Hremurārē ārīkatorākuma īgūsā buerire pédorerā. ³¹ Irasirirā ōārō pémasíka! Ūre bojorigora ūm_Hrī, ñamirī oreri merā m_Hsā āārīpererārē wereb_H. Irasirirā y_H weredeare güñaníkōāka!

³² Dapagorare Marīp_Hre sērēbosagura m_Hsārē koreburo, ārīgū. Īgū m_Hsārē maīrī merā īārī kerere buerā, ōārō āārīrikurākoá. Ūm_Hrik_H īgū turari merā m_Hsārē īgūrē b_Hremunemomakū yāmi. M_Hsārē īgūyarārē āārīpererārē ōārīrē sīgukumi īgū iripoegue ārīderosüta. ³³ Y_H m_Hsā merā āārīgú, m_Hsāya niyerure, m_Hsāya surídere: “Yure síka!” neō ārībirib_H. ³⁴ Y_H basi moādeá waja merā, y_H gāāmerīrē, y_H merāmarā gāāmerídere bokab_H. Irire ōārō masīa m_Hsā. ³⁵ Marī moā wajatadeá merā gajino opamerārē iritamurō gāāmeá. Ire m_Hsārē iri īmub_H: “Āsū iririkuka m_Hsāde!” ārīgū. Marī Op_H Jesús ārīdeare güñaka! Āsū ārīyup_H: “Sug_H gajino sīgū gap_H īgū sīrīrē ñeāgū nemorō us_Hyami”, ārī weremi Pablo Efeso marā Jesúre b_Hremurārē.

³⁶ Irasū ārī odo, Pablo īgūsā merā ñaduk_Hpuri merā ejamejā, Marīp_Hre sērēmi. ³⁷⁻³⁸ Sērē odo: “M_Hsā dupaturi neō īānemobirikoa yure”, īgū ārīdeare güñarā, b_Hro b_Hjawereri merā dujama. Irasirirā āārīpererā īgūrē páb_H, orema. P_Hr_H īgūrē perague t_Hyabuajama g_Hu doódiru merā waamakū īātuyarā.

21

Pablo dupaturi Jerusalégue waadea

¹ G_Hu Efeso marārē Jesúre b_Hremurārē seretu odo, doódiru merā Cos wāīk_Hri n_Hgūrōgue diaye waakōāb_H. Gajin_H Rodas wāīk_Hri n_Hgūrōrē taria, Pátara wāīk_Hri makāgue ejab_H. ² Irogue eja, doódiru Feniciague waaburidirure bokaja, iriru merā waab_H doja. ³ Waa, Chipre wāīk_Hri n_Hgūrōrē tariarā, iri n_Hgūrō kúgap_H dujamakū īāb_H. Irore taria, Siria níkūrē eja, Tiro wāīk_Hri makāma perague ejab_H. Irogue doódirure moārā iriruma doebirire pīma. ⁴ Irogue eja, Jesúre b_Hremurārē bokaja, su

mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarinurī ĩgūsā merā āārībú. ĩgūsā Ōāgū deyomarīgū masīrī sīsūnerā āārīsīā, Pablōre: “Jerusalēgue waabirikōāka mūrē wējērī!” ārī werema. ⁵ ĩgūsā irasū ārīkeremakū, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarinurī puru, waakōābu. Gwa waamakū, āārīpererā Jesúre b̄remurā, ĩgūsā marāposā nome, ĩgūsā pūrā iri makā turogue guare ĩātuyarā ejama. Irasirirā gwa āārīpererā ĩgūsā merā perague buāa, ĩroma ĩmparogue ĩadakupuri merā ejamejāja, Marīpure sērēbu. ⁶ Puru ĩgūsārē pábua seretu odo, doódiru merā waakōābu. ĩgūsā gapu ĩgūsāya wiirigue majākōāma.

⁷ Irasirirā gwa Tirore āārānerā waa, Tolemaida wāikuri makāgue ejabu. Irogue eja, Jesúre b̄remurārē ōādore, sunu ĩgūsā merā āārībú. ⁸ Gajinu gapu Pablo gwa merā maague waami, Cesarea wāikuri makāgue waagú. Irogue eja, Felipe wāikugu Jesúya kerere weregorenaguya wiigue waa, ĩgū merā āārībú. Felipe Jesúre b̄remurā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā baari guenererā watope āārīdi āārīmí. ⁹ Felipe pūrā wapikurā nóome, marāpu marīrā nome āārīmá. ĩgūsā Marīpu weredorederosūta ĩgūya kerere wereturiarā nome āārīmá. ¹⁰ Gwa irore yoaweyaripoe āārādero puru, Agabo wāikugu Marīpuya kerere weredupiyugu Judeague āārādi guare ĩāgū ejami. ¹¹ ĩgū gwa puro eja, Pabloya yujwēñarīdare āi, ĩgū basi ĩgūya guburire, ĩgūya mojōrērē suami. Sua odo, guare ārīmi:

—Āsū ārīmi Ōāgū deyomarīgū yure: “Idare opagu Jerusalēgue ejamakū, mu basi ida merā suaderosūta judío masaka suarākuma ĩgūrē. Sua odo, judío masaka āārīmerārē ĩgūrē wiarākuma”, ārīmi yure, ārī weremi Agabo guare.

¹² ĩgū irasū ārīmakū pérā, gwa Cesarea marā merā Pablōre: “Jerusalēguere waabirikōāka!” ārī werebu. ¹³ Pablo gapu guare ārīmi:

—¿Nasirimurā iropa ore, yure b̄ro b̄joweremakū yári? Jerusalēgue ĩgūsā yure sua, peresu irimakū ōārokoa. Marī Opu Jesúya kerere weredeadea waja yu boamakū ōārokoa. Ñerō yure āārīkeremakū waagura, ārīmi.

¹⁴ Irasirirā gwa ĩgūrē: “Waabirikōāka!” ārānerā pirikōābu pama. Āsū ārību:

—Marī Opu ĩgū gāāmerōsūta iriburo, ārīkōābu.

¹⁵ Puru guayare āmu, Jerusalēgue waakōābu. ¹⁶ Irogue waamakū, gajirā Cesarea marā Jesúre b̄remurā gwa merā waama. ĩgūsā merāmu Mnasón wāikugu Chipremu āārīdi, yoaripoe Jesúre b̄remugū āārīmí. Irasirirā Jerusalēgue eja, ĩgūya wiigue ĩgū merā āārībú.

Pablo Santiagore ĩāgū ejadea

¹⁷ Gwa Jerusalēgue ejamakū, iro marā Jesúre b̄remurā usuyari merā bokatīrīma. ¹⁸ Gajinu Pablo gwa merā Santiagore ĩāgū waami. ĩgū purugere āārīpererā Jesúre b̄remurā oparā, nerēnerā āārīmá. ¹⁹ Pablo ĩgūsārē ōādore odo, judío masaka āārīmerārē āārīpereri Marīpu ĩgū merā irideare weremi. ²⁰ ĩgū weremakū pérā, Marīpure: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīma. Puru āsū ārīma Pablōre:

—Guayagu, ire ōārō masīa mu. Wārā judío masaka Jesúre b̄remukererā, āārīpererā: “Moisés doredeadeare iriro gāāmea dapa”, ārīma. ²¹ Gajirā masaka āsū ārī werewhama mūrē: “ĩgū judío masaka āārīmerā āārīrōgue āārīgú, judío masaka irogue āārīrārē Moisés doredeare iridorebemi. ĩgūsā pūrārē ĩgūsāya d̄puma gasirogārē

wiiridorebemi. Marĩ judío masaka iririkurire iridorebemi”, arī werewuama. ²² Īgūsā mu õðrē ejayupu, arīĩ kerere pérā, nerē, murē turirākuma. Iro tamerārē, ¿nasirigukuri mu? ²³ Āsū irika! Õðrē wapikurā ūma āārĩma. “Marĩpura buremurā, āsū irirāra!” arīnerā āārĩma. ²⁴ Īgūsā merā Marĩpura wiigue waaka! Mude Īgūsā irirosūta irika! Moisés doredeare irirā waamurā yāma. Irasirigu Marĩpura iūrōrē Īgūsā iriri wajare wajaribosaka! Mu irasiriadero pura, Īgūsāya poarire wuadorerākuma. Mu irasirimakū iārā, āārĩpererā masaka murē werewuadeare: “Ārikatorā iriñuma”, arīrākuma. “Īgūde Moisés doredeare õārō irigu āārĩmi”, arīrākuma. ²⁵ Judío masaka āārĩmerārē Jesúre buremurārē gwa gojadea pūrē irusiabu. Āsū arī gojabu: “Keori weadea puro baari pídeare, waimurā wānugū biu wējēanerāya díkuri díre baabirikōāka! Díre iribirikōāka! Nome merā ñerō iribirikōāka! Nomede ūma merā ñerō iribirikōāka!” arī gojabu gwa, arīma Pablöre.

Marĩpura wiigue judío masaka Pablöre ñeādea

²⁶ Irasirigu Pablo gajinu gapu wapikurā ūma merā Marĩpura iūrō Moisés doredeare irigu waayupu. Pura Marĩpura wiigue ñajāa, Pablo paire arīyupu: “Su semana duyāa, gwa Moisés doredeare iri odoburo. Gwa odorinu āārĩmakū, gwaku waimurā ejorārē arīrākōa. Marĩpura iūrō Īgūsārē wējē soepeoka! arīrā!” arīyupu.

²⁷ Īgūsā Moisés doredeare iri odoburipoe Asia marā judío masaka Pablöre Marĩpura wiigue āārĩgūrē iāñurā. Irasirirā gajirārē iri wii āārĩrārē Īgū merā guamakū iri, Pablöre ñeā, āsū arī gaguiniñurā:

²⁸ —Gwayarā Israel bumarā, gware iritamuka! Īita āārĩmi, āārĩpereroguerē marĩrē ñerō arī werenígorenagū. “Judío masaka ñegorama. Moisés doredea wajamāa. I wiide ñegorāa”, arī buegorenami masakare. Gajire griego masakare i wiigue āiñajāgū ñerō irigu yāmi i wiire, arīñurā.

²⁹ Pablo iro dupiyuro Tróximo merā makāgue āārĩmakū iānerā āārĩsīā, Pablo Īgūrē Marĩpura wiigue āiñajāgū irikumi, arī gūñañurā. Tróximo Efesomu judío masaku āārĩbi arīyupu. Irasiro Īgūnorē iri wiiguere ñajāmasiña mariyuro.

³⁰ Pablöre weresā gaguinimakū pérā, iri makā marā āārĩpererā buro guañurā. Irasirirā ūmañajāa, Pablöre ñeā tūāwiria, iri wii makāpurorire mata biakōāñurā. ³¹ Īgūsā Pablöre wējēmurā iriripoe gajirā surara opuguerē wererā waañurā. Īgū purogue eja: “Āārĩpererā Jerusalén marā nerē, buro guarĩ merā gaguinirā iriama”, arī wereñurā. ³² Īgūsā irasū arīmakū pégu, surara opu Īgūyarā surarare, Īgūsārē dorerādere siiu needō, Īgūsā merā Pablöre wējēdwarā purogue ūmawāgāyupu. Īgūsā ejamakū iārā, Pablöre pánerā piriñurā. ³³ Surara opu Pablo purogue eja, Īgūyarā surarare Īgūrē ñeādore, pe kōmeda merā suadoreyupu. Īgūsā sua odomakū iāgū, surara opu masakare sērēñayupu:

—¿Niño āārĩrĩ ĩ? ¿Nasiriari, Īgū masā irasirimakū? arī sērēñayupu.

³⁴ Īgū irasū arīmakū, masaka gapu: “Āsū iriami”, arī, gajirā gajirosū, gajirā gajirosū gaguinimirēkōāñurā. Īgūsā irasū gaguinimakū, surara opu neō diaye pébiryupu. Irasirigu Īgūyarā surara āārĩrĩ wiigue Pablöre āadoreyupu. ³⁵⁻³⁶ Īgūsā irogue Īgūrē āiāmakū iārā, wārā masaka: “Wējēkōāka Īgūrē!” arī gaguini, tuyañurā. Irasirirā surara Īgūsāya wii

makāpuro mūrīaro ejarā, Pablōre āikōā mūrīāñurā, masaka ĩgūrē wējērī, ārīrā.

Pablo masakare: “Neō ñerō iribeā yu”, ārī weredeā

³⁷ Iri wiigüe eja, ĩgūrē peresu irimurā iriripoe surara opure:

—Yu, mu merā werenidukoā, ārīyuru.

Pablo griego ya merā werenimakū pégu, surara opu gapu ārīyuru:

—¿Mu griego yare masīrī? ³⁸ ¿Sōō āārādi, Egiptomu meta āārīrī mu? ĩgū romano marā oparā merā gāmekēādugū, wārā cuatro mil wējērīmasārē siiu neō, masaka marīōgue āīayuru. ¿ĩgū meta āārīrī mu?

³⁹ ĩgū irasū ārīmakū pégu, Pablo yujuyuru:

—Yu, ĩgū meta āārā. Judío masakū āārā. Tarso, Cilicia nikū āārīrī makā deyoabu. Ubu āārīrī makāmu āārībea. Irasirigu mūrē sērēa. ĩsā masaka merā werenidoreka yure! ārīyuru.

⁴⁰ ĩgū irasū ārīmakū pégu, surara opu: “Jāu, werenika!” ārīyuru. Irasirigu Pablo marīrogue mūrīnugā, ĩgūya mojō merā masakare toeburo, ārīgū, irikeoyuru. ĩgū irasirimakū ĩārā, toekōāñurā. ĩgūsā toemakū, Pablo hebreo ya merā wereyuru ĩgūsārē:

22

¹ —Yaarā, yu irideare musārē weremakū, oārō péka! ārīyuru Pablo.

² ĩgū hebreo ya merā werenimakū pérā, masaka toepereakōāñurā. Irasirigu Pablo ĩgūsārē āsū ārī wereyuru:

³ —Yu judío masakūta āārā. Cilicia nikū Tarso wāikuri makāgue deyoabu. Iro deyoadi āārīkeregū, oō Jerusalén masābu. Gamaliel wāikugu buemi yure. Irasirigu marī ñekūsāmarārē Moisés doreri pīdeare oārō masā. Irasirigu musā irirosūta yude Marīpu doredeare oārō yāa. ⁴ Iripoeguere Jesúre būremurārē ñerō iriunabu. Surāyerire wējēdorebu. Ūmarē, nomedere ñeā, peresu iriunabu. ⁵ Paia opu, āārīpererā judío masaka oparā yu ārīrīrē: “Irasūta iriunami”, ārī weremasīma musārē. ĩgūsāta yure su pū gojabosama marīyarā Damasco marārē Jesúre būremurārē ñeādorera. Irasirigu iri pū merā Jesúre būremurārē ñeāgū waadibu, oō Jerusalēgue ĩgūsārē āīja peresu iribu.

Pablo ĩgū Jesúre būremunugādeare weredeā

⁶ Goeripoe āārīmakū, yu Damascogue ejabu iriripoe gūñaña marīrō ūmugasi buro kūmijūrō yu purore gosesiribu. ⁷ Irasū waamakū, yebague meēmejā, puru āsū ārī werenimakū pébu. “Saulo, ¿nasirigu yure ñerō yāri mu?” ⁸ ĩgū irasū ārīmakū pégu: “¿Noā āārīrī mu?” ārī sērēñabu. ĩgū gapu: “Yu, Jesús Nazaretmu mu ñerō iriguta āārā”, ārīmi yure. ⁹ Yu merā āārīnerā iri gosesiririre ĩāgukakōāma. Irire ĩākererā, Jesús yure werenimakū pébirima. ¹⁰ Puru: “Yu Opu, ¿nasirigukuri yu?” ārī sērēñabu ĩgūrē. ĩgū yure yujumi: “Wāgānugā, Damascogue waaka! Iroque sugu āārīpereri yu mūrē iridoreburire mūrē weregukumi”, ārīmi. ¹¹ Buro kūmijūrō waadea yaa koyere neō deyomarīmakū irikubu. Irasirirā yu merāmarā yaa mojōgue ñeā, Damascogue āīāma.

¹² Yu iro ejadero puru, Ananías wāikugu, Marīpore būremugū, Moisés doredeare oārō irigu yure ĩāgū ejami. ĩgū iro marā judío masaka āārīpererā būremugū āārīmi. ¹³ ĩgū yu puro ejanugāja: “Yaagu Saulo, mu dupaturi koye ĩāgukoa doja”, ārīmi. ĩgū irasū ārīmakūta, dupaturi

ĩābũ doja. Irasirigũ Ananías yũ pũro nĩmakũ òārõ ãābũ. ¹⁴ Yũ ĩāmasĩadero pũrũ, yũre āĩĩmi doja: “Iripoegue Marĩpũ marĩ ñekũsāmarā bũremudi mũrē beyesiadi āārĩĩmĩ, ĩgũ dorerire òārõ iribure, ĩgũ magũrē ñerĩ opabire ĩābure, ĩgũ werenĩrĩrē pēbure. ¹⁵ Irasirigũ āārĩpererā masakare mũ ĩādeare, mũ pēdeare weregorenagũkoa. ¹⁶ Dapagorare yoaripoe yũbirikõāka! Wāgānũgā, deko merā wāĩyedoreka, mũ marĩ Opũ Jesũre bũremurĩrē ĩmugũ! Marĩpũre: ‘Jesũre bũremua, irasirigũ yũ ñerõ irideare kātika!’ āĩrĩ sērēka, mũ ñerõ irideare kātĩburo, ārĩgũ!” āĩĩmi Ananías yũre.

Pablo judío masaka āārĩmerārē Marĩpũ ĩgũrē buedoredeare werede

¹⁷ Pũrũ Damascogue āārādi i makā Jerusalēgue dujajagũ, Marĩpũya wiigũ ĩgũrē sērēgũ waabũ. Irogue kērõ irirosũ waarĩre ĩābũ. ¹⁸ Irogue Jesũs yũre deyoa, weremi: “Jerusalén marā yaare mũ weremakũ pēdũabema. Irasirigũ murĩgora gajirogue waaka!” āĩĩmi. ¹⁹ ĩgũ irasũ āĩĩmakũ pēgũ, ĩgũrē ārĩbũ: “Yũ Opũ, Jerusalén marā yũ irideare òārõ masĩma. Yũ judío masaka nerērĩ wiirigue āārĩrārē mũrē bũremurārē ñeā pá, peresu iribũ. ²⁰ Mũya kerere weredi Estebārē ĩgũsā wējēmakũ, ĩgũrē wējērāya surĩ wekamarē korebosabu. ‘Òārõ irirā, wējēma’, ārĩ gũñabu”, ārĩ werebũ yũ Opũre. ²¹ Yũ irasũ āĩĩmakũ pēgũ, yũ Opũ weremi: “Yoarogue waaka! Judío masaka āārĩmerārē buedoregũ iriugara mũrē”, āĩĩmi, ārĩ wereyupũ Pablo ĩgũsārē.

Surara opũ Pablo merā werenĩdea

²² Pablo: “Yũ Opũ Jesũs judío masaka āārĩmerārē buedoregũ iriugara”, ārĩrĩrē pērā, bũro guari merā gaguinĩñurā:

—Dapagorare ĩĩ āārĩnemobirikõāburo. Dapagorata boaburo, ārĩ gaguinĩñurā.

²³ Irasũ ārĩ gaguinĩrā, ĩgũsāya surĩ wekamarē wējāsiri, nikũwera merā meésiriñurā. ²⁴ Irasirimakũ ĩāgũ, surara opũ ĩgũyarārē Pablöre ĩgũsāya wiigũre āĩñajāadoreyupũ. Pablöre: “¿Nasirirā masaka mũrē guari merā gaguinĩrĩ?” ārĩ masĩdũagũ ĩgũrē tārādoreyupũ. ²⁵ Irasirirā ĩgũrē sua, tārāmurā iriripoe Pablo gapũ ĩgũ pũro nĩgũrē surarare doregũre ārĩyupũ:

—Yũ romano marāya nikũmũ āārā. Irasirirā weresārĩrē beyerimasũ yũre: “Āsũ iriami ñerõ irigũ”, ārĩ weresābirikeremakũ, ubugorata tārāmasĩbea mũsā yũre, ārĩyupũ.

²⁶ ĩgũ irasũ āĩĩmakũ pēgũ, surarare doregũ ĩgũ opũre weregũ waayupũ:

—Òārõ pemasĩka! “Romano marāya nikũmũ āārā yũ”, ārāmi. Irasirigũ ñerõ iribirikõāka ĩgũrē! ārĩyupũ.

²⁷ ĩgũ irasũ āĩĩmakũ, surara opũ Pablöre sērēñagũ waayupũ:

—¿Diayeta romano marāya nikũmũ āārĩrĩ mũ? Wereka yũre!

Pablo gapũ ĩgũrē:

—ĩgũta āārā, ārĩ yũyũyupũ.

²⁸ Surara opũ ĩgũrē ārĩyupũ:

—Yũ romanomũ āārĩdũagũ wáro niyeru wajariibũ.

Pablo ĩgũrē ārĩyupũ doja:

—Yũ tamerā romanoma makāgue deyoabũ. Irasirigũ deyoagũgueta romanomũ āārĩdi āārā yũ.

²⁹ ĩgũ irasũ āĩĩmakũ pērā, ĩgũrē tārāboanerā gũĩ wiriakõāñurā. Surara opũde Pablo romanomũ āārĩrĩrē pēgũ, kōmedari merā ĩgũrē sua tārādoredeare gũñagũ, gũiyupũ.

Pablo judío masaka oparā puro āārīdea

³⁰ Irasirigu gajinu gapu judío masaka Pablöre weresādeare masīduagu, paia oparārē, gajirā āārīpererā judío masaka oparārē siiu neeōyupu. Īgūsā nerēmakū iāgū, Pablöre Īgūsā suadea kōmedarire kura, āi, Īgūsā iūrō doboyupu.

23

¹ Pablo judío masaka oparārē iābokatīūnugāja, āsū ārīyupu:

—Yaara, yu okaro bokatiūrō Marīpu iūrō oārō āārīrika, ārī peñāa. Irasirigu gūñarikuro marīrō āārīkōāa.

² Īgū irasū ārīmakū pégu, paia opu Ananías Pablo werenirīrē péduabi Īgū puro āārīrārē Īgūya disire pādoreyupu. ³ Irasirigu Pablo Ananiare āsū ārīyupu:

—Marīpu murē wajamoāgukumi gajirārē mu yure padoreri waja. Mu irikatorikugu āārā. Yure: “Moisés doredeare tarinugāa”, ārī iākeregu, mu gapu iri dorerire tarinugāa, gajirārē yure pādoregu, ārīyupu.

⁴ Irasū ārīmakū pérā, iro āārīrā āsū ārīñurā Pablöre:

—Nerō ārī werenībirikōāka paia opure Marīpu beyedire!

⁵ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Pablo ārīyupu doja:

—Yaara, yu masībirakubu Īgū paia opu āārīrīrē. Masīgū irasū ārībiriboakuyo. Marīpuya werenirī gojadea pūguere: “Musāya makā marā opure ñerō ārī werenībirikōāka!” ārī gojasūdero āārībā.

⁶ Irogue āārīrā: Saduceo bumarā, gajirā fariseo bumarā āārīñurā. Irasirigu Īgūsārē iāgū, Pablo busuro wereniyupu:

—Yaara, yude fariseota āārā. Fariseo bumu magūta āārā. Irasirirā masaka boanerā masārīrē yu buremurī waja yure wajamoāduakoa, ārīyupu.

⁷ Īgū boanerā masārīrē weremakū pérā, fariseo, saduceo bumarā merā gāme guaseonugāñurā. Irasirirā iri wiigue suro merā āārānerā āārīkererā, gāme dukawariakōāñurā. ⁸ Saduceo bumarā: “Masaka boanerā masābirikuma. Marīpure wereboerā marīkuma. Masaka boanerā yujapūrārīde marīkoa”, ārī wererā āārīñurā. Fariseo bumarā gapu āārīpereri irimarē buremurā āārīñurā. ⁹ Irasirirā irimarē gāme guaseo, buro gaguinūgāñurā. Irasirirā surāyeri fariseo bumarā Moisés doredeare buerimasā wāgānugā, wereñurā:

—Masaku boadi, o Marīpure wereboegu diayeta īi merā wereniakumi. Irasirirā Īgūrē ñerō iriami, neō ārīmasībea. Īgūrē wajamoārā, Marīpure ñerō irirā iribukōāa marī, ārīñurā.

¹⁰ Īgūsā buro gaguinimakū iāgū, surara opu gapu Pablöre gūisāyupu. “Īgūrē ñeā, tūāwējāsiribéokōābukuma”, ārīgū, Īgūyarā surarare: “Pablöre āiaka, dupaturi marī āārīrī wiigue!” ārī iriyupu.

¹¹ Iri ñamita marī Opu Jesús Pablöre deyoa, wereyupu:

—Gūñaturaka! Gūibirikōāka! I makā Jerusalén marārē yaa kerere wereaderosūta Roma marādere weregu waaka! ārīyupu.

Judío masaka Pablöre wējēduadea

¹² Gajinu gapu surāyeri judío masaka Pablöre wējēduarā nerē, āsū ārīñurā:

—Dapagā merā neō baabiri, iirībirikōārā! Īgūrē wējēmerā uamerāta boarā! Īgūrē wējēbirimakū, Marīpu marīrē wajamoāburo, ārīñurā.

13 Irasũ arī werenírã cuarenta nemorõ ããrĩñurã. 14 Pũũ paía oparã, gajirã judío masaka oparã pũrogue wererã waañurã:

—“Dapagã merã neõ baabirikõãrã! Ígũrẽ wějẽmerã uamerãta boarã! Ígũrẽ wějẽbirimakũ, Marĩpu marĩrẽ wajamoãburo”, ãrãbu, ãrĩñurã. 15 Irasirirã musã, musã merãmarã oparãde ãrĩkatori merã kere iriuka surara opũguere! “Ñamigã Pablöre dupaturi Ígũ irideare weremakũ péduakoa”, ãrĩka Ígũrẽ! Surara opu iri kerere pégu, Pablöre õðgue ãiwãgãridoregukumi. Irasirirã maague yúrã, Ígũ õðrẽ ejaburo dupiyuro Ígũrẽ wějẽmurã, ãrĩñurã.

16 Pablo tĩgõ magũ gapũ Ígũsã irasũ arī werenimakũ péyupu. Irasirigu Pablöre surara ããrĩrĩ wiigũe ããrĩgũrẽ weregũ waayupu. 17 Pablo irire pégu, sugũ surarare siu wereyupu:

—Ñi maamu mũ opũre gajino weredũayupu. Irasirigu Ígũ pũrogue ãĩaka! ãrĩyupu.

18 Ígũ irasũ ãrĩmakũ pégu, surara Pablo tĩgõ magũrẽ Ígũ opu pũrogue ãija, ãrĩyupu:

—Pablo peresugũe ããrĩgũ yũre ñi maamũrẽ mũ pũro iriuami. Ígũ mũrẽ gajino weregũ aarigũ iriami, ãrĩyupu.

19 Ígũ irasũ ãrĩmakũ pégu, surara opu maamũrẽ Ígũya mojórẽ ñeã tũãwãgã, masaka péberogũe sërẽñayupu:

—¿Naásũ ãrĩbu iriari mũ yũre?

20 Maamu gapũ Ígũrẽ ãrĩyupu:

—Judío masaka oparã mũrẽ Ígũsã pũrogue Pablöre ãĩadorerãkuma. Mũrẽ ãsũ arī wereníama: “Ñamigãrẽ dupaturi Pablöre sërẽñaduakoa Ígũ irideare õãrõ masĩmurã”, ãrĩkatorãkuma. 21 Irasirigu Ígũsãrẽ yujubirikõãka! Őma cuarenta nemorõ maague Pablöre wějẽmurã duriri merã yúsíama. “Dapagã merã neõ baabirikõãrã! Ígũrẽ wějẽmerã uamerãta boarã! Ígũrẽ wějẽbirimakũ, Marĩpu marĩrẽ wajamoãburo”, ãrãma, arī wereyupu maamu surara opũre.

22 Ígũ irasũ ãrĩmakũ pégu, surara opu gapũ:

—Waaka doja! Irire gajirãrẽ neõ werebirikõãka! ãrĩyupu Ígũrẽ.

Surara opu Pablöre Félix pũrogue iriudea

23 Maamu waadero pũũ, opu pẽrã Ígũyarã surarare dorerãrẽ siu wereyupu:

—Yaarã surarare doscientos gubu merã waamurãrẽ, setenta caballo weka peyamurãrẽ, doscientos sareri yuku oparãdere Cesareague waamurãrẽ Ígũsãyare ãmudorerã waaka! Ígũsã ãmu odomakũ, dapagã ñami nueve ããrĩmakũ, Ígũsãrẽ siuuka! 24 Pablo peyamurã caballuadere ãmubosaka! Irasirigu õãrõ waagukumi. Óãrõ pírã waaka, Ígũrẽ opu Félix pũro Cesareague! ãrĩyupu surara opu Ígũ dokamarãrẽ.

25 Irasũ arī odo, Félire su papera pũ ãsũ arī gojayupu:

26 Yu, Claudio Lisias, mũrẽ opu Félire yu buremugũrẽ õãdorea.

27 Judío masaka ñi Pablo wãikũgũre ñeã, wějẽadima. Ígũ romano marã níkũmũ ããrĩrĩrẽ masĩgũ, yu gapũ Ígũrẽ Ígũsã wějẽboadire yaarã surara merã wijatagu ejabu. 28 Irasirigu Ígũrẽ Ígũsã weresãdeare masĩdũagu judío masaka oparã pũro ãĩjabu. 29 Judío masakaya doreri ditare Ígũ tarinũgãdea waja Ígũsã weresãmakũ pégu, Ígũrẽ peresu iribiribu. Neéno waja wějẽmasĩña marĩbu Ígũrẽ. 30 Irasirigu judío masaka Ígũrẽ

wějĕkōārā, ārīrī kerere pégu, mu p̄rogue iriua. Īgūrē weresānerā mu p̄rogue waa, murē weresārā waaburo, ārību Īgūsārē. Iropata āārā, ārī gojayupu surara opu Félire.

³¹ Irasirirā surara Īgūsā opu doreaderosūta iri űami merā Pablöre Antípatris wāikuri makāgue āiāñurā. ³² Gajinu gapu surara gubu merā waanerā iro merāta Īgūsā āārīrī wiigue gāme dujáakōāñurā. Caballua weka waanerā dita Pablöre Cesareague āi tariañurā. ³³ Puru Cesareague Pablöre āija, surara opu Īgū iriuadea pūrē Félire wiañurā. Irasirirā Pablöre Félix p̄rogueta pikōāñurā. ³⁴ Félix iri pūrē bueña odo, āsū ārī sērēñayupu:

—¿Díi nikūmu āārīrī ĩi?

—Cilicia nikūmu āārīmi, ārī yuñurā.

³⁵ Félix Pablöre ārīyupu:

—Murē weresānerā òōrē ejamakū, mu wererire pégu, ārīyupu.

Irasū ārī odo, opu Herodes daguya wiigue Pablöre pí, Īgūyarā surarare koredoreyupu.

24

Pablöre Félix iūrō weresādea

¹ Su mojōma nurī tariadero puru, paía opu Ananías Cesareague waayupu. Īgū merā gajirā judío masaka oparā, gajigu masakare werenibosarimasū Tértulo wāikugude opu Félire Pablöre weresārā waañurā. ² Pablöre Īgūsā nerērōgue āijamakū, Tértulo Īgūrē Félire āsū ārī weresānugāyupu:

—Gua opu, wāri masīrī merā guare i nikū marārē doregu āārā mu. Mu dorerī merāta i nikū òārī gorawayuro yāa. Gāmekēārō marīrō òārō āārīkōāa. ³ Irasirirā gua āārīperero marāgue mu merā òārō usuyāa.

⁴ Yoaripoe mu merā werenibirikoa. Irasirigu yu mu merā mērōgā werenimakū péka dapa! ⁵ Gua ire wereduakoa murē. Īi Pablo wāikugu guare garibotarimi. Āārīpereri nikūgue judío masakare guari merā gaguini, Īgūsā basi gāme dukawarimakū irigorenami. “Nazarenos” wāikuri bumarā opu āārīmi. ⁶ Marīpuya wiire Īgū ñerō iriduamakū iārā, Īgūrē peresu irimurā ñeābu, gua judío masakaya dorerire Īgū tarinugārī waja Īgūrē wajamoāduarā. ⁷ Gua irasiriduamakū iāgū, surara opu Lisias wāikugu gapu gua p̄ro eja, Īgūrē turaro merā ēmakōāmi. ⁸ Puru Lisias, gua Īgūrē weresānerārē mu p̄rogue iriuami. Īgū irasū ārīmakū pérā, òogue aarabu. Mu basita Īgūrē sērēñagū, āārīpereri gua Īgūrē weresārīrē diayeta ārīma, ārīgukoa, ārīyupu Tértulo Félire.

⁹ Gajirā judío masaka iro āārīrāde: “Tértulo diayeta werenimi”, ārīñurā.

¹⁰ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, opu Félix Pablöre mojō merā irikeo, were-doreyupu. Pablo ārīyupu Īgūrē:

—Wāri bojori i nikū marārē mu dorerire òārō masīa yu. Irasirigu yaamarē usuyari merā murē weregu. ¹¹ Pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarinurīta taria, yu Jerusalēgue Marīpüre buremagū ejadero puru. Irire diaye masidugū, gajirārē sērēñaka! ¹² Yu iri makāgue āārīmakū, yure weresānerā yu gajirā merā guaseomakū neō iābirama. Marīpuya wiire, judío masaka nerērī wiiriguedere, noó gajiro iri makā marārē gua gaguinimakū iribirabu. ¹³ Irasirirā yure weresānerā: “Āsū iriami, irasirigu waja opami”, ārīmasībema. ¹⁴ Murē gaji gapure weregu. Gua ñekūsāmarā

Marĩpũre, Moisés doreri pídeare, Marĩpũya kerere weredupiyunerã gojadeare bũremuderosũta yũ bũremua. Irire bũremukeregũ, Jesũs buedeadeere bũremua. Yũre weresãnerã: “Jesũs buedeadee ãrĩkatori ããrã”, ãrĩ werenĩma. ¹⁵ Īgũsã: “Marĩpũ ããrĩpererã masaka boanerãrẽ õãrãrẽ, ñerãdere masũgũkumi”, ãrĩ gũñarõsũta yũde gũñãa. ¹⁶ Irasirigũ yũ Marĩpũ iũrõ, masaka iũrõdere yũ turaro bokatĩiũrõ õãrõ iridũakoa.

¹⁷ Yaa makã Jerusalẽrẽ yũ wiriadero pũgũ, wãri bojori gajirogue naagorena, pũgũ irogueta dujãabũ. Irogue eja, yaarã boporãrẽ niyeru sĩgũ ejabũ. Irogue ããrĩgũ, Marĩpũ iũrõ waibũre soepeodũadibũ Īgũrẽ bũremugũ. ¹⁸ Marĩpũya wiigũe waa, Īgũ iũrõ Moisés doredeare yũ irirĩpoe judío masaka Asia marã yũre bokajama. Yũ merã gajirã masaka méréãgã ããrĩmã. Neõ Īgũsãrẽ gua gaguinĩmakũ iribiribũ. ¹⁹ Judío masaka Asia marã yũ Marĩpũya wiigũe irideare iãnerã, yũre: “Ñerõ iriami”, ãrĩ weresãduarã, õõgũe mũ iũrõgũe weresãrã aariburo. ²⁰ Īgũsã aaribirimakũ, judío masaka oparã õõgũe ããrĩrã yũ Īgũsã oparãrẽ wereadeare péanerã: “Ãsũ ããrã”, ãrĩ weresãduarã, weresãburo. ²¹ I tamerãrẽ yũre weresãmasĩma. Yũ Īgũsã merã ããrĩgũ, bũro turaro merã: “ ‘Boanerã masãrãkuma’, ãrĩdea waja yũre wajamoõduakoa”, ãrĩbũ Īgũsãrẽ, ãrĩ wereyupũ Pablo Félire.

²² Īgũ irasũ ãrĩmakũ pégũ, Félix gapũ Jesũre bũremurã iririkũrĩre õãrõ masĩsã, ãsũ ãrĩyupũ Pablõre:

—Iropata pégũra. Surara opũ Lisias ejadero pũgũ, mũrẽ yũ iriburire weregukoa, ãrĩyupũ.

²³ Irasũ ãrĩ odo, Pablõre koregũre: “Peresugue õãrõ koreka Īgũrẽ! Iri wiigueta naãa ããrĩkõãburo. Īgũ merãmarã Īgũrẽ iritamudũamakũ kãmutabirikõãka!” ãrĩyupũ.

²⁴ Yoaweyarĩpoe tariadero pũgũ, Félix Īgũ marãpo judío masako Drusila wãikũgo merã eja, Pablõre ãrĩdoreyupũ, Jesucristore Īgũ bũremurĩrẽ weremakũ péduarã. ²⁵ Pablo Īgũsãrẽ ãsũ ãrĩyupũ: “Marĩpũ masakare diayemarẽ irimakũ, Īgũsã basi ñerõ iridũarĩre iribirimakũ gããmeme. I ùmu peremakũ, Marĩpũ ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoõgũkumi”, ãrĩ weremakũ, Félix gapũ pégũka, gũi, “Waaka!” ãrĩyupũ Īgũrẽ:

—Gajĩpoe yũre gajino moãrĩ marĩmakũ siugũra doja mũrẽ, ãrĩyupũ.

²⁶ Félix irasũ ãrĩkeregũ: “Pablo yũre niyeru sĩburo”, ãrĩgũ, Īgũ merã werenĩgũ wãri Īgũrẽ siunayupũ. “Gajĩpoe irigũ niyeru sĩmakũ Īgũrẽ wiubukoa”, ãrĩ gũñadiyupũ. ²⁷ Pe bojori pũgũ, Porcio Festo wãikũgũ Félire gorawayugũ, opũ ñajãyupũ. Irasirigũ Félix gapũ Īgũ opũ ããrĩrĩrẽ wirigũ, judío masaka merã õãrõ ããrĩduagũ, Pablõre peresugũeta ããrĩdorekõãyupũ dapa.

25

Pablo, Festo merã werenĩdea

¹ Urenũ Īgũ opũ ããrĩrĩ ñajãdero pũgũ, Festo Cesareague ããrãdi, Jerusalẽgue waayupũ. ² Īgũ irogue ejadero pũgũ, paia oparã, gajirã judío masaka oparã Pablõre Īgũsã weresãdeare Festogũere wererã waañũrã. ³ Īgũ pũro eja, turaro merã: “Gũare iritamuka! Pablõre õõ Jerusalẽgue ãrĩdoreka!” ãrĩ sãrẽñañũrã. Īgũsã Īgũrẽ maague aarigũre: “Wẽjẽkõãrã!” ãrĩ ãmuyusiadiñũrã. ⁴ Festo gapũ Īgũsãrẽ yũjũyupũ:

—Pablo Cesareague peresu ãârîmi dapa. Mérôgã pũũ irogue goe-dujáagukoa doja. ⁵ Pablo ñerô iririkũũ ãârîmakũ ãârã, musã oparã Cesareague yũ merãta waa, ãgũrê weresãrã waaburo, ãrĩyũũ.

⁶ Irasirigũ Festo su semana pere, gajĩ semana urenũ waaró merã Jerusalêgue ãârãdi Cesareague goedujáakôãyũũ. ãgũ dujajadero pũũ, gajinũ gapũ weresãrĩrê beyeri wiigue waayũũ. Iro eja, opũ doarogue doa, Pablora ãaridoreyũũ. ⁷ Pablo irogue ejamakũ ãârã, judío masaka Jerusalén merã aaranerã ãgũ pũro waa ejanugã, ãgũrê wãri ñerĩ weresãdiñurã. Irasũ ãrĩ weresãkererã: “Ãsũ irimakũ ããbũ”, neõ ãrĩmasĩbirĩñurã. ⁸ Pũũ Pablo ãgũ irideare wereyũũ:

—Judío masaka dorerire, Marĩpũya wiima dorerire, romano marã opũ doreridere neõ tarinũgãbiribũ yũ, ãrĩyũũ.

⁹ Festo gapũ judío masaka merã ôãrô ãârĩduagu, Pablora sêrêñayũũ:

—¿Jerusalêgue waaduakuri? Irogue mũ irideare yũre weremakũ, ãgũsã murê weresãdeare weremakũ péduakoa, ãrĩyũũ.

¹⁰ ãgũ irasũ ãrĩmakũ, Pablo yũyũyũũ:

—Yũ ôõ romano marãrê weresãrĩrê beyerogue ãârĩsíaa. Irasirigũ Jerusalêguere waaduabirikoa. Ôõta yũre irire beyero gããmea. Judío masakare neõ ñerô iribiribũ. Mũ irire ôãrô masĩkoa. ¹¹ Yũ ñerô iridi tamerã: “Yũre wêjêbirikôãka!” ãrĩbiriboakuyo. ãgũsã yũre ãrĩkatori merã weresãdea ãârĩmakũ, neõ sugũ opũguere wiamasĩña máa. Yũ irideare romano marã opũre beyemakũ gããmekoa, ãrĩyũũ Pablo Festore.

¹² ãgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, Festo ãgũ merãmarã merã werenĩ odo, Pablora ãrĩyũũ doja:

—Mũ irideare romano marã opũre weredũamakũ, ãgũ pũrogue iriugũra murê, ãrĩyũũ.

Pablo, opũ Agripare weredea

¹³ Yoaweyaripoe pũũ Festo opũ ñajãdero pũũ, Judea marã opũ Agripa wãikũũ, ãgũ tĩgô Berenice merã Cesareague Festore ôãdorerã waañurã. ¹⁴ Agripa irore yoaripoe ãârĩmakũ, Festo Pablora ãgũsã irideare wereyũũ ãgũrê:

—Ôõrê sugũ ãârĩmi Félix peresu iridi. ¹⁵ Yũ Jerusalêgue ãârĩmakũ, paía oparã, gajirã judío masaka oparã ãgũrê yũre weresãrã ejama. “ãgũ ñerô iridea waja wêjêdoreka!” ãrĩ sêrêma yũre. ¹⁶ Yũ gapũ: “Gũa romano marã ubugorata gajirãrê neõ wêjêdorebea. Irasirirã sugũ masakure weresãnerã ãgũsã weresãdi merã weresãrĩrê beyerimasũ ãũrô gãme werenĩbirikererã: ‘Wêjêkôãka!’ ãrĩmasĩbema”, ãrĩ yũjubũ. ¹⁷ Irasirigũ ãgũrê weresãnerã yũ merã ôõgue ãgũsã ejadero pũũ, yooboro marĩrô gajinũ gapũ weresãrĩrê beyeri wiigue waabũ. Iro eja, opũ doarogue doa, ãgũsã weresãdire ãaridorebũ. ¹⁸ ãgũ yũ pũro ejamakũ ãârã, ãgũrê weresãnerã wãgãnugãma. ãgũsã wãgãnugãmakũ ããgũ: “ãgũ ñerĩ irideare wãri weremurã yãma”, ãrĩ gũñadibũ. ãgũsã gapũ: “ãgũ ñerĩ irimakũ ããbũ”, ãrĩ neõ weremasĩbirima. ¹⁹ Judío masaka bũremurĩ ditare weresãma. “Jesús wãikũũ boa, pũũ masãdi ãârĩmĩ”, ãgũ ãrĩdea waja weresãma ãgũrê. ²⁰ Nasirimasĩbirisĩã, ãgũrê sêrêñabũ: “¿Jerusalêgue mude yũ merã waaduakuri? Irogue yũ merã waasĩ, mũ irideare wereaso yũre”, ãrĩbũ ãgũrê. ²¹ Yũ irasũ ãrĩmakũ pégu: “Iroguere waaduabirikoa, Romano marã opũ gapũre yũ irideare weregũ waaduakoa”, ãrĩmi. Irasirigũ yũ gapũ ãgũrê ôõta pĩkôãbũ dapa. “Yũ murê

iriumakū, romano marā opu Augusto puro waagukoa mu”, āriḅu Īgūrē, āri weryepu Festo Agripare.

²² Agripa Festore āriyupu:

—Yude Īgū weremakū péduakoa.

—Jāu, űamigāta Īgūrē péguakoa mu, āriyupu.

²³ Gajinu gapu Agripa, Īgū tīgō Berenice merā iri makā marā nerēri taribugue waañurā. Irogue űajārā, oparā sāñarī surī merā űajāñurā. Gajirā surara oparā, iri makā marā oparāde Īgūsā merā űajāñurā. Īgūsā nerēadero puru, Festo Pablöre āiridoreyupu. ²⁴ Pablo Īgūsā purogue űajājamakū, Festo iro āārīrārē āriyupu:

—Opu Agripa, āārīpererā i taribugue nerēanerā oārō péka yure! Wārā judío masaka Jerusalén marā, i makā marāde ĩrē weresāma yure. “Wējēkōāka Īgūrē!” āri gaguinīma. ²⁵ Īgūsā irasū ārikeremakū, yu gapu Īgūsā Īgūrē wējērō gāāmea, ārīri wajare bokabiribū. Irasirigu opu Augustore Īgū irideare weregū waaduakoa, ārimakū: “Īgū purogue iriugura”, āri gūñabū. ²⁶ Yu gapu Īgūrē Īgūsā weresādeare oārō masībirisīā, opu Augustore irimarē gojabiribū dapa. Irasirigu Īgūrē āiridoreabū, Īgū irideare musā péuro weredoregu. Opu Agripa, Īgū irideare weremakū mu péadero puru, Īgūrē sērēña, puru yu oārō gojagukoa pama marī opu Augustore. ²⁷ Sugū masakure Īgū ñerō irideare masībirikererā, marī opu Augusto purogue iriumasīña máa. Īgūrē weresādeare oārō masībirikererā Īgūrē iriurā, ubugorata iriubukoa, āriyupu Festo Agripare.

26

Pablo Agripare weredea

¹ Irasirigu Agripa Pablöre:

—Wereka yure mu irideare! Īgūsā murē weresādeare mu yujumakū péduakoa, āriyupu.

Īgū irasū ārimakū pégu, Pablo Īgūya mojōrē soemu, Īgū irideare werenugāyupu:

² —Opu Agripa, dapagorare mu yure weredoremakū, buro usuyāa. Irasirigu yu irideare, judío masaka yure weresādeare āārīpererire murē weregura. ³ Guā judío masaka iririkurire guā gāme werenirīdere oārō masīkoa. Irasirigu bopoñarī merā yu weremakū, oārō péka!

Pablo Jesúre būremuburi dupiyuro Īgū āārīrikudeare weredea

⁴ ‘Āārīpererā judío masaka yaa nikū marā, Jerusalén marāde yu majīgūgueta Īgūsā merā āārīdeare masīma. ⁵ Yu maamūgueta fariseo bumū āārīdi āārībú. Murē irire wereduarā, weremasīma. Āārīpererā guā judío masaka watopeguere fariseo bumarā guā būremurirē gajirā nemorō oārō yāma. ⁶ Marīpu guā ñekūsāmarārē masaka boanerārē masūgura, ārīdeare yu būremurī waja yure weresārā oōgue irioma wajamoāburo, ārīrā. ⁷ Guā judío masaka, Israel bumarā pe bojōma pere su gubu peru pērēbejari buri marāgora, Marīpu marī boadero puru masūburire usuyari merā yūa. Irasirirā űmurī, űamirī Marīpūre būremunikōāa. Opu Agripa, guā irire yūkeremakū, surāyeri judío masaka weresāma yu irire būremurī waja. ⁸ Musā gapu, űnasirirā Marīpu boanerārē masūburire būremuberi?

Pablo Jesúre būremurārē Īgū ñerō iriunadeare weredea

⁹ Iripoegue Jesús Nazaretmurē buremurārē yu bokatiūrō ñerō iridwadibũ. ¹⁰ Jerusalēguere paía oparā dorero merā wárā Jesúre buremurārē peresu iribũ. Irasirigu oparā ĩgūsārē wējēdoremakū, yude neō kāmütābiribũ. ¹¹ Āārīpereri ĩgūsā nerērī wiirigue ñajāa, Jesúre buremurārē ñerō iriunabũ, ĩgūrē buremurīrē piriburo, āřĩgũ. ĩgūsā merā bũro guabũ. Gaji makārĩguedere irasũta ñerō irigorenabũ.

Pablo Jesúre buremunugādeare weredea

¹² Irasirigu Damascogue Jesúre buremurārē ñerō irigu waadibũ, paía oparā yure: “Gũa dorero merā waaka!” āřĩmakū pégu. ¹³ Opũ Agripa, yu maague waamakū, āsũ waabũ. Goeripoe āārĩmakū, ũmugasigue abe ũmũmũ gosero nemorō gosesiribũ yu pũro, yu merā waanerā pũrodere. ¹⁴ Gũa āārīpererā yebague meémejābũ. Sugu yure hebreo ya merā werenĩmakū pébũ. “Saulo, ĩnasirigu yure ñerō yári mũ? Mũ yure ñerō irigu, mũ basita ñerō yáa”, āřĩmi yure. ¹⁵ ĩgũ irasũ āřĩmakū pégu, yu gapũ: “ĩNoā āārĩrĩ mũ?” āřĩ sērēñabũ. Marĩ Opũ gapũ āsũ āřĩmi: “Yũ, Jesús, mũ ñerō irigũta āārā. ¹⁶ Wāgānũgāka! Yũ murē deyoa, yure moāboegu āārĩburo, āřĩgũ. Irasirigu mũ yure ĩādeare, pũrugue yu murē ĩmuburidere gajirārē weregũkoa. ¹⁷ Yũ murē judío masaka āārĩmerārē buebure iriugũra. Judío masaka, judío masaka āārĩmerāde murē ñerō irimakū wijatagura. ¹⁸ Yũ murē judío masaka āārĩmerārē buedoregu iriugũkoa, yaa kerere masĩburo, āřĩgũ. Irasirirā ñerĩrē pirirākuma. Koye ĩāpāmerā, naĩtĩārōgue āārĩrā irirosũ āārĩbirikuma. Boyorogue āārĩrā irirosũ āārĩrākuma. Wātĩ ĩgūsā opũ āārĩbirikumi pama. Marĩpu gapũ ĩgūsā Opũ āārĩgũkumi. Irasirigu, ĩgūsā yure buremumakū ĩāgũ, Marĩpu ĩgūsā ñerĩ irideare kātigũkumi. ĩgūsārē ĩgũyarā āārĩmakū irigũkumi”, āřĩmi Jesús yure.

Pablo, Jesús dorerire yũjũdea

¹⁹ Opũ Agripa, ũmugasigue Jesús yure werenĩdeare tarinũgābiribũ. ²⁰ Irasirigu Damasco marārē ĩgũya kerere werepũroribũ. Pũrũ Jerusalén marārē, āārĩpererogue Judea marārē werebũ. Judío masaka āārĩmerādere werebũ. “Mũsā ñerō irideare bujawere, mũsā gũñarĩrē gorawayuka! Marĩpu gāāmerĩ gapũre irika! Irasirirā mũsā gũñarĩ gorawayuadeare ĩmurākũ”, āřĩ buebũ ĩgūsārē. ²¹ Yũ ĩrire buedea waja judío masaka Marĩpũya wiigue yu āārĩgūrē ñeā wējēduarā irima. ²² ĩgūsā irasirikere-makū, Marĩpu gapũ yure iritamunĩkōāmi. Irasirigu āārĩpererā oparārē, ubu āārĩrādere yu ĩgũya kerere wererire neō piribe. Iripoegue Moisés, gajirā Marĩpũya kerere weredupiyunerā, pũrugue āsũ waarokoa, āřĩdeare werea. Āsũ āřĩ gojanerā āārĩmá: ²³ “Cristo, Marĩpu iriudi bũro ñerō tarigũkumi. ĩgũ boadero pũrũ, ĩgũta masāpũrori, neō dupaturi boabirikumi. Irasirigu ĩgũ masakare taugũ āārĩřrē judío masakare judío masaka āārĩmerādere masĩmakū irigũkumi”, āřĩ gojanerā āārĩmá, āřĩ wereyupũ Pablo Agripare.

Pablo Agripare: “Jesúre buremuka!” āřĩ weredea

²⁴ ĩgũ irasũ āřĩripoeta Festo gaguinĩyupũ:

—Pablo, mirēgũ yáa. Wári buetarisĩā, mirērĩmasũ waáa, āřĩyupũ.

²⁵ Pablo gapũ Festore āřĩyupũ:

—Yũ opũ, mirēbea. Yũ wereri diayeta āārā. Irasirigu ire gopeyaro merā werea. ²⁶ Opũ Agripa gapũ, yu wereri āārĩpererire ōārō masĩkumi.

Irire masía yu. Irasirigu ĩgürē güiro marĩrõ werea. Yu Jesúyare weregu, yayerogue werebea, ārĩyupu Pablo Festore. Irasũ ārĩ odo, àsũ ārĩyupu Agripare:

²⁷ —Opu Agripa, Marĩpuya kerere weredupiyunerã gojadeare bñremua mu. Mu irire bñremurĩrē masía yu, ārĩyupu.

²⁸ Agripa ĩgürē yujuyupu:

—Iropagã werekeregu, çyure Jesúre bñremumakũ iriduari? ārĩyupu.

²⁹ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pégu, Pablo yujuyupu ĩgürē:

—Jesúyare wári, o mérõgã weregu, musã ãārĩpererãrē yu irirosũ ĩgürē bñremumakũ gãamea. Marĩpuguere irire sērēbosáa. Yu peresugue ãārĩgũ irirosũ musã ãārĩmakũ tamerãrē gãamebea, ārĩyupu.

³⁰⁻³¹ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pérã, Agripa, Festo, Berenice gajirã ĩgüsã merã doanerãde wãgãnugã, gaji taribugue waa, ĩgüsã basi àsũ ārĩ gãme werenĩñurã:

—ĩgürē i waja wējērõ gãamea, ārĩrĩ máa. I waja peresu iriro gãamea, ārĩrĩde máa, ārĩ gãme werenĩñurã.

³² Irasirigu Agripa àsũ ārĩyupu Festore:

—Pablo romano marã opuare yu irideare wereduakoa, ĩgũ ārĩbirimakũ, marĩ ĩgürē peresugue ãārĩgürē wiukõãboakuyo, ārĩyupu.

27

Pablora Romague iriudea

¹ Irasirirã Pablora, gajirã peresu ãārĩrãdere doódiru merã Italia nikũma makã Romague gu merã iriuma. Julio wãikugu surara opuere iriuma ĩgüsãrē koredorerã. ĩgüsã romano marã opu Augusto wãikuguyarã surara ãārĩmã. ² Gu Adramitio wãikuri makã marãya doódiru Asia nikũma perague waadiru merã waabu. Gajigu Aristarco wãikugu Macedonia nikũma makã Tesalónica wãikuri makãmude gu merã waami. ³ Gajinu gapu Sidón wãikuri makãma perague ejabu. Irogu ejadero puru, Julio Pablora bopõnarĩ merã ĩã, ĩgürē ĩgũ merãmarã puo naadoregu iriumi, ĩgüsã ĩgũ gãamerĩrē siburo, ārĩgũ. ⁴ Gu iri makãgue ãārãnerã doódiru merã waamakũ, buro mirũ guare gajipãrēgue wējãputaribujubu. Irasirirã Chipre wãikuri nugũrõ kũgapu dujamakũ taribu. Iro gapu mirũ wējãpubiriweyabu. ⁵ Ciliciare, Panfiliadere taribu. Puru Licia nikũma makã Mira wãikuri makãgue ejabu.

⁶ Gu irogu ejamakũ, surara opu gajiru doódiru bokajami. Iriuru Alejandrĩague aaradiru, Italiague waaburidiru ãārĩbũ. Irasirigu guare irirugue ñajãdoremi. ⁷ Iriuru merã waarã, mirũ guare buro wējãpu kãmutamakũ, yoaripoe yoobobu. Buro ñerõ tariri merã waa, Gnido wãikuri makã bokatĩurõ ejabu. Irore gu tarimakũ, mirũ dupaturi buro wējãpubu. Gu waaderoguere ejamasibiribu. Irasirirã Creta wãikuri nugũrõgue waa, Salmón wãikuri ñorõrē tariadero puru, mirũ guare neõ wējãputaribujubiribu pama. ⁸ Iri nugũrõ tũro taria, gariboretarianerãgue “Õãrĩ pera” wãikurogue ejabu. Iri pera Lasea wãikuri makã puoguge ãārĩbũ.

⁹ Gu yoaripoe yooboadea waja puibu waaburo mérõgã duyabu. Irasirigu Pablo doódiru moãrãrē weremi:

¹⁰ —Péka! Marĩ dapagora waamakũ, iru doódiru, doebiride ded-eribukoa. Marĩdere mirĩboama goegorãa, ãrãdimi.

11 Īgū irasū ārikeremakū, surara opu Pablo wererire pébirimi. Doódiru opu, iriru wejatugu wereri gapare buremumi. 12 Īgūsā ejadea pera gapu puibu tamumakū, ñegorayuro. Irasirirā: “Fenice wāikuri makāgue waakōādoea. Gajipoe irirā irogue puibu tamubukoa”, āriima. Fenice, Creta nūgūrōma makā abe ñajārō gapu āārīri makā āārīyuro. Iri makāma pera gapare mirū wējāpubiriweyayuro.

Wádiyague buro mirū waadea

13 Irasirirā sur gapu mirū wējāpuweyamakū ĩārā, doódiru moārā: “Ōārīnu āārīrokoa”, āri gūñadima. Gua irirure ñajāa, Creta nūgūrō turo waabu Fenicegue waaduarā. 14 Mérōgā paru buro mirū nordeste wāikuri aaribú. 15 Irasiriro guaya doódirure mirū wējāpubéokōābu. Mirū iro wējāpumakū gāme goroamasībiri, mirū wējāpuro gaputa waabu. 16 Gua Cauda wāikuri nūgūrōgā turogue ejamakū, mirū wējāpubiriweyabu. Irasirirā gua buro moātarianerāgue doódirumarū médiru kūmagārē ōārō tūāmu suapeobu. Iriru wádiru mirīmakū, Īgūsā ñajāburidirugā āārībú. 17 Irirugārē suapeo odo, wádirure pūgubudari merā suanemoma mirū merā waarīri, ārīrā. Paru gūi, Sirte wāikuri ĩmiparo miēgue marīrē mirū āārīri, ārīrā, Īgūsā mirū ñeārī gasiri suatúdea gasirire kuradijukōāma. Īgūsā kuradijuadero paru, mirū wējāpuro gaputa waabu. 18 Gajinu gapu marārōta buro mirū wējāpumakū ĩārā, iriruma doebirire diague béobu. 19 Gajinu gapudere iriruma āārīrīrē diague béobu. 20 Yoaripoe ñipirinurī āārīmakū, abe ūmumu, neñukāde neō deymarīma. Buro mirū wējāpubu dapa. Irasirirā: “Iro diaye waakōāa”, āri masīña marību guare. “Mirī boakōārākoa”, āri gūñabu.

21 Irasirigu yoaripoe gua baabirimakū ĩāgū, Pablo gua watopegue āārādi wāgānūgā, āārīpererārē āriimi:

—Musā yu Cretague weredeare pémakū ōāgorabukuyo. Marī iro wirimerā, irure poyanorē, doebiridere dedeubiriboakuyo. 22 Irasirirā dapagorare yu weremakū péka! Gūñaturaka! Gūibirikōāka! Neō sugu boabiriko. Iru doódiru dita dederirokoa. 23 Yu Marīpuayagu āārā. Īgārē buremua. Dapagā ñami ĩgūrē wereboegu yure deyoami. 24 Āsū ārāmi: “Pablo, neō gūibirikōāka! Mu romano marā opare mu irideare weregukoa. Marīpu marē maīri merā ĩāgū, mu sērēaderosūta marē, mu merāmarā irugue āārīrādere taugukumi”, ārāmi. 25 Irasirirā gūñaturaka! Marīpu ĩgārē wereboegu yure ārāaderosūta waamakū irigukumi, āri buremua. 26 Irasiriro marīrē nūgūrōgue mirū wējāpumeétúrokoa, āri weremi Pablo.

27 Su ñami, pe semana gua Cretare wiriadero paru, wádiya Adria wāikūdiya mirū buro wējāpuro gaputa waabu dapa. Ñami deko āārīmakū, doódiru moārā: “Marī nikūgue ejarā irisuyua”, āriima. 28 Irasirirā pūgubudague kōmerūrē suatúdiyu keoñama. Īgūsā keoñamakū, treinta y seis metrogora ūkūābu. Mérōta waa, dupaturi keoñamakū, veintisiete metrogora ūkūābu. 29 Irasirirā ñami āārīyomakū, ūtāyerigüe meétuabukoa, āri gūirā, āsū irima. Wapikuri majī kōme majīrīpare iriyaburigüe pūgubudari merā suatúadeare wejaturo gapu meéyoma irirure tūāñeāpauburo, ārīrā. Irasiri odo: “Murīgora boyoro gāameadāa”, āri gūñarikuma. 30 Iri ñamita irirure moārā gapu duriduarā irima. Irasiri gaji kōme majīrīrē wejadupiyuro gapu meéyomurā yāa, ārīkato, doódirumarū médirugārē āidiju,

iriru merā duriduarā irima. ³¹ Īgūsā duriduarā makū ĩāgū, Pablo surara opure ĩgūyarā suraradere weremi:

—Īsā iru moārā médirugā merā waamakū, musā āārīpererā taribirikoa, ārīmi.

³² Īgū irasū ārīmakū pérā, surara gapu médirugā ĩgūsā suadeadarire ditiá, diague béokōāma.

³³ Boyoburi dupiyuro Pablo ĩgūsārē baadoregu, āsū ārīmi:

—Pe semanagora waáa, musā baamerāta buro gūñarikuro. ³⁴ Irasirigu tariduarā baaka! ārī, buro sērēa. Neō sugu musā dederibirikoa. Musāya poadaride neō dederibirikoa, ārīmi.

³⁵ Irasū ārī odo, Pablo pārē āi, āārīpererā ĩūrō Marīpure: “Mu merā usuyáa”, ārī, irire dukawa baami. ³⁶ Īgū baamakū ĩārā, ĩgūsāde āārīpererā gūñatura baama. ³⁷ Guā irirugue āārīrā āārīpererā doscientos setenta y seis gora āārībú. ³⁸ Irasirirā ĩgūsā āārīpererā baayapi, puru irirugue āārīrī, wári trigore diague béoma, kārāwridiru dujaburo, ārīrā.

Doódiru ĩmparogue soemuribeja mirídea

³⁹ Boyoripoe doódiru moārā nugūrōrē ĩāboka: “Āsū wāikuri nugūrō āārā”, ārī ĩāmasībirima. Dupatūgūguere ĩmparo āārīmakū ĩārā: “Sōō buanumarā! Gajipoe irirā iro majābukoa”, ārīma. ⁴⁰ Irasirirā kōme majīrīrē ĩgūsā suadeadarire ditimeédijubéokōāma. Iri odo, wejadupabu wejaturi ĩgūsā suadeadarire kurama. Puru iriru wejadupiyuro gapu āārīrī suri gasirore āiwāgūnúma mirū āiaburo, ārīrā. Irasiro ĩmparo puro gapu numuabu. ⁴¹ Numua, wejadupiyuro gapu ĩmparo ukūāberogue soemuribejabu. Neō soebumasīña marībú. Iriru wejaturu gapu makūrī pagari meétuamakū waariakōābu.

⁴² Irasū waamakū ĩārā, surara gapu ārīma:

—Iru mirīmakū, marī peresu irianerā bānumuā, duriakōābukuma. Irasirirā ĩgūsārē wējēpeokōārā! ārī wereníma ĩgūsā basi.

⁴³ Īgūsā opu gapu Pablora tauduagu: “Neō sugure wējēbirikōāka! Āārīpererā bāmasīrā mata nugūrō turogue bānumuaka!” ārīmi. ⁴⁴ “Gajirā taboa majīrī merā, gajī iriruma waariadea majīrī merā payanumuaka!” ārīmi. Irasirirā āārīpererā iri merā bānumuā, oārō tariperekōābu.

28

Pablo, Malta wāikuri nugūrōgue ejadea

¹ Āārīpererā turogue majānugādero puru iri nugūrōrē ĩāmasību. Malta wāikuri nugūrō āārīdero āārībú. ² Iri nugūrō marā masaka guare oārō irima. Deko merēmakū, guare buro yusakubu. Irasirirā guare peame diubosa, sūmadorema. ³ Pablode pea bojoñajāri seagu waa, seatīami. Īgū seatīaripoe āña ĩgū seadeague āārādi peame asiri guiwirigu, Pablora ĩgūya mojōgue kūrīmeésiami. ⁴ Īgūrē kūrīmeésiamakū ĩārā, iri nugūrō marā ĩgūsā basi āsū ārī gāme wereníma:

—Ī masakare wējēdi āārīkumi. Īgū dia wádiyare tariadi āārīkeremakū, marī buremugō masakare wajamoādorego ĩgūrē okadorebirikumo, ārādima.

⁵ Pablo gapu añarē peamegue wējāsiri meēpeokōāmi. Neō pūrīsūbirimi. ⁶ Irasirimakū iārā, iro marā gapu: “Bijiakōārokoa”, ārīma. Īgūrē bijibirimakū iārā: “Gūñaña marīrō kōmoakōāgukumi”, ārīma doja. Yoaripoe Īgū pūrīsūbirimakū iārā: “Īi sugu amugasigue marā opu āārīkumi”, ārīma.

⁷ Gua majādero puro iri nūgūrō marā opu Publio wāikuya nikū āārībū. Guare Īgūya wiigie siuami. Irasirirā gua urenu Īgū merā āārīmakū, guare ōārō irimi. ⁸ Publio pagu nimakuri yojo merā sirīgū Īgū kārīrōgue peyami. Irasirigu Pablo Īgūrē iāgū waa, Īgūya taribugue ñajāa, Marīpure sērē odo, Īgūya mojōrī merā Īgū weka ñapeo, taumi. ⁹ Īgūrē taumakū iārā, āārīpererā gajirā iri nūgūrō marā pūrīrikurā Pablo puro ejama. Īgūsā ejamakū iāgū, Pablo Īgūsādere taumi. ¹⁰ Īgū irasirimakū iārā, wāri gajino sīma, guare Īgūsā buremurirē Īmurā. Puru gua waaburi dupiyurogā āārīpereri gua gāāmerī, gua baaburidere doódirugue durisābosama.

Pablo Romague ejadea

¹¹ Gua iri nūgūrōgue urerā abe āārādero puru, doódiru Alejandriague aaradiru merā waabu doja. Iriuru iri nūgūrōgue puibu tamudero āārībū. Iriuru wejadupiyurore pērā masaka buremurā Cástor, Pólux wāikurā keori weadea āārībū. ¹² Gua iriuru merā waa, Siracusa wāikuri makāma perague ejabu. Irore urenu āārībū. ¹³ Iri makārē wiriwāgā, iri nūgūrō turo taria, Regio wāikuri makāgue ejabu. Gajinu gapu gua waaripoe gua puru gapu mirū wējāpuwāgāribu. Irasirirā gajinu gaputa Puteoli wāikuri makāgue ejabu. ¹⁴ Irogu gajirā Jesúre buremurārē bokajabu. Īgūsā guare: “Su semana gua merā dujaka!” ārīmakū pérā, su semanagora Īgūsā merā dujabu. Puru Romague waarā, maa merā waabu. ¹⁵ Gajirā Roma marā Jesúre buremurā gua waari kerere pérā, Apio wāikuri makāgue guare bokatīrīrā ejama. Iri makā doebiri duari makā āārībū. Puru maague yoaweyaro waaripoe naarā kārīrī wiiri, ure wii āārīrōgora gajirā guare bokatīrīrā ejama. Īgūsā bokatīrīrā ejamakū iāgū, Pablo usuyari merā Marīpure: “Murē usuyari sīa”, ārī, siñajā gūñaturakōāmi. ¹⁶ Romague gua ejadero puru, surara opu peresu āārīrārē Pablo merā āāñerārē iro marā peresu āārīrārē korerā opure wiami. Pablo gapure: “Suguta āārīduamakū ōārokoa”, ārī, sugu surara Īgūrē korebure pími.

Pablo Roma marārē buedea

¹⁷ Urenu puru Pablo judío masaka oparārē iro āārīrārē siu neeōmi. Īgūsā nerēperemakū iāgū, āsū ārīmi:

—Yaarā, yu marīyarārē, marī ñekūsamarā iriunadeadere tarinūgābirikeremakū, Jerusalén marā yure ñeā, romano marā oparāguere wia, yure peresu irima. ¹⁸ Romano marā oparā gapu yure sērēña wiuduadima wējērō gāāmea, ārīrī bokabirisīā. ¹⁹ Marīyarā judío masaka gapu neō yure wiuduabirima. Īgūsā irasirimakū iāgū: “Romano marā opure yu irideare weredorerā iriuka!” ārī sērēbu. Irire sērēgū, yu gapu marīyarārē: “Ñerō irima”, ārī weresābiribu. ²⁰ Irasirigu musārē ire werebu siuabu. Marī judío masaka yoaripoe yúdi, marīrē taugu, Jesucristo āārīmi. Yu Īgūrē buremurī waja peresugue i kōmeda merā suasūdi āārā, ārī weremi Pablo judío masaka oparārē.

²¹ Īgūsā Īgūrē ārīma:

—Neō su papera pū, marīyarā Judea marā, muyamarē gojadea pūrē ñeābea. Īgūsā ōōgue naarā ejanerāde murē neō ñerō ārī weresābirima.

Gajirāde: “Ñerō irimi”, āri werebirima guare. ²² I ditare masīa. Āārīpererogue marā masaka mu merāmarārē: “Īgūsā bueri ñegorāa”, āri werenīma. Irasirirā mu buerire péduakoa, ārīma.

²³ Irasirirā sunu irire werenīburinurē beye odo, waakōāma. Puru irinu ejamakū iārā, wārā masaka Pablo āārīri wiigüe ejama. Irasirigu boyoripoe āārīmakū, Īgūsārē buenugādi, bueneākōāmi. Marīpu Īgūyarārē doreri kerere buemi. Moisés gojadeare, Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadeadere buemi, Jesúre buremuburo, ārīgū.

²⁴ Surāyeri Īgū buerire buremuma. Gajirā gapu neō péduabirima.

²⁵ Irasirirā surosū gūñabiri, wirianokōāma. Īgūsā wiriaripoe Pablo ārīmi:

—Ōāgū deyomarīgū Marīpuya kerere weredupiyugu Isaías merā marī ñekūsāmarārē diayeta weredi āārīmī. Āsū āri weredi āārīmī:

²⁶ Masakare āsū āri weregu waaka: “Īmuriku musā yaare pékererā: ‘Irasū ārīduaro irikoa’, āri neō pémasībea. Īmuriku yu ōārō iririre ĩakererā: ‘Irasū ārīduaro irikoa’, āri neō ĩāmasībea”, āri wereka Īgūsārē!

²⁷ Yaa werenīrīrē pémerā diayeta pémasībema. Irasirirā gāmpūrī pémerā, koye ĩāpāmerā irirosū āārīma. Irasū āārīmerā ĩāmasī, ōārō pémasībukuma. Irasirirā yu pémasīrī sīrīrē oparā yure buremubukuma. Irasirigu Īgūsārē tauboakuyo, ārīdi āārīmī.*

²⁸ Irasirirā musā yure péduabiri waja dapagora merā Marīpu masakare tauri kerere judío masaka āārīmerā gapure wererā waarākoa. Īgūsā gapu pérākuma, ārīmi Pablo judío masaka Īgū puro nerēanerārē.

²⁹ Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgūsā basi buro gāme turi wiriama.

³⁰ Pe bojorigora Pablo iro marā Īgūrē wayudea wiigüe āārīmī. Īgū iri wiigüe āārīri waja Īgūsārē niyeru merā wajarinami. Iri wiigüe āārīgū, Īgūrē ĩārā ejanarārē usuyari merā bokatīrīñēānami. ³¹ Gūiro marīrō Marīpu Īgūyarārē doreri kerere, Jesucristoya keredere buenami. Neō sugu Īgūrē: “Buebirikōāka!” ārībirima.

Iropata āārā.

Lucas

ROMANOS

Pablo Roma marārē òãdoredea

¹ Yũ Pablo, Jesucristore moãboegu ããrã. Marĩpu yũre ìgũ masakare tauri kerere buedoregu beyepĩmi.

² Iripoegue Marĩpu ìgũyare weredupuyunerãrē iri kerere weredi ããrĩmĩ. Irasirirã irire ìgũya werenĩrĩ gojadea pũgue gojanerã ããrĩmã.

³ Ìgũsã gojadea, Marĩpu magũ marĩ Opũ Jesucristoya kere ããrã. Ìgũta i ãmũguere marĩ irirosũ dupũkũgu deyoagu, David parãmi ããrĩturiagu ããrĩdi ããrĩmĩ. ⁴ Ìgũ, Òãgũ deyomarĩgũrē opagu ããrĩmĩ. Ìgũ boadero pũru, Marĩpu ìgũ turari merã ìgũrē masũdi ããrĩmĩ ããrĩpererãrē: “Diayeta yũ magũ ããrĩmĩ”, ãrĩ ìmugũ. ⁵ Ìgũta guare òãrõ irigu, Jesucristo merã ìgũyare weredoregu pĩmi, ããrĩpereri buri marārē ìgũrē bũremurãno ìgũ dorerire iriburo, ãrĩgũ. ⁶ Mũsãdere Jesucristoyarã ããrĩburo, ãrĩgũ, beyedi ããrĩmĩ.

⁷ Irasirigu yũ mũsãrē Marĩpu beyenerãrē ããrĩpererã Roma marārē òãdoredea. Marĩpu ããrĩnĩgũ, marĩ Opũ Jesucristo mũsãrē òãrõ iritamu, siuñajãrĩ merã ããrĩrikũmakũ iriburo.

Pablo: “Romague waadũakoa”, ãrĩ gojadea

⁸ Ire mũsãrē werepũrorigũra. ããrĩperero marã masaka, mũsã Jesucristore bũremurĩrē werenĩpereakõãma. Irire pẽgu, Jesucristo iritamurĩ merã Marĩpũre usũyari sĩa. ⁹ ããrĩpereri yũ turari merã Marĩpu yũre dorerosũta masakare ìgũ magũya kerere werea. Irasirigu ìgũrē sērēriku, mũsãya ããrĩburire sērēbosanĩkõãa. Marĩpu irire masĩmi. ¹⁰ Irasirigu Marĩpũre: “Mũ yũre Romague iriudũagu, yũ waaburire ãmuyuka!” ãrĩ sērēnãa. ¹¹ Mũsã pũro ejaqu, gũñaturari merã Jesũre bũremunemburo, ãrĩgũ, ìgũyare weredũakoa, Òãgũ deyomarĩgũ yũre iritamurõsũta mũsãdere iritamuburo, ãrĩgũ. ¹² Marĩ Jesũre bũremurã ããrã. Irasirirã mũsã, yũ ìgũrē bũremumakũ ìãrã, nemorõ gũñaturarãkoa. Yũde, mũsã ìgũrē bũremumakũ ìãgũ, gũñaturagũkoa.

¹³ Yaarã, yũ mũsã pũro waadũarire masĩmakũ gããmekoa. Gajero marã masaka yũ Jesũya kerere weremakũ pērã, ìgũrē bũremuma. Irasirigu mũsãya makã marãdere irire weregu waadũakoa, ìgũsãde ìgũrē bũremuburo, ãrĩgũ. ¹⁴ Marĩpu yũre ããrĩpererãrē iri kerere weredoremi. Paga makãrĩ marārē, mutã makãrĩ marārē, masĩrãrē, masĩmerãdere weredoremi. ¹⁵ Irasirigu mũsãya makã marārē Jesũre bũremumerãrē ìgũya kerere bũro weredũakoa.

Jesũya kerere pērã, ìgũrē bũremunũgãrãkuma, ãrĩ gojadea

¹⁶ Masaka iri kerere pērã, ìgũrē bũremunũgãrãkuma. Irasirigu Marĩpu ããrĩpererã Jesũre bũremurãrē ìgũ turari merã taugũkumi, perebiri peamegue waabirikõãburo, ãrĩgũ. Judĩo masaka, judĩo masaka ããrĩmerãde iri kerere pé, ìgũrē bũremumakũ, Marĩpu ìgũsãrē taugũkumi. Irasirigu yũ, gũyasĩrĩrĩ marĩrõ gũñaturari merã iri kerere werea.

¹⁷ Iri kere ãsũ ãrã. Marĩpu Jesucristore bũremurã direta: “Òãrã ããrĩma”, ãrĩ ìãmi. Marĩpũya kerere gojadea pũguedere ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Marĩpu irasũ bũremurãrē: ‘Òãrã ããrĩma’, ãrĩ ìãmi. Irasirirã ìgũ merã ããrĩnĩkõãrãkuma”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

Masaka ĩgũsã ñerĩ iriri merã waja opama, ãrĩ gojadea

18-19 Marĩpu masakare ĩgũyamarẽ õãrõ masĩmakũ yámi. ĩgũ irire masĩmakũ irikererũ, ñerĩrẽ yáma. Irasirirã Marĩpuya diayemare masĩmerã dujama. Irasirigu Marĩpu ãmugasigwe ããrĩgũ ããrĩpererã diayemare irimerãrẽ, ñerõ irirãrẽ ĩgũ burõ wajamoãburire masĩmakũ yámi. 20 Marĩpu deyomarĩgũ ããrĩkererũ, ĩgũ neõgorague i ãmurẽ ããrĩpereri iridea merã ĩgũ perebiri turarire, ĩgũyamarẽ masĩsũa. Irasirirã masaka ĩgũrẽ: “Masĩbirisĩã, waja opabea”, ãrĩmasĩbirikuma.

21 Marĩpuamarẽ masĩkererã, ĩgũrẽ: “Õãtaria mũ”, ãrĩ burẽmubema. ĩgũ õãrõ irikererũ, ĩgũrẽ: “Õãã”, ãrĩ, usuyari sĩbema. Irasirirã ĩgũyare pẽmasĩmerã dujama. Ñerĩ direta gũñarĩ opama. Irasiriro ĩgũsã gũñarĩguere naĩtĩãrõ irirosũ ããrã. 22 “Gũã masĩrã ããrã”, ãrĩkererã, Marĩpuare neõ pẽmasĩmerã waama. 23 Irasirirã Marĩpu ããrĩnĩgũ gapũre burẽmubema. Pũrugwe boaburi gapũre: masaka keorire, mirã, waimurã paárã, pĩrũa keorĩ ĩgũsã weadeare burẽmuma.

24 Irasirigu Marĩpu ĩgũsãrẽ ĩgũsã ñerĩrẽ uribejari direta irinaburo, ãrĩgũ, béomi. Irasirirã guyasĩurõ ñerĩrẽ gãme irinĩkõãma. 25 Marĩpuya diayema gapũre burẽmubema. ãrĩgatori direta õãrõ pẽma. Irasirirã Marĩpu ããrĩpereri i ãmurãrẽ iridi gapũre burẽmumerã, ĩgũ iridea gapũre burẽmuma. ĩgũsã ĩgũrẽ burẽmubirikererũ, marĩ gapũ ĩgũrẽ: “Õãtaria mũ”, ãrĩ, usuyari sĩnĩkõãrõ gããmea. Irasũta irirã!

26 ĩgũsã burẽmubiri waja Marĩpu ĩgũsãrẽ béomi, ĩgũsã gããmerõ guyasĩurõ ñerĩrẽ iriburo, ãrĩgũ. Irasirirã nome ãmarẽ marãpũkũduabema. Nome basita gãme marãpũkũduarã irirosũ ããrĩma. Irasirirã ĩgũsã nome seyaro ñerõ yáma. 27 Ũmade irirosũta yáma. Nomerẽ marãpokũduabema. Ũma basita gãme marãpokũduarã irirosũ ããrĩma. ĩgũsã ãma seyaro ñerõ yáma. Irasirirã ĩgũsã basita ñerõ iriri waja ĩgũsãya dupũrĩre poyanorẽma.

28 ĩgũsã Marĩpuare masĩduabiri waja ĩgũsãrẽ béomi, ñerĩ gũñarĩ direta opaburo, ãrĩgũ. Irasirirã noõ gããmerõ ñerĩrẽ irinĩkõãma. 29 ããrĩpereri ñerĩrẽ iririkũma. Ũma nome merã, nome ãma merã ñerõ iririkũma. Ñetariro iririkũma. Gajerãyare burõ gããmema. Gajerãrẽ ñerõ iriduama. Gajerã gajino opamakũ ĩãrã, ĩgũsãrẽ ĩãturima. Gãmewẽjũrikurã, gãmekẽãrikurã, ãrĩgatorikurã, ñerõ ããrĩrikurã, burõ kerekurã ããrĩma. 30 Gajerãrẽ ãrĩgatori merã ñerõ ãrĩ werenĩma. Marĩpuare gããmemerã dooma. Gajerãrẽ ĩãmuĩrikũma. “Gajerã nemorõ ããrã”, ãrĩ gũñarã: “Õãrõ yãã”, ãrĩ weregorenama. Gajerosũperi ñerĩ iririre iribokaduama. ĩgũsã pagusãmarãrẽ tarĩnũgãrikũma. 31 Õãrĩrẽ pẽmasĩduabema. Gajerãrẽ: “Ãsũ irirãrã”, ãrĩdeare neõ keoro iribema. Neõ sugũnorẽ maĩrĩ merã ĩãbema. ĩgũsãrẽ gajerã ñerõ irideare neõ kãtimasĩbema. Gajerãrẽ bopoñabema. 32 Marĩpu irasirirãrẽ: “Wajamoãgũra”, ãrĩderosũta irigũkumi. Perebiri peamegwe béogũkumi. ĩgũsãrẽ béoburire masĩkererã, ñerĩrẽ neõ piribema. Gajerã ĩgũsã irirosũ ñerĩrẽ irimakũ ĩãrã, õãrõ usuyari merã ĩãma.

2

Ñerĩ irirãrẽ Marĩpu diayeta wajamoãgũkumi, ãrĩ gojadea

1 Irasirirã gajerãrẽ werewũarã ĩgũsã irirosũ irikererã, mũsã basita werewũarã yáa. ĩgũsãrẽ: “Ĩgũsã ñerõ iriri waja, waja opama”, ãrĩrã,

musa basita: “Guade waja opaa”, arira irirosu arira yaa. ² Maripu neriri irirare: “Igsa neriri iriri waja, wajamoagura”, arigu, diayeta arigu yami. Iriri masia maru. ³ Musa gajerare: “Nero yama”, aru werewuaru, Igsa irirosu irikereru: “Maripu gua gapure wajamoabirikumi”, aru gũnaru? Iriri irasu aru gũnabirikooka! Maripu musadere musa nero iriri waja, wajamoagukumi.

⁴ Musa neriri irira: “Maripu guare buro bopoñaru meru iagu, mata wajamoabemi”, aru gũnabirikooka! Oaru pomasika! Musa nero iriri bujoweremaku iadugu, musa gũnarure gorawayumaku iadugu, mata wajamoabemi. ⁵ Mata wajamoabirikeregu, musa igure neõ pibirimaku iagu, nero iriri neõ piridubirimaku iagu, musa meru guanemomi. Iririgu purugue arireraru nerare igu wajamoarinu ejamakũ, musare buro wajamoagukumi. Igu irasirimaku iraru, arireraru: “Diayeta Igsare wajamoaguta yami”, aru masirakuma. ⁶ Irinure Maripu masakare igusa irideare ia beye, keoro wajarigukumi. ⁷ Oarure irinira gapu: Maripu meru ariduaru: “Musa oaru yaa”, arimaku peduaru, igu purugue perebiri okarire opaduaru arima. Iririgu Igsare perebiri okarire sigukumi, igu meru arinikookaburo, arigu. ⁸ Igsa gaameru irira gapu diayemare iridubema. Neru direta iridubema. Iririgu Maripu Igsa meru gua, buro Igsare wajamoagukumi. ⁹ Arireraru neru irira nero tari, buro gũnarurakuma. Judio masakare waapurorirokoa. Judio masaka arimeradere irasuta waarokoa. ¹⁰ Maripu arireraru aru irira gapure: “Oaru yama”, aru iagukumi. Igsare igu meru oaru arimaku irigukumi. Iririgu siunjaru opamakũ irigukumi. Judio masakare iriri iripurorigukumi. Judio masaka arimeradere irasuta irigukumi.

¹¹ Maripu maru arirerare: judio masakare, judio masaka arimeradere surasuta iamu. ¹² Judio masaka arimeru, Maripu Moiseru doreru pideare opabirikeraru neru irimaku iagu, Maripu Igsare perebiri peamegue beogukumi. Judio masaka igu doreru pideare oparadu neru irimaku iagu, Igsadere iriri tarinugaru waja, wajamoagukumi. ¹³ Igu Moiseru doreru pideare pekeraru iriri iribirimaku iagu, Igsare: “Oaru arima”, aru iabemi. Iriri irira gapure: “Oaru arima”, aru iamu. ¹⁴ Judio masaka arimeru Maripu Moiseru doreru pideare opabirikeraru oaru irira, Maripu doredorosuta yama. Iririra Igsa basi Maripu doredere oparu irirosu iriri yama. ¹⁵ Maripu Igsa gũnarugue igu doredere masimaku iridi arimi. Iririra Igu doredorosuta irira, iriri masira irirosu yama. Oaru irira, o nero irira, Igsa gũnaru meru Igsa irideare masima. Nerure irianaru: “Waja opaa”, aru gũnama. Irasuta arure irianaru: “Waja opabea”, aru gũnama.

¹⁶ Iririgu Maripu arireraru nerare wajamoarinu ejamakũ, Jesucristo: “Arireraru gũnarure, Igsa gajeru iaberogue irideare ia beyeka!” arigukumi. Iririgu Jesucristo neru gũnaru oparare, neru iriruraru: “Wajamoagura”, arigukumi. Oaru gũnaru oparare, oaru iriruraru: “Wajamoabirirokoa”, arigukumi. Maripu masakare tauri kerere buegu, irireta buea yu.

Maripu Moiseru doreru pideamaru gojadera

¹⁷ Musa gapu: “Gua judio masaka Maripu Moiseru doreru pideare buremusia, gajeru nemoru Maripuyaru araru”, aru gũnadaa. ¹⁸ Gajire asu

āri gũñáa: “Gua Marĩpu gāāmerĩrē, ĩgũ Moisére doreri pídeare masĩrā āārĩsĩā, ōārĩ direta beyemasĩa. ¹⁹ Irasirirā koye ĩāmerārē tũādupuyuwāgārā irirosũ Marĩpũyare masĩmerārē buemasĩa. Naĩtĩārōgue āārĩrārē sĩāgoro irirosũ diayema iririre masĩmerārē diayema gapũre ĩgũsārē iridorea. ²⁰ Marĩpu Moisére doreri pídeare opasĩā, diayema iririre ōārō masĩa. Irasirirā masĩmerārē, majĩrā irirosũ āārĩrārē buerimasā āārā”, āri gũñadāa musā. ²¹ Gajerārē irasũ āri buekererā, ĩnasirirā musā basi bueberi? “Yajabirikōāka!” āri buekererā, ĩnasirirā yajari musā? ²² “Gajigu marāpo, gajego marāpu merā ñerō iribirikōāka!” āri buekererā, ĩnasirirā irasũ yāri? Masaka bũremurĩ keori weadeare dookererā, ĩnasirirā ĩgũsā bũremurĩ wiirimarē yajari, irire opamurā? ²³ “Marĩpu Moisére doreri pídeare opasĩā, gajerā nemorō āārā”, āri gũñakererā, iri dorerire tarinũgārā, gajerādere ĩgũrē bũremubirimakũ irirā yāa. ²⁴ Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue musā irasiririre āsũ āri gojasũdero āārĩbũ: “Musā judío masaka, judío masaka āārĩmerārē Marĩpũre ñerō āri werenĩmakũ yāa”, āri gojasũdero āārĩbũ.

²⁵ Musā judío masaka Marĩpu Moisére doreri pídeare irirā, musāya dupũma gasirogārē* wiirisũnerā āārĩmakũ ōāgorāa. Marĩpu musārē: “Yaarā āārĩma”, āri ĩāmi. Irire tarinũgārā, musāya dupũma gasirogārē wiirisũbirinerā irirosũ āārā. ²⁶ Judío masaka āārĩmerā irasũ wiirisũbirinerā āārĩkerepũrũ, Marĩpu Moisére doreri pídeare irimakũ: “Yaarā āārĩma”, āri ĩāgukumi. Judío masakadere ĩgũsā irire irimakũ, irasũta āri ĩāgukumi. ²⁷ Judío masaka āārĩmerā gapũ ĩgũsāya dupũma gasirogārē wiirisũbirinerā āārĩkererā, Marĩpu doredeare irirā, musārē judío masakare iri doredeare oparārē musā irire tarinũgārĩ waja: “Waja opama”, ārĩrākuma. ²⁸ Sugu judío masakũ irasũ wiirisũdi: “Marĩpũyagu āārā”, āri gũñakeregu, Marĩpũre bũremubi, diayeta Marĩpũyagu, judío masakũgora āārĩbemi. ²⁹ Marĩpũyarā gapũ irasũ wiirisũnerā dita āārĩbema. Ōāgũ deyomarĩgũ ĩgũsāya gũñarĩgue ōārĩ merā gorawayumakũ iridero pũrũ, ĩgũsā Marĩpũyarā, judío masakũgora āārĩma. Masaka ĩgũsārē: “Ōārā āārĩma”, āri ĩābirikerepũrũ, Marĩpu gapũ: “Ōārā āārĩma”, āri ĩāmi.

3

¹ Musā, yũ irasũ ārĩmakũ pérā: “ĩGua judío masaka, guaya dupũma gasirogārē wiirisũnerā āārĩrĩ wajamarĩkuri?” ĩārĩ gũñarĩ? ² Gua judío masaka āārĩmakũ ōāgorāa. Marĩpu guare wāri ōārĩrē sĩdi āārĩmĩ. Irasirigu guare ĩgũya kerere pípũroridi āārĩmĩ, irire gajerārē weredoregu. ³ Yũ irasũ ārĩmakũ pérā: “Judío masaka surāyeri Marĩpu ĩgũsārē: ‘Āsũ irigũra’, ārĩdeare bũremubirimakũ, irire iribirikumi” ĩārĩ gũñarĩ? ⁴ Neō irasũ āri gũñabirikōāka! Āārĩpererā masaka ārĩgatokerepũrũ, Marĩpu gapũ neō ārĩgatobemi. ĩgũya werenĩrĩ gojadea pũgue āsũ āri gojasũdero āārĩbũ:

Gũapũ, mũ werenĩrĩ merā masakare mũ diayema iririre masĩmakũ yāa. Mũ ārĩderosũta keoro irimakũ, neō sugu masakũ mũrē: “Diaye iribemi”, ārĩmasĩbirikumi, āri gojasũdero āārĩbũ.*

* 2:25 Gn 17.1-14: Iripoegue Marĩpu Abrahārē ĩgũ pũrā āmarē: “Yaarā āārĩburo”, ārĩgũ, ĩgũsāya dupũma gasirogārē wiiridoredi āārĩmĩ. Pũrũ iri dorerire Moisére pídi āārĩmĩ. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā āārĩturarā iri dorerire irirā, ĩgũsā pũrā āmarē su mojóma pere gajĩ mojó ũgeru pērēbejarinũrĩ waarō merā ĩgũsā deyoadero pũrũ irasũ yāma. ✱ 3:4 Sal 51.4

⁵ Gajerā irire pērā, āsū ārīmoāmabokuma: “Gua ñerō iriri merā Marīpu diaye iriri masakare masīmakū yāa. Gua irasirikerepuru, Marīpu guare wajamoāgū, diaye iribemi”, ārībokuma. ⁶ Neō irasū āārībea. Īgūsā irasū ārīrī keoro āārīmakū, Marīpu neō sugunorē Īgūsā ñerō irikerepuru, wajamoābiribokumi.

⁷ Gajerā idere ārīmoāmabokuma: “Gua ārīgatori merā Marīpu ārīgatobi āārīrīrē masakare masīmakū yāa. Irasirirā Īgūrē: ‘Ōātarimi’, ārī buremuma. Gua irasirikerepuru, Marīpu guare wajamoāgū, diaye iribemi”, ārībokuma. ⁸ Āsū ārībokuma doja: “Gua ñerī irimakū, gajerā Marīpu oāgū āārīrī gapure masīnemorākuma”, ārībokuma. Surāyeri guare ñerō gūñarī merā: “Pablosāde irasūta ārī buema”, ārī werenīma. Īgūsā irasū ārīrī waja Marīpu Īgūsārē wajamoāgū, diayeta irigakumi.

Āārīpererā masaka waja oparā dita āārīma, ārī gojadea

⁹ ¿Naāsū ārī gūñarī? ¿Marīpu ĩūrō marī judío masaka, gajerā nemorō oārā āārīrī? Neō irasū āārībea. Marī āārīpererā judío masaka, judío masaka āārīmerāde ñerō irirā āārīsīā, waja oparā dita āārā. Irire yu musārē weresiabu.

¹⁰ Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: Neō suguno oāgū māmī. Neō marīgorakōāmī.

¹¹ Neō Marīpuyare pēmasīgū māmī. Neō suguno Īgūrē masīduagu māmī.

¹² Āārīpererā Marīpuyare irituyamerā, dedirimurā dita āārīma. Neō suguno oārīrē irigu māmī. Neō marīgorakōāmī.*

¹³ Masāgobe toyori gobe ārīwiurosū Īgūsā ñerī werenīrī āārā. Ārīgatorikuma. Āña disigue nima opagu irirosū pūrīrō werenīma.*

¹⁴ Ñerī direta werenī, gajerārē dojama. Buro turirikama.*

¹⁵ Masakare wējēbēoduari direta opasurima.

¹⁶ Noō Īgūsā waaró masakare poyanorē, Īgūsārē ñerō tarimakū yāma.

¹⁷ Gajerārē siuñajārī merā āārīmakū neō iribema.*

¹⁸ Marīpure gopepyari merā buremubema. Irasirirā Īgūrē gūibema, ārī gojasūdero āārībú.*

¹⁹ Marī ire masīā. Āārīpererā Moisés doreri gua judío masakare: “Āsū irika!” ārī pídeare iripeobirisīā: “Waja opabea”, ārīmasībema. Irasirirā āārīpererā judío masaka, judío masaka āārīmerāde waja opasīā, Marīpu wajamoāsūmurā dita āārīma. ²⁰ Neō sugū masakū Moisés doredeare iripeomasībemi. Irasirigu: “Marīpu yure: ‘Ōāgū āārīmi’, ārī ĩagukumi”, ārīmasībirikumi. Marīpu iri dorerire pídea merāta marīrē: “Ñerā āārā”, ārī masīmakū yāmī.

Marī Jesucristore buremurī merā tausūrākoa, ārī gojadea

²¹⁻²² Daporare Marīpu marīrē ire masīmakū yāmī. Marī Jesucristore buremumakū, Īgū Moisére doreri pídeare iripeobirikerepuru, marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩāmī. Irasirigu marī āārīpererārē Jesucristore buremurārē surosūta ĩāmī. Īgū irasū ārī ĩaburire Moisés, gajerā Īgūyare weredupuyurimasāde Īgūya kerere gojadea pūgue gojanerā āārīmā.

²³ Marī āārīpererā ñerī irirā dita āārā. Irasirirā, Marīpu: “Yu merā oārō āārīrākoa”, ārīdeare marī basi neō bokabirikoā. ²⁴ Marī irasū āārīkerepuru,

* 3:12 Sal 14.1-3; 53.1-3   * 3:13 Sal 5.9; 140.3   * 3:14 Sal 10.7   * 3:17 Is 59.7-8   * 3:18 Sal 36.1

Marĩpu marĩrẽ maĩgũ ĩgũ magũ Jesucristore iriudi ããrĩmĩ, marĩ ñerĩ iridea wajare wajaribosadoregu. Irasirigu, marĩrẽ Jesucristore buremurãrẽ: “Waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. ²⁵ Marĩpu Jesucristore ããrĩpererã masakare ĩgũsã ñerĩ iridea wajare wajaridoregu, ĩgũrẽ iriudi ããrĩmĩ. Irasirigu, Jesucristo boagu dí béodea merã ĩgũrẽ buremurãrẽ ĩgũsã ñerĩ iridea wajare kãtidi ããrĩmĩ. Bopoñagũ ããrĩsĩã, iripoeque marãdere ĩgũsã ĩgũ: “Ãsũ irigura”, ãrĩdeare buremudea merã ĩgũsã ñerõ iridea wajare kãtidi ããrĩmĩ. Irire irigu, ĩgũ diaye irigu ããrĩrĩrẽ ĩmudi ããrĩmĩ. ²⁶ Marĩpu dapora marãdere Jesús marĩ ñerĩ iridea wajare wajaribosadea merã ĩgũrẽ buremurãrẽ: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. Irasirigu marĩrẽ ĩgũ diaye irigu ããrĩrĩrẽ masĩmakũ yãmi.

²⁷ Irasirirã Marĩpu ĩũrõ marĩ basita: “Õãrã ããrã, ĩgũ Moisére doreri pídeare iripeorã yãa”, ãrĩmasĩbea. Ãsũ gapu ãrĩ masĩa. Marĩpu, Jesúre marĩ buremumakũ, marĩrẽ: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. ²⁸ Ire masĩa. Marĩpu Moisére doreri pídeare marĩ irimakũ meta marĩrẽ: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. Marĩ Jesúre buremumakũ, marĩrẽ: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi.

²⁹⁻³⁰ ¿Marĩpu judío masaka direta Opu ããrĩrĩ? Neõ irasũ ããrĩbemi. Judío masaka, judío masaka ããrĩmerãdere ĩgũ suguta ããrĩpererã Opu ããrĩmĩ. Irasirigu, ĩgũsã Jesúre buremumakũ: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. ³¹ Irasirirã marĩ Jesúre buremurã, ¿Marĩpu Moisére doreri pídeare béorã yãri? ããrĩbea. Marĩ ĩgũrẽ buremurã Marĩpu dorerire nemorõ irinemowãgãrãkoa.

4

Pablo, Abraham Marĩpure buremudeare gojadea

¹ Irasirirã, ¿naásũ ãrĩrãkuri Abrahãrẽ, marĩ ñekũ ããrĩpuroridire? ¿Naásũ waayuri ĩgũrẽ? ² Marĩpu Abrahãrẽ: “Õãrõ irigu ããrĩsĩã, õãgũ ããrĩmĩ”, ãrĩ ĩãbodi ããrĩkerepuru, Abraham ĩgũ basi: “Marĩpu ĩũrõ õãrõ yãa”, neõ ãrĩmasĩbiriunadi ããrĩmĩ. ³ Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Abraham Marĩpure buremumakũ, Marĩpu ĩgũrẽ: ‘Õãgũ ããrĩmĩ’, ãrĩ ĩãdi ããrĩmĩ”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

⁴ Ãsũ ããrã. Sugu gajino moãdire wajarirã, irasũ sĩkõãrã meta irikuma. ĩgũ moãdea waja wajarirã irikuma. ⁵ Marĩpu gapu irasiribemi. Ñerãrẽ, ĩgũsã õãrĩrẽ iribirikerepuru, ĩgũrẽ buremumakũ: “Waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. Irasirigu, marĩ ĩgũrẽ buremumakũ: “Yu ĩũrõ õãrã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. ⁶ Iripoequemu Davide yu ãrĩrõsũta gojadi ããrĩmĩ. Marĩpu masaka iririre ĩãgũ: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩ ĩãgũ meta ããrĩmĩ. ĩgũrẽ buremurã direta: “Õãrã ããrĩmã”, ãrĩ ĩãgũ ããrĩmĩ. Irasirirã ĩgũ merã õãrõ usuyama. ⁷ Irire ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmĩ David:

Marĩpu dorerire tarinugãrãrẽ ĩgũsã ñerõ iridea wajare ĩgũ kãtimakũ, õãrõ usuyama.

⁸ Marĩpu ĩgũsã ñerõ iridea wajare: “Neõ gũñabirikoã”, ãrĩmakũ, õãrõ usuyama, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ David.*

⁹ Judío masaka ĩgũsãya dupuma gasirogãrẽ wiirisũnerã dita usuyabirikuma. Judío masaka ããrĩmerãde usuyarãkuma. Abrahãrẽ dupaturi gũñaka! ĩgũ Marĩpure buremumakũ, Marĩpu ĩgũrẽ: “Õãgũ, waja opabi ããrĩmĩ”, ãrĩ ĩãdi ããrĩmĩ. ¹⁰ ¿Naásũ ããrĩmakũ, Marĩpu Abrahãrẽ: “Õãgũ

* 4:8 Sal 32.1-2

ãārĩmi”, arī ĩāyuri? Īgūya dupuma gasirogārē wiiridero p̄uru, ĩgūrē irasū arī ĩāyuri? Āārĩbea. Īgū irire iriburi dupuyurogueta: “Ōāgū ãārĩmi”, arī ĩāsiadi ãārĩmi. ¹¹ Marĩpu ĩgūrē: “Ōāgū ãārĩmi”, arī ĩādero p̄uru, ĩgūrē irasū wiiridoredi ãārĩmi, ĩgūyagu ãārĩrĩrē ĩmudoregu. Irasirigu dupuyurogue ĩgūrē: “Ōāgū ãārĩmi”, arī ĩādeare diaye masĩmakū iridi ãārĩmi. Sugu Abraham b̄uremuderõsũta Marĩp̄ure b̄uremumakū, Marĩpu ĩgūrē: “Ōāgū ãārĩmi”, arī ĩāmi. Irasirigu Abraham ãārĩpererā Marĩp̄ure b̄uremurā ñekū ãārĩp̄uroridi ãārĩmi, ĩgūsāya dupuma gasirogārē wiirisũbirikerep̄uru.

¹² Āārĩpererā ĩgūsāya dupuma gasirogārē wiirisũnerā Marĩp̄ure b̄uremurā, diayeta Abraham parāmerā ãārĩma. Abraham irasū wiirisũburi dupuyuro Marĩp̄ure b̄uremuderõsũ ĩgūsāde b̄uremurā, diayeta Abraham parāmerā ãārĩma.

Marĩpu, Abraham ĩgūrē b̄uremumakū: “Āsũ irigũra”, arīdeare gojadea

¹³ Marĩpu Abrahārē: “I nikūrē m̄urē, m̄u parāmerā ãārĩturiarādere s̄igũra”, arīdi ãārĩmi. Īgū doredeare irimakū ĩāgū meta irasū arīdi ãārĩmi. Īgūrē b̄uremumakū: “Ōāgū ãārĩmi”, arī ĩādi ãārĩmi. Irasirigu ĩgūrē: “I nikūrē s̄igũra”, arīdi ãārĩmi. ¹⁴ Marĩpu ĩgū doredeare irirā diretta: “S̄igũra”, arīdeare s̄ĩmakū, marĩ ĩgūrē b̄uremurĩ wajamarĩbokuyo. Irasū ãārĩmakū, ĩgū Abrahārē: “S̄igũra”, arīdea ubu ãārĩrĩta ãārĩyuwarikukõābokuyo. ¹⁵ Marĩpu Moiserē doreri p̄ideare masĩkererā, irire tarinugārā, wajamoāsũrākuma. ĩri doreri marĩmakū, irire neõ tarinugārĩ marĩbokuyo.

¹⁶ Irasirigu Marĩpu ĩgūrē b̄uremurā directa ĩgū Abrahārē ārĩderõsũta s̄igukumi. Īgū doreri p̄ideare irirā directa: “S̄igũra”, arībirikumi. Abraham Marĩp̄ure b̄uremuderõsũ b̄uremurāno ĩgū parāmerā ãārĩturiarā ãārĩma. Irasirigu Marĩpu Abrahārē arīdeare ĩgūsārē ãārĩpererārē wajamarĩrõ s̄igukumi. Abraham, marĩ ãārĩpererā Marĩp̄ure b̄uremurā ñekū ãārĩdi ãārĩmi. ¹⁷ Marĩpu ĩgūya werenĩrĩ gojadea p̄ugue Abrahārē ãsũ arīdi ãārĩmi: “M̄urē wári buri marā ñekū ãārĩbure p̄ĩbu”, arīdi ãārĩmi. Marĩpu irasū arīmakū p̄egu, Abraham ĩgūrē b̄uremudi ãārĩmi. Irasirigu Marĩp̄ure b̄uremugū, ĩgū ĩũrõ marĩ ñekū ãārĩdi ãārĩmi. Marĩpu boanerārē masũgū ãārĩmi. Īgū werenĩrĩ merā dupuyurogue marĩdeare ãārĩmakū irimasĩmi.

¹⁸ Marĩpu Abrahārē: “M̄u parāmerā ãārĩturiarā wārā ãārĩrākuma”, arīrĩpoere Abraham gap̄u p̄ūrā marĩdi ãārĩmi. P̄ūrā marĩkeregu: “Marĩpu ĩgū yure ārĩderõsũta irigukumi”, arī b̄uremudi ãārĩmi. Irasirigu Abraham wári buri marā ñekū waadi ãārĩmi. ¹⁹ Īgū cien bojori opakeregu, ĩgū marāpode búro ãārĩkerep̄uru, Marĩp̄ure b̄uremusĩā: “Neõ p̄ūrākũbirikõa”, arī gũñabiridi ãārĩmi. Āsũ gap̄u arī gũñadi ãārĩmi: “Gũare p̄ērāguereta p̄ūrākũboadero tarikerep̄uru, Marĩpu ĩgū yure ārĩderõsũta irigukumi. Yũ irire masĩā”, arīdi ãārĩmi. ²⁰ “Marĩpu ārĩderõsũta irigukumi”, arī b̄uremurĩrē neõ piribiridi ãārĩmi. Irasirigu gũñatura, Marĩp̄ure b̄uremunemodi ãārĩmi. “Marĩpu turatarigu ãārĩmi”, arī, us̄yari s̄ĩdi ãārĩmi. ²¹ Irasirigu Abraham: “Marĩpu yure ārĩderõsũta diayeta ĩgū turari merā iriyuwarikugukumi. Yũ irire õārõ masĩā”, arī b̄uremudi ãārĩmi. ²² Īgū b̄uremumakū, Marĩpu ĩgūrē: “Ōāgū ãārĩmi”, arī ĩādi ãārĩmi.

²³ Irire Marĩp̄uya werenĩrĩ gojadea p̄ugue gojasũdero ãārĩbũ. ĩri Abrahāyama directa gojadea meta ãārĩdero ãārĩbũ. ²⁴⁻²⁵ Marĩpu Abrahārē: “Ōāgū ãārĩmi”, arī ĩāderõsũta marĩdere: “Ōārā ãārĩma”, arī ĩāburire gojadea ãārĩdero ãārĩbũ. Irasirigu Marĩpu, marĩ ĩgūrē b̄uremumakū, marĩdere:

“Ōārā āārīma”, āri iāmi. Marī ñerī iridea waja Marīpu Jesúre Īgūrē wējēmurāguere wiadi āārīmí, marīrē boabosaburo, ārīgū. Marī Opu Jesús boadero p̄uɸ, Marīpu marīrē ōārā, waja opamerā āārīmakū iribu, Īgūrē masūdi āārīmí.

5

Marīpu iūrō waja opamerā āārā, āri gojadea

¹ Marī Opure Jesucristore marī b̄remumakū, Marīpu marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri iāmi. Irasirigū Marīpu, Jesús marī ñerī iridea waja boabosadea merā marīrē Īgū merā siuñajārī opamakū iridi āārīmí. ² Marī Jesucristore b̄remurā, Marīpu marīrē maīgū merā ōārō āārā. P̄uɸgue Marīpu Īgū irirosū marīrē ōārā āārīmakū irigukumi. Irasirirā gūñaturari merā, ōārō us̄yari merā Īgū ōārō iriburire yúa. ³ Gajire masīa. Marī ñerō tarirā, Marīpure marīrē iritamugūrē gūñaturanemorākoa. Irasirirā marī ñerō tarikererā, us̄yamasīa. ⁴ Marī Īgūrē gūñaturari merā ñerō taririre bokatīumakū, Marīpu marīrē: “Ōārō yáma”, ārīgukumi. Irasirirā, Īgū marīrē ōārō iriburire gūñaturari merā yúa. ⁵ Marīpu marīrē Ōāgū deyomarīgūrē iriudi āārīmí marī merā āārīdoregu. Irasirigū Ōāgū deyomarīgū merā marīrē Īgū maīrē opatari-makū yámi. Irasirirā: “Marīpu marīrē: ‘Ōārō iritamugura’, ārīdeare keoro irigukumi”, āri masīa.

⁶ Marī basi peamegue waaburire tarimasībirimakū, Marīpu marīrē tauripoe ejamakū, Cristo marī ñerārē boabosadi āārīmí. ⁷ Marī gapu sugū boaboadeare boabosabirīkoa, Īgū diayemarē irigū āārīkerep̄uɸ. Gajipoe irirā sugū ōāgū gapure boabosabokoa. ⁸ Marīpu gapu marī ñerā āārīkerep̄uɸ Īgū marīrē b̄uro maīrē masīmakū iribu, Cristore iriudi āārīmí. Irasirigū Cristo marīya āārīburire boabosadi āārīmí. ⁹ Cristo boagu Īgūya dí béodea merā Marīpu marīrē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmí. Īgū irasiridero nemorō Īgū āārīpererā ñerārē wajamoārīnu ejamakū, Cristo merāta marīrē taugukumi. ¹⁰ Marī Marīpure gāamemerā āārīkerep̄uɸ, Īgū magū marīrē boabosadea merā Īgū merā siuñajārī opamakū iridi āārīmí. Īgū irasiridero nemorō Cristo marīrē boabosa, dupaturi okadea merā marīrē Īgū merā siuñajārī oparārē taugukumi. ¹¹ I gaji āārīnemoa. Marīpu, marī Opu Jesucristo merā marīrē Īgū merā siuñajāmakū irideare gūñarā, Īgū merā b̄uro us̄yáa.

Adán, irasū āārīmakū Cristo iridea

¹² Āsū āārā. Neōgoraguere Adán ñerī irip̄roridi āārīmí. Īgū ñerī iridea waja boadi āārīmí. Īgū suguya waja merāta āārīpererā Īgū parāmerā āārīturiarāde ñerī iri, boamurā dita āārīma. ¹³ Marīpu Moisére Īgū doreri pīburi dupuyurogueta masaka ñerī irisianerā āārīmá. Īgūsā ñerī irikerep̄uɸ iri doreri marīmakū, Marīpu Īgūsārē: “Iri dorerire tarinūgārī waja, waja opama”, ārībiriidi āārīmí dapa. ¹⁴ Irasū āārīkerep̄uɸ, Adán parāmerā āārīturiarā Moisés āārīdeapoegue āārīnerāde boanerā āārīmá. Īgūsā Marīpu doredeare Adán tarinūgāderosū iribirikererā, Īgūsā ñerī iridea waja boanerā āārīmá. Adán i ūmarē āārīp̄rorigū, Marīpu doredeare tarinūgāp̄roridi āārīmí. Jesucristo gapu i ūmugueare aarīgú, Marīpu dorerire tarinūgābirip̄roridi āārīmí.

15 Marī Adán tarinugādeare, Marīpu marīrē maīgū òārō irideare masīa. Adán suguya waja merāta masaka āārīpererā boamurā dita āārīma. Marīpu gapu marīrē maīgū, marīrē taubure Jesucristore iriudi āārīmī. Irasirigu Jesucristo sugu āārīkeregū, āārīpererāya āārīburire wajamarīrō boabosadi āārīmī. Irasirigu Marīpu Jesucristo merā marīrē wáro òārī iridi āārīmī. 16 Adán Marīpu doredeare suñarō tarinugādea waja merāta āārīpererā masaka waja opama. Marī wári ñerī irikerepuru, Marīpu marīrē maīgū, wajamarīrō Jesucristore iriudi āārīmī, marī ñerō iridea wajare taudoregū. Irasirigu Jesús merā marīrē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmī. 17 Adán sugū Marīpu doredeare tarinugādea waja merāta marī āārīpererā boamurā dita āārā. Marīpu gapu marīrē buro maīgū Jesucristore iriudi āārīmī, marīrē boabosadoregū. Irasirigu Jesucristo sugū marīrē wajamarīrō boabosadea merā Marīpu marīrē: “Òārā, waja opamerā āārīma”, ārī iāmi. Īgū irasiridero nemorō Jesucristo merā Īgū irasū ārī iārārē maama okari opamakū irigukumi, Īgū turari merā Īgūyare iriburo, ārīgū.

18 Adán, Marīpu doredeare tarinugādea waja merāta masaka āārīpererā ñerīrē iriwekabejama. Irasirirā Marīpu wajamoāsūmurā dita āārīma. Jesucristo diayema irigu marī ñerī iridea waja boabosadea merā gapu Marīpu marīrē: “Òārā, waja opamerā āārīma”, ārī iāmi, Īgū merā āārīnīkōāburo, ārīgū. 19 Āsū āārā. Adán, Marīpu doredeare tarinugādea waja merāta masaka āārīpererā ñerīrē irirā dita āārīma. Jesucristo Marīpu dorerire iridea merā āārīpererā Īgūrē buremurānorē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmī. Irasirigu Marīpu Īgūsārē: “Òārā āārīma”, ārī iāmi.

20 Marīpu Īgū dorerire pídi āārīmī, marīrē iri dorerire tarinugārīrē masīnemomakū iribu. Wári ñerī marī irikerepuru, Marīpu gapu marīrē buro maīgū, marī ñerī iriro nemorō Jesucristo merā marīrē òātariro iridi āārīmī. 21 Marī āārīpererā ñerī iridea waja boamurā dita āārīunanerā āārībú. Irasū āārīkerepuru, Marīpu marīrē maīgū, bopoñarī merā iāsīā, marī Opū Jesucristo boabosadea merā marīrē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmī, Īgū puro peregiri okarire opadoregū.

6

Cristo merā òārō āārīrā, waja opamerā āārīrīmarē gojadea

1 Marīpu marīrē bopoñamakū iārā, ¿naásū āārīrākuri? Marīrē Īgū bopoñanemomakū iāduarā, ¿ñerīrē irinemorākuri? 2 Irasū neō āārībea. Marī Jesucristo marīrē boabosadi merā boanerā irirosū āārā. Irasirirā, boanerā ñerīrē neō irinemomasīmerā irirosū ñerīrē irinemobirikōārō gāamea. 3 Masā ire masīa. Marī deko merā wāīyesūrā, marī Jesucristo-yarā āārīrīrē ĩmubu. Marī Īgūyarā āārīsīā, Īgū boamakū, marīde Īgū merā boanerā irirosū waanerā āārībú. 4 Marī wāīyesūrā, Īgū boadero puru yáasūmakū, marīde Īgū merā yáasūnerā irirosū waanerā āārībú. Marīpu ũmugasigue āārīgū Īgū turari merā Īgūrē masāgū, marīdere Īgū merā masānerā irirosū āārīmakū iridi āārīmī, Īgū merā maama okarire opaburo, ārīgū.

5 Marī Cristoyarā āārīsīā, Īgū boaderosūta marīde Īgū merā boanerā irirosū waanerā āārībú. Irasirirā, Īgū boadigue masāderosūta marīde masārākoa. 6 Āsū masīa. Cristo curusague boamakū, marī

ñerĩ direta iririkunerã ĩgũ merã curusague boanerã irirosũ waanerã ããrĩbũ. Irasiro marĩ ñerĩrẽ haribejari, marĩrẽ tarinugãmasĩbirikoa pama. ⁷Masaka boadero purũ, ĩgũsã ñerĩ iririkurire neõ irinemobirikuma.

⁸ Marĩ Cristo merã boanerã irirosũ ããrĩrã: “Ĩgũ merã õãrõ ããrĩnikõãrãkoa”, ãrĩ buremua. ⁹ Idere õãrõ masĩa. Cristo boadero purũ, Marĩpurũ ĩgũrẽ masũ, dupaturi okamakũ iridi ããrĩmĩ. Irasirigũ Cristo dupaturi neõ boabirikumi pama. Boari neõ dupaturi ĩgũrẽ tarinugãmasĩbirikoa. ¹⁰ ĩgũ suñarõta boari merã marĩ ñerĩ iridea wajare boa, wajaripeokõãdi ããrĩmĩ. ĩgũ boadero purũ, Marĩpurũ ĩgũrẽ masũ, dupaturi okamakũ iridi ããrĩmĩ. ĩgũrẽ masũ, dupaturi okamakũ iridero purũ, Marĩpurũ gããmerõsũta irigũ Marĩpurũ merã õãrõ ããrĩnikõãmi. ¹¹ Irasirirã musã ãsũ ãrĩ gũñaka! “Gua Opu Jesucristo merã gua boanerã irirosũ ããrĩsĩã, gua ñerĩrẽ iriunaderosũ irinemobirikoa”, ãrĩ gũñaka! “Irasirirã ĩgũyarã ããrĩsĩã, Marĩpurũ gããmerõsũta iri, ĩgũ merã õãrõ ããrĩnikõãrã!” ãrĩ gũñaka!

¹² Irasirirã musãya dupũ boaburi dupũ merã ñerĩrẽ neõ irinemo-birikõãka, musã ñerĩrẽ haribejari musãrẽ tarinugãbirikõãburo, ãrĩrã! ¹³ Musãya mojõrĩ, musã gũñarĩ, ããrĩpereri musãya dupugue ããrĩrĩ merã ñerĩrẽ iribirikõãka! Musã Cristo merã boanerã dupaturi okarã irirosũ ããrã. Irasirirã ãsũ gapũ irika! ããrĩpereri musãya dupugue ããrĩrĩrẽ Marĩpurũ wiaka, ĩgũ gããmerõsũta õãrĩ direta irimurã! ¹⁴ Marĩ irire irasirimakũ, marĩ ñerĩ iriduarĩ marĩrẽ tarinugãmasĩbirikoa. Marĩpurũ marĩrẽ: “Yu Moisére doreri pídeare iribirimakũ, musãrẽ béogura”, ãrĩbemi. ãsũ gapũ marĩrẽ yãmi. ĩgũ marĩrẽ maĩgũ ããrĩsĩã, marĩrẽ iritamumi, ĩgũ doredeare iriburo, ãrĩgũ.

Marĩ, Cristore moãboerã ããrĩrĩmarẽ gojadea

¹⁵ Marĩpurũ marĩrẽ maĩmakũ iãrã: “Marĩ, Marĩpurũ doreri pídea merã ããrĩbea. Irasirirã ñerĩrẽ irirã!” ¿ãrĩrĩ? Irire neõ ãrĩbirikõãrã! ¹⁶ Musã ire õãrõ masĩa. Marĩ sugũ dorerire irirã, ĩgũyarã ĩgũrẽ moãboerã ããrĩrãkoa. ĩgũ marĩ opu ããrĩgũkumi. Iri irirosũta marĩ ñerĩ iriduarĩ, marĩ opu, marĩrẽ doregũ irirosũ ããrĩrokoa. Irasirirã marĩ ñerĩ iririre pirimerã, Marĩpurũ merã perebiri okari bokabirikoa. ĩgũ doreri gapũre irirã ĩgũrẽ moãboerã diayemarẽ irinĩrãkoa. ¹⁷⁻¹⁸ Iripoegue ñerĩ iridoregũyarã ĩgũrẽ moãboerã irirosũ musã ñerĩ iriduarire irinerã ããrĩbũ. Marĩpurũ musãrẽ ĩgũya buerire pemasĩmakũ iridero purũ, ĩgũ doreri gapũre musã õãrõ irituyãa. Irasirirã ñerĩ iridoregũyarã ĩgũrẽ moãboerã irirosũ neõ ããrĩbea pama. ĩgũrẽ wirinerã irirosũ ããrĩrã, Marĩpurũ moãboerã ñajãnerã ããrã, diayema gapũre irimurã. Irasirirã irire gũñarã: “Mu guare irasiridea õataria”, ãrĩ, usuyari sika ĩgũrẽ! ¹⁹ Yu ire musãrẽ pemasĩmakũ gããmegũ, masaka ĩgũsã gũñarĩ merã wererosũ werea. Iripoegue ããrĩpereri musãya dupugue ããrĩrĩ merã umuriku ñerĩ direta irinikõãnerã ããrĩbũ. Daporare ããrĩpereri musãya dupugue ããrĩrĩrẽ Marĩpurũ wiaka, ĩgũrẽ moãboerã diayema direta irimurã! Irasirirã ĩgũ gããmerĩ direta iririkurãkoa.

²⁰ Iripoegue musã ñerĩ iriduarĩ direta irirã, Marĩpurũ moãboerã ĩgũ gããmerĩ direta iriro gããmekoa, ãrĩbirinerã ããrĩbũ. ²¹ Musã ñerĩrẽ irasirirã, ¿ñeeno õãrĩrẽ bokari? Dapora musã ñerĩ iriunadeare gũñarã, bure gũyasĩrĩa. Iri ñerĩrẽ musã iridea waja perebiri peamegue waabokuyo. ²² Iripoegue marĩ ñerĩ direta iridoregũre moãboerã irirosũ ããrĩunanerã

ãārĩbú. Daporare Marĩpu marĩrẽ wiudero puɾu, ĩgũrẽ moãboerã ããrã. Irasirirã ĩgũ gããmerĩrẽ iriwãgãrã, ĩgũ puɾo perebiri okarire opamurã ããrã. ²³ Ñerĩ irirãno, ĩgũsã ñerĩ iriri waja, perebiri peamegue waarĩre wajatarãkuma. Marĩpu, marĩ Opu Jesucristore buremurã gapure wajamarĩrõ ĩgũ puɾo perebiri okari opaburire sĩgukumi.

7

Mojõsiarima keori merã weredea

¹ Yaarã, mušã Marĩpu Moisere doreri pídeare ðãrõ masĩa. Sugu masakũ ĩgũ okarinurĩ direta iri dorerire irimasĩmi. ² Marĩpu doreri pídea ãsũ ãrã. Sugo nomeõ igo mojõsiadero puɾu, igo marãpu okaripoere igo ĩgũ merã ããrĩnikõãkumo. ĩgũ boamakũ, igo marãpu dagu merã ããrĩdea perekoa. Gajigu merã mojõsiamasĩkumo doja. ³ Igo marãpu okakerepuɾu gajigu merã marãpukugo, ĩgũ merã ñerõ irigo Marĩpu dorerire tarinugãgõ irikumo. Igo marãpu boadero puɾugue dita gajigu merã marãpukumasĩkumo. Irasirigo ĩgũ merã ñerõ irigo meta irikumo. Marĩpu dorerire tarinugãbirikumo.

⁴ Yaarã, mušãde ãsũta ããrã. Iripoegue Marĩpu Moisere doreri pídea merã ããrĩnerã ããrĩbú. Jesucristo boamakũ, ĩgũ merã boanerã irirosũ ããrĩsĩã, daporare iri doreri pídea merã ããrĩbea. Jesucristo boa, masãrĩ merã Marĩpu marĩrẽ ĩgũyarã ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ, ĩgũ gããmerĩrẽ iriburo, ãrĩgũ. ⁵ Iripoeguere marĩ ñerĩrẽ uaribejari direta iriunanerã ããrĩbú. Marĩpu Moisere doreri pídeare masĩdero puɾu, iri dorerire tarinugã, ããrĩpereri marĩya dupuma merã ñerĩrẽ uaribejanemonerã ããrĩbú. Irasirirã perebiri peamegue waamurã dita ããrĩnerã ããrĩbú. ⁶ Daporare pama marĩ Cristo merã boanerã irirosũ ããrĩsĩã, Marĩpu Moisere doreri pídea merã ããrĩbea. Irire tariwerenerãgue ããrã. Irasirigu Marĩpu, Õãgũ deyomarĩgũ merã marĩrẽ maama okarire opamakũ yãmi, ĩgũ gããmerĩrẽ iridoregu.

Marĩrẽ ñerĩ irimakũ iriri marĩguere ããrĩrĩmarẽ weredea

⁷ Irasirirã, Marĩpu Moisere doreri pídeare: “Ñegorãa”, ¿ãrĩrãkuri? Neõ irasũ ãrĩbirikõãrã! Irita yu ñerĩ iririkurire masĩmakũ iribu. Iri doreri pídea ãsũ ãrã. “Gajerãyare buro uaribejabirikõãka!” Irasirigu, iri doreri marĩmakũ, yu gajerãyare uaribejarire masĩbiribokuyo. ⁸ Iri doreri: “Ãsũ iribirikõãka!” ãrĩdeare masĩdero puɾu, iri yure ããrĩpereri ñerĩrẽ uaribejamakũ iribu. Iri doreri marĩmakũ: “Irire tarinugãgũ irikoa”, ãrĩmasĩbiribokuyo. ⁹ Yu iri dorerire masĩburi dupuyuro: “Yu, Marĩpu merã ðãrõ ããrĩkõãgũ irikoa”, ãrĩ gũñadibu. Iri dorerire masĩdero puɾu, irire tarinugãgũ: “Ñerõ irigu irikoa, Marĩpu merã ðãrõ ããrĩbirikoa”, ãrĩ masĩbu pama. ¹⁰ Marĩ iri dorerire irirã, Marĩpu merã ðãrõ ããrĩkõãbokoa. Yu gapu irire iripeomasĩbrisĩã, ñerĩ iridea waja, waja opagu, perebiri peamegue waabodi dujabu. ¹¹ “Marĩpu dorerire irigu, ĩgũ merã ðãrõ ããrĩkõãgũ irikoa”, ãrĩ gũñakerepuɾu, yu ñerĩ uaribejari, yure Marĩpu dorerire tarinugãmakũ iribu. Irasirigu iri dorerire tarinugãsĩã, ñerĩ iridea waja, waja opagu peamegue waabodi dujabu.

¹² Irasũ ããrĩkerepuɾu, Marĩpu Moisere doreri pídea ðãrĩ ããrã. Diayema doreri ããrã. Marĩpu irire pídi ããrĩmĩ marĩrẽ iritamubu. ¹³ Iro tamerãrẽ Marĩpu doreri ðãrĩ ããrĩkerero, ¿marĩrẽ peamegue waabonerã dujamakũ irikuri? Neõ irasũ ããrĩbirikoa. Marĩ ñerĩ iriri gapu marĩrẽ peamegue

waabonerā dujamakū iribũ. Irasiriro Marĩpu ĩgũ òãrĩ doreri pídea merā marĩ ñerō iririre: “Ñegoráa”, ārĩ masĩsũa.

¹⁴ Ire masĩa marĩ. Marĩpu ĩgũ dorerire Òãgũ deyomarĩgũ merā Moisére pídi āārĩmĩ. Irasiriro òãrĩ dita āārā. Marĩ gapũ marĩ ñerĩrē ƚaribejari merā ñerĩ iridoregũre duasũnerā irirosũ āārā. Irasirirā ñerĩrē iririkurā āārā. ¹⁵ Òãrĩrē iriduakererā, iribea. Ñerĩrē iriduabirikererā, irinĩkõāa. Marĩ irasiririre pemasĩbea. ¹⁶ “Ñerĩrē iriduabirikoa”, ārĩkererā, irikõāa. Irasirikererā: “Ñerĩrē iriduabirikoa”, ārĩrā, Marĩpu dorerire: “Òãrĩ āārā”, ārĩ masĩa. ¹⁷ “Marĩ ñerĩrē dupaturi iribea pama”, ārĩkererā, ñerĩrē irirā, marĩ basi meta irire yāa. Marĩguere ñerĩ āārĩrĩ gapũ marĩrē irire irimakũ yāa. ¹⁸ Marĩ ñerĩrē ƚaribejari merā ñerĩ direta irirā yāa. Irasirirā: “Marĩguere òãrĩ máa”, ārĩ masĩa. Marĩ òãrĩrē iriduakererā, bokatĩũbea. ¹⁹ Marĩ òãrĩ iriduakererā, iribea. Ñerĩ iriduabirikererā, iri gapũre yāa. ²⁰ Irasirirā marĩ basi: “Ñerĩrē dupaturi iribirikoa”, ārĩkererā, irikõāa doja. Marĩguere ñerĩ āārĩrĩ gapũ marĩrē irire irimakũ yāa.

²¹ Irasiriro āsũ waáa marĩrē. Òãrĩrē marĩ iriduakererapũ, marĩguere ñerĩ āārĩrĩ marĩrē ñerĩ direta irimakũ yāa. ²² Marĩ basi marĩ gũñarĩgue: “Marĩpu dorerire iriduakoa”, ārĩ gũñāa. ²³ Iri dorerire iriduakererapũ, marĩ ñerĩ iriduari gapũ marĩ gũñarĩgue òãrĩ iriduare tarinũgāa. Irasirirā marĩ basi iri ñerĩ iriduare tarinũgāamasĩbea.

²⁴ Marĩ basi ñerĩ iriduare tarinũgāamasĩmerā, buru bujawereri merā: “¿Noā marĩrē ñerĩ iridea wajare taugũkuri, Marĩpu merā òãrō āārĩburo, ārĩgũ?” ārĩ gũñāa. ²⁵ Marĩpu dita Jesucristo marĩ Opũ merā marĩrē taumasĩmi. Irasirirā Marĩpure: “Òātaria mũ”, ārĩ, ƚsũyari sĩa. Irasirirā marĩ gũñarĩgue: “Marĩpu dorerire iriduakoa”, ārĩ gũñāa. “Gũa Opũ āārā mũ”, ārā ĩgũrē. Marĩ irasũ ārĩkererapũ, marĩ ñerĩrē ƚaribejari, marĩrē ñerĩrē iridoregũ irirosũ āārĩkõāa dapa.

8

Òãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merā òãrō āārĩrĩmarē gojadea

¹ Dapora Marĩpu marĩrē Jesucristoyarārē ñerĩrē ƚaribejarire piri, Òãgũ deyomarĩgũ dorerosũ irirārē: “Wajamoãgũra”, ārĩrĩno neõ máa. ² Òãgũ deyomarĩgũ, marĩ Jesucristoyarā ĩgũ dorerosũ irimakũ, marĩ ñerĩ iririkurire pirimakũ yāmi. Irasirigũ marĩrē, perebiri peamegũ waabonerārē Marĩpu merā òãrō āārĩmakũ yāmi. ³ Marĩ ñerĩ iriri direta ƚaribejasĩa, Marĩpu Moisére doreri pídeare neõ iripeomasĩbirinerā āārĩbũ. Irasirigũ Marĩpu gapũ ĩgũ magũrē iriudi āārĩmĩ, marĩ ñerĩ iridea wajare boa, wajaribosadoregũ. ĩgũ ñerĩrē iribirikeregũ, marĩ ñerĩ iridea waja, waja oparā irirosũ dupũkũgũ, marĩrē boabosadi āārĩmĩ, marĩ ñerĩ iridea waja oparire wajarigũ. ⁴ Marĩpu, marĩrē ĩgũ dorerire iriburo, ārĩgũ, irasiridi āārĩmĩ. Irasirirā marĩ ñerĩ iririre ƚaribejabea. Òãgũ deyomarĩgũ dorerosũ irirā yāa.

⁵ Ñerĩ iririre ƚaribejarā, iri direta gũña, iriduama. Òãgũ deyomarĩgũ dorerosũ irirā gapũ, ĩgũ gāamerĩ direta gũña, iriduama. ⁶ Ñerĩ direta gũña, iriduara, perebiri peamegũre waarākuma. Òãgũ deyomarĩgũ gāamerĩ direta gũña, iriduara gapũ Marĩpu merā perebiri okari oparākuma. Irasirirā siuñajārĩ merā āārĩrākuma. ⁷ Ñerĩ direta gũña, iriduara, Marĩpure ĩaturirā

ãārīma. Īgū dorerire iridūabiri, irire neō irimasībema. ⁸ Irasirirā ñerī iriri direta Ɂaribejarā, Marīpure Ɂsuyamakū irimasībema.

⁹ Musā gapu ñerī iriri direta Ɂaribejabea. Ōāgū deyomarīgū musāguere ãārīmi. Irasirirā Īgū turari merā Īgū dorerosū yāa. Ōāgū deyomarīgūrē opamerā gapu, Cristoyarā ãārībema. ¹⁰ Marī ñerō iridea waja marīya dupu boaburi dupu ãārīkerepuru, Cristo marīguere ãārīmakū, Marīpu marīrē: “Ōārā, waja opamerā ãārīma”, ārī ĩāmi. Irasiro marīya dupu boakerepuru, marīya yɁɁpūrā ũmugasigue okanikōārokoa. ¹¹ Marīpu, Ōāgū deyomarīgū merā Jesucristore boadiguere masū, dupaturi okamakū iridi ãārīmi. Ōāgū deyomarīgū marīguere ãārīmakū, Marīpu Jesucristore masūdita marīya dupu boadero puru, marīdere masū, maama okari opamakū irigukumi.

¹² Yaarā: “Marīpu marīrē irasūta irigukumi”, ārī masīrā, ñerī iririre Ɂaribejabirikōārā! ¹³ Ñerī iriri direta Ɂaribejarā, perebiri peamegue waarākoa. Ōāgū deyomarīgū turari merā marī ñerīrē Ɂaribejarire pirirā, Marīpu merā perebiri okarire oparākoa.

¹⁴ Ōāgū deyomarīgū dorerosū irirāno, Marīpu pūrā ãārīma. ¹⁵ Marīpu marīrē Ōāgū deyomarīgūrē iriudi ãārīmi. Īgū marīrē Marīpu pūrā ãārīmakū yāmi. Īgū merā Marīpu marīrē wajaŋoāburire gūiderosū dupaturi gūibeaa. Irasirirā Īgū iritamurī merā gūiro marīrō Marīpure: “Yuru”, ārī masīa. ¹⁶ Ōāgū deyomarīgū marī gūñarīguere marīrē: “Diayeta Marīpu pūrā ãārā”, ārī masīmakū yāmi. ¹⁷ Irasirirā marī Īgū pūrā ãārīsīā: “Āārīpererire yu pūrārē sīgura”, ārīdeare Cristo merā irire oparākoa. Marī Cristoyarā ãārīsīā, Īgū i ũmugue ñerō tariderosū marīde ñerō tarikererā, purugue ũmugasigue Īgū ãārīrōsūta Īgū merā ōārō ãārīrākoa.

¹⁸ Dapora marī i ũmugue ñerō tarikererā, purugue ũmugasigue Marīpu marīrē ōārī sīburire gūñarā: “Buro ñerō taribeaa”, ārī masīa. ¹⁹ Sunu Marīpu marīrē: “Īsā yu pūrā ãārīma”, ārī, ōārīrē sīgukumi. Īgū marīrē sīburire ãārīpereri Īgū i ũmuma iridea, masaka gajinorē burō ĩāduarā irirosū yūro yāa.

²⁰ Iripoegue Adán ñerīrē iripuroridea waja i ũmuma poyakōādero ãārībú. Iri gāāmerō poyabiridero ãārībú. Marīpu dorederosū poyadero ãārībú. Irasirikeregu, purugue ōārī gorawayugukumi. ²¹ Irasirigu Marīpu, i ũmuma boapereburi ãārīkerepuru, marīrē Īgū pūrārē ōārā gorawayurosū, i ũmuma ãārīpererire ōārī dita gorawayugukumi doja. ²² Ire marī masīa. Adán ñerīrē iripuroridero puru, daporaguedere ãārīpereri i ũmuma Marīpu iridea, nomeō majīgū nijīwāgūgō pūrīsūrōsū ãārā. ²³ Īgū iridea irirosūta marīde poyari merā ãārā. Marī Īgūyarā ãārīnugāmakū, Ōāgū deyomarīgūrē marīrē sīdi ãārīmi. Daporare burō ñerō tarikererā, purugue Īgū marīrē: “Yu pūrā ãārīma”, ārī, boabiri dupure maama dupure sīburire Ɂsuyari merā yūa. ²⁴ “Marīpu marīrē: ‘Taugura’, ārīderosūta taugukumi”, ārī yūmasīa. Īgū marīrē taudero puru, marī irire yúderosū neō yúnemobirikoa. ²⁵ Marī gajinorē ĩābirikererā gūñaturari merā: “Īārākoa”, ārī yúrosū, Marīpu purugue Īgū marīrē tauburire gūñaturari merā yūro gāāmea.

²⁶ Marī Marīpure: “¿Naásū sērērō gāāmerī?” ārī masībirimakū, Ōāgū deyomarīgū marīrē iritamumi. Irasirigu, marī Marīpure keoro sērēmasībirimakū, Ōāgū deyomarīgū marīya ãārīburire Marīpure ōārō

sērēbosami. Masaka werenírōsū sērēbemi. Marīrē buro bopoñarī merā, ōārō masīrī merā sērēbosami. ²⁷ Marīpu gāāmerōsūta Ōāgū deyomarīgū marī ĩgūyarā āārīburire sērēbosami. Irasirigu Marīpu, āārīpereri marī gūñarīrē masīpeogu, Ōāgū deyomarīgū marīrē sērēbosaridere ōārō masīmi.

Jesucristo turari merā ñerīrē tarinugāmasā, ārī gojadea

²⁸ Idere marī masīa. Marīpu ĩgū gāāmederosūta marīrē beyedi āārīmí. Irasirigu āārīpereri marīrē ĩgūrē maīrārē waaburire āmumi ōārī direta iribu. ²⁹ Neōgoragueta Marīpu marīrē ĩgūyarā āārīmurārē masīsiadi āārīmí. Marī neō deyoaburo dupuyurogueta beyesiadi āārīmí, marīrē ĩgū magū irirosū āārīburo, ārīgū. Irasirigu ĩgū magū marī tīgū āārīmí. Marī ĩgū pagupūrā wārā āārā. ³⁰ Neōgoragueta Marīpu ĩgūyarā āārīmurārē: “Yū pūrā āārīma”, ārī beyesiadi āārīmí. Irasirigu marīrē ĩgū beyenerārē Jesúre buremunugādoge suu: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩāmi. ĩgū marīrē irasū ārī ĩārārē āmugasigie ĩgū āārīrōsūta ĩgū merā ōārō āārīmakū irigukumi.

³¹ Marī irire masīrā, ¿naásū ārīrī? Āsū ārā. Marīpu marīrē iritamumakū, gajerā marīrē ĩaturikererā, neō poyanorēmasībema. ³² Marīpu marī ñerī iridea waja boabosabure ĩgū magū Jesucristore iriudi āārīmí. “Yū magūrē maīsā, iriubea”, ārībiridi āārīmí. Irasirigu ĩgū magūrē iriudi āārīsīā, āārīpereri marīya āārīburire ōārī direta sīgukumi. ³³ Marīpu marīrē ĩgū beyenerārē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩāmakū, gajerā marīrē: “Ñerā āārīma”, neō ārī weresāmasībema.

³⁴ Cristo marī ñerī iridea wajare boabosa, masā, āmugasigie mūrīadi āārīmí. Irasirigu Marīpu diaye gapu doami. Marīya āārīburire sērēbosaníkōāmi. Irasirirā gajerā Marīpure marīrē: “Īsā ñerī iridea waja ĩgūsārē wajamoāka!” neō ārīmasībema. ³⁵ Cristo marīrē buro maīmakū, gajerā ĩgūrē: “Neō maīnemobirikōāka ĩgūsārē!” ārīmasībirikuma. Marī ñerō tarikererupu, marī diasaro péñakererupu, gajerā marīrē ñerō irikererupu, marī waboakererupu, surī marīrā āārīkererupu, goero marīrē āārīkererupu, gajerā marīrē wējēkererupu, Cristo marīrē maīgū marī merā āārīnīkōāmi. ĩgū marīrē maīrīrē neō piribirikumí. ³⁶ Marīpuya werenírī gojadea pūgue marī waaburire āsū ārī gojasūdero āārībú:

Gua mūyarā āārīrī waja gajerā guare āmūrīku wējēduaníkōāma. Ovejare wējēmūrā wējērōgue āīārā irirosū guare yāma, ārī gojasūdero āārībú.*

³⁷ Marī gapu ñerō tarikererā, Cristo marīrē maīgū iritamurī merā, marī āārīpereri ñerīrē tarinugāa. Irasirirā ĩgū merāta gūñaturanemoa. ³⁸ Irasirigu ire ōārō masīa. Marīpu marīrē buro maīmi. Marī Opure Jesucristore iriugu, ĩgū marīrē maīrīrē masīmakū iridi āārīmí. Marī boamakū, o marī yoarīpoe okamakū, marīrē maīgū marī merā āārīnīkōāmi. Marīpure wereboerā, masaka oparā, wātēa oparāde Marīpure marīrē maīrīrē pirīmakū irimasībema. Marīrē gajino irimakū, Marīpu marīrē maīgū marī merā āārīmí. Daporama āārīrī, pūrūma āārīburide Marīpure marīrē maīrīrē pirīmakū irimasībirīkoa. ³⁹ Marī āmarōgue waamakū, o ūkūārōgue waamakū, marīrē maīgū marī merā āārīmí. Gajinode Marīpu iridea āārā. Irasiriro iride ĩgūrē marīrē maīrīrē pirīmakū irimasībea. Marīrē marī Opū Jesucristoyarārē ĩgū maīrī neō perebirīkoa.

9

Israel bumarã Marĩpu beyenerã ããrĩma, ãrĩ gojadea

¹ Yu, Cristore buremugũ ããrĩgũ, diayeta werea mũsãrẽ. Ærĩgatobea. Õãgũ deyomarĩgũde yu merã ããrĩgũ, yu ãrĩrĩrẽ: “Diayeta ããrã”, ãrĩ masĩmakũ yãmi. ² Yaarã Israel bumarã Cristore buremubirimakũ iãgũ, buro bujawereri merã gũñarikua. ³ Ægũsã Ægũrẽ buremumakũ gããmegũ, yu gapu gorawayudũadãa: “Perebiri peamegue wajamoãsũbokuma”, ãrĩgũ. Yu Ægũsãrẽ irasiribosagu Cristore dukawarinugãjagu, Ægũrẽ neõ dupaturi iãnemobiribokoa. ⁴ Ægũsã, Israel parãmerã ããrĩturiarã ããrĩma. Marĩpu Ægũsãrẽ: “Yu pũrã ããrã”, ãrĩdi ããrĩmi. Ægũ gosewasiriri merã Ægũsã watope ããrĩdi ããrĩmi. Ægũsãrẽ: “Yu, mũsã Opu ããrã. Mũsã, yaarã ããrã”, ãrĩdi ããrĩmi. Ægũsãrẽ Ægũ dorerire masĩburo, ãrĩgũ, Moisére irire pídi ããrĩmi. “Yaa wiigwe yure buremurã, ãsũ irika!” ãrĩ pídi ããrĩmi. “Mũsã parãmerã ããrĩturiarãrẽ õãrõ iritamugura”, ãrĩdi ããrĩmi. ⁵ Israel pũrã pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarãgora, gua ñekũsãmarã ããrĩnerã ããrĩmã. Cristode marĩ irirosũ dupukugu deyoagu Ægũsã parãmi ããrĩturiagu, Israel bumuta ããrĩdi ããrĩmi. Ægũ ããrĩpererã, ããrĩpereri Opu ããrĩmi. Irasirirã Ægũrẽ: “Õãtaria mu”, ãrĩ, usuyari sĩnĩrã! Irasũta irirã!

⁶ Israel bumarã ããrĩpererã diayeta Marĩpuyarãgora ããrĩbema. Irasirigu Marĩpu Israel bumarãrẽ: “Yaarãrẽ ãsũ irigura”, ãrĩdeare Ægũsãrẽ ããrĩpererãrẽ iribirimakũ iãgũ: “Marĩpu Ægũ ãrĩderosũta iribemi”, ãrĩ gũñabea yu. ⁷ Israel bumarã, Ægũsã ñekũ Abraham parãmerã ããrĩturiarã ããrĩkerepuu, Marĩpu Ægũsãrẽ ããrĩpererãrẽ: “Diayeta yu pũrã ããrĩma”, ãrĩ iãbemi. Irasirigu Abrahãrẽ: “Mu magũ Isaac parãmerã ããrĩturiarã dita diayeta mu parãmerã ããrĩturiarã ããrĩrãkuma”, ãrĩdi ããrĩmi. ⁸⁻⁹ Marĩpu Abrahãrẽ Ægũ magũ Isaac deyoaburire weregu, ãsũ ãrĩdi ããrĩmi: “Gaji bojori ipapoeta aarigura doja. Iripoeta mu marãpo Sara majĩgãrẽ pũrãkũgokumo”, ãrĩdi ããrĩmi. Irasirigu Marĩpu ãrĩderosũta Abraham magũ deyoadi ããrĩmi. Irasirirã marĩ ire masĩa. Abraham parãmerã deyoaturawãgãrã ããrĩpererã Marĩpu pũrã ããrĩbema. Marĩpu ãrĩdeare buremurã dita diayeta Abraham parãmerã ããrĩturiarã, Marĩpu pũrã ããrĩma.

¹⁰ Gaji ãsũ ããrã. Isaac, Rebeca merã marãpokũdero puu, igo ãma pẽrãgue pũrãkũdeo ããrĩmõ. Ægũsã pagu Isaac, gua ñekũ ããrĩdi ããrĩmi. ¹¹⁻¹³ Ægũ pũrã deyoaburi dupuyuro, Ægũsã õãrĩrẽ, o ñerĩrẽ iriburi dupuyuro Marĩpu Ægũsã pago ããrĩbore ãsũ ãrĩdi ããrĩmi: “Ægũ tũgũ Ægũ pagumũrẽ moãboegukumi”, ãrĩdi ããrĩmi. Ægũ igore irire ãrĩderosũta Ægũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Jacore beyebu. Esaũ gapure beyebiribu”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. Irasirigu Marĩpu Jacore beyederosũta Ægũyarã ããrĩmurãrẽ beyegu, Ægũsã gajino iriburi dupuyuro Ægũ gããmederosũta Ægũsãrẽ: “Yaarã ããrĩma”, ãrĩdi ããrĩmi.

¹⁴ Irire pãrã, ¿naãsũ gapu ãrĩrãkuri marĩ? “Sugu gajino iriburi dupuyuro Marĩpu Ægũrẽ beyegu, diaye iribemi”, ¿ãrĩrãkuri? Irasũ ãrĩbirikõãrã! Marĩpu diayeta irigu ããrĩmi. ¹⁵ Iripoegwe Marĩpu Moisédere ãsũ ãrĩdi ããrĩmi: “Yu bopoñarĩ merã iãduarãrẽ bopoñarĩ merã iãgura. Yu maĩrĩ merã iãduarãrẽ maĩgura”, ãrĩdi ããrĩmi. ¹⁶ Irasirirã ire masĩa. Marĩpu, Ægũ bopoñaduarãrẽ bopoñarĩ merã iãmi. Masaka Ægũrẽ bopoñadoremakũ meta, Ægũsã õãrõ irimakũ meta Ægũsãrẽ bopoñarĩ merã iãmi. ¹⁷ Marĩpu Ægũya

wereníř gojadea pũgue ասս արժի ասրիմի Egipto marā opure, faraōrē: “Yu gāamerōsūta mārē Egipto marā opu āārībure píbũ, mũ merā yũ turarire āārīpererārē ĩmubu. Āārīperero marārē, yũ turagũ āārīřirē masĩdoregũ, irasiribũ”, արժի ասրիմի. ¹⁸ Irasirigũ ĩgũ bopoñaduārārē bopoñarĩ merā ĩami. ĩgũ dorerire pēduamerārē nemorō pēduabirimakũ yami.

¹⁹ Yu irasũ āārīřirē pērā, musā ասս արիբոկո: “Marĩpu ĩgũ basita masakare ĩgũ dorerire pēduabirimakũ irikeregũ, ĩnasirigũ ĩgũsārē wajamoāgukuri? ĩNasirisĩā, ĩgũ gāamerō irasiririre kāmutasasĩbokuri marĩ?” արĩ pũřiwisi sērēñabokoa. ²⁰ Irire irasũ āřiribirikōāka! Marĩ masakata ubu āārīřā, Marĩpu irinerā āārā. Irasirirā ĩgũrē: “ĩNasirigũ yũre irasũ yari mũ?” արĩ pũřiwisi sērēñamasĩbea. Diarisoro irisoro weagore: “ĩNasirigo yũre irasũ yari mũ?” արĩberosũta marĩde Marĩpure irasũ āřimasĩbea. ²¹ Sorori weago diari merā igo iridũaro irikumũ. Irasirigo ōārĩ soro iridũago, ōārĩ soro irikumũ. Iri diari merāta ubu āārĩřĩ sorodere iridũago, ubu āārĩřĩ soro irikumũ. Igo diari merā irirosũta Marĩpude masakare ĩgũ iridũarosũta yami.

²² Marĩpu peamegue ĩgũ bēomurārē, ĩgũsārē ĩgũ turari merā bũro wajamoāburire masĩdoregũ, ĩgũsā ñerō iririre gũñatura, mumurō marĩrō ĩgũsārē wajamoābemi. ²³ Marĩ ĩgũ bopoñarĩ merā ĩārā gapure ĩgũ ōatarigũ āārīřirē masĩburo, āřigũ, ĩgũsārē irasirigũ yami. Neōgoragueta marĩrē ũmugasigũe ĩgũ āārĩrōsũta ĩgũ merā ōārō āārĩmurārē beyedi āārĩmĩ. ²⁴ Marĩrē beyegũ, surāyeri judío masaka watopegue āārĩrārē, gajerā judío masaka āārĩmerā watopegue āārĩrādere beyedi āārĩmĩ, ĩgũyarā āārĩburo, āřigũ. ²⁵ Marĩpũya werenĩř gojadea pũgue ĩgũya kerere weredupuyudi Oseas, judío masaka āārĩmerāyamarē ասս արĩ gojadi āārĩmĩ:

Marĩpu ասս արĩmi: “Yaarā āārĩbirinerārē: ‘Yaarā āārĩma’, āřigukoa. Yu maĩbirinerārē: ‘Yu maĩrā āārĩma’, āřigukoa”, արĩmi.

²⁶ Marĩpu: “Musā, yaarā meta āārā”, արĩdea nikũ marārē: “Yu okanĩgũ pũrāta āārā”, արĩsũrākuma, արĩ gojadi āārĩmĩ.✧

²⁷⁻²⁸ Isaiās, Israel bumarā gapure ասս արĩ gojadi āārĩmĩ: “Marĩ Opu ĩgũ արĩderosũta i ũmũ marārē mumurō merā diayeta wajamoāgukumi. Irasirirā Israel bumarā wādiyama ĩmipayeri irirosũ wārā āārĩkererā, mērāgā tausũrākuma”, արĩ gojadi āārĩmĩ. ²⁹ ĩgũta idere արĩ gojadi āārĩmĩ doja:

Marĩ Opu āārīpererā nemorō turagũ, marĩ ñekũsāmarā āārĩturiarārē mērāgārē taubirimakũ, marĩ judío masaka āārīpererā bēosũbonerā āārĩbũ. Sodoma marārē, Gomorra marārē bēoderosũta marĩdere bēobodi āārĩmĩ, արĩ gojadi āārĩmĩ.✧

Judío masaka Jesucristoya kerere bũremubiride

³⁰ Irire pērā, ĩnaásũ արĩrākuri? Բսս ասրā. Judío masaka āārĩmerā Marĩpu merā ĩgũsā ōārō āārĩburire āmabirikererā, ĩgũsā Jesucristore bũremurĩ merā irire bokama. Irasirigũ Marĩpu ĩgũsārē: “Ōārā āārĩma”, արĩ ĩami.

³¹ Judío masaka gapũ: “Marĩpu Moisére doreri pĩdeare marĩ irimakũ, marĩrē: ‘Ōārā, waja opamerā āārĩma’, արĩ ĩāgukumi”, արĩ gũñadima. Irasũ արĩ gũñakererā, iri dorerire iripeomasĩbirisĩā, Marĩpu merā ōārō āārĩbema. ³² ĩNasirirā Marĩpu merā ōārō āārĩberi? Jesucristore bũremurō marĩrō ĩgũsā basi Marĩpu Moisére doreri pĩdeare irideia merā gapũ, Marĩpu merā ōārō āārĩduadima. Irasirirā Cristore Marĩpu iriudire bũremumerā, Marĩpu pũroque neō waabirikuma. ĩgũsā ũtāye, maa deko pĩadeayegue

gubu tuameémejänerã irirosũ äãrĩrãkuma. ³³ Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue Marĩpũ ĩgũ magũrẽ iriburire äsũ äri gojasũdero äãrĩbũ:
Sugu yũ iriubure ütãye irirosũ äãrĩgũrẽ Jerusalẽgue pĩgũra. ĩgũrẽ
buremumerã, iri yegue gubu tuameémejäã irirosũ äãrĩrãkuma.
Irasirirã yũ pũroge neõ ejabirikuma. ĩgũrẽ buremurã gapũ:
“Ĩgũrẽ ubogorata buremukubũ”, äribirikuma. Yũ pũro ejarãkuma, äri
gojasũdero äãrĩbũ.*

10

¹ Yaarã, yũ Israel bumarãrẽ Marĩpũ ĩgũ tauburire buro gããmea. Irasirigu
ĩgũrẽ ĩgũsãya äãrĩburire buro sërẽbosãa. ² Diayeta ĩgũsã Marĩpũ gããmerĩrẽ
buro iridũakererã, ĩgũ gããmerĩrẽ õãrõ pemasĩbema. ³ Marĩpũ marĩrẽ
Jesucristore buremurĩ merã: “Õãrã äãrĩma”, äriĩãrĩrẽ masĩbema. Irasirirã
ĩgũsã basi õãrĩrẽ iridũakererã, Marĩpũ Jesucristore buremudoregũ iri-
udire buremubema. Irasirigu Marĩpũ ĩgũsãrẽ: “Õãrã äãrĩma”, äri iãbemi.
⁴ Cristo äãrĩpereri Marĩpũ Moisére doreri pídeare iripeodi äãrĩmĩ. Irasirigu
Marĩpũ äãrĩpererã Cristore buremurãnorẽ: “Õãrã, waja opamerã äãrĩma”,
äriĩãmi.

⁵ Moisés äsũ äri gojadi äãrĩmĩ: “Marĩ, Marĩpũ dorerire äãrĩpereri
iripeomakũ, Marĩpũ marĩrẽ: ‘Õãrã, waja opamerã äãrĩma, yũ merã
õãrõ äãrĩrãkuma’, äri iãgũkumi”, äri gojadi äãrĩmĩ. ⁶ Marĩpũ marĩrẽ:
“Õãrã, waja opamerã äãrĩma”, äri iãrĩ gapũ äsũ äãrã. Marĩ Cristore
buremumakũ, Marĩpũ marĩrẽ: “Õãrã äãrĩma”, äri iãgũkumi. Irasirirã
äsũ äri gũñabirikõãka: “¿Noã Cristore ãmũgasigue äãrĩgũrẽ äidijugukuri
marĩrẽ taudoregũ?” äri gũñabirikõãka! Cristo i ãmũguere marĩrẽ taugu
ejasiadi äãrĩmĩ. ⁷ Irasirirã doja: “¿Noã, boanerã äãrĩrõgue ãkũãrĩ gobegue
dijagukuri Cristore siuu marĩribu?” äri gũñabirikõãka! Marĩ basi irire
irimasĩña máa. ĩgũ boa, masã, mũñasiadi äãrĩmĩ. ⁸ Marĩpũya werenĩrĩ
gojadea pũgue äsũ äri gojasũdero äãrĩbũ: “Marĩpũya kerere musã pésiãa.
Irire musãya disi merã werenĩa. Musãya gũñarĩgue: ‘Diayeta äãrã iri’, äri
gũñãa”, äri gojasũdero äãrĩbũ. Irire, marĩrẽ Jesucristo tauri kerere diayeta
buremua. Irasirirã masakare irireta werea. ⁹ Irasirirã marĩya disi merã:
“Jesús, yũ Opũ äãrĩmĩ”, äri werenĩmakũ, marĩya gũñarĩgue: “Ĩgũ boadero
pũru, Marĩpũ ĩgũrẽ masũdi äãrĩmĩ”, äri buremumakũ, Marĩpũ marĩrẽ pere-
biri peamegue waabonerãrẽ taugũkumi, ĩgũ merã õãrõ äãrĩnikõãburo,
äriĩgũ. ¹⁰ Marĩpũ, marĩ Jesucristore buremumakũ, marĩrẽ: “Õãrã, waja
opamerã äãrĩma”, äri iãmi. Marĩ gajerãrẽ: “Jesucristo yãre taugu äãrĩmĩ,
ĩgũrẽ buremua”, äri weremakũ, marĩrẽ peamegue waabonerãrẽ ĩgũ tau-
murã äãrĩmakũ yãmi.

¹¹ Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue: “Neõ sugu ĩgũrẽ buremugũ:
‘Ĩgũrẽ ubogorata buremukubũ’, äribirikumi”, äri gojasũdero äãrĩbũ.
¹² Marĩpũ, äãrĩpererã Opũ äãrĩmĩ. Irasirigu judío masakare, judío masaka
äãrĩmerãdere sũrosũta iãmi. Irasirigu äãrĩpererãrẽ ĩgũrẽ buremurĩ merã
sërẽrãrẽ õãrĩrẽ wãri sũgukumi. ¹³ Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue
äsũ äri gojasũdero äãrĩbũ: “‘Yũ Opũ, yũ ñerõ irideare yãre kãtika!’ äri
sërẽrãno tausũrãkuma. Peamegue wajamoãsũbirikuma”, äri gojasũdero
äãrĩbũ. ¹⁴ Irasũ äãrĩkerepũrũ, marĩ Opũre: “Diayeta marĩrẽ taugu
äãrĩmĩ”, äri buremumerã, ĩgũrẽ sërẽmasĩbema. ĩgũya tauri kerere pëmerã,

Īgūrē būremumasībema. Īgūya kerere Īgūsārē wereru marīmākū, irire masībirikuma. ¹⁵ Marīpu Īgūya kerere weremurārē iriubirimākū, irire wererā waabirikuma. Īgūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Marīpuya oārī kerere, Īgū merā oārō siuñajārī opari kerere wererā ejamakū ĩārā, marī būro usuyāa”, ārī gojasūdero āārībū.

¹⁶ Iri Marīpu masakare tauri kere āārīkereru, wārā pēduabema. Isaiās āsūta ārī gojadi āārīmī: “Gua Opu, Īgūsā gua wererire pēduabema”, ārī gojadi āārīmī. ¹⁷ Irasirirā Cristoya kerere weremākū pēduripīrā, Īgūrē būremurākuma.

¹⁸ Irasirigu ire sērēñaduakoa mūsārē. ¿Israel bumarā iri kerere pēbiriyuri? Pénerā āārīmā. Marīpuya werenīrī gojadea pūguedere irasūta ārī gojasūdero āārībū:

Marīpuya wererimasā āārīpererogue marārē Īgūya kerere wererā waama. Irasiro Īgūsā wereri i ūmu āārīpererogue seyakōāa, ārī gojasūdero āārībū.*

¹⁹ Dupaturi mūsārē sērēñaduakoa doja. ¿Israel bumarā pékererā, oārō pémasībiryuri? Pémasīnerā āārādima. Yu irire werenemogu, Moisés ārīdeare wererorigura. Āsū ārī gojadi āārīmī:

Marīpu Israel bumarārē āsū ārīmi: “Ubu āārīrārē, yaare pémasīmerārē yaarā āārīmakū irigura. Yu irasirimākū ĩārā, mūsā gapu Īgūsārē ĩaturirākoa. Irasirigu mūsārē Īgūsā merā guamakū irigukoa”, ārīmi, ārī gojadi āārīmī Moisés.*

²⁰ Puru Isaiade: “Irasū ārībokoa”, ārī, gūiri marīrō āsū ārīnemopeodi āārīmī: Āsū ārīmi Marīpu: “Yure āmamerā gapu yure bokama. Irasirigu yure masīmerārē yure masīmakū iribu”, ārīmi, ārī gojadi āārīmī Isaiās.*

Judío masaka āārīmerā Marīpuyarā āārīburire wereru irasū ārī gojadi āārīmī. ²¹ Israel bumarā gapure āsū ārī gojadi āārīmī: “Āsū ārīmi Marīpu: ‘Ūmuriku yu merā oārō āārīduarā aarika!’ ārādibu Īgūsārē. ‘Īgūsā gapu yu dorerire tarinugārā, yure pēduabirima’, ārīmi”, ārī gojadi āārīmī Isaiās.

11

Marīpu Israel bumarārē beyedamarē gojadea

¹ Irasirigu mūsārē ire sērēñagura. ¿Marīpu Israel bumarārē: “Yaarā āārīma”, ārīdero puru, Īgūsārē beokōāyuri? Béobiridi āārīmī. Yude Israel buma, Abraham parāmi āārīturiaguta Benjamīya buma āārā. ² Iripoegue Marīpu Israel bumarārē Īgūyarā āārīburo, ārīgū, beyedi āārīmī. Īgū irasū beyenerārē beobemi. Mūsā Marīpuya kerere weredupuyudi Elías Īgūrē: “Israel bumarā waja opama”, ārīdeare masīkoa. Irire Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojadi āārīmī: ³ “Yu Opu, Israel bumarā mūya kerere weredupuyurimasārē wējēkōāma. Mūrē sīdea soepeorore tuúmeédijukōāma. Irasirigu Īgūsā watope yu suguta mūrē būremua. Yu irasū āārīmakū ĩārā, yudere wējēduama”, ārī gojadi āārīmī. ⁴ Īgū irasū ārīmakū pégu, Marīpu āsū ārī yujudi āārīmī: “Mu, suguta āārībea. Yaarā siete mil āārīma. Īgūsārē iritamubu. Irasirirā yure oārō būremuma. Baal wāīkugu keori weadeare neō būremubema. Irasirigu mūrē wējēduarārē güibirikōāka!” ārīdi āārīmī. ⁵ Elías āārīripoe Marīpu Īgū beyenerārē iritamuderosūta daporadere Israel bumarā watopere surāyeri Īgū beyenerārē iritamumi. Irasirirā Īgūrē būremuma. Īgūsārē bopoñarī merā ĩāsīā,

* 10:18 Sal 19.4 * 10:19 Dt 32.21 * 10:20 Is 65.1

beyedi āārīmí. ⁶ Īgūsā iririkurire ĩāgū meta beyedi āārīmí. Īgūsārē bopoñagū beyedi āārīmí. Īgūsā ōārō iriadero puru ĩgūsārē beyegu, bopoñagū meta iribokumi. Īgūsā ōārīrē iridea waja āārībokuyo.

⁷ Āsū āārā. Israel bumarā ĩgūsā iriri merā, Marīpu ĩgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārī ĩāmakū gāāmekererā, ĩgūsā Marīpu merā ōārō āārīburire neō bokabema. Irasirirā Marīpuware neō pēmasīmerā dujama. Marīpu beyenerā gapu ĩgū merā ōārō āārīma. ⁸ Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Marīpu ĩgūrē gāāmemerārē ĩgūyare pēmasībirimakū yāmi. Irasirirā diayemarē pékererā, pēmasībema. ĩgū iririre ĩākererā, ĩāmasībema. Daporaguedere irasūta āārīnikōāma”, ārī gojasūdero āārībū.

⁹ Davide āsū ārīdi āārīmí Marīpure:
Israel bumarā bosenurī irirā ñerō yāma. Irasirigu, ĩgūsā ñerīrē iriri merā ĩgūsārē wajamoāsūmurā āārīmakū irika!

¹⁰ ĩgūsārē pēmasīmerā, koye ĩāmerā irirosū waamakū irika! Ūmuriku nukūrī ũūmarā sūgū pūrīsūrā irirosū ñerō tarimakū irika! ārīdi āārīmí David Marīpure.*

Marīpu judío masaka āārīmerārē taugukumi, ārī gojadea

¹¹ Gaji musārē sērēñanemogura. Ķjudío masaka Jesucristore buremubirimakū, Marīpu ĩgūsārē béopeokōāyuri? Béopeobiridi āārīmí. ĩgūsā Cristore irasū buremubirimakū, daporare judío masaka āārīmerā gapu Marīpu taumurā āārīma. ĩgūsārē ĩgūyarā waamakū yāmi, judío masakade ĩgūsārē ĩākūī, ĩgūsāde Cristore buremuburo, ārīgū. ¹² Judío masaka Cristore buremubirisīā, Marīpu ĩgūsārē: “Yu pūrārē ōārī sīgura”, ārīdeare opabema. Irasirirā judío masaka āārīmerā gapu Cristore buremurā, irire oparākuma. Puru judío masaka Cristore buremumakū, āārīpererārē i ũmu marārē nemorō ōārō waarokoa.

¹³ Daporare musārē judío masaka āārīmerārē weregura. Jesucristo yare musārē judío masaka āārīmerārē ĩgūya kerere weredoregu pími. Ire weregu, ubugora irigu meta yāa. ¹⁴ ĩgūyare weregu, gajipoe irigu surāyeri yaarārē judío masakare musārē ĩākūīmakū iribokoa, ĩgūsāde Jesucristore buremuburo, ārīgū. ĩgūrē buremurā, tausūrākuma ĩgū merā ōārō āārīmurā. ¹⁵ Marīpu judío masakare Cristore buremumerārē béomakū, gajerā gapu ĩgū merā siuñajārī opama. Judío masakade ĩgūrē buremumakū, ōātarirokoa. ĩgūsā boanerāgue masānerā irirosū Marīpu merā perebiri okarire oparākuma. ¹⁶ Āsū āārā. Pā iriri merā suru iripuroriduru Marīpure sīmakū, āārīpereri iri pā iriri Marīpuya āārā. Yuku nugūrī Marīpuya āārīmakū, irigu dupuride ĩgūya āārā. Gua ñekū Abraham, irigu nugūrī irirosū āārīdi āārīmí. Marī Jesucristore buremurā Abraham parāmerā āārīturiarā āārā. Irasirigu Marīpu ĩgūrē: “Yaagu āārīmi”, ārī ĩāderosūta marīdere: “Yaarā āārīma”, ārī ĩāmi.

¹⁷ Judío masaka olivogu dupuri irirosū āārīma. ĩgūsā irasū āārīkerepuru, su dupurire ditibéoderosū Marīpu surāyeri ĩgūsārē béodi āārīmí. Puru iri dupuri āārīderore gajigu olivo makānūmuma dupurire puriñeātuadoregu, wiiri, puñeāturosū iridi āārīmí. Irasiriderosū musārē judío masaka āārīmerārē ĩgūyarā ñajāmakū iridi āārīmí. Irasirirā musā judío masaka āārībirikererā, āārīpereri Marīpu Abraham parāmerā āārīturiarārē ōārīrē sīgura, ārīdeare musāde ñeānerā āārībū. ¹⁸ Musārē ĩgū irasirimakū: “Gua

judío masaka nemorõ õārā āārā”, āī gũñabirikõāka! Ire gũñaka! Judío masaka olivogu Marĩpu otedi irirosũ āārĩma. Mũsā gapu irigugue ĩgũ āitũdea dupuri irirosũ āārā. Irasirigu judío masaka merā mũsārē iritamumi. Mũsā merā meta ĩgũsārē iritamumi.

¹⁹ Mũsā judío masaka āārĩmerā gapu āsũ āĩbokoa: “Surāyeri judío masakare, olivogu dupurire ditibéoderosũ Marĩpu ĩgũsārē béodi āārĩmĩ. Irasũ béogu, gaji dupurire irigugue ĩgũ āitũderosũ marĩrē pídi āārĩmĩ, ĩgũyarā āārĩmurārē”, āĩbokoa mũsā. ²⁰ Irasũta āārā. ĩgũsā Jesucristore buremubiridea waja Marĩpu ĩgũsārē béodi āārĩmĩ. Irasirigu mũsādere Cristore buremubirimakũ, ĩgũyarā āārĩmakũ iribiribodi āārĩmĩ. Irasirirā: “Gua judío masaka nemorõ õārā āārā”, āī gũñabirikõāka mũsā! Irasũ āĩmerāta Marĩpure õārõ goepeyari merā buremuka! ²¹ Purorima dupuri irirosũ judío masaka Marĩpuyarā āārĩpurorinerā āārĩmā. Mũsā gapu ĩgũsā puru ĩgũyarā waanerā āārĩbũ. Irasirigu Marĩpu ĩgũyarā āārĩpurorinerā ĩgũrē buremubirimakũ, ĩgũsārē béodi āārĩmĩ. Mũsā ĩgũrē buremubirimakũ, ĩgũsārē béoderosũta mũsādere béogukumi. ²² Marĩpu õārõ irigu bopoñarĩrē, ĩgũ turari merā wajamoārĩrē pémasĩka! ĩgũrē buremumerārē wajamoāgukumi. Irasirikeregu, mũsā piriro marĩrõ ĩgũrē buremunĩmakũ, mũsārē õārõ irigukumi. ĩgũrē buremubirimakũ, ñerĩ dupurire ĩgũ ditibéoderosũta mũsādere béogukumi. ²³ Judío masaka ĩgũ béosũnerā Jesucristore buremumakũ, ĩgũsārē yuku dupurire ditibéodeare dupaturi irigugueti āitũro irirosũ irigukumi, ĩgũyarā ñajāmakũ irigu. ĩgũ sugata ĩgũ turari merā irire irimasĩmi. ²⁴ Mũsā judío masaka āārĩmerā olivo makāñũmũma dupuri irirosũ āārā. Judío masaka gapu ĩgũ beyepurorinerā āārĩmā. Olivogu Marĩpu otedi irirosũ āārĩma. Mũsā irigugue ĩgũ āitũdea dupuri irirosũ āārā. Irasirigu Marĩpu mũsārē ĩgũyarā ñajāmakũ iridi āārĩmĩ. Mũsārē irasirikeregu, judío masakare ĩgũ beyepurorinerā gapure mũsā nemorõ ĩgũyarā dupaturi ñajāmakũ irimasĩmi.

Purugue Israel bumarārē Marĩpu taugukumi, āĩ gojadea

²⁵ Yaarā, masaka iripoegue masĩbirideare, Marĩpu ĩgũ gũñaderosũta iriburire weregura mũsārē: “Gua judío masaka nemorõ masĩpeokõāa”, āĩ gũñabirikõāburo, āĩgũ. Wārā judío masaka Marĩpuyare pémasĩturabema dapa. Marĩpu judío masaka āārĩmerārē: “Buremurākuma”, āĩnerākuta Cristore buremudero puru, judío masakade buremurākuma. ²⁶ ĩgũsā irasũ buremumakũ, āārĩpererā Israel bumarārē Marĩpu ĩgũsā peamegue waabonerārē taugukumi. ĩgũya werenĩrĩ gojadea pũgue āsũ āĩ gojasũdero āārĩbũ:

Jerusalēgue, Siõn wāĩkuri makāgue, judío masakaya makāgue ĩgũsārē taubu aarigukumi. ĩgũsārē Jacob parāmerā āārĩturiarārē ĩgũsā ñerĩrē béogukumi.*

²⁷ Marĩpu āsũ āĩmi: “ĩgũsārē ñerĩrē béogu, yu ĩgũsārē āĩdeare irigukoa”, āĩ gojasũdero āārĩbũ.*

²⁸ Inũguere wārā judío masaka Jesucristoya kerere péduamerā, Marĩpure ĩaturirā āārĩma. ĩgũsā irasũ āārĩmakũ, mũsā judío masaka āārĩmerā gapu Cristore buremunũgābu. Irasirigu Marĩpu judío masaka ñekũsāmarā ĩgũ beyenerā ĩgũsā āārĩmakũ, ĩgũsārē āārĩturiarādere maĩmi.

29 “Īgūsārē ōārīrē sīgura”, ārī gūñadeare gorawayubemi. Īgū ārīderosūta Īgū beyenerārē ōārīrē diayeta sīgukumi. 30 Iripoeguere mūsāde Marīpu dorerire tarinugānerā āārībú. Inūguere judío masaka Marīpu dorerire Īgūsā tarinugāmakū Īāgū, mūsā gapure bopoñarī merā Īāmi. 31 Daporare judío masaka Īgū dorerire tarinugārā āārīma. Īgūsā irasū āārīkererū, Marīpu mūsārē bopoñarī merā Īārōsūta, Īgūsādere bopoñarī merā Īāmi. 32 Āsū āārā. Marīpu āārīpererā masakare Īgū dorerire Īgūsā tarinugāmakū, Īgūsārē peresu irigū irirosū iridi āārīmí, pūrugue Īgū āārīpererārē bopoñarī merā Īārīrē masīburo, ārīgū.

33 Marīpu marīrē bopoñatarigū, turatarigū, āārīpererire masīpeogu āārīmí. Irasirirā marī Īgū gūñarīrē, Īgū iriburire ōārō pēmasībea. 34 Āsū ārī gojasūdero āārībú Marīpūya werenīrī gojadea pūgue: “Masaka marī Opū gūñarīrē ōārō pēmasībema. Irasirirā Īgūrē: ‘Āsū irika!’ ārī weremasībema. 35 Marīpūre gajino sī, pūru: ‘Marīrē wajamomi’, neō ārīmasībema”, ārī gojasūdero āārībú. 36 Marīpu āārīpererire iridi āārīmí. Īgū turari merā āārīpererire āārīmakū iridi āārīmí. Irasiriro āārīpereri Īgūya dita āārā. Irasirirā āārīpererā Īgūrē: “Ōātaria mū”, ārī, usūyari sīnīkōārā! Irasūta irirā!

12

Marīpu dorerire irinīkōāka! ārī gojadea

1 Yaarā, Marīpu marīrē būro bopoñarī merā Īāmi. Irasirirā marīrē Īgūrē būremurā waibu sīunaderosūta daporare marī basita sīrō gāāmea. Irasirirā marī okaro bokatīūrōpā Īgūyarā āārīrā Īgū dorerire ōārō irinīkōārā! Īgūrē marī merā usūyamakū gāāmerā, irasirirākoa. Āsū iriro gāāmea marīrē Īgūrē būremurārē. 2 I ūmu marā Īgūsā űerī iririkurire neō irinemobirikōārā! Āsūpero gapū ārīrā! Marīpūre: “Gua gūñarīrē ōārī gapure gorawayuwāgānīkōāka!” ārīrā! Īgū marīrē gorawayumakū, marī Īgū gāāmerīrē: “Āsū āārā”, ārī masīrākoa. Īgū gāāmerī, ōārī dita āārā. Iri, űerī marīrī āārā. Marī Īgū gāāmerīrē irirā, Īgūrē usūyamakū irirākoa.

3 Marīpu yure ōārō irigū, mūsārē Īgūya kerere weredoregu beyedi āārīmí. Irasirigū mūsārē āārīpererārē āsū ārī wererūra. Neō sugū irimasībirikeregu: “Yū irikōāmasīa”, ārī gūñabirikōārō gāāmea. Marī irimasīrī direta: “Diaye irimasīa”, ārī gūñarō gāāmea. Irasirirā marī masakakū āsū ārī gūñarā: “Marīpu yure irimasīrī pídeare Īgūrē yū būremurō oparosūta yū bokatīūrō irimasīa”, ārī gūñarā! 4 Sugū masakūya dupū āsū āārā. Su dupū āārīkerero, wāri opāa. Wāri āārīkerero, sūrosū moābea. 5 I irirosūta marī Jesucristore būremurā wārā āārīkererā, Īgū merā āārīrā sugūya dupū irirosū āārā. Irasirirā marī āārīpererā su dupūma moārō irirosū yāa.

6 Irasirigū Marīpu marīrē maīgū, marī masakakūre gajerosūperi dita marī irimasībūrire pídi āārīmí. Irasirirā irire ōārō iriro gāāmea. Marīrē Īgūya kerere weretaudoregu pímakū, marī Īgūrē būremurō oparosūta Īgūyare gajerārē ōārō weretauro gāāmea. 7 Marīrē gajerārē iritamudoregu pímakū, Īgūsārē ōārō iritamurō gāāmea. Gajerārē Īgūyare buedoregu pímakū, Īgūsārē ōārō buero gāāmea. 8 Marīrē gajerārē gūñaturamakū irimurārē pímakū, irire ōārō iriro gāāmea. Marīrē gajerārē Īgūsā gāāmerīrē sīmurārē pímakū, gajinorē sīrā ōārō usūyari merā sīrō gāāmea. Marīrē gajerārē doremurārē pímakū, ōārō merā dorero gāāmea.

Marĩrẽ gajerãrẽ bopoñarĩ merã iritamumurãrẽ pĩmakũ, ĩgũsãrẽ iritamurã
 usuyari merã iritamurõ gããmea.

Jesucristore buremurã ãsũpero ããrĩdorea, ãrĩ gojadea

⁹ Gajerãrẽ maĩrã, diayeta maĩka! Ñerĩrẽ dooka! Õãrĩ gapũ direta iriwãgãnika! ¹⁰ Mũsã Jesucristore buremurã, sugũ pũrã gãme maĩrõsũta mũsã merãmarã merã gãme maĩka! ĩgũsãya ããrĩburire mũsãya nemorõ gũñaka! Buremurĩ merã õãrõ gãme iritamuka!

¹¹ Marĩ Opũ dorerire irirã, neõ tébori marĩrõ õãrõ usuyari merã irika!

¹² “Marĩpũ õãrõ iritamugũkumi yure”, ãrĩ, usuyari merã ĩgũ iritamuburire yũka! Irasirirã ñerõ tarirã, Marĩpũre piriro marĩrõ sũrosũ gũñaturari merã buremunĩkõãka! ĩgũrẽ irasũ sërẽnikõãka!

¹³ Jesucristore buremurã gajino gããmemakũ ĩãrã, mũsã opari merã ĩgũsãrẽ iritamuka! Mũsãya wiirigue ejarãrẽ õãrõ bokatĩrĩñeãka!

¹⁴ Mũsãrẽ ñerõ irirãrẽ ĩgũsãya ããrĩburire Marĩpũre sërẽbosaka! “ĩgũsã yure ñerõ iriri waja ĩgũsãrẽ wajamoãka!” ãrĩ sërẽbirikõãka!

¹⁵ Gajerã usuyamakũ ĩãrã, ĩgũsã merã mũsãde usuyaka! Gajerã oremakũ ĩãrã, mũsãde ĩgũsã merã oreka!

¹⁶ Gajerã merã sũrosũ usuyari merã ããrĩrikuka! “Yũ gajerã nemorõ õãgũ ããrã”, ãrĩ gũñabirikõãka! Ubu ããrĩrã merãdere õãrõ ããrĩrikuka! “Masĩtarinugãgũ ããrã yũ”, ãrĩ gũñabirikõãka!

¹⁷ Gajerã mũsãrẽ ñerõ irikerepũrũ, ĩgũsãrẽ ñerõ iri gãmibirikõãka! Ñerĩ gapũre irirono irirã, ããrĩpererã masaka ĩũrõrẽ õãrĩ gapũre irika!

¹⁸ ããrĩpererã merã mũsã õãrõ ããrĩrikuburosũta mũsã bokatĩũrõ õãrĩrẽ irika! ¹⁹ Yaarã yũ maĩrã, gajerã mũsãrẽ ñerõ irikerepũrũ, ñerõ iri gãmibirikõãka! Mũsã basi ĩgũsãrẽ wajarãkubirikõãka! Marĩpũ gapũ mũsãrẽ ñerõ irinerãrẽ wajamoãgũkumi. ĩgũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Marĩ Opũ ãsũ ãrĩmi: ‘Yũ gapũ, masaka ñerõ iridea waja ĩgũsãrẽ wajamoãgũ ããrã. ĩgũsãrẽ diayeta wajamoãgũrã’, ãrĩmi”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. ²⁰ Gaji ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Mũrẽ ĩaturigu haboamakũ ĩãgũ, baari ejoka! ĩgũ ñemesibusũmakũ ĩãgũ, iirĩri tĩãka! Mũ irasirimakũ, ĩgũ mũrẽ ñerõ irideare gũyasĩrĩgũkumi”. ²¹ Irasirirã mũsãrẽ ñerõ irinerãrẽ ñerõ iri gãmibirikõãka! Ñerĩ gapũre irirono irirã, ĩgũsãrẽ õãrõ irika! Irasiriri merã ñerĩ iririre tarinugãrãkoa.

13

¹ Marĩpũ dita i mũmũ marã oparãrẽ sóomi. ĩgũ pĩnerã ããrĩma. Irasirirã ããrĩpererã ĩgũsãrẽ õãrõ yũjuka! ² Sugũ oparãrẽ tarinugãgũno, Marĩpũ pĩnerãrẽ tarinugãgũ yãmi. Marĩpũ ĩgũsãrẽ tarinugãrãrẽ wajamoãgũkumi.

³ Oparã, õãrõ irirãrẽ gũimakũ iribema. Ñerõ irirã gapũre gũimakũ yãma. Gũimerãta ããrĩrikũduarã, õãrõ irika! Irasirimakũ, oparã mũsãrẽ: “Õãrõ yãa”, ãrĩrãkuma. ⁴ Marĩpũ ĩgũsãrẽ mũsãya ããrĩburire iritamudoregũ pĩdi ããrĩmĩ. Irasirirã ñerõ irirã gũika! Oparã, ñerĩ irirãrẽ wajamoãrã, Marĩpũ dorero irirãta yãma. Marĩpũ ñerõ irirãrẽ wajamoãdoregũ oparãrẽ pĩdi ããrĩmĩ. ⁵ Irasirirã oparã marĩrẽ doremakũ, buremurĩ merã ĩgũsã dorerire õãrõ yũjũro gããmea. Wajamoãrĩ, ãrĩrã dita yũjubirikõãrõ gããmea. “Marĩpũ ĩũrõ ĩgũ gããmerĩrẽ iriduakoa”, ãrĩ gũñarĩ merã ĩgũsã dorerire õãrõ yũjũro gããmea. ⁶ Oparã ĩgũsã moãrĩrẽ õãrõ irirã, Marĩpũre moãboerã irirosũ ããrĩma. Irasirirã ĩgũsã wajasearopã keoro wajarika!

7 Āārīpererā oparā dorerosūta keoro irika! Īgūsā wajaseamakū wajarika! Īgūsā gajinorē irimurā wajaseamakūde wajarika! Irasirirā musā oparārē buremuka! Īgūsārē goepeyari merā iāka!

8 Neō gajerārē wajamorīrē opabirikōāka! Īgūsārē wajamorīrē oparono irirā, maīrī gapare opaka! Sugū ĭgū bokajagunorē maīrī merā iritamugāno, Marīpu doreri pīdeare keoro irigu yāmi. ⁹ Āsū ārā Marīpu doreri pīdea: “Gajigu marāpo merā, nome de gajego marāpu merā űerō iribirikōāka! Masakare wējēbéobirikōāka! Yajabirikōāka! Gajerāyamarē ārīgatori merā werebirikōāka! Gajerāyare uaribejabirikōāka!” āri werea. Gaji ĭgū doreri pīdea āsū ārā: “Mū basi maīrōsūta mū puo āārīrādere maika!” āri werea. Musā gajerārē maīrā, Marīpu doreri pīdea āārīpererire irirā yāa. ¹⁰ Gajerārē maīgūno, ĭgūsārē neō űerō iribemi. Irasirigu ĭgūsārē maīgūno, Marīpu doreri pīdeare iripeogu yāmi.

¹¹ I āārīpererire gūñaka! Irasirirā pémasīka! Kārīrā irirosū āārībirikōāka! Marī iripoegue Jesucristoya kerere buremupurorirā, űmugasigue marī waaburi duyataria, ārādibu. Daporare marī masīa. Jesucristo dupaturi aariburo mérō duyāa. ¹² Irasiriro boyomūrīro irirosū āārā. Irire masīrā, űerīrē masaka naītīārōgue iririre pirirā! Ōārīrē boyorogue masaka iūrō iriri gapare irirā! Marī irasirirā, Marīpu turari merā űerī iririre pirikōārākoa. ¹³ Irasirirā masaka űmū merā deyorogue ōārīrē irirā irirosū irirā! Bosenārī āārīmakū, mejā, gainībirikōārā! Nome merā űerō iribirikōārā! Nome de űma merā űerō iribirikōāburo. Gajerā merā gāme guaseobirikōārā! Gajerāyare ububirikōārā! ¹⁴ Āsū gapū āārīrikurā! Marī Opū Jesucristo iritamurī merā ĭgū irirosū ōārō āārīrikurā! Marī űerī uaribejarire iriduarire pirikōārā!

14

Marī Jesucristore buremurā gāme werewuabirikōārō gāamea

¹ Sugū Jesucristore buremuturabi āārīkeregu, ĭgū musā merā āārīduamakū, ĭgūrē werewuaro marīrō űeāka! ĭgūrē űeārā, Marīpuware masībirimakū iārā, ĭgū merā guaseobirikōāka! ² Gajerā surāyeri Jesucristore buremurā: “Marī āārīpereri baamakū ōāgorāa”, ārīma. Gajerā gapū Jesucristore buremuturamerā: “Marī waibu dīi baarā, Marīpu dorerire tarinugābokoā”, āri gūñama. Irasirirā oteri direta baarikuma. ³ Āārīpererire baagu, oteri direta baagure irasū iābéobirikōāburo. Oteri direta baagude āārīpererire baagure: “Irasū baamakū űegorāa”, āribirikōāburo. Marīpu āārīpereri baagudere: “Yaagu āārīmi”, āri iāsiadi āārīmī. ⁴ Marī gajigure moāboegure: “űerō yāa”, ārīmasībirikoa. ĭgū opu dita irasū ārīmasīmi. Marī Jesucristore buremurāde irasūta āārā. Irasirirā marī gajerā Jesucristore buremurārē: “űerō yāa”, ārīmasībirikoa. Marīpu ĭgūsā Opū āārīmi. ĭgū suguta ĭgūsārē: “Ōārō yāa, o űerō yāa”, ārīmasīmi. ĭgū turagu āārīsīā, ĭgūyarārē ĭgūrē ōārō buremuturamakū irigukumi.

⁵ Gaji werenemogura musārē. Surāyeri: “Sunata gajinārī nemorō Marīpure buremurō gāamea”, āri gūñama. Gajerā gapū: “Āārīpererinārī surosū, Marīpuya āārā”, āri gūñama. Irasirirā masakaku: “Marīpu yure āsū irimakū gāamemi”, āri gūñarō gāamea. ⁶ Sugū: “Trinūno direta nerē, Marīpure buremudorea”, āri gūñagū, Marīpure buremubu irasū āri gūñami. Gajigu āārīpererire baagude Marīpure: “Yū baari, mū sīdea āārā”,

ārī, usuyari sīmi. Irasirigu ĩgūde Marĩpure buremugūta āārĩmi. Gajigu gajinorē baabide Marĩpure buremumi. ĩgūde Marĩpure: “Yu baari, mu sīdea āārā”, ārī, usuyari sīmi.

⁷ Marĩ okarā, boarāde marĩ basi: “Āsū irigura”, ārĩmasĩña máa. ⁸ Marĩ, Jesucristoyarā marĩ okarinārĩrē ĩgūyare irimurā āārā. Marĩ boadero puruguedere ĩgūyarā āārĩnikōārākoa. Irasirigu marĩ okamakū, marĩ boamakūdere Cristo marĩ Opūta āārĩnikōāgukumi. ⁹ Irasūta āārā. Cristo boa, puru masādi āārĩmĩ āārĩpererā okarā, boanerā Opu āārĩbu.

¹⁰ Iro merē, ĩnasirirā musā gajerā Jesucristore buremurārē: “Ñerō yáma”, ārĩ werewuari? ĩNasirirā ĩgūsārē irasū ĩábéokōārĩ? Cristo marĩ āārĩpererārē ĩgū diaye nídoregukumi marĩ irideare werebu. Irasirirā gajerā Jesucristore buremurārē: “Ñerō yáma”, ārĩ werewuabirikōārō gāāmea. ¹¹ Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pūgue āsū ārĩ gojasūdero āārĩbú:

Āsū ārĩmi marĩ Opu: “Yu okagu āārā. Yu werenĩrĩ diayeta āārā. Āārĩpererā yu ĩūrō ñadukupuri merā ejamejārākuma. Āārĩpererā yure: ‘Mu, gua Opu oāgū, turagu āārā’, ārĩrākuma”, ārĩ gojasūdero āārĩbú.*

¹² Irasirirā, Marĩpu marĩ irideare sērēñamakū, marĩ masakaku āārĩpereri marĩ irideare wererākoa.

Neō musā iriri merā gajerā Jesucristore buremurārē ñerĩ irimakū iribirikōāka!

¹³ Irasirirā gāme werewuanemobirikōārā! Āsū gapu ārĩ gūñarā! “Gua iriri merā gajerā Jesucristore buremurārē ñerĩ irimakū iridubirikoa”, ārĩ gūñarā! ¹⁴ Yu, marĩ Opu Jesucristore buremugū, āsū oārō masīa. Āārĩpereri Marĩpu baari pídea oāgorāa yure. Gajigu gapu: “Yu irire baamakū, ñegorāa”, ārĩ gūñamakū, ĩgūrē diayeta ñegorāa. ¹⁵ I diayeta āārā. Gajigu Jesucristore buremugū, ĩgū baabirire musā baamakū ĩāgū: “Iri Marĩpu baadobirideā āārā”, ārĩ gūñakeregu, musārē ĩākūĩ, baabokumi. Irasū baagu: “Ñerō iriabu”, ārĩ gūñarikubokumi. Irasirirā, ĩgū baabirire dupaturi baarā, ĩgūrē maĩrā meta yáa. Cristo ĩgūdere boabosadi āārĩmĩ. Irasirirā musā baari merā gajigu Cristore buremugūrē poyanorēbirikōāka! ¹⁶ Irasirirā: “Gua āsū iriri oāgorāa”, ārĩ gūñakerepuru, gajerā gapu musārē: “Ñerō yáma”, ārĩ werewuamakū pérā, dupaturi irire irinemobirikōāka! ¹⁷ Marĩpu ĩgūyarārē doreri: baa, irĩri meta āārā. I gapu āārā. Diayemarē irinĩrĩ, ĩgū merā siuñajārĩ opari, usuyari merā āārĩrĩ āārā. Irire Ōāgū deyomarĩgū iritamurĩ merā irisūa. ¹⁸ Sugū irasūta Cristoyare oārō irigu Marĩpure usuyamakū yámi. Masakade ĩgū oārō irimakū ĩārā, ĩgūrē: “Ōārō yámi”, ārĩrākuma.

¹⁹ Marĩpu merā siuñajārĩ opamurā, marĩ basi gāme iritamumurā irasiriro gāāmea. Irire irirā, Jesucristore buremunemowāgānĩrākoa.

²⁰ Marĩpu Jesucristore buremurānorē ĩgū merā oārō āārĩmakū yámi. Irasirirā, musā baari merā Marĩpuyare ĩgūsā iririre pirimakū iribirikōāka! Diayeta āārĩpereri Marĩpu baari pídea oārĩ dita āārā. Gajigu ĩgū baabirire musā baamakū ĩāgū: “Iri Marĩpu baadobirideā āārā, irire baagu ñerō iribokoa”, ārĩ gūñakeregu, musārē ĩākūĩ, baagu ñerō iribokumi. Irasirirā musā irire baarā, ĩgūrē ñerō irimakū iribokoa. Musā irasiriri ñegorāa. ²¹ Gajigu Jesucristore buremugūrē marĩ iriri merā ĩgūrē ñerĩ irimakū iribokoa, ārĩrā, āsūpero iriro gāāmea. ĩgū waibu díř baabirimakū

* 14:11 Is 45.23

ĩārā, irire baabirikōārō gāāmea. Igui deko pāmudeare ĩgū ĩĩrĩbirimakū ĩārā, irire ĩĩrĩbirikōārō gāāmea. ĩgūrē Jesucristore b̄remuturabirimakū iribirikōārō gāāmea. ²² “Marĩpu ĩūrō yu iriri ōāgorāa”, āri b̄remugūno irimarē gajerā b̄remuturamerārē guaseobirikōāburo. Sugū: “Marĩpu ĩūrō ñerō iribea, waja opabea, diayeta yāa”, āri gūñagū, ũsuyari merā āārĩgukumĩ. ²³ Gajigū gapū: “Iri baarire baagū, waja opami. Irasirirā: “Marĩ āsū irirā, ñerō iribokoa”, āri gūñarikukeregū irire irirā, waja opāa. Āārĩpereri marĩ irasiriri, ñerĩ iriri āārā.

15

Gajerāya āārĩburidere gūñarō gāāmea, āri gojadea

¹ Marĩ Jesucristore b̄remurā, ĩgūrē b̄remuturamerārē iritamurō gāāmea. Marĩya āārĩburi direta iribirikōārō gāāmea. ² Marĩ masakaku marĩ p̄uro āārĩrāya āārĩburire gūñarō gāāmea, ĩgūsāde Jesucristore b̄remunemowāgāburo, āārā. ³ Cristode ĩgūyama direta iribiridi āārĩmĩ. Marĩp̄uya gapure iridi āārĩmĩ. Irasiro ĩgūrē waadeare Marĩp̄uya werenĩrĩ gojadea p̄gue āsū āri gojasūdero āārĩbú: “M̄urē ñerō werenĩrā, yugure ārĩmeētuma”. ⁴ Āārĩpereri iripoegue Marĩp̄uya werenĩrĩ gojadea marĩrē buedoro gojasūdero āārĩbú. Irire buerā, gūñatura, ōārō yuj̄p̄ūrāk̄rāk̄oa. Irasirirā ñerō tarirā, Marĩpu iritamuburire ũsuyari merā yāa. ⁵ Marĩpu marĩrē gūñatura, ōārō yuj̄p̄ūrāk̄umakū irigū, Jesucristo gāāmerōsūta m̄sarē sugū p̄ūrā irirosū s̄rosū āārĩrik̄umakū iriburo. ⁶ Irasirirā m̄sā āārĩpererā suro merā Marĩp̄ure marĩ Op̄u Jesucristo P̄gure: “Ōātaria m̄”, āri, ũsuyari s̄rāk̄oa.

Jesucristo judío masaka āārĩmerārē tauburire gojadea

⁷ Jesucristo ĩgū marĩrē ñeāderosūta marĩde gajerārē ōārō gāme bokatĩrĩñeārō gāāmea, āārĩpererā Marĩp̄ure: “Ōātaria m̄”, āriburo, āārā. ⁸ M̄sarē ire werea. Marĩpu gua ñek̄sāmarārē ĩgū: “Āsū irigura”, ārĩdeare diaye iridi āārĩmĩ. Irasirigū Jesucristo judío masakare iritamugū i ũm̄guere aaridi āārĩmĩ. ĩgū irasiriri merā ĩgū P̄gu ārĩdeare iri ĩmupeodi āārĩmĩ. ⁹ Irasū āārĩmakū, judío masaka āārĩmerā: “Marĩpu ḡadere bopoñagū ōātari”, ārĩdoregū, aaridi āārĩmĩ. Marĩp̄uya werenĩrĩ gojadea p̄gue gojaderosūta irasiridi āārĩmĩ. Āsū āri gojasūdero āārĩbú: Marĩp̄ure āsū ārĩmi: “Judío masaka āārĩmerā watopegue m̄rē ũsuyari s̄gura. ‘Turatarigū āārā’, āri bayapeogura m̄rē”, ārĩmi, āri gojasūdero āārĩbú.*

¹⁰ Gajeroguedere āsū āri gojasūdero āārĩbú:

M̄sā judío masaka āārĩmerā Marĩp̄yarā judío masaka merā ũsuyaka! āri gojasūdero āārĩbú.*

¹¹ Gajeroguedere āsū āri gojasūdero āārĩbú:

Āārĩpererā judío masaka āārĩmerā Marĩp̄ure: “Ōātaria m̄”, āri, ũsuyari s̄buro. Āārĩperero marā masaka: “ĩgū turatarigū āārĩmĩ”, āriburo, āri gojasūdero āārĩbú.*

¹² Isaĩade āsū āri gojadi āārĩmĩ David pagū, Isaĩ wāĩk̄ugure gojagu:

Isaí parāmi āārīturiagu aarigukumi. Irasū aarigá, judío masaka āārīmerā Opu āārīgukumi. Īgūsā Īgūrē: “Guare taubu āārīmi”, ārī b̄remurākuma, ārī gojadi āārīmi.*

¹³ Marīpu marīrē Īgū ōārō iriburire us̄yari merā yúmakū irigu, m̄sārē Īgūrē b̄remurārē us̄yari, siuñajārī s̄nemoburo. Irasirirā m̄sā Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā nemorō us̄yari merā yúrākoa.

¹⁴ Yaará m̄sā, yu pēñamakū, Jesucristore b̄remurā, gajerā merā ōārō āārīrikua. Cristoyare ōārō masīa. Irasirirā m̄sā basi irire ōārō gāme weremasīa. ¹⁵ M̄sā irasū mas̄kerepuru, i papera pūguere güiro marīrō irire gojáa, m̄sā mas̄ideare kātibirikōāburo, ārīgū. Marīpu yure ōārō irigu, m̄sārē Jesucristoyare buedoregu pími. ¹⁶ Īgū yure irasū pímakū, paía Marīp̄ure gajino s̄rō irirosūta yu judío masaka āārīmerārē Īgūrē wiaduakoa, Īgūyarā āārīburo, ārīgū. Irasirigu Īgūsārē Jesucristoya kerere buea. Yu irasū buemakū pérā, Jesúre b̄remurākuma. Īgūsā irasū b̄remumakū Īāgū, Marīpu Īgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārī Īāgukumi. Ōāgū deyomarīgū Īgūsārē Marīp̄uyarā waamakū irigukumi. Irasirigu Marīpu Īgūsārē: “Yaará āārīma”, ārī ñeāgukumi.

¹⁷ Yu Jesucristore b̄remugū, Īgū iritamurī merā Marīpu yure pídeare ōārō yáa. Irasirigu yu moārī merā ōārō pēñáa. ¹⁸ Irasirigu Jesucristo yu merā iridea directa m̄sārē weregura. M̄sā judío masaka āārīmerārē Marīp̄ure b̄remumakū gāāmesāgū, yure iritamumi. Irasirigu yu bueri merā, yu iriri merā m̄sā judío masaka āārīmerārē Marīp̄ure b̄remumakū irimi. ¹⁹ Yu, Marīpu turari merā iri ĩmurī merā, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā m̄sārē buebu. Irasū buegu, Jesucristo masakare tauri kerere Jerusalén merā buepurori, puru āārīpererogue buegorena, puru Pírico wāikuri nikūge iri kerere buetūnub. ²⁰ Gajerā buesūña marīrōgue Jesucristoyare masīmerārē b̄ro bueduari merā buebu. Irasū buegu, gajerā Īgūsā buedeaguere buewekapeobiribu. ²¹ Irasū buegu, Marīp̄uya werenīri gojadea pūge gojasūderosūta iribu. Āsū ārī gojasūdero āārībū Cristore mas̄ibirinerā mas̄iburire: Īgūya kerere neō pébirinerā weresūrākuma. Īgūyare neō pébirinerā ōārō pémasīrākuma, ārī gojasūdero āārībū.*

Pablo Īgū Romague waaburire gojadea

²² Yu gaji makārī marārē buegorenasīa, wári m̄sārē Īāgū waaduakeregu, waamasībiribu dapa. ²³ Dapagueta iri makārīguere yu moārī peoa. Irasirigu iripogueta m̄sā p̄roge waaduānídī āārīsīa, puru weya iroge waagura, m̄sā merā āārību. ²⁴ Irasirigu Españague waagú, m̄sā p̄ro eja, m̄sārē Īā, us̄yaya, m̄sā merā mérōgā āārī, puru m̄sā yure iritamurī merā tariagura. ²⁵ Daporare Jerusalégue waap̄roribu yáa dapa. Iro marārē Jesucristore b̄remurārē iritamugū, niyeru āīabu yáa. ²⁶ Jesucristore b̄remurā Macedonia, Acaya marā Jerusalégue āārīrārē boporārē güña, niyerure neō, iriudūama Īgūsārē iritamurā. Irasirigu iroge iri niyerure Īgūsārē sigū waabu yáa. ²⁷ Judío masaka āārīmerā Macedonia, Acayague āārīrā, judío masaka Jerusalégue āārīrārē güñama Īgūsārē iritamumurā. Īgūsā irasū güñarī ōāgoráa. Judío masaka, judío masaka āārīmerā gapure Jesucristoya kerere werep̄rorima. Irasirirā judío masaka āārīmerā Jesucristore b̄remurā, Marīpu judío masakare:

“Sígura”, áriðeare Ígūsáde ñeãma. Irasirirã judío masaka ããrĩmerã Ígūsã opari merã judío masakare boporãrẽ iritamurõ gããmea. ²⁸ Irasirigũ Jerusalén marãrẽ iri niyerure yũ sĩ odoadero pũũ, Españague waagú, mũsãrẽ iãtariagura. ²⁹ Yũ mũsã pũroge waagú, Jesucristoya kerere mũsãrẽ weregũkoa. Irasirirã mũsã iri merã õãrõ yũjũpũrãkũrãkoa.

³⁰ Yaarã, mũsã marĩ Opũre Jesucristore bũremua. Õãgũ deyomarĩgũ marĩrẽ gãme maĩmakũ yãmi. Irasirigũ yũ mũsãrẽ ãsũ irimakũ gããmea. Yũre iritamurã, yaa ããrĩburire Marĩpũre sërẽbosaka, yũ moãrĩmarẽ! ³¹ Ígũrẽ yaa ããrĩburire ãsũ sërẽbosaka! Judea nikũ marã Jesũre bũremumerã yũre Ígūsã ñerõ iridũamakũ, Marĩpũ yũre iritamuburire sërẽka! Jerusalén marãrẽ iri niyerure yũ sĩmakũ, Ígūsã irire usũyari merã õãrõ ñeãburire sërẽka! ³² Mũsã irasũ sërẽmakũ, Marĩpũ gããmemakũ, usũyari merã mũsã pũro waagũkoa. Irasirigũ mũsã merã usũya, siũñajãgũkoa. ³³ Marĩpũ marĩrẽ siũñajãrĩ merã ããrĩmakũ irigũ, mũsã ããrĩpererã merã ããrĩburo. Irasũta ããrĩburo.

16

Pablo Romague ããrĩrãrẽ õãdoreri gojadea

¹ Gũa merãmo Jesucristore bũremugõ Febe wãikũgo mũsã pũroge waabo yãmo. Igo Cencrea wãikũri makãgue Jesucristore bũremurãrẽ iritamugõ ããrĩmo. ² Mũsã Jesucristore bũremurã usũyari merã igore bokatĩrĩñeãka! Marĩrẽ Jesucristore bũremurãrẽ irasũta õãrõ bokatĩrĩñeãrõ gããmea. Igo wãrãrẽ iritamudeo ããrĩmo. Yũdere iritamumo. Irasirirã, igo gajino gããmemakũ iritamuka!

³ Aquila, Ígũ marãpo Priscilade õãburo. Jesucristoyare yũ buemakũ, Ígūsáde yũre buetamura. ⁴ Gajerã yũre wẽjẽdũamakũ, Ígūsã yũre iritamurĩ waja Ígūsádere mérõ wẽjẽboyama. Ígūsã yũre irasũ õãrõ iritamurĩrẽ yũ dita Marĩpũre usũyari sĩbea. Judío masaka ããrĩmerã Jesucristore bũremurã ããrĩpererã Marĩpũre usũyari sĩma. ⁵ Jesucristore bũremurã Aquilaya wiigue nerẽnarãde õãburo. Yũ maĩgũ Epenetode õãburo. Ígũta Asiaguere Cristore bũremupũrorinũgãdi ããrĩmĩ. ⁶ Mariade õãburo. Igo mũsã merã bũro moãyupo. ⁷ Yaarã Andrónico, Juniade õãburo. Peresu yũ ããrĩmakũ, Ígūsãta yũ merã ããrĩmã. Yũ Cristore bũremuburi dupuyuro Ígūsã gapũ bũremunũgãsianerã ããrĩmã. Jesús buedoregũ pĩnerã Ígūsãrẽ: “Diayeta õãrã ããrĩma”, ãrĩ werenĩma.

⁸ Amplias yũ maĩgũ Jesũre bũremugũ õãburo. ⁹ Urbano õãburo. Ígũde gũa merã moãmi, Jesucristoya kerere masakare buegũ. Yũ maĩgũ Estaquide õãburo. ¹⁰ Apelede õãburo. Ígũ diayeta Jesucristore õãrõ bũremumi. Ígũ iririkũrĩre iãrã: “Cristore õãrõ bũremugũ ããrĩmi”, ãrĩ masĩa. Aristóbuloya wii marãde õãburo. ¹¹ Gajigũ yaagũ judío masakũ Herodiõde õãburo. Narcisoya wii marã marĩ Opũ Jesũre bũremurãde õãburo. ¹² Trifena, Trifosa õãburo. Ígūsã nome marĩ Opũ Jesũyare moãma. Gũa maĩgõ Pérsidade õãburo. Igode marĩ Opũ Jesucristoyare bũro moãmo. ¹³ Rufode õãburo. ããrĩpererã Ígũrẽ: “Jesucristore õãrõ bũremumi”, ãrĩ iãma. Ígũ pagode õãburo. Igo, yũpo irirosũta yũre õãrõ irimo. ¹⁴ Asíncrito, Flegonte, Hermes, Patrobas, Hermas, gajerã Jesũre bũremurã Ígūsã merã ããrĩrãde õãburo. ¹⁵ Filólogo, Julia, Nereo, Ígũ pagũmode Olimpas, gajerã Jesũre bũremurã Ígūsã merã ããrĩrãde õãburo.

¹⁶ Mũsã gãme õãdorerã, õãrõ usũyari merã, bũremurĩ merã pãbũa õãdoreka! ããrĩpererã Jesucristore bũremurã mũsãrẽ õãdoreri iriuma.

17 Yaarā mūsā Jesucristore b̄remurā, surāyeri mūsā watopegue āārīrā ĩgūsā iriri merā mūsārē ñerō irimakū, mūsārē gāme dukawarimakū irid̄uama. Irasirirā, mūsārē Jesúyare buedeare goroweod̄uama. Irasirirā irasū āārīrārē wapik̄birikōāka! 18 ĩgūsā, marī Op̄ Jesucristo dorerire irirā meta āārīma. Ñerīrē ĩgūsā w̄aribejari diretta irirā āārīma. ĩgūsā ōārō péma ōārī werenīrī merā pémasituramerārē ārīgatomā. ĩgūsā irasū ārīgatomakū, ĩgūsārē ōārō pētuyama. Irasirirā ārīgatorimasārē wapik̄birikōāka! 19 Āārīpererā masaka mūsā Jesucristoyare ōārō iririre masīsiama. Irasiriḡu yu mūsā merā b̄ro us̄uyāa. Yu mūsārē ōārī gap̄ure masīmakū gāamekoa. Neō ñerī tamerārē gāāmesābirikoa. 20 Marīp̄u marīrē ōārō siuñajārī merā āārīmakū iriḡu, m̄erōgā p̄u wātēa op̄ Satanārē béogukumi, mūsārē neō tarinuḡanemobirikōāburo, ārīgū. Marī Op̄ Jesucristo mūsārē ōārō iritamunikōāburo.

21 Timoteo yu merā Jesucristoya kerere weretamugorenagū mūsārē ōādoremi. Yaarā Lucio, Jasón, Sosípater mūsārē ōādorema.

22 Yu, Tercio wāik̄ḡu i pūrē Pablōre gojabosáa. ĩgū yare gojadorerire gojatúa. Irasiriḡu yude Jesucristore b̄remugū, mūsārē Jesucristore b̄remurārē ōādorea.

23 Yu Pablo, Gayoya wii āārā. ĩgūya wiiḡue Jesucristore b̄remurā nerēnama. ĩgūde mūsārē ōādoremi. Erasto, i makā marā oparārē niyeru durip̄i boerimasū mūsārē ōādoremi. Cuartode Jesucristore b̄remugū mūsārē ōādoremi.

24 Marī Op̄ Jesucristo mūsārē āārīpererārē ōārō iritamuburo. Irasūta iriburo.

Pablo us̄uyari merā gojatūnudea

25 Daporare Marīp̄ure: “Ōātaria m̄u”, ārī, us̄uyari s̄irā! Marīp̄u, marī Op̄ Jesucristoya kere merā marīrē ĩgūrē nemorō b̄remumakū yāmi. Yu iri kerere, Marīp̄u ĩgū Cristo merā marīrē tauri kerere werea mūsārē. Neōgoraguetā Marīp̄u ĩgū masakare: “Tauḡara”, ārīdea āārīsiadero āārībú. Irasū āārīkerer̄u, āārīpererā masaka gap̄u irire masībirinerā āārīmá. 26 Daporare Marīp̄uyare weredupuyunerā gojadea kere merā ĩgū marīrē: “Tauḡara”, ārīdeare marī masīa pama. Marīp̄u āārīnīgū ĩgū dorerosūta āārīpereri buri marārē iri kerere, masaka iripoegue masībirideare masīmakū yāmi. Āārīpererā masakare ĩgūrē b̄remu, ĩgū dorerire iriburo, ārīgū, irasū yāmi. 27 Marīp̄u suguta āārīmi. ĩgū suguta āārīpererire masīpeogū āārīmi. Irasirirā Jesucristo iritamurī merā ĩgūrē: “Ōātaria m̄u”, ārī b̄remunikōārā! Irasūta irirā!

Iropāta āārā.

Pablo

1 CORINTIOS

Pablo Corinto marãrẽ õãdoredea

¹ Y_H Pablo, Sóstenes merã m_usãrẽ õãdoredea. Marĩp_H gããmederosũta Jesucristo y_ure ìgũyare buedoreg_H beyepĩmi. Sóstenes Jesúre b_uremugũ, marĩyaguta ããrĩmi. ² Y_H ìgũ merã m_usã Corinto marãrẽ gojãa. M_usã Jesucristore b_uremurã, ìgũ merã õãrõ ããrĩsã, Marĩp_Hyarã ããrã. Marĩp_H m_usãrẽ, gajerã ããrĩpererogue marã marĩ Op_H Jesucristore: “Iritamuka y_ure!” ãrĩ s_urẽrãrẽ siudi ããrĩmi ìgũyarã ããrĩburo, ãrĩgũ. Jesucristo ìgũsã Op_H ããrĩmi. Irasũ ããrĩmakũ, marĩdere marĩ Op_Hta ããrĩmi. ³ Marĩp_H ããrĩnìgũ, marĩ Op_H Jesucristo m_usãrẽ õãrõ iritamu, siuñajãrĩ merã ããrĩrikumakũ iriburo.

Marĩp_H Jesucristo merã m_usãrẽ õãrõ iritamumi, ãrĩ gojãdea

⁴ Ûmarik_H y_u Marĩp_Hre _usuyari sìnìkõãa Jesucristo iridea merã ìgũ m_usãrẽ õãrõ iritamumakũ ìãgũ. ⁵ M_usã Cristo merã õãrõ ããrĩmakũ, Marĩp_H m_usãrẽ ìgũyamarẽ ããrĩpereri õãrĩrẽ sidi ããrĩmi. Irasirig_H m_usãrẽ õãrõ p_emasĩrĩ merã ìgũyare gajerãrẽ weremakũ, irire masĩmakũ yãmi. ⁶ Marĩp_H irire sigũ, y_u m_usãrẽ: “Cristo õãrõ iritamug_Hkumi”, ãrĩderosũta irire iridi ããrĩmi. ⁷ Irasirirã marĩ Op_H Jesucristo dupaturi aariburire y_urã Marĩp_H sĩrĩrẽ opapeokõãa. ⁸ I ùm_H peremakũguedere ìgũ turari merã m_usãrẽ Jesucristore b_uremunĩmakũ irig_Hkumi. Irasirig_H marĩ Op_H Jesucristo dupaturi aarimãkũ, marĩrẽ waja opamerã ããrĩmakũ irig_Hkumi. ⁹ Marĩp_H, ìgũ: “Ãsũ irig_Hura”, ãrĩdeare keoro irig_H ããrĩmi. Ìgũta m_usãrẽ beyedi ããrĩmi, ìgũ magũ Jesucristo marĩ Op_H merã õãrõ ããrĩburo, ãrĩgũ.

Pablo Corinto marãrẽ Marĩp_Hyarãrẽ: “Gãme dukawaribirikõãka!” ãrĩ gojãdea

¹⁰ Yaarã, y_u marĩ Op_H Jesucristo dorederosũta m_usãrẽ ãsũ ãrĩ weregura. S_urosũ gũñarĩ merã werenĩka! M_usã werenĩrĩ merã gãme dukawaribirikõãka! Ûsuyari merã werenĩ, s_urosũ gũñarĩ merã ããrĩrikuka! ¹¹ Yaarã, Cloéya wii marã y_ure m_usã gãme werenĩ guaseorire werema. ¹² M_usã ãsũ ãrĩ gãme guaseoyuro: “G_Ha Pabloyarã ããrã”, ãrĩ guaseoyuro. Gajerã: “Apoloyarã ããrã”, gajerã: “Pedroyarã ããrã”, gajerã: “Cristoyarã ããrã”, ãrĩ gãme guaseoyuro. ¹³ Irasũ ãrĩ gãme guaseobirikõãka! Marĩ Cristore b_uremurã ããrã. Irasirirã ìgũ suguyarãta ããrã. Gãme dukawarimasĩña máa. Y_H, m_usãya ããrĩburire curusague boabosabiribu. M_usã, y_u wãĩ merã wãiyesũbiribu. ¹⁴ Y_H Marĩp_Hre: “Õãa” ãrĩ, _usuyari sã. Y_H m_usãrẽ deko merã wãiyebiribu. Crispo, Gayosã direta wãiyebu. ¹⁵ Irasirirã m_usã: “G_Ha Pablo wãĩ merã wãiyesũnerã ããrã”, ãrĩmasĩbea. ¹⁶ Gajerãrẽ Estéfãnaya wii marãdere wãiyebu, ãrĩ gũñabu. Gajerãgue tamerãrẽ wãiyebu, ãrĩmasĩbirikoa. ¹⁷ Cristo y_ure wãiyedoreg_H pĩbirimi. Ìgũ masakare tauri kere gap_ure weredoreg_H pĩmi. Irire y_ure pìg_H, masĩrĩmasã werenĩrõsũ werenĩdorebirimi. Y_H, ìgũsã irirosũ werenĩmakũ, masaka Cristo curusague boabosadeare p_emasĩbiribokuma. Irasirirã ìgũ tauburire neõ masĩbiribokuma.

Cristo merã Marĩp_H turarire, ìgũ masĩrĩrẽ masĩsũa, ãrĩ gojãdea

¹⁸ Jesucristore b_uremumerã peamegue beosũmurã, ìgũ curusague boadea kerere p_erã: “P_emasĩmerãya bueri ããrã”, ãrĩma. Marĩ ìgũ

tausūmurā gapure i kerere pémakū, Marīpu ĩgū turari merā marīrē ĩgūrē buremumakū yámi. ¹⁹ Marīpuya werenírí gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú:

I ũmu marā masīrīmasā ĩgūsā masīrīrē ubu āārīrī dujamakū irigura. Gajinorē ěmabéogu irirosū ĩgūsā pémasīrīrē ěmagura, ārīdi āārīmí Marīpu.✠

²⁰ Irasirirā: “Masīpeokōāa”, ārīrā, ubu āārīrā dujama. Gajerā ĩgūsā gūnarō buerimasāde irasūta dujama. I ũmumarē ōārō werenímasīrāde irasūta dujama. I ũmumarē: “Ōārō masīa”, ārikerepuru, Marīpu gapu ĩgūsā masīrīrē ubu āārīrī dujamakū yámi. ²¹ Marīpu masīgū āārīsīā, i ũmu marārē ĩgūsā masīrī merā ĩgūrē masīmakū iribiridi āārīmí. Āsū gapu ārīdi āārīmí. Jesucristoya kerere buremurārē: “Taugura”, ārīdi āārīmí. ĩgūrē buremumerā gapu iri kerere pérā: “Pémasīmerāya bueri āārā”, ārīma.

²² Judío masaka iri kerere buremumerā: “Marīpu turari merā gajino iri ĩmumakū ĩārāgue buremurākoa”, ārīma. Judío masaka āārīmerā griego masakade i ũmuma ĩgūsā masīrī directa masīduama. ²³ Gwa gapu Jesucristo curusague boadiya kerere werea. Judío masaka iri kerere pérā: “Īgū gware taugu meta āārīmí”, ārīma. Judío masaka āārīmerāde iri kerere pérā: “Pémasīmerāya bueri āārā”, ārīma. ²⁴ Marī gapu Marīpu beyenerā āārīsīā, iri kerere pérā: “Marīpu masīgū, turatarigu āārīsīā, Cristo iridea merā marīrē peamegue waabonerārē taugukumi”, ārī masīa. Marī judío masaka, judío masaka āārīmerāde Cristore buremurā āārīsīā, irire masīa. ²⁵ Cristore buremumerā gapu Marīpu ĩgū masīrī merā, ĩgū turari merā iririre āsū ārī gūñama: “Ubu āārīrī āārā”, ārī gūñama. ĩgūsā irasū ārī gūñakerepuru, Marīpu masīrī gapu masaka masīrī nemorō ōārī āārītarinugārī āārā. ĩgū turari gapu, masaka turari nemorō āārā.

²⁶ Yaarā, Marīpu musārē ĩgūyarā āārīdoregu siuburo dupuyuro musā āārīrikudeare gūñaka! Musā i ũmu marā masīrīmasā, dorerīmasā, oparā pūrā irirosū āārīrā mērāgā āārīnerā āārībú. ²⁷ Marīpu, i ũmu marā masīrārē guyasiūrō taridoregu, ĩgūsā pémasīmerā āārīma, ārīrā gapure beyedi āārīmí. Irasū āārīmakū, i ũmu marā oparārē guyasiūrō taridoregu, ubu āārīrā gapure beyedi āārīmí. ²⁸ Ubu āārīrā gapure, masaka ĩaduāña marīrā gapure beyedi āārīmí ĩgūyarā āārīburo, ārīgū. Oparā irirosū āārīrā gapure ubu āārīrā dujaburo, ārīgū, irasiridi āārīmí. ²⁹ Irasirigu neō sugu masakū: “Yu gajerā nemorō masītarinugāgū āārīmakū ĩāgū, Marīpu yure beyedi āārīmí”, ārīmasībirikumí. ³⁰ Musārē Marīpu basita Jesucristo merā ōārō āārīmakū iridi āārīmí. Irasirigu Marīpu Cristo merā marīrē ĩgūyare masīmakū yámi. ĩgū merā marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩāmi. Irasirirā marī ĩgūyarā, peamegue waabonerā ĩgū tausūnerā āārā. ³¹ Irasiriro Marīpuya werenírí gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Neō sugu: ‘Gajerā nemorō masītarinugāgū āārā’, ārībirikōāburo. Irasū ārīrōno irigu marī Opu gapure: ‘Turatarigu āārīsīā, marīrē ōatariro iridi āārīmí’, ārīburo”, ārī gojasūdero āārībú.

2

Cristo curusague boadea kerere gojadea

¹ Yaarā, yu musā pūroque Marīpuya kerere, masaka masībirideare buegu ejaqu, masīrīmasā diasari werenírí merā buerosū buebiribu. ² Yu musā

merã äãrĩgú: “Jesucristoya kerere, irasũ äãrĩmakũ ĩgũ curusague boadea direta buegura”, ãrĩ gũñabu. ³ Irasirigu mũsã merã äãrĩgú, ubu äãrĩgú irirosũ péñabu. “Gajipoe irigu yu iri kerere òãrõ buemasĩbiribokoa”, ãrĩgũ, gũ naradari merã äãrĩkubu. ⁴ Yu mũsãrẽ iri kerere bũremumakũ gããmegũ, masĩrĩmasã werenĩrõsũ buebiribu. Irasirirã, Marĩpu turari, Òãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã yu mũsãrẽ iri kerere buemakũ pérã: “Diayeta äãrã”, ãrĩ bũremubu. ⁵ “Masaka masĩrĩ merã ĩgũsã guare buemakũ bũremua”, ãrĩ gũñamakũ gããmebiribu. “Marĩpu, ĩgũ turari merã guare Jesucristoya kerere bũremumakũ yãmi”, ãrĩ gũñamakũ gããmegũ, irasũ buebu mũsãrẽ.

Marĩ Òãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã Marĩpure masĩa, ãrĩ gojadea

⁶ Gũ mũsãrẽ Jesucristore òãrõ bũremurĩ oparãrẽ buerã, Marĩpu wãro masĩrĩ sĩrĩ merã buea. Iri masĩrĩ i mũmũma meta äãrã. Irasũ äãrĩmakũ, i mũmũ marã masakare dorerãya meta äãrã. I mũmũma ĩgũsã basi masĩrĩ pereakõãrokoa. ⁷ Gũ, Marĩpu ĩgũ masĩrĩ merã irideare, neõgorague masaka ĩgũsã masĩbirideare buea. I mũmũ iriburo dupuyuro, Marĩpu: “Äsũ irigura”, ãrĩ gũñasiadi äãrĩmĩ. Irasirigu marĩrẽ tauburire, marĩ mũmũgasigue ĩgũ merã äãrĩnĩburire gũñasiadi äãrĩmĩ. ⁸ Äãrĩpererã i mũmũ marã masakare dorerã gapu Marĩpu òãrõ gũñadeare pẽmasĩbirinerã äãrĩmã. Irire òãrõ pẽmasĩrãno äãrĩrã, marĩ Opu Jesucristo òãtarigure curusague pábiatũ wẽjẽbiribonerã äãrĩmã. ⁹ Äsũ ãrĩ gojasũdero äãrĩbũ Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue:

Marĩpu ĩgũrẽ maĩrãya äãrĩburire òãrõ amuyusiadi äãrĩmĩ. I ĩgũ òãrĩ amubosadea, ĩgũsã neõ iãbiride, pẽbiride, neõ mërõgã gũñabiride äãrã, ãrĩ gojasũdero äãrĩbũ.*

¹⁰ Marĩpu ĩgũ irideare, marĩ masĩbirideare Òãgũ deyomarĩgũ merã marĩrẽ masĩmakũ yãmi. Òãgũ deyomarĩgũ Marĩpu gũñarĩrẽ masĩgũ äãrĩpererire masĩpeokõãmi.

¹¹ Gajigu masakũ gũñarĩrẽ marĩ neõ masĩbea. ĩgũ basi ĩgũ gũñarĩrẽ masĩmi. ĩgũ irirosũta Òãgũ deyomarĩgũ sugũta Marĩpu gũñarĩrẽ masĩmi.

¹² Marĩrẽ i mũmũma direta gũñabirikõãburo, ãrĩgũ, Marĩpu marĩrẽ Òãgũ deyomarĩgũrẽ sidi äãrĩmĩ ĩgũ irirosũ gũñaburo, ãrĩgũ. Marĩrẽ maĩgũ, Òãgũ deyomarĩgũ merã äãrĩpereri ĩgũ sĩdeare masĩburo, ãrĩgũ, irasiridi äãrĩmĩ.

¹³ Irasirirã gũ mũsãrẽ Marĩpuyare buerã, Òãgũ deyomarĩgũ masĩrĩ sĩrĩ merã buea. Gũ basi masĩrĩ merã buebea. Irasirirã, Òãgũ deyomarĩgũ guare buedorerosũta ĩgũrẽ oparãrẽ buea.

¹⁴ Òãgũ deyomarĩgũrẽ opamerã, Marĩpu Òãgũ deyomarĩgũ masĩrĩ sĩrĩrẽ gããmebema. Irire gããmemerã: “Ubu äãrĩrĩ äãrã”, ãrĩma. Òãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merãta marĩ ĩgũyare pẽmasĩa. ĩgũrẽ opamerã gapu ĩgũyare neõ pẽmasĩbema. ¹⁵ Marĩ Òãgũ deyomarĩgũrẽ oparã, ĩgũ iritamurĩ merã äãrĩpereri ñerĩrẽ, òãrĩrẽ iã beyemasĩa. Òãgũ deyomarĩgũrẽ opamerã gapu, marĩ ĩgũrẽ oparã iririre neõ iã beyemasĩbirikuma. ¹⁶ Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue äsũ ãrĩ gojasũdero äãrĩbũ: “Neõ sugũ marĩ Opu gũñarĩrẽ masĩgũ mãmi. Neõ sugũno ĩgũrẽ buemasĩbirikumi”, ãrĩ gojasũdero äãrĩbũ. Marĩ gapu Òãgũ deyomarĩgũrẽ oparã äãrĩsĩã, marĩ Opu Cristo gũñarĩrẽ masĩa.

* 2:9 Is 64.4

3

Marĩpuyarã ĩgũrẽ moãboerã ããrĩma, ãrĩ gojadea

¹ Yaarã, yũ Ōãgũ deyomarĩgũ doreri irirãrẽ buerosũ musãrẽ buibiribu. I ãmũ marã Ōãgũ deyomarĩgũrẽ opamerã irirosũ musã ããrĩmakũ ĩãgũ, irasiribu. Cristoyare musã buremuturabirimakũ ĩãgũ, majĩrãgãrẽ buerosũ musãrẽ buebu. ² Irasirigu, majĩrãgã baari baamasĩmerã, ãpĩku dita mirĩrã irirosũ musã ããrĩmakũ ĩãgũ, diasabiri direta musãrẽ buebu. Daporadere musã diasari buerire pémasĩbea dapa. ³ Musã, Ōãgũ deyomarĩgũrẽ opamerã irirosũ gãme uburikurã, gãme ĩãduamerã, gãme dukawaridũarã yãa. Irasirirã i ãmũ marã ĩgũsã noó gããmerõ iridũarosũ yãa. ⁴ Musã: “Yũ Pabloyagũ ããrã”, gajigũ: “Yũ Apoloyagũ ããrã”, ãrĩ werenia. Irasũ ãrĩrã, i ãmũ marã masaka Ōãgũ deyomarĩgũrẽ opamerã irirosũ werenia.

⁵ Gũa Apolos merã, ĩnasirirã ããrĩrĩ musã ĩãmakũ? Gũa Marĩpure moãboerã ããrã. Gũa ĩgũ iridorederosũta yãa. Irasirirã gũa Jesucristoya kerere weremakũ pérã, musã ĩgũrẽ buremunugãbu. ⁶ Yũ neõgoraguere musãrẽ buepuroribu. Irasirigu sugũ oteri yerire otegu irirosũ iribu. Irasiriadero purũ, Apolos musãrẽ buenemogũ, oterire koregũ irirosũ iridi ããrĩmĩ. Marĩpu gapũ oteri purimakũ irirosũ musãrẽ Jesúre buremunugãmakũ iridi ããrĩmĩ. ⁷ Irasirirã oteri yerire oterimasã, korerimasãde ubu ããrĩrã ããrĩma. Marĩpu gapũ iri oterire purimakũ irigu ããrĩmĩ. ĩgũ sugũta irire irimasĩmĩ. ⁸ Otepuroridi, purũ iri oteadeare koredi ĩgũsã suro merã moãboerimasã ããrĩma. Marĩpu ĩgũsã moãderopã ĩgũsãrẽ keoro wajarigukumi. ⁹ Gũa Marĩpuyarã ĩgũrẽ moãboerã ããrã. Musã gũayarã ããrĩbea. Marĩpuyarã ããrã. Irasirirã musã ĩgũya pooere otedea irirosũ ããrã.

Irasũ ããrĩmakũ, musã ĩgũ wãri wii irimãrĩri wii irirosũ ããrã. ¹⁰ Wii irimerẽgũ borari keoro nũpurorigũ irirosũ, yũ, Marĩpu iritamurõ merã musãrẽ Jesucristoyare keoro buepuroribu. Purũ gajerã musãrẽ buenemorã, iri wiire peomãrĩãrã irirosũ irirãkuma. Iri wiire odorã irirosũ musãrẽ buenemorã, gopeyari merã keoro buero gããmea.

¹¹ Marĩpu Jesucristore sugũreta pídi ããrĩmĩ masakare tauburo, ãrĩgũ. Irasirigu yũ musãrẽ buegũ, Jesucristo masakare tauri kerere buepuroribu. Neõ sugũno iri kerere gorawayumasĩbirikumi. ¹² Jesucristoyare õãrõ keoro buenemorã, oro, plata, gaji wajapari ãtãyeri merã wii irirã peomãrĩãrã irirosũ irirãkuma. Gajerã gapũ piriri yuku merã, tá merã, mijĩ pũ merã tiãmãrĩãrã irirosũ irirãkuma. ĩgũsã irirosũ gajerã musãrẽ buenemorã, ubu ããrĩrĩrẽ, mata pererĩnorẽ buerãkuma. ¹³⁻¹⁴ I ãmũ peremakũ, Jesucristo masakare ĩgũsã buedeare: “I musã buedea õãbu, i õãbiribu”, ãrĩ weregukumi. Oro, plata, wajapari ãtãyeri merã iridea gapũ peamegue soemakũ ãjãbirikoa. Yuku, tá, pũrĩ merã iridea gapũ ãjãperekõãrokoa. Irasirigu, gajĩnorẽ peamegue soegũ, ĩdiĩ ãjãrokuri, diĩ ãjãbirikuri? ãrĩ beyerosũ, Jesucristo ĩgũsã õãrõ, ñerõ buedeare beyegukumi. Õãrõ keoro buedire keoro wajarigukumi. ¹⁵ Õãrõ keoro buibiridi gapũre wajaribirikumi. Gajino ãjãrõsũ ĩgũ buedea waja, wajataboadea perekõãrokoa. ĩgũ wajatabirikeregũ, peamegue waabirikumi. Tausũgukumi. Wii ãjãmakũ duriwiriagũ irirosũ mërõgã tarigukumi.

16 ¿Musā masīberi? Ōāgū deyomarīgū marīguere āārīmi. Irasirirā Marīpuya wii irirosū āārā. 17 Īgūya wii irirosū āārīrā, Īgūyarā āārā. Irasirigu Marīpu Īgūyarārē poyanorērānorē poyanorēgukumi.

18 Musā basi péwisibirikōāka! “Yū i ūmū marā buerire masītarinugāgū āārā”, āābirikōāka! Irire masīmerā irirosū āārīka! Irasirimakū, Marīpu diayeta ōārō masīrā dujamakū irīgukumi. 19 I ūmū marā Īgūsā masīrī, Marīpu ĩāmakū ubu āārīrī āārā. Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Marīpu gapū masīrīmasā: ‘Āsū irirāra’, ārī gūñaderosū iriduare irebirimakū yāmi”, ārī gojasūdero āārībū. 20 Gajeroguedere āsū ārī gojasūdero āārībū: “Marī Opū, i ūmū marā masīrīmasā gūñarīrē masīmi. Irire masīgū: ‘Ubu āārīrī āārā iri’, ārī ĩāmi”, ārī gojasūdero āārībū. 21 Irasirirā musārē buegure: “Gajigu nemorō ōārō buemi”, āābirikōāka! Marīpu āārīpereri musāya āārībure sīsiadi āārīmī. 22 Irasirigu yure, Apolore, Pedrore iriumi musā ōārō āārībure buedoregū. Irasū āārīmakū, i ūmūma, musāya āārībure sīdi āārīmī. Dapora musā āārībure, musā boadero pūgue āārībure sīdi āārīmī. I āārīpereri musāya āārā. 23 Irasū āārīmakū, musā Cristoyarā āārā. Cristo Marīpuyagu āārīmi. Irasirirā musā Cristo merā Marīpuyarā āārā.

4

Pablo, Jesucristo Īgūyare buedoregū pīnerā moārīrē gojadea

1 Musā guare: “Cristore moāboerimasā āārīma”, ārī gūñarō gāāmea. Guare Marīpuya kerere, masaka masībiredeare buedoregū pīdi āārīmī. 2 Moārīmasā Īgūsā opū dorerire keoro irirā irirosū gūa Cristore moāboerimasādere Īgū dorerire keoro iriro gāāmea. 3 Musā yure: “Marī Opuyare ōārō buemi, o ōārō buebirimi”, ārīmakū, neō bujawerebirikoa. Gajerā masaka, yū buerire: “Keoro āārā, o keoro āārībea”, ārīmakūdere neō bujawerebirikoa. Yū baside yū buerire: “I gapure ōārō buebū, i gapure ōārō buebiribū”, ārīmasībīrikōa. 4 Yū buedeare gūñagū: “Nerō buekubū”, ārī gūñabea. Irasirigu: “Yū ñerō buede waja, waja opāa” ārīmasībea. Marī Opū sugata yū buerire: “Ōāgorāa, o ōābea”, ārī masīmi. 5 Irasirirā marī Opū i ūmūgue dupaturi aariburo dupuyuro gajerārē: “Īgū dorederosū keoro iribema”, ārī werewūabirikōāka! Īgū dupaturi aarīgū, āārīpererārē Īgūsā iridea gajerā masībiredeare masīmakū irīgukumi. Īgūsā gūñarīgue: “Āsū iriduakoa”, ārī gūñadeadere masīmakū irīgukumi. Irasirigu Marīpu ōārō irirārē: “Ōārō iribū”, ārīgukumi. Īgūsā ōārō irideropā Īgūsārē keoro irīgukumi.

6 Yaarā, musāya āārībure gūa Apolos merā iririkarire werebū, musāde gūa irirosūta iriburo, ārīgū. Marīpuya werenīrī gojadea pūgue Īgū dorerire tarinugābirikōāburo, ārīgū, musārē irire werebū. Irasirirā musā guare ĩākūrā: “Guare buegu gapū, musārē buegu nemorō masītarinugāmi”, āābirikōa. 7 Musā gajerā nemorō masītarinugārā āārībea. Āārīpereri musā opari, Marīpu musārē sīdea dita āārā. Īgū sīdea āārīkerepuru, iro tamerārē, ¿nasirirā musā basi: “Īgūyare masīpeokoa”, āārīrī? Īgū musārē masīrīrē sībīrimakū, neō masībīribokoa. Īgū musārē masīmakū iridea direta masīa.

8 Musā i gapure āsū ārī gūñadāa: “Gūa āārīpereri opāa. Marīpuyare masīpeokōā”, ārī gūñadāa. Irasirirā gūa musārē Īgūyare buenemomakū gāāmebea. Musā oparā irirosū: “Āārīpereri masītarinugārā āārā”, ārī

gũñadáa. Musã diayeta oparã irirosũ ããrĩpereri masĩtarinũgãrã ããrĩmakũ òãtaribokoa. Irasirirã gua musãrẽ buerãde musã merã oparã irirosũ ããrĩbokoa. ⁹ Yũ ãsũ ãrĩ pẽñáa: “Marĩpu guare Jesucristoyare buedoregu pígu, ããrĩpererã nemorõ ubu ããrĩrã irirosũ ããrĩdoregu pídi ããrĩmĩ”, ãrĩ pẽñáa. Irasirirã gua wẽjẽbẽosũmurã irirosũ ããrã. ããrĩpererã i ãmũ marã masaka, Marĩpũre wereboerã iũrõ gua ñerõ taria. ¹⁰ Jesucristoyare kerere gua buemakũ, masaka guare: “Pemasĩmerã ããrĩma”, ãrĩma. Musã gapũ musã basi: “Gua Cristoyare pẽmasĩpeorã ããrã”, ãrĩkoa. Gua, musã iãmakũta ubu ããrĩrã ããrã. Musã gapũ: “Gua oparã irirosũ ããrã”, ãrĩkoa. Masaka gua gapũre ubu iãbẽokõãma. Musã gapũre goepeyari merã iãma. ¹¹ Gua neõgoragueta ñerõ taripũrorimũrĩnerã, daporaguedere irasũta ããrĩkõãa. Uboãa, ñemesibua, surĩ opabea. Jesucristoyare buemumerã guare buro ñerõ iribirama. Gua buegorenasĩã, wiiri opabea. ¹² Irasũ ããrĩmakũ, guaya ããrĩburire, gua baaburidere, gua basi moãpoyãa. Gajerã guare ñerõ werenĩmakũ, gua gapũ Marĩpũre ãgũsãya ããrĩburire sẽrẽbosãa. Gajerã gua noó waarõ guare ñerõ irimakũ, ubu pẽñakõãa. ¹³ Gajerã guare ñerõ ãrĩ werewũamakũ, gua gapũ ãgũsãrẽ ãmuduarã, ãgũsãrẽ òãrõ merã werea. I ãmũmarẽ ãgũsã gããmebirire ãgũsã bẽodea irirosũ guare iãma. Neõgoragueta guare doopũrorinerã, daporaguedere irasũta doonkõãma.

¹⁴ Irire gojagu, musãrẽ guyasĩrĩdoregu meta yãa. Yũ musãrẽ maĩgã, yũ pũrãrẽ irirosũ werea. ¹⁵ Wãrã gajerã diez mil gora musãrẽ Cristoyare buebonerã ããrĩkererũ, ãgũ masakare tauri kerere buepũroridi suguta ããrĩmi. Iri kerere musãrẽ buepũroridi yãta ããrã. Yũ iri kerere buemakũ pẽrã, musã ãgũrẽ buemunũgãbu. Irasirigu yũ musãpu irirosũ ããrã. ¹⁶ Irasirigu musãrẽ: “Yũ iririkũrere, majĩrã ãgũsã pagure iãkũĩrõsũ iãkũĩtayaka!” ãrĩ werea.

¹⁷ Musã irire irimakũ gããmegũ, Timoteore musã pũrogue iriua. ãgũ yũ buedi yũ magũ irirosũ, yũ maĩgũ ããrĩmi. Marĩ Opũ gããmerõsũ keoro irinĩkõãmi. Yũ Cristoyare buemugũ iririkũrere musãrẽ gãũnamakũ irigũkumi musãde irasũta iriburo, ãrĩgũ. Irasirigu, ããrĩpererã Cristoyare buemurãrẽ ããrĩpererogue ããrĩrãrẽ yũ buederosũta musãrẽ buegũkumi. ¹⁸ Surãyeri musã watope ããrĩrã: “Pablo gua pũro aaribirikumi”, ãrĩ gãũñaũrã. Irasirirã ãgũsã basi: “Gua gajerã nemorõ masĩtarinũgãrã ããrã”, ãrĩ, gãũnanĩkõãũrã. ¹⁹ Yũ gapũ ãsũ ãrĩ gãũñáa: “Marĩ Opũ gããmemakũ, mata musã pũrogue waagura”, ãrĩ gãũñáa. Irogue ejagu, masĩtarinũgãrã ããrã, ãrĩ werenĩrãrẽ iãgura. Iri direta iãbirikoa. “¿Diayeta ãgũsã marĩ Opũ turari merã ãgũyare irirãta yãri?” ãrĩ iãgũkoa. ²⁰ Marĩpu ãgũyarãrẽ doreri ãsũ ããrã. Marĩ ãgũyare werenĩkererã irire marĩ iribirimakũ, marĩ werenĩrã wajamãa. ãgũ turari merã ãgũyare irimakũ gããmemi. ²¹ ¿Ñeonorẽ gããmekuri musã? ¿Musã pũrogue musã ñerõ iriri waja musãrẽ turigu waamakũ gããmekuri, o musã òãrõ iriri waja gapũre usuyari merã musãrẽ wereru waamakũ gããmekuri?

5

Ñerõ irigũre bẽoka! ãrĩ gojadea

¹ Gajerã ãsũ ãrĩ kere werema yũre. Sugũ musã merãmũ ãgũ búamorẽta marãpokũayupũ. Irire pẽgu, pẽgũkakõãbu. Gajerã Marĩpũre masĩmerã ããrĩkererã, irasũgora ñerõ iribema. ² ãgũ ñerĩ irigu musã merã ããrĩkererũ, musã gapũ: “Gua gajerã nemorõ òãrã ããrã”, ãrĩ gãũñadãa. Irasũ gãũñarõno

irirā, ĩgũ ñerĩ iriri gapure buru bujawereri merā gũñaka! Irasirirā, ĩgũ ñerō iririre piribirimakū ĩārā, ĩgũrē béokōāka! Musā merā nerēdorebirikōāka! ³ Yu gapu musā purogue āārībirikeregu, yu gũñarī merā musā merā āārīgú irirosū āārā. Irasirigu yu gũñarīgue musārē: “ĩgũ ñerō irigure béokōārō gāāmea”, ārī gũñasiāa. ⁴ Irasirirā musā, marī Opu Jesucristoyarā, ĩgũ dorero merā nerēka! Yude, yu gũñarī merā musā merā nerēgũ irirosū āārīgukoa. Marī Opu Jesúde ĩgũ turari merā musā merā āārīgukumi. ⁵ Musā irasū nerērā, ĩgũ ñerō irigure béokōāka, wātēa opu Satanās ĩgũ gāāmerō ĩgũrē iriburo, ārīrā! Irasirigu ñerō tarigu, ĩgũ ñerō iririre pirigukumi. Marī Opu Jesús i umugue dupaturi aarigú, ĩgũrē taugukumi.

⁶ ĩgũ ñerō irigure béomerā: “Gua gajerā nemorō ōārā āārā”, ārī gũñabirikōāka! Musā ĩgũ ñerō iririre ubu ĩākōārā, āārīpererā musāde ĩgũ ñerō iririre pērēbejarākoa. ¿Musā āsū ārī wererire masīberi? “Pārē irirā, mérōgā pā wemasārī poga merā trigo pogare morēkuma. Puru iri wemasāseyakōākoa”, ārī werea. Iri poga wemasāseyarosūta ñerīde musāguere ōārō seyakōārokoka. ⁷ Irasirirā ĩgũ ñerī irigure béoka, gajerāde ñerō iriri, ārīrā! Guayarā, judío masaka pascua bosenu irimurā pā wemasāmakū iriri pogare béokuma. Irire béorosūta musā ñerī iririre béoka, ñerīrē opamerā āārīmurā! Pascua bosenu āārīmakū, judío masaka ovejare wējēkuma ĩgūsā ñerī iridea wajare Marīpure béodorerā. Oveja boaderosūta Cristo marī ñerō iridea waja boabosadi āārīmī Marīpu marīrē: “Ñerī marīrā āārīma”, ārī ĩāburo, ārīgũ. ⁸ Irasirirā marī ñerī iririkudeare pirikōārō gāāmea. Ñerīrē iriro marīrō āārīrō gāāmea. Irigatori marīrō, diayema ōārō werenirī merā āārīrō gāāmea.

⁹ Yu musārē iripoegue gojadea pūgue āsū ārī gojabu: “Nomerē ñerō gāmebirarikurārē wapikubirikōāka!” ārī gojabu. ¹⁰ Yu irasū gojagu: “Āārīpererā ñerō iririmasā i umugue āārīrārē neō wapikubirikōāka!” ārīgũ meta iribu. I umugue noó musā waaró Jesúre buremumerā āārīma. Nomerē ñerō gāmebirarikurā, gajerāyare buru gāāmerā, yajarimasā, keori weadeare buremurīmasā wārā āārīma. ĩgūsā āārīpererogue āārīmakū, ĩgūsāno marīrōgue waamasīña máa. ¹¹ Āsū gapu ārī gojabu: “Surāyeri musā merā āārīrā: ‘Jesúre buremua’, ārīkererā ñerī iririkumakū ĩārā, ĩgūsārē wapikubirikōāka!” ārī gojabu. “Irasirirā nomerē ñerō gāmebirarikurārē, gajerāyare buru gāāmerārē, keori weadeare buremurārē, gajerārē ñerō kere wererārē, mejārikurārē, yajarikurārē wapikubirikōāka! Irasiririkurāno merā neō baabirikōāka!” ārī gojabu. ¹²⁻¹³ Marīpu Jesúre buremumerārē ĩgūsā ñerō iridea waja wajamoāgukumi. Irasirigu yu musārē: “Wajamoāka ĩgūsārē!” ārībea. Musā tamerā musā merā āārīrārē ĩgūsā ñerō irimakū ĩārā, ĩgūsārē wajamoāka! Marīpuya werenirī gojadea pūgue gojaderosūta irika! Āsū ārī gojasūdero āārībú: “Sugu musā merā āārīgú ñerō irimakū ĩārā, ĩgũrē béokōāka!” ārī gojasūdero āārībú. Irasirirā musā merā āārīgũrē ĩgũ búamorē ñerō irigure béokōāka!

6

Jesúre buremurā gāme weresārīrē gojadea

¹ Musā basi gāme guaseorā, ¿nasirirā weresārīrē beyerimasā Jesúre buremumerā purogue āmudorerā waari? Jesúre buremurārē musā merāmarārē weresāduarā, gajerā Jesúre buremurārē irire āmudorerā

waaró gāamea. ² ¿Ire musā masīberi? I ūmu peremakū, marī Jesúre buremurā Marīpuyarā āārīsīā, Jesús merā i ūmu marārē dorerā āārīrākoa. Irasirirā ĩgūsārē doremurā daporaderē marī gāme guaseorire āmudoremasīa. ³ ¿Idere masīberi musā? Marī Jesús merā Marīpure wereboerā ūmugasigere āārīrārē dorerākoa. Irasirirā ĩgūsārē doremurā āārīsīā, i ūmumadere āmudoremasīa. ⁴ ¿Nasirirā i ūmumarē gāme guaseorā, Marīpuyare masīmerā purogue irire āmudorerā waari? ⁵ Musārē guyasīriburo, ārīgū, ire gojāa. ¿Musā watopeguere neō sugū masīgū, musā guaseorire āmugūno marīgorakōārī? ⁶ Musā merāmu masīgūno gapure āmudorerono irirā, gajigu Jesúre buremugūrē weresāduarā, Jesúre buremumerā purogue āmudorerā waāa.

⁷ Irasiriro, musā gāme guaseorā, musā basi āmumasīmerā, Jesúre buremumerā purogue irire āmudorerā waamakū oābea. ĩgūsārē weresārōno irirā, gajerā Jesúre buremurā musārē diaye iribirideare, musārē yajadeare irasū ĩākōamakū nemorō oāboakuyo. ⁸ Musā Jesúre buremurā āārīkererā, gajerā musāyarārē diaye irimerā, musāde ĩgūsāyare yajarā yāa.

⁹ ¿Ire musā masīberi? Ŋerō iririkurā Marīpu ĩgūyarārē doreroguerē waabirikuma. Ire péwisibirikōāka! Ūma nomerē Ŋerō gāmebirarikurā, keori weadeare buremurīmasā, gajigu marāpore ēma marāpokurā, gajego marāpu merā Ŋerō iririkurā, ūma seyaro ĩgūsā dupuri merā Ŋerō iririkurā, nomede ĩgūsā seyaro Ŋerō iririkurā Marīpu purogue neō waabirikuma. ¹⁰ Irasū āārīmakū, yajarimasā, gajerāyare burō gāāmerīmasā, mejārikurā, gajerārē Ŋerō kere wererimasā, ārīgatori merā gajerāyare yajarimasā neō Marīpu purogue waabirikuma. ¹¹ Irīpoeguere musā surāyeri irasiririkurā āārīnerā āārībū. Irasiririkurā āārīkerepuru, Marīpu musā Ŋerī oparire koedi āārīmī ĩgūyarā āārīmakū irigu. Irasirigu musārē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩāmi. Marī Opū Jesucristo iridea merā, Ōāgū deyomarīgū musāguere āārīrī merā irasū ārī ĩāmi.

Marīya dupu merā oārō iridorea, ārī gojadea

¹² Masaka surāyeri āsū ārī werenīma: “Marī iriduare neō gāāmerō irimasīa”, ārī werenīma. Irasūta āārā, ārīrō tamerā. Yū iriduari gajerārē iritamubirimakū ĩāgū, irire irībea. Irasirigu irire piridugū, pirikōārō gāamea. ¹³ I masaka werenīrī diayeta āārā. Āsū ārī werenīma: “Baari, marīya paruma āārīburi āārā. Marīya paru, baari baasādiru āārā”, ārī werenīma. Marīpu gapu i pe wāirē peremakū irīgukumi. Irasiriro baari, marīya paru irasū āārīkōārō yāa. Āsū gapu āārā. Marīpu, marīya dupu irigu, Ŋerīrē waribejaburi dupure iribiridi āārīmī. Marī Opū Jesucristo gāāmerī gapure iriburi dupu āārā. ĩgūta marī merā āārīgū marīya dupu Opū āārīmī irire oārō iribu. ¹⁴ Marīpu ĩgū turari merā marī Opū Jesucristo boadero puru, ĩgūya dupure masūdi āārīmī. ĩgūrē masūderosūta marī boadero puru, marīya dupudere masūgukumi.

¹⁵ ¿Ire musā masīberi? Marī Cristoyarā āārīmakū, marīya dupu, ĩgūya dupuma āārīrī irirosū āārā. Marī irasū āārīrā, nomeō ūma merā Ŋerō iririkurimasō merā Ŋerō irimakū oābirigorakōāa. Irasirirā irinorē neō iribirikōādorea. ¹⁶ ¿Idere musā masīberi? Marīpuya werenīrī gojadea pūge āsū ārī gojasūdero āārībū: “Ūmūu, nomeō merā marāpokugū, pērā āārīkererā, Marīpu ĩāmakū su dupu irirosūta āārīrākuma”, ārī gojasūdero

ãārĩbú. Irasirigũ sugũ ñegõ merã marãpokũmakũ, ĩgũya dupũ igoya dupũ merã ãārĩrõ, su dupũ irirosũta ãārã. ¹⁷ Irasũta sugũ marĩ Opũ Jesucristore buremugũ ĩgũ merã pẽrã ãārĩkererã, su dupũ irirosũta ãārĩma. Irasirirã su gũñarĩta opama.

¹⁸ Irasirirã ãma nomerẽ gãmebirarire neõ iribirikõãka! Gaji marĩ ñerõ iririre irirã, marĩya dupũguere ñerõ iribeã. Ëma ĩgũsã marãposã nome ãārĩmerã nomerẽ gãmebirarã gapũ ĩgũsã basi ĩgũsãya dupũre ñetariro irirã yãma. Cristoya dupũguere ñerõ irirã irirosũ yãma. ¹⁹ ¿Musã ire masĩberi? Marĩpũ marĩrẽ Oãgũ deyomarĩgũrẽ sĩdi ãārĩmĩ. Irasirigũ Oãgũ deyomarĩgũ marĩguere ãārĩmakũ, marĩya dupũ ĩgũya wii irirosũ ãārã. Irasiriro marĩya dupũ marĩya dupũgora ãārĩbeã. ²⁰ Marĩpũ marĩrẽ bure maĩgũ, Jesucristore iriudi ãārĩmĩ marĩ ñerĩ iridea wajare wajaridoregũ. ĩgũyarã ãārĩburo, ãrĩgũ, irasiridi ãārĩmĩ. Irasirirã marĩ ĩgũ wajarinerã ãārĩsĩã, marĩya dupũ merã Marĩpũ gããmerõsũta iriro gããmeã gajerãde ĩgũrẽ buremuburo, ãrĩrã.

7

Mojõsiarimarẽ gojadeã

¹ Daporare musã yure sẽrẽña gojadeare yũjugũra. Marãpokũbirimakũ, marãpokũbirimakũ, õãgorãã. ² Irasũ ãārĩkererũ, ãārĩpererogũre ãma nomerẽ gãmebirari ãārã. Irasirirã ãma ĩgũsãkũ marãpokũro gããmeã, gajerã nome merã ñerõ iriri, ãrĩrã. Nomedẽ ĩgũsãkũ marãpokũro gããmeã, gajerã ãma merã ñerõ iriri, ãrĩrã. ³ Marãpokũgũ ĩgũ marãpo merã õãrõ ãārĩrikũro gããmeã. Igode marãpũ merã õãrõ ãārĩrikũro gããmeã. ⁴ Marãpokũgore igoya dupũ igoya dita ãārĩbeã. Igo marãpũ gããmerõsũta ĩgũ merã ãārĩrõ gããmeã. Igo marãpũdere ĩgũya dupũ ĩgũya dita ãārĩbeã. ĩgũ marãpo gããmerõsũta igo merã ãārĩrõ gããmeã. ⁵ Æsũ iriburo. Igo marãpũ igo merã ãārĩduamakũ yũjuburo. ĩgũde igore yũjuburo. ĩgũsã Marĩpũre sẽrẽmurã: “Irikũnarĩ marĩ iririkũrinorẽ iribirikõãrã”, ãrĩ ãmuadero pũrũ merẽ irasũ iribirikõãburo. Marĩpũre sẽrẽ odoadero pũrũ, dupaturi ĩgũsã ãārĩrikũderosũta ãārĩburo doja. ĩgũsã irasiribirimakũ, wãtĩ ĩgũsãrẽ gajerã merã ñerõ irimakũ iribokumi.

⁶ Yũ musãrẽ ire dorerigora irirosũ werenĩgũ meta yãã. Musã irasũ irimakũ õãrokõã, ãrĩgũ, irasũ ãrã. ⁷ Yũ ãsũ ãrĩ gũñãã. Æārĩpererã musã yũ irirosũta marãpo marĩrã ãārĩmakũ gããmeadikõã. Marĩpũ gapũ marĩ ãārĩpererãrẽ sũrosũ pĩbiridi ãārĩmĩ. Surãyerire marãpo marĩmurãrẽ, o marãpũ marĩmurãrẽ pĩdi ãārĩmĩ. Gajerã gapũre marãpokũmurãrẽ, o marãpokũmurãrẽ pĩdi ãārĩmĩ.

⁸ Irasirigũ musã marãpo marĩrãrẽ, marãpũ marĩrãrẽ, wapiweyarã nomerẽ ãsũ ãrã. Yũ irirosũ musã marãpokũbirimakũ, o marãpokũbirimakũ õãgorãã. ⁹ Ëma, nome merã ãārĩduarire nũgãmerãno marãpokũburo. Nomedẽ irasũta iriburo. ĩgũsã marãpokũmakũ, marãpokũmakũ õãgorãã. Irasirirã ĩgũsã nome merã, ãma merã ãārĩduari direta gũñanĩbirikuma.

¹⁰ Marãpokũrãrẽ, marãpokũrãrẽ yũ ãsũ doreã. I yũ doreri ãārĩbeã. Marĩ Opũ ire doredi ãārĩmĩ. Æsũ ãrĩ doredi ãārĩmĩ: “Nomeõ igo marãpũre beõbirikõãburo”. ¹¹ Nomeõ igo marãpũre beõgo, gajĩgũre marãpokũbirikõãrõ gããmeã. Igo marãpũ ãārĩdi merã ãmubeo, sugota ãārĩkõãrõ gããmeã. Ëmãude ĩgũ marãpore beõbirikõãrõ gããmeã. ĩgũde ĩgũ marãpo ãārĩdeo merã ãmubi, marãpo marĩgũta ãārĩkõãrõ gããmeã.

12 Gajerārē yu gũñarĩrē weregura marĩ Opũ weredoredea āārĩbirikererũ. Āsũ ārā. Sugu Jesũre bũremugũ, Jesũre bũremubeore marāpokuadero purũ, igo ĩgũ merāta dujaduamakũ, igore bėobirikōārō gāamea. 13 Nomeode Jesũre bũremugō Jesũre bũremubire marāpukuago, igo merā ĩgũ dujaduamakũ, ĩgũrē bėobirikōārō gāamea. 14 Sugu Jesũre bũremubi marāpo Jesũre bũremugō āārĩmakũ ĩāgũ, Marĩpu ĩgũrē: “Yaagu irirosũ āārĩmi”, ārĩ ĩāmi. Irasũta sugo Jesũre bũremubeo marāpu Jesũre bũremugũ āārĩmakũ ĩāgũ, Marĩpu igore: “Yaago irirosũ āārĩmo”, ārĩ ĩāmi. ĩgũ irasũ ĩābirimakũ, ĩgũsā pũrā Jesũre bũremumerā pũrā irirosũ āārĩbokuma. Irasirigu ĩgũsā pũrādere Jesũre bũremurā pũrā irirosũ ĩāmi. 15 Jesũre bũremubi gapũ ĩgũ marāpo Jesũre bũremugōrē bėoduagu, bėoburo. Irasũta Jesũre bũremubeo igo marāpu Jesũre bũremugũrē bėoduago, bėoburo. Marĩpu marĩrē gajerā merā gāmekēārō marĩrō usũyari merā āārĩmakũ gāamemi. Irasirirā ĩgũsā bėoduamakũ ōāgorāa. 16 Jesũre bũremugō, igo marāpu Jesũre bũremubire: “Yu merā āārĩgũ, bũremugukumi”, ārĩmasĩña māa. Irasũta Jesũre bũremugũ, ĩgũ marāpo Jesũre bũremubeore: “Yu merā āārĩgō, bũremugokumo”, ārĩmasĩña māa.

17 Āsũ iriro gāamea marĩrē āārĩpererā marĩ Opũ Jesucristoyarārē. Marĩpu marĩrē Jesũre bũremunugādoregu siuideapoe ĩgũ marĩrē: “Āsũ irika!” ārĩ pĩderosũta iriwāgārō gāamea. Yu irire āārĩperero marārē Jesũre bũremurārē dorea. 18 Marĩpu sugure ĩgũya dupũma gasirogārē* wiirisũdire siimakũ, irasũta dujaro gāamea. Irasũta wiirisũbire siimakũ, wiirisũbita dujaro gāamea. 19 Daporare wiirisũnerā āārĩrĩ, wiirisũbirinerā āārĩrĩde wajamāa. Marĩpu dorerire marĩ iriri gapũ wajakutarinugāa. 20 Irasirirā Marĩpu marĩrē masakakure siuideapoe ĩgũ marĩrē pĩderosũta iriwāgārō gāamea.

21 Marĩpu musārē siuideapoe surāyeri gajerārē moāboerimasā āārĩbũ. Irasũ āārĩkererā, musā moāboerimasā āārĩrĩrē gũñarikubirikōāka! Gajipoe musā oparā musārē wiuduamakũ, wirika! 22 Marĩpu musārē marĩ Opũ Jesucristore bũremudoregu siudi āārĩmĩ. Irasirirā surāyeri musā gajerārē moāboerimasā āārĩkererā, daporare Jesucristoyarā ĩgũ wiunerā irirosũ āārā ĩgũyare irimurā. Musā gajerārē moāboerimasā āārĩbirikererā, daporare Jesucristore moāboerā āārā. 23 Marĩpu marĩrē ĩgũyarā āārĩburo, ārĩgũ, ĩgũ magũ Jesucristo boagu dí bėodea merā wajaridi āārĩmĩ. Irasirirā masakare moāboerā irirosũ āārĩbirikōāka! Masaka gāamerĩnorē iribirikōāka! Marĩpu gāamerĩ gapure irika! 24 Irasirirā, Marĩpu musārē Jesucristore bũremunugādoregu siuideapoe musārē pĩderosũta ĩgũ merā ōārō āārĩnikōāka!

25 Daporare musā marāpo marĩrārē, marāpu marĩrādere wereduakoa. I yu wereburi marĩ Opũ weredoredea āārĩbea. Irasũ āārĩbirikererũ, yu basi gũñarĩ merā musārē weregura. Marĩ Opũ yure bopofarĩ merā ĩāsĩā, yure iritamumi. Irasirirā musā yu wererire: “Irimakũ ōāgorāa”, ārĩ masĩrākoa. 26 Daporare marĩrē wāri ñerō tariri āārā. Irasirirā musā āārĩrikurosũta dujamakũ ōāgorāa. 27 Marāpokurā, marāpukurā gāme bėobirikōāka! Marāpo marĩrā, marāposā nome āmabirikōāka! 28 Yu musārē

* 7:18 Gn 17.1-14: Iripoegue Marĩpu Abrahārē ĩgũ pũrā āmarē: “Yaarā āārĩburo”, ārĩgũ, ĩgũsāya dupũma gasirogārē wiiridoredi āārĩmĩ. Purũ iri dorerire Moisere pidi āārĩmĩ. Irasirirā judio masaka Abraham parāmerā āārĩturarā iri dorerire irirā, ĩgũsā pũrā āmarē su mojomā pere gaji mojō ũgeru pėrēbejarinurĩ waarō merā ĩgũsā deyoadero purũ irasũ yāma.

irire werekerepuru, musā marāpokurā, Marīpu dorerire tarinugārā meta yāa. Nomeede marāpukugo, Marīpu dorerire tarinugāgō meta yāmo. Irasū āārīkerepuru, marāpokurā, marāpukurā gapu īgūsā okarinurirē poyari merā āārīrākuma. Irasirigu yu irire: “Poyari merā āārībokuma”, ārīgū: “Marāpo marīrā, marāpu marīrā āārīkōāka!” ārā musārē.

²⁹ Yaarā, yu musārē irasū ārīgū, āsū ārīduagu yāa. Marī i ūmugue āārīrikuri pereburo mérō duyāa. Irasirirā daporare marāpo marīrā Marīpuyare ōārō moārōsūta marāpokurādere ōārō moārō gāāmea. Marāpukurā nomede irasūta Marīpuyare ōārō iriro gāāmea. ³⁰ Marī orekererā, bujoweremerā irirosū āārīrō gāāmea. Usuyakererā, usuyari merā bosenu irimerā irirosū āārīrō gāāmea. Gajino wajarikererā: “I yaa āārīnikōārokoa”, ārī gūñabirikōārō gāāmea. Irasirirā, marīrē Marīpuyare ōārō iriro gāāmea. ³¹ I ūmuma marī īārī perewāgārō yāa. Irasirirā i ūmumarē iriduarire buro gūñarikubirikōārō gāāmea.

³² Yu musārē gūñarikuro marīrō āārīmakū gāāmea. Marāpo marīgū, marī Opuyare ōārō gūñami. Irasirigu īgūrē usuyamakū gāāmegū, īguyare ōārō yāmi. ³³ Marāpokugu gapu īgū marāpo ōārō usuyari merā āārīmakū gāāmegū, i ūmumarē gūñami. ³⁴ Irasirigu marī Opū gāāmerirē, īgū marāpo usuyamakū gāāmerī gapudere gūñami. Nomedere irasūta āārā. Marāpu marīgō marī Opuyare ōārō gūñamo. Igo gūñarī merā Marīpuyago ōārō āārīduago, īgū gāāmerōsūta iriduoamo. Marāpukugo gapu igo marāpu ōārō usuyari merā āārīmakū gāāmegō, i ūmumarē gūñamo.

³⁵ Yu musārē ōārō waaburo, ārīgū, marī Opū gāāmerī direta keoro iridoregu ire gojāa. Musārē marāpokurire, marāpukurire kāmutangū meta yāa.

³⁶ Sugu īgū magō búro waamakū īāgū, āsū ārībokumi: “Yu magōrē ōārō iribirikoa. Igo marāpukumakū ōābokoa”, ārībokumi. Irasū ārīgū nomesukōāburo. Irasiriri, ñerō iriri āārībea. ³⁷ Gajigu gapu: “Nomesuro gāāmekoa”, ārībiribokumi. Āsū gapu ārībokumi: “Yu magō marāpukubirikōāburo”, ārībokumi. Īgū irasū ārīmakū, igore ōārō waabokoa. Īgū irasū iriduari ōāgorabokoa. ³⁸ Magōrē marāpukudoregu, ōārō irigu yāmi. Irota marāpukudorebi gapu nemorō ōārō iritarinugāgū yāmi. Daporare marīrē wāri ñerō tariri āārā. Irasiriro marāpukubirimakū, marāpokubirimakū nemorō ōāa.

³⁹ Marīpu marīrē doreri āsū ārā. Marāpukugo igo marāpu okamakū, īgū merā āārīnikōāburo. Īgū boadero purugue, gajigu igo suyugure marāpukumasīgokumo īgū Jesúre buremugū āārīmakū. ⁴⁰ Yu gapu āsū ārī gūñāa. Igo dupaturi marāpukubeo, nemorō usuyabokumo. Yude, gajerā musārē buerimasā irirosū Ōāgū deyomarīgūrē opāa. Irasirigu irire werea musārē.

8

¿Keori weadea puro baari pídeare baamakū ōākuri? ārī gojadea

¹ Dapora musā: “¿Keori weadea puro baari pídeare baamakū ōākuri?” ārī sērēñadeare yujugura. Musā irire masīa. Īgūsā buremurī weadea neō wajamāa. Irasirirā: “Gua tamerā ōārō masīa”, ārī gūñarā, gajerārē masītarinugāduarā irirosū yāa. Gajerārē maīrā, āsū gapu iriro gāāmea. Nemorō īgūsārē Marīpuyare buremunemomakū iriro gāāmea. ² Sugu:

“Masipeokōā”, āriġūno, oārō masībemi. Wári duyaá ġū masībiri. ³ Marīpu ġūrē maġū gapure masīmi. “Yaagu āārīmi, ġūrē masīa”, ārīmi.

⁴ Irasirigu yu musārē keori weadea puro baari pīdea baarire weregura. Diayeta āārā. ġūsā bremurī weadea neō wajamāa. Gajigu, Marīpu irirosū āārīgū neō māmī. ġū sugata āārīmi. ⁵ Gajerā masaka ġūrē bremumerā wārā gajerānorē bremuma. Ūmarōgue āārīrārē, i ūmugue āārīrārē bremuma. “Marī bremurā, marī oparā āārīma”, ārī bremuma. ⁶ Marīpu sugata āārīpererire iridi āārīmi. Irasirirā marī ġūyarā āārīsīā, ġū dorerire irimurā āārā. Irasū āārīmakū, Jesucristo sugata marī Opu āārīmi. ġū merā Marīpu āārīpererire iridi āārīmi. ġū merā marīdere ġūyarā āārīmakū iridi āārīmi. Irasirirā ġū merā āārīnikōārākoa.

⁷ Yu wereri diaye āārīkerepuru, surāyeri Jesūre bremurā irire masībema. Iripoegue keori weadeare bremunerā āārīsīā, daporadere iri keori weadea puro baari pīdeare baarā: “Marī bremunerā keori weadeare bremurā yāa”, ārī ġūñadima. Irasirirā oārō masīmerā irire baarā: “Ñerō irirā yāa”, ārī ġūñadima. Irasū ġūñakererā, irire baakōāma. ⁸ Marī irire baarā, Marīpu merā nemorō oārō āārīmasībirikoa. Gajerā nemorō oārā waabirikoa. Irire baamerāde, gajerā nemorō ñerā waabirikoa. ⁹ Irasū āārīkerepuru, oārō pémasīka! Musā noō gāāmerō baarā, gajigu Jesūre bremuturabire ñerō irimakū iribirikōāka! ¹⁰ Āsū āārā. “ġūsā bremurī keori weadea neō wajamāa”, ārī masīa. Irasirirā iri keori weadeare bremurīmasā baarogue baarā: “Oābea”, ārī ġūñabea. Jesūre bremuturabi gapu, musā irogue baamakū iāġū: “Irogue baarā, Marīpure bremubema”, ārī ġūñabokumi. Irasū ārī ġūñakeregu, musārē iākūi, ġūde baakōābokumi. Irasū baagu: “Ñerō irigu yāa”, ārī ġūñabokumi. ġū irasū ġūñamakū, musā ġūrē ñerō irimakū irirākoa. ¹¹ Musā oārō masīrā irogue baarā, gajigu oārō masībi gapure ñerō irimakū iribokoa. Cristo ġūdere boabosadi āārīmi. Irasirirā musā baari merā Cristoyagure poyanrēbokoa. ¹² Irasū āārīmakū, gajigu oārō masībire: “Irire baamakū ñegorāa”, ārī ġūñakeregu irire baamakū irirā, Cristodere ñerō irirā yāa. ¹³ Irasirigu yu baari merā gajigu Cristoyagure ñerō irimakū iribokoa, āriġū, iri baarire neō dupaturi baabirikoa.

9

Jesús buedoregu pidi ġū wajatarimarē gojadea

¹ Jesucristo yure ġūyare buedoregu pidi āārīmi. Irasirigu yude gajerā ġū buedoregu pīnerā irirosūta irimasīa. Yude marī Opu Jesūre iādita āārā. Irasū āārīmakū, yu musārē ġūya kerere buemakū pérā, ġūrē bremunugābu. ² Gajerā yure: “ġū Jesús buedoregu pidi meta āārīmi”, ārī werewwakerepuru, musā gapu irasū ārībea. Yu buemakū pérā, musā Jesūre bremubu. Irasirirā ġūrē bremurā āārīsīā, yure: “ġū Jesús buedoregu pidi āārīmi”, ārī masīa.

³ Yure werewwarārē āsū ārī yuġura. ⁴ Yu musārē bueri waja, musā yure baari ejo, iiriri tīamakū ñeāmasīa. ⁵ Gajerā Jesús buedoregu pīnerā, ġū pagupūrā, Pedrosā buegorenarā, ġūsā marāposā nomerē āiānama. ġūsā irirosūta yude Jesucristore bremugōrē marāpokugu āiānabokoa. ⁶ ¿Naásū ġūñarī musā? Gajerā Jesús buedoregu pīnerā musārē buerā, ġūsā

baaburire moã watabema. ¿Nasirirã yu, Bernabé musârê buerã, gua baaburire watabema, moãduumasibirikuri? ⁷ Surara igũ baaburi waja igũ basi wajaribirikumi. Igũ surara moarĩ waja igũ oparã gapu irire wajaribosakuma. Iguidari otedi, igũ otedea dukare tea, baamasikumi. Ovejare koregude, igũsãya upikure bipi, iirimasikumi. ⁸ Yu musârê irasũ arĩgũ, masaka gũnarĩ merã werebea. Yu arĩrosũta Marĩpu doreri gojadea pũgue asũ arĩ gojasũdero aarĩbũ: ⁹ “Wekũ trigo yeri gasirire igũya guburi merã kũra koro, trigore baadũga baaburo. Igũya disi tũsarĩ berore tũsibirikõaka!” arĩ gojasũdero aarĩbũ. Marĩpu irire doregu, wekũyama direta arĩgũ meta iridi aarĩmĩ. ¹⁰ Irire doregu, gua igũya kerere buerãya aarĩburire arĩgũ iridi aarĩmĩ. Asũ aarã. Sugu oteburore amukumi. Pũgu gajigu iro otedea dukare seakumi. Irasirirã iri otedea dukare dukawaburire gũnarã, pẽrãgueta õarõ moakuma. ¹¹ Gua musârê Marĩpuya werenirirẽ buerã, oterimasũ igũ oteri yerire otegu irirosũ iribu. Oterimasũ igũ moarĩ waja, igũ otedea dukare seamasikumi igũya aarĩburire. Irasiriro, gua musârê bueri waja, musã guaya aarĩburire gajino guare simakũ õabokoa. ¹² Musã guare sibirikererã, gajerã buerã musârê sêremakũ, igũsã gapure siyuro. Gua gapu igũsã nemorõ sêremasĩa musârê bueri waja.

Gua musârê: “Sĩka!” arĩbonerã aarĩkererã, neõ irasũ arĩbea. “Igũsã Cristoya kerere peduabiribokuma gua igũsârê gajinorẽ sêremakũ”, arĩ gũnabu. Irasirirã gua gãamerirẽ opabirikerepũ, musârê neõ sêrebiribu. ¹³ Musã ire masĩa. Marĩpuya wiigwe moarĩmasã, Marĩpure buremurã waibu diĩ arĩ sũdeare baama igũsã iroge moarĩ waja. Iri wiima waimurãrẽ wẽjẽ soepeoro pũro moarãde irireta baama. ¹⁴ Irirosũta marĩ Opũ igũya kerere wererãya aarĩburire asũ arĩdi aarĩmĩ: “Igũsã moarĩ merã igũsã baaburire watabema baaburo”, arĩdi aarĩmĩ. ¹⁵ Irasũ aarĩkerepũ, yu gapu musârê: “Sĩka!” neõ arĩbiribu. Daporadere gojagu, musârê gajino sêregũ meta gojãa. Uboari merã boakeregu, musârê buedea waja neõ wajaseabirikoa. Irasirigu wajamarirõ musârê usuyari merã buea. Yu musârê buedea waja merã neõ watabema baabirikoa.

¹⁶ Marĩpu yũre igũ masakare tauri kerere weredoregu pídi aarĩmĩ. Irasirigu yũ iri kerere weregu: “Gajerã nemorõ masitarinũgãgũ aarã”, neõ arĩ gũnabea. Iri kerere werebi, bũro bujawereri merã ñerõ taribokoa. ¹⁷ Iri kerere yũ basi yũ gũnarĩ merã buegu, watabemokoa. Marĩpu yũre doredorosũta iri kerere buegu, igũ yũre pídea gapure irigu yãa. Igũ yũre píderosũta iriro gãamea. Gaji gapure neõ irimasĩña máa. ¹⁸ Irasirigu Jesucristoya kerere buegu, yũ bueri waja musârê: “Wajarika!” arĩ sêrebuno aarĩkeregu, irire neõ sêrebiribu. Yu irasirimakũ, yũ wajatari asũ aarã: “Jesucristo igũrẽ buremurãrẽ taugakumi”, arĩri kerere wajamarirõ buegu, õarõ usuyari merã aarã. Irita aarã yũ wajatari.

¹⁹ Masakare moãboegu neõ aarĩbirikeregu, aarĩpererãrẽ moãboegu irirosũ irigu yãa, igũsã Jesucristoya kerere pẽburo, arĩgũ. Wãrã igũrẽ buremumakũ gãamegũ, irasũ yãa. ²⁰ Irasirigu yaarã judio masaka merã aarĩgũ, igũsã õarĩ iririkurosũta yãa, igũsã Jesũre buremumakũ gãamegũ. Asũ aarã. Igũsã Moisés dorerire buremuma. Yu Moisés doreri direta buremugũ aarĩbirikeregu, igũsã merã aarĩgũ, igũsã iririkurosũta yãa, yũ buerire pẽmakũ gãamegũ. ²¹ Moisés dorerire burenumerã merã aarĩgũ, igũsã õarĩ iririkurosũta yãa, igũsãde Jesũre buremumakũ gãamegũ.

Irasirikeregu, Cristore b̄remusiã, Marĩpu dorerire tarinugãbea. ²² Jesure b̄remuturamerã merã ããrĩgũ, ĩgũsã õãrĩ iririkũrosũta yãa, ĩgũsãde Jesure b̄remunemoburo, ãrĩgũ. “Musã nemorõ Jesure b̄remugũ, ĩgũyare masĩpeogu ããrã”, neõ ãrĩbea ĩgũsãrẽ. Irasirigu ããrĩpererã õãrĩ iririkũrosũta yãa: “Surãyeri yu buerire pẽrã, tausũrãkuma”, ãrĩgũ. ²³ I ããrĩpererire irasũ yãa: “Jesu cristo ĩgũrẽ b̄remurãrẽ taugũkumi”, ãrĩrĩ kerere ĩgũsã õãrõ pẽburo, ãrĩgũ. ĩgũsã iri õãrĩ kerere b̄remumakũ ĩãgũ, yu ĩgũsã merã b̄ro usũyãa.

²⁴ Musãrẽ i keori merã ãsũ ãrĩ werea. Ũma birarimasã, ããrĩpererã ũmakererã, wajataperebirikuma. Ũmaturagu dita wajatakumi. Irasirirã, wajatadũagu b̄ro ũmaderosũta musãde Marĩpu gããmerĩrẽ õãrõ irika, ĩgũ sĩburire wajatamurã! ²⁵ ããrĩpererã ũma biramurã ĩgũsã ũmaburi dupuyuro õãrõ ũma buekuma. ããrĩpereri ĩgũsãya dupũre poyanorĩrẽ pirikõakuma. Olivo wãikũdima pũrĩ merã iridea berore wajatadũarã, irasũ ũma buekuma. Pũru gajerãrẽ ĩmurã, wajatadiya dipurugue iri berore peokuma. Iri bero mata boakõãkoa. Marĩde Marĩpũyare õãrõ buero gããmea. Ñerĩrẽ pirikõã, ĩgũ gããmerĩ gapũre iriro gããmea, ĩgũ sĩburire wajatamurã. ĩgũ sĩrĩ neõ boabirikoa. ²⁶ Irasirigu yu gapũ, ũma birarimasũ ĩgũ noõ gããmerõ ũmagũ irirosũ iribeã. Yu gããmerõ irimoãmabeã. Marĩpũyare masĩsã, ĩgũ gããmerĩrẽ irigu yãa. ²⁷ Irasirigu yu iridũarire, yu ãaribearire iribeã. Yu iridũarire irimakũ, gajerãrẽ Marĩpũyare buedi ããrĩkerepũru, Marĩpu yũre: “Õãrõ iribũ”, ãrĩbiribokumi.

10

Keori weadeare b̄remubirikõãka! ãrĩ gojadea

¹ Yaarã, musãrẽ irire masĩmakũ gããmea. Marĩpu, gũa ñekũsãmarã merã ããrĩdi ããrĩmĩ ĩgũsãrẽ Egiptogue ããrĩrãrẽ ãĩ wiugu. ĩgũ iriudea mikãyebo merã ĩgũsãrẽ dupuyudi ããrĩmĩ. ããrĩpererã ĩgũrẽ tũyarã, dia wãdiya, deko diiadiya wãikũdiya dekoque, bojori maã ĩgũ iridea maague taribujanerã ããrĩmã. ² ĩgũsã Moissẽ merã mikãyebo doka, dia wãdiyare taribujanerã ããrĩmã. Iro taribujarã, ããrĩpererã ĩgũ merã wãdiya dekoque wãiyesũrã irirosũ waanerã ããrĩmã. Iri merã ĩgũyarã ããrĩrĩrẽ ĩmunerã ããrĩmã. ³ ĩgũsã ããrĩpererã Marĩpu sĩdea ũmũgasima baarire baanerã ããrĩmã. ⁴ ããrĩpererã Marĩpu ũtãyegue deko wiridoredeare iirĩnerã ããrĩmã. Cristo iri ũtãye irirosũ ããrĩdi ããrĩmĩ. ĩgũta okari sĩdi ããrĩmĩ. Irasirigu ĩgũta ĩgũsãrẽ wapikũwãgãdi ããrĩmĩ. ⁵ Marĩpu ĩgũsãrẽ õãrõ iritamukerepũru, wãrã ĩgũ dorerire tarinugãnerã ããrĩmã. ĩgũsã irasirimakũ ĩãgũ, Marĩpu ĩgũsãrẽ ĩãsuyubiridi ããrĩmĩ. Irasirigu ĩgũsãrẽ masaka marĩrõgue boamakũ iridi ããrĩmĩ ĩgũ dorerire tarinugãdea waja.

⁶ ããrĩpereri ĩgũsãrẽ waadea kere, marĩrẽ ĩgũsã iriderosũ ñerĩrẽ iribirikõãburo, ãrĩ keori pĩdea ããrã. ⁷ Irasirirã, keori weadeare surãyeri ĩgũsã b̄remuderosũ b̄remubirikõãka! Keori weadeare ĩgũsã b̄remudeare Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Masaka baa, iirĩ odo, bosenu irinugãnerã ããrĩmã”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. ⁸ Pũru surãyeri ũma nomerẽ ñerõ iri gãmebiranerã ããrĩmã. ĩgũsã iriderosũ iribirikõãrõ gããmea marĩrẽ. ĩgũsã ñerõ iriri waja, sunũrẽ veintitrẽs mĩl masaka boanerã ããrĩmã. ⁹ Gajipoe gajerã: “Marĩpu gũare õãrõ

korebemi”, āri werewuanerā āārīmá. Īgūsā ārīderosū āribirikōārō gāāmea marīrē. Īgūsā ñerō werenírí waja Īgūsārē āña kūrī wējēnerā āārīmá. ¹⁰ Gajipoe gajerā Īgūsā Marīpu irideare ñerō āri werewuamakū, Marīpure wereboegu Īgūsārē wējēdi āārīmí. Īgūsā ārīderosū āribirikōārō gāāmea marīrē.

¹¹ Marīrē inu marārē i umu pereburo mérōgā duyawāgāriro yáa. Irasirigu Marīpu Īgūya werenírí gojadea pūgue gua ñekūsāmarārē Īgū wajamoādeare gojadoredi āārīmí, Īgūsā iriderosū ñerō iribirikōāburo, āriḡū. ¹² Sugu: “Yu tamerā Marīpure oārō buremusiā, ñerō iribirikoa”, āri gūñagūno, oārō pémasika, iripoegue marā iriderosū ñerīrē iriri, āriḡū! ¹³ Gajipoere marī āārīpererā sugu duyarō marīrō ñerīrē iriduarā, wātī ñerī ārīmesāsūrā, ñerō tarirā āārā. Irasū āārīkerepuu, Marīpu gapu Īgū ārīderosūta marīrē iritamunikōāmi ñerīrē tarinugāburo, āriḡū. Marī ñerīrē tarinugānemomasībirimakū iḡgū, gaji ñerīrē tau kāmutaḡukumi marīrē poy-anorērī, āriḡū. Irasirigu marīrē Īgū merā gūñaturamakū irigukumi ñerīrē iribirikōāburo, āriḡū.

¹⁴ Yaarā yu maīrā, yure péka! Neō keori weadeare buremubirikōāka! ¹⁵ Musā oārō pémasiā āārīmakū, irire musārē werea. Irasirirā yu ārīrīrē: “Diayeta āārā”, āri masía. ¹⁶ Marī nerē bokatīrīrā Marīpure: “Oāa”, āri, usuyari sī odo, igui deko iiriripare iiría. Irasū iirirā: “Cristo boagu, marī ñerī irideare wajare Īgū dí béodea merā wajaribosadi āārīmí”, āri ĩmua. Pārūrē marī dukawa baarā: “Cristo Īgūya dupu curusague boadea merā marīrē Īgūyarā āārīmakū iridi āārīmí”, āri ĩmua. ¹⁷ Marī wārā āārīkererā, suru pārūrē dukawa baarā, āārīpererā marī Cristoyarā su duputa irirosū āārā. Irasirirā suguyarāta āārā.

¹⁸ Guayarā Israel marā Moisés dorederosūta iririre gūñaka! Marīpure buremurā, Īgūya wiigue waibure āia wējē soema. Wējē soe odo, Marīpu ĩūrō diire baama. Irasū baarā: “Marīpuyarā āārā”, āri ĩmua. ¹⁹ Yu ire irasū āriḡū: “Keori weadea wajakua, irasiriro iri keori weadea puro waibu dií pídea, gaji waibu dií nemorō āārā”, āriḡū meta yáa. ²⁰ Āsū gapu āri werea. Marīpure masīmerā, keori weadea puro waibu dií pírá, Marīpure buremubema. Wātēa gapure buremurā yáma. Īgūsā irasū buremumakū, Īgūsā buremurī wiigue musā Īgūsā merā baarā: “Wātēayarā āārā”, āri ĩmurā irirosū yáa. Musā irasirimakū, neō gāāmebea. ²¹ Marī Opu Jesucristoyarā āārīsīā, Īgūrē buremurā nerē bokatīrīrā, igui deko iiriripare iirí, pārūrē dukawa baāa. Gajerā Īgūsā keori weadeare buremurā iiriri, waibu dií Īgūsā baari, wātēaya āārā. Irasirirā marī Opu Jesúyare baarā, wātēayare baamasībea. Irasūta wātēayare baarā, Jesúyare baamasībea.

²² Marī Opu Īgūyarārē Īgū direta buremumakū gāāmeme. Irasirirā marī wātēārē buremurā, marī Īgūrē guamakū iribokoa. Īgū guamakū, marī Īgūrē tarinugāmasībirikoa. Marīrē wajamoāburire kāmutamasiībirikoa.

Marīpu gāāmerī direta irika! āri gojadea

²³ Masaka surāyeri āsū āri wereníma: “Marī iriduarire noó gāāmerō irimasīa”, āri wereníma. Īgūsā irire irasū ārīkerepuu, āārīpereri marī iriduarire irirā, gajerārē iritamurā meta yáa. Noó marī gāāmerō irirā, gajerārē Marīpure buremunemomakū iribiribokoa. ²⁴ Marīya āārīburi direta gūñabirikōārō gāāmea. Gajerāya āārīburiḡe gūñarō gāāmea.

²⁵ Irasirirā baari duarogue baarire wajarirā, noó gāāmerō wajari baaka! “¿I baari keori weadea purogue pídea āārīrī?” āri sērēñabirikōāka:

“Irire baarā, ñerō irirā yáa”, āri gūñarī, ārīrā! ²⁶ Marīpaya werenī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībú: “Āārīpereri i ūmuma, marī Opaya āārā”, āri gojasūdero āārībú. Irasirirā āārīpereri Īgū baari pídeare baamasīa.

²⁷ Jesúre bñremubi musārē baadoregū siimakū, waaduarā waaka! Baarā waarā, musārē Īgū ejorire baaka! “¿I baari, keori weadea pūroque pídea āārīrī?” āri sērēñabirikōāka: “Irire baarā, ñerō irirā yáa”, āri gūñarī, ārīrā! ²⁸ Gajigū iro āārīgū āsū ārībokumi musārē: “I baari, keori weadea pūroque pídea diī āārā”, ārībokumi. Īgū irasū ārīmakū, iri diīre baabirikōāka! Īgū, musā baamakū: “Ñerīrē irirā yáa”, āri gūñabokumi. Īgū irasū āri gūñabirikōāburo, ārīrā, irire baabirikōāka! ²⁹ Yñ irire ārīgū, Īgū gūñarīrē werenīgū yáa. Musā gūñarīrē wereníbea.

Musā gapū āsū āri sērēñabokoa yure: “¿Nasirirā, gajigū diaye gūñabiri waja, gñā iriduarire gorawayubokuri? ³⁰ Gñā baarire Marīpūre: ‘Ōāa’, āri, usñyari sīmakū, gajigū gñā baarire werewñamasībemi”, ārībokoa musā yure. ³¹ Yñ gapū āsū āri werea musārē. Musā baa, iirirā, gajinorē irirāde, Marīpñ gāamerī direta irika, gajerāde Īgūrē: “Ōatarigū āārīmi”, āri bñremuburo, ārīrā! ³² Neō musā iriri merā judío masakare, judío masaka āārīmerārē, Marīpñyarādere ñerō irimakū iribirikōāka! ³³ Yñ irirosū irika! Āārīpereri yñ iriri merā masaka āārīpererārē ōārō iridūāa. Irasirigū ōārō yñ āārīburi direta gūñabea. Gajerāya āārīburi gapūre ōārō gūñāa, Īgūsāde Jesucristore bñremuburo, ārīgū. Īgūrē bñremumakū, Īgūsārē taugñkumi, peamegue waabirikōāburo, ārīgū.

11

¹ Irasirirā yñ Cristore iritayarosūta musāde yure iritayaka!

Jesúre bñremurā nerērōgue nome iririmarē gojadea

² Yaarā, yure musā gūñamakū, āārīpereri yñ buedeare keoro irimakū ĩāgū, musārē: “Ōārō yáa”, āri, usñyari merā werea. ³ Gaji musārē masīmakū gāāmea. Cristo, āārīpererā ūma dipuru āārīmi. Ūmññ, marāpore igo dipuru āārīmi. Marīpñ, Cristo dipuru āārīmi. ⁴ Musā Marīpūre bñremurā nerēmakū, sugñ Marīpūre sērēgū, Marīpñ Īgūrē weredoredeare weregñ, Īgūya dipurure bññabirikumi. Īgūya dipurure bññagñ, gñyasīūrō irigñ iribokumi. Cristore Īgū Opūre goepeyari merā bñremubiribokumi. ⁵ Nomeō gapū Marīpūre sērēgō, Marīpñ igore weredoredeare werego, igoya dipurure bññakumo. Igoya dipurure bññabeo, gñyasīūrō irigo iribokumo. Marāpūre igo dipurure goepeyari merā bñremubiribokumo. Poari pera wññabéodeo irirosū āārībokumo. ⁶ Igoya dipurure bññadñabirimakū, diayeta igoya poarire pera wññabéokōārō gāāmea. Igoya poarire pera wññabéodñabeo: “Gñyasīūgorāa”, ārīgō, igoya dipurure bññaburo. ⁷ Ūmññ gapū Marīpñ irirosū opñ āārīsīā, Īgūya dipurure bññabirikōāburo, Marīpñ yñ Opñ āārīmi, āri ĩmubu. Nomeō gapū igoya dipurure bññaburo, ūmññ yñ opñ āārīmi, āri ĩmubo. ⁸ Neōgoraguere Marīpñ ūmññrē irigñ, nomeōya gōā merā iribiridi āārīmi. Nomeō gapūre ūmññya gōā merā iridi āārīmi. ⁹ Irasirigū ūmññrē irigñ, nomeōrē iritamubure iribiridi āārīmi. Nomeō gapūre, ūmññrē iritamubore iridi āārīmi. ¹⁰ Irasirirā musā Marīpūre bñremurā nerērōguere, nome Īgūsāya dipure bññaro gāāmea. Irasū bññarā, ūmññ dorerire ōārō yññarire ĩmurākuma. Īgūsā irasiririre Marīpūre wereboerā ĩārākuma. ¹¹ Irasū āārīkerepññ,

marĩ Jesucristore b̄remurā gāme iritamua. Ūma, nome iritamurĩ marĩrō āārĩmasĩbirikuma. Nomedē ūma iritamurĩ marĩrō āārĩmasĩbirikuma.¹² Diayeta āārā. Marĩp̄u nomeōrē ūm̄uaya gōā merā iridi āārĩmĩ. Ide diayeta āārā. Ūma, nome merā deyoama. Irasirirā āārĩpererā masaka: ūma, nomede Marĩp̄u irinerā āārĩma.

¹³ I āārĩpereri diayeta āārĩmakū, ¿musā basi naásũ gũñarĩ? Musā Marĩp̄ure b̄remurā nerērōgue, nomeō igoya dipurure b̄uabeota, Marĩp̄ure sērēmakū ¿ōārĩ, o ōāberi? ¹⁴ Ūm̄u poañapu ūmamakū ḡuyasiūgorāa. Āārĩpererā masaka irire masĩma. ¹⁵ Nomeō poañapu ūmagō āārĩmakū: “Ōāgorāa”, ārā. Igo poañapu ūmamakū, igoya dipuru b̄uaro irirosũ āārā. ¹⁶ Ȳu werenĩrĩrē: “Irasũ āārĩbea”, ārĩ guaseod̄uagunorē āsũ ārĩ werēgura. Marĩ Jesũre b̄remurā, gajerā Marĩp̄uyarāde irire irasũ dita yāa.

Marĩ Op̄u Jesucristo boadeare gũñarā, ĩgũ nerē baadorederosũ keoro irĩbiridea

¹⁷ Dapora musārē gaji gojāa. Irire gojaḡu, ȳu musārē: “Ōārō irirā yāa”, ārĩbea. Musā nerērā, ōārō iriboanerā, ubu gap̄u poyanorēayuro. ¹⁸ Irasiriḡu āsũ ārĩ werēpurorigura musārē. Musā nerērā, gāme guaseo dukawariayuro. Gajerā yare irire weremakū pēgu: “Diayeta āārĩkoa”, ārĩ gũñāa. ¹⁹ Musā gāme dukawarirā, āsũ ārĩ gũñakoa: “Marĩrē gāme dukawariro gāāmea. Irasirirā, ¿noā gap̄u Jesucristoyarāgora āārĩrĩ? ārĩ masĩrākoa”, ārĩkoa. ²⁰ Irasirirā musā gāme dukawariri waja, musā marĩ Op̄u Jesucristo boadeare nerē gũñarā, ĩgũ buerā merā baatũnugũ dorederosũ keoro iirĩ, baabea. ²¹ Musā nerē baarā, surāyeri noó gāāmerō baap̄urorikōāa. Gajerā ūaboama. Gajerā mejāma. ²² Musā noó gāāmerō iirĩ, baaduarā, ¿nasirirā musāya wiirigue baa, iirĩberi? Musā Marĩp̄uyarā āārĩkererā, noó gāāmerō baa, iirĩrā, musā nerērĩrē wajamarĩrōsũ irirā yāa. Musā watopegue āārĩrā baari opamerārē ḡuyasiūrō tarimakū irirā yāa. Musā irasiriri kerere pēgu, ¿naásũ ārĩ werēgukuri ȳu musārē? “Ōārō irirā yāa”, ārĩbirikoa.

Marĩ Op̄u Jesucristo ĩgũ buerā merā baatũnudeare gojadea

²³⁻²⁴ Marĩ Op̄u Jesucristo yare buedeare ȳu musārē wereb̄u. Iri āsũ āārā. ĩgũrē wējēduarāguere ĩgũrē Judas ĩmuburi dupuyuroma ñamita marĩ Op̄u Jesucristo pārūrē āĩ, Marĩp̄ure: “M̄urē ūsuyari s̄ia”, ārĩ, irirure pea, ĩgũ buerārē: “I yaa dup̄u āārā”, ārĩ gueredi āārĩmĩ. “Irasirirā ȳu musā merā dapora iriaderosũ nerē, pārūrē baarik̄u, ȳu musārē boabosarire gũñaka!” ārĩdi āārĩmĩ. ²⁵ ĩgũsā baa odoadero p̄ur̄u, pārūrē āĩderosũta iirĩripare āĩ, āsũ ārĩdi āārĩmĩ: “Ȳu musārē boabosaḡu yaa dí bēori merā Ȳup̄u musārē: ‘Ōārō irigura’, ārĩdeare iriyuwarikugukumi. Irasirirā musā nerē, iirĩripare iirĩrik̄u, ȳu dí bēobosarire gũñaka!” ārĩdi āārĩmĩ. ²⁶ ĩgũ ārĩderosũta irirā, marĩ nerērā, pārūrē baarik̄u, iirĩripare iirĩrik̄u: “Marĩ Op̄u Jesucristo marĩrē boabosadi āārĩmĩ”, ārĩ ĩmurākoa. Irire irinikōārō gāāmea. ĩgũ i ūm̄ugue dupaturi aarimakū, irire irinemobirikoa.

Marĩ Op̄u Jesucristo boadeare gũñarā, āsũ iridorea, ārĩ gojadea

²⁷ Marĩ Op̄u Jesucristo boadeare marĩ nerē gũñaripoe Marĩp̄ure b̄remurĩ marĩrō merā pārūrē baa, iirĩripare iirĩḡuno ñerō iriḡu yāmi. Jesucristo marĩrē boabosaḡu dí bēodeare ubu āārĩrĩ irirosũ gũñami.

28 Irasirirā pārūrē baa, iiriripare iirīburi dupuyuro masakakū marī irideare: “Ņerō irikubū”, arī gūñap̄ororiro gāāmea. 29 Marī Op̄u Jesucristoya dup̄u āārīrīrē pēmasīrō marīrō merā pārūrē baa, iiriripare iirīmakū, Marīp̄u marīrē wajamoāgukumi. 30 Mūsā irire pēmasībirideaja wārā mūsā merāmarā pūrīrikarā, turamerā āārīma. Surāyeri boakōāsīama. 31 Marī baa, iirīburi dupuyuro marī irideare: “Ņerō irikubū”, arī gūñap̄ororīmakū, marī Op̄u marīrē wajamoābirikumi. 32 Marī Op̄u gap̄u marīrē Īgūyarārē marī űerī iririre piriburo, ārīgū, wajamoāmi. Irasirīgū Īgūrē būremumerārē peamegue waadore, marī gap̄ure Īgūsā merā wajamoābirikumi.

33 Irasirirā yaarā, mūsā nerē baarā, suro merā baamurā gajerādere yūka! 34 Ūaboaguno Īgūya wiigue baaburo. Irasirimakū, mūsā ōārō nerē baamakū, Marīp̄u mūsārē wajamoābirikumi. Gajire mūsā p̄urogue waagū, ōārō were āmugura.

12

Ōāgū deyomarīgū Marīp̄uyare marīrē irimasīmakū iririre gojadea

1 Yaarā, Ōāgū deyomarīgū Marīp̄uyare marīrē irimasīmakū irīgū āārīmi. Ūu irire mūsārē ōārō masīmakū gāāmea. 2 Mūsā ire ōārō masīsiāa. Jesucristore būremuburi dupuyuro keori weadeare būremutāyanerā āārībū. Iri keori weadea okari opabea. Neō werenībea. 3 Irasirīgū daporare yu mūsārē ire masīmakū gāāmea. Neō sugū Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā weregu: “Jesūre űerō waanaburo”, ārīmasībirikumi. Gajigū Ōāgū deyomarīgū iritamurī marīrō merā weregu: “Jesūs marī Op̄u āārīmi”, neō ārīmasībirikumi.

4 Ōāgū deyomarīgū Marīp̄uyare marīrē irimasīmakū iriri, wāri āārā. Īgū suguta irire sīgū āārīmi. 5 Marī Op̄u Jesucristo marīrē moādoreri, wāri āārā. Īgū suguta irire moādoregu āārīmi. 6 Marīp̄uyare iriri, s̄urosū āārībea. Marīp̄u suguta marī āārīpererārē Īgūyare ōārō irimasīmakū irīgū āārīmi. 7 Marīp̄u Ōāgū deyomarīgūrē marī masakakure sīrī merā Īgū marī merā āārīrīrē Īmumi, āārīpererā Jesucristore būremurārē gāme iritamuburo, ārīgū. 8 Ōāgū deyomarīgū surāyerire ōārō masīrī merā Marīp̄uyare weremakū yāmi. Gajerādere ōārō pēmasīrī merā Īgūyare weremakū yāmi. 9 Gajerārē: “Marīp̄u iritamurī merā marī ōārō irimasīa”, arī būremumakū yāmi. Irasū āārīmakū, gajerārē Īgū turarire sīmi pūrīrikarārē tauburo, ārīgū. 10 Gajerārē Īgū turari merā iri Īmurīrē irimasīmakū yāmi. Gajerārē Marīp̄u Īgūsārē weredorerire ōārō weremasīmakū yāmi. Gajerārē: “Wātī turari merā, o Ōāgū deyomarīgū turari merā āsū yāmi Ī”, arī masīrīrē sīmi. Gajerārē gajī masā ya werenīrī merā Īgūsā dupuyurogue werenīmasībirideare werenīmasīmakū yāmi. Gajerārē, iri werenīrīrē masībirikererā, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā: “Āsū ārīduaro yāa Ī”, arī masīmakū yāmi. 11 Ōāgū deyomarīgū marī masakakure gajerosūperi dita Īgū sīduarire sīmi. Īgū suguta Marīp̄uyare marī irimasīburire sīgū āārīmi.

Marī Cristoyarā āārīrā su dup̄uta irirosū āārā, arī gojadea

12 Marīya dup̄uma wāri āārā. Wāri āārīkerero, su dup̄uta āārā. Cristode irasūta āārīmi. Marī Īgūrē būremurā wārā āārīkererā, su dup̄uta irirosū āārā. 13 Murārōta marī Īgūrē būremurā āārīpererā: judío masaka, judío

masaka āārīmerā, gajerārē moāboerā, moāboemerāde wārā āārīkererā, Ōāgū deyomarīgū sugū merāta wāīyesūbu. Irasirigu marīrē su dupūta irirosū āārīmakū yāmi. Irasirirā marī āārīpererā Ōāgū deyomarīgūrē opāa.

14 Marīya dupūma āārīrī su wāita āārībea. Wāri āārīkōāa. 15 Marīya gubu werenīrī gubu āārīrō āsū ārībokoa: “Mojō āārībea. Irasiriro mūya dupūma āārībea”, ārībokoa. Marīya gubu irasū ārīkerero, marīya dupūmata āārā. 16 Marīya gāmipū werenīrī gāmipū āārīrō āsū ārībokoa: “Koyeru āārībea. Irasiriro mūya dupūma āārībea”, ārībokoa. Marīya gāmipū irasū ārīkerero, marīya dupūmata āārā. 17 Marīya dupū, koyeru dita āārīmakū, ḡnasirisīā, pébokuri marī? Marīya dupū, gāmipū dita āārīmakū, ḡnasirisīā, gajinorē wījībokuri marī? 18 Marīpū marīya dupūre irigu, āārīpereri īgū gāāmerōsūta keoro iridi āārīmī. 19 Āārīpereri marīya dupūgue āārīrīno su wāita āārīmakū, marīya dupū marībokuyo. 20 Āsū āārā. Marīya dupūgue āārīrī wāri āārīkererū, su dupūta āārā. I irirosūta marī Jesūre būremurā wārā āārīkererā, su dupūta irirosū āārā.

21 Irasiriro koyeru, mojōrē: “Mūrē gāāmebea”, ārīmasībirikoa. Dipuru, guburire: “Mūrē gāāmebea”, ārīmasībirikoa. 22 Āsū gapū āārā. Gaji marīya dupūgue āārīrī, turabiri āārīkererū, marī gapū irire būro gāāmea. 23 Gaji marīya dupūgue āārīrīrē: “Ubu āārīrī āārā”, ārī gūñāa. Irasirirā irire ōārō deyoburo, ārīrā, ōārō āmua. Gaji marī guyasīrīsārīrē surī sāña kāmūtāa masaka īābirikōāburo, ārīrā. 24 Gaji marīya dupūgue āārīrīrē ōārī deyori gapūre āmubea. Marīpū marīya dupūgue āārīrīrē āārīpererire ōārō āmudi āārīmī, su dupūta ōārō dupūkūburo, ārīgū. Irasirigu: “Ubu āārīrī āārā”, marī ārīrī gapūre ōārō gāāmemakū yāmi. Irasirirā marī neō gajigu Jesūyagure: “Ubu āārīgū āārīmī, irasirirā īgūrē gāāmebea”, ārībirikōārō gāāmea. 25 Āsūta āārīdoredi āārīmī, Marīpū marīya dupū suro merā iritamuburo, ārīgū. 26 Marīya dupūgue āārīrī su wāi űerō tarimakū, gajide āārīpereri űerō taria. Su wāirē ōārō āmumakū: “Marīya dupū āārīperero ōārō āārā”, ārī gūñāa.

27 Yū irire ārīgū, āsū ārīduagu yāa. Marī Cristore būremurā īgūya dupū irirosū āārā. Irasirirā marī masakakū īgūya dupūgue āārīrā irirosū āārā. 28 Irasirigu Marīpū marī Jesūre būremurārē gāme iritamuburire pígu, āsū pídi āārīmī. Jesucristo buedoregu pīnerārē pīpuroridi āārīmī. Pūru Marīpū gajerārē īgū weredorerosū weremurārē pídi āārīmī. Pūru gajerārē īgūyare buemurārē pídi āārīmī. Gajerārē īgū turaro merā iri īmumurārē, gajerārē pūrīrikurārē taumurārē, gajerārē masakare iritamumurārē, gajerārē dorerimasā āārīmurārē, gajerārē gaji masā ya merā īgūsā dupuyurogue neō werenīmasībirideare werenīmasīmurārē pídi āārīmī. 29 Irasirigu marī āārīpererārē sūrosū irimurārē pībiridi āārīmī. Irasirirā marī āārīpererā Jesucristo buedoregu pīnerā meta āārā. Marī āārīpererā Marīpū weredorerosū wererā meta āārā. Marī āārīpererā Marīpūyare buerā meta āārā. Marī āārīpererā Marīpū turaro merā iri īmumurā meta āārā. 30 Marī āārīpererā pūrīrikurārē taumasīrā meta āārā. Marī āārīpererā gaji masā ya werenīrī merā werenīmasīrā meta āārā. Marī āārīpererā īgūsā werenīrīrē péadero pūru: “Āsū ārīduaro yāa”, ārī wererā meta āārā. 31 Irasirirā Ōāgū deyomarīgū Marīpūyare irimasīrī sīrīrē gāāmekā mūsā! Yū mūsārē i āārīpereri nemorō ōārīrē weregura.

13

Gāme maĩrĩmarẽ gojadea

¹ Marĩ gaji masã ya werenĩrĩrẽ werenĩmasĩkererã, Marĩpũre wereboerã ya werenĩrĩrẽ werenĩmasĩkererã, gajerãrẽ maĩbirimakũ, marĩ werenĩrĩ wajamarĩbokoa. Kõme majĩ pábiramakũ busũrosũ marĩ werenĩrĩ busukõãbokoa. ² Marĩpũ marĩrẽ weredorerosũ õãrõ weremasĩkererã, gajerãrẽ maĩbirimakũ, marĩ wereri wajamarĩbokoa. Aãrĩpererire masĩkererã, Marĩpũyare masaka dupuyurogue masĩbirideã aãrĩpererire pemasĩkererã, gajerãrẽ maĩbirimakũ, marĩ masĩrĩ wajamarĩbokoa. Marĩpũre bũremurĩ marĩrẽ ãgũ sĩrĩ merã buúrure gajerogue waadoremasĩkererã, gajerãrẽ maĩbirimakũ, marĩ bũremurĩ merã iriri wajamarĩbokoa. ³ Marĩ opari aãrĩpereri boporãrẽ sĩkererã, ãgũsãrẽ maĩbirimakũ, marĩ iriri wajamarĩbokoa. Marĩpũyare marĩ irideã waja marĩya dupũre masaka soekerepũrũ, marĩ gajerãrẽ maĩbirimakũ, Marĩpũ marĩrẽ: “Õãrõ iribũ”, ãrĩbiribokumi.

⁴ Marĩ gajerãrẽ maĩrã, mata ãgũsã merã guaña máa. ãgũsãrẽ bopoñarĩ merã õãrõ yáa. ãgũsãrẽ ãturiña máa. “ãgũsã nemorõ õãgũ ããrã”, ãrĩmasĩña máa. “ãgũsã nemorõ masĩtarinũgãgũ ããrã”, ãrĩmasĩña máa. ⁵ Marĩ gajerãrẽ maĩrã, ãgũsãrẽ bũremurĩ merã keoro werea. Marĩya aãrĩburi direta gũñabea. ãgũsãya aãrĩburidere gũñáa. ãgũsãrẽ guari merã wereña máa. ãgũsã marĩrẽ ñerõ irimakũ, yoaripoe ãgũsã merã guanĩña máa. ⁶ Gajerãrẽ maĩrã, ãgũsã ñerõ irimakũ ããrã, usuyamasĩña máa. Diayema gapũre ãgũsã irimakũ ããrã, usuyáa. ⁷ Marĩ gajerãrẽ maĩrã, ãgũsã ñerõ irimakũ ããrã, masakare neõ kere werebea. Gajerã ãgũsãrẽ werewuakerepũrũ, marĩ ãgũsãrẽ bũremurĩrẽ neõ piribirikoa. “Pũrũgue ãgũsãde õãrĩ gapũre irirãkuma”, ãrĩ gũñáa. ãgũsã iriri merã marĩ ñerõ tarikererã, ãgũsãrẽ maĩsĩã, neõ piribeã.

⁸ Marĩ gāme maĩrĩ neõ perebirikoa. Marĩpũ weredorerosũ wereri gapũ pererokoa. Gaji masã ya merã marĩ werenĩrĩde pererokoa. Marĩpũyare masĩrĩ merã õãrõ wereride, pũrũgue pererokoa. Iri irasũ waamakũ, marĩ masĩdero nemorõ aãrĩpererire masĩrãkoa. ⁹ Daporare marĩ aãrĩpereri Marĩpũyare masĩbeã. ãgũ weredorerosũta ãgũ masĩrĩ sĩrĩ merã werekererã, aãrĩpereri ãgũyare weremasĩbeã. ¹⁰ Pũrũgue Jesucristo Marĩpũyare masĩpeogũ aarimakũ, marĩ masĩbirideare masĩpeorãkoa.

¹¹ Yũ majĩgũ ããrĩgũ, majĩrã irirosũ gũñarĩ marĩrõ werenĩ, ãgũsã irirosũta iriunabũ. Yũ bũgũro waagũ, majĩrã irirosũ aãrĩdeare pirikõãbũ. ¹² Daporare Marĩpũyare marĩ õãrõ masĩbeã. Diuru bũgũru merã marĩ ãĩñamakũ õãrõ deyomarĩrõ irirosũ ããrã. Õãrõ deyobeã. Pũrũ õãrõ deyorogue Marĩpũre ããrãkoa. Daporare marĩ ãgũrẽ sĩrũgã masĩã. Pũrũ Marĩpũ marĩrẽ masĩpeorosũta marĩde masĩpeorãkoa.

¹³ Daporare urre wãĩ ããrã: Marĩpũre bũremurĩ, ãgũ marĩrẽ õãrõ irigũkumi, ãrĩ usuyari, marĩ gāme maĩrĩ ããrã. Iri urre wãĩ neõ perebirikoa. Gāme maĩrĩ gapũ gaji nemorõ õãrĩ ããrã.

14

Gaji masã ya werenĩrĩ merã marĩ werenĩmasĩbirikererã werenĩrĩmarẽ gojadea

¹ Gajerārē maīnemoka! Irasū āārīmakū, Marīpuyare Ōāgū deyomarīgū mūsārē irimasīrī sīrīrē gāāmekā! Āārīpereri Īgū irimasīrī sīrīrē gūñarā, gaji nemorō Marīpu weredorerosū weremasīrī gapure buro gāāmekā! ² Sugu gaji masā ya werenírī merā werenímasībirikeregu werenímakū, Marīpu dita Īgū werenírīrē pémi. Masaka gapu Īgū werenírīrē pébema. Ōāgū deyomarīgū turari merā Marīpuyare masīña marīdeare wereními. ³ Marīpu weredorerosū weregu gapu masakare weremi. Īgū wereri pérārē Jesucristore buremunemomakū yámi. Īgū wereri merā Īgūsārē ōārō āārīrikumakū, ōārō yujupūrākumakū yámi. ⁴ Gaji masā ya werenírī merā werenímasībirikeregu werenígū Īgū basi Jesucristore buremunemogū yámi. Marīpu weredorerosū weregu gapu gajerā Jesucristore buremurārē Īgūrē buremunemomakū irigu yámi.

⁵ Gaji masā ya werenírī merā mūsā werenímasībirideare āārīpererā mūsā werenímasīmakū gāāmea ya. Iri nemorō Marīpu weredorerosū mūsā weremakū buro gāāmea. Marīpu weredorerosū weregu gapu, gaji masā ya werenírī merā werenígū nemorō masakare iritamugū āārīmi. Irasū āārīkerepuru, gaji masā ya werenírīrē pégu: “Āsū ārīduaro yáa”, ārī weremakū ōāgoráa. Īgū irasū ārī weregu, Jesucristore buremurārē Īgūrē buremunemomakū irigu yámi. ⁶ Yaará, yu mūsā purogue waagú, gaji masā ya werenírī merā werenígū, mūsārē iritamubiribokoa. Marīpu Īgūyare yare masīmakū irideare weregu, Īgūya diayema kerere masīrī merā weregu, Īgū yare weredorerire weregu, Īgūyare mūsārē buegu, mūsārē iritamubokoa.

⁷ Keori merā mūsārē weregura. Tērēdirure keoro puribirimakū, o arpa wāikuro buaputērōde keoro buaputēbirimakū, iri wāi bayari āārīkoa, ārīmasīña máa. ⁸ Surara gāmewējērā waaburi dupuyuro sugu Īgūsā merāmu puridirure keoro puribirimakū, gajerā surara Īgūsā mojōkuburire āmubirikuma. ⁹ Mūsāde irasūta āārā. Mūsā gaji masā ya werenírī merā werenímakū pérā: “Āsū ārīrā irikuma Īgūsā”, ārīmasībirikuma. Irasirirā mūsā ubugorata werenímoāmakōārā irikoa. ¹⁰ I ūmugure wári buri marā āārīma. Īgūsā basi Īgūsā werenírīrē pémasīma. ¹¹ Yu gaji masā ya werenírī merā werenígūrē pébi: “Gajeromu āārīmi”, ārī gūñagukoa. Īgūde yu gaji masā ya werenírī merā werenímakū pébi yure: “Gajeromu āārīmi”, ārī gūñagukumi. ¹² Irasūta āārā mūsādere. Mūsā Ōāgū deyomarīgū turaro merā irimasīrī sīrīrē gāāmea. Irasirirā gajerā Jesucristore buremurārē Īgūrē buremunemomakū irimasīrīrē buro gāāmekā!

¹³ Irasirigu sugu gaji masā ya werenírī merā werenímasībirikeregu werenígūno Marīpure: “Yu werenírīrē gajerārē: ‘Āsū ārīduaro yáa’, ārī weremakū iritamuka yare!” ārī sērēburo. ¹⁴ Yu gaji masā ya werenírī merā werenímasībirikeregu werenírī merā Marīpure sērēgū, Ōāgū deyomarīgū gūñarī sīrī merā sērēa. Irasū sērēkeregu, gūñarī merā yu sērēadeare: “Āsū ārīduaro irikoa”, ārī pémasībirikoa. ¹⁵ Irasirirā āsū iriro gāāmea. Ōāgū deyomarīgū turari merā gaji masā ya werenírī merā Marīpure sērērō gāāmea. Irasū āārīmakū, pémasīrī merā marī ya werenírī merā Marīpure sērērō gāāmea. Ōāgū deyomarīgū turari merā gaji masā ya werenírī merā Marīpure bayapeoro gāāmea. Irasū āārīmakū, pémasīrī merā marī ya werenírī merā Marīpure bayapeoro gāāmea. ¹⁶ Marī Ōāgū deyomarīgū turari merā gaji masā ya werenírī merā Marīpure usuyari

sikerepuru, marī merā āārīrā pébiribokuma. Ígūsā irire pémerā: “Irasūta āārā”, āri, marī merā Marīpure usuyari sībiribokuma. ¹⁷ Marī gaji masā ya werenīrī merā Marīpure usuyari sīrī ōāgorāa. Irasū āārīkerepuru, marī merā āārīrā gapu marī werenīrīrē pébirimakū, marī ígūsārē Jesu-cristore b̄remunemomakū iribirikoa. ¹⁸ Gaji masā ya werenīrī merā werenímasībirikeregu werenīrīrē yuta musā āārīpererā nemorō werenía. Irire irisīā, Marīpure usuyari sīa. ¹⁹ Irasū āārīkeregu, Jesúre b̄remurā nerērōgue gaji masā ya werenīrī merā wári musā pébirire yu weremakū musārē ōābirikoa. Musā pémasīrīrē yu mérīgā weremakū gapu, musārē ōārokoo.

²⁰ Yaará, majīrā pémasīmerā irirosū gūñabirikōāka! Murā irirosū ōārō pémasīrī merā gūñaka! Nērō iriri gapure majīrāgā gūñamerā irirosū āārīka! ²¹ Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībú: “Marī Opu āsū ārīmi: ‘Gajero marārē ígūsā ya werenīrī merā i makā marārē weredoregura. Yaare ígūsārē irasū weredorekerepuru, i makā marā yure neō b̄remubirikuma’, ārīmi marī Opu”, āri gojasūdero āārībú. ²² Irasirīgu Marīpu gajero marārē ígūsā ya werenīrī merā ígūrē b̄remurārē weredoregu, ígūsā ígūrē b̄remubirire ímumi. Ígūrē b̄remurā gapure irasiribemi. Ígūyare ígū weredorosū wererā merā ígūsārē weremi. ²³ Irasirīrā musā Jesúre b̄remurā nerērōgue gaji masā ya werenīrī merā werenímasībirikererā werenīrīrē musā āārīpererā wereníbokoo. Musā irasū werenímakū, Marīpuyare masīmerā, gajerā Jesúre b̄remumerāde ñajājabokuma. Musā irasū werenīrīrē pérā, musārē: “Niārīmasā āārīma”, āribokuma. ²⁴ Musā āārīpererā Marīpu weredorosū weremakū Marīpuyare masībi, Jesúre b̄remubide ñajāri pégu, ígū ñerō irideare masīgukumi. Irasirīgu ígū ñerī irideare bujaweregukumi. ²⁵ Ígū gūñarīgue ñerō: “Ñerīrē gūñayo yu”, āri pémasīgukumi. Irasirīgu ñadukupuri merā ejamejā, Marīpure: “Yu Opu āārā”, āri b̄remugukumi. Irasū āārīmakū: “Marīpu diayeta musā merā āārīmi”, āri masīgukumi.

Musā nerērā, gopeyari merā ōārō keoro irika! āri gojadea

²⁶ Yaará, musārē āsū āri werea. Musā nerēmakū, surāyeri Marīpure bayapeoma. Gajerā Marīpuyare buema. Gajerā Marīpu ígūyare ígūsārē masīmakū irideare werema. Gajerā gaji masā ya werenīrī merā werenímasībirikererā wereníma. Gajerā iri werenīrīrē: “Āsū ārīduaro yāa”, āri werema. Irasirīrā āārīpereri irire musā Jesúre b̄remurā ōārō keoro irika, musā ígūrē b̄remunemoburosūta! ²⁷ Irasirīrā gaji masā ya werenīrī merā werenímasībirikererā werenīrā, pérā, o urerā wereníburo. Sugu werení odoadero puru, gajigu wereníburo. Puru gajigu ígūsā werenīrīrē: “Āsū ārīduaro yāa”, āri wereburo. ²⁸ Musā nerēmakū, ígūsā werenīrīrē: “Āsū ārīduaro yāa”, āri werebu marīmakū, gaji masā ya merā wereníbirikōāburo. Ígūsā seyaro ígūsā gūñarīgue Marīpu merā wereníburo. ²⁹ Marīpu weredorosū wererāde, pérā, o urerā wereburo. Irasū keoro weremakū pérā, gajerā ígūsā wererire: “Diayeta Marīpuya kereta āārā”, āriburo. ³⁰ Musā nerērōgue sugu weremakū, Marīpu gajigure irogue doagure weredoremakū, werepuroriadi gapu toeburo. ³¹ Musā irasū irirā, musā āārīpererā Marīpu weredorosū weremasīrākoa. Sugu werepuroriadi were odoadero puru, gajigu werewāgānaburo. Irasirīmakū, āārīpererā pé, ōārō yujupūrākūrākuma. ³² Marīpu weredorosū wererā musā wereburi dupuyuro: “¿Naásū āārīmakū irire wererākuri?”

ãrĩ gũñapuroriro gããmea. ³³ Marĩ nerẽmakũ, Marĩpu marĩrẽ keoro irimakũ gããmemi. Noó gããmerõ iriro marĩrõ usuyari merã nerẽmakũ gããmemi. Aãrĩpererogue Jesũre buremurã nerẽrãrẽ irasũ dita irimakũ gããmemi.

³⁴ Jesũre buremurã nerẽmakũ, nome werenĩbirikõãburo. Nomerẽ werenĩdoreri máa. Werenĩrõnorẽ irirã, Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue dorederosũta õãrõ péro gããmea. ³⁵ Jesũre buremurã nerẽmakũ, sugo nomeõ werenĩgõ, gũyasĩũrõ iribokumo. Irasirigo igo gajino õãrõ pébiradeare masĩduago igoya wiigüe igo marãpũre sërẽñaburo.

³⁶ Ire musã masĩka! Musã Marĩpuya kerere werepurorinerã aãrĩbea. Irasũ aãrĩmakũ, musã dita ìgũyare buremurã aãrĩbea. Gajerãde ìgũrẽ buremurã aãrĩma. ³⁷ Sugu musã merãmu: “Yũ Marĩpu weredorerosũ weregũ aãrã”, ãrĩ gũñagũ, o gajigu: “Yũ Õãgũ deyomarĩgũ irimasĩrĩ sirĩrẽ opáa”, ãrĩ gũñagũ, i yũ musãrẽ gojarire: “Marĩ Opũ doreri aãrã”, ãrĩ masĩgukumi. ³⁸ Yũ gojarire: “Marĩ Opũ doreri aãrĩbea”, ãrĩmakũ, ìgũrẽ: “Marĩpũyare weregũ aãrĩbemi”, ãrĩka!

³⁹ Yaarã, Marĩpu weredorerosũ weremasĩrĩrẽ bũro gããmeaka musã! Musã merãmarãrẽ ìgũsã gaji masã ya merã werenĩmasĩbirikererã werenĩmakũ: “Werenĩmerãta!” ãrĩbirikõãka! ⁴⁰ Musã nerẽrã, noó gããmerõ iribirikõãka! Goepeyari merã aãrĩpereri musã iririre õãrõ keoro irika!

15

Cristo masãdeare gojadea

¹ Yaarã, yũ musãrẽ iripoegue weredea, Jesucristo masakare tauri kerere daporare gũñamakũ gããmea. Musã irire pérã, buremubũ. Daporadere irire buremunikõãa. ² Musã iri kerere buremusiã, peamegue waamurã meta aãrã. Iri kerere musãrẽ yũ weredeare buremurĩrẽ piribirimakũ, Marĩpu musãrẽ taugukumi. Musã iri kerere buremubirinerã, diayeta tausũbiribokoa.

³ Yũre buedeare musãrẽ weretaubũ. Iri bueri, gaji bueri nemorõ õãtaria. ãsũ aãrã. Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue gojaderosũta Cristo marĩ ñerõ iridea waja marĩrẽ boabosadi aãrĩmĩ. ⁴ Ìgũ boadero purũ, ìgũrẽ yãanerã aãrĩmã. Purũ Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue gojaderosũta urenũ waarõ merã Marĩpu ìgũrẽ masũdi aãrĩmĩ. ⁵ Ìgũrẽ masũdero purũ, Cristo Pedrore deyoayupũ. Purũ ìgũ buedoregũ pínerã, pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarãrẽ deyoayupũ. ⁶ Purũ suñarõ wãrã quinientos masaka nemorõ ìgũrẽ buremurãrẽ deyoayupũ. Wãrã ìgũrẽ ìãnerã okama dapa. Gajerã boasianerã aãrĩmã. ⁷ Purũ Santiagore deyoayupũ. Iro purũ aãrĩpererã ìgũ buedoregũ pínerãrẽ deyoayupũ.

⁸ Aãrĩpererã gajerãrẽ ìgũ deyoadero purũ, yũdere deyoatũnumi pama. Majĩgũgã keoro deyoabigã deyoadi irirosũ yũ aãrĩkereru, Jesũre buremutuyãa. ⁹ Ìgũ yũre deyoaburi dupuyurogue ìgũrẽ buremurãrẽ ñerõ irigorenabũ. Irasirigu gajerã Jesús buedoregũ pínerã aãrĩpererã dokague aãrã. Masaka yũre: “Ìgũ Jesús buedoregũ pídi aãrĩmĩ”, ãrĩmakũ: “Yũ Jesús buedoregũ píbodi aãrĩbiradibu”, ãrĩ gũñãa. ¹⁰ Irasũ aãrĩkererũ, Marĩpu yũre õãrõ iritamumi. Irasirigu Jesucristo yũre ìgũyare buedoregũ pími. Marĩpu yũre ubugora õãrõ iritamugũ meta yãmi. Yũ aãrĩpererã gajerã Jesucristo buedoregũ pínerã nemorõ moãa. Yũ gũñarĩ merã irasirĩbea. Marĩpu yũre õãrõ iritamugũ, yũ merã aãrĩnikõãmi. Yũre ìgũ iritamurĩ merã õãrõ moãmakũ yãmi. ¹¹ Yũ bueri, gajerã Jesucristo buedoregũ pínerã

bueri irirosũta aãrã. Gwa aãrĩpererã Jesucristo boa, masãdea kerere buea. I kerere pērã, musã ĩgūrẽ buremunugãbũ.

Boanerã masãburire gojadea

¹² Gwa, Cristo boa, masãdeare buekerepũũ, gajerã musã merã aãrĩrã: “Boanerã neõ masãbirikuma”, aĩma. ¿Nasirirã irasũ aĩrĩ ire? ¹³ Boanerã masãburi marĩmakũ, Cristode masãbiribodi aãrĩmĩ. ¹⁴ Cristo masãbirimakũ, gwa bueri neõ wajamarĩboko. Musã ĩgūrẽ buremurĩde wajamarĩboko. ¹⁵ Marĩpũ boanerãrẽ masũbi, Cristodere masũbiribodi aãrĩmĩ. ĩgũ irasũ iribirimakũ, gwa: “Marĩpũ Cristore masũdi aãrĩmĩ”, aĩrã, aĩgatorã iribokuyo. ¹⁶ “Boanerã masãbirikuma”, ĩgũsã aĩrĩrĩ diaye aãrĩmakũ, Cristode masãbiribodi aãrĩmĩ. ¹⁷ Cristo masãbirimakũ, ĩgūrẽ musã buremurĩ wajamarĩboko. Irasirirã musã ñerĩ iridea waja, waja opakõãboko dapa. ¹⁸ Diayeta i irasũ aãrĩmakũ, Cristore buremurã boanerã, ĩgūrẽ buremubirinerã peamegue waamurã irirosũ aãrĩbokuma. ¹⁹ Marĩ Cristore buremurã: “Marĩ okarinũrĩ dita ĩgũ merã õãrõ aãrĩrãkoo. Marĩ boadero pũũ masãburire masĩña máa”, aĩrĩ gũnarã, aãrĩpererã masaka nemorõ boporã aãrĩboko.

²⁰ “Cristo boadero pũũ, masãdi aãrĩmĩ”, aĩrĩrĩ gapũ diaye aãrã. Marĩ aãrĩpererã masaka boadero pũũ masãburi dupuyuro masãpũroridi aãrĩmĩ. ²¹ Āsũ aãrã. Neõgorague aãrĩpũroridi Adán ñerĩ iripũroridea waja marĩ masaka aãrĩpererã boamurã dita aãrã. Pũũ Jesucristo õãrĩrẽ iripeodea waja marĩ boadero pũũ masãrãkoo. ²² Marĩ masaka aãrĩpererã Adán parãmerã aãrĩturiarã aãrĩrĩ waja boamurã dita aãrã. Cristoyarã marĩ aãrĩmakũ, marĩ boadero pũũ, Marĩpũ marĩ aãrĩpererãrẽ masũgukumi. ²³ Marĩpũ marĩrẽ keoro masũgukumi. Cristo masãsiadi aãrĩmĩ. Pũũ ĩgũ i mũũgũ dupaturi aarimakũ, marĩ ĩgũyarã aãrĩsĩã, masãrãkoo. ²⁴ Irasũ waamakũ, i mũũ pereakõãrokoo. Irinũrẽ Cristo aãrĩpererã ñerãrẽ: oparãrẽ, dorerãrẽ, turarãrẽ béogukumi. ĩgũ irasiridero pũũ, ĩgũ Pague ĩgũ aãrĩpererã Opũ aãrĩrĩrẽ wiagukumi. ²⁵ ĩgũ wiaburi dupuyuro Marĩpũ Cristore iaturirã aãrĩpererãrẽ béogukumi. ĩgũsãrẽ béoburi dupuyuro Marĩpũ gãamederosũta Cristo aãrĩpererã Opũ aãrĩgukumi. ²⁶ Aãrĩpererã ĩgūrẽ iaturirãrẽ béodero pũũ, boaridere perekũ irigukumi. ²⁷ Marĩpũ ĩgũya werenĩrĩ gojadea pũgue aĩderosũta Cristore aãrĩpererãrẽ doregũ, aãrĩpererire opagũ aãrĩmakũ iridi aãrĩmĩ. Irasũ aĩrĩrõ: “Marĩpũ weka doregũ Cristo aãrĩmĩ”, aĩrĩduaro meta yáa. Marĩputa aãrĩpererire, aãrĩpererãrẽ Cristo dokague pĩdi aãrĩmĩ. ²⁸ Marĩpũ ĩgūrẽ irasiri ododero pũũ, Cristo Marĩpũ magũ ĩgũ aãrĩpererãrẽ doregũ, aãrĩpereri opagũ aãrĩrĩrẽ Marĩpũre wiagukumi. Irasirigũ Marĩpũ aãrĩpereri, aãrĩpererã Opũ aãrĩgukumi.

²⁹ Gaji aãrã. “Boanerã masãbirikuma”, ĩgũsã aĩkerekerepũũ, ¿nasirirã gajerã masaka boanerãya aãrĩburire wãiyebosayuri? ĩgũsã: “Boanerã masãbirikuma”, aĩrã, ĩgũsãya aãrĩburire wãiyebosabiribokuma.

³⁰ Gwa: “Boanerã masãrãkuma”, aĩrĩ bueri waja mũũriku gajerã guare ñerõ iriduama. Guare ĩgũsã ñerõ iriduakerekerepũũ, boanerã masãburire masĩsĩã, irire buenikõã. ³¹ Yaarã, i diayeta aãrã. Marĩ Opũ Jesucristore musã buremumakũ ĩãgũ, yũ burõ usũyáa. Ide diayeta aãrã. Mũũriku: “Masaka yũre wẽjẽkõãrãkuma”, aĩrĩ pẽñãa. ³² Yũ Jesucristoya kerere bueri waja Efesoguere makãñũ marã yéa burõ guarã irirosũ aãrĩrã, yũre ñerõ irima. “Boanerã masãbirikuma”, ĩgũsã aĩrĩrĩ diaye aãrĩmakũ, yũ iroque

bueri waja ñerõ taridea wajamarĩbokuyo. “Boanerã masãbirikuma”, İgüsã ãrĩrĩ diaye ããrĩmakũ, marĩde gajerã irirosũ ãsũ ãrĩ werenĩboko: “Nãka baa, iirirã! Ñamigã boakõãboko. Irasirirã marĩ boaburi dupuyuro marĩ gããmerõ irirã!” ãrĩbokoa.

³³ Gajerã ãrĩgatorire pëbirikõãka! Masaka ãsũ ãrĩ werewũakuma: “Ñerãrẽ wapikurã, mũsã õãrõ iririkurire pirikõãrãkoa”. ³⁴ Irasirirã mũsã dupuyurogue gopeyari merã keoro iriderosũta irika doja! Ñerĩrẽ irinemobirikõãka! Mũsã surãyeri Marĩpũre masĩbea. Mũsãrẽ gũyasĩrĩdoregũ irasũ ãrã.

Boanerã masãburire gojanemodea

³⁵ Gajipoe sugũ ãsũ ãrĩ sërẽñabokumi: “¿Nasiri boanerã masãrãkuri? ¿Naásũperi dupũ oparãkuri?” ãrĩbokumi. ³⁶ Irasũ sërẽñagũ pëmasĩbi ããrĩmi. Marĩ oteri yeri otedero pũrũ, iri yeri puriburi dupuyuro yeba poekague boakõãkoa. Boa, pũrũ puri wirikoa. Boabirimakũ, neõ puri wirimasĩbirikoa. ³⁷ Marĩ oterã, puridiguere ãi otebea. Dupayeri direta otea. Iri yeri trigo yeri ããrĩrõ, o gaji yeri ããrĩrõ ããrĩkoa. ³⁸ Iri yerire marĩ otedero pũrũ, Marĩpũ gapũ İgũ gããmederosũta iri yerire purĩmakũ yãmi. Irasirigũ ojodũka yerire ojodũkañũ waamakũ yãmi. Trigo yerire trigo sari waamakũ yãmi. Irasũ dita yãmi Marĩpũ. ³⁹ ããrĩpererã okari oparã sũrosũ dupũkurã ããrĩbema. Masakaya dupũ, waimũrãya dupũ irirosũ ããrĩbea. Mirãya dupũ, waaiya dupũ irirosũ ããrĩbea. ⁴⁰ ðmarõ marãya dupũ, i ãmũ marãya dupũ irirosũ ããrĩbea. ðmarõ marã õãrĩ dupũ opama. I ãmũ marã, ãmarõ marã irirosũ ããrĩbirikererã, İgũsãde õãrĩ dupũ opama. ⁴¹ Abe ãmũmũ kũmijũrĩ merã asimi. Ñamimũ irirosũ boyobemi. Neñũkãde gajerosũperi gosema. Neñũkãrẽ marĩ İãmakũ, gajerã sĩrũgã goserã deyoma. Gajerã bũro goserã deyoma.

⁴² Marĩ boanerã masãrã ãsũ ããrĩrãkoa. Marĩ boamakũ yãadero pũrũ, marĩya dupũ boarokoa. Pũrũ masãrã, gaji dupũ neõ boabiri dupũ oparãkoa. Irasirirã neõ dupaturi boabirikoa. ⁴³ Marĩya dupũre yãamakũ, boanerãya dupũ boari dupũ, turabiri dupũ daro ããrã. Marĩpũ marĩrẽ masũmakũ, marĩya dupũ õãrĩ dupũ, turari dupũ ããrĩrokoa. ⁴⁴ Marĩya dupũre yãamakũ, marĩya dupũ i ãmũma dupũ ããrã. Marĩ boanerã masãmakũ, marĩya dupũ ãmũgasima dupũ ããrĩrokoa. Irasirirã ãsũ ãrĩ masã. Daporare marĩ i ãmũma dupũre opãa. Pũrũ ãmũgasima dupũre oparãkoa.

⁴⁵ Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Marĩpũ İgũ iripũroridi Adãrẽ okarire sĩdi ããrĩmĩ”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. Adãn pũrũmũ Jesucristo gapũ perebiri okarire sİgũ ããrĩmĩ. ⁴⁶ Marĩ i ãmũma dupũre opapũroria. Pũrũguere ãmũgasima dupũre oparãkoa. ⁴⁷ I ãmũgue ããrĩpũroridi Adãn, nikũ merã irisũdi ããrĩmĩ. İgũ pũrũmũ marĩ Opũ Jesucristo gapũ ãmũgasiguemũ ããrĩmĩ. ⁴⁸ Adãn nikũ merã iridea dupũ dupũkãderosũ marĩ ããrĩpererã nikũ merã iridea dupũ dupũkã. Irasũ ããrĩmakũ, ãmũgasiguemũ Jesucristoyarã ããrĩsĩã, İgũya dupũ irirosũ dupũkurãkoa. ⁴⁹ Adãn nikũ merã irisũdi ããrĩmĩ. Marĩ İgũ irirosũ dupũkã. Pũrũ ãmũgasiguemũ Cristo irirosũ dupũkurãkoa.

⁵⁰ Yaarã, mũsãrẽ ire werea. Marĩrẽ i ãmũma dupũ merã ãmũgasigue Marĩpũ İgũyarãrẽ dorerogue neõ waamasĩña mãa. I ãmũma boaburi dupũ merã ãmũgasigue perebiri okari ããrĩrõguere neõ waamasĩña mãa. ⁵¹⁻⁵² Masaka masĩbirideare daporare mũsãrẽ weregũra. Jesucristo i

ũmũgue dupaturi aariburi dupuyuro aãrĩpererã ĩgũyarã boabirikuma. Jesucristo aariripoe Marĩpũre wereboegũ puridiru puritũnugukumi. Irasũ puriadero pũũ, mata kãrĩ yoberã irirosũ marĩ aãrĩpererã Jesucristore bũremurã gorawayurãkoa. Marĩ boanerã gaji dupũ boabiri dupũ merã masãrãkoa. Irasirirã neõ dupaturi boabirikoã. Okarãde gaji dupũ boabiri dupũ oparãkuma. ⁵³ Marĩpũ marĩya dupũ pereburi dupũre gorawayugukumi, perebiri dupũre opaburo, ãrĩgũ. Marĩya dupũ boaburi dupũre gorawayugukumi, neõ boabiri dupũre opaburo, ãrĩgũ. ⁵⁴ Marĩya dupũ pereburi dupũ, neõ perebiri dupũre gorawayumakũ, marĩ boaburi dupũ, neõ boabiri dupũre gorawayumakũ, Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãrĩderosũta waarokoa. Āsũ ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ iri pũguere: “Marĩpũ boarire bẽokõãmi, dupaturi marĩrẽ neõ boabirikõãburo, ãrĩgũ. ⁵⁵ Marĩ boakõãrãkoa, ãrĩ gũidea pereakõãã”, ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ. ⁵⁶ Marĩ ñerõ iridea waja boamurã dita aãrã. Marĩpũ Moisére doreri pídea merã marĩ ñerõ irideare masĩa. ⁵⁷ Irasũ aãrĩkerepũũ, Marĩpũ marĩ Opũ Jesucristo iridea merã marĩrẽ peamegue waabonerãrẽ taumi. Irasirirã Marĩpũre: “Õãtaria mũ”, ãrĩ, mũyari sĩa.

⁵⁸ Irasirirã, yaarã yũ maĩrã, mũsãrẽ ãsũ ãrĩ weregura. Mũsã marĩ Opũ Jesucristore bũremurĩrẽ neõ piribirikõãka! Gajerã mũsãrẽ ĩgũyare bẽodoremakũ, neõ bẽobirikõãka! Īmũriku ĩgũ moãdorerire õãrõ irinĩkõãka! Ire marĩ masĩa. ĩgũ merã marĩ õãrõ aãrĩrã ĩgũ marĩrẽ moãdorerire irimakũ, marĩ moãrĩ, ubu aãrĩrĩ neõ aãrĩbea.

16

Corinto marã gajerã Jesũre bũremurãrẽ niyeru sĩburi neeõrĩrẽ gojadea

¹ Daporare mũsãrẽ niyeru neeõ, mũsã gajerã Jesũre bũremurãrẽ sĩburire weregura. Yũ gajerã Jesũre bũremurãrẽ Galacia nikũgue aãrĩrãrẽ dorederosũta mũsãde irika! ² Semanariku siuñajãrĩnũ* aãrĩmakũ, aãrĩpererã mũsã gajerã Jesũre bũremurãrẽ sĩburi niyerure dukawa duripĩka! Mẽrõgã oparã mẽrõgã dukawa duripĩka! Waaweyaro oparã waaweyaro dukawa duripĩka! Irasirirã, yũ mũsã pũrogue ejamakũ, mũsã sĩburire opasiarãkoa. ³ Yũ mũsã pũrogue ejagũ, mũsã beyenerãrẽ Jerusalẽgue iriugũkoa. Papera pũgue ãsũ ãrĩ gojagũkoa: “Īsã aãrĩma Corinto marã beyenerã”. Irasũ ãrĩ goja odo, ĩgũsã merã iri pũrẽ, mũsã duripĩ neeõdea niyerure iriugũkoa, Jesũre bũremurã Jerusalẽgue aãrĩrãrẽ sĩdoregũ. ⁴ Mũsã yũre: “Īgũsã merã waamakũ gããmea”, ãrĩmakũ, ĩgũsã yũ merã waarãkuma.

Pablo ĩgũ Corintogue waaburire gojadea

⁵ Yũ mũsã pũrogue waagũ, Macedonia nikũgue waapũrorigũkoa. Irore tariwãgã, mũsã pũro waagũkoa. ⁶ Gajipoe irigu yoaweyaripoe mũsã merã aãrĩgũkoa, o gajipoe irigu puibũre aãrĩpeogũ, aãrĩpeokõãbokoa. Irasirirã mũsã yũ gajerogue waaburire iritamumasĩrãkoa. ⁷ Yũ mũsãrẽ ĩãrĩ dita ĩãtariadũbirikoa. Irasirigũ marĩ Opũ gããmemakũ, yoaripoe mũsã merã aãrĩgũkoa. ⁸ Pentecostés bosenu aãrĩmakũ, õõ Efesogueta taugũkoa dapa. ⁹ Õõguere wãri moãrĩ aãrã. Marĩ Opũya kerere pẽdũarã wãrã aãrĩma. Irasũ aãrĩmakũ, yũ irire weremakũ kãmutadũarãde wãrã aãrĩma.

* **16:2** Jesũre bũremurãya siuñajãrĩnũ, domingo aãrã. Domingo aãrĩmakũ, Jesũs boadigue masãdi aãrĩmĩ. Irasirirã, domingo aãrĩmakũ, ĩgũrẽ bũremurã nerẽnama.

10 Timoteo musā p̄rogue ĩgū ejamakū, ĩgūrē ōārō merā bokatīrī, ōārō us̄yari merā ñeāka! Musā irasirimakū, ĩgū musā merā bujawereri marīrō āārīgukumi. ĩgū yu irirosū marī Op̄yare moāmi. 11 Irasirirā ĩgūrē irasū ĩābéomerāta ōārō merā ĩgūrē iritamuka! Musā irasirimakū, ĩgū yu p̄rogue ōārō us̄yari merā goedujarīgukumi. Gajerā Jesúre b̄remurā merā ḡua ĩgūrē yūrā yāa. Irasirirā, ĩgū ōōgue aariburire iritamuka!

12 Apolore marīyagu Jesúre b̄remugārē musārē ĩāgū waamakū buro gāameadibu. Irasirigu ĩgūrē gajerā Jesúre b̄remurā merā waadoreadibu. Yu waadorekerep̄ru, ĩgū daporare waad̄abemi. P̄ru ĩgūrē gajino iriri marīmakū, musā p̄rogue waagukumi.

Pablo Corinto marārē ōādoretūnudea

13 Ōārō pémasīka! Jesucristore b̄remurīrē neō piribirikōāka! Gūiri marīrō ōārō gūñaturarā āārīka! Marīp̄u turari merā ōārō āārīrikuka! 14 Āārīpereri gajinorē irirā, gajerārē maīrī merā irika!

15 Yaarā, musā masīa. Acaya nikūguere Estéfanas wāikuḡuya wii marā, gajerā iro marā Jesúre b̄remup̄roriburi dupuyuro ĩgūrē b̄remup̄rorinerā āārīma. ĩgūsā, gajerā Jesúre b̄remurārē ōārō iritamuníkōāma. 16 ĩgūsā irirosū irirārē ōārō ĩgūsā dorerire irit̄yaka! Gajerā ĩgūsā merā Jesucristoyare moātaturārē musā ōārō ĩgūsā dorerire irit̄yamakū gāamea yu. 17 Musā merāmarā Estéfanas, Fortunato, Acaico yu p̄rogue ejasiama. ĩgūsā yu merā āārīmakū, buro us̄yāa. ĩgūsā musā yure iritamuboadeare iritamuma. 18 Yure ōārō yūp̄rāk̄makū yāma. Musādere irasūta iriñurā. Musārē gajerā p̄rogue ĩgūsā irirosū irirārē: “Ōārō irirā yāma”, ārī werero gāamea.

19 Asia nikū marā Jesúre b̄remurā musārē ōādorema. Aquila, Priscila, gajerā Jesúre b̄remurā ĩgūsāya wiigue nerēnarāde musārē buro ōādorema. 20 Ōō marā Jesúre b̄remurā āārīpererā musārē ōādorema. Us̄yari merā gāme bokatīrī, ōārō merā mojō ñeānaka!

21 Yu Pablo, yu basi: “Musārē ōādorea”, ārī gojāa.

22 Marī Op̄ure Jesucristore maībino wajamoāsūburo. “Ḡua Op̄u aarika!”

23 Marī Op̄u Jesucristo musārē ōārō iritamuburo. 24 Marī āārīpererā Jesucristoyarā āārā. Irasirigu yu musā āārīpererārē buro maīa. Āsū āārā. Irasūta āārīburo.

Iropāta āārā.

Pablo

2 CORINTIOS

Pablo Corinto marãrẽ õãdoredea

¹ Yn Pablo, marĩyagu Timoteo merã m̄sã Marĩp̄nyarã Corinto marãrẽ, irasũ ããrĩmakũ ããrĩpererã Acaya nikũgue ããrĩrãrẽ õãdoredea. Marĩp̄ny gããmederosũta Jesucristo yure ãgũyare buedoregu pĩmi. ² Marĩp̄ny ããrĩnĩgũ, marĩ Op̄ny Jesucristo m̄sãrẽ õãrõ iritamũ, siuñajãrĩ merã ããrĩrikumakũ iriburo.

Pablo ãgũ ñerõ tarideare gojadea

³ Marĩp̄ny, marĩ Op̄ny Jesucristo Pagũ marĩrẽ bopoñarĩ merã ããmi. ãgũ sugũta marĩrẽ gũñaturamakũ irigu ããrĩmi. Irasirirã ãgũrẽ: “Õãtaria m̄”, ãrĩ, usũyari sĩrã! ⁴ Marĩ ñerõ taririku, Marĩp̄ny marĩrẽ gũñaturamakũ yãmi. Irasirirã gajerã ñerõ tarimakũ ããrã, Marĩp̄ny marĩrẽ gũñaturamakũ iriderosũ marĩde ãgũsãrẽ gũñaturamakũ irimasĩa. ⁵ Marĩde Cristoyarã ããrĩsĩã, ãgũ ñerõ tariderosũ burõ ñerõ taria. Marĩ ñerõ tariro nemorõ Marĩp̄ny Cristo merã marĩrẽ iritamugũ õãrõ gũñaturamakũ irigukumi. ⁶ Gũã Marĩp̄ny m̄sãrẽ taurire gũñaturaburo, ããrã, ñerõ taria. Gũã ñerõ tarimakũ, Marĩp̄ny gũare iritamumi gũñaturari merã tariburo, ããrĩgũ. M̄sã, gũã irirosũ ñerõ tarimakũ, Marĩp̄ny m̄sãdere iritamumasĩmi gũñaturari merã tariburo, ããrĩgũ. ⁷ Gũã ire masĩa. Gũã ñerõ tarirosũ m̄sãde gũã merã ñerõ taria. Irasũ ñerõ tarimakũ, Marĩp̄ny gũare gũñaturamakũ irirosũ m̄sãdere õãrõ gũñaturamakũ yãmi. Irasirirã m̄sã gũñaturari merã ñerõ tariburire gũã masĩa.

⁸ Gũayarã, Asia nikũgue gũare waadeare m̄sãrẽ masĩmakũ gããmea. Gũã iroguere ããrĩrã burõ ñerõ tarirã: “I ñerõ taririre neõ bokatĩbirikoa. Boarãkoa. ⁹ Wẽjẽbéokõãrãkuma”, ãrĩ gũñadibũ. Marĩp̄ny direta gũã gũñaturaburire irasũ ñerõ taribũ. Irasirirã: “Marĩ basi neõ iritamumasĩbirikoa. Marĩp̄ny boanerãrẽ masũgũ sugũta marĩrẽ taumasĩmi”, ãrĩgũñaturabũ. ¹⁰ Gũã burõ wẽjẽduakerepũny, Marĩp̄ny gũare taumi. Irasirirã: “Daporadere, pũruguedere taugũkumi”, ãrĩ burẽmua. ¹¹ Irasirirã m̄sã gajerã merã Marĩp̄nyre gũaya ããrĩburire sãrẽbosarosũta ãgũ gũare iritamumakũ ããrã, wãrã ãgũrẽ: “Pablosãrẽ õãrõ iritamubũ”, ãrĩ, usũyari sĩrãkuma.

Pablo ãgũ Corintogue waadũadideare gojadea

¹² Gũã irideare gũñarã, usũyari merã ããũ ãrĩ gũñãã: “Gũã i ãmũguere Marĩp̄ny ããrõ ããrĩgatori marĩrõ gopeyari merã masakare buebũ”, ãrĩ gũñãã. M̄sãdere irasũta iribũ. Gũã masĩrĩ merã buebiribũ. Marĩp̄ny gũare maĩgũ ãgũ turari merã iritamumi. ¹³ Gũã m̄sãrẽ gojarã, pẽmasĩma õãrõ dita gojabũ, õãrõ pẽmasĩmakũ gããmerã. ¹⁴ Irasirirã gũã m̄sãrẽ gũñarã: “Gũayamarẽ ãgũsã pẽmasĩturabirideare pũrugue õãrõ pẽmasĩrãkuma”, ãrĩ gũñãã. Irasirirã, marĩ Op̄ny Jesús dupaturi aarimakũ, gũã m̄sã iridea merã usũyarosũta, m̄sãde gũã iridea merã usũyarãkoa.

¹⁵⁻¹⁶ Irasũ ããrĩ gũñãgũ, Macedonia nikũgue waagũ m̄sãrẽ ããgũ waapũroridũadibũ. Irasirigu m̄sãrẽ ããtariwãgã, gãme dujari, m̄sãrẽ dupaturi ããbokuyo. Pea yure m̄sã ããrĩ merã usũyamakũ iridũagu, irasiridũadibũ. M̄sã, irasirimakũ, yũ Judea nikũgue waaburire iritamubokuyo. ¹⁷ “Yn m̄sã pũro waagũra”, ããrĩkeregu, ejabirimakũ

ĩārā: “Pablo, gajerā masaka ĩgūsā gāāmerō irirosū iriañumi”, ¿ārĩ gũñarĩ? “Īgũ ārĩderosū iribirañumi”, ¿ārĩ gũñarĩ? ¹⁸ Marĩpu ĩgũ: “Āsũ irigura”, ārĩdeare yāmi. Guade: “Āsũ irirākoa”, ārĩdeare: “Iribirikoa” ārĩrā meta yāa. Irire masĩmi Marĩpu. ¹⁹ Yu, Silvano, irasũ āārĩmakũ Timoteo, Marĩpu magũ Jesucristoyare musārē werebu. Marĩpu: “Yu magũ merā āsũ irigura”, ārĩgũ, diayeta iriguno āārĩmi. “Īgũ merā āsũ irigura”, ārĩ, puru: “Iribirikoa”, ārĩgũ meta yāmi. ²⁰ Irasirigu āārĩpereri Marĩpu masakare: “Āsũ irigura”, ārĩdeare Jesucristo ĩgũ magũ merā iripeokōadi āārĩmi. Īgũ irasirimakũ ĩārā, marĩ Jesucristoyarā Marĩpũre: “Irasũta āārā, mu magũ Jesucristo merā iridea oātaria”, ārĩ, usuyari sĩa. ²¹ Guare, irasũ āārĩmakũ musādere Cristore piro marĩrō buremurā, ĩgũ merā oārō āārĩmakũ irigu, Marĩputa āārĩmi. Īgũta marĩrē beyepĩdi āārĩmĩ Cristoyarā āārĩdoregu. ²² Irasirigu marĩrē ĩgũyarā āārĩrĩrē masĩmakũ iridoregu, Oāgũ deyomarĩgũrē marĩ merā āārĩmakũ iridi āārĩmĩ. Irasirigu āārĩpereri ĩgũ marĩrē sĩburire ĩgũ merā masĩmakũ yāmi.

²³ Marĩpu yu wererire, yu gũñarĩrē masĩmi. Irasirigu yu musā pũroque Corintogware waabirideare diayeta weregura. Musā ñerō iridea waja turidũabi, musā pũroquere waabiribu, musārē bujaweremakũ iribokoa, ārĩgũ. ²⁴ Gua musārē buro doreri merā: “Jesucristore buremurā āsũpero gapu iriro gāamea”, ārĩrā meta āārā. Piro marĩrō musā ĩgũrē oārō buremua. Irasirirā, musārē ĩgũ merā nemorō usuyamakũ gāāmerā, oārō iritamudũaa.

2

¹ Iro dupuyuro yu musārē ĩāgũ ejagu, yu wereri merā musārē bujaweremakũ iribu. Irasirigu: “Dupaturi ĩgūsārē bujaweremakũ iribokoa’, ārĩgũ, daporare ĩgūsārē ĩāgũ waabea”, ārĩ gũñabu. ² Musārē bujaweremakũ irigu, yude bujawerebokoa. Marĩ basi gāme bujaweremakũ irirā, gāme usuyamakũ irimasĩña marĩbokoa. ³ Irasirigu irinũgue musārē su pũ gojabu yu musā pũroque waaburi dupuyuro iririre āmudoregu. Irire āmuburi dupuyuro yu musārē ĩāgũ waamakũ, yure usuyamakũ iriboanerā, yure bujaweremakũ iribokoa. Yu āsũ ārĩ gũñāa: Yu musā merā usuyamakũ, musāde yu merā usuyarākoa. Irasirigu musā merā bujaweredũabi: “Waabea dapa”, ārĩ gojabu. ⁴ Musārē irire gojagu, buro gũñarikuri merā, oārō yujupũrākuri marĩrō merā, buro oreri merā musārē gojabu. Musārē bujawereburo, ārĩgũ meta gojabu. Yu musārē buro marĩrē masĩmakũ iridũagu, gojabu.

Ñerō iridi irideare kātikal ārĩ gojadea

⁵ Sugu musāyagu ĩgũ ñerō iridea merā yure bujaweremakũ irimi. Yu direta irasũ iribirimi. Musādere āārĩpererārē bujaweremakũ iridi āārĩmĩ. Īgũ yure musā nemorō bujaweremakũ irikerepuru: “Īgũrē buro waja moāka!” ārĩgũ meta yāa. ⁶ Musā nerēnarōgue: “Īgũ ñerō iridea waja marĩ merā neō nerēnemobirikōāburo”, ārĩdeare irisiayuro. Irasirigu yu musārē: “Iropāta ĩgũrē waja moāka!” ārĩ gojāa. ⁷ Īgũ ñerō irideare bujawerekeregu, ĩgũrē musā waja moānemomakũ, buro bujawereri merā dujabokumi. Irasirirā ĩgũ ñerō irideare kāti, ĩgũrē iritamuka, gũñaturari merā āārĩburo, ārĩrā! ⁸ Irasirigu yu musārē: “Dupaturi ĩgũrē oārō bokatĩrĩñeāka, musā dupuyurogue maĩderosũta ĩgũrē maĩrĩrē masĩburo, ārĩrā!” ārĩ gojāa. ⁹ Iro dupuyuro musārē gojagu: “¿Diayeta yu dorerire

irirākuri?” āri masīduagu gojabu. ¹⁰ Musā ĩgũ ñerō irideare kätirosũta, yude irire kätia. Yure ñerō iribirikerepuru, musārē iritamudugu: “Īgũ ñerō irideare kätia. Cristo marī ñerō irideare kätigu ĩūrō, irasũ yáa”, āri gojáa. ¹¹ Marī ĩgũ ñerō irideare kätimakũ ĩāgũ, wātēa opu Satanás marirē ñerō iridoredugu marirē tarinugāmasībirikumi. ĩgũ marirē ñerī irimakũ gāamerirē ōārō masīa.

Pablo: “Troague āārīgũ gũñarikubu”, āri gojadea

¹² Yu Troas wāikuri makāgue Jesucristoya kerere buegu ejamakũ, marī Opu Jesucristo wārā iroque āārīrārē iri kerere pēduamakũ iridi āārīmī. ¹³ Irasũ āārīkerepuru, marīyagu Titore bokabirisīā, buro bujawere gũñarikubu. Irasirigu iro marārē: “Waagú yáa”, āri, Macedonia nikūgue ĩgūrē āmagú waabu.

Cristoyarā wātī ñerō iridorerire tarinugāmasīma, āri gojadea

¹⁴ Yu gũñarikukeregu, Marīpuru: “Mu yure ōārō iritamunía”, āri, usuyari sīa. Marī Jesucristoyarā āārīmakũ, Marīpu marirē ĩgũ iritamurī merā āārīpereri wātī ñerō iridorerire tarinugāmasīmakũ yāmi. Marī Jesucristoya kerere bueri merā masakare ĩgūyamarē masīmakũ yāmi. Sūrōrī āārīpererogue sūrō seyaro irirosũ āārīpererogue marārē masīmakũ yāmi. ¹⁵ Āsũ āārā. Marīpu, marī Jesucristoya kerere were, ĩgūyare iritayamakũ ĩāgũ, ōārī sūrōrī ĩgūrē sīdea soemurī merā usuyarosũ, marī merā usuyami. Sūrōrīrē ĩgũ ĩūrō soenumakũ sūrō seyarosũ, marī noó waaró marī Jesucristoyarā āārīrīrē ĩgũ taumurārē, peamegue waamurādere masīmakũ yāmi. ¹⁶ Peamegue waamurā Jesucristoya kerere marī weremakũ pérā, ĩgūrē gāāmebiri waja iroque wajamoāsūburire masīma. Jesucristo taumurā gapu iri kerere marī weremakũ pé buremurā, Marīpu puro ĩgũ merā āārīburire masīma. Marī basi iri kerere ōārō weremasībea. Marīpu iritamurī merā irire ōārō weremasīa. ¹⁷ Wārā gajerā Marīpuyare buegorenarā, niyeru direta wajatadugama. Gua gapu ĩgūsā irirosũ iribeaa. Gua Cristore moāboerā, Marīpu iriunerā ĩgũ ĩūrō ĩgũ weredoredeare gopeyari merā wereaa.

3

Marīpu Jesucristo iridea merā: “Ōārō irigwara musārē”, ārīrīrē gojadea

¹ Gua musārē irire ārīrā, dupaturi gua basi ōārō wenerīrā meta yāa. Gajerā buerimasā musā puro ejaburi dupuyuro ĩgūsā buenerārē su pappera pūgue ĩgūsā buerire: “Keoro āārā”, ārīrīrē gojadoreñurā. Irasirirā musā puro ejarā, iri pūrē musārē wiañurā. Musā guare masīsīāa. Irasirirā gua ĩgūsā irirosũ musārē iri pūnorē iriubea. Irasũ āārīmakũ gajerogue buerā waamurā, musārē iri pūnorē gojabosadorebea. ² Gua iri pūnorē gāāmebea. Musā, gua Jesucristoya kerere weremakũ pérā, ĩgūrē buremu, ĩgūyare irinugābu. Masaka, musā irasirimakũ ĩārā, gua buerire: “Keoro āārā”, āri masīrākuma. Guade gua gũñarīgue musārē: “Diayeta Jesucristore buremu, ĩgūyare iritayarā yāma”, āri masīa. Musā irasiriri merā masaka guare: “Ōāgorama”, āri masīrākuma. Guayamarē gojadea pū merā masīrōsũ irire masīrākuma. ³ Jesucristo, gua ĩgūya kerere weremakũ, musārē ĩgūrē buremu, ĩgūyare iritayamakũ iridi āārīmī. Irasirirā masaka musā ĩgūyare iririre ĩārā, ĩgūyarā musā āārīrīrē gojadea pū merā masīrōsũ masīrākuma. Irasirirā musā Cristo gojadea pū irirosũ āārā.

Irire masĩdoregũ, papera pũgue gojadi merã gojabiridi ããrĩmi. Marĩpu okanĩgũ gããmerõsũta Ôãgũ deyomarĩgũ turari merã musãya gũñarĩgue: “Ìgũ iritamurĩ merã gua ãsũ ããrĩrikua”, ãrĩ masĩmakũ yãmi. Irasirigu, iripoegue Marĩpu Moisere Ìgũ dorerire pídeare ùtã majĩrĩgue gojaderosũ iribiridi ããrĩmĩ.

⁴ Gua Cristo iritamurĩ merã Marĩpure gũñaturasĩã, musãrẽ irire gojãa. ⁵ “Gua masĩrĩ merã i moãrĩrẽ yãa”, neõ ãrĩmasĩbea. Marĩpu iritamurĩ merãta Jesucristoya kerere werea. ⁶ Irasirigu guare iri kerere, Ìgũ masakare: “Ôãrõ irigura musãrẽ”, ãrĩrĩrẽ õãrõ buemakũ yãmi. Iri kere, iripoegue Marĩpu Moisere Ìgũ doreri pídea irirosũ ããrĩbea. Marĩpu Jesucristo iridea merã, Ôãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã marĩrẽ Ìgũ merã õãrõ ããrĩmakũ iriri kere ããrã. Neõ sugũ Ìgũ dorerire iripoegu mámi. Irasirirã marĩ irire iripeobiri waja peamegue waamurã dita ããrĩbokoã. Ôãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merãta Marĩpu merã õãrõ ããrĩmasĩã.

⁷ Marĩpu Moisere Ìgũ doreri pídeare ùtã majĩrĩgue gojagu, Ìgũ ããrĩrõgue gosewasiriri waamakũ iridi ããrĩmĩ. Irasiriro Moiseya diapu Marĩpu gosewasiriri merã kũmijũdero ããrĩbũ. Iri gosewasiriri peredijakerepuru, Israel bumarã Ìgũrẽ ìãmeétumasĩbirinerã ããrĩmã. Marĩpu buro gosewasiriri merã deyoa, Moisere iri doreri pídea ããrĩkerepuru, iri doreri, masakare Ìgũsã irire iripeomasĩbiri waja peamegue waamurã dita ããrĩmakũ iridero ããrĩbũ. ⁸ Irasirigu Marĩpu iri doreri merã iridea nemorõ, Ìgũ Ôãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã marĩrẽ Ìgũ merã õãrõ ããrĩmakũ iriri õãtaria. ⁹ Marĩpu, masaka Moisere Ìgũ doreri pídeare iripeobiri waja Ìgũsãrẽ: “Wajamoãgura”, ãrĩkerepuru, õãgoradero ããrĩbũ. Iri nemorõ, Marĩpu Jesucristo iridea merã marĩrẽ: “Ôãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ìãrĩ, õãtaria. ¹⁰ Irasiriro Marĩpu Moisere Ìgũ doreri pídea õãrĩ ããrĩkerepuru, Jesucristoya kere gapu, iri nemorõ õãtaria. Iri kere, iri dorerire ubu ããrĩrĩ dujamakũ yãa. ¹¹ Marĩpu buro gosewasiriri merã Moisere Ìgũ dorerire pikerepuru, iri pereburi ããrĩdero ããrĩbũ. Jesucristo Ìgũ iridea merã marĩrẽ tauri kere gapu õãtaria. Neõ ubu ããrĩrĩ ããrĩbirikoa. Neõ perebirikoa.

¹² Irasirirã gua irire masĩsĩã, gũiro marĩrõ merã pemasĩma õãrõ musãrẽ Jesucristoya kerere werea. ¹³ Iri kere, Marĩpu Moisere Ìgũ doreri pídea perederosũ neõ perebirikoa. Irasirirã gua iri kerere wererã, Moisés iriderosũ irirã meta yãa. Moisés Marĩpu merã ããrĩdero puru, Ìgũya diapu Marĩpu gosewasiriri merã kũmijũdero ããrĩbũ. Israel bumarã iri gosewasiriri peredijarire masĩrĩ, ãrĩgũ, Ìgũya diapure suriro gasiro merã buuadi ããrĩmĩ. ¹⁴ Moisés irasirimakũ, iri gosewasiriri peredijarire masĩbiriderosũ, Marĩpu doreri Ìgũrẽ pídeare: “Ãsũ ãrĩduaro irikoa”, ãrĩ pemasĩbirinerã ããrĩmã. Daporaguedere Israel bumarã irire buerã, pemasĩbema dapa. Cristoyarã dita irire pemasĩma. ¹⁵ Daporaguedere Israel bumarã Marĩpu Moisere Ìgũ doreri pídeare bukererã, pemasĩrĩ marĩrõ buema. ¹⁶ Sugũ masakũ marĩ Opure buremunugãmakũ, marĩ Oputa Ìgũyare pemasĩmakũ yãmi. ¹⁷ Marĩ Opu, Ôãgũ deyomarĩgũ merã suguta ããrĩmi. Irasirirã, Ôãgũ deyomarĩgũ marĩ merã ããrĩmakũ: “Marĩpu Moisere Ìgũ doreri pídeare marĩ tarinugãdea waja marĩrẽ wajamoãgukumi”, ãrĩ gũñabea. ¹⁸ Irasirirã marĩ Opuyarã ããrĩsĩã, marĩ Opu õãtarĩgũ ããrĩrĩrẽ masĩã. Gajerãde marĩ Ìgũyarã ããrĩrĩrẽ masĩma. Irasirigu marĩrẽ Ìgũ õãgũ ããrĩrõsũ ããrĩmakũ gããmegũ, ããrĩpereri marĩ okarinurĩrẽ

gorawayumakū yámi. Marī Opu, Ōāgū deyomarīgū merā suguta āārīmi. Īgāta marīrē irasū yámi.

4

¹ Marīpu guare bopoñarī merā Īāgū, guare Jesucristoya kerere weremurāre pidi āārīmi. Irasirirā piriro marīrō gūñaturari merā masakare iri kerere werea. ² Guyasiūrō iririre, masaka Īāberogue ñerī iririre doogorāa. Ārīgatori merā buebea. Marīpuya werenīrīrē gorawayuro marīrō buea. Marīpu ĩūrō diayema āārīrī direta pēmasīma ōārō masakare werea, āārīpererā guare: “Keoro buema”, ārīburo, ārīrā. ³ Peamegue waamurā dita Marīpu Jesucristo iridea merā masakare tauri kerere gua wererire pēmasībema. ⁴ Īgūsā Jesucristore bāremubiri waja, wāti i ūmu marā ñerā opu Īgūsārē iri ōārī kerere pēmasībirimakū yámi. Koye Īāmerā sīāgorire Īāmasīmerā irirosū āārīmakū yámi. Irasirirā Cristo ōātarigu āārīrīrē Īāmasībema. Cristo, Marīpu āārīrikurire opagu, Marīputa āārīmi. ⁵ Gua Jesucristoya kerere wererā, masaka guare ōārō gūñaburo, ārīrā meta yáa. Īgūsārē: “Jesucristo marī Opūta āārīmi. Īgūrēta bāremurō gāāmea”, ārī werea. Guayamarē wererā: “Jesús guare maīgū Īgūyare weredoredea merā gua māsārē moāboerā irirosū māsārē iritamurā yáa”, ārī werea. ⁶ Neōgoraguere āārīperero i ūmugue naītīārō āārīmakū, Marīpu: “Boyori waaburo”, ārīrī merāta boyori waamakū iridi āārīmi. Īgāta iriderosū marīya gūñarīgue boyori āārīmakū yámi. Irasirigu marīrē Īgū ōātarigu āārīrīrē masīmakū yámi. Marī Jesucristo ōātarigu āārīrīrē masīrā, Marīpu ōātarigu āārīrīdere masīa.

Jesucristore bāremurā Marīpu merā ōārō āārīma, ārī gojadea

⁷ Gua Marīpu ōātarigu āārīrīrē masīrā, diarisoro ubu āārīrī soro, ōātariri opari soro irirosū āārā. Irasirirā gajerā, gua Marīpuya kerere weremakū pérā: “Marīpu turatarigu iritamurī merāta marīrē Īgūyare werema Īgūrē bāremuburo, ārīrā”, ārī gūñarākuma. ⁸ Gua noó waaró ñerō tarikerepuru, Marīpu iritamumi, gajerā guare Īgūyare wererire pirimakū iribirikōāburo, ārīgū. Irasirirā: “¿Naásū waarokuri?” ārī gūñarikukererā: “Marīpu marīrē iritamubirikumi”, ārī gūñabea. ⁹ Gajerā guare ñerō irikerepuru, Marīpu guare koregu neō béowāgābemi. Īgūsā guare wējēduarā pámeépikerepuru, Marīpu Īgūsārē guare wējēdorebemi. ¹⁰⁻¹¹ Jesús i nikūgue āārīmakū, masaka Īgūrē wējēma. Irasirirā gua Īgūyarā āārīrī waja āārīpereri gua okarinurīrē āārīpererogue gua noó waaró guadere wējēduama. Marīpu gapu Jesúre dupaturi okamakū iridi āārīmi. Irasirigu, gua boaburi dupare opakerepuru, guare Jesús okari sīrīrē opamakū yámi gajerā irire masīburo, ārīgū. ¹² Irasirirā gua Jesúya kerere wereri waja gajerā guare wējēma goero āārīkerepuru, māsā gapu iri kerere bāremurā, Marīpu puro peregiri okari opamurā āārā.

¹³ Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Yu Marīpūre bāremubu. Irasirigu Īgūyare werebu”. Guade irasūta bāremua. Irasirirā Īgūyare werea. ¹⁴ Ire masīa. Marīpu, marī Opu Jesúre boadiguere masūdi āārīmi. Īgūrē masūderosūta marī Jesúyarā āārīmakū, marīdere masūgukumi. Irasirigu marīrē Īgū purogue āimurīagukumi Īgū merā āārīdoregu. Gua irire masīsā, māsārē Īgūyare werea. ¹⁵ Irasirirā māsārē iritamuduarā māsā ōārō āārīburire i āārīpererire irirā ñerō taria. Wārā

gajerādere gua wererire pérã Marĩpu Jesús merã õãrõ iririre masĩmakũ gããmerã, irasũ yáa. Irire masĩrã, ĩgũrẽ: “Õãtaria ma”, ãrĩ, usuyari sĩrãkuma.

¹⁶ Irasirirã gua ñerõ tarikererã, piriro marĩrõ gũñaturari merã masakare ĩgũyare werea. Æmarĩku guaya dupũma turari perewãgãkerepuũ, Marĩpu guare gũñaturamakũ yámi. ¹⁷ Irasirirã gua Jesũya kerere wereri waja gua daporare ñerõ taririre, Marĩpu puũgue guare iriburire ãsũ ãrĩ gũñãa: “Marĩ ñerõ tariri, pereburi ããrã. Marĩpu puũgue nemorõ õãrĩ iriburi gapũ neõ perebirikoa. Bũro usuyari merã ĩgũ puũro ããrĩnikõãrãkoa”. ¹⁸ Daporare gua i nikũmarẽ ĩãrĩrẽ gũñarikũbea. Æmũgasima ĩãña marĩrĩrẽ, irogue Marĩpu merã ããrĩburire gũñãa. Gua daporare i nikũmarẽ ĩãrĩ, pereakõãrokoa. Æmũgasima ĩãña marĩrĩ gapũ ããrĩnikõãrokoa.

5

¹ Marĩ ire masĩa. Marĩya dupũ, marĩya wii irirosũ ããrã. Wii irirosũ marĩya dupũ boamakũ, Marĩpu gaji wii marĩrẽ sĩrõsũ gaji dupũ Æmũgasima dupũre sĩgũkumi. Iri dupũ, masaka iridea dupũ meta ããrĩrokoa. Irasiriro neõ boabiri dupũ ããrĩrokoa. ² Marĩ i nikũma dupũre oparã yũpuũrãkaturabiri, bujawereri merã ñerõ taria. Maama wii marĩ õãrõ ããrĩburi wiire bũro opadũarosũ, Æmũgasima dupũre bũro gããmea. ³ Surĩro maamañerẽ sãñadũarosũ iri dupũre gããmea. Surĩ marĩrã ããrĩdũamerã irirosũ, dupũ marĩrã ããrĩdũabea. ⁴ I nikũma dupũre oparã yũpuũrãkaturabiri, gũñarikũ, ñerõ taria. Ñerõ tarikererã, marĩya dupũ, boaburi dupũre beodũarã meta yáa. Maama dupũ, neõ boabiri dupũ gapũre bũro opadũãa. Iri dupũre oparã, Marĩpu puũro ĩgũ merã ããrĩnikõãrãkoa. ⁵ Marĩpu marĩrẽ maama dupũre opamurã ããrĩmakũ iridi ããrĩmi ĩgũ puũro õãrõ ããrĩburo, ãrĩgũ. Marĩrẽ irire masĩburo, ãrĩgũ, Õãgũ deyomarĩgũrẽ marĩ merã ããrĩdoregũ sĩdupuyudi ããrĩmi.

⁶ Irasirirã Marĩpu gũñaturanĩkõãa. Ire masĩa. Marĩ i nikũma dupũkarã, marĩ Opũ puũro ããrĩbea. ⁷ ĩgũrẽ ĩãbirikererã: “Diyeta ĩgũ ãrĩderosũta irigũkumi”, ãrĩ buremurĩrẽ neõ piribea. ⁸ Gũñaturari merã marĩya ããrĩburire ãsũ ãrĩ gũñãa: “Marĩ boarã, i nikũma dupũre beorã, marĩ Opũ puũro bũro usuyari merã ããrĩrãkoa. Irire bũro gããmea marĩ”. ⁹ Irasirirã marĩ Opũre marĩ merã usuyamakũ iridũarã, i nikũgue ããrĩrã, o ĩgũ puũro ããrĩrã, ĩgũ gããmerĩrẽ iridũãa. ¹⁰ Marĩ Cristo puũro guare waamakũ, marĩ ããrĩpererãrẽ ĩgũ diaye nĩdoregũkumi marĩ i nikũgue ããrĩrã irideare werebu. Irasirigu, marĩ õãrĩ irideare, o ñerĩ irideare keoro weregũkumi. Marĩ, ĩgũ irasiriburire masĩrã, ĩgũ gããmerĩrẽ iridũãa.

Marĩpu merã õãrõ ããrĩrĩmarẽ gojadea

¹¹ Irasirirã gopepyari merã marĩ Opũ Jesucristore buremua. Gua masakare ĩgũsã ĩgũrẽ buremumakũ gããmerã, ĩgũyare werea. Marĩpu gua iririre masĩmi. Yu, musãdere gua iririre: “Õãrõ yáma”, ãrĩ masĩmakũ gããmea. ¹² Yu musãrẽ gojagu, dupaturi guayamarẽ: “Õãgorãa”, ãrĩ gojagu meta yáa. Guare õãrõ masĩ, usuyari merã gũñaburo, ãrĩgũ, musãrẽ gojãa. Gajerã buerimasã: “Gajerã nemorõ õãrã ããrã”, ãrĩ gũñarã, masaka ĩũrõ direta õãrã irirosũ ããrĩma. ĩgũsã ããrĩrikuri gapũre pẽmasĩbema. Guare: “Keoro buebema”, ãrĩ werewũamakũ, musã ĩgũsãrẽ õãrõ yũpuũrãkoa. ¹³ Gajerã gua iririre ĩãrã: “Niãsũrã yáma”, ãrĩ ĩãkerepuũ, niãsũrã meta yáa. Marĩpu gããmerĩrẽ irirã, irasũ yáa. Pẽmasĩrĩ merã musãrẽ iritamurã

yáa. ¹⁴ Cristo suguta marí ããrĩpererãrê maĩgũ marí ñerĩ iridea waja marĩrê boabosadi ããrĩmĩ. Irasirirã marí ããrĩpererã ĩgũ merã boanerã irirosũ dujabũ. Gũa irire gũñarã: “Diayeta ããrã”, ãrĩ gũñãa. Irasirirã ĩgũyare piriro marĩrõ yáa. ¹⁵ ããrĩpererã marí ñerĩ iridea waja marĩrê boabosadi ããrĩmĩ, marí gããmerõ irinembirikõãburo, ãrĩgũ. Marí õãrõ ããrĩburire marĩrê boabosa, masãdi ããrĩmĩ ĩgũ gããmerĩrê iridoregũ. ¹⁶ Irasirirã ĩgũrê masĩsĩã, i ãũmũ marã ĩgũrê masĩmerã gajerãrê werewũari merã ĩãrã irirosũ neõ ĩãbea. Iripoeguere yũ ĩgũrê: “Ubu ããrĩgũ, i nikũmuta ããrĩmĩ”, ãrĩ ĩãunabu. Dapora gapure ĩgũrê masĩa. ¹⁷ Marí Cristoyarã ñajãmakũ, Marĩpũ marĩrê maama ããrĩrikurire opamakũ iridi ããrĩmĩ. Irasirirã marí ĩgũyarã ããrĩburi dupuyurogue ããrĩrikũunaderosũ neõ ããrĩbea.

¹⁸ Marĩpũ marĩrê iri ããrĩpererire irasiridi ããrĩmĩ. Iripoeguere marí, Marĩpũ merã õãrõ ããrĩbiriunanerã ããrĩbũ. Irasirigũ Marĩpũ, Cristo boari merã marĩrê ĩgũ merã õãrõ ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. ããrĩpererã irasũ ããrĩmakũ gããmegũ, guare ĩgũya kerere weredoregũ pídi ããrĩmĩ. ¹⁹ Iri kere ãsũ ãrã: “Marĩpũ, Cristo boari merã ããrĩpererã i ãũmũ marãrê ĩgũ merã õãrõ ããrĩburire pídi ããrĩmĩ. ĩgũsã ñerõ iridea wajare peremakũ iridi ããrĩmĩ”. Irasirigũ ããrĩpererãrê ĩgũ merã õãrõ ããrĩmakũ gããmegũ, guare iri kerere weredoregũ pídi ããrĩmĩ. ²⁰ Irasirirã Cristore wereboerã ĩgũ iriunerã ããrã. Gũa ĩgũyare wererã, Marĩpũ ĩgũ basi masakare wereboderosũta gũa ĩgũsãrê ãsũ ãrĩ werea: “Cristore wereboerã ĩgũyare wererã yáa. Irasirirã musãrê: ‘Marĩpũ merã õãrõ ããrĩka!’ ” ãrĩ werea. ²¹ Cristo neõ ñerĩ iribirikerepũrũ, Marĩpũ, marí ñerĩ iridea waja marĩrê wajamoãboderosũ ĩgũrê iridi ããrĩmĩ marĩrê Cristoyarã ããrĩdoregũ. ĩgũ gããmerõsũta ĩgũ irirosũ marĩrê diaye irirã ããrĩdoregũ, irasiridi ããrĩmĩ.

6

¹ Gũa Marĩpũyare moãrã ããrĩsĩã, turaro merã musãrê: “Marĩpũ Cristo merã musãrê õãrõ iritamudeare ubu ããrĩrĩrê irirosũ ĩãbéobirikõãburo, ãrĩrã, ĩgũyare irinikõãka!” ãrĩ werea. ² Marĩpũ ĩgũyare werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ:

Yũ musãrê: “Õãrõ iritamugũra”, ãrĩdeare iriripoe ããrĩmakũ, musã sêrêrĩrê pébũ. Yũ tauripoe ããrĩmakũdere musãrê iritamubũ, ãrĩdi ããrĩmĩ. ³ Irasirirã gũa wererire õãrõ péka! Daporare masaka Marĩpũre: “Yũre iritamuka!” ãrĩ sêrêrãrê ĩgũ péduaripoe ããrã. Daporare ĩgũrê: “Yũre tauka!” ãrĩ sêrêrãrê ĩgũ taudũaripoe ããrã, ãrĩ werea.

³ Gũa Marĩpũyare buerire ñerõ werenĩrĩ, ãrĩrã, gũa neõ sugũnorê ñerõ iribeã, ĩgũyare piribokumi, ãrĩrã. ⁴ ããrĩpereri gũa iriri merã Marĩpũre moãboerã ããrĩrĩrê gajerãrê masĩmakũ gããmerã, ãsũ gapũ yáa. ĩgũyare buegorenarã, ñerõ taririre, gũa gããmerĩrê opabirire, ñerõ guare waarĩre õãrõ merã gũñatura, bokatũa. ⁵ Gajipoere gajerã guare tárãma. Peresugue biadoboma. Gajipoere wãrã masaka nerê, guari merã gainĩma guare wêjêduarã. Gajipoere bũro poyari merã moãbũ. Kãrĩrõ marĩrõ, uaboari merã moãbũ.

⁶ Gũa Marĩpũre moãboerã ããrĩrĩrê masakare masĩmakũ gããmerã, idere yáa. ĩgũsãrê ĩgũyare buerã, õãrĩ direta iridũari merã, diayema ããrĩrĩ masĩrĩ merã, bopoñarĩ merã, iritamudũari merã, Õãgũ deyomarĩgũ guaguere ããrĩrĩ merã, diaye maĩrĩ merã, ⁷ diayema ããrĩrĩrê wereri merã,

Marĩpu turari merã buea. Sugũ masakũ ĩgũ mojókũri merã ĩgũ merã gãmekẽãduagure kãmuta tarinũgãgũ irirosũ gũa diayema iriri merã ñerĩre kãmuta tarinũgãa. ⁸ Gũa masakare buemakũ, surãyeri gũare buremurĩ merã ĩãma. Gajerã gũare buremubema. Surãyeri gũare õãrõ werenĩma. Gajerã gũare ñerõ werenĩma. Diayema ããrĩrĩre gũa werekererũ: “Ãrĩgatori merã buema”, ãrĩma. ⁹ Gajerã gũare ĩãmasikererã: “Ubu ããrĩã ããrĩma”, ãrĩsĩã, ĩãmasĩmerã irirosũ ĩãma. Gũa noó waaró gajerã gũare wẽjẽduakererũ, okãa dapa. Gũare burõ wajamoãkererã, wẽjẽbema. ¹⁰ Gũa bujawereri merã ããrĩkererã, usũyanĩkõãa. Boporã ããrĩkererã, gũa buerire pãrãrẽ wajaparire opamakũ irirosũ yãa. Wãri i umumarẽ opabirikererã, Marĩpu merã ããrĩpereri õãrĩrẽ opãa.

¹¹ Gũayarã Corinto marã, gũa musãrẽ gojarã, gũa gũñarĩrẽ diayeta gojãa. Musãrẽ gũa burõ maĩrĩrẽ masĩmakũ gããmea. ¹² Gũa musãrẽ maĩrĩrẽ neõ piribea. Musã gapũ gũare maĩturabea. ¹³ Irasirigũ sugũ ĩgũ pũrãrẽ wererosũ, musãrẽ ãsũ ãrĩ weregũra. Yũ musãrẽ diaye maĩrõsũta yudere maĩka!

Marĩpu okanĩgũ marĩ merã ããrĩmi, ãrĩ gojadea

¹⁴ Cristore buremumerã merã sũrosũ ããrĩbirikõãka! Sugũ õãrĩrẽ irigũ, ñerĩrẽ irigũ merã õãrõ gãmesuribemi. Boyorogue ããrĩã irirosũ Marĩpure masĩrã, naĩtĩãrõgue ããrĩã irirosũ Marĩpure masĩmerã gãme wapikũmasĩbema. ¹⁵ Cristo, wãtẽa opu merã sũrosũ gũñarĩbemi. Cristore buremugũ, Cristore buremubi merã sũrosũ gũñarĩrẽ opabemi. ¹⁶ Marĩpure buremurĩ wii ĩgũ ããrĩrĩ wii, masaka ĩgũsã buremurĩ keori weadeare pĩburi wii ããrĩbea. Marĩ, Marĩpu okanĩgũya wii irirosũ ããrĩsĩã, ĩgũ direta buremua. ĩgũya wiigũe ããrĩrõsũta marĩ merã ããrĩmi. ĩgũya werenĩrĩ gojadea pũgue irire ãsũ ãrĩ weredi ããrĩmi:

Yũ ĩgũsã merã ããrĩgũ, ĩgũsã watopegue ããrĩnĩkõãgũkoa. Yũ ĩgũsã Opu ããrĩgũkoa. ĩgũsã, yaarã ããrĩrãkuma, ãrĩdi ããrĩmi.*

¹⁷ Irasirigũ marĩ Opu ãsũ ãrĩnemodi ããrĩmi:

Ñerõ iririkũrãrẽ wapikũnemobirikõãka! ĩgũsã ñerĩ iririre iribirikõãka! ĩgũsã irirosũ ñerĩ iribirimakũ, yũ musãrẽ õãrõ bokatĩrĩñeã, wapikũnĩkõãgũkoa.*

¹⁸ Yũ, Musãpu ããrĩgũkoa. Musã yũ pũrã ããrĩrãkoa, ãrĩdi ããrĩmi marĩ Opu ããrĩpererã nemorõ turagũ.*

7

¹ Yaarã yũ maĩrã, musãrẽ ire werea. Marĩ, i Marĩpu ãrĩdeare pãrã, ããrĩpereri ñerõ iririre, ñerĩ gũñarĩdere pirirã! Irasirirã gopepyari merã ĩgãrẽ buremu, ĩgũ gããmerĩ direta irinĩrã!

Pablo, Corinto marã gũñarĩ gorawayudeare gojadea

² Gũare maĩka! Gũa musãrẽ neõ poyanorẽbiribu. Gũa bueri merã musãrẽ ñerõ irimakũ iribiribu. Neõ sugũnorẽ musã merãmurẽ ãrĩgatori merã ĩgũyare ãĩabiribu. ³ Yũ irire irasũ ãrĩgũ: “Musã gũare ñerõ werenĩdea waja opãa”, ãrĩgũ meta yãa. Gũa musãrẽ burõ maĩrĩ merã gũñania. Yũ irire musãrẽ weresiabu. Irasirirã marĩ okarã, o boarã, surõ merãta ããrĩnĩrãkoa. ⁴ Yũ, musã õãrõ iriri kerere pẽgu: “Diayeta yãma”, ãrĩ gũñãa. Irasirigũ ñerõ tarikeregũ, gũñatura, burõ usũyãa.

⁵ Gwa Macedonia nikūgue ejarāgueta neō siuñajārī bokabiribu. Noō waarō ñerō taribū. Gajerā gwa merā gāme guaseodūama. Musārē gwa buenerārē gūñarā, buro gūñarikūbū. ⁶ Marīpu, bujawereri merā āārīrārē gūñaturamakū irigū gapu Tito gwa pūroge ejari merā guare gūñaturamakū irimi. ⁷ Īgū gwa pūroge ejari diretta usuyabiribu. Musā Īgārē gūñaturamakū irideare Īgū weremakū pérā, buro usuyabū. Musā yure ĩaduarire, musā yure werewuadeare bujawereri merā āārīrārē, musā yure gūñarikūrire guare weremi. Yu irire pégu, buro usuyanemobū.

⁸ Yu musā ñerō irideare musārē gojadupuyudea pū merā yoaweyaripoe bujaweremakū iribu. Irasirigu: “Yu gojabirimakū oāboyo”, āri gūñabū. Irasū āri gūñakeregu, daporare: “Yu irire gojamakū oāgorabu”, āri gūñāa. ⁹ Irasirigu daporare usuyagu, musā bujaweredeare usuyagu meta yāa. Yu musārē gojadea pūrē buedero paru, musā ñerō irideare gūña, Marīpu gāamerōsūta bujawereyuro. Musā gūñarīrē gorawayu, ñerō iririre piriyuro. Iri gapu yure usuyamakū yāa. Musārē bujaweremakū irikeregu, neō poyanorēbiribu. ¹⁰ Marī ñerō irideare gūñarā, Marīpu gāamerōsūta bujawere, marī gūñarīrē gorawayu, ñerī iririre pirirā, peamegue waabonerā tausūrākoa. Gajerā i ūmu marā Jesúre buremumerā gapu Īgūsā ñerō irideare bujawerekererā, Īgūsā gūñarīrē neō gorawayubema. Ñerī iririre piribema. Irasirirā peamegue waamurā āārīma. ¹¹ Musā gapu musā ñerō irideare gūñarā, Marīpu gāamerōsūta bujawereyuro. Irasirirā musā iririre gopeyari merā gūñanugāyuro. Musā ñerō irideare piririre gajerārē buro masīmakū gāameyuro. Musā ñerō irideare gūñariku, buro bujawere, gūiyuro. Irasirirā yure buro ĩadūayuro. Ñerī irigure wajamoāyuro, Īgū ñerō irideare dupaturi iribirikōāburo, ārīrā. Āārīpereri musā irasiriri merā musā daporare diaye irirā āārīrārē guare ĩmuu. ¹² Irasirigu yu musārē gojadupuyugu, ñerō iridire Īgū ñerō irididere iritamudūagu iribu. Musādere iritamubu, iri pūrē gojabū, Marīpu ĩūrō guare musā oārō gūñarīrē masīburo, ārīgū. ¹³ Irasirirā musā guare gūñaturamakū yāa.

Irasū āārīmakū musā Titore oārō bokatīrīñeārā Īgūrē usuyamakū iriyuro. Gwa irire pérā, musā merā usuyadero nemorō usuyanemobū. Musā Īgārē oārō āārīrikumakū iriyuro. ¹⁴ Tito musā puo waaburi dupuyuro yu musā merā usuyarire Īgūrē werebū. Īgū iroge ejamakū, yu ārīderosūta Īgūrē oārō iriyuro. Irasirigu yu Īgūrē weredeare guyasīrībea. Gwa musārē diayema āārīrī directa wererosūta gwa Titore musāyamarē weredeade diayeta āārībū. ¹⁵ Musā pūroge Īgū ejamakū, āārīpererā buremurī merā Īgūrē oārō bokatīrīñeāyuro. Goepeyari merā Īgū dorerire iriyuro. Musā irasirideare gūñagū, musārē maīdero nemorō maīnemomi. ¹⁶ Yu, musā oārō iririre masīsā, “Oārō yāma”, āri, buro usuyāa.

8

Gajerārē Īgūsā gāamerīrē sīburimarē gojadea

¹ Guayarā, gwa musārē ire masīmakū gāāmea. Marīpu Jesúre buremurī buri marārē Macedonia nikūgue āārīrārē oārō iritamumi. ² Īgūsā buro ñerō tarikererā, gajerārē iritamuma. Buro bopokererā, Īgūsāya niyerure maīrō marīrō, buro usuyari merā Īgūsārē sīburire neeōnama. ³ Īgūsā gāamerō āārīpereri Īgūsā sīrō bokatīūrō sīkererā, sīnemona. Yu, Īgūsā

irasirideare masĩa. Irasirigu musārē irire werea. ⁴ Marĩpuyarārē boporārē iritamuduarā, ĩgūsārē sĩduarire guare: “Āĩabosaka!” ārĩ sērēma. ⁵ Irasũ ārĩrā, gua gũñadero nemorō òārō yáma. Niyerure ĩgūsā sĩburire neeòburi dupuyuro marĩ Opure: “Mũ gāamerĩ direta iridũakoa”, ārĩma. Pũru guare: “Marĩpũ gāameròsũta musā dorerire irirāra” ārĩma. ⁶ ĩgūsā irasirideare ĩārā, gua Titore musā pũro Corintogue waadorebũ. Iro dupuyuro musā pũroge āārĩgũ, boporārē iritamuburire niyerure sērē, neeòngādi āārĩmĩ. Irasirirā, musā òārō irinugāderosũta irire odonũburo, ārĩrā, ĩgūrē iriua. ⁷ Musā Marĩpuyare āārĩpererire òārō yáa. ĩgūrē diayeta buremua. ĩgũya kerere ĩgũ masĩrĩ sĩrĩ merā keoro buea. ĩgũ gāameròsũta gajerārē òārō iritamuduaa. Guare bũro maĩa. Irasirirā musā i āārĩpererire òārō irirosũta musā boporārē sĩburi neeòĩdere òārō irika!

⁸ Yũ irire musārē irasũ ārĩgũ, turaro merā: “ĩgūsārē niyeru sĩka!” ārĩgũ meta yáa. Macedonia marā boporārē òārō iritamudeare werea, ĩgūsā irirosũ musāde diayeta maĩrĩ merā boporārē iritamuduarire masĩduagu. ⁹ Ire musā masĩa. Marĩ Opũ Jesucristo marĩrē bũro maĩgũ, marĩrē òārō iritamudi āārĩmĩ. Āārĩpereri ãmugasiguema òārĩrē opagu āārĩkeregu, marĩya āārĩburire i nikũguere aarigũ, bopogu irirosũ aaridi āārĩmĩ, marĩrē āārĩpereri ãmugasiguema òārĩrē opaburo, ārĩgũ.

¹⁰ Irasirigu yũ musārē: “Āsũ irimakũ òāgorabokoa”, ārĩ gũñarĩrē weregura. Musā gapũ si bojori merā gaji makā marā dupuyuro boporārē niyeru sĩburire usuyari merā neeòpũrorisiabu. ¹¹ Irasirirā musā usuyari merā neeòpũroriderosũta daporare sĩyuwarikuka! Wáro oparā, wáro sĩka! MÉRŃGĀ oparā, mÉRŃGĀ sĩka! ¹² Usuyari merā musā sĩduaropā sĩmakũ, Marĩpũ musā merā usuyagukumi. Wáro opamerārē wáro sĩdorebemi.

¹³ Yũ musārē: “Boporārē iritamuka!” ārĩgũ, “ĩgūsā gapũ wáro oparā dujaburo, musā gapũ boporā dujaka!” ārĩgũ meta yáa. ¹⁴ Āārĩpererā sũrosũ āārĩrikuburo, ārĩgũ, irire irasũ ārā. Daporare musā opari merā ĩgūsārē iritamumasĩa. Pũrũgue musā gāamerĩrē opabirimakũ, ĩgūsāde musārē iritamumasĩrākuma. Musā irasũ gāme sĩrā, musā gāamerĩrē opa-peokōārākoo. ¹⁵ Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue marĩ gāme sĩrĩrē āsũ ārĩ gojasũdero āārĩbũ*: “Wáro opadi gajigu nemorō opabirimi. MÉRŃGĀ opadide mÉRŃGĀ opakeregu, ĩgũ gāamerĩrē opapeokōāmi”, ārĩ gojasũdero āārĩbũ.

Tito ĩgũ merāmarā merā Corintogue waadea

¹⁶ Yũ musārē bũro iritamuduarosũta Marĩpũ Titore musārē iritamudũamakũ yámi. Irasirigu Marĩpũre usuyari sĩa. ¹⁷ Tito, gua ĩgūrē musā pũroge waadoreburi dupuyurogueta musārē iritamugũ waadũasiadi āārĩmĩ. Irasirigu, gua ĩgūrē waadoremakũ pégũ: “Jáu, waagura”, ārĩ yũjũmi.

¹⁸ ĩgũ merā gajigu marĩyagure iriua. Āārĩpererogue Jesũre buremurĩ buri marā ĩgūrē: “Marĩpũ masakare Jesucristo iridea merā tauri kerere òārō buemi”, ārĩ werenĩñurā. ¹⁹ ĩgūrēta beyenerā āārĩmā, niyerure boporā pũroge gua āĩamakũ guare wapikuburo, ārĩrā. Iri niyerure musā gajerā

* 8:15 Exodo 16.13-18: Iripoegue Israel bumarā masaka marĩrŃgue waagorenamakũ, ãmurĩkũ Marĩpũ ĩgūsārē manā wāĩkuri baari sĩdi āārĩmĩ. Irasirigu Marĩpũ dorederosũta Moĩsēs ĩgūsārē irire keoro seadoredi āārĩmĩ, ĩgūsāku ĩgūsā baaburire opaburo, ārĩgũ.

merã neeðdeare gua boporãrê sîmakû ïârã: “Marî Opu marîrê òârò iritamugû yâmi”, ârîrâkuma. Marî ïgûsârê buro iritamuduarire masîrâkuma.²⁰ Gua iri niyerure wâro musã neeðdeare òârò kore, boporãrê keoro sîrâkoa, gajerã guare: “Keoro iribirima”, ârî werewhabirikòâburo, ârîrã.²¹ Gua marî Opu ïûrò, masaka ïûròdere diayemarê iridûáa.

²² Irasirirã Titosã merã gajigu marîyagure iriua. Gua, ïgû gajerãrê òârò iritamumakû wâri ïâbu. Irasirigu daporare musã gajerãrê iritamuduarire pêsîã, ïgû dupuyuro musãrê iritamududadero nemorò iritamugû waadûami.²³ Masaka Titoyamarê sêrêñamakû, ïgûsârê âsû ârî yujuka: “Pablo merãmu, ïgû merã moãgû âârîmi musãrê iritamubu”, ârîka! Gajerã ïgû merã waamurãrê sêrêñamakû, âsû ârîka: “Jesûre buremurî buri marã iriuanerã âârîma. Cristoyare iriri merã gajerãrê Cristore: ‘Ôatarimi’, ârî, usuyari sîmakû yâma”, ârîka!²⁴ Irasirirã gua Titosãrê: “Corinto marã musãrê òârò bokatîrîñeârâkuma”, ârî wererosûta òârò bokatîrîñeâka! Musã irasiririre pérã, ïgûsârê iriuanerã musã ïgûsârê maîrîrê masîrâkuma.

9

Jesûre buremurãrê niyeru sîburi neeðrîrê gojadea

¹ Yu musãrê gojagu: “Ïgûsã gajerã Jesûre buremurãrê niyeru sîburi neeðrîrê masîsîama. Irasirigu irire gojanemobea”, ârî gûñáa.² Yu, gajerãrê musã iritamuduarire masîsîáa. Irasirigu usuyari merã Macedonia nikû marãrê âsû ârî werebu: “Si bojorire Corinto marã Acaya nikûgue âârîrã, gajerã Jesûre buremurãrê boporãrê iritamudûasiama”, ârîbu. Irire pérã, wãrã Macedonia nikû marãde musã irirosû usuyari merã ïgûsârê iritamudûama.³ Yu Macedonia nikû marãrê: “Corinto marã niyeru sîrâkuma”, ârîderosûta waamakû gããmea. Irasirigu iri niyeru musã sîduarire yu musã pûroge ejaburi dupuyuro neeð odosiaburo, ârîgû, Titosãrê iriua.⁴ Yu Macedonia nikû marã merã musã pûroge ejagu, musã sîduarire neeð odobirimakû ïãgû, guyasîrîbokoa. Yu ïgûsârê: “Corinto marã boporãrê sîrâkuma”, ârîdero pûru musã sîbirimakû ïãgû, guyasîrîbokoa. Musãde irasûta guyasîrîbokoa.⁵ Irasirigu: “Yu musã pûroge ejaburo dupuyuro Titosãrê iriupûrorigura”, ârî gûñáa. Ïgûsã iroge ejarã, musãrê iritamurâkuma musã: “Sîrâkoa”, ârîdeare iri odoburo, ârîrã. Irasirirã gua musã pûroge ejamakû, gua musãrê sîdorero marîrò musã gajerãrê sîduarire buro iritamuduari merã, neeð odosiarâkoa.

⁶ Ire gûñaka! Mérî yeri otedi, mérîgã ðuka seagakumi. Wâri yeri otedi, wâri ðuka seagakumi. Iri irirosû marî boporãrê mérîgã sîmakû, Marîpu marîrê mérîgã sîgakumi. Wâro marî sîmakû, wâro sîgakumi.⁷ Irasirirã musã: “Ôõpã sîgura”, ârî gûñaderosûta sîka! “Sîduabirikerepuru, yure sîdorema. Irasirigu sîgukoa”, ârî gûñarò marîrò sîka! Marîpu, usuyari merã sîrãrê maîmi.⁸ Âârîpereri òârîrê musãrê sîmasîmi musã gããmerîrê opa-peokòâburo, gajerãdere musã opari merã òârò iritamunikòâburo, ârîgû.⁹ Marîpuya werenîrî gojadea pûgue irire âsû ârî gojasûdero âârîbú:

Ôãgû boporãrê wâro sîmi. Ïgûsârê òârò iritamurî neð perebirikoa.*

¹⁰ Marîpu, oterimasãrê oteri koyere ïgû oteburire opamakû yâmi. Oterimasã irire otedero pûru, Marîpu ïgû otedeare ðukakumakû yâmi masaka

baaburire. Irire irirosū musārē āārīpereri musā boporārē sīburire opamakū irigukumi. Irire sīdero p̄r̄u, musā opadero nemorō musā boporārē sīnemoburire opamakū irigukumi. ¹¹ Marīp̄u musārē āārīpereri ōārīrē opamakū irigukumi gajerārē wáro sīburo, ārigū. Irasirirā gua iri niyerure musā neeōdeare marīyarā boporārē sīmakū iārā, Marīp̄ure us̄yari sīrākuma. ¹² Musā ĩgūsārē iritamurā, ĩgūsā gāamerī direta sīrā meta yāa. Marīp̄ure: “Ōātaria, mu ĩgūsārē guare sīmakū iriri”, āri, us̄yari sīmakū yāa. ¹³ Musā ĩgūsārē iritamumakū iārā: “Corinto marā Cristoyare ōārō yāma. Guare wáro sīrā, gajerādere ōārō sīma”, ārīrākuma. Irasirirā Marīp̄ure b̄uro us̄yari sīrākuma. ¹⁴ ĩgū musārē ōārō iritamurīrē masīrākuma. Irasirirā musārē b̄uro maīrī merā musāya āārīburire ĩgūrē sērēbosarākuma. ¹⁵ Marīp̄u Jesucristo merā marīrē ōātariro iridi āārīmī. ĩgū irasū irideare marī werenīrī merā wereduarā, werepeomasīña maa. Irasirirā ĩgūrē: “Ōātaria mu”, āri, us̄yari sīa.

10

Pablo ĩgū Jesús buedoregū p̄idi āārīrīrē gojadea

¹ Yu Pablo musārē gaji weregura. Ire weregū, Cristo turiro marīrō bopoñarī merā werederosūta musārē wereduaa. Surāyeri musā p̄uro āārīrā, yure āsū ārīñurā: “Marī merā āārīgū, turabi ubu āārīgū irirosū marīrē weremi. Gajerogue āārīgū, marīrē b̄uro turari merā were gojami”, ārīñurā. ² Irasirigū musārē āsū āri werea. Yu musā p̄rogue ejamakū, yure turaro merā weremakū iribirikōāka! Gajerā musā watopegue āārīrā guare: “I ūmu marā irirosū ĩgūsā gāamerī direta irirā yāma”, ārīñurā. Irasū ārīrārē turaro doreri merā weregura. ³ Gua i ūmugue āārīkererā, guare iāturirārē wererā, i ūmu marā irirosū iribea. ⁴ I ūmu marā ĩgūsā turaro merā ĩgūsārē iāturirārē tarinugāmurā werema. Gua gapu Marīp̄u doreri merā ĩgūsārē werea, ĩgūyare ārigatori merā gūñarīrē: “Diaye āārībea”, āri masīburo, ārīrā. ⁵ Iri doreri merā Marīp̄uyare: “Diaye āārībea”, ārīrārē diayema āārīrīrē masīmakū irimasīa. “Masītaria”, āri gūñarārē āārīpereri ĩgūsā gajerārē Marīp̄ure masībirimakū iririre p̄irimakū irimasīa. Iri doreri merā āārīpereri ĩgūsā gāamerō gūñarīrē p̄irimakū irimasīa, Cristo gapure gūña, ĩgū gāamerī direta iriburo, ārīrā. ⁶ Musā: “ĩgū dorerire tarinugābirikoa”, ārīdero p̄r̄u, iri dorerire tarinugāgūnorē gua wajamoāmasīa.

⁷ Musā gajerārē iārā, ĩgūsā iririkuri direta iārā yāa. ĩgūsā gūñarī gapure neō iāmasībea. “Cristoyagu āārā”, ārigūno guadere: “Cristoyarā āārīma”, āri masīdorea. ⁸ Yu musārē: “Marī Op̄u guare ĩgūyare buedoregū p̄imi”, āri werekeregū, irire guyasīrībea. Guare irasū buedoregū, musārē iritamudoregū p̄imi. Musārē poyanorēdoregū meta p̄imi. ⁹ Yu musārē gojagu, yu gojari merā gukamakū iriduagu meta yāa. ¹⁰ Surāyeri musā watopegue āārīrā āsū ārīma: “Pablo marīrē gojagu, b̄uro turari merā doremi. Irasirikeregū, marī merā āārīgū, turabi ubu āārīgū irirosū marīrē weremi”, ārīma. ¹¹ Irire irasū ārigūnorē āsū āri weregura: “Gua gajerogue āārīrā, musārē: ‘Āsū irirāra’, āri gojaderosūta musā p̄rogue ejarā, irire irirākoa”.

¹² Surāyeri musā watopegue āārīrā ĩgūsā basi: “Marī gapu ōārō masīa, gajerā nemorō āārā”, āri gāme werenīma. Irasū āri werenīkererā,

masībema. Gwa gapu ĩgūsā irirosū gwa basi gwa iririre neō werenĩnabea. ¹³ Irasirirā gwa musārē wererā, Marĩpu gware buedoregu pıdea direta werea. Gajerārē ĩgū pıdeare irirā meta yāa. ĩgūta gware pımi musādere buedoregu. ¹⁴ Irasirirā, ĩgū gware buedoregu pıderosūta musārē Cristoya ōārĩ kerere buepurorirā ejabu. Irogue musārē buerā ejarā, ĩgū gware dorederosūta iribu. ¹⁵ ĩgū gware buedoregu pıderosūta iririre wererā, keoro werea. Gajerā iririre: “Gwa iriri āārā”, neō ārĩbea. Musārē buerā, musārē Cristore bremunemomakū gāamea. Musā bremunemomakū ĩārā, Marĩpu gware dorederosūta irirā, gajerā musā purogue āārĩrādere buerākoa Cristore bremuburo, ārĩrā. ¹⁶ Puru yoarogue marārē Marĩpu Jesucristo merā masakare tauri kerere pémerārē buerā waarākoa. Gajerā iri kerere buedroguere buerā waa: “Gwa bueri gapure pérā, Jesucristore bremunugāma”, ārĩrā meta yāa.

¹⁷ Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue āsū ārĩ gojasūdero āārĩbú: “Neō sugu: ‘Gajerā nemorō masĩgū āārā’, ārĩbirikōāburo. Irasū ārĩrōno irigu marĩ Opu gapure: ‘Turatarigu āārĩsĩā, marĩrē ōātariro iridi āārĩmĩ’, ārĩburo”, ārĩ gojasūdero āārĩbú. ¹⁸ Sugu ĩgū basi: “Ōārō yāa”, ārĩ werenĩrĩ wajamáa. Marĩ Opu: “Ōārō yámĩ”, ārĩ ĩāsũgū gapu diayeta ōārō irigu āārĩmĩ.

11

Pablo ārĩgatori merā buerimasāyamarē gojadea

¹ Daporare musārē mérōgā yaamarē ārĩmoāmagū irirosū were gojagura. Yu irasū ārĩ gojarire gariborero marĩrō buemakū gāamekoa. ² Marĩpu musārē maĩrōsūta yude burō maĩa. Musā yu magō irirosū āārā. Cristo musā marāpu āārĩbu irirosū āārĩmĩ. Irasirigu, yu magō gajerā ūma merā neō ñerō iribeo sugureta marāpukumakū gāamegū irirosū, yu musārē Cristoyarā dita āārĩmakū gāamea. ³ Irasū gāamekeregu: “Evare iripoegue waaderosū ĩgūsādere waabokoa”, ārĩ gūñarikua. Wātĩ, pĩrū irirosū deyoa, ĩgū masĩrĩ merā ārĩgatomakū pégo, Marĩpu dorerire tarinugādeo āārĩmó. ĩgū iriderosū gajerā musārē ārĩgatomakū pérā, musā gūñarĩgue Cristoya direta musā iriduarire piribokoa. ⁴ Musā āsū yāa. Gajerā musā puro ārĩgatori merā buerā ejamakū, ĩgūsā buerire ōārō pēsuyua. ĩgūsā Jesúyamarē, Ōāgū deyomarĩgū musā bokatĩrĩñeādiyamarē, Marĩpu Jesús merā masakare tauri kerere gwa musārē buedea irirosū ĩgūsā buebirikerepuru, ĩgūsā buerire pé bremua. ⁵ ĩgūsā musārē buerā: “Gwa gajerā Jesús buedoregu pınerā nemorō masĩa”, ārĩ péñakuma. Yu gapu: “Jesús yare ĩgūyare buedoregu pımi. Irasirirā yare masĩtarinugābema”, ārĩ péñāa. ⁶ Yu ōārō wererimasū irirosū weribirikeregu, Marĩpu werenĩrĩrē ōārō masĩa. Yu masĩrĩrē, āārĩpereri yu ĩgūyare iriri merā musārē masĩmakū iribu.

⁷ Yu musārē Marĩpu Jesús merā masakare tauri kerere buegu: “Niyeru sika!” neō ārĩ sērēbiribu. Ubu āārĩgū irirosū moā wajata baabu, musārē Marĩpuyare ōārō masĩburo, ārĩgū. ¿Yu irasirıdea ōāberi? ¿Naāsū gūñarĩ? ⁸ Gajerā Jesúre bremurĩ buri marā yare niyeru sĩma musārē bueburo, ārĩrā. ĩgūsā sĩrĩrē ñeābu musārē iritamubu. Irire ñeāgū, ĩgūsāyua niyerure emawāgāgū irirosū péñabu. ⁹ Musā merā āārĩgū, gajino yu gāamerĩrē opapeobirikeregu, musārē niyeru neō sērēbiribu. Marĩyarā Macedonia nikū marā yu gāamerĩnorē āijama. Irasirigu musārē: “Niyeru sika!” neō ārĩ garibobiribu. Puruguedere musārē neō garibobirikoa. ¹⁰ “Cristo

weregu, diayeta weredi ããrĩmĩ”, ãrĩ masĩa. Īgũ diaye werederosũta yũde musãrẽ niyeru sërẽbirideare diayeta werea. Neõ sugũ ããrĩperero Acaya nikũgue ããrĩgũno i musãrẽ yũ sërẽbirideare wererire: “Diaye werebemi”, ãrĩmasĩbirikumi. ¹¹ Musãrẽ yũ sërẽbirideare wererire pãrã, ¿naásũ gũñarĩ musã? “Pablo guare maĩbirisĩa, irasũ ãrĩ weremi”, ¿ãrĩ gũñarĩ? ããrĩbea. Musãrẽ maĩa. Marĩpũ irire masĩmi.

¹² Irasirigu yũ musãrẽ irinugãderosũta iriwãgãnikõãgũra. “Gajerã Jesús buedoregũ pĩnerã nemorõ masĩa”, ãrĩgatorã musãrẽ bueri waja niyeru wajatadũama. Gũa gapũ Īgũsã irirosũ wajatadũabea. Irasirirã Īgũsã: “Guade Pablosã irirosũta yãa”, neõ ãrĩmasĩbema. ¹³ “Jesús buedoregũ pĩnerã ããrã”, ãrĩrã, ãrĩgatorã yãma. “Diayeta Jesús buedoregũ pĩnerã ããrĩma”, ãrĩ gũñamakũ iriduarã ããrĩsĩa, masakare ãrĩgatoma. ¹⁴ Yũ gapũ Īgũsã irasirimakũ ĩãkeregu: “¿Nasirimurã irire irasũ yãri?” ãrĩ gũñabea. Wãtẽa opu Satanãde Marĩpũre wereboegu irirosũ deyoami masaka Īgũ ãrĩgatorire: “Diayeta ããrã”, ãrĩ gũñamakũ iridũagu. ¹⁵ Irasirirã ãrĩgatori merã buerimasã wãtĩrẽ moãboerã Īgũ irirosũ yãma. Ñerã ããrĩkererã, Īgũsã irigatori merã masakare: “Marĩpũre moãboerã ããrĩma, õãrõ yãma”, ãrĩ gũñamakũ iridũama. Daporare masaka Īgũsãrẽ: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩ gũñakerepũgu, pũrugũere ããrĩpereri Īgũsã ñerõ iridea waja bũro wajamoãsũrãkuma.

Pablo, Īgũ ñerõ tarideare gojadea

¹⁶ Dupaturi musãrẽ ire were gojagũra. Neõ sugũ yũre: “Niãrĩmasũ ããrĩmĩ”, ãrĩ gũñabirikõãka! Irasũ ãrĩ gũñarã: “Niãrĩmasũ irirosũ werenĩburo”, ãrĩka! Irasirigu mërõgã yũ basi werenĩgũra. ¹⁷ Yũ irasũ werenĩgũ, niãrĩmasũ irirosũ werenĩgũ yãa. Marĩ Opu yũre: “Irire wereka!” ãrĩbirimi. ¹⁸ Wãrã masaka i mũmũma direta gũñakererã, Īgũsã iririre: “Õãrõ yãa”, ãrĩma. Yũde Īgũsã irirosũ musãrẽ yũ õãrõ iririre weregũra. ¹⁹ Musã basi: “Masĩtaria”, ãrĩkererã, niãrĩmasã irirosũ werenĩrã bueri gapũre gariborero marĩrõ pãa. ¿Nasirirã Īgũsãrẽ õãrõ pãri? ²⁰ Īgũsãrẽ moãboerãrẽ dorerosũ musãrẽ bũro dorekerepũgu, ãrĩgatori merã musãyare ãĩakerepũgu, musãrẽ oparã irirosũ dorerã Īgũsã gããmerĩ direta gũñakerepũgu, musãrẽ: “Ubu ããrĩrã ããrĩma”, ãrĩ ĩãbøkerepũgu, musãrẽ gũyasĩrĩmakũ iriduarã musãya wayupãrãrĩrẽ pãkerepũgu, ããrĩpereri Īgũsã irasiririre gariborebirikoa musã. ²¹ Musãrẽ irasirirã, ñerõ irirã yãma. Gũa gapũ Īgũsã irirosũ musãrẽ neõ irasiribiribokoa.

Yũ Īgũsã irirosũ musãrẽ ñerõ iribirikeregu, niãrĩmasũ Īgũ iririre: “Õãrõ yãa”, ãrĩ werenĩgũ irirosũ musãrẽ ãsũ ãrĩ weregũra. ²² Īgũsã: “Hebreo masaka ããrã”, ãrĩma. Yũde hebreo masakũta ããrã. “Israel bumarã ããrã”, ãrĩma. Yũde Israel bumũta ããrã. Īgũsã: “Abraham parãmerã ããrã”, ãrĩma. Yũde Abraham parãmita ããrã. ²³ Īgũsã: “Cristore moãboerã ããrã”, ãrĩma. Yũ tamerã Īgũsã nemorõ Cristore moãboegu ããrã. Īgũyare õãrõ yãa. Yũ basi niãrĩmasũ irirosũ werenĩkeregu, yũ õãrõ iririre ãsũ ãrĩ werenemogũra. Yũ Cristoyare irigu, Īgũsã nemorõ moãtarinugãbũ. Cristoya kerere wereri waja Īgũsã nemorõ peresugue biadobosũbũ. Īgũsã nemorõ tãrãsũbũ. Wãri masaka yũre wẽjẽboyama. Irasirigu mërõgã merã taribũ yũ booboderore. ²⁴ Su mojõmagora judĩo masaka yũre ñeãma. Īgũsã yũre ñeãrikũ, treinta y nueve gora tãrãnama. ²⁵ Ñrea gajerã yũre ñeã, yuku merã pãma. Suñarõ masaka ãtãyeri merã yũre deama. Ñrea

doóriduparu merã mirĩbu. Suñarõ mirĩgũ, sunu, su ñami taboa majĩ weka wádiyaguere bá payanĩbu. ²⁶ Yu wári makãrĩguere buegorenagũ waanabu. Yu buegorenamakũ, goetaribu. Diarigue yu mirĩrĩ, yure yajari, yaa nikũ marã judio masaka, judio masaka ããrĩmerãde yure ñerõ iriduarĩ, makãrĩgue, masaka marĩrõgue yure wẽjẽduari, wádiyague mirĩboama goetaribu. “Mu merãmarã ããrã”, ãrĩgatorãde yure ñerõ irima goetarima. ²⁷ Cristoya kerere weregũ, buro moã wajata baabu. Irasũ moãgũ, ñerõ taribu. Wujã pũrĩkerepũrũ, irasũ moãnikõãbu. Gajipoere uaboabu. Nemesibubu. Gajipoere baabiritaunokõãbu. Gajipoere buro yusamakũ, gajĩ surĩ sãñanemoburi marĩbu.

²⁸ Irasũ ããrĩmakũ ãmurĩku Jesũre buremurĩ buri marãrẽ ããrĩpererogue ããrĩrãrẽ gũnarĩkuã. ²⁹ Irasirigu sugũ gũñaturabi ããrĩmakũ iãgũ, yu basi gũñaturabi irirosũ peñãa. Jesũre buremugãrẽ ñerõ irimakũ irirã merã gua, Jesũre buremugãrẽ gũyasĩrĩsãa. ³⁰ Musãrẽ yaamarẽ werenemogũ, yu turabi ããrĩrĩrẽ masĩburo, ãrĩgũ, yure waadeare weregũra. ³¹ Marĩ Opũ Jesús Pagũ, yu musãrẽ ãrĩgatori marĩrõ merã yaamarẽ wererire masĩmi. Īgũrẽta: “Turatarigu ããrã”, ãrĩ, usuyari sĩnikõãrõ gããmea. ³² Yu Damascogue ããrĩmakũ, iro marã opũ Areta wãĩkũgũ dokamu yure ñeãduadi ããrãdimi. Yure ñeãduagu, iri makã tũrogue Īgũsã ãtã majĩrĩ merã weadea sãrĩrõma disipũrorĩku surarare koredoredi ããrĩmĩ. ³³ Yu merãmarã gapũ puuĩ wári puuĩ merã iri sãrĩrõ ããrĩrĩ gobegue yure yótaudijuma. Irasirigu, Īgũsã iritamurĩ merã yure ñerõ iriduarãrẽ duriwãgãkõãbu.

12

Pablo kërõ irirosũ ĩgũ ĩãdeare gojadea

¹ Marĩ basi: “Õãrõ masĩa”, ãrĩ werenĩgorenarĩ wajamarĩkerepũrũ, marĩ Opũ Jesús kërõ irirosũ yure ĩmudeare, ĩgũ yure masĩmakũ irideare werenemogũra. ² Yu Cristore buremunũgãdero pũrũ, Marĩpũ yure ãmũgasigue ĩgũ ããrĩrõgue ãĩmurĩãmi. Irogue ãĩmurĩãdero pũrũ, catorce bojorigora taria. Yu dupũ merã, o yu yũjũpũrã merãta irogueere waagũ waakuyo, masĩbirikoa. Marĩpũ dita masĩmi. ³⁻⁴ I gapũre masĩa. Yure irogue ãĩmurĩãgu, paraĩso wãĩkũrogue ãĩmurĩãmi. Yu dupũ merã, o yu yũjũpũrã merãta yure irogue ãĩagu, ãĩagũkumi, masĩbirikoa. Marĩpũ sugũta irire masĩmi. Yu irogue ããrĩgũ, ĩgũ masaka iripoegue neõ masĩbirideare werenĩrĩrẽ pẽbu. Iri, ĩgũ neõ sugũ masakũre weredoreri meta ããrĩbũ. ⁵ Irogueere ĩgũ yure ãĩmurĩãdeare gũyasĩrĩrĩ marĩrõ musãrẽ weremasĩa. Yaama gapũre weregũ, gũyasĩrĩbokoa. Irasirigu yu turabi ããrĩrĩ direta werenemogũra. ⁶ Yu basi yaamarẽ weredũamakũ, yu werenĩrĩ diaye ããrĩbokoa. Nĩãrĩmasũ werenĩrĩ irirosũ ããrĩbiribokoa. Yaamarẽ weremasĩkeregũ, werebirikoa musã yure: “Gajerã nemorõ õãmi”, ãrĩ gũñabirikõãburo, ãrĩgũ. Yu iririkũrĩre ĩãdero pũrũ, yu bueri gapũre pẽdero pũrũ, musã yure: “Õãgorami”, ãrĩ gũñamakũ gããmea.

⁷ Marĩpũ yure ĩmudea õãtaribu. Yu irire gũñagũ: “Gajerã nemorõ masĩa”, ãrĩ gũñabokuyo. Marĩpũ gapũ irire gũñabirikõãburo, ãrĩgũ, wãtẽa opũ Satanás yaa dupũre pũrĩrikumakũ iririre kãmutabiridi ããrĩmĩ. Iri pũrĩrĩ poraru ñajãrõsũ pũrĩã. ⁸ Urea yu marĩ Opũre: “Yure i pũrĩrĩrẽ tauka!” ãrĩ sãrẽadibu. ⁹ ĩgũ gapũ yure ãsũ ãrĩmi: “Murẽ maĩsĩã, õãrõ iritamugũra. Yu murẽ iritamurĩ neõ perebirikoa. ‘Turabea’, ãrĩ gũñagũnorẽ yu turari merã õãrõ iritamua gajerã yu turarire masĩnemoburo, ãrĩgũ”, ãrĩmi.

Irasirigu yu turabi aarĩrĩrẽ usuyari merã weregukoa Cristo igũ turari merã yure õãrõ iritamunikõãburo, arĩgũ. ¹⁰ Irasirigu Cristoyagu yu aarĩrĩ waja pũrĩrĩ merã turabi aarĩsĩã, usuyari merã irire bokatiũa. Gajerã yure ñerõ werenikererũ, yu gããmerĩrẽ opabirikeregu, gajerã yure ñerõ irikererũ, yure ñerõ waakererũ, usuyari merã irire bokatiũa. Asũ aarã. Yu, turari opabirimakã, Cristo gapu yure igũ turarire opamakũ yãmi ñerõ taririre bokatiũburo, arĩgũ. Irasirigu usuyãa.

Pablo Corinto marãrẽ Jesũre buremurãrẽ igũ gũñarikurire gojadea

¹¹ Yu basi yaamarẽ werenĩgũ: “Niãrĩmasũ irirosũ werenĩgũ iribu”, arĩ gũñãa. Musã gapu yure irasirimakũ iribu. Musã yaamarẽ õãrõ werenĩmakũ, õãgorabokuyo. Musã yure õãrõ werenĩbirikererũ, “Ubu aarĩgũ aarĩmi”, arĩkererũ: “Jesũs buedoregu pĩnerã aarã”, arĩgatorã yu nemorõ aarĩbema. ¹² Yu musã puro aarĩgũ, musãrẽ burõ iritamuduarĩ merã, wãri Marĩpu turari merã iririre iri Imubũ, diayeta Jesũs buedoregu pĩdi aarĩrĩrẽ masĩburo, arĩgũ. ¹³ Gajerã Jesũre buremurĩ buri marãrẽ, musãdere sũrosũ iribu. Yaa aarĩburire musãrẽ niyeru wajaseabiribu. Musã pẽñamakũ, ¿iri musãrẽ ñegorari? Iri musãrẽ ñemakũ, musãrẽ: “Irire kãtika!” arĩ sãrẽa.

¹⁴ Pea musã pũrogu ejasiabu. Daporare dupaturi yu irogu waaburire amugũ yãa. Irogu ejagu, musãrẽ: “Niyeru yure sĩka!” arĩ sãrẽbirikoa. Musãyare gããmebea. Cristoya gapure musã iritayanemomakũ gããmea. Asũ aarã. Pagusãmarã igũsã pũrãrẽ masũrã, igũsã gããmerĩrẽ sĩma. Pũrã gapu pagusãmarãrẽ igũsã gããmerĩrẽ sĩbema. ¹⁵ Irasirigu musãrẽ yu pũrã irirosũ aarĩrãrẽ iritamugũ aarĩpereri yu oparire sĩmakũ õãrokoa. Musãya aarĩburire, aarĩpereri yu turari merã musãrẽ burõ iritamudũakoa. Musãrẽ yu burõ maikererũ: “Igũsã gapu yure sĩrũgã maĩma”, arĩ gũñãa.

¹⁶ Surãyeri musã watopegue aarĩrã, yu musãrẽ sãrẽbirideare masĩkererã, asũ arĩma: “Guare sãrẽbirikererũ, arĩgatori merã guayare aĩadi aarĩmi”, arĩma. ¹⁷ ¿Musã pũrogu yu iriunerã arĩgatori merã musãyare yure aĩiyuri? Musã masĩkoa. Neõ gajino musãyare aĩribirinerã aarĩmã. ¹⁸ Irinũgue Titore musã pũrogu waadorebu. Gajigu marĩyagure igũ merã iriubu. Tito musã merã aarĩgũ, ¿gajino musãyare arĩgatori merã aĩãrĩ? Musã masĩkoa. Neõ aĩabiridi aarĩmi. Igũ yu irirosũta musãrẽ iritamudũagu aarĩmi.

¹⁹ Gajipoe irirã, yu musãrẽ gojarire buerã: “Pablosã igũsãyamarẽ wereri merã guare: ‘Õãgorama igũsã’, arĩ gũñadorerã yãma”, arĩ gũñabokoa. Aarĩbea. Gua Cristoyarã aarã. Irasirirã Marĩpu iũrõ musãrẽ diayeta werea. Yaarã yu maĩrã, aarĩpereri gua iriri merã musãrẽ iritamudũãa Cristoyare iritayanemoburo, arĩrã. ²⁰ Yu musãrẽ gũñarikua. Gajipoe irirã, yu musã pũrogu ejamakũ, yu gããmerõsũ iribiribokoa. Irasirigu yude musã gããmerõsũ iribiribokoa. Gajipoe irirã gãme guaseorikurã, gajerãrẽ iaturirikurã, mata guarikurã, musãya aarĩburi direta gũñarikurã, gajerãrẽ ñerõ kere wererikurã, ñerõ arĩ werewaririkurã, “Gajerã nemorõ aarã”, arĩ weregorenarã, musã nerẽrõgue noó musã gããmerõ iririkurã aarĩbokoa. Gajipoe irigu irasũ aarĩrãrẽ bokajabokoa, arĩgũ, irasũ arĩ gũñarikua. ²¹ Irasirigu yu musã pũrogu dupaturi ejamakũ, Marĩpu musã ñerõ iririkuri waja yure guyasĩũrõ tarimakũ iribokumi. Wãrã musã iro dupuyurogu gũñarĩgue ñerĩ opadeare, ãma nome merã, nome ãma merã ñerõ irideare, musã noó gããmerõ guyasĩũrĩ ñerĩ irideare piridũaro marĩrõ iriwãgãmakũ iãgũ, burõ bujawereri merã oregũkoa.

13

Pablo: "Āsū irika!" āri ōādoretūnudea

¹ Dapora yu musā pūroge waarī merā urea waarokoa. Irasirigu musārē: "Marīpuya werenīri gojadea pūgue gojaderosūta āārīpererire iriro gāāmea", āri werea. Iri pūgue āsū āri gojasūdero āārībú: "Pērā, o urerā sugu űerō irideare iānerā oparāguere weresārō gāāmea", āri gojasūdero āārībú. ² Iro dupuyuro yu musā pūroge āārīgú, musā āārīpererā pēuroge űerō irirārē: "Wajamoāgura", āri weresiabu. Puru ejagu, musārē irireta werebu doja. Daporadere yoarogue āārīkeregū, goepeyaro merā irireta were gojāa doja. Mērōgā puru musā puro dupaturi waagú, yu werederosūta űerō irirārē diayeta wajamoāgura pama. ³ Yu irasirimakū iārā, ire masīrākoa. Yu musārē Cristo yure gūñarī sīrī merā werea. Cristo turabi āārībemi. Īgū turari merā musā watopegue űerō irirārē wajamoāgukumi, Īgūsā űerō iririre piriburo, ārīgū. ⁴ Diayeta āārā. Īgū turari opabi irirosū curusague pábiatūsū, boadi āārīmī. Irasū boakeregū, daporare Marīpu turari merā okami. Gude Īgū āārīderosūta turamerā āārā. Irasū āārīkererā, Cristoyarā āārīsā, Marīpuya turari merā okāa Īgū turari merā musārē iritamumurā.

⁵ Irasirirā musā basi: "ĶDiayeta Jesucristore piriuro marīrō būremurī yu?" āri gūñaka! Diayeta musā Jesucristoyarā āārīmakū, Īgū musā merā āārīmī. ⁶ Diayeta gua Jesucristoyarā, Īgū buedoregū pīnerā āārīrīrē musārē masīmakū gāāmea. ⁷ Irasirirā űerō iribirikōāburo, ārīrā, Marīpure musāya āārīburire sērēbosāa. Īgūrē sērērā, musārē guare ōārō gūñadorerā meta yāa. Musā guare ōārō gūñabirikerepuru, Marīpure musāya āārīburire sērēbosāa, Īgū iritamurī merā ōārīrē iriburo, ārīrā. ⁸ Marīpuya, diayema āārīrī āārā. Irasirirā Īgūyare keoro irimakū iārā, gua musārē: "Irire iribirikōāka!" neō ārīmasībirikoa. "Diayema direta irika!" ārīmasīa. ⁹ Irasirirā musā ōārō yūpūrākaturari merā Īgūyare keoro irimakū ōāgorāa. Gua būro turari merā musārē: "Āsū gapu irika!" ārīmasīmerā, usuyāa. Marīpure musāya āārīburire sērēbosanīkōāa, Īgūyare keoro iriwāgānemoburo, ārīrā. ¹⁰ Irasirigu musā pūroge waaburi dupuyuro musārē i pūrē gojāa. Iroge ejagu, musā űerō iririre piribirimakū Īgū, marī Opu yure dorederosūta musārē būro wajamoāgura. Pirimakū Īgū, wajamoābirikoa. Marī Opu yure: "Yu dorerosūta irika!" āri pīmi. Musā Īgūrē būremunemomakū gāāmegū, irasirimi. Musārē poyanorēmakū gāāmebemi.

¹¹ Yaarā, iropāta āārā yu musārē gojari. Ōārō āārīrikuka! Yu dorerire ōārō yūpūrākauri merā keoro irika! Guaseori marīrō suro merā gūña, ōārō siuñajārī merā āārīka! Irasirigu Marīpu musārē siuñajārī sīgū, musārē maīgū musā merā āārīgukumi. ¹² Musā merāmarā merā ōārō merā gāme mojō űeāka! ¹³ Āārīpererā Jesúre būremurā ōōgue āārīrā musārē ōādorema.

¹⁴ Marī Opu Jesucristo marīrē ōārō iritamugū, Marīpu marīrē maīgū, Ōāgū deyomarīgū marī merā āārīnīgū āārīpererā musā merā ōārō āārīburo.

Iropāta āārā.

Pablo

GÁLATAS

Pablo Galacia nikū marārē òãdoredea

¹⁻² Y_u Pablo, ããrĩpererã marĩyarã y_u merã ããrĩrã merã musãrē Galacia nikūgue ããrĩrãrē Jesúre bñremurãrē òãdore, gojáa. Jesucristo y_ure ìgũyare buedoreg_u beyepími. Irasū ããrĩmakū, Marĩp_u ìgũrē boadiguere masūdi y_ure pídi ããrĩmí, ìgũ magũyare bueburo, ãrĩgũ. Masaka y_ure beyepíbirima. ³ Marĩp_u ããrĩnìgũ, marĩ Op_u Jesucristo musãrē òãrõ iritamu, siuñajãrĩ merã ããrĩrikumakū iriburo. ⁴ Jesucristo, Marĩp_u gããmederosũta irig_u, ìgũ basi marĩ ñerĩ iridea waja boabosadi ããrĩmí, i ùm_u marã ñerĩ irirã irirosū irinemobirikõãburo, ãrĩgũ. ⁵ Irasirirã ùm_urik_u Marĩp_ure: “Òãtaria m_u”, ãrĩ, usayari sñíkõãrã! Irasũta irirã!

Cristo sug_uta marĩrē taug_u ããrĩmi, ãrĩ gojadea

⁶ Marĩp_u musãrē maìgũ, Cristore bñremunugãdoreg_u siiudi ããrĩmí musãrē peamegue waabonerãrē taubu. Musã gap_u, ìgũ irasirikerep_uu, matagora ìgũ Cristo merã masakare tauri kerere bñremuduúrã irikoa. Gaji bueri gap_ure tàyakoa. Musã irasiririre pég_u, bñro pégukáa. ⁷ Gajerã musãrē, musã Cristoya kerere bñremunugãdeare bñremuduúdererã: “Gaji ããrã marĩrē tauri kere”, ãrĩgato, werema. Marĩrē gaji tauri kere máa. Cristore bñremurĩ merãta marĩ tarimasã. ⁸ G_ua musãrē Marĩp_u Cristo merã marĩrē tauri kerere wereb_u. “Gaji ããrã marĩrē tauri kere”, ãrĩgato, wererãrē Marĩp_u bñro wajamoãburo. Y_u, o Marĩp_ure wereboeg_u ùm_ugasiguem_u musãrē irasū ãrĩgato, weremakũdere wajamoãburo. ⁹ Musãrē ire weresiabu. Weredi ããrĩkereg_u, dupaturi musãrē werenemoduakoa doja. Sug_u, g_ua Marĩp_u Cristo merã marĩrē tauri kerere musãrē weredeare: “Diaye ããrĩbea, gaji ããrã marĩrē tauri kere”, ãrĩgato, weremakū, Marĩp_u ìgũrē perebiri peamegue wajamoãburo.

¹⁰ Y_u ire wereg_u, Marĩp_u gããmerõsũta buea. Masaka y_ure: “Òãrõ weremi”, ãrĩdoreg_u meta buea. Irasū ãrĩdoreg_u tamerã Cristoyare iribirikobokoa. ìgũrē moãboeg_u meta ããrĩbokoa.

Pablo: “Jesucristoya kerere weredoreg_u Marĩp_u y_ure pími”, ãrĩ werede

¹¹ Yaarã, musãrē ire masĩmakū gããmea. Y_u musãrē Marĩp_u Cristo merã marĩrē tauri kerere bueri, masaka ìgũsã basi ìgũsã gũñarĩ merã bueri meta ããrã. ¹² Iri kerere neõ sug_u masak_u y_ure werebirimi. Neõ sug_u masak_u y_ure irire buebirimi. Jesucristo ìgũ basi y_ure irire masĩmakū irimi.

¹³ Musã, y_u iripoegue judío masaka ìgũsã bñremurĩrē iririkũdeare péunakuyo. Y_u Marĩp_uyarãrē Jesúre bñremurãrē ñerõ iriduarĩ merã ìgũsãrē bñro ìãturitayaunabu. ìgũsã Jesúre bñremurĩrē peodug_u irasiriunabu. ¹⁴ Y_u, judío masaka ìgũsã bñremurĩrē òãrõ iririkũunakubu. Gajerã, y_u merãmarã nemorõ g_ua ñekúsãmarã iririkũunadeare iritarinugãunakubu. ¹⁵ Y_u irasiririkukerep_uu, Marĩp_u, y_u deyoaburi dupuyuro y_ure beyesiadi ããrĩmí ìgũyag_u ããrĩburo, ãrĩgũ. Irasirig_u ìgũ y_ure bñro maĩrĩ merã ìgũ gããmerõsũ iridoreg_u siiumi. ¹⁶ ìgũ irasiriderosũta keoro ìgũ magũrē y_ure masĩmakū irimi, judío masaka ããrĩmerãrē ìgũ magũ merã ìgũsãrē tauri kerere weredoreg_u. I y_ure irasū waadero p_uu, gajerãrē: “¿Nasirigukuri y_u?” ãrĩ sērēñagũ waabiribu. ¹⁷ Jerusalégue

ããrĩrãrẽ Jesucristo yu dupuyuro ïgũyare buedoregu beyepínerãdere sêrêñagũ waabiribu. Ubu gapu Arabia nikũgue diaye waakõãbu. Pũru Damasco goedujaãbu doja.

¹⁸ Ure bojori tariadero pũru, Jerusalẽgue Pedrore ïãgũ waabu. Pe semanata ïgũ merã ããrĩbũ. ¹⁹ Irogue ããrĩgũ, gajerã Jesucristo ïgũyare buedoregu beyepínerãrẽ neõ ïãbiribu. Marĩ Opũ Jesucristo pagũmũ Santiago direta ïãbu. ²⁰ Marĩpu ïũrõ masãrẽ gojáa. Yũ gojari, ãrĩgatori meta ããrã.

²¹ Jerusalẽgue ããrĩdi Siria nikũgue, Cilicia nikũgue waabu. ²² Iripoere Judea nikũgue ããrĩã Jesucristore bũremurĩ buri marã yũre ïãmasĩbirima. ²³ Yaa kere direta pénerã ããrĩmã. ïgũsãrẽ yaamarẽ wererã ãsũ ãrĩ werenerã ããrĩmã: “Sõõ ããrĩdeapoequere marĩrẽ ñerõ iridũari merã bũro ïãturitũyadi, marĩ Jesucristore bũremurĩrẽ peodũadi daporage masakare: ‘Jesucristore bũremuka!’ ãrĩ weregorenagũ iriayupu”, ãrĩ werenerã ããrĩmã. ²⁴ Irasirirã Judea nikũgue ããrĩã Jesucristore bũremurã yũ ïgũrẽ bũremurĩrẽ pérã, Marĩpũre usũyari sĩnerã ããrĩmã.

2

Jesús buedoregu pínerã Pablõre õãrõ bokatĩrĩñãdea

¹ Catorce bojori pũru, dupaturi Jerusalẽgue Bernabé merã waabu doja. Tito wãikũgũdere ããabu. ² Marĩpu yũre irogue waadõremi. Irasirigu irogue waabu. Iroguere eja, Jesũre bũremurã oparã merã dita nerẽ, werenibũ. Judío masaka ããrĩmerãrẽ Marĩpu Cristo merã marĩrẽ tauri kerere yũ buedeare ïgũsãrẽ werebu. Yũ neõgorague buenũgãdeare, dapora yũ buerire: “Diaye ããrã, õãgorãã”, ãrĩ masĩburo, ãrĩgũ, irasũ ãrĩ werebu. Gajerã yũ buerire: “Wajamãã”, ãrĩrĩ, ãrĩgũ, irasũ ãrĩ werebu. ³ Titõdere, ïgũ judío masaka ããrĩbirikerepũru: “Gũã judío masaka iririkũrosũ dupũma gasirogãrẽ* wiiriro gããmea”, neõ ãrĩbirima. ⁴ Irire dorebirikerepũru, gajerã ubu ãrĩboerã gapu: “Moisés doredõredõsũta dupũma gasirogãrẽ wiiriro gããmea”, ãrĩma. ïgũsã Jesũre bũremugatorã, irigatorimasã ããrĩmã. Irasirirã, gũã judío masaka ããrĩkererã Jesũre bũremurã iririre ïãmurã gũã nerẽrõgue gũã merã nerẽnama. “Gũare peamegue waabõnerãrẽ tausũmurã, Jesucristore bũremurõ gããmea. Moisés dõredeare iriri merã tausũbirikoa”, ãrĩmakũ ïãma. Irire ïãrã: “Moisés dõredeare irirã dita tausũrãkuma, irasirirã ïgũ dõredeare irika!” ãrĩma. Gũare irire bũremudorerã, irasũ ãrĩma. ⁵ ïgũsã guare irasũ dõrekerepũru, neõ ïgũsã dõrerire iribiribu. Gũã masãrẽ Jesucristore bũremurĩ merã dita tausũrãkõã, ãrĩrĩ kerere: “Diaye ããrã”, ãrĩ bũremunĩmakũ gããmea. Irasirirã ïgũsã dõrerire neõ iribiribu.

⁶ Jesũre bũremurã oparã yũre: “Ãsũ gapu wereka!” ãrĩbirima. “Judío masaka ããrĩmerãrẽ: ‘Gũã ñekũsãmarãrẽ Moisés iridõredeare iriro gããmea’, ãrĩ wereka!” ãrĩbirima. ïgũsãrẽ masaka bũremukerepũru, Marĩpu ããrĩpererãrẽ sũrosũ ïãmi. Irasirigu: “Ñisã oparã, yũ nemorõ ããrĩma”, ãrĩ gũñabiribu. “Marĩpu ïgũsãrẽ beyedõredõsũta yũdere beyemi”, ãrĩ gũñabu. ⁷ Oparã irasũ yũre: “Ãsũ gapu wereka!” ãrĩrõno irirã, yũre ïãmasĩ, ãsũ ãrĩma: “Mũde, Marĩpu judío masaka ããrĩmerãrẽ Jesucristo

* 2:3 Gn 17.1-14: Iripoegue Marĩpu Abrahãrẽ ïgũ pũrã ãmarẽ: “Yaarã ããrĩburo”, ãrĩgũ, ïgũsãya dupũma gasirogãrẽ wiiridõredi ããrĩmĩ. Pũru iri dõrerire Moisẽre pidi ããrĩmĩ. Irasirirã judío masaka Abraham parãmerã ããrĩturiarã iri dõrerire irirã, ïgũsã pũrã ãmarẽ su mojóma pere gaji mojó ugeru pẽrẽbejarinũrĩ waarõ merã ïgũsã deyoadero pũru irasũ yãma.

kerere weredoregũ beyepídita ããrã. Marĩpu Pedrore judío masakare iri kerere weredorederosũta mũdere iri kerere weredoreñumi”, ãrĩma yũre. ⁸ Marĩpu Pedrore judío masakare Jesucristoya kerere weredoregũ iriudi ããrĩmĩ. Īgũta yũdere judío masaka ããrĩmerã pũro iri kerereta weredoregũ iriumi.

⁹ Jerusalẽgue Jesũre bũremurã Ƴrerã oparã: Santiago, Pedro, Juan wãĩkarã ããrĩmã. Gajerã oparã nemorõ ããrĩmã. Īgũsã yũre Marĩpu Īgũ maĩrĩ merã beyepídi yũ ããrĩmakũ ĩãmasĩ, yũre, Bernabẽdere õãrõ bokatĩrĩ: “Marĩ sũrosũ moãrãkoa”, ãrĩma. “Mũsã Jesucristoya kerere judío masaka ããrĩmerãrẽ wererã waaka!” ãrĩma. “Gũa gapũ judío masakare wererãkoa”, ãrĩma. ¹⁰ Gũare: “Bopoñarãrẽ iritamuka!” ãrĩrĩ direta werema. I dita ããrĩbũ: “Yũ õãrõ irigũra”, ãrĩ, bũro gũñadea.

Pablo Pedrore Antioquíaque weredeã

¹¹ Pũru gũa Antioquía wãĩkũri makãgue ããrĩripoe Pedro ejami. Īgũ irogue ejadero pũru keoro iribirimakũ ĩã, Īgũguereta turaro merã werebũ. ¹² Iro dupuyuro Īgũ irogue ããrĩgũ, judío masaka ããrĩmerã Jesũre bũremurã merã baa, ããrĩrikũkõãyũpu. Īgũ irasiriripoe gajerã judío masaka Santiago iriunerã ejañurã. Īgũsã ejamakũ ĩã, judío masaka ããrĩmerã merã ããrãdi ããrĩduũkõãyũpu: “Yũre turibokuma”, ãrĩgũ. Irogue ejanerã judío masaka ããrĩmerãrẽ: “Moisés doredoresũta dupũma gasirogãrẽ wiĩriro gããmea”, ãrĩ weregorenarã iriñurã. Irasirigũ Pedro, Antioquía marã Īgũsãya dupũma gasirogãrẽ wiirisũbirinerã ããrĩmakũ, Īgũsã merã baa, ããrĩrikũadi duũkõãyũpu. ¹³ Īgũ irasirimakũ ĩãrã, gajerã judío masaka Jesũre bũremurã, Īgũ irirosũta irigatori merã iriñurã. Judío masaka ããrĩmerã merã ããrĩrikũanerã, Īgũsã merã baanerã baanemobiriñurã. “Īgũsã merã baaduũmakũ õãbea”, ãrĩ masĩkeregũ, Bernabẽde Īgũsã irirosũta iriyũpu. ¹⁴ Īgũsã: “Jesucristore bũremurĩ merã dita tausũrãkoa”, ãrĩrĩ kerere masĩkererã, keoro iribirima. Irasirigũ, irire ĩã, Pedrore ããrĩpererã Jesucristore bũremurã ĩũrõgue bũro turaro merã ãsũ ãrĩ werebũ: “Mũ judío masaka ããrĩkeregũ, judío masaka ããrĩmerã irirosũta Īgũsã merã baa, ããrĩkõãbũ. Mũ irasirigũ, Moisés marĩrẽ judío masakare iridoredoresũ iribiribũ. ¿Nasirigũ judío masaka ããrĩmerã gapũre: ‘Gũa judío masaka iririkũrere irika!’ ãrĩduari?” ãrĩbũ Īgũrẽ.

Ããrĩpererã Jesũre bũremurã tausũrãkuma, ãrĩ gojadeã

¹⁵ Gũa neõ deyoarãgueta judío masaka ããrĩsianerã ããrĩbũ. Gaji buri marã irirosũ Marĩpu Moisére doreri pĩdeare tarinũgãbea. ¹⁶ Irasũ ããrĩkererã, ire masĩa. Marĩpu Moisére Īgũ doreri pĩdeare masaka irimakũ meta Īgũsãrẽ: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. Masaka Jesucristore bũremumakũ, Marĩpu Īgũsãrẽ: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. Irasirirã gũade Jesucristore bũremunũgãbũ. Īgũrẽ bũremumakũ, Marĩpu gũadere: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. Marĩpu, iri doreri pĩdeare gũa irimakũ meta gũare irasũ ãrĩ ĩãmi. Neõ sugũ masaka iri doreri pĩdeare iripeomasĩbemi. Irasirigũ Marĩpu neõ sugũre: “Yũ dorerire iripeokõãmi, irasirigũ Īgũrẽ: ‘Õãgũ ããrĩmi’, ãrĩ ĩãa”, ãrĩbirikumĩ.

¹⁷ Irasirirã: “Gũa Jesucristore bũremumakũ, Marĩpu gũare: ‘Õãrã, waja opamerã ããrĩma’, ãrĩ ĩãmi”, ãrĩrã: “Gũa judío masakade Marĩpu Moisére doreri pĩdeare iripeobirikoa, irasirirã gũade ñerõ yãa”, ãrĩ masĩa. ¿irire

irasū āri masīrā: “Jesucristore b̄remusīā, ñerō irikerep̄ur̄u, òāgorāa”, ārīrā yāri? Irire neō āribea. Jesucristo ḡuare ĩgūrē b̄remurārē ñerō siiu iriḡu meta āārīmi. ¹⁸ Irasiriḡu masakare āsū āri werea. “Jesucristore b̄remumakū, Marīp̄u m̄sārē: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma’, āri ĩāmi” āri werea. “Marīp̄u Moisére ĩgū doreri p̄ideare m̄sā irimakū, m̄sārē: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma’, āri ĩāmi”, āri ĩgū meta yāa. ĩgūsārē: “Marīp̄u Moisére doreri p̄ideare m̄sā iriri merā Marīp̄u ĩūrō waja opabirikoa”, āri ĩgū, yude waja opabokoa irire iripeobirisīā.

¹⁹ Iripoeguere: “Ȳu, Marīp̄u Moisére doreri p̄ideare iriḡu, ĩgū ĩūrō waja opabi āārīḡukoa”, āri gūñadib̄u. Irasū āri gūñakereḡu, bokatūb̄irikub̄u. Waja opaḡu, peamegue waabodi āārīb̄u. Daporare: “Iri dorerire iriri merā Marīp̄u merā òārō āārā”, neō āri gūñanemobea. “Jesucristore b̄remusīā, Marīp̄u merā òārō āārī, ĩgū gāāmerīrē yāa”, āri masīa. ²⁰ Jesucristo Marīp̄u magū yure maĩgū curusague boaḡu, ȳu ñerō iridea wajare wajaribosadi āārīmī. Ȳu ĩgūyaḡu āārīsīā, ĩgū boaderosūta yude ĩgū merā boadi irirosū waadi āārīb̄u. Suḡu boaḡu ĩgū irid̄uarire neō irinemomasibi irirosū waadi āārīb̄u. Irasiriḡu Cristore b̄remusīā, ȳu irid̄uarire piri, ĩgū turaro merā ĩgūyare iriḡu yāa. ²¹ Ȳu: “Marīp̄u Cristo merā marīrē òārō iritamudi āārīmī”, āri b̄remurīrē pirid̄uabea. Marīp̄u Moisére ĩgū doreri p̄ideare marī iriri merā waja opabirimakū, Cristo marī ñerō iridea waja boabosadea wajamarīb̄okuyo.

3

¿Moisés doredeare iriri merā, o Jesucristore b̄remurī merā Marīp̄uyarā āārīrī? āri gojadea

¹ M̄sā Galacia marā pémasīmerā irirosū irirā yāa. ¿Nasirirā āriḡatorimasā buerire p̄enugārī? ĩgūsā buerire p̄esīā, Jesucristoya diayema kerere b̄remurīrē pirirā yāa. Ḡua, m̄sā p̄urogue āārīrā, m̄sārē Jesucristo curusague boadea kerere diaye wereb̄u. Iri ḡua wererire m̄sā òārō p̄eb̄u. ² Irasiriḡu m̄sārē ire s̄erēñaduakoa. ¿M̄sā Moisés doredeare iriri merā Ōāgū deyomarīgūrē opanugārī? ĩgūrē opabirib̄u. Jesucristoya kerere p̄erā, ĩgūrē b̄remunugārā, Ōāgū deyomarīgūrē opanugāb̄u. ³ ¿Nasirirā daporare pémasīmerā irirosū irirā yāri? M̄sā Jesucristore b̄remurā Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Marīp̄u dorerire irinugāb̄u. ¿Nasirirā daporare ĩgū iritamurī marīrō m̄sā basi m̄sā turari merā iri dorerire iripeod̄uari? ⁴ ¿M̄sā Jesucristore b̄remunugārīpoe gajerā m̄sārē ñerō tarimakū irideare gūñaberi? Daporare ĩgūya kerere b̄remuduúrā: “Ubugora irire b̄remub̄u”, ¿ārī gūñarī? ⁵ Marīp̄u m̄sārē ĩgūyaḡure Ōāgū deyomarīgūrē iriudi āārīmī. Ōāgū deyomarīgū m̄sā merā āārīmakū, Marīp̄u ĩgū turari merā m̄sā watopeguere wāri iri ĩmurīrē iriḡu yāmi. M̄sā Moisés doredeare irimakū, ¿irasiriḡu yāri? Iribemi. M̄sā Jesucristoya kerere pé b̄remumakū gap̄u irasū yāmi.

⁶ Abraham Marīp̄ure b̄remumakū, Marīp̄u ĩgūrē: “Ōāgū, waja opabi āārīmi”, āri ĩādi āārīmī. ⁷ Irasirirā m̄sā ire masīka! Abraham Marīp̄ure b̄remuderosūta b̄remurāno Abraham parāmerāgora āārīma. ⁸ Marīp̄uya werenīrī gojadea p̄uge judío masaka āārīmerādere ĩgūsā Marīp̄ure b̄remumakū, Marīp̄u ĩgūsārē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri ĩāburire gojasiasūdero āārīb̄u. Marīp̄u Abrahārē irire wereḡu, āsū ārīdi āārīmī: “Ȳu, m̄u merā āārīpereri buri marārē òārō iriḡura”, ārīdi

ãārĩmĩ. ⁹ Abraham Marĩpure buremumakũ, Marĩpu ĩgũrẽ õārõ iridi ãārĩmĩ. Irasirigu daporadere ãārĩpererã ĩgũrẽ buremurãnorẽ õārõ yãmi.

¹⁰ “Moisės doredeare irimakũ, Marĩpu marĩrẽ: ‘Õãrã, waja opamerã ãārĩma’, ãrĩ ĩãgukumi”, ãrĩ gũñarãnorẽ Marĩpu wajamoãgukumi. Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue irimarẽ ãsũ ãrĩ gojasũdero ãārĩbũ: “Ããrĩpereri Moisės doredeare iripeomerãno wajamoãsũrãkuma”, ãrĩ gojasũdero ãārĩbũ. ¹¹ Neõ sugũ Moisės doredeare iripeomasĩgũ mãmi. Irasirigu Marĩpu neõ sugũre: “Yũ dorerire iripeokõami, irasirigu ĩgũrẽ: ‘Õãgũ ãārĩmĩ’, ãrĩ ĩãa”, ãrĩbirikumi. Irire marĩ masĩa. Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ãārĩbũ: “Marĩpu ĩgũrẽ buremurãrẽ: ‘Õãrã, waja opamerã ãārĩma’, ãrĩ ĩãmi. Irasirirã ĩgũ merã õãrõ ããrĩnikõãrãkuma”, ãrĩ gojasũdero ãārĩbũ. ¹² Moisės doreri gojadea pũgue: “Marĩpure buremugũno Marĩpu ĩũrõ waja opabi ãārĩmĩ”, neõ ãrĩ gojasũbiribu. ãsũ gapũ ãrĩ gojasũdero ãārĩbũ: “Ããrĩpereri Moisės doredeare iripeogũno, Marĩpu merã õãrõ ããrĩnikõãgukumi”, ãrĩ gojasũdero ãārĩbũ. Iri dorerire iripeobi gapure Marĩpu ĩgũrẽ: “Yũ ĩũrõ waja opami, yũ merã neõ õãrõ ããrĩbirikumi”, ãrĩ ĩãgukumi.

¹³ Irasirigu, marĩ ããrĩpererã Moisės doredeare iripeobirimakũ, Marĩpu marĩrẽ: “Iri dorerire iripeobema”, ãrĩgã: “Waja opama”, ãrĩdi ãārĩmĩ. Irasirigu Jesucristo curusague pãbiatũsũgũ, waja opagũ irirosũ marĩrẽ wajamoãbodeare boa, wajaridi ãārĩmĩ. Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ãārĩbũ: “Sugũ yukugue siasiusũadi, Marĩpu wajamoãdoreadi ãārĩmĩ”, ãrĩ gojasũdero ãārĩbũ. Jesucristo boari merã marĩ ñerõ iridea wajare taudi ãārĩmĩ. ¹⁴ ĩgũ marĩ ñerõ iridea wajare boa, wajaribosadea merã Marĩpu Abrahãrẽ: “Irasũta irigũra”, ãrĩderosũta judĩo masaka ããrĩmerãdere iridi ãārĩmĩ. Irasirigu ĩgũ ãrĩderosũta marĩrẽ Jesucristore buremurãrẽ: “Õãrã, waja opamerã ãārĩma”, ãrĩ ĩã, Õãgũ deyomarĩgũrẽ sidi ãārĩmĩ marĩ merã ããrĩburo, ãrĩgũ.

Marĩpu: “Abraham merã ãsũ irigũra”, ãrĩdea

¹⁵ Yaarã, masaka ĩgũsã iririkũrĩre, su keori merã musãrẽ weregura. ĩgũsã: “Ãsũ irirã!” ãrĩ, oparã purõ papera ãmukuma. ĩgũsã irire ãmuadero purũ, neõ gajerã ĩgũsãrẽ: “I pũrẽ beokõãka! ãsũ gapũ gojaka!” ãrĩbirikuma. ¹⁶ Marĩpu Abrahãrẽ ĩgũ ãrĩdea, i irirosũta ããrã. Gajerã ĩgũ ãrĩdeare neõ beomasĩbema. ãsũ ãrĩ weredi ãārĩmĩ ĩgũrẽ: “Mũ parãmi ããrĩturiagu merã ããrĩpereri buri marãrẽ õãrõ irigũra”, ãrĩdi ãārĩmĩ. “Mũ parãmerã ããrĩturiarã merã õãrõ irigũra”, ãrĩbiridi ãārĩmĩ. Ubu gapũ: “Mũ parãmi ããrĩturiagu sugũ merãta irasirigũra”, ãrĩdi ãārĩmĩ. Irasũ ãrĩgũ, Jesucristore ãrĩgũ iridi ãārĩmĩ. ¹⁷ Yũ musãrẽ wereri ãsũ ãrĩduaro yãa. Marĩpu Abrahãrẽ masakare ĩgũ õãrõ iriburire weredi ãārĩmĩ. Purũ cuatrocientos treinta bojori purũ, Marĩpu ĩgũ doreri Moisere pidi ãārĩmĩ. Irire pĩgu, Abrahãrẽ: “Yũ irasirigũkoa”, ãrĩdeare peremakũ iribiridi ãārĩmĩ. ¹⁸ Marĩpu, Moisės doredeare irirã direta: “Yũ merã õãrõ ããrĩrãkuma”, ãrĩmakũ, ĩgũ Abrahãrẽ ãrĩdea wajamarĩbokuyo. Irasũ ããrĩbea. Marĩpu Abrahãrẽ maĩgũ wajamarĩrõ ĩgũ: “Ãsũ irigũra”, ãrĩdeare keoro iridi ãārĩmĩ. ((“Ããrĩpererã mũ irirosũ yãre buremurãrẽ yũ merã õãrõ ããrĩmakũ irigũra”, ãrĩdi ãārĩmĩ.))

¹⁹ Iro merẽ, ¿nasirigu Marĩpu ĩgũ dorerire Moisere pĩyuri? Masaka ñerõ irirã, waja oparã ããrĩrĩrẽ ĩgũsãrẽ masĩdoregu irire pidi ãārĩmĩ. Abraham parãmi ããrĩturiagu Jesucristo aaripoeague Marĩpu masakare: “Ãsũ

irika!” āri pítūnudi āārīmí. Jesucristo aarimakū, Marīpu Abrahārē: “Mū parāmi āārīturiagu merā āārīpereri buri marārē ōārō irigura”, ārīdea keoro waabu. Marīpu ĩgū dorerire ĩgūrē wereboerārē Moisére were-doređi āārīmí. Irasirigu Moisés irire pēgu, masakare wereturiadi āārīmí. ²⁰ Marīpu Abraham parāmi āārīturiagu merā masakare ōārō iriburire gajerāgue merā Abrahārē weredorebiridi āārīmí. ĩgū basita weredi āārīmí. ((Irasiriro Abrahārē ĩgū weredeā gapu, Moisére ĩgū dorerire pídea nemorō āārā.))

Pablo, Moisés doredeare weredeā

²¹ Iro merē, Marīpu Abrahārē weredeā, ĩgū dorerire Moisére pídea nemorō āārīmakū, ĩgū dorerire Moisére pídea gapu wajamarīyuri? Irasū āārībidero āārībú. Āsū gapu āārā. Masaka āārīpereri Moisés doredeare iripeori merā Marīpu merā ōārō āārīmasīmakū, Marīpu irire iripeorārē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri ĩābodi āārīmí. ²² Marīpuya werenīrī gojadeā pūgue irimarē āsū āri gojasūdero āārībú: “Masaka āārīpererā űerō irirā, waja oparā āārīma”, āri gojasūdero āārībú. Irasirigu Marīpu Abrahārē: “Mū parāmi āārīturiagu merā āārīpereri buri marārē ōārō irigura”, ārīderosūta irigukumi. Āārīpererā Jesucristore būremurārē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri ĩāgukumi.

²³ Marī Jesucristoya kerere pé, ĩgūrē būremuburi dupuyuro Marīpu ĩgū dorerire Moisére pídea direta masīnerā āārībú. Irasirirā marī űerō irideā waja peresugue dobosūnerā marīrē peresu iridi doreri direta masīrā irirosū āārīnerā āārībú. ²⁴ Marīpu ĩgū dorerire Moisére pídea merā marī iri dorerire iripeomerā āārīrīrē masīmakū iridi āārīmí. Pūru Cristoyare masīmakū iridi āārīmí ĩgūrē būremumakū, marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri ĩābu. ²⁵ Daporare Jesucristore būremua. Irasirirā ĩgūrē būremusīā: “Marīpu Moisére ĩgū doreri pídeā marī irimakū meta marīrē: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma’, āri ĩāmi”, āri masīa.

²⁶ Irasirirā mūsā āārīpererā Jesucristore būremurī merā ĩgūyarā āārīsīā, Marīpu pūrā āārā. ²⁷ Mūsā āārīpererā deko merā wāīyesūnerā āārībú mūsā Cristoyarā āārīrīrē ĩmumurā. Irasirirā ĩgūyarā āārīsīā, ĩgū irirosū āārīrikua. ²⁸ Marī āārīpererā ĩgūyarā āārīsīā, sugūyarāta āārā. Irasirigu Marīpu judío masakare, judío masaka āārīmerādere, moāboerimasārē, moāboemerādere, ũmarē, nomedere sūrosūta ĩāmi. Irasiriro marīrē Jesucristoyarē dukawari masīna máa. ²⁹ Marī Cristoyarā āārīsīā, Abraham parāmerā āārīturiarā āārā. Irasirigu Marīpu Abrahārē: “Mūrē ōārō irigura”, ārīderosūta marīdere irigukumi. Marī Cristoyarā āārīmakū, marīrē irasirigukumi.

4

¹ Mūsārē i keori merā wereduakoa. Sugū majīgū āārīpereri ĩgū pagūyare opaturīabu āārīkeregu, majīgū āārīsīā, sugū moāboegu irirosū āārīkumi. ² Gajerā ĩgūrē, ĩgūya āārībureride ĩādurīpībosakuma. Irasirigu, ĩgūsā doreri doka āārīkumi. Sunu ĩgū pagu, ĩgū boaburi dupuyuro ĩgūya āārādeare ĩgū magūrē wiaburīnarē werēpīkumi. “Īnu ejamakū, āārīpereri yaa āārīdeare yu magūrē wiaka!” ārīkumi. Irasirirā irīnu ejamakū, ĩgūrē wiakuma pama. ³ Marīde Jesucristore būremuburi dupuyuro marī űekūsāmarā i ũmumarē buerire iritūyarā, majīgū ĩgū āārīderosū marī űekūsāmarā doreri doka āārīunanerā āārībú. Irasirirā gajerārē moāboerā irirosū āārīnerā

ããrĩbú. ⁴ Irasũ ããrĩkerepuru, Marĩpu gapu ìgũ: “Ãsũ irigũra”, ãrĩdeanu ejamakũ, keoro ìgũ magũrẽ i ùmũguere iriudi ããrĩmĩ. Ìgũ iriumakũ, sugo nomeõguere deyoadi ããrĩmĩ. Ìgũ judío masakũ ããrĩsĩã, Marĩpu doreri Moisére pídeare iridi ããrĩmĩ. ⁵ Marĩpu ìgũ magũrẽ, marĩ iri dorerire iripeobiri wajare boa, wajaribosadoregu iriudi ããrĩmĩ ìgũ pũrã waaburo, ãrĩgũ.

⁶ Irasirigu Marĩpu marĩrẽ: “Yu pũrã ããrĩsiana”, ãrĩgũ, ìgũ magũ Jesucristo merã Õãgũ deyomarĩgũrẽ iriudi ããrĩmĩ. Irasirirã Õãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã Marĩpure: “Guapu”, ãrĩ masĩa. ⁷ Marĩ, Marĩpu pũrã ããrĩsĩã, moãboerimasã irirosũ ããrĩbea pama. Irasirirã ããrĩpereri Marĩpu ìgũ magũ Cristo iridea merã marĩrẽ ìgũ pũrãrẽ sĩburire ñeãrãkoa.

Pablo Jesúre buremurãrẽ Galaciague ããrĩrãrẽ gũñarikudea

⁸ Iripoeguere musã Marĩpure masĩbirisĩã, gajerãnorẽ buremunerã ããrĩbú. Ìgũsãrẽ buremurã, ìgũsã doreri doka ããrĩtuuyanirã irirosũ ããrĩnerã ããrĩbú. Marĩpugorare buremubirinerã ããrĩbú. ⁹ Dapora musã Marĩpure masĩa. Ìgũ musãrẽ masĩgũ ìgũrẽ masĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Musã ìgũrẽ masĩsĩã, musã iripoegue ubu ããrĩrĩrẽ buremudeare buremuduúkõãnerã ããrĩbú. Irasirikererã, daporare Moisés doredeare iripeoduarã, musã ubu ããrĩrĩrẽ buremupurorideare buremurã irirosũ irirã yáa. ¿Nasirirã irire irasirirã yári? ¿Nasirirã dupaturi moãboerimasã irirosũ ããrĩduari doja? ¹⁰ Musãde, Marĩpu merã õãrõ ããrĩduarã, judío masaka bosenuĩ irinarõsũta iriadikoa. Iri bosenuĩrẽ irirã, siuñajãrĩnariku, abe deyoariku, gajinũrĩ bosenuĩrũ, bojorikũ bosenuĩrẽ irikoa. ¹¹ Musã irasirimakũ pégu: “¿Yu ìgũsãrẽ ubugora bueyuri?” ãrĩgũ, burõ musãrẽ gũñariku.

¹² Yaarã, yu musãrẽ ãsũ irimakũ gããmea. Musã judío masaka ããrĩbirisĩã, Moisés doredeare iribirinerã ããrĩbú. Yude, judío masakũ ããrĩkeregu, musã iriderosũta iri dorerire iribea. Irasirigu dupaturi musãdere yu irirosũ irimakũ gããmea. Marĩ Jesucristore buremusĩã, Marĩpu merã õãrõ ããrĩmasĩa. Yu musãrẽ Jesucristoyare buemakũ, musã yure neõ ñerõ iribiribu. ¹³ Musã masĩa. Yu, Jesucristo masakare tauri kerere musãrẽ buepurorigu, pũrĩrikũbu. ¹⁴ Yu pũrĩrikũmakũ musãrẽ diasagorabu. Irasũ ããrĩkerepuru, musã yure ìãturi doobiribu. Ubu gapu Marĩpure wereboegure irirosũ õãrõ bokatĩrĩñeãbu. Jesucristore irirosũ yure õãrõ iribu. ¹⁵ Musã yu merã usuyari opadea, ¿naásũ waári? Ire yu masĩa. Musã irasirimasĩrã, musãya koyere yure wea sĩbokuyo yure iritamumurã. ¹⁶ Yu musãrẽ diayemarẽ weredeade waja daporare yure: “Guare ìaturigu irirosũ irigu yámi”, ¿ãrĩ ìãrĩ?

¹⁷ Gajerã ãrĩgatori merã buerimasã gapu musãrẽ burõ iritamuduarã irirosũ irikererã, õãrõ merã irirã meta ããrĩma. Musãrẽ gua buerire iritayarire piri, ìgũsã bueri gapure iritayadorerã yáma. ¹⁸ Gajerã musãrẽ iritamudũmakũ õãgoráa. Ìgũsã musãrẽ iritamuduarã, õãrõ gũñarĩ merã iritamunĩkõãburo. Yu musã merã ããrĩmakũ direta irasiribirikõãburo. ¹⁹ Musã yu pũrã irirosũ ããrĩrãrẽ musãya ããrĩburire gũñagũ, dupaturi burõ pũrĩsũrĩ merã ñerõ tarigu irirosũ ããrã. Sugo nomeõ pũrãkuburi dupuyuro pũrĩrĩ péñarõsũ péñakoa. Musã Jesucristo irirosũ ããrĩrikũmakũgue, irasũ poyarikatũnugukoa. ²⁰ Yu musã puro musã merã burõ ããrĩduadikoa. Musãrẽ daporata turiro marĩrõ õãrõ pémasĩma õãrõ weredũadikoa. Weredũakeregu, ñeéno merã werenĩumasĩbirikoa.

Pablo, Agar, Saraya keori merã werede

²¹ Musã, Moisés doredeare iridũakererã, ¿nasirirã iri dorerire õãrõ pẽmasĩberi? ²² Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Abraham pẽrã ãma pũrãkũdi ããrĩmĩ. Sugũre ĩgũ marãpore moãboego Agar wãikũgo merã pũrãkũdi ããrĩmĩ. Gajĩgũre ĩgũ marãpo diaye Sara merã pũrãkũdi ããrĩmĩ. Igo, moãboego meta ããrĩdeo ããrĩmõ”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. ²³ Abraham marãpore moãboego magũ marĩ masaka deyoarosũta deyoadi ããrĩmĩ. Abraham marãpo magũ gapũ Marĩpũ Abrahãrẽ: “Mũ marãpo sugũ majĩgũ pũrãkũgokumo”, ãrĩderosũta deyoadi ããrĩmĩ.

²⁴⁻²⁵ ĩgũsã pẽrã nomeya, pe keori irirosũ ããrã. Saraya: Abraham, Marĩpũ ĩgũrẽ ãrĩdeare bũremuderosũta Jesucristore bũremurãya keori irirosũ ããrã. Agarya: Marĩpũ Sinaĩ wãikũri buũrugue Arabia nikũgue ĩgũ dorerire Moisére pĩdeare irirãya keori irirosũ ããrã. Agar, moãboego ããrĩsã, igo magũde moãboegu ããrĩdi ããrĩmĩ. Irasirirã Moisés doredeare irirã igo magũ irirosũ ããrĩma. Moãboerã irirosũ iri doreri doka ããrĩma. Daporare Jerusalén marã Moisés doredeare irirã, Agar magũ irirosũ ããrĩma. Irasirirã, moãboerã irirosũ iri doreri doka ããrĩma. ²⁶ Saraya: Jerusalén ãmũgasima makã marã Jesucristore bũremurãya keori irirosũ ããrã. Sara, moãboego ããrĩbirimakũ, igo magũde, moãboegu meta ããrĩdi ããrĩmĩ. Irasirirã marĩ Jesucristore bũremurã, Sara magũ irirosũ ããrã. Moãboerã irirosũ Moisés doreri doka ããrĩrã meta ããrã. ²⁷ Marĩpũ ĩgũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ:

“Nomeõ, mũ pũrã marĩkerego, usuyaka! Sugo nomeõ, pũrãkũgo pũrĩrĩ pẽnarõsũ pẽnãbirikerego, bũro usuyaka! Mũ pũrã marĩkerepũrũ, pũrũguere mũ parãmerã ããrĩturiarã wãrã ããrĩrãkuma. Gajego marãpũkũgo igo marãpũ merã ããrĩgõ parãmerã ããrĩturiarã nemorõ wãrã ããrĩrãkuma”, ãrĩdi ããrĩmĩ Marĩpũ. ((Iri ãrĩdea ãsũ ãrĩduaro yãa. Jesucristore bũremurã Sara parãmerã ããrĩturiarã ããrĩma. ĩgũsã, Moisés doredeare irirã nemorõ wãrã ããrĩrãkuma.))*

²⁸ Irasirirã yaarã, marĩ Sara magũ Isaac irirosũ ããrã. Marĩpũ pũrã Abrahãrẽ ãrĩderosũta Sara Isaare pũrãkũdeo ããrĩmõ. Irasirigũ Marĩpũ ĩgũ ãrĩderosũta marĩrẽ Jesucristore bũremurãrẽ ĩgũ pũrã ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. ²⁹ Iripoeguere Agar magũ marĩ masaka deyoaderosũta deyoadi, Sara magũ Őãgũ deyomarĩgũ turari merã deyoadore ĩãturi, ñerõ iridi ããrĩmĩ. Daporadere irasũta ããrã. Moisés doredeare irirã, marĩrẽ Jesucristore bũremurãrẽ ĩãturi, ñerõ irirã yãma. ³⁰ Marĩpũ ĩgũya werenĩrĩ gojadea pũgue Abrahãrẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: “Moãboego magũ mũ sĩburire opabirikumi. Mũ marãpo diaye moãboego ããrĩbeo magũ gapũ mũ sĩburire opagũkumi. Irasirigũ moãboegore, igo magũ merãta beoka!” ãrĩdi ããrĩmĩ Marĩpũ. ³¹ Irasirirã yaarã, marĩ Jesucristore bũremurã, Sara parãmerã ããrĩturiarã ããrã. Moãboego parãmerã ããrĩturiarã meta ããrã. Sara magũ ĩgũ pagũ sĩburire opaderosũta, marĩ Marĩpũ ĩgũ pũrãrẽ sĩburire oparãkoa.

5

Pablo: “Jesucristoyare bũremurĩrẽ piribirikõãka!” ãrĩ gojadea

¹ Jesucristo marĩrẽ Moisés doreri doka ããrĩnerãrẽ taudi ããrĩmĩ. Marĩ ñerõ irideya wajare ĩgũ boari merã wajaribosadi ããrĩmĩ, Marĩpũ merã õãrõ ããrĩbũro, ãrĩgũ. Irasirirã mũsã Marĩpũ pũrã ããrĩsã, Jesucristoyare gũñaturari merã bũremunĩkõãka! Ārĩgatori merã buerimasã mũsãrẽ

Moisés doredeare iridoremakū, Īgūsārē pébirikōāka! Iri dorere irirā, moāboerā irirosū āārīma. Irasirirā iri doreri doka neō āārīnemobirikōāka!

² Ōārō péka yure! Y_u Pablo, mūsārē ire weregura. “Guaya dupuma gasirogārē wiirirā, Marīpu merā ōārō āārīrākoa”, āri gūñabirikōāka! Mūsā irasū āri gūñamakū, mūsārē Jesucristo boabosadea wajamarīboyo.

³ Irasirigū goepeyari merā mūsārē werea doja. Marīpu merā ōārō āārīburire Īgūsāya dupuma gasirogārē wiirirānorē Moisés doredeare āārīpererire iripeoro gāāmea.

⁴ Mūsā: “Moisés doredeare irimakū, Marīpu guare: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma’, āri ĩāgukumi”, āri gūñarā, Jesucristore pirirā yāa. Mūsā irasirirā, Marīpu mūsārē maīgū ōārō iritamurīdere gāāmebea.

⁵ Marī: “Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Jesucristore būremumakū, Marīpu guare: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma’, āri ĩāmi”, āri masīa.

⁶ Irasiriro, marī Jesucristoyarā āārīmakū, Marīpu ĩūrō dupuma gasirogārē wiirisūnerā āārīri, wiirisūbirinerā āārīride wajamāa. Marīpu ĩūrō marī Jesucristore būremurā āārīri gapu wajakua. Īgūrē būremusīā, gajerārē maīa.

⁷ Mūsā Jesucristore būremunūgārā, Īgūyare ōārō iritūyanerā āārībū. Dapora gapure gajerā mūsārē Īgūya diayemarē ōārō iritūyabirimakū irirā yāma.

⁸ Īgūsā mūsārē irasirirā Marīpu gāāmerī gapure irirā meta yāma. Marīputa mūsārē Jesucristore būremunūgādoregu siiudi āārīmi, Jesucristoyare ōārō iritūyaburo, āriḡū.

⁹ Masaka āsū āri werema: “Pārē irirā, mérōgā pā wemasārī poga merā trigo pogare morēkuma. Pūru iri wemasāseyakōākoa”, āri werema. I irirosū, āriḡatori merā buerimasā buerire surāyeri irire iritūyarā, pūrugue mūsā āārīpererā āriḡatori buerire iritūyarākoa.

¹⁰ Y_u gūñaturari merā marī Op_u Jesucristore būremua. Mūsāde, y_u irirosū Īgūrē būremua. Irasirigū mūsāya āārīburire āsū āri gūñāa: “Īgūsā āriḡatori merā buerimasā buerire iritūyarire piri, dupaturi y_u irirosū Jesucristoya diayemarē iritūyarākuma doja”, āri gūñāa.

Marīpu, mūsārē āriḡatori merā buerā gapure wajamoāgukumi.

¹¹ Yaarā, gajerā yure āsū ārīma: “Pablo masakare: ‘Marīpu merā ōārō āārīduarā, dupuma gasirogārē wiirika!’ āri buemi”, ārīma. Y_u irire neō irasū āri buebea. Y_u irasū āri buemakū, judío masaka gajerārē irire iridorerā yure ñerō iribiribokuma.

Y_u, Jesucristo Īgū curusague boari merā masakare tauri kere gapure buea. Y_u irire bueri waja judío masaka yure ñerō tarimakū yāma.

¹² Y_u, Īgūsā āriḡatori merā buerimasā mūsārē dupuma gasirogārē wiiridorerārē mūsā pūro neō āārīnemobirimakū gāāmea. Mūsārē irasū wiiridoreduarā, Īgūsā basi wiiri, pūrā marīrā dujaburo.

¹³ Yaarā, Marīpu mūsārē Moisés doreri doka āārīburo, āriḡū meta siiudi āārīmi. Irasirirā: “Guā gāāmerō ñerī ɱaribejarire irimakū ōārōkoa”, āri gūñabirikōāka! Āsū gapu irika! Maīri merā gāme iritamunika!

¹⁴ Mūsā gajerārē diaye maīrā, Moisés doredeare āārīpererire irirā yāa. Irasūta āri gojasūdero āārībū: “M_u basi maīrōsūta m_u pūro āārīrādere maīka!” āri gojasūdero āārībū.

¹⁵ Irasirirā pémasīka! Mūsā gāme ĩaturiduūmerā, pūrīsūrī sītīri werenīduūmerā, mūsā basi gāme dukawaripereakōārākoa.

Pablo: “Ōāgū deyomarīgū gāāmerīrē irinika!” āri weredea

¹⁶ Y_u mūsārē āsū āri werea. Ōāgū deyomarīgū gāāmerīrē irinika! Mūsā irasirirā, mūsā gāāmerō ñerī ɱaribejarire iribirikoa. ¹⁷ Marī ñerī

uaribejari, Ōāgū deyomarīgū gāāmerī meta āārā. Irasirirā marī ñerī uaribejarire irirā, Ōāgū deyomarīgū gāāmerīrē irirā meta yāa. Ōāgū deyomarīgū gāāmerī gapure irirā, marī gāāmerō ñerī uaribejarire iribirikoa. ¹⁸ Marī Ōāgū deyomarīgū marīrē iridorerire irirā, Moisés doreri doka āārīrā meta āārā. “Marī Moisés doredeare irirā, Marīpɯ merā ōārō āārīrākoa”, ārī gūñabea.

¹⁹ Masaka ĩgūsā ñerī uaribejarire irimakū, marī ōārō ĩāmasīa. ĩgūsā ñerī uaribejarire irirā, āsū yāma: Ʋma, ĩgūsā marāposā nome āārīmerārē; nomede, ĩgūsā marāpusāmarā āārīmerārē ñerō gāmebiragorenama. Āārīpereri guyasiūrī, ñerō iririre yāma. Guyasiūrō marīrō ñerō iririre taubéokōāma. ²⁰ Keori weadeare bɯremuma. Yēa iririre yāma. Gajerārē ĩāturi dooma. Gāme guaseoma. Gāme ĩāturima. Gajerā merā mata gua, sītīrī wereníma. ĩgūsāya āārīburi direta gūñama. ĩgūsā gāāmerī direta iriduarā, ĩgūsāya bumarārē gāme dukawarimakū yāma. ²¹ Gajerārē gajinorē ĩgūsā opamakū, ĩāturima. Masakare wējēbéoma. Mejārikurā āārīma. Bosenūrīrē irirā, mejārā ñerīrē yāma. Irasū āārīmakū, wári gajino ñerīdere yāma. Irasirigɯ yɯ mɯsārē ārīderosūta gopeyari merā werea doja. Iri ñerīrē irinígūno, Marīpɯ ĩgūyarārē doreroguerē waabirikumi.

²² Ōāgū deyomarīgū gapɯ marīrē ĩgūyare irimakū yāmi. Irasirirā ĩgū iritamurī merā masakare maīa. Ʋsɯyari opāa. Siuñajārī merā āārīrikua. Gajerā marīrē ñerō irikerepɯ, ĩgūsā merā guabea. Masakare bopoñarī merā ĩāa. ĩgūsārē ōārō gūñarī merā iritamua. Piro marīrō Marīpɯ gāāmerōsū gajerārē keoro ōārō yāa. ²³ “Gajerā nemorō āārā”, ārī péñabea. Marī ñerī uaribejarire iridɯakererā, iribeā. Ōāgū deyomarīgūyare irirā, irasūta yāa. Gajigɯ irasirirānorē: “Irire irasiribirikōāka!” neō ārībemi. ²⁴ Marī Jesucristoyarā āārīsīā, marī ñerī uaribejarire piribu. Irasirirā marī gāāmerīrē, marī ñerō iridɯarire iribeā. ²⁵ Marī, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Marīpɯ merā ōārō āārīrikua. Irasirirā Ōāgū deyomarīgū marīrē iridorerire ĩgū iritamurī merā iriníkōārō gāāmea.

²⁶ Irasirirā marī: “Gajerā nemorō āārā”, ārībirikōārā! Marī werenírī merā gajerārē gāme ĩāturimakū iribirikōārā! Gajerā ōārō āārīrikurire ĩāturibirikōāka!

6

Pablo: “Mɯsā Jesucristore bɯremurā gāme iritamuka!” ārī gojadea

¹ Yaarā, sugɯ Jesúre bɯremugū ñerīrē irimakū ĩārā, mɯsā Ōāgū deyomarīgū iridorerire irirā ĩgūrē iritamuka, ĩgū iri ñerō iririre piriburo, ārīrā! “Gua, ĩgū nemorō āārā”, ārī gūñarō marīrō ōārō merā ĩgūrē wereka! Irasū iritamurā, ōārō pémasīka, mɯsāde ĩgū irirosūta ñerīrē iriri, ārīrā! ² Mɯsā bɯjawererānorē, gūñaturamerānorē, ñerī uaribejarire tarinugāmasīmerānorē iritamuka! Mɯsā irasū iritamurā, Jesucristo dorederosūta irirākoa.

³ Sugɯ ōārīrē iribirikeregɯ: “Yɯ ōārīrē irigɯ āārā”, ārī gūñagū, ĩgū basi ārīgatogɯ yāmi. ⁴ Marī masakaku: “¿Ōārō irigɯ yári?” ārīrā, marī basi marī iririre pémasīrī merā gūñarō gāāmea. Irasiridero pɯɯ, marī iriri ōārī āārīmakū: “Gajerā nemorō āārā”, ārī gūñarō marīrō ɯsɯyari merā: “Yɯ ōārīrē yāa”, ārī masīrākoa. ⁵ Irasirirā marī masakaku, Marīpɯ ĩūrō ĩgū: “Yaare irirā, āsū irika!” ārī pídeare ōārō iriro gāāmea.

⁶ Mũsã Jesúya kerere buerimasārē iritamuka! Īgūsã mũsārē bueri waja, mũsã òãrĩ oparire Īgūsārē dukawaka, Īgūsã gããmerĩrē opaburo, ãrĩrã!

⁷ Mũsã basi ãrĩgatobirikõaka! Marĩpure goepeyari marĩrõ merã: “Yũ ñerõ irimakũ, yũre wajamoãbirikumi”, ãrĩ gũñabirikõaka! Marĩ òãrĩ oterã, purũgue òãrĩ dukare bokarosũ marĩ òãrĩ irirã, purũgue òãrĩrē bokarãkoa. Ñerĩrē irirã, purũgue ñerĩrē bokarãkoa. ⁸ Sugũ Īgũ ñerĩ ñaribejarire irinĩgũno, Īgũ ñerĩ iridea waja ñerĩrē bokagũkumi. Perebiri peamegue wajamoãsũgũkumi. Õãgũ deyomarĩgũ gããmerĩrē irigũ gapũ òãrĩrē bokagũkumi. Marĩpu puro perebiri okari opagũkumi. ⁹ Irasirirã Õãgũ deyomarĩgũ gããmerõsũ gariborero marĩrõ òãrĩrē irinĩkõãrã! Marĩpu iriduarĩnũ ejamakũ, marĩrē òãrĩ iririre pirimerãrē òãrĩrē sĩgũkumi. ¹⁰ Irasirirã noó waaró ããrĩpererã marĩ bokajarãnorē òãrĩrē irirã! Marĩyarãrē Jesucristore buremurãrē neõ piriro marĩrõ Īgūsãrē òãrĩrē irinĩkõãrã!

Pablo weretũnudea

¹¹ Īãka! Yũ basi mũsārē ire gojadũakoa. Irasirigũ i pagari gojari merã mũsārē ãsũ ãrĩ gojagũ yãa. ¹² Īgūsã mũsārē dupũma gasirogãrē wiiridorerimasã, Īgūsãrē gajerã judío masaka òãrõ gũñamakũ gããmerã, irasũ wiiridorema. Marĩ Jesucristo Īgũ curusague boadea merã masakare tauri kerere bueri waja judío masaka marĩrē turi, ñerõ yãma. Mũsãrē dupũma gasirogãrē wiiridorerimasã gapũ gajerã Īgūsãrē turi, ñerõ irimakũ gããmemerã, mũsārē irasũ wiiridorema. ¹³ Īgūsã Īgūsãya dupũma gasirogãrē wiirisũnerã ããrĩkererã, ããrĩpereri Moisés doredeare iripeobema. Iri dorerire iripeobirikererã, gajerã judío masaka péuro: “Gũa Moisés doredeare iridoremakũ, Galacia marã, gũa iridorederosũta irima”, ãrĩdũarã, mũsārē irasũ wiiridorema.

¹⁴ Yũ tamerã Īgūsã irirosũ irasũ ãrĩrĩrē gajerã péuro neõ ãrĩbirikoa. Marĩ Opũ Jesucristo Īgũ curusague boari merã marĩ ñerõ iridea wajare wajaribosadea kere direta masakare weregũkoa. Jesucristo yũre yũ ñerõ iridea wajare taudi ããrĩmakũ, i ãmũma ñerĩ ñaribejari iririre piribũ. I ãmũ marã yũre Īgūsã irirosũ ñerĩ ñaribejarire iridoremakũ, neõ iribeã. ¹⁵ Irasiriro, marĩ Jesucristoyarã ããrĩmakũ, Marĩpu ĩrõ dupũma gasirogãrē wiirisũnerã ããrĩrĩ, wiirisũbirinerã ããrĩrĩde wajamãa. Marĩ Jesucristoyarã ñajãmakũ, Marĩpu marĩrē maama ããrĩrikarire opamakũ iridi ããrĩmĩ. Iri maama ããrĩrikarire opari dita wajakũa. ¹⁶ Marĩpu ããrĩpererãrē yũ Jesucristoyare buerire iritũyarãrē bopoñarĩ merã ĩã, siuñajãrĩ merã ããrĩrikũmakũ iriburo. Marĩpu ããrĩpererãrē Īgũyarãrē irasiriburo.

¹⁷ Yũ Jesucristoyare buedeã waja gajerã yũre pá, yaa dupũre kãmitũ, ñerõ tarimakũ irima. Īgūsã irasirideã merã yũ Jesucristore moãboegũ ããrĩrĩrē masĩsũa. Irasirirã dapora merã neõ sugũ yũre garibonemobirikõãburo. Yũ buerire: “Diaye ããrĩbeã”, ãrĩ, yũre ñerõ werenĩnemobirikõãburo.

¹⁸ Yaarã, marĩ Opũ Jesucristo mũsārē ããrĩpererãrē òãrõ iriburo. Irasũta iriburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

EFESIOS

Pablo Efeso marãrê õãdoredea

¹ Yu Pablo, musãrê õãdoredea. Marĩpu gããmederosũta Jesucristo yure ãgũyare buedoregu pími. Irasirigu musãrê Efeso marãrê Marĩpuyarãrê Jesucristore buremurãrê gojáa. ² Marĩpu ããrĩngũ, marĩ Opũ Jesucristo musãrê õãrõ iritamũ, siuñajãrĩ merã ããrĩrikũmakũ iriburo.

Marĩpu, Cristo merã marĩrê õãrõ iritamumi, ãrĩ gojadea

³ Usũyari sĩrã marĩ Opũ Jesucristo Pagure! Ìgũ marĩrê Cristoyarãrê ããrĩpereri ãmũgasimarê, marĩya yũjupũrãrĩma õãrĩrê sĩdi ããrĩmĩ. ⁴ I ãmũ iriburi dupuyuro marĩrê Cristoyarã ããrĩmurãrê beyedi ããrĩmĩ ãgũ ãũrõ õãrã, waja opamerã ããrĩburo, ãrĩgũ. ⁵ Neõgoragueta ãgũ marĩrê maĩgũ ãgũ gããmederosũta Jesucristo iridea merã marĩrê: “Yu pũrã ããrĩmakũ irigũra”, ãrĩ beyepĩsiadi ããrĩmĩ. ⁶ Marĩpu marĩrê burõ bopoñarĩ merã ããsã, ãgũ magũ ãgũ maĩgũ merã marĩrê ãgũyarãrê õãrõ iridi ããrĩmĩ. Irasirirã ãgũrê usũyari sĩnĩkõãrã! ⁷ ãgũ magũ boagu, ãgũ dí beori merã marĩ ñerĩ iridea wajare wajaribosadi ããrĩmĩ. Irasirigu Marĩpu marĩrê burõ maĩgũ, marĩrê bopoñarĩ merã ããgũ, marĩ ñerĩ irideare kãtidi ããrĩmĩ. ⁸ Marĩrê irire masĩburo, ãrĩgũ, ããrĩpereri masĩrĩ, pemasĩrĩdere sĩdi ããrĩmĩ. ⁹ ãgũ iriburire marĩ dupuyurogue masĩbirideare marĩrê masĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Irasirigu marĩrê: “Yu gããmerõsũta usũyari merã ããsũ irigũra”, ãrĩdeare masĩmakũ iridi ããrĩmĩ. ¹⁰ ãgũ: “Ããsũ irigũra”, ãrĩdeare iriripoe ejamakũ, ããrĩpereri irigũkumi. Irasirigu ããrĩpererã ãmũgasi ããrĩrãrê, i nikũ ããrĩrãdere Cristore ãgũsã Opũ ããrĩmakũ irigũkumi.

¹¹ Iripoegueta Marĩpu guare Cristo merã õãrõ ããrĩmurãrê beyesiadi ããrĩmĩ ãgũ sĩgũra, ãrĩdeare opaburo, ãrĩgũ. ãgũ gããmederosũta i ããrĩperereri õãrĩ irigũra, ãrĩdeare irisiadi ããrĩmĩ. ¹² Guare Cristore buremupũrorinerãrê irasiridi ããrĩmĩ. ãgũ guare wãri õãrĩrê irimakũ ããrã, ãgũrê: “Õãtaria mũ”, ãrĩ, usũyari sĩa. ¹³ Marĩpu, Cristo merã masakare tauri kerere musãde pẽbũ. Iri diayema kerere pẽrã, Cristore buremunũgãbũ. Irasirigu Marĩpu musãrê Cristo merã õãrõ ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. ãgũ iripoegue ãrĩderosũta Õãgũ deyomarĩgũrê musãrê iriudi ããrĩmĩ ãgũ merã ãgũyarã ããrĩrĩrê masĩdoregu. ¹⁴ Irasirigu Marĩpu marĩrê ãgũyarãrê tariwepereamakũ iridero pũrũ, ãgũ iripoegue: “Sĩgũra”, ãrĩdeare sĩgũkumi. Õãgũ deyomarĩgũ marĩ merã ããrĩgũ, Marĩpu marĩrê: “Sĩgũra”, ãrĩdeare marĩ opaburire masĩmakũ yãmi. Irasirirã Marĩpũre: “Õãtaria mũ”, ãrĩ, usũyari sĩnĩkõãrã!

Pablo Marĩpũre: “Cristore buremurãrê mũyare masĩburo”, ãrĩ sêrêbosarire gojadea

¹⁵ Yu musã õãrõ iririkũrere masĩa. Musã marĩ Opũ Jesũre õãrõ buremua. Musã ããrĩpererã gajerã Marĩpuyarãrê maĩa. ¹⁶ Irasirigu yũ musãrê gũñagũ, Marĩpũre: “Õãtaria ãgũsã irasũ ããrĩmakũ”, ãrĩ, ãgũrê musãya ããrĩburire sêrênĩkõã. ¹⁷ Marĩpu, marĩ Opũ Jesucristo Pagũ õãtarimi. Irasirigu yũ ãgũrê musãya ããrĩburire ããsũ ãrĩ sêrêbosãa: “Guapũ, Õãgũ deyomarĩgũ masĩrĩ sĩa, ãgũsã mũyamarê pemasĩrĩ merã masĩnemoburo, ãrĩgũ!” ¹⁸ Marĩpu, ãgũyarã ããrĩmurãrê iripoegue ãrĩderosũta musãrê

Īgū beyepīnerārē sīgukumi. Ōātaria Īgū musārē sīburi. Irasirigu yu Marīpure: “Īgūsā gūñarīgue Īgūsārē irire ōārō pémasīmākū irika!” ārī sērēa. ¹⁹⁻²⁰ Gajidere musā ōārō pémasīburi sērēbosāa. Marīpu āārīpererā nemorō turagu āārīmi. Īgū turari merāta marī Jesucristore b̄remurārē Īgū merā ōārō āārīmakū yāmi. Īgū iri turari merāta Cristo boadiguere masū, ūmugasigue Īgū diaye gapu doamakū iridi āārīmī Īgūrē āārīpererā Opu āārīdoregu. ²¹ Īgūrē irogu doamakū irigu, āārīpererā ūmugasi, i nikūgue turarārē, dorerārē, oparārē, noó gajerārē dorerānorē doregu wekamu āārīmakū iridi āārīmī. Irasirigu Cristo āārīpererā daporā marā oparārē, p̄rūgue marā oparādere doregu āārīmi. ²² Marīpu āārīpererire, āārīpererārē Cristo doka dujamakū iridi āārīmī. Irasirigu Cristo, āārīpererā marī Īgūrē b̄remurī bumarā Opu, marī dipuru āārīmi. ²³ Marī Īgūrē b̄remurī bumarā, suguyarāta āārīsīā, Īgūya dupu irirosū āārā. Īgū āārīpererogue marī āārīpererā merā āārīnīgū marīrē āārīpereri Īgūyare opamakū yāmi.

2

Marīpu marīrē maīgū taurimarē gojadea

¹ Iripoegue Jesucristore b̄remuburo dupuyuro musā ñerō iririku, Marīpu dorerire tarinugānerā āārībú. Irasirirā, Marīpu iūrōrē boanerā irirosū Īgū merā ōārō āārībirinerā āārībú. ² Musā i ūmu marā irirosū ñerō iriunanerā āārībú. Wātēa opu dorerire iriunanerā āārībú. Īgūta i ūmu marā āārīpererā Marīpu dorerire tarinugārārē doregu āārīmi. ³ Iripoegue marī āārīpererā ñerī direta iriunanerā āārībú. Irasirirā marī noó gāāmerō iriduare, ñerī gūñarīrē iriunanerā āārībú. Irasirirā marīde Marīpure b̄uro wajamoāsūmurā āārībonerā āārībú. Gajerā peamegue wajamoāsūmurā irirosū marīde wajamoāsūmurā āārībonerā āārībú. ⁴ Marīpu gapu marīrē b̄uro maīgū, bopoñarī opatarigu āārīmi. ⁵ Marī ñerō iridea waja Īgū iūrōrē marī boanerā irirosū āārīkerepuru, marīrē Cristo merā ōārō āārīmakū iridi āārīmī. Īgū Cristore masū, dupaturi okamakū iriderosūta marīdere Īgū p̄uro perebiri okari sīdi āārīmī. Irasirigu marīrē bopoñarī merā iāsīā, taudi āārīmī.

⁶ Marīpu Jesucristo boadiguere masūdi āārīmī. Masū, ūmugasigue Īgū merā doamakū iridi āārīmī āārīpererārē doregu āārīburo, ārīgū. Īgūrē masūderosūta marīdere Cristoyarādere masū: “Ūmugasigue doarā Īgū merā dorerā āārīma”, ārī iādi āārīmī. ⁷ Īgū, Jesucristo merā marīrē wáro maīrīrē ĩmudi āārīmī. P̄rūguere āārīpererārē Īgū marīrē bopoñarīrē masīmakū gāāmegū, irasiridi āārīmī. ⁸ Marīpu marīrē bopoñagū, Cristore b̄remumakū, marīrē taudi āārīmī. Marī basi marī iridea merā neó taribirikoa. Marīpu marīrē taudea: Īgū marīrē wajamarīrō sīdea, Īgū marīrē iribosadea āārā. ⁹ Marī ōārō iririre iāgū meta taudi āārīmī marīrē. Irasirirā marī basi: “Yu ōārō iridea waja Marīpu yure taumi”, ārīmasībirikoa. ¹⁰ Marī, Marīpu irinerā āārā. Īgū marīrē Jesucristoyarā āārīdoregu, irasiridi āārīmī. Iripoegue marī ōārō iriburire gūñasiadi āārīmī. Irasirigu marīrē Jesucristoyarārē ire pīdi āārīmī ōārīrē iridoregu.

Marī, Jesucristo merā ōārō usuyari opāa, ārī gojadea

¹¹ Musā iripoegue āārīrikudeare ōārō gūñaka! Gūa musārē, judío masaka āārīmerārē, musā ūmaya dupuma gasirogārē wiiribiri waja:

“Marĩpuyarā āārĩbea”, ārĩ ĩāturiunanerā āārĩbú. Gua judío masaka gapu irasũ wiirisũnerā: “Marĩpuyarā āārā”, ārĩ gũñakerepũ, iri wiiridea marĩrē ĩgũyarā waamakũ iribea. ¹² Iripoeguere Marĩpu iriudi Cristore musā buremubirinerā āārĩbú. Irasirirā musā Israel bumarā merā āārĩbirinerā āārĩbú. Marĩpu Israel bumarārē: “Īgũsārē ōārō irigũra. Īgũsā Opũ āārĩgũra. Yaarā āārĩrākuma”, ārĩ pídeare opabirinerā āārĩbú. Irasirirā musā: “Marĩpu guare taugukumi”, ārĩmasĩbirinerā āārĩbú. Marĩpu merā ōārō āārĩbirinerā āārĩbú. ¹³ Musā iripoegue Marĩpure masĩbirinerā āārĩkererā, daporare musā Jesucristore buremurā ĩgũyarāta āārā. Īgũ boari, ĩgũ dí béori merā Marĩpu musārē ĩgũrē masĩrā, ĩgũyarā waamakũ iridi āārĩmĩ. ¹⁴ Gua judío masaka, musā judío masaka āārĩmerā merā pe bumarā āārĩkerepũ, Cristo irideia merā marĩrē sugũ pũrāta āārĩmakũ iridi āārĩmĩ. Irasirigũ marĩ basi gāme ĩaturideare pirimakũ iridi āārĩmĩ. Irasirigũ Cristo marĩrē ĩgũyarārē siuñajāmakũ yāmi. ¹⁵ Cristo curusague boagu: “Marĩpu merā ōārō āārĩduarā, āārĩpereri ĩgũ Moisére doreri pídeare iripeoka!” ārĩdeare peremakũ iridi āārĩmĩ. Irasirigũ Cristo marĩrē ĩgũyarārē pe bumarā āārĩnerārē su bumarāta āārĩmakũ iridi āārĩmĩ. Iri merāta marĩrē siuñajārĩ merā ōārō āārĩmakũ iridi āārĩmĩ. ¹⁶ Īgũ curusague boari merā marĩ pe bumarā gāme ĩaturideare pirimakũ iridi āārĩmĩ. Irasirigũ marĩrē pe bumarā āārĩnerārē, Marĩpuyarā ĩgũ merā ōārō āārĩmakũ iridi āārĩmĩ.

¹⁷ Cristo, Marĩpu merā marĩ ōārō āārĩburi kerere weregu aaridi āārĩmĩ. Musārē judío masaka āārĩmerā Marĩpure masĩbirinerārē, guare judío masaka Marĩpu Moisére doreri pídea oparādere weregu aaridi āārĩmĩ, marĩ āārĩpererā Marĩpu merā siuñajārĩ bokaburo, ārĩgũ. ¹⁸ Irasirirā Cristo merā, irasũ āārĩmakũ Ōāgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merā marĩ āārĩpererā judío masaka, judío masaka āārĩmerāde Marĩpu marĩ merā āārĩmakũ ĩgũrē sērēmasĩa. ¹⁹ Irasirirā daporare musā gajero marā irirosũ āārĩbea. Musāya nikũrē āārĩmerā irirosũ āārĩbea. Musā, gua merā su makā marā irirosũ, Marĩpuyarāta āārā. Irasirirā sugũ pũrāta āārā marĩ.

²⁰ Musā, gua merā Jesucristore buremurā, Marĩpu moārĩ wii irirosũ āārā. Iripoegue Marĩpuya kerere weredupuyurimasā ĩgũyare gojapũrorinerā āārĩmā. Pũru Jesucristo buedoregu pĩnerā ĩgũyare wenererā āārĩmā. Musā, ĩgũsā gojadeare buedero pũru, ĩgũsā weredeare pédero pũru, Jesucristore buremunũgābũ. Jesucristo, Marĩpuya wiima weanũpũrorideia ũtāye irirosũ āārĩmĩ. Marĩpuyare gojapũrorinerā, Jesucristo buedoregu pĩnerā, gaji weanúdea ũtāyeri irirosũ āārĩma. ²¹ Jesucristo gajerādere ĩgũrē buremumakũ yāmi Marĩpuyarā āārĩburo, ārĩgũ. ũtāyeri merā wiire peoturiamũrĩagu keoro weanũrĩ wiire irirosũ irigũ yāmi. Irasirigũ marĩrē gajerā Marĩpuyarā merā ōārō gāmesurĩmakũ yāmi. Āārĩpererā marĩ, ĩgũsā merā Marĩpuyarā āārĩsĩā, ĩgũ āārĩrĩ wii irirosũ āārĩrākõa. ²² Irasũ āārĩmakũ musāde, gajerā Jesucristore buremurā āārĩpererā merā Marĩpuyarā āārā. Irasirirā Marĩpu moārĩ wii, ĩgũ āārĩrĩ wii irirosũ marĩ āārā. Marĩpu, Ōāgũ deyomarĩgũ merā marĩ merā āārĩmĩ.

3

Pablo judío masaka āārĩmerārē Jesucristoya kerere weredea

¹ Yũ Pablo, Jesucristoya kerere musārē judío masaka āārĩmerārē weredea waja peresugue āārā. Marĩpu, Jesucristo merā musādere ĩgũyarā

ãārĩmakū yámi. Irasirigū yū musāya ãārĩburire sērēbosáa ĩgūrē. ² Musā ire masĩsíaa. Marĩpū musārē bopoñagū, Jesucristoya kerere buedoregū yūre pími musā òārō irigū. ³ Marĩpū, ĩgū Cristo merā iriburire, iripoegue marā masĩbirideare yūre masĩmakū irimi. Musārē irire mérō gojasiabu. ⁴ Yū gojadeare buerā, Marĩpū, ĩgū Cristo merā iriburire yū masĩdeare musāde masĩrākoa. ⁵ Marĩpū, ĩgū Cristo merā iriburire iripoegue marā gapūre masĩmakū iribiridi ãārĩmĩ. Dapora gua gapūre Jesucristoyare wererimasārē, ĩgūya kerere weredupuyurimasādere Òāgū deyomarĩgū merā masĩmakū yámi. ⁶ Āsū ãārā Marĩpū iriburi, iripoegue marā masĩbiridea. Gua judío masaka, musā judío masaka ãārĩmerāde Marĩpū masakare tauri kerere buremumakū, guare, musādere Jesucristoyarā ãārĩmakū yámi. Marĩrē sugū pūrāta ãārĩmakū yámi. Irasirigū Marĩpū judío masakare: “Āsū sīgura”, ārĩpūróriderosūta marĩrē ãārĩpererā Cristoyarārē òārĩrē sīgukumi.

⁷ Marĩpū Jesucristoya kerere buedoregū yūre pídi ãārĩmĩ. Yūre òārō iri, ĩgū turarire sīdi ãārĩmĩ iri kerere òārō wereburo, ārĩgū. ⁸ Āārĩpererā gajerā Marĩpūyarā yū nemorō ãārĩma. Irasū ãārĩkerepū, Marĩpū yūre òārō iri, judío masaka ãārĩmerārē Jesucristoya kerere buedoregū pími. Irasirigū: “Cristo òātarigū ãārĩmi, ĩgū marĩrē sīburi òātariri ãārā”, ārĩ werea ĩgūsārē. Ire neō pémasĩbokajaya máa marĩrē. ⁹ Marĩpū yūre pígu: “Āsū taugūkoa judío masaka ãārĩmerādere”, ārĩ gūñadupuyudeare yūre weredoremi. ĩgūta ãārĩpereri i ũmamarē iridi, iripoegue marārē ĩgū judío masaka ãārĩmerārē Cristo merā tauburire werebiridi ãārĩmĩ. Daporague yūre weredoremi ãārĩpererā masakare irire masĩdoregū. ¹⁰ Marĩpū marĩrē Jesucristore buremurārē su bumarā ĩgūyarāta ãārĩmakū iririre ĩārā, ũmarō marā dorerā ĩgūrē wereboerā, wātēade, ĩgū ãārĩpereri masĩpeogu ãārĩrĩrē masĩrākuma. ĩgūsārē irire masĩmakū gāāmemi Marĩpū.

¹¹ I ũmā iriburo dupuyurogueta Marĩpū ĩgū gāāmederosūta marĩrē: “Yaarā ãārĩmurā ãārĩma”, ārĩdeare marĩ Opū Jesucristo merā iriyuwarikūdi ãārĩmĩ. ¹² Marĩ Cristore buremurā ĩgū merā òārō ãārĩsĩā, gūiro marĩrō gūñaturari merā Marĩpūre sērēmasĩa. ¹³ Yū musārē Jesucristoya kerere weredeā waja peresugue poyari merā ãārā. Musā òārō ãārĩburire iri kerere werebu. Irasirirā musā yū poyarire gūñarā, bujawereri merā ãārĩbirikōāka! Poyakeregū, Marĩpū musārē òārō irideare gajerārē masĩmakū yāa.

Cristo marĩrē buro maĩgū ãārĩmi, ārĩ gojadea

¹⁴ Irasirigū Marĩpū, marĩ Opū Jesucristo Pagū ãārĩpereri irideare yū gūñagū, ĩgū ĩūrōrē yaa ñadukupuri merā ejamejā, ĩgūrē: “Òātarĩa mu”, ārĩ, usuyari sĩa. ¹⁵ ĩgūta ãārĩpererā ĩgūyarā ũmugasigū ãārĩrā, i nikūgue ãārĩrā Pagū ãārĩmi. ¹⁶ ĩgūta turatarigū ãārĩmi. Irasirigū yū musāya ãārĩburire ĩgūrē sērēbosáa musāguere Òāgū deyomarĩgū merā ĩgū turarire opaburo, ārĩgū. ¹⁷ Musā Cristore buremumakū, ĩgū musāguere òārō ãārĩnĩkōāburo, ārĩgū, sērēa. Gaji sērēbosáa Cristo musārē buro maĩrĩrē masĩsĩā, gajerārē maĩburo, ārĩgū. ¹⁸ Irasirigū musārē, ãārĩpererā gajerā ĩgūrē buremurādere Cristo marĩrē buro maĩrĩrē pémasĩdoregū, sērēbosáa. Cristo marĩrē maĩrĩrē neō keomasĩña máa. “Òōpā eyaro, yoaro, ũmarō, ũkūārō ãārā”, neō ārĩ masĩña máa. ¹⁹ Cristo marĩrē maĩrĩrē marĩ neō masĩpeobirikerepū, yū musāya ãārĩburire Marĩpūre sērēbosagu: “Ire

Īgūsārē ōārō masīnemomakū irika!” āri sērēa. Irasirirā marī ire masīpeorā, Marīpuyamarē masīpeorākoa.

²⁰ Irasirirā Marīpūre: “Āsū iribosaka guare!” āri sērēmakū, marī sērērī nemorō irimasīmi. Marī basita: “Āsūpero iriburo Īgū”, āri gūñmakū, marī gūñarī nemorō irimasīmi. Īgū turagu āārīsīā, Īgū turari marīrē sīdea merā irire iribosami. ²¹ Irasirirā Jesucristoyamarē, Īgūrē buremurī bumarā marī āārīrīrē masīrā, āārīpererinārī āārīpererā Marīpūre: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sīburo. Āārīpererā dapora marā, pūrugue marāde neō Īgūrē usuyari sīrīrē piribirikōāburo. Irasūta āārā.

4

Marī Cristoyarā Ōāgū deyomarīgū merā su bumarāta āārā, āri gojadea

¹ Yū marī Opūya kerere weredea waja peresugue āārīgū, turaro merā āsū werea musārē doja. Marīpū musārē siudi āārīmī Īgūyarā āārīburo, ārīgū. Irasirirā Īgū musārē: “Āsū irika, yaarā āārīsīā!” ārideare ōārō irika! ² “Gajerā nemorō āārā”, āri gūñabirikōāka! Gajerārē ōārō merā irika! Guarī marīrō gajerārē bopoñarī merā iāka! Gajerā musārē garibokerepūru, Īgūsārē maīrī merā iāka! ³ Ōāgū deyomarīgū iritamurī, Īgū musārē siuñajārī pīri merā suro merā ōārō āārīrikuka! Musā irasū āārīrīrē piriro marīrō āārīnikōāka! ⁴ Marī Jesucristoyarā su bumarā āārīsīā, Īgūya dupū irirosū āārā. Ōāgū deyomarīgū suguta āārīgū, Īgū sugū masakū merā āārīrōsū marī āārīpererā merā āārīmī. Marīpū marī āārīpererārē ūmugasigū perebiri okari sību, siudi āārīmī. ⁵ Marī Opū Jesucristo marī buremugū suguta āārīmī. Marīrē deko merā wāiyeride su wāita āārā marī Īgūyarā āārīrīrē ĩmuburi. ⁶ Marīpū suguta marīrē iridi āārīmī. Īgūta marī āārīpererā Opū āārīmī. Marī āārīpererā merā āārīmī. Irasirigū Īgū gāāmederosūta marī āārīpererā merā āārīpererire ōārō yāmi.

⁷ Marī su bumarā āārīkerepūru, Cristo marī Īgūyarārē masakakure Marīpūyare irimasīburi dukawa pīdi āārīmī. Irasirigū Īgū dukawa pīderosūta keoro marī gāme iritamumakū yāmi. ⁸ Cristo Īgū i nikūgue aariburo dupuyuroguere āsū gojasūdero āārībū Marīpūya werenīrī gojadea pūgue:

Īgūrē ĩaturirārē tarinugādero pūru, ūmugasigū murīākōāgukumi. Irasirigū masakare i nikūgue āārīrārē ōārīrē sīgukumi, āri gojasūdero āārībū.*

⁹ Īgū ūmugasigū murīarire āri gojadea, āsū ārīduaro yāa. Jesucristo ūmugasigū murīaburi dupuyuro i nikūgue dijari, ōōgue āārīdi āārīmī. ¹⁰ Īgūta i nikūgue āārīdi, ūmugasigū Marīpū āārīrōgū murīākōādi āārīmī. Irasirigū āārīpererogue āārīgū, āārīpererārē doregū āārīmī. ¹¹ Irasirigū marī Īgūyarārē masakakure Marīpūyare irimasīburi pīdi āārīmī ōārō gāme iritamuburo, ārīgū. Surāyerire beyepīdi āārīmī Īgūyare buedoregū. Gajerārē Marīpū weredoredeare wererimasā āārīmurārē, Īgū masakare tauri kerere weregorenarīmasā āārīmurārē, Īgūyarārē korerimasā āārīmurārē, Īgūyarārē buerimasā āārīmurārē beyepīdi āārīmī. ¹² Irasū beyepīdi āārīmī marī Īgūyarā gāme iritamuburo, ārīgū. Irasirirā marī Īgūyarā su bumarā, Īgūya dupū irirosū ōārō turarā masārōsū Īgūrē buremuturawāgānemorākoa.

13 Irasirirā marī āārīpererā surosū Cristore b̄remurā, masā odorā irirosū āārīpereri ĩgū, Marīp̄u magū āārīrīrē nemorō oārō masīrākoa. Irasirirā marīde Cristo irirosū āārīrikurākoa. 14 Majīrāgā irirosū āārīrā meta, pēmasīrākoa. Irasirirā marīrē ārīgatomerērā buemakū pērā, diayema āārīrīrē b̄remurīrē pirimerā: “Īgūsā maama bueri, diaye āārā”, ārī b̄remubirikoa. 15 Marī gāme maīrī merā diayema āārīrīrē werero gāāmea. Irasirirā majīrāgā masā pēmasīrōsūta marīde marī Op̄u Cristo marī dipuru āārīgū merā Marīp̄uyare oārō pēmasīrākoa. 16 Marī ĩgūyarā su bumarā āārīsīā, ĩgūya dup̄u irirosū āārā. Suḡu masak̄u turaḡu masā, āārīpereri ĩgūya dup̄uma merā oārō irimasīmi. I irirosū, Cristo marī masakakure: “Āsū iriburo”, ārī dukawa pīdeare irirā, marī āārīpererā oārō gāme iritamumasīa. Irasirirā gāme maīrā, gāme iritamurā, nemorō turaro merā Cristoyare oārō iriwāgānemorākoa.

Marīp̄u Cristoyarērē maama āārīrikurire opamakū iridi āārīmī, ārī gojadea

17 Irasiriḡu yu marī Op̄u Cristo dorero merā m̄sārē āsū ārī werea. Marīp̄ure masīmerā gap̄u noó gāāmerō gūñamoāmakōāma. Īgūsā irirosū neō irinemobirikōāka! 18 Īgūsā Marīp̄uyare pēduabema. Irasirirā irire neō pēmasībirigorakōāma. Īgūsāya gūñarīguere b̄uro naītīārī oparā irirosū āārīma. Irasirirā Marīp̄u merā oārō āārīb̄urire ĩgū sīrīrē neō opabema. 19 Ņerīrē irirā, neō ḡuyasīrībirigorakōāma. Āārīpereri űerī űaribejarire neō pirid̄uaro marīrō űerī direta iririkurā yāma. 20 Cristoya bueri gap̄u, m̄sārē ĩgūsā irirosū űerō iririre iridoreri máa. 21 M̄sā ĩgūya diayema buerire pērā: “Jesús diayeta āsū āārīmī, diayema āārīrīrē buemi”, ārī masakuyo. 22 Iripoegure m̄sā űerī űaribejari iririre: “Ōāgorā”, ārī gūñarā, m̄sā basita ārīgatonerā āārīb̄u. Iri űerīrē irirā, m̄sā basita poyanorēnerā āārīb̄u. Irasirirā m̄sā iripoegue āārīunaderosūta āārīnemobirikōāka! 23 M̄sā űerī direta gūñanadeare pirikōāka! Ōārī gūñarī gap̄ure gorawayuro gāāmea m̄sārē. 24 Marīp̄u ĩgū gāāmederōsūta marīrē maama āārīrikurire opamakū iridi āārīmī ĩgū irirosū diayema irirā, ĩgū ĩūrō oārā āārīb̄uro, ārīgū. Irasirirā, surīro boari dariñe bēo, maama surīro oārīñe gorawayu sāñarā irirosū, iripoegue űerī iriunadeare piri, maama iririkurire gorawayu irika!

25 Marī Cristoyarā ĩgū dup̄u irirosū āārīrā, su bumarā āārā. Irasirirā marī basi neō gāme ārīgatonemobirikōārā! Marī merāmarārē ārīgatoro marīrō diaye wererā!

26 Gajerā merā guarā, ĩgūsārē űerō iribirikōāka! Irin̄u merāta ĩgūsā merā guarire pirikōāka! 27 Wātī m̄sārē gajerā merā guamakū iririre kām̄utaka! 28 Yajarik̄uḡu āārīdi neō dupaturi yajabirikōāburo. Ōārī moārī gap̄ure moāburo, ĩgū moā wajatari merā gajerā boporārē iritamubu.

29 Neō űerō werenīrīrē werenībirikōāka! Ōārī gap̄u direta werenīka! M̄sā werenīrī merā gajerārē iritamuka! Irasirirā m̄sā oārī werenīrīrē pērā, ĩgūsāde oārō āārīrikurākuma. 30 Marī űerīrē irirā, űerō werenīrā, Ōāgū deyomarīgūrē b̄jajaweremakū irirākoa. Irire iribirikōāka! Ōāgū deyomarīgū marīrē: “Marīp̄uyarā āārā”, ārī masīmakū yāmi. Irasirirā marī masīa. Marīp̄u, Jesucristo merā marīrē taurin̄u ejamakūgue oārō taugorakōāgukumī.

³¹ Irasirirā musā gajerā merā suyubirire, ĩgūsā merā guataririre, ñerō gainĩrĩ merā gāme turirire, ñerō ārĩ buridarire pirikōāka! Irasirirā āārĩpereri ñerō iririre pirika! ³² Āsū gapu irika! Bopoñarĩ merā gāme ōārō iritamuka! Marĩpu marĩrē Cristo merā marĩ ñerĩ irideare kătiderosũta musāde gajerā musārē ñerō irideare kătika!

5

Marĩpu pũrā āārĩrā āsũ āārĩrikuro gāāmea, ārĩ gojadea

¹ Musā Marĩpu pũrā, ĩgũ maĩrā āārā. Irasirirā ĩgũ irirosũ āārĩrikuro gāāmea. ² Cristo marĩrē maĩrōsũta musāde gajerārē maĩka! ĩgũ marĩrē maĩgũ ĩgũ basita ĩgũrē wějēduarāguere wiadi āārĩmĩ marĩrē boabosabu. ĩgũ boabosagu, judío masaka oveja majĩgũrē wějē, Marĩpu ĩũrōrē soepeosũdi irirosũ āārĩdi āārĩmĩ. Irasirigu ĩgũ irasiriri merā Marĩpũre usuyamakũ iridi āārĩmĩ.

³ Irasirirā Marĩpũyarā āārĩrā, musā marāposā nome āārĩmerārē, marāpusāmarā āārĩmerārē neō ñerō gāmebiragorenabirikōāka! Āārĩpereri gũyasĩũrĩ ñerō iririre neō iribirikōāka! Gajerāyare uaribejabirikōāka! Neō mérōgā ñerō iririre iribirikōāka! ⁴ Gũyasĩũrō werenĩrē werenĩbirikōāka! Pémasĩmerā irirosũ werenĩmoāmabirikōāka! Ñerĩrē ārĩ buridabirikōāka! Āsũpero gapu werenĩka! Marĩpũre: “Ōārō yāa mu guare”, ārĩ, usuyari sĩka! ⁵ Ire ōārō masĩka musā! Gajigu marāpo merā ñerō iririkurā, gajego marāpu merā ñerō iririkurā, gũyasĩũrō ñerĩrē iririkurā, Marĩpũyarā āārĩbema. Gajerāyare uaribejarikurāde Marĩpũyarā āārĩbema. ĩgūsā gajino gapũre Marĩpũre gāāmerō nemorō gāāmerā, keori weadeare buremurā irirosũ yāma. Marĩpu gapũre buremubema. Irasirirā Marĩpu ĩgũyarārē dorerogue neō waabirikuma. Irogue Cristo merā neō āārĩbirikuma. ⁶ Gajerā musārē ĩgūsā ñerō irideare: “Āsũ irimakũ ōāgorāa”, ārĩgatorire pēbirikōāka! Marĩpu, ĩgūsā irasũ ñerō iri, ĩgũ dorerire tarinugārĩ waja ĩgūsārē perebiri peamegue wajamoāgukumi. ⁷ ĩgūsā ñerĩ irirā merā neō ñerĩrē iriwekabejabirikōāka!

⁸ Marĩ Opũyarā musā āārĩburo dupuyuro ñerĩrē irirā, ĩgũrē masĩmerā naĩtĩārōgue āārĩrā irirosũ āārĩnerā āārĩbũ. Dapora gapũre ĩgũrē masĩrā ĩgũyarā āārĩsĩā, boyorogue āārĩrā irirosũ āārā. Irasirirā ĩgũ ĩũrō ōārĩrē iririkũka! ⁹ Boyorogue āārĩrāno, ōārĩrē, Marĩpu dorerire, diayemarē irirākuma. ¹⁰ Irasirirā marĩ Opũyare ōārō bueka, ĩgũrē usuyamakũ iririre irimurā! ¹¹ Ñerĩ iririkurā, naĩtĩārōgue āārĩrā irirosũ āārĩma. ĩgūsā irirosũ neō iribirikōāka! Āsũ gapu irika! ĩgūsā ñerō iririre: “Ñegorāa”, ārĩ wereka, ĩgūsārē irire masĩdorerā! Musā wererire pérā, boyorogue āārĩrā irirosũ ñerō irideare piri, ōārĩ gapũre irirā dujarākuma. ¹² Masaka ĩāberogue ĩgūsā ñerō iriboedeare marĩ werenĩmakũ gũyasĩũgorāa. ¹³ Boyorore āārĩpereri ĩāmasĩsũa. Marĩ ĩgūsā ñerō iririre: “Ñegorāa”, ārĩmakũ, ĩgūsā ñerō iririkũrere masĩrākuma. ¹⁴ Irasirirā gajerā sugũ ñerō iririkũgnorē āsũ ārĩ werema:

Mũ pēmasĩbi, kārĩgũ irirosũ āārā. Yobe, pēmasĩka! Cristo merā ōārō āārĩbi, boanerā merā āārĩgũ irirosũ āārā.

Irasirigu wāgānugā, ĩgũ merā ōārō āārĩka! Mũ irasirimakũ, Cristo mũrē boyorogue āārĩmakũ irirosũ ĩgũyare masĩmakũ irigukumi.

¹⁵ Irasirirā ōārō pēmasĩka, ōārĩrē irimurā! Marĩpũyare masĩmerā irirosũ iribirikōāka! ĩgũya gapũre ōārō masĩka! ¹⁶ Dapora marā

masaka ñerĩ iririkũma. Irasirirã musã okarinãrĩrẽ Marĩpu gããmerĩ direta irika, gajerãde ãgũyare masĩburo, ãrĩrã! ¹⁷ Pemasĩmerã irirosũ iririkũbirikõãka! Marĩpu gããmerĩrẽ õãrõ pemasĩduaka, irire irimurã! ¹⁸ Irasirirã mejãbirikõãka! Mejãrã ãgũsã basita poyanorẽma. Mejãrõnorẽ irirã, Õãgũ deyomarĩgũrẽ opatarirã ããrĩka! ¹⁹ Musã ãgũrẽ opatarirã, Marĩpuya bayari merã musã basi gãme werenĩrãkoa. Salmos gojadea pũgue bayarire, gaji marĩ Opure buremu bayaridere ãgũrẽ bayapeorãkoa. Musãya uyũpũrãrĩgue õãrõ usũyari merã bayapeorãkoa ãgũrẽ: “Õãtaria mu”, ãrĩ buremurã. ²⁰ Marĩpu ããrĩpererire marĩrẽ õãrõ yãmi. Irasirirã marĩ Opũ Jesucristoyarã ããrĩsã, ãgũ wãrĩ merã Marĩpũre: “Mu iridea õãtaria”, ãrĩnikõãka!

Su wii marã Cristoyarã ãsũ ããrĩrõ gããmea, ãrĩ gojadea

²¹ Musã ããrĩpererã Cristore gopeyari merã buremurã ããrĩsã, õãrõ gãme pé buremuka!

²² Musã marãposã nomerẽ ãsũ ãrĩ weregũra. Cristo marĩ Opure marĩ pé buremurõsũta musã marãpusãmarãrẽ õãrõ pé buremuka! ²³ Cristo marĩrẽ ãgũyarãrẽ oparosũta, marãpusãmarã musãrẽ ãgũsã marãposã nomerẽ opama. Cristo marĩrẽ ãgũrẽ buremurĩ bumarãrẽ taudi ããrĩmĩ. Irasirigu ãgũ marĩ Opũ ããrĩmi. Marĩrẽ doregũ, marĩ dipuru ããrĩmi. Marĩ, ãgũya dupũ irirosũ ããrã. ²⁴ Irasirirã marĩ Cristore buremurĩ bumarã ãgũrẽ pé buremurõsũta musã marãpũkurã nome musã marãpusãmarãrẽ õãrõ pé buremuka!

²⁵ Musã marãpusãmarãdere weregũra. Cristo marĩrẽ ãgũyarãrẽ maĩgũ, marĩya ããrĩburire boabosadi ããrĩmĩ. Irasirirã marĩrẽ ãgũ maĩrõsũta musãde musã marãposã nomerẽ maĩka! ²⁶ Cristo marĩrẽ boabosadi ããrĩmĩ ãgũyarã ããrĩmakũ irigu. Irasirigu, marĩ ãgũ werenĩrẽ buremumakũ, deko merã gũrarire koebẽoro irirosũ marĩrẽ ñerĩ opamerã ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. ²⁷ ãgũ irire irasirimakũ, marĩ ãgũ ãũrõrẽ neõ mërõgã ñerĩ opamerã, gũrari marĩrã õãrõ deyorã irirosũ ããrĩrãkoa. ãgũyarã õãrã dita ããrĩrãkoa. Irasirigu: “Yaarã ããrĩma”, ãrĩ, usũyari merã marĩrẽ opagukumi.

²⁸ Musã marãpokũrã musã marãposã nomerẽ maĩrõ gããmea. Sugũ ãgũ marãpore maĩgũ, ãgũ baside maĩmi. Irasirigu Cristo marĩrẽ ãgũya dupũ irirosũ ããrĩrãrẽ maĩrĩ merã korerosũta musã marãposã nomerẽ maĩrĩ merã õãrõ koreka! ²⁹⁻³⁰ Neõ marĩya dupũre ñerõ waamakũ gããmebea. Marĩ basi marĩya dupũre korea. Marĩ Cristoyarã ããrĩrã ãgũya dupũ irirosũ ããrã. Irasirigu Cristo marĩrẽ õãrõ koremi. ³¹ Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Sugũ ãũmũ nomeõrẽ marãpokũgũ, ãgũ pagusãmarãrẽ wirigukumi ãgũ marãpo merã ããrĩbu. ãgũsã pẽrã ããrĩkererã, Marĩpu ãũrõrẽ su dupũta ããrĩrãkuma”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. ³² Iri gojãdeare õãrõ pemasĩduamakũ, diasagorãa marĩrẽ. Irasũ ããrĩkererũ, yũ irire: “Ãsũ ãrĩduaro yãa”, ãrĩ werea. Cristoyarã Marĩpu ãũrõrẽ su dupũta ããrĩma. ³³ Gaji i marẽ musãrẽ ãrĩ werenemogũra doja. Musã basi korerosũta musã marãposã nomedere maĩrĩ merã koreka! Musã nomede musã marãpusãmarãrẽ õãrõ gopeyaro merã pé buremuka!

6

¹ Musã majĩrãrẽ ãsũ weregũra. Musã marĩ Opure buremurã musã pagusãmarãrẽ õãrõ uyũjũka! Irasiriri, õãrĩ ããrã. ²⁻³ Iripoegue Marĩpu ãgũ pe mojõma dorerire pĩgũ, su dorerire ãsũ ãrĩ pĩdi ããrĩmĩ: “Musã

pagusāmarārē òārō buremuka!” ārī pīdi āārīmī. I dorerireta pīgu, gajidere pīdi āārīmī. “Īgūsārē irasū buremurā, i nikūguere yoarīpoe usuyari merā āārīrākoa”, ārīdi āārīmī.

⁴ Mūsā pagusāmarādere āsū ārī weregura. Mūsā pūrārē buro turiri merā Īgūsārē guamakū iribirikōāka! Āsū gapu irika! Īgūsārē marī Opuyare bueka, Īgūrē buremuburo, ārīrā! Īgūsā, Īgū dorerire iribirimakū ĩārā, Īgūsārē: “Āsū gapu irika!” ārī bueka! Irasirirā Īgūsārē òārā masāmakū irirākoa.

⁵ Moāboerimasādere āsū ārī weregura. Mūsā i nikūgue āārīrārē mūsā oparārē òārō yujuka! Òārō buremurī, goepeyari merā moāboeka! Irasū moāboerā, Cristore moāboerā irirosū yāa. ⁶ Mūsā oparā ĩūrō moārōsūta, Īgūsā ĩāberoguedere moāka! Īgūsā ĩūrō direta òārō moārā, Īgūsā mūsārē: “Òārō moāma”, ārī gūñamakū iriduarā dita āārībokoa. Irasirirā Īgūsā ĩāberoguedere òārō moāka! Cristore moāboerā irirosūta Marīpu gāāmerōsū òārō merā moāka! ⁷ Mūsā masakare moāboerā āārīkererā: “Cristore moāboerā irirosū āārā”, ārī gūñaka! Irasirirā usuyari merā moāboeka mūsā oparārē! ⁸ Irire masīsīāa mūsā. Marī Opu Cristo marīrē òārō moārākare òārī wajatamakū irigukumi. Irasirigu moāboerimasā āārīrārē, āārīmerādere marī òārō moāderopāta marīrē òārī wajatamakū irigukumi.

⁹ Oparādere āsū ārī weregura. Mūsārē moāboerārē òārō irika! Īgūsārē wajamoāduari merā dorebirikōāka! Ire òārō pémasīka! Marī Opu Cristo umugasigū āārīgū, mūsā Opu āārīmi. Īgūta mūsārē moāboerā Opu āārīmi. Marī āārīpererā Īgūrē moāboerā āārā. Irasirigu oparā āārīrārē, āārīmerādere surosūta ĩāmi marī āārīpererārē.

Cristoyarā wātīrē tarinugārīmarē gojadea

¹⁰ Mūsārē āsū ārī weretūnugura. Mūsā, marī Opuyarā āārīsīā, Īgū merā òārō āārā. Irasirirā Īgūya turari merā Īgūrē gūñaturaka! ¹¹ Wātī ārīgatori merā mūsārē ñerō iridoremakū, Marīpu iritamurī merā Īgū ñerī ārīmesārīrē kāmataka! Sugu surara kāmutari kōme surīro sāñadi irirosū āārīka! ¹² Marīrē Marīpu dorerire tarinugāmakū iriduarā, masakagora meta āārīma. Wārā ñerā: umarō marā, oparā, turarā, i umama ñerīrē iridorerā āārīma. Deyomarīrā, masakare gūñarīgue ñerō iridorerā āārīma. ¹³ Irasirirā mūsā, surara Īgūya kōme surīro sāñadero puru, Īgū merā gāmekēāduarārē kāmuta tarinugāmasīgū irirosū āārīka! Irasirirā, Marīpu iritamurī merā wātīrē kāmuta tarinugārākoa. Īgūrē tarinugārā, gūñaturarā dujarākoa.

¹⁴ Āsū irika, wātīrē tarinugāmurā! Marīpuya werenīrī diayema āārīrīrē òārō péduripīka! Irasirirā mūsā surara Īgūya surīrore yujuwēñarīda merā òārō yujuwēñadi irirosū āārīrākoa. Marīpu iritamurī merā diayema irika! Irasirirā mūsā surara Īgūya koretibi kāmutari kōme surīro sāñadi irirosū āārīrākoa. ¹⁵ Marīpu masakare siuñajārī sīburi kerere weregorenarā waamurā òārō amuyuka! Irasirirā mūsā surara sapatu sāñadero puru, Īgū waaburire òārō amu ododi irirosū āārīrākoa. ¹⁶ I āārīpererire iri odo, gajidere irika, wātīrē tarinugāmurā! Mūsā Cristore buremurīrē neō pībirikōāka! Irasirirā mūsā surara Īgū kāmutari kōmeti opagu, iriti merā gārūyuku peame opari yukure kāmutagu irirosū āārīrākoa. Irasirigu wātī mūsārē bokatūbirikumi mūsā Cristore buremumakū ĩāgu. ¹⁷ “Cristo marīrē taugukumi”, ārī gūñanīkōāka! Irasirirā mūsā surara Īgūya dipurugue kōme pero peyarosū āārīrākoa. Gajidere irika! Marīpu

werenírîrê Ôãgũ deyomarîgũ m̄sârê masîrî sîrî merã wereka! Irasirirã m̄sã surara ïgũya sareri majî opagũ irosũ ããrîrãkoa. Iri merã wâtîrê tarinugârãkoa.

¹⁸ Irasirirã ãmurikũ Ôãgũ deyomarîgũ gããmerõsũta Marîp̄re sêrênîkõãka! Ôãrõ gãñaka! ïgũrê sêrêrîrê neõ piribirikõãka! ããrîpererã ïgũyarãya ããrîburidere sêrêbosanîkõãka! ¹⁹ Yũdere Marîp̄re ãsũ ãrî sêrêbosaka! “ïgũ weremakũ iritamuka, ïgũ m̄yare gũiro marîrõ õãrõ wereburo, ãrîgũ”, ãrî sêrêka! Irasirigũ Marîp̄rũ masakare Cristo merã tauburire yũ õãrõ weregũkoa ïgũsã iripoegue masîbirideare masîburo, ãrîgũ. ²⁰ Marîp̄rũ yũre iriumi Cristoya kerere weredoregũ. Yũ irire weredeã waja peresugue ããrã. Irasirirã Marîp̄re: “Iroque ããrîgũ, gũiro marîrõ m̄yare wereburo”, ãrî sêrêka!

Pablo, Efeso marãrê õãdoretũnudeã

²¹ Tîquico, marîyagũ marî maïgũ, yũ merã ããrîmi. ïgũ marî Op̄yare õãrõ iritamunîkõãmi. M̄sã p̄roque ejağũ, yũ iririre m̄sârê weregũkumi. Irasirirã m̄sã yũre: “Irasũta iriñumi”, ãrîrãkoa. ²² Irasirirã gũã ããrîrikurire m̄sârê weredorerã ïgũrê iriua. ïgũ irire weregũ, m̄sârê us̄yari merã ããrîmakũ irigũkumi.

²³ Marîp̄rũ ããrînîgũ, marî Op̄rũ Jesucristo ããrîpererãrê m̄sârê siuñajãmakũ iriburo. M̄sârê Cristore buremurî merã õãrõ gãme maïmakũ iriburo. ²⁴ Marîp̄rũ ããrîpererã marî Op̄rũ Jesucristore maïnîrãrê õãrõ iriburo. Irasũta iriburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

FILIPENSES

Pablo peresugue ããrĩgũ Filipos marãrẽ õãdoredea

¹ Yũ Pablo, Timoteo merã Jesucristore moãboerã ããrã. Irasirirã ããrĩpererãrẽ musãrẽ Filipos marãrẽ Jesucristore buremurãrẽ õãdoredea. Musã oparãdere, ãgũsãrẽ iritamurãdere õãdoredea. ² Marĩpu ããrĩnĩgũ, marĩ Opũ Jesucristo musãrẽ õãrõ iritamu, siuñajãrĩ merã ããrĩrikumakũ iriburo.

Pablo Marĩpure Jesũre buremurãya ããrĩburire sãrẽbosadea

³ Yũ musãrẽ gũñarikũ, Marĩpure yũ Opũre usuyari sia. ⁴ Irasũ ããrĩmakũ, yũ musãya ããrĩburire sãrẽbosarikũ, Marĩpure usuyari merã sãrẽa. ⁵ Musã neõgoragueta yũ Jesũya kerere weremakũ pé buremunugãdero purũ, yũre iritamunugãbũ. Dapaguedere irasũta õãrõ iritamunĩkõãa. ⁶ Irasirigũ ire õãrõ masĩa. Marĩpu musãrẽ õãrĩrẽ iridũamakũ irinugãdi irasirigũ yãmi. Musãrẽ ãgũ irinugãderosũta Jesucristo i ãmũgue dupaturi aarimakũgue iriyuwarikũgũkumi. ⁷ Yũ musãrẽ ããrĩpererãrẽ õãrõ gũñarĩ merã gũñamakũ õãgorãa. Musãrẽ bure maĩa. Marĩpu yũre iritamurõsũ musãdere iritamumi. Irasirirã, yũ oparãrẽ Jesũs masakare tauri kerere: “Diayeta ããrã”, ãrĩ weremakũ, musã yũre iritamubũ. Peresu yũ ããrĩmakũdere iritamubũ. Irasirirã marĩ suro merã Marĩpu iritamurĩrẽ opãa. ⁸ Marĩpu ire masĩmi. Jesucristo musãrẽ gũña maĩrõsũ yũde musãrẽ gũña maĩa. ⁹ Marĩpure musãya ããrĩburire ãsũ ãrĩ sãrẽbosãa. “Guapũ, ãgũsã mũyare õãrõ masĩrĩ merã õãrõ pãkũĩnũpeoburo, gajerãrẽ maĩdero nemorõ maĩnemoburo”, ãrĩ sãrẽbosãa. ¹⁰ Irire irasirirã: “Marĩpu gããmerĩrẽ irirã, gajino nemorõ iririre irirã yãa”, ãrĩ, õãrĩrẽ beyemasĩrãkoa. Musã irire beyemasĩrã, Cristo i ãmũgue dupaturi aarimakũ, õãrĩrẽ irinĩnerã, waja opamerã ããrĩrãkoa. ¹¹ Jesucristo musãrẽ Marĩpu gããmerĩ direta irimakũ irigũkumi. Irasirirã õãrĩrẽ irinĩnerã ããrĩrãkoa. Gajerã ãgũrẽ: “Marĩpu õãtarigũ, turatarigũ ããrĩmi”, ãrĩ, buremumakũ irirãkoa.

Pablo ãgũ Cristoyagũ ããrĩrĩrẽ gojadea

¹² Yaarã, ire musã masĩmakũ gããmea. Daporare yũ peresugue ããrĩkerepurũ, Jesucristo masakare tauri kere gapũ pãnemosũa. ¹³ Irasirirã ããrĩpererã surara romano marã opũya wii korerã yũ Cristoyagũ ããrĩrĩ waja peresugue dobobiarire masĩperekõãma. ããrĩpererã gajerãde irire masĩma. ¹⁴ Yũ peresugue ããrĩkeregũ marĩ Opũ Jesũre gũñaturari merã buremumakũ ããrã, wãrã marĩyarãde gũñaturari merã ãgũrẽ buremunemoma. Irasũ buremurã, gũiro marĩrõ Marĩpũya kerere gajerãrẽ werema.

¹⁵ Surãyeri Cristoyare buerã ããrĩkererã, yũre ããturima. Masakare yũ buerire tũyabirimakũ iridũama. Gajerã gapũ õãrõ gũñarĩ merã Cristoyare buema. ¹⁶⁻¹⁷ Jesucristo masakare tauri kerere: “Diaye ããrã”, ãrĩ wereburire Marĩpu yũre pĩdeare õãrõ masĩma. Irasirirã yũre maĩrã Cristoyare buema. Gajerã gapũ yũre ããturirã, masakare ãgũsã gapure tũyamakũ gããmerã ãgũsãde Cristoyare buema. Yũ peresugue ããrĩmakũ, ãgũsã yũre bũjaweremakũ iridũarã, irasũ yãma. ¹⁸ ãgũsã yũre maĩbirikerepurũ õãrokoa. Õãrõ gũñarĩ marĩrõ Cristoyare buekereregũ õãgorãa. Gajerã õãrõ gũñarĩ merã ãgũyare buemakũdere õãgorãa. ããrĩpererã ãgũsã Cristoyareta buerã yãma. Irasirigũ usuyãa. Irasũ usuyankõãgũkoa.

19 Ire masía. Marĩpure yaa ããrĩburire musã sêrêbosadea merã, Jesucristo yure Ôãgũ deyomarĩgũ sĩdi iritamurĩ merã Marĩpu yure ôãrõ tarimakũ irigukumi. 20 Marĩpu iritamurĩ merã ãsũta irinikõãduãa dapa. Yũ irideare gũyasĩrĩrõ marĩrõ gũñaduãa. Irasirigũ doyarõ marĩrõ yũ iriderosũta dapaguedere masaka Cristore: “Ôãtarigũ, turatarigũ ããrĩmi”, ãrĩ bũremumakũ irinikõãduãa. Boagũ, o okagũgora yũ boari merã, o yũ okari merã irasũta iridũakoa. 21 Yũ okaro bokatĩũrõ Cristoyare irinikõãgũakoa dapa. Boagũ, Cristo pũro ĩgũ merã ããrĩmakũ ôãtarirokoa. Yũ okagũ ããrĩdero nemorõ ããrĩgũakoa. 22 Okagũ, marĩ Opũ Cristoyamarẽ irinemo-masía. Irasirigũ: “Boamakũ, o okamakũ ôãgorarokoa”, ãrĩmasĩbirikoa. 23 “Yũ boadũakoa, o okadũakoa”, ãrĩ beyemakũ diasagorãa yure. Irasũ ããrĩkerepũ, boadũakoa Cristo pũro ĩgũ merã ããrĩbu. Irasirigũ: “Yũ boamakũ ôãtarirokoa”, ãrĩ gũñãa. 24 Irasũ ããrĩkerepũ: “Okagũ gapũ musãrẽ nemorõ iritamugũakoa, irasiriro gããmea”, ãrĩ gũñãa. 25 Irire masĩgũ, musã merã yũ ããrĩburidere masía. Musã merã ããrĩgũ, musãrẽ iritamugũakoa Cristoyare bũremunemburo, ãrĩgũ. Irasirirã bũremurĩ merã nemorõ usũyarãkoa. 26 Yũ, musã pũro gũ musã merã dupaturi ããrĩmakũ, usũyarãkoa. Irasirirã, Jesucristo yure iritamurĩrẽ masĩrã, ĩgũrẽ: “Turataria mũ”, ãrĩ, usũyari sĩrãkoa.

27 I direta irika! Cristoya bueri ãrĩrõsũta ããrĩrikũka! Gũñaturarã ããrĩka! Irasirirã gãme dukawariro marĩrõ ĩgũ masakare tauri kerere suro gũñarĩ merã bueka, gajerã ĩgũrẽ bũremuburo, ãrĩrã! Yũ musã pũro ĩãgũ waabirimakũ, o yũ ĩãgũ waamakũdere musã irasirimakũ gããmea. Musã suro gũñarĩ merã ôãrõ ããrĩrikũmakũ pẽduãa. 28 Musãrẽ ĩaturĩrẽ neõ gũbirikõãka! Musã gũbirimakũ ĩãrã, musã Marĩpũyarã ããrĩrĩrẽ masĩrãkuma. Irasirirã, Marĩpu ĩgũsãrẽ peamegue béoburire, ĩgũ musãrẽ tauburidere masĩrãkuma. Marĩpu masakare ãsũta irire masĩmakũ yãmi. 29 Marĩputa musãrẽ Cristore bũremudoregũ pĩdi ããrĩmi. Irasũ ããrĩmakũ: “Cristoyare musã wereri waja ñerõ tarirãkoa”, ãrĩ pĩdi ããrĩmi. 30 Irasirirã marĩ Cristoyarã ããrĩrĩ waja gajerã marĩrẽ ñerõ yãma. Musã merã yũ ããrĩmakũ, yure ĩgũsã ñerõ irasirimakũ ĩãbu. Daporadere ĩgũsã yure irasiririre pẽkoa musã.

2

Cristo i ãmũgue marĩ irirosũ dupũkũgũ ããrĩpererã Opũ ããrĩrĩmarẽ go-jadea

1 Cristo musãrẽ ĩgũyarãrẽ gũñaturamakũ yãmi. ĩgũ musãrẽ maĩgũ ôãrõ yũpũrãkũri merã usũyamakũ yãmi. Ôãgũ deyomarĩgũ musã merã ããrĩmi. Marĩpu ĩgũ musãrẽ maĩrĩrẽ, ĩgũ musãrẽ bopoñarĩ merã ĩãrĩrẽ masĩmakũ yãmi. 2 Irasirirã yure usũyari opatarimakũ irika! Sũrosũ gũñarĩ merã ôãrõ ããrĩrikũka! Sũrosũ gãme maĩka! Sũrosũ ôãrõ yũpũrãkũri merã ôãrõ ããrĩka! 3 Musãyama direta gũñarikũri marĩrõ: “Gajerã nemorõ ããrã”, ãrĩ gũñarĩ marĩrõ masakare ôãrõ irika! Gajerã gapũre: “ĩgũsã nemorõ ããrĩbea”, ãrĩ gũñaka! Bũremurĩ merã ĩgũsãrẽ: “Gũã nemorõ ôãrã ããrĩma”, ãrĩ gũñaka! 4 Musãya ããrĩburi direta gũñabirikõãka! Gajerãya ããrĩburidere gũñaka! Gãme iritamuka!

5 Jesucristo ĩgũyamarẽ gũñaderosũta musãde musãyamarẽ gũñaka! 6 ĩgũ Marĩpu ããrĩrikũrĩre opakeregũ, i ãmũgue aarigũ, Marĩpũre: “Yũ ãmũgasigue ããrĩrikũrĩre piribirikoa”, ãrĩbiridi ããrĩmi. 7 Irasirigũ ĩgũ Opũ

ãārĩrĩrē piri, i ùmugue aarigú marĩ irirosũ dupakugu deyoa, moārĩmasũ irirosũ ãārĩdi ãārĩmĩ. ⁸ Irasirigu marĩ irirosũ dupakugu ubu ãārĩgũ irirosũ waadi ãārĩmĩ. Īgũ Pagu Īgũrē masakare boabosabu iriudeare masĩgũ, Īgũ Pagure yujugu tarinugãbiridi ãārĩmĩ. Curusague guyasĩũrõ boakeregu, Īgũ Pagure tarinugãbiridi ãārĩmĩ. ⁹ Īgũ irasirimakũ, Marĩpu Īgũrē: “Ãārĩpererã Opũ ãārĩbure sóobũ, Īgũ wãĩ yũ Īgũrē sídea wãĩ, ãārĩpererã gajerã wãĩ nemorõ ãārã”, ãrĩ pídi ãārĩmĩ. ¹⁰ Irasirirã ãārĩpererã ùmugasi marã, i nikũ marã, boanerã ãārĩrõgue ãārĩrãde Jesús wãirē pérã, ñadukupuri merã ejamejã, Īgũrē buremurákuma. ¹¹ Īgũsã ãārĩpererã: “Jesucristo marĩ Opũ ãārĩmĩ”, ãrĩrãkuma. Irasirirã Marĩpũre buremurákuma.

Jesucristore buremurã ĩgũyare iriro gããmea, ãrĩ gojadea

¹² Irasirirã yũ maĩrã, mũsã merã yũ ãārĩmakũ, mũsã Marĩpu dorerire iriderosũta daporadere yũ yoarogue ãārĩmakũdere irire õãrõ irika! Marĩpu mũsãrē peamegue waabonerãrē taudi ãārĩmĩ. Irasirirã, Īgũ tausũnerã ãārĩsĩã: “Gajerã nemorõ ãārã”, ãrĩ gũñarõ marĩrõ gopepyari merã ĩgũyare irinĩkõãka! ¹³ Æsũ ãārã. Marĩpu mũsãrē Īgũ gããmerĩrē iriduamakũ yãmi. Irasũ ãārĩmakũ, mũsãrē iritamunikõãmi, Īgũ gããmerõsũta iriburo, ãrĩgũ. Irasirirã, Īgũ: “Æsũ irika!” ãrĩderosũta irimasĩa.

¹⁴ Ærĩpererire gajerãrē guaseoro marĩrõ usuyari merã irika! ¹⁵ Mũsã Marĩpu pũrã irasirirã, waja opamerã, ñerĩrē irimerã ãārĩrãkoa. I ùmu marã ñerã, Marĩpũya diayemarē irimerã watopegue mũsã ãārã. Īgũsã ñerã i ùmu marã naĩtĩãrõgue ãārĩrã irirosũ ãārĩma. Īgũsã watopegue mũsã Marĩpũyare irirã, neñukã naĩtĩãrõgue boyorosũ irirã yãa. Īgũsãrē mũsã Marĩpũyarã ãārĩrĩrē masĩmakũ yãa. ¹⁶ Irasirirã Cristore buremurã Marĩpu merã perebiri okari opaburire Īgũsãrē wererã yãa. Yũ, mũsã irire weremakũ ĩãgũ: “Mũsãrē buegu, ubugorata buebirikuyo”, ãrĩ masĩgukoa. Cristo i ùmugue dupaturi aarimakũ, mũsã merã usuyagũkoa. ¹⁷ Yũ mũsãrē Cristoyare bueri waja yure Īgũsã wẽjẽdũakererũ, usuyãa. Cristore mũsã buremuturamakũ, ĩgũyare irimakũ ĩãgũ, Marĩpu, mũsã Īgũrē gajinorē sĩrĩ merã usuyarosũ mũsã merã usuyami. Irasirigu yũde mũsã merã usuyãa. ¹⁸ Mũsãde yure usuyatamuka!

Pablo Timoteoyamarē, Epafroditoyamarē weredea

¹⁹ Marĩ Opũ Jesús gããmemakũ, mata Timoteore mũsã pũrogue iriugũra mũsã ãārĩrikũrere masĩbu. Mũsã õãrõ ãārĩrĩ kerere pẽgũgueta usuyagũkoa. ²⁰ Timoteo yũ irirosũta mũsã õãrõ ãārĩburire bũro gũñami. Gajigu Īgũ irirosũ mũsã õãrõ ãārĩburire gũñagũ mámi. ²¹ Gajerã gapũ Īgũsã ãārĩburi ñireta gũñarikũma. Jesucristo gããmerĩ gapũre gũñabema. ²² Mũsã, Timoteo õãrõ irinĩrĩrē masĩa. Sugũ, pagũ merã moãgũ irirosũ ĩgũ yũ merã Jesucristoya kerere weretamuni. ²³ Irasirigu: “Yũre waaburire õãrõ masĩadero pũru, ĩgũrē mũsã pũrogue iriugũra”, ãrĩ gũñãa. ²⁴ Īgũrē iriduakeregu: “Marĩ Opũ Jesús yũdere iriugũkumi, irasirigu mata mũsã pũrogue waagũkoa”, ãrĩ gũñãa.

²⁵ Idere ãrĩ gũñãa: “Epafroditodere mũsã pũrogue iriugũra”, ãrĩ gũñãa. Mũsã ĩgũrē yure iritamudorerã, yũ pũrogue iriunerã ãārĩbũ. Īgũ, yaagu yũ merã moãgũ, Marĩpũyare yũre weretamugũ ãārĩmĩ. ²⁶ Īgũ mũsãrē ãārĩpererãrē bũro ĩãdũami. Īgũ pũrĩrikũdeare mũsã masĩmakũ pẽgu: “Īgũsã yure gũña, bujawerekuma”, ãrĩ gũñarikũmi. ²⁷ Diayeta ãārã. Īgũ

buro pūrīrikumi. Mérōgā boaboyatarimi. Īgū irasū pūrīrikukerepuru, Marīpu ĩgūrē bopoña, tarimakū irimi. Yūdere: “Īgū boamakū burō bujawerebokumi”, āriġū, Marīpu bopoñarī merā ĩāmi. Irasirigu ĩgūrē tarimakū irimi. ²⁸ Irasirigu, ĩgūrē ĩā, usuya, gūñaturaburo, āriġū, musā purogue dupaturi burō iriduarī merā iriua. Musā usuyari kerere pégu, yūde usuyagukoa. ²⁹ Īgū musā puro ejamakū, ĩgūrē marī Opu Jesúyagure ōārō usuyari merā bokatīriñēaka! Gajerārē ĩgū irirosū āārīrārē buremurī merā ĩāka! ³⁰ Īgū Cristoyare iriduaru boakōādimi. Musā yure iritamu-masībirire iriduaru, irasū waami. Irasirirā ĩgūrē ōārō bokatīriñēaka!

3

Pablo: “Āsū āārīrikuka!” āri gojadea

¹ Yaarā, daporare musā marī Opuyarā āārīsīā, usuyaka! Yu iro dupuyurogue musārē gojadeare dupaturi musārē gojamakū ōāgorāa, āri gūñāa. Ire dupaturi gojanemogū, musārē iritamugū yāa. ² Nerō irirārē pémasīka! Īgūsā ñerā keoro buemerā āārīma. Āārīpererārē ĩgūsāya dupuma gasirogārē wiiridorema. ³ Irasū wiiridorerā: “Iri merā Marīpure buremusīā, peamegue waabirikoā”, āri gūñadima. Marī gapu Ōāgū dey-omarīgū iritamurī merā diayeta Marīpure buremua. “Marī Jesucristo-yarā āārīsīā, peamegue waabirikoā”, āri usuyāa. ⁴ Irasū āārīkerepuru, yaamarē ĩgūsā irirosū ārīduagu, ĩgūsārē tarinugākōābokuyo. Gajerā āsūta āri tarinugākōāduama. Yu gapu ĩgūsā nemorō ārīmasīa. ⁵ Āsū ārā yure. Su mojōma pere gajī mojō ureru pērēbejanurī waarō merā yu deyoadero puru, yaa dupuma gasirogārē wiirinerā āārīmā. Yu Israemu, Benjamīya bumū āārā. Yu pagūsāmarāde hebreo masaka āārīnerā āārīmā. Irasirigu hebreo masakuta āārā. Moisés dorerire iripeoduaru fariseo bumū āārībū. ⁶ Iri dorerire tarinugārō marīrō iriunabu. Neō sugū yure: “Iri dorerire keoro iribemi”, ārīmasībirimi. Irasirigu Jesure buremurā gapure: “Moisés dorerire buremubema”, āri gūña, ĩgūsārē ñerō iriunabu. ⁷ Iripoegure: “Yu āārīkureire ōāgorāa”, āri gūñaunadibu. Daporare: “Jesucristore buremusīā, āārīpereri yu iripoegue iriunadeama wajamāa”, āri gūñāa.

⁸ Jesucristore yu Opure yu masīmakū ōātaria. “Gajino āārīpereri gapu wajamāa”, āri gūñāa. Irasirigu, masaka gajino gāāmebirire béorosū iri āārīpereri yu iriunadeare béobu. Cristore ōārō masību, ĩgūyagu āārību irasiribu. ⁹ Jesucristo yu merā āārīnīmakū gāāmea. Marīpu ĩgū Moisére doreri pídeare yu iridea merā yure: “Waja opabi, ōāgū āārīmi”, āri ĩābemi. Jesucristo gapure yu buremumakū: “Waja opabi, ōāgū āārīmi”, āri ĩāmi. Marī ĩgūrē buremumakū, Marīpu marīrē waja opamerā ōārā āārīmakū yāmi. ¹⁰ Irasirigu Cristore ōārō masīduakoa. Cristo ñerō tarikeregu, Marīpu gāāmerīrē iridi āārīmī. Irasirigu curusague boadi āārīmī. Īgū iriderosūta yude ñerō tarikeregu, Marīpu gāāmerīrē iriduaru. Boagugue irire iriduaru. Marīpu ĩgū turari merā Cristo boadiguere masūdi āārīmī. Irasirigu iri turari merā Marīpu gāāmerīrē iriduaru. ¹¹ “Marīpu ĩgū boanerārē masūrīnu ejamakū, Cristore masūderosūta, yūdere masūgukumi”, āri gūñāa. Yure irasirīmakū burō gāāmea.

¹² I āārīpereri irasū āriġū: “Cristo irirosū Marīpu gāāmerīrē iripeosīāa”, āriġū meta yāa. Yu irasirībirikerepuru, Cristo yure ĩgūyagu āārīmakū irisiadi āārīmī. Irasirigu ĩgū irirosū āārīduagu turaro merā ĩgūyare yāa. ¹³ Yaarā, yu musārē irasū āriġū: “Cristo irirosū āārīġū ĩgūyare iripeosīāa”,

ārīgū meta yáa. Āsū gapu ārīgū yáa. Yu iripoeque iriunadeare gūñabea. “Yu Opu, ¿naásū irimakū gāāmerī yure?” ārīgū, buro ĩgūyare irituyáa. ¹⁴ Ūma birarimasū ejapurorigu wajataduarosū ĩgūyare buro iripeoduáa. Marĩpu ĩgū gāāmerī direta iriburo, ārīgū, yure Jesucristoyagure ũmugasigue ĩgū merā āārĩdoregu siudi āārĩmĩ. Irasirigu irire buro iriduagu Cristoyare turaro merā yáa.

¹⁵ Āārĩpererā Cristore ōārō buremurā yu ārĩrōsūta gūñarō gāāmea. Musā yu weredeare péduabirimakū, gajerosū musā gūñamakū, Marĩpu musārē diaye gūñamakū iritamugukumi. ¹⁶ Irasirirā Cristoyare marĩ irituyaderosūta ōārō gūña, irituyarā!

¹⁷ Yaarā, musā āārĩpererā yu iririkurire ĩākũituyaka! Gajerā guā irirosū irirārē ĩgūsā iriridere ĩākũika! ¹⁸ Yu musārē wāri gajerā ñerō iririre weresiabu. Daporadere oreri merā ĩgūsārēta werea musārē doja. ĩgūsā ñerō iriri merā: “Cristo, marĩ ñerō iridea waja curusague boabosadi āārĩmĩ”, ārĩ buerire burenumerā āārĩma. ¹⁹ ĩgūsā puruguerē peamegue waadedirirākuma. Marĩpure burenumerā ĩgūsā waribejari direta irirā yáma. Guyasĩrĩrō marĩrō: “Marĩ iriri ōārĩ āārā”, ārĩtarinugāma. I ũmuma direta gūñama. ²⁰ Marĩ gapure marĩya makā ũmugasigue āārā. Irogue merāta marĩrē taugu marĩ Opu Jesucristo dupaturi aarigukumi. Irasirirā ĩgū aariburire usuyari merā yūrā yáa. ²¹ Marĩrē ĩgū turari merā marĩya dupure ubu āārĩrĩ dupure ĩgūya dupu irirosū ōārĩ ũmugasima dupu gorawayugukumi. Iri turari merā āārĩpererārē, āārĩpererire doregukumi.

4

Marĩ Opu Jesucristo merā usuyanikōōka! ārĩ gojadea

¹ Irasirirā yaarā yu maĩrā, buro yu gūñarā, yure usuyamakū irirā, neō piriro marĩrō gūñaturari merā marĩ Opure buremunikōōka!

² Evodiare, Síntiquere ire weregura: “Musā Jesúyarā nome āārā. Irasirirā musā gāme guaseorire piri, ōārō surosū gūñarĩ merā āārĩrikuka!”

³ Yu merāmũ, mudere yu merā ōārō moāgūrē weregura: “ĩgūsā nomerē iritamuka!” Yu, Clemente merā, gajerā yu wapikurā merā Jesús masakare tauri kerere weremakū, ĩgūsā nome guare ōārō iritamuma. ĩgūsā wāĩrē, Marĩpu merā pereguri okari opamurā wāĩrē gojatũri pũgue gojatũsunerā āārĩma.

⁴ Musā marĩ Opuyarā āārĩsĩā, ĩgū merā usuyanikōōka! Dupaturi werenemogura doja. Piriro marĩrō usuyanikōōka! ⁵ Musā gajerārē bopoñarĩ merā ōārō iritamurĩrē āārĩpererā masaka ĩāmasĩburo. Marĩ Opu Jesucristo i ũmugue dupaturi aariburo mērō duyáa.

⁶ Musārē gajerosū waarĩre bujawereri merā gūñarikubirikōōka! Āsū gapu irika! Āārĩpereri musārē waarĩre Marĩpure werepeokōōka! Musā gāāmerĩrē ĩgūrē sērēka! ĩgūrē sērērā: “Ōāa”, ārĩ, usuyari sĩka! ⁷ Musā irasirimakū, Marĩpu musārē siuñajārĩ merā āārĩrikumakū irigukumi. ĩgū irasū iriri ōataria. Marĩ irire neō pēmasĩpeobirikoā. Marĩ Jesucristoyarā āārĩmakū, Marĩpu ĩgū siuñajārĩ sĩrĩ merā marĩrē ōārō yuñupũrākumakū irigukumi. Irasū āārĩmakū, marĩ gūñarĩguere ōārĩ gūñamakū irigukumi.

Ōārĩ direta gūñarō gāāmea, ārĩ gojadea

⁸ Yaarā, musārē ire weretũnugura. Āārĩpereri diayema āārĩrĩrē, Marĩpuyare gopeyari merā buremurĩrē, diayemarē iririre, ōārĩrē,

Marĩpu: “Ōãrĩ ããrã”, ãrĩ ããrĩrẽ, ãgũ ãũrõ keoro iririre, ãgũrẽ: “Mũ iriri, òãtariri ããrã”, ãrĩ, usuyari sĩrĩrẽ gũñaka! I ããrĩpererire gũñaka irire irimurã!

⁹ Yũ musã merã ããrĩgũ, musãrẽ yũ buederosũta, yũ werederosũta, yũ iriderosũta irinĩkõãka! Musã irasirimakũ, Marĩpu musãrẽ siuñajãrĩ merã ããrĩrikumakũ irigũ musã merã ããrĩgukumi.

Filipo marã Pablöre iritamudea

¹⁰ Musã yoadero purũgue dupaturi yũre gũñarã, musã iritamurĩrẽ burõ usuyagũ, marĩ Opũ Jesucristore: “Ōãa”, ãrĩ, usuyari sĩa. “Musã yũre kãtiakõãbũ”, ãrĩgũ meta yãa. Musã yũre iritamudũakererũrũ, iritamumasĩña marĩbũ. ¹¹ Musãrẽ irasũ ãrĩgũ: “Gajino yũ gããmerĩrẽ opabea”, ãrĩgũ meta yãa. Yũ opari merã usuyamasĩa. ¹² Gajinorẽ opabide, wãri opagũde òãrõ usuyari merã ããrĩmasĩa. Noó waarõ òãrõ usuyari merã ããrĩmasĩa. Uboagũde, yapigũde, wãri opatarigũde, opabide usuyamasĩa. ¹³ Cristo yũre turamakũ irigũ merã ããrĩpererire yũ irasũ waarĩre bokatĩũmasĩa. ¹⁴ Yũ irasũ ããrĩkererũrũ, yũ ñerõ tariripoe musã yũre iritamurã, òãrõ iribũ.

¹⁵ Musã Filipo marã ire masĩa. Yũ Macedonia nikũ musãya nikũ ããrĩdi Jesús masakare tauri kerere weregũ waagorenanũgãmakũ, musã dita yũre iritamubũ. Musãrẽ yũ Jesũyare buemakũ, usuyari merã pébũ. Irasirirã yũre iritamubũ. ¹⁶ Musã, yũ Tesalõnicague ããrĩmakũ, yũre iritamunabũ. Irasirirã gajino yũ gããmerĩrẽ iriunabũ. ¹⁷ Yũ musãrẽ gajino sũuro dita gããmegũ meta yãa. Marĩpu ãũrõ gajerãrẽ musã iritamudea merã nemorõ ãgũya òãrĩ opanemomakũ gããmea. Musã irasũ iritamumakũ, Marĩpu musãrẽ òãrõ iritamugũkumi. ¹⁸ Musã yũre yũ gããmerĩ ããrĩpereri sĩbũ. Musã Epafrodito merã yũre iriudero purũ, nemorõ yũ gããmerĩ ããrĩpererire opãa. Musã yũre sĩdea, Marĩpũre sĩdea irirosũ ããrã. Musã irasiriri merã Marĩpũre òãrõ usuyamakũ yãa. ¹⁹ Marĩpu yũ Opũ ããrĩpereri musã gããmerĩnorẽ musãrẽ sũgukumi. ãgũ wãri òãrĩ oparire Jesucristo merã musãrẽ sũgukumi. ãgũ musãrẽ sĩburi òãtaria. ²⁰ Uũmarĩkũ piriro marĩrõ marĩ Opũ Marĩpũre usuyari sĩnĩrã! Irasũta irirã!

Pablo òãdoretũnudea

²¹ ããrĩpererã Marĩpũyarã Jesucristore burẽmurã òãburo. Marĩyarã Jesũre burẽmurã yũ merã ããrĩrã musãrẽ òãdorema. ²² ããrĩpererã òõ marã Marĩpũyarã musãrẽ òãdorema. Marĩpũyarã romano marã opũya wii ããrĩrãde burõ òãdorema.

²³ Marĩ Opũ Jesucristo musã ããrĩpererãrẽ òãrõ iritamuburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

COLOSENSES

Pablo Colosas marārē òãdoredea

¹ Yũ Pablo, marĩyagũ Timoteo merã musãrē òãdoredea. Marĩpũ gããmederosũta Jesucristo yũre ìgũyare buedoregũ pími. ² Irasirigũ musãrē Colosas marārē Marĩpũyarārē Jesúre gũñaturari merã bũremurārē gojáa. Marĩpũ aãrĩnìgũ musãrē iritamũ, siuñajãrĩ merã aãrĩrikũmakũ iriburo.

Pablo Jesúre bũremurãya aãrĩburire Marĩpure sërēbosadea

³ Marĩpure marĩ Opũ Jesucristo Pagure musãya aãrĩburire sërēbosariku usũyari sĩa. ⁴ Gũa, musã Jesucristore bũremurĩ kerere, gajerārē Marĩpũyarārē aãrĩpererārē maĩrĩ kerere pébũ. ⁵ Iripoegue musã Jesucristo masakare tauri kerere òãrõ péduripĩbũ. I diayema kerere pérã: “Marĩpũ Jesucristo merã marĩrē taugũkumi. Marĩrē taugũ, ùmũgasigũ ìgũ merã òãrõ aãrĩmakũ irigũkumi”, ãrĩ masĩbũ. Irasirirã Jesúre bũremurã, gajerārē Marĩpũyarārē maĩa. ⁶ Aãrĩpererogue Jesúya kerere weremakũ pérã, gajerãde musã iriderosũta Jesúre bũremunũgãma. Irasirirã ìgũyare irinũgãma. Musã iri kerere pépũrorirãgueta: “Marĩpũ marĩrē maĩsĩa, Jesús merã marĩrē taugũkumi”, ãrĩ masĩbũ. Irasirirã: “Iri kere diayeta aãrã”, ãrĩ masĩa. ⁷ Gũa maĩgũ Epafras musãrē iri kerere weremi. Ìgũ, gũare moãtamugũ, Cristore moãboegũ, ìgũyamarē musãrē weregũ aãrĩmi. Iri moãrĩrē neõ piribemi. ⁸ Ìgũta gũare musã gajerã Jesúyarārē Òãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã maĩrĩ kerere weremi.

⁹ Irasirirã Epafras musãya kerere gũare weredeanũ merãta Marĩpure musãya aãrĩburire sërēbosanerã, inũgedere ãsũ ãrĩ sërēbosaníkõãa: “Gũapũ, ìgũsãrē Òãgũ deyomarĩgũ mũ gããmerĩrē masĩpeomakũ iriburo, mũyare pémasĩpeomakũ iriburo”, ãrĩ sërēbosãa. ¹⁰ Marĩpure musã marĩ Opũ Cristoyarã aãrĩsĩa, ìgũ gããmerõsũta òãrõ irinĩburire sërēbosãa. Ìgũ gããmerĩrē irirã, òãrĩ direta irirãkoa. Marĩpure masĩnemorãkoa. Musã irasirimakũ ìãgũ, usũyagũkumi. ¹¹ Marĩpure turatarigũre ìgũ turari merã musã òãrõ yũjupũrãkuturarã aãrĩburidere sërēbosãa. Irasirirã, ñerõ tarikererã, aãrĩpereri musãrē waaburire gũñaturari merã, usũyari merã aãrĩrikũrãkoa. ¹² Marĩpũ marĩrē ìgũyarã aãrĩmakũ iridi aãrĩmi. Irasirigũ ìgũyarārē: “Yũ gosewasiriri aãrĩrõgũre ãsũ sũgũra”, ãrĩdeare marĩrē opamurã aãrĩmakũ iridi aãrĩmi. Irasirirã, musã Marĩpure: “Mũ gũare irasiriburi, òãtaria”, ãrĩ, usũyari sĩburidere ìgũrē sërẽa. ¹³ Ìgũta marĩrē naĩtĩrõgũre aãrĩrã irirosũ aãrĩnerārē taudi aãrĩmi, wãtĩ doresũnerã aãrĩnemobirikõãburo, ãrĩgũ. Ìgũ magũrē ìgũ maĩgũrē marĩ Opũ aãrĩburo, ãrĩgũ, irasiridi aãrĩmi. ¹⁴ Ìgũ magũ boari merã marĩ ñerõ iridea wajare taudi aãrĩmi. Irasirigũ marĩ ñerĩ irideare kãtidi aãrĩmi.

Cristo boagũ, marĩrē Marĩpũ merã siuñajãrĩ bokamakũ iridea

¹⁵ Marĩpure ìãña máa. Cristo ìgũ magũ, ìgũ Pagũ aãrĩrikũrere ìmudi aãrĩmi masakare. Ìgũ magũ aãrĩpererã dupuyuro, aãrĩpereri dupuyuro aãrĩsiadi aãrĩmi. Irasirigũ aãrĩpererã Marĩpũ irinerã nemorõ Opũ aãrĩmi. ¹⁶ Cristo merã Marĩpũ aãrĩpererã ùmũgasigũre, ìnikũgũre aãrĩrã, marĩ ìãrãrē, marĩ ìãmerãdere iridi aãrĩmi. Gaji marĩ ìãrĩrē, marĩ ìãbiridere iridi aãrĩmi. Oparãrē, dorerãrē, turarãrē, ùmũgasigũre aãrĩrãrē, ìnikũgũre

ãārĩrãdere ãārĩpererãrẽ iridi ãārĩmĩ. Irasiriro ãārĩpererã, ãārĩpereri Ĩgũ iridea ããrã. Irire irigu: “Yũ magũya ããrã”, ãrĩdi ãārĩmĩ. ¹⁷ Cristo ãārĩpererã, ãārĩpereri dupuyuro ããrĩsiadi ãārĩmĩ. Irasirigu Ĩgũ turari merã ãārĩpererãrẽ, ãārĩpereridere i ãmũguere Ĩgũ gããmerõsũta keoro ããrĩmakũ irinĩmĩ. ¹⁸ Marĩ Ĩgũrẽ bũremurĩ bumarã, Ĩgũyarã ããrĩsĩã, Ĩgũya dupũ irirosũ ããrã. Irasirigu marĩ dipuru, marĩ Opũ ãārĩmĩ. Ĩgũ boadero purũ, marĩ ãārĩpererã dupuyuro ãmũgasigue masã murĩapuroridi ãārĩmĩ ãārĩpererire, ãārĩpererãrẽ dorebu. ¹⁹ Marĩpu Ĩgũ gããmederosũta Ĩgũrẽ ãsũ ãrĩdi ãārĩmĩ: “Yũ magũ, yũ irirosũta ããrĩburo”, ãrĩdi ãārĩmĩ. Irasirigu Cristo ãārĩpereri Marĩpu ããrĩrikurire opami. ²⁰ Marĩpu ãārĩpereri i ãmũmarẽ, ãārĩpererã i ãmũgue ããrĩrãdere Ĩgũ merã õãrõ ããrĩmakũ gããmegũ, Cristore iriudi ãārĩmĩ. Ĩgũ gããmederosũta Cristo curusague boagu dí béori merã ãmũgasi marãrẽ, i nikũ marãdere: “Yũ merã õãrõ ããrĩburo”, ãrĩgũ, irasiridi ãārĩmĩ.

²¹ Iripoegue musãde ñerĩrẽ iririkusĩã, Marĩpu merã õãrõ ããrĩbiri, Ĩgũrẽ ĩãturi, ñerõ gãũnaunerã ããrĩbũ. ²² Musã irasũ ããrĩkerepurũ, Marĩpu, Cristo boadea merã musãrẽ Ĩgũ merã õãrõ ããrĩmakũ iridi ãārĩmĩ. Cristo, marĩ irirosũ dupũkũgũ ñerõ tari, boadi ãārĩmĩ. Irasirigu Cristo boadea merã Marĩpu musãrẽ Ĩgũ purogue Ĩgũyarã õãrã, waja opamerã ããrĩburire ãmudi ãārĩmĩ. ²³ Musã piriro marĩrõ gãũnaturari merã Cristore bũremumakũ, Ĩgũ musãrẽ tauri kerere kãtibirimakũ, Marĩpu musãrẽ Ĩgũ purogue Ĩgũ merã ããrĩmakũ irigũkumi. Iri kerere musã pẽdeare ããrĩperero i ãmũ marã pẽpereakõãma. Yũ Pablode iri kerere weretamugũta ããrã.

Marĩpu Pablode Jesũre bũremurãrẽ iritamudoredea

²⁴ Cristo marĩ Ĩgũyarã ããrĩburire curusague boagu, bũro ñerõ taridi ãārĩmĩ. Marĩ Cristore bũremurĩ bumarã, Ĩgũyarãta ããrĩsĩã, Ĩgũya dupũ irirosũ ããrã. Irasirirã Ĩgũyarã ããrĩrĩ waja ñerõ taria. Marĩ ñerõ tariburo dũyãa dapa. Irasirigu yãde Ĩgũrẽ bũremurãrẽ iritamudũagu, ñerõ taria. Ñerõ tarikeregũ, usuyãa. Purũgue marĩ ñerõ tariri pererokoa. ²⁵ Marĩpu yũre Jesũre bũremurãrẽ iritamubure, musãya ããrĩburire Ĩgũya kerere musãrẽ werepeobure pími. ²⁶ Iripoeguere wãri buri marãrẽ iri kerere masĩpeomakũ iribiriunadi ãārĩmĩ. Dapora marãrẽ Ĩgũyarãrẽ irire õãrõ masĩpeomakũ yãmi. ²⁷ Irasirigu iri kerere iripoegue marã masĩbirideare musã judío masaka ããrĩmerãdere masĩmakũ gããmemi. Iri kere ãsũ ãrã: “Cristo Ĩgũyarãguere ãārĩmĩ. Irasirirã ãmũgasigue Ĩgũ õãtariro ããrĩrõgue Ĩgũ merã ããrĩrãkuma”.

²⁸ Gũã Cristoyamarẽta werea. ããrĩpererãrẽ Ĩgũyare pẽmasĩdorerã, ããrĩpereri Marĩpu guare masĩrĩ sirĩ merã buea. Ĩgũ gããmerõsũta iridorerã, Ĩgũ merã õãrõ ããrĩburo, ãrĩã, werea. ²⁹ Irita ããrã yũ moãrĩ. Cristo turari sĩdero bokatĩũrõ masakare Ĩgũyare bue, Ĩgũsãya ããrĩburire Marĩpũre sẽrẽbosãa.

2

¹ Ire musã masĩmakũ gããmea. Musãya ããrĩburire, Laodicea marãya ããrĩburire, ããrĩpererã yũre ĩãmerãya ããrĩburidere bũro gãũna, Marĩpũre sẽrẽbosãa. ² ãsũ ãrĩ sẽrẽa Marĩpũre: “Gũapũ, Ĩgũsãrẽ õãrõ yũjũpũrãkumakũ irika! Õãrõ gãme maĩrĩ merã ããrĩrikumakũ irika! Ĩgũsãrẽ mũ magũyamarẽ õãrõ pẽmasĩmakũ irika! Mũ magũyamarẽ pẽmasĩrã, gãũnaturari merã ããrĩrikũrãkuma. Iripoegue marã masĩbirideare õãrõ masĩrãkuma”, ãrĩ

sērēbosáa. ³ Cristo dita āārīpererire ōārō masīgū, ōārō pémasīgū āārīmi. Īgū dita marīrē ĭgūyamarē masīmākū irigū āārīmi. Irire masīrā, ōātariirire masīa. ⁴ Gajerā mūsārē ōārō pēsuyuri werenīrī merā ārīgatobokuma, ārīgū, irire werea. ⁵ Yu mūsā watopegue āārībirikeregu, mūsā merā āārīgū irirosū péñáa. Mūsārē buro gūñáa. Mūsā Cristore gūñaturari merā ōārō buremurīrē mūsā ōārō āārīrikurire pégu, usuyáa.

⁶ Irasirirā marī Opū Jesucristore buremurā ĭgūrē mūsā buremunugāderosūta: “Yūre iritamugukumi”, ārī buremuní, umariku ĭgū merā ōārō āārīnikōāka! ⁷ Īgūrē ōārō masīrā, ĭgūyare irirā āārīka! Gajerā mūsārē buederosūta piriro marīrō gūñaturari merā ĭgūrē buremunemoka! Umuriku Marīpūre: “Ōāa”, ārī, usuyari sīka!

Jesúre buremurā Marīpū merā ōārō āārīrmarē gojadea

⁸ Ōārō pémasīka! Masaka ĭgūsā gāāmerō buerire, ĭgūsā ārīgatorire pébirikōāka! Īgūsā iripoegue marā āārīrikudeare, ĭgūsā basi i umamarē ĭgūsā gūñarīrē buema. Gajerārē Jesucristoyare buerā meta āārīma. Īgūsā ĭgūyare pirimakū iriduarā, irasū buema. ⁹ Cristo, marī irirosū dupukugu āārīgū āārīpereri Marīpū āārīrikurire opagu āārīmi. ¹⁰ Mūsā Cristoyarā āārīmakū, Marīpū mūsārē ĭgū irirosū ōārā āārīmakū yāmi. Cristota umugasi marā, i nikū marā, deyorā, deyomarīrā āārīpererā oparā nemorō Opū āārīmi. Irasirirā ārīgatori merā buerārē pébirikōāka!

¹¹ Cristoyarā āārīsīā, dupūma gasirogārē wiirisūbirikererā, wiirinerā irirosū āārā. Masaka mūsārē irasū āārīmakū iribirima. Marīpū gapū mūsā Cristoyarā āārīmakū, mūsārē ĭgū merā taudi āārīmi, mūsā ñerī uaribejarire piriburo, ārīgū. ¹² Mūsā Cristoyarā āārīsīā, deko merā wāīyesūrā, Cristo boa, yāsūderosūta mūsāde ĭgū merā boa, yāsūnerā irirosū waabu. Boanerā ñerīrē neō irinemomasībema. Irasirirā mūsā wāīyesūrā, mūsā iripoegue ñerō iriunadeare piririre ĩmurā iribu. Mūsā irasū wāīyesūmakū, Marīpū Cristo boadiguere masūderosūta mūsādere ĭgū merā masūnerā irirosū āārīmakū iridi āārīmi. “Marīpū ĭgū turari merā Cristore masūdi āārīmi”, ārī buremunakū, mūsārē irasiridi āārīmi ōārī gapure iriburo, ārīgū. ¹³ Iripoeguere mūsā ñerō iridea waja peamegue waabonerā āārīnerā āārībú. Marīpuyarā āārībirisīā, irasū āārīnerā āārībú. Īgū dorerire opabirisīā, irire iribirinerā āārībú. Daporare pama Marīpū marīrē ĭgū merā irasū ōārō āārīnimurā āārīmakū yāmi. Cristo boadea merā irasū yāmi. Īgū boadea merāta āārīpereri marī ñerī irideare kātidi āārīmi. ¹⁴ Iripoegue Marīpū ĭgū dorerire marīrē: “Āsū irika!” ārī pídi āārīmi. Marī iri dorerire tarinugānerā āārīkerepuru, Cristo curusague boadea merā marī ñerī iridea wajare kātipeokōādi āārīmi. ¹⁵ Irasū āārīmakū, Cristo curusague boari merā wātēa oparārē, ĭgūsārē dorerā turarārē tarinugākōādi āārīmi. Irasirigu ĭgū ĭgūsārē tarinugādeare gajerārē masīmākū iridi āārīmi.

Umugasimarē, Marīpuyare irituyaka! ārī gojadea

¹⁶ Irasirirā gajerā mūsārē doreduarā: “Irire baarā, irire iirirā ñerīrē irirā yāa”, ārī werewuamakū irasū pékōāka! Bojoriku, abe deyoanariku, semanariku bosenuīrī āārīrīnarīrē ĭgūsā judío masaka irirosū mūsā iridubirimakū werewuaridere irasū pékōāka! ¹⁷ Iripoegue Marīpū marīrē ĭgū dorerire pídi āārīmi, ĭgū marīrē Cristo merā iritamuburire pémasīburo, ārīgū. Daporare Cristo iri dorerire iripoegu ejadigue āārīmi marī ñerō iridea wajare taubu. ¹⁸ Īgūsā mūsārē doreduarā: “Gajerā

nemorō āārā”, āri gūñakererā, masaka péurogue: “Gajerā nemorō āārībea”, āri weregorenama. Marīpure wereboerārē buremurā, ĩgūsārē: “Iritamuka guare!” āri sērēma. “Kērō irirosū Marīpu guare ĩmudeare ĩābu”, āri moāmarā: “Masītarinugārā āārā”, āri gūñadima. ĩgūsā basi gūñarōsū yāma. Irasirirā mūsārē: “Gua irirosū iribirimakū, diayemarē iribeā”, āri werewamakū irasū pékōāka! ¹⁹ ĩgūsā Cristore buremubema. Marī gapu ĩgārē buremurī bumarā, ĩgūyarā āārīsīā, ĩgūya dupu irirosū āārā. ĩgūta marīrē doregu, marī dipuru āārīmi. Irasirigu, Marīpu gāamerōsūta marīrē ĩgūya dupu irirosū āārīrārē gāme iritamu, ĩgūrē buremunemomakū yāmi.

²⁰ Mūsā, Cristo boaderosūta ĩgū merā boanerā irirosū waanerā āārīsīā, mūsārē doreduarā i ũmumarē ĩgūsā gūñarōsū buerire buremubirikōāka! Mūsā ñerō iririre pirikererā, Cristoya buerire buremukererā, ĩnasirirā ĩgūsā dorerire iriduari dapa? ²¹ ĩgūsā gāamerōsū āsū āri buema: “Irinorē baabirikōāka! Irinorē ñeābirikōāka!” ārīma. ĩgūsā irire irasū ārīmakū, ĩnasirirā ĩgūsā dorerire yujuri? ²² ĩgūsā doreri: i ũmuma pereburi, masaka ĩgūsā gūñarī merā bueri āārā. Irasiriro wajamāa. ²³ ĩgūsā dorerire irirā: “Marīpure oārō masīrī merā ĩgūrē buremurā yāa”, āri gūñadima. ĩgūsā dupure ñerō tarimakū irirā, “Goepeyari merā Marīpure buremurā yāa”, āri gūñadima. ĩgūsā dorerire irirā, masaka péurogue: “Gajerā nemorō āārībea”, āri weregorenakererā, diayemarē irirā irirosū iriadima. ĩgūsā dorerire irikererā, ĩgūsā ñerī uaribejarire piribema. Irasiriro ĩgūsā doreri wajamāa.

3

¹ Marīpu Cristore boadiguere masūderosūta mūsādere ĩgū merā masūnerā irirosū āārīmakū iridi āārīmī oārī gapure iriburo, āri gū. Irasirirā mūsā iro dupuyuro ñerī irideare piri, ũmugasimarē Cristoyare gāameka! Irogue Cristo ĩgū Pagu diaye gapu doagu āārīpererārē doregu āārīmi. ² ũmugasimarē gūñanīka! I ũmumarē gūñanibirikōāka! ³ Mūsā Cristoyarā āārīsīā, ĩgū boaderosūta mūsāde ĩgū merā boanerā irirosū waanerā āārībū. Irasirirā boanerā ñerīrē neō irinemomasīmerā irirosū mūsā iripoegue ñerō iriunadeare piribu. Daporare Cristo merā Marīpu pure masaka ĩāberogue perebiri okari opamurā āārā. ⁴ Irasirirā, Cristo marīrē okari sīgū i ũmugue dupaturi aarimakū, ũmugasigū ĩgū gosewasiri āārīrōgue ĩgū merā waarāka.

Iro dupuyuro ñerī irideare pirika! āri gojadea

⁵ Irasirirā i ũmuma ñerī iririre pirikōāka! Neō sugu mojōsiabirikeregu, nomeō merā āārībirikōāka! Neō sugo mojōsiabirikerego, ũmū merā āārībirikōāka! Ñerā seyaro ñerō irirā irirosū iribirikōāka! Ñerī uaribejarire iribirikōāka! Gajinorē opaduarā, buro gāamebirikōāka! Masaka Marīpure gāamerō nemorō gajino gapure gāamerā, keorī weadeare buremurā irirosū yāma. ⁶ Iri ñerīrē irirā, Marīpu dorerire tarinugārā āārīma. Irasirigu ĩgūsārē buro wajamoāgakumi. ⁷ Iripoeguere iri ñerīrē irirā irirosū mūsā āārīunanerā āārībū. ⁸ Dapora āārīpereri i ñerīrē pirika! Guarire, sītīrīrē, gajerārē ñerō gūñarīrē, gajerārē ñerō kere werenīrīrē, ñerī guyasīūrī werenīrīrē pirikōāka! ⁹ Gāme āri gatobirikōāka! Mūsā Cristoyarā āārīsīā, mūsā ĩgūyarā āārīburi dupuyurogue āārīrikuunaderosū neō āārībea. Mūsā ñerī iririkuunadeare pirinerā āārā. ¹⁰ Mūsā Cristoyarā ñajāmakū, Marīpu mūsārē maama

ãārīrikurire opamakū iridi ãārīmí. Irasirigū musārē Īgū ōāgū ãārīrōsū ãārīmakū yámi. Musārē Īgūrē ōārō masīnemoburo, ārīgū, irasū yámi. ¹¹ Irasirirā marī Cristoyarā ãārīrā: judío masaka, judío masaka ãārīmerāde, dupuma gasirogārē wīirisūnerā, wīirisūbirinerāde, gajī nikū marā, masīmerāde, moāboerimasā, moāboerimasā ãārīmerāde, Marīpu ĩūrōrē surosū ãārā. Cristo marī ãārīpererā Opū ãārīmí. Irasirigū ãārīpererā Īgūyarā merā ãārīmí.

¹² Irasirirā musā Marīpu beyenerā, ōārā, Īgū maīrā ãārīrā āsū ãārīrikuka! Gajerārē bopoñarī merā ĩāka! Īgūsārē ōārō usuyari merā iritamuka! “Gajerā nemorō ãārā”, ārī gūñabirikōāka! Musārē ñerō irikerepuru, irasū péñakōāka! Gūñaturaka! ¹³ Guari marīrō gajerārē bopoñarī merā ĩāka! Gajerā merā gāme turianerā, Īgūsā musārē ñerō irideare Īgūsārē kātika! Marī Opū musā ñerī irideare kātidi ãārīmí. Īgū kātiderosūta musāde musā merāmarā musārē ñerō irideare kātika! ¹⁴ I doreri nemorō musārē: “Gajerārē burō maī buremuka!” ārā. Musā irasirirā ãārīpererā gajerā merā ōārō ãārīrākoa. ¹⁵ Marīpu marīrē siuñajārī merā ãārīrikumakū yámi. Irasirirā musā merāmarā merā ōārō ãārīka! Marī Īgūyarā su bumarāta ãārā. Marīpu marīrē irasū ãārīmurārē pídi ãārīmí. Irasirirā Īgūrē: “Ōāa”, ārī, usuyari sīnikōāka!

¹⁶ Cristoya kerere gūñaníkōāka, irire masīnemomurā! Ōārō pémasīrī merā Īgūyare gajerārē bueka! Goepeyari merā wereka, Īgūsāde Īgūyare ōārō iriburo, ārīrā! Irasirirā Salmos wāīkuri gojadea pūgue Marīpuya bayarire, gajī Īgūrē buremurī bayarire Īgūrē bayapeoka! Ōārō gūña buremurī merā bayapeoka! Irasirirā Marīpure: “Ōāa”, ārī, usuyari sīka! ¹⁷ Marī Opū Jesús usuyaburosūta ãārīpereri musā iririre, ãārīpereri musā werenírīrē ōārō yujupūrākuri merā irika! Irasirirā, Jesús iritamurī merā Marīpure: “Ōāa”, ārī, usuyari sīka!

Pablo Jesúre buremurārē: “Āsū irika!” ārī gojadea

¹⁸ Musā marāpukurā nome, Cristo marī Opūyarā nome ãārīsīā, musā marāpusāmarārē ōārō yujuka! ¹⁹ Musā marāpokurā, musā marāposā nomerē maī buremuka! Īgūsārē turibirikōāka! ²⁰ Musā Īgūsā pūrāde ãārīpereri musā pagusāmarā dorerire tarinugābirikōāka! Musā irasirimakū, marī Opū ōārō usuyagakumi. ²¹ Musā Īgūsā pagusāmarāde musā pūrārē turi, Īgūsārē guamakū iribirikōāka, bujawereri merā yujupūrākuri, ārīrā! ²² Moāboerimasā, ãārīpereri musā oparā i ūmu marā dorerire yujuka! Īgūsā ĩūrōrē, Īgūsā ĩāberoguedere ōārō moāka! Īgūsā musārē ōārō gūñaburire Īgūsā ĩūrō direta ōārō moāmakū ōābea. Musā, marī Opūre goepeyari merā buremurā ãārīsīā, musā oparādere ōārō merā yujuka! ²³ Ĥārīpereri musā iririre, ōārō yujupūrākuri merā irika! Masakare moāboekerā, diayeta marī Opūre Cristore moāboerā ãārā. Irasirirā musā oparārē ōārō moāboeka! Irasū moāboerā, Cristore moāboerā irirosū yāa. ²⁴ Musā irasirimakū, Cristo musārē wajarigakumi. Īgūyarārē: “Āsū sīgura”, ārīdeare musārē sīgukumi. Musā irire masīa. Musā marī Opūre Cristore moāboerā ãārā. Īgūta musā Opūgora ãārīmí. ²⁵ Marīpu ñerō irirārē Īgūsā ñerō iridea waja wajamoāgakumi. Īgūsārē ãārīpererārē surosū ĩāgū, keoro wajamoāgakumi. Neō sugū tariwewebirikumi.

4

¹ Musā oparā, musārē moāboerimasārē diayemarē irika! Īgūsārē ōārō opaka! Ire musā masīa. Musāde Opu opāa. Musā Opu ūmugasigue āārīgū Marīpu āārīmi.

² Ūmariku ōārō gūña pēmasī, Marīpure sērēnikōāka! Īgūrē: “Ōāa”, ārī, usuyari sīka! ³ Marīpure guaya āārīburidere sērēbosaka! Gua Cristoya kerere iripoegue marā masībirideare gajerārē buedukoa. Irasirirā Marīpure gua Īgūsārē iri kerere ōārō bueburire sērēbosaka! Yu iri kerere wereri waja daporare peresugue āārā. ⁴ Irasirigu Marīpure yaa āārīburire musā sērēbosamakū gāāmea. Marīpure Īgū dorederosūta Cristoya kerere gajerārē pēmasīma ōārō yu wereburire sērēbosamakū gāāmea.

⁵ Jesúre b̄remumerārē pēmasīrī merā ōārō irika! Īgūsārē Īgūyare wereka! Īgūsā merā musā āārīrōpā Īgūsārē ōārō irika, Īgūsāde Jesúre b̄remuburo, ārīrā! ⁶ Gajerā merā weretamurā, ōārō merā weretamuka! Ōārī direta werenika! Musā irasirirā gajerā Īgūsā Jesúyamarē musārē sērēñamakū, ōārō masīrī merā yujurākoa Īgūsārē.

Pablo ōādoretīnudea

⁷ Tíquico, marīyagu marī maīgū, Jesúre b̄remugū āārīmi. Īgū yu āārīrikurire musārē weregukumi. Marī Opuyare buegu, yu merā moāgū āārīmi. Neō iri moārīrē piribemi. ⁸ Musā p̄rogue Īgūrē iriua, gua āārīrikurire masī, musārē gūñatura, usuyamakū iriburo, ārīgū. ⁹ Onésimo merā Īgūrē iriua. Īgūde Jesúyare neō piribemi. Musāya makām̄, marīyagu marī maīgū āārīmi. Īgūsā pērā gua naāsū waadeare āārīpererire wererākuma musārē.

¹⁰ Aristarco yu merām̄, yu merā peresugue āārīgū musārē ōādoremi. Marcode ōādoremi. Īgū Bernabé pagum̄ āārīmi. Musā p̄rogue Īgū ejamakū, ōārō merā Īgūrē bokatīrīñeāka, yu musārē werederosūta! ¹¹ Jesús wāikugū, gajerā “Justo” wāiyedi musārē ōādoremi. Īgū, Marcos, Bernabé merā yure moātamurā āārīma. Īsā urerāta gajerā judío masaka Jesúre b̄remurā watopeguere yure moātamuma, masaka Marīpu Īgūyarārē doreri kerere pēburo, ārīrā. Īgūsā yure iritamurī merā gūñatura, usuyāa. ¹² Epafras musāya makāmude musārē ōādoremi. Īgū Cristoyagu Īgūrē moāboegu āārīmi. Marīpure sērēgū, turaro musāya āārīburire sērēbosanikōāmi. Marīpure ōārō gūñaturanī, Īgū gāāmerōsū iriburo, ārīgū, irasū sērēbosami. ¹³ Īgū Marīpure musāya āārīburire turaro sērēbosamakū iāa. Laodicea marāya āārīburire, Hierápolis marāya āārīburidere turaro sērēbosami. Īgū irasirimakū iāgū, musārē irire diaye werea. ¹⁴ Duturu Lucas, marī maīgū musārē ōādoremi. Demade ōādoremi.

¹⁵ Ōāburo marīyarā Laodicea marā. Ninfa wāikugode ōāburo. Jesúre b̄remurā igoya wiigue nerērāde ōāburo. ¹⁶ I pūrē yu gojadea pūrē musā nerērōgue bue ĩmu odo, Laodicea marādere iriuka, Īgūsāde Īgūsā nerērōgue bue ĩmuburo, ārīrā! Irasirirā Īgūsārē gaji yu gojadea pūrē ñeārā, musāde iri pūrē bue ĩmuka! ¹⁷ Āsū ārīka Arquipore: “Marī Opu Jesúyagu m̄ āārīmakū, m̄rē Īgū moārīrē pídi āārīmi. Irasirigu irire ōārō moāyuwarikuka!” ārīka Īgūrē!

¹⁸ Yu Pablo, yaa mojō merā ire gojāa: “Musārē ōādorea”. Peresugue yu āārīrīrē gūña, Marīpure yaa āārīburire sērēbosaka! Ōārō āārīka musā! Marīpu musārē ōārō iritamuburo.

Iropãta ããrã.
Pablo

1 TESALONICENSES

Pablosã Tesalónica marãrê õãdoredea

¹ Yũ Pablo, yũ merãmarã Silvano, Timoteo merã mũsã Tesalónica marãrê Jesúre bũremurãrê õãdoredea. Mũsã Marĩpũyarã, marĩ Opũ Jesucristoyarã ããrã. Irasirigũ mũsãrê i papera pũrê gojáa. Marĩpũ ããrĩnĩgũ, marĩ Opũ Jesucristo mũsãrê õãrõ iritamu, siuñajãrĩ merã ããrĩrikũmakũ iriburo.

Pablo, Tesalónica marã Jesúre bũremurĩrê gojadea

² Gũa Marĩpũre mũsãya ããrĩburire sêrêbosarã, mũsã õãrõ iririre gũñãa. Irasirirã ãgũrê: “Mũ iritamurĩ merã õãrõ yãma”, ãrĩ, usũyari sĩnikõãa. ³ ãgũrê sêrêrã, ãsũ ãrĩ sêrêa: “Gũapũ, Tesalónica marã mũ magũ Jesucristore bũremusĩã, ãgũyare õãrõ irirã yãma. Maĩrĩ merã gajerãrê õãrõ iritamuma. Marĩ Opũ Jesucristo dupaturi aariburire usũyari merã yúsĩã, ñerõ tarikererã gũñaturama. Irasirigũ ãgũsãrê irire iriduúbirimakũ irika!” ãrĩ sêrêa. ⁴ Gũayarã, Marĩpũ mũsãrê maĩmi. ãgũta mũsãrê beyedi ããrĩmĩ, ãgũyarã ããrĩburo, ãrĩgũ. Gũa irire masĩa. ⁵ Mũsãrê Jesús masakare tauri kerere wererã, gũa masĩrĩ merã werebiribũ. Õãgũ deyomarĩgũ turari merã gapũ mũsãrê iri kerere werebũ. Gũa mũsãrê õãrõ iritamudeare masĩsĩã, gũa iri kerere weremakũ pérã: “Diayeta ããrã”, ãrĩ masĩbũ.

⁶ Irasirirã, gũa irideare ããnerã ããrĩsĩã, gũa iriderosũ, irasũ ããrĩmakũ Jesucristo iriderosũ irirã dujabũ. Ñerõ tarikererã, Õãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã Jesúya kerere usũyari merã pé, bũremunũgãbũ. ⁷ Mũsã irasirideare pérã, ããrĩpererã Jesúre bũremurã, Macedonia nikũ marã, õõ Acaya nikũ marã: “Marĩdere ãgũsã irirosũta ããrĩrikuro gããmea”, ãrĩma. ⁸ Mũsã merãta ããrĩpererogue marã marĩ Opũ Jesúya kerere pépereakõãñurã. Macedonia marã, Acaya marã dita iri kerere pérã meta iriñurã. ããrĩpererogue marã mũsã Marĩpũre bũremurĩrê masĩsiañurã. Irasirirã gũa ãgũsãrê irire werenemobirikoa. ⁹ ãgũsã gapũ gũa mũsã pũro ejamakũ, mũsã gũare õãrõ bokatĩrĩñeãdeare gajerãguere werema. Gaji mũsã keori weadeare bũremurĩrê pirikõã, Marĩpũ gapũre bũremu, ãgũ gããmerĩ direta irinũgãdeare werema. ãgũ diayeta Marĩpũ okanĩgũ ããrĩmĩ. ¹⁰ Mũsã, ãgũ magũ Jesús ãmũgasigue ããrĩgũ i ãmũgue dupaturi aariburire õãrõ usũyari merã yúrã iriayuro. Marĩpũ Jesúre boadiguere masũdi ããrĩmĩ. Jesũta marĩrê peamegue bũro wajamoãsũbonerãrê taugũ ããrĩmĩ.

2

Pablo Tesalónicaque ãgũ buedeare gojadea

¹ Gũayarã, mũsã ire õãrõ masĩa. Gũa mũsã pũro ããrĩrã, ubu ããrĩrĩrê irirã meta iribũ. Gũa buerire pérã, wãrã mũsã Jesúre bũremunũgãbũ. ² Gũa mũsã pũro waaburi dupuyuro Filipogue ããrĩbũ. Gũa irogue ããrĩmakũ, iro marã gũare ñerõ iri, ñerõ ãrĩ buridama. Mũsã irire masĩa. Mũsãya makã marãde gũare ñerõ iridũakerepũrũ, Marĩpũ gũare iritamumi. Irasirirã gũiro marĩrõ gũñaturari merã ãgũ masakare tauri kerere mũsãrê werebũ. ³ Gũa mũsãrê: “Iri kerere bũremuka!” ãrĩ wererã, diayema ããrĩrĩrê bũremumakũ gããmebũ. Mũsãrê ñerõ iridũarã, ãrĩgatori merã buerire bũremumakũ iridũarã meta iribũ. ⁴ Marĩpũ ãgũ gããmederosũta gũare ãgũ

masakare tauri kerere weremurârê beyepîdi âârîmî. Irasirirâ, masaka gua merâ usuyaburo, ârîrâ meta iri kerere werea. Marîpu gââmerî gapure iriduarâ, irire werea. Îgûta âârîpereri marî gûñarîrê îâmasîgû âârîmî. ⁵ Mûsâ masîa. Gua mûsâ puro âârîrâ, mûsârê ôârô werenîgatori merâ gua gââmerîrê irimakû iriduarâ meta iribu. Mûsârê niyure aîduarâ ârîgatori merâ wererâ meta iribu. Marîpude irire masîmi. ⁶ Gua Marîpuya kerere wererâ, mûsâ guare: “Ôârô buema”, ârîmakû iriduarâ meta yâa. Gajerâde guare irasû ârîmakû neô gââmebea. ⁷ Gua, Cristo buedoregu beyepînerâ âârîsîâ, mûsârê: “Guare iritamuka!” ârîbonerâ âârîkererâ, neô irasû ârîbiribu. Sugo pago igo pûrârê maîrî merâ ôârô korerosûta mûsârê maîrî merâ ôârô korebu. ⁸ Mûsârê buro maîsîâ, Marîpuya kerere ôârô iriduari merâ buebu. Âârîpereri gua irimasîrî merâ mûsârê iritamubu. Mûsârê maîsîâ, irasiribu. ⁹ Mûsâ guayarâ, gua mûsâ merâ âârîrâ buro moâdeare gûñakoa. Mûsârê Marîpuya kerere buerâ: “Guare iritamuka!” ârîduabirisîâ, gua baaburire wajarimurâ ûmurî, ñamirî moâbu.

¹⁰ Gua iririkurire mûsâ masîa. Marîpude masîmi. Gua, mûsâ Jesúre buremurâ merâ âârîrâ, gua mûsârê ôârô irirâ, diayema iribu. Irasirirâ gajerâ guare: “Ñerô yâma, waja oparâ âârîma”, neô ârîmasîbirima. ¹¹ Idere mûsâ masîa. Sugu pagu îgû pûrârê ôârô wereri merâ îgûsârê gûñaturamakû irirosûta gua mûsâdere âârîpererârê irasiribu. ¹² Marîpu mûsârê îgûyarârê dorerogue îgû ôârô gosewasirirogue mûsâ âârîmurârê beyedi âârîmî. Irasirirâ mûsârê îgûyarârê: “Îgûyare ôârô irinîkôâka!” ârî werebu.

¹³ Gua mûsârê Marîpuya kerere weremakû pérâ, mûsâ: “I Marîpuya werenîrîgora âârâ”, ârî buremubu. “Masakaya werenîrî meta âârâ”, ârîbu. Gua, mûsâ irasirideare gûñarâ, Marîpure usuyari sînikôâa. Îgû mûsârê îgûya kerere buremurârê iri merâ mûsâ gûñarîrê, mûsâ iririre ôârî gapure gorawayumakû yâmi. ¹⁴ Guayarâ, mûsâ Jesucristore buremurâ âârîmakû îârâ, mûsâya nikû marâ mûsârê ñerô tarimakû iriañurâ. Mûsârê waarôsûta Judea nikû marâdere Marîpuyarâdere waarô iriayuro. Îgûsâ Jesucristore buremurâ âârîmakû îârâ, îgûsâya nikû marâ judío masaka îgûsârê ñerô tarimakû iriañurâ. Judío masaka Jesúre gââmemerâ âârîsîâ, îgûrê buremurârê ñerô tarimakû iriañurâ. ¹⁵ Îgûsâ ñekûsâmarâ Marîpuya kerere weredupuyunerârê wêjêderosû, marî Opu Jesúdere wêjênerâ âârîmâ. Guadere gua mûsâya makâgue âârîmakû, ñerô iri, béowiuma. Marîpu, îgûsâ irasirideare neô gââmebemi. Îgûsâ âârîpererârê gââmebema. ¹⁶ Judío masaka âârîmerârê peamegue waabirikôâburo, ârîrâ, gua îgûsârê Jesúyare buedumamakû, judío masaka Jesúre gââmemerâ guare kâmutadudima. Guare îgûyare weredorebirima. Irasirirâ îgûsâ ñerô iririre nemorô irisîâ, wâro waja opama. Îgûsâ daporata Marîpu buro wajamoâsumurâ dujasiamâ.

Pablo Tesalónica marârê îgû dupaturi îâgû waaduarire gojadea

¹⁷ Guayarâ, gua mûsâ pûroque âârânerâ wiridero puru meroğâ tarikerepuru, mûsârê gûñanîkôâ, dupaturi buro îârâ waadudibu. ¹⁸ Wâri gua mûsârê îârâ waadudibu. Yu Pablo wâri: “Iroque waagura”, ârînadibu. Gua waaduariku, wâti gapu gua waaduarire kâmutanami. ¹⁹⁻²⁰ Mûsâta guare usuyamakû irirâ, guare mûsâ ôârô iriburimarê gûñaturamakû irirâ âârâ. Irasirirâ mûsârê îârâ waadudibu. Marî Opu Jesucristo i ûmugue dupaturi aarimakû, mûsâ ôârô irideare gûñarâ, gua îgûrê: “Îgûsâta

ãārīma, guare buro usuyamakū irinerā. Gua muyare buemakū pérā, mūrē buremunugāma. Muyare òārō irituyaníkōāma”, āri wererākoa. Irasirirā mūsā merā buro usuyāa.

3

1-2 Mūsāya kerere péduarā bokatīūbirikubū. Irasirirā, Timoteore: “Īgūsārē Īgū waaka!” āri iriubū. “Gua gapu Atenague dujarākoa”, āriūbū. Timoteo marīyagu, Marīpure moāboegu, gua merā Jesucristoya kerere buegu āārīmi. “Īgū Jesúyare buemakū pérā, gūñaturari merā Īgārē buremunemorākuma”, āirā, Īgārē iriubū. ³ Mūsā Jesucristore buremurī waja gajerā mūsārē ñerō iriañurā. Irasirirā, mūsā Jesúyare neō piribirikōāburo, āirā, Timoteore mūsā pūrogu iriubū. Marī Jesúre buremurī waja gajerā marīrē ñerō irirākuma. Irire masīa mūsā. ⁴ Iro dupuyuro gua irogu mūsā merā āārīrā, irire āsū āri weresiabū: “Marī Jesúre buremurī waja ñerō tarirākoa”, āriūbū. Gua ārīderosūta gajerā marīrē ñerō irirā yāma. Mūsā irire masīsiāa. ⁵ Irasirigū, mūsārē: “Jesúre gūñaturari merā buremunikōākuri?” āri sērēña, mūsāya kerere péduagu bokatīūbirisīā, Timoteore iriubū. “Gūñaturanerārē gajipoe irigu wātī Īgūsārē Jesúya buerire buremuduúmakū irikumi, gua irire ubugora bueyo”, āri gūñarikubū. Irasirigū Timoteore mūsā pūrogu iriubū.

⁶ Daporare, Timoteo, mūsārē Īgū ejadi òōguere goejasiami. Īgū òārī mūsāyare kerekū goejami. Mūsā piriro marīrō Jesúre òārō gūñaturari merā buremurīrē, mūsā gāme maīrīrē, guare were goejami. Guare maīrī merā gūñanikōāyuro. Gua mūsārē Īduarosūta, mūsāde guare buro Īduayuro. ⁷ Irasirirā, mūsā Jesúre buremurīrē pérā, gua ñerō tarikererā, òārō yujpūrākuri merā usuyāa. ⁸ Marī Opū Jesúre mūsā buremunimakū pérā, dapagueta siuñajārī opāa. ⁹ Irasirirā mūsārē gūñarā, Marīpure buro usuyari sīa. Nasiri usuyari sībokatīūmasīña máa. ¹⁰ Ūmurī, ñamirī Marīpure: “Gua Īgūsārē Īrā waaburire āmubosaka!” āri, buro sērēa. Mūsārē Jesúya kerere wereyuwarikurā waaduakoa, Īgūrē òārō buremunoburo, āirā.

¹¹ Marīpū āārīnīgū, marī Opū Jesucristo guare iritamuburo. Guare mūsārē Īrā waaburire āmu, iriuburo. ¹² Marī Opū mūsārē nemorō gāme maīwāgānīmakū iriburo. Gua mūsārē maīrōsūta mūsāde gajerā āārīpererārē gāme maīnemomakū iriburo. ¹³ Mūsārē Īgūrē piriro marīrō òārō gūñaturari merā buremunimakū iriburo. Irasirirā, marī Opū Jesús āārīpererā Īgūyarā merā i ūmugue dupaturi aarimakū, Marīpū āārīnīgū Īūrōgue Īgū iritamurī merā ñerī marīrā, waja opamerā āārīrākoa.

4

Pablo Jesúre buremurārē: “Marīpū gāāmerī direta irika!” āri gojadea

¹ Daporare marī Opū Jesús dorerī merā mūsārē āsū āri werea: “Gua mūsārē: ‘Āsū iriro gāāmea’, āri buederosūta irika, Marīpū gāāmerī direta irimurā! Daporare mūsā Īgū gāāmerīrē irirā iriayuro. Irasirirā: ‘Irire nemorō irinemoka!’ ” āri werea. ² Gua buedeare mūsā masīa. Irire buerā, marī Opū Jesús dorerī merā mūsārē buebū.

³ Marīpū mūsārē ñerī marīrā āārīmakū gāāmeme. Irasirirā: marāpo marīrā, marāpokurā, marāpū marīrā, marāpukurā gāmebiririkōāka! ⁴ Mūsākū ñerō iri Īmurō marīrō gopeyarī merā mūsā marāposā nomerē opaka! Gajerā mūsā irasirimakū Īrā: “Ōārō yāma”, āri

ĩārākuma. ⁵ Marĩpũre masĩmerã irirosũ, nomerẽ ñerõ iridũari merã uaribebirikõõaka! ⁶ Mũyagu marãpore gãmebirarã, igo marãpũdere ñerõ irikoa. Irinorẽ iribirikõõaka! Marĩpũ irasirirãnorẽ bũro wajamoõgukumi. Gũa mũsarẽ irire weresiabu. ⁷ Marĩpũ marĩrẽ ñerĩrẽ iriburo, ãrĩgũ meta beyepidi ããrĩmĩ. Īgũ gããmerĩ direta iridoregu, marĩrẽ beyepidi ããrĩmĩ. ⁸ I buerire gããmemerã, gũa direta gããmemerã meta yama. Marĩpũdere gããmebema. Marĩpũ marĩrẽ ĩgũ gããmerĩ direta iridoregu, Õãgũ deyomarĩgũrẽ iriudi ããrĩmĩ. Õãgũ deyomarĩgũ ñerĩ opabi ããrĩmĩ.

⁹ Mũsã sugũ pũrã irirosũ gãme maĩrĩ tamerãrẽ gojabea. Marĩpũ ĩgũ basi mũsarẽ gãme maĩdoresiadi ããrĩmĩ. ¹⁰ Mũsã irasũta iriayuro. Marĩpũ mũsarẽ dorederosũta ããrĩperero Macedoniague ããrĩpererã Jesũre bũremurãrẽ maĩayuro. Mũsã gãme maĩrĩ merã ããrĩkerepũru: “Nemorõ gãme maĩnemoka!” ãrĩ werea. ¹¹ Gãme ĩãturiro marĩrõ õãrõ ããrĩrikũka! Gajerãya ããrĩrĩnorẽ gũñariku, ĩgũsarẽ werewũabirikõõaka! Mũsãyama ããrĩburi gapũre gũña, õãrõ moãriku, ããrĩkõõaka! Gũa mũsã pũrogu ããrĩrã, ire mũsarẽ weresiabu. ¹² Mũsã õãrõ moãrã, gajerãrẽ baari sërẽbirikoa. Mũsã moãrĩ merã mũsã baaburire oparãkoa. Mũsã irasirimakũ ĩãrã, Jesũre bũremumerã gopepyari merã mũsarẽ ĩãrākuma.

Pablo marĩ Opũ dupaturi i ãmũgue aariburire gojadea

¹³ Gũayarã, mũsarẽ boanerã waaburire weredũakoa, irire masĩburo, ãrĩgũ. Jesũre bũremurã boarã, ĩgũ merã ããrĩnĩrã waarākuma. Mũsã irire masĩrã, mũsãyarã Jesũre bũremurã boamakũ, bũro bũjawerebirikoa. Jesũre bũremumerã gapũ, ĩgũsãyarã boamakũ, bũro bũjawererākuma. ĩgũsã irirosũ bũro bũjawerebirikoa. ¹⁴ Marĩ ire bũremua. Jesũs boadigue masãdi ããrĩmĩ. ĩgũ dupaturi i ãmũgue aarimakũ, ĩgũrẽ bũremurã boanerãrẽ Marĩpũ ĩgũrẽ masũderosũta ĩgũsarẽ masũgukumi. Masũ odo, ĩgũ ããrĩrõgue ãĩmurĩagukumi.

¹⁵ Marĩ Opũ Jesũs weredeare mũsarẽ werea. Jesũs dupaturi i ãmũgue aarimakũ, ĩgũrẽ bũremurã boanerã masã, ãĩmurĩãsũrākuma. ĩgũsã pũru, marĩ Jesũre bũremurã okarãde ãĩmurĩãsũrākoka. ¹⁶ ãsũ waarokoa. Marĩ Opũ Jesũs ĩgũ basita ãmũgasigue ããrĩdi bũro turaro werenĩrĩ merã aarigukumi. ĩgũ aarimakũ, Marĩpũre wereboerã opũde werenĩgukumi. Marĩpũyaru puridirude bũsũrokoa. Irasũ waamakũ, Jesũre bũremurã boanerã masãpũrorirākuma. ¹⁷ ĩgũsã pũru, marĩ okarãde Jesũre bũremurã, ĩgũsã merã mikãyeborigue mũrĩa, irogu Jesũre bokatĩrĩrākoka. ãmũgasigue ĩgũ merã ããrĩnĩkõãrãkoa. ¹⁸ Mũsã basi irire gãme werenĩka! Irasirirã gãme gũñaturamakũ irirãkoa.

5

¹ Irinu, iropã ããrĩmakũ, Jesũs dupaturi aarigukumi, ãrĩrĩ tamerã masĩña mãa. Irasirigu iri tamerãrẽ gojabea. ² Mũsã masĩsiãa. Sugũ yajarimasũ ñami merã gũñaña marĩrõ yajagu ejarosũ, Jesũde marĩ gũñabiriripoe ejagukumi. ³ Jesũre bũremumerã ĩgũ dupaturi aariburi dupuyurogãrẽ: “Gũa gũiro marĩrõ õãrõ ããrĩkõõa”, ãrĩ gũñarākuma. ĩgũsã irasũ gũñaripoere ĩgũsarẽ wãri ñerĩ waarokoa. Sugo nomeõ nijĩpo ããrĩgõ, majĩgũ nijĩwãgũgõ pũrĩsũrõsũ, Jesũre bũremumerã irasũta gũñaña marĩrõ bũro ñerõ tarirākuma. Neõ sugũ taribirikumi. ⁴ Masaka Jesũre bũremumerã, naĩtĩãrõgue ããrĩrã irirosũ ããrĩma. Mũsã gapũ ĩgũsã

irirosū āārībea. Irasirirā Jesús dupaturi i ūmugue aarimakū, yajari-masūrē iāgukarā irirosū waabirikoa. ⁵ Mūsā āārīpererā Jesúyarā āārā. Irasirirā ūmū boyorogue āārīrā iāmasīrōsū Jesús aariburire masīa. Jesúre b̄remumerā gapu naitīārōgue āārīrā irirosū āārīma. Irasirirā űami merā iāmasīberosū Jesús aariburire masībema. ⁶ Irasirirā űami merā kārīrā irirosū āārībirikōārā marī! Jesús dupaturi aariburire gūñamerā, kārīrā irirosū āārīma. Marī gapu īgū aariburire pémasīrī merā gūñanikōārā! Mejārā irirosū iribirikōārā! Diayema gapure irirā! ⁷ Masaka űamirē kārīkuma. Mejārīmasā űamirē mejākuma. ⁸ Marī Jesúyarā gapu ūmū boyorogue āārīrā irirosū āārā. Irasirirā oārō pémasīrī merā diayemarē irinikōārā!

Sugu surara gāmewējērōgue waabu, īgūya koretibire kāmutagu, kōme surīrore sāñakumi. Īgū irirosūta marīde Jesúre b̄remurī merā, marī gāme maīrī merā, wātīrē īgū marīrē irire pirimakū iriduarire kāmutarā! Surara īgūya dipurare kāmutagu, kōme perore peyakumi. Īgū irirosūta marīde, Jesús marīrē taugu aariburire: “Diayeta aarigakumi”, ārī masīrī merā wātīrē īgū marīrē: “Irasū waabirikoa”, ārīgatorire kāmutarā! ⁹ Marīpu marīrē wajamoābu meta beyepidi āārīmī. Marī űerō iridea wajare marī Opu Jesucristo merā taubu, marīrē beyepidi āārīmī. ¹⁰ Jesús īgū merā āārīnīkōāburo, ārīgū, marīrē boabosadi āārīmī, marī űerō iridea wajare wajarīgu. Irasirirā īgū dupaturi aarimakū, īgūrē b̄remurā boanerā, marī okarāde īgū merā āārīnīkōārākoa. ¹¹ Irire gūñarā, mūsā irinīrōsū nemorō gāme iritamu, gūñaturamakū irika! Irasirirā Jesúre b̄remunemorākoa.

Pablo Jesúre b̄remurārē weretūnudea

¹² Guayarā, mūsārē turaro merā āsū ārī wereduoakoa. Marī Opuya kerere mūsārē wererārē goepeyari merā iāka! Marī Opu īgūsārē mūsārē oārō doreburo, ārīgū, beyepidi āārīmī, mūsārē oārō āārīrikuburire, oārō iririkuburire buedoregu. ¹³ Īgūsā mūsārē irire buerā, marī Opuyare oārō irirā yāma. Īgūsā irasirimakū iārā, īgūsārē b̄ro b̄remurī merā, b̄ro maīrī merā iāka! Gāme turiro marīrō oārō āārīrikuka!

¹⁴ Guayarā, gaji mūsārē āsū ārī wereduoakoa doja. Moādūamerārē moādoreka! Gūñaturamerārē gūñaturamakū irika! Jesúre b̄remuturamerārē iritamuka, īgūrē b̄remunemoburo, ārīrā! Āārīpererā merā guaro marīrō bopoñarī merā oārō irika!

¹⁵ Mūsārē gajerā űerō irimakū, īgūsārē gāmibirikoaka! Ōārī gapure mūsāyarārē, āārīpererā gajerādere oārō irinīkōāka!

¹⁶ Mūsā Jesúyarā āārīsīā, usuyari merā āārīnīkōāka! ¹⁷ Mūsā noó waaró, mūsā noó āārīrō, Marīpure gūña, īgūrē mūsāya āārīburire sērēnikōāka! ¹⁸ Mūsārē gajīnu űerō waamakū, oārō waamakūdere Marīpure usuyari sīnīkōāka! Marīpu, marī Jesucristore b̄remurārē irire irimakū gāāmemi.

¹⁹ Ōāgū deyomarīgū, mūsā gūñarīgue īgū weremakū, irire kāmutabirikōāka! Īgū dorerire oārō yujuka! ²⁰ Sugu Jesúre b̄remugū Ōāgū deyomarīgū masīrī sīrī merā, Marīpu weredoredeare weremakū pérā, irire doo b̄ridabirikōāka! ²¹ Ubu gapu īgūsā weremakū, oārō pékūinū, gūñaka! “¿Diayeta wereri?” ārī masīduarā, irasirika! Ōārī bueri āārīmakū, iri gapure irika! ²² Noó űerī āārīmakū, irire iribirikōāka!

²³ Marīpu siuñajārī merā āārīrikumakū irīgu mūsārē oārō, űerī marīrō, īgū gāāmerī direta iririkumakū iriburo. Mūsā űerī opabirimakū, mūsāya gūñarīgue oārī direta opamakū, mūsāya dupuri merā űerō iribirimakū

iriburo. Məsārē waja opamerā āārīmakū iriburo. İğū irasirimakū, marī Opı Jesucristo dupaturi aarigú, məsarē waja opamerā āārīmakū boka-jagukumi. ²⁴ Marīpı məsarē İğūyarā āārīburo, ārīgū, beyepídi, i āārīpereri İğū məsarē: “Āsū irigıra”, ārīdeare diayeta irigukumi.

Pablo õãdoretũnudea

²⁵ Guayarā, məsāde Marīpıre guaya āārībırire sērēbosaka!

²⁶ Āārīpererā iro marā Jesúre bıremurārē, İğū marīrē maırōsũta maırī merā õãdoreka!

²⁷ Marī Opı Jesucristo doreri merā i pūrē āārīpererā İğūrē bıremurārē siıu neeõ, bue İmuka!

²⁸ Marī Opı Jesucristo məsarē õārõ iritamuburo.

Iropāta āārā.

Pablo

2 TESALONICENSES

Pablo Tesalónica marārē òãdoredea

¹ Yũ Pablo, yũ merāmarā Silvano, Timoteo merā mʉsā Tesalónica marārē Jesúre bʉremurārē òãdoredea. Mʉsā Marĩpʉyarā, marĩ Opʉ Jesucristoyarā āārā. Irasirigu mʉsārē i papera pūrē gojáa. ² Marĩpʉ āārínigũ, marĩ Opʉ Jesucristo mʉsārē òārō iritamu, siuñajārĩ merā āārĩrikʉmakũ iriburo.

Pablo, Jesucristo ñerō irirārē wajamoãgũ aariburire gojadea

³ Gʉayarā, mʉsā Jesucristore bʉremudero nemorō ìgūrē bʉremunemo, gāme maĩnemo iriayuro. Irasirirā gʉa mʉsārē gũñarā, diayema irirā Marĩpʉre ʉsʉyari sɪnĩkõārō gāãmea. Gʉa irasirimakũ òārōkoa. ⁴ Gʉa noó waaró, mʉsāyamarē gajerārē Marĩpʉyarārē ìgūsā nerērõgue ʉsʉyari merā werea. Mʉsā Jesúre bʉremurĩ waja masaka mʉsārē ñerō irikerepʉrʉ, neō ìgūrē bʉremuduúbea. Mʉsārē ñerō waamakũdere gũñaturakõãa. Irire ìgūsārē werea. ⁵ I merāta marĩ masía. Mʉsā Marĩpʉyarā āārĩrĩ waja gajerā mʉsārē ñerō irikerepʉrʉ, gũñaturanĩkõãa. Irasirigu Marĩpʉ diayema irigu mʉsārē: “Yaarārē dorerogue aarika! Yaarā, òārā āārā”, ārĩgukumi.

⁶ Marĩpʉ diayema irigu āārĩsĩā, mʉsārē ñerō tarimakũ irinerārē ñerō tarimakũ irigukumi. ⁷⁻⁸ Mʉsārē ñerō tarinerārē, gʉadere òārō siuñajārĩ bokamakũ irigukumi. Marĩ Opʉ Jesús aarirínũ āārĩmakũ irasirigukumi. Jesús āmʉgasigʉe merā aarigũ, ìgūrē wereboerā turarā merā, peame ùjārĩ pūrā watopegue dijarigukumi. ìgũya kerere péduamerārē, Marĩpʉre gāãmemerārē bʉro wajamoãgũ aarigukumi. ⁹ ìgūsā ñerō iridea waja perebiri peamegue béosũrākuma. Irasirirā, marĩ Opʉ turagu āārĩrõgue neō waabirikuma. ìgũ gosewasiririre neō ìārō marĩrõgue béodijusũrākuma. ¹⁰ ìgũ aarirínurē ìgũyarā ìgūrē bʉremurā āārĩpererā ìgūrē ìārākuma. ìgūrē ìārā: “Diayeta òãtarigu, turatarigu, āārĩpererā oparā nemorō Opʉ āārĩmi”, ārĩ, ìãguka, bʉro ʉsʉyarākuma. Mʉsāde, gʉa mʉsārē ìgũyare buedeare bʉremusĩā, ìgūsā merā ʉsʉyarākõa.

¹¹ Gʉa irire gũñarā, Marĩpʉre mʉsāya āārĩburire āsũ ārĩ sērēbosanía: “Gʉarʉ, mʉ ìgūsā yũ gāãmerĩ direta irirā āārĩburo, ārĩgũ, ìgūsārē beyepĩdi āārĩbũ. Irasirigu ìgūsārē mʉ gāãmerõsũta āārĩrikʉmakũ irika! ìgūsā āārĩpereri mʉrē bʉremurĩ merā òārō iriduare iriyuwarikʉburo. ìgūsārē mʉ turari merā irasirimakũ irika!” ārĩ sērēbosáa. ¹² Mʉsā irire irimakũ ìārā, gajerā, marĩ Opʉ Jesúre gopeyari merā ìārākuma. ìgũ mʉsārē: “Yaarā āārĩma, òārō yáma”, ārĩ ìãgukumi. Marĩpʉ, marĩ Opʉ Jesucristo mʉsārē iritamu, bʉro maĩmakũ, irasũ waarokõa.

2

Pablo, ñegũ aariburire gojadea

¹ Gʉayarā, daporare marĩ Opʉ Jesucristo aariburire, ìgũ marĩrē neeõnú, ìgũ pʉroque āĩmurĩaburire weregʉra. ² Gajerā mʉsārē: “Marĩ Opʉ i āmʉge dupaturi aarirínũ ejasíãa”, ārĩmakũ gũñarikʉbirikõãka! Irire péwisibirikõãka! Gajerā: “Irire Òãgũ deyomarĩgũ yare irasũ ārĩ wereami”, gajerā: “Sugʉ gʉare irasũ ārĩ wereami”, gajerā: “Pablosā irasũ ārĩ gojanerā āārĩmá”, ārĩbokuma. Irire pérā, gũñarikʉbirikõãka!

³ Ārīgatosūbirikōāka! Marī Opu Jesús aariburinu dupuyuro āsū waarokoa. Wārā masaka Marīpu dorerire tarinugārākuma. Irasiriripoe sugu ñerō iri, tarinugāgūgora deyoagakumi. Īgūta perebiri peamegue béosūbu āārīgukumi. ⁴ Īgū Marīpure ĩaturigu, āārīpereri masaka Marīpuyare buremurīrē ñerō ārī werenīgukumi. Īgū direta buremumakū gāamegakumi. Irasirigu ĩgūrē buremudoregu: “Yuta āārā, umugasiguema musā Opu”, ārīgū, Marīpuya wiigue ñajāa, doanagakumi.

⁵ Yu, musā purogue āārīgū, irire musārē werebu. ¿Musā irire gūñaberi? ⁶ Musā Īgū ñegū aariburire kāmūtugure masīa. Īgū aariburire kāmutanemobirimakū aarīgukumi. ⁷⁻⁸ Īgū wāri ñerī iriburire marī masībirikerepuru, ñerī Īgū iririno āārīsīāa. Īgū aariburire kāmūtugu gajerogue āīsūsugukumi. Īgūrē āīadero puru, ñegū gapu aarīgukumi. Īgū ñerō iriri masīsūrokoa. Puru marī Opu Jesucristo dupaturi i umugue aarīgū, puriri merā, ĩgū turari merā ñegūrē wējēgukumi. Īgū gosewasiriri merā aarīgū, ĩgūrē béodediugukumi. ⁹ Ñegū aarīgū, wātēa opu Satanás iritamurī merā ejagakumi. Irasirigu wātī turari merā wāri iri ĩmugukumi. “Umugasiguema turari merā iri ĩmugū yāa”, ārīgatogukumi. ¹⁰ Wāri ĩgū ñerō iriri merā perebiri peamegue waamurārē ĩgū ārīgatorire buremumakū irīgukumi. Īgūsā Marīpuya diayema āārīrīrē buremubirisīā, iri ārīgatorire buremurākuma. Irasirirā tausūbirikuma. ¹¹ Īgūsā diayema āārīrīrē buremudubiri waja, Marīpu ĩgūsārē irire masībirimakū irīgukumi, ārīgatori gapure buremuburo, ārīgū. ¹² Irasirirā āārīpererā ĩgūsā Marīpuya diayema āārīrīrē buremudubimerā āārīsīā, ñerō iririre buro iridubanemorākuma. Irasirigu Marīpu ĩgūsārē wajamoādediugukumi.

Pablo, Marīpu ĩgū beyenerārē tauburire gojadea

¹³ Guayarā, musā marī Opu Jesús maīrā, Marīpu beyenerā āārā. Irasirirā gua musārē gūñarā, Marīpure usuyari sīnkōārō gāamea. Neōgoraguetā musārē beyedi āārīmī peamegue waabonerārē taugu. Ōāgū deyomarīgū turari merā musārē ĩgūyarā āārīmakū iribu, musā diayema āārīrīrē buremuburo, ārīgū, beyedi āārīmī. Irasirirā tausūmurā āārā. ¹⁴ Marīpu ĩgū tauri kerere gua musārē buedeā merā musārē siiudi āārīmī, marī Opu Jesucristo ōārī oparire ĩgū merā opaburo, ārīgū.

¹⁵ Irasirirā piriro marīrō gūñaturaka! Gua musā purogue āārīrā buedeare, irasū āārīmakū gua musārē gojadeare gūña, irire iritayaka! ¹⁶⁻¹⁷ Marī Opu Jesucristo basita, irasū āārīmakū Marīpu āārīnīgū musārē āārīpereri musā werenīrī, musā iririkurire gūñaturari merā ōārō āārīrikumakū iriburo. Marīpu marīrē bopoñarī merā maīgū, perebiri gūñaturari opamakū irigu, ĩgū ōārī sīburire: “Oparākoa”, ārī masīmakū irigu āārīmī.

3

Pablo: “Guaya āārīburire Marīpure sērēbosaka!” ārī gojadea

¹ Guayarā, musārē āsū ārī gojatūnua. Guaya āārīburire Marīpure sērēbosaka! Musā, gua marī Opuya kerere buedeare pé buremubire. Irasirirā, wārā masaka musā iriderosūta gua buerire pé buremuburire, ĩgūsā guare ōārō bokatūrīñēāburire Marīpure sērēbosaka! ² Surāyeri masaka Jesúya kerere buremubema. Irasirirā masaka diayema irimerā ñerā

gware ñerō iribirikōāburo, ārīrā, Marīpure serebosaka! ³ Marī Opu: “Āsū irigura”, ārīderosūta musārē gūñaturamakū irigukumi. Ñegūrē, musārē Īgū ñerō iriduarire kāmūtāgukumi. ⁴ Gwa musārē iridorederosūta irirā irikoa. “Irire marī Opu iritamurī merā oārō irinikōārākuma”, ārī buremua. ⁵ Marī Opu Jesucristo, Marīpu musārē maīrīrē masīnemomakū iriburo. Īgū ñerō tarigu gūñaturaderosūta musādere gūñaturamakū iriburo.

Pablo moādoredea

⁶ Gwayarā, Jesucristo marī Opu wāi merā Īgū dorero merā musārē werea. Gajerā Jesūre buremurā moāduamerārē, gwa musārē buedeare iritayamerārē wapikūnemobirikōāka! ⁷ Musā masīa. Musādere gwa iriderosūta iriro gāāmea. Gwa musā merā āārīrā, gajino iriro marīrō āārībiribu. ⁸ Neō sugare wajamarīrō sērē, baabiribu. Musārē garibodūamerā, ūmurī, ñamirī gwa baaburire moā wajatabu. ⁹ Gwa musārē bueri waja: “Gware baari ejoka!” ārībonerā āārīkererā, neō irasū ārībiribu. Musārē: “Āsū iriro gāāmea”, ārī Īmuduarā gwa basi moā wajata baabu. ¹⁰ Gwa musā merā āārīrā, musārē āsū ārību: “Baaburi moā wajatadūabino baabirikōāburo”, ārību. ¹¹ Gajerā musā iriri kerere gware āsū ārī werema: “Surāyeri Īgūsā merā moāmerā āārīma. Moābirikererā, wāri irimoāmarī merā gajerārē garibogorenarā yāma”, ārīma. ¹² Gwa marī Opu Jesucristo wāi merā Īgū dorero merā irasirirānorē: “Irimoāmarīrē iropāta irika! Musā baaburire, musā gāāmerīnorē moā wajataka!” ārī werea.

¹³ Gwayarā, gariborero marīrō oārīrē irinikōāka! ¹⁴ Gwa dorerire i pūgue gojarire tarinūgāgūnorē Īmasī, Īgūrē gwayasūrō tariburo, ārīrā, wapikūbirikōāka! ¹⁵ Īgūrē wapikūbirikererā, musārē Īaturigure irirosū Īābirikōāka! Musā pagamūrē wererosū Īgūrē wereka, oārīrē iriburo, ārīrā!

Pablo oādoretūnudea

¹⁶ Marī Opu Īgū basi marīrē siuñajārī merā oārō āārīrikumakū irigu musārē āsū iriburo. Musā noó waaró, musārē gajerosū waamakū, siuñajārī sīnikōāburo. Musā āārīpererā merā āārīburo.

¹⁷ Yu Pablo, yu basita i oādorerire gojāa. Yu musārē gojanarōsūta gojāa. Irasirirā musā: “Īgūta gojañumi”, ārī Īāmasīrākoa. ¹⁸ Marī Opu Jesucristo musā āārīpererārē oārō iritamuburo. Irasūta iriburo.

Iropāta āārā.

Pablo

1 TIMOTEO

Pablo Timoteore òãdoredea

¹ Y_u Pablo m_urē òãdorea. Jesucristo, Marĩp_u marĩrē peamegue waabonerārē taug_u dorederosũta y_ure pĩdi āārĩmĩ ĩgũyare buedoreg_u. ĩgārēta, ĩgũ marĩrē òārō iriburire yūrā yāa. ² M_u diayeta y_u magũ irirosũ āārĩgũ āārā. Irasirig_u m_urē ire gojāa. Marĩp_u āārĩngũ, marĩ Op_u Jesucristo m_urē iritamu, bopoñarĩ merā ĩā, siuñajarĩ merā āārĩrikumakũ iriburo.

Pablo ārĩgatori merā buerire pėdorebiridea

³ Y_u Macedonia nikũgue waagũ, m_urē Efesogue dujadoreb_u, irore surāyeri ārĩgatori merā buerārē: “Iropāta bueka!” ārĩ weredoreg_u. ⁴ ĩgūsārē: “Iripoegue marā ĩgūsā basi ĩgūsā gũñarĩ merā kere wereunadeare, m_usā ñekūsāmarā iririkũunadeare gũñanĩbirikōāka!” ārĩ wereka! Marĩ irire gũñanĩrā, iri merā gāme guaseo, Marĩp_u marĩrē iridorerire iribea. “Marĩp_u y_ure iritamug_ukumi”, ārĩ b_uremurĩ merāta ĩgũ marĩrē dorerire irimasĩa.

⁵ Marĩp_u marĩrē: ñerĩrē opamerā, ĩgũ ĩūrō waja opamerā āārā, ārĩ gũñarā, diaye Jesucristore b_uremurā āārĩmakũ gāāmemi. Irasirig_u òārĩrē doremi. Marĩ irasũ āārĩrā, ĩgūrē, gajerādere òārō maĩrākoa. ⁶ Surāyeri irire tayanemobema. Irasirirā gaji ubu āārĩrĩrē gāme guaseoma. ⁷ Marĩp_u Moisére doreri pėdeare gajerārē buerimasā āārĩduakererā: “Ī āsũ ārĩduaro yāa”, ārĩ buekererā, ĩgūsā buerire pėmasĩbema.

⁸ Marĩ masĩa. Marĩp_u Moisére doreri pėdeare diaye buemakũ òāgorāa. Marĩp_u, masakare iri dorerire tarinugārĩrē masĩdoreg_u, irire pĩdi āārĩmĩ. ⁹ Iri dorerire buerā, ire masĩrō gāāmea. Marĩp_u iri dorerire pĩg_u, diayema irirārē diayema iridoreg_u meta pĩdi āārĩmĩ. Iri dorerire irimerā gap_ure irire pĩdi āārĩmĩ, diayema gap_ure masĩburo, ārĩgũ. Iri dorerire tarinugārārē, ñerārē, ñerō iririkurārē, ĩgūrē b_uremumerārē, ĩgũya buerire gāāmemerārē, ĩgūsā pagusāmarārē wējērārē, masakare wējēbėorārē, ¹⁰ nome merā ñerō irirārē, ũma merā ñerō irirā nomerē, ũma seyaro ñerō irirārē, nome seyaro ñerō irirārē, masakare ñeā gajerāguere duarārē, ārĩgatorikurārē, ārĩgatori merā: “Āsũ irirākoa”, ārĩdeare irimerānorē, āārĩpererā òārĩ buerire kām_utaduarārē iri dorerire pĩdi āārĩmĩ. ¹¹ Ī òārĩ bueri, Marĩp_u masakare tauri kerere wereri āārā. Marĩp_u òātarig_u y_ure i kerere masakare weredoreg_u pĩdi āārĩmĩ.

Pablo, Marĩp_u ĩgūrē bopoñarĩ merā ĩārĩrē gojadea

¹² Y_u marĩ Op_u Jesucristore ũsuyari sĩa. ĩgũ y_ure: “Ī òārō bueg_ukumi”, ārĩ gũñagũ ĩgũyarārē iritamudoreg_u beyepĩdi āārĩmĩ. Irasirig_u ĩgũ turarire y_ure sĩdi āārĩmĩ. ¹³ Īro dupuyurogue y_u Jesucristore ñerō werenĩ, ĩgūrē b_uremurārē ñerō iri: “Īgũ òābemi”, ārĩnab_u. Y_u ĩgūrē b_uremubirisĩa, y_u ñerō iririre: “Ñerō irig_u irikoa”, ārĩ gũñabirisĩa, irasirib_u. Irasirikerep_ur_u, Marĩp_u y_ure bopoñarĩ merā ĩāgũ, beyedi āārĩmĩ. ¹⁴ Marĩ Op_u y_ure b_uro maĩgũ òārō irimi. ĩgũ y_ure Jesucristore b_uremumakũ, gajerādere maĩmakũ irimi. Marĩrē Jesucristo merā ĩgūrē b_uremumakũ, gajerādere maĩmakũ irimi.

¹⁵ Ī y_u wereburi diayeta āārā. Āārĩpererā irire b_uremurō gāāmea. Jesucristo ñerō irirārē ĩgūsā ñerĩ iridea wajare taug_u, i ũm_uguere

aaridi āārīmi. Yuta āārīpererā nemorō ñerō iritarinugādi āārā. ¹⁶ Yu irasū āārīkerepuru, Marīpu yure bopoñarī merā iāmi. Irasirigu, Jesucristo yure neō perebiri bopoñarīre masīmakū irimi. Gajerārē Jesucristo buremurārē ĩgū yure bopoñarōsūta ĩgūsādere bopoñarīre masīmakū irigukumi. Puru ĩgūsārē ĩgū puro perebiri okari opamakū irigukumi. ¹⁷ Irasirirā Marīpure: “Ōātarigu, turatarigu āārā”, āri, usuyari sīnkōārā! ĩgūta marī Opu āārīnkōāgukumi. ĩgū neō boabirikumi. ĩgū suguta Marīpu āārīmi. Deyomarīgū, masītarigu āārīmi. Irasūta āārīmi.

¹⁸⁻¹⁹ Timoteo, mu yu magū irirosū āārā. Irasirigu yu murē: “Āsū irika!” āri werea. Iro dupuyuro Marīpu marīyarārē mu iriburire murē were-doredi āārīmi. Irasirigu, ĩgūsā murē: “Marīpuyare ĩgū turaro merā āsū irigukoa”, āri werederosūta ĩgūrē buremurīre piriro marīrō gūñaturari merā irika! “Marīpu iūrō ñerō iridea waja opabea”, āri, oārō gūñagū āārīka! Surāyeri: “Ñerīre iribirikōārō gāāmea”, āri gūñakererā, ñerō irima. Irasirirā Jesuyare buremurīre poyanorēma. ²⁰ I, Himeneorē, Alejandreore irasūta waabu. Irasirigu ĩgūsā pērārē wātēa opu Satanās ĩgū gāāmerō iriburo, āriĭgū, Jesúre buremurā merā āārīnemodorebiribu. Marīpure ñerō āri werenīnemobirikōāburo, āriĭgū, irasiribu.

2

Marīpure sērērā āsū iriro gāāmea, āri gojadea

¹ Musārē āsū iridorepuroria. Āārīpererāya āārīburire Marīpure sērēbosaka! ĩgūsārē oārō iritamu, bopoñarī merā iāburo, ārīrā, ĩgūsārē sērēbosaka! ĩgūrē: “Mu merā usuyāa”, ārīka! ² Oparāya āārīburire, masakare dorerā āārīpererāya āārīburidere Marīpure sērēbosaka, oārō doreburo, ārīrā! ĩgūsā oārō doremakū, gopeyari merā Marīpure buremu, ĩgū gāāmerī direta iri, oārō siuñajārī merā āārīrikurākoa. ³ Marī gajerāya āārīburire Marīpure sērēbosamakū oāgorāa. Irire marī irimakū iāgū, Marīpu marīre taugu usuyari merā marīre iāmi. ⁴ ĩgūta āārīpererā masakare perebiri peamegue waabirimakū gāāmeme. Diayema āārīrdere masīmakū gāāmeme. ⁵ ĩgū suguta Marīpu āārīmi. Jesucristo, Marīpu merā marī masakare oārō āārīmakū amubosagu suguta āārīmi. ĩgū marī irirosū dupukugu āārīmi. ⁶ ĩgū curusague boari merā āārīpererā masakare ĩgūsā ñerī iridea wajare wajaribosadi āārīmi ĩgūsārē taugu. Irasirigu Marīpu ĩgū masakare irire masīmakū iriripoe ejamakū, iri kerere wererārē weredoremi āārīpererā masīburo, āriĭgū. ⁷ Jesucristo judío masaka āārīmerārē iri kerere weredoregu, ĩgūsārē ĩgūrē buremurīre, ĩgūyama diaye āārīrīre yure buedoregu pími. Irire diayeta murē werea. Āriĭgatogu meta yāa.

⁸ Yu āārīperero marā ūmarē guaro marīrō, gāme guaseoro marīrō Marīpuyare oārō irirārē mojōrī soemu, Marīpure sērēmakū gāāmea. ⁹ Nomerē, ūma merā ñerō irirā nome sāñarōsūpero sāñabirimakū gāāmea. Oārō keoro ĩgūsārē ejari surire sāñaburo. Gajerā ĩgūsārē: “Ōārō deyoma”, āri gūñamakū iriduarā, ĩgūsāya poañapure wuñapuwea nome āārīduari direta gūñarikubirikōāburo. ĩgūsāya dupuridere oro merā, perla wāikari yeri wajapari yeri merā iridea merā mamubirikōāburo. Wajapari suridere sāñabirikōāburo. ¹⁰ Masaka ĩgūsārē: “Ōārā āārīma”, āri gūñaburo, ārīrā, āsū gapu iriburo. Gajerā nome: “Marīpure buremu”, ārīrā

nome irirosüta òärirē iriburo. ¹¹ Jesúre b̄remurā nerērōgue nerērārē Marīp̄yare buerimasā bueripoere nome werenírō marírō b̄remurī merā péburo. ¹² Musā nerērōgue nerēmakā, nome úmarē buebirikòáburo. Ígūsārē dorebirikòáburo. Werenírō marírō buerimasā buerire péburo. ¹³ Ásū āārā. Marīp̄ Adārē irip̄roridi āārímí. P̄yare Evare iridi āārímí. ¹⁴ Adán, wātí ārīgatosūdi meta āārīdi āārímí. Eva gap̄ wātí ārīgatorire b̄remusīā, Marīp̄ dorerire tarinūgādeo āārímó. ¹⁵ Irasū āārīkerer̄yare, igo pūrākudea merā* Jesúre b̄remu, gajerārē maī, ñerō iribiri, diayema gap̄yare irirāno tausūrākuma.

3

Jesúre b̄remurā oparāyamarē gojadea

¹ I yu wereburi diayeta āārā. Suḡ Jesúre b̄remurā op̄ āārīduagu, òārī moārīrē iridūagu āārímí. ² Irasiridūaguno āsū āārīburo. Masaka: “Ñerō irigu āārímí”, ārīsūña marīgū, sugoreta marāpokuḡ, pémasírī merā iririkuḡ, diayemarē irigu, masaka b̄remusūgū, Ígūya wii gāmeñajārā ejarārē òārō bokatírīñeāgū, gajerārē òārō bueḡ āārīburo. ³ Neō mejābi, gāmekēādūabi, gajerā merā guaseobi, ñerō iriri merā niyeru wajatadūabi āārīburo. Irasirirono irigu: masakare bopoñarī merā iritamugū, niyerure ɰaribejabi āārīburo. ⁴ Ígūya wii marārē òārō doremasīgū, Ígū pūrārē b̄remurī merā Ígūrē òārō yajumakā irigu āārīburo. ⁵ Ígūya wii marārē doremasībi, Marīp̄yare b̄remurī bumarārē irota nemorō koremasībirikumi. ⁶ Suḡ Jesúre b̄remurā op̄ āārīduagu maama b̄remunūgāgū āārībirikòáburo. Maama b̄remunūgāgū gajipoe irigu Ígū: “Gajerā nemorō āārā yu”, ārī gūñabokumi. Irasū ārī gūñagū, wātí gūñaderosū gūñabokumi. Irasirigu Marīp̄ wātīrē wajamoāaderosū Ígūrē iribokumi. ⁷ Irasirigu Jesúre b̄remurā op̄ āārību Jesúre b̄remumerā: “Óāgū āārímí”, ārīsūgū āārīburo. Ígū òārīrē iribirimakū ĩārā, Ígūrē ñerō werenībokuma. Wātí Ígūrē ñerī iridorerire iribokumi.

Jesúre b̄remurā oparārē iritamurāyamarē gojadea

⁸ Jesúre b̄remurā oparārē iritamurāde masaka b̄remusūrā āārīburo. Árīgatori marírō wererā, mejāmerā, ñerō iriri merā niyerure wajatadūamerā āārīburo. ⁹ Jesúya diayema āārīrīrē Marīp̄ marírē ĩmudeare piriro marírō b̄remurā: “Marīp̄ ĩūrō waja opabea”, ārī gūñarā āārīburo. ¹⁰ Ígūsārē sóoburi dupuyuro Ígūsā āārīkurire òārō ĩáburo. P̄yare Ígūsā òārō āārīkurire ĩā odo: “Waja opabema”, ārī, Ígūsārē sóoburo. ¹¹ Jesúre b̄remurā oparārē iritamurā nomede irasūta masaka b̄remusūrā āārīburo. Gajerārē ñerō kere ārī weremerā nome, pémasírī merā irirā nome, òārīrē irinírā nome āārīburo. ¹² Suḡ Jesúre b̄remurā oparārē iritamugū sugoreta marāpokuḡ, Ígū pūrārē, gajerārē Ígūya wii marārē òārō doremasīgū āārīburo. ¹³ Jesúre b̄remurā oparārē iritamurā òārō iritamumakū ĩārā, gajerā Ígūsārē: “Óārō yáma”, ārīrākuma. Irasirirā güiro marírō ḡyasírīrī marírō gūñaturari merā Ígūsā Jesucristore b̄remurīrē gajerārē wererākuma.

* **2:15** Génesis 3.15: Eva Marīp̄ dorerire tarinūgādero p̄yare, Marīp̄ āārīnīgū p̄rūrē āsū ārīdi āārímí: “Igo nomeō marē ĩādūabirikumo. Dapagā merā igo parāmerā āārīturiarāde mu parāmerā āārīturiarārē ĩādūabirikuma. Mu, suḡ igo parāmerā āārīturiagūya gubure kūrīmakū, Ígū gap̄ m̄ya dipurure k̄ramutūḡkumi”, ārīdi āārímí. Irasirigu Jesús, Eva pūrākūdi parāmerā āārīturiaguta, marī Ígūrē b̄remurārē tauḡ āārímí.

Jesúyamarē gojadea

¹⁴⁻¹⁵ Mata yu mu purogue waaduaáa. Waadukaregu, gajipoe irigu waamasibiribokoa. Irasirigu i pu merā mure: “Maripu pūrā āsū iriburo”, āri were gojáa. Maripu pūrā Jesúre buremurī bumarā Maripu okanigayarā āārīma. Īgūsāta Marīpuya diayemarē buremurā, gajerārē irire buerā āārīma. ¹⁶ Marī: “I diayeta āārā”, āri masīa. Marīpuya diayema, marī dupuyuro masibiridea, Īgū marīrē ĩmudea oātaria. I āsū āārā:

Marīpu magū marī irirosū dupukugu deyoadi āārīmī. Oāgū deyomarīgū:
“Īgū diayema irigu āārīmī”, ārīrīrē marīrē masīmakū iridi āārīmī.

Marīpure wereboerā Īgūrē ĩānerā āārīmā. Īgūyarā Īgūya kerere āārīperero marārē werenerā āārīmā. Irasirirā i umuguerē masaka Īgūrē buremunerā āārīmā. Puru Marīpu umugasigue Īgūrē āimurīadi āārīmī.

4*Pablo Timoteore Jesúre buremudinerā Īgūrē buremuduúrāyamarē gojadea*

¹ Oāgū deyomarīgū ire pēmasīma oārō marīrē weremi. I umu pereburi dupuyuro surāyeri masaka Jesúre buremudinerā Īgūrē buremuduúrākuma. Wātēa ārīgatorire, wātēaya buerire pētuyarākuma. ² Irigatorikarā irire buemakū pérā: “Oārī bueri āārā”, āri gūñarākuma. Ārīgatori merā buekererā, Īgūsā basi: “Nerō irirā yāa”, neō āri gūñabirikuma. ³ Masakare: “Marāpokubirikōāka! I baarire baabirikōāka!” ārīma. Marīpu āārīpereri marī baaburire iridi āārīmī. Irasirirā marī Jesúre buremurā diayemarē masīrā, Īgūrē: “Oāa”, āri, usuyari sī odo, baarire baamasīa. ⁴ Āārīpereri Marīpu iridea oārī āārā. Irasirirā Īgū irideare: “Gāāmebea”, āribirikōārā! Īgūrē: “Oāa”, āri, usuyari sī odo, baaro gāāmea. ⁵ Marīpu Īgū irideare: “Oāa”, āri weresiadi āārīmī. Irasirirā marī baaburi dupuyuro Īgūrē: “Oāa”, āri, usuyari sīmakū, marī baarire oārī waamakū yāmi.

Pablo Jesúre moāboeguyamarē weredea

⁶ Mu, i yu weredeare Jesúre buremurārē buegu, Jesucristore oārō moāboegu āārīgukoa. Irasirigu Marīpuya werenīrī marī buremurīrē, Īgūyare oārī buerire mu oārō irituyarīre gūñaturari merā buremunemogukoa. ⁷ Masaka i umumarē Īgūsā basi Īgūsā gūñarī merā kere wererire pēbirikōāka! Iri Marīpuya āārībea. Marīpu gāāmerī direta irituyawāgānīka! ⁸ Marī oārō moāpaumakū oāgorāa. I nemorō Marīpu gāāmerīrē oārō irimakū oātaria. Īgū gāāmerīrē iripaurā, i umuguerē marī Īgū merā oārō āārā. Puru umugasiguedere Īgū merā āārīrākoa. ⁹ Iri yu wereri diayeta āārā. Āārīpererā irire: “Diayeta āārā”, āri buremurō gāāmea. ¹⁰ Irasirirā marī gajerārē Marīpuya buerā, ñerō tari, buro moāa. Marīpu okanīgū marīrē oārō iriburire usuyari merā yūsīā, irasū yāa. Īgū āārīpererārē taugu āārīmī. Jesúre buremurā direta taugukumi Īgū puro āārīburo, ārīgū.

¹¹ Jesúre buremurārē iri āārīpereri yu ārīrīrē iridore, bueka! ¹² Gajerā, mu maamu āārīmakū ĩārā, mūrē pēduabiribokuma. Irasirigu, Jesúre buremurārē mūrē pēburo, ārīgū, oārīrē werenīka! Oārō irinīka! Gajerārē

maika! Jesúre b̄remut̄yaníkōāka! Marīpu iūrō ñerī marīgū āārīka! M̄arē iākūiburo, ārīgū, irasirika! ¹³ Yu, m̄a p̄rogue ejaburo dupuyuro Jesúre b̄remurā nerērārē Marīp̄yare gojadea pūrē bue imuka! Īgūsārē: “Āsū āārīkuka!” ārī wereka! Marīp̄yare ōārō bueka, Īgūsā irire masīnemoburo, ārīgū! ¹⁴ Iro dupuyuro Marīpu Jesúre b̄remurā oparā m̄arārē m̄arē weredoredi āārīmí. Irasirigu, Īgūsāya mojōrī merā m̄arē ñapeomakū, Īgū turarire sīdi āārīmí, Īgū weredoredosūta m̄a Īgūyare irimasīburo, ārīgū. Irasirigu, Īgū m̄arē irimasīrī sīrīrē k̄atibirikōāka!

¹⁵ Irire gūña, irinika, āārīpererā m̄a Marīp̄yare irimasīnemowāgārire iāburo, ārīgū! ¹⁶ “¿Ōārō irigu yári?” ārī gūñagū, m̄a iririkurire, gajerārē m̄a buerire gūñaka! Ōārī direta irinika! Irasirirā m̄a, m̄arē p̄enerāde tausūrākoa.

5

Pablo Timoteore: “Jesúre b̄remurārē āsū irika!” ārī gojadea

¹ M̄arārē turibirikōāka! M̄up̄re m̄a ōārō irirosūta m̄arādere ōārō b̄remurī merā wereka! M̄a pagup̄rārē m̄a ōārō irirosūta maamarādere b̄remurī merā wereka! ² M̄upore m̄a ōārō irirosūta m̄arā nomedere ōārō b̄remurī merā wereka! M̄a pagup̄rā nomerē m̄a ōārō irirosūta nóomedere ñerō uaribejaro marīrō ōārō b̄remurī merā wereka!

³ Wapiweyarā nome iritamusūña marīrārē iritamuka! ⁴ Wapiweyo pūrākudeo āārīmakū, parāmerākudeo āārīmakūdere Īgūsā igore iritamuburo, igo Īgūsārē masūdea waja. Irasū iritamurā, Marīpu Īgūsāyarārē iritamudorederosūta irirā yáma. Īgūsā irasiriri merā Marīp̄re usuyari merā iāmakū yáma. ⁵ Bopogo wapiweyo igoyarā marīgō: “Marīpu yure iritamugukumi”, ārī gūñamo. Irasirigo ūm̄arī, ñamirī Marīp̄re: “Iritamuka yure!” ārī sērēníkōāmo. ⁶ Gajego wapiweyo igo gāāmerī direta irimoāmagō, okago āārīkerego, boadeo irirosū Marīpu gāāmerīrē irimasībeo āārīmo. ⁷ Iri āārīpereri wapiweyarā nomerē iritamurīmarē yu m̄arē gojarire Jesúre b̄remurārē wereka, gajerā Īgūsārē: “Ñerō yáma, Īgūsāyarārē iritamubema”, ārī werewuabirikōāburo, ārīgū! ⁸ Sugū Īgūyarārē, Īgūya wii marādere ōārō korebi: “Jesúre b̄remubea”, ārīgū irirosū yámi. Jesúre b̄remumerā nemorō ñerō irigu āārīmí.

⁹ Wapiweyarā nomerē iritamuburi dupuyuro, papera p̄gue āsū āārīrā nomerē gojatúka! Búro, sesenta bojori nemorō opago, sugureta marāp̄ukudeo āārīburo. ¹⁰ Masaka: “Igo ōārīrē irigo āārīmo”, ārīsūgō, igo pūrārē ōārō masūdeo, igoya wiire gāmeñajārā ejarārē ōārō bokatīrīñeāgō, moōboego irirosū Jesúre b̄remurārē iritamugō, ñerō tarirārē iritamugō, āārīpererārē bopoñarī merā iāgō, gajino ōārīrē irinīgō āārīburo.

¹¹ Wapiweyarā nome, nóomeweya nome āārīmakū, i papera p̄gue gojatúbirikōāka! Īgūsā Cristoyare iriduaro nemorō ūma merā āārīduarā, dupaturi marāp̄ukudwabokuma. ¹² Irasū Īgūsā dupaturi marāp̄ukurā, Īgūsā: “Marāpu marīgō, Cristoya direta irigokoa”, ārīdeare iribiribokuma. Irire iribiridea waja, waja opabokuma. ¹³ Īgūsā dupaturi marāp̄ukumerā, térīkurā, gajerāya wiirigue gāmeñajāgorenarā, gajerārē ñerī kerere werenírā, gajerārē Īgūsāyamarē sērēñarikurā, gajerā Īgūsārē weredebirideareta masakare weregorenarā dujabokuma. ¹⁴ Irasirigu: “Īgūsārē, gajerā wapiweyarā nome m̄arārē iritamurōsū iritamubirikōārō gāāmea”, ārī werea. Dupaturi marāp̄uku, pūrākuburo doja.

Īgūsāya wii marārē ōārō koreburo. Īgūsā irasirimakū, ñegū marīrē ĭaturigu masakare ĭgūsārē: “Ñerīrē irirā yāma”, āri werewuamakū iribiribokumi. ¹⁵ Surāyeri wapiweyarā nome Cristoyare pirikōā, wātēa opu Satanāya gapare irituyasiama.

¹⁶ Jesúre b̄remurā, ĭgūsāyarā wapiweyarā nome āārīmakū ĭgūsārē iritamuburo. Jesúre b̄remurī bumarāguere ĭgūsārē iritamudobirikōāburo. Irasirirā Jesúre b̄remurī bumarā gajerā wapiweyarā nome iritamuña marīrā gapare iritamumasīma.

¹⁷ Jesúre b̄remurā oparā murā ĭgūsāyarārē ōārō dorerārē gajerārē b̄remurō nemorō b̄remurō gāāmea. ĭgūsā ōārō moārī waja ōārō wajariburo. Surāyeri Marīpuyare wererā, ĭgūsāyarārē buerā āārīma. ¹⁸ Marīpuya werenīrī gojadea pūgue, sugu moāgūrē marī wajariburire āsū āri gojasūdero āārībú: “Weku trigo yeri gasirire ĭgūya guburi merā kura koro, trigore baadugū baaburo. ĭgūya disi túsārī berore túsābirikōāka!” āri gojasūdero āārībú. Gajero āsū āri gojasūdero āārībú: “Moāgūrē ĭgū moārī wajare wajariro gāāmea”.

¹⁹ Sugata Jesúre b̄remurā opure: “Ñerīrē iriami”, āri werewuamakū pébirikōāka! Pērā o űrerā ĭgū irideare ĭānerā ĭgūrē werewuarire péka! ²⁰ Jesúre b̄remurā nerērōgue āārīpererā péuogwe ñerō irigure: “Irire neō irinemobirikōāka!” āri wereka, gajerā gūirā, ĭgū irirosū iribirikōāburo, ārīgū!

²¹ Yu, Marīpu ĭūrō, Jesucristo ĭūrō, irasū āārīmakū Marīpure wereboerā ĭgū beyenerā ĭūrōguedere murē āsū āri weregura. Yu murē dorerire irigu, āārīpererā Jesúre b̄remurārē b̄remurī merā surosū ĭāka! Musā surāyeri ĭgūsārē ōārō irirosū, gajerā ĭgūsā watope marādere surosū ōārō irika! ²² Gajerārē Jesúre b̄remurā oparā āārīmurārē muya mojōrī merā ñapeo, ĭgūsārē sóoburi dupuyuro ĭgūsā āārīrikurire ōārō ĭāpurorika! Ñerīrē irirārē sóogu, ĭgūsā irirosūta mude ñerō irigu āārībokoa. Āārīpereri ñerīrē iribita āārīrikuka!

²³ Mu paru pūrīrī opagu āārā. Irasirigu irire kúkugu, deko direta iirībirikōāka! Mērōgā igui deko pāmudeadere iirika!

²⁴ Mu Jesúre b̄remurā oparā āārīmurārē ĭgūsā āārīrikurire ĭāgū, ire ōārō masīka! Marīpu ñerārē wajamoāburi dupuyuro surāyeri masaka ĭgūsā ñerīrē iririre marī ĭāmasīa. Gajerā gapare ĭgūsā ñerī iririre ĭāmasībea. Marīpu āārīpererā ñerārē wajamoārīnu āārīmakū, ĭgūsā ñerī irideare masīrākoa. ²⁵ Irasūta masaka ĭgūsā ōārī iririre ĭāmasīsūa. Gajerā ĭgūsā ōārīrē iririre daporare ĭāmasībikererā, purugue masīrākoa.

6

¹ Moārīmasā Jesúre b̄remurā ĭgūsā oparā dorerire gopeyari merā iriburo. ĭgūsā irasirimakū ĭārā, gajerā Marīpure, marī bueridere ñerō āri werenībirikuma. ² ĭgūsā oparā Jesúre b̄remurā āārīmakū: “ĭgūsā guare dorebirikōārō gāāmea”, āri gūñabirikōāburo. Irasū gūñarōno irirā ĭgūsā dorerire b̄remurī merā iriburo. “Marī oparā Jesúre b̄remurā āārīmakū, ĭgūsārē maña, irasirirā ĭgūsārē ōārō moāboerākoa”, āri gūñaburo. I yu were gojarire Jesúre b̄remurārē bueka!

Marīpure b̄remurīmarē, ōārō āārīrikurimadere gojadea

³ Masakare ārīgatori merā buerā marī Opu Jesucristoya diayema āārīrīrē buedeare b̄remubema. Marīpuyare marī b̄remurīrē

gãamemerã äärîma. ⁴ “Gajerã nemorõ masîa”, äri gãñakererã, diayemarë neõ masîbema. Pémasîmerã irirosû masaka werenîrîrë gãme guaseoduarã äärîma. Irasirirã gajerãrë gãme îâturi, gãme îaduabiri, ñerõ kere gãme äri were, ñerõ gãme gãñamakû yãma. ⁵ Diaye gãñamerãrë gãme guaseonimakû yãma. Îgüsã diayema äärîrîrë masîmerã äärîmakû, Îgüsãrë: “Marîpuyare iritayarã, wãro niyerure wajatarãkoa”, äri gãñamakû yãma. Îgüsãnorë wapikabirikõãka! ⁶ Marî, Marîpuyare bñremurîrë õãrõ iritayarã, wãri õãrî oparã irirosû äãrã. I merã usuyãa. ⁷ Marî i ãmuguerede yoarã, neõ gajino merã deyoabiribu. Boarãde neõ gajinorë ãiabirikoã. ⁸ Irasirirã surî, baari marî daporã opari merãta usuyaro gããmea. ⁹ Gajerã gapu wãri opaduasîã, Îgüsã ñerî iriduarire pirimerã, pémasîrî marîrõ ñerîrë ãaribejarã dujama. Irasirirã iri merã Îgüsã basita poyanorësîã, peamegue béosûrãkuma. ¹⁰ Niyeru maîrî, masakare äãrîpereri ñerîrë irinugãmakû iriri äãrã. Surãyeri niyerure bñro gããmerã, Jesúyare bñremuadideare piri, Îgüsã basita bñro bñjawereri bokama.

Pablo Timoteore: “Mũ Jesúre bñremurîrë neõ piribirikõãka!” äri gojadea

¹¹ Mũ tamerã Marîpuyagu i äãrîpereri ñerîrë ãaribejabirikõãka! Diayema irigu, Marîpu gããmerîrë irigu, Îgüyare: “Diaye äãrã”, äri bñremugû, gajerãrë maîgû, ñerõ tarikeregu gãñaturari merã Marîpuyare irigu, “Gajerã nemorõ äãrã”, äri gãñarõ marîrõ Îgüsãrë iritamugû äãrîka! ¹² Marîpu mürë siudi äãrîmî, Îgû pñro perebiri okari opaburo, äri gû. Irasirigu Jesucristore mũ bñremurîrë wãrã masaka péurogue werebu. Iri okarire opabu, ñerõ tarikeregu, Îgürë bñremurîrë piribirikõãka! ¹³ Yũ, Marîpu äãrîpererãrë okari sîgû iürõ, Jesucristo Îgüyamarë Poncio Pilatore diaye weredi iürõ ire mürë iridorea. ¹⁴ Jesucristo i ãmuguerede dupaturi aarimakuguedere ñerî marîgû, masaka werewuasûña marîgû Îgû doredeare gorawayuro marîrõ irinikõãka! ¹⁵ Marîpu Îgû: “Äsû irigura”, ärideare iririnũ ejamakû, Jesucristore dupaturi iriugakumi. Îgû suguta õãtarigu, turagu, äãrîpererã oparã nemorõ Opũ, äãrîpererã dorerã nemorõ Doregu äãrîmi. ¹⁶ Îgû suguta neõ boabi äãrîmi. Boyorogue neõ sugu masakũ ejamasîberogue äãrîmi. Neõ sugu masakũ Îgürë îãdi, Îgürë îãgüde mámi. Irasirirã neõ piriro marîrõ äãrîpererinurî Îgürë: “Turataria mũ”, äri bñremurã! Irasûta irirã!

¹⁷ I ãmumarë wãri oparãrë äsû äri wereka: “ ‘Gajerã nemorõ äãrã’, neõ äri gãñabirikõãka! Mũsã opari perekõãrokoa. Irasirirã: ‘Yũ wãri opari merã õãrõ äãrîgukoã’, äri gãñabirikõãka! ‘Marîpu yure sîrî merã õãrõ äãrîgukoã’, äri gãñaka!” ärika Îgüsãrë! Marîpu marîrë äãrîpereri marî oparire sîmi, iri merã usuyaburo, äri gû. ¹⁸ Wãri oparã õãrîrë iriburo. Îgüsã wãri opari merã opamerãrë iritamuburo. Îgüsãrë iritamurã, Îgüsã oparire õãrõ merã sîburo. ¹⁹ Îgüsã irasirirã, wãri ãmugasimarë opasiarãkuma. Irogue äãrîrî neõ perebirikoã. Irasirirã irogue Marîpu merã perebiri okari opanikõãrãkuma.

Pablo Timoteore doretîndeã

²⁰ Timoteo, Marîpu mürë weredoregu pídeare piribirikõãka! Marîpüre gãamemerã i ãmuma ubu äãrîrî werenîrîrë, Îgüsã noó gããmerõ werenîmoãmarîdere pétuyabirikõãka! “Marî werenîrî, masîrîmasã werenîrî äãrã”, ärikorerã, Marîpuyare masîã irirosû werenîrã meta yãma. ²¹ Surãyeri Îgüsã werenîrîrë pétuyarã, Marîpuyare Îgüsã bñremuadideare pirinokõãma.

Maĩpũ mũrẽ õãrõ iritamuburo. Irasũta iriburo.
Iropãta ããrã.
Pablo

2 TIMOTEO

Pablo Timoteore òãdoredea

¹ Y_u Pablo m_urē òãdorea. Marĩp_u g_uãamederos_uta Jesucristo y_ure beyepídi ããrĩmĩ. Marĩp_u: “Jesucristore b_uremur_u y_u mer_u òãr_o ããrĩr_ukuma”, ãrĩdeare y_ure masakare buedoreg_u beyepídi ããrĩmĩ. ² M_u diayeta y_u mag_u iriros_u ããrĩg_u ããr_u. Irasirig_u m_urē ire goj_uáa. Marĩp_u ããrĩnĩg_u, marĩ Op_u Jesucristo m_urē iritam_u, bopoñarĩ mer_u ãã, siuñaj_uarĩ mer_u ããrĩrik_umak_u iriburo.

Pablo Timoteore: “Masakare Cristoyare wereka!” ãrĩ goj_uadea

³ Y_u Marĩp_ure s_ur_uerik_u, m_urē g_uñ_uáa. Ëm_urik_u, ñamirik_u Ig_ur_u: “Òãa”, ãrĩ, us_uyari s_u, m_uya ããrĩburire s_ur_ubosanik_uòãa. Y_u ñek_us_uamar_u Ig_ur_u b_uremuderos_uta: “Y_u, Ig_u i_ur_o waja opabi ããr_u”, ãrĩ masĩrĩ mer_u y_ude Ig_ur_u b_uremua. ⁴ Y_u, m_u p_urogue ããr_udi waamak_u m_u oredeare g_uñ_uanisĩã, m_urē iãduakoa doja, m_u mer_u ããr_u us_uyad_uag_u. ⁵ M_u Jes_ure diayeta b_uremurĩr_u g_uñ_uáa. M_u Ig_ur_u b_uremuburi dupuyuro m_u ñek_u Loida, m_upo Eunicede Jes_ure b_uremup_urorima. Daporare y_u òãr_o masĩã. Ig_us_uã Ig_ur_u b_uremurĩ oparos_uta m_ude op_uáa.

⁶ Irasirig_u ire m_urē g_uñ_uamak_u irid_uáa. Iro dupuyuro yaa moj_urĩ mer_u m_urē y_u ñapeomak_u, Marĩp_u Ig_u turarire m_urē sĩmi, Ig_uyare irimasĩburo, ãrĩg_u. Daporare Ig_u m_urē iridorederos_uta Ig_u turari mer_u Ig_uyare iriw_ug_uñ_uika! ⁷ Marĩp_u marĩr_u Òãg_u deyomarĩg_ur_u sĩmi. Òãg_u deyomarĩg_u marĩr_u g_uimak_u irig_u meta ããrĩmĩ. Marĩp_uyare Ig_u turari mer_u irir_u, masakare maĩr_u, p_umasĩrĩ mer_u irir_u ããrĩmak_u irig_u ããrĩmĩ. ⁸ Irasirig_u marĩ Op_uyare gajer_ur_u wereg_u, g_uyasĩrĩbirik_uòãka! Ig_uyare gajer_ur_u y_u weredea waja peresugue ããrĩmak_u, y_ure g_uyasĩrĩs_ubirik_uòãka! M_u Marĩp_u masakare tauri kerere wereri waja y_u iriros_u ñer_o tarig_u: “Òãrokoa”, ãrĩ g_uñ_uaka! Marĩp_u m_urē turaro sĩr_up_u irasirika! ⁹ Marĩp_u marĩr_u perebiri peamegue waaboner_ur_u taudi ããrĩmĩ. Òãr_u Ig_uy_ur_u ããrĩburo, ãrĩg_u, marĩr_u siudi ããrĩmĩ. “Òãrĩr_u y_uma, irasirig_u Ig_us_ur_u siubu”, ãrĩ g_uñ_uag_u meta siudi ããrĩmĩ. Ig_u marĩr_u Jesucristoyar_ur_u maĩg_u i ùm_u iriburi dupuyuro: “Ig_us_ur_u taug_ura”, ãrĩ g_uñ_u, marĩr_u beyedi ããrĩmĩ. ¹⁰ Irasirig_u Jesucristore marĩr_u taug_ure iriug_u, Ig_u marĩr_u diayeta maĩrĩr_u masĩmak_u iridi ããrĩmĩ. Jesucristo marĩr_u Ig_ur_u b_uremur_ur_u perebiri peamegue waamur_u ããrĩmak_u ne_o iribiridi ããrĩmĩ. Ig_u marĩr_u tauri kerere weredeare b_uremurĩ mer_u marĩr_u Marĩp_u p_uro Ig_u mer_u ããrĩnĩburire masĩmak_u iridi ããrĩmĩ.

¹¹ Marĩp_u y_ure iri kerere weredoreg_u beyedi ããrĩmĩ judío masaka ããrĩmer_ur_u Jesucristoyare buedoreg_u. ¹² Irire bueri waja y_u b_uro ñer_o taria. Ñer_o tarikereg_u, Jes_ure y_u g_uñ_uaturari mer_u b_uremug_ur_u masĩã. Irasirig_u peresugue ããrĩkereg_u, g_uyasĩrĩr_u marĩr_u ããrĩk_uòãa. Jes_uta turag_u, y_ure Ig_uyare buedoreg_u pídi, y_ure òãr_o koreg_u ããrĩmĩ. Irasirig_u dupaturĩ aarig_u, Ig_u y_ure buedoredea mer_u: “Ãs_u irig_ura”, ãrĩdeare iriyuwarik_ug_ukumi. Irire masĩã.

¹³ Y_u m_urē diayema buedeare: “Ãs_u iriro g_uãamea y_ure”, ãrĩ, Jes_ure b_uremurĩ mer_u, gajer_ur_u maĩrĩ mer_u irinik_uòãka! Marĩ Jes_uy_ur_u ããrĩsĩã,

irasirimasía. ¹⁴ Ōāgū deyomarīgū marīguere āārīgú iritamurī merā Marīpū mūrē ĩgūya kerere weredoredeare gorawayuro marīrō wereka!

¹⁵ Mū masīsíaa. Yū peresugue āārīmakū ĩārā, āārīpererā Asia nīkū marā Jesúre b̄remurā yure béowāgāperekōāma. ĩgūsā watope āārīnerāde Figelo, Hermógenesāde béowāgākōāma. ¹⁶ Onesíforo gapū irasiribirimi. Marī Opū ĩgūya wii marārē bopoñarī merā ĩāburo. Wári Onesíforo yure gūñaturamakū irimi. Yū peresugue āārīmakū ĩāgū, yure ḡyasírīsābirimi. ¹⁷ Irasirigū Romague ejagū, yure āmaníkōādi āārīmí. Yure bokagugue āmuduúmi. ¹⁸ Marī Opū dupaturi aarigú, ĩgūrē bopoñarī merā ĩāburo. Efesoguedere ĩgū marīrē iritamudeare mū òārō masīsíaa.

2

Pablo Timoteore òārō iridorerimarē gojadea

¹ Mū, Jesucristoyagū diayeta yū magū irirosū āārīgú āārā. Irasirigū Jesucristo iritamurī merā ĩgūrē gūñaturari merā b̄remuníkōāka! ² Yū wārā masaka péurogue buemakū mū pédeare Jesucristoyare gūñaturarārē bueturiaka! Irasirirā irire gajerārē keoro buemasírākuma.

³ Surara ñerō tarikeregū gūñaturakumi. ĩgū irirosū mū Jesucristoyagū gajerā ĩgūyarā merā ñerō tarikeregū gūñaturaka! ⁴ Surara ĩgū opū gāāmerōsū doreri diretta irikumí. Surara āārībi moārōsū iribirikumí. Irasirigū mū ĩgū irirosū marī Opū doreri diretta irika! ⁵ I irirosū ūma birarimasūde gajerā nemorō ūmakeregū, oparā dorerire keoro iribi, ĩgūsā ĩgūrē sīboadeare wajatabirikumi. Irasirigū marī Opū dorerire òārō irika, ĩgū òārī sīburire wajatabu! ⁶ Pooere òārō moāgū ĩgū moādea waja iri pooema oteri dukare opap̄rorikumí. Irasirigū ĩgū irirosū marī Opūyare òārō moāgū, gajerārē ĩgūyare bueri waja ĩgū mūrē sīrīrē opagukoa. ⁷ Yū wererire òārō gūñaka! Mū irasirimakū, marī Opū i āārīpererire masīmakū irigukumi.

⁸ Jesucristore gūñaka! ĩgū, opū David parāmi āārīturiagū āārīmi. ĩgūta boadigue masādi āārīmí marīrē peamegue waabonerārē taugū. Iri marīrē tauri kerereta yū werea. ⁹ Iri kerere wereri waja ñerō taria. Masaka yure ñerō irigū irirosū kōme dari merā sia, peresugue biadoboma. ĩgūsā yure peresu irikerep̄mū, Marīpūya kerere āārīpererogue p̄sūrokoa. ¹⁰ Irasirigū yū ñerō tarikeregū, gūñaturaníkōā, Marīpū beyenerā ĩgū merā òārō āārīburo, ārīgū. ĩgūsāde marī irirosūta Jesucristoyarā āārīma. Irasirigū, ĩgūsāde peamegue waabirikōāburo, ārīgū, irasū yáa. ¹¹ I diayeta āārā:

Marī Jesucristore b̄remurī waja gajerā marīrē wējēmakū, āmugasigue ĩgū merā āārīníkōārākoa.

¹² Marī ñerō tarikererā gūñaturari merā marī ĩgūrē b̄remurīrē pirimerā, ĩgūyarārē dorerogue ĩgū merā dorerā āārīrākoa. Marī Jesúre masīkererā gajerārē: “ĩgūrē masībea”, ārīmakū, ĩgūde marīrē: “Musārē masībea”, ārīgukumi.

¹³ Marī, ĩgū: “Āsū irigūra”, ārīdeare b̄remubirikerep̄mū, ĩgū ārīdeare diayeta irigukumi. Āārīpereri ĩgū ārīrī, diayeta āārā. Neō ārīgatomasībirikumí.

Pablo Timoteore keoro buerimarē gojadea

14 I yu were gojarire mu bueräre güñanimakü irika! Marī Opu iūrōrē ĩgūsārē turara merā āsū āri wereka! Masaka werenirirē masā gāme guaseori wajamāa. Irire pérārē diaye güñamerā dujamakü yāa. 15 Mu gapu Marīpu iūrō ĩgūya direta buro iriduhagu āārīka! ĩgūya diayema kerere pémasīri merā gajerārē keoro bueka! ĩgū mūrē: “Ōārō yāmi”, āri iāburo, āriġū, ōārō moāġū ĩgū moādeare guyasīrīberosū āārību, irasirika! 16 Masaka i ūmuma ubu āārīri werenirirē pébirikōāka! Irire irasū werenirā nemorō ñerirē iriwāgānemorākuma. 17 ĩgūsā bueri, dupare kāmīrō boawāgārō irirosū gajerārē poyanorēa. ĩgūsā watopere Himeneo, Fileto āārīma. 18 ĩgūsā Marīpuya diayemarē buebema. “Jesūre būremurā boanerā ĩgūsā dupu merā masā, mūrīasianerā āārīmā, irasirirā i ūmu peremakü, ĩgūsā dupaturi masābirikuma”, āri buema. Irasū āārīrā, surāyeri Jesūre būremurārē ĩgūya diayema buerire būremuduúmakü yāma. 19 Marīpuya werenirī, ĩgū marīrē pídea neō gorawayubea. Wii neō boabiriburi borari merā ōārō núdea wii irirosū āārā. Neō perebirikoa. Āsū āri gojasūdero āārībú: “Marī Opu ĩgūyarārē masīmi. Āārīpererā: ‘ĩgūyarā āārā’, āārī ñerī iririre pirikōāburo”.

20 I keori merā āsū āri weregura. Sugu wāri opaguya wiiguere wāri soropari āārīkoa. Bosenu āārīmakü oro merā irideapari, plata merā irideapari baarogue peokuma. Diari merā irideaparire, o kooāre ubu āārīrīnūrīrē peokuma. 21 Marī ōārī pari irirosū āārīduarā, āārīpereri ñerirē opamerā āārīnīkōārō gāāmea. Irasirirā, marī Opuyarā ĩgū irisūnerā āārīsīā, āārīpereri ĩgū iridorerire ōārō irirā āārīrākoa.

22 Irasirīgu, maamarā ñerī ūaribejarire iribirikōāka! Diayemarē irinika! Jesūre būremunika! Masakadere maīka! Gajerā merā ōārō āārīrikuka! Irasūta āārīpererā ñerī opamerā marī Opure sērēnirā merā āārīka! 23 Pémasīmerā ubu āārīrīrē gāme guaseorire pébirikōāka! Mu masīa. ĩgūsā irasū gāme guaseo, puru gāme turirākuma. 24 Mu, marī Opure moāboegu āārā. Irasirīgu gajerā merā gāme turibirikōāka! Āsū gapu āārīka! Āārīpererā merā ōārō āārīġū, ĩgūsārē ōārō buegu, bopoñarirē opagu āārīka! 25 Gajerā mu buerire gāāmebirimakü, ĩgūsārē būremurī merā ōārō wereka! Marīpu ĩgūsārē ĩgūsā ñerī iririre bujawere, ōārī gapure gorawayumakü irigukumi, āriġū, irasirika! Irasirirā diayema āārīrīrē masīnugārākuma. 26 Irire masīrā, pémasīrākuma. Wātī ĩgūsārē ĩgū gāāmerirē iridorerire pirirākuma.

3

Pablo Timoteore i ūmu pereburi dupuyuro ñerō waaburire gojadea

1 Ire masīka! I ūmu pereburi dupuyuro wāri ñerī aarirokoa. 2 Masaka āsū āārīrākuma. ĩgūsāya āārīburi direta güñarā, niyerure ūaribejarā: “Gajerā nemorō āārā”, āri werenirā, gajerārē ñerō turirā, Marīpure ñerō āri werenirā, pagusāmarārē tarinugārā, gajerā ĩgūsārē sīkerepuru: “ĩgūsā guare ōārō iriabu”, neō āri, ūsuyari sīmerā, gopeyari merā Marīpuyare būremumerā āārīrākuma. 3 Gajerārē maīri merā iritanumerā, bopoñari merā iāmerā, ñerī kere wererā, ñerī ūaribejarire pirimasīmerā, gajerārē ñerō tarimakü irirā, āārīpereri ōārīrē doorā āārīrākuma. 4 ĩgūsā merāmarārē ĩgūsārē ñerō iriduarāguere wiarā, pémasīri marīrō ĩgūsā noō gāāmerō irirā, “Masīpeorā āārā”, āri güñarā āārīrākuma.

Marĩpure gããmerõnorẽ irirã, ĩgũsã gããmerõ uaribejarire iri, usũyarã ããrĩrãkuma. ⁵ Masaka ĩũrõ Marĩpure buremurã irirosũ irikererã: “Marĩpu gããmerĩrẽ ĩgũ turari merãta irimasĩa”, ãrĩ gũñamerã ããrĩrãkuma. “Yũ basi irire irimasĩa”, ãrĩ gũñarãkuma.

ĩgũsãnorẽ neõ wapikubirikõãka! ⁶ ĩgũsãno ãsũ yãma. Masakaya wi-irigue õãrõ werenĩgato, ñajãa, pẽmasĩmerã nomerẽ ĩgũsã ãrĩgatorire pé buremumakũ yãma. ĩgũsã nome bure ñerĩrẽ irirã nome ããrĩsĩã, ããrĩpereri ñerĩ uaribejarire iridũarã ããrĩma. ⁷ Gajino buerire buenikererã, Marĩpuya diayema gapure neõ pẽmasĩbema. ⁸ Iripoegue marã Janes, Jambres yãa ããrĩnerã Moisés weredeare péduabiriderosũ, ĩgũsã ãrĩgatori merã buerã diayemarẽ neõ péduabema. Ñerĩ direta gũñapausĩã, Jesũre buremumerã ããrĩma. ⁹ Irasũ ããrĩkererã, wãrã masakare ĩgũsã ãrĩgatori merã buerire pé buremumakũ irimasĩbirikuma. Moisére péduabirinerã Janes, Jambre waaderosũ ĩgũsãdere waarokoa. Irasirirã, ĩgũsãrẽ ãrĩgatorikurã, pẽmasĩmerã ããrĩrĩrẽ ããrĩpererã ĩãmasĩrãkuma.

Pablo Timoteore doretũnudea

¹⁰ Mũ gapũ yũ buedeare õãrõ irinĩkõãa. Yũ ããrĩrikurire, yũ: “Ãsũ irigura”, ãrĩ gũñarĩrẽ, Jesũre yũ buremurĩrẽ, masakare bopoñarĩ merã yũ iritamurĩrẽ, ĩgũsãrẽ yũ maĩrĩrẽ, ñerõ tarikeregu yũ gũñaturarire mũ masĩa. ¹¹ Jesucristoyare yũ iridea waja masaka yũre ñerõ irima. Buro ñerõ taribu. Yũ Antioquíague, Iconiogue, Listrague ããrĩmakũ, ããrĩpereri yũre waadeare, iri makãrĩ marã yũre ñerõ tarimakũ irideare mũ masĩa. Yũ ñerõ taririkũ, marĩ Opũ gapũ yũre iritamumi. ¹² I diayeta ããrã. ããrĩpererã Jesucristoyarã Marĩpu gããmerĩrẽ irinidũarãnorẽ gajerã ĩgũsãrẽ ñerõ tarimakũ irirãkuma. ¹³ Ñerã, ãrĩgatorikurã, ĩgũsã ñerõ iridero nemorõ ñerõ irinemonĩrãkuma. Gajerãrẽ ĩgũsã ãrĩgatorire pé buremumakũ irirã, ĩgũsãde gajerã ãrĩgatorire pé buremurã ããrĩma.

¹⁴ Mũ gapũ yũ mũrẽ buedeare irinĩkõãka! Mũ Marĩpuyare: “Diayeta ããrã”, ãrĩ buremudeare piriro marĩrõ buremunikõãka! Mũ masĩa mũrẽ buenerãrẽ. ¹⁵ Mũ majĩgũgueta, Marĩpuya werenĩrĩ gojadeare masĩngãyuro. Irasirigu ĩgũyare masĩgũ: “Marĩpu Jesucristore buremurãrẽ taumi, perebiri peamegue waabirikõãburo, ãrĩgũ”, ãrĩ masĩa. ¹⁶ ããrĩpereri Marĩpuya werenĩrĩ gojadea, ĩgũ masĩrĩ sirĩ merã gojadea ããrã. Iri gojadeare buerã, diayemarẽ marĩ masĩa. Marĩ ñerõ irideare: “Ñegorabu”, ãrĩ, “Õãrĩ gapure iriro gããmea”, ãrĩ masĩa. Irasirirã iri pũgue gojadeare buerã, diayemarẽ irimasĩa. ¹⁷ Marĩpu ĩgũyarãrẽ ĩgũyare õãrõ masĩdoregu, ĩgũya werenĩrĩ gojadeare marĩrẽ pídi ããrĩmĩ, ããrĩpereri õãrĩrẽ irimasĩburo, ãrĩgũ.

4

¹ Jesucristo ããrĩpererã Opũ i ãmũguere dupaturi aarigũkumi. Irasũ aarigũ, masaka okarãrẽ, boanerãdere: “¿Niĩsã waja oparã, niĩsã gapũ waja opamerã ããrĩrĩ?” ãrĩ beyegũkumi, waja oparãrẽ wajamoãbu. Irasirigu ĩgũ ĩũrõ, Marĩpu ĩũrõdere turaro merã mũrẽ dorea. ² Marĩpuya kerere masakare ĩgũsã péduamakũ, péduabirimakũdere wereka! ĩgũsãrẽ ĩgũsã ñerĩ irideare masĩ, piridoregu, iri kerere wereka, õãrĩ gapure iriburo, ãrĩgũ! Buro bopoñarĩ merã pẽmasĩma õãrõ ĩgũsãrẽ irire bueka! ³ Pũrũguere masaka Marĩpuya õãrĩ buerire péduabirikuma. Irasirirã ĩgũsã gããmerĩrẽ irirã, ĩgũsã péduari direta buemurãrẽ wãrã ãmarãkuma.

4 Marĩpuya diayema ããrĩrĩrẽ béo, masaka ìgũsã basi ìgũsã gũñarĩ merã wererire pètuyarākuma. 5 Mũ gapũ pemasĩrĩ merã diayemarẽ irinĩkõaka! Ñerõ tarikeregu, gũñaturaka! Õãrõ iridũari merã Jesús masakare tauri kerere bueka, peamegue waabirikõáburo, ãrĩgũ! Marĩpũ murẽ moãdoredeare õãrõ iri odonúkõaka!

6 Yũ Marĩpuyare iridea waja okanemosũbirikoa, yũ boaburo mérõ dũyáa, ãrĩ péñáa. 7 Yũ Jesucristo yũre buedoregu pídeare õãrõ bueyuwarikũbũ. Ìgũ yũre iridorerire õãrõ iri odonúbũ. Ñerõ tarikeregu, ìgũrẽ bũremurĩrẽ neõ piribiribũ. 8 Irasirigu dapora yũ diayema iridea waja marĩ Opũ yũre yũ wajatadeare sĩburire usũyari merã yúa. Ìgũta diayemarẽ irigu masakare: “¿Niĩsã waja opará, niĩsã gapũ waja opamerã ããrĩrĩ?” ãrĩ beyerinũ ããrĩmakũ, yũ wajatadeare sīgukumi*. Yũ direta sĩbirikumi. ããrĩpererã ìgũ aariburire burõ ìãdũari merã, ìgũrẽ maĩrĩ merã yúrãrẽ irire sīgukumi.

Pablo Timoteore iridorenemodea

9 Mũ aarirõ bokatũũrõ yũre ìãgũ aarika! 10 Demas i ùmũmarẽ gããmesĩã, yũre béo, Tesalónicague waakõãmi. Crescente Galacia nikũgue, Titode Dalmaciague marĩ Opuyare buerã waama. 11 Lucas dita yũ merã ããrĩmi. Irasirigu Marcore ãma, ìgũrẽ ãrĩrika! Ìgũ yũre iritamugukumi, marĩ Opuyare õãrõ moãburo, ãrĩgũ. 12 Yũ Tíquicore Efesogue iriubũ. 13 Mũ õõgue aarigú, yũ weka sãñarĩ surĩrore, Troas wãikuri makã Carpoya wiigüe yũ pídeañerẽ ãrĩrika! Yaa papera tũrũrĩrẽ ãrĩrika! Waimũrãya gasiri merã iridea tũrũrĩdere burõ gããmea. Irasirigu iridere ãrĩrika!

14 Alejandro kõme merã moãrĩmasũ yũre ñetariro irimi. Ìgũ yũre irasirideade waja marĩ Opũ ìgũrẽ wajamoãgukumi. 15 Ìgũ marĩ buerire neõ gããmebirigorami. Irasirigu ìgũrẽ pemasĩka!

16 Oparã yũre peresugue biadoborã yũ irideare sẽrẽñapũrorimakũ, neõ sugũ yũre iritamubirimi. ããrĩpererã yũre béowãgãperekõãma. Marĩpũ ìgũsã yũre irasirideare kãtiburo. 17 Ìgũsã yũre béowãgãkererũ, marĩ Opũ yũre iritamumi. Yũre turari sĩmi, ìgũ masakare tauri kerere õãrõ wereburo, ãrĩgũ. ããrĩpererã judío masaka ããrĩmerã iri kerere péburo, ãrĩgũ, irasirimi. Ëõkaye yũre baabéobodire tariweremakũ irirosũ ñegũ yũre wẽjẽbéobodire tariweremakũ irimi. 18 Irasũ ããrĩmakũ, ããrĩpereri ñerã yũre ñerõ iriburire yũre tariweremakũ irigukumi. Ëmũgasigüe ìgũyarãrẽ dorerogue waaburo, ãrĩgũ, yũre õãrõ koregukumi. Marĩ Opũre: “Õãtarigu, turatarigu ããrã”, ãrĩ, usũyari sĩnĩkõãrã! Irasũta irirã!

Pablo õãdoretũnudea

19 Priscila, ìgo marãpũ Aquila, Onesíforoya wii marãde õãburo. 20 Erasto Corintogue dujami. Trófimo pũrĩrikũakõãmi. Irasirigu Miletogue ìgũrẽ píbũ. 21 Mũ puibũ dupuyuro aaripurumuka! Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, ããrĩpererã marĩyarã murẽ õãdorema.

22 Marĩ Opũ Jesucristo mũ merã ããrĩburo. Marĩpũ ããrĩpererãrẽ mũsãrẽ õãrõ iritamuburo. Irasũta irinĩkõáburo.

Iropãta ããrã.

* 4:8 Sugũ ùma birarimasã gajirã nemorõ õãrõ ùmagũ, olivo wãikũdima pũrĩ merã iridea berore wajakumi. Masaka iri berore ìgũya dipurugue peokuma, gajerãrẽ ìgũ wajatadeare ìmumũrã. I irirosũ, sugũ Jesúre bũremugũ ìgũ diayema iridea waja ùmũgasigüe perebiri okari wajatagukumi. Iri ùmũgasigüe perebiri okari wajatari, i berore wajatari irirosũ ããrã.

Pablo

TITO

Pablo Titore òãdoredea

¹ Yu Pablo, murè òãdorea. Yu Marĩpũre moãboegu ããrã. Jesucristo yure ìgũya kerere buedoregu pími. Marĩpũ beyenerãrè ìgũrè òãrò buremumakũ gããmegũ, ìgũsãrè ìgũyare òãrò irimakũ gããmegũ, yure iri-umi, ìgũya diayema kerere masĩburo, ãrĩgũ. ² Irasirirã iri kerere masĩrã, ìgũsã ùmugasigue p rebiri okari opaburire masĩma. Marĩpũ i ùmurè iriburo dupuyuro: “P rebiri okari sĩgũra”, ãrĩdi ããrĩmĩ. Ìgũ ãrĩgatobi ããrĩsĩã, ìgũ ãrĩderosũta marĩrè sĩgũkumi. ³ Daporare Marĩpũ: “Ãsũ irigũra”, ìgũ ãrĩdeare iriripoe ejasiãã. Irasirigu ìgũya kerere wererãrè weredoremi marĩrè irire masĩburo, ãrĩgũ. Ìgũ marĩrè taugũ, yũdere iri kerere were-doregu pími.

⁴ Tito, yu murè gojãã. Yu Jesũyare weremakũ pègu, mu ìgũrè buremunugãbu. Irasirigu yu magũ irirosũ ããrã. Daporare marĩ pèrãgueta Jesũre buremurã ããrã. Marĩpũ ããrĩnĩgũ, Jesucristo marĩrè taugũ murè òãrò iritamũ, siuñajãrĩ merã ããrĩrikumakũ iriburo.

Pablo Titore Creta marãrè buedoredea

⁵ Yu murè Creta wãikuri nugũrõgue píwãgãribũ, murè Jesũre buremurãrè yu iripeobirideare òãrò ãmupeokõãburo, ãrĩgũ. Irasirigu iri nugũrõma makãrĩrè waagorenagũ, iri makãrĩku yu murè dorederosũta Jesũre buremurãrè ìgũsã oparã ããrĩmurãrè sóoka! ⁶ Sugu ìgũsã opu ããrĩbure sóogu, ãsũpero ããrĩgũrè sóoka! Masaka: “Ñerò irigu ããrĩmi”, ãrĩ werewũasũña marĩgũrè, sugoreta marãpokũdire sóoka! Ìgũ pũrãde Jesũre buremurãta ããrĩburo. Masaka ìgũ pũrãrè: “Ñegorama, ìgũsã pagusãmarãrè tarinugãgorama”, ãrĩ werewũasũña marĩrã ããrĩburo. ⁷ Sugu Jesũre buremurã opu Marĩpũre moãboegu ããrĩmi. Irasirigu masaka werewũasũña marĩgũ ããrĩburo. Ìgũ gããmerĩ direta gajerãrè iridorebino, mata gajerã merã guarikubi, mejãbi, gãmekèãduabi, ñerò iriri merã niyeru wajatadũabi ããrĩburo. ⁸ Ãsũ gapũ irigu ããrĩburo. Ìgũya wiigũe gãmeñajãrã ejarãrè òãrò bokatĩrĩñeãgũ, òãrĩ gapũre gããmegũ, pémasĩrĩ merã iririkũgu, diayemarè irigu, Marĩpũyagu, noó gããmerò iridũarire iribi ããrĩburo. ⁹ Marĩpũya diayema kerere, marĩ ìgũrè buedea buremurĩrè piribi ããrĩburo. Irasirigu, ìgũde gajerã Jesũre buremurãrè òãrĩ bueri merã ìgũsãrè Marĩpũyare gũñatura, òãrò ããrĩrikumakũ irigũkumi. Irire buegu, diayema buerire werewũarãrè òãrò yujumasĩgũkumi, ìgũsãde diaye gũñanugãburo, ãrĩgũ.

¹⁰ Wãrã ããrĩma Marĩpũ dorerire tarinugãrã. Ìgũsã noó gããmerò werenĩmoãmarĩ merã masakare ìgũsã ãrĩgatorire buremumakũ yãma. Judío masaka surãyari irasũgora yãma. ¹¹ Niyeru direta wajatadũarã, ìgũsã gããmerò buemoãmakõãma. Irasirirã wiiri marãrè poyanorẽma. Irasirigu mu ìgũsãrè kãmutakõãka! “Irire iropãta buenemoka!” ãrĩka ìgũsãrè!

¹² Iripoegue sugu iro Creta nugũrõmũ òãrò wererimasũ ãsũ ãrĩ wereyupũ iro marãrè:

I nugũrò marã buro ãrĩgatorikuma. Makãnúũ marã waimurã buro goerã irirosũ ããrĩma. Baaparã, baari direta gũñarikurã, moãduamerã, buro térĩkurã ããrĩma, ãrĩyupũ.

13 Īgū irasū āriḡū, diayeta āri werenídi āārímí. Daporare Creta marā iripoegue iriderosūta yáma. Irasirigū Tito, turaro merā ĭgūsārē wereka, Marīpūya diayema buerire ōārō gūñaturari merā buremuburo, āriḡū! 14 Īgūsārē ōārō bueka, judío masaka noó gāāmerō gūñaboka, weremoāmadea kerere, Marīpūya diayema kerere gāāmemerā dorerire pénemobirikōāburo, āriḡū!

15 Marīpūyare buremurārē ōārī gūñarī oparārē, āārīpereri gajino ĭgūsārē ñerīrē gūñamakū iribirikoa. Marīpūyare buremumerā gapure ñerī gūñarī direta oparārē, āārīpereri gajino ĭgūsārē ñerīrē gūñamakū yáa. Irasirirā ñerīrē irirā: “Ñerō iriakubu yu”, neō āri bujawerebema. 16 “Marīpūre masīa gua”, ārikererā, ĭgūrē masībema. Īgūsā ñerō iriri merā ĭgūrē masībema, āri masīsūa. Gajerārē ĭāturi dooma. Marīpū dorerire tarinugāgorama. Āārīpereri ōārīrē neō irimasīmerā, ñerāgora āārīma.

2

Keoro buedorerimarē gojadea

1 Irasirigū Marīpūya diayema āārīrīrē masakare keoro bueka!

2 Āsū āri wereka, murā ūmarē: “Musā pémasīrī merā iririkurā, masaka buremusūrā, diayemarē irirā, Marīpūre gūñaturari merā buremurā, gajerārē maīrā āārīka! Musārē ñerō waamakū, gūñaturaníkōāka!” āri wereka ĭgūsārē!

3-4 Murā nomedere: “Musā Marīpūre goepeyari merā buremuka! Gajerārē ñerō āri werewuamerāta, wáro mejārīnorē iirīmerāta āārīka! Maamarā nomerē ōārīrē bueka, ĭgūsārē irire irimasīburo, ārīrā! Musā irasū buemakū péduripírā, ĭgūsā marāpusāmarārē, ĭgūsā pūrādere ōārō maīrākuma. 5 Diayemarē irirā, ōārī gūñarī oparā, ĭgūsāya wiirigue āārīrārē ōārō korerā, gajerārē iritamurā, ĭgūsā marāpusāmarārē tarinugāmerā āārīrākuma. Irasirirā ĭgūsā maamarā nome irire ōārō irimakū ĭārā, gajerā Marīpūya kerere ñerō werenímasībirikuma. ‘Iri kerere buremurā ñerō yáma’, āri masībirikuma”, āri wereka ĭgūsārē!

6 Maamarā ūmadere: “Musāde diayemarē irika!” āri wereka! 7 Mū ōārī direta irika! Mū irasirimakū ĭārā, gajerāde ōārīrē irirākuma. Masakare goepeyari merā diayema āārīrīrē keoro bueka! 8 Ōārō pémasīrī merā wereníka, gajerā murē werewuabirikōāburo, āriḡū. Mū werenīrē pérā, murē gāāmemerā: “I diaye āārībea”, āri masībirikuma. Irasirirā marīrē werewuanerā gūyasīrīrākuma. Marīrē ñerī werenírī merā werewuamasībirikuma.

9 Moāboerimasādere: “Musā oparā dorerire tarinugābirikōāka! Īgūsā doremakū, āārīpereri ĭgūsā dorerire irika! Īgūsārē musā merā usuyamakū irika! Īgūsā musārē doremakū: ‘Iribea’, āribirikōāka! 10 Īgūsā oparire neō yajabirikōāka! Īgūsā oparire musā ōārō koremakū ĭārā: ‘Ōārō yáma’, ārīrākuma. Gajerāde musā ōārō iririre ĭārā, marīrē taugu Marīpūyare buerire: ‘Ōārī āārā’, āri gūñarākuma”, āri wereka ĭgūsārē!

11 Marīpū marīrē maīḡū āārīpererā i ūmū marā ĭgūsā ñerō iridea waje tauduagu, Jesucristore iriudi āārímí. 12 Marīrē ĭḡū gāāmebirinorē, i ūmūma ñerō ūaribejarire piriburo, āriḡū, irasiridi āārímí. Marī i ūmūgue āārīrāde ōārō pémasīrī merā diayemarē irirā, Marīpū gāāmerīrē irirā āārīrō gāāmea. 13 Marī Opū turatarigū marīrē taugu Jesucristo dupaturi aariburire usuyari merā yūrā yáa. Īḡū ārīderosūta aarigukumi marīrē

ōārīrē irigu aarigú. Ire marī masīsīā, ĩgū gāāmerīrē iriro gāāmea. ¹⁴ Marī ñerō iridea wajare wajaribosabu, ĩgūrē wējērārē kāmutarō marīrō boadi āārīmí. Irasirigu āārīpereri marī ñerō iridea wajare taudi āārīmí, marīrē neō ñerīrē opabirikōāburo, ārīgū. Marīrē ĩgūyarā āārīburo, oārīrē oārō iriburo, ārīgū, irasiridi āārīmí.

¹⁵ Mū Jesúre būremurārē irire oārō bueka, oārīrē usayari merā iriburo, ārīgū! Marīpu mūrē irire weredoredi āārīmí. Irasirigu ĩgū dorero merā irire iridūamerārē: “Āsū irika!” ārī wereka! Neō sugū masakū, mū weremakū, mūrē irasū ĩābéobirikōāburo.

3

Pablo Jesúre būremurārē: “Āsū irika!” ārī gojādea

¹ Irogue marā Jesúre būremurārē āsū ārī wereka: “Musā oparārē, musārē dorerārē tarinugābirikōāka! ĩgūsā dorerire oārō péka! Oārō iririre irirā āārīka! ² Neō sugū masakure ñerō ārī werewūabirikōāka! Masaka merā gāme turimerāta, ĩgūsā merā oārō usayari merā āārīrikuka! Gajerārē maīrī merā iritamuka! Āārīpererārē būremurī merā gūña maīka!” ārī wereka ĩgūsārē!

³ Iripoegue marī Jesúre būremubirisīā, Marīpuyare pémasībiri, ĩgū dorerire tarinugā, ārīgatorire būremu, dedirinerā āārībú. Āārīpereri noó gāāmerō ũaribejarire, ñerī iridūarire pirimasībirinerā āārībú. Gajerārē uburikurā, ĩgūsārē ñerō irirā āārīnerā āārībú. Gajerā marīrē ĩāturi doonerā āārímá. Marī baside gāme ĩāturi doonerā āārībú. ⁴ Marī irasū āārīkerepuru, Marīpu marīrē taugu gapu ĩgū marīrē maīrīrē, ĩgū marīrē iritamudūarire marīrē masīmakū iridi āārīmí. ⁵ Irasirigu marīrē taudi āārīmí. Marī oārīrē neō iribirikerepuru, marīrē būro bopoñarī merā ĩāsīā, marīrē taudi āārīmí, perebiri peamegue waabirikōāburo, ārīgū. Marī ñerī oparire koedi āārīmí, Ōāgū deyomarīgū merā marīrē majrā maama deyoarā irirosū āārīburo, ārīgū. Irasirigu marīrē maama okarire sīdi āārīmí ĩgū pūrā āārīburo, ārīgū. ⁶ Ōāgū deyomarīgūrē Jesucristo marī ñerō iridea wajare taugu merā marīrē iriudi āārīmí ĩgū turarire opatarikōāburo, ārīgū. ⁷ Irasirigu marīrē maīgū: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩādi āārīmí. Irasirirā gūñaturari merā: “ĩgū marīrē ĩgū pūrārē: ‘Ūmugasigue perebiri okarire sīgura’, ārīdeare oparākoa”, ārī masīa.

⁸ Iri yu mūrē wereri, diayema kere āārā. Irasirigu Marīpūre būremurārē irire oārō gūñaturari merā bueka, piriro marīrō oārīrē irinīkōāburo, ārīgū! I bueri oāgorāa. Irire péduripírānorē oārō āārīrikumakū iriri āārā. ⁹ Gajerā merā ubu āārīrīrē, gua ñekūsāmarā iriunadea kerere, Marīpu Moisére doreri pídeare: “¿Naásū ārīduaro yári?” ārī sērēñarīrē gāme guaseobirikōāka! Irire gāme guaseori ñegorāa. Masakare oārō āārīrikumakū iriri āārībea.

¹⁰ Sugū masakū Jesúre būremurī bumarārē gāme guaseo, dukawarimakū irigūnorē: “Irire iribirikōāka!” ārī wereka! Mū suñarō o péa ĩgūrē wereadero puru ĩgū pébirimakū ĩāgū, Jesúre būremurā nerērōgue ĩgūsā merā āārīgūrē béowiuka! ¹¹ ĩgūsārē gāme guaseo, dukawarimakū iriri merā: “Ñegū, waja opagu āārīmí”, ārī masīsūa.

Pablo iritamudoredea

¹² Yu Artemarē o Tíquicore mū purogue iriugūkoa. Mū puro ejamakū, Nicópolis wāikuri makāgue yare bokatīrīgū waapurumuka! Yu: “Irogue

puibũ tamugũkoa”, ãrĩ gũñáa. ¹³ Mũ iritamurõ bokatũũrõ Zenas masakare werenĩbosarimasũrẽ, Apolodere iritamuka! Ìgũsã gajerogue waaburi dupuyuro Ìgũsã gããmerĩrẽ sĩka, iri ããrĩpererire opaburo, ãrĩrã! ¹⁴ Mũ irasũ iritamumakũ Ìãrã, marĩyarãde õãrĩ iri, Ìgũsã basi gãme iritamurãkuma Ìgũsã gããmerĩrẽ opamurã. Irasirirã irimoãmamerãta ããrĩrãkuma.

Pablo õãdoretũnudea

¹⁵ ããrĩpererã yũ merã ããrĩrã mũrẽ õãdorema. Marĩyarã Jesũre bũremurãrẽ marĩrẽ maĩrãrẽ mũ pũro ããrĩrãrẽ õãdoreka! Marĩpũ mũsãrẽ ããrĩpererãrẽ õãrõ iritamuburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

FILEMÓN

Pablo Filemórē òãdoredea

¹ Y_u Pablo, Jesucristoya kerere weredeade waja peresugue ããrã. Marĩyag_u Timoteo merã murē òãdoreade. Filemón, m_u g_{ua} maĩg_u, g_{ua} merã moãg_u ããrã. ² Y_u gajerã Jesúre b_uremurã m_uya wiigue nerêrãrê, marĩyago Apia wãikugore, irasũ ããrĩmak_u Arquipodere òãdoreade. Arquipo g_{ua} merã moãmi, gajerã Jesucristoya kerere péburo, ãrĩg_u. ³ Marĩp_u ããrĩng_u, marĩ Op_u Jesucristo musãrê òãrõ iritam_u, siuñajãrĩ merã ããrĩrikumak_u iriburo.

Filemón gajerãrê maĩg_u Jesúre b_uremug_u ããrĩmi, ãrĩ gojadea

⁴⁻⁵ Y_u Marĩp_ure sêrêrik_u m_uya ããrĩburire sêrêbosáa. Marĩ Op_u Jesúre m_u maĩrĩrê, ãg_urê m_u b_uremurĩrê, gajerã Marĩp_uyarãrê m_u maĩrĩrê péb_u. Irasirig_u Marĩp_ure: “Óãã”, ãrĩ, usuyari sãa. ⁶ M_u Jesúre b_uremusĩã, ãg_urê b_uremurĩrê gajerãrê wereade, ãg_usãde ãg_urê b_uremuburo, ãrĩg_u. Irasirig_u y_u Marĩp_ure: “Íg_usãrê wereg_u, ããrĩpereri Jesucristo marĩrê òãrõ iririre masipeog_u waaburo”, ãrĩ sêrêa. ⁷ Yaag_u, m_u Marĩp_uyarãrê òãrõ yujup_urãk_umak_u irib_u. M_u ãg_usãrê maĩrĩrê pég_u, y_u m_u merã òãrõ yujup_urãk_u, usuyáa.

Pablo Filemórê: “Onésimo murê moãboegure òãrõ bokatĩrĩñeãka!” ãrĩ sêrêdeade

⁸ Irasirig_u y_u Jesucristo buedoreg_u pídi ããrĩsĩã, murê doremasĩkereg_u: “Ásũ iriro gããmeade, irasirig_u irire irika!” ãrĩbirikoa. ⁹ Maĩrĩ merã gap_u murê sêrêd_uakoa. Y_u Pablo b_uguro ããrã. Jesucristoya kerere weredeade waja peresugue ããrã. ¹⁰ Irasirig_u Onésimõyamarê murê sêrêd_uakoa. Íg_u, y_u peresugue ããrĩg_u p_uro eja, y_u Jesúyare weremak_u pég_u, ãg_urê b_uremunugãmi. Irasirig_u y_u mag_u irirosũ ããrĩmi.

¹¹ Jesúre b_uremuburi dupuyuro Onésimo murê òãrõ moãboebirisĩã, béowãgãdi ããrĩmi. Dapora tamerãrê marĩ pêrãguereta iritamumi. Y_ure òãrõ iritamug_u yãmi. Mudere òãrõ iritamug_ukumi. ¹² Irasirig_u daporare m_u p_urogue ãg_urê y_u b_uro maĩg_urê iriua. Íg_urê òãrõ bokatĩrĩñeãka! ¹³ Y_u Jesucristoya kerere weredeade waja peresu ããrĩripoe m_u y_ure iritamuboad-eare iritamudoreg_u, òõgue ãg_urê y_u merã dujamak_u gããmeadãa. ¹⁴ Íg_u, y_u merã dujamak_u gããmekereg_u, m_u gããmerĩ direta irid_uakoa. Irasirig_u m_u y_ure: “Jãu”, ãrĩmak_u tamerãrê y_u doreri meta ããrĩrokoa. M_u gããmerõsũ waarokoa. ¹⁵ “Gajipoe irig_u Onésimo murê béowãgãg_u yoaripoe ããrĩbu meta waakumi. Dupaturĩ m_u merã òãrõ ããrĩnkõãbu irasirikumi”, ãrĩ gũñãa. Irasirig_u ãg_urê y_u merã dujadorebirikoa. ¹⁶ Íg_u murê moãboeg_u ããrĩkereg_u, daporare Jesúre b_uremumi. M_uya wereg_u irirosũ ããrĩmi. Y_u ãg_urê b_uro maĩã. M_u gap_u y_u nemorõ ãg_urê maĩrõ gããmeade. “Y_ure moãboeg_u ããrĩkereg_u, Jesúre b_uremusĩã, yaa wereg_u irirosũ ããrĩmi, irasirig_u ãg_urê b_uro maĩã”, ãrĩ gũñãrõ gããmeade.

¹⁷ Irasirig_u m_u y_ure: “Y_u merã moãg_u ããrĩmi gajerã Jesúyare péburo, ãrĩg_u”, ãrĩ gũñãg_u, y_ure bokatĩrĩñeãrõsũta Onésimorê òãrõ bokatĩrĩñeãka! ¹⁸ Íg_u gajino m_uyare poyanorêdi, o murê wajamomak_u, y_ure wereka! Y_u murê wajarig_ukoa. ¹⁹ Y_u Pablo, y_u basi ire murê ãrĩ gojã: “Y_u wajarig_ura”. Irire irasũ ãrĩ gojakereg_u, murê gaji gũñamak_u irimasãa.

Jesúyare yu mure weremakū pégu, ĩgūrē b̄remunugāb̄u. Irasirigu, yu mure weredeā waja yure wáro wajamogū irirosū āārā. ²⁰ Irasirigu mure yaagure āsū ārī sērēa: “Mu marī Op̄u Jesucristore b̄remugū āārīsīā, Onésimorē ōārō bokatĩrĩñeāka!” Marī Cristoyarā āārā. Irasirigu yure ōārō yujpūrākumakū irika!

²¹ I yu mure sērērĩrē: “Irigukumi”, ārī masīa. Irasirigu ire mure gojāa. Idere masīa. Yu sērērĩrē nemorō mu ōārō irigukoa. ²² Mure gojagu, gajidere sērēa. Yure wiuadero puru, musā p̄rogue waadukoa. Irasirigu yu irogue ejaburi dupuyuro yu kārĩburi taribure amuyuka! Marīpu musā ĩgūrē sērērĩrē: “Jáu”, ārĩmakū, musā p̄rogue waagukoa.

Pablo Filemórē gojatūnudea

²³ Epafra mure ōādoremi. ĩgū Jesucristoya kerere weredeā waja yu merā peresugue āārĩmi. ²⁴ Yu merā moārā Marcos, Aristarco, Demas, irasū āārĩmakū Lucas mure ōādorema.

²⁵ Marī Op̄u Jesucristo musārē ōārō iritamuburo. Irasūta iriburo.

Iropāta āārā.

Pablo

HEBREOS

Marĩpu ĩgũ magũ Jesucristo merã weredeamarẽ gojadea

¹ Iripoegue Marĩpu ĩgũya kerere weredupiyunerã merã marĩ ñekũsãmarãrẽ werenugãdi ããrĩmĩ. Yoaripoe wãri ĩgũ turari merã iri ĩmurĩ, ĩgũ weredoreri, kërõgue ĩmurĩ merã ĩgũsãrẽ ĩgũyare masĩmakũ iridi ããrĩmĩ. ² Dapagorare i umũ pereburi dupiyuro ĩgũ magũ Jesucristo merã marĩrẽ ĩgũyare weremi. Neõgoraguere Marĩpu ĩgũ magũ merã i umũrẽ iridi ããrĩmĩ, ããrĩpereri ĩgũ gããmerõsũta ããrĩburo, ãrĩgũ. Irire iriburo dupiyuro ĩgũ magũrẽ pídi ããrĩmĩ, iri ããrĩpererire opabure. ³ Jesucristo, Marĩpu gosesiririre opagu, turatarigu, õãtarigu, Marĩpu ããrĩrikurire opagu ããrĩmĩ. ĩgũ turaro doreri merã ããrĩpereri i umũmarẽ ããrĩnikõãmakũ yãmi. Marĩ ñerõ iridea wajare tau odo, purũ umũgasigwe Marĩpu turatarigu diaye gapũ eja doadi ããrĩmĩ, ããrĩpererãrẽ doregu ããrĩbu.

Marĩpu magũ, Marĩpũre wereboerã nemorõ turagu ããrĩmi, ãrĩ gojadea

⁴ Irasirigu Marĩpu magũ Jesucristo, Marĩpũre wereboerã nemorõ turagu ããrĩmĩ. Marĩpu ĩgũrẽ: “Makũ, mũ yũ magũ ããrã”, ãrĩdi ããrĩmĩ. Ángeles gapũre: “Yũre wereboerã ããrã”, ãrĩdi ããrĩmĩ. ⁵ ĩgũ magũrẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ:

Yũ magũ ããrã mũ. Dapagã merã mũ, yũ magũ ããrĩrĩrẽ masakare masĩmakũ yãa, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

Neõ sugũ ĩgũrẽ wereboegũre irasũ ãrĩbiridi ããrĩmĩ. ĩgũ magũyamarẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ doja:

Yũ, ĩgũ pagũ ããrã. ĩgũ, yũ magũ ããrĩmi, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

Neõ sugũ ĩgũrẽ wereboegũre irasũ ããrĩbiridi ããrĩmĩ. ⁶ ĩgũ magũrẽ sugũ ããrĩgũrẽ i umũgue iriugu, ãsũ gapũ ãrĩdi ããrĩmĩ:

Ããrĩpererã yũre wereboerã, yũ magũrẽ ejamejã, bũremuburo, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

⁷ ĩgũrẽ wereboerãyamarẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ:

Yũre wereboerãrẽ mirũ wẽjãpu taurosũ, peame ãjũrĩ pũrã irirosũ waa-makũ yãa, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

⁸ ĩgũ magũ gapũre ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ:

Mũ ããrĩpererã Opũ ããrĩnĩgũ ããrã. Mũyarãrẽ diayeta dorea.

⁹ Diayema iririre gããmea. Ñerõ iririre dooa. Irasirimakũ ĩãgũ, yũ mũpũ mũrẽ ããrĩpererã Opũ ããrĩbure beyebũ.

Irasirigu mũrẽ ããrĩpererã mũ merãmarã nemorõ mũyari merã ããrĩmakũ iribũ, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

¹⁰ Idere ãrĩdi ããrĩmĩ Marĩpu ĩgũ magũrẽ:

Mũ ããrĩpererã Opũ, neõgoragueta i nikũ, umũgasidere iribũ.

¹¹ Gajipoe i umũ mũ iridea pereakõãrokoa. Mũ gapũ ããrĩnikõãgũkoa. ããrĩpereri mũ iridea gapũ surĩro boarosũ, boapereakõãrokoa.

¹² Irasirigu surĩro bũgũñerẽ tũwea bẽo, gajĩñe maamañe gorawayurosũ, ããrĩpereri õãrĩ ditare gorawayugũkoa. Mũ gapũ neõ gorawayu-birikoa. Mũrãrõta ããrĩnikõãgũkoa, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

¹³ Irasirigu ĩgũ magũrẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ doja:

* 1:5 Sal 2.7 * 1:5 2 S 7.14; 1 Cr 17.13 * 1:6 Dt 32.43 * 1:7 Sal 104.4 * 1:9 Sal 45.6-7
* 1:12 Sal 102.25-27

Yũ diaye gapũ doaka! Mũ doaripoe mũrẽ ãaturirãrẽ mũ dorerire neõ tarinũgãnemobirimakũ irigura, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

Ïgũrẽ wereboerã gapũre neõ irasũ ãrĩbiridi ããrĩmĩ. ¹⁴ ããrĩpererã Marĩpũre wereboerã deyomarĩrã, Ïgũrẽ moãboerã ããrĩma. Marĩpũ Jesucristo taurãrẽ iritamudoregũ Ïgũsãrẽ iriumi.

2

Marĩpũ Ïgũ masakare tauri kerere õãrõ pẽmakũ gããmemi, ãrĩ gojadea

¹ Irasirirã Marĩpũ magũ Jesucristoya kerere marĩ pẽdeare irasũ gãñanikõãrõ gããmea, Ïgũrẽ bũremurĩrẽ piriri, ãrĩrã. ² Iripoegue Marĩpũ Ïgũrẽ wereboerãrẽ Ïgũya kerere weredoredi ããrĩmĩ. Irasirigũ: “Ñerõ irirãnorẽ, yũ dorerire tarinũgãrãrẽ wajamoãgũra”, ãrĩderosũta Ïgũsãrẽ diayeta wajamoãdi ããrĩmĩ. ³ Marĩpũ masakare tauri kere õãtaria. Marĩ gapũ irire pẽmerã, Ïgũ wajamoãrĩrẽ tausũbirikoa. Marĩ Opũ Jesucristo iri kerere werepũroridi ããrĩmĩ. Ïgũ weredeare pẽrã: “Diayeta ããrã”, ãrĩ masĩnerã ããrĩmã. Irasirirã marĩdere wereturiamã, irire masĩburo, ãrĩrã. ⁴ Marĩpũ gajĩ irinewodi ããrĩmĩ. Iri kerere wererãrẽ Ïgũ turari merã wãri iri Ìmurĩrẽ irimakũ iridi ããrĩmĩ. Irasũ ããrĩmakũ Ïgũ gããmederosũta Ïgũsãrẽ wãri Õãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã irimasĩrĩrẽ sĩdi ããrĩmĩ, iri kerere weremakũ pẽrã: “Diayeta ããrã”, ãrĩ masĩburo, ãrĩgã.

Jesucristo, marĩ irirosũ dupũkũgũ deyoadi ããrĩmĩ, ãrĩ gojadea

⁵ Marĩpũ Ïgũrẽ wereboerãrẽ: “I ãmũ peredero pũrugũre oparã ããrĩrãkoa mũsã”, ãrĩ, neõ pĩbiridi ããrĩmĩ. ⁶ Ïgũyare weredupiyudi ãsũ gapũ ãrĩ gojadi ããrĩmĩ:

Gũã Opũ, masaka ubu ããrĩrã ããrĩkeremakũ, ¿nasirigũ Ïgũsãrẽ gãñarĩ mũ?

Ïgũsã boamurã dita ããrĩkeremakũ, ¿nasirigũ Ïgũsãrẽ iritamurĩ mũ?

⁷⁻⁸ Yoabiripoegãta Ïgũsãrẽ mũrẽ wereboerã doka ããrĩmakũ iridi ããrĩbũ.

Irasirikeregũ, pũrugũre Ïgũsãrẽ oparã sóogũ, mũ turarire sĩbũ, Ïgũsãrẽ ããrĩpereri opaburo, ãrĩgũ, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ.*

Marĩpũ masakare irasũ sĩgũ: “ããrĩpererire dorerãkuma”, ãrĩ pĩdi ããrĩmĩ. Ïgũsãrẽ irire pĩkeremakũ, ããrĩpererire dorebema dapa. ⁹ Marĩ Jesũyama gapũre: “ããrĩpererã Opũ ããrĩmĩ”, ãrĩ masĩa. Yoabiripoegãta Ïgũdere Marĩpũ Ïgũrẽ wereboerã doka pĩdi ããrĩmĩ, ããrĩpererãya ããrĩburire boabosabure. Jesũs marĩrẽ boabosamakũ, Marĩpũ Ïgũrẽ maĩgũ, õãrõ iritamudi ããrĩmĩ. Irasirigũ Ïgũ boadigue masãdero pũrũ, Marĩpũ Ïgũrẽ turarire sĩ, Opũ sóodi ããrĩmĩ, ããrĩpererã Ïgũrẽ bũremuburo, ãrĩgũ.

¹⁰ Marĩpũ Ïgũ gããmederosũta ããrĩpereri i ãmũmarẽ iridi ããrĩmĩ. ããrĩpereri Ïgũya dita ããrã. Ïgũ pũrã ããrĩpererã ãmũgasigue Ïgũ ããrĩrõgue Ïgũ merã ããrĩmakũ gããmemi. Irasirigũ Ïgũ magũ Jesũre iriudi ããrĩmĩ, marĩrẽ Ïgũ ñerõ tariri merã taubure. Ïgũrẽ iriudi ããrĩmĩ, marĩ Opũ ããrĩbure, marĩrẽ ãmũgasigue ãmũrĩabure. ¹¹ Jesũs marĩrẽ taugũ, Marĩpũyarã ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Irasirirã marĩ Ïgũyarã ããrĩsĩã, sugũ pũrã irirosũ, Jesũs marĩ tĩgũ merã Marĩpũ pũrã ããrã. Irasirigũ Jesũs marĩrẽ: “Yũ pagũpũrã ããrĩma”, ãrĩgũ, neõ gũyasĩrĩbemi. ¹² Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue Jesũs Ïgũ Pagure weredeare gojasũdero ããrĩbũ. ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ Ïgũrẽ:

Mu āārīrikurire, muyamarē weregukoa yu pagupūrāguere. Īgūsā nerēnarōgue nerēmakū, Īgūsā merā: “Ōātaria mu”, āri bayapeogukoa mūrē, ārīdi āārīmī.*

¹³ Gaji ārīdi āārīmī doja:

Yude mūrē yu Opure buremunikōāgura.*

Idere ārīdi āārīmī doja:

Ōōta āārā Yuru pūrā Īgū yure pīnerā merā, ārīdi āārīmī.*

¹⁴ Marī, Marīpu pūrā, dūrukūrā āārā. Irasirigu Jesude marī irirosūta dūrukugū aaridi āārīmī. Īgū curusague boari merā wātirē, boarire gūrā opure tarinugā béodi āārīmī. ¹⁵ Jesús Īgūrē irasū tarinugāgū, marī boaburire gūinikōānerārē taudi āārīmī. ¹⁶ Āsū āārā. Jesucristo Marīpure wereboerārē iritamugū meta aaridi āārīmī. Marī, Abraham parāmerā gapure Īgū Marīpure buremuderosūta buremurārē iritamugū aaridi āārīmī. ¹⁷ Irasirigu marī irirosūta dūrukugū aaridi āārīmī, Īgū boari merā marī űerī iridea wajare wajaribosabu. I merā Marīpure: “Waja opamerā āārīma”, āri ĩāmakū iridi āārīmī. Paia opu marīya āārīburire Marīpure sērēbosarosū, Īgūde marīrē ōārō sērēbosami. Irasirigu marīrē bopoűarī merā ĩāgū marīrē ōārō iritamunikōāmi. ¹⁸ Wātī Īgūrē űerō iridoremakū, Jesús buro űerō tarikeregu, Īgū dorerire iribiridi āārīmī. Irasirigu wātī marīdere űerī iridoremakū ĩāgū, Jesús marīrē iritamumasīmi, űerī iribirikōāburo, āriġū.

3

Jesús, Moisés nemorō āārīmi, āri gojadea

¹ Yaarā, mūsā Marīpu beyenerā, Īgūyarā āārā. Irasirirā Jesucristo: “Buremua mūrē”, ārīnerā āārīsīā, Īgūrē ōārō gūűanikōāka! Marīpu Īgūrē iriudi āārīmī, Īgūya kerere werebure, paia opu irirosū marīya āārīburire sērēbosabure. ² Marīpu Īgūrē beyepīdi āārīmī irire iribure. Irasirigu Moisés, Marīpu Īgūrē: “Āsū iridoreka yaarārē!” āri pīdeare ōārō iriderosūta Jesude Marīpu Īgūrē pīdea āārīpererire ōārō iridi āārīmī. ³ Irasirirā Moisére buremudero nemorō Jesús gapure buremurō gāāmea marīrē. Iri āsū āārā. Wiire: “Ōārī wii āārā”, āri ĩārō nemorō iri wiire iridi gapure: “Ōātarimi”, āri buremurō gāāmea marīrē. ⁴ Masaka gapu wiiri irirā āārīma. Marīpu gapu āārīpereri i űmumarē iridi āārīmī. ⁵ Moisés gapu Marīpuyarārē doregu, Īgūsārē ōārō iritamudi āārīmī. “Āsū irika, Marīpure buremurā!” āri weredi āārīmī, purugue marā Marīpuya kerere pémasīburo, āriġū. ⁶ Cristo, Marīpu magū gapu Moisés nemorō Marīpuyarārē ōārō doregu āārīmī. Irasirirā marī Marīpuyarā, gūűaturarire piriro marīrō Īgū tauburire űsuyari merā yúnirā, Īgūya wii marā āārā.

Marīpu Īgūyarārē Īgū merā ōārō siűajāmakū gāāmemi, āri gojadea

⁷ Irasirigu Ōāgū deyomarīgū ire āsū āri weredi āārīmī, Marīpuya werenīrī gojadea pūgue:

Dapagārē mūsā Opu mūsārē weremakū, péűamerā irirosū āārībrikōāka!

⁸ Ōārō péka Īgūrē! Iripoegue Israel bumarārē masaka marīrōgue āārīrārē Īgū werekeremakū, Īgū dorerire tarinugāma. “Marīrē iritamumasībrikumi”, ārīrā, Īgūrē buremubirima.

⁹ Irasirigu āsū ārīmi: “Iroguere cuarenta bojorigora yu turaro merā iririre iri ĩmuadibu ĩgūsārē iritamugū. Yu irasirikeremakū: ‘Īgū marīrē iritamumasībirikumi’, ārī gūñanama yure.

¹⁰ Irasirigu ĩgūsā merā gua, āsū ārību: ‘Yaa gapure neō gūñatuyabema. Yu dorerire iridūabema’, ārību.

¹¹ Irasirigu ĩgūsā merā guagu, goepeyaro merā āsū ārī werebu: ‘Yu merā ōārō siñajārī bokabirikoa mūsā yure būremubiri waja’”, ārīmi.*

¹² Irasirirā yaarā, ōārō pémasīka! Neō sugu mūsā watopemu ñerō gūña, būremubi āārībirikōāburo. Irasū āārīgūno, Marīpu āārīnīgūrē béogu iribukumi. ¹³ Āsū gapu iriro gāāmea. Ūmūrikū mūsā basi Marīpu yare gāme werenīka, ñerīrē iriri, ārīrā! Dapagā merā Marīpu yare werenīrī gojadea pūgue dorederosūta gāme werenīka! “Ñerī gapure irirā, usuyāa gua”, ārī gūñarā, mūsā basita ārīkatorā yāa. Ñerīrē irirā, Marīpu dorerire tarinugārākoa. ¹⁴ Cristore būremunugāderosūta marī okaro bokatūrō būremunikōārā, ĩgū āārīrōgue ĩgū merā āārīrākoa.

¹⁵ Yu wererosūta Marīpu yare werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú:

Dapagārē Marīpu mūsārē weremakū, ĩgūrē ōārō péka! Iripoegue Israel bumarā ĩgū dorerire tarinugāderosū iribirikōāka! ārī gojasūdero āārībú.*

¹⁶ ĩgūsā Marīpu yare werenīrīrē pékererā, ĩgū dorerire tarinugānerā āārīmá. Āārīpererā Egiptogue āārīrārē Moisés āiāsūnerā āārīkererā, Marīpu dorerire tarinugānerā āārīmá. ¹⁷ ĩgūsā tarinugādea waja cuarenta bojorigora Marīpu ĩgūsā merā guadi āārīmí. Masaka marīrōgue ĩgūsārē āārīdoredi āārīmí. Irogueta boanerā āārīmá. ¹⁸ ĩgū dorerire tarinugāmakū ĩagū, goepeyaro merā ĩgūsārē āsū ārī weredi āārīmí: “Yu merā ōārō siñajārī bokabirimakū irigura”, ārīdi āārīmí. ¹⁹ Irasirirā ire masia marī. ĩgūsā Marīpu būremubiridea waja ĩgū merā ōārō siñajārī bokabirinerā āārīmá.

4

¹ Marīpu iripoegue marārē: “Yu merā siñajārī bokarākoa”, ārī píderosūta marīdere pídi āārīmí. Irasirirā marīde goepeyaro merā Marīpu yajuro gāāmea, ĩgū merā ōārō siñajārī bokamurā. ² Marīpu masakare tauri kerere iripoegue marā péderosūta marīde pébu. ĩgūsā gapu iri kerere pékererā, būremurī merā pébirinerā āārīmá. Irasirirā irire ubogorata péunanerā āārīmá. ³ Marī gapu Marīpu būremurā ĩgū merā ōārō siñajārī bokarākoa. ĩgūrē būremumerā gapure āsū ārīdi āārīmí:

Yure būremubiri waja ĩgūsā merā guabu. Irasirigu ĩgūsārē goepeyaro merā āsū ārī werebu: “Yu merā ōārō siñajārī bokabirikuma”, ārīdi āārīmí.*

I ūmurē iri odo, siñajādi āārīmí. Irasirigu masakadere ĩgū merā siñajāburire pídi āārīmí. ⁴ Gaji āsū ārī gojasūdero āārībú, ĩgūya werenīrī gojadea pūgue:

I ūmuma āārīpererire iripeo odogu, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarinurī waaró merā ĩgū moārīrē piri, siñajādi āārīmí.*

⁵ ĩgūrē būremumerā gapure āsū ārīdi āārīmí doja ĩgūya werenīrī gojadea pūgue:

Y_u merā òārō siñajārī bokabirikuma, ārīdi āārīmí.*

⁶ Iripoegue marā, ĩgū masakare tauri kerere pépurorinerā, ĩgū dorerire tarinugādea waja ĩgū merā òārō siñajārī bokabirinerā āārímá. Gajirā gapu ĩgūrē buremurā ĩgū merā òārō siñajārī bokarākuma. ⁷ Irasirigu Marĩpu masakare ĩgū merā siñajāburire pígu: “Dapagore yare òārō péka!” ārīdi āārīmí. Israel bumarā ĩgū dorerire tarinugādero puru, yoaripoe puru irire Davire gojadoredi āārīmí. Irasirigu musārē dupaturi irire weregura doja. Āsū ārī gojadi āārīmí David:

Dapagore Marĩpu musārē weremakū, òārō péka! ĩgūrē péduamerā irirosū āārībirikōāka! ārī gojadi āārīmí.*

⁸ Iripoegue David irire gojaburi dupiyuro Josué Israel bumarārē Marĩpu ĩgūsārē sídea níkūgue āijadi āārīmí. Iro gapure siñajārī bokabirinerā āārímá. Irasirigu Marĩpu ĩgūyarārē gaji siñajārī síburire weredi āārīmí.

⁹ Irasirirā, Marĩpu i umurē iri odo, ĩgū siñajāderosūta marĩ ĩgūyarāde ĩgū merā òārō siñajārī bokarākoa. ¹⁰ Marĩpu merā siñajārā, marĩ gāāmerō moārīrē piri, ĩgū gāāmerĩ gapure iripurorirā, ĩgū merā òārō siñajāníkōārākoa, ĩgū i umumarē iri odo siñajāderosūta. ¹¹ Irasirirā ĩgūrē òārō buremurō gāāmea, ĩgū merā siñajārī bokamurā. Iripoegue marā ĩgūrē buremubiridea waja ĩgū merā neō siñajārī bokabirinerā āārímá. ĩgūsā iriderosū iribirikōārō gāāmea marīrē.

¹² Marĩpuya werenírē pérá, ĩgū merā òārō āārīníkōāa. Sareri majĩ pe gapu usiri majĩ sareñajārō nemorō Marĩpuya werenírĩ marĩya yujupūrārĩgue, marĩ gūñarĩgue ñajārokoa. Irasirirā ĩgūya werenírē pérá, marĩya yujupūrārĩmarē marĩ gūñarĩdere: “I gapu òāgorāa, o i gapu ñegorāa”, ārī masīrākoa. ¹³ Marĩ masaka āārīpererā Marĩpu irinerā dita āārā. ĩgū ĩāberogue neō āārībea. Āārīpereri marĩ āārīrikurire marĩ iririkurire masĩmi. Irasirirā òārĩ gūñarĩ oparā òārō irirā, ĩgū ĩūrō marĩ irideare, marĩ gūñadeare weredoremakū, gūyasīrĩrō marĩrō weremasīrākoa.

Jesús paía opu nemorō āārĩmi, ārī gojadea

¹⁴ Jesús, Marĩpu magū, paía opu nemorō marĩya āārīburire Marĩpure sērēbosagu āārĩmi. ĩgū Marĩpu purogue āārĩmi. Irasirirā neō piriro marĩrō ĩgūrē buremuníkōārā! ¹⁵ Jesús paía opu nemorō, marĩ turamerārē bopoñarĩ merā ĩāgū marīrē iritamugū āārĩmi. Wātĩ marīrē ñerīrē iriderosūta Jesúdere āārīpereri ñerīrē iridoredi āārīmí. Jesús gapu ñerīrē neō iribiridi āārīmí. ¹⁶ ĩgū marĩya āārīburire sērēbosagu āārĩmakū ĩārā, Marĩpure güiri marĩrō marĩ sērēmasĩa. ĩgū āārīrōgue ĩgū merā āārīrā irirosū sērēmasĩa. ĩgū marīrē maĩgū, marīrē bopoñarĩ merā ĩāsĩa, marĩ ñerō tariripoere diayeta iritamugukumi.

5

¹ Marĩ ire masĩa. Sugu paía opu, masaka watope Marĩpu beyepísüdi āārĩmi. Masakaya āārīburi āārīpererire Marĩpure sērēbosagu āārĩmi. Irasirigu Marĩpure ĩgūsā síduarire síbosagu āārĩmi. “ĩgūsā ñerĩ iridea waja ĩgūsārē wajamoābirikōāka!” ārī sērēgū, Marĩpu ĩūrō waibure wējē soepebosagu āārĩmi. ² Paía opu marĩ irirosūta ĩgū turari merā ĩgū ñerĩ iriduarire tau kāmutamāsībemi. Irasirigu pémasĩmerārē, ñerō irirārē bopoñarĩ merā ĩāmasĩmi. ³ Turabi āārīsĩa, gajirārē iribosarosūta ĩgū basi ñerō iridea waja Marĩpu ĩūrō waibure wējē soepeomi.

* 4:5 Sal 95.11 * 4:7 Sal 95.7-8

⁴ Neõ sugũ ãgũ gããmerõ paía opu ñajãmasĩbemi. Marĩpu gapũ ãgũrẽ beyepĩmi, iripoeguemu Aarõrẽ ãgũ beyepĩderosũta. ⁵ Cristode ãgũ gããmerõ paía opu ñajãbiridi ããrĩmĩ. Marĩpu ãgũrẽ Opu pidi ããrĩmĩ. Æsũ ãrĩdi ããrĩmĩ ãgũrẽ:

Yũ magũ ããrã mũ. Dapagã merã mũ, yũ magũ ããrĩrĩrẽ masakare masĩmakũ yáa, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

⁶ Gajirogue ãgũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãgũ magũrẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: Melquisedec paí ããrĩderosũta mũ ããrĩnkõãgũkoa, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

⁷ Cristo i ãmũgue ããrĩgũ, buro oreri gaguinĩrĩ merã Marĩpure ãgũ turari merã ãgũ boaburire taumasĩgũrẽ sërẽdi ããrĩmĩ. ãgũ, Marĩpu gããmerĩ ditare iridũmakũ ããgũ, ãgũ sërẽrĩrẽ pé, ãgũrẽ gũñaturamakũ iridi ããrĩmĩ.

⁸ Cristo, Marĩpu magũ ããrĩkeregũ, buro ñerõ taridi ããrĩmĩ. Ñerõ tarikeregũ, Marĩpu dorerire tarinũgãrõ marĩrõ ãgũrẽ õãrõ yujuri merã irire iritariweredi ããrĩmĩ. ⁹ ãgũ curusague boagũ, ããrĩpereri Marĩpu ãgũrẽ iridoredeare iripeodi ããrĩmĩ. Irasirĩgũ ããrĩpererã marĩrẽ ãgũrẽ yujurãrẽ taudi ããrĩmĩ, ãgũ puro perebiri okari opaburo, ãrĩgũ. ¹⁰ Irasirĩgũ Marĩpu ãgũrẽ: “Melquisedec paí ããrĩderosũta mũ ããrĩnkõãgũkoa”, ãrĩ pidi ããrĩmĩ, marĩya ããrĩburire sërẽbosabure.

Jesucristore bũremurĩrẽ piriri, ãrĩrã, ãgũrẽ gũñaturankõãrõ gããmea, ãrĩ gojadea

¹¹ Cristo paía opu nemorõ ããrĩrĩrẽ wãri werenemodũadãa. Musã pẽmasĩturabirimakũ, irire weremasĩbirikoa. ¹² Musã yoaripoe Cristore bũremubũ. Irasirirã dapagoraguere gajirãrẽ Marĩpũyare buerimasã ããrĩbukoa. Musã irasũ ããrĩbonerã, dapagoraguedere neõ buerũrorirã irirosũta ããrĩkõãa. Õpĩkũ mirĩrã, baari baagamasĩmerã, majĩrãgã irirosũta ããrĩkõãa. Irasirirã gajirã buerimasã musãrẽ buerũrorideare dupaturi buero gããmea. ¹³ Õpĩkũ mirĩrã majĩrãgã irirosũ ããrĩrãno, “I ñerĩ, i gapũ õãrĩ ããrã”, ãrĩ beyemasĩbema. ¹⁴ Baari bũriri gapũ mũrã baari ããrã. Mũrã ããrĩrãno, õãrõ buenerã, õãrĩrẽ, ñerĩrẽ beyemasĩrãgue ããrĩma.

6

¹ Irasirirã mũrã pẽmasĩrã irirosũ Cristoyamarẽ õãrõ pẽmasĩrã dujarã, irire buenemorõ gããmea. Neõgorague ãgũyare buerũrorirã, marĩ ñerõ irideare bũjawere, gũñarĩ gorawayurire buebũ, Marĩpu marĩrẽ perebiri peamegue bêori, ãrĩrã. Marĩ ñerõ iririkũdeare piri, Marĩpure õãrõ bũremurĩdere buebũ. ² Gajidere, deko merã, Õãgũ deyomarĩgũ merã wãiyerire buebũ. Marĩ oparã ãgũsãya mojõrĩ merã marĩrẽ: “Marĩpu mũrẽ iritamuburo”, ãrĩ ñapeoridere buebũ. Boanerã masãburire, Marĩpu Cristore bũremumerãrẽ perebiri peamegue wajamoãburidere buebũ. ³ Irasirirã marĩ Cristore bũremurã ãgũyare buenemowãgãnkõãrãkoa, Marĩpu gããmemakũ ãgũ iritamurĩ merã masĩnemorã.

⁴ Æsũ ããrã. Masaka Jesucristoya kerere pẽmasĩkererã, Marĩpu ãgũyarãrẽ õãrĩ sĩburire masĩkererã, Õãgũ deyomarĩgũrẽ opakereã, ⁵ Marĩpu õãrĩ werenĩrĩrẽ pẽkererã, i ãmũ peredero purũ ãgũ turari merã iriburire masĩkererã, ⁶ iri gapũ gããmemerã, neõ dupaturi ãgũsã ñerõ irideare bũjowereri merã pirimasĩbirikuma. Neõ dupaturi ãgũsã gũñarĩrẽ õãrĩ gapũ gorawayumasĩbirikuma. Irasirirã Marĩpũyare gããmebiri waja, Marĩpu magũ Cristore bũremumerã, ãgũrẽ dupaturi curusague pábiatũ wẽjẽrã

* 5:5 Sal 2.7 * 5:6 Sal 110.4

irirosū āārīrākuma. Gajirārē ĩgūrē masaka ĩūrōgue buridamakū irirākuma. ⁷ Āsū āārā. Marī, su pooema nikū irirosū āārā. Ōārī nikūrē ūmariku deko merēmākū, sibi ñājānakoā. Irasiro iri poee opu otedea ōārō puri dukakukoā. Irasirigu iri poee opu dukare opakumi ĩgū baaburire. Gajirā iri yebare ōārī dukakumākū ĩārā: “Marīpu ōārō dukakumākū irikumī”, ārīkuma. Irasūta yāmi Marīpu ĩgūyare pérārē. Gajirā ĩgūsā ĩgūyare ōārō irimakū ĩārā: “Marīpu ĩgūsārē ōārō iritamumi, irasirirā ōārō yāma”, ārīrākuma. ⁸ Iri poeere pora, ñerī tá dita puri dukakumākū, béokōārō gāamea. Irasūta yāmi Marīpu ĩgūyare pékererā irimerārē. Perebiri peamegue béogukumi ĩgūsārē wajamoāgū.

Jesucristore bāremurīrē piriro marīrō marī ūmugasigie waaburire yūro gāamea, ārī gojadea

⁹ Yū, Marīpu ĩgūsārē béoburire weregu, mūsārē yū maīrārē: “ĩgū béosūmurā āārā”, ārīgū meta yāa. Marīpu mūsārē Cristo merā taudi āārīmī, ĩgūyarā āārīburo, ārīgū. Irasirirā mūsā ōārī yebague otedea ōārō dukakurosūta ōārīrē yāa. Irire yū masīa. ¹⁰ Marīpu diayema irigu āārīmī. Irasirigu ĩgūyare mūsā ōārō iririre kātibirikumī. Mūsā ĩgūrē maīsīā, gajirā ĩgūyarārē iritamurīdere kātibirikumī. ¹¹ Yū, mūsā okaropa usuyari merā gajirārē iritamunimākū gāamea. Irasirirā Marīpu ĩgūyarārē: “Ōārīrē sīgura”, ārīdeare mūsā yūrire, purugue diayeta oparākoā. ¹² Irasirigu mūsā Marīpuyare téri merā irituyamakū gāamebea. Gajirā Marīpu Jesucristo merā tauri kerere bāremurā ñerō tarikererā, Marīpure: “Diayeta yure iritamugukumi”, ārī bāremunikōāma. ĩgūsā irasirimākū ĩāgū, Marīpu ĩgūyarārē: “Ōārīrē sīgura”, ārīdeare ĩgūsārē sīgukumi. Irasirirā mūsāde ĩgūsārē ĩākūī, ĩgūsā irirosūta irinikōāka!

¹³⁻¹⁴ Iripoegue Marīpu Abrahārē āsū ārī pídi āārīmī: “Diayeta mūrē ōārīrē irigura yū ārīderosūta. Mu parāmerā āārīturiarārē wārā āārīmakū irigura”, ārī pídi āārīmī. Irasū ārī pígu, ĩgū wāī merā wāīpeodi āārīmī. Gajigu ĩgū nemorō āārīgū neō marīmakū, ĩgū wāī merā wāīpeodi āārīmī. ¹⁵ Abraham, Marīpu ĩgūrē ārī pídeare ōārō bāremurī merā yūdi āārīmī. Irasirigu Marīpu ĩgū ārīderosūta ĩgūrē ōārō iridi āārīmī. ¹⁶ Sugu masakū gajirā péuro: “Diayeta ārīgū yāa”, ārīgū, ĩgū nemorō āārīgūyā wāī merā wāīpeokumi. ĩgū irasū ārī wāīpeomākū pérā: “Diayeta werekumi”, ārī, ĩgū merā neō guaseomasībirikuma. ¹⁷ Irasirigu Marīpu Abrahārē: “Diayeta mūrē ōārīrē irigura”, ārī pígu, ĩgū wāī merā wāīpeodi āārīmī. Marī ĩgū irasū wāīpeo weredeare pérā: “ĩgū ārīderosūta diayeta irigukumi”, ārī masīa. “ĩgū ārīdeare neō gorawayubirikumi”, ārī masīa. Irasirigu irire marīrē ōārō masīburo, ārīgū, Abrahārē ārī pídeare weregu, ĩgū wāī merā wāīpeodi āārīmī. ¹⁸ Marīpu neō ārīkatobi āārīmī. Irasirigu ĩgū ārī pídea merā, ĩgū wāīpeodea merā, ĩgū ārīdea neō gorawayubiriburire marīrē masīmakū iridi āārīmī. Marī irasirigare masīrā, marī ñerō irideare piri, ĩgū marīrē taaburire gūñaturari merā yūa. “Irasūta irigukumi”, ārī masīa. ¹⁹ Irasirigu Marīpu marīrē ĩgū ōārō iriburire yūrārē ūmugasigie ĩgū merā āārīmakū irigukumi. ĩgū turatarigu āārīsīā, irire diayeta irigukumi. Irire ōārō masīa marī.

Āsū āārā. Sugu paía opu Marīpu āārīrī taribu poekague ñājāgū, iri taribu makāpuro kāmūtari gasiro tariñajāmi. Irasū ñājāgū, masakaya āārīburre sērēbosami Marīpure. ²⁰ Marīpu āārīrī taribugorague ñājārōsū

Jesús umugasigwe Marĩpu aarĩrõgwe ñajadi aarĩmĩ. Marĩ irogwe ñajaburi dupiyuro ñajasiadi aarĩmĩ, paia opu nemorõ Marĩpure marĩya aarĩburire serebosanikõabu. Melquisedec paĩ aarĩderosũta aarĩnikõagukumi.

7

Melquisedec paĩ aarĩderosũta Jesús aarĩmĩ, arĩ gojadea

¹ Iripoegwe Melquisedec waiuku Salem* waiukuri makã marã opu aarĩdi aarĩmĩ. Igũ paĩ aarĩgũ, masakaya aarĩburire Marĩpure aarĩpererãre doregure serebosagu aarĩdi aarĩmĩ. Abraham gajirã oparãre wẽjẽ tarinugãgũ ejadi goedujamakũ, Melquisedec igũre bokatirigũ waadi aarĩmĩ. Igũre bokatirigũ, Marĩpure: “Γααρũ, ñrẽ õarõ irika!” arĩ serebosadi aarĩmĩ. ² Abraham gajirã oparãre wẽjẽ tarinugãsiã, igũsãya aarĩdeare aiadi aarĩmĩ. Irasirigũ igũ aĩdeare pe mojomã buri dukawa pí, subu sidi aarĩmĩ Melquisedere. “Melquisedec”, arĩrõ: “Opu diayeta irigũ”, arĩduaro yã. Igũ Salem marãre doregũ aarĩdi aarĩmĩ. Igũyarãre õarõ siñajãrĩ merã aarĩmakũ iridi aarĩmĩ. Irasiriro: “Salem”, arĩrõ: “Siñajãrĩ”, arĩduaro yã. ³ Melquisedec pagusamarãre, igũ ñekusamarãre igũsã were gojatũdea neõ mã. Igũ deyoadeare, igũ boadeare, igũre gorawayubure were gojatũdea neõ mã. Irasirigũ igũ, Marĩpu magũ Jesucristo paĩ aarĩnikõagũ irirosũ aarĩdi aarĩmĩ.

⁴ Irasirirã Melquisedere gũnaka! Ubu aarĩgũ meta aarĩdi aarĩmĩ. Marĩ ñekũ Abraham marĩya bumũ aarĩpuroridi aarĩkeremakũ, Melquisedec, Abraham nemorõ aarĩdi aarĩmĩ. Irasirigũ Abraham Melquisedere, gajirã oparãre wẽjẽ tarinugãsiã, igũsãya aarĩdea aĩdeare pe mojomã buri dukawa pí, subu sidi aarĩmĩ. ⁵ Asũ aarã. Moisés dorederosũta aarĩpererã gajirã Israel bumarã igũsãyare, Levĩ parãmerã aarĩturiarãre paia aarĩrãre keoro sĩma. Abraham Levĩya bumarã ñekũ aarĩdi aarĩmĩ. Igũ aarĩpererã gajirã Israel bumarã ñekũ aarĩdi aarĩmĩ. Igũ, igũsã ñekũ aarĩdi aarĩkeremakũ, igũsã gapũ Moisés dorederosũta irirã, Levĩ parãmerã aarĩturiarã ditare sĩma. ⁶ Melquisedec gapũ Levĩ parãmi aarĩturiagu aarĩbiridi aarĩmĩ. Abraham gapũ Marĩpu: “Õarõ irigura”, arĩ písũdi aarĩkeregũ, Melquisedere sidi aarĩmĩ. Irasirigũ Melquisedec Abrahãre: “Marĩpu murẽ õarõ iriburo”, arĩdi aarĩmĩ. ⁷ Irasirirã marĩ ire masã. Melquisedec Abrahãre: “Marĩpu murẽ õarõ iriburo”, arĩgũ, Abraham nemorõ aarĩdi aarĩmĩ. ⁸ Gajire masã. Paia, marĩ watope aarĩrã, marĩ irirosũta masaka aarĩma. Irasirirã boamurãta aarĩma. Moisés dorederosũta irirãno, igũsãyare pe mojomã buri oparire subu sĩma paiare. Abraham Melquisedere sigũ, aarĩnigũ irirosũ aarĩgũre sidi aarĩmĩ. Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgwe Melquisedere: “Boakõadi aarĩmĩ”, arĩ gojadea neõ mã. ⁹⁻¹⁰ Masaka Moisés dorederosũta irirã, igũsãyare pe mojomã buri oparire subu sĩma, Levĩ parãmerã aarĩturiarãre paiare. Iripoegwe Levĩ deyoaburi dupiyuro Melquisedec Abrahãre bokatirigũ waadi aarĩmĩ. Igũ bokatirĩmakũ, Abraham igũ aĩdeare pe mojomã buri dukawa pí, subu sidi aarĩmĩ Melquisedere. Levĩ, Abraham parãmi aarĩdi aarĩmĩ. Igũ parãmerã aarĩturiarãde Abraham parãmerãta aarĩnerã aarĩmã. Irasirirã, Abraham Melquisedere sidea merã igũsãde igũre sĩnerã irirosũ aarĩnerã aarĩmã. Irasirigũ Melquisedec igũsã nemorõ aarĩdi aarĩmĩ.

* 7:1 Salem waiukuri makã, Jerusal'eta aarĩyuro.

11 Marīpu Israel bumarārē ĩgū dorerire pĩgu, Aarón parāmerā āārīturiarā Levíya bumarārē: “Paía āārĩma”, ārĩ pĩdi āārĩmĩ. Irasirirā ĩgū dorederosũta paía waimurārē wējē soepto, Marĩpure masakaya āārĩburire sērēbosanerā āārĩmā. ĩgūsā irasirideya gapu masakare Marĩpu ĩũrō òarā waamakū irimasĩbea. Irasirigu Marĩpu ĩgūsārē gorawayubure Cristore iriudi āārĩmĩ, paí āārĩbure, marĩrē òarā āārĩmakū iribure. Cristo gapu Levíya bumu, Aarón parāmi āārīturiagu āārĩbemi. Melquisedec āārĩderosũta paí āārĩmĩ. 12 Irasirigu Marĩpu Cristore paíare gorawayubure iriugu, ĩgū iripoegue doredeadeere gorawayudi āārĩmĩ. 13-14 Marĩpu ĩgū iripoegue dorederosũta Levíya bumarā ditare paía sóounadi āārĩmĩ. Marĩ Opu Jesucristo gapu Israel bumu āārĩkeregu, Levíya bumu meta āārĩmĩ. Judáya bumu āārĩmĩ. Marĩpu Moisére ĩgū dorerire pĩgu, neō Judáya bumarārē: “Paía āārĩrākuma”, ārĩbiridi āārĩmĩ. Irire masĩa marĩ.

15 Irire masĩrā, idere òarō pémasĩa. Cristo, Marĩpu paí sóodi, gajirā paíare gorawayugu, Melquisedec irirosũ āārĩgū āārĩmĩ. 16 Marĩpu iripoegue dorederosũta Levíya bumarā dita paía ñajāunanerā āārĩmā. Jesucristo gapu Marĩpu pĩdi gajirā paía irirosũ paí ñajābiridi āārĩmĩ. Marĩpu turari merā āārĩnigū āārĩsĩā, paí ñajādi āārĩmĩ. 17 Marĩpu ĩgū werenĩrĩ gojadea pũgue ĩgū magurē irire āsũ ārĩdi āārĩmĩ: Melquisedec paí āārĩderosũta mu āārĩnĩkōāgukoa, ārĩdi āārĩmĩ.*

18 Marĩpu Moisére doreri pĩpurorideya marĩrē Marĩpu merā òarō āārĩmakū irimasĩbea. Irasirigu Marĩpu iri dorerire bojepĩkōādi āārĩmĩ. 19 Marĩpu Moisére doreri pĩdea merā marĩ ĩgū ĩũrō òarā neō āārĩmasĩbea. Irasirigu Marĩpu Jesucristo merā marĩrē òarā āārĩmakū iriburire pĩdi āārĩmĩ. Irasirirā marĩ Cristore buremurā, Marĩpu purogue ñajārā irirosũ ĩgūrē diayeta sērēmasĩa.

20 Marĩpu Cristore paí sóogu: “Yu wāĩ merā murē wāĩpeo pía”, ārĩdi āārĩmĩ. 21 Gajirā paía gapure ĩgū wāĩ merā wāĩpeo pĩbiridi āārĩmĩ. Cristo gapure wāĩpeo, paí pĩdi āārĩmĩ. Ąsũ ārĩ weredi āārĩmĩ Marĩpu Cristore: Yu, mu Opu āārā. Irasirigu yu wāĩ merā murē wāĩpeogu, diayeta weregara. Irasirigu neō gorawayuro marĩrō murē āsũ ārĩ werea: “Melquisedec paí āārĩderosũta mu āārĩnĩkōāgukoa”, ārĩdi āārĩmĩ Marĩpu ĩgū magurē.*

22 Marĩpu irasũ ārĩ weregu, ĩgū Jesucristo merā marĩrē òarā āārĩmakū iriburire pĩdi āārĩmĩ. Iri ĩgū Moisére doreri pĩpurorideya nemorō, marĩ òarō āārĩburire pĩdea āārā. 23 Ąārĩpurorinerā paía boamakū, gajirā gorawayu ñajānerā āārĩmā doja. Irasirirā wārā paía ñajānanerā āārĩmā. 24 Jesús gapu irasũ āārĩnĩkōāmi. Irasirirā ĩgūrē gorawayurā paía neō máma. 25 Irasirigu Marĩpure marĩya āārĩburire sērēbosanĩkōāmi. Marĩpure masĩrāno, Jesũre buremurā āārĩma. Irasirigu āārĩpererā marĩrē ĩgūrē buremurārē taumasĩmi, Marĩpu merā òarō āārĩnĩkōāburo, ārĩgū.

26 Irasirigu Jesús paía opu nemorō, āārĩpereri marĩya āārĩburire keoro iritamugū āārĩmĩ. ĩgūrēta marĩ buru gāāmea. ĩgū òātarigu, neō ñerĩrē iribi, ñerĩ opabi āārĩmĩ. Irasirigu Marĩpu ĩgūrē ñerā watope āārĩdire āĩ, ũmagasigue āārĩpererā gajirā nemorō Opu pĩdi āārĩmĩ. 27 Gajirā paía oparā irirosũ āārĩbemi. ĩgūsā gapu ũmurĩku waimurārē wējē soepto sērēbosama, Marĩpure masaka ñerĩ irideya waja ĩgūsārē wajamoābirĩkōāburo, ārĩrā. Paíade ĩgūsā ñerĩ irideya waja Marĩpu ĩũrō ĩgūsā basi waimurārē wējē soeptopurorima. Puru gajirā ñerĩ ĩgūsā irideya waja waimurārē wējē

soepeobosama. Ɖmariku irasirinama. Jesús gapu paia opu nemorõ ããrĩgú, marĩ ñerĩ iridea waimurãrẽ wẽjẽ soepeobiridi ããrĩmĩ. Suñarõta marĩ ããrĩpererãrẽ boabosadi ããrĩmĩ, marĩ ñerĩ iridea wajare taugu. ²⁸ Marĩpu Moisére doreri pídea merã paia oparã sóosũma. Ígũsã irasũ sóosũkererã, õãrĩ ditare irimerã ããrĩma. Iri dorerire pídero puru, Marĩpu ígũ magũ gapure ígũ wãĩ merã wãĩpeo, paia opu nemorõ sóodi ããrĩmĩ. Irasirigu ígũrẽ sóogu, ígũ gããmerõsũta õãrĩ iripeogu ããrĩnimakũ iridi ããrĩmĩ.

8

Jesús marĩya ããrĩburire Marĩpure sërẽbosagu ããrĩmi, ãrĩ gojadea

¹ ããrĩpereri yu musãrẽ wererire pérã, ire õãrõ pémasĩka! Jesucristo paia opu nemorõ ããrĩgú ãmugasigue Marĩpu turatarigu diaye gapu doami ígũrẽ marĩya ããrĩburire sërẽbosabu. ² Ɖmugasigue marĩ opu iridea wii ígũya wiigora ããrã. Iri wii, masaka iridea wii meta ããrã. Irasirigu Jesucristo irogue marĩya ããrĩburire Marĩpure sërẽbosagu, iri wiigueta sërẽbosami. ³ Marĩpu i nikũ marã paia oparãrẽ sóogu, ígũ iũrõ waimurãrẽ wẽjẽ soepeomurãrẽ, gajino ígũrẽ sĩmurãrẽ sóomi. Irasirigu Jesucristode ígũsã Marĩpure gajino sĩa irirosũ irigu, ígũ basi marĩrẽ boabosadi ããrĩmĩ. ⁴ Jesucristo i nikũgue ããrĩgú, paĩ ããrĩbiribukumi. Gajirã paia Moisés doredersũta Marĩpu iũrõ ígũrẽ gajinorẽ sĩa ããrĩsĩama. ⁵ I nikũ marã paia Marĩpũya wiiguge ígũ iũrõ moãma. Iri wii i nikũma wii ããrã. Marĩpũya wiigora ãmugasigue ããrã. Irasiriro Marĩpũya wii i nikũma wii, ãmugasima wii keori ããrã. Moisés i nikũma wiire iriburo dupiyuro Marĩpu ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ ígũrẽ: “Yu murẽ ãtãũgue imudersũta yaa wiire irigukoa. Yu doredersũta yaa wiire keoro irika!” ãrĩdi ããrĩmĩ. ⁶ Jesús gapure: “Paia opu nemorõ ããrã mu”, ãrĩ pídi ããrĩmĩ. Irasiriro Jesús ãmugasigue paĩ moãrĩ, i nikũ marã paia moãrĩ nemorõ õãrĩ ããrã. Iripoegue Marĩpu masakare: “Moisére yu doreri pídeare iripeorãrẽ õãrõ irigura”, ãrĩ werepídi ããrĩmĩ. Puru Jesucristore iriugu: “Ígũrẽ buremurãrẽ yu merã õãrã ããrĩmakũ irigura”, ãrĩ werepídi ããrĩmĩ. Irasiriro ígũ iripoegue werepídea nemorõ õãrĩ ããrã. Irasirigu Jesucristo Marĩpu merã marĩ õãrõ ããrĩburire ãmubosagu ããrĩsĩã, paia opu nemorõ ããrĩmĩ.

⁷ Moisére Marĩpu doreri pídea, marĩrẽ Marĩpu merã õãrõ ããrĩmakũ iribiridero ããrĩbũ. Iri doreri marĩrẽ õãrõ irimakũ tamerãrẽ Marĩpu dupaturi gaji werepĩbiribodi ããrĩmĩ. ⁸ Ígũyarã, Israel bumarã ígũ doredeare iribiri waja ígũsãrẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ ígũya werenĩrĩ gojadea pũgue:

Yu musã opu, ãsũ ãrã: “Õãrõ péka! Musã Israel bumarãrẽ, Judãya bumarãdere puruguerẽ gaji maama werepĩgukoa.

⁹ Iri, yu musã ñekũsãmarãrẽ iripoegue werepídea irirosũ neõ ããrĩbirikoa. Yu basi ígũsãrẽ Egipto nikũgue ããrĩãrẽ õãrõ koreri merã wiubu. Wiu: ‘Yu dorerire irimakũ, musãrẽ õãrõ irigura’, ãrĩ werepĩbu. Yu irasũ ãrĩdeare ígũsã gapu tarinũgãma. Ígũsã tarinũgãrĩ waja ígũsãrẽ béobu, ígũsã gããmerõ iriburo, ãrĩgũ.

¹⁰ Irasirigu puruguerẽ Israel bumarãrẽ ãsũ ãrĩ weregura: Yu dorerire ígũsãrẽ gũña pémasĩmakũ irigukoa. Yu dorerire ígũsãrẽ iridũmakũ irigukoa. Irasirigu yu, ígũsã opu ããrĩgukoa. Ígũsã, yaarã yu ditare buremurã ããrĩrãkuma.

- 11 Neõ sugu Ìgũyarārē Ìgũ merāmarārē, Ìgũ pagupūrārē: ‘Marĩ Opure masĩka musā!’ ārĩ buebirikuma. Āārĩpererā yure masĩrākuma. Majĩrā, irasũ āārĩmakũ murā yure masĩrā dita āārĩrākuma.
- 12 Irasirigu Ìgũsā ñerĩ irideare kātigukoa. Ìgũsā ñerĩ irideare neõ gũñanemobirikoa. Ìgũsārē wajamoābirikoa”, ārĩdi āārĩmĩ Marĩpu Israel bumarārē.✱
- 13 Irasũ ārĩ weregu, maama werepĩri merā iripoegue Ìgũ masakare werepĩpũrorideare peremakũ iridi āārĩmĩ. Gajino bugure bėo gorawayurosũ, maama merā Ìgũ werepĩpũrorideare gorawayudi āārĩmĩ.

9

Marĩpure buremurĩ wiimarē gojadea

¹ Iripoegue Marĩpu Moisére Ìgũ dorerire pĩpũrorigu, masaka Ìgũrē buremuburidere pidi āārĩmĩ. Irasirigu Ìgũsārē Ìgũrē buremuburi wii i nikũma wiire iridoredi āārĩmĩ. ² Iri wii waimurā gasiri merā Ìgũsā iridea wii, pe taribu opari wii āārĩdero āārĩbũ. Ñajānugāpũroriri taribu Marĩpũya taribu wāikũdero āārĩbũ. Iri taribure sĩāgori yukũ peodi, irasũ āārĩmakũ baari peyaro āārĩdero āārĩbũ. Iri peyaro weka Marĩpu Ìũrõ pā duparu peyadero āārĩbũ. ³ Iri taribu korema taribu surĩro gasiro merā kāmũtadea taribu āārĩdero āārĩbũ. Iri taribu Marĩpu āārĩrĩ taribugora wāikũdero āārĩbũ. ⁴ Iri taribugue ñajārõ pũro sũrõrĩ soemurõ oro merā iridero āārĩdero āārĩbũ. Iri taribu poekague oro merā õmabiadea kũma, Marĩpu Ìgũ doreri gojadea ũtā majĩrĩ opari kũma āārĩdero āārĩbũ. Gaji soro oro merā iridea soro Marĩpu masakare ejodea manā wāikũri poga oparisoro, irasũ āārĩmakũ Aarõyagu tuadi ñasātuadi iri kũmague āārĩdero āārĩbũ. ⁵ Marĩpu iri kũma bureari majĩ weka pērā Ìgũrē wereboerā kēdupũrikurā keori weadea merā Ìgũ iri taribugue āārĩrĩrē Ìmudi āārĩmĩ. Ìgũsāya kēdupũri merā iri kũma bureari majĩrē sēē kāmũtadero āārĩbũ. Iri bureari majĩ, Marĩpu masakare: “Ìgũsā ñerõ iridea waja wajamoābirikoa”, ārĩdeare keori āārĩdero āārĩbũ. Dapagorare āārĩpereri iri wiimarē werenemo-masĩbirikoa.

⁶ Iri wiimarē āmu ododero pũrũ, ũmariku paĩa āārĩpũroriri taribure ñajāunanerā āārĩmā Marĩpu Ìũrõ Ìgũsā moārĩrē irirā. ⁷ Paĩa opu dita gaji taribuguerē ñajāunadi āārĩmĩ. Bojoriku iri taribuguerē suñarõta waimurā díre āĩ ñajāunadi āārĩmĩ. Dí marĩrõ neõ ñajābiridi āārĩmĩ. Ìgũ basi ñerĩ iridea waja, irasũ āārĩmakũ masaka Ìgũsā masĩña marĩrõ ñerõ iridea waja iri díre āĩ ñajādi āārĩmĩ, Marĩpure: “Wajamoābirikõāka guare! Gua ñerõ irideare kātikal!” ārĩ sērēgũ. ⁸ I āārĩpereri merā Ōāgũ deyomarĩgũ marĩrē ire pēmasĩmakũ yāmi. Iri wii āārĩdeapoe masaka Marĩpure buremurā, Ìgũ āārĩrĩ taribugue ñajābirinerā āārĩmā. ⁹ I āārĩpereri Marĩpu Ìgũrē buremurĩ wiimarē pídeare marĩ buesĩā: “Dapagoraguerē marĩ Ìgũrē buremurĩ āsũ ārĩduaro yāa”, ārĩ pēmasĩa. Iro dupiyuro paĩa gajino Marĩpure sĩrĩ, waimurārē wējē soepeori, masakare: “Marĩpu Ìũrõ waja opamerā āārā gua”, neõ ārĩ masĩmakũ iribiridero āārĩbũ. ¹⁰ Āsũ āārā. Marĩpu Moisére doreri pídea Ìgũ masakare baadoreri, iirĩdoreri, Ìgũ Ìũrõ koedoreri dita āārā. Ìgũsāya yũpũrārĩma āārĩbea. Irasiro iri doreri marĩrē õārā waamakũ iribea. Marĩpu iri dorerire masaka Ìgũsā iriburire pidi āārĩmĩ. Irire Jesucristo merā gorawayuburo dupiyuro pidi āārĩmĩ.

✱ 8:12 Jer 31.31-34

11 Cristo gapu paia opu nemorō āārīgū aarisiadi āārīmí. Irasirigu Īgū boadea merā marīrē oārō iridi āārīmí. Marīpu iūrō marī ñerī iridea wajare peredoregū, Marīpu āārīrōgue ūmugasima wiigue ñajādi āārīmí. I nikūma wiire ñajābiridi āārīmí. Ūmugasima wii, i nikūma wii nemorō oātariiri wii, masaka iridea wii meta āārā. 12 Irasirigu Cristo, Marīpu āārīrōgue ūmugasima wiigue suñarōta ñajādi āārīmí. Irogue ñajāgū, paia oparā i nikūma wiigue Marīpu āārīrī taribuguere cabraya díre, wekua majīrāya díre āi ñajāderosū āi ñajābiridi āārīmí. Īgū basi marī ñerī iridea waja boagu, Īgūya dí merā Marīpu āārīrōgue ñajādi āārīmí, marīrē Marīpu merā oārō āārīnikōāburo, ārīgū. 13 Paia oparā cabraya, wekuaya dí merā, wekugo majīgōrē Īgūsā soedea nitī merā masakare Īgūsā ñerī iridea waja Marīpuya wiigue ñajāmasīmerārē wēāsiripeoma. Īgūsārē wēāsiripeomakū, Marīpu iūrō ñerīrē opamerā duja, Marīpuya wiigue dupaturi ñajāmasīma doja. 14 Paia oparā wekuaya dí merā, cabraya dí merā masakare iritamuma. Cristo gapu Īgūsā nemorō Īgūya dí merā marīrē oārō iritamutarigu yāmi. Īgū ñerī marīgū, Ōāgū deyomarīgū āārīnīgū iritamurī merā Īgū basi Marīpure wiadi āārīmí curusague boabu. Paia waimurā Marīpure wia, Īgū iūrōrē soepeorosū Īgū basi irasū wiadi āārīmí. Irasirigu marīrē Marīpu merā neō oārō āārībonerārē taudi āārīmí, Marīpu okanīgū dorerire oārō irimasīburo, ārīgū. Irasirigu marī gūñarīgue: “Marīpu guare wajamoāgukumi gūa ñerō iridea waja”, ārī gūñarīkunemobirimakū iridi āārīmí.

15 Irasirigu Jesucristo, Marīpu Īgū beyenerārē maama werepíderosūta iridi āārīmí marīrē taubu. Marīrē taugu, Marīpuyarā Īgū merā oārō āārīnīmakū iridi āārīmí. Irasirirā Marīpu Īgūyarārē sīburire oparākoa. Moisés doreri dita āārīmakū, marī ñerī iridea waja, waja oparā dita āārībukoa dapa. Cristo marīrē curusague boabosadi āārīmí, marī ñerī iridea waja, waja opabonerārē taubu. 16-17 Āsū āārā. Sugū masakū Īgū boaburo dupiyuro Īgūyarārē: “Yū opari mūsārē dujarokoa”, ārīkumi. Irasirigu Īgū boaburo dupiyuro sībirikumi dapa. Īgū boadero puru, Īgūyarārē: “Mūsārē dujarokoa”, ārīderosūta Īgū opadeare āikuma.

18 Irasiriro Marīpu masakare: “Āsū irigura”, ārī werepīpuroridea, waimurārē wējē, Īgūsāya dí béoro marīrō wajamarīdero āārībú. Waimurārē wējē, Īgūsāya díre béodero puru, Marīpu dorerire diayeta irinerā āārīmá. 19 Irasirigu Moisés, Marīpu Īgū doreri pídeare masakare werepeodi āārīmí. Puru cabraya díre, wekua majīrāya díre deko merā morēdi āārīmí. Morē odo, hisopo wāikudi dūpu merā oveja poarire diiri merā ñimudea merā tūrādi āārīmí. Iri dūpu merā díre yosa, Marīpu dorerire Īgū gojadea pū weka, āārīpererā masaka wekadere wēāsiripeodi āārīmí. 20 Puru Īgūsārē āsū ārīdi āārīmí: “Marīpu marīrē Īgū doreri pídea, i dí merā diaye āārīmakū masīa. I díre iārā, diayeta Īgū ārīderosūta Īgū marīrē iriburire masīa. Irasirigu Marīpu: ‘Yū dorerire oārō irika!’ ārīmi”, ārīdi āārīmí Moisés. 21 Puru masakare Īgū iriderosūta Marīpure buremurī wii wiamurā gasiri merā Īgūsā iridea wiire, āārīpereri iri wiigue āārīrdere wēāsiripeodi āārīmí. 22 Āsū āārā. Īgū dorederosūta Marīpure buremurī wii marē dí merā wēāsirimakū, Marīpu irire: “Yū iūrō oārī āārā”, ārī iādi āārīmí. Irasū wēāsiribirimakū: “Ōārī āārā”, ārī iābiribodi āārīmí. Irasirigu dí béoro marīrō, marī ñerī iridea wajare marīrē kātīmasībīrikumi.

Jesucristo, Īgū boari merā marī ñerō iridea wajare taudi āārīmí, ārī

gojadea

²³ Irasirirā i nikūma wiire, iri wiigue āārīrdere paia: “Marīpu iūrō ōārī āārā”, ārīrā, waimurā dī merā wēāsiripeonerā āārīmā. I nikūma wii, ūmugasima wii keori dita āārīdero āārībū. Irasiriro ūmugasima wiire, iri wiigue āārīrdere: “Marīpu iūrō ōārī dita āārā”, ārī, waimurā dī nemorō Cristoya dī merā wēāsiripeoro gāamea. ²⁴ Irasirigu Cristo marīya āārīburire Marīpure sērēbosagu, Marīpure buremurī wii masaka iridea wiire űajābiridi āārīmī. Iri wii, ūmugasima wii keori āārīdero āārībū. Marīpuya wiigora ūmugasigue āārā. Irasirigu Cristo ūmugasima wiigue űajādi āārīmī, Marīpu iūrō marīya āārīburire sērēbosabu.

²⁵ Bojoriku sugu paia opu i nikūma wiigue, Marīpu āārīrī taribugue waimurā dī merā űajānadi āārīmī. Cristo gapu marīrē boobosagu, suñarōta ūmugasima wiigue, Marīpu āārīrōgue īgūya dī merā űajādi āārīmī. ²⁶ Paia opu dī merā űajānaderosū irigu, i ūmu āārīnugādeapoegueta boa, masādi tamerā irasūta boa, masānikōābodi āārīmī. Suñarōta i ūmu pererinu ejaburi dupiyuro i nikūguere deyoadi āārīmī, īgū suñarōta boari merā marī āārīpererā űerī iridea wajare béobu. ²⁷ Āārīpererā marīde suñarōta boarākoa. Marī boadero puru, Marīpu īgū iūrōrē marīrē nīdoregukumi īgūrē buremurārē ōārō iri, īgūrē buremubirinerārē wajamoābu. ²⁸ Marī suñarōta boarosū, Cristode suñarōta boadi āārīmī. Irasirigu īgū boari merā wārā masaka űerō iridea wajare béobosadi āārīmī. Irasiri odo, ūmugasigue mūrīa, puru i nikūgue dupaturi aarigukumi doja. Irasū aarigū, masaka űerō iridea wajare béogu aarigū meta irigukumi. Īgūrē usuyari merā yūrārē taugu aarigukumi, ūmugasigue īgū merā āārīburo, ārīgū.

10

¹ Marīpu Moisére īgū doreri pīdea, purugue īgū Cristo merā masakare ōārō iriburi keori dita āārīdero āārībū. Cristo masaka űerī iridea wajare béodi āārīmī. Marīpu Moisére doreri pīdea gapu īgūsā űerī iridea wajare béomakū irimasībiridero āārībū. Irasiriro iri dorederosūta paia bojoriku Marīpu iūrō waimurārē wējē soepeerire irinakeremakū, masaka űerī iridea wajare béomakū irimasībiridero āārībū. Īgūsārē Marīpu iūrō ōārā āārīmakū irimasībiridero āārībū. ² Iri doreri masakare ōārā āārīmakū irimasīmakū, suñarōta waimurā wējē soepeeri merāta īgūsā űerī iridea wajare béosūbonerā āārīmā. “Waja opamerā āārā”, ārī gūñabonerā āārīmā. Irasirirā, Marīpu iūrō īgūsā waimurā wējē soepeerire pirikōābonerā āārīmā. ³ Āsū gapu āārīdero āārībū. Marīpu, bojoriku īgūsā waimurārē wējē soepeodea merā īgūsā űerō irideare gūñamakū iridi āārīmī. ⁴ Irasirirā wekūya dī, cabraya dī merā marī űerī iridea wajare neō béomasībea.

⁵ Irasirigu Cristo i nikūguere aariburo dupiyuro īgū Pagure āsū ārīdi āārīmī:

Mu iūrō īgūsā waimurārē wējē soepeerire, gajino īgūsā mūrē sīrdere gāamebea. Irasirigu yure dupukugu deyoamakū irigūkoa, īgūsā űerō iridea waja īgūsārē boobosadoregu.

⁶ Masaka īgūsā űerō irideare kātirederārā, mu iūrō īgūsā waimurārē wējē soepeerire, gajino īgūsā mūrē sīrdere usuyari merā iābea.

⁷ Irasirigu yu āsū ārību: “Mu, yu Opu āārā. Irasirigu m̄ya werenīrī gojadea pūgue gojaderosūta m̄ gāāmerīrē irigu waagura”, ārīdi āārīmī Cristo ĩgū Pagure.*

⁸ Irire ārīgū, ire ārīpuroridi āārīmī Marīpure: “Mu ĩūrō ĩgūsā waimurārē wējē soepeorire, gajino ĩgūsā murē sīrīdere gāāmebea. ĩgūsā irasū iririre us̄yari merā ĩābea”, ārīdi āārīmī Marīpu dorederosū ĩgūsā irikeremakū.

⁹ Puru āsū ārīnemodi āārīmī: “Mu, yu Opu āārā. Irasirigu m̄ gāāmerīrē irigu waagura”, ārīdi āārīmī. Irasirigu Marīpu ĩgū masakare waimurārē wējē soepeodoredeare bēodi āārīmī. Irire bēogu: “Cristo boari merā gapu masakare ĩgūsā ñerī iridea wajare taugura”, ārī werepīdi āārīmī.

¹⁰ Jesucristo, Marīpu gāāmederosūta ĩgū basita Marīpure wiadi āārīmī, marī āārīpererārē suñarōta boabosagu. Irasirigu ĩgū boari merā Marīpu marīrē ĩgūyarā ōārā, waja opamerā āārīmakū iridi āārīmī.

¹¹ Āārīpererinurī Marīpu ĩūrō judío masaka paia waimurārē wējē soepe-oníkōāma. Irasirikeremakū, marī ñerī iridea wajare neō bēomakū irimasībea. ¹² Jesucristo gapu suñarōta marīrē boabosadi āārīmī, marī ñerī iridea wajare bēobu. Irire irasiri odo, ūmugasigue Marīpu diaye gapu doadi āārīmī marī Opu āārīgū. ¹³ Iroguere doagu, ĩgūrē ĩaturirārē Marīpu tarinugābosaburire yūgu yāmi. ¹⁴ ĩgūta suñarōta boari merā ĩgūyarārē ōārā, waja opamerā āārīnimakū iridi āārīmī. ¹⁵ Jesucristo irasū irideare Ōāgū deyomarīgū marīrē: “Irasūta āārā”, ārī masīmakū yāmi. Āsū ārī weredi āārīmī:

¹⁶ Musā Opu āsū ārīmi: “Puruquere yaarārē āsū ārī weregura: ‘Yu dorerire ĩgūsārē iridūamakū irigukoa. Yu dorerire gūña pēmasīmakū irigukoa’ ”.*

¹⁷ Idere ārīnemomi: “ĩgūsā ñerō irideare dupaturi neō gūñanemobirikoa”, ārīmi, ārī weredi āārīmī Ōāgū deyomarīgū.*

¹⁸ Irasirirā marī ñerī irideare Marīpu kātisūnerā āārā. Dupaturi marī ñerī iridea wajare waimurā wējē soepeorire gāāmenemobeas.

Marīpu āārīrōgue ñajārā irirosū marīya āārīburire ĩgūrē sērērō gāāmea, ārī gojadea

¹⁹ Irasirirā dapagorare marī ūmugasigue Marīpuya wiigue ĩgū āārīrī taribugorogue ñajārā irirosū güiro marīrō ĩgūrē diaye sērēmasīa. Jesucristo marīrē boabosagu dí bēodea merā irasirimasīa. ²⁰ Jesucristo boaburi dupiyuro Marīpu āārīrī taribugorogue paia opu dita iri taribu makāpuro kāmutari gasirore tariñajādi āārīmī, masakaya āārīburire Marīpure sērēbosabu. Jesucristo gapu ĩgū boadea merā Marīpu merā marī ōārō āārīrīrē kāmutadeare bēodi āārīmī. Irasirirā dapagorare marī Jesucristo marīrē boabosadea merā Marīpu āārīrōguere ñajārā irirosū marīya āārīburire Marīpure diaye sērēmasīa. ²¹ Jesucristo paia opu nemorō paī āārīgū Marīpu āārīrōgue marīya āārīburire sērēbosagu āārīmi. Iroguere ĩgū marīrē Marīpuyarārē ōārō doregu āārīmī. ²² Irasirirā diaye gūñarī merā, b̄remurīrē neō piriro marīrō merā Marīpu āārīrōgue ñajārā irirosū marī ĩgūrē diaye sērērō gāāmea. Cristo ĩgū boadea merā marīrē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmī: “Ñerī iridea waja, waja oparā āārā gua”, ārī neō gūñarīkanemobirikōāburo, ārīgū. Irasirirā gurari marīrī deko merā marīya d̄pure tukoenerā irirosū Marīpu ĩūrō ōārā āārā.

23 Marĩpu marĩrē: “Taugura”, arĩderosũta irigukumi. Irasirirã marĩrē ĩgũ arĩdeare buremupuroriderosũta piriro marĩrõ õarõ usuyari merã buremuwãgãnikõarã! 24 Gajirã Jesũre buremurãdere gũñarã! Irasirirã gãme iritamurã! Gãme maĩrĩ merã õarõ irirã! 25 Piriro marĩrõ merã Marĩpũyare nerẽ buerã! Surãyeri marĩ merã nerẽ buemerã irirosũ iribirikõarã! Marĩ Opũ i nikũguere dupaturi aariburo mérõ dũyãa. Irasirirã irire masĩrã, gãme iritamurõ gããmea ĩgũrẽ buremunemomurã.

26 Marĩpu marĩrē Jesũya kerere: “Diayeta aãrã”, arĩ masĩmakũ iridero purũ, marĩ ñerĩ iriduarire piriro marĩrõ iriwãgãnikõarã, marĩ ñerõ iridea waja Jesucristo ĩgũ boadea merã marĩrē taudeare beobukoa. Irire beomakũ, dupaturi ĩgũ marĩrē boabosari neõ mãa. 27 Marĩ ĩgũ taudeare beomakũ ĩãgũ, Marĩpu aãrĩpererã ĩgũrẽ ĩaturirãrẽ burõ wajamoãgũ, marĩdere ĩgũsã merã perebiri peamegue beogukumi. Irasirirã marĩrē gajirã ĩgũyare beonerã merã ĩgũ wajamoãburire burõ gũiri merã aãrĩbukoa. 28 Iripoegue marã Moisés dorerire tarinũgãgũrẽ wajamoãnerã aãrĩmã. ĩgũ ñerõ irideare pẽrã, o urerã ĩã, ĩgũrẽ weresãdero purũ, Marĩpu dorederosũta neõ bopoñarĩ merã ĩarõ marĩrõ ĩgũrẽ wẽjenerã aãrĩmã. 29 ¿Naásũ gũñarĩ musã? ĩgũrẽ wajamoãdero nemorõ Marĩpu magũrẽ ĩaturigunorẽ burõ wajamoãgukumi. ĩgũ magũya dí beodea merã Marĩpu marĩrē: “Õarã, waja opamerã aãrĩma”, arĩ ĩãdi aãrĩmĩ. Iripoegue irire werepĩdi aãrĩmĩ. Irasirigũ Jesucristoya dí beodeare: “Wajamãa”, arĩrãrẽ, Oãgũ deyomarĩgũrẽ Marĩpu marĩrē maĩrĩrē masĩmakũ irigure ñerõ werenĩrãrẽ burõ wajamoãgukumi. 30 Marĩ Opũ arĩdeare masĩa marĩ. Āsũ arĩdi aãrĩmĩ: “Yũ aãrã, waja oparãrẽ wajamoãbu. ĩgũsã ñerĩ iridea waja ĩgũsarẽ wajamoãgũra”, arĩdi aãrĩmĩ. Āsũ arĩnemodi aãrĩmĩ doja: “Yaarã iririre ĩãgũ, ĩgũsarẽ diayemarẽ irigũra”, arĩdi aãrĩmĩ. 31 Marĩpu okanĩgũ masakare wajamoãrĩ burõ goeri aãrã.

32 Musã iripoegue aãrĩdeare gũñaka! Marĩpu musãrẽ Jesucristoya kerere masĩngãmakũ iridero purũ, gajirã musãrẽ ñerõ tarimakũ irinerã aãrĩmã. Irasirikeremakũ, musã gapũ ĩgũrẽ buremurĩrẽ neõ piribirinerã aãrĩbũ. 33 Masaka ĩũrõ gajirã surãyeri musãrẽ ñerõ werenĩ, ñerõ iribiranerã aãrĩmã. Gajipoe musã merãmarãrẽ gajirã ñerõ iribirimakũ ĩarã, ĩgũsarẽ beobiri, musãde ĩgũsã merã ñerõ iribirasũnerã aãrĩbũ. 34 Surãyeri musã merãmarã peresugue aãrĩmakũ ĩarã, bopoñarĩ merã ĩã, ĩgũsarẽ iritamunerã aãrĩbũ. Gajirã musãyare emakeremakũ, usuyari merã: “Õãrokoa”, arĩnerã aãrĩbũ. I nikũma nemorõ õarĩ perebiriburire umagasiguere musã opaburire masĩnerã aãrĩbũ. Irasirirã musã oparire ĩgũsã emamakũ, bujawerebirinerã aãrĩbũ. 35 Irasirirã Jesucristore gũñaturanikõãka! ĩgũrẽ buremurĩrẽ neõ piribirikõãka! ĩgũrẽ buremurã, wãri õarĩrẽ wajatarãkoa. 36 Musãrẽ õarõ gũñaturari merã Marĩpu gãamerĩrẽ irinikõarõ gããmea. Irasirirã, ĩgũ: “Õarĩrẽ sũgũra”, arĩdeare oparãkoa. 37 Marĩpu asũ arĩdi aãrĩmĩ ĩgũya werenĩrĩ gojadea pũgue: Mẽrõ dũyãa yũ iriudi i umũguere dupaturi aariburo. Yooboro marĩrõ ejagukumi.

38 ĩgũrẽ buremurãrẽ: “Õarõ irirã, yaarã aãrĩma”, arĩ ĩãa. Yũ merã aãrĩnikõarãkuma. ĩgũrẽ buremurĩrẽ pirirã gapũre suyubirikoa, arĩdi aãrĩmĩ Marĩpu.✠

³⁹ Marĩ gapu ĩgũrẽ buremurĩrẽ pirirã irirosũ aãrĩbea. Irasirirã perebiri peamegue waamurã aãrĩbea. Marĩ Jesucristore buremua. Irasirirã ĩgũ taunerã, ĩgũ pũro waamurã aãrã.

11

Marĩpũre buremurĩmarẽ gojadea

¹ Marĩpũre buremurã: “Īgũ marĩrẽ: ‘Ōãrĩrẽ sĩgura’, ãrĩdeare diayeta sĩgukumi”, ãrĩ buremua. Irire ĩãbirikererã, ĩãrã irirosũ: “Diayeta aãrã, ĩgũ ãrĩdeare oparãkoa”, ãrĩ buremua. ² Iripoeguere marĩ ñekũsãmarã ĩgũrẽ buremumakũ, ĩgũsãrẽ: “Ōãrã aãrĩma”, ãrĩ ĩãdi aãrĩmĩ.

³ Marĩpũre buremurĩ merã: “Īgũ werenĩrĩ merã i ãmũma aãrĩpereri aãrĩmakũ iridi aãrĩmĩ. Irasirigu iro dupiyuro neõ marĩdeare i ãmũmarẽ aãrĩpereri marĩ dapagora ĩãrĩrẽ iridi aãrĩmĩ”, ãrĩ masĩa.

⁴ Iripoeguemu Abel Marĩpũre buremusĩã, ĩgũ ĩũrõ oveja majĩgũrẽ wẽjẽ soepeogu, ĩgũ tĩgũ Caĩn sĩdea nemorõ sĩdi aãrĩmĩ. Marĩpũ, Abel ĩgũrẽ buremurĩrẽ ĩãgũ, ĩgũ sĩdeare: “Ōãgorã”, ãrĩdi aãrĩmĩ. Irasirigu ĩgũrẽ: “Ōãgũ aãrĩmĩ”, ãrĩ ĩãdi aãrĩmĩ. Abel iripoegue boadi aãrĩkeremakũ, ĩgũ Marĩpũre buremurĩ merã irideare marĩde gũñãa. Irasirirã ĩgũ buremuderosũta marĩdere Marĩpũre buremurõ gããmea.

⁵ Enoc Marĩpũre buremusĩã, boabiridi aãrĩmĩ. Īgũ boabirikeremakũ, Marĩpũ ĩgũrẽ ãĩmũrĩãkõãdi aãrĩmĩ. Masaka ĩgũrẽ ãmakererã, neõ bok-abirinerã aãrĩmã. Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ: “Marĩpũ Enorẽ ãĩmũrĩaburi dupiyuro usũyari merã ĩãdi aãrĩmĩ”.

⁶ Marĩpũre marĩ burenumerã ĩgũrẽ usũyamakũ irimasĩbea. Īgũrẽ sãrẽgũno: “Diayeta ĩgũ Marĩpũgora aãrĩmĩ”, ãrĩ gũñarõ gããmea. “Marĩ ĩgũrẽ buremurĩ merã sãrẽrĩrẽ õãrõ pẽmi”, ãrĩ gũñarõ gããmea. Marĩ irire gũñamerã ĩgũrẽ sãrẽmasĩbea.

⁷ Noẽ Marĩpũre buremusĩã, Marĩpũ ĩgũrẽ: “Mu neõ ĩãbiridea merã i nikũ marãrẽ ĩgũsã yũre buremubiri waja bũro wajamoãgura”, ãrĩdeare buremudi aãrĩmĩ. Irasirigu, Marĩpũ dorederosũta wãdiru doódiru iridi aãrĩmĩ, ĩgũyarã merã dia mirĩburire taribu. Marĩpũre buremusĩã, i nikũ marãrẽ ĩgũsã ĩgũrẽ buremubirire masĩmakũ iridi aãrĩmĩ. Marĩpũ, ĩgũrẽ buremumakũ: “Ōãgũ aãrĩmĩ”, ãrĩ ĩãdi aãrĩmĩ.

⁸ Abraham Marĩpũre buremusĩã: “Gaji nikũ yũ mũrẽ sĩburi nikũgue waaka!” ãrĩmakũ pẽgu, ĩgũrẽ yũjudi aãrĩmĩ. “Irogue waagũ irikoa”, ãrĩmasĩbirikeregu, ĩgũya nikũrẽ wiriwãgãdi aãrĩmĩ. ⁹ Marĩpũ ĩgũrẽ: “Iri nikũrẽ sĩgura”, ãrĩdeare buremugũ, iri nikũgue eja, aãrĩmejãjadi aãrĩmĩ. Iro aãrĩmejãjakeregu, gaji nikũmu irirosũ surĩ gasiri merã iridea wiiri merã naaunadi aãrĩmĩ mũrãrõ aãrĩbirisĩã. Marĩpũ ĩgũ magũ Isaare, ĩgũ parãmi Jacore: “Iri nikũrẽ sĩgura mũsãdere”, ãrĩmakũ, ĩgũsãde Abraham irirosũta iri nikũgue naaunanerã aãrĩmã. ¹⁰ Abraham iri nikũrẽ naagũ, makãrĩ iribiridi aãrĩmĩ. Gaji makãgue Marĩpũ aãrĩrĩ makãgue ãmũgasigue ĩgũ waaburire yũgu iridi aãrĩmĩ. Iri makã Marĩpũ iridea makã neõ perebiri makã aãrã.

¹¹ Abraham marãpo Sara pũrã marĩdeo Marĩpũre buremusĩã, bũrogora aãrĩkerego: “Marĩpũ ãrĩderosũta yũre irigũkumi”, ãrĩ buremurĩ merã pũrãkũdeo aãrĩmõ. ¹² Irasirigu Abraham bũrogora aãrĩkeregu, Sara merã majĩgũrẽ pũrãkũdi aãrĩmĩ. Īgũ parãmerã aãrĩturiarã wãrã aãrĩnerã

ãārímá. Neñukārē, ïmipa yerire keo bokatũũña marĩrõ irirosũ ïgūsārē keo bokatũũmasĩña máa.

¹³ Æārĩpererã, Marĩpu ïgūsārē: “Sĩgura”, ãrĩdeare neõ opamerãgue boanerã ãārímá. Irire opabirikererã, gũñaturari merã: “Marĩpu ïgũ ãrĩderosũta purugue sigukumi guare”, ãrĩ, ïgũrē buremunikõãnerã ãārímá. Irasirirã gajirãrē: “Gaji nikũ marã irirosũ i nikũgue naarã dita ããrã”, ãrĩ werenerã ãārímá. ¹⁴ ïgūsã irirosũta irire ãrĩrãno, gaji nikũ, ïgūsãya nikũ ããrĩburire ãmarã yãma. Irire õãrõ masĩa marĩ. ¹⁵ Marĩ ñekūsãmarã: “Gaji nikũ marã ããrã”, ãrĩrã, ïgūsã bêowãgãdea nikũrē gũñabirinerã ãārímá. Irasũ ãrĩ gũñarã, goedujãakõãbonerã ããrímá. ¹⁶ I nikũ nemorõ ãmugãsigue õãrĩ nikũ gapure: “Buro waadũakoa”, ãrĩ gũñanerã ããrímá. Irasirigũ Marĩpu ïgūsã ïgũrē: “Gua Opu ããrĩmi”, ãrĩmakũ pégu, gũyasĩrĩrĩ marĩrõ: “Ïgūsã Opu ããrã”, ãrĩdi ããrĩmĩ. ïgũ puro ïgūsãya makã ããrĩburore ãmubosasiadi ããrĩmĩ.

¹⁷ Marĩpu Abrahãrē: “¿Diayeta yure buremugũ yãri?” ãrĩ gũñagũ, ïgũrē: “Yũ ïũrõ mũ magũ Isaare wějē soepeoka!” ãrĩdi ããrĩmĩ. Abraham gapũ Marĩpure buremusiã: “Neõ yũ magũ sugũ ããrĩgũrē wějē soepeobirikoa”, ãrĩbiridi ããrĩmĩ. ¹⁸ Iro dupiyurogue Marĩpu ïgũrē: “Mũ magũ Isaac merã mũ parãmerã ããrĩturiarãrē opagũkoa”, ãrĩsũdi ããrĩkeregũ, Abraham Marĩpure: “Yũ magũrē neõ wějē soepeobirikoa”, ãrĩbiridi ããrĩmĩ. ¹⁹ Abraham: “Marĩpu ïgũ turari merã boanerãrē masũmasĩsĩã, yũ magũrē wějēkeremakũ, masũgukumi”, ãrĩ gũñadi ããrĩmĩ. Irasirigũ, Marĩpu Abrahãrē kãmutagũ: “Mũ magũrē wějēbirikõãka!” ãrĩdi ããrĩmĩ. Irasirirã ire masĩa. Abraham ïgũ magũrē boadigue masãdi irirosũ dupaturi opadi ããrĩmĩ.

²⁰ Isaac Marĩpure buremusiã, ïgũ pũrã Jacore, Esaũre: “Purugue Marĩpu mũsãrē õãrõ irigũkumi”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

²¹ Jacob Marĩpure buremusiã, ïgũ boaburo dupiyurogã ïgũ tuadi merã tuawãgãñgãja, Marĩpure sêrē buremudi ããrĩmĩ. Irasirigũ ïgũ magũ José pũrãrē: “Marĩpu mũsãrē õãrõ iritamuburo”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

²² José Marĩpure buremusiã, ïgũ boaburo dupiyurogã ïgũ pũrãrē ãsũ ãrĩ weredi ããrĩmĩ: “Marĩ parãmerã ããrĩturiarã Egiptogue ããrĩrã purũ wirirãkuma”, ãrĩdi ããrĩmĩ. “Irore wirirã, yaa gõãrĩrē ãiaburo, ïgūsã ejari nikũgue yãamurã”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

²³ Moisés pagusãmarã Marĩpure buremusiã, Moisés deyoadero purũ, ïgũ õãgũ ããrĩmakũ ïãrã, urerã abegora ïgũrē duripínerã ããrímá. Egipto marã opu: “Israel bumarã majĩrã ãmarē wějēburo”, ãrĩ doregũ ããrĩdi ããrĩmĩ. Moisés pagusãmarã gapũ: “Marĩpu marĩrē iritamugũkumi”, ãrĩ gũñarã, iri dorerire gũiri marĩrõ tarinũgãnerã ããrímá. ²⁴ Purũ Moisés Egipto marã opu magõ masũdi ããrĩkeregũ, Marĩpure buremusiã: “Igo magũ ããrĩmi”, ïgūsã ãrĩmakũ péduabiridi ããrĩmĩ. ²⁵ Æsũ gapũ iriduadi ããrĩmĩ. Marĩpũyarã Israel bumarã merã ñerõ tariduadi ããrĩmĩ. Egipto marã merã wãri opakeregũ, ïgūsã merã ããrĩduabiridi ããrĩmĩ. ïgūsã ñerĩ iriri gapũ iriduabiridi ããrĩmĩ. ²⁶ Irasirigũ ñerõ tarikeregũ, Egipto marã opari nemorõ Cristo Marĩpu iriubuyarã merã ñerõ tariburire suyudi ããrĩmĩ. Purugue Marĩpu ïgũrē õãrĩrē siburire masĩgũ, ïgūsã merã ñerõ tariduadi ããrĩmĩ. ²⁷ Moisés Marĩpure buremusiã, Egipto marã opu ïgũ merã guamakũ ïãgũ: “Marĩpu yure iritamugũkumi”, ãrĩ, irore ããrĩdi gũiri marĩrõ wiridi ããrĩmĩ. Irasirigũ Marĩpu deyoamarĩgũrē ïãgũ irirosũ ïgũ:

“Marĩpu iritamurĩ merã ãsũ irigura”, ãrĩrĩrẽ neõ gorawayuro marĩrõ iridi ããrĩmĩ.

²⁸ Moisés Marĩpure buremusiã, Israel bumarãrẽ Egiptogue ããrĩrãrẽ ãwiuburi dupiyuro pascua wãikuri bosenu iripuroridi ããrĩmĩ. Irasirigu Marĩpu dorederosũta Moisés Israel bumarãrẽ oveja majĩrãrẽ wẽjẽdore, ĩgũsãya dí merã makãpurorire wãkãdoredi ããrĩmĩ. Irire ĩãgũ, Marĩpure wereboegu Egipto marã masã tĩrã ãmarẽ wẽjẽgũ, Israel bumarã masã tĩrã gapure wẽjẽbiridi ããrĩmĩ. ²⁹ Israel bumarã Marĩpure buremusiã, dia wãdiya deko diadiya deko dukawanugãdea maa bojoñajãri maarẽ taribujanerã ããrĩmã. ĩgũsã irasũ taribujamakũ ĩãrã, Egipto marã gapu ĩgũsarẽ taya taribujanerã, mirĩ boakõãnerã ããrĩmã.

³⁰ Israel bumarã Marĩpure buremusiã, Jericó tũroma sãrĩrõrẽ ãtã majĩrĩ merã iridea sãrĩrõrẽ su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejarinurĩ iri makãrẽ ĩgũsã gãmegorodero puru, iri sãrĩrõ meẽmejãdero ããrĩbũ. ³¹ Iro dupiyuro iri makãmo ãma merã ñerõ irideo, Rahab wãikugo Marĩpure buremusiã, Israel bumarã iri makãrẽ ĩãdurirã ejarãrẽ iritamudeo ããrĩmõ. Irasirigo iri makã marã Marĩpu dorerire tarinugãrã merã boabirideo ããrĩmõ.

³² ¿Ñeẽnorẽ werenemogukuri ya? Gajirã Marĩpure buremurã: Gedeón, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel irideare, irasũ ããrĩmakũ Marĩpuya kerere weredupiyunerã irideare weregu, werepeobiribukoa. ³³ ĩgũsã Marĩpure buremusiã, gaji nikũgue ããrĩrĩ makãrĩ marãrẽ gãmewẽjẽ, tarinugãnerã ããrĩmã. ĩgũsãyarã masakare diaye dorenerã ããrĩmã. Marĩpu: “Musãrẽ õãrõ iritamugũra”, ãrĩderosũta ĩgũsarẽ õãrõ iritamudi ããrĩmĩ. Eõkayea ĩgũsarẽ baabonerãrẽ disirire biamakũ irinerã ããrĩmã. ³⁴ Surãyeri peame burõ asirogue beosũkererã, ãjãbirinerã ããrĩmã. Gajirã, sareri majĩrĩ merã sare wẽjẽduamakũ, tarinerã ããrĩmã. Turamerã ããrĩkererã, Marĩpure buremusiã, turarã waanerã ããrĩmã. Irasirirã gaji nikũ marã ĩgũsarẽ ĩãturirãrẽ gãmewẽjẽ tarinugãnerã ããrĩmã. ³⁵ Surãyeri nome ĩgũsãyarã boanerãgue dupaturi okamakũ ĩãnerã ããrĩmã.

Gajirã Marĩpure ĩgũsã buremurĩrẽ piridũabiri waja peresugue burõ ñerõ iribirari merã boanerã ããrĩmã. ĩgũsã purugue masã, Marĩpu merã ãmugasiague õãrõ ããrĩburire gããmesĩã, ĩgũrẽ buremurĩrẽ piridũabirinerã ããrĩmã. ³⁶ Gajirã Marĩpure buremurã, buridari merã burõ tãrãsũnerã ããrĩmã. Gajirã ĩgũsãya guburi, mojõrĩrẽ kõme dari merã sua, peresugue biadobosũnerã ããrĩmã. ³⁷ Gajirã ãtãyeri merã dea wẽjẽsũnerã ããrĩmã. Gajirã ĩgũsãya dupure wiiri merã wiritã wẽjẽsũnerã ããrĩmã. Gajirã sareri majĩrĩ merã wẽjẽsũnerã ããrĩmã. Gajirã surĩ marĩrã, oveja gasiri, cabra gasiri merã surĩkarã waagorenanerã ããrĩmã. Burõ boporo tarinerã ããrĩmã. ³⁸ I nikũgue ããrĩkererã, i nikũ marã ñerã irirosũ neõ ããrĩbirinerã ããrĩmã. Oãrã ããrĩnerã ããrĩmã. Surãyeri wiiri marĩrã, masaka marĩrõgue, ãtãyukugue waagorenanerã ããrĩmã. ãtãyukugue ããrĩrĩ goborigue, yebague ããrĩrĩ goboriguedere kãrĩgorenanerã ããrĩmã. ³⁹ Marĩpu ĩgũrẽ buremurãrẽ ããrĩpererãrẽ: “Oãrõ yãma”, ãrĩ ĩãdi ããrĩmĩ. ĩgũrẽ õãrõ buremukererã, ĩgũ ããrĩpereri ĩgũsarẽ: “Ãsũ irigura”, ãrĩdeare ĩgũsã boaburi dupiyuro bokabirinerã ããrĩmã dapa. ⁴⁰ Marĩpu ãsũ ãrĩ gũñasiadi ããrĩmĩ: “ĩgũsarẽ, purugue marã yare buremurãdere suro merã ya merã õãrõ ããrĩmakũ irigura”, ãrĩdi ããrĩmĩ. ĩgũ ãrĩderosũta irigukumi. Irasiriro ĩgũ

iro dupiyuro iridero nemorō, Īgū Jesucristo merā iridea Īgūsārē, marīdere ōataro āārīrokoa.

12

Jesúre ĭākūĩ gũñanídorerimarē gojadea

¹ Iripoegue marā wárā y_u werenerā Īgūsā iridea merā Īgūsā Marĩp_ure b_uremurĩrē ĩmunerā āārĩmá. Irasirirā marĩ, Īgūsā ĩñígāmegorosūrā irirosū sug_u ũma birarimasū ōārō ũmaduagu āārĩpereri nukūrĩrē pirirosū, ōārō iriduarā āārĩpereri ñerō iririre piriro gāamea. Irire pirirā, Marĩp_u gāāmederosūta ōārĩ gap_ure gũñaturari merā iriwāgānikōārō gāamea. ² Irasirirā Jesúre ĭākūĩ gũñaníkōārā! Īgūta marĩrē Marĩp_ure b_uremun_ugāmakū iridi, marĩrē piriro marĩrō Īgūrē b_uremuwāgānikōāmakū irigu āārĩmi. B_uro poyari merā ñegū irirosū curusague boagu, g_uyasĩrĩbodi āārĩkereg_u, Īgū p_urugue _usuyaburire masĩsĩā, g_uyasĩrĩbiridi āārĩmí. Masā marĩadero p_uru, dorebu Marĩp_u diaye gap_u doadi āārĩmí.

³ Irasirirā Jesús waadeare gũñaka! Ñerā Īgūrē b_uro ñerō tari-makū irinerā āārĩmá. Irasirirā m_usāde ñerō tarirā, ōārō y_ujup_urāk_u, piriro marĩrō Īgūrē gũñaturaníkōāka! ⁴ Ñerā ñerĩrē iridorerire m_usā tarin_ugāduamakū ĩārā, m_usārē wējēñabema dapa. ⁵ ¿Marĩp_u m_usārē Īgū p_urārē weredeare kātiakōārĩ? Īgūya werenĩrĩ gojadea p_ugue āsū ārĩdi āārĩmí:

Y_u magū, y_u m_u Op_u, m_urē ōārō iriburo, ārĩgū, wajamoārĩrē p_umasĩka!

M_urē: “Ñerĩrē iropata irika!” ārĩmakū p_ug_u, b_ujawerebirikōāka!

⁶ Āsū āārā. Y_u maĩrārē: “Ñerĩrē irimerāta!” ārĩ, p_urĩrō páro irirosū werea.

Y_u p_urā āārĩpererārē wajamoāa ōārō iridoreg_u, ārĩdi āārĩmí.*

⁷ Marĩp_u m_usārē wajamoāmakū ĩārā, Īgūrē ōārō y_uj_uka! Sug_u pag_u Īgū magū ñerō irimakū ĩāgū, Īgūrē wajamoākumi. Irasūta Marĩp_u, marĩ ñerō irimakū ĩāgū, marĩrē Īgū p_urārē p_urĩrō páro irirosū weregukumi ōārō iriburo, ārĩgū. ⁸ Marĩp_u āārĩpererā Īgū p_urārē Īgūsā ñerō iridea waja p_urĩrō páro irirosū weremi. Īgū werebirimakū, m_usā Īgū p_urā āārĩbiribukoa. Pag_u marĩrā, ñerō irisĩā bokasūnerā irirosū āārĩbukoa. ⁹ Marĩ majirā āārĩmakū, marĩ pag_usāmarā marĩ ñerō iriri waja p_urĩrō páro irirosū weremakū, Īgūsārē b_uremub_u. Irasirirā marĩ pag_usāmarārē b_uremurĩ merā y_ujuro nemorō, Marĩp_u ũm_ugasigue āārĩgūrē b_uremurĩ merā ōārō y_ujuro gāamea. Īgūrē b_uremurā, Īgū merā ōārō āārĩrākoa. ¹⁰ Marĩ ñerō irimakū, marĩ pag_usāmarā Īgūsā gāāmerōsū yoabiripoe wajamoāma. Marĩp_u gap_u diayema merā wajamoāmi, marĩrē Īgū irirosū ōārā āārĩmakū irigu. ¹¹ Diayeta āārā. Marĩp_u marĩrē wajamoāmakū, _usuyabea. Marĩ b_ujawerekererā, Īgū marĩrē wajamoādero p_uru, marĩ Īgūrē ōārō y_ujurā, diayema iririre iri, Īgū merā siñajārĩ oparākoa.

Marĩp_u werenĩrĩrē p_uduabirimakū gogorāa marĩrē, ārĩ gojadea

¹² Irasirirā m_usā Marĩp_ure b_uremuturamerā āārĩbirikōāka! Īgūrē ōārō gũñaturanemoka! Īgūyare piriro marĩrō ōārō irit_uyaka! ¹³ Ōārō di-ayema irika! Gajirā Marĩp_ure gũñaturamerā, m_usā irasirimakū ĭākūĩrā, gũñaturari merā Īgūyare irit_uyarākuma.

* 12:6 Job 5.17; Pr 3.11-12

14 Āārīpererā masaka merā gāmekēārō marīrō oārō āārīrikuka! Nērō iriro marīrō āārīka! Nērī marīrā dita marī Opu Jesucristore iārākuma. 15 Ōārō pémasīka! Marīpu musārē iritamurīrē: “Gāāmebirikoa”, ārībirikōāka! Nērī tá puri masā, oārī oteri gapure poyanorērokoa. Musāde nērīrē irirā, gajirārē poyanorērākoa. Irasirirā nērīrē iribirikōāka! 16 Sugū Īgū marāpo āārībeo merā, neō sugo igo marāpu āārībi merā nērō iribirikōāburo. Marīpuvadere gāāmemerā irirosū neō āārībirikōāka! Iripoeguemu Esau Marīpuvare gāāmebiridi āārīmī. Īgū masā tīgū āārīsīā, Īgū pagūvare Īgū boadero puru opabu āārīkeregū, sunu buro uaboa, baari merā Īgū pagumūrē Īgū opabodeare gorawayudi āārīmī. 17 Īgū irasiridero puru waadeare masīa musā. Esau, Īgū pagū Īgūrē: “Yu sīburi merā oārō āārīgukoa”, ārīburire péduakeremakū, Īgū pagū gapu Īgūrē: “Mu pagumūrē sīsīabu irire”, ārīdi āārīmī. Īgū irasū ārīmakū pégu, Esau buro oreri merā Īgū pagure: “Sīka yure!” ārī sērēkeregū, Īgū pagū Īgūrē sīmakū neō irimasībiriidi āārīmī.

18 Marīpu Īgū dorerire Moisére pīmakūguere marī nēkusāmarā Israel bumarā Marīpu āārīrōgue ejanugāmakū goegoradero āārībū. Dapagorare musā gapure irasū āārībea. Marīpu Īgū dorerire Moisére pīgu, Sinaí wāikudi ūtāūgue āārīdi āārīmī. Irasiriro irogue Īgūsā ejanugāburipoe iri ūtāūguere peame buro ūjūrō, naītīārō, ūmikāyebori, mirū buro wējāpuro āārīdero āārībū. 19-20 Irogue puriduru buro busumakū pénerā āārīmā. Puru Marīpu Īgūsārē werenīmakū pénerā āārīmā. Marīpu goero merā āsū ārīdi āārīmī Īgūsārē: “Iri ūtāūrē napeorānorē ūtāyeri merā dea wējēka, o sareri majī merā sare wējēka!” ārīdi āārīmī. “Waimūrādere irasūta irika!” ārīdi āārīmī. Īgū irasū ārī werenīmakū pérā, gūiri merā Moisére: “Iropata guare wereburo”, ārī, buro sērēnerā āārīmā. 21 Moisés āārīpererire ūtāūguere goero āārīrīrē iāgū: “Buro gūiri merā naradagu yāa”, ārīdi āārīmī.

22 Musā gapu iripoegue marā Sinaí wāikudi ūtāūgue ejanugānerā irirosū āārībea. Ūmugasigue Marīpu āārīrōgue Sión wāikudi ūtāūgue marījarosū diaye Īgū merā werenīmasīa. Irogue Marīpu okanīgūya makā, Jerusalén wāikuri makā āārā. Iroguere Marīpure wereboerā wārāgora āārīma. 23 Īgūsā usuyari merā nerērā, Marīpure: “Ōātaria mu”, ārī buremuma. Irogue Marīpu pūrāde ūmugasima gojadea pūgueta Īgūsā wāirē gojatūsūnerā nerēma. Marīpu āārīpererā iririre: “I gapu oāa, i gapu oābea”, ārī weregu āārīmī. Marīde Īgū merā oārō āārā. Irasirirā irogue marā merā nerērāsūta āārā. Marīpu Īgūsārēta nērī opamerā āārīmakū irisiadi āārīmī. 24 Marī Jesúre buremurā āārā. Iripoegue Marīpu marīrē: “Ōārō irigara”, ārī werepīdi āārīmī. Īgū irasū ārī werepīderosūta Jesús iridi āārīmī. Īgūya díre bēo boadea merā marīrē taudi āārīmī. Iripoeguemu Abel Īgūya dí bēodeare iāgū, Marīpu Īgūrē wējēdire wajamoādi āārīmī. Jesucristoya dí bēodea gapure iāgū, marīrē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmī. Irasiriro Cristo dí bēodea, Abel dí bēodea nemorō wajakua.

25 Irasirirā oārō pémasīka! Marīpuvare weregure péduamerā irirosū āārībirikōāka! Iripoegue i nikūmu Moisés Marīpuvare weremakū pérā, wārā irire péduabirinerā āārīmā. Īgūsā irire péduabiridea waja Marīpu Īgūsārē wajamoādi āārīmī. Īgūsā nemorō Cristore péduamerā gapure buro wajamoāgukumi. Cristo ūmugasiguemu Marīpuvare weregu āārīmī. 26 Iripoegue Marīpu Īgū dorerire Moisére pīgu, Īgū werenīrī merā nikū nōmemakū iridi āārīmī. Dapagorare āsū ārīmi: “Sunu i nikū nōmemakū

irigu, suñarõta gajino irinemogura. I nikũ dita ñomemakũ iribi meta ããrigukoa. Umuğasiguedere ñomemakũ irigura”, ããrimi. ²⁷ “Sunu i nikũ ñomemakũ irigu, suñarõta gajino irinemogura”, ããrigũ: “Ãããripereri yu irideare beogukoa”, ããrigũ yami. Igũyarãre doregu ãããrĩ gapure beobirikumi. Irasiriro igũ irideare beomakũ, igũyarãre doregu ãããrĩ dita dujarokoa. ²⁸ Marĩpu igũyarãre dorerogue marĩre igũ merã ãããrimakũ irigukumi. Irasirirã igũyarãre doregu ãããrĩrẽ beosũbirimakũ iãrã, Marĩpure: “Mu merã usuyãa”, ããrĩrõ gããmea. Irasirirã buremurã, goepeyaro merã igũyare irituyaro gããmea. Irasũ irirã, marĩ igũrẽ usuyamakũ irirãkoa. ²⁹ Peame ããjũrõ goerosũ Marĩpu goero wajamoãgũ ãããrimi. Irasirirã igũrẽ goepeyaro merã buremurã!

13

Marĩpu suyuri ditare iro gããmea, ããri gojadea

¹ Marĩ Jesucristore buremurã sugũ pũrã irirosũ ããrã. Irasirirã gãme maãrĩrẽ neõ piribirikõãka! ² Musã puro ejarãre õãrõ merã musãya wiirigue ñajãridoreka! Irire kãtibirikõãka! Iripoegue gajirã irasirirã, Marĩpure wereboerãre igũsãya wiigue ñajãdorenerã ãããrimã. “Marĩpure wereboerã ãããrimã”, ãããmasĩbirinerã ãããrimã.

³ Peresugue ãããrĩãrẽ bopoñarĩ merã gũñaka! Igũsã merã peresugue ãããrĩã irirosũ peñaka! Gajirã ñerõ tarirãdere bopoñarĩ merã gũñaka! Igũsã merã musãde ñerõ tarirã irirosũ peñaka! Iritamuka igũsãrẽ!

⁴ ãããripererã marãpokurã, marãpokurã gãme goepeyari merã iãburo. Umu igũsã marãposã nome merã õãrõ ãããrikũburo. Nomedede igũsã marãpusãmarã merã õãrõ ãããrikũburo. Marãpu marĩrã, marãpokurãde gajirã ãma merã ñerõ irimakũ iãgũ, marãpo marĩrã, marãpokurãde gajirã nome merã ñerõ irimakũ iãgũ, Marĩpu igũsãrẽ wajamoãgukumi.

⁵ Niyerure maãbirikõãka! Musã opari merã usuyaka! Marĩpu ãsũ ããrĩdi ãããrimĩ: “Musãrẽ neõ beobirikoa. Musã merã ãããrĩnigukoa musãrẽ iritamubu”, ããrĩdi ãããrimĩ. ⁶ Irasirirã gũñaturari merã ãsũ ããri masĩa: Marĩ Opũ yure iritamugũ ãããrimi. Neõ sugũ masakũ yure ñerõ iriduarire gũibeã, ããri masĩa.*

⁷ Musãrẽ õãrõ siu, Marĩpuya kerere werenerãre gũñaka! Igũsã okaro bokatĩũrõ õãrõ ãããrikũdeare gũñaka! Irasũ gũñarã, Jesucristore igũsã buremuderõta musãde buremuka!

⁸ Jesucristo marĩre iritamugũ, neõ gorawayubirikumi. Iripoegue, dapagoradere, puruguedere igũ ãããrĩderõta ãããrĩnĩkõãgukumi. ⁹ Gajirã gajirosũ buerire penemobirikõãka, Marĩpuya diayema buerire beori, ããrĩrã! Igũsã marĩrẽ: “Ire baaka! I gapure baabirikõãka!” ããri buemoãmakõãma. Iri buerire tuyamakũ marĩrẽ iritamubeã. Marĩpuyare marĩrẽ gũñaturamakũ iribeã. Marĩpu dita igũ marĩrẽ maãrĩ merã marĩrẽ gũñaturamakũ yami.

¹⁰ Iripoegue Marĩpuya wiigue paĩa waimurãre wẽjẽ soepeonerã ãããrimã. Irasirikererã, iri merã masakare igũsã ñerõ iridea wajare neõ tau-masĩbirinerã ãããrimã. Jesucristo gapũ igũ boari merã marĩ ñerõ iridea wajare taudi ãããrimĩ. ¹¹ Paĩa opu waimurã wẽjẽ, Marĩpu ãããrĩ taribugoragüe igũsãya díre ããri ñajãdi ãããrimĩ. Irogue Marĩpure masaka igũsã ñerõ iridea wajare: “Beoka!” ããri sãrẽbosadi ãããrimĩ. Igũ wẽjẽnerã waimurãya

* 13:6 Sal 56.3-4, 9-11; 118.6

dupuri gapure makā turogue soebéokōādi āārīmī. ¹² Irire iriderosūta Jesúdere makā turogue wējēbéonerā āārīmá. Irasirikeremakū, ĩgūya dí béori merā marīrē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmī. ¹³ Jesús makā turogue curusague boari: “Gūyasiūgoráa”, ārīsūdero āārībú. ĩgū boamakū, masaka ĩgūrē turi, buridanērā āārīmá. ĩgūrē irasiriderosūta masaka marīdere turi, buridakeremakū, piriro marīrō ĩgūrē tūyaro gāāmea. ¹⁴ I nikūgue marī āārīburi makā máa. Gaji makā, marī purugue āārīburi makārē ũmugasima makārē yúrā yáa. ¹⁵ Irasirirā Jesucristo iritamurī merā Marīpure buremurā, iro dupiyuro ĩgūrē gajino sūnaderosū, dapagorague ĩgūrē ũsuyari sīnīkōārā! ĩgūrē: “Gua pu, ōātariġu āārā”, ārī buremurā! ¹⁶ Gajirārē ōārō irika! Mūsā oparire opamerārē guereka! Irire kātibirikōāka! Mūsā irasirirā, Marīpure sīrā irirosū irirākoa. ĩgūrē ũsuyamakū irirākoa.

¹⁷ Mūsā oparārē ōārō péka! ĩgūsā dorerire buremurī merā iritayaka! Marīpu pídi āārīmī, ĩgūsārē mūsārē ōārō koredoreġu. Irasirirā mūsārē ĩgūyare ōārō buenīkōāma, ĩgūrē buremurīrē piribirikōāburo, ārīrā. Purugue Marīpu ĩgūsārē: “Wereka yure! ¿Naásū bueri?” ārī sērēñamakū, ĩgūrē yujurākuma. Irire masīsā, ōārō buedūama. Irasirirā ĩgūsā buerire mūsā ōārō pémakū, ũsuyari merā moārākuma. Mūsā pébirimakū gapu bujawererākuma. Mūsā ĩgūsārē tarinugārā, ōārō āārīrikubirīkoa.

¹⁸ Mūsā Marīpure sērērā, guaya āārīburi sērēbosanīka! Gua ōārī ditare iriduáa. Marīpu ĩūrō: “Ōārīrē irirā, waja opamerā āārā”, ārī péñáa. ¹⁹ Yure Marīpure sērēbosarā, āsū ārī sērēka: “Mérōgā purata ĩgū gua purogue dupaturi aariburire āmuka!” ārī sērēka!

Ōādoretūnudea

²⁰ Marīpu marīrē ĩgū merā ōārō siñajārī sīgū marī Opu Jesucristo boadiguere masūdi āārīmī. Jesucristo ovejare korerimasū irirosū marīrē ōārō koreġu āārīmī. Iripoegue Marīpu marīrē: “Ōārō irigūra”, ārī werepídi āārīmī. ĩgū werepídeare Jesús boagu ĩgūya dí béodea merā marīrē iriyuwarīkūdi āārīmī. Irire neō béobirikumi. ²¹ Irasirigū Marīpu mūsārē iritamunīkōāburo. Iri iritamunīrī merā āārīpereri ōārīrē, ĩgū gāāmerī ditare irimakū iriburo. ĩgū gāāmerōsūta Jesucristo merā marī āārīpererārē irasiriburo. Irasirirā Cristore: “Ōātaria ma”, ārī buremunīkōārā! Irasūta irirā!

²² Yaarā, i pūgue yu mūsārē: “Āsū irika!” ārī gojarire ōārō merā péka! Yu mūsārē wárigora gojabodi āārīkereġu, mérīgā were gojabu. Irasirirā irire ōārō bueka! ²³ Idere mūsārē wereġura. Marīyagu Timoteore peresugue āārādire wiuañurā. Dapagorare ĩgū aarimakū, yu ĩgū merā mūsārē ĩāgū waagūra.

²⁴ Mūsā oparārē, gajirā Jesucristore buremurārē āārīpererā iro āārīrārē ōādorea gua. Gua merāmarā Italia marā mūsārē ōādorema.

²⁵ Marīpu mūsā āārīpererārē ōārō iritamuburo. Irasūta iriburo. Iropata āārā.

SANTIAGO

Santiago Marĩpuyarã ããrĩpererogue waasirinerãrẽ gojadea

¹ Yũ Santiago i pũ merã musãrẽ õãdorea. Yũ Marĩpure, irasũ ããrĩmakũ marĩ Opũ Jesucristore moãboegu ããrã. Musãrẽ Israel bumarãrẽ pe mojõma perẽ su gubu peru pẽrẽbejari buri marãrẽ ããrĩpererogue waasirinerãrẽ gojáa.

Marĩpu masĩrĩ sĩrĩmarẽ gojadea

² Yaarã, musãrẽ wãri gajirosũperi ñerĩ waamakũ, gajipoe gũñaña marĩrõ ñerõ tarirã, õãrõ usuyari merã ããrĩnkõãka! ³ Musã ire masĩa. Ñerõ tarirã: “Marĩpu yure iritamugukumi”, ãrĩ buremurĩrẽ pirimerã, gũñaturari merã ãgũrẽ buremunemorãkoa. ⁴ Musãrẽ Marĩpure buremurĩrẽ neõ piriro marĩrõ gũñaturanĩkõãrõ gããmea. Gũñaturanĩrã, õãrõ pemasĩrã, Marĩpu ãgũ masĩrĩ sĩrĩrẽ oparã ããrĩrãkoa.

⁵ Musã masĩrĩrẽ opamerã, Marĩpure sërẽka! Musã sërẽmakũ pẽgu, musãrẽ sũgukumi. Neõ turiro marĩrõ merã ããrĩpererã ãgũrẽ sërẽrãrẽ wãri masĩrĩ sũgukumi. ⁶ Irasirirã irire sërẽrã: “¿Yure sũgukuri?” ãrĩ gũñamerãta buremurĩ merã sërẽka! Sugũ: “¿Yure sũgukuri, o sĩbirikuri?” ãrĩ gũñarikũgu, dia wãdiyama makũrĩ gorawayuro irirosũ ãgũ gũñarĩrẽ gorawayunakumi. ⁷ Irasirigũ: “¿Yure sũgukuri, o sĩbirikuri?” ãrĩ gũñagũ: “Marĩ Opure sërẽrĩrẽ opagũkoa”, neõ ãrĩ gũñabirikõãburo. ⁸ Sunurẽ gajirosũ, gajinurẽ gajirosũ gũñami. Irasirigũ: “Ãsũ irigũra”, ãrĩ gũñabirisĩã, keoro neõ irimasĩbemi.

⁹ Sugũ ubu ããrĩgũ ããrĩkeregu, Jesũre buremusĩã, Marĩpu iũrõrẽ ubu ããrĩgũ meta ããrĩmi. ãgũyagu ããrĩmi. Irasirigũ usuyaburo. ¹⁰ Gajigu wãri doebiri opagu, ãgũya doebiri peremakũ ããkeregu, Jesũre buremusĩã, usuyaburo. Marĩpu iũrõrẽ ãgũya doebiri ubu ããrĩrĩ ããrã. Tá goori irirosũ pererokoa. ¹¹ Abe marĩja, bure asimakũ, tá ñãña, iri gooride ñãndijakoa. Iri goori õãrĩ ããrĩkerero, pereakõãkoa. Ãsũta waakoa doebiri opagure. ãgũ moãrĩ merãta boakumi.

Ñerõ taririre, irasũ ããrĩmakũ ñerõ iridũarire gojadea

¹² Jesũre buremugũ ñerõ tarikeregu: “Marĩpu yure iritamugukumi”, ãrĩ buremurĩrẽ piribi, usuyami. ãgũ gũñaturari merã tariwerederõ paru, Marĩpu ãgũrẽ: “Õãrõ irimi”, ãrĩgukumi. Irasirigũ ãgũrẽ ãmugasigũ perebiri okari sũgukumi*. ããrĩpererã ãgũrẽ maĩrãrẽ: “Iri okarire sũgũra”, ãrĩdi ããrĩmi. ¹³ Sugũ ñerĩrẽ iridũagu: “Marĩpu yure ñerõ iridũamakũ yãmi”, ãrĩ gũñabirikõãburo. Marĩpu neõ ñerĩrẽ iridũabemi. Irasũ ããrĩmakũ, neõ marĩrẽ ñerõ iridũamakũ iribemi. ¹⁴ Ãsũ gapũ ããrã. Masaka ãgũsã ñerĩ ãaribejari gũñarĩrẽ piribirimakũ, iri gũñarĩ ãgũsãrẽ ñerõ iridũamakũ yãa. ¹⁵ Irasirirã ãgũsã ñerĩ ãaribejari gũñarĩrẽ pirimerã, paru iri ñerĩ ãaribejarire irirãkuma. Iri ñerĩ iririre pirimerã, paru perebiri peamegue waarãkuma.

* **1:12** Sugũ ãma birarimasũ gajirã nemorõ õãrõ ãmagũ, olivo wãikũdima pũrĩ merã iridea berore wajatakumi. Masaka iri berore ãgũya dipurugue peokuma, gajirãrẽ ãgũ wajatadeare ãmurã. I irirosũ, sugũ Jesũre buremugũ ñerõ tarikeregu: “Marĩpu yure iritamugukumi”, ãrĩ buremurĩrẽ piribi, ãmugasigũ perebiri okari wajatagukumi. Iri ãmugasigũ perebiri okari wajatari, i berore wajatari irirosũ ããrã.

16 Yaarā yu maĩrā, diayeta gũñaka! “Marĩpu yure ñerō iridumamakū yámi”, neō ārĩ gũñabirikōāka! 17 Marĩpu umugasigüe āārĩgū marĩrē ōārĩ, diayema ditare sĩmi. Īgū abe umumurē, ñamimurē, neñukādere iridi āārĩmi. Neō gorawayubemi. Irasirigu Īgū āārĩderosũta āārĩnikōāgukumi. 18 Īgū gāamederosũta Īgūya kere diayema āārĩrĩ merā marĩrē Īgūyarā āārĩmakū iridi āārĩmi, Īgū pũrā āārĩpuroriburo, ārĩgū.

Marĩpuya kerere pérā, Īgū dorerosũta irika! ārĩ gojadea

19 Yaarā yu maĩrā, ire masĩka! Mũsā āārĩpererārē Marĩpuya kerere ōārō péro gāamea. Gajirā mũsārē weremakū pérā, ōārō gũña odorāgue Īgūsārē wereka! Mata guabirikōāka! 20 Sugū noó gāamerō guagu, Marĩpu gāamerĩrē iribemi. 21 Irasirirā āārĩpereri mũsā ñerō gũñarĩrē, ñerĩ iririre pirikōāka! Marĩpuya kerere mũsā pédeare buremurĩ merā ōārō irika! Īgūya kerere pémakū, Īgū turari merā mũsārē peamegue waabonerārē taugukumi.

22 Īgūya kere pédeare ōārō irika! Iri kerere pékererā, irire irimerā, mũsā basi ārĩkatori merā: “Ōārō yáa”, ārĩ gũñarākoa. 23 Mũsā Marĩpuya kerere pékererā, irire irimerā, sugū masakū Īgūya diapure diuru merā āiñagū irirosū āārā. 24 Īgūya diapure āiñadero puru, gajirogue waa, Īgū deyorire mata kātiakōākumi. Irasirirā, Īgū kätiderosũta Marĩpuya kerere péadero puru, mata kätikōāa. 25 Gajigu gapu Marĩpuya kere pédeare gũñanigū, kätibirikumi. Irasirirā, Īgū irirosū irirā, marĩ pédeare kätibirikoa. Marĩpu dorerire irinirākoa. Irasirigu Marĩpu marĩrē marĩ iriri merā usuyamakū irigukumi. Īgū doreri keoro āārā. Irire marĩrē pídi āārĩmi, iri merā Īgū gāamerĩrē irimasĩburo, ārĩgū.

26 Sugū: “Marĩpüre buremua”, ārĩ gũñakeregu, gajirārē werewuarire, Īgūsārē ñerō werenirĩrē piribirimakū, Īgū: “Marĩpüre buremua”, ārĩrĩ wajamáa. Īgū basita ārĩkatogu yámi. 27 Marĩ diayeta Marĩpu āārĩnigūrē buremurā, āsū iriro gāamea. Pagusamarā marĩrārē, wapiweyarādere Īgūsā ñerō tarimakū ĩārā, Īgūsārē iritamurō gāamea. I umu marā ñerĩ irirā irirosū iribirikōārō gāamea.

2

Masakare surosū ĩāka! ārĩ gojadea

1 Yaarā, mũsārē Jesucristo marĩ Opu ōatarigure buremurā masakare surosū ĩārō gāamea. Surāyeri masakare ōārō irirā, gajirādere ōārō irika! 2-3 Mũsārē i keori merā weregara. Wári doebiri opagu oro merā iridea mojōsũrĩ túsārĩ berorĩre opagu ōārĩ surĩ sãñagū, mũsā Jesúre buremurā nerērōgue aarimakū ĩārā, Īgūrē ōārō merā: “Ōō, i ōārĩ doaripērōgue doaka!” ārĩbukoa. Gajigu bopogu boaro daro surĩro sãñagū aarimakū ĩārā, Īgū gapure ōārō bokatĩrĩñeābiribukoa. Gajipoe irirā Īgūrē: “Irota dujaka!” o “Ōō yebague doaka!” ārĩbukoa. 4 Mũsā Īgūsārē surosū ĩāmerā, ñerō gũñarĩ merā: “Wári doebiri opagu, bopogu nemorō āārĩmi”, ārĩrā yáa.

5 Yaarā yu maĩrā, yure péka! Marĩpu i umugue: “Boporā āārĩma”, masaka ārĩrārē beyedi āārĩmi, Īgūrē wáro buremurĩ opamurārē. Īgūrē maĩrārē: “Sĩgura”, ārĩdeare Īgūyarārē dorerogue opaburo, ārĩgū, Īgūsārē beyedi āārĩmi. 6 Marĩpu boporārē beyekeremakū, mũsā gapu Īgūsārē buremubea. Doebiri oparā gapu mũsārē buro poyari merā moādorenama. Īgūsāta mũsārē weresārĩrē beyerimasā puruguere

weresāmurā āiwāgānama. ⁷ Mūsā: “Jesús ōāgūyarā āārīma”, ārisūrā āārā. Doebiri oparā gapu ĩgūyamarē ñerō werenírā āārīma.

⁸ Marĩpu marĩrē doregu ĩgū dorerire gojadea pūgue āsū ārĩdi āārĩmĩ: “Mu basi maĩrōsūta mu puro āārĩrādere maĩka!” Mūsā i dorerire irirā, ōārĩrē irirā yāa. ⁹ Mūsā gajirārē surosū ĩāmerā ñerō irirā yāa. Marĩpu doreri gojadea pūgue irasirirārē āsū ārĩ gojasūdero āārĩbú: “Marĩpu dorerire tarinugārā āārīma”. ¹⁰ Sugu āārĩpereri Marĩpu dorerire irikeregu, su wāĩrē tarinugāgū, ñerō iridea wajare opami. Irasirigu āārĩpereri Marĩpu dorerire tarinugāgū irirosū āārĩmi. ¹¹ Marĩpu āsū ārĩdi āārĩmĩ: “Gajigu marāpo merā ñerō iribirikōāka!” Gajidere ārĩdi āārĩmĩ: “Masakare wējēbirikōāka!” Irasirigu sugu, gajigu marāpo merā ñerō iribirikeregu, masakare wējēgū, Marĩpu dorerire tarinugāgū āārĩmi. Ñerō iridea waja, waja opami. ¹² Marĩpu ĩgū dorerire marĩrē pídi āārĩmĩ, iri merā ĩgū gāāmerĩrē irimasĩburo, ārĩgū. ĩgū masakare ĩgūsā ñerō iridea waja, wajoāgū āārĩmi. ĩgū dorerire marĩ irideare: “Ōāgorabu”, marĩ iribirideare: “Ñegorabu”, ārĩ beyegukumi. Irasirirā ĩgū dorerire irika! ĩgū gāāmerōsūta wereníka! ¹³ Marĩpu ĩgū āārĩpererā ñerārē peamegue wajoāĩru ejamakū, masakare bopoñarĩ merā ĩāmerārē bopoñarĩ merā ĩābirikumi. Gajirārē bopoñarĩ merā ĩārā gapure bopoñarĩ merā ĩāgukumi. ĩgūsārē wajoābirikumi.

Jesúre buremurĩrē, irasū āārĩmakā ōārĩ iririre gojadea

¹⁴ Yaarā, ire péka! Sugu ōārĩrē iribi: “Jesúre buremua”, ārĩrĩ wajamāa. Irire ārĩrĩ merā dita tausūbirikumi. Peamegue waagukumi. ¹⁵ Jesúre buremugū, o Jesúre buremugō, surĩ gorawayumerā, baari mērōgā opamakū ĩārā, ĩnasirirākuri mūsā? ¹⁶ ĩgūsārē: “Ōārō waaburo mūsārē. Ōārĩ surĩ bokarĩ, baayapirā waaka!” ārĩrā, ĩgūsā gāāmerĩ gapure sibirimakū, mūsā ārĩrĩ neō wajamāa. ¹⁷ I irirosū āārā. Sugu: “Jesúre buremua”, ārĩgū, ōārĩ gapure iribirimakū, ĩgū: “Jesúre buremua”, ārĩrĩ neō wajamāa.

¹⁸ Gajĩpoe irigu yu wererire péduabi gapu yure āsū ārĩbukumi: “Sugu Jesúre buremurĩ opami. Gajigu gapu Jesúre buremubirikeregu, ōārĩrē yámi”, ārĩbukumi. ĩgū irasū ārĩmakū pégu, yu ĩgūrē āsū ārĩbukoa: “Masaka sugu ōārĩ iririre neō ĩābirikererā, ĩgūrē: ‘Jesúre buremugū āārĩmĩ’, ārĩmasĩbirikuma. Gajigu gapu ĩgū ōārĩ iriri merā gajirārē ĩgū Jesúre buremugū āārĩrĩrē masĩmakū yámi”, ārĩbukoa. ¹⁹ Mūsā: “Marĩpu suguta āārĩmĩ”, ārĩ buremua. Mūsā irasū ārĩ buremumakū ōāgorāa. Wātēa ōārĩrē neō irimerāde irire buremuma. ĩgūsā Marĩpu āārĩrikurire masĩma. Irasirirā ĩgūrē güirā, naradama. ²⁰ Mūsā pémasĩmerā āārā. Irasirigu ire mūsārē werenemogura, pémasĩdoregu. Sugu: “Jesúre buremua”, ārĩgū ōārĩ gapure iribirimakū, ĩgū: “Jesúre buremua”, ārĩrĩ neō wajamāa. Jesúre buremugū meta āārĩmĩ.

²¹ Iripoeguemu marĩ ñekū Abraham irideare güñaka! “¿Diyeta ĩgū yure buremurĩ?” ārĩgū, Marĩpu ĩgū magū Isaare ütāyeri merā iridea soepeorogue wējē soepeoredi āārĩmĩ. Irasirigu Abraham Marĩpu dorederosūta ĩgū magūrē āi wējēbu iridi āārādimi. Marĩpu ĩgū dorerire Abraham tarinugābirimakū ĩāgū, ĩgūrē: “Mu magūrē wējēbirikōāka!” ārĩdi āārĩmĩ. Irasirigu ĩgūrē: “Diyeta yure buremumi, ōāgū āārĩmĩ”, ārĩ ĩādi āārĩmĩ. ²² Irasirirā mūsā ire masĩa. Abraham Marĩpore buremusĩā, ĩgū doredeare iridi āārĩmĩ. Irasū āārĩmakū ĩgū doredeare irisĩā, Marĩpore

buremurī opatarigu dujadi āārīmī. ²³ Irasiriro Marīpuya werenīrī gojadea pūgue Abraham irideare gojaderosūta waadero āārībú. Āsū ārī gojasūdero āārībú: “Abraham Marīpure buremudi āārīmī. Īgū buremumakū ĩāgū: Marīpu ĩgūrē: ‘Ōāgū āārīmi’, ārī ĩādi āārīmi”, ārī gojasūdero āārībú. Irasū āārīmakū, Marīpu ĩgūrē: “Abraham, yu merāmu āārīmi”, ārīdi āārīmī.

²⁴ Irasirirā Abrahāyamarē gūñarā, musā ire masīa. Sugu: “Marīpure buremua”, ārīgū, ōārī gapure iribirimakū ĩāgū, Marīpu ĩgūrē: “Ōāgū āārīmi”, ārī ĩābemi. Gajigu gapu diayeta Marīpure buremugū ōārīrē yāmi. Irasirimakū ĩāgū, Marīpu ĩgūrē: “Ōāgū āārīmi”, ārī ĩāmi. ²⁵ Gaji iripoeguemo ūma merā ñerō irideo Rahab wāikugo irideare gūñaka! Josuē iriunerā igoya makāgue ĩādurirā ejamakū, ĩgūsārē iritamudeo āārīmó. Igoya makā marā ĩgūsārē boka wējērī, ārīgō, igoya wiigue ĩgūsārē duúdeo āārīmó. Puru ĩgūsā duri dujariri maarē ĩmudeo āārīmó. Igo Marīpuyarārē iritamurī merā Marīpure igo buremurīrē ĩmudeo āārīmó. Irasirimakū ĩāgū, Marīpu igore: “Ōāgō āārīmo”, ārī ĩādi āārīmi. ²⁶ Āsū āārā. Masaku yujupūrā marīmakū, ĩgūya dupu okabirikoa. Sugu: “Marīpure buremua”, ārīgū, ōārī gapure iribi, diayeta Marīpure buremubemi. Irasiriro ĩgū: “Marīpure buremua”, ārīrī neō wajamāa. Yujupūrā marīrī dupu, boari dupu irirosū āārā.

3

Marīya disi wiririre gojadea

¹ Yaarā, ire musā masīa. Marīpu gua ĩgūyare buerimasā buerire, gajirā moārīmasā iriri nemorō ĩā beyegukumi. ĩgūyare keoro buebirimakū ĩāgū, gajirā nemorō guare wajamoāgukumi. Irasirirā musā watopegue āārīrā mérāgā dita gajirārē buerimasā āārīburo. ² Marī āārīpererā wāri ōārō iribirire yāa. Sugu ñerī neō werenībi: ōāgū Marīpu gāāmerī ditare irigu āārīmi. Gaji ñerō iriridere neō iribemi. ĩgū ñerī werenīrī ĩgūya disi wiririre kāmutasasīgū, āārīpereri ĩgūya dupugue āārīrī merā gaji ñerō iriridere kāmutasasīmi.

³ Marī werenīrīmarē keori merā weremakū i irirosū āārā. Marī kōme berore caballuya disire túsākoa. Irasirirā i berogā merā, ĩgū wāgu waibu āārīkeremakū, tūāgāmenú, marī waaduro waamakū irikoa. ⁴ Doódirude irasūta āārā. Iriro wádiru āārīkeremakū, mirū buro wējāpukeremakū, wejatugu mérī majīgā merā dita iriru waaróre wejatukumi. ⁵ Marī werenīrī irasūta āārā. Marīya nediru médirugā āārīkeremakū, marīya disi wāri: “Masītaria”, ārī werenīrī wiria. Āsū āārā. Peame marī mérīmegā diiukeremakū, wāri makānūurē ūjūmakū irikoa. ⁶ Irasiriro marīya disi nediru merā ñerī werenīrī, i peame irirosū āārā. Marīya dupugue, marīya nediru su wāīgā āārīkeremakū, marī ñerī werenīrī marīrē āārīpereri gajirosūperi ñerīrē irimakū irikoa. Irasiriro peame gajinorē ūjūwāgā, poyanorēro irirosū, marī ñerī werenīrī, marī i ūmague okarinurīrē ōārō āārīrīrē poyanorēmakū yāa. Marī ñerī werenīrā, wātī ñerī iridorerire irirā yāa. ⁷ Masaka ĩgūsāyarā ejorārē kāmutarosū āārīpererā makānūu marā waimurārē, wūrārē, pīrūrārē, dia marārē kāmutasasīma. Neōgoraguedere ĩgūsānorē kāmutasasīanerā āārīmā. ⁸ ĩgūsārē kāmutasasīkeregu, neō sugu masakū ĩgū basi ĩgū werenīrīrē kāmutasasībemi. Irasirirā marī ñerīrē werenīdabirikererā, ñerī werenīa. Āña kūrīmakū ĩgūya nima merā masakare wējērō irirosū, marī ñerī werenīrī merā gajirārē ñetariro yāa.

⁹ Marī werenírī merā Marīpu marī Opure: “Ōātaria”, āri, usuyari sīa. Marī werenírī merāta masakare: “Ŋerō waaburo ĩgūsārē”, āri werenía. Marīpu marī masaka āārīpererārē ĩgū irirosū āārīmakū irikeremakū, marī gāme ŋerō werenía. ¹⁰ Su disita ōārī werenírī, irasū āārīmakū ŋerī werenírī wiria. Yaarā, irasiribirikōārō gāāmea. ¹¹ Deko wiriri gobere ōārī wiriro, ŋerī wiribirikoa. ¹² Yaarā, musā ire masía. Higueraġu, igui dukakubirikoa. Iguigu, higuera dukakubirikoa. Misōrī deko wiriri gobere moākuri dekode wiribirikoa. Marīde i irirosū ōārī ditare werenírō gāāmea.

Diayema masīrī āsū āārā, ārī gojadea

¹³ Musā watopegue sugu ōārō masīgū āārīgūno, ōārīrē iriníkōāburo. “Gajirā nemorō masītarinugāa”, āri, ĩgū masīrī merā ōārīrē iriburo. Irasirimakū ĩārā, gajirā ĩgūrē: “Ōārō masīmi”, ārīrākuma. ¹⁴ Musā gajinorē oparārē buro ubu ĩāturirā, ĩgūsā nemorō āārīduarā, musāya āārīburi ditare iriduarā: “Masītarinugāa”, āri gūñarīkōāka! Musā irasū āri gūñarā, ārikatorikurā, diayema āārīrē keoro werenírā meta yāa. ¹⁵ Musā: “Masītarinugāa”, āri gūñarī, Marīpu gūñarī sīrī āārībea. I ũmu marā gūñarī, wātīya āārā. ¹⁶ Masaka gajirārē ubu ĩāturi, ĩgūsāya āārīburi ditare iriduarā, gāme guaseonírā āārīma. Āārīpereri gajirosūperi ŋerīrē yāma. ¹⁷ Marīpu masīrī sīrī oparā gapu ōārā āārīma. Gāme guaseodūamerā, gajirārē iritamurā, gajirā wererire būremurī merā pérā, bopoñarī merā ĩārā, ōārīrē irirā, masakare surosū ĩārā, irikatoro marīrō irinírā āārīma. ¹⁸ Gajirā merā ōārō āārīduarā, gāmekēārō marīrō ōārō siñajārī merā āārīmakū iriduarā, diayema iririre irinírā āārīma.

4

I ũmumarē gāāmerā, Marīpure gāāmebema, ārī gojadea

¹ ¿Nasirirā gāme guaseo, gāmekēārī musā? Āsū āārā. Musā gūñarīgue musā ŋerīrē iriduari, ōārīrē iriduari merā gāmekēārī irirosū āārā. ² Gajinorē musā gāāmea. Irasirirā irire opabirisīā, masakare wējēa, ĩgūsāyare ēmaduarā. Gajigu gajinorē opamakū ĩārā, ĩgūrē ubu ĩāturia. Irasirirā ĩgūyare opabirisīā, gāme guaseo, gāmekēāa. Musā Marīpure sērēbirisīā, musā gāāmerīrē opabea. ³ Gajipoere gajinorē sērēkererā, ŋerō gūñarī merā sērēa. Musā basi musā ŋerī ũaribejari ditare iriduarā sērēa. Irasirigu Marīpu musā sērērīrē sībemi. ⁴ Musā sugo nomeō marāpukugo āārīkerego gajigure gāāmegō irirosū āārā. ¿Musā ire masīberi? Sugu i ũmu marā ŋerīrē irirā irirosū iridugū, Marīpure gāāmebemi. I ũmu marā ŋerīrē irimakū ĩgū: “ĩgūsā irirosū irigura”, āri gūñagū, Marīpure ĩāturigu dujami.

⁵ Marīpuya werenírī gojadea pūgue irire āsū āri gojasūdero āārībú: “Marīpu Ōāgū deyomarīgūrē marīrē pídi āārīmí marī merā āārībure. Ōāgū deyomarīgū marīrē maīgū, marī ŋerīrē iridūamakū gāāmebemi”, āri gojasūdero āārībú. Iri gojadea ubu āārīrī meta āārā. Āārīrōma āārā. ⁶ Irasirigu Marīpu marī ŋerīrē irinemobirikōāburo, ārīgū, marīrē bopoñarī merā ĩā, ōārō iritamumi. Irasiriro ĩgūya werenírī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībú: “ ‘Gajirā nemorō āārā’, āri gūñagūrē Marīpu iritamubemi. ‘Yu ubu āārīgū āārā, yare iritamuka!’ ārīgū gapure ōārō iritamumi”, āri gojasūdero āārībú. ⁷ Irasirirā Marīpu dorerire būremurī merā

irika! Wātī dorerire iribirikōōka! Mūsā Īgūrē pébirimakū ĩāgū, mūsārē piri, duriwāgākōāgukumi. ⁸ Marīpū pūrogue Īgūrē: “Yū merā āārīka!” ārī ejanūgārā irirosū irika, Īgūrē masīnemoduārā! Irasirimakū ĩāgū, mūsā pūrogue ejanūgāgū irirosū irigukumi mūsārē iritamunemobu. Mūsā ñerō irirā āārā. Irasirirā ñerō iririre pirika! Mūsā Marīpūyare irirā, o i ũmū marā irirosū irirā: “Ōāgorāa”, ārī gūñadāa. Ire irasū ārī gūñabirikōōka! I ũmū marā irirosūta ñerīrē irimakū, ñegorāa. Marīpūya ditare irimakū, ōāa. ⁹ Mūsā ñerō iririre gūñarā, ũsuyari merā burirono irirā, bujawereri merā oreka! Mūsā ñerō iririre gūyasīrīrī merā, bujawereka! ¹⁰ Marī Opure: “Mū ĩūrōrē yū ñegū, ubu āārīgū āārā, irasirigū yure iritamuka!” ārī sērēka! Mūsā irasū ārī sērēmakū: “Mūrē iritamugura, yaagu, ōāgū āārā”, ārī ĩāgukumi.

Mūsā Jesúre burumurā mūsā basi gāme werewuabirikōōka! ārī gojadea

¹¹ Yaarā, mūsā Jesúre burumurā mūsā basi gāme werewuabirikōōka! Gajirārē ñerī werenirā, o ĩgūsārē werewuārā, Marīpū marīrē gāme maĩdoredeare tarinūgārā yāa. Irire tarinūgārā: “Iri doreri ōābea”, ārīrā irirosū yāa. Irasirirā Marīpū dorerire: “Ōābea”, ārī werewuārā: “Yū Marīpū nemorō doremasīa”, ārīrā irirosū yāa. ¹² Marīpū suguta masakare ĩgū dorerire pídi āārīmī. ĩgū suguta ĩgūsā iririre ĩā beyemasīmi. Masakare taumasīmi, o peamegue béomasīmi. Irasirirā mūsā gapu: “Gajirā masakare werewuamasīa”, ārī gūñabirikōōka!

Ñamigāgue marī iriburire masībirimarē gojadea

¹³ Dapagorare gajire weremakū, ōārō péka! Mūsā surāyeri: “Dapagā, o ñamigā gaji makāgue su bojori moā, wáro niyeru wajatarākoa”, ārī werenía. Irasū ārī werenirārē āsū ārī weregura. ¹⁴ Mūsārē ñamigāgue waaburire neō masībea. Marī i ũmūgue okari, ĩmikā boyoripogē duji, mērōgā pūru perero irirosū āārā. Marī i ũmūgue āārī, mērōgā pūru boakōārākoa. ¹⁵ Irasirirā mūsārē āsū ārī werenirō gāāmea: “Marīpū gāāmemakū, okarākoa ire, o gajire irimurā”. ¹⁶ Mūsā gapu: “Marī masīa, irasirirā marī gāāmerō āsū irirākoa”, ārī werenía. Iri āārīpereri mūsā irasū ārī werenirī, ñegorāa. ¹⁷ Irasirirā: “Marī āsū irirā, ōārīrē irirākoa”, ārī masīkererā, irire irimerā, ñerīrē irirā yāa.

5

Wári doebiri oparārē waaburire gojadea

¹ Mūsā wári doebiri oparā yure péka! Mūsā ñerō tarirākoa. Irasirirā ire gūña, buru bujawereri merā gaguinī oreka! ² Mūsāya doebiri boakōārokoa. Mūsāya surire burua baarākuma. ³ Mūsā niyeru koeri, oro, plata merā iridea koeri mūsā duripídea gurawijiakōārokoa. Irasū waamakū, mūsā niyerure maīsīa, duripídeare masīšūrokoa. I niyeru mūsā maĩrī, peame gajinorē soebéorosū mūsārē poyanorēmakū irirokoa. Dapagorare mūsā, i ũmū pererinu ejaburo dupiyuro, wáro niyerure duripirā yāa. Irire duripiri waja buru wajamoāsūrākoa. ⁴ Mūsāya poerire moānerārē wajaribe. Irasirirā mūsārē: “Guare mūsā ārāderosūta wajarika!” ārī gaguiníma. ĩgūsā irasū ārī gaguinīrīrē marī Opū ĩgūrē wereboerārē doregu pémi. ⁵ Mūsā i ũmūgue okarā, wári doebiri opāa. Mūsā opari merā mūsā gāāmerī ditare yāa. Mūsā irasiriri waja wajamoāsūrākoa. Wekure ĩgūsā wējēburi dupiyuro ōārō baa, díikugu irirosū

ãārã. ⁶ Músã ñerõ irimerãrê: “Ñerõ yáma”, ãrĩ, peresugue ãiwãgã: “Wëjêka!” ãrã, músã ãgüsãrê iririre kãmutamasĩña marĩõ.

Jesucristo i ãmugue dupaturi aariburire marĩrê õãrõ yúro gããmea, ãrĩ gojadea

⁷ Irasirirã yaarã, marĩ Opũ Jesucristo i ãmugue dupaturi aariburire gũñaturari merã õãrõ yúka! Pooe opũ ãgũ otedea dukakaburire õãrõ yúkumi. ãgũya pooere otedero pũrũ, deko merëburire, irasũ ããrĩmakũ ãgũ otedea puri, masãburire õãrõ yúkumi. ⁸ Músãde ãgũ irirosũta õãrõ yúka! Marĩ Opũ dupaturi aariburo mérõ duyáa. Irasirirã gũñaturari merã ãgürê buremurĩrê neõ piriro marĩõ merã ãgũ aariburire õãrõ yúnikõãka!

⁹ Yaarã, Marĩpũ músãrê wajamoãrĩ, ãrĩrã, gãme turibirikõãka! ãgũ ããrĩpererã ñerãrê wajamoãgũ aariburo mérõ duyáa. ¹⁰ Yaarã, iripoegue marãrê marĩ Opũya kerere weredupiyunerãrê gũñaka! Marĩ Opũyare werede waja gajirã ãgüsãrê ñerõ irinerã ããrĩmã. ãgũya kerere weredupiyunerã gapũ ñerõ tarikererã, ãgũyare wereduúbirinerã ããrĩmã. ãgüsãrê ñerõ irirãrê ñerõ iribirinerã ããrĩmã. Irasirirã músãde ãgüsã iriderosũta irika! ¹¹ Ñerõ tarikererã marĩ Opũre buremurĩrê neõ piribirinerãrê gũñarã: “Marĩ Opũ õãrõ iritamunerã, usuyari bokanerã ããrĩma”, ãrĩ gũñãa. Iripoeguemu Job wãikũgũ ñerõ taridea kerere músã pébu. ãgũ burõ ñerõ tarikeregũ, marĩ Opũre buremurĩrê piribiridi ããrĩmĩ. Irasirigũ ãgũ ñerõ taridero pũrũ, marĩ Opũ ãgürê maĩgũ ãgürê bopoñarĩ merã ããrĩã, wãri õãrĩrê iridi ããrĩmĩ. Irasirirã, ãgũ marĩdere maĩrĩrê, ãgũ marĩdere bopoñarĩ merã ããrĩrê músã masã.

¹² Yaarã, gajĩ yũ wererire goepeyari merã õãrõ péka! Músã gajirãrê wererã, ãsũ ãrĩ werebirikõãka: “Ëmugasima merã ãsũ irigura”, o “I nikũma merã ãsũ irigura”, ãrĩbirikõãka! Músã gajirãrê wererã, ãrĩkatori marĩõ su diayeta wereka! Gajinorê irianerã: “Iriabu”, ãrĩka! “Ãsũ irirãra”, ãrĩrã, irika! “Ãsũ iribirikoa”, ãrĩrã, iribirikõãka! Marĩpũ wajamoãbirikõãburo, ãrĩrã, irasirika!

¹³ Músã ñerõ tarirã, Marĩpũre: “Iritamuka yũre!” ãrĩ sërêka! Usuyari merã ããrĩrã, bayapeori merã ãgürê: “Õãtaria mũ”, ãrĩ, usuyari sĩka! ¹⁴ Sugu pũrĩrikũgũ, Jesúre buremurã oparãrê siiuburo. ãgüsã ãgürê uye merã piupeo, marĩ Opũre: “Jesús, ñĩ mũrê buremugürê tauka!” ãrĩ sërëbosarãkuma. ¹⁵ ãgüsã marĩ Opũre buremurĩ merã sërëmakũ, marĩ Opũ ãgürê taugũkumi. Irasirigũ ãgürê pũrĩrĩ marĩgũ dujamakũ irigũkumi. Pũrĩrikũadi ñerõ iridi ããrĩmakũ, Marĩpũ ãgũ ñerõ irideare kãtigũkumi. ¹⁶ Irasirirã músã ñerõ irideare gãme weretarika! Irasũ ããrĩmakũ, Marĩpũre músãya ããrĩburire gãme sërëbosaka! Irasirika, Marĩpũ músãrê pũrĩrĩ marĩã ããrĩburo, ãrĩrã! Õãrĩrê iririkũgũ burõ buremurĩ merã gajirãya ããrĩburire Marĩpũre sërëbosamakũ, Marĩpũ ãgũ sërërosũta irigũkumi. ¹⁷ Iripoeguemu Marĩpũya kerere weredupiyudi Elías wãikũgũ marĩsũta masakũ ããrĩdi ããrĩmĩ. ãgũ ããrĩdeapogue marã ñerõ irimakũ ããgũ, Marĩpũre: “Deko merëbirimakũ irika!” ãrĩ, burõ buremurĩ merã sërëdi ããrĩmĩ. Marĩpũ ãgũ sërërĩrê pé, ure bojori gajĩ bojori dekogora, ãgüsãya nikürê deko merëbirimakũ iridi ããrĩmĩ. ¹⁸ Pũrũ Marĩpũre: “Deko merëmakũ irika doja!” ãrĩ sërëdi ããrĩmĩ. ãgũ sërëmakũ, deko merëdero ããrĩbũ. Irasũ waamakũ, ãgüsãya nikürê dupaturi oteri puri dukakũdero ããrĩbũ.

¹⁹ Yaarã, sugũ m̃sã merãm̃ diayema ããrĩrĩrẽ irinemobirimakũ ããrã, dupaturi Marĩrũyare irimakũ irirã, ãgũrẽ õãrõ irirã irikoa. ²⁰ Ire masĩka! M̃sã sugũ ñerõ irigũre ãgũ ñerõ iririre pirimakũ irirã, ãgũrẽ õãrõ irirã irikoa. Marĩrũ ãgũrẽ peamegue waabodire taugũkumi. ãgũ wãri ñerĩ irideare kãtigũkumi.

1 SAN PEDRO

Pedro Jesúre b̄remurã waasirinerãrẽ gojadea

¹ Ȳ Pedro m̄sãrẽ õãdorea. Jesucristo ȳre ìgũyare buedoreḡu beyemi. Irasiriḡu m̄sãrẽ, m̄sãya nikũrẽ wiri, gajirogue Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, Bitinia wãikuri nikũgue waasirinerãrẽ i pũrẽ gojáa. ² Marĩpu ããrĩnigũ dupiyurogue m̄sãrẽ: “Yaarã ããrĩma”, ãrĩderosũta beyedi ããrĩmĩ. Õãgũ deyomarĩgũ merã m̄sãrẽ ìgũyarã ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ, Jesucristo gããmerĩrẽ iriburo, ãrĩgũ. Jesucristo dí béori merã ñerĩrẽ koesũnerã ããrĩburo, ãrĩgũ, irasiridi ããrĩmĩ. M̄sãrẽ õãrõ iritamũ, siñajãrĩ merã ããrĩdero nemorõ ããrĩrikumakũ iriburo.

Jesúre b̄remurã Marĩpu merã õãrõ ããrĩnĩburire gojadea

³ Marĩp̄re, marĩ Op̄u Jesucristo Pagure: “Õãtaria mu”, ãrĩ, usuyari s̄rã! Ìgũ marĩrẽ b̄ro bopoñasã, Jesucristore boadiguere masũrĩ merã marĩrẽ dupaturi deyoarã irirosũ ìgũ pũrã ñajãmakũ iridi ããrĩmĩ. Irasiriḡu ìgũ merã marĩ õãrõ ããrĩnĩkõãburire masĩmakũ yãmi. ⁴ Irasirirã, ìgũyarãrẽ: “Õãrĩrẽ s̄igura”, ãrĩdeare marĩ opaburire usuyari merã yũrã yãa. Ìgũ marĩrẽ s̄iburi: ìgũ ãmugasigue õãrĩ opari, neõ pereburi, boaburi meta ããrã. ⁵ Marĩpu marĩrẽ ìgũrẽ b̄remurãrẽ ìgũ turari merã koremi. Irasiriḡu, i ãmu peremakũ, ìgũ marĩrẽ peamegue waabonerãrẽ: “Taugura, yu merã ããrĩnĩkõãrãkuma”, ãrĩdeare iriyuwarikurire masĩmakũ irigũkumi.

⁶ Marĩ mérõgã i ãmugue ããrĩrõpa wãri gajirosũperi ñerõ tarikererã, ãmugasigue Marĩpu marĩrẽ s̄iburire gũñarã, b̄ro usuyari merã ããrã. ⁷ Ñerõ tarikererã, marĩ diayeta Marĩp̄re õãrõ b̄remunĩrĩ, oro nemorõ wajakua. Oro wajakukerero, pereburi ããrã. Masaka irire peamegue soekuma õãrĩ oro dita dujaburo, ãrĩrã. Irasũta marĩ ñerõ tariri merã diayeta Marĩp̄re õãrõ b̄remunĩrã dujarãkoa. Irasiriḡu, Jesucristo dupaturi aarimakũ, Marĩpu marĩrẽ: “Õãrõ iribu, irasirirã yu p̄ro yu merã ããrĩnĩkõãrãkoa”, ãrĩgũkumi.

⁸⁻⁹ M̄sã Jesucristore ìgũ i ãmugue ããrĩmakũ ìãbirinerã ããrĩkererã, ìgũrẽ maĩa. Dapagoradere ìgũrẽ ìãbirikererã, gũnaturari merã ìgũrẽ b̄remua. M̄sã ìgũrẽ irasũ b̄remunĩmakũ, Marĩpu m̄sãrẽ peamegue waabonerãrẽ tarimakũ irigũkumi. Irasirirã m̄sã Marĩpu p̄rogue waaburire gũñarã, irogue eja, usuyarosũ b̄ro usuyãa. I usuyari oparire werenĩrĩ merã weremasĩña mãa.

¹⁰ Iripoegue Marĩp̄ya kerere weredupiyunerã ìgũ m̄sãrẽ õãrõ iritamugũ tauburire werenerã ããrĩmã. Irire werekererã, p̄emasĩbirinerã ããrĩmã. Irasirirã irire masĩduarã, bue, gũñamanerã ããrĩmã. ¹¹ Õãgũ deyomarĩgũ Cristo ìgũsãrẽ iriudi iritamurĩ merã Cristo ñerõ tari, boadigue masã, ãmugasigue murĩa, puu ããrĩpererã Op̄u ããrĩburire weredupiyunerã ããrĩmã. Irasirirã: “¿Noã irasũ waagukuri, ñaásũ ããrĩmakũ irasũ waarokuri?” ãrĩ masĩduarã, irire bue, gũñamanerã ããrĩmã. ¹² Marĩpu ìgũsã masĩmakũ gããmegũ, ìgũsãrẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: “M̄sã ããrĩripoe i irasũ waabirikoã dapa. P̄ru marã gapu irire ìãrãkuma”, ãrĩdi ããrĩmĩ. Dapagorare Marĩpu marĩrẽ tauri kerere wererã ìgũsã iripoegue weredeareta m̄sãrẽ werema. Õãgũ deyomarĩgũ Marĩpu ãmugasigue merã iriudi

iritamurī merā m̄sārē irire werema. Marīp̄u Jesucristo iridea merā marīrē taurire Marīp̄ure wereboerāde buro masīd̄uama.

Marīp̄u marīrē ñerī marīrā āārīdoremi, ārī gojadea

¹³ Irasirirā m̄sā iriburire oārō p̄emasīrī merā gūñaka! Jesucristo i ūm̄gue dupaturi aarimakā, Marīp̄u m̄sārē oārō iritamugū m̄sā peamegue waabonerārē tauburire gūñanikōāka! Irire gūñarā, buro us̄yari merā yūka! ¹⁴ Iripoegue m̄sā Marīp̄ure masīburi dupiyuro ñerō haribejarire iriunaderosūta dapagorare neō irinemobirikōāka! Majīrā ĩgūsā pagusāmarā dorerire tarinugāmerā irirosū Marīp̄u dorerire tarinugābirikōāka! ¹⁵ Marīp̄u m̄sārē ĩgūyarā āārīdoregū siudi, ñerī marīgū āārīmi. Irasirirā, ĩgū irirosū m̄sāde ñerī marīrāta oārī ditare irika! ¹⁶ Marīp̄uya werenīrī gojadea p̄gue irasūta ārī gojasūdero āārībū. Āsū ārīdi āārīmi: “Ȳu oāgū, ñerī marīgū āārā. Irasirirā m̄sāde ñerī marīrā āārīka!” ārīdi āārīmi.

¹⁷ Marīp̄u āārīpererārē surosū ĩāgū, ĩgūsā irideare: “Iri oāb̄u, iri oābiribū”, ārī weregū āārīmi. Irasirirā ĩgārē: “Ḡuap̄u”, ārīrā, i ūm̄gue m̄sā āārīrōpa goepeyari merā ĩgūyare irika! ¹⁸ M̄sā ñekūsamarā Marīp̄uyare iribirinerā āārīmā. M̄sā ĩgūsā iriderosū iriri wajamāa. Irasirigū Marīp̄u m̄sārē ĩgūsā iriderosū iriunanerārē taudi āārīmī ĩgūyare iriburo, ārīgū. M̄sā ire masīa. Marīp̄u marīrē taugu, marī ñerō iridea wajare wajaribosadi āārīmī. Irasū wajaribosagū, niyeru, oro merā wajaribosabiridi āārīmī. Niyeru, oro pereburi āārā. ¹⁹ Irasirigū iri wajakuro nemorō marī ñerī iridea wajare wajaribosadi āārīmī. ĩgū magū Cristo boagu dí béodea merā gapu marī ñerī iridea wajare wajaribosadi āārīmī. Oveja majīgū masaka Marīp̄ure b̄remurā wējē soepeobu oāgū āārīderosūta Cristo oāgū ñerī marīgū āārīmi. ²⁰ Marīp̄u i ūmurē ĩgū iriburo dupiyurogueta Cristo ĩgū boagu dí béoburire masīsiadi āārīmī. Ipapoere i ūm̄u pereburi dupiyuro Cristore i ūm̄gue iriudi āārīmī, ĩgūya dí béori merā m̄sārē iritamuburo, ārīgū. ²¹ Irasirirā Cristo iritamurī merā Marīp̄ure b̄remua. Marīp̄u Cristore boadiguere masū, ūm̄gasigue āim̄urā, āārīpererā Op̄u sóodi āārīmī. Irasirirā Marīp̄ure: “Ḡuare oārō irigū āārīmī”, ārī b̄remu, ĩgū merā oārō āārīnīburire oārō masīa.

²² Cristoya diayema kerere pé b̄remusīā, m̄sā ñerī iririkurire pirinerā āārībū. Dapagorare diayeta m̄sāyarārē maīmasīa. Irasirirā m̄sāya yuj̄p̄ūrārī, āārīpereri m̄sā turari merā gāme maīka! ²³ M̄sā Marīp̄uya werenīrīrē b̄remurā, dupaturi deyoarā irirosū waab̄u. Irasirirā ĩgū p̄ūrā waab̄u. Marī pagusāmarā merā deyoa, p̄uru boakōārākoa. Iri irirosū āārībea Marīp̄u p̄ūrā waamakū. ĩgūya werenīrī, perebiri werenīrī āārā. Irasirirā iri werenīrī merā ĩgū p̄uro ĩgū merā āārīnikōārākoa. ²⁴ ĩgūya werenīrī gojadea p̄gue āsū ārī gojasūdero āārībū: Āārīpererā masaka tá irirosū āārīma. ĩgūsā oārī oparide tá goori irirosū āārā. Tá masā, boakōāa. Gooride boakōāa. Iri irirosūta marī masakade boarākoa.

²⁵ Marī Op̄u werenīrī gapu neō perebirikoa. ĩgū ārīderosūta waarokoa. Āārīpereri ĩgū: “Āsū irigara”, ārīdeare iriyuwarikugakumi, ārī gojasūdero āārībū.*

Iri oārī bueri, m̄sārē ĩgūsā werede, Jesucristo marīrē tauri kerere bueri āārā.

* 1:25 Is 40.6-8

2

¹ Irasirirā āārīpereri gajirosūperi ñerī iririre: ārīkatorire, irikatorire, gajirā gajino opamakū iaturirire, gajirārē ñerō ārī werewuarire pirika! ²⁻³ Mūsā, marī Opū mūsārē ōārō iririre sīrū masīsīāa. Irasirirā neō deyoarāgā ōpīkūrē gāāmerōsū mūsāde marī Opūyare diayemarē buro gāāmekā! Iririre gāāmerā, ĩgūrē buremunemorākoa. Mūsā irasirimakū, mūsārē taugukumi.

Cristo masakare okari sīgū ūtāye irirosū āārīmi, ārī gojadea

⁴ Cristo marīrē okari sīgū suye ūtāye masaka ĩgūsā bēoadeaye irirosū āārīgū āārīmi. ĩgūsā ĩgūrē gāāmebirikeremakū, Marīpu ĩgū Pagū gapū ĩgūrē: “Ōātarigu, āārīpererā Opū āārīmi”, ārī beyedi āārīmī. Irasirirā ĩgūrē: “Ōāgū āārīmi”, ārī buremua. ⁵ Marīde Cristo merā okari oparā ūtāyeri irirosū āārā. Marīpu, sugū ūtāyeri merā wii irigu irirosū marī merā irigu yāmi. Irasirigu marīrē ĩgūyarārē ĩgūya wiima irirosū āārīmakū yāmi. ĩgūyarā paīa ĩgūrē buremurā, ĩgū dorederosūta gajino sīma. Marīrē ĩgūsā irirosū āārīmakū yāmi, Jesucristo iritamurī merā ĩgūrē usuyari siburo, ārīgū. Irasirirā ĩgūyare irirā, ĩgūrē usuyamakū irirākoa. ⁶ Marīpu ĩgūya werenīri gojadea pūgue āsū ārīdi āārīmī:

Yū beyedire yaa wiima weanúp̄rorīdea ūtāye irirosū āārīgūrē Jerusalēgue pīgura. ĩgū, yū beyedi ōātarigu, āārīpererā Opū āārīmi. ĩgūrē buremurāno, buro usuyarākuma. “Ubugorata ĩgūrē buremukubu”, ārī gūñabirikuma, ārīdi āārīmī.*

⁷ Mūsāde ĩgūrē buremurā: “Ōātarigu āārīmi”, ārī ĩāa. ĩgūrē burenumerā gapure Marīpūya werenīri gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú:

Marīpu beyedi suye ūtāye wii iririmasā bēoadeaye irirosū āārīkeremakū, Marīpu gapū ĩgūrē iri wiima weanúp̄rorīdea ūtāye irirosū āārīmakū iridi āārīmī. Irasirigu ĩgūrē āārīpererā Opū pīdi āārīmī, ārī gojasūdero āārībú.*

⁸ Gaji Marīpūya werenīri gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú:

Marīpu beyedire burenumerā, iri ūtāyegue gubutuameémejānerā irirosū āārīma. Irasirirā Marīpu p̄rogue neō waabirikuma, ārī gojasūdero āārībú.*

ĩgūya kerere buremubiri waja ūtāyegue gubutuameémejānerā irirosū āārīma. Marīpu p̄rogue ejabirikuma. ĩgūsārē irasū waaburire Marīpu iripoeguetā: “Irasū waarokoa”, ārīsiadi āārīmī.

Marīpūyarā āsū āārīma, ārī gojadea

⁹ Mūsā gapū Marīpu pūrā ĩgū beyenerā āārā. Marī Opūyarā paīa irirosū ĩgūyare moārā, Marīpūya bumarā ĩgū ĩūrō ñerī marīrā ĩgūyarā āārā. Mūsārē naītīārō āārīrā irirosū ĩgūyare neō masībirinerārē masīdoregu siiudi āārīmī. Irasirigu mūsārē boyorogue āārīrā irirosū irire ōārō masīrā āārīmakū iridi āārīmī. Mūsārē ĩgū ōārō irideare gajirārē weredoregu, irasiridi āārīmī. ¹⁰ Mūsā iro dupiyurogue Marīpu pūrā āārībiribu. Dapagorare Marīpu pūrā āārā pama. Mūsā iro dupiyurogue bopoñarī merā ĩāsūña marību. Dapagorare mūsārē Marīpu bopoñarī merā ĩāmi.

Marīpūyare irirā āārīka! ārī gojadea

¹¹ Yaaraã yu maĩrã, musã i ùmurẽ naagorenarĩmasã musãya makãgue ããrĩmerã irirosũ, Marĩpu puo waamurãta ããrã. Irasingu musãrẽ ire turaro werea. Musã ñerĩ ñaribejarire iribirikõaka! Musãrẽ ñerõ irimakũ iriduarã irirosũ musã ñerĩ ñaribejari musãrẽ ñerõ irimakũ iriduarõ yãa. ¹² Marĩpũre masĩmerã watopegue ããrĩrã õãrõ irirã ããrĩka, musãrẽ werewuuri, ãrĩrã! Musã irasirimakũ musãrẽ werewuaduakererã, Marĩpu ãgũsãrẽ ãgũyare masĩmakũ iriripoe musã õãrõ iririre ããnerã ããrĩsã, ãgũrẽ: “Õãgũ, turagu ããrĩmi”, ãrĩ buremurãkuma.

¹³ Marĩ Opũre buremusiã, ããrĩpererã i nikũ marã oparãrẽ õãrõ merã yujuka! I nikũ marã oparã opu ããrĩgũdere yujuka! ¹⁴ ãgũ dokamarã oparãdere yujuka! ãgũsãrẽ ãgũ doreri tarinugãrãrẽ wajamoãmurãrẽ pĩdi ããrĩmi. ãgũ dorerire irirãrẽ: “Õãrõ iriabũ musã”, ãrĩdoregu pĩdi ããrĩmi. Irasirirã ãgũsãrẽ yujuka! ¹⁵ Marĩpu, musã õãrõ irimakũ gããmemi. Musã irasirimakũ ããrã, pẽmasĩmerã musãrẽ werewuaduakererã, werewuamasĩbema.

¹⁶ Musã, Marĩpu tausũnerã ããrĩsã, gajirãrẽ moãboerimasãgora ããrĩbea. Marĩpu tausũnerã ããrĩkererã, “Guare doreri mãa. Irasirirã gua gããmerõ ñerĩrẽ irirãkoa”, ãrĩ gũñabirikõaka! ãsũ gapũ irika! “Marĩpũre moãboerã ããrã gua”, ãrĩ gũñaka! Irasũ ãrĩ gũñarã, ãgũ dorerire irika! ¹⁷ ããrĩpererã masakare buremurĩ merã ããka! Marĩyarãrẽ Jesũre buremurãrẽ mãika! Marĩpũre gopeyari merã buremuka! I nikũ marã opuãdere buremurĩ merã ããka!

Cristo ñerõ tarigu ãgũ bokatĩũderosũ musãde bokatĩũka! ãrĩ gojadea

¹⁸ Moãboerimasã, õãrõ buremurĩ merã musã oparãrẽ yujuka! Musãrẽ õãrõ irirã ditare yujubirikõaka! Musãrẽ turaro merã dorerãdere yujuka! ¹⁹ Musã ñerõ iribirikeremakũ, musã oparã musãrẽ wajamoãbukuma. Musã, Marĩpu iũrõ diayemarẽ iriduumakũ, ãgũsã wajamoãrĩrẽ bokatĩũmakũ, Marĩpu musãrẽ: “Õãrõ yãma”, ãrĩ ããgũkumi. ²⁰ Musã ñerõ iriri waja gapũ ãgũsã musãrẽ wajamoãmakũ, irire musã bokatĩũkeremakũ, Marĩpu musãrẽ: “Õãrõ yãma”, ãrĩ ããbirikumi. Musã õãrõ irikeremakũ ãgũsã musãrẽ wajamoãmakũ, musã õãrõ merã guaro marĩrõ bokatĩũmakũ, Marĩpu musãrẽ: “Õãrõ yãma”, ãrĩ ããgũkumi. ²¹ Irasiriburo, ãrĩgũ, Marĩpu musãrẽ ãgũyarã ããrĩdoregu siũdi ããrĩmi. Cristode musãya ããrĩburire ñerõ tarimi, musãde ãgũ iriderosũ irituyaburo, ãrĩgũ. ²² ãgũ neõ suñarõ ñerõ iribirimi. Gajirãrẽ ãrĩkatori merã neõ werenibirimi. ²³ Masaka ãgũrẽ turimakũ, ãgũsãrẽ neõ turi gãmibirimi. ãgũrẽ ãgũsã ñerõ irikeremakũ: “Musãrẽ ñerõ irigara”, neõ ããbirimi. ãgũ Pagũ gapũre: “Yupu diayemarẽ irigu, yare ñerõ irirãrẽ diayeta wajamoãgũkumi. ãgũgue ãmugũkumi”, ãrĩ gũñadi ããrĩmi. Irasirirã marĩdere ãgũ ãrĩderosũ ãrĩrõ gããmea. ²⁴ Cristo, marĩ irirosũ dupũkũgũ ãgũ basi marĩ ñerĩ iridea wajare wajaribosagu curusague boami. Marĩ okaropa ñerĩ iririre piri, Marĩpũya diayema gapũre iriburo, ãrĩgũ, boami. ãgũ marĩrẽ peamegue waabonerãrẽ taugu, buro kãmiku, buro ñerõ tarimi. ²⁵ Oveja dederinerã irirosũ musãde peamegue dederibonerã ããrĩbũ. Dapagorare Cristore buremusiã, ãgũyarã ããrã. Irasingu ovejare koregu irirosũ Cristo musãrẽ koremi. Musã õãrõ ããrĩrikuburo, ãrĩgũ, musãrẽ õãrõ koremi.

3

Mojōshanerā āsū irika! āri gojadea

¹⁻² Moāboerimasārē yu werederosūta mūsā marāposā nomerē weregura. Mūsā marāpūsāmarārē ōārō merā yujuka! Īgūsā dorerosū irika! Surāyeri mūsā marāpūsāmarā Marīpuya kerere b̄remumerā āārīma. Irasirirā Īgūyare mūsā Īgūsārē werebirikererā, Īgūyare ōārō iririkuka! Ōārī ditare irika! Mūsā marāpūsāmarā mūsārē dorerire b̄remurī merā yujuka! Mūsā irasirimakū Īārā, Īgūsāde Marīpuya kerere b̄remubukuma. ³ Mūsāya d̄p̄ure wāri mamarikubirikōāka! Mūsāya d̄p̄ure gajirārē Īāsuyumakū iribirikōāka! Mūsārē: “Ōārō deyoma”, āri Īāmakū iribirikōāka! Irasirirā mūsāya poaīapure w̄w̄apuwea mamuanerā nome, oro merā iridea dari b̄yayanerā nome, wajapari surī sāñanerā nome āārīd̄uari ditare gūñarikubirikōāka! ⁴ Āsū gapu āārīka, ōārā, ōārō deyorā nome āārīd̄uarā! Ōārī gūñarī oparā nome, gajirārē turiro marīrō gopeyaro merā were-tamurā nome, siñajārī merā āārīrikurā nome āārīka! Ōārō āārīrikuri, d̄p̄ure mamarī ōārō deyori pereburosū neō perebirikoa. Mūsā ōārō āārīrikuri, Marīpu Īūrōrē ōātari āārā. ⁵ Iripoeguere Marīpuyarā nome āsūta āārīunanerā āārīmā. Īgūsā nome: “Marīpu ārīderosūta yare ōārō irigukumi”, āri b̄remurā, Īgūsā marāpūsāmarā dorerire ōārō yujunerā āārīmā. ⁶ Āsūta Sara igo marāp̄ure Abrahārē ōārō merā yujudeo āārīmō. Irasirigo Īgūrē: “Yu opu”, ārīunadeo āārīmō. Irasirirā mūsā ōārō irirā, gūiro marīrō āārīrikurā, Sara āārīderosū āārīrākoa.

⁷ Āsūta mūsā marāpokurāde mūsā marāposā nomerē pēmasīrī merā ōārō irika! Nome, marī ūma irirosū turarā āārībema. Irasirirā Īgūsārē b̄remurī merā iritamuka! Marīpu mūsārē bopoña, Īgū p̄uro perebiri okari s̄iburosūta nomedere bopoña, perebiri okari sigukumi. Irasirirā mūsā marāposā nomerē ōārō koreka! Marīpu mūsā sērērīrē yujuburosūta Īgūsā nomerē ōārō irika!

Ōārō Īgūsā irikeremakū, gajirā Īgūsārē ñerō iririre weredea

⁸ I merā mūsā āārīpererārē weretūnugura. Suro merā ōārō āārīrikuka! Mūsā merāmarārē bopoñarī merā Īāka! Sugū pūrā irirosū gāme maīrikuka! Ōārō merā gāme iritamuka! “Gua, gajirā nemorō āārībea”, āri gūñaka! ⁹ Gajirā mūsārē ñerō irimakū, Īgūsārē gāmibirikōāka! Mūsārē Īgūsā ñerō āri werenīmakū, Īgūsārē ñerō āri gāmibirikōāka! Āsū gapu irika! Īgūsāya āārībure Marīp̄ure sērēbosaka! Marīpu mūsārē ōārō iribu, irire irimurārē pidi āārīmī. ¹⁰ Marīpuya werenīrī gojadea pūguere āsūta āri gojasūdero āārībū:

Mūsā okaropa ōārō us̄yari merā āārīd̄uarā, neō ñerō werenībirikōāka!
Neō ārīkatobirikōāka!

¹¹ Āārīpereri ñerī iririre pirikōāka! Ōārī gapure irika! Gāme Īāturiro marīrō siñajārī merā āārīrikuka! Irire b̄uro gāāmeka!

¹² Diayemarē irirārē marī Opu irasū korenīkōāmi. Īgūsā Īgūrē sērērīrē irasū pēnikōāmi. Ñerō irirā gapure gāāmebemi, āri gojasūdero āārībū.*

¹³ Ōārī ditare irid̄amakū, ĩnoā mūsārē poyanorēbukuri? ¹⁴ Diayemarē mūsā irikeremakū, gajirā mūsārē ñerō irimakū, Marīpu gapu mūsārē ōārō yāmi. Irasirirā us̄yāa. Mūsārē ñerō irid̄uarārē gūibirikōāka! Īgūsā

musārē iriburire gūñarikubirikōāka! ¹⁵ Āsū gapu irika! Cristore: “Gua Opu āārīmi”, āri buremuka! Musārē: “¿Nasirirā Cristore buremurī?” āri sērēñarānorē pēmasīrī merā ōārō yujuka! Īgūsā musārē sērēñaburo dupiyuro Īgūsārē yujuburire ōārō gūñayuka! Irasirirā Īgūsārē Cristo musārē tauburire ōārō yujarākoa. ¹⁶ Turiro marīrō ōārō buremurī merā Īgūsārē yujuka! Ōārō irika! Irasirirā: “Marīpu iūrō waja opabea”, āri gūñarākoa. Cristore musā buremurā Īgūyare ōārō irirā āārīmakū gajirā musārē: “Ñerō yāma”, āri werewuanerā Īgūsā musārē werewuadea diaye āārībirimakū iārā, gūyasīrīrākuma. ¹⁷ Marī ñerō iriri waja gajirā marīrē ñerō tarimakū iribukuma. Marīpu gāāmemakū, marī ōārō iriri waja gajirā marīrē ñerō tarimakū iriri gapu ōāgorāa.

¹⁸ Irasūta Cristo ōāgū āārīkeregū, ñerō tarimi. Suñarōta āārīpererā ñerī iridea wajare boa, wajaribosadi āārīmi. Marī ñerā āārīmakū, marīya āārīburire ñerō tarimi, marīrē Marīpuyarā waamakū iribu. Īgū, marī irirosū dupukugu āārīsīā, Īgūya dupugora tamerā boakōāmi. Īgū boakeremakū, Īgūya yujupūrā merā okakōādi āārīmi. ¹⁹ Irasirigu Īgūya yujupūrā merā boanerā Īgūsā peresu irisūnerā āārīrōgue waa, Īgūsāya yujupūrārīrē Marīpuyare weredi āārīmi. ²⁰ Īgūsā iripoeguere Marīpu dorerire tarinugāunanerā āārīmā. Noé āārīdeapeoguere Īgū wādiru doōdirure dooripoe Marīpu Īgūrē buremumakū gāāmedi āārādīmi. Irasirigu: “Gajipoe irirā yare buremubukuma”, āri, Īgūsārē yoaripoe yūdi āārādīmi. Īgūsā gapu neō buremubiriunanerā āārīmā. Irasirigu Marīpu Īgūsārē wajamoādi āārīmi. Noé Īgūya wii marā merā dita: su mojōma pere gaji mojō ureru pērēbejarā dia mirīrīrē tariweredi āārīmi. ²¹ Marīpu i nikūrē miūgū Īgūsārē taudea, marīrē deko merā wāiyeri irirosū āārā. Irasiriro marī peamegue waabonerārē tauburire imua. Deko merā marīrē wāiyemakū, marīya dupure gurarire koerosū āārībea. Marī wāiyēsūrā, Marīpu: “Guaare mu iūrō ñerī marīrā āārīmakū irika!” āri sērēa. Irasirirā, Jesucristo masādea merā marī peamegue waabonerā tarimurā āārā. ²² Jesucristo masādero puru, umugasigū marīadi āārīmi. Irasirigu Marīpu diaye gapu doami Īgū merā dorebu. Īgū Marīpure wereboerā nemorō, umarō marā oparā nemorō, āārīpererā dorerā nemorō doregu āārīmi.

4

Marīpu iritamurī merā Īgūyare irimasīrākoa, āri weredeā

¹ Jesucristo, marī irirosū dupukugu ñerō tarimi. Irasirirā: “Īgū ñerō tarikeregu Marīpu gāāmerīrē iriderosū marīde ñerō tarikererā Marīpu gāāmerīrē irirākoa”, āri gūñarō gāāmea. Marīde, Īgū ñerō tariderosū ñerō tarirā, ñerō iririre pirikōāa. ² Irasū pirirā, i umu marī āārīrōpa dupaturi ñerī uribejarire iribirikoa. Marīpu gāāmerīrē irinīrākoa. ³ Iripoegue, Marīpure masīmerā ñerīrē iriduarire iriderosūta musāde ñerīrē iriunanerā āārībū. Irasirirā gūyasīrīrō marīrō ñerīrē iririkurā, ñerī uribejarire iririkurā, mejārikurā, bosenarī irirā mejā, gaguinīrikurā āārīnerā āārībū. Marīpu dorerire tarinugārā keori weadeare buremunerā āārībū. Irasirirā iropata iri ñerīrē irika! ⁴ Dapagorare irire murārōta irirā gapu musā iri ñerīrē Īgūsā merā iribirimakū iārā, iāgukakōāma. Irasirirā musārē iāturi, ñerō werenīma. ⁵ Marīpu Īgūsārē: “Musā irasū ñerī irideare werepeoka!” āriḡukumi. Īgūta okarārē, boanerādere: “Ire irimakū ōāgorabu, iri gapure

irimakū ōābiribu”, āri beyebu āārīmi. ⁶ I ūmarē āārīpererā masaka boamurī dita āārīkeremakū, Marīpu ĩgūya kerere wererārē ĩgūsārē irire weredoredi āārīmī, boadero puru ĩgū irirosū ĩgū puro okanīkōāburo, ārīgū.

⁷ Āārīpereri i ūmama pereburo mērō dūyanugāwāgārisiāa. Irasirirā ōārō pēmasīrī merā diayemarē irinīkōāka! Irasirirā Marīpure buremurī merā sērērākoa. ⁸ Āārīpereri gajino iriri nemorō diayeta gāme maīka! Neō gāme maīduūbirikōāka! Marī gajirārē maīrā, marīrē ĩgūsā űērō irikeremakū, mata ĩgūsā űērō iriadeare kātiakōākoa. ⁹ Musā merāmarā musāya wiirigue ejamakū, ōārō usuyari merā ĩgūsārē bokatīrīñeāka! ¹⁰ Marīpu ĩgūyarākure ĩgūyare irimasīburire pīdi āārīmī. Irasirirā iri merā ōārō gāme iritamuka! Marīpu musākure musā ĩgūyare irimasīburire pīdea merā ĩgū gāāmerōsū gāme iritamurā, ōārō gāme iritamurā yāa. ¹¹ Irasirirā Marīpure wererārē, ĩgū weredorederosūta wereka! Gajirārē iritamurāde ĩgū turari sīrō bokatīūrō iritamuka! Āārīpereri musā iririre Marīpure masaka usuyari sīburosū irika! Jesucristo iritamurī merā irasirika! Marīpure āārīpererinurī buremuka! Marī āārīpererā ĩgūrē: “Ōatarigu, turatarigu āārā”, āri, usuyari sīrā! Irasūta irirā!

Jesúre buremurī waja űērō taririre gojadea

¹² Yaarā yu maīrā, musā Jesúre buremurī waja űetariro tarirā, diayeta ĩgūrē buremurīrē masīsūa. Irasirirā: “¿Nasīriro yare irasū waari? Gajirosū waakoa”, āri gukabirikōāka! ¹³ Āsū gapu irika! űērō tarirā: “Cristo űērō tariderosū guade űērō taria”, āri usuyaka! Irasirirā Cristo dupaturi i ūmugue ĩgū gosesiriri merā, ĩgū turari merā aarimakū ĩārā, buro usuyarākoa. ¹⁴ Cristoyarā musā āārīrī waja gajirā musārē űērō āri burīdamakū, musārē űērō werenīmakūdere ire masīka! Marīpureyagu Ōāgū deyomarīgū musā merā āārīmī. ĩgū turatarigu musārē iritamumi. Irasirirā usuyāa. ¹⁵ Masakare wējēbéorimasā, yajarimasā, noó waaró űērō iririmasā, gajirārē ĩgūsāyamarē sērēñarikurā űērō tarirākuma. ĩgūsā irirosū iribirikōāka! Ōārī iridea waja merā gapu űērō tarimakū ōāgorāa. ¹⁶ Cristoyarā musā āārīrī waja gajirā musārē űērō tarimakū irirā yāma. ĩgūsā irasirimakū, guyasīrībirikōāka! Ubu gapu Marīpure: “Mu guare Jesucristoyarā āārīmakū iridi āārā, irasirirā murē usuyari sīa”, ārīka!

¹⁷ Marīpu marīrē ĩgūyarārē marī irideare: “I gapure irimakū ōāgorabu, i gapure irimakū ōābiribu”, āri beyeripoe ejasiāa. Āārīpererārē marīrē ĩgūyarārē marī irideare irasū āri beyepurorigukumi. ĩgūyarārē irasū beyepurorigu, ¿nasirigukuri ĩgūyarā āārīmerā gapure? ĩgūya kerere gāāmebiri waja ĩgūsārē buro wajamoāgukumi. ¹⁸ Marīpureyare werenīrī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībú: “Ōārā Marīpureyare buro űērō taridero puru, Marīpu ĩgūsārē tau, ĩgū puro āīagukumi. űērā ĩgūrē gāāmemerā gapu űetariro tarirākuma. Peamegue waadederirākuma”, āri gojasūdero āārībú. ¹⁹ Irasirirā Marīpu gāāmerōsū marī űērō tarirā, ōārī iririre irinīkōārō gāāmea. Marīya āārīburire Marīpure marīrē iridire wiaro gāāmea. Āārīpereri ĩgū: “Musārē ōārō irigura”, ārīdeare diayeta irigukumi. Irasirirā ĩgūrē: “Mu gāāmerō yare irika!” ārīrō gāāmea.

5

Pedro, Jesúre buremurā iriburire gojadea

¹ Dapagorare musārē Jesúre buremurā oparā murārē weregura. Yude Jesúre buremurārē doregū āārā. Cristo ñerō tarimakū iābu. Īgū gosesiri merā, Īgū turari merā dupaturi i ūmugue aarimakū, yude āārīpererā Īgūrē buremurā merā iāgukoa. ² Marīpuyarā oveja irirosū āārīma. Musā Īgūyarārē dorerā ovejare korerā irirosū āārā. Irasirirā Marīpū musārē Īgū pīnerārē Īgūyarārē ōārō koreka! Marīpū gāāmerōsū ōārō yujpūrākuri merā Īgūsārē koreka! Īgūsārē korerā: “Niyerure wajatarākoa”, āri gūñabirikōāka! ³ Īgūsārē korerā, pūrīrō merā dorebirikōāka! Ōārō iririkūka! Irasirirā musā iririkurire iākūrā, Īgūsāde ōārō iririkurākuma. ⁴ Musā irasū ōārō iririkurā, Cristo marīrē āārīpererā korerā Opū dupaturi i ūmugue aarigū, musārē: “Ōārō iribu”, āriḡukumi. Irasirirā, Īgū pūro gosesirogoue Īgū ōātariri sīburire* wajatarākoa. Iri neō perebirikoa.

⁵ Yū musā oparārē wererosū musā maamarādere weregura. “Murārē buremurī merā yujuka!” āri werea. Irasirirā musā Jesúre buremurā āārīpererā: “Gajirā nemorō āārā”, āri gūñarō marīrō gāme iritamuka! Marīpūya werenīrī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībú:

“Gajirā nemorō āārā”, āri gūñagūrē Marīpū iritamubemi. “Yū ubu āārīḡū āārā, yūre iritamuka!” āriḡū gapure ōārō iritamumi, āri gojasūdero āārībú.*

⁶ Irasirirā: “Gajirā nemorō āārā”, āri gūñabirikōāka! Marīpū turagu musārē doremakū, yujuka! Musā irasirimakū, Marīpū Īgū: “Āsū irigura”, āriīnū ejamakū, masaka iūrō musārē: “Yū maīrā, yū iritamurā āārīma”, āri ĩmugukumi. ⁷ Marīpū buro maīrī merā musārē koremi. Irasirirā āārīpereri musā gūñarikurire Īgūrē wereka! Īgū musārē iritamugukumi.

⁸ Ōārō pémasīrī merā diaye gūñaka! Wātī musārē iāturigu musārē ñerī irimakū iriduagu ēōkaye guagu waibure baaduagu āmagorenagū irirosū musārē poyanorēduagu āmagorenami. ⁹ Ire masīa. Musā ñerō tarirosūta āārīpererogue gajirā Jesúre buremurā ñerō tarirā yāma. Irasirirā ñerō tarikererā, wātīrē neō yujubirikōāka! Jesús gapure gūñaturanikōāka! Īgūrē buremurīrē neō piribirikōāka! ¹⁰ Musā i ūmugue āārīrōpa dita ñerō tarirākoa. Pūpū Marīpū musārē gūñaturarā, ōārā, turarā āārīmakū irigukumi. Marīpūta neō piriro marīrō marīrē iritamunigū Jesucristore buremunūgādoregu sīuudi āārīmī, marīrē Īgū merā Īgū gosesirogoue āārīnikōāburo, āriḡū. ¹¹ Irasirirā Īgūrē: “Mū turatarigu, āārīpererā Opū āārā”, āri, usuyari sīnīrā! Irasūta irirā!

Pedro ōādoretūnudea

¹² Silvano iritamurī merā i pūguere yū musārē mérīgā gojāa. Īgū, yū iāmakū, Jesúre buremurā marīyagu diayemarē irigu āārīmi. Irasirigu Īgū iritamurī merā musārē gūñatura, usuyamakū irigu, Marīpū marīrē diayeta maīḡū āārīmi, āriḡū, i pūrē musārē gojāa. Marīpū marīrē maīrīrē masīrā Īgūrē irasū buremunikōāka!

¹³ Babilonia marā Jesúre buremurā musārē ōādorema. Īgūsāde, musā irirosūta Marīpū beyenerā āārīma. Marcos yū magū irirosū āārīḡūde

* 5:4 Sugū ūma birarimasū gajirā nemorō ōārō ūmagū, olivo wāikūdima pūrī merā iridea berore wajatakumi. Masaka iri berore Īgūya dipurugue peokuma, gajirārē Īgū wajatadeare ĩmurā. I irirosū, sugū Jesúre buremurā ñerō tarikeregu: “Marīpū yūre iritamugukumi”, āri buremurīrē piribi, āmagasigue perebiri okari wajatagukumi. Iri āmagasigue perebiri okari wajatari, i berore wajatari irirosū āārā. ✱ 5:5 Pr 3.34

m̄s̄s̄r̄ē ōãdoremi. ¹⁴ M̄s̄s̄ merãmarãr̄ē bokat̄ir̄ã, maĩr̄i merã, òãr̄ō
m̄s̄s̄yari merã mojō ñeãka!

Mar̄ip̄r̄ã ããr̄ipererã m̄s̄s̄r̄ē Jesucristoyarãr̄ē òãr̄ō siñajãr̄i merã
ããr̄irikumak̄ã iriburo. Irasũta iriburo.

Iropata ããr̄ã.

Pedro

2 SAN PEDRO

Pedro Jesúre b̄remur̄rē gojadea

¹ Ȳ Simón Pedro, Jesucristore moãboeḡu, ĩḡu buedoreḡu pídi, m̄s̄s̄rē i p̄rē gojáa. Marĩ Op̄u Jesucristo marĩrē tauḡu diayemarē iriḡu ããrĩmi. Irasiriḡu Marĩp̄u Jesucristo merã guare iriderosũta m̄s̄s̄dere ĩḡurē b̄remumak̄u iridi ããrĩmi. Marĩ Jesucristore b̄remurĩ opamak̄u õãtaria. ² M̄s̄ã Marĩp̄ure, irasũ ããrĩmak̄u marĩ Op̄u Jesúre masĩa. Irasiriḡu Marĩp̄u ĩḡu m̄s̄s̄rē õãrõ iritamurĩrē, ĩḡu m̄s̄s̄rē siñajãrĩ s̄rĩrē masĩnemomak̄u iriburo.

Jesucristoyarã ãsũ ããrĩma, ãrĩ gojadea

³ Marĩp̄u marĩrē ĩḡurē masĩmak̄u iridi ããrĩmi. Irasiriḡu ĩḡu turari merã marĩrē ããrĩpereri õãrĩrē sídi ããrĩmi ĩḡu merã õãrõ ããrĩ, ĩḡu ḡããmerĩrē iriburo, ãrĩḡu. ĩḡu õãtariḡu, ããrĩpereri õãrõ iriḡu marĩrē siudi ããrĩmi, ĩḡuyarã ããrĩdoreḡu. ⁴ ĩḡu õãḡu, õãrõ iriḡu ããrĩsĩã, marĩrē: “Ȳ turari merã m̄s̄s̄rē wãri õãtaririre iriḡura”, ãrĩdi ããrĩmi. Irasiriḡu ĩḡu ãrĩderosũta marĩrē yãmi, ĩḡu irirosũ õãrĩrē iriburo, ãrĩḡu. Marĩrē i ãm̄ma ñerĩrē uaribejarire piriburo, ãrĩḡu, irasirimi. ⁵ ĩḡu marĩrē irasirimak̄u ĩãrã, m̄s̄ã Jesúre b̄remurã ããrĩpereri m̄s̄ã turari merã ire irinemoka! Õãrĩ irika! Õãrĩ irirã, õãrõ pémasĩrĩ merã irika! ⁶ Pémasĩrĩ merã irirã, m̄s̄ã ñerõ iriduarire iribirikõãka! Ñerõ iriduarire irimerã ñerõ tarikererã, Marĩp̄ure ḡũñaturanikõãka! Irasũ ḡũñaturanĩrã, Marĩp̄ure b̄remurĩ merã ĩḡu ḡããmerĩrē iririkãka! ⁷ ĩḡu ḡããmerĩrē iririkurã, suḡu p̄rã irirosũ m̄s̄ã basi gãme iritamuka! Gãme iritamurã ããrĩpererã gajirãdere maĩ b̄remuka!

⁸ M̄s̄ã irasiriwãgãrã, õãrõ irirãkoa. Irasirirã marĩ Op̄u Jesucristore masĩrã, ĩḡu ḡããmerĩrē õãrõ irinirãkoa. Ubu ããrĩrĩrē iribirikoa. ⁹ Suḡu õãrõ iriwãgãbi gap̄u koye ĩãbi, o koye õãrõ ĩãjabi ĩḡu waaburire masĩbi irirosũ ããrĩmi. Marĩp̄uyare masĩbi: “ĩḡuyare iriro gããmea”, ãrĩ ḡũñabemi. ĩḡu ñerõ iridea wajare Marĩp̄u koebéodeare ḡũñabemi. ¹⁰ Yaarã, ire péka! Marĩp̄u m̄s̄s̄rē siiu, beyedi ããrĩmi, ĩḡuyarã ããrĩburo, ãrĩḡu. Irasirirã ĩḡuyarã ããrĩsĩã, ĩḡu ḡããmerĩrē neõ piriro marĩrõ merã iriduarã ããrĩka! Irasiriduarã, ĩḡuyarã ããrĩmerã ñerĩrē iririkurã irirosũ neõ ããrĩbirikoa. ¹¹ Marĩp̄u ĩḡu ḡããmerĩrē marĩ irimak̄u ĩãḡu, marĩ Op̄u marĩrē tauḡu Jesucristo ĩḡuyarãrē perebiri dorerogue marĩrē õãrõ bokatĩrĩneã: “Õõ, ȳ merã õãrõ ããrĩnikõãka!” ãrĩ ñajãdoregukumi.

¹² M̄s̄ã ȳ wererire masĩsiãã. Irasũ ããrĩmak̄u, diayema ããrĩrĩrē m̄s̄ã pédeare piriro marĩrõ õãrõ yãã. M̄s̄ã irire masĩkeremak̄u, ȳ wererire kãtiri, ãrĩḡu, ḡũñanimak̄u iriḡura. ¹³⁻¹⁴ Marĩ Op̄u Jesucristo ȳre: “Mérõgã ðuyãã m̄u boaburo”, ãrĩ weresiami. Irasiriḡu ȳ okaro ejatuaro m̄s̄s̄rē: “Ãsũ irika!” ãrĩ weredeare m̄s̄s̄rē ḡũñamak̄u iriḡura. “Irasiriro gããmekoa ȳre”, ãrĩ ḡũãã. ¹⁵ Irasiriḡu ȳ boadero p̄ru, ȳ weredeare neõ kãtibirikõãburo, ãrĩḡu, ããrĩpereri ȳ iriduaropa merã m̄s̄s̄rē irire go-japĩgura.

Ḡuã Jesucristo ĩḡu turaḡu ããrĩrĩrē ĩãbu, ãrĩ gojadea

¹⁶ Gwa marĩ Opu Jesucristo turarire, irasũ aãrĩmakũ ãgũ dupaturi i ãmũgũ aariburire mũsãrẽ weresiabu. Irire wererã, sugu masaku ãgũ gããmerõ gũñaboka weredeare merã ire ibu. Gwa basi ãgũ turagu aãrĩrĩrẽ ãbu. Irasirirã ire mũsãrẽ werebu. ¹⁷ Marĩpu aãrĩnĩgũ Jesucristo turatarigu, gosesirigu aãrĩrĩrẽ gware ãmumakũ ãbu. Irire ãmugũ, ãmũgasigue merã ãsũ ãrĩ werenĩmi: “Ĩi yu magũ, yu maĩgũ aãrĩmi. ãgũ merã buro usuyãa”, ãrĩmi. ¹⁸ ãmũgasigue merã irasũ ãrĩ werenĩrĩrẽ pãrã, ãtãũ wekague marĩ Opu Jesús merã aãrĩbũ. Irigugue aãrĩgũta ãmũgasiguema gosesiriri merã ãgũ deyomakũ ãbu.

¹⁹ Gwa irire ããnerã aãrĩsĩã: “Marĩpũya kerere weredupiyunerã gojãdea diayeta aãrã”, ãrĩ masĩa. Irasirirã mũsã ãgũsã gojãdeare õãrõ pãka! ãgũsã gojãdea mũsãrẽ sããgodiru irirosũ aãrã. Naĩtĩãrõgue sããgodiru merã marĩ waarõre sããgowãgãrã irirosũ ãgũsã gojãdea merã Marĩpũyare masĩa. Irasirirã Jesucristo dupaturi aarimakũguedere irire buenĩkõãka! ãgũ neñukãmu boyoduru õãrõ boyoro irirosũ aãrĩgũ, marĩrẽ maama ãmurẽ pibu aãrĩmi. Irasirigu aarigũ, marĩrẽ Marĩpũyare masĩbirideare õãrõ masĩmakũ irigukumi. ²⁰ I gapũre masĩpurorika! Marĩpũya kerere weredupiyunerã ãgũya werenĩrĩ gojãdea pũgue ãgũyare gojarã, ãgũsã masĩrĩ merã ãgũsã basi gũñarĩ merã gojarã meta irinerã aãrĩmã. ²¹ ãgũsã Marĩpũya kerere weredupiyudea, ãgũsã gããmerõ ãgũsã gũñarĩ merã were-dea meta aãrã. I ãgũsã weredupiyudea, Marĩpu ãgũsãrẽ weredoredea aãrã. Irasirirã ãgũsã Marĩpũyarã, Õãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã Marĩpũyare were, irire gojanerã aãrĩmã.

2

Ãrĩkatori merã buerimasãyamarẽ gojãdea (Jud 4-13)

¹ Iripoegue Israel bumarã surãyeri: “Marĩpũya kerere weredupiyurimasã aãrã”, ãrĩkatonerã aãrĩmã. ãgũsã iriderosũta dapagoradere ãrĩkatori merã buerimasã mũsã puo aarirãkuma. Mũsãrẽ masĩña marĩrõ diayema aãrĩbirire buerãkuma. Marĩ Opu Jesucristore ãgũsã ñerõ iridea waja ãgũ boari merã wajaribosadire: “Gwa Opu aãrĩbemi”, ãrĩrãkuma. ãgũsã irasiriri waja gũñaña marĩrõ Marĩpu ãgũsãrẽ peamegue bẽogukumi. ² ãgũsã ãrĩkatori merã buerire pãrã, ãgũsã ñerĩ uaribejari iririre ãrã, wãrã mũsã watopegue aãrĩrã ãgũsãrẽ ããkũrãkuma. ãgũsãrẽ ããkũĩmakũ ãrã, gajirã mũsã Jesũre buremurã watopegue aãrĩmerã Jesũyamarẽ ñerõ ãrĩ werenĩrãkuma. ³ ãrĩkatori merã buerimasã niyerure buro gããmesĩã, mũsãrẽ ãrĩkatori bueri merã mũsã ãgũsãrẽ niyeru sĩmakũ irirãkuma. Iripoegue Marĩpu gapũ: “ãgũsã irasiriri waja ãgũsãrẽ wajamoãgura”, ãrĩsiadi aãrĩmĩ. Irasirigu ãgũ ãrĩderosũta ãgũsãrẽ peamegue bẽogukumi.

⁴ Irasirigu yu mũsã masĩdeare dupaturi gũñamakũ iridũãã. Iripoegue Marĩpu ãgũrẽ wereboerã aãrãdinerã ãgũsã ñerõ irimakũ peamegue peresu iribẽodi aãrĩmĩ. Naĩtĩãrõgue kõmedari merã siadobobẽodi aãrĩmĩ. Aãrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnu ejamakũ, ãgũsã ñerõ iridea waja ãgũsãrẽ wajamoãgoragukumi. ⁵ Noẽ aãrĩdeapoegue marãrẽ ãgũsã ñerõ iridea waja ãgũsãrẽ wajamoãdi aãrĩmĩ. Irasirigu i nikũ aãrĩperero miũgũ, ãgũsãrẽ mirĩboaperemakũ iridi aãrĩmĩ. Noẽ ditare, marãpo, ãgũ pũrã ãma urerã,

Īgūsā marāposā nomerē taudi āārīmī. Noé masakare: “Diayemarē irika!” ārī weregū āārīdi āārīmī.

⁶ Marīpū Sodoma, Gomorra wāikuri makārī marādere wajamoādi āārīmī. Īgūsā űetariro iriri waja Īgūsāya makārīrē peame merā soebéogū, niűi poga dita dujamakū iridi āārīmī. Pūrugue gajirā űērārē wajamoāburire masīburo, ārīgū irasiridi āārīmī. ⁷ Iri makārī marārē wajamoāgū, Lot diayema irigū ditare taudi āārīmī. Lot Sodomamū, gajirā Īgūya makā marā Marīpū dorerire irimerā űērī iririkumakū Īgū, būro gariboredi āārīmī. ⁸ Īgū ōāgū, Īgūsā watope āārīgū, űmūrikū Īgūsā űērō iririre Īgū, Īgūsā űērō werenīrīrē pégu, Īgūya yūjupūrāgue būro būjawereri merā poyadi āārīmī. ⁹ Irasirirā, iripoegue marā waadeare marī masīsīā, idere masīa. Marī Opū Īgūrē gāāmerārē űērō tarimakū taumasīmi. űērā gapure: “Wajamoāgura”, ārīdeare pídi āārīmī. Irasirigu āārīpererā űērārē wajamoārīnū ejamakū, Īgūsārē wajamoāgukumi.

¹⁰ Gajirā űērā nemorō űērī űaribejari iririkurārē, Īgū Opū āārīrīrē gāāmemerārē wajamoāgukumi. Īgūsā mūsārē ārīkatori merā buerā noó gāāmerō yāma. “Gajirā nemorō ōārō masīa”, ārī gūñama. Gūiri marīrō turari oparārē űērō ārī būridama. ¹¹ Marīpūre wereboerā gapū ārīkatori merā buerimasā nemorō turarā āārīkererā, Marīpū Īūrō neō űērō ārī būridari merā turari oparārē: “űērā āārīma”, ārī weresābema.

¹² Ārīkatori merā buerimasā gapū waimurā pémasīmerā iririkarosū noó gāāmerō iriduari ditare yāma. Īgūsā pémasībirideare űērō werenīma. Masaka waimūrārē űeā, wējēkuma. Ārīkatori merā buerimasā, waimurā irirosū boamurā dita āārīma. Boadero pūru peamegue béosūrākuma. ¹³ Irasirirā gajirārē űērō tarimakū iriri waja, űērō tarirākuma. űmūrī, masaka Īūrōgue noó gāāmerō Īgūsā űērī űaribejarire iri, űsuyama. Mūsā merā bosebaarā, űērō guyasīūrī iririkurā āārīma.

¹⁴ Nomerē Īārā, Īgūsā merā űērō iriduama. Īgūsā merā űērō iririre neō piribema. Marīpūyare gūñaturamerārē Īgūsā irirosū űērō iriduamakū yāma. Īgūsā būro opaduarire: “Āsū irirāra opamurā”, ārī gūñarā āārīma. Irasirirā Marīpū wajamoāsūmurā āārīma. ¹⁵ Diayemarē piri, iripoeguemu Balaam iriderosū űērō yāma. Balaam, Beor wāikugū magū āārīdi āārīmī. Īgū űērī iriri merā niyerure wajataduagu āārīdi āārīmī. ¹⁶ Īgū irasiribu maague waamakū, Īgūyago burra Īgūrē turideo āārīmó. Marīpū igore masako irirosū werenīmakū iridi āārīmī. Igo werenīmakū pégu, Balaam Īgū pémasībi irirosū iriboadideare pirikōādi āārīmī.

¹⁷ Masaka deko āārīrī gobegue deko bokarākoa, ārī gūñama. Ārīkatori merā buerimasā gapū deko āārīrī gobegue deko marīrō irirosū āārīma. Īmikāyebori mirū wējāpuri merā eja, otederogue deko merērō marīrō tariaro irirosū neō masakare iritamubema. Irasirigu Marīpū: “Īgūsārē āsū wajamoāgura”, ārīderosūta gajiro nemorō naűīārōgue āārīnīmakū irigukumi. ¹⁸ Ārīkatori merā buerimasā werenīrī, Īgūsā: “Masītarinugāa”, ārīrī neō wajamāa. Jesúre būremunūgārārē űērō iririkurā iririre piriwāgārārē: “Marī noó gāāmerō irimakū ōāgorāa”, ārī buema. Irire irasū ārī buerā, Jesúre būremunūgārārē űērō űaribejarire dupaturi iriduamakū yāma. ¹⁹ Īgūsārē: “Marī noó gāāmerō irimasīa”, ārī buema. Irasū āārīkeremakū, Īgūsā űērō űaribejari, Īgūsārē űērō irimakū yāa. űērō iririre neō pirimasībema. Irasirirā űērō iridoregure

moãboerã, ãgũ doreri ditare irirã irirosũ ããrĩma. ²⁰ Marĩ Opũ Jesucristo marĩrẽ taugure masĩnũgãrã i ãmũma ñerĩrẽ pirikõãma. Iri ñerĩrẽ piridero pũũ, dupaturi piriro marĩrõ irinemomakũ, ñegorakoa. ãgũsã Jesucristo masĩburo dupiyuro ãgũsã ããrĩpũroridero nemorõ ñerõ dujama. ²¹ Ñerĩrẽ irasiririkurãrẽ diayeta Jesucristoyare diayema iririre masĩbirimakũ õãbukuyo. Marĩpũ doreri ãgũsãrẽ ãgũ pídeare masĩdero pũũ irire gããmemerã, ñetariro dujama. ²² Irasirirã dupaturi ñerĩrẽ piriro marĩrõ irinemorã, masaka ãrĩnarõsũ irirã yãma. ãsũ ãrĩnama: “Diayée doka, pũũ ãgũ dokadeareta baakumi doja. Irasũ ããrĩmakũ yesede guua, pũũ ñerĩ sóoberogue oyakumi doja”, ãrĩma.

3

Marĩ Opũ Jesucristo dupaturi i ãmũgue aariburire gojadea

¹ Yaarã yũ maĩrã, mũsãrẽ su pũ gojasiabũ. Yũ iri dupiyurogue gojadea pũ, irasũ ããrĩmakũ i pũ merã mũsãrẽ: “ãsũ irika!” ãrĩrĩrẽ õãrõ gũñamakũ iridũagu yãa. ² Iripoegue marã õãrã Marĩpũya kerere weredupiyunerã gojadeare, irasũ ããrĩmakũ marĩ Opũ marĩrẽ taugu dorerire gũñaka! Iri dorerire gua ãgũ buedoregu pínerã mũsãrẽ buebu.

³ Ire gũñapũrorika! I ãmũ pereburi dupiyuro masaka Marĩpũyare buridarãkuma. Ñerõ ñaribejarire iririkurãkuma. ⁴ Buridari merã: “Cristo: ‘Dupaturi aarigũra’, ãgũ ãrĩdea, ¿naásũ waari? Marĩ ñekũsãmarã boanerã ããrĩmã. Neõgorague i ãmũ ããrĩnũgãdero pũũ, ããrĩpereri murãrõta ããrĩnikõãa. Irasirigu Cristo neõ aaribirikumi”, ãrĩrãkuma. ⁵ I gapure neõ gũñadũabema. Iripoeguere Marĩpũ i nikũ, ãmũgasire ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. ãgũ werenĩrĩ merã dorederosũta deko ããrĩrõgue nikũ deyoamakũ iridi ããrĩmĩ. Irasũ ããrĩmakũ deko merã i nikũ ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. ⁶ Pũũ deko merãta i nikũrẽ miũdi ããrĩmĩ. Irire miũgu, i nikũma ããrĩdeare pere-makũ iridi ããrĩmĩ. ⁷ Dapagorare ãgũ werenĩrĩ merã dorerosũta ãmũgasi, i nikũ ããrĩnĩmakũ yãmi. Pũũguere ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnũ ejamakũ, i ããrĩpererire peame merã peremakũ irigakumi. Irinũ ããrĩmakũ, ñerãrẽ peamegue béogakumi ãgũsãrẽ wajamoãgũ.

⁸ Yaarã yũ maĩrã, i gapure gũñaka! Marĩ: “Mil bojori tariri yoataria”, ãrĩ gũñãa. Marĩ Opũ gapũ gũñamakũ, mil bojori tariri, sunũ tariro irirosũ ããrã. Sunũ tariride mil bojori tariri irirosũ ããrã ãgũrẽ. ⁹ Surãyeri masaka marĩ Opũ ãgũ: “Dupaturi aarigũkoa”, ãrĩdeare gũñarã: “Yoobotarimi, aaribiribukumi”, ãrĩ gũñama. ãgũsã irasũ gũñarĩ diaye ããrĩbea. Masakare bopoñarĩ merã ããsãã, mata aaribirikumi. Neõ sugũ masakure peamegue waamakũ gããmebemi. ããrĩpererã ãgũsã ñerõ iririre bujawere, gũñarĩrẽ gorawayumakũ gããmemi. Irasirigu aaribemi dapa.

¹⁰ Marĩ Opũ dupaturi i ãmũgue aarirĩnũ ããrĩmakũ, yajarimasã gũñãña marĩrõ yajagu aarigũ irirosũ gũñãña marĩrõ aarigũkumi. ãgũ aarimakũ, buro busuro merã ãmũgasi pereakõãrokoa. I ãmũma ãjũpereakõãrokoa. Nikũ, irasũ ããrĩmakũ ããrĩpereri i nikũgue ããrĩrĩ ãjũpereakõãrokoa.

¹¹ Marĩpũ i ããrĩpereri peremakũ iriburire pérã, marĩ ñerõ iririre piri, Marĩpũ gããmerĩ gapure iriro gããmea marĩrẽ. ¹² Marĩ Opũ dupaturi i ãmũgue aarirĩnũrẽ yũrãta Marĩpũ gããmerĩrẽ iriri merã ãgũ aarimakũ iriyuwarikũpurumurã! Irinũrẽ ãmũgasima ãjũpereakõãrokoa. I ãmũgue ããrĩrĩ ãjũ sebebepereakõãrokoa. ¹³ Marĩ gapũ Marĩpũ ãgũ: “Maama ãmũgasi,

maama nikūrē irigura”, āriḏerosūta ĩgū iriburire yúa. ĩgū maama dita iriadero puruguerē ōārā diayema irirā dita āārīrākuma.

¹⁴ Irasirirā mūsā yu maĩrā, marī Opu aariburire yūrāta, buro iriduarī merā ōārī ditare irika! Irasirimakū, ĩgū aarigū, mūsārē ĩgū merā ōārō siñajārī oparā, Marīpu ĩūrō ñerī marīrā, waja opamerārē boka-jagukumi. ¹⁵ Mūsā ire masīka! Marī Opu masakare bopoñarī merā ĩāgū, ĩgūsā peamegue waabirimakū gāāmegū, mata aaribirikumi. ĩgūsā ñerō iririre bujawereri merā gūña, ĩgūrē buremunugāmakū yāmi. Marīyagu Pablo marī maĩgū, Marīpu masīrī sīrī merā āsūta mūsārē gojadi āārīmī. ¹⁶ Āārīpereri ĩgū gojadesa pūgue marī Opu dupaturi aariburimarē gojadi āārīmī. Irire marī pémasīduamakū diasagorāa marīrē. Marīpuyare masīmerā, irasū āārīmakū ĩgūyare gūñaturamerā: “Pablo gojadesa āsū ārīduaro yāa”, ārī buerā, keoro buebema. Ārīkatori merā buema. Gaji Marīpuya werenīrī gojadesa pūgue gojadesare buerāde irasūta yāma. Irasiriri waja peamegue béosūrākuma.

¹⁷ Yaarā yu maĩrā, yu mūsārē ārīkatori merā buerimasā iririre were-siabū. Irasirirā ñerā mūsārē ārīkatori merā buerire pémasīka! ĩgūsā Marīpu dorerire irimerā irirosū āārībirikōāka! Irasū āārīmakū, mūsā ĩgūyare gūñaturari merā buremurīrē neō piribirikōāka! ¹⁸ Marī Opu Jesucristo marīrē taugu gapure, irasū āārīmakū ĩgū marīrē maĩrī gapure masīnemoka! Dapagorare, puruguedere neō piriro marīrō marī ĩgūrē buremunīkōārā! “Ōātaria mu”, ārīrā ĩgūrē! Irasūta ārīrā!

Iropata āārā.

Pedro

1 SAN JUAN

Juan Jesucristoyamarē gojāea

¹ Gwa musārē Jesucristoyamarē gojāa. Neōgoragueta i ūmu āārīburi dupiyuro āārīsiadi āārīmī. I ūmugue deyoadero puru, ĩgūrē guaya koye merā ĩā, ĩgū werenīrīrē pébu. ĩgū āārīrīrē ĩāmasī, guaya mojōrī merā ĩgūrē moāñabu. ĩgū marīrē Marīpu merā āārīnīmakū irigu Marīpuya werenīrīrē weregū āārīmi. ² ĩgū, Marīpu merā āārīnīgū, i ūmugue deyoadi āārīmī, marīrē Marīpu merā āārīnīmakū iribu. ĩgū deyoadero puru, guare ĩgū Pagu merā p rebiri okarire sīgū āārīrīrē masīmakū irimi. Gwa ĩgūrē ĩāsīā, gwa ĩādeare musārē werea. ³ Gwa Marīpu merā, irasū āārīmakū ĩgū magū Jesucristo merā oārō āārā. Irasirirā gwa ĩā, pédeare musārē werea, musāde gwa irirosūta Marīpu merā, Jesucristo merā oārō āārī, gwa merādere oārō āārīburo, āārīrā. ⁴ Irireta gwa musārē gojāa, buro usuyari opaburo, āārīrā.

Marīpu āārīrī, boyorigora āārā, āārī gojāea

⁵ Jesucristo guare ĩgūya kere buedeare musārē werea. Āsū āārīmi: “Marīpu āārīrī, boyorigora āārā. ĩgūguere naītīārī neō máa. Irasirigu oārī ditare opagu, ñerīrē neō opabi āārīmi”. ⁶ Ñerīrē irirā naītīārōgue āārīrā irirosū āārīma. Marī, ĩgūsā irirosū ñerīrē iririkukererā, “Marīpu merā oārō āārī, oārō yāa”, āārīrā, āārīkatorā yāa. Diayemarē iribea. ⁷ Marīpu oārī ditare irigu irirosū marī oārīrē iririkurā, boyorogue āārīrā irirosū āārā. Irasirirā, Marīpu merā oārō āārīrā, marī baside oārō āārīrā yāa. Jesucristo, Marīpu magū curusague boagu ĩgūya dí béodea merā marī ñerī opari āārīpererire koenīkōāmi.

⁸ Marī ñerīrē irirā: “Ñerīrē irirā meta āārā”, āārīrā, marī basita āārīkatorā yāa. Diayema āārīrīrē masībea. ⁹ Marī ñerō irideare Marīpure were-taripeomakū, ĩgū āārīderosūta diayemarē irigu āārīsiā, marī ñerō irideare kātipeokōāgukumi. Āārīpereri marī ñerī oparire koepeokōāgukumi. ¹⁰ Marīpu: “Āārīpererā masaka ñerīrē irirā āārīma”, āārīdi āārīmī. Irasirirā marī: “Neō ñerīrē iribea”, āārīrā: “Marīpu āārīkatogu āārīmī”, āārīrā irirosū āārā. ĩgū werenīrīrē gāāmemerā irirosū āārā.

2

Juan: “Cristo ĩgū Pagure marīya āārīburi sērēbosami”, āārī gojāea

¹ Yaarā, musā yu pūrā irirosū āārā. Yu musārē ire gojāa, ñerīrē iribirikōāburo, āārīgū. Marī ñerō irimakū, Jesucristo diayemarē irigu ĩgū Pagure marīya āārīburi āsū āārī sērēbosami: “ĩgūsā ñerō irideare kātika, ĩgūsārē wajamoābirikōāka!” āārīmi. ² Jesucristo ĩgū boari merā marī ñerō iridea wajare marīrē wajaribosadi āārīmī. Marī ñerō iridea waja ditare wajaribosabiridi āārīmī. Āārīpererā i ūmu marārē ĩgūsā ñerō iridea wajare wajaribosadi āārīmī.

³ Marīpu dorerire marī irirā: “Marīpure diayeta masīa”, āārī masīa. ⁴ Sugū Marīpu dorerire iribi: “Yude Marīpure masīa”, āārīgū, āārīkatogu yāmi. Diayema āārīrīrē masībemi. ⁵ Marīpu dorerire irigu gapu Marīpure buro māimi. Irasirigu: “Yu Marīpu merā oārō āārā”, āārī masīmi. ⁶ Irasirirā

marĩ: “Marĩpu merã õãrõ ããrã”, ãrĩrã, Jesucristo ïgũ iririkũderosũta iriro gããmea.

Juan, Marĩpu dorerimarẽ gojadea

⁷ Yaarã, yu musãrẽ dapagora gojari, maama doreri meta ããrã. I doreri, musã Jesúya kerere buremunugãdeapoeque pédeata ããrã. Irasirirã musã iri dorerire pésiabu. ⁸ Iri doreri: “Gãme maĩka!” ãrã. Irasiriro iri doreri, iripoeguema doreri ããrĩkerero, maama doreri irirosũ ããrã. Iri dorerire irimerã naĩtĩãrõgue ããrĩrã irirosũ ããrĩma. Iro dupiyuro musã iri dorerire iribirinerã ããrĩbũ. Dapagorare Cristo irirosũ musãde irire irirã yãa. Irasirirã naĩtĩãrõgue ããrĩrã irirosũ ããrĩbea. Boyorogue ããrĩnugãrã irirosũ irirã yãa.

⁹ Sugu gajigu ïgũyagure ïãturi dookeregu: “Marĩpu dorerire irigu ããrã”, ãrĩgũ, naĩtĩãrõgue ããrĩgũ irirosũ ããrĩmi dapa. ¹⁰ Gajirãrẽ ïgũyarãrẽ maĩgũ gapu boyorogue ããrĩgũ irirosũ ããrĩmi. ïgũguere neõ ñerĩ opari ïgũrẽ ñerõ irimakũ iriri máa. ¹¹ Gajirãrẽ ïgũyarãrẽ ïãturi doorikugu gapu naĩtĩãrõgue waagorenagũ irirosũ ñerĩrẽ iririkugu ããrĩmi. ïgũ ñerĩrẽ iririkuri waja, koye ïãbi ïgũ waaburore masĩbi irirosũ Marĩpu dorerire neõ masĩbi ããrĩmi.

¹² Yu musãrẽ yu pũrã irirosũ ããrĩrãrẽ gojáa. Marĩpu, Jesucristo ïgũ boari merã musã ñerõ iridea wajare wajaribosari merã musã ñerĩ irideare kãtidi ããrĩmi. Irasirigu musãrẽ gojáa. ¹³ Musã pagusãmarã, musã Cristore neõgoragueta ããrĩdire masĩa. Irasirigu musãdere gojáa. Musã maamarã, wãtĩrẽ tarinugãnerã ããrã. Irasirigu musãrẽ gojáa.

¹⁴ Musã Marĩpũre masĩa. Irasirigu musãrẽ yu pũrã irirosũ ããrĩrãrẽ gojáa. Musã pagusãmarã, musã Cristore neõgoragueta ããrĩdire masĩa. Irasirigu musãrẽ gojáa. Musã maamarã, Marĩpũre gũñaturarã ïgũ werenĩrẽ gããmerã, wãtĩrẽ tarinugãnerã ããrã. Irasirigu musãrẽ gojáa.

¹⁵ I ãmurẽ, i ãmuma ñerĩrẽ maĩbirikõãka! Sugu i ãmumarẽ maĩgũno, Marĩpũre maĩbemi. ¹⁶ I ãmuma ãsũ ããrã. Masaka noõ gããmerõ ñerĩ ãaribejari, gajinorẽ ïã burõ gããmerĩ, gajirã nemorõ opari merã ãsuyari ããrã. Iri Marĩpũyama ããrĩbea. I ããrĩpereri i ãmuma dita ããrã. ¹⁷ I ãmu pereburo yãa. ããrĩpereri masaka ïgũsã i ãmuma ñerĩ ãaribejaride pereakõãrokoa. Marĩpũya gapu neõ perebirikoa. Irasirirã, Marĩpu gããmerĩrẽ irirã ïgũ merã ããrĩnĩkõãrãkuma.

Juan: “Diyema ããrĩrĩ, diyema ããrĩbiri ããrã”, ãrĩ gojadea

¹⁸ Musã yu pũrã irirosũ ããrĩrã, i ãmu pereburo mérõ duyãa. I ãmu pereburo dupiyuro Cristore ïãturigu aarigukumi. Musã irire pésiabu. Dapagoradere gajirã Cristore ïãturirã wãrã ããrĩsiamã. Irasirirã marĩ i ãmu pereburo mérõ duyarire masĩa. ¹⁹ ïgũsã Cristore ïãturirã marĩ merã ããrĩnerã ããrĩkererã, marĩyarã diaye ããrĩbema. Irasirirã ããrĩpererã marĩrẽ béo wiriamã. ïgũsã irasirimakũ ïãrã, masĩa. ïgũsã marĩyarã ããrĩnerã, marĩ merã dujabonerã ããrĩmã.

²⁰ Cristo musãrẽ Õãgũ deyomarĩgũrẽ sĩsiadi ããrĩmi masĩrĩ opadoregu. Irasirirã musã ããrĩpererã Õãgũ deyomarĩgũ merã Jesucristoya kere diyema ããrĩrĩrẽ masĩa. ²¹ Irasirigu yu musãrẽ gojagu: “Diyema ããrĩrĩrẽ masĩbea musã”, ãrĩ gojagu meta yãa. Musã diyema ããrĩrĩrẽ masĩsĩa: “Jesucristoya kere, diyema ããrĩrĩ, neõ ãrĩkatori kere meta ããrã”, ãrĩ masĩa. Irasirigu musãrẽ gojáa.

²² Ārīkatorikurā gapu āsū ārīma: “Jesús, Marīpu iriudi Cristo āārībemi”, ārīma. Irire irasū ārīrā Cristore iaturirā āārīma. Īgūrē Marīpu magū āārīrīrē b̄remubirisā, Īgū Pagudere b̄remubema. ²³ Noó: “Jesús, Marīpu magū āārībemi”, ārīrāno Īgū Pagu merādere oārō āārībema. “Jesús, Marīpu magū Īgū iriudi Cristo āārīmi”, ārīrā gapu Īgū Pagu merādere oārō āārīma.

²⁴ Irasirirā, Jesucristoya kerere musā b̄remunugādeapoeque pédeare oārō gūñaduripíka! Irire gūñaduripírā, Jesucristo merā, Īgū Pagu merādere neō piriro marīrō oārō āārīnikōārākoa. ²⁵ Jesucristo marīrē āsū ārī weresiami: “Yupu merā perebiri okari sigukoa musārē”, ārīmi.

²⁶ Gajirā musārē ārīkatori merā bueduma. Irasirigu musārē irire gojáa, Īgūsā ārīkatorire péri, ārīgū. ²⁷ Īgūsā musārē irasū ārīkatokeremakū, Jesucristo gapu musārē Ōgū deyomarīgūrē sīsiadi āārīmi masīrī opadoregu. Irasirigu Ōgū deyomarīgū musā merā āārīnīsā, neō ārīkatori marīrō āārīpereri diayema āārīrīrē musārē masīmakū yāmi. Irasirimakū iārā: “Gajirā guare diayema āārīrīrē buemakū gāamea”, ārībirikōādorea. Irasirirā, Ōgū deyomarīgū musārē buerosūta Cristo merā oārō āārīnikōāka!

²⁸ Irasirigu yu musārē yu pūrā irirosū āārīrārē: “Cristo merā oārō āārīnikōāka!” ārī werea. Marī irasirirā, Cristo i umugue dupaturi aarimakū, neō gūiri marīrō Īgū iūrōrē guyasīrīrī marīrō gūñaturari merā Īgūrē oārō bokatīrīneārākoa. ²⁹ Jesucristo Marīpu magū diayemarē irigu āārīrīrē musā masīa. Irasirirā, āārīpererā diayemarē irirāno Marīpu pūrā āārīma. Idere musā masīa.

3

Musā Marīpu pūrā āārā, ārī gojadea

¹ Marīpu marīrē maītarimi. Irasirigu marīrē: “Yu pūrā āārīma”, ārīmi. Irasirirā Īgū pūrā āārā marī. I umu marā ñerā Marīpure masībema. Irasirirā marīdere Īgū pūrādere masībema. ² Yaará yu maīrā, yu musārē werea. Marīpu pūrā āārā marī. P̄rugue marī āārīburire marī oārō masībea dapa. Cristo dupaturi aarimakūgue diayeta irire masīrākoa. Īgū aarimakū iārā: “Āsūta āārīmi”, ārī masīrākoa. Irasirirā, Cristo aarimakūgue, marī Īgū irirosū āārīrākoa. ³ Īgū irirosū āārīburire gūñarāno: “Īgū irirosūta oārīrē iriro gāamea marīrē”, ārīrā, ñerī iririre piri, oārī gapure irirā yāma.

⁴ Āārīpererā ñerīrē irirā, Marīpu dorerire tarinugārā āārīma. Ñerō iriri, Marīpu dorerire tarinugārī āārā. ⁵ Jesucristo marī ñerō iridea wajare peremakū iribu i umugue aaridi āārīmi. Īgūrē ñerī opari neō máa. Musā irire masīa. ⁶ Irasirirā āārīpererā Īgū merā oārō āārīnīrā, ñerīrē irinīrā meta āārīma. Ñerīrē irinīrā gapu Īgūrē neō masībiri, Īgū āārīrikuridere masībema. ⁷ Yaará, yu pūrā irirosū āārīrā, oārō p̄masīka! Gajirā musārē ārīkatomakū, Īgūsārē pébirikōāka! Sugu diayemarē iriguno, Jesucristo irirosū oāgū āārīmi. ⁸ Ñerīrē irinīgū wātīyagu āārīmi. Wātī neōgoragueta ñerīrē irinugādi āārīmi. Irasirigu Marīpu magū Jesucristo wātī ñerī iririre béogu i umugue aaridi āārīmi.

⁹ Marīpu Īgū pūrārē Īgū irirosū āārīrikumakū iridi āārīmi. Irasirirā ñerīrē irinībema. Marīpu pūrā āārīsā, ñerī ditare irinīmasībema. ¹⁰ Marīpu pūrārē, wātī pūrādere āsū iāmasīa. Wātī pūrā, Marīpu pūrā irirosū

ãārībema. Diayemarē irinímerā, gajirā Īgūsāyarārē maīmerā, Marīpu pūrā ãārībema.

Gāme maĩdoredea

¹¹ “Marīrē gāme maĩrō gāāmea”, āri bueri, musā Jesúya kerere buremunugādeapoeue pédeata āārā. ¹² Irasirirā marī Caín iripoeguemu iriderosū iribirikōārā! Caín wātīyagu āārīsīā, Īgū pagumare wējēbéokōādi āārīmī. ĀNasirigu Īgūrē wējēyuri? Īgū ñerīrē irinīdi āārīmī. Īgū pagumu gapu diayemarē irinīdi āārīmī. Īgū irasū iriri waja, Caín Īgūrē ĩāturi doo, wējēbéokōādi āārīmī.

¹³ Yaará, i umu marā ñerō iririkurā marī oārīrē iriri waja marīrē ĩāturi doomakū ĩārā: “ĀNasiriro irasū waári yure?” āri gūñabirikōāka! ¹⁴ Iripoeguere marī peamegue waamurā dita āārīnerā āārādibu. Dapagora gapure marīyarārē maīsīā: “Marīpu marīrē Īgū āārīrōgue waamurā āārīmakū iridi āārīmī”, āri masīa. Sugu gajigu Īgūyagure maĩbino, peamegue waabu āārīmi dapa. ¹⁵ Īgūsāyarārē ĩāturi doorāno Marīpu ĩūrōrē masakare wējēbéorā irirosū āārīma. Masakare wējēbéorā Marīpu merā perebiri okari opamerā āārīma. Irire musā masīa. ¹⁶ Jesucristo marīya āārīburire marīrē boabosadeare gūñarā, Īgū marīrē buro maĩrē masīa. Irasirirā marīde marīyarārē maĩrā, Īgūsāya āārīburire boamurā āārīkererā, Īgūsārē iritamurō gāāmea. ¹⁷ Sugu wāri Īgū āārīburire opagu gapu Īgūyagure bopogure ĩākeregu, Īgūrē bopoña sibi, Marīpu maĩrōsū maĩbemi. ¹⁸ Yaará yu maĩrā: “Marī gajirārē maĩa”, āri werenírā, Īgūsārē iritamurō gāāmea. Īgūsārē iritamurā, marī Īgūsārē diaye maĩrē masīmakū yáa.

Marīpu ĩūrō güiro marīrō āārīrē gojadea

¹⁹ Gajirārē maĩrā: “Marī diayeta Marīpu pūrā āārā”, āri masīa. Irasirirā, Īgū ĩūrō güiro marīrō āārīmasīa. ²⁰ Marī basi: “Ñerō iriakubu, irasirigu waja opakoa”, āri gūñarikukeremakū, Marīpu āārīpererire masīgū, marī nemorō marī āārīrikurire masīmi. Irasirigu marīrē oārō āārīrikumakū irimasīmi. ²¹ Yaará yu maĩrā: “Marīpu ĩūrō marī ñerī iridea wajare opabea”, āri gūñarā, Īgū ĩūrō güiro marīrō gūñaturari merā āārīmasīa. ²² Irasū āārīmakū Īgū dorerire Īgū gāāmerīrē marī irimakū ĩāgū, Īgūrē marī sērērīrē sīgukumi. ²³ Īgū marīrē doregu, āsū ārīmi: “Yu magū Jesucristore buremuka! Irasū āārīmakū, Īgū musārē dorederosūta gāme maĩka!” ārīmi. ²⁴ Marī Īgū dorerire irirā, Īgū merā oārō āārīnīkōāa. Īgūde marīguere āārīnīkōāmi. Īgū marīrē Ōāgū deyomarīgūrē sīsiami. Irasirigu Īgū marīguere āārīnīrē Ōāgū deyomarīgū merā marīrē masīmakū yāmi.

4

“Marīpu weredederosūta wererā āārā”, ārīrāyamarē masīdorea, āri gojadea

¹ Yaará yu maĩrā, musārē werea. Dapagorare i umurē wárā: “Marīpu weredederosūta wererā āārā”, ārīkererā, ārīkatorā āārīma. Irasirirā, āārīpererā musā masīmerā musā purogue buerā ejamakū, mata Īgūsā buerire buremubirikōāka! Īgūsā buerire pérā: “ĀDiayeta Marīpu buedoreri āārīrī? ĀŌāgū deyomarīgūrē oparā āārīrī irasū āri wererā?” āri gūñaka! ² Ōāgū deyomarīgūrē oparāno, āsū ārīma: “Jesucristo marī irirosū dupukugu i umugure aaridi āārīmī”. Musā, Īgūsā irire

irasū ārīmakū pérā: “Ōāgū deyomarīgūrē oparā, Marīpu dorederosūta werema”, ārī masīrākoa. ³ “Jesús marī irirosū dupukugu i umugue aaridi āārīmi”, ārīrērē burenumerā gapu Ōāgū deyomarīgūrē opabema. Cristore iaturigure doreguta ĩgūsādere doremi. Musā, Cristore iaturigu aariburire pésiabu. Dapagoradere ĩgūrē doreguta i umugue āārīsiami.

⁴ Musā yu pūrā irirosū āārīrā, Marīpyarā āārā. Ōāgū deyomarīgū musāguere āārīmi. Wātī ĩgūyarārē i umugue āārīrārē doregu āārīmi. Ōāgū deyomarīgū gapu, wātī nemorō turagu āārīmi. Irasirirā, ārīkatori merā wererā wererire buremubiri, ĩgūsārē tarinugāsiabu. ⁵ Ārīkatori merā wererā i umu marā āārīma. I umuma ditare werema. Gajirā i umu marā ĩgūsā irirosū āārīrāta ĩgūsā wererire péma. ⁶ Marī gapu Marīpyarā āārā. Marīpure masīrāno, marī wererire péma. Gajirā ĩgūyarā āārīmerā gapu, marī wererire pébema. Irasirirā marī āsū ārī masīa: “Marīpyarā āārīrāno, Ōāgū deyomarīgū dorerosūta diayema āārīrērē wererārē péma. Marīpyarā āārīmerā gapu, wātī dorerosūta ārīkatori merā wererārē péma”, ārī masīa.

Marīpu diayeta āārīpererārē maīgū āārīmi, ārī gojadea

⁷ Yaarā yu maīrā, musārē werea. Marī gāme maīmakū, Marīputa irasirimakū yāmi. Irasirirā marī gāme maīrā! Gajirārē maīrāno, Marīpu pūrā, ĩgūrē masīrā āārīma. ⁸ Marīpu diayeta āārīpererārē maīgū āārīmi. Irasirirā gajirārē maīmerāno ĩgūrē masībema. ⁹ Marīpu ĩgū magū sugu āārīgūrē i umugue iriudi āārīmi, marīrē ĩgū merā perebiri okarire opaburo, ārīgū. ĩgūrē iriugu, ĩgū marīrē maīrērē masīmakū iridi āārīmi. ¹⁰ ĩgū marīrē maīrī, marī ĩgūrē maīrī irirosū meta āārā. ĩgū gapu marīrē diayeta maīsīā, ĩgū magūrē iriudi āārīmi, ĩgū boari merā marī ñerō iridea wajare wajaribosadoregu. Irasirigu iri merā marī ñerō irideare kātīmi.

¹¹ Yaarā yu maīrā, musārē werea. Marīpu marīrē maīmakū iārā, marīde gāme maīrō gāamea. ¹² Neō sugu masakū Marīpure iādi mámi. ĩgūrē iābirikeremakū, marī gāme maīmakū, marī merā āārīnikōāmi. Irasirigu, ĩgū maīrōsūta marīrē gajirārē oārō maīmakū yāmi. ¹³ Marīpu Ōāgū deyomarīgūrē marīrē sīdi āārīmi. Irasirirā, Ōāgū deyomarīgū merā Marīpu marī merā āārīnīrērē, marīde ĩgū merā āārīnīrērē masīa. ¹⁴ Gua, Marīpu magūrē iānerā āārīsīā, gajirārē: “Marīpu ĩgū magūrē iriudi āārīmi, i umu marārē ĩgūsā ñerō iridea wajare taudoregu”, ārī werea. ¹⁵ “Jesús, Marīpu magū āārīmi”, ārīrāno, Marīpu merā āārīnīma. ĩgūde ĩgūsā merā āārīnikōāmi.

¹⁶ Irasirirā: “Marīpu marīrē maīmi”, ārī masīa. “ĩgūta marīrē maīmi”, ārī buremua. ĩgū diayeta āārīpererārē maīgū āārīmi. Sugu gajirārē maīgūno, Marīpu merā āārīnīmi. Marīpude ĩgū merā āārīnikōāmi. ¹⁷ Irasirigu ĩgū marī merā āārīnīsīā, ĩgū maīrōsūta marīrē gajirārē oārō maīmakū yāmi. ĩgū āārīpererā ñerārē peamegue wajamoārīnu ejamakū, marīrē gūiri marīrō āārīburo, ārīgū, irasū yāmi. Marī gūiri marīrō āārīrā, Jesucristo i umugue āārīgū Marīpu merā oārō āārīderosūta marīde ĩgū merā oārō āārā. ¹⁸ Marīpure maīrā, ĩgū marīrē maīrērē masīrā, gūiri marīrō āārā. Irita marīrē neō gūibirimakū yāa. Sugu: “Marīpu yare wajamoāgukumi”, ārī gūñagūno, gūimi. ĩgūrē oārō maībi, ĩgū ĩgūrē buro maīrērē masībi āārīmi.

¹⁹ Marīpu, marī ĩgūrē maīburi dupiyuro marīrē maīpuroridi āārīmi. Irasirirā marīde ĩgūrē maīa. ²⁰ Sugu masakū gajigure ĩgūyagure iaturu

doogu: “Yude Marĩpure maĩa”, āriġū, ārikatogu āārĩmi. Gajigure ġū ġāġūrē maĩbi, Marĩpure ġū ġābire maĩmasĩbemi. ²¹ Jesucristo i doreri marĩrē pími: “Marĩpure maĩrā, gajirādere maĩrō gāāmea”, āriimi.

5

Marĩpu pūrā āārĩrā ñerĩ iririre piri, õārĩ gapure yáma, āri gojadea

¹ “Jesús, Marĩpu magū ġū iriudi Cristo āārĩmi”, āri bñremurāno, Marĩpu pūrā āārĩma. Marĩpure maĩrāno, ġū pūrādere maĩma. ² Marĩ, Marĩpure maĩrā, ġū dorerire irirā, ġū pūrādere maĩa. Iririre marĩ masĩa. ³ Marĩpure maĩrā, ġū dorerire irirā yáa. ġū dorerire irimakū diasābea. Nukūrĩrē ũumārō irirosū āārĩbea. ⁴ Irasirirā āārĩpererā Marĩpu pūrā i ũmuma ñerĩ iririre piri, irire irinĩbema. Marĩ Jesucristore bñremurĩ merā i ũmuma ñerĩ iririre piri, õārĩ gapure irimasĩa. ⁵ “Jesús, Marĩpu magū āārĩmi”, āri bñremurā dĩa i ũmuma ñerĩ iririre piri, õārĩ gapure irimasĩa.

Marĩpu magūyamarē gojadea

⁶ Jesucristo i ũmugue āārĩġū, deko merā wāiyesūmi. Pñru boagu, ġūyā dí béomi. Irasirirā marĩ, ġū deko merā wāiyesūdeare, ġūyā dí béodeadere masĩrā: “Jesús, Marĩpu magū āārĩmi”, āri masĩa. ġū deko merā wāiyesūdea ditare masĩrĩ merā irire masĩbea. Ōāġū deyomarĩġū marĩrē i Jesucristoyamarē masĩmakū yāmi. ġūta marĩrē diayema āārĩrĩrē masĩmakū iriġū āārĩmi. ⁷ ũmugasiguedere: “Jesús, Marĩpu magū āārĩmi”, āri wererā, urerā āārĩma. Marĩpu, ġū magū, Ōāġū deyomarĩġū āārĩma. ġūsā urerā āārĩkererā, sugta āārĩmi. ⁸ I nikūguedere Ōāġū deyomarĩġū marĩrē Jesús, Marĩpu magū āārĩrĩrē masĩmakū yāmi. Irasū āārĩmakū, marĩ Jesús deko merā wāiyesūdeare, ġūyā dí béodeadere masĩrĩ merā: “Jesús, Marĩpu magū āārĩmi”, āri masĩa. Iri merā marĩ õārō masĩa. ⁹ Masaka marĩrē ġūsā ġādeare weremakū pérā, ġūsā wererire bñremua. Marĩpu marĩrē wereri gapure, masaka wereri nemorō bñremurō gāāmea. Irasirirā, ġū magūyamarē wererire bñremurō gāāmea. ¹⁰ Marĩpu magūrē bñremurāno, ġūyamarē wererire: “Diayeta āārā”, āri ġūñama. ġū magūyamarē wererire: “Diaye āārĩbea”, āri ġūñarā gapu: “Marĩpu ārikatogu āārĩmi”, ārĩrā irirosū āārĩma. ¹¹ Marĩpu ġū magūyamarē āsū āri weredi āārĩmi: “Yū magūrē bñremurārē yū pñro perebiri okarire opamurā āārĩmakū iribu”, ārĩdi āārĩmi. ¹² ġū magūrē bñremurĩ oparāno, ġū pñro i perebiri okarire oparākuma. ġūrē bñremurĩ opamerā gapu iri okarire opabirikuma.

Juan gojatūnudea

¹³ Yū musārē Marĩpu magūrē bñremurārē irire gojāa, Marĩpu pñro perebiri okari opaburire masĩburo, āriġū.

¹⁴ Marĩpure ġū gāāmerōsūta marĩ sērēmakū, ġū marĩrē pémi. Irasirirā irire masĩrā, ġūiro marĩrō ġūñaturari merā ġūrē sērēmasĩa. ¹⁵ Irasū sērērā, ġū marĩrē pérĩre, marĩ sērērōsūta ġū sĩburidere masĩa.

¹⁶ Musā, sugū musāyagure ñerĩ irimakū ġārā, ġūyā āārĩburire Marĩpure sērēbosaka! “ġū ñerō icidea, ġūrē peamegue béomakū iriri āārĩbea”, āri masĩrā, ġūyā āārĩburire sērēbosaka! Irasirirā Marĩpu ġūrē ġū pñro perebiri okari opabu āārĩmakū iriġukumi. Gaji ñerō iriri gapu, masakare peamegue béomakū iriri āārā. Sugū masakū irireta irimakū ġārā: “ġūyā

ããrĩburire Marĩpũre sërëbosaro gããmea”, ãrĩbea yũ mũsãrë. ¹⁷ Æãrĩpereri ñerõ iriri, Marĩpũ dorerire tarinũgãrĩ ããrã. Irasũ ããrĩkerero, ããrĩpereri ñerĩ iriri, masakare peamegue béomakũ iribe. Marĩpũ ããrĩpereri ñerĩ iririre: “Neõ kãtibiriko”, ãrĩbemi.

¹⁸ Ire marĩ masĩa. Marĩpũ magũ marĩrë ãgũ Pagũ pũrã ããrĩrãrë õãrõ koreri merã iritamumi. Irasirirã marĩ ñerĩrë irinĩbea. Wãtĩ marĩrë ñerõ iridũakeregũ, marĩrë poyanorëmasĩbemi.

¹⁹ Marĩ, Marĩpũ pũrã ããrã. Wãtĩ ããrĩpererã i ãmũ marã ñerãrë doregũ ããrĩmi. Irire masĩa marĩ.

²⁰ Gajidere masĩa. Marĩpũ magũ marĩrë pëmasĩrĩ sĩgũ, i ãmũgue aaridi ããrĩmi: “Marĩpũ diayeta ããrĩngũ ããrĩmi”, ãrĩ masĩburo, ãrĩgũ. Jesucristo merã õãrõ ããrĩnĩsĩa, ãgũ Pagũ merãdere õãrõ ããrĩnĩkõãrã yãa. Jesucristo diayeta Marĩpũ ããrĩmi. ãgũta marĩrë ãgũ pũro përebiri okari sĩgũ ããrĩmi.

²¹ Irasirigũ mũsãrë yũ pũrã irirosũ ããrĩrãrë werea. Gajirã masaka bũremurã keori weadeare bũremubirikõãka! Marĩpũ ditare bũremuka! Irasũta iriro gããmea.

Iropata ããrã.

Juan

2 SAN JUAN

Juan gāme maĩrĩmarẽ gojadea

¹ Yũ bũgũro, mũrẽ Marĩpũ beyedeore mũ pũrãdere i pũrẽ gojáa. Yũ mũsãrẽ diayeta maĩa. Yũ dita mũsãrẽ maĩbea. Āārĩpererã mũsã pũro āārĩrã Jesúya diayema āārĩrĩrẽ masĩrã mũsãrẽ maĩma. ² Marĩ ĩgũya diayema āārĩrĩrẽ marĩya yũjũpũrãrĩgue masĩa. ĩgũ neõ piriro marĩrõ marĩ merã āārĩnĩsã, marĩrẽ irire masĩmakũ yámi. Irasirirã gũa mũsãrẽ maĩa. ³ Marĩpũ āārĩnĩgũ, ĩgũ magũ Jesucristo marĩ Opũ merã mũsãrẽ õãrõ iritamu, bopõnarĩ merã ĩã, siñajãrĩ merã āārĩrikũmakũ iriburo. Irire irigu, diayema āārĩrĩ, maĩrĩ merã irasiriburo.

⁴ Surãyeri mũ pũrã Marĩpũ marĩrẽ dorederosũta Jesúyare irirã āārĩma, ārĩrĩ kerere pégu, bũro mũsũyabũ. ⁵ Dapagora mũrẽ ire gojagũra. Marĩ gāme maĩrõ gāamea. I yũ gojari, maama doreri āārĩbea. I doreri, marĩ Jesúre bũremunũgãdeapoeque masĩdeata āãrã. ⁶ Marĩ gāme maĩrã, Marĩpũ dorederosũta yáa. I doreri, mũsã Jesúre bũremunũgãdeapoeque pédeata āãrã. Āsũ ārã. Gajirãrẽ maĩnikõãka!

Wárã ārĩkatorikũrã āārĩma, ārĩ gojadea

⁷ I mũũguere wárã ārĩkatorikũrã waagorenama. “Jesucristo marĩ irirosũ dũpũkũgũ i mũũguere aaridi āārĩmĩ”, ārĩrĩ, diaye āārĩbea”, ārĩma. ĩgũsãta ārĩkatorikũrã, Cristore ĩaturirã āārĩma. ⁸ Irasirirã õãrõ pẽmasĩka mũsã! ĩgũsã ārĩkatorire bũremubirikõãka! ĩgũsã ārĩkatorire bũremurã, mũsã Marĩpũyare iridea waja ĩgũ mũsãrẽ wajariburire dedeubukoa. ĩgũsã ārĩkatorire bũremubirimakũ, mũsã ĩgũyare iridea waja mũsãrẽ wajariburire sĩpeogũkumi.

⁹ Sugũ Cristo buedeare béo, ĩgũ gããmerõ gajire buegũno, Marĩpũ merã õãrõ āārĩbemi. Cristo buedeare bũremugũ ĩgũyare iritũyagũ gapũ Marĩpũ merã õãrõ āārĩmi. Irasũ āārĩmakũ, ĩgũ magũ Cristo merã õãrõ āārĩmi. ¹⁰ Irasirirã, sugũ Cristo buedeare buebi, gaji buerire buegũno mũsã pũro ejamakũ, ĩgũrẽ bokatĩrĩsẽrẽ, mũsãya wiigue ñajãdorebirikõãka! ¹¹ Mũsã ĩgũrẽ bokatĩrĩneãrã, ĩgũrẽ iritamubukoa. Irasirirã ĩgũrẽ iritamurã ĩgũ irirosũ ñerõ irirã āārĩbukoa.

Juan gojatũnudea

¹² Yũ gaji wári mũsãrẽ weredũakeregũ, i pũguere gojabirikoa. Yũ basita mũsã pũrogue mũsã merã werenĩgũ waagũkoa. Marĩ basi weretamurã, õãrõ mũsũyari merã āārĩrãkoa.

¹³ Mũ pagũmo pũrã mũrẽ õãdorema. Igode Marĩpũ beyedeota āārĩmo. Iropata āãrã.

Juan

3 SAN JUAN

Juan, Gayo wāikugyamare gojadea

¹ Y_u b_ug_uro, m_urē Gayore diayeta y_u maigūrē i pūrē gojāa.

² Ire gojāa m_urē y_u maigūrē. Y_u m_uya āārīburire Marīpure sērēbosāa. M_u Marīp_u merā ōārō āārīrōsūta āārīpereri m_uyare ōārō waaburire, pūrīrī marīrō merā m_u āārīburire sērēbosāa. ³ Gajirā Jesúre b_uremurā y_u p_uro ejarā, m_u āārīrikurire y_ure werema. “Jesúyare irinígū, i diayema āārīrīrē iriwāgāgū yāmi”, ārī werema. Īgūsā irire weremakū pégu, b_uro usuyāa. ⁴ Jesúre b_uremurā y_u buerā Īgūya diayema āārīrīrē irinírā yāma, ārīrī kerere pégu, usuyataria. Y_u i kerere péri, āārīpereri gajī nemorō y_ure usuyamakū yāa.

⁵ M_u Jesúre b_uremurārē ōārō iritamunígū iriayuro. Gajiro marā m_u ĩāmasīmerā āārīkeremakū, Īgūsārē ōārō iritamugū iriayuro. ⁶ Īgūsā g_uare, Jesúre b_uremurā nerēnarōgue gajirārē m_u maīrīrē werema. Irasirigu, Īgūsā m_u p_uro ejarārē Īgūsā gajirogue ōārō waaburire iritamuka! M_u Īgūsārē iritamugū, ōārō irigukoa. Marīp_u marīrē irasirimakūta gāamemi. ⁷ Īgūsā Jesucristoya kerere werewāgārā, Jesúre b_uremumerārē: “G_uare iritamuka!” neō ārī sērēbema. ⁸ Irasirirā marī Jesúre b_uremurā Īgūsārē iritamurō gāamea. Īgūsārē iritamurā, marī Īgūsā merā moārā yāa, gajirā Jesúya diayema āārīrīrē péburo, ārīrā.

Diótfes ñerō irideare gojadea

⁹ Y_u m_usārē Jesúre b_uremurā iroque āārīrārē su pū gojabu. Diótfes gap_u m_usārē dored_uagu āārīsīā, g_ua m_usārē: “Āsū irika!” ārī weredeare pēd_uabirayupu. ¹⁰ Y_u m_usā p_uro ejarārē waagú, Īgūrē m_usā p_uro ejarārē Īgū irideare: Īgū g_uare ñerō kere ārīdeare, Īgū ārīkatodeare weregara. Īgū i ditare iribirayupu. Jesúya kerere wererā waagorenārārē bokatīrīñeābirayupu. Gajirā m_usā merāmarā Īgūsārē bokatīrīñeāduamakū ĩāgū: “Bokatīrīñeābirikōāka!” ārāyupu. Īgūsārē bokatīrīñeārārē Jesúre b_uremurā nerēnarōgue ñajādorebirayupu.

¹¹ M_u, y_u maigū, ñerō irirārē ĩākūībirikōāka! Ōārō irirā gap_ure ĩākūīka! Ōārīrē irirā Marīp_uyarā āārīma. Ñerīrē irirā gap_u Marīpure masībema.

Demetrio ōārō irideare gojadea

¹² Āārīpererā: “Demetrio ōāgū āārīmi”, ārīma. Irasirirā masaka Īgū iririre ĩārā: “Marīp_u dorederosūta Jesúyare yāmi”, ārīma. G_uade: “Īgū ōārō irigu āārīmi”, ārā. M_usā masīa. G_ua diayeta werea.

Juan Gayore gojatūnudea

¹³ Y_u gajī wārī m_urē wered_uakeregu, i pūguere gojabirikoa. ¹⁴ Mērōgā p_uru m_urē ĩāgū waaduakoa. Irasirigu m_u p_uro ejarārē waagú, m_u merā werenígukoa.

¹⁵ Ōārō siñajārī opaka! Ōō marā marī merāmarā Jesúre b_uremurā m_urē ōādorema. Āārīpererā iroque āārīrā marī merāmarā ōāburo.

Iropata āārā.

Juan

SAN JUDAS

Judas Jesúre bʉremurārē gojadea

¹ Yʉ Judas*, Santiago pagʉmʉ Jesucristore moãboegu musārē i pūrē gojáa. Marĩpʉ musārē maĩgũ beyedi aārĩmĩ, ĩgũyarā aārĩburo, aĩrgũ. Jesucristo musārē koremi, ĩgũrē bʉremurĩrē piribirikõáburo, aĩrgũ. ² Marĩpʉ musārē bʉro bopofña, maĩrĩ merā ĩáburo. Musārē siñajārĩ sĩburo.

Ārĩkatori merā buerimasāyamarē gojadea

(2 Pe 2.1-17)

³ Marĩpʉ marĩrē peamegue waabonerārē taurire musārē, yʉ maĩrārē bʉro gojadʉadĩbʉ. Irire gojadʉakeregʉ, dapagorare gajĩ gapʉre gojaro gāamea, aĩrĩ gũñáa. Marĩpʉ aārĩpererā ĩgũyarārē Jesucristoya kerere: “Āsũ aārā, irire neõ gorawayubirikõāka!” aĩrĩ pídi aārĩmĩ. Marĩ ĩgũyarā iri kerere bʉremua. Gajĩrā ārĩkatori merā buerimasā gapʉ iri kerere gorawayudʉama. Irasirigʉ yʉ musārē: “Īgũsā ārĩkatori merā buerire pébirikõāka!” aĩrĩ gojáa. Īgũsārē: “Marĩpʉ guare pídea diayeta aārā, musā bueri gapʉ ārĩkatori merā bueri aārā”, ārĩka! ⁴ Īgũsā ñerā, masĩña marĩrõ musā pʉro ejanerā musā merā aārĩma. Īgũsā ārĩkatori merā: “Marĩpʉ marĩ ñerõ irideare kātĩmi, irasirirā noõ gāamerõ irimasĩa”, aĩrĩ buema musā, ĩgũsā ñerĩ iririkʉrĩre: “Õāa”, aĩrĩ gũñaburo, aĩrĩrā. “Jesucristo marĩrē doregʉ, marĩ Opʉ sugʉ aārĩgũ aārĩbemi”, aĩrĩ buema. Iripoegue Marĩpʉ ĩgũya werenĩrĩ gojadea pũgue ĩgũsā irirosũ ārĩkatori merā buerārē: “Wajamoãgura”, aĩrĩdi aārĩmĩ.

⁵ Irasirigʉ yʉ musā masĩdeare dupaturi gũñamakũ iridʉáa. Iripoegue Marĩpʉ gʉa ñekũsamarā Israel bumarārē Egiptogue aārĩrārē wiudi aārĩmĩ. Īgũsārē wiukeregʉ, ĩgũrē bʉremumerā gapʉre wějedi aārĩmĩ.

⁶ Marĩpʉre wereboerā aārādinerādere gũñaka! Īgũsā Marĩpʉ doreri pídeare tarinũgānerā aārĩmá. Īgũsārē ĩgũ aārĩdorederore aārĩdʉabirinerā aārĩmá. Irasirigʉ Marĩpʉ ĩgũsārē kõmedari merā naĩtĩārõgue sʉapĩkõadi aārĩmĩ. ĩgũ aārĩpererā ñerārē wajamoārĩnʉ ejamakũ, ĩgũsārē bʉro wajamoãgukumi.

⁷ Iripoegue Sodoma, Gomorra wāĩkuri makārĩ marā, irasũ aārĩmakũ iri makārĩ pʉro aārĩrĩ makārĩ marāde, Marĩpʉre wereboerā aārādinerā irirosũ ñerõ irinerā aārĩmá. Ūma, nome merā ñerõ irinerā aārĩmá. Irasũ aārĩmakũ ũma seyaro ñerõ irinerā aārĩmá. Nomedede irasũta irinerā aārĩmá. Irasirigʉ, ĩgũsā ñerõ iridea waja Marĩpʉ ĩgũsārē soebéodi aārĩmĩ. Aārĩpererā ĩgũsā iriderosũ ĩgũ dorerire tarinũgārā perebiri peamegue wajamoãburire masĩburo, aĩrĩgũ, irasiridi aārĩmĩ.

⁸ Īgũsā Marĩpʉ dorerire tarinũgāderosũ, ārĩkatori merā buerimasā musā watope aārĩrā ñerõ yáma. Īgũsā kērõgue ĩārĩ merā ĩgũsā ñerõ iridʉarĩre: “Õāa”, aĩrĩ gũñama. Irasirirā ĩgũsā ñerõ iriri merā ĩgũsāya dʉpʉre poyanorēma. Marĩ Opʉ dorerire tarinũgāma. Turari oparārē ñerõ werenĩma. ⁹ Marĩpʉre wereboerā opʉ Miguel wāĩkũgʉ iriderosũ iribema. Miguel

* **1:1** Mt 13.55; Mr 6.3: I pũ gojadi Judas Iscariote meta aārĩyupʉ. ĩgũ tĩgũ Santiago wāĩkũyupʉ. Peamasāya merā gajĩrā Santiagore “Jacobo” wāiyenerā aārĩmá.

Moiséya dɔpɔ darore ãĩaduagu, wãtĩ merã gãme guaseodi ããrĩmĩ. Irasirik-eremakũ, Miguel gapɔ neõ suñarõ ñerõ werenĩrĩ merã wãtĩrẽ: “Iropata irika! Peamegue waaka!” ãrĩ turibiridi ããrĩmĩ. Āsũ gapɔ ãrĩdi ããrĩmĩ: “Yɔ Opɔ mɔrẽ: ‘Iropata irika!’ ãrĩburo”, ãrĩdi ããrĩmĩ. ¹⁰ Ārĩkatori merã buerimasã mɔsã watope ããrĩrã gapɔ ĩgũsã masĩbirideare ñerõ werenĩrĩ merã werema. Waimurã pemasĩmerã iririkurosũ ĩgũsã noó gããmerõ iridɔari ditare yãma. Irasirirã peamegue beosũrãkuma.

¹¹ ĩgũsãta neõ usɔyari bokabirikuma. Cain wãikugɔ Marĩpɔyare bɔremubi, ĩgũ pagɔmɔrẽ ĩãturi, wẽjẽderosũ ñerõ yãma. Balaam wãikugɔ ĩgũ niyeru wajataburire, Marĩpɔyarãya ããrĩburi nemorõ gũñasĩã, ĩgũsãrẽ ãrĩkatori merã buederosũ ñerõ yãma. Gajigɔ Coré wãikugɔ ĩgũya bumarã oparã Marĩpɔ pĩnerãrẽ tarinugãdi ããrĩmĩ. ĩgũ tarinugãrĩ waja Marĩpɔ ĩgũrẽ wajamoãgũ, boamakũ iridi ããrĩmĩ. Ārĩkatori merã buerimasã, Coré iriderosũ ñerõ yãma. Irasirigɔ Marĩpɔ ĩgũrẽ wajamoãderosũ ĩgũsãdere wajamoãgukumi. ¹² Mɔsãrẽ ãrĩkatori merã buerimasã, mɔsã Jesũre bɔremurã nerẽ, bosebairipoe bɔremurĩ marĩrõ noó gããmerõ yãma. Mɔsã merã baa, iirĩrã, ĩgũsãyama ditare gũñama. Ñerã oveja korerimasã ovejare baari ejomerã irirosũ yãma. ĩmĩkãyebori mirũ wẽjãpuri merã otederogue deko merẽrõ marĩrõ tariaro irirosũ neõ mɔsãrẽ iritamubema. Yuku dukakaripoe bugɔ yukɔ dukamarĩ yukɔ irirosũ yãma. Masaka irigure nugũrĩgue merãta duuadero pɔrɔ ñãĩpereakõãkoa. Irigɔ irirosũ ããrĩma. Ōãrõ iririre neõ irimasĩbema. ¹³ ĩgũsã ñerõ gɔyasĩũrĩ iririkuri, sũmu gurarikurire makũrĩ pãmujũpĩdea irirosũ ããrã. Neñukã ĩgũsã keoro waanarõgue merã yuridijanerã irirosũ ããrĩrã, gajirãrẽ diaye buerire tɔyamakũ neõ iribema. Irasirigɔ Marĩpɔ: “ĩgũsãrẽ ãsũ wajamoãgura”, ãrĩderosũta gajiro nemorõ naĩtĩãrõgue ããrĩnĩmakũ irigakumi.

¹⁴ Irĩpoeugemɔ Enoc wãikugɔ Adãn parãmerã ããrĩturiagu ããrĩdi ããrĩmĩ. Adãn merã marĩ keopɔrori, Enoguere keotũnumakũ, ããrĩpererã Adãn parãmerã ããrĩturiarã su mojóma pere gajĩ mojó pere pẽrẽbejari burigora masãporewãgãnerã ããrĩmã. Marĩpɔ ãrĩkatori merã buerimasãrẽ ĩgũ wajamoãburire Enorẽ weredoredi ããrĩmĩ. Irasirigɔ Enoc ãsũ ãrĩ weredupiyudi ããrĩmĩ: “Pẽka yɔre! Marĩ Opɔ wãrã ĩgũyarã merã aarigukumi. ¹⁵ Āãrĩpererã masaka ĩgũsã irideare ĩã beyegɔ aarigukumi. Āãrĩpererã ñerãrẽ ããrĩpereri ĩgũsã ñerĩ iridea waja, irasũ ããrĩmakũ ããrĩpereri ĩgũrẽ ñerõ werenĩdea waja ĩgũsãrẽ wajamoãgũ aarigukumi”, ãrĩdi ããrĩmĩ Enoc irĩpoeugere. ¹⁶ Irasirirã ãrĩkatori merã buerimasã wajamoãsũrãkuma. Āãrĩpererãrẽ werewuarikurã, gajirã iririre: “Ōãbea”, ãrĩ gũñarã ããrĩma. ĩgũsã ñerĩ ɔarĩbejari ditare yãma. “Masĩtarinugãa”, ãrĩ weregorenama. ĩgũsãya ditare gããmesãrã, gajirãrẽ ōãrõ werenĩkatoma.

Judas Jesũre bɔremurãrẽ gojanemodea

¹⁷ Mɔsã yɔ maĩrã, marĩ Opɔ Jesucristo buedoregɔ pĩnerã mɔsãrẽ buedeare gũñaka! ¹⁸ ĩgũsã mɔsãrẽ ãsũ ãrĩnerã ããrĩmã: “I umɔ pereburi dupiyuro masaka noó gããmerõ Marĩpɔyare bũridarãkuma. Marĩpɔre gããmemerã, ñerĩ ɔarĩbejari irirãkuma”. ¹⁹ Irire irasirirã Jesũre bɔremurãrẽ gãme dukawarimakũ yãma. ĩgũsã iridɔarire irirã Ōãgũ deyomarĩgũrẽ neõ opabema.

²⁰ Mɔsã yɔ maĩrã gapɔ, õãrĩ Jesũyare bɔremurĩrẽ neõ pĩribirikõãka! Gũñaturanĩkõãka! Ōãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã Marĩpɔre sãrẽka!

21 Marĩpu masārē maĩgūrē piribirikōāka! Marĩ Opu Jesucristo marĩrē bopoñarĩ merā ĩāgū ũmugasigue perebiri okari sigukumi. Irasirirā ĩgū sĩburire: “Oparākoa”, āri gũñaturari merā yúka!

22 Gajirā Jesúyare: “¿Diyeta āārĩrĩ?” āri b̄remuturamerārē bopoñarĩ merā ĩāka! ĩgūsārē Jesúyare: “Diyeta āārā”, āri wereka! 23 Wii ũjūrĩ wii poekague āārĩrārē taurā irirosū ĩgūsārē iritamuka, peamegue waabonerārē waabirikōāburo, āĩrā! Gajirārē ñerō irimakū, bopoñarĩ merā ĩāka! ĩgūsā ñerĩ iriri gapure dooka, ĩgūsārē ĩākũĩrĩ, āĩrā! Surĩro gurarikurore gāāmemerā irirosū ĩgūsā ñerĩ iririre gāāmebirikōāka, irire p̄r̄erĩ, āĩrā!

Judas Marĩpure b̄remurĩmarē gojadea

24-25 Marĩpu sugu āārĩgú, marĩ Opu Jesucristo merā marĩ peamegue waabonerārē taugu āārĩmi. ĩgū turari merā marĩrē koremasĩmi, ñerĩrē iribirikōāburo, āĩgū. Irasū āārĩmakū ĩgū p̄roguere marĩ ñerĩ opamerā ōārō usuyari merā āārĩmakū irimasĩmi. Irasirirā āārĩpererā ĩgūrē: “M̄ ōatarigu, turatarigu, āārĩpererārē doregu, gua Opu āārā”, āĩburo. “Neōgoraguetā āārĩnkōādi āārĩmĩ. Dapagoradere āārĩnkōāmi. P̄ruguedere irasũta āārĩnkōāgukumi”, āĩburo. Marĩde irasũta āārĩrā!

Iropata āārā.

Judas

EL APOCALIPSIS

Jesucristo Juārē i ūmu waaburire weredea

¹ I papera pū Marīpu ĩgū mērōgā puru iriburire Jesucristore wereri pū āārā. Jesucristoyārē irire masīdoregū ĩgūrē weredi āārīmī. Jesucristo sugū Marīpure wereboegure iriudi āārīmī yure irire weredoregū. Yu Juan, Jesucristore moāboegū āārā. ² Irasirigū i pūguere āārīpereri yu ĩadeare, yu pēdeare, Marīpuya kerere, Jesucristo yure weredeadeare gojāa.

³ I pūgue gojaderosū waaburo, mērō dūyāa. I pūrē gajirārē buerāno usuyari bokarākuma. Marīpuya kerere i pūgue gojadeare buemakū pēduripīrānode usuyari bokarākuma.

Juan su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari makārī marārē Jesucristore būremurārē gojadea

⁴ Yu, musā Asiague āārīrārē su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari makārī marārē Jesucristore būremurārē gojāa. Marīpu musārē ōārō iritamuburo. Musārē ĩgū siñajārī sīrīrē opaka! Marīpu neōgoragueta āārīsiadi āārīmī. Dapagoradere āārīnīkōāmi. Puruguedere irasūta āārīnīkōāgukumi. Opū doarogue doami. ĩgū diaye, Ōāgū deyomarīgū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari turari* opagu āārīmī. ĩgūde musārē ōārō iritamuburo. ⁵ Jesucristode musārē ōārō iritamuburo. ĩgū Marīpuya kerere diayeta weregū āārīmī. ĩgū āārīpererā boanerā masāburi dupiyuro boadigue masāpūrōridi, neō dupaturi boabi āārīmī. Irasirigū, i ūmugue āārīrā āārīpererā masaka oparārē doregū āārīmī. Marīrē maīgū ĩgūya dí béori merā marī ñerī iridea wajare taudi āārīmī. ⁶ Irasirigū marīrē oparā āārīmakū iridi āārīmī. Irasū āārīmakū marīrē paía masakaya āārīburire Marīpure sērēbosarā āārīmakū iridi āārīmī, ĩgū Paguyare iriburo, ārīgū. Irasirirā ĩgūrē: “Ōātarigū, āārīpererā nemorō turagu āārā mu”, ārī būremurā! Irasūta āārīburo.

⁷ Musā ōārō pēmasika! Jesucristo ĩmīkāyeborigue dijarīgukumi. ĩgū dijarimakū, āārīpererā ĩārākuma. ĩgūrē curusague pábiatú wējēnerāde ĩārākuma. I ūmu marā āārīpereri burī marā, ĩgū aarimakū ĩārā, ĩgū ĩgūsārē wajamoāburire gūñarā, orerākuma. Irasūta waarokoa.

⁸ Marīpu marī Opū āārīpererā nemorō turagu āsū ārīmi: “Yu neōgoragueta āārīpereri i ūmumarē iridi, puruguedere i āārīpererire peremakū iribu āārā”, ārīmi. “I ūmu āārīburo dupiyuro āārīsiabu. Dapagoradere irasūta āārīnīkōāa. Puruguedere irasūta āārīnīkōāgukoa”, ārīmi.

Juan kērō irirosū Jesucristore ĩādea

⁹ Yu Juan, musāyagu Jesucristore būremugū āārīsīā, musā irirosūta yude ñerō taria. Marīpu, marī Opū āārīmī. Marī ñerō tarimakū, Jesucristo marīrē gūñaturamakū yāmi. Yu Patmos wāikuri nuğūrōgue peresu āārībú. Marīpuya kerere Jesucristo weredeare gajirārē yu buedea waja irogue āārībú. ¹⁰ Irīnu siñajārīnu āārīmakū, Ōāgū deyomarīgū ĩgū turaro merā kērō irirosū yure ĩmumi. Irasū waaripoe yu purupu gapu turaro werenīrī,

* 1:4 “ōāgū deyomarīgū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari turari opagu āārīmī”, ārīrō: “ōāgū deyomarīgū āārīpereri turari opagu āārīmī”, ārīduaro yāa. Iri pūgue “su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari”, ārīrō: “āārīpereri”, ārīduaro yāa.

suru puriduru turaro busuro irirosū busumakū pébu. ¹¹ Turaro werenígū yure āsū ārīmi:

—Yū neōgoragueta āārīpereri i ūmumarē āārīmakū iridi āārā. Yuta puruguedere i āārīpererire peremakū iribu āārā. Dapagora āārīpereri mū iārīrē, papera pūgue gojatúka! Puru iri pūrē Asiague āārīrārē yure buremurārē iriuka! Īgūsā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari makārī marā āārīma. Efeso marā, Esmirna marā, Pérgamo marā, Tiatira marā, Sardis marā, Filadelfia marā, Laodicea marā āārīma, ārīmi.

¹² Īgū werenírī busumakū pégu, gāmenugābu Īgūrē iābu. Irasū gāmenugā iāgū, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari sīāgori yukure oro merā iridea yukure iābu. ¹³ Iri yuku watopegue sugū masakare iābu. Īgū yoaro suríro Īgūya guburigue āārīdijimejārīnerē sāñami. Īgūya koretibire oro merā iridea yujwēñarīdare suatúadi āārīmí. ¹⁴ Īgūya poari ōārō boreri āārībú. Īgūya koye peame ūjūrī pūrā irirosū gosesiribu. ¹⁵ Īgūya guburi bronca wāikuri kōme tīmudea irirosū gosesiribu. Īgū werenírī wārī ūtādupabu irirosū busubu. ¹⁶ Īgūya mojō diayema mojō gapu su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarāgora neñukā opami. Īgūya disire sareri majī pe gapu ōārō usiri majī wiribu. Īgūya diapu abe ūmumu kūmijūrōsū gosesiribu.

¹⁷ Irasirigu yu Īgūrē iāguka, kōmogū irirosū Īgūya guburi puru meémejābu. Yu meémejāmakū iāgū, Īgūya mojō diayema mojō merā yure ñapeo, āsū ārīmi:

—Gūibirikōāka! Yu neōgoragueta āārīpereri i ūmumarē āārīmakū iridi, puruguedere i āārīpererire peremakū iribu āārā. ¹⁸ Okanígū āārā. Iripoegue boabu. Dapagorare okaníkōāa. Masakare boadoregu, Īgūsārē boanerā āārīrōgue waadoregu āārā. ¹⁹ Dapagora āārīrī, purugue waaburidere mū iārīrē gojatúka! ²⁰ Yu masakare neō dupiyuro werebirideare, mū iārīrē weregura. Īgūsā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā neñukā, yaa mojō diayema mojō gapu yu oparā, yure buremurārē yaare wererā keori irirosū āārā. Iri su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari sīāgori yuku oro merā iridea yuku, yure buremurī buri marā keori irirosū āārā, ārīmi yure.

2

Jesucristo Juārē Efeso marārē gojadoredea

¹ Jesucristo irire ārī odo, āsū ārīnemomi:

—Efeso marā yure buremurārē, Īgūsārē yaare weregudere āsū ārī gojaka!

Yu, yaa mojō diayema mojō gapu su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā neñukārē opagu, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari sīāgori yuku watope waagorenagū āārā. ² Yu, āārīpereri musā iririre masīpeokōāa. Musā buro moārīrē, ñerō tarikererā musā yure gūñaturarire, ñerārē musā iāduabirire masīa. Gajirā Īgūsā basi: “Jesús buedoregu beyenerā āārā”, ārīkererā, keoro buebema. Musā Īgūsā iririre iārā: “Ārīkatori merā buema”, ārī masīa. ³ Yaare musā moārī waja ñerō tarikererā, yure neō piribe. Irire gariborero marīrō yāa.

⁴ Musā ōārō irikeremakū, gajire musārē āsū ārī weregura. Musā yure neōgorague mañugāderosū iribe. ⁵ Irasirirā dapagorare musā ñerō waadeare gūñaka! Musā ñerī iririre bujawereka! Musā gūñarīrē

gorawayuka! Ōārī gapure irika doja, musā irip̄roriderosūta! Musā ñerī iririre piribirimakū iāgū, musāyagu sīāgodire āikōāgura. ⁶ Musā yure neōgorague maīnūgāderosū iribirikererā, i ōārī gapure iribu. Nicolaita wāikuri bumarā ñerō iririre musā neō gāāmebea. Yude irire neō gāāmebea.

⁷ Musā gānipūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yure buremurī buri marārē wererire ōārō péka! Āsū ārīmi Ōāgū deyomarīgū yure buremurārē: “Āārīpererā Jesúre buremurīrē pirimerārē ūmugasigue paraíso wāikurogue Marīp̄uya pooemu dukare baadoregura”, ārīmi. Irigu perebiri okari sīdī* āārā. I āārīpererire gojaka, yaarā Efesogue āārīrārē! ārīmi yure Jesucristo.

Juan Esmirna marārē gojadea

⁸ Jesucristo irire ārī odo, āsū ārīnemomi:

—Esmirna marā yure buremurārē, īgūsārē yaare weregudere āsū ārī gojaka!

Yū neōgorague āārīpereri i ūmumarē āārīmakū iridi, p̄ruguere i āārīpererire peremakū iribu āārā. Yū boa, dupaturi masāgū āārā. ⁹ Yū, āārīpereri musā ñerō taririre, boporā āārīrīrē masīpeokōāa. Irasū boporā āārīkererā, Marīp̄uyare masīsīā, wāri ūmugasima ōārīrē opāa. Gajire yū masīa. Gajirā musārē iāturirā musārē ñerī kere ārīma. Īgūsā: “Gua judío masaka āārīsīā, Marīp̄uyarā āārā”, ārīma. Irasū ārīkererā, īgūyarā āārībema. Wātēa opu Satanārē buremurī bumarā āārīma.

¹⁰ Musā ñerō tariburire gūibirikōāka! Wātī musārē yure buremurīrē pirimakū iridūagu surāyeri musārē peresugue biadobomakū irigukumi. Pe mojōma nūrīta ñerō tarirākoa. Īgūrē buremurā musārē wējēkeremakū, yure buremurīrē neō piribirikōāka! P̄uru yū p̄roguē musārē yū merā perebiri okarire sīgukoa.

¹¹ Musā gānipūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yure buremurī buri marārē wererire ōārō péka! Āsū ārīmi Ōāgū deyomarīgū yure buremurārē: “Āārīpererā yure buremurīrē pirimerā, perebiri peamegue neō waabirikuma”, ārīmi. Irasirigu iri āārīpererire gojaka, yaarā Esmirnague āārīrārē! ārīmi yure.

Juan Pérgamo marārē gojadea

¹² Jesucristo irire ārī odo, āsū ārīnemomi doja:

—Pérgamo marā yure buremurārē, īgūsārē yaare weregudere āsū ārī gojaka!

Yū sareri majī, pe gapu usiri majīrē opagu āārā. ¹³ Musā āārīrōrē masīpeokōāa. Satanás musāya makā marā opu āārīmi. Īgūsā Satanārē buremukeremakū, musā gapu yure buremua. Īgūsā musā merāmu Antipare Marīp̄uya kerere ōārō weredire wējēma. Īgūrē wējēmakū iākererā, musā yure buremurīrē neō piribeā.

¹⁴ Musā yure buremurīrē piribirikeremakū, gajino musārē āsū ārī weregura. Surāyeri musā merāmarā Balaāya buedeare irituyama. Iripoegue Balaam āsū ārīdi āārīmī, Israel bumarārē iāturirā opuere

* 2:7 Sugu ūma birarimasū gajirā nemorō ūmagū, olivo wāikūdima pūrī merā iridea berore wajatakumi. Masaka iri berore īgūya dipurugue peokuma, gajirārē īgū wajatadeare imumurā. I irirosū, sugu Jesúre buremugū masaka īgūrē wējēkeremakū, Jesúre buremurīrē neō piribi, ūmugasigue perebiri okari wajatagakumi. Iri ūmugasigue perebiri okari wajatari, i berore wajatari irirosū āārā.

Balac wāikugure: “Israel bumarārē tarinugāduagu, ĩgūsārē musā merā gāmesurimakū irika, musā irinarirē irituyaburo, ārīgū!” ārīdi āārīmī. Irasirirā Israel bumarā ĩgūsā merā gāmesurirā, keori weadea puro baari pídeare baanerā āārímá. Nerō gāmebiranerā āārímá. ¹⁵ ĩgūsā irirosūta gajirā musā merāmarā Nicolaita wāikuri bumarā buerire irituyama. Iri buerire neō piridwabema. Yū gapu irire neō gāāmebea. ¹⁶ Irasirirā musā űerī iririre bujawereka! Musā gūñarirē gorawayuka! Musā gorawayubirimakū ĩāgū, gūñaña marirō musā pūroge waa, yaa disigue sareri majī opari majī merā musārē wajamoāgura.

¹⁷ Musā gāmpūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yure bñremurī buri marārē wererire ōārō péka! Āsū ārīmi Ōāgū deyomarīgū yure bñremurārē: “Nerō iridorerānorē tarinugāgūrē maná wāikuri āmugasima baarire sīgura. Ūtāye boreriyedere sīgura ĩgūrē. I ūtāye maama wāirē yū gojatúdeaye āārīrokoa. Gajirā iri wāirē neō masībirikuma. Iri ūtāyere āīgū dita masīgukumi”, ārīmi. Irasirigū iri āārīpererire gojaka, yaarā Pérgamoge āārīrārē! ārīmi yure.

Juan Tiatira marārē gojadea

¹⁸ Jesucristo irire ārī odo, āsū ārīnemomi doja:

—Tiatira marā yure bñremurārē, ĩgūsārē yaare weregudere āsū ārī gojaka!

Yū, Marīpu magū āārā. Yaa koye peame ājūrī pūrā irirosū gosea. Yaa guburi bronce wāikuri kōme tímudea irirosū gosea. ¹⁹ Yū āārīpereri musā iririre masīpeokōāa. Musā yure marīrī, yure bñremurī, gajirārē iritamurī, űerō tarikererā musā yure gūñaturarire masīa. Neōgoraguere musā ōārō iridero nemorō dapagorare ōārō irirā yāa.

²⁰ Musā ōārō irikeremakū, gajino musārē āsū ārī weregura. Jezabel wāikugo: “Marīpuare werego āārā”, ārikatogo musā watopegue āārīmo. Musārē igo űerō buemakū pékererā, igo: “Gua merā āārībirikōāka!” neō ārībea. Igo ārikatori merā buego, yure moāboerārē űerō gāmebiramakū yāmo. Keori weadea puro baari pídeare ĩgūsārē baamakū yāmo. ²¹ Irinuge igo, igo űerō iririre bujawere, gorawayudoreadibu. Igo gapu neō gorawayudwabemo. Igo űerō gāmebirarire neō piridwabemo. ²² Irasirigū igo, igo merā űerō irinerādere pūrīrikumakū irigura. Igo merā űerō irideare ĩgūsā bujawere, piribirimakū, ĩgūsārē bñro űerō tarimakū irigukoa. ²³ Igo pūrādere wējēgura. Yū irasū irimakū ĩārā, āārīpererā yure bñremurā: “Īgū marī gūñarirē, marī naribejaridere masīpeokōāmi”, ārīrākuma. “Āārīpereri marī iririkurire ĩā, keoro irigukumi. Nerō irirārē wajamoāgukumi. Ōārō irirā gapure ōārō irigukumi”, ārī masīrākuma. ²⁴ Surāyeri musā Tiatira marā igoya buerire, wātēa opu Satanáyama yayeridere gāāmebea. Irasirigū yū musārē gajino dorenemobirikoa. ²⁵ I ditare dorea musārē. Yū buerire musā masīdeare neō mérōgā piribirikōāka! Yū musā puro aarimakūgedere ōārō irinikōāka!

²⁶ Yū musā pūroge aarīgū, ōārīrē irirārē, yū dorerire irinirārē i āmu marārē dorerā āārīmakū irigura. ²⁷ Yupu yure, Opu sóoderosūta, yude musārē, oparā sóogura. Irasirirā kōmegū merā, sorori diiri merā weadea sororire pámutūrōsū i āmu marārē turaro merā dorerākoa. Irasirirā musā dorerire neō tarinugābirikuma. ²⁸ Yū gajidere āsū irigura.

Neñukãmu boyodiru òãrò boyoro irirosũ àãrĩgũ, musãrẽ maama perebiri ùmu pĩgũkoã. ²⁹ Musã gãmpĩrĩ oparã, Òãgũ deyomarĩgũ yure bũremurĩ buri marãrẽ wererire òãrò péka! ãrĩ gojaka, yaarã Tiatirague àãrĩrãrẽ! ãrĩmi yure.

3

Juan Sardis marãrẽ gojadea

¹ Jesucristo irire ãrĩ odo, ãsũ ãrĩnemomi doja:

—Sardis marã yure bũremurãrẽ, ìgũsãrẽ yaare weregũdere ãsũ ãrĩ gojaka!

Yũ, Òãgũ deyomarĩgũ su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejari turari* opãã. Irasũ àãrĩmakũ, su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejarã neñukãdere opãã. Àãrĩpereri musã iririre masĩpeokõãã. Musã: “Marĩpũyare òãrò yãma”, ãrĩsũrã àãrã. Irasũ àãrĩkererã, boanerã irirosũ, ìgũyare neõ koero iribea. ² Irasirirã òãrò pémasĩka! Musã òãrĩ iriri duyariãrẽ piriro marĩrõ òãrò irika! Irire iribirimakũ, musã òãrĩ iriri pereakõãrokoa. Yũ, musã iririre ìãã. Yũpũ ìũrõguere òãrò iripeoba. ³ Yũpũyare gajirã musãrẽ buedeare gũñaka! Irireta dupaturi iritũyaka doja! Musã ñerĩ iririre pirika! Irasũ iribirimakũ, gũñaña marĩrõ yajarimasã aarirõsũ, gũñaña marĩrõ musãrẽ wajamoãgũ aarigũkoã.

⁴ Irasũ àãrĩkeremakũ, surãyeri musã watopere ñerõ irirãrẽ ìãkũlbema. Marĩpũyare iritũyarã àãrĩsãã, ìgũsãya suri gurarítumerã irirosũ àãrĩma. Irasirirã ñerõ iridea wajare opamerã, boreri suri sãñarã yũ merã waagorenarãkuma. ⁵ Àãrĩpererã piriro marĩrõ Marĩpũyare irirã irasũta suri òãrò boreri sãñarã yũ pũro àãrĩrãkuma. Yũ merã perebiri okari opamurã wãirẽ gojatũri pũgue ìgũsã wãirẽ gojatũdeare neõ koebirikoa. Koeronorẽ irigu, Yũpũ, ìgũrẽ wereboerã ìũrõguere: “Yaarã àãrĩma”, ãrĩgũkoã. ⁶ Musã gãmpĩrĩ oparã, Òãgũ deyomarĩgũ yure bũremurĩ buri marãrẽ wererire òãrò péka! ãrĩ gojaka, yaarã Sardigue àãrĩrãrẽ! ãrĩmi yure.

Juan Filadelfia marãrẽ gojadea

⁷ Jesucristo irire ãrĩ odo, ãsũ ãrĩnemomi doja:

—Filadelfia marã yure bũremurãrẽ, ìgũsãrẽ yaare weregũdere ãsũ ãrĩ gojaka!

Yũ ñerĩ opabi, diayeta weregũ àãrã. Yũ, iripoeguemu opũ David doredersũ turari merã doregũkoã. Iri turaro merã doreri, sawire opari irirosũ àãrã. Irasirigu, yũ tũpãmakũ neõ gajigu biamasĩberosũ, yũ iridoremakũ kãmutamasĩbemi. Yũ biamakũdere neõ gajigu tũpãmasĩberosũ, yũ iridorebirimakũ irimasĩbemi. ⁸ Yũ àãrĩpereri musã iririre masĩpeokõãã. Musã mérõgã turari opakrerã, yaa buerire òãrò iritũyãã. Gajirã, musã yaarã àãrĩrĩ waja musãrẽ ñerõ iridũakeremakũ: “Jesũre masĩbea”, neõ ãrĩbea. Irasirigu yũ musãrẽ su makãpũro tũpãnũmakũ, neõ sugũ biamasĩberosũ, yũ musãrẽ yaamarẽ iridoremakũ, musãrẽ kãmutamasĩbemi. ⁹ Gajirã musã pũro àãrĩrã: “Gũã judío masaka àãrĩsãã, Marĩpũyarã àãrã”, ãrĩkererã, ìgũyarã àãrĩbema. Ærĩkatorimasã, wãtẽã opũ Satanãrẽ bũremurĩ bumarã àãrĩma. Irasirigu

* **3:1** “òãgũ deyomarĩgũ su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejari turari opagu àãrĩmi”, ãrĩrõ: “òãgũ deyomarĩgũ àãrĩpereri turari opagu àãrĩmi”, ãrĩduaro yãã. Iri pũgue “su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejari”, ãrĩrõ: “àãrĩpereri”, ãrĩduaro yãã.

Īgūsārē musāya guburi p̄uro b̄uremurī merā ejamejājamakū irigura. Yū irasirimakū ĩārā, yū musārē maĩrĩrē ĩāmasĩrākuma. ¹⁰ Yū musārē: “Neō piriro marĩrō yaare irika!” ārĩdeare ōārō irirā yāa. Irasirigū, āārĩpererā ĩ ūmugue āārĩrā iririkurire ĩābu, ĩgūsārē ñerō tarimakū irigū, musārē ōārō koregura.

¹¹ Mērō duyāa, yū ĩ ūmugue dupaturi aariburo. Irasirirā yaare musā masĩdeare neō kātibirikōōaka! Piriro marĩrō irire irinĩkōōaka, musā wajataburire ēmarĩ, ārĩrā! ¹² Ōārō yaare iritariwere, irire pirimerānorē Yūpū p̄rogue āārĩmakū irigura. Īgūsā ĩgūya wiima borari āārĩrōsū ĩgū p̄uro āārĩnĩkōārākuma. Yūpū wāĩrē ĩgūsāguere gojagukoa, ĩgūyarā āārĩrĩrē ĩmubu. ĩgūya makā wāĩdere gojagukoa. ĩgūya makā, maama makā Jerusalén wāĩkua. Iri makā ūmugasigue merā dijariri makā āārĩrokoa. Yude ĩgūsārē yū wāĩ, maama wāĩrē gojagukoa. ¹³ Musā gāmpĩrĩ oparā, Ōāgū deyomarĩgū yare b̄uremurī buri marārē wererire ōārō péka! ārĩ gojaka, yaarā Filadelfiague āārĩrārē! ārĩmi yare.

Juan Laodicea marārē gojadea

¹⁴ Jesucristo irire ārĩ odo, āsū ārĩnemomi doja:

—Laodicea marārē yare b̄uremurārē, ĩgūsārē yaare weregudere āsū ārĩ gojaka!

Yū ārĩrōsūta irigū āārā. Irasirigū diayeta weregū, Yūpūya kerere keoro weregū āārā. Yūpū, yū merā āārĩpereri ĩ ūmumarē iridi āārĩmĩ. ¹⁵ Yū āārĩpereri musā iririre masĩpeokōāa. Musā yare b̄urenumerā, ōārō b̄uremurā āārĩbea. Mērōgā yare b̄uremurī opāa. Irasirigū yū musārē irasū āārĩnemobirimakū gāāmea. ¹⁶ Yū, musā mērōgā b̄uremurī oparire doogorāa. Irasirigū gajino ñerĩrē dokabéoduagu irirosū musārē béoduagu āārā. ¹⁷ Yū musārē irasū iridwakeremakū, musā gapū āsū ārĩ werenía: “Wári opāa”, ārā. “Āārĩpereri ōārō waāa, āārĩpereri gua gāamerĩrē opakōāa”, ārā. Irasū ārĩkererā, yū ĩūrō neō gajino opamerā, boporā, surĩ marĩrā, koye ĩāmerā irirosū āārā. Musā b̄uremurī opamerā āārĩrĩrē masĩbea. ¹⁸ Irasirigū musārē: “Wári oparā āārā”, ārĩ péñarārē āsū ārĩ weregura. Oro peamegue soe āmuadea yū oparire wajarika, wári opamurā! Iri ōārĩ oro oparā irirosū āārĩrā, yare ōārō b̄uremurī oparākoa. Surĩ boreri yū oparidere wajarika, surĩ marĩrō āārĩbukoa, ārĩrā! Musā irire sāñarā irirosū āārĩrā, musā ñerĩ irideare pirirā, gūyasĩrĩrō marĩrō āārĩrākoa. Irasū āārĩmakū, koye piuri kũdere wajarika, ōārō ĩāmurā. Musā irire piuanerā irirosū āārĩrā, Marĩpūyare ōārō ĩāmasĩrākoa.

¹⁹ Musārē āārĩpererā yū maĩrārē ñerĩrē irinemobirikōōaburo, ārĩgū, p̄urĩrō páro irirosū werea. Irasirirā yaare b̄uro gāāmekā! Musā ñerĩ irideare bujawere, irire pirika! ²⁰ Ōārō péka! Yū musā merā āārĩduagu, sugū makāp̄uro ejanugā oenĩgū irirosū āārā. Sugū yare pégu, ōārō merā makāp̄uro tūpāsóogu irirosū āārĩmĩ. Irasirigū yū ĩgū merā ōārō usūyanĩkōāgukoa. ĩgūde yū merā usūyanĩgukumi. ²¹ Ōārĩrē iritari-wererānorē yū doaro t̄rogue doamakū irigura, yū merā doreburo, ārĩgū. Yū ōārĩrē iritariwere, Yūpū merā Opū doarogue doarosū, yude ōārĩrē irirārē irogue doamakū irigura. ²² Musā gāmpĩrĩ oparā, Ōāgū deyomarĩgū yare b̄uremurī buri marārē wererire ōārō péka! ārĩ gojaka, yaarā Laodiceague āārĩrārē! ārĩmi Jesucristo yare.

4

Juan ùmugasigue Marĩpũre bũremurãrẽ ããdea

¹ Pũrũ ùmugasigue ããmu, tũpãdea makãpũrore ããbũ. Puridiru turaro bũsũro irirosũ werenĩpũroridĩ dupaturi turaro werenĩrĩ bũsũrore pẽbũ. Æsũ yũre ãrĩmi:

— Õõgue mũrĩrika! Pũrũgue yũ waamakũ iriburire mũrẽ ãmũgũra. Yũ ãrĩderosũta waarokoa, ãrĩmi.

² Ìgũ irasũ ãrĩ wereadero pũrũ, mata Õãgũ deyomarĩgũ ãgũ turari merã yũre ùmugasigue ãimũrĩãmi. Irogue mũrĩjagũ, sugũ Opũ doarogue doagũre ããbũ. ³ Ìgũ, jaspe, cornalina wãikũri yeri ùtãyeri goserosũ ðãrõ gosesarĩgũ ããrĩmĩ. Õãrõ gosesarĩri bero, esmeralda wãikũriye irirosũ gosesarĩri bero dekogue doami. ⁴ Ìgũ doaro tũrore su bero veinticuatro oparã doari ããrĩrĩ berore ããbũ. Iri doariguere veinticuatro gora oparã mũrã doama. Boreri surĩ sãñama. Ìgũsã peyari beroride oro berorĩ ããrĩbũ. ⁵ Opũ doarogue merã bupu miã, bũro pámi. Iro doaro diaye su mojõma pere gajĩ mojõ peru pẽrẽbejari sãĩgori yuku ããrĩbũ. Iri yukukũta, Õãgũ deyomarĩgũ turari keori ããrĩbũ. ⁶ Gajĩ iro doaro diaye dia wãdiya diumajĩ gosesarĩrosũ ããrĩbũ. Õãrõ deko sũridiya irirosũ ããrĩbũ.

Iro doaro pũro gajirã wapikũrã okarã ããrĩmã. Ìgũsãya diapure, ãgũsãya pũrũpũrĩre wãri koye opama. ⁷ Yũ ããpũroridĩ, ðõkaye irirosũ deyogu ããrĩmĩ. Ìgũ pũrũmũ, wekũ irirosũ deyogu ããrĩmĩ. Ìgũ pũrũmũ, masakũ irirosũ diapukũgũ ããrĩmĩ. Ìgũsã mũrerã pũrũmũ, gapãũ ãgũ kẽdũpũri sẽẽgũ irirosũ deyomi. ⁸ Ìgũsã wapikũrãgueta su mojõma pere gajĩ mojõ suru pẽrẽbejari kẽdũpũri oparã ããrĩmã. Ìgũsãya kẽdũpũri pe gapũgueta wãri koye opabũ. Æmũrikũ, ñamirĩkũ bayama. Æsũ ãrĩ bayama:

“Õãgũ, ðãgũ, ðãgũ Marĩpũ ããrĩpererã nemorõ turagũ, marĩ Opũ ããrĩmi.*

Ìgũ neõgoragueta ããrĩsiadi ããrĩmĩ.

Dapagoradere irasũta ããrĩnĩkõãmi.

Pũrũguedere irasũta ããrĩnĩkõãgũkumi”, ãrĩ bayanama.

⁹ Irasũ bayarã, Marĩpũ turarire bayarã irima. Ìgũrẽ ããrĩpererinũrĩ ããrĩnĩgũrẽ: “Bũro usũyãa mũ merã”, ãrĩ bũremurã irima. ¹⁰ Ìgũsã irasũ baya bũremumakũ ããrã, veinticuatro oparã mũrã, ãgũ doarogue doagu diaye ñadũkũpuri merã ejamejã, ãgũrẽ bũremuma. Ìgũ ããrĩpererinũrĩ ããrĩnĩgũ ããrĩmi. Irasũ bũremurã, ãgũsã peyari berorĩre ãgũ diaye meẽpeo, ãsũ ãrĩma:

¹¹ “Mũ, gũa Opũ turatarĩgũ, ðãtarĩgũ ããrã. Gũa bũremugũ ããrĩkõãgũta yãa.

Mũrẽ irasũta bũremunĩkõãrõ gããmea. Æãrĩpererire iridĩ ããrã. Mũ gããmerõsũta i ããrĩpererire irĩbũ”, ãrĩma Marĩpũre.

5

Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ ããrĩgũ su papera tũrũrẽ kuraburi

¹ Marĩpũre Opũ doarogue doagũre ãgũya diayema mojõ gapũ papera tũrũrẽ opagũre ããbũ. Iri tũrũ, pe gapũ gojãdea tũrũ, su mojõma pere gajĩ mojõ peru pẽrẽbejarĩgora ðãrõ wĩtãbiãdea tũrũ ããrĩbũ. ² Marĩpũre wereboegu turagũdere ããbũ. Ìgũ bũro bũsũro merã ãsũ ãrĩ sẽrẽñami:

—¿Noã ããrĩrĩ, gajirã nemorõ õãgũ i papera tũrũ wĩtãbiadeare kurabu? ãrĩmi.

³ Ɖmũgasigue, i nikũgue, i nikũ poeka boanerã ããrĩrĩguedere neõ sugũ iri tũrũrẽ kura, iri tũrũma gojadeare ããgũ mámi. ⁴ Irasirigu iri tũrũrẽ kurabure ããgũã bokabirimakũ ããgũ, yũ bũro orebũ. ⁵ Yũ irasũ oremakũ ããgũ, sugũ, oparã mũrã watopemũ ãsũ ãrĩmi yũre:

—Iropata oreka! Iripoeguemũ opũ David parãmi ããrĩturiagu iri tũrũrẽ su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejarigora wĩtãbiadeare kuramasĩmi. ããgũ Judãya bumũ, eõkaye irirosũ turatarigu ããrĩmi. ããgũrẽ ããturirãrẽ tarinũgãdi ããrĩmi, ãrĩ weremi yũre.

⁶ ããgũ irasũ ããrĩmakũ pẽgũ, Opũ doarogue doagũ diaye Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ ããrĩgũ nĩmakũ ããbũ. ããgũ wapikũrã okarã, oparã mũrã watopegue nĩmi. Oveja majĩgũ wẽjẽsũdi dupaturi okagũ irirosũ deyogu ããrĩmĩ. Su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejari kũsari, irikãta koyedere opami. Iri kũsari, koye: Õãgũ deyomarĩgũ turari, ããgũ masĩpeori keori ããrã. Marĩpũ, Õãgũ deyomarĩgũrẽ ããrĩperero i nikũguere iriudi ããrĩmi. ⁷ Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ ããrĩgũ, Opũ doaro pũrogu e jagũ, iro doagũre ããgũya diayema mojõ gapũ opadea tũrũrẽ ããmi. ⁸ ããgũ irire ããmakũ ããrã, wapikũrã okarã, veinticuatro oparã mũrãde ããgũ oveja majĩgũ irirosũ ããrĩgũ diaye ããgũsãya ããdukũpuri merã ejamejã, ããgũrẽ bũremuma. ããgũsãkũ arpa wãĩkũrĩ bũapũtẽrĩrẽ, oro merã iridea paridere opama. Iri pari sũrõrĩ utũrĩrĩpari dita ããrĩbũ. Iri sũrõrĩ Marĩpũyarã ããgũrẽ sẽrẽdea ããrĩbũ. ⁹ Irasũ ããgũrẽ bũremurã, maama bayarire ãsũ ãrĩ bayapeoma:

Mũ wẽjẽsũdi ããrã. Boagũ, mũya dí bẽori merã masaka ããrĩ iridea wajare wajaribosabũ, ããgũsã Marĩpũyarã ããrĩburo, ããrĩgũ. ããrĩpereri buri marãrẽ, ããgũsã ya werenĩrãrẽ, ããrĩpererogue ããrĩpereri nikũ marãrẽ ããgũsã ããrõ iridea wajare wajaribosabũ. Irasirigu iri tũrũrẽ ãã, wĩtãbiadeare kuramasĩa.

¹⁰ Marĩpũyarãrẽ: oparã, paĩa masakaya ããrĩburire ããgũrẽ sẽrẽbosarã ããrĩmakũ iribũ, ããgũ dorerire iriburo, ããrĩgũ. Irasirirã i ããmũ ããrĩpererogue ããrĩrãrẽ dorerãkuma, ããrĩma.*

¹¹ Pũrũ ããmũgasigue ããmũ, Marĩpũre wereboerã wãrã werenĩmakũ pẽbũ. Opũ doaro, irasũ ããrĩmakũ wapikũrã okarã, veinticuatro oparã mũrã tũro nĩgoroama. ããgũsãrẽ keo bokatũũña marĩbũ. ¹² Turaro merã ãsũ ãrĩ bayapeoma:

Oveja majĩgũ, ããgũsã wẽjẽdi, dupaturi okagũ, õãtarigu ããrĩmi. Irasirirã ããgũrẽ: “ããrĩpererãrẽ doregũ, ããrĩpererire opagũ, masĩpeogũ, turatarigu, marĩ gopeyari merã bũremugũ, gosesiriri merã deyogu, õãtarigu ããrĩmi”, ããrĩ, usũyari sĩburo, ããrĩma.*

¹³ Pũrũ gajirã bayapeomakũ pẽbũ. ããgũsã ããrĩpererã Marĩpũ irinerã ããrĩmã: Ɖmũgasigue ããrĩrã, i nikũgue ããrĩrã, i nikũ poeka boanerã ããrĩrĩgũ ããrĩrã, dia wãdiyague ããrĩrã ããrĩmã. ããrĩperero i ããmũguere ããrĩrã ããrĩmã. ããsũ ããrĩ bayapeoma:

Opũ doarogue doagũre: “Õãtarigu, marĩ gopeyari merã bũremugũ, gosesiriri merã deyogu, turatarigu ããrĩmi”, ããrĩ bũremuburo.

Irasũ ããrĩmakũ, oveja majĩgũ irirosũ ããrĩgũdere irasũta piriro marĩrõ ããrĩpererĩnũrĩ bũremuburo, ããrĩma.

* 5:10 Ex 19.6; Ap 1.6; 20.6   * 5:12 Jn 1.29; 1 Co 5.7

14 Īgūsā irasū ārīmakū pérā, wapikurā okarā: “Irasūta ārīburo”, ārīma. Irasirirā veinticuatro oparā mūrā ñadukupuri merā ejamejā, Īgūrē āārīnīgūrē āārīpererinerū usuyari sīma.

6

Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgú papera tūrū wītābiadeare kurawāgādea

¹ Puru Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgú papera tūrū Īgū āīdea tūrū wītābiapuroriderore kuramakū ĩābu. Īgū kuradero puru, sugu, wapikurā okarā watopemu yare: “Īāgū aarika!” ārīmakū pébu. Irasū ārīgū, bupu burō busurosū wereními.

² Īgū irasū ārādero puru, caballu boregure ĩābu. Īgū weka peyagu sīrīturore opami. Marīpu Īgūrē opu peyari berore sīmi. Irasirigu Īgūrē ĩaturirārē gāmekēā tarinugāgū āārīsā, dupaturi gāmekēā tarinugāgū waami doja.

³ Puru Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgú gajiro wītābiaderore kurami doja. Īgū kuradero puru, gajigu wapikurā okarā watopemu yare: “Īāgū aarika!” ārīmakū pébu. ⁴ Īgū irasū ārādero puru, gajigu caballu diiagu wirimi. Marīpu Īgū weka peyagure turarire sīmi. Iri turari merā i umugue āārīrārē Īgūsā basi siñajārī opanemobirimakū irimi. Wári majī sareri majīrē Īgūrē sīmi. Irasirigu Īgūsārē gāmewējēmakū irimi.

⁵ Puru Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgú gajiro wītābiaderore kurami doja. Īgū kuradero puru, gajigu wapikurā okarā watopemu yare: “Īāgū aarika!” ārīmakū pébu doja. Īgū irasū ārādero puru, gajigu caballu ñīgūrē ĩābu. Īgū weka peyagu nukārī keorore opami. ⁶ Puru wapikurā okarā watopegue sugu āsū ārī werenímakū pébu:

—Baari pereakōārokoa. Irasirirā masaka trigo yerire su kilota, sunu moārī waja merā wajarirākuma. Sunu moārī waja merā cebada yeridere ure kilota wajarirākuma. Uye, igui deko * gapure peremakū iribirikōāburo, ārīmi.

⁷ Puru Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgú gajiro wītābiaderore kurami. Īgū kuradero puru, gajigu wapikurā okarā watopemu yare: “Īāgū aarika!” ārīmakū pébu. ⁸ Īgū irasū ārīmakū pégu, diiaweya borewijigu caballure ĩābu. Īgū weka peyagu masakare boamakū irigu āārīsā: “Boari” wāikumi. Īgū puru gajigu “Boanerā āārīrō” wāikugu aarimí. Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgú Īgūsā pērārē āārīperero i nikūguere surāyeri masakare wējēdoremi. Gāmewējērī merā, uaboari merā, pūrīrikuri merā, waimurā makānūu marā guarā merā, surāyeri masakare wējēburire pími. Āārīpererā masaka wapikuri buri dukawa, keomakū, su bumarā keoropa āārīrārē wējēdoremi.

⁹ Puru Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgú gajiro wītābiaderore kurami doja. Īgū kuradero puru, Marīpure sīdea soepeoro doka, Jesucristore buremurā wējēsūnerāya yujupūrārīrē ĩābu. Īgūsā Īgūya kerere werede

* 6:6 Masaka olivo wāikudima duka aceitunas wāikuri dukare bipirā, uye opakuma Īgūsā baaburire. Iguida dukare kurabipirā, igui deko opakuma Īgūsā ĩiriburire. Irasirigu sugu wapikurā okarā watopeguemu: “uye, igui deko gapure peremakū iribirikōāburo”, ārīgú: “Olivo wāikuri yuku, iguidarire poyanorēbirikōāburo”, ārī wereními.

waja, irasũ āārĩmakũ ĩgũyare piribiridea waja wējēsũnerā āārĩmá. ¹⁰ ĩgũsā turaro merā Marĩpure āsũ ārĩma:

—Gua Opu, mu ōātarigu, ñerĩ marĩgũ āārā. Mu: “Āsũ irigura”, ārĩdeare diayeta irigu āārā. ¿Naásũ āārĩmakũ i mũmu marārē wajamoāgukuri, ĩgũsā guare wējēdea waja? ārĩma.

¹¹ Puru ĩgũsārē boreri surĩ, yoarire sĩmi. Āsũ ārĩmi:

—Siñajāka dapa! Gajirā musāyarā Jesucristore bremurā ĩgũya kere wereri waja musā irirosũ wējēsũrākuma. ĩgũsārē wējēpeoburo mérō dũyāa, ārĩmi.

¹² Puru Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ āārĩgũ gajiro wĩtābiaderore kuramakũ ĩābu doja. Ireore kuramakũ, nikũ bũro ñomebu. Abe mũmũmu goero ñĩgũ waami. Kó surĩro ñĩrō sāñarō irirosũ deyogu waami. Abe ñamĩmu goero diagu, dí irirosũ deyogu waami. ¹³ Neñukāde mũugasigüe āārānerā, nikũgüe yuridijakōāma. Yukũbu dukare mirũ bũro wējāpu bura dijurosũ yuridijama. ¹⁴ Irasiriro papera pũrē tũrābéo dedeuosũ, mũngasi dederiakōābu. Āārĩpereri ũtāyuku, mũgũrĩde gajirogue waabu. ¹⁵ Irasũ waamakũ ĩārā, i mũmu marā oparā ũtāyukuma goberigüe, ũtāyeri watopegue durirā waama. Gajirā: surara oparā, wārĩ doebiri oparā, turari merā dorerā, āārĩpererā moārĩmasā, moārĩmasā āārĩmerāde irogueta duriadima. ¹⁶ Irasũ durirā, ũtāyukure, ũtāyeridere āsũ ārĩdima:

—Gua weka yuridijarikōāka! Kāmutaka, Opu doarogue doagu guare bokabirikōāburo. Kāmutaka, oveja majĩgũ irirosũ āārĩgũ guare bũro wajamoābirikōāburo. ¹⁷ ĩgũ guare wajamoārĩnu ejasiāa. ¿Noā bokatĩũbukuri ire? ārĩ gaguĩnĩma.

7

Israel bumarāya diapuserorire Marĩpu wāi tuusũnerāyare weredea

¹ Puru wapikurā Marĩpure wereboerārē ĩābu. Sugu norte gapu, gajigu sur gapu, gajigu abe mũrĩro gapu, gajigu abe ñajārō gapu nĩma, mirũ wējāpubirimakũ irimurā. Irasiriro i nikũgüe, dia wādiyaguedere neō mirũ wējāpubiribu. Neō sugu yukure mirũ wējāpubiribu. ² ĩgũsā i nikũrē, dia wādiyadere poyanorēdoresũnerā āārĩmá. Puru gajigu Marĩpure wereboegure ĩābu doja. ĩgũ abe mũrĩro gapu aarimĩ. Marĩpu okanĩgũya wāi tuuyarĩnerē opami. Gajirā Marĩpure wereboerā wapikurārē turaro merā āsũ ārĩ werenĩmi:

³ —I nikũ, dia wādiya, yukure poyanorēbirikōāka dapa! Marĩ Opure moāboerārē ĩgũsāya diapuserorire ĩgũ wāi tuadero puru, irire poyanorēka! ārĩmi.

⁴ Puru ĩgũ werenĩmakũ pébu. Āsũ ārĩmi: “Ciento cuarenta y cuatro mil masaka Israel parāmerā āārĩturiari buri marā ĩgũsāya diapuserorire Marĩpu wāi tuusũnerā āārĩmá”, ārĩmi. ⁵ ĩgũsā āārĩnerā āārĩmá:

Judāya bumarā doce mil, Rubēya bumarā doce mil, Gadya bumarā doce mil, ⁶ Aserya bumarā doce mil, Neftalíya bumarā doce mil, Manaséya bumarā doce mil, ⁷ Simeōya bumarā doce mil, Levíya bumarā doce mil, Isacarya bumarā doce mil, ⁸ Zabulōya bumarā doce mil, Joséya bumarā doce mil, Benjamíya bumarā doce mil āārĩnerā āārĩmá.

Wārā suri boreri sāñarāyare weredea

⁹ Pꝛꝛꝛ wárā masakare iābꝛ. Surāyeri āārīpereri buri marā, ĩgūsā ya werenírā, āārīpererogue āārīpereri nikū marā āārīmá. ĩgūsā, Marīꝛꝛ, Opꝛ doarogue doagꝛ diaye, Jesucristo oveja majĭgū irirosū āārīgú diaye níma. ĩgūsārē keo bokatĩũña marĩbꝛ. Surí borerire sãñama. Mujĩ pũrĩrē opama.

¹⁰ ĩgūsā āārīpererā turaro merā āsū ārĩ gaguiníma:

Marīꝛꝛ marĩrē taugꝛ āārĩmi. ĩgū, Opꝛ doarogue doagꝛ āārĩmi. Jesucristo oveja majĭgū irirosū āārīgúde marĩrē taugꝛ āārĩmi, ārĩma.

¹¹ Āārīpererā Marīꝛꝛre wereboerā Opꝛ doaro tꝛro, irasū āārĩmakū oparā mꝛrā, wapikꝛrā okarā tꝛro nígoroama. Marīꝛꝛre irogue doagꝛre bꝛremurā, ĩgū diaye ñadukꝛpuri merā ejamejā, ĩgūsāya diapurire yebague moomejāma. ¹² Āsū ārĩma:

Marĩ Opꝛre: “Ōātarigꝛ, gosesiriri merā deyogꝛ, masĩpeogꝛ āārā, gꝛa ma merā usꝛyáa”, ārĩ, usꝛyari sĩrā!

“Mꝛ, gꝛa goepeyari merā bꝛremugū, turatarigꝛ, āārīpererārē doregu āārā”, ārĩrā ĩgūrē!

Āārīpererinurĩ irasū ārĩnírā! Irasirirā: “Irasũta ārĩburo”, ārĩ bꝛremuma ĩgūrē.

¹³ Pꝛꝛꝛ sugꝛ, oparā mꝛrā watopemꝛ yꝛre sērēñami:

—¿Ñeémarāno āārĩrĩ ĩsā surí boreri sãñarā? ¿Noogue aarayuri? ārĩmi.

¹⁴ ĩgū irasū ārĩmakū pégꝛ, yꝛ gapꝛ ĩgūrē yꝛjubꝛ:

—Yꝛ opꝛ, mꝛ masĩkoa, ārĩbꝛ.

Yꝛ irasū ārĩmakū pégꝛ, āsū ārĩmi:

—I ũmꝛ marā bꝛro ñerō tariripoere ĩgūsāde ñerō tarima. ĩgūsā Jesucristo oveja majĭgū irirosū āārīgúya dí béori merā ĩgūsāya surire koe, boreri surí waamakū irinerā irirosū āārĩma. Irasū āārĩrā, Jesucristore ĩgūsārē boabosa, ĩgúya dí béodire bꝛremusĩā, Marīꝛꝛ ĩũrōrē ñerĩrē opamerā āārĩma. ¹⁵ Irasirirā, Marīꝛꝛ, Opꝛ doarogue doagꝛ diaye níma, ĩgū gāāmerōsū irimurā. Ūmꝛrikꝛ, ñamiríkꝛ ĩgúya wĩ ũmꝛgasima wiigue ĩgūrē bꝛremuma. ĩgū, ĩgūsā merā irasū āārĩnikōāmi ĩgūsārē koregꝛ. ¹⁶ Irasirirā neō dupaturi ũaboanemobirikuma. Neō ñemesibusũnemobirikuma. Neō abe ũmꝛmꝛ ĩgūsārē bꝛro asinemobirikumi. Gaji asiri ĩgūsārē neō ñerō tarimakū irinemobirikoa. ¹⁷ Oveja majĭgū irirosū āārīgú, ĩgū doarogue doagꝛ diaye nígū, ovejare korerimasū irirosū ĩgūsārē koregakumi. Perebiri okari sĩrĩ deko* wiriri gobegue āĩagakumi. Irasirirā usꝛyari merā āārĩnikōārākuma. Marīꝛꝛ āārīpereri ĩgūsā kódeko wiririre niũgakumi. Irasirirā neō dupaturi bꝛjawereri merā āārĩbirikuma.

8

Papera tũrũrē wĩtābiatũnudea, sũrōrĩ soemudiru oro merā irideare were-dea

¹ Jesucristo oveja majĭgū irirosū āārīgú, su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejari papera tũrũrē wĩtābiadeare kura odoadero pꝛꝛꝛ, iri tũrũrē

* **7:17** San Juan 11.25: Jesús ārĩmi: —Yꝛ boanerārē masāmakū irigꝛ, ĩgūsārē okari sigū āārā. Yꝛre bꝛremugū boadigue āārĩkeregꝛ, okagakumi, ārĩmi. San Juan 14.6: Jesús ārĩmi doja: —Yꝛ dita Yꝛꝛꝛ pꝛrogue waari maa irirosū āārā. Yꝛ diayema āārĩrĩrē masakare masĩmakū irigꝛ, ĩgūsārē okamakū irigꝛ āārā. Yꝛ merāta Yꝛꝛꝛ pꝛrogue waarākuma, ārĩmi. Irasirigꝛ Jesús deko wiriri gobema perebiri okarire sĩrĩ deko irirosū āārĩmi. ĩgū merā ĩgūrē bꝛremurā ĩgū Pꝛꝛꝛ i perebiri okarire opamurā āārĩma.

wītābiatūnuderore kurami. Irore kuramakū, āārīperero ūmugasigue gajino neō busubiriakōābu. Su hora deko irasū waabu. ² Puru su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā Marīpure wereboerā ē ġū puro nīmakū īābu. Ġūsākure puririduparure sīmi. ³ Puru gajigu Marīpure wereboegu sārōrī soemuduru oro merā iriduru opagu, Marīpure sīdea soepeoro purogue waa ejanugājami. Ġū iroge nīmakū, wāro sārōrī sīma. Iri sārōrī, āārīpererā Marīpure ġūrē sērēdea merā morē soemuburi āārībū. Irasirigu, Marīpu, Opu doaroge doagu diaye, oro merā iride soepeorogue irire soemumi. ⁴ Iri sārōrī, soepeoro weka poósiri peo soemumakū, Marīpu purogue īimikā, ġūyarā ġūrē sērēdea merā marīākōābu. ⁵ Puru Marīpure wereboegu i soepeoroma peamerē ġū soemudirugue āi poósā odo, i nikūgue poómeédijukōāmi. Ġū irasū poómeédijumakūta, bupu miā, buro pámi. Irasū āārīmakū, nikūde űomebu.

Marīpure wereboerā puririduparure puridea

⁶ Puru su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā Marīpure wereboerā ġūsāya puririduparure āmurā irima.

⁷ Āārīpurorigu Marīpure wereboegu ġūyarure purimi. Ġū puriadero puru, deko yeri yasarī yeri peame merā, dí merā morērī yeri nikūgue yuribu. Iri yeri yurimakūta, i nikū ūjūākōābu. I nikū deko ejaburogora ūjūtūnubu. Yukude, tá yasaride iropata ūjūbu.

⁸ Puru gajigu Marīpure wereboegu ġūyarure purimi doja. Ġū purimakū, wādi ūtā ūrirosū deyodi, peame merā ūjūnīdi, dia wādiyague mirūa dijabu. Irasiriro i nikū ūjūderopata wādiyama deko, dí poyakōābu. ⁹ Irasirirā āārīpererā wādiya marā ure bu dukawamakū, su bumarā boakōāma. Doóriduparu wādiyague āārīrīde, iropata ūjūbu.

¹⁰ Pērā Marīpure wereboerā ġūsāya puririduparu puriadero puru, gajigu Marīpure wereboegu ġūyarure purimi doja. Ġū purimakū, wāgu neñukāmu sīāgori turu ūjūrī irirosū deyogu ūjū, matādi nikūguere dijijami. Ġū diariguere, deko wiriri goberiguere deko ejaburogora meémejāmi. ¹¹ Ġū: “Sūġū” wāikūmi. Deko ġū meémejādero ejatuario sūrī deko waabu. Irasū waadero puru, iri dekore irirā, wārā masaka boama.

¹² Ūrerā Marīpure wereboerā ġūsāya puririduparu puriadero puru, gajigu Marīpure wereboegu ġūyarure purimi doja. Ġū purimakū, abe ūmumu, űamimude deko ejaburogora poyanorēma. Neñukāde iropata poyanorēma. Irasirigu abe, ūmarē wapikuri horagora neō boyobirimi. űamidere wapikuri horagora abe űamimu, neñukā neō boyobirima.

¹³ Puru ūmarōgue īāmugū, gapāu wūwāgāgūrē īābu. Ġū turaro merā āsū ārī werenīmakū pébu:

—Ayó! Ayó! Ayó! Gajirā ūrerā Marīpure wereboerā ġūsāya puririduparure puribema dapa. Ġūsā irire puriadero puru, űetariro waarokoa i nikūgue āārīrārē, ārīmi.

9

¹ Puru wapikurā Marīpure wereboerā ġūsāya puririduparu puriadero puru, gajigu Marīpure wereboegu ġūyarure purimi doja. Ġū purimakū, neñukāmu irirosū deyogu ūmugasigue āārādi i nikūgue yuriadire īābu. Buro ūkārī gobema sawire ġūrē sīma. ² Ġū iri gobere tūpāmakū, wāri peamema īimikā wiribu. Iri īimikā abe ūmumarē tuúbiatoba. Irasiriro

ūmarōgue naĩtĩārō waabu. ³ Poreroa, ĩmĩkā watopegue āārānerā, i nikūgue wúdiyarima. Korebaba irirosū toarā āārĩmá. ⁴ Marĩpu ĩgūsārē táre, yukure, gaji otedeare poyanorēdorebirimi. “Īgūsāya diapuserorire yu wāi tuuña marĩrāno ditare ñerō tarimakū irirākoa”, ārĩmi. ⁵ Īgūsārē toawējēdorebirimi. Su mojōmarā abegora ĩgūsārē buro pūrĩmakū iridoremi. Irasirirā korebaba toari pūrĩrōsū ĩgūsārē pūrĩmakū irima.

⁶ Īgūsārē pūrĩripoere masaka buro boaduadima. Īgūsā boaduakeremakū, boamasĩña marĩbu.

⁷ Poreroa, caballua gāmekēāburi dupiyuro āmu odoanerā irirosū deyoma. Īgūsāya dipure oparā peyari berorí, oro merā iridea berorí irirosū deyorire peyama. Īgūsāya diapuri masakaya diapu irirosū deyobu.

⁸ Īgūsāya poari, nomeya poañapu irirosū āārĩbú. Īgūsāya guika, ēōkayea guika irirosū āārĩbú. ⁹ Īgūsāya koretibirire kōme merā iridea kāmutari surĩro sãñanerā irirosū āārĩmá. Īgūsā wúmakū, ĩgūsāya kēdupuri buro busubu.

Wárā caballua tūrĩrĩduparure ĩgūsā gāmewējērōgue mumurō merā tūāwāgārā irirosū busubu. ¹⁰ Korebaba irirosū ĩgūsāya pore merā toarā, masakare su mojōmarā abegora pūrĩmakū irima. ¹¹ Poreroa opu, buro ũkūārĩ gobe opu āārĩmi. Īgū Marĩpure wereboegu āārĩdi āārādimi. Hebreo ya merā “Abadón” wāĩkumi. Griego ya merā “Apolión” wāĩkumi. “Apolión”, ārĩrō: “Ñerō poyanorēĩmasū”, ārĩduaro yáa.

¹² Poreroa masakare ñerō pūrĩmakū iriadero puru, ñerō tariparoridea perekōābu. Iri puru, pero ñerō tariri duyáa dapa.

¹³ Puru su mojōmarā Marĩpure wereboerā ĩgūsāya puririduparu puriadero puru, gajigu Marĩpure wereboegu ĩgūyarure purimi doja. Īgū purimakū, sugu werenĩmakū pébu. Marĩpu ĩūrō ĩgūsā ĩgūrē sídea soepeoro, oro merā iridea soepeorogue ĩgū werenĩrĩ busubu. Iri soepeoroma wapikuri kúsari watopegue ĩgū werenĩrĩ busubu. ¹⁴ Irasū werenígū, puridiru puriadire āsū ārĩmi:

—Wapikurā Marĩpure wereboerā āārādinērāre wiuka! Īgūsā dia wádiya Eufrates wāĩkudiyague suadobosũnerā āārĩma, ārĩmi.

¹⁵ Irasū ārĩmakū pégu, Marĩpure wereboegu ĩgūsā wapikurārē wiumi, wárā masakare wējēmurārē. Irasirigu Marĩpu ĩgūsārē: “I hora, inu, ĩi abe, i bojori āārĩmakū, wiusūrākuma”, ārĩderosũta keoro waabu. Irasirirā āārĩpererā i nikūgue masakare ure bu dukawamakū, su bumarārē wējērā waama. ¹⁶ Īgūsā merā wárā surara caballua weka peyarā āārĩmá. “Īgūsā āārĩpererā doscientos millones surara āārĩma”, ārĩrĩrē pébu.

¹⁷ Yu kērōsūgue caballuare, ĩgūsā weka peyarādere ĩābu. Āsū deyoma: Īgūsāya koretibirire kōme merā iridea kāmutari surĩro sãñanerā āārĩmá. Iri kāmutari surĩ, diari, yasari, boreri surĩ deyobu. Irasiriro peame ũjūrĩ, ũtāye jacinto wāĩkuriye, azufre wāĩkuri poga irirosū deyori āārĩbú. Caballuaya dipu ēōkayea dipu irirosū deyobu. Īgūsāya disirigue peame, ĩmĩkā, azufre wāĩkuri poga ũjūrĩ ĩmĩkāde wiribu. ¹⁸ Irasirirā caballua ĩgūsāya disi wiriri: peame, ĩmĩkā, azufre ũjūrĩ merā āārĩpererā masakare ure bu dukawamakū su bumarārē wējēma. ¹⁹ Īgūsāya disi wiriri merā, ĩgūsāya pore merā wējēma. Īgūsāya pore yuwari, āña dipu irirosū deyobu. Iri merā masakare kāmítuma.

²⁰ Gajirā masaka peame, ĩmĩkā, azufre ũjūrĩ merā boamerā gapu irire waamakū ĩākererā, ĩgūsā ñerō iririre neō piribirima. Wātēārē buremurĩrē

neõ piribirima. Ìgūsā buremurā keori weadea: oro, plata, bronze, ütāyeri, yuku merā irideare buremurīrē neõ piribirima. Iri keori weadea neõ iābiri, neõ pēbiri, neõ naabiri āārīkeremakū, Ìgūsā irire soebuima. ²¹ Irasū āārīmakū, Ìgūsā masakare wējēdeare, Ìgūsā yēa āārīrā irideare, Ìgūsā kōābiradeare, Ìgūsā yajadeadere neõ bujawerebirima. Iri āārīpererire neõ piribirima.

10

Marīpure wereboegū papera tūrūgārē opadea

¹ Pūru gajīgu turagu Marīpure wereboegū ūmugasigū merā ĩmīkāyēbo dekogue dijarimakū iābu. Ìgūya dipuru wekare buida āārībū. Ìgūya diapu abe ūmūmū irirosū gosesiribu. Ìgūya ñīgārī peame irirosū gosebū. ² Ìgūya mojōgue papera pū kuradea tūrūgārē opami. Ìgūya diayema gubu merā dia wādiyague tāpīmi, kúgarūma gubu merā nikūgue tāpīmi. ³ Irogue nígū, turaro ēōkaye gaguinīrōsū gaguinīmi. Ìgū irasū gaguinīmakū, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā bupua werenīma. ⁴ Ìgūsā wereniadero pūru, Ìgūsā wereniadeare gojanūgābu. Yū gojanūgāmakū, sugū ūmugasigū āārīgū yūre āsū ārī weremi:

—Bupua wereniadeare gajirārē werebirikōāka! Irire gojabirikōāka! ārīmi.

⁵ Pūru yū wādiyague, nikūgue nímakū iādi, Ìgūya diayema mojōrē ūmugasigū soemumi. ⁶ Irasū soemugū, Marīpu okanīgū, ūmugasi, i nikū, dia wādiya āārīpererā irogue āārīrārē iridi wāi merā wāiṗeo, āsū ārīmi:

—I ūmū perekōāa. Iropata āārā. ⁷ Su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejarā Marīpure wereboerā Ìgūsāya puririduparure purisīama. Gajīgu Ìgūyarure purimakū, Marīpu Ìgū: “Āsū irīgura”, ārīdeare, iripoegue marā masībirideare iriyuwarikūgukumi. Irasīriro iri, Ìgārē moāboerārē, Ìgūya kerere weredupiyunerārē Ìgū: “Āsū irīgura”, ārīdea keoro waarokoa, ārīmi.

⁸ Ìgū irasū ārīdero pūru, ūmugasigū āārīgū yūre werenīdi, dupaturi āsū ārī werenīmi:

—Sī Marīpure wereboegū, wādiyague, nikūgue nígū pūrogue waaka! Ìgūya mojōgue papera pū kuradea tūrūgārē opami. Iri pūgārē āika! ārīmi.

⁹ Ìgū irasū ārīmakū pégu, Ìgū pūrogue waabu. Ìgārē yū papera pūgārē sērēmakū pégu, āsū ārī yūjūmi yūre:

—Āi, baaka! Mū baamakū, mume irirosū ōārō misōrokoa. Mūya paru garu, pūru būro sūīrokoa, ārīmi.

¹⁰ Ìgū irasū ārīmakū pégu, iri pūgārē Ìgārē āi, baabu. Yū baamakū, mume irirosū misōbu. Baa odoadero pūru, yaa paruguere sūīrō péñabu. ¹¹ Pūru āsū ārīmi yūre:

—Dupaturi wāri buri marārē, wāri nikū marārē, Ìgūsā ya werenīrārē, Ìgūsā oparādere Marīpu Ìgūsārē: “Āsū irīgura”, ārīdeare weregū waaka! ārīmi.

11

Pērā Marīpūyare wererimasā weredea

¹ Pūru Marīpū yūre keodi, tuadi irirosū deyodire sīmi. Sī odo, yūre āsū ārīmi:

—Igu merā yaa wiire keogu waaka! Iri wiimarē yu iūrō ĩgūsā yure sīdea soepeorodere keoka! Iri wiiguere masakare yure buremurādere: “¿Niisākū āārīrī?” āri keoka! ² Iri wii taroma gapure keobirikōāka! Iri gajiro marā masakare wiadea nikū āārā. ĩgūsā cuarenta y dos abegora yaa makārē* poyanorēgorenarākuma. ³ Irasirigu yaare weremurārē pērā iriugura. Yoaripoe mil doscientos sesenta narīgora yaare wererākuma. ĩgūsā bujawereri imurā, kó suri sāñanerā āārīrākuma, ārimi.

⁴ ĩgūsā pērā Marīpuyare weremurā, pegu olivo wāikuri yuku, irasū āārīmakū pegu siāgori yuku irirosū āārīma. Marīpu i nikū Opu iūrō nīma. ⁵ ĩgūsārē iaturirā ĩgūsārē ñerō iriduamakū, ĩgūsāya disigue peame ũjārī pūrā wiriri merā ĩgūsārē soe wējēpeokōārākuma. Irasirirā āārīpererā ĩgūsārē ñerō iriduarārē iri merā boamakū irirākuma. ⁶ ĩgūsā Marīpuyare wererinarīrē deko merēdorebirimakū merēbirikoa. Irasū āārīmakū dekore dí poyadoremakū dí poyarokoa. I nikū āārīpererogue āārīrārē āārīpereri gajirosūperi ñerō taridorerākuma. ĩgūsā iriduaropa ñerō tarimakū irirākuma.

⁷ Marīpuyare were odomakū, buro ũkūārī gobegue āārīgú, ñegū gajirosū deyogu wirigakumi, ĩgūsā pērā merā gāmekēābu. ĩgūsārē gāmekēā, ĩgūsārē tarinugā, wējēkōāgukumi. ⁸ ĩgūsārē wējēadero puru, ĩgūsāya dupari dari wári makāma maague oyarokoa. Iri makā, marī Opure Jesucristore ĩgūsā curusague pábiatú wējēdea makā āārā. Iri makā marā ñerā āārīrā, Sodoma marā, Egipto marā ñerā āārīnerā irirosū āārīma. ⁹ Urenu gajinu dekogora ĩgūsāya dupari dari iri maarē oyarokoa. Āārīpereri nikū marā, āārīpereri buri marā, ĩgūsā ya werenirā ĩgūsāya dupari darire iārākuma. Gajirārē iri dupari darire yáadorebirikuma. ¹⁰ ĩgūsā pērā okará, i ũmu marā masakare buro ñerō tarimakū irinerā āārīma. ĩgūsā boamakū iārā, usyarākuma. Bosenu iri, gajinorē gāme sīrākuma.

¹¹ ĩgūsā boadero puru, urenu gajinu deko puru, Marīpu ĩgūsārē masú, dupaturi okamakū irimi doja. ĩgūsā wāgānugāmakū iārā, āārīpererā buro güima. ¹² Puru sugu ũmugasigue āārīgú ĩgūsā pērārē turaro merā āsū āri werenimakū péma:

—Ōogue marīrika musā! ārimi.

Īgū irasū ārīmakū pērā, ũmikāyebo merā marīākōāma. ĩgūsā marīāmakū, ĩgūsārē iaturirā iāma. ¹³ ĩgūsā marīaripoe nikū buro ñomebu. Iri makāma wiiri wári mirūadijabu. Wārā siete mil masaka boama. Gajirā dūyarā gapu buro güima. “Marīpu ũmugasigue āārīgú turatarigu āārīmi”, ārīma.

¹⁴ I āārīpereri irasū waadero puru, pero ñerō tariri waasiabu. Irasū waakeremakū, mérōgā puru masaka dupaturi ñerō tarirākuma doja.

Marīpure wereboegu puriduru puritūnudea

¹⁵ Puru su mojōma pere gajī mojō suru pērēbejarā Marīpure wereboerā ĩgūsāya puririduparure puriadero puru, gajigu ĩgūrē wereboegu ĩgyarure purimi. Īgū purimakū, ũmugasigue āārīrā turaro merā āsū āri wereníma:

Dapagorare Marīpu, Īgū iriudi Cristo merā āārīpererā i ũmu marārē doregu ñajāmi. Īgū doreri neō perebirikoa, ārīma.✱

* 11:2 Marīpuya makā, Jerusal'eta āārā. ✱ 11:15 Ex 15.18; Dn 2.44; 7.14, 27

16 Irasũ ārĩmakũ pérã, Marĩpu diaye oparã doarĩgue doarã veinticuatro oparã murã Marĩpu ïũrõ ñadukũpuri merã ejamejãja, ïgũsãya diapure yebague moomejã, ïgũrẽ buremu, 17 ãsũ ārĩma:

Г҃а Ору, ããrĩpererã nemorõ turagu ããrã. М҃ merã Һ҃ууа. I ãmũrẽ iriburo dupiyuro ããrĩsiabu. Dapagoradere ããrĩnkõõa. Pũrugedere irasũta ããrĩnkõõãgũkoa. М҃ turari merã masakare dorenũgãa. Irasirirã murẽ Һ҃ууари с̣ã.

18 I ãmũ marã murẽ gããmemerã, mũ merã guatarima. М҃ ïgũsãrẽ wajamoãrĩnu, irasũ ããrĩmakũ boanerãdere mũ wajamoãripoe ejasiãa. ããrĩpererã mũyarã gapure õãrĩrẽ sĩgũkoa.*

М҃уа керере weredupiyurimasãrẽ, murẽ õãrõ goepeyari merã buremurãrẽ, oparãrẽ, ubu ããrĩrãdere õãrĩrẽ sĩgũkoa. I ãmũ marãrẽ poyanorẽrã gapure béoripoe ejasiãa, ãrĩma.*

19 ïgũsã irasũ ãrãdero pũru, Marĩpũya wii ãmũgasĩgue ããrĩrĩ wii makãpũro tũpãsũbu. Iri wii poekague su kũmarẽ ïãbu. Iri kũma, Marĩpu masakare werepĩri gojadea opari kũma ããrĩbũ. Iri kũmarẽ ïãmakũta, bupu miã, bure pámi. Irasũ ããrĩmakũ, i nikũ ñomebu. Wãri deko yeri yũsari yeri nikũgue yurĩbu.

12

Nomeõya, irasũ ããrĩmakũ pĩrũ irirosũ deyogũya kerere weredeã

1 Pũru ãmũgasĩgue gajirosũperi bure goeri deyoamakũ ïãbu. Irasũ waaripoe sugo nomeõrẽ ïãbu. Igoya surĩro abe ãmũmũ irirosũ gosesiribu. Abe ñamĩmu weka nĩmo. Ору peyari berore, pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarã neñukã opari berore peyamo. 2 Igo pũrãkũburo mérõgã dũyabu. Irasirigo igo nijĩwãgũgõ pũrĩrõ merã gaguinĩmo. 3 Pũru gaji ãmũgasĩgue deyoamakũ ïãbu. Wãgu pĩrũ diiagu diakẽã irirosũ deyogure ïãbu. ïgũ su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejari dipu opagu ããrĩmĩ. Dipuku, oparã peyari berorĩre peyami. Pe mojõma kũsari opagu ããrĩmĩ. 4 Ëmũgasĩgue ããrĩrã neñukãrẽ ure bu dukawamakũ, su bumarãrẽ ïgũya pore merã wẽjãsiri meédijumi. ïgũ, nomeõ pũrãkũbo pũro nĩmi, majĩgũ deyoamakũ baabu. 5 Mérõgã pũru, majĩgũrẽ pũrãkũmo. Ì majĩgũta ããrĩpereri nikũ marã Ору ããrĩbu ããrĩmĩ. Wãri turari merã, opu kõme merã iridea yuku opagu masakare dorebu ããrĩmĩ. Pũru Marĩpu ïgũ doaro pũroguere ïgũrẽ ãĩmurĩãmi. 6 Nomeõ masaka marĩrõ Marĩpu ãmuyuderogue duriwãgãkõõãmo. Iroguere igore mil doscientos sesenta nurĩgora baari sĩmi.

7 Pũru ãmũgasĩgue gãmewẽjẽrĩ waabu. Marĩpure wereboerã opu Miguel wãikũgu, ïgũyarã Marĩpure wereboerã, pĩrũ merã gãmekẽãma. Pĩrũ, ïgũyarã merã Miguesã merã gãmekẽãmi. 8 Miguesã pĩrũrẽ tarĩnũgãma. Irasirigu pĩrũ, ïgũyarã merã ãmũgasĩguere ïgũsã ããrĩrõ neõ bokanemobirimi. 9 Irasirigu Marĩpu pĩrũrẽ béokõãmi. ïgũ wãgu pĩrũ, neõgoraguerere deyoadi, Satanãs wãikũgu, wãtĩ ããrĩmi. ïgũ ããrĩpererã i ãmũ marã masakare ãrĩkatorikũgu ããrĩmi. Marĩpu ïgũrẽ, ïgũyarã merã i nikũgue béodijumi.

10 Pũru sugũ ãmũgasĩgue ããrĩgũ turaro merã ãsũ ãrĩ werenĩmakũ pébu:

—Marĩpu marĩrẽ tauri, ïgũ turari merã marĩ Ору ããrĩrĩ, ïgũ iriudi Cristo marĩrẽ doreri ejasiãa. Irasirigu Marĩpu wãtĩrẽ ãmũgasĩgue ããrĩdire i nikũgue béodijumi. Ëmurĩku, ñamirĩku wãtĩ Marĩpure, marĩyarã Jesúre

buremurārē: “Ñerō irirā āārīma”, ārī weresāgū iriadimi. ¹¹ Marīyarā wātīrē tarinugāma. Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgārē, ĩgū dí béori merā ĩgūsārē taurire buremusiā, irasirima. Jesúya kerere weredea waja gajirā ĩgūsārē wējēduakeremakū, ĩgūsā okarire maībirima. Neō piriro marīrō ĩgūya kerere weresiā, wātīrē tarinugāma. ¹² Irasirirā musā ũmugasigie āārīrā āārīpererā ũsuyaka! Wātī nikūgue béodijusūadi āārīmi. Musā i nikū āārīrārē, dia wādiyague āārīrārē wātī dijajamakū, musārē ñetariro waanugābū. ĩgūrē wajamoāburo mérō dūyāa. Irire masīmi. Irasirigū guatarikōāmi, ārī weremi.

¹³ Irasirigū pīrū, nikūgue béodijumakū ĩāgū, majīgū pagore nurūtuyawāgāmi. ¹⁴ Marīpu gapū igore gapāu kēdupurire sīmi. Iri merā igo, pīrūrē masaka marīrōgue wú duriwāgāmo. Irogue ure bojori gaji bojori dekogora Marīpu igore baari sīmi. ¹⁵ Igo irogue āārīmakū ĩāgū, pīrū igore miūdūagu, wáro dekore dokabéomi. ¹⁶ Irasirikeremakū, i nikū gapū igore iritamubū. Pīrūya disi wiriri dekore yeteoma, uju āipeokōābū. ¹⁷ Irasū waamakū ĩāgū, pīrū igo merā guatarimi. Irasirigū igo parāmerā āārīturiarā merā gāmewējēgū waami. ĩgūsā, Marīpu dorerire irirā, Jesucristoya diayema buerire neō pirimerā āārīma. ¹⁸ Pīrū dia wādiya turo eja, irogue yúmi.

13

Pērā gajirosū deyorāyare gojadea

¹ Pūru gajirosū deyogu dia wādiyague āārādi wāgāpamakū ĩābū. ĩgū su mojóma pere gaji mojó peru pērēbejari dipu, pe mojóma kúsari opagu āārīmi. ĩgūya kúsarigie oparā peyari berorire peyami. ĩgūya dipure Marīpure ñerō doori wāi gojatúdea āārībū. ² ĩgū, yé dorogu guagu irirosū deyomi. Buguya guburi irirosū opagu āārīmi. Ēōkaye irirosū disikūgu āārīmi. Pīrū ĩgū turarire sīmi ĩgūrē. Irasū sīgū, ĩgūrē opu doarogue dobomi, ĩgū irirosūta masaka wārārē doreburo, ārīgū. ³ Gajirosū deyogu dipuru su dipuru kāmīrōkari dipurusū deyobū. Iri kāmīrō ĩgūrē wējēboyadea kāmīrō, yaridea kāmīrōgue āārībū. Irire ĩārā, i ũmū marā āārīpererā ĩāgukakōāma. Irasirirā ĩgūrē: “Turagu āārīmi”, ārī, ĩgūyare iritayama. ⁴ Pīrū ĩgū turarire gajirosū deyogure sīmakū ĩārā, masaka pīrūrē: “Ōatarigu āārīmi”, ārī buremuma. Gajirosū deyogudere āsū ārī buremuma:

—Neō gajigū mū irirosū turagu mámi. Gajigū mūrē neō tarinugāmasībemi, ārīma.

⁵ Pīrū dorederosūta gajirosū deyogu: “Yū, gajirā nemorō āārītarinugāgū āārā”, ārī weregorenami. Marīpure ñerō ārī doogorenami. Masakare cuarenta y dos abegora doremi. Marīpu ĩgūrē: “Iropata irika!” ārīmakūgue duúmi. ⁶ Irasirigū masakare doregu, āsū irimi. Marīpure, ĩgū wāirē, ĩgū āārīrōrē, āārīpererā ĩgū puro āārīrādere ñerō ārī doomi. ⁷ Marīpuyarā merā gāmewējē, ĩgūsārē tarinugāmi. Āārīpererogue āārīpereri buri marārē, ĩgūsā ya werenīrārē, āārīpereri nikū marārē doremi. Marīpu ĩgūrē: “Iropata irika!” ārībirimi dapa. Irasirigū ñerīrē irimi. ⁸ Āārīpererā i nikū marā Marīpuyarā āārīmerā gajirosū deyogure buremuma. Marīpu ĩgū i ũmūrē iriburo dupiyuro ĩgūyarā āārīmurā ĩgū merā perebiri okari opamurā wāirē su papera pūgue gojatúsiadi āārīmi. Iri pū Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū wējēsūdiya pū āārā.

⁹ Gāmipũrĩ oparā, ire péka! ¹⁰ Peresugue waaró gāāmea, ārīsũnerā iroge waarākuma. Sareri majĩ merā gajirārē wējērā, sareri majĩ merā wējēsũrākuma. Iri irasũ waaripoe Marĩpuyarā āārĩrā gũñaturari merā ĩgārē bũremurĩrē neō piribirikōārō gāāmea.

¹¹ Pũrũ gajigũ gajirosũ deyogũre ĩābũ doja. Nikũ poekague āārādi wiri marĩrĩmi. ĩgũ oveja majĩgũ irirosũ pe kũsa opagũ āārĩmĩ. Irasũ āārĩkeregũ, pĩrũ irirosũ werenĩmi. ¹² Gajirosũ deyogũ āārĩpũroriadiya turarire opami. Iri turari merā āārĩpererā i nikũ marārē gajirosũ deyogũ āārĩpũroriadiye wējēsũboyadi kāmĩrō yarisũadire bũremumakũ irimi. ¹³ Wārĩ deyoromurĩrē iri ĩmumi. Masaka ĩũrō peame ũmũgasigue āārādeare nikũgue dijarimakũ irimi. ¹⁴ ĩgũ, gajirosũ deyogũ āārĩpũroriadiya turari ĩgārē sĩrĩ merā wārĩ deyoromurĩrē iri ĩmumi. Iri merā masakare ārĩkatomi: “Ĩĩ musā bũremugũ āārĩmi”, ārĩgũ. Irasirigũ ĩgūsārē gajirosũ deyogũ āārĩpũroriadi keorire weadoremi. Gajirōsũ deyogũ āārĩpũroriadi sareri majĩ merā saresũadi āārĩkeregũ okami. ¹⁵ Gajirosũ deyogũ pũrũ aaradi, gajirosũ deyogũ āārĩpũroriadiya turari merā ĩgũ keori weadeare okamakũ irimi. Irasirigũ iri keori weadeare masakũ irirosũ werenĩmakũ, āārĩpererā irire bũremumerārē wējēmakũ irimi. ¹⁶ Āārĩpererārē ĩgūsāya diayema mojō gapũre, o ĩgūsāya diapuserorire gajino gojatũdoremi. Ubu āārĩrārē, oparārē, wārĩ doebiri oparārē, boporārē, moāboerimasārē, moāboerimasā āārĩmerārē, āārĩpererārē irasũ gojatũdoremi. ¹⁷ Gojatũsũña marĩrā neō wajarimasĩbiri, neō duamasĩbirima. Iri gojatũdea, gajirosũ deyogũ āārĩpũroriadi wāi, o ĩgũ wāi keori āārā.

¹⁸ Irire ōārō pémasĩrō gāāmea. Pémasĩrā, gajirosũ deyogũ wāi keorire masĩburo. ĩgũ wāi keori, masakũ wāi keori, seiscientos sesenta y seis āārā.

14

Marĩpũ taunerā ciento cuarenta y cuatro mil masaka ĩgārē bayadea

¹ Pũrũ Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ āārĩgārē ũtāũ Sión* wāikũdigue nĩgārē ĩābũ. ĩgũ merā ciento cuarenta y cuatro mil masaka āārĩmā. ĩgūsā, ĩgũ wāirē, ĩgũ Pagũ wāidere ĩgūsāya diapuserorire gojatũsũnerā āārĩmā. ² Pũrũ ũmũgasigue merā bũro bũsũdijaririre pėbũ. Wādibu ũtāmu irirosũ, bũro bupu páro irirosũ bũsubũ. Wārā arpa wāikũri bũaputērō irirosũ bũsubũ. ³ ĩgūsā ciento cuarenta y cuatro mil masaka, Marĩpũ, Opũ doarogue doagũ diaye, irasũ āārĩmakũ wapikũrā okarā, oparā marā ĩũrō bayama. Maama bayarire bayama. ĩgūsā dita iri bayarire masĩma. ĩgūsā i nikũ marā watopegue āārĩrā, Marĩpũ tausũnerā āārĩmā. ⁴ Neō ĩgūsā suñarō nome merā ñerō iribirinerā, neō sugo nomeōrē marāpokũbirinerā āārĩmā. Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ āārĩgũyare iritũyama. I nikũ marā masaka watopeguere Marĩpũ tausũnerā āārĩmā. ĩgūsā Marĩpuyarā, irasũ āārĩmakũ Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ āārĩgũyarā āārĩpũrorirā āārĩnerā āārĩmā. ⁵ ĩgūsā watopere neō sugũ ārĩkatogu mámi. Marĩpũ ĩũrōrē ñerĩrē opamerā āārĩma.

Ƴrerā Marĩpũre wereboerā weredea

⁶ Pũrũ gajigũ Marĩpũre wereboegũ ũmarōgue wũgũre ĩābũ. ĩgũ āārĩpererā i nikũgue āārĩrārē Marĩpũ masakare tauri kerere wererimasũ āārĩmĩ.

* 14:1 Jerusalén, Sión wāikũdigue āārĩyuro.

Āārīpererogue āārīpereri nikū marārē, āārīpereri buri marārē, Īgūsā ya werenírārē iri kerere weregu āārīmí. Iri kere, neō gorawayubiri, perebiri kere āārā. ⁷Turaro merā ārīmi:

—Marīpure goepeyari merā āsū ārī būremuka: “Turatarigu, ōātarigu āārīmi”, ārīka! Īgū āārīpererā űerārē peamegue béoripoe ejasiáa. Īgū űmugasire, i nikūrē, dia wádiyare, āārīpereri deko wiriri goberidere iridi āārīmi. Irasirirā Īgūrē būremuka! ārīmi.

⁸Īgū purumu, gajigu Marīpure wereboegu āsū ārīmi doja:

—Wári makā Babilonia wāikuri makā pereakōābu. Iri makā marā āārīnerā āārīpereri nikū marārē űerō irimakū irima. Masaka Īgūsārē ĩākūrā, mejārikurā igui deko pāmudeare turaro űaribejarosūta Īgūsā űerī iriridere turaro űaribejama, ārīmi.

⁹⁻¹⁰Pērā Marīpure wereboerā irasū ārādero puru, gajigu Marīpure wereboegu turaro merā āsū ārīnemomi doja:

—Āārīpererā gajirosū deyogure, Īgū keori weadeare ejamejā būremurārē Īgūsāya diapuserorire, o Īgūsāya mojōrērē Īgū wāi gojatúsūnerārē Marīpu būro wajamoāgukumi. Īgūsā merā būro guagu, turaro wajamoānīgukumi. Azufre wāikuri poga būro asiri űjārī, peame merā űerō tarimakū irīgukumi. Īgūrē wereboerā, Jesucristo oveja majĪgū irirosū āārīgū ĩūrō, Īgūsārē wajamoāgukumi. ¹¹Iri peame irasū ĩimikakuníkōārokoa. Neō yaribirikoa. Īgūsārē irasū pūrīnīmakū irirokoa. Āārīpererā gajirosū deyogure, Īgū keori weadeare ejamejā būremurārē, Īgū wāi gojatúsūnerārē irasū pūrīnīrokoa. űmūrī, űamirī pūrīnīkōārokoa, ārīmi.

¹²Irasirirā māsā Marīpurarā, Īgū dorerire irirā, Jesúre būremurērē neō pirimerā āārīrā, gūñaturaka!

¹³Puru sugu űmugasigue āārīgū werenīmakū pébu doja. Yure āsū ārīmi:

—Ire gojaka: “Marī Opure būremurā boadero puruguedere űsuyari bokarākuma”, ārīmi. Ōāgū deyomarīgūde: “Irasūta āārā”, ārīmi. “Īgūsā turaro moārērē pirikōā, siñajārākuma. űmugasigue Īgūsā waamakū, Marīpu Īgūsā ōārō irideare gūñagukumi. Irasirigu Īgūsārē ōārō irīgukumi”, ārīmi Ōāgū deyomarīgū.

I nikūma otedea dukakurimarē werede

¹⁴Puru ĩimikāyebo boreri yebore ĩābu. Iri yebo weka sugu masaku doami. Īgūya dipurugue oro merā iridea berore peyami. Duka diti āiri usiri berore opami. ¹⁵Puru gajigu Marīpure wereboegu Marīpuya wiigue āārādi wirijami. ĩimikāyebo weka doagure turaro merā āsū ārī gaguinīmi:

—Muya usiri bero merā i nikūma otedea dukare diti āikōāka! Irire diti āiripoe ejasiáa. Duka boresiabu, ārīmi.

¹⁶Irasū ārīmakū pégu, ĩimikayebo weka doadi Īgūya usiri bero merā i nikūma otedea dukare wājī āīmi.

¹⁷Puru gajigu Marīpure wereboegu űmugasigue āārīrī wii Marīpuya wiigue āārādi wirijami. Īgūde duka diti āiri usiri berore opami. ¹⁸Puru gajigu Marīpure wereboegu Marīpure sídea soepeoro purogue āārādi wirijami. Īgū peame opu āārīmi. Irasū wirijagu, duka diti āiri usiri bero opagure turaro merā āsū ārīmi:

—Muya usiri bero merā i nikūma igui tōrērē diti āika! Iri igui űísiabu, ārīmi.

¹⁹ Īgū irasū ārimakū pégu, Īgūya usiri bero merā i nikūma igui tōrīrē wiiritā āimi. Irire āi, igui karabipiri gobe miēgue sāmi. Iri gobegue karabipiri, Marīpu Īgūrē gāamemerārē buro wajamoārō irirosū āārā. ²⁰ Makā tarogue iri igui karabipisūbu. Igui karabipisāripoere iri gobeguere wāro dī wiribu. Iri dī merā wādiya, caballuya disire tūsāri berogue mirītuūnujābu. Trescientos kilómetros yoadiya waabu.

15

Marīpure wereboerā masakare ñerō tarimakū iritūnuburire weredea

¹ Pupu ūmugasigue gajirosūperi buro goeri deyoamakū iābu doja. Su mojóma pere gaji mojō peru pērēbejarā Marīpure wereboerārē iābu. Marīpu Īgūsārē masakare wajamoātūnudoregukumi. Irasirirā, Īgū wajamoādo regu pīnerā āārimā. Iri wajamoārī merā Marīpu i ūmu marā merā guari pererokoa.

² Pupu dia wādiyare ōārō deko suridiya peame merā morēadiya irirosū āārīdiyare iābu. Iriya turo nīrārē, gajirosū deyogu dorerire iribiri, Īgū keori weadeare buremubirinerārē iābu. Īgūsā gajirosū deyoguya wāirē gojatūdorebirinerā āārimā. Irogue nīrā, arpa wāikuri buaputērīrē opama. Iri buaputērī Marīpu sīdea āārībú. ³ Īgūsā Marīpure moāboegu Moiséya bayarire, Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūya bayaridere bayapeoma. Āsū ārī bayama:

Gua Opu, mu āārīpererā nemorō turagu āārā. Āārīpereri mu iridea ōātaria. Irire iārā, iāgukakōāa. Mu āārīpererā i nikū marā Opu āārā. Ārīkatori marīrō, diayemarē ōārō yāa.

⁴ Āārīpererā mūrē güirākuma. Āārīpererā mūrē: “Turatarigu āārīmi”, ārīrākuma. Mu dita ñerī marīgū āārā.

Āārīpereri nikū marā mu pūrogu eja, mu iūrō ñadukupuri merā ejamejā, mūrē buremurākuma. Mu diayema irideare iānerā āārīsīā, irire irasū irirākuma, ārī bayama.

⁵ Pupu Marīpuya wii, ūmugasigue āārīrī wii tūpāmakū iābu. Iri wii poekague Marīpu āārīrī taribu Īgū doreri gojadea majīrī ūtā majīrī āārībú.

⁶ Iri wii poekague āārānerā, su mojóma pere gaji mojō peru pērēbejarā Marīpure wereboerā wirijama. Īgūsā Marīpu wajamoādo regu pīnerā āārimā. Īgūsākū masakare ñerō tarimakū iriburire opama. Īgūsā boreri, gurari marīrī suri, buro goesiriri suri sāñarā āārimā. Īgūsāya koretibirire oro merā iridea yujwēñarīdarire suatūanerā āārimā. ⁷ Īgūsā wirijamakū, wapikurā okarā merāmu Īgūsākū Marīpure wereboerārē oro merā irideaparire sīmi. Iripari Marīpu āārīnīgū buro wajamoāburi ōārō utaribu.

⁸ Īgū iriparire Īgūsārē sīmakū, Marīpuya wii poekague Īgū goesiriri merā, Īgū turari merā iimikākuseyakōābu. Irasū iimikākuseyamakū, iri wiire neō suguno ñajāmasībirimi. Marīpure wereboerā Īgū wajamoādo regu pīderosūta Īgūsā masakare wajamoātūnuadero pūrogu dupaturi iri wiire ñajāmasīrākuma doja. Īgū wajamoāburo dupiyuro ñajāmasīña maa dapa.

16

Juan Marīpu masakare wajamoāburire gojadea

¹ Puru Marĩpuya wii ãmugasigue ããrĩrĩ wiigue ããrĩgú turaro merã werenĩmakũ pébu. Su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejarã Marĩpũre wereboerãrẽ ãsũ ãrĩmi:

—Marĩpũ wajamoãdoredeare irirã waaka! Irasirirã mũsãya parimareẽ nikũgue písiridijurã waaka! ãrĩmi.

² Irasũ ãrĩmakũ pégu, ããrĩpũrorigu Marĩpũre wereboegu ãgũ oparipamarẽ nikũgue písiridijumi. ãgũ irasirimakũ, gajirosũ deyogu wãĩ gójatúsũnerã, ãgũ keori weadeare buremurã ñerõ kãmikũ, bũro pũrĩsũma.

³ ãgũ irasũ písiridijuadero purũ, gajigu Marĩpũre wereboegu ãgũ oparipamarẽ dia wádiyague písiridijumi. ãgũ irasirimakũ, deko, dí poyabu. Boadiya dí irirosũ ããrĩbũ. Irasũ waamakũ, wádiyague ããrĩrã boapereakõãma.

⁴ Pẽrã písiridijuadero purũ, gajigu Marĩpũre wereboegu ãgũ oparipamarẽ diarigue, deko wiriri goberigue písiridijumi. ãgũ irasirimakũ, diari, wiriri goberima deko, dí poyabu. ⁵ Puru gajigu Marĩpũre wereboegu ããrĩpererogue dekore doregu ãsũ ãrĩmakũ pébu:

—Gua Opũ, mu ñerĩ marĩgũ ããrã. Dapagoradere irasũta ããrĩnĩkõãa. Iripoeguedere irasũta ããrĩnĩkõãbu. Irasirigu wajamoãgũ, diayeta irigu yãa. ⁶ Gajirosũ deyogũyarã, mũyarãrẽ, mũya kerere weredupiyunerãrẽ wẽjẽrã dí béomakũ irima. ãgũsã dí béomakũ iridea waja, deko dí poyamakũ iribu ãgũsãrẽ iiridoregu, ãrĩmi.

⁷ ãgũ irasũ ãrãdero purũ, Marĩpũre sídea soepeero purogue sugu werenĩmakũ pébu doja:

—Irasũta ããrã. Gua Opũ, mu ããrĩpererã nemorõ turagu ããrã. ãgũsãrẽ keoro wajamoãdoregu, diayeta irigu yãa, ãrĩmi.

⁸ ðrerã Marĩpũre wereboerã ãgũsã opariparimarẽ písiridijuadero purũ, gajigu Marĩpũre wereboegu ãgũ oparipamarẽ písiridijumi doja. Abe ãmũmu weka písiridijumi. ãgũ irasirimakũ, abe bũro asimi. ãgũ asiri merã masakare soemi. ⁹ ãgũsã bũro ãjũrĩ merã wajamoãsũkererã, ãgũsã ñerõ iririre bũjawerebirima. ãgũsã gũñarĩrẽ neõ gorawayubirima. Irasirirã, Marĩpũre ãgũsãrẽ wajamoãgũrẽ ñerõ doo werenĩma. “Õãgũ ããrĩmi”, neõ ãrĩ bũremubirima.

¹⁰ Wapikarã Marĩpũre wereboerã ãgũsã opariparimarẽ písiridijuadero purũ, gajigu Marĩpũre wereboegu ãgũ oparipamarẽ písiridijumi doja. Gajirosũ deyogu, opu doarogue písiridijumi. ãgũ irasiriadero purũ, gajirosũ deyogũyarã ããrĩrõgue naĩtĩãrõ waabu. Irasirirã ãgũyarã masaka ñerõ pũrĩmakũ, ãgũsãya nedearẽ bũro sĩrĩtu kũrĩdiuma. ¹¹ ãgũsãrẽ ñerõ pũrĩkeremakũ, ñerõ kãmikakererã, Marĩpũre ãmugasigue ããrĩgũrẽ ñerõ doo werenĩma. ãgũsã ñerõ iriri gapũre bũjawerebirima. Irasirirã ñerĩrẽ neõ piribirima.

¹² Su mojõmarã Marĩpũre wereboerã ãgũsã opariparimarẽ písiridijuadero purũ, gajigu Marĩpũre wereboegu ãgũ oparipamarẽ Eufrates wãikũdiya wádiyague písiridijumi. ãgũ irasirimakũ, iriya bojomejãkõãbu. Abe murĩrĩro marã oparã ãgũsãyarã surara gãmewẽjẽrã waarã taribujaburore irasũ irimi.

¹³ Puru ãrerã wãtẽãrẽ tárúa irirosũ deyorãrẽ ããbu. Sugu tárúa, pĩrũya disigue wirimi. Gajigu, gajirosũ deyogũya disigue wirimi. Gajigu: “Ëmugasigue marã Opũyare weregu ããrã”, ãrĩkatogũya disigue wirimi.

¹⁴ ãgũsã ãrerã wãtẽã, tárúa irirosũ deyorã deyoromurĩrẽ iri ãmuma.

Irasirirã äärĩperero marã oparãrẽ neeõma, Marĩpu merã gãmewējēdorera. Īgūsã gãmewējērĩnu, Marĩpu äärĩpererã nemorõ turaguyanũ* äärĩrokoa.

¹⁵⁻¹⁶ Urerã wãtẽa äärĩperero marã oparãrẽ hebreo ya merã Armagedón wãikurogue siu neeõma. Iro dupiyuro Jesús àsũ äřĩdi äärĩmĩ: “Ire õãrõ pẽmasĩka mũsã! Yajarimasũ gãñãña marĩõ aarĩrõsũ yude gãñãña marĩõ aarĩgũkoa. Sugũ yũ aariburore õãrõ yũgũno, yaare iritũyagũ, Marĩpu ĩũrõ waja opabi usũyagũkumi. Õãrõ yobegũno surĩro sãñadi irirosũ äärĩgũkumi. Masaka ĩũrõ surĩro marĩgũ gũyasĩrĩgũ irirosũ äärĩbirikumi”, äřĩdi äärĩmĩ.

¹⁷ Su mojõma pere gaji mojõ suru pẽrẽbejarã Marĩpure wereboerã Īgūsã opariparimarẽ pĩsiridijuadero purũ, gajigũ Marĩpure wereboegũ ĩgũ oparipamarẽ ĩmikãyebori wekague pĩsiridijumi doja. Īgũ irasiriadero purũ, Marĩpũya wii ãmũgasigue äärĩrĩ wii poekague ĩgũ Opũ doarogue doagũ turaro merã àsũ äřĩ werenĩmi:

—Iropata äãrã. Äärĩpereri iri odosiabũ, äřĩmi.

¹⁸ Īgũ irasũ äřĩmakũ, bupu miã, burõ busũro, páro, goero nikũ ñomebũ. I nikũgue masaka ĩgūsã äärĩnũgãdero purũ, i nikũ iropa neõ ñomebiribu. ¹⁹ Irasũ ñomemakũ, wãri makã Babilonia wãikuri makãrẽ urema yeteomakõãbũ. Paga makãrĩ i nikũ äärĩrĩ makãrĩ dijakõãbũ. Marĩpu Babilonia wãikuri makã marãrẽ gãñami ĩgũsãrẽ wajamoãbu. Īgūsã ñerĩrẽ iriri waja ĩgūsã merã burõ guami. Irasirigũ ĩgũsãrẽ burõ wajamoãmi. ²⁰ Äärĩpereri nũgũrĩ, ãtãyukude dederidijakõãbũ. ²¹ Irasũ äärĩmakũ, masaka weka deko yũsari yeripa dijaribu. Surãyeri deko yeri cuarenta kilo nukũrĩ yeri äärĩbũ. Īgūsã weka irasũ dujirimakũ, Marĩpu ĩgũsãrẽ burõ wajamoãmakũ ĩãrã, ĩgũrẽ ñerõ doo werenĩma masaka.

17

Uma merã kõãbirarimasõrẽ wajamoãdea

¹ Purũ su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejari parire oparã Marĩpure wereboerã merãmũ yũ purogue eja, àsũ äřĩmi:

—Īãgũ aarika! Paga diari weka doagore ãma merã kõãbirarikugore Marĩpu wajamoãburire mũrẽ ĩmugũkoa. ² I ãmũ marã oparã igo merã ñerõ gãmebirarikuma. Irasũ äärĩmakũ, i nikũ marã, mejãrikurã igui deko pãmudeare burõ uribejarosũta ĩgūsã igo merã ñerõ gãmebirarire burõ uribejama, äřĩmi.

³ Īgũ irasũ äřãdero purũ, Õãgũ deyomarĩgũ yure kërõgue irirosũ gajinorẽ ĩãmakũ irimi. Irasirigũ Marĩpure wereboegũ masaka marĩõgue yure äřĩmi. Irogue igo nomeõrẽ ĩãbũ. Igo gajirosũ deyogũ diagũ weka peyamo. Īgũya dũpũgue wãri wãĩ gojatúsũdero äärĩbũ. Iri wãĩ, Marĩpure doo werenĩrĩ äärĩbũ. Su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejari dipukũgũ, pe mojõmagora kũsarikũgũ äärĩmĩ. ⁴ Nomeõ diãñiweyari surĩrore sãñamo. Igoya surĩro oro, wãro wajapari ãtãyeri, perla wãikuri yeri merã mamudeañe äärĩbũ. Igoya mojõgue ĩirĩripa oro merã irideapare opamo. Iripa igo ñetariro iridea utũrĩripa, igo ãma merã ñerõ kõãbirari oparipa äärĩbũ. ⁵ Igoya diapuserore igo wãĩ gojatúsũbũ. Marĩ iri wãĩrẽ õãrõ pẽmasĩbea. Āsũ äřĩ gojatúsũbũ: “Wãri makã Babiloniamo, äärĩpererã ãma merã kõãbirarikurã, irasũ äärĩmakũ äärĩpereri ñetariro

* **16:14** “Īgūsã gãmewējērĩnu, Marĩpũyanũ”, äřĩrõ: “Marĩpu ĩgũsãrẽ tarinũgãrĩnu, äärĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnu äärĩrokoa”, äřĩduaro yãa.

iririkurā pago āārīmo”, ārī gojatūsūbu. ⁶ Puru igo mejāmakū iābu. Wārā Marīpurā Jesūya kerere wererā wējēsūnerāya dí merā irasū waamo. Mejārā usuyarusū igo iīsā wējēsūnerārē iāgō, usuyamo. Yu igore iāgū, iāgukakōābu. ⁷ Irasirigu Marīpūre wereboegu yure ārīmi:

—¿Nasirigu iāgukari? Mu masībirideare murē masīmakū irigura. Igo nomeōrē, igo peyagudere weregura. Igo peyagu, gajirosū deyogu āārīmi. Su mojō pere gaji mojō peru pērēbejari dipukugu, pe mojōma kúsarikugu āārīmi. ⁸ Īgū gajirosū deyogu mu iādi, dupiyurogue āārīdi āārīmi. Dapagorare māmī. Puru burō ākūārī gobegue āārādi wiri, dupaturi deyoagukumi doja. Īgū wiriadero puru, peamegue béosūgukumi. I ūmu marā Īgū deyoamakū iāgukakōā, Īgūrē buremurākuma. I ūmu āārīburo dupiyuro Marīpu su papera pūge Īgū merā peregiri okari opamurā wāirē gojatūdi āārīmi. Īgū gojatūbirinerā gajirosū deyogure buremurā āārīma. Gajirosū deyogu dupiyurogue āārīdi, dapagorare māmī. Puru dupaturi deyoagukumi doja. Irasirirā masaka Īgū deyoamakū iārā, iāgukakōārākuma.

⁹ Dapagorare yu wererire ōārō masīdurā, ōārō pémasīrī merā gūñarō gāamea. Gajirosū deyoguya dipu, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari dipu, ūtāyuku irirosū āārā. Iri ūtāyuku weka peyamo, ūma merā kōābirarikugo. ¹⁰ Iri diputa, oparā irirosū āārā. Su mojōmarā oparā béosūsiama. Gajigu Īgūsā puru āārīgū opu āārīmi dapagorare. Īgū puru gajigu gapu opu űājāgukumi. Īgū yoaweyaripoeta opu āārīgukumi. ¹¹ Irasirigu gajirosū deyogu dupiyuro āārīdi, dapagorare marīgū, Īgūsā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā oparā puru opu āārīgukumi. Īgūsā oparā merāmu āārīmi. Puru peamegue béosūgukumi.

¹² Gajirosū deyoguya kūsari, mu iādea, pe mojōmarā oparā irirosū āārā. Īgūsā oparā űājābema dapa. Puru oparā űājārā, yoaweyaripoe oparā āārīrākuma. Irasirirā gajirosū deyogu merā dorerākuma. ¹³ Īgūsā pe mojōmarā oparā surosū gūñarā āārīrākuma. Irasirirā gajirosū deyogure: “Gure doregu āārīka!” ārī, Īgūsā opu pīrākuma. ¹⁴ Irasirirā Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū merā gāmewējērā waarākuma. Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū gapu Īgūsārē tarinugāgukumi. Īgū āārīpererā oparā nemorō opu, āārīpererā dorerā nemorō Doregu āārīmi. Īgūrē neō béobirinerā Marīpu siiu, beyenerā Īgū merā āārīrākuma, ārīmi Marīpūre wereboegu yure.

¹⁵ Puru Marīpūre wereboegu ire yure werenemomi doja:

—Igo kōābirarikugo paga diari weka doamo. Iri diari mu iādea: wāri makārī marā, wāri buri marā, Īgūsā ya werenīrā, wāri nikū marā irirosū āārā. Igo, Īgūsā wekamo, Īgūsārē dorego āārīmo. ¹⁶ Gajirosū deyogu, irasū āārīmakū pe mojōmarā oparā, ūma merā kōābirarikugore doo, igo-yare ēmapeo, surī marīgō béorākuma. Irasirirā, igoya diire baa, puru dūyarire soebéokōārākuma. ¹⁷ Puru Īgūsā pe mojōmarā oparā surosū gūñarā, gajirosū deyogure Īgūsā opu pīrākuma. Marīpu Īgū gāāmerōsūta Īgūsārē irasirimakū irigukumi. Irasirigu gajirosū deyogu Īgūsā opu āārīgukumi. Marīpu āārīpererī Īgū iripoegue ārīderosūta iriyuwarikudero puru, gajirosū deyogure béogukumi. ¹⁸ Igo, mu iādeo, wāri makā Babilonia wāikūri makā irirosū āārīmo. Iri makāta āārīpererā i ūmu marā oparārē dorerī makā āārā, ārīmi Marīpūre wereboegu yure.

18

Babilonia marãrẽ wajamoãdea

¹ Paru gajigu Marĩpure wereboegure ãmugasigue merã dijirimakũ ããbu. Wári turari opami. Ìgũ gosesiriri ããrĩperero i nikũguere õãrõ boyoro waabu. ² Turaro merã ãsũ ãrĩ gaguinĩmi:

—Babilonia wári makã pereakõãa. Dapagorare wãtẽa iri makã darore ããrĩma. Gajirã ñerã deyomerãde, irasũ ããrĩmakũ ããrĩpererã mirã masaka doo, baaya marĩrã iri makã darore biadobosũanerã ããrĩma. ³ Iri makã pereburi dupiyuro ããrĩpereri nikũ marã, mejãrikurã igui deko pãmudeare buru haribejarosũ i makã marã merã ñerõ gãmebirarire buru haribejanerã ããrĩmã. I ãmu marã oparã, i makã marã merã ñerõ gãmebirarikerã ããrĩmã. I makã marã wári gajinorẽ wajapari wajarinerã ããrĩmã. Irasirirã i ãmu marã duarimasã Ìgũsarẽ dua, wári wajatanerã ããrĩmã, ãrĩmi.

⁴ Paru gajigu ãmugasigue ããrĩgũ ãsũ ãrĩ werenĩmakũ pẽbu:

—Yaarã, iri makã marã merã ããrĩbirikõãka! Ìgũsã ñerõ iririre ããkũbirikõãka! Musã, Ìgũsã merã gãmesurirã, musãde Ìgũsã merã wajamoãsurãko. ⁵ Ìgũsã wári ñerõ yãma. Marĩpu ãmugasigue ããrĩgũ, Ìgũsã wári ñerĩ iririre masĩmi. ⁶ Gajirãrẽ Ìgũsã ñerõ iridero nemorõ Ìgũsarẽ ñerõ iriburo. Gajirãrẽ Ìgũsã ñerõ tarimakũ iridero nemorõ Ìgũsarẽ ñerõ tarimakũ iriburo. ⁷ Ìgũsã gajino wajaparire gããmerã, wajarima. “Gajirã nemorõ ããrã”, ãrĩ gũñadima. Ìgũsã irasiriropa Ìgũsarẽ wári ñerõ tari, buru ñerõ waamakũ iriburo. Ìgũsã basi: “Gua i ãmu marã oparã ããrã. Boporã ããrĩbea. Irasirirã neõ ñerõ taribirikõãka”, ãrĩ gũñadima. ⁸ Irasiriro sunu Ìgũsarẽ gũñaña marĩrõ wajamoãburinu ããrĩrokoa. Boari, pũrĩrikuri, kó oreri, uaboari ããrĩrokoa. Iri makã soebéosũrokoa. Marĩpu ããrĩpererã Opu iri makã marãrẽ wajamoãgũ turatarigu ããrĩmi.

⁹ Iri makã ãjũ ãmĩkakumakũ ããrã, i ãmu marã oparã buru bujawereri merã orerãkuma. Ìgũsã iri makã marã wajaparire opari merã usuya, Ìgũsã merã ñerõ gãmebirarã ããrĩnerã ããrĩmã. ¹⁰ Iri makã ãjũmakũ ããrã, buru gũiri merã yorogue ãũ nĩrã, ãsũ ãrĩrãkuma:

—Ayó, bopori makã ããrã Babilonia. Wári makã, turari makã ããrãdabu. Gũñaña marĩrõ merã iro marã wajamoãsũma, ãrĩrãkuma.

¹¹ I ãmu marã doebiri duarimasã iri makã ãjũmakũ ããrã, buru bujawereri merã orerãkuma. Iri makã peremakũ ããrã, Ìgũsãya doebirire wajarirã marĩmakũ ããrã, dũjaritua orerãkuma. ¹² Ìgũsã ãiwãgã duaduarire: orore, platare, wajapari ãtãyerire, perla wãikuri yeridere wajarirã marĩrãkuma. Gaji Ìgũsã ãiwãgã duaduarire: wãro wajapari surĩre, oparã sãñarĩ diãñiweyari surĩre, seda wãikuri dari merã suadea surĩre, diari suridere wajarirã marĩrãkuma. Gaji Ìgũsã ãiwãgã duaduarire: yuku sũrõrĩ yukure, marfil wãikuri merã irideare, wajapari yuku merã irideare, bronce merã irideare, hierro merã irideare, marmol merã irideare wajarirã marĩrãkuma. ¹³ Gaji Ìgũsã ãiwãgã duaduarire: canela wãikurire, gaji baari usurĩmakũ iririre, incienso, mirra wãikuri sũrõrĩrẽ, gaji sũrõrĩdere wajarirã marĩrãkuma. Gaji: igui deko pãmudeare, uyere, trigo pogare, trigo yerire, wekware, ovejare, caballuare, Ìgũsã tũãrĩduparure, moãboerimasã opamurãrẽ wajarirã marĩrãkuma. Irasirirã doebiri duarimasã buru bujawererãkuma. ¹⁴ Irasirirã, iri makã ãjũaderõ paru, ãsũ ãrĩrãkuma:

—Ñetariro waabu ìgūsārē. Āārīpereri ìgūsā maīdea, ìgūsā òārī wajapari opadea pereakòābu. I āārīpereri dupaturi neō marīrokoa, ārīrākuma.

¹⁵ Ìgūsā iri makā marārē doebiri duarimasā wáro wajataunanerā āārīmá. Irasirirā, iri makā marā wajamoāsūmakū ìārā, buro giūri merā yoarogue ìū nírākuma. Dujaritua ore, ¹⁶ āsū ārīrākuma:

—Ayó, ñetariro waabu i makā wári makā. Iri makā marā òārīrē opu-nadima. Nomeō òārī suríro, wajapari diiañiweyariñerē sãñadeo irirosū āārādima. Oro, wajapari ütāyeri, perla wāikuri yeri mamudea surírore sãñadeo irirosū āārādima. ¹⁷ Gũñaña marīrō wári doebirikuri opadea makā pereakòābu, ārīrākuma.

Āārīpererā doóriduparu merā naarā, iri duparu oparā, ìgūsāyarā ūma, gajirā dia wádiyague moā wajatarāde iri makārē yoarogue ìū nírākuma. ¹⁸ Iri makā ūjū ñimikakumakū ìārā, āsū ārī gaguinírākuma:

—I makā irirosū āārīrī makā, neō gaji makā máa, ārīrākuma. ¹⁹ Irasū bujawererā, ìgūsāya dipu weka nikūwera mápeorākuma. Dujaritua ore, āsū ārīrākuma:

—Ayó, ñetariro waabu i makā daro. Ōārī makā āārādibu. Āārīpererā marī doóriduparu oparā dia wádiyague naarā iri makāma doebiri merā òārō wajatadibu. Gũñaña marīrō iri makā pereakòābu, ārīrākuma.

²⁰ Mūsā ūmugasigue āārīrā gapu, iri makā béosūmakū ìārā, usuyaka! Mūsā Marīpuyarā, Jesús buedoregu beyenerā, ìgūyare weredupiyunerā āārīpererā usuyaka! Iri makā marā mūsārē ñerō tarimakū irima. Ìgūsā irasiridea waja, Marīpu ìgūsārē wajamoāmi.

²¹ Puru turagu Marīpure wereboegu wáriye trigo yeri ìgūsā oeri ütāyeri āiwāgū, dia wádiyague meéyo, āsū ārīmi:

—I ye ütāye meébiaderosūta wári makā Babilonia wāikuri makā béodijusūrokoa. Mūsā iri makārē neō dupaturi ìābirikoa. ²² Iri makā béodijusūdero puru, neō bayarire péña marīrokoa. Arpa wāikuri buapatērīrē, tērē duparure, puririduparudere neō dupaturi péña marīrokoa. Irore moānerā dupaturi neō moānemobirikuma. Trigo yeri ütāyeri merā ìgūsā oedeade neō péña marīrokoa. ²³ Iri makārē neō suru siāgodiru boyobirikoa. Mojosuarā bosenu irirā usuyari merā ìgūsā werenírīrē neō dupaturi péña marīrokoa. Iri makā marā doebiri duarimasā, gajirā i ūmu marā nemorō oparā āārīmá. Iri makā marā yéa iriri merā āārīperero marārē ìgūsā ārīkatorire buremumakū irima.

²⁴ 'Marīpuya kerere weredupiyunerārē, gajirā ìgūyarādere, irasū āārīmakū i ūmugue āārīpererā masaka wējēsūnerārē i makā marā wējēnerā āārīmá, ārīmi yure turagu Marīpure wereboegu.

19

¹ Babilonia béodijusūdero puru, ūmugasigue wārā turaro merā āsū ārī werenímakū pébu:

Aleluya, Marīpure usuyari sīrā! Ìgū marīrē taugu āārīmi. Ìgūrē buremurā! Turatarigu āārīmi.

² Masakare keoro wajamoāgū, diayeta irigu āārīmi. Iri makā Babilonia, nomeō ūma merā kòābirarikugo irirosū āārībú. Iri makā marārē ìākūirā, i ūmu marā ñerō irima.

Irasirigu Marīpu, ìgūrē moāboerārē ìgūsā wējēdea waja iri makā marārē wajamoāmi, ārīma.*

* 19:2 Dt 32.43; 2 R 9.7

³ Dupaturi āsū ārīma doja:

Aleluya, Marīp̄ure us̄yari sīrā! Iri makā neō piriro marīrō ājū
īmikākunīkōārokoa, ārīma.✠

⁴ Veinticuatro oparā m̄rā, wapik̄rā okarā merā ejamejā, īgūsāya
diapuserorire yebague moomejā, Marīp̄ure Op̄u doarogue doaḡure āsū
ārī b̄uremuma:

—Irasūta āārā. Aleluya, Marīp̄ure us̄yari sīrā! ārīma.

⁵ P̄ur̄u Op̄u doaro p̄uro āārīgū āsū ārīmi:

Marī Op̄ure us̄yari sīka! Āārīpererā īgūrē moāboerā gopeyari merā īgūrē
b̄uremurā: oparā, ubu āārīrā irasū irika! ārīmi.✠

Jesucristore b̄uremurā mojōs̄uari bosen̄rē us̄yārākuma, ārī weredeā

⁶ P̄ur̄u ȳ wārā masaka werenīmakū pébu. Īgūsā wádibu ütāmu irirosū,
b̄uro bupu páro irirosū bus̄uma. Āsū ārīma:

Aleluya, Marīp̄ure us̄yari sīrā! Īgū marī Op̄u, turatariḡu, dapagorare
āārīpererārē doreḡu ñajāsiami.✠

⁷ Us̄yārā! Ȳjup̄ūrārīḡu wārī us̄yari merā āārīrā! Marīp̄ure: “Ōātaria
m̄”, ārī, us̄yari sīrā! Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū īgūrē
b̄uremurā merā āārīn̄gārīn̄u, īgū mojōs̄uari bosenu ejasiāa. Īgūrē
b̄uremurā, īgū merā mojōs̄uabo, iri bosen̄rē ōārō āmuyudeo irirosū
āārīma.✠

⁸ Īgūsā ōārī surí, ḡurari marīrī, b̄uro gosesiriri surí Marīp̄u īgūsārē sīdea
sāñarā āārīma. Iri surí, Marīp̄uyarā ōārīrē iridea irirosū āārā,
ārīma.✠

⁹ P̄ur̄u Marīp̄ure wereboeḡu ȳure ārīmi:

—Ire gojaka: “Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū mojōs̄uari
bosen̄rē īgū siunerā us̄yārā āārīma”, ārī gojaka! ārīmi.

Ȳure ārīnemomi doja:

—Diayeta āārā ȳ wereri. I Marīp̄uya werenírī āārā, ārīmi.

¹⁰ Irasū ārīmakū pégu, ñaduk̄puri merā ejamejā, īgūrē b̄uremubu iri-
adibu. Ȳu ejamejāmakū īāgū, āsū ārīmi:

—Irire irasiribirikōāka! M̄u, m̄yārā Jesúre b̄uremurā īgū diaye were-
deare irit̄yārā irirosūta ȳude Marīp̄ure moāboeḡu āārā. Irasiriḡu Marīp̄u
gap̄ure ejamejā, b̄uremuka!

Jesús diaye weredeare wereturiarā Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā
wererosūta, Marīp̄u weredoredeare wereturiarā werema.

Juan, caballu boreḡu weka peyaḡuyare weredeā

¹¹ P̄ur̄u ām̄gasi tūpāmakū īābu. Iro caballu boreḡu āārīmí. Īgū weka
peyaḡu* āsū wāik̄umi: “Īgū ārīrōsūta keoro iriḡu, diaye iriḡu āārīmi”.
Īgū masakare īgūsā ñerō iriri waja wajamoāgū, īgūrē īaturirā merā
gāmewējēgū, diayeta yāmi. ¹² Īgūya koye peame ājūrī pūrā irirosū goseb̄u.
Īgūya dipurure wārī oparā peyari berorí peyami. Īgū wāirē īgūrē go-
jatúsūdero āārībú. Iri wāirē īgū dita masīmi. ¹³ Īgū sāñarīñe yoariñe dí merā
dibuadeañe āārībú. Īgū āsū wāik̄umi. “Marīp̄uya werenírīrē wereḡu”
wāik̄umi. ¹⁴ Īgūyarā surara ām̄gasigue marā īgūrē t̄uyama. Caballua
borerā weka peyama. Ōārī surí boreri, ḡurari marīrī suríre sāñarā

✠ 19:3 Is 34.10 ✠ 19:5 Sal 115.13 ✠ 19:6 Sal 93.1; 97.1; 99.1 ✠ 19:7 Ef 5.23-32 ✠ 19:8

Ap 7.14 * 19:11 Caballu boreḡu weka peyaḡu, Jesucristota āārīmi.

ãārĩmá. ¹⁵ Īgũya disigue sareri majĩ usiri majĩ wiribu. Iri majĩ merã i nikũ marãrẽ tarinũgãgũkumi. Īgũ turari merã, kũme merã iridea yukũ merã Īgũsãrẽ doremakũ, neõ sugũ Īgũrẽ tarinũgãgũno bokatiũbirikumi. Marĩpu ããrĩpererã nemorõ turagũ i mũmũ marã ñerã merã guatarimi. Irasirigũ caballu boregũ weka peyagũ, sugũ Īgũ turari merã igui kũrabipisãrõsũ Īgũsãrẽ Īgũ turari merã wajamoãgũkumi. ¹⁶ Īgũya surĩro, Īgũya ñũgãdere i wãirẽ gojatũsũdero ããrĩbũ: “Īgũ ããrĩpererã oparã nemorõ Opũ, ããrĩpererã dorerã nemorõ Doregũ ããrĩmĩ”, ãrĩ gojatũsũdero ããrĩbũ.

¹⁷ Pũrũ Marĩpũre wereboegũ abe mũmũngue nĩgũrẽ ĩãbũ. ããrĩpererã mimua mũmarõgue wũrãrẽ turaro merã ãsũ ãrĩmi:

—Nerẽrã aarika! Marĩpu baari ãmurĩrẽ baarã aarika! ¹⁸ Wãri nikũ marã oparãya diire baarãkoa. Surara oparã, surara turarã, caballua, Īgũsã weka peyarãya diire baarãkoa. ããrĩpererãya diire: moãboerã, moãboerã ããrĩmerã, oparã, ubu ããrĩrãya diire baarã aarika! ãrĩmi.

¹⁹ Pũrũ gajirosũ deyogure, i mũmũ marã oparã Īgũsãyarã surara merã nerẽnerãrẽ ĩãbũ. Īgũsã nerẽnerã ããrĩmá, caballu boregũ weka peyagũ merã, Īgũyarã surara merã gãmewẽjẽmurã. ²⁰ Caballu boregũ weka peyagũ gapũ gajirosũ deyogure peresu irimi. Gajigũ: “Mũngasigue marã Opũyare weregũ ããrã”, ãrĩ ãrĩkatodidere peresu irimi. Īgũ ãrĩkatodi gapũ gajirosũ deyogũ ĩũrõ deyoromurĩrẽ iridi ããrĩmĩ. Īgũ deyoromurĩrẽ iridea merã gajirosũ deyogũ wãĩ gojatũsũnerãrẽ, Īgũ keori weadeare bũremurãrẽ Īgũ ãrĩkatorire pẽmakũ iridi ããrĩmĩ. “Yũ wereri mũngasigue marã Opũya ããrã”, ãrĩ ãrĩkatodi ããrĩmĩ. Caballu boregũ weka peyagũ Īgũsã pẽrãrẽ peresu iriadero pũrũ, Īgũsãrẽ okarãrẽta peamegue bẽomi. Iri peame dia wãdiya irirosũ wãri peame azufre wãĩkũri poga merã mũjãrĩme ããrĩbũ. ²¹ Pũrũ Īgũsãyarã surara dũyarãrẽ sareri majĩ Īgũya disigue wiriri majĩ merã wẽjẽmi. Irasũ Īgũ wẽjẽadero pũrũ, mimua Īgũsãya dũpũrima diire baayapitariakõãma.

20

Mil bojorigora Cristo Īgũyarã merã masakare doregũkumi, ãrĩ gojãdea

¹ Pũrũ gajigũ Marĩpũre wereboegũ mũngasigue merã dijarimakũ ĩãbũ. Bũro mũkũãrĩ gobema sawire, wãrida kũmedadere opami. ² Irasũ dijarigũ, pĩrũrẽ ñeãmi. Īgũ pĩrũ neõgoraguere deyoadi, Satanás wãĩkũgũ, wãtĩ ããrĩmi. Īgũrẽ ñeã, kũmeda merã sũami, mil bojorigora peresu iribu. ³ Sua odo, bũro mũkũãrĩ gobegue bẽodijumi, i mũmũ marãrẽ mil bojorigora ãrĩkatobirikõãburo, ãrĩgũ. Irasũ bẽodiju odo, iri gobema makãpũrore sawi merã bia, wĩtãbiatokõãmi. Irasirigũ mil bojori tariadero pũrũ, dupaturi Īgũrẽ mĩrĩnũrĩgãta wiugũkumi dapa.

⁴ Pũrũ oparã doarigue doarãrẽ ĩãbũ. Marĩpu Īgũsãrẽ masaka irideare: “I gapũ õãbũ, i gapũ õãbiribu”, ãrĩ weremurãrẽ pidi ããrĩmĩ. Gajirãdere ĩãbũ. Īgũsã Jesũya kerere, Marĩpũyare weredeã waja Īgũsãya dipure diti bẽosũnerã ããrĩmá. Gajirosũ deyogure, Īgũ keori weadeadere neõ bũremubirinerã ããrĩmá. Īgũsãya diapuserorire, o mojõrĩrẽ Īgũ wãirẽ gojatũdorebirinerã ããrĩmá. Irasirirã gajirã Īgũsãrẽ wẽjẽnerã ããrĩmá. Īgũsãrẽ wẽjẽdero pũrũ masã, dupaturi okarã ããrĩnerã ããrĩmá. Mil bojorigora Cristo merã dorenerã ããrĩmá. ⁵⁻⁶ Iri masãrĩ, ããrĩpũroriri masãrĩ ããrã.

Āārīpererā masāpurogorirā, Marīpuyarā buro usuyarā āārīrākuma. Neō dupaturi boabiri, perebiri peamegue waabirikuma. Marīpu, irasū āārīmakū Cristo iūrō paia āārīrākuma. Mil bojorigora Cristo merā masakare dorerā āārīrākuma. Iri mil bojori tariadero puru, gajirā boanerā masārākuma.

Wātēa opu béosūgukumi, ārī gojadea

⁷ Iri mil bojori tariadero puru, wātēa opu peresugue āārīgū wiusūgukumi. ⁸ Īgū wiriadero puru, āārīperero i umu marārē ārīkatogu waagukumi. “Nāka, gāmewējērā”, ārīgū, Gog wāikuro marārē, Magog wāikuro marādere ārīkatogu waagukumi. Irasirirā, Īgū ārīkatorire pērā, Īgūsāyarā surarare siuu neōrākuma gāmewējēmurā. Dia wādiyama ĩmipa yerire keo bokatūña marīrō irirosū, Īgūsāyarā surarare keo bokatūña marīrokoa. Wārāgora āārīrākuma.

⁹ Irasirirā i nikū āārīpereroguerē āārīseyanugā, Marīpuyarā āārīrī makā Īgū maīrī makārē kāmūtabianugājarākuma. Īgūsā irasū kāmūtabianugājadero puru, Marīpu Īgūsārē umūgasima peame merā soepeogukumi. ¹⁰ Irasū waadero puru, wātīrē Īgūsārē ārīkatodire perebiri peamegue béogukumi. Iri peame, dia wādiya irirosū āārīrī peame azufre merā ūjūrīme āārā. Irogue gajirosū deyogure, gajigu: “Umūgasigue marā Opuyare weregu āārā”, ārīkatodire béosiami. Irogue āārīrā, umurī, űnamirī neō perero marīrō buro pūrīrikurākuma.

Masakare wajamoātūnurīmarē gojadea

¹¹ Puru wāro Opu doaro borerore iābu. Iro doarogue doagudere iābu. Īgū iūrōrē i nikū, umūgaside dederipereakōābu. Neō deyobiribu. ¹² Puru boanerā iro doarogue doagu iūrō nīmakū iābu. Ubu āārīrā, oparāde āārīmā. Irogue Īgūsā nīripoeta Marīpu Īgū gojadea pūrīrē tūpāmi. Iri pūrīgue masaka irideare gojatūdea āārībū. Gaji pū Īgū merā perebiri okari opamurā wāirē gojatūdea pū āārībū. Irasirigu iri pūrīgue gojatūdeare iāodo, boanerārē Īgūsā irideare keoro wajarimi. ¹³ Dia wādiyague mirīnerā, boanerā āārīrōgue āārīnerāde Īgū iūrō āārīmā. Irasirigu Marīpu, Opu doarogue doagu āārīpererārē Īgūsā irideare keoro wajarimi. ¹⁴ Puru boarire, boanerā āārīrōdere perebiri peamegue béokōāmi. Iri peame, wādiya irirosū āārīrī peame āārībū. Irasirirā irogue béosūrāno dupaturi boarā irirosū dujama. Marīpu merā neō āārībirikuma. ¹⁵ Irasirirā āārīpererā Marīpu merā perebiri okari opamurā wāirē gojatūdea pūgue gojatūsūña marīnerā perebiri peamegue béosūma.

21

Umūgasi, i nikūde maama dita gorawayurimarē gojadea

¹ Puru yu Juan, umūgasi, i nikūde maama āārīrīrē iābu. Āārīpuroridea dari umūgasi, i nikū dederidijapereakōābu. Dia wādiya marību pama. ² Neō űnerī marīrī makā, umūgasi Marīpu purogue āārīrī makā dijarimakū iābu. Iri makā, maama makā, Jerusalén wāikuri makā āārībū. Ōārō deyori makā, mojōsuabo igo marāpu suyuburo, ārīgō, surīro ōārō sāñadeo irirosū āārībū. Marīpu āsūta i makārē amuyudi āārīmī. ³ Puru Opu doaro puro āārīgū, turaro merā āsū ārī werenīmakū pébu:

—Ōārō péka! Dapagora Marīpu masaka watope āārīmi. Īgūsā merā āārīgukumi. Īgūsā Īgūyarā āārīrākuma. Īgūta Īgūsā merā āārī, Īgūsā Opu āārīgukumi. ⁴ Āārīpereri Īgūsāya kódeko wiririre niūgukumi. Boari,

bujawereri, kó oreri, pūrīrikuride neō marīrokoa. I ūmama āārādea āārīpereri pereakōābū, ārīmi.

⁵ Pꝛꝛꝛ Marīꝛꝛ, Opꝛꝛ doarogue doagꝛꝛ āsū ārīmi:

—Āārīpererire maama dita gorawayumakū yāa, ārīmi.

Pꝛꝛꝛ āsū ārīmi doja:

—Yꝛ ārīrīrē gojaka! Yꝛ ārīrī diayeta āārā. Irasiriro yꝛ ārīrōsūta waarokoa, ārīmi.

⁶ Pꝛꝛꝛ yꝛe āsū ārīmi doja:

—Iropata āārā. Yꝛ neōgoraguere āārīpereri i ūmumarē āārīmakū iridi, i āārīpererire peremakū iribu āārā. Yꝛe gāāmerā, űemesiburā būro iirīduarā irirosū āārīma. Irasirigꝛ ĩgūsārē perebiri okari sīrī deko*, ūmawiuroma dekore tīāgꝛꝛkoa. Wajamarīrō iri dekore iirīrākuma. ⁷ Āārīpererā űerō tarikererā yꝛe būremuduūmerārē āārīpereri yꝛ: “Sīgꝛꝛa”, ārīdeare sīgꝛꝛkoa. ĩgūsā Opꝛꝛ āārīgꝛꝛkoa. ĩgūsā, yꝛ pūrā āārīrākuma. ⁸ Gajirā gapꝛ masakare gūisā, yaare pirirā, yꝛe būremumerā, űetariro irirā, wējērīmasā, ūma, nome merā, nome ūma merā űerō kōābirarikurā, yēa āārīrā iririkurā, keori weadeare būremurā, āārīpererā ārīkatorikurā peamegue waarākuma. Iro dia wādiya irirosū āārīrī peame azufre merā ūjūrīme āārā. Irogue waarā, yꝛ merā neō āārībirikuma. Irasirirā dupaturi boarā irirosū dujarākuma, ārīmi.

Maama makā Jerusalēmarē weredeā

⁹ Pꝛꝛꝛ sugꝛ Marīꝛꝛe wereboegꝛ yꝛ pꝛogꝛꝛ ejami. ĩgū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari pari opanerā merāmꝛ, Marīꝛꝛ masakare wajamoādogꝛ pīnerā merāmꝛ āārīmī. Āsū ārīmi yꝛe:

—Īāgū aarika! Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū mojōsuabore† ĩmugꝛꝛkoa mꝛrē, ārīmi. ¹⁰ Irasirigꝛ Ōāgū deyomarīgū, kērō irirosūgue yꝛe Marīꝛꝛyā makārē ĩāmakū irimi. Ūmadi ūtāū wekague yꝛe āimurīa, irogue Marīꝛꝛyā makārē Jerusalērē neō űerī marīrī makārē, Marīꝛꝛ pꝛogꝛꝛ ūmāgasigꝛꝛ merā dijariri makārē ĩmumi. ¹¹ Marīꝛꝛ gosesiriri merā, jaspe wāikuriye, wajapariye, ōārō deko sūririye irirosū deyoriye gosesirirosū gosesiribū. ¹² Iri makā turo wāri sārīrō ūmarī sārīrō āārībū. Iri sārīrōrē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarigora makāꝛꝛori āārībū. Iri makāꝛꝛoriguere Israel bumarā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri marā wāirē gojatūsūbū. ¹³ Iri sārīrōrē abe mūrīro gapꝛ ūre makāꝛꝛo āārībū. Sur gapꝛ ūre makāꝛꝛo, norte gapꝛ ūre makāꝛꝛo, abe űajārō gapꝛ ūre makāꝛꝛo āārībū. ¹⁴ Iri sārīrō pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari paga ūtā majīrī weka peyabū. Iri ūtā majīrīkꝛ Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū buedoregꝛ beyenerā wāirē gojatūsūbū.

¹⁵ Marīꝛꝛe wereboegꝛ yꝛe weregꝛ keodi oro merā iridire opami. Iri makārē, iri makāma makāꝛꝛoridere, iri sārīrōdere keobu irimi. ¹⁶ ĩgū keodi merā iri makārē keo odomakū, dos mil doscientos kilómetros yoari

* **21:6** San Juan 11.25: Jesús ārīmi: —Yꝛ boanerārē masāmakū irigu, ĩgūsārē okari sīgū āārā. Yꝛe būremugū boadīgue āārīkeregꝛ, okagꝛꝛkumi, ārīmi. San Juan 14.6: Jesús ārīmi doja: —Yꝛ dita Yꝛꝛꝛ pꝛogꝛꝛ waarī maa irirosū āārā. Yꝛ diayema āārīrīrē masakare masīmākū irigu, ĩgūsārē okamakū irigu āārā. Yꝛ merāta Yꝛꝛꝛ pꝛogꝛꝛ waarākuma, ārīmi. Irasirigꝛ Jesús perebiri okarire sīrī deko irirosū āārīmi. ĩgārē būremurā ĩgū Pagꝛ ꝛꝛo i perebiri okarire opamurā āārīma. † **21:9** Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūrē būremurā maama makā Jerusalēn marā āārīmurā ĩgū mojōsuabo irirosū āārīma.

makā, iropata eyari makā, iropata ūmarōde āārībú. ¹⁷ Pura iri makāma sārīrōrē keomi. “Sesenta y cinco metros āārā”, ārīmi. Marī masaka keorošūta keomi.

¹⁸ Iri sārīrō jaspe wāikuri ūtāye merā iridea sārīrō āārībú. Iri makā oro merā iridea makā āārībú. Iri oro gajino morēña marīrī, ōārō deko suriri irirosū deyobu. ¹⁹ Iri sārīrō doka āārīrī ūtā majīrīrē āārīpereri wajapariyeri merā mamudea āārībú. Āārīpuroriri majī jaspe wāikuriye āārībú. Iriye puruma majī zafiro wāikuriye āārībú. Peye puruma majī ágata wāikuriye, ureye puruma majī esmeralda wāikuriye āārībú. ²⁰ Wapikuriyeri puruma majī ónice wāikuriye āārībú. Su mojōma puruma majī cornalina wāikuriye, su mojōma pere gajī mojō suru pērēbejari puruma majī crisólito wāikuriye āārībú. Su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejari puruma majī berilo wāikuriye āārībú. Su mojōma pere gajī mojō ureru pērēbejari puruma majī topacio wāikuriye āārībú. Su mojōma pere gajī mojō wapikadiru pērēbejari puruma majī crisoprasa wāikuriye āārībú. Pe mojōma puruma majī acinto wāikuriye āārībú. Pe mojōma pere su gubu suru pērēbejari puruma majī amatista wāikuriye āārībú. ²¹ Iri sārīrōrē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari makāpurori, perla merā iridea seri āārībú. Iri seriku suye perlaye merā iridea dita āārībú. Iri makā deko waarī maa, oro gajino morēña marīrī merā iridea maa, ōārō deko suriri irirosū deyori maa āārībú.

²² Iri makārē Marīpuya wiire iābiribu. Iri makā āārīpererogue Marīpu turatarigu, irasū āārīmakū Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūde āārīrō āārībú. Irasiriro iri makā āārīperero Marīpuya wii irirosū āārībú. ²³ Iri makā abe ūmumu, űnamude boyoro gāamebea. Marīpu gosesiriri merā ōārō boyoa. Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūde iri makārē sīāgodiru irirosū boyomi. ²⁴ Irasirirā i ūmu marā Marīpu taunerā iri makāma boyori merā āārīrākuma. I ūmu marā oparā iri makāgue ĩgūsā ōārī oparire sīrā āījarosū Marīpure: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīrākuma. ²⁵ Ūmarē iri makāma makāpurori tūpādea āārīrokoa. Iroguere neō űami marīrokoa. ²⁶ Wāri nikū marā ĩgūsā ōārī oparire iri makāgue sīrā āījarosū Marīpure buremurā ejarākuma. ²⁷ űerī āārīrī gapure iri makāguere neō āīñajābirikuma. űerō iririkurā, ārīkatorikurāde neō iri makāguere űajābirikuma. Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū merā perebiri okari opamurā ĩgūya gojadea pūgue ĩgūsā wāī gojatūsūnerā āārīma. ĩgūsā dita iri makāguere űajārākuma.

22

¹ Pura Marīpure wereboegu diare yure ĩmumi. Iriyama deko perebiri okari sīrī deko* āārībú. Ōārō deko suridiya, diumajī irirosū āārībú. Marīpu, Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūya doaro doka wiribu. ² Iri makā dekoma maa, wāri maague ūmayobu. Iriya pe gapu turorire perebiri okari sīrī yukū nību. Iri yukū aberikū dukakua. Su bojorire, pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarigora dukakua. Iriguma pūrī i

* **22:1** San Juan 11.25: Jesús ārīmi: —Yu boanerārē masāmakū irigu, ĩgūsārē okari sīgū āārā. Yure buremugū boadigue āārīkeregu, okagukumi, ārīmi. San Juan 14.6: Jesús ārīmi doja: —Yu dita Yuru purogue waarī maa irirosū āārā. Yu diayemarē masakare masāmakū irigu, ĩgūsārē okamakū irigu āārā. Yu merāta Yuru purogue waarākuma, ārīmi. Irasirigu Jesús perebiri okarire sīrī deko, perebiri okarire sīrī yukū irirosū āārīmi. ĩgū merā ĩgārē buremurā ĩgū Paga puro i perebiri okarire opamurā āārīma.

ũma marã masaka pũrĩrikũre tauri pũrĩ ããrã. ³ Irasiriro neõ pũrĩrĩ marĩrokoa. Iri makãgue Marĩpu, Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ ããrĩgũya doaro ããrĩrokoa. Ĩgũyarã Ĩgũrẽ buremurãkuma. ⁴ Ĩgũya diapure ĩãrãkuma. Ĩgũsãya diapuserorire Ĩgũ wãirẽ tuuyasũrã ããrĩrãkuma. ⁵ Iroguere ñami neõ marĩrokoa. Irasirirã iro ããrĩrã sĩãgoriduparure, abe boyoridere gããmebirikuma. Marĩpu boyori merã ããrĩrãkuma. Ĩgũ merã neõ piriro marĩrõ dorenĩrãkuma.

Jesucristo i ãmãgue dupaturi aariburo mérõ dũyãa, ãrĩ gojadea

⁶ Pũru Marĩpure wereboegu yure ãrĩmi:

—Yũ wereri diaye ãrĩrĩ ããrã. Irasiriro yũ ãrĩrõsũta waarokoa. Marĩpu Ĩgũya kerere weredupiyurãrẽ Ĩgũyare masĩmakũ irigu ããrĩmi. Ĩgũrẽ wereboegure iriumi Ĩgũrẽ moãboerãrẽ mérõgã pũru waaburire masĩdoregu, ãrĩmi.

⁷ Irasirigu Jesús ãsũ ãrĩmi:

—Mérõgã pũru aarigukoa. Irasirirã, Yũpũya kere i papera pũgue gojadeare iritũyarã usũyarãkuma, ãrĩmi.

⁸ Yũ Juan, i ããrĩpererire pé, ĩãbu. Irasirigu irire pé, ĩãdero pũru, yure ĩmuadi Marĩpure wereboeguya guburi pũro ñadukũpuri merã ejamejãjabu Ĩgũrẽ buremubu. ⁹ Yure Ĩgũ gapũ ãrĩmi:

—Irire irasiribirikõaka! Mũ, mũyarã Marĩpũya kerere weredupiyurã, ããrĩpererã i papera pũma dorerire irirã irirosũta yude Marĩpure moãboegu ããrã. Irasirigu Marĩpu gapure ñadukũpuri merã ejamejã, buremuka! ãrĩmi.

¹⁰ Pũru yure ãrĩnemomi:

—I pũgue: “Ãsũ waarokoa”, ãrĩ gojadea keoro waaburo, mérõ dũyãa. Irasirigu, Marĩpũya kere i pũgue gojadeare duúrogo opabirikõaka! Yayeri ããrĩbea. ¹¹ Irasirirã ñerã i kerere pédũamerã mũrãrõta Ĩgũsã gããmerõ irinikõãburo. Ñerĩrẽ iririkũrãde mũrãrõta ñerĩrẽ irinikõãburo. Oãrõ irirã gapũ mũrãrõta oãrõ irinikõãburo. Marĩpu gããmerĩrẽ iririkũrãde mũrãrõta irire irinikõãburo, ãrĩmi.

¹² Pũru Jesús ãsũ ãrĩmi:

—Ãsũta ããrã. Gũñaña marĩrõ aarigũra. Masakakũre yũ sĩburire opãa. Ĩgũsã iriderosũta Ĩgũsãrẽ keoro sĩgũra. ¹³ Yũ neõgoraguere ããrĩpereri i ãmũmarẽ ããrĩmakũ iridi, i ããrĩpererire peremakũ iribu ããrã. Yũ i ãmũrẽ iriburo dupiyuro ããrĩsiabu. Iri pereadero pũru, ããrĩnĩkõãgukoa, ãrĩmi.

¹⁴ ããrĩpererã Ĩgũsã ñerĩ irideare pirirã usũyarãkuma. Surĩ koe odo, gũrari marĩrĩ sãñanerã irirosũ ããrĩma. Irasirirã iri makãma makãpũrorire tariñajãrãkuma. Iri makãma yukũ perebiri okari sĩrĩ yukũ dukare baarãkuma. ¹⁵ Gajirã ñerõ iririmasã gapũ iri makãgue ñajãbirikuma. Ĩgũsã yéa ããrĩrã iririkũrã, ãma, nome merã, nome ãma merã ñerõ kõãbirarikũrã, wẽjẽrĩmasã, keori weadeare buremurã, ãrĩkatorikũrã ããrĩma.

¹⁶ Yũ Jesús, yure wereboegure iriubu, mũsã yure buremurãrẽ i papera pũmarẽ werebure. Opũ David parãmi ããrĩturiagu ããrã. Neñukãmu boyodiru oãrõ boyoro irirosũ ããrĩgũ, maama perebiri ãmũrẽ pígu ããrã, ãrĩmi.

¹⁷ Oãgũ deyomarĩgũ, irasũ ããrĩmakũ Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ ããrĩgũyarãde Ĩgũ mojõsuabo irirosũ ããrĩrã Ĩgũrẽ ãsũ ãrĩma: “Aarika!” ãrĩma. ããrĩpererã irire ãrĩmakũ pérãde: “Aarika!” ãrĩburo. Ñemesiburã

iiríduarã, p rebiri okari sîrî dekore iirírã aariburo. Wajamarîrõ iri dekore iirírãkuma.

¹⁸ Yu Juan, ããrîpererã Marîpaya kere i pûgue gojadeare pérãrẽ gopeyari merã ãsũ ãrî weregura: “I pûgue gojadeare gajî bueri merã morêsóo werenemorãrẽ Marîpaya wajamoãgukumi. I pûgue wajamoãburire gojaderosũta Ìgûsãrẽ wajamoãgukumi. ¹⁹ Gajirã Marîpaya kere i pûgue gojadeare gorawayurãrẽ ãsũ irigukumi. Ìgûsãrẽ p rebiri okari sîrî yukudu kare sîboadeare sîbirikumi. Irasirirã Marîpaya merã neõ ñerî marîrî makãgue ããrînikõãbirikuma. Irire i pûgue gojasũa”, ãrîmi.

²⁰ Jesús irire weregu, ãsũ ãrîmi:

—Irasũta ããrã. Mérõ duyãa yu aariburo, ãrîmi.

Irasũta waaburo. Gya Opa Jesús aarika!

²¹ Marî Opa Jesús musã ããrîpererãrẽ õãrõ iritamuburo. Irasũta ããrîburo.